

43
7 E
16

EXPOSITIO
Litteralis & Moralis
SANCTI
EVANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EVANGELISTAS.
AUCTORE R. P.
FR. NATALI ALEXANDRO.
Ordinis Fratrum Prædicatorum, in ſacra Falcultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.
TOMUS TERTIUS.

PARISIIS, & denuò NEAPOLI MDCCXLIII.
Ex Typographia Valeriana.
Expenſis Berardini Geſſari.

SUPERIORUM PERMISSU.

PRÆFATIO

In Sanctum Jesu Christi *Evangelium secundùm Marcum:*

SANCTUS MARCUS Evangelista, cum Joanne Marco S. Barnabæ consobrino, & S. Pauli discipulo, minimè confundendus, Christi Jesu discipulus non fuit, (*a*) ut Papias apud Eusebium, Tertullianus, S. Joannes Chrysost. S. Augustinus, Theodoretus, & Venerabilis Beda agnoscunt: sed S. Petri discipulus, quem Apostolorum Princeps Epist. 1. c. 5. 13. filium suum vocat. (*b*) Judæus fuisse videtur, Cyrenensis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuisse, (*c*) Beda sensit, ex iis de de quibus scriptum est Actuum 6. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei*. Tot testibus postponendi sunt S. Epiphanius, (*d*) Procopius Diaconus, & Dialogus Adamantii contra Marcionitas, qui S. Marcum Christi discipulum fuisse dicunt. Ex iis fuisse scribit Epiphanius, qui ob Sermonem illum dispersi sunt, quem Dominus elocutus fuerat (Joa. 6.) *Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem, non est me dignus*: verùm Petri opera reversum. At nemo veterum, præter Epiphanium, id scripsit. Evangelium scripsit Romæ, rogantibus Christianis, prout à S. Petro prædicante & narrante audiverat, ut tradunt (*e*) S. Irenæus, Origenes, Eusebius, S. Hieron. Evangelium à Marco scriptum S. Petrus approbavit, & Ecclesiæ legendum sua auctoritate tradidit. Ideò S. Petro à nonnullis tributum est. (*f*) *Licèt & Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus* (inquit Tertullianus) *nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Capit. Magistrorum videri, quæ discipuli promulgarint*. Et rursùs: *Constituimus inprimis, Evangelicum Instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum; imò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique nobis fidem ex Apostolis, Joannes, & Matthæus insinuant: ex Apostolicis, Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus natum ex Virgine, supplementum Legis & Prophetarum*. Hinc S. Athanasius, seu alius Auctor, in Synopsi Scripturæ Sacræ, Evangelium secun-

(*a*) Papias apud Euseb. l. 3. c. 39. Tert. l. 4. contra Marcion. c. 2. S. Joa. Chr. ho. 19. in Acta. S. Aug. lib. 1. de consensu Evang. c. 1. & l. 17. cont. Faustum. 3. Theodor. Præfat. in Histor. Relig.

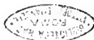
(*b*) S. Hier. in Catal. Script. Eccles.

(*c*) Beda in Marc.

(*d*) S. Epiph. Her. 51. n. 6.

(*e*) S. Ir. l. 3. c. 1. Orig. apud Euseb. lib. 6. c. 25. Euseb. l. 2. c. 15. S. Hier. in Catal. Script. Eccl.

(*f*) Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 5. ibid. c. 2.

ſecundùm Marcum à S.Petro dictatum tradit. Scripſit poſt S.Matthæum, cujus utplurimùm abbreviator eſt, anno poſt Chriſti Paſſionem circiter 45. cùm S. Petrus Romam ſecundò profectus eſſet, poſtquã de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum liberatus eſt. Unus è Veteribus S.Ireneus (*a*) ſcripſit, Marcum diſcipulum & Interpretem Petri, poſt exitum Apoſtolorum Petri & Pauli Evangelium ſcripſiſſe. Verumtamen Euſebius, (*b*) ex Clemente Alexandrino, refert in ſexto Inſtitutionum libro, quòd extincto atque deleto Simone Mago, *Tantus veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum, qui Petrum audierant, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cœleſtis verbi doctrinam viva voce, nullis traditam ſcriptis, accepiſſe: ſed Marcum Petri ſectatorem, cujus hodieq; extat Evangelium, enixè orarent, ut doctrinæ illius quam auditu acceperant, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinqueret. Nec priùs deſtiterunt, quàm hominem expugnaſſent, auctoreſq; ſcribendi illius, quod ſecundùm Marcum dicitur, Evangelii extitiſſent. Quod cùm Petrus per revelationem ſancti Spiritus cognoviſſet, delectatus ardenter hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſia legeretur.* Non Clementis Alexandrini dumtaxat, ſed & Papiæ Hierapolitani Epiſcopi teſtimonio id probat Euſebius, quod & S.Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum confirmat.

(*a*) S.Iren. l.3. c. 1. & apud Euſeb. l.5. c.8.

(*b*) Euſeb. l.2. c.15.

Ex Papia refert Euſebius, (*c*) *Marcum Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perſcripſiſſe: non tamen ordine pertexuiſſe, quæ à Domino, aut dicta, aut geſta fuerant. Neque enim ipſe Dominum audiverat, aut ſectatus fuerat unquam: ſed cum Petro poſteà verſatus eſt, qui pro audientium utilitate, non verò ut ſermonum Domini hiſtoriam contexeret, Evangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ſcripſit, prout ipſe memoria repetebat. Id quippè unum ſtudebat, ut ne quid eorum quæ audierat, prætermitteret, aut ne quid falſi eis aſſingeret.* Græcè ſcripſit S.Marcus, quemadmodum & alii Evangeliſtæ, S.Matthæo excepto, ut S.Hieronym. (*d*) & S.Auguſtinus (*e*) aſſerunt. Neque contrarius eſt huic ſententiæ S.Greg.Nazianzenus, (*f*) qui S.Marcum Italis ſcripſiſſe Evangelium teſtatur: nam & S. Joannem gentibus univerſis ſcripſiſſe ait, quem tamen linguis omnibus ſcripſiſſe, minimè conſequens eſt. Sanè Græca lingua Romæ adeò vulgaris & uſitata erat ea ætate, ut vel infimæ ſortis fœminæ Græcè loquerentur, teſte Juvenali.

(*c*) Lib. 3. Hiſtor. c.39.

(*d*) S. Hieron. Præf. in Evan.

(*e*) S.Aug. l. de coſenſu Evág. c.1.

(*f*) S.Gr.Naz. Carm. de quatuor Evang.

Juvenal. Sat.6.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. *Nitium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Exordium prædicationis Christi Jesu, Filii Dei non adoptivi, sed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prædicationis Messiæ venturi prædixit Isaias: *Ecce ego mitto Angelum meum.* In pluribus exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς Προφήταις, *In Prophetis*, testes sunt S. Irenæus, Euthymius, Theophyl. Sed longè plures & melioris notæ Codices Græcos, omnesque Latinos habere, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, certum est ex objectione Porphyrii, & ex S. Hieron. Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. non sunt Isaiæ, sed Malachiæ. Cur ergo Isaiæ nomine illa citat S. Marcus? Optima responsio est, Prophetas omnes in uno codice descriptos fuisse, cumque in eorum ordine primus occurreret

S. Irenæus l. 3. c. 11.

S. Hier. l. de optimo genere interpretandi.

Malach. 3.

Isaias, ejus nomine interdum citata aliorum Prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine, suo quisque ordine, continebantur. Addi potest, hæc verba S. Marci, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, ad priorem illam sententiam non referri: *Ecce ego mitto Angelum meum*; sed ad sequentem: *Vox clamantis in deserto*. A voce enim Joannis, ad quem usque Lex & Prophetæ, Evangelii, seu prædicationis Christi, cui viam Joannes præstruxit, repetendum initium est. Quod ut probaret S. Marcus, citavit illud oraculum Isaiæ: *Vox clamantis in deserto*, &c. sed quia verba Malachiæ congruam vaticinii Isaiæ expositionem subministrabant, illa subjunxit, ut Isaiæ testimonium Malachiæ verbis illustraret; atque ita ex utroque testimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Isaiæ oraculo, ideò unum Isaiam appellavit. " In utraque sententia, inquit Venerabilis Beda, similiter paranda via Domini prædicatur. Ideòque non fallitur Evangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit, quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Mitto quod à S. Augustino occasione simili dictum, & à Beda hic usurpatum, Dei voluntate unius pro alio Prophetæ nomen ab Evangelista positum, ut innotesceret, omnes Prophetas *uno Spiritu locutos*, mirabili inter se consensione constare: & ideò indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus Sanctus dixit, *& singula esse omnium, & omnia singulorum*.

Beda Commentar. in Marc.

S. Aug. l. 3. de consensu Ev. cap. 7.

Ecce ego mitto Angelum meum. Angelus Joannes vocatur, non naturæ societate, juxta Origenis errorem, sed officii dignitate: quia *Missus fuit à Deo, ut testimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum, si Angelus nominetur ille, quo nemo surrexit major inter natos mulierum, cùm Sacerdotes qui evangelizandi officio ritè funguntur, Angeli à Propheta appellantur: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*.

Malach. 2. 7.

Vox clamantis in deserto audita, est Christus Verbum Patris; Joannes adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid verò clamat? *Parate viam Domini*, &c. Messiæ, Redemptoris, Domini Deique vestri, mox ad vos venturi. *Joannes*, (inquit Tertullianus) *limes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Judaismus, & à quo inciperet Christianismus. Si Joannes antecursor & præparator viarum Domini, Evangelium superducturi & Regnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quòd Joannes venit, ipse erit Christus, qui Joannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & coeperunt nova interstite Joanne, non erit mirum, quod ex dispositione est Creatoris, ut alicunde magis probetur, quam ex Legis & Prophetarum in Joannem occursu, & exinde ortu, Regnum Dei*. Hoc Marci propositum in ipso Evangelii sui exordio.

Tert. l. 4. côt. Marcion. c. 33

II. *Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Baptismum pœnitentiæ, cujus scilicet susceptio, publica erat pœnitentiæ professio, cùm peccata sua confiterentur, ac detestarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remissionem peccatorum*, non à Joanne, & per ejus baptismum, sed per Christum, & Christi baptisma, cujus figura erat illud Joannis, tribuendam. *Agebatur itaque baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ*. (inquit Tertullianus) *Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enuntiatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare*:

Tert. l. de Baptismo, c. 10.

rare : qui autem præparat , non idem ipse perficit , sed alii perficiendum procurat.

III. *Venit fortior me post me*. Qui post me veniet, me potentior est, utpotè Dei virtus & Dei sapientia, Dominus omnium, novæ Legis lator, Messias promissus, Agnus Dei qui mundi peccata sublaturus ac deleturus est; *cujus non sum dignus procumbens*, pro more famulorum, *solvere corrigiam calceamentorum ejus*. Divinam autem virtutem, quæ mihi infinitè antecellit, inde cognoscite, quòd cùm ego baptizem vos aqua, externas dumtaxat sordes abluens, quò peccatorum abstersionem, & emundationem animæ significem, ac prænuntiem: *Ille baptizabit vos Spiritu sancto*, quem effundet in vos abundè, fide in nomen suum per dilectionem operante, & baptismo suo purificans corda vestra. Scilicet *Baptismi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: spiritalis effectus, quòd delictis liberamur*. Sicut ergo Joannes ante Præcursor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita *& Angelus baptismi arbiter superventuro Spiritui sancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obsignata in Patre, & Filio, & Spiritu sancto*. Tert. l. de Baptismo, c. 7.

Ille verò baptizabit vos Spiritu sancto. Jesum Christum Deum, aut Dei Filium, auditoribus suis nondum manifestè prædicat Joannes; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnationis sacramentum, sed paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem Divinæ æternitatis: tamen quasi velato sermone hunc verum esse Deum declarat, dum eum Spiritu sancto baptizaturum esse confirmat. Cui enim dubium est, neminem alium gratiam sancti Spiritus dare posse, nisi Deum? Postea verò cùm auditores suos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum mysteria, etiam Filium Dei Jesum Christum illis apertè prædicavit, dicens: *Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*.

IV. *Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso*. Ut illum esse demonstraret, de quo ab Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini*: & de quo Deus Joanni dixerat: *Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto*. Isa. 11. 2. Jo. 1. 33. Stetit columba super illum, ne vox Patris ad Joannem facta, non ad ipsum Jesum putaretur. *Et vox facta est de cælis*, unde Christus descenderat, secundus homo de cœlo cœlestis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi*. Apud Matthæum habetur: *Hic est Filius meus dilectus*. Apud Lucam, ut apud Marcum: *Tu es Filius meus dilectus*. Alii Evangelistæ verba, alii sensum retulere. Utri verba, incertum.

V. *Et statim Spiritus expulit eum in desertum*. Brevi post baptismum temporis intervallo, Spiritus sanctus qui in eum descenderat, in eoque manebat, ipsum impulit, ut in desertum secederet. Idem Lucæ sensus est: *Et agebatur à Spiritu in desertum*; ab eo utique quo plenus regressus est *à Jordane*. *Eratque cum bestiis*. Quibus verbis desertissimam fuisse solitudinem, S. Evangelista significat. *Et Angeli ministrabant illi*. Inter bestias commoratur ut homo, Angelico ministerio utitur ut Deus. Accesserunt autem Angeli Christo ministraturi, postquam diabolum debellavit; at non Angelorum ope, sed propria virtute, victoriam de Satana retulisse demonstraretur. Luc. 4. 1.

VI. *Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans*

A 2

cans Evangelium Regni. Temporum ordinem Sanctus Marcus non servat. Non enim traditio Joannis in carcerem, statim post jejunium quadraginta dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joannes in carcerem mitteretur, & multa docuit, & miracula fecit Jesus, ut constat ex Joannis 3. 24. *Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio*. Appropinquavit tempus illud à Deo præordinatum, de quo Apostolus: *Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub*

V. Beda. *Lege erant, redimeret*. Pœnitentiam prædicat Jesus, quemadmodum Joannes ejus præcursor; ut ostendat, se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Propheta est.

Victor Antiochenus in Marc. VII. *Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo*. Homo à dæmone vexatus, qui spiritus immundus appellatur, tum propter obstinatam in malitia mentem, tum quòd peccatis & obscœnis operibus hominum vehementer delectetur. *Et exclamavit, dicens: Quid nobis, & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos?* Quid tibi nobiscum rei & causæ? Venisti perdere nos, prohibendo, ne hominibus noceamus, nostram in homines potestatem auferendo, & imperium destruendo, nosque in abyssum de-

Dan. 9. 34. trudendo? *Scio quis sis, Sanctus Dei*. Jam experimento novi, & planè persuasus sum, te esse *Sanctum Sanctorum*: Sanctum illum à Prophetis præ-

Marci 3. 22. Luc. 4. 41. S. Aug. l. 9. de Civ. Dei, c. 21. nunciatum, hominibus à Deo promissum & expectatum, *Filium Dei*. Clarum est in his verbis, inquit Sanctus Augustinus, *quòd in eis & tanta scientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippè suam formidabant ab illo, non in illo justitiam diligebant. Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Sed innotuit, non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id, quod Dei Verbum est, participata æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodam modo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum regnum & gloriam semper veracem, & veraciter sempiternam. Innotuit ergò dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs, quàm infirmitati hominum possent esse conspicua.*

Marci 3. 12. *Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine*. Comminando præcepit, ut taceret, nec manifestaret illum. Silentium autem indixit dæmonibus, nec permisit, ut ejus divinitatem, quam, ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum, ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod postea per calumniam & blasphemiam dicere non dubitarunt Pharisæi: tum quia veritatem à patre mendacii testimonium accipere non decebat. *Increpuit il-*

Tert. l. 4. cõt. Marcion. c. 7. & 6. *lum Jesus, planè ut invidiosum, & in ipsa confessione petulantem & malè adulantem*, (inquit Tertullianus) *quasi hæc esset summa gloria Christi, si ad perditionem dæmonum venisset, & non potiùs ad hominum salutem; qui nec discipulos de subactione spirituum, sed de candida salutis gloriari volebat... Christus ab hominibus, non à spiritibus immundis, volebat se Filium Dei agnosci. Ille Christus dumtaxat cui hoc congruebat: quia præmiserat, per quos posset agnosci, & utique digniores prædicatores. Illius erat præconium immundi spiritus respuere, cui Sancti abundabant*. Denique ostendit, aures

S. Amb. l. 6. in Luc. n. 102. dæmoni præbendas non esse, licèt veri aliquid suis verbis admisceat: *Ne quis dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est dia-*

diabolus, qui falsa veris sæpè permiscet, ut specie veritatis, testimonium fraudis obtexat (inquit S. Ambrosius.)

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Diabolus miserum hominem violentis convulsionibus agitans, & in terram jactans, ac incondito ejulatu rabiem suam, ac dolorem indicans, quòd ex ejus corpore discedere cogeretur, exiit ab eo. Confer cum Lucæ 4. 34. *Et cùm projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Christus *jussu & increpitu dæmonia expellens, non suasu qua bonus, timendum se exhibebat* (inquit Tertullianus.) Tert. lib.4. cont. Marc.

VIII. *Quænam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta potestate conjuncta, ut qui eam tradit, non divini nominis invocatione dæmones ejiciat, ut Exorcistæ nostri, sed pro imperio illos fuget?

IX. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis.... Decumbebat autem socrus Simonis febricitans, & statim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Tria miracula insignia hoc in capite narrat S. Marcus, dæmonis expulsionem, curationem mulieris, sanationem leprosi. Quoniam enim *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*, ideò contra ipsum mortis auctorem primò debuit medicina salutis operari; primò lingua serpentina, ne ultrà virus spargeret, occidi: deinde fœmina, quæ prima seducta est, à carnalis concupiscentiæ febre curari: tertiò vir, qui malè suadentis dicta conjugis andivit, ab erroris sui lepra mundari, ut idem ordo restaurationis à Domino servaretur, qui fuerat casus in primis parentibus.

X. *Vespere autem facto, cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curavit multos,* &c. Nemini ex iis, qui offerebantur, optatæ negavit beneficium sanitatis, qui *pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo....* Sed multos curasse dicitur, quia omnes, qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Christi sanguis *pro multis* effusus dicitur, qui pro omnibus effusus est. Act.18.45.

XI. *Et venit ad eum Leprosus, deprecans eum, & genuflexo dixit: Si vis, potes me mundare.* Idem ille leprosus est, quem S. Matthæus à Christo mundatum esse commemorat, statim atque celebri illo sermone in monte habito descendit. Matth.8.1.

Et comminatus est ei, statimque ejecit illum. Severè præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in se factum, & dimisit eum... *Vade: ostende te Principi Sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses,* &c. Ostendere se Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos, eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum: offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus se legem non solvere, sed adimplere; qui secundùm legem gradiens, supra legem sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant: *Quantùm ad gloriæ humanæ aversionem pertinebat, vetuit eum divulgare:* (inquit Tertullianus) *quantùm autem ad tutelam legis, jussit ordinem impleri.* Vade, ostende te Sacerdoti, &c. *Argumenta enim figurata utpotè Prophetatæ Legis adhuc in suis imaginibus tuebatur quæ significabant, hominem quondam peccatorem, verbo mox emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum, orationem scilicet & gratiarum actionem apud Ecclesiam, per Christum Jesum Catholicum Patris Sacerdotem: Itaque adjecit:* Ut sit vobis in testimonium: *Sine dubio, quo testabatur se Legem non dissolvere.* V. Beda. Ter. l.4. cont. Marc.

solvere, sed adimplere: quo testabatur se ipsum esse, qui morbos & valetudines eorum suscepturus annuntiabatur.

Sensus Moralis.

I. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Prædicatorum Evangelicorum exemplar normaque Joannes Baptista. Prædicator Evangelicus, Angelus esse debet morum puritate, cœlesti conversatione, qui dicere possit: *Nostra autem conversatio in cœlis est*: missione, ministerio: ingerere se ipsum non debet in munus Evangelicum, nec illud ambitiosè aucupari, sed legitimam expectare missionem à Deo per Ecclesiæ Pastores: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Angeli esse debent in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: Angeli qui semper videant faciem Patris cœlestis, tametsi in hominum salute procuranda versentur. Sit rector & prædicator divini verbi *singulis passione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus*. In id studiis omnibus incumbere debet, ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat semitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus sit vox, necesse est, qui audiatur magis, quàm videatur: cujus *etsi eloquium quiescat, habitus sonet*: qui *ab occursu suo vitia suffundat*. Vox clamantis, non palpantis & adulantis: vox fortis & severa contra errores & vitia, pravasque consuetudines; non mollis, timida, languens, effœminata: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Vox clamantis in deserto, à sæculi scilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni: *Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Solitudinis & sacri secessus amator sit oportet, humilitatem & mortificationem Christi sectetur, & in corpore suo portet; non se ipsum prædicet, sed Jesum Christum. Sic Joannes fuit *in deserto, baptizans & prædicans baptisma pœnitentiæ*. 2. *Erat vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas & mel silvestre edebat*. 3. Se humiliabat ac deprimebat, Christi potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: *Venit fortior me post me*, &c. *Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto*.

Phil. 3. 20.
Rom. 10. 15.
S. Greg. M. Past. Cur. 2. 5.
Tert. lib. de Pallio.
Isaiæ 58. 1.
2. Tim. 2. 4.

II. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio*, &c. *& baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.* Conscientiæ sapiens piusque moderator & director eligendus & adeundus est iis, qui sincerè ad Deum convertuntur; ejusque consilia audienda & sequenda sunt. Deus Israelitis jussit, ut Moysi parerent, ad terram promissam post Maris Rubri transitum illos per desertum ducenti, quamvis Deus ipse in columna nubis & lucis illos præcederet; ut agnoscamus quòd *plebs quæ Præpositos suos studet audire, Deum sequitur, & per Deum hominem pervenit ad salutem*. Dux ad salutem initio conversionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præscribat. 2. Apud ipsum deponenda sunt peccata, ejusque consilio in lacrymarum & laboriosorum operum flumine abstergenda & expianda: *Confessio satisfactionis consilium est; dissimulatio, contumaciæ*... *Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur.* Lacrymæ, & satisfactionis opera, quæ *laboriosum baptismum* pœnitentiæ efficiunt, quæ ardorem cupiditatis extinguunt, quæ

S. Cæs. Arel. H. 4. de Pasc.
Tert. lib. de Pœnitentia.

quæ cor nostrum ab operibus mortuis emundant, quæ instar fluminis animarum nostrarum sordes abluunt, longèque à nobis auferunt, Spiritu sancto & Dei amore animatæ esse debent, ut remissionem peccatorum consequamur: *Ille vos baptizabit Spiritu sancto*. Sine Spiritu sancto & igne divini amoris viduæ sunt aquæ, steriles lacrymæ, pœnitentia mendax: *Viduis aquis sibi mentiuntur* (inquit Tertullianus.) Tert. lib. de Bapt. c. 5.

III. *Venit Jesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Joanne in Jordane*. Joannem ad se non vocat Jesus, ut ab eo baptizetur; sed Joannem adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum se miscet Pontifex innocens, sanctus, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis, ut nos humilitatem doceat, ne nos de pietatis & pœnitentiæ operibus erubescamus, aut laborem fugiamus adeundi spirituales viros, Ecclesiæ Ministros, Templa & Sacramenta frequentandi, ut Spiritum quo baptizati sumus, in nobis excitari & manere à Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, speque jam paradisi cives simus, Christo habitante per fidem in cordibus nostris, & charitate in iis diffusa per Spiritum sanctum.

Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso, & vox facta est de cœlis: Tu es filius meus. Id factum est invisibiliter in baptismo nostro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, descendente in nos Spiritu sancto: & Regni cœlestis nobis reseratus est aditus. *Tunc ille sanctissimus Spiritus super emundata & benedicta corpora lubens à Patre descendit, super baptismi aquas, tamquam pristinam sedem recognoscens, conquiescit, columbæ figura delapsus in Dominum, ut natura Spiritus sancti declararetur per animal simplicitatis & innocentiæ: quòd etiam corporaliter ipso felle careat columba*. Ideoque, Estote, *inquit*, simplices sicut columbæ. *Ne hoc quidem sine argumento præcedentis figuræ: Quemadmodum enim post aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata est, post baptismum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœlestis iræ, preco columba terris adnuntiavit, demissa ex arca, & cum olea reversa: eadem dispositione spiritalis affectus, terræ, id est, carni nostræ emergenti de lavacro post vetera delicta, columba Sancti Spiritus advolat, pacem Dei efferens, emissa de cœlis, ubi Ecclesia est arca Dei figurata*. Tert. lib. de Bapt.

IV. *Et statim Spiritus expulit eum in desertum*, &c. Sæpè efficacissimo Spiritus sancti & divinæ gratiæ impulsu Christi membra, homines suæ salutis studiosi, à mundo abstracti, in solitudinem expelluntur, ut diabolo fortiùs resistant. Nec tamen ibi à tentationibus immunes sunt; quinimò graviùs interdum tentantur. Ibi sunt *cum bestiis*, variis scilicet cupiditatibus, quas intus gerunt, quibus domandis continuò invigilare debent, ne ipsis noceant. Id autem consequuntur gratia Christi, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spiritu quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœlestibus inspirationibus Dei ad cor ipsorum loquentis, secundùm illud Prophetæ: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus*: Angelorum denique in ministerium missorum propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, protectione; quibus mandavit, ut custodiant eos in omnibus viis suis, ne umquam offendant ad lapidem pedem suum. Baptizatus Dominus expellitur in desertum à Spiritu, & tentatur à satana, ut exemplum vitæ suis Fidelibus præbeat; qui post acceptam in baptismo remissionem peccatorum, non solùm ad exercenda opera virtutum, verùm etiam ad tolerandam propter justitiam persecutionem sunt accingendi. Secedit enim in desertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris, & societate pravorum, divinis per Osee 2. 14. Beda in Comment.

omnia

" omnia fervire mandatis. Tentatur solitarius à diabolo, ut nobis insinuet, quòd *Omnes, qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persecutionem patiuntur:* " & quòd *per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Tenta-" tur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ut indicet, quòd quam-" diù viventes hic Domino fervimus, sive prospera blandiantur (quod ad " dies pertinet) seu nos adversa feriant (quod noctis figuræ congruit) sem-" per ambulantibus in lege Domini adsit toto orbe adversarius, qui iter no-" strum tentando impedire non cessat.

V. *Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio.* Tempore prædefinito à Patre, adumbrato in Lege per multiplices variasque figuras, à Prophetis prædictum, ab ipso Deo promissum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat anteà peccatum sub Lege: regnavit deinceps Deus sub gratia, & per gratiam. Regnum illud pœnitentia præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur: *Pœnitemini, & credite Evangelio.* Credite, fide quæ per charitatem operatur. Credite Evangelio, quod Christi doctrinam, exempla, promissa complectitur: doctrinam cœlestem tot miraculis confirmatam; exempla virtutum omnium à Filio Dei, homine propter nos facto, nobis data: promissa pretiosa & magnifica bonorum æternorum. Credite Evangelio, quòd non solùm aufert ignorantiam docendo, sed adjuvat ad faciendam justitiam per gratiam Spiritus Sancti. Homo enim sub gratia constitutus, præter doctrinam, qua ei præcipitur, quemadmodum vivere debeat, accipit Spiritum sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque summi illius atque incommutabilis boni, quod Deus est, etiam nunc cùm per fidem ambulatur, nondum per speciem: ut hac sibi velut arra data gratuiti muneris, inardescat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei benè sit, à quo habet ut sit: *Nam neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via: & cùm id quod agendum, & quò nitendum est, cœperit non latere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non benè vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris; non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.*

S. Aug. lib. de Spir. & Lit. c. 3.

VI. *Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit, dicens: Quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio quis sis, Sanctus Dei. Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dæmonis silentio luculentius probatur omnipotentia & divinitas Christi, quàm præconio, Ipsum imperio suo exire cogit ab infelici homine, quem vexabat. Hinc innotescit, venisse Filium Dei, ut everteret imperium diaboli, & hominum animas, communi illi humani generis hosti per infidelitatem & peccatum mancipatas, ab illius servitute liberaret. Per os Apostolorum & Virorum Apostolicorum jussit immundo spiritui, ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos servire fineret. Quantis interim vexationibus corpus Ecclesiæ agitavit, concussit, dispersit! Sed nocere non potuit Christi membris, è quibus ejectus est foras; quia *Sanguis Martyrum, semen Christianorum.*

Tert.

VII. *Erat homo in spiritu immundo.* Homines per impudicitiam sibi magis subjicit diabolus, sibi arctiùs obstringit. Difficilior illorum conversio: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Potentiore Salvatoris gratia opus est ad eorum liberationem.

Osee 5. 4.

VIII. Et

VIII. *Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo*. Quid est (inquit S. Gregorius M.) quòd obsessum hominem antiquus hostis, quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit, nisi quòd *plerumque, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm priùs excitaverat, quando hoc quietus possidebat*? Unde & Israelitæ ad Moysen & Aaron dicunt: *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbuistis ei gladium, ut occideret nos*. In Moyse enim & Aaron Lex & Prophetæ figurati sunt: *Et sepè apud se infirmus animus, quasi contra sacra eloquia murmurat: quia postquam verba cœlestia audire & sequi cœperit, Regis Ægyptii adversitas, id est, maligni spiritus tentatio excrescit*. S. Greg. Naz. H.12.in Ezec. Exod.15.

IX. *Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa. Et accedens, elevavit eam apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis*. In Ecclesia, quæ Christi corpus est, si patitur unum membrum, compatiuntur cætera membra. Infirmis corpore, aut anima, vera charitas pro viribus succurrit. Pro illis saltem Deum orat, si aliud non possit. Domus Petri est Ecclesia Catholica. Nemo in ea est, qui peccatorum, aut concupiscentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris est: charitas animæ sanitas est. In sola Ecclesia Catholica pro remissione peccatorum, & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur. Extra domum veritatis, charitatis, & unitatis, nulla est animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat necesse est per gratiam suam cœlestis Medicus, illos tangat, dataque manu auxiliatrice, illos erigat atque roboret; pravis habitibus, socordia, languore penitùs depulsis ac dissipatis, & inspirata charitate, quæ numquam otiosa est, sed Domino servit in lætitia. Bona igitur opera, seu pietatis & grati animi in Deum, seu charitatis in pauperes, signa sunt febris ab anima depulsæ, & sanitatis per gratiam Christi medicinalem animæ languenti restitutæ: *Et continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis*. Sic membra, quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem, ut fructificarent morti, serviunt justitiæ in vitam æternam. Rom.6.19.

X. *Et venit ad eum Leprosus deprecans eum: & genu flexo, dixit ei: Si vis, potes me mundare. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare*. Lepra peccatorum fœdi ad Christum accedamus, & coram eo supplices procidamus, de illius potestate minimè dubitantes, de illius misericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione misericordiam ejus imploremus. Dicamus cum fiducia: *Domine, si vis, potes me mundare... Miserere mei Domine, quia infirmus sum: sana animam meam, quia peccavi tibi... Salvum me fac propter misericordiam tuam. Omnes iniquitates meas dele. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor*. Piæ orationis exemplum nobis præbet iste Leprosus. Nos impetraturos emundationem & sanctificationem animarum nostrarum, ne dubitemus, si oremus, sicut oportet: *Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur*. Credendum autem est, curationem & justificationem nostram opus esse gratuitæ misericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Christum auctoritate suprema, sacrosanctam ejus humanitatem instrumentum esse operationis Dei in cordibus nostris: ejus voluntate vim sanguinis ejus ac merita nobis applicari: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum*. Incarnato Dei Verbo, huma- Ps.6. Ps.50. Jac.1.5.6. Rom.3.24. V.Beda, in Marc.

namque contingente naturam, & per gratiæ suæ vim medicinalem intùs operante, sanantur homines secundùm animam leprosi, & cum Apostolis audiunt: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*: Deique Templum ingredi non solum illis conceditur, sed fiunt ipsi templum Dei, ut Apostolus ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. Sed quamvis fortè Christo per gratiæ suæ efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inspirante, mundati fuerimus à lepra peccatorum nostrorum, antequam ad Sacerdotem adeamus; conveniendus tamen est Sacerdos eique aperienda conscientia, confitenda peccata, secundùm Christi præceptum: *Vade, ostende te sacerdoti*. Offerenda pro emundatione satisfactio, sacrificium bonorum operum, in testimonium animi pœnitentis & mundati: *Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Et nolite conformari huic sæculo*, ne lepram pejorem iterùm contrahatis: *sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta*. Mundati autem & liberati à peccato, enarrate & prædicate laudes & gloriam Salvatoris, & Medici animarum vestrarum Jesu Christi, in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipsum*.

Jo. 15. 3.

1. Cor. 3. 17.

Rom. 12. 1.

Coloss. 3. 17.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Superiore capite.

I. *Et iterùm intravit Capharnaum post dies* aliquot. Inde enim discesserat in proximos vicos & civitates, ut missione sua fungeretur, prædicans in synagogis Galilææ, & dæmonia ejiciens: *Et auditum est, quòd in domo esset*. Id vulgatum ab aliquo è domesticis, aut vicinis. Clam enim ingressus erat, cùm non posset manifestè ingredi civitatem ob populi ad ipsum turmatim concurrentis frequentiam: *Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam*. Ita ut nec domus, neque vestibulum ipsum capiendæ plebis ad Jesum convenientis multitudini sufficeret: *Et loquebatur eis verbum* Dei. Non solùm Capharnaum cives, sed ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem, convenerat ingens hominum multitudo, Christum audiendi, & admirabilia ejus opera spectandi avida.

Luc. 5.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur*. Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quod observatum est ab Evangelista ad morbi gravitatem significandam: Hominem scilicet ita fuisse membris omnibus dissolutum, ita totius corporis impotentem, ut eum à quatuor bajulis portari necesse fuerit: *Et cùm non possent offerre eum illi præ turba*, cùm appropinquare non possent ad Jesum præ turba domum implente & circumstante; *nudaverunt tectum ubi erat*, detexerunt tectum domus; *& patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat*, demiserunt lectum ante pedes Jesu: *Cùm autem vidisset Jesus fidem illorum*, qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico*: *Fili, dimittuntur tibi peccata tua*. Morbi radicem excidit divinus Medicus, se missum docet, ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem sanet paralysim, cujus exterior illa paralysis figura erat: *Missum est Verbum, quod est Deus, qui Medicus est peccatoribus, qui Magister rerum arcanarum jam purgatis* (inquit Origenes.)

Orig. contra Celsum.

III. *Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus*

bus suis : Quid hic sic loquitur ? Blasphemat : Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus ? Quod S. Matthæus dictum à Legisperitis dixerat : *Hic blasphemat*, à S. Marco uberius explicatur, Remissionem peccatorum esse Dei propriam, Lex & Prophetæ passim testantur, Exod. 24. 6. 7. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax . . . Qui aufers iniquitatem, & scelera atque peccata*. Job. 14. 4. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine ? nonne tu, qui solus es ?* Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor*. Hanc potestatem homini cuiquam communicatam nusquam legebatur. Hinc Legisperiti Christi hostes, ex ejus verbis occasionem calumniæ nacti, ipsum blasphemiæ tacitè damnant. Horum malitia usus Jesus, in testimonium potestatis dimittendi peccata, sibi ut Deo convenientis, atque etiam ut homini sibi à Patre concessæ, insigne miraculum edit ; imò duplex : nam & adstantium cogitationes sibi apertissimè cognitas ostendit, quod non minùs Dei proprium esse, quàm peccata condonare, Sacræ Litteræ docent : & Paralyticum sanat : *Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis : Quid ista cogitatis in cordibus vestris ?* Cognovit, non ut Prophetæ, per afflatum, sed *suo Spiritu*, id est, plenitudine Divinitatis in se corporaliter habitantis : *suo Spiritu*, per se ipsum, qui Dei sapientia, virtus spiritus passim à veteribus appellatur : *Quid est facilius, dicere Paralytico : Dimittuntur tibi peccata, an dicere : Surge, tolle grabatum tuum, & ambula ?* Lege quæ diximus in c. 9. S. Matthæi. 1.Reg.16.7. 1.Par.28.9. Ps.7.10. Jer.17.10. S.Just.Apo.2. S. Iren. l. 4. c. 36. Tert. in Apo. lib. adv. Mar. & de Carne Christi. Lact. lib. 4. de Sap. c. 6, & 8. & alii.

IV. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium ; & ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & Discipulis ejus*, &c. Cùm Jesus ad partes maritimas iturus, ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum transiret, ubi telonium erat, vidit ibi sedentem Matthæum, Levin appellatum, ipsumque vocavit. Ille verò sine mora obtemperans vocanti, relictis omnibus, secutus est Jesum : Atque in grati animi significationem, utque amicorum suorum & familiarium, qui vectigalibus exigendis, colligendis, rationibus describendis, sub ipso, aut cum ipso navabant operam, conversionem procuraret, convivium Christo paravit in domo sua, quæ in urbe erat, plurimosque Publicanos simul cum Jesu & Discipulis ejus manducaturos invitavit : *Et Scribæ & Pharisæi videntes, quia manducaret cum Publicanis, & peccatoribus, dicebant Discipulis ejus : Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magister vester ?* Inde offenduntur Pharisæi, unde ædificari deberent. Quamvis enim convivere peccatoribus, vitandum sit infirmis, propter periculum, quod eis imminet, ne ab eis subvertantur : perfectis tamen, de quorum corruptione non timetur, laudabile est, quòd cum peccatoribus conversentur, ut eos convertant. Sic Dominus cum peccatoribus manducabat & bibebat. Convictus autem peccatorum, quantùm ad consortium peccati, vitandus est omnibus. Et sic dicitur 2. ad Corinth. 6. *Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis*, scilicet secundùm peccati consensum. Lucæ 5. S.Th.2.2.q. 25.art.6.in Resp. ad 5.

V. *Et erant Discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes* ; jejunabant frequenter. *Et veniunt, & dicunt illi : Quare discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem Discipuli non jejunant ?* Diverso forsan tempore venerunt ; idque diversa ratione & intentione Christo dixerunt : Pharisæi, ut calumniarentur ; Discipuli Joannis, ut docerentur : *Et ait illis Jesus : Num-* Luc.5.33.

quid possunt filii nuptiarum , quamdiu sponsus cum illis est , jejunare ? Hæc interrogatio vim negandi habet . Non decet eos jejunare , quamdiù cum illis est sponsus . Lege quæ diximus in c. 9. S. Matthæi .

VI. *Et factum est iterùm , cùm Dominus sabbatis ambularet per sata , & Discipuli ejus cœperunt progredi & vellere spicas . Τὸ Iterum* , actionem Jesu iteratam non significat , quasi bis contigerit , quod hic refertur ab Evangelista ; sed novam calumniæ occasionem à Pharisæis arreptam .

VII. *Et ait illis : Numquam legistis , quid fecerit David , quando necessitatem habuit , & esuriit ipse , & qui cum eò erant ? Quomodo introivit in domum Dei sub Abjathar Principe Sacerdotum , & Panes propositionis manducavit* , &c. Confer cum Matth. 12. & nostrum in eum locum commentarium lege . Narratur historia 1. *Reg. c.* 21. ubi tamen Panes propositionis dati dicuntur Davidi esurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote* , non ab *Abjathar Principe Sacerdotum* . Hinc recentiores quidam interpretes , ut Marcum Evangelistam cùm Auctore sacro l. 1. Regum concilient , Achimelecho nomen fuisse *Abjathari* , & Abjathari ejus filio vicissim nomen fuisse *Achimelecho* dicunt , & colligunt ex 1. Paral. 18. v. 16. & c. 24. v. 6. Planior & probabilior utrumque conciliandi ratio est , Marcum sub Abjathare Pontifice factum dixisse , quod sub Achimelecho Pontifice Maximo ejus patre contigit : tum quia nomen Abjatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.* 23. 6.) & ob diù gestum sub Davide Pontificatum : tum quia & ipse Pontifex erat , cùm hæc gesta sunt, patris scilicet Vicarius , ut cui in Pontificatum Maximum successit , & rei gestæ adfuerat , ipseque cùm patris , tum Davidis factum probaverat .

Beda in Mar.

Et dicebat eis : Sabbatum propter hominem factum est , & non homo propter sabbatum . Sabbatum institutum non fuit , ùt homo periret ; sed ut animo & corpore salvus esset . Animo quidem , quia lex illa otii die septimo statuta est ad colendam religionem , & ad profitendam fidem creati à Deo mundi ; & ne ullius operis obtentu , conventus & actus pietatis negligerentur , quod salutem spectat animæ . Corpore verò , quia etiam institutum est diei septimæ otium , ut hominibus assiduo sex dierum labore fatigatis , aliquantulùm respirare & requiescere liceret : quod dominorum durities vix erat famulis concessura . *Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbati* . Omnium enim hominum caput potestatem habet rerum omnium, quæ ad hominum salutem pertinent : cùm itaque sabbatum propter hominem factum sit , etiam sabbati jure suo dominus est : adeòque violati sabbati noxa non tenetur propterea , quòd ejus Discipuli spicas aliquot sabbato vulserint , urgente fame . Atque sabbati se dominum esse apertiùs olim demonstrabit , cùm illud , & quicquid legalium cæremoniarum est , abrogabit . *

Exod. 23. 10.

* Tert. l. 4. contr. Marc. c. 16. Dominus & Sabbati , & legis , & omnium paternarum dispositionũ Christus .

Sensus Moralis .

I. **E***T iterum intravit Capharnaum post dies . Et auditum est , quòd in domo esset : & convenerunt multi , ita ut non caperet neque ad januam , & loquebatur eis verbum* . Curato Capharnaumi Leproso , Jesus in deserta loca secesserat , ibique convenientibus ad se turbis prædicabat verbum Dei ; quo significatur , Veritatem tumultuosis carnalium mentibus apertam sui manifestationem non exhibere , sed iis suorum lucem donorum largiùs infundere , quos ab illecebris rerum temporalium viderit esse discretos , & à rerum sæcularium tumultu longè positos . Verùm quia nec carnales & sæculi

Beda in Commentar.

culi cupiditatibus implicitos, Dei misericordia omninò deserit, quin etiam iis gratiam suæ visitationis, per quam & ipsi spirituales effici valeant, indulget, post aliquot dies in civitatem redit Dominus, multisque eòdem convenientibus verbum Dei prædicat, ac sanato Paralytico, pluribus occasionem internæ sanationis tribuit, quam ipse in illis per fidem operatur. Quàm admiranda Christi Jesu benignitas, tam stupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Christo apud illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula, non credunt! Christum docentem libenter audiunt, & mirantur, sed non convertuntur. Curiositate & utilitate temporali ducti, ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & justitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ studio. Sic plerique Christiani verbum Dei audiunt, quasi *Verbum hominum*, non *sicut est verè verbum Dei*; non ut *Verbum veritatis*, *verbum vitæ*, *verbum reconciliationis*, *verbum salutis*. Quid mirum? cùm à Ministris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto sermone prurient auribus Christi crucem evacuantes, semetipsos prædicantes, non Christum crucifixum. Timeant Christiani, qui verbi divini prædicatione, cæterisque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei misericordia ipsos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat, quod Capharnaumi civibus Christus comminatur: *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris*.

1. Thess. 2. 13. Ita passim in novo Testamento vocatur.

Luc. 10. 15.

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos solùm, qui in domo erant, id est in Synagoga; non ad Judæos tantùm, sed ad Gentes verbum salutis misit Dominus, eosque Evangelii sui participes fecit, in unam domum, scilicet Ecclesiam colligens utrumque populum: *Nos* enim, qui *eramus longe*, extra januam, alienati à Christo, qui vitæ æternæ ostium est, *facti sumus propè in sanguine Christi*. *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti*. Virtutes igitur annuntiemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum; & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus.

Eph. 2. 13. 1. Petri 2. 10.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur. Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum, ubi erat: & patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat*. Hujus Paralytici curatione salvatio designatur animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis: quæ imprimis indiget ministris, qui eam sublevent, & Christo offerant; id est, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conscientiæ Moderatoribus, qui spem salutis suggerant, opem intercessionis ferant, omnemque adhibeant industriam, ut cœlesti Medico sistatur. Quatuor bajulorum numerus non est absque mysterio: quatuor enim sancti Evangelii libros significat, quibus omnis Prædicantium virtus, omnis sermo firmatur. Designat & quatuor Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam salutem erigitur, quæ nihil aliud sunt, quàm Amor Dei quadripartitus, seu quatuor divini amoris affectus, secundùm S. Augustinum, quibus omnia perrumpuntur obstacula, quæ impediunt, ne ad Christum accedamus. Temperantia enim est amor Dei sese integrum incorruptumque servans: Fortitudo, amor omnia propter Deum facilè perferens: Justitia, amor Deo tantùm serviens, & ob hoc benè imperans cæteris, quæ homini subjecta sunt: Prudentia, amor benè discernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri potest. Has virtutes Dei Sapientia, id est Dei Filius, homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur.

S. Aug. l. de Moribus Ecclesiæ Cathol. c. 15.

Sap. 8. 7.

rentur. *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus*. Sæpè anima post desidiam resipiscens, gratiæque cœlestis remedio cupiens innovari, priscæ consuetudinis & pravorum habituum nondum destructorum reliquiis retardatur: Sed hæc impedimenta vincit Evangelii gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt quatuor Virtutes animam ad Christum ferentes.

Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum, ubi erat. Sæpè in ipsa orationis dulcedine, cùm anima in lectulo Dilectum suum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc opus? In infimis, aut ad januam non est remanendum, ubi turbæ tumultuantur, ubi creaturæ, ubi sensus, ubi cupiditates aditum ad Christum impediunt: sed tectum domus, in qua Christus docet, ascendendum est: sacræ Scripturæ sublimitas appetenda, lex Do-

Ps.118. Ps.18.8. Ps.118.

mini diu noctuque meditanda. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos*. Et, *Lex Domini immaculata, convertens animas*. Et, *Nisi quòd Lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem in humilitate mea*. Tecto denique patefacto, æger ante Jesum dimittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis, ad notitiam Christi pervenitur, de quo scriptum est in Lege & Prophetis: & ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jesum: quia salvi esse non possumus, nisi in corpore isto mortali positi, fidem explicitam in Jesum Christum habeamus, in quo Deus est mundum reconcilians sibi, in quo

1.Tim.2.5.

inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui *Unus est Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. Aspiciens

Gal.2.20.

ergo infirmus homo in auctorem fidei, & consummatorem JESUM, cum Apostolo dicat: *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo FILII DEI qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*. Hæc fides impetrat remissionem peccatorum, & restitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua*.

III. *Quid est facilius dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æquè facilia sunt, qui solo verbo, sola voluntate universa, quæ ipsi placent, operatur: sed visibilibus miraculis, invisibilibus fidem conciliat. Priùs autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut plerasque corporum infirmitates propter peccata evenire significet. Hinc Apostolus ad Corinthios scribens, ubi crimen indignè manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini

1.Cor.11.30.

expofuit, continenter subdit: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*; id est, moriuntur. Quinque de causis corporis morbos

Beda.

& infirmitates Deus infligit, 1. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliisque Sanctis in utroque Testamento. 2. Ad virtutum custodiam, ne superbiæ tentatione dispereant: Sic Apostolo datus est stimulus carnis illum colaphizans, ne magnitudo revelationum ipsum extolleret. 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum nostrorum: Sic Maria soror Moysis & Aaron in deserto lepra percussa est ob verba temeritatis & superbiæ: & Paralyticus noster nonnisi dimissis peccatis fuit à Christo sanatus. 4. Ad gloriam Dei manifestandam, ut cæcus natus, de quo Christus ait; *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, quia cæcus natus est, sed ut manifestentur opera Dei in illo*. 5. Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna est, ut Antiochi & Herodis: Quibus con-

Jer.17.

gruit illud Prophetæ: *Et duplici contritione contere eos*. Cùm igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante

omnia

omnia convertamur, pœnitentiam agamus, ipsasque pro nostrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento insidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, strictoque gladio jumenti oculis objecto, detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Asina verita mucronem, sistit in via, nec ultra progreditur. In illam stomachatur Vates, ejusque latera fuste percutit: non magis illa procedit. Asinæ inter angusta parietis compulsæ mortem minitantur. Tum illa sessorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertio?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum stringentem gladium, quo territam detinebat asinam, ne ipse maledicturus Populo Dei proficisceretur. Hominem videmus languidum, ejusque carnem, qua velut jumento spiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter prosequi potest; carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fustium ictibus repetitis convellit, eò quòd suis favere nolit consiliis. Verùm oculos aperiat infelix, conspiciet non carnem esse, quæ ipsum remoratur, sed Angelum; divinam scilicet Misericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat: *Prohibitione immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt*, (inquit Sanctus Gregorius) *quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat.* Num. 22. S. Gr. M. p. 3. Past. Adm. 13.

IV. *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait Paralytico) Tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia medicinalis Christi animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creatura quiescentem, pravis habitibus & mala consuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis dissolutam, momento sanat.

Omnipotens hominem cùm gratia salvat,
Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis.
Hanc itaque affectum, quo sumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda nitescunt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non litera Legis,
Nec naturalis sapientia; quæ semel acta
In præceps labi novit, consurgere nescit.

S. Prosper; Carm. de ingratis.

V. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium; & ait illi, Sequere me.* Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apostolum facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum conversio. S. Gregorius Nazianz. divites vocat *compeditos terræ*. Multos in persecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates, à cura salutis suæ, legumque divinarum observantia avocarunt, ut S. Cyprianus lugens scribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens victa, & anima præclusa.* Ad hujusmodi vincula dirumpenda, gratia fortissima est opus. Illa dirupit Christi misericordia Levin, seu

S. Greg. Naz. Or. in Nativ. Dom.

S. Cypr. tr. de Lapsis.

Ps. 115. Salv. l. 5. de Guberu. Dei. seu Matthæum respiciens & vocans, ut dicere posset, in familiam ejus ac scholam cooptatus: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo*. Difficilior Publicanorum conversio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias, prædas suas esse fecerunt: qui in similitudinem immanium bestiarum non rexerunt traditos sibi, sed devorarunt: nec spoliis tantùm hominum, ut plerique latrones solent, sed laceratione etiam, & (ut ita dicam) sanguine pascebantur* (ait Salvianus.) Magna Dei misericordia, qui Matthæum ex conditione adeò saluti æternæ periculosa vocavit.

VI. *Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus*. Multi ad Deum recens conversi, de pietatis professione in societatibus hominum sæcularium erubescunt. Non erubuerunt de peccato, erubescunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matthæi exemplum, qui se Discipulum Christi coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jesum adducit, eaque etiam de causa illos ad convivium cum Domino & Magistro invitat. Hunc imitentur, qui Dei gratia ex peccato & peccati occasionibus emerserunt, amicos suos ad Christi & Apostolorum mensam vocent, S. Prof. Epi. 8. ad doctrinæ à Christo traditæ, & ab Apostolis mundo prædicatæ, gustum & observantiam; qua de mensa S. Prosper:

Exueret Deus ut tetra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apostolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non sexus huic, non causa resistit,
Omnes curat, alit, justificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ apposuit Sapientia mensæ,
Et variis pasci discite deliciis.
Quarum pars totum est epulum quo quisq; juvatur;
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc mensam fastidire, quàm periculosum! quàm mortiferum!

Nam quid erit, quid dira procul fastidia pellat,
Cum se ipso refugit mens saturare Deo!

VII. *Et erant Discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribusque observandis ac reprehendendis magis student, quàm propriæ vitæ motibus emendandis. Vitium istud Pharisaicum est. Ex Pharisaica etiam superbia descendit temerarium judicium, quo alios verè religiosos, pios & devotos non judicamus, nisi nostris vivendi formulis ac rationi sese accommodent; nisi exteriora, quæ proprio sæpè judicio elegimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia sectentur. Varia sunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad spiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum, ne ad ostentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & sincera humilitate consistit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio*, nisi anima sit in charitate & humili-
1. ad Tim. 4. 8. tate *radicata*, (ut Apostoli verbis utar) *ad modicum utilis est*. Pharisai-
cum

cum etiam vitium est, nos ipsos, nostramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, nosque ab aliis discernendi occasionem habeamus: *Quare Discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpè accidit, ut qui extraordinaria jejunia & supererogationis observat, imperfectior sit eo qui minùs jejunat, quia spiritalibus abstinens bonis, jejuno corde tabescit.

VIII. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum. Itaque Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.* Omnes Religionis observantiæ, universaque instituta, ad illius finem, qui Dei honor est, & utilitas hominum, referenda sunt. Veræ Religionis proprium est, nihil in se habere, quod homini non sit utile ad salutem. Hac ratione Deus ostendit, se non ex indigentia coli velle, sed ex bonitate, ut homines beatos faciat: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Spiritale Sabbatum in eo positum est, ut homo in Deo requiescat, ut à suis cesset operibus; scilicet à peccatis, quæ solius hominis opera sunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Prosper scribit: Ps. 15.

Non rectè servat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos:
Omnia conveniunt tempora justitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta,
Tantùm à peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad caput nonum S. Matthæi.

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

I. ET *introivit iterum*, altero die Sabbati, *in Synagogam*, Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam*. Confer cum Matth. 12. & Lucæ 6. *Et observabant eum*, (Pharisæi) *si Sabbatis curaret, ut accusarent illum*. Refert S. Matthæus, illos *interrogasse Christum: Si licet Sabbatis curare?* Quæ nequaquam pugnant: Pharisæi enim primò observarunt Jesum animo illum accusandi ut violatæ religionis reum, si ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt: *Si licet Sabbatis curare?* Quibus respondit hac illis proposita quæstione, qua illorum ora occlusit: *Licet Sabbatis benè facere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Anima sumitur ibi pro vita. Hac Interrogatione ostendit Jesus, hominis curationem Sabbati sanctificationi contrariam non esse, cùm sit opus bonitatis & omnipotentiæ Dei, cujus cultui dicatum est otium Sabbati: sed nihil magis illius diei sanctificationi repugnare, quàm Pharisæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cùm Herodianis conspirabant, ut Jesum perderent.

Et circumspiciens eos cum ira, ad rationis imperium excitata, & secundùm moderationem divinæ virtutis temperata, *contristatus super cæcitate cordis eorum*, sive (quæ vis est Græci Textus) πώρωσις καρδίας, *callum cordis eorum*, *dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est* manus;

manus illi. Quod Græcus Textus habet, *ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη*, *sana sicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matthæo videtur.

II. *Jesus autem cum Discipulis suis secessit ad mare*, ut Pharisæorum & Herodianorum in illum conspirantium insidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum*, *& ab Jerosolymis*, tametsi plures in urbe illa principe inimicos haberet, Pharisæos nimirùm, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles essent, & perpetui Judæorum hostes; & *trans Jordanem*; & à regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobilissimas civitates, sive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini; *multitudo magna, audientes quæ faciebat*, *venerunt ad eum*. Miraculorum ejus fama commoti, frequentes ad eum concurrerunt: *Et dixit Discipulis suis*, *ut navicula sibi deserviret propter turbas*, *ne comprimerent eum*: *Multos enim sanabat*. Naviculam sibi parari jussit, qua uteretor, quoties stagnum cum selectis Discipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipsum concurrentibus opprimeretur. Ideò autem tantus hominum undique concursus ad Jesum fiebat, *quia multos sanabat*, *ita ut irruerent in eum*, *ut illum tangerent*, *quotquot habebant plagas*. Desiderio recuperandæ sanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et spiritus immundi*, *cùm illum videbant*, *procidebant ei*. Energumenos impellebant, ut coram eo procide-
Jac.2.19. rent: *& clamabant*, *dicentes*: *Tu es Filius Dei*. Divinitatis ejus confessione, & subjectionis signo supplicium suum deprecabantur: *Dæmones credunt*, *& contremiscunt*. Jesus autem adjunctis minis vehementibus, ei præcipiebat, ne declararent, quis esset.

Joan.15.16. III. *Et ascendens in Montem*, orationis causa, *vocavit ad se* ex Discipulis suis *quos voluit ipse*: non quia meruerunt. Unde apud Joannem ait: *Non vos me elegistis*, *sed ego elegi vos*. Hinc S. Paulus *Apostolum per vo-*
Eph.1.1. *luntatem* Dei se inscribit. *Et venerunt ad eum*, statim atque vocati fuere: *Et fecit*, *ut essent duodecim cum illo*: *& ut mitteret eos prædicare*; elegit duodecim Apostolos ex Discipulorum numero, quos mitteret ad prædicandum Evangelium, cùm ipsi opportunum videretur: *Et imposuit Simoni nomen*, *Petrus*. Vide quæ diximus ad c. 10. S. Matthæi. *Et Jacobum Zebedæi*, *& Joannem fratrem Jacobi*, *& imposuit eis nomina Boanerges*, *quod est*, *Filii tonitrui*. Ex *Beneregem*; seu (ut viri Hebraicè periti emendari volunt:) *Bene rahbam*, factum Boanerges à Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hieronymus non semel observat. Respexisse videtur Chri-
Aggæi 2.7. stus, hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi vaticinium: *Adhuc unum modicum est*, *& ego commovebo cœlum*, *& terram*, *& mare*, *& aridam*.
Heb.12.26. *Et movebo omnes Gentes*: Quod de Evangelii prædicatione Apostolus exponit. Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios sibi
» ministros fore significat, cùm illos *Filios tonitrui* vocat. Aptè (inquit Ve-
» nerabilis Beda) Filii tonitrui sunt cognominati, quorum unus è cœlesti-
» bus intonans, vocem illam theologicam, quam nemo priùs edere noverat,
» emisit: *In principio erat Verbum*; & cætera. Quæ tantæ virtutis pondere
» gravida reliquit, ut si aliquando plus intonare voluisset, nec ipse capere
» mundus posset. Sed & ambo sæpè seorsum & in montem à Domino duci,
» & aliquando sonum è nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est Filius meus dilectus*, *ipsum audite*.

IV. *Et convenit iterum turba*, *ita ut non possent neque panem manducare*. Cùm Christus domum rediisset cum Apostolis, tantus ad ipsum factus est homi-

hominum concursus, ut nec ipse Christus, nec Apostoli cibum capere possent, obstante turba, quam docere, & ægros curare pergebat Christus, qui aliàs ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris . . . Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem versus est*. Joan.4.34.
Cùm audissent cognati Jesu, illum discipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipsum insolita docere, mira operari, Pharisæos & Legis Doctores ipsi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt, ut eum domi tenerent, id sibi juris legibus aut consuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim, illum esse mentis impotem; sive id verè crederent, sive id simularent, metuentes, ne quid illi, aut sibi periculi à Pharisæis, Scribis, & Herodianis, aut ab iis, qui Rempublicam gerebant, crearetur. Quod autem dicebant: *Quoniam in furorem versus est*, non necesse, ut ad Christi Matrem sanctissimam, aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus v. 31. scribit Evangelista: *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum, vocantes eum*: Satis enim fuerit aliquem ex co- Matth.27.8.44
gnatis Jesu dixisse, ipsum in furorem versum esse, ut id omnibus tribua- Joan.4.5.
tur per syllepsim, figuram in sacris Litteris frequentem. Sic Discipulos ob Lucæ 23.39.
effusum in Christi caput unguentum indignatos murmurasse, S. Matthæus scribit, cùm solùm Judam indignatum fuisse & murmurasse compertum sit
ex S. Joanne. Sic Matthæus scribit, Latrones, qui unà cum Christo cru- Vict.Antioc.
cifixi erant, blasphemasse, cùm ex S. Luca certum sit, non blasphemasse In Marc.
nisi unum. Dissimulare non possum, Viros quosdam Eruditos ita verten- Grotius Ann.
dum existimare: *Dicebant enim, Eum à se exisse* ὅτι ἐξέστη, quod animi de- ad Marc.
fectum, seu deliquium cordis significat, tum ex inedia, tum ex circumstantis aeris tepore, quem facit nimius turbæ concursus, sequi solitum: Atque hanc interpretationem juvat Arabica Versio: *Et exierunt sui, egressique sunt, ut tenerent ipsum*, (sive ut eum contingerent, & curam ejus gererent) *dicentes, Eum in deliquium cordis incidisse*. Verumtamen aliæ Versiones Orientales cum Vulgata nostra conveniunt. Syriaca: *Dicebant enim eum extra mentem suam exiisse*. Persica: *Et amici ejus audientes egressi sunt, ut eum prehenderent: eo quod dixerunt: Hic quidem ex intellectu suo excessit*. Æthiopica: *Et audientes cognati ejus, venerunt prehendere eum, quia dementem dicebant eum fuisse*.

V. *Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet*: Dæmonum Princeps in eo est, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo potest satanas satanam ejicere?* Id nequaquam verisimile, imò contradictorium est: *Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare*. Concordia enim familiæ & imperia firmantur, discordia pereunt: *Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet*. Satanas hoc loco sumi videtur pro tota universitate malorum spirituum, quomodo Homo pro genere humano, aut natura humana. Si dæmon insurrexerit in dæmonem, concidet regnum ejus, & penitùs dissolvetur: *Nemo potest vasa fortis*, variam supellectilem, possessiones, *ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet*. Tunc demum domum ejus prædabitur, cùm ipsum alligaverit.

VI. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint*. Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus, remitti poterunt peccata quæ commiserint, & blasphemiæ quas protulerint: *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remissionem in æter-*

num , ſed reus erit æterni delicti . Numquam remiſſionem conſequetur , aut certè vix & difficillimè : ſed delicti ſui pœnas æternas dabit : *Quoniam dicebant , Spiritum immundum habet* . Hac comminatione uſus eſt Chriſtus , quia dicebant , ipſum à ſpiritu immundo agi , & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant . Cæterùm ob id peccatum hoc venia indignum dicitur, quia ex ſe veniæ cauſam non affert : At verò blaſphemiam in Filium , cum altera illa collatam , venia dignam affirmat . Nam etſi re ipſa Deus eſſet, vulgò tamen tenuis fortis , obſcurique generis homo habebatur . At gravius cenſetur peccatum , quod committitur in Deum , quàm quod committitur in hominem . Itaque miracula , quæ ſolius Spiritus ſancti , id eſt, ſolius Dei opera ſunt , ſatanæ attribuere , nefarium manifeſtumque blaſphemiæ crimen eſt ; & quidem ejuſmodi , ut nullum ex ſe veniæ locum reliquum faciat . Hæc autem cùm de blaſphemiæ peccato Servator noſter differit , neque convitium in Filium abſolutè remiſſibile , neque blaſphemiam rurſus in Spiritum Sanctum ſimpliciter irremiſſibilem definire vult : quaſi nullus prorsùs ejuſmodi blaſphemis hominibus (dummodò ad ſanam mentem redire in animum induxerint) pœnitentiæ locus relictus ſit : verùm comparatione quadam inter hanc & illam contumeliam facta , indicat , eam quæ cadit in Filium , tamquam quæ in hominem proximè ferri videatur , multò minorem cenſeri illa , quæ temerario nefarioque auſu effunditur in Spiritum ſanctum .

Victor Antioch. in Mar.

Lucæ 8.19. VII. *Et veniunt mater ejus & fratres* , id eſt , cognati ; *& foris ſtantes*, quia non poterant eum adire præ turba , ut obſervat S. Lucas) *miſerunt ad eum , vocantes eum* . Continuatio eſt hiſtoriæ cœptæ Verſu ſecundo iſtius capitis . Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi .

Senſus Moralis .

I. **E***T erat ibi homo habens manum aridam* . Qui fidem habent , & bona opera non faciunt ; qui puras manus non levant in oratione , qui manus ſuas non extendunt ad pauperem , illis manus arida eſt : *Quid proderit , fratres mei , ſi fidem quis dicat ſe habere , opera autem non habeat ? Numquid poterit fides ſalvare eum ? Si autem frater & ſoror nudi ſunt , & indigeant victu quotidiano , dicat autem aliquis ex vobis illis : Ite in pace , calefacimini & ſaturamini : non dederitis autem eis quæ ſunt neceſſaria corpori , quid proderit ? Sic & fides , ſi non habeat opera , mortua eſt in ſemetipſa* . Manum habent aridam Magiſtratus , qui pauperes, pupillos , viduas, quibus ſuccurrere tenentur ex officio , à magnatibus & potentibus opprimi patiuntur . Sola medicinali gratia Salvatoris manus arida ſanari poteſt , cùm hujuſmodi morbus ex animo oriatur : *Licet Sabbatis benè facere , an malè ? animam ſalvam facere , an perdere ?* Dominicis præſertim & Feſtis diebus exercenda miſericordiæ opera . Hæc ſacros & ſolemnes dies ſanctificandi ratio : *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt : Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum , & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo* . Sic Eccleſiæ naſcentis Chriſtiani Dominicam diem ſanctificabant . 1. ad Cor. 16. 1. *De collectis autem , quæ fiunt in Sanctos , ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ , ita & vos facite . Per unam Sabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat , recondens quod ei bene placuerit : ut non cum venero , tunc collectæ fiant* . Hoc alterum ſacrificii genus . Unde idem Apoſtolus , Heb. 13. 16. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivi ſci : talibus enim hoſtiis*

Jac.2.14.15.

Jac.1.27.

S.Aug. l.10.de Civ. Dei, cap. 5.6.

ftiis promeretur Deus. Nam *Misericordia verum sacrificium est*. Et *Sacrificium est omne opus quod fit, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem, unde beati esse possimus*; scilicet ad ipsummet Deum per ejus amorem.

II. *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi*. Ita se gerere debent Rectores animarum. Vitiis indignari debent, non hominibus, sicut Christus superbiæ & invidiæ Pharisæorum indignatus. Hæc *Ira per zelum, non per vitium*. 2. Illorum cæcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ resistunt, aut quod longè gravius, aliorum conversionem impediunt. 3. Animarum sibi creditarum saluti procurandæ sedulò incumbere debent, eosque hortari, & Christi auctoritate illis præcipere, ut manus extendant ad Deum, misericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium sibi in omni opere necessarium postulaturi: *Expandi manus meas ad te: Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Ad inimicos, ipsos ut fratres in Christo amplexuri, & carbones ignis super eorum capita ferventi charitate congesturi, ut reconciliati, eadem charitate ardeant. Ad pauperes denique, ut eorum miseriam sublevent: *Sananda manus arida jubetur* (inquit V. Beda) *quia infructuosæ debilitas animæ nulla meliùs ordine, quàm eleemosynarum largitate curatur*. Unde S. Joannes Baptista turbis sciscitantibus, quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat*. Hinc Spiritus sanctus per os Sapientis ait: *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta*: Frustra *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus, expanderit*. 4. Ministerium suum exercere, ac salutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector Animarum & Prædicator, insuperhabitis falsorum fratrum, aut sæcularium hominum & impiorum motibus, invidia, calumniis: *Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent*. Murus ferreus sit Pastor, Doctor & Prædicator; nihil curans, nisi ut ministerium suum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipsum carnales homines moliantur, arguat, obsecret, increpet in omni patientia & doctrina; dicens: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum: si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo*. 5. Christi Jesu patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem se præbeat, nusquam morosum; omnes recipiat, qui ejus doctrina, consilio, ope indigent, etsi importuni sint ac molesti; etsi spe temporalis subsidii, potiùs quàm pœnitentiæ & pietatis animo, ac desiderio Regni Dei & justitiæ ejus ipsum adire videantur: *Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas*. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac spernere: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum*. 7. Ne credat omni spiritui, sed discernat & probet Spiritus si ex Deo sint. Hypocritæ enim humiliant se exteriùs, cùm intùs superbi sint sicut dœmones: orant, ac gemunt, *timore pœnæ, non amore justitiæ*; confitentur, non convertuntur: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei*.

III. *Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit, ut essent duodecim cum illo*. Mons in quo Apostolos elegit

S Greg. 5. Mor. c. 33.

Ps. 142. 6.

Beda in Comment.

Eccl. 4. 36.

Ps. 26. 3.

Bed. in Marc.

„ git Dominus, altitudinem designat justitiæ, qua instituendi erant, & quam „ prædicaturi hominibus. Nam quia missurus erat eos ad prædicandum Evangelium Regni cœlestis, meritò per sublimitatem loci, in quo electi sunt, „ admonere voluit eos, non infimis desideriis animum dissolvere, sed ad superna considerenda & quærenda semper erigere debere. Sic etiam Legem daturus priori populo suo, in monte apparuit; de monte quæ agenda essent, „ intonuit. Verùm quia necdum erat tempus, ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: sed tantùm dicebatur: *Honora patrem & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare „ voluit, sed ex inferiori loco, quæ dicerentur, audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda mysteria ascendere noverat; solusque Moyses, „ quia Legem spiritaliter intelligebat, montis, in quo loquebatur Deus, verticem conscendit.

Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, &c. Christi Jesu Apostolos vocantis exemplum imitentur, qui Episcopos Ecclesiis præficiunt, aut præficiendos eligunt, vel nominant: & qui beneficia qualibet Animarum curam annexam habentia conferunt. Ascendant in montem, nullam personarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales necessitudines, amicitias, commendationes spectent; sed dotes dumtaxat regendæ Ecclesiæ necessarias: non carnem & sanguinem, sed Deum unum consulant. Deum orent, ut ostendat, quos elegit ipse, digniores Apostolici muneris successores, utiliores Ecclesiæ Ministros. Non iis Dignitates Ecclesiasticas, & Animarum curam commendent, qui se ingerunt, qui postulant, qui ambiunt. *Nec enim quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Quàm aliena à carne & sanguine esse debeat Episcoporum & inferiorum etiam Ecclesiæ Pastorum electio, inde ostenditur, quòd non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedech, Novi Testamenti Sacerdotium à Christo institutum est. *Cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas Sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.*

Hebr. 5. 1. 4.

S. Leo M. serm. 2.

Episcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Christi vocantur, & unus fiunt cum ipso Sacerdos, ut Sacerdotio ejus in terra velut Ministri fungantur: *Ad Trinitatis instar*, inquit Symmachus Papa, *cujus una est atque individua potestas, unum est per diversos Antistites Sacerdotium*. Unum (inquam) Sacerdotium Christi veri & æterni Antistitis, cujus administratio nec commutationem potest habere, nec finem: *Et fecit, ut essent cum illo*. 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Episcoporum munus, vel ut populos doceant Dei mysteria ac Legem, sub Episcoporum moderamine gregem pascentes verbo veritatis, & erogatione Sacramentorum: *Et ut mitteret eos prædicare*. 3. Vocati sunt, ut sint Animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur: *Et dedit illis potestatem curandi infirmitates*. Hinc **S. Gregorius Nazianz.** *Divinæ*, inquit, *Animarum medicinæ nos ministri & adju-*

Symmachus P. Epist. ad Æonium Arelat. Episc.

adjutores sumus, quicumque aliis præsidemus. 4. Vocati sunt, ut continuum adversus dœmonem bellum gerant, & ad ejus imperium destruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Christiani milites sint, vocati ad militiam Dei vivi. cùm in Sacramenti verba responderunt; Sacerdotes tamen sunt hujus belli duces, sub Christo summo Imperatore, qui in hoc apparuit, ut dissolvat opera diaboli, & qui in membris suis quotidie pugnat & vincit: *Et ejiciendi dæmonia.*

IV. *Et imposuit Simoni nomen, Petrus.* De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: *Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* [S. Leo ser. 3.] Tu es Petrus: *Id est, cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* S. Petri primatus jure divino institutus, & in Romanos Pontifices Petri Successores transfusus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis, typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Ecclesiæ. Synagoga, Ecclesiæ figura est; populus Judaicus, figura populi Christiani; duodecim Tribuum capita, duodecim Apostolorum; promissa temporalia, promissorum spiritualium. Quæ promissa ut impleantur, institutum novæ Legis Sacerdotium est, & duodecim Apostolis primò communicatum, ut duodecim Tribus intelligerent in Christo & ejus membris Regnum, quod expectabant, implendum esse, & Ecclesiæ filios esse filios promissionis. *Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.... Nos autem, fratres, secundùm Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & tunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus nos liberavit.* [Rom. 9. 7. 8.] [Galat. 5. 28. 29. 30. 31.]

V. *Et veniunt ad domum.* Erectos in monte Apostolos Christus ad domum reducit, quasi tacitè eos admonens, ut post acceptum Apostolatus gradum, ad conscientiam suam redeant, & quò ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eò solertiùs ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent: & ne quid ibi fortè, quod occulti inspectoris oculos offendat, inveniatur, sedula examinatione perquirant: Sic etenim quisque proximum ritè regit, si à suo priùs corde studiosa exploratione, quicquid inerat pravitatis, expurget. [Beda in Comment.] *Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum occupatione non relinquens, ne aut exterioribus deditus, ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet, proximis non impendat.* [S. Gregor. M. Pastoralis curæ p. 2. c. 7.] Non totum actioni dandum, sed aliquid considerationi sui ipsius. *A te incipiat tua consideratio,* scribit S. Bernardus ad Eugenium Papam; *non solùm autem, sed & in te finiatur. Quocumque evagetur, ad te eam revocaveris cum salutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de summo omnium Patre, Verbum suum & emittente & retinente. Verbum tuum consideratio tua. Quæ si procedit, non recedat; sic progrediatur, ut non regrediatur; sic exeat, ut non deserat.... Et hæc tui consideratio in tria quædam dividitur, si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natu-* [S. Bern. lib. 2. de consider.]

natura, *quis in persona*, *qualis in moribus* . . . . *Monstrosa res*, *gradus summus*, *& animus infimus*; *sedes prima*, *& vita ima*; *lingua magniloqua*, *& manus otiosa*; *sermo multus*, *& fructus nullus*; *vultus gravis*, *& actus levis*; *ingens auctoritas*, *& nutans stabilitas* . . . . *Volo glorieris testimonio conscientiæ tuæ*, *sed non minùs*, *ut eodem ipso humilieris*. *Rara vox est*, Nihil mihi conscius sum. *Cautior in bonis ambulat*, *si & mala non*
1.Cor.4. *lateant*. *Noverit te*, *ut sciat*, *quid desit tibi*. *Nam cui non desit? Omnia illi desunt*, *qui nil sibi deesse putat* . . . . *Vigilanter discerne*, *qualis ex te & qualis sis dono Dei*, *& non sit in spiritu tuo dolus*. *Erit autem*, *nisi fideliter partiens*, *tua tibi*, *& quæ sunt Dei*, *Deo sine fraude resignes*. *Ex te mala*, *bona à Domino esse*, *persuasum tibi non ambigo*. *Sanè inter considerandum qualis sis*, *etiam qualis fueris*, *ad memoriam revocandum*, *Conferenda posteriora prioribus*, &c.

Et convenit iterum turba, *ita ut non possent neque panem manducare*. Non solùm nobilibus, potentibus, & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi & pauperibus impendere se debet Rector animarum, ac superimpendere pro
1.Cor.1.26.27. animabus eorum. *Quia non multi sapientes secundùm carnem*, *non multi potentes*, *non multi nobiles*: *sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus*, *ut confundat sapientes*; *& infirma mundi elegit Deus*, *ut confundat fortia*; *& ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus*, *& ea quæ non sunt*, *ut ea quæ sunt destrueret*: *ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus*. Hinc Jacobus
Jacobi 2. Apostolus: *Nolite*, inquit, *in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ*. *Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida*, *introierit autem & pauper in sordido habitu*, *& intendatis in eum qui indutus est veste præclara*, *& dixeritis ei*: *Tu sede hic*, *benè*: *pauperi autem dicatis*: *Tu sta illic*, *aut sede sub scabello pedum meorum*: *nonne judicatis apud vosmetipsos*, *& facti estis judices cogitationum iniquarum? Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo*, *divites in fide*, *& hæredes Regni*, *quod repromisit Deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem*. Omnibus accommodare se debet Pastor & Rector animarum, omnibus facilem se præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, si necesse sit, ut proximorum saluti serviat. *Omnium me servum feci* (inquit Apostolus) *ut plures lucrifacerem*.
1.Cor.9.19. VI. *Et cùm audissent sui*, *exierunt tenere eum*, *dicebant enim*, *Quoniam in furorem versus est*. Sic à suis tractatur *Christi Dei virtus & Dei sapientia*. Confundantur superbi, qui sapientes videri volunt, quia prudentia carnis, prudentia hujus sæculi fortè sunt insignes, cum secundùm Deum insipientissimi sint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio à pravis sæculi moribus, austeræ ac Deo penitùs devotæ vitæ professio, velut stultos & imprudentes à propinquis suis & amicis contemptui & ludibrio haberi facit. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo*, *stul-*
1.Cor.3.18.19. *tus fiat*, *ut sit sapiens*: *Sapientia enim hujus mundi*, *stultitia est apud Deum*. Sic Paulus à Festo Proconsule insanus vocatus est, cùm Christum crucifixum & à mortuis redivivum prædicaret. *Insanis*, *Paule*; *multæ te lit-*
Act.26.24. *teræ ad insaniam convertunt*. Qui patientissimè tulit, quòd stultus propter Christum haberetur, & ministerium suum obire pergens, pari modestia ac magnanimitate respondit: *Non insanio*, *optime Feste*; *sed veritatis & sobrietatis verba loquor*.

VII. *Et Scribæ*, *qui ab Hierosolymis descenderant*, *dicebant*: *Quoniam Beelzebub habet*, *& quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia*. Pastores, Christi Ministri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minùs

minus sacrificent, quàm vitam, si pro ejus gloria & animarum salute necesse sit. *Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* Ipsos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; sed Deo serviant *per infamiam & bonam famam*: Atque ita animo sint affecti, ut cum Apostolo dicere possint: *Maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc*. Exultent, exemplo Christi, & pro ejus nomine calumniam & injurias passi, *Qui cum malediceretur, non maledicebat*. *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit*. Matth.10.25. 2.Cor.6. 1.Cor.4.12. 1.Pet.2.23.& 4.14.

VIII. *Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet*. Filius Dei in mundum ingressus, diabolum alligavit, id est, ab electorum suorum seductione compescuit; domum ejus & vasa diripuit, homines scilicet, quos ex ejus servitute & tyrannide liberatos sibi subjecit, Ecclesiæque suæ adunavit. *Diabolum vult intelligi fortem, qui genus humanum potuit tenere captivum; vasa verò ejus quæ fuerat erepturus, fideles suos futuros, quos ille in diversis peccatis atque impietatibus possidebat*. Ut ergo alligaretur hic fortis, propterea vidit S. Joan. in Apocalypsi *Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam in manu sua. Et apprehendit* (inquit) *draconem illum, serpentem antiquum qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat ampliùs Gentes, donec consummentur mille anni*: Hoc est, ejus potestatem ab eis seducendis ac possidendis, qui fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit. Mille anni pro annis omnibus hujus sæculi ponuntur. Et misit illum in abyssum, quo nomine significata est multitudo innumerabilis impiorum, quorum in malignitate adversùs Ecclesiam Dei multùm profunda sunt corda: non quia ibi diabolus ante non erat; sed ideò dicitur illuc missus, quia exclusus à credentibus, plus cœpit impios possidere. *Plus namque possidetur à diabolo, qui non solùm alienatus est à Deo, verùm etiam gratis odit servientes Deo*. Et clausit super eum: id est, exire ac transgredi vetuit. Et signavit: quia occultum esse voluit, qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippè in sæculo isto prorsus latet: quia & qui videtur stare, utrum sit casurus, & qui videtur jacere, utrum sit surrecturus, incertum est. Ab eis autem Gentibus seducendis, hujus interdicti vinculo & claustro diabolus prohibetur atque cohibetur, quas pertinentes ad Christum seducebat antea vel tenebat. Has enim Deus elegit ante mundi constitutionem eruere de potestate tenebrarum, & transferre in regnum Filii charitatis suæ. Nam seducere illum Gentes etiam nunc, & secum trahere in æternam pœnam, sed non prædestinatos in æternam vitam, quis fidelis ignorat? Nec moveat, quòd sæpè diabolus seducit etiam illos, qui jam regenerati in Christo, vias ingrediuntur Dei: *Novit enim Dominus qui sunt ejus*: ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Igitur *Alligatio diaboli, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest vel vi vel dolo ad seducendos homines, in partem suam cogendo violenter, fraudulenterve fallendo*. Beda. S. Augustin. l.20. de Civit. Dei, c.7. Apocal.20.1. Ephes.1.4. Coloss.1.13. 2.Tim.2.19. S. Augustin. cap.2. libri laudati.

IX. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*. Magna Dei misericordia in homines, qui ex ignorantia vel ex infir-

mitate peccant. Nullum est adeò grave peccatum, quod verè pœnitentibus non remittatur. Remissionis pignora habemus promissionem Dei, & sanguinem Christi. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam; vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor .... Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis; & facite vobis cor novum & spiritum novum. Et quare moriemini, domus Israel?* At justitiæ divinæ severitas in eos qui ex mera malitia peccant, metuenda est: *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Verumtamen nec peccatum & blasphemia in Spiritum sanctum, absolutè irremissibilis est. Nam & Pharisæos ipsos qui Christi opera dæmoni tribuerant, & Simonem Magum blasphemiæ in Spiritum sanctum reum, Petrus Apostolus ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non potest. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi.

Ezech. 18.

Hebr. 10. 26.

X. *Et respondens, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum & Ecclesiastici viri consanguineos ignorare debent, cùm ipsos ab officio suo & sacro ministerio avocant. Illorum amore sæcularibus negotiis immergere se non debent, avaritiæ ac turpi lucro studere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Ecclesiæ reditibus consanguineos ditare; indignis aut minùs dignis beneficia cum Pastorali cura conferre, prætermissis & posthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.*

Conc. Trid. sess. 25. c. 1. de reform.

Psal. 82. 13.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

I. *Et iterum cœpit docere ad mare;* postquam Capharnaumo exiisset, ubi tota die in domo Petri docuerat, ut ex cap. 13. S. Matth. vers. 1. colligitur. *Et congregata est ad eum turba multa*, quæ secuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratia confluere solet. *Ita ut navim ascendens, sederet in mari*, seu (quod idem est) mare ascendens, in navi sederet, nè à turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua*, juxta suum docendi genus: *Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum. Et quando exortus est sol, exæstuavit*, nimio ejus fervore exustum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem*, è terra, firma radice nixum, *& crescentem*, ad plenam

usque

usque maturitatem, & *afferebat unum triginta, unum sexaginta, & aliud centum.* Et afferebat fructum, unum trigesimum, unum sexagesimum, & aliud centesimum. Numerandi ordinem commutat Matthæus, dicens: *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Evangelistæ scilicet Historiæ veritatem, non ordinis seriem servare sæpè studuerunt.

II. *Et cùm esset singularis*, solus, seorsim à turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim*, Apostoli, *parabolam*; quis esset parabolæ sensus. *Et dicebat eis: Vobis datum est nosse Mysterium Regni Dei.* Vobis datum est à Deo: *Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Humana merita hic conticescant. *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt.* Alienis à mea disciplina, extraneis, Regni Dei Mysteria parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Non verba ipsa Prophetarum, sed sensum commutationis S. Marcus expressit: futurum scilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, posteà nec intelligere possint ea, quæ ad ipsorum conversionem pertinebant. S. Marcus non eventum tantùm, sed & causam refert, cur Christus infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno sunt à veritate animo, ipsamque studiosè repellunt & impugnant, justo Dei judicio destituantur lumine & gratia ad illam intelligendam, cùm præsertim obscurè proponitur, necessaria; atque ita fiat, ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matthæi 13. 15. Ephes.2.8.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne, ut super candelabrum ponatur?* Numquid accenditur lucerna, & infertur in domum, ut sub modio aut lecto, seu alio vase concavo ponatur, quo abscondatur lumen? Nonnè potiùs, ut super candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo sunt, sive conclavi? Ne igitur existimetis, meæ mentis esse, ut parabolæ & mysteria iis obvelata, sic occulta maneant & obscura hominibus, ut lucerna sub modio posita. Illa certè Judæis non solùm proponerem, sed exponerem, quemadmodum & vobis, nisi aliud ordo justitiæ divinæ exigeret, nempè, ut qui salutaris doctrinæ luci claudunt oculos, ea priventur. *Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam fiat.* Ideò hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, via per mortem & resurrectionem meam propalata; quia nihil est occultum, quod aliquando revelari non debeat: nec factum est adeò absconditum, quod non aliquando manifestum fiat.

IV. *Et dicebat illis: Videte, quid audiatis.* Etiam atque etiam considerate, quid & quale sit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum: *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.* Popularis sententia, & à Christo non semel usurpata. Quantum attentionis in audiendo verbo Dei, quantum diligentiæ, fidelitatis & zeli in servando & prædicando adhibueritis, tantum inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut ministros pœna manet à justo judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.* Vide quæ diximus ad cap. 25. S. Matthæi.

V. *Et dicebat: Sic est Regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.* Sic agitur in Ecclesia mea colligenda & re-

genda, quemadmodum si homo in terram jacta semente, transigat securus noctes & dies, nunc negotiis suis vacans, nunc quiescens, & intereà nesciente patre-familias sive agricola, semen germinet per se, natura sua, ac vi propria. *Ultro enim terra fructificat*, seu frugem affert, sensim tamen & per gradus, *primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum*, id est, perfectum in spica. *Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis*. Cùm maturum fuerit granum, statim agricola mittit messores cum falce, qui segetem succidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matthæum. Regnum Dei, est Ecclesia. Sementis, prædicatio Evangelii. Ager, auditorum animi. Homo qui sementem fecit, verbi Dei Prædicator. Messis, mors, aut finis mundi. Messor, Deus. Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id est, mori statuit ac jubet. Parabolæ scopus est, ut doceat Christus, tantam esse vim & efficaciam verbi Dei, ut si in bonam terram, id est, in cor optimum inciderit, per se ipsum germinet, crescat, & fructum afferat: sed quemadmodum terra non ita sponte fructum profert, jacto in eam semine, ut necessaria non sit pluvia sementem irrigans, solis influxus fovens, Dei concursus & providentia causas secundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipso Deo parato seminatum, non ita per se fructum affert, quin necessarium sit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem à Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut
1.Cor.3.7.
seminat, *est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus*. Nihil autem urget, ut ad Christum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte & die*. Non enim hæc necessaria pars est parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & semen germinet eo nesciente, & nihil ampliùs in agro operante; sed accessio est & ornatus, ad parabolæ finem significatione sua nihil conferens. Quamquam & Christi absentia ab agro eatenùs significari possit usque ad tempus messis, quia modo adspectabili non adest, quamvis invisibiliter per protectionem suam, per gratiam, & continuam Spiritus subministrationem sit nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.

VI. *Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Qua similitudine ipsius incrementum declarabimus? *Sicut granum sinapis*, &c. Lege quæ diximus ad cap. 13. S. Matthæi.

VII. *Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra*. Non eadem die, qua Christus præcedentia docuerat, sed quadam die. Confer cum Lucæ 8. 22. *Factum est autem in una dierum, & ipse ascendit in naviculam, & Discipuli ejus; & ait ad illos: Transeamus trans stagnum. Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis. Et ipse* Jesus *erat in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?*
Psal.124.7. Job.18.25.
Non tibi cura est de extremo, in quo versamur, periculo? *Et exurgens comminatus est vento*, ut Dominus qui producit ventos de thesauris suis, & qui fecit ventis pondus: *Et dixit Mari: Tace, obmutesce*. Sedare, tranquillum esto. *Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna*, subitò, cùm alioqui diu soleat mare agitari, postquam ventus cessavit. *Di-*
Psal.106.
xit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat ..... Et clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam ejus in auram, & siluerunt fluctus ejus. Et lætati sunt, quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

Sensus

Sensus Moralis.

I. E*cce exiit seminans ad seminandum*, &c. Episcopi, inferiores Pasto-
res ac Prædicatores Evangelii missi sunt à Deo, ut semen verbi
ejus in agro ipsis commisso ac destinato seminent. In eo igitur agro Pasto-
res residere debent. 2. In eo seminare. *Si evangelizavero* (inquit Apo- 1.Cor.9.16.
stolus) *non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi
est, si non evangelizavero*. Et, *Vos scitis, à prima die quo ingressus sum* Act.10.20.
*in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim .... Quomodo nihil
subtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publi-
cè & per domos, testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam,
& fidem in Dominum nostrum Jesum Christum*. 3. Bonum semen, quale
ipsis à cœlesti Patre familias traditum est, seminare debent, non adulte-
ratum, non corruptum; sanam doctrinam tam fidei, quàm morum. *Tu
autem loquere, quæ decent sanam doctrinam .... Verbum sanum, irrepre-* Tit.2.
hensibile; ait Apostolus Titum informans. Et Timotheum suum instituens: 1.Tim.1.8.13.
Collabora (inquit) *Evangelio secundùm virtutem Dei ... Formam habe sa-
norum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione, & in Christo
Jesu*. Non humanas opiniones, cogitationes & conceptus prædicent, sed
Scripturam divinitùs inspiratam, quæ *Utilis est ad docendum, ad arguen-* 1.Tim.3.16.17
*dum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei,
ad omne opus bonum instructus*. Quæ *non damnat nisi cupiditatem, non præ-* S. August. de
cipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum .... Si quis aliter Doct. Christ.
docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei 1.Tim.6.3.
*quæ secundùm pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens
circa quæstiones & pugnas verborum*. Affectare non debent concionatores
dispersionem seminis *secus viam*: id est, conciones habere nolle, nisi in
magnis urbibus, in nobilioribus exedris, coram auditoribus & auditrici-
bus nobilitatis primariæ; plausum, non fructum quærentes, & *quæ sua
sunt, non quæ Jesu Christi*. 5. Lapides auferre, spinas evellere debent ex
agro, ut semen verbi Dei in eo radices agat, & fructum ferat, ne suæ
in agro colendo negligentiæ dent pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare
debes Pastor & Rector Animarum, ut terra bona, ut Anima Christiana,
in qua verbum Dei seminatum est, fructum afferat spiritualem secundùm
mensuram gratiæ sibi datæ, vel trigesimum, vel sexagesimum, vel cente-
simum; illam excitans & adjuvans, ut proficiat in via Dei, & crescat in S. Gregor.M.
charitate. *Ars artium regimen Animarum*. p. 3. Pastor.c.
1.

II. *Interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam*. Cùm
Scripturam sacram legimus, aut verbum Dei audimus, loquitur Deus ad
cor nostrum. Ipse dat aures audiendi, cor scilicet docile & obediens. Id
ab ipso petendum. Rogandus est, ut *adaperiat cor nostrum in lege sua &* 2. Mach. 1. 4.
in præceptis suis, sicut *Aperuit cor Lydiæ intendere his quæ à Paulo dice-* Act.16.14.
bantur: sicut Discipulis duobus euntibus Emmauntem, *Aperuit sensum, ut* Lucæ 24.45.
intelligerent Scripturas. Ut det intellectum, ut scrutemur legem ejus, &
custodiamus illam toto corde. Nostro non fidamus sensui & ingenio, sed
Spiritum Dei humiliter interrogemus. Obscura enim Scriptura est, quod
provisum est divinitùs *Ad edomandam labore superbiam, & intellectum à*
fastidio revocandum, cui facilè investigata, plerumque vilescunt. Ut autem S. Augustin.
ad sacrarum Scripturarum intelligentiam perveniamus, opus est 1. *Dei ti-* l.2. de Doct.
more converti ad cognoscendam ejus voluntatem, quid nobis appetendum fu- Christ. c.6. &
7.

gien-

giendumque præcipiat. 2. *Mitescere pietate, utque contradicere divinæ Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos meliùs sapere, meliùsque præcipere possimus; sed cogitare potiùs & credere, id esse melius & verius, quod ibi scriptum est, etiamsi lateat, quàm id quod per nosmetipsos sapere possumus*. Sic pervenitur ad scientiam, in qua se exercet omnis Scripturarum divinarum studiosus: *Nihil aliud in eis inventurus, quàm diligendum esse Deum propter Deum, & proximum propter Deum. Necesse est ergo, ut primò se quisque in Scripturis inveniat amore hujus sæculi, hoc est, temporalium rerum implicatum, longè sejunctum esse à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum Scriptura ipsa præscribit. Tum verò ille timor, quo cogitat de judicio Dei, & illa pietas qua non potest nisi credere & cedere auctoritati sanctorum librorum, cogit eum se ipsum lugere*. 4. Fortitudine opus est, ne animus vitiorum suorum & infirmitatis suæ conscius, desperatione frangatur, sed esuriat & sitiat justitiam. *Hoc enim affectu ab omni mortifera jucunditate rerum transeuntium sese extrahit, & inde se avertens, convertit ad dilectionem æternorum*. 5. Opus est consilio, quod *purgat animam tumultuantem quodammodo atque obstrepentem sibi de appetitu inferiorum conceptis sordibus*. 6. Opus est purgatione interioris oculi cordis, *Quo videri Deus potest, quantùm potest ab iis qui huic sæculo moriuntur quantùm possunt. Nam in tantùm vident, in quantum moriuntur huic sæculo; in quantum autem huic vivunt, non vident. In hoc autem gradu ita purgat oculum cordis, ut veritati ne ipsum quidem præferat aut conferat proximum, ergo nec se ipsum, quia nec illum quem diligit sicut se ipsum. Erit ergo iste sanctus tam simplici corde atque mundato, ut neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero, nec respectu devitandorum quorumlibet incommodorum suorum, quæ adversantur huic vitæ*. Sic ascendit ad *sapientiam*, qua pacatus tranquillusque perfruitur, quæ mysteria revelat parvulis.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat*. Mendacium & peccatum, opera diaboli, tenebras amant; veritas & virtus, opera Christi, lucem. *Abscondat se serpens quantùm potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca detrudatur, per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia, Nostræ columbæ etiam domus simplex, in editis semper & apertis ad lucem. Amat figura Spiritus sancti Orientem, Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi*. Testimonium igitur veritati data opportunitate perhibendum, nec illa unquam in injustitia detinenda est. Sed & fides nostra per bona opera probanda & manifestanda est, per opera lucis, de quibus Christus Dominus alias ait: *Omnis qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta*.

Tertull. Advers. Valentin. c. 3.

Joan. 3. 20. 21.

IV. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis, In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis, Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo*. Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non est verbum hominum, sed Dei. Videte, quid à vobis postulet Deus exteriùs loquens per os concionatoris, interiùs loquens ad cor per vocem inspirationum & gratiarum suarum. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Præmium respondebit fide-

Psal. 94. Hebr. 4. 7.

fidelitati. Diligamus eum fine modo, ferviamus ei fine menfura, qui fe
totum in præmium fine menfura nobis dabit. Serviamus ei fine exceptio-
ne & reftrictione temporis, qui merces noftra futurus eft non folùm ma-
gna nimis, fed æterna. Prout homines verbum Dei, & faluti maximè ne-
ceffaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divi-
nis infpirationibus fideliter refpondent, ita in eos magis magifque divina
bonitas divitias gratiæ fuæ effundit. Audientibus, inquam, quomodo au-
dire oportet, beneficia ulteriora & dona potiora largitur. *Non enim, qui* S.Cypr. ep. 1. ad Donatum.
*beneficiorum terreftrium mos eft, in capeffenda munere cælefti, menfura vel
modus eft: profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coercenti-
bus clauftris intra certa metarum fpatia frænatur: manat jugiter, exuberat
affluenter. Noftrum tantùm fitiat pectus & pateat; quantùm illuc fidei capa-
cis afferimus, tantùm gratiæ inundantis haurimus.*

V. *Sic eft regnum Dei, quemadmodum fi jaciat homo femen in terram, &
dormiat, & exurgat nocte & die, & femen germinet, & increfcat, dum
nefcit ille*, &c. Chriftus Jefus verbi fui fementem ipfe jecit, ex qua orta
eft ejus Ecclefia, quam & ipfe formavit prædicatione Apoftolorum, & fan-
guine Martyrum: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis*. Dormire interim Jacobi 1. 18.
videtur Chriftus, dum formari pergit Ecclefia fenfim fine fenfu, die ac
nocte, tempore profperitatis & adverfitatis; quo ad ipfum fides clamat:
Exurge, quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare Pfal. 43.
*faciem tuam avertis, oblivifceris inopiæ noftræ & tribulationis noftræ. Exur-
ge Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum*. Vigilat tamen,
Ecce enim *non dormitabit, neque dormiet, qui cuftodit Ifrael*: & per oc- Pfal. 120. 4.
cultas gratiæ fuæ fubminiftrationes & operationes, Ecclefiam fuam & fi-
deles animas ad perfectionem perducit. *Pluviam voluntariam fegregabis Deus* Pfal. 66.
hæreditati tuæ, & infirmata eft: tu verò perfecifti eam. Ipfa gratia, plu- S. Auguftin. enarr. in pf. 67.
via voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc 2. Cor. 12. 9.
pluviam fegregavit Deus hæreditati fuæ. *Et infirmata eft*: Agnovit enim Rom. 11. 20.
non effe fe aliquid per fe ipfam; non viribus fuis, fed gratiæ Dei tri- Jacobi 4. 6.
buendum effe quod eft. Agnovit quod dictum eft, *In infirmitatibus meis* 2. Cor. 12. 9.
gloriabor. Agnovit quod dictum eft, *Noli altum fapere, fed time*. Agno-
vit quod dictum eft, *Humilibus autem dat gratiam*. Tu verò perfecifti
eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur*. Etenim *benedictionem dabit Le-* Pfal. 83.
giflator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Be- S. Aug. enarr. in pf. 83.
nedictionem dabit, qui Legem dedit: Legem qua terreat de humanis vi-
ribus præfumentem; benedictionem qua liberet in Deum fperantem. Tu
ergo perfecifti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata eft in fe, ut per-
ficeretur abs te. Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad
virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, tempe-
rantia, juftitia, fortitudo. Iftæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur no-
bis, & augentur in nobis: fed in æterna illa felicitate neceffaria non erit
ifta prudentia, ubi nulla occurfura funt, quæ vitemus. Non ifta juftitia,
ubi nulla erit cujufquam indigentia, cui fubvenire debeamus. Non ifta
temperantia, ubi nulla erit libido refrænanda. Non ifta fortitudo, ubi
nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibi-
mus in virtutem illius contemplationis, qua Deum videamus ficuti eft.
Augentur illæ, crefcitque charitas illarum forma, donec occurramus in
virum perfectum, in ætatem plenitudinis Chrifti. Sic *Totum Chrifti corpus,* Coloff. 2. 19.
*per nexus & conjunctiones fubminiftratum & conftructum, crefcit in augmen-
tum Dei*. Sic Domino dante benignitatem, terra cordis noftri dat fructum
fuum,

suum, primum herbam proferens, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cùm autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Christus ipse qui sementem fecit, messem faciet in judicio universali, & triticum in horreum suum, electos in Regnum congregabit. Caveamus, ne messis veniat ante segetis maturitatem, mors ante cordis conversionem, judicium ante bona opera. Iis qui simplicem herbam, aut spicam imperfectam protulerint, quàm terribilis erit illa vox: *Adest messis!*

Sic est Regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, &c. Semen homo jactat in terra, cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit; quia in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit, ac die; quia inter adversa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultrò terra fructificat: quia præveniente se gratia, mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. *Herbam quippè producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfectis operis possit. At cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cælestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cùmque in ejusdem boni operis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui Passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem; sed valdè adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in spicam pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium cæsus despiceret, & Redemptorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur; quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat.*

S.Greg. M. hom.15. in Ezech. — Beda in Comment. S.Marci.

VI. *Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Ecclesia procellis hæresum exterius agitatur, corruptela morum velut fluctibus subeuntibus, & navim ipsam implentibus, periclitatur. Christus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur, cùm nos tentari finit; cum fidei splendorem obtenebrescere; spei celsitudinem contabescere; charitatis flammam refrigescere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, sed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem Discipulis suis paratus est, Tantùm vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Facta verò tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipsis infirmitatem fidei nostræ exprobremus: *Quid timidi estis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum, ex quo sumus à Christo liberati. *Et timuerunt timore magno*, illius erga nos misericordiam laudemus,

mus, potentiam & bonitatem adoremus, gratias agamus Liberatori nostro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?*

C A P U T V.

Sensus Litteralis.

I. E*T venerunt trans fretum maris*; in ulteriorem ripam, secundùm Textum Græcum, *in regionem Gerasenorum. Et exeunti ei*, Jesu, *de navi, occurrit de monumentis homo in spiritu immundo*; à spiritu immundo vexatus. Duos dæmoniacos fuisse, S. Matthæus narrat: unius tantùm, qui ferocior erat, & fortè notior in ea regione, meminit S. Marcus. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furiosum fuisse, ut *neque catenis jam quisquam posset eum ligare: quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus. Videns autem Jesum à longè, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi, Jesu Fili Dei altissimi? Adjuro te per Deum, obtestor, *ne me torqueas*, ex ista regione quæ jure mea est, utpotè ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus*. Legio apud Romanos 6000. Milites continebat. Hic numerus certus pro incerto usurpatur: numerosum cœtum indicat immundorum spirituum.

II. *Cumque ascenderet navim*, Jesus, *cæpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo*; ut sibi liceret illum sequi, illique perpetuò adhærere, ut discipulus. Cum Christo esse voluit, sive grati animi sensu, ut liberatori suo serviret, sive timens, ne absente Christo, in dæmonum tyrannidem recideret. *Et non admisit eum* Jesus, *sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui*. Noluit ipsum Dominus in numerum Discipulorum suorum cooptare, & in suum comitatum admittere, tum ut ostenderet, se etiam corpore absentem, præsidio esse in se confidentibus, & præsentem virtute: tum ne testem miraculi jactabundus circumduxisse videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud suos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. *Et abiit, & cæpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus, & omnes mirabantur*. Vide quæ diximus ad cap. octavum S. Matthæi.

III. *Et cùm transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum*; cùm rediisset, unde venerat, in Galilæam scilicet, urbemque Capharnaum: *convenit turba multa ad eum, & erat circa mare*. Cùm ad littus maris esset, turba multa ad eum confluxit. *Et venit quidam de Archisynagogis*, Synagogæ Principibus, *nomine Jayrus, & videns eum, procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum tuam super eam, ut salva sit, & vivat*. Lege quæ diximus ad caput nonum Sancti Matthæi.

IV. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, & fuerat*

multa perpeſſa à compluribus Medicis, & erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat: cùm audiſſet de Jeſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus. Dicebat enim: Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero. Mulier quæ ab annis duodecim obnoxia erat profluvio ſanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impoſſibilitas deſcribitur. Exhauſtæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhauſtæ impenſis. Tantùm abeſt, ut relevata eſſet medicamentis, ut contra deteriùs ſe haberet. Omni igitur humana ſpe deſtituta, ad cœleſtem Medicum acceſſit, ſanari ſe poſſe credens & confidens, ſi vel fimbriam veſtimenti ejus tetigiſſet, quamvis nec ipſi manum imponeret Jeſus, ut cæteris ferè infirmis, nec eam videret. *Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis ejus: & ſenſit corpore, quia ſanata eſſet à plaga.* Siſtente ſanguinis fluxu, & reſtitutis ſubitò viribus, ſanatam ſe eſſe ſenſit.

V. *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam, ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere, vocat effectum virtutis, id eſt, Mulieris ſanationem, quam omnipotentia ſua & miſericordi voluntate liberrimè fuerat operatus. *Non alium putemus illum de Chriſto virtutis exitum, niſi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvatoris exivit, quando in ſe virtutem divinæ curationis agnovit.* Denique *Gratia proceſſit, ut illa ſanaretur, non ut ille minueretur* (inquit Sanctus Auguſtinus.)

S. Fulgent. l. 2. ad Traſamundum. S. Auguſtin. ſerm. 45. alias de temp. 155.

VI. *Et circumſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat,* non quaſi ignorans eam, cui tantam fidem donaverat, quam ad ſe traxerat, quam ſanitate donaverat; ſed humano ſe habebat more, ut mulier interrogatione & circumſpectione perculſa, ſe ipſam proderet, ac miraculum palam fateretur, quò fieret celebrius, & omnibus innoteſceret. *Mulier verò timens & tremens,* quòd præter opinionem detecta eſſet, quòd beneficium quaſi ſuffragari voluiſſet, quòd immundum munda tetigiſſet: *ſciens, quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſalvam fecit;* tibi ſalutem impetravit, tam corporis, quàm animæ. *Vade in pace, & ſana eſto à plaga tua.* Fruere ſanitate quam tibi reddidi.

VII. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archiſynagogo:* domeſtici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jeſum acceſſerat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Noli Magiſtro moleſtus eſſe: nullum jam remedium ſperandum eſt. *Jeſus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archiſynagogo: Noli timere, tantummodo crede,* me tibi ſubvenire poſſe, quod mox experieris. *Et non admiſit quemquam ſe ſequi, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.* Tres ſelectos teſtes mox edendi miraculi aſſumpſit, quod ejus veritati probandæ ſufficiebant: plures noluit, ideòque ejecit omnes ex loco, ubi puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut oſtentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad cap. nonum S. Matthæi.

Senſus Moralis.

I. O*Ccurrit ei de monumentis homo in ſpiritu immundo, &c.* Luxuria & impudicitia dœmonium eſt, à quo totum cor hominis poſſidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipſe ſepulchrum eſt, putredine ver-

vermibusque scatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, scandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem*: Cor ejus conglutinatum est cordi meretricis, quæ sepulchrum est dealbatum, *Fovea profunda est meretrix*. *An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus sui similibus. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcbris, quorum non es memor ampliùs, & ipsi de manu tua repulsi sunt*. *Posuerunt me in lacu inferiori in tenebrosis, & in umbra mortis*. Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare potest. Salutares sapientiæ compedes & vincula dissolvit, de quibus scriptum est: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum*. *Subjice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris in vinculis ejus*. *Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ: decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris*. Removeri ab illo possunt occasiones peccati, manibus pedibusque ligari potest exteriùs; sed à nemine homine domari potest: *Et nemo poterat eum domare*: Quamquam durissimis vinculis intùs constrictus sit, cupiditatis nimirùm ac libidinis suæ. Noctu diuque inquies ac furiosus, operum fœditate quasi in monumentis jacet, superbiæ fastu errat in montibus, verba præcipitationis, scurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gravitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore, de quo scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis*. In se ipsum sævit, seque ipsum concidit lapidei cordis duritia. Non unus dœmon, sed multi possident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena septem dœmonia habuit, quia vitiis universis plena fuit; numero enim septenario universitas designatur. Idololatria, blasphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, comessationes & ebrietates, superbia, invidia, contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Ecclesiæ mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus. Vitiorum genus omne perpetrare paratus est impudicus, suam ut expleat libidinem. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus*. Nemo liberare potest impudicum, præter Dominum Jesum. Necesse est, ut illum salutari gratiæ suæ lumine præveniat, illique longè à se remoto videndum se præbeat, illum ad se trahat, illiusque gressus dirigat, ac misericordia sua currere faciat ad Medicum, & Salvatorem suum adorandum. *Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum*. Ab impudicitiæ dæmonio liberatus, sedet ad pedes Jesu: fixa mentis intentione Salvatoris sui vestigia, quæ sequatur, intueri amat. Sessio designat sancti propositi constantiam. Vestes resumit, id est, virtutum studia, quæ vesanus perdiderat, jam sana mente recipit. Unde filius luxuriosus & prodigus rediens ad patrem, stola prima induitur, annulo ornatur, mentis sanitatem & tranquillitatem sibi restitutam ipso habitu ostendit. *Et veniunt ad Jesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis; & timuerunt*. Verumtamén sibi ipsi diligenter attendere debet homo à spiritu immundo liberatus. Videt occasiones omnes, cum cupiditate ne paciscatur, amorem impudicum in familiaritatem honestam, in amicitiam insontem mutatum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulsus, pristinam possessionem recuperare sperat, si vel in regione sensuum toleretur. *Et deprecabatur eum multùm, ne se expelleret extra regionem*. Refert Tertullianus exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit,

1.Cor.2.16.
Prov.23.27.
1.Cor.6.16.
Psal.87.6.
Eccl. 6. 25. & 30.
Genes.18. 20.
S.Gregor.
Tertul.lib.de Spectaculis,c. 26.

Itaque in Exorcismo cùm oneraretur immundus spiritus, quòd ausus esset fidelem aggredi: *Et justissimè*, inquit, *feci: in meo eam inveni. Quot utique & alia documenta eferunt de his qui cum diabolo apud spectaculo communicando, à Domino exciderunt? Nemo enim potest duobus Dominis servire. Quid luci cum tenebris? Quid vitæ & morti?* Tandem qui verè conversus est, qui verè pœnitens, Christum sequi debet, ei se penitùs addicere, cantare misericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud suos, ut sicut *odor mortis fuit in mortem* per scandala vitæ veteris, ita fit *odor vitæ in vitam* per sancta exempla & bona opera vitæ novæ. *Cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus.*

II. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim*, &c. *cùm audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.* Circumstantiæ morbi & curationis Hemorrhoissæ, factæ à Christo Domino, typi sunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem. Quò morbus diuturnior est, & majores radices egit, eò periculosior est, eò difficilior curatio. Quàm miserandus status hominis, ex habitu inveterato, ex diuturna consuetudine peccantis! Inutilia illi fuere omnia spiritualis Medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramentum, ad sacram Communionem à tot annis accessit, toties Dei verbum audivit; nec tamen sanatus est à morbis vitiorum. Complures Medicos habuit, multos conscientiæ Moderatores, qui fortè ignorantia sua vel imprudentia, pravis consiliis, adulatione, nimia facilitate & indulgentia, præcipitatis Absolutionibus, morbos spiritales auxerunt, gravioresque fecerunt. *Et fuerat multa perpessa à compluribus Medicis.* De his S. Cyprianus: *Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat, exaggerat. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Operiuntur morientium vulnera, & plaga letalis altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur.* Ita dum indulgetur faciliùs peccatoribus inveteratis, qui *pro salutiferis dilationum remediis exitiosa deposcunt properatæ communionis venena*, eorum morbi ingravescunt, quia *Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Conscientiarum Moderatores eleemosynas interdum imperant, nihil peccatoribus profuturas, quorum non est sincera conversio, qui peccati occasiones proximas non relinquunt, qui malè parta non restituunt. Hi eleemosynas erogare videntur, ut obtineant delinquendi commeatum; utque Judicem supremum, si possibile esset, corrumpant. *Eleemosynæ illis prosunt* (inquit S. Augustinus) *qui vitam tentaverunt. Das enim Christo egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam si ideò das, ut liceat tibi semper impunè peccare; non Christum pascis, sed Judicem corrumpere conaris.* Omnes facultates suas pauperibus erogarent, qui peccatis animo sincero non renunciant, & ad Deum amore pœnitente non convertuntur, & tamen nihil ipsis ad salutem proficeret. *Et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat.* Anima tamen suis exhausta viribus, & opibus spiritualibus omninò destituta, sanabitur gratia medicinali Christi Salvatoris sui, si in nemine homine spem habens, neque adeò confidens in se ipsa, extremæ suæ conscia miseriæ, ad eum viva cum fide & profunda humilitate accedat, suamque justificationem & sa-

S.Cypr. tract. pe Lapsis.

S.Cyprian.

S.Ambros.

S. Augustin. serm. 39. alias 13. ex homil. 50. c. 4.

& salutem à Deo solo per Jesum Christum speret, qui factus est nobis justitia & sanctificatio & redemptio : Eique supplex dicat : *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus*. Impleat me *Spiritus tuus, quia defecit spiritus meus . . . . Ipsa est causa, ut citò exaudias, quia defecit spiritus meus. In quo enim vivit spiritus ejus, superbus est, spiritu suo extollitur contra Deum. Fiat in illo quod benè alibi scriptum est* : Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum convertentur : *ut confitentes dicant : Memento, quia pulvis sumus*. Necesse est, ut charitas sistat fluxum cupiditatis, continuam cordis in creaturas effusionem ; ut animus intra se ipsum collectus, vires pristinas recuperet, ac sibi testimonium perhibente conscientia, sentiat se verè mutatum & ad Deum conversum. *Et sensit, quia sanata esset à plaga*. Psal.143.7. S.Augustin. enarrat. in hunc Psal. Psal.103.29. Psal.102.14.

III. *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat : Quis tetigit vestimenta mea ? Et dicebant ei Discipuli sui : Vides turbam comprimentem te, & dicis : Quis me tetigit ?* Quasi diceret Dominus : *Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc est corpus ejus, id est, Ecclesia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Caro eam premit, fides tangit . . . . Estote ergo corpus Christi, non pressura corporis Christi. Habetis vestimenti fimbriam quam tangatis, ut à profluvio sanguinis, id est, carnalium voluptatum fluxu sanemini. Vestem putate Apostolos, sub textura unitatis adhærentes lateribus Christi. In his Apostolus erat tamquam fimbria, minimus & novissimus Paulus. Tange, si fluxus sanguinis pateris : exiet virtus de illo, cujus vestis est, & sanabit te . . . . Non premant Christiani, si premunt Pagani. Corpus Christi premebatur & non tangebatur. Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes*. S.Augustin. serm.62. alias 6. de Verbis Domini.

IV. *Et tenens manum puellæ, ait illi : Talitha cumi, quod est interpretatum : Puella ; tibi dico, Surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat . . . . Et dixit dari illi manducare*. Puellæ illius suscitatio typus est quotidiani miraculi, quod Deus in peccatorum animabus operatur. Manum illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti gratiæ suæ illas præveniens. Vitam illi restituit verbo suo & imperio. *Amen, amen dico vobis* (inquiebat aliàs) *quia venit hora, & nunc est, quando mortui qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent*. Ut autem spiritualis hujus resurrectionis veritas omnibus appareat, necesse est primò, ut surgant, ut cor in terra priùs jacens, ad cœlum sanctis desideriis & affectibus erigant. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens : quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*. Secundò, necesse est, ut per charitatem ad Deum tendant, & ambulent in via mandatorum ejus. *Estote imitatores Dei, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis*. Tertiò necesse est, ut panem cœlestem manducent, ut sacram Eucharistiam frequentent ad vitam animæ sustentandam & conservandam. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis*. In hujus rei typum Angelus Eliam sub umbra juniperi dormientem tangens & excitans, *dixit illi : Surge, comede : grandis enim tibi restat via. Qui cùm surrexisset, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus usque ad Montem Dei Horeb*. Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non est porrigendus, nisi per Dei gratiam suscitatis, & qui conversionem suam ac resurrectionem ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint. Coloss.3.1. Ephes.5.1. Joann.6.54. 3.Reg.19.

CAPUT VI.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

I. E*T egressus inde, abiit in patriam suam, & sequebantur eum Discipuli sui.* Egressus è domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaumi, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. *Et facto Sabbato, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes, admirabantur in doctrina ejus.* Doctrinam ejus admirabantur, quòd nullo humano magisterio institutus, Prophetarum verba summa perspicuitate exponeret, ipsisque legis Doctoribus sacra eruditione longè antecelleret. Sapientiam illi divinitùs datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam suam confirmabat. *Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Vide quæ diximus ad Caput 13. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 4.

II. *Et vocavit duodecim* Apostolos, & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam testimonii fidem, tum ut collata opera se mutuò juvarent. *Et dabat illis potestatem spirituum immundorum*; id est, expellendi spiritus immundos. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter secum ferrent, præter ea quæ usus erant quotidiani, ne temporalium sollicitudo illos à susceptæ legationis functionibus & verbi ministerio avocaret. Lege quæ diximus ad cap. 10. S. Matthæi.

Post hæc verba Versus 11. *Et quicumque non receperint vos; nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis*: Græcus Textus habet in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis, &c.* ut Matthæi 10. 15. eamque sententiam ibi legerunt & interpretati sunt Euthymius & Theophylactus; sed hic intrusa videtur ex Matthæo, cùm in Vulgata desit, tametsi habeatur in Syriaca, Persica, Æthiopica, & Arabica Versionibus. *Et exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent.* Hæc summa prædicationis Joannis Baptistæ, Christi, & Apostolorum. *Et dæmonia multa ejiciebant*, Christi Jesu virtute & auctoritate. *Et ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, non virtute olei insita, sed miraculorum dono sibi à Christo dato, cujus se ministros esse hoc symbolo indicabant, ejusque nomine agere, qui *Unctus esset oleo lætitiæ præ consortibus suis.* Quamquam hoc loco, & Apostolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacramentum *insinuatum* & significatum fuerit, quod à Christo Domino institutum, & à Jacobo Apostolo promulgatum est.

Psal. 44. 8. Isai. 61. 1. Lucæ 4. 18. Hebr. 1. 9. Concil. Trid. sess. 14. Jacobi 5. 14.

III. *Et audivit Rex Herodes.* Fama Jesu ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in aula sua loquentes audivit. *Et dicebat, Quia Joannes Baptista surrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo. Alii verò dicebant: Quia Propheta est, aut quasi unus ex Prophetis.* Euthymius in quodam Exemplari se legisse notat cum articulo, ὁ Προφήτης *Ille Propheta*, de quo scilicet Moses Deuteronomii 18. vaticinatus fuerat, scilicet Christus, aut tamquam unus Prophetarum. *Ipse enim Herodes misit ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam, &c.* Vide quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. *A primordio justitia vim patitur* (inquit Tertullianus) *statim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio sortita est .... Ipsa clausula Legis & Prophetarum, nec Propheta, sed Angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ psaltriæ lucar*, id est, in præmium saltatricis.

Euthymius in Panopl.

Tertullian. Scorpiaci c. 8.

IV. Et

IV. *Et exiens, vidit turbam multam Jesus . . . Et respondens, ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Seriò loquitur Jesus: Nec ullus ex Apostolis, qui tot miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recèns ediderant, dubitavit, quin miraculum esset editurus ad tot hominum millia satiandum; at cùm esset *obcæcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, sed humano more accipientes, quasi rem impossibilem juberet, dixerunt ei, quasi per ironiam: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare*: Id est, non tanta nobis suppetit summa pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ necessarios comparare possimus. Impendemus tamen, si jubes, quantum apud nos est pecuniæ; sed quid summa tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coemendam? *Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Et cùm cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.* Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem consideratiùs attenderent. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia*, id est, per turmas, & quasi per distinctos convivarum ordines, *super viride fœnum. Et discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.* (Et discubuerunt in sodalitia singula numero centum aut quinquaginta, tum ut omnia ordinatè & sine tumultu fierent, tum ut ex hujusmodi distributione manducantium numerus citò percipi posset ab Apostolis: & ut ipsi etiam manducantes melius adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 9. & Joannis 6.

Vers. 52.

Ducenti denarii, monet. Gallicæ circiter 77. Libellæ.

V. *Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra: & videns eos* (Discipulos) *laborantes in remigando* (*erat enim ventus contrarius eis*) *& circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire.* Ita se gerebat, ac si præterire voluisset, quæ signi, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theologis loquar.) Hinc S. Bernardus: *Quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem.* Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi.

S. Bern. serm. 74. in Cantic.

Sensus Moralis.

I. NOn est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Patriæ suæ, familiæ, cognationi, Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectus vinculis nimis adstringi periculosum est; id sacri Ministerii fructum evacuat. Nam si nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt: Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona semper obscurat, nec illa ab invidis videri sinit! Ita interioris hominis oculos excæcat. Quàm pestilens malum, judicare secundùm carnem, & secundùm externa! Hoc judicio factum est, ut Nazareni divinitatem Jesu agnoscere non possent; quam tamen ejus miracula & doctrina apertissimè declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cum ex Deo Patre natus sit ante sæcula, & eùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, homo factus est, ut homines Deos faceret; pauper & egenus, ut divitiis gratiæ suæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionatores audiunt, sed

verbum

verbum Dei non recipiunt, non amant, non conservant; ad praxim non redigunt; quia concionatorum censores esse malunt, quàm discipuli; & eorum vitia & defectus observant & scrutantur, ex iisque offensionis & excusationis occasiones sumunt, ne convertantur. Hinc evenit, ut justo Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interiùs curentur, propter illorum incredulitatem: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere*. Sic agit Deus cum his qui rebelles sunt lumini: Aufertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Christus apud Nazarenos suos facere signa, non quòd ille infirmus esset, sed quòd illi increduli. *In virtutum enim operationibus opus est ejus qui facit virtute, & eorum qui suscipiunt fide. Quia autem illic defuit alterum, nempe sanandorum fides, non potuit illic signum facere Jesus. Ita enim intelligere debemus: Non potuit, id est, non capaces erant.* Majora sunt miracula, quæ Christus per gratiam suam operatur in conversione & sanctificatione animarum, quàm exteriora illa, quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te sine te, non te justificat sine te*, & pauci fidem habent per dilectionem operantem, qua *Credant ut oportet*, & *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant*; ideò pauci admodùm convertuntur, ob defectum dispositionis, & quia Spiritui Sancto resistunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere*. Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ misericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis suæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

Theophyl. in comment.

S. Aug. Concil. Trid. sess. 6.

II. *Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apostolos Christus, ut Ministrorum Ecclesiæ & Prædicatorum Evangelii concordiam ad Evangelii propagationem, & spiritalem fructum salutis animarum ferendum, esse necessariam significet. In fide & Christiana morum Disciplina consentiant: opiniones suas, & visiones cordis sui populis non prædicent, sed in ponendo fidei fundamento, & Moralis Christianæ superstruendo ædificio, ut sapientes architecti consentiant. Ipsi mens una, lingua sit una. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia*. Binos Apostolos Dominus misit, quia duo sunt præcepta charitatis. Misit illos in vicos & castella, ut Sacerdotes & Concionatores discant, *Parvas non despicere, neque semper magnas quærere civitates; sed & in contemptis oppidulis prædicent, seminando sermonem*. Dedit eis potestatem super spiritus immundos: Finis quippè Ministerii Evangelici & functionum Pastoralium & Sacerdotalium, est destruere imperium diaboli: Destruitur autem, exscindendo cupiditatem, & inferendo charitatem. *Quanto enim regnum cupiditatis minuitur, tantò regnum charitatis augetur*. Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum: utque exemplo suo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viso Apostolo, qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum, quæ ad commeatum necessaria sunt, non benè afficeretur, & se ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque subeundum paratus esse debet Pastor & Prædicator Evangelicus, omnia arbitrari ut stercora, ut Christum & animas lucrifaciat, ut ministerium suum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare, quæ maximè necessaria sunt ad salutem, & ad vitam æternam consequendam, & in primis pœnitentiam, *Quæ mundam pectoris domum Spiritui Sancto parat, quo se ille*

1. Cor. 1. 10.

Theophyl. in marc.

S. Augustin.

Tertul. lib. de Pœnit. c. 2.

ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera: negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini proficit, Deo servit.

III. *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injusta crudelisque libido censores pati non potest, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi*: Vult enim sibi licere, quicquid libet. Desideriis cordis sui traditus impudicus, in peccati occasione cum scandalo perseverat; meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus obsequitur. Innocentes & sanctos persequitur & vexat, si mulier malè amata postulet: honorem illi suum, conscientiam, salutem devovet, sacrificat. Sanctus Pastor & prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus est. Sanctitas etiam à peccati mancipiis honoratur. Sed ut primùm Dei Ministri pravis sæcularium hominum, & Principum præsertim ac Potentum moribus contradicunt; statim atque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus; statim atque Disciplinæ Ecclesiasticæ severitatem, cùm opus est, in illos exercere parant; contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur. *Herodias insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat: Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum.*

IV. *Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, spectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ lascivia atque luxuria.....* (Tertull. lib. de jejun.) Extructum Amphiteatrum Baccho & Veneri Pompeius dedicavit: *Duo namque ista dæmonia conspirata & conjurata inter se sunt, ebrietatis & libidinis.* (Idem lib. de Spectacul.) In festivis sæculi conventibus tuta non est innocentia, ubi sensibus à voluptate obsessis, occupata ratione, abstracta voluntate, concupiscentia fervente, Dei memoria, Christiana vigilantia & modestia procul amandantur. Infelices, qui cœtus illos frequentare amant; qui ab illis non abstinent, cùm possint, animam oderunt suam, qui adesse aliquando compulsi, cor suum non præmuniunt contra sæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentissimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & tres sorores suas vocabant, ut comederent & biberent cum eis. (Job. 1. 4. 5.) *Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis.* Vir quippè sanctus *noverat, quia celebrari convivia sine culpa vix possint: noverat, quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conviviorum: & quicquid in semetipsis filii convivantes inquinaverant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippè sunt vitia, quæ à conviviis, aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* (S. Gregor. M. lib. 1. Moral. cap. 4.) Unde scriptum est: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* (Exod. 32.) Imitanda primorum Christianorum in conviviis modestia, de qua Tertullianus: *Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem disciplinæ æstimate, qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non priùs discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantùm esurientes cupiunt; bibitur quantùm pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Æquè oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in eruptiones lasciviarum, sed ad eam-* (Apol. c. 39.)

ad eamdem curam modestiæ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quàm disciplinam.

V. *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.* Apostolorum exemplum imitari debent Concionatores Evangelici, & Missionis suæ rationem reddere Episcopis, à quibus missi sunt. Sed & ministerium suum ita implere debent, quasi rationem sermonum suorum, & rerum gestarum Domino Jesu reddituri. Post prædicationem & actionem, ad Deum redire debent per contemplationem, à turbis secedere, ut cum Jesu in sacro secessu quiescant, & illius in schola instituantur; cum illo in sacrorum lectione librorum & oratione colloqui, ut postea de illo & ejus mysteriis ac præceptis ad populum loquantur. Théophyl. In hunc loc. *Apostoli postquam prædicaverunt, congregantur apud Jesum, ut & nos discamus, si quando in ministerium mittamur, ne nos totos ab eo, qui mittit, abripiamus, & adversùs ipsum insurgamus; sed illum sciamus caput, & ad illum redeamus, annuntiemusque ei omnia quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim satis est si doceamus, nisi & fecerimus. Quiescere autem facit Christus Discipulos, ut sciant Prælati, laborantes in verbo & doctrina dignos, quibus detur sua quies. Porrò in locum desertum secedit, ut inanis gloria vitetur.*

VI. *Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit Discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.* In cœlum respiciens, docet petendum à Deo cibum, qui dat escam in tempore; non à diabolo: quod faciunt, qui prædis & rebus malè partis, injustisque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus alitur Christianus. 1. Christo Jesu & ejus mysteriis per fidem apprehensis. Joannis 6. 27. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus.* 2. Dei Verbo cum reverentia audito. Matth. 4. 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Christi corpore dignè manducato. Joan. 6. 58. *Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* 4. Christi gratia. Hebr. 9. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Joan. 4. 10. *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Joan. 7. 37. *Stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & justitia, illam faciendo & implendo. Matth. 5. 6. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Et Joan. 4. 34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Duo pisces, sunt exempla Christi & Sanctorum, qui pisces sunt mystici, in baptismi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in silentio viventes, in mari sæculi hujus absconditi. Ezech. 47. 9. *Et erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ; & sanabuntur, & vivent* Beda in hunc locum. *omnia ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores.* Præcipit Jesus Apostolis, ut accumbere faciant omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Diversa convivantium contubernia, distinctos per orbem Ecclesiarum designant conventus, qui unam Catholicam faciunt. Viride fœnum, carnis symbolum: Scriptum quippè est: *Omnis caro fœnum.* Et illi

super

super viride fœnum discumbentes, Dominicis pascuntur alimentis qui per studium continentiæ calcatis carnalium concupiscentiarum illecebris, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt*. Plures panem Christi sive panem Christum manducant, qui tamen non saturantur: In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt: Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt: Christi Corpus in Eucharistiæ Sacramento frequenter sumunt, sed non *usque ad Spiritus participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant. S. Aug. tr. 27. in Joan.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

I. *Et conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis*. Non proficiendi studio, nec mera curiositate ducti, sed ut Christum diligenter observantes, occasionem aliquam arriperent, doctrinam ejus & conversationem seu vivendi modum calumniandi, Jerosolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Pharisæi, Legis atque Traditionum scientiam præ cæteris sibi arrogantes. *Et cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus, communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt*. Communia dicuntur, Hebraico loquendi more, quæ sancta non sunt, quòd liceat ea communiter ab omnibus, & Judæis & Gentilibus, & mundis & immundis contrectari. Ideò Sanctus Evangelista metuens, ne Phrasis Hebraica non satis à Græcis intelligeretur, expositionem subjunxit. Discipulis itaque Jesu vitio verterunt Pharisæi & Scribæ, quòd manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis usque ad cubitum, secundùm instituta & traditiones majorum, cibum sumerent. Theophyl.

Pharisæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magistros, & Legis ac Traditionum Judaicarum ferventiores observatores venerantur, *nisi crebrò laverint manus*, summo studio, nec semel, sed pluribus vicibus inter prandendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum*. *Et à foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi, versantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *nisi baptizentur, non comedunt*. Nisi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non sumunt. *Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare*. Aliæ sunt apud ipsos observantiæ, scilicet *baptismata calicum*, poculorum lotiones, *& urceorum, & æramentorum*, vasorum æneorum, *& lectorum*, in quibus ad mensam accumbitur.

Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare Discipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non instituunt secundùm traditiones majorum, sed eas negligere, imò & contemnere frequenti transgressione videntur? *Sed communibus*, id est, impuris & illotis manibus *manducant panem?* cibum sumunt?

II. *Nihil est extra hominem introiens in eum*, & conscientiam ejus animamque non attingens, *quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem*, id est, immundum faciunt, invisumque Deo.

III. *Non*

III. *Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum est, cùm nullum fit fine voluntate peccatum: *sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?* Puriorem & defœcatiorem ciborum fuccum ad alimentum relinquens, cùm folæ feces alvo ejiciantur. *Dicebat autem: Quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem*. Nihil hominis animum inquinare poteft, nifi quod ex ipso ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, feu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, feu invidia, *blasphemia, superbia, stultitia*, feu inconfideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad falutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophylactus interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem*. Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis fe produnt, ab anima oriuntur, & hominem verè inquinant, Deoque invifum reddunt. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

IV. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis; & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere*. Abiit in extremos Palæftinæ fines, quibus à Tyro & Sidone dirimitur. Et ingreffus domum, ut paululùm quiefceret, Difcipulis fuis prohibuit, ne adventum ejus & præfentiam Syrophœnicibus manifeftarent: ne de induftria Gentiles ad fe allicere videretur pofthabitis Judæis, atque ita fibi ipfi contradicere, qui Difcipulis jufferat, ne *in viam Gentium* abirent. Attamen latere non potuit, quia præfentiæ ejus fama vulgata eft, ejus prohibitione non obftante. Quod igitur neminem fcire voluit, figni voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuiffet, fi abfolutè voluiffet.

Matth. 10. 5.

Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus*. Cui cùm Jefus ne verbum quidem refpondiffet, filenfque ftatim è domo egreffus effet, mulier illum fecuta eft, & fruftrà pro ipfa intercedentibus Difcipulis, & Chrifto refpondente: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: Illa nihilominus Chriftum humili & perfeveranti prece folicitavit, iterùm ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine, adjuva me*. Confer cum Matthæi cap. 15.

V. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos*. Quo modo Chriftus venit per Sidonem, qui vetuerat Apoftolis, ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde è finibus Tyri ad Mare Galilææ non eft iter faciendum per Sidonem, fed contra potiùs è Sidone per fines Tyri iter fieret ad Mare Galilææ. Nulla eft difficultas fecundùm Textum Græcum S. Marci, in quo nihil refpondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem*: fed fimpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad Mare Galilææ*; confentiuntque Syriaca & Perfica Verfiones. Quòd autem dicitur Jefus veniffe ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non fignificat, Mare Galilææ effe inter medios fines Decapolis; fed Chriftum per medium finium Decapolis tranfiffe, ut ad Mare Galilææ fe conferret, quemadmodum ex Greco Textu perfpicuum eft. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, à Libano Monte ad Mare Galilææ, à decem fuis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæfarea Philippi, Afor, Cedes Nephthali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethfaida, Jotapata, Tiberias, & Bethfan, quæ Græcis Scythopolis eft appellata.

VI. Et

VI. *Et adducunt ei surdum & mutum*. Diversa est hæc historia ab ea, quam S. Matthæus cap. 9. & S. Lucas cap. 2. commemorant. Nam ille mutus à dæmonio vexabatur, qui ipsum mutum fecerat: iste verò energumenus non erat, sed naturæ infirmitate in surditatem & linguæ impedimentum inciderat. Planè enim fuisse mutum, eruditi Interpretes non censent, ac proinde non à natura surdum, sed ex accidente. Sanè Græcus Textus habet μογγιλάλον, *ægrè loquentem*. Et Latina versio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè*. Quo significari videtur, priùs quidem loqui potuisse; sed non rectè, nec expeditè. Accedit, quod si natura surdus fuisset ac mutus, nec sublato quidem linguæ vinculo, adhuc loqui potuisset, nisi priùs didicisset: aut hinc miraculi circumstantiam distinctiùs & clariùs explicuisset Evangelista.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & exspuens, tetigit linguam ejus; & suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire. Apprehendit eum seorsum à turba, ne popularem laudem captare videretur, nosque inanem gloriam fugere doceret. Immisit digitos suos in auriculas ejus, ut clausos meatus quasi perterebraret. Et in digitum suum exspuens, linguam ejus palato adhærescentem saliva sua velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui solo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis salivæque suæ adhibuit, ut carnem suam vivificum esse divinitatis in ea inhabitantis & personaliter unitæ instrumentum testaretur. Suspexit in cœlum, ut à Patre suo omnia se habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miseriæ condolens, quòd merito peccati in has ærumnas homo incidisset. Et ait illi, Ephpheta, id est, Adaperitor. Istud quasi Sacramentum fuit omnipotentiæ divinæ: Signis enim sensibilibus imperiale verbum adjunxit Jesus, ut Sacramenta nostra adumbraret: *Accedente enim verbo ad elementum, fit Sacramentum*. Ex hoc autem Christi facto originem habet antiquissima Baptismi ceremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis saliva Sacerdotis perfusis contingantur, eademque illa verba usurpentur, quæ Christus protulit: *Ephpheta, quod est, Adaperire*. S. Augustin.

VIII. *Et præcepit eis, ne cui dicerent*: ne miraculum vulgarent. *Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant*. Quantò magis eis præcipiebat, ut rem celarent, tantò magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis esse cognoscentes, quod laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret: cæterùm sui esse officii gratiam, eò ampliorem etiam invito (ut humano more loquamur) rependere. *Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui*. Græcus Textus habet, ποιεῖ, *facit*, quo significatur ejus potentia ad similia miracula facienda, quoties voluerit. Benè omnia fecit, quod Dei, non meri hominis, proprium est. Nam *Opera Domini universa bona valdè*. Eccl. 39. 21.

Sensus Moralis.

I. ET *cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisæi enim & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant. Et à foro, nisi baptizentur, non comedunt*. Non in exterioribus solùm observantiis, sed in pietate & Dei cultu, per fidem, spem, & charitatem, Religio præcipuè consi-

consistit : non in lotione corporis , sed in ablutione cordis per aquam illam mundam , quam se Deus super nos effusurum promittit , id est , per Spiritum Sanctum : *Et effundam super vos aquam mundam , & mundabimini* (Ezech. 36. 25.) *ab omnibus inquinamentis vestris . Et dabo vobis cor novum , & Spiritum novum ponam in medio vestri* . Cœlesti hac aqua abluendum est cor nostrum, quando cibos sumimus , ab oblivione beneficiorum Dei , qui dat escam omni carni , qui nos pascit à juventute nostra ; abluendum est ab intemperantia , à desiderio lautiorum epularum , exquisitorum ciborum , à verbis scurrilibus & otiosis , ab inani lætitia , à vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter surrepunt , nisi nobismetipsis attendentes , in Dei nomine & Spiritu comedamus & bibamus , amorem seu libidinem edendi & bibendi coercentes , quæ nos ad cibum & potum sumendum , non (S. Aug. lib. 4. contra Julianum , c. 14.) *necessitate refectionis , sed appetitu carnalis voluptatis* impellit . Hæc libido *contraria est dilectioni sapientiæ , hæc virtutibus inimica* . Iste amor edendi, non edendo , sed continendo est comprimendus . Sed & à foro revertentes , id est , à negotiis terrenis , à sæcularibus conversationibus ; conscientiam examinare coram Deo , & mundare debemus , ne quid terrenarum (Beda in hunc locum.) sordium , quod frequentissimum est , nobis adhæserit . *Superstitiosa est hominum traditia , semel lotas ad manducandum panem crebrius lavare ; & a foro , nisi baptizentur , non comedere . Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ jubet eos , qui cum pane vitæ descendente de cælo participare desiderant, crebra eleemosynarum , lacrymarum , aliarumque justitiæ fructuum lavamenta sua opera purgare , ut casta corde & corpore cælestibus valeant communicare Mysteriis . Necessarium est inquinamenta , quæ ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit , subsequenti bonarum cogitationum & actuum perman-* (S. Laur. Nov. hom. 1.) *det instantia , si internæ refectionis cupit epulis perfrui* . Non calices , urceos , æramenta , & lecta superstitiosè abluenda sunt ; sed animæ sordes abstergendæ fonte lacrymarum . *Fons numquam deficit , aqua intus est , ablutio in arbitrio est , sanctificatio in solertia est , remissio in rore est lacrymarum . Fons est in homine consecratus perpetua pænitudo . Noli jam quærere neque Joannem , neque Jordanem ; ipse tibi esto Baptista* . Manus , id est, operum sordes , abluendæ sunt eleemosynis , non semel , sed frequenter. Hæ sunt velut quotidianum baptisma . Nam baptisma semel mundat , & semel à peccato liberat : *Eleemosynam autem quatiescumque feceris , toties veniam promereris* ; (inquit antiquus Pater.) Hæc ablutio frequentanda est (Esdræ 8. 10.) cum ad mensam sedemus . *Mittite partes his qui non præparaverunt sibi* .

II. *Mulier statim , ut audivit de eo , cujus filia habebat spiritum immundum , intravit , & procidit ad pedes ejus* . Ad pedes Jesu curramus & procidamus , ut animam nostram à peccato , & à dæmonio , qui per peccatum eam sibi subjicit , misericordia sua & gratia medicinali liberet . Orationem nostram formet fides , comitetur humilitas , perseverantia sustentet , Indignos nos judicemus Pane filiorum , cùm in mortale peccatum incidimus , præcipuè verò cùm in eadem peccata frequenter fuimus relapsi, velut canes ad vomitum redeuntes , Misericorditer actum nobiscum existimemus , si de micis puerorum sub mensa cadentium comedamus , piis lectionibus , auditione verbi Dei pascamus animam , humiliemus nosmetipsos, orationibus , lacrymis , jejuniis , eleemosynis Dei misericordiam exorantes , divinæ justitiæ satisfacientes ; cupiditates nostras & pravos habitus, radices peccatorum nostrorum exscindere satagentes ; dantes operam , ut verè filii Dei simus , conformes imagini unigeniti Filii ejus , Spiritum ejus habentes in nobis clamantem , Abba , Pater ; mandata ejus implentes , non timo-

timore pœnæ , ut servi , sed amore justitiæ , ut filii , antequàm sumamus panem filiorum . *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ . . . Constituto in corde judicio , adsit accusatrix cogitatio , testis conscientia , carnifex timor . Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat . Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur , ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini : ut qui separari à regno cælorum timet per ultimam sententiam summi Judicis , per Ecclesiasticam Disciplinam à Sacramento cælestis panis interim separetur . . . Judicet ergo se ipsum homo in istis voluntate , dum potest , & mores convertat in melius : ne cùm jam non poterit , etiam præter voluntatem à Domino judicetur . Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ , sed tamen medicinæ , sententiam , veniat ad Antistites , per quos illi in Ecclesia claves ministrantur : & tamquam bonus jam incipiens esse filius , maternorum membrorum ordine custodito , à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum : ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus & supplex , id tamen agat , quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem , sed etiam cæteris ad exemplum .* Mulier statim , ut audivit de eo , intravit , & procidit ad pedes ejus . Christiani qui Evangelium audiunt , qui Christi verbis & miraculis credere se profitentur ; qui interiori gratiæ ejus voce admonentur , ut resipiscant à diaboli laqueis , in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem corda sua obdurant , pœnitentiam differunt , dicunt , Modò & modò , & illud modò non habet modum . Mulier illa Gentilis rogabat Jesum , ut dæmonium ejiceret de filia ejus . Mulieres pleræque Christianæ dæmonem in animas filiarum suarum introducunt : dæmoni vanitatis & impudicitiæ , principi hujus mundi , per sæculi amorem atque mores , per luxum , choræas , spectacula , aditum pandunt in cor filiarum suarum . *Theatrum omnium dæmonum templum est , privatum consistorium impudicitiæ . . . Quòd si nobis omnis impudicitia execranda est , cur liceat audire , quæ loqui non licet ; cùm etiam scurrilitatem , & omne vanum verbum judicatum à Deo sciamus ? Cur æquè liceat videre , quæ facere flagitium est ? Cur quæ ore prolata communicant hominem , ea per oculos & aures admissa , non videantur hominem communicare , cùm spiritui appareant aures & oculi , nec possit mundus præstari , cujus apparitores inquinantur ? Habes igitur & theatri interdictionem de interdictione impudicitiæ . . . Pudicitiam ediscet attonitus in mimos ? Imò in omni spectaculo nullum magis scandalum occurret , quàm ille ipse mulierum & virorum accuratior cultus , ipsa consensio , ipsa in favoribus aut conspiratio aut dissensio , inter se de commercio scintillas libidinum conflabellant . Nemo denique in spectaculo ineundo priùs cogitat , nisi videri & videre .* Sic mors per fenestras , sic inimicus per portas intrat .

S.Aug. serm. 351. alias 50. inter 50 hom.

Tertul. lib. de Spectac.

III. *Et adducunt ei surdum & mutum , & deprecabantur eum , ut imponat illi manum . Et apprehendens eum de turba seorsum , misit digitos suos in auriculas ejus , & expuens , tetigit linguam ejus . Et suspiciens in cælum , ingemuit , & ait illi : Ephpheta , quod est , Adaperire .* Surdus iste & mutus hominis peccatoris typus est , qui Dei ad cor loquentis vocem non audit , quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aspidis adversùs sapientis incantatoris vocem ; & linguam habet invisibili vinculo ligatam , ne proprias infirmitates cœlesti Medico aperiat , & divinam misericordiam ac bonitatem imploret . Hic igitur ad Jesum adducendus est , & ad Ecclesiæ Præpositos , qui Christi Jesu vice in terris funguntur . Hi in primis illum apprehensum à turba abducere debent , id est , à pravorum hominum consortio , societate , à sæculari conversatione , à proximis pec-

can-

candi occasionibus, à turbulentis cogitationibus, sermonibus, operibusque inordinatis, atque à lata via, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde suos in aures ejus inserere debent Christi ministri, illum à fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Christum, & studium doctrinæ cœlestis, quæ est ex auditu, adhortari: saliva sapientiæ Evangelicæ ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei sapiant quæ Dei sunt, & de rebus meliùs, quàm antea, judicet. Suspiciat prætereà in cœlum Pastor & Rector animarum, ad quem surdus ille & mutus adducitur; agnoscat nihil se posse in ejus curatione, nisi Deus dederit; oret, ingemiscat, ut Christus jubeat ipsi adaperiri aures mentis, & solvi linguæ vincula, ut peccata sua confiteatur, & quæ Dei sunt, palam prædicet.

Misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritus designantur? Unde cùm

Luce 11. Matth. 12.

in alio loco ejecisset dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Evangelistam dixisse narratur: *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Ex quo utroqe loco colligitur, quia digitus Dei Spiritus

S. Gregor. M. hom. 10. in Ezech.

vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritus Sancti mentem surdi ad obediendum aperire.* Quid est verò, quod exspuens linguam ejus tetigit? *Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio divino, Saliva quippè ex capite defluit in ore. Ia ergo Sapientia, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suspiciens in cœlum, ingemuit: *Non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere, qui cœlo præsidet, docuit: ut & aures nostræ per dona Spiritus sancti aperiri, & lingua per salivam oris, id est, per scientiam divinæ locutionis, solvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephphtha*, id est, *Adaperire*, dicitur: *Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus.* Propter clausas aures dictum est, Adaperire. *Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum solvitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde subditur: *Et loquebatur rectè.* Illè enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

Theophyl. in hunc loc.

IV. *Et præcepit eis, ne cui dicerent: quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Docet Christus exemplo suo fugere plausus populares: docet turba miraculi testis, Dei beneficia prædicare, & justorum laudes, illis etiam invitis, celebrare; de salute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui benè omnia fecit.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

I. IN *diebus illis*, sub id tempus, *iterum cùm turba multa esset*, triduo solido cum Jesu versata in deserto, illique tam ardenti studio adhærens, ut cibi & potus oblivisceretur: convocatis Discipulis, ait illis: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me*: mecum perseverant, ut audiant verbum Dei, *Et si dimisero eos jejunos, deficient in via*: vires

vires eos deficient, deliquium patientur; *quidam enim ex eis de longè venerunt*. Quod narraturus hic est miraculum multiplicationis panum secunda vice à Christo factum Evangelista significat hoc adverbio, *Iterum*.

Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Ubi poterunt hic inveniri panes, unde comparari, cùm desertus sit & inhabitatus locus? Stupenda Discipulorum tarditas & diffidentia, qui cùm prioris miraculi spectatores fuissent ac ministri, illius quasi jam obliti, vel nondum intelligentes, Dominum, quandocumque vellet, semper posse, quod semel potuit, quærunt: *Unde quis poterit saturare* turbas panibus *in solitudine?* Nondum scilicet advenerat tempus, quo induerentur virtute ex alto: *Nondum Spiritus erat datus, quia nondum Jesus erat glorificatus*. Joan. 7. 39.

Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Non quasi ignorans, sed ut eorum animos ad suæ virtutis ac potentiæ considerationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem*. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

II. *Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo signum de cœlo, ad exemplum Mosis, Josue, Eliæ, Isaiæ, ut periculum facerent, num Doctor esset à Deo missus, & in cœlo haberet potestatem: *tentantes eum*. *Et ingemiscens spiritu*, intra se, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio ista signum quærit?* quasi non sufficiant tot ac tanta, quæ jam edidi miracula, ad missionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandam. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi isti signum*. Non dabitur ipsi signum è cœlo. Sic Psal. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo, Si David mentiar*: Id est, Davidi non mentiar. Victor. Antiochenus in hunc loc.
Aliud primi adventus tempus deposcit, aliud secundi. Primo adventui conveniebant signa terrena, posteriori cœlestia servantur. Nunc tamquam Medicus occultè venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnasque ab improbis exacturus est. Quapropter in priori adventu miracula non edidit, nisi ad hominum utilitatem, qui propter nos homines & propter nostram salutem de cœlis descendit: in secundo autem adventu signa edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum suorum, & creaturam suam armabit contra insensatos.

III. *Et præcipiebat eis, dicens: Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis*. A doctrina Pharisæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant, qui Messiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

IV. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret*. Qui cæcum adduxerunt, credebant, Jesum illi restituere posse visum; sed eorum fides infirma fuisse videtur, qui non alio modo Jesum sanare posse infirmos putabant, nisi contactu. Quamquam fortè simplici animo rogabant, ut illum tangeret, quòd scirent, consuevisse Christum iis, quos curabat, manum imponere. *Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret*. Eduxit eum extra vicum, extra Bethsaidam, quæ vicus vocatur ex usu veteri, tametsi nuper jus civitatis accepisset, Josepho teste: Unde & à S. Joanne *Civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem, ut coram paucis miraculum faciens, popularem plausum & jactantiam fugere nos doceret. Interrogavit eum, si quid videret. Joan. 1. 44.
Statim cæcum perfectè illuminare poterat sed potentiam suam ad fidem Theophyl. in hunc loc.

ipsius adhuc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem & sanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, sensim perfecit Jesus, sensim illum intùs illuminavit, sicut visum corporis illi sensim restituit.

Beda in hunc locum. *Et aspiciens ait* cæcus ille jam videre incipiens: *Video homines velut arbores ambulantes*. Video homines ambulantes, sed arborum instar mihi apparent: id est, formam quidem corporum inter umbras aspicio; sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valeo, quales condensæ arbores à longè spectantibus, vel certè in luce nocturna, solent apparere, ita ut non facilè arbor, an homo sit, possit cognosci. *Deinde iterum imposuit Jesus manus super oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& restitutus est, ita ut clarè* eminùs, dilucidè *videret omnia*: nihilque deesset visus illius perfectioni. *Et misit illum in domum suam*, quæ ab oppido dissita erat, *dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum* (Bethsaidam) *introieris*, illac transeundo, *nemini dixeris*, miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris. Bethsaitæ scilicet indigni erant, qui Christi miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula hucusque contempserant.

Matth. 11. 21. Ideòque væ illis dixit ob incredulitatem. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissiùs erit in die judicii, quàm vobis*.

V. *Et egressus est Jesus, & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?* Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

VI. *Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, reprobari*, nihili pendi, abjici tamquam Judæi nomine indignum, *à Senioribus & à Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies*

Psal. 118. 22. *resurgere*; id est, tertio post die, ut illud Vaticinium impleatur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*.

VII. *Et apprehendens eum Petrus*, seorsum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. *Qui conversus, & videns Discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, satana, quoniam non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum*. Crucis sacramentum & resurrectionis meæ mysterium non capis: Ideò me arguere audes, quasi temerè morti me offeram, cùm possim passionem & mortem vitare si velim. Recede à me, qui instar satanæ mihi adversaris, & consilio meo de passione & morte propter salutem hominum subeunda obluctaris. Petri confessionem, & promissionem supremæ in Ecclesia potestatis ligandi atque solvendi animas, illi factam à Christo, S. Marcus prætermittit, quam S. Matthæus commemoravit: *Quia*

S. Petrus Damian. ser. 14. *cùm unus* Magistrum & Discipulum *Spiritus impleat, alter ab altero, ille in docendi, iste in scribendi studio non discordat. Sicut enim Petrus à propria sua laude cohibuit: Ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magistro non didicit, suæ descriptionis articulum refrænavit. Ad magnum quippè est nostræ ædificationis exemplum, ut & ille de se non efferenda, sed reprehendenda proferret; & iste sic per veritatis lineam rectus incederet, ut ne ad Magistri quidem favorem aliquatenus declinaret... Hi planè libenter alios laudibus efferunt, qui laudem ab adulatoribus quærunt. Cæterùm qui recusat accipere, dedignatur efferre. Enim verò ex Matthæi libro, qui jam utique fuerat editus, Beati Petri laudes Marcus addiscere potuit, quas in ejus relationibus non audivit: sed morigeratus est Magistro; & qui non delectabatur suis, laudibus abstinuit alienis*.

VIII. *Et*

VIII. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Quasi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quòd Passioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi significo, quòd nisi quis semetipsum abneget, crucemque tollat suam, indignus est, qui meus sit discipulus. Vide quæ diximus ad 16. cap. S. Matthæi.

Qui enim me confusus fuerit & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris sui cum Angelis sanctis. Qui me erubuerit, & confiteri nomen meum noluerit coram hominibus istis spuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoscam in ultimo meo adventu, cùm veniam in statu glorioso mundum judicaturus.

IX. *Et dicebat illis: Amen dico vobis, Quia sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Ut autem cognoscatis, vana non esse, quæ de gloria mea vobis prænuncio, sunt aliqui ex hic stantibus (scilicet Petrus, Jacobus & Joannes) qui non morientur, donec eis ostendero in Transfiguratione mea, quanta cum gloria venturus sim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quàm secundi Adventus significatio: Sic enim tunc & ipse fulgebit, & sancti ejus. Theophyl. in hunc loc.

Sensus Moralis.

I. **M**Isereor super turba, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent. Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Evangelicæ, quasi tridui spatio, Christo semper adhæsit per fidem, spem, & charitatem. Veteres justi ferventissimis desideriis ad Christum panem cœlestem, panem vivum, panem Angelorum, qui se panem nostrum quotidianum fecit, suspirarunt. Judæi carnales non habebant, quod manducarent, cùm figuras dumtaxat & umbras Panis vivi, qui de cœlo descendit, haberent, & victimas animalium, quæ animam alere non poterant. *Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, numquam potest accedentes perfectos facere.* Gentiles verò in cultu suo & falsa Religione nihil habebant, quod gustatum, mortem non afferret. *Esurientes & sitientes, anima eorum in malis tabescebat. Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* Hebr. 10. 1. Ps. 106. 5. 18.

Et si dimisero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longè venerunt. Quamdiù in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujus mundi deserto ad cœlestem patriam dimittendi, fides debilitatur, spes languescit, charitas refrigescit, in iis præsertim hominibus, qui de longè venerunt, qui è regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati statu & diuturna consuetudine accesserunt ad Jesum verba ejus audituri, & mandatis ejus obtemperaturi, nisi quotidiano gratiæ suæ auxilio vires ipsis addat. Misericordia erga eos afficitur, qui verbum ejus audiunt, & esuriunt justitiam. *Esurientes implevit bonis... Misericors & miserator Dominus escam dedit timentibus se*, qua vivere possint corda eorum in sæculum sæculi. *Christus nullum vult dimittere jejunum: omnes enim vult deliciis suorum donorum alere, & maximè eos, qui triduo apud se manent, hoc est, baptizatos.* Quia enim baptismus tribus mersionibus, & trium Sanctissimæ Trinitatis personarum invocatione perficitur, cum Jesu quasi triduo manent, Luc. 1. 53. Ps. 110. 5. Theophyl. in hunc loc.

qui per baptiſmum illuminantur. Accepit ſeptem panes, ſpirituales ſcilicet ſermones: Numerus enim ſeptenarius, Spiritus Sancti ſymbolum eſt; qui perficit omnia. Comedunt autem per baptiſmum illuminati, & ſaturantur, & reliquiæ ſuperſunt. Neque enim omnes verborum divinorum & ſacrorum librorum ſenſus edere valent. Comedunt, quantùm ipſis ſufficit, quantùm capere valent; & plures ſportæ reliquiarum ſuperſunt, ſenſus ſcilicet magis ſpirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Paſtoribus cœleſtem panem frangentibus, & apponentibus, Chriſto benedicente, modò humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Scriptura ſic loquitur, ut altitudine ſuperbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos paſcat, affabilitate parvulos nutriat.*

S. Aug. lib. 5. de Geneſi ad Litter. c. 3.

II. *Quidam enim ex eis de longè venerunt*. Peccatoribus qui diù à Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum in occaſionibus peccati, in pravis conſuetudinibus multo tempore permanentes, Euchariſtia porrigenda non eſt, ante probatis, Dei verbo paſtis, & ad Chriſti Corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perſeverantibus, rerum temporalium præ ardore Jeſum ſequendi & audiendi oblitis, & eſurientibus, id eſt, ferventi charitatis deſiderio ad cœleſtem menſam aſpirantibus. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus*. Ad te, *panem deſiderabilem*: Ad te qui nos ſolus reficere & ſatiare potes: *Qui optat, honorat* (inquit Tertullianus) *Deſiderium, honor rei deſideratæ*. *Deſiderium* (inquit S. Thomas) *quodammodo facit deſiderantem aptum & paratum ad ſuſceptionem deſiderati*. Amor caſtus Dei, neceſſaria diſpoſitio eſt ad ſacram Corporis Chriſti communionem: *Ex amore* antem *provocatur deſiderium ſumendi*. Hinc Euchariſtia Eccleſiaſtico loquendi more olim *Deſiderata* vocabatur.

Pſ. 41. 1.

Tertull. lib. de Pœnit.

2. p. q. 12. ar. 6.

3. p. qu. 80. ar. 10. ad 3.

III. *Et reſponderunt ei Diſcipuli ſui: Unde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis ſuſtentare, ſanare, ſatiare non poſſunt. Illud ſuſtentat Spiritus Sanctus virtute ſua, ſeptemque donis, quaſi ſeptem panibus; ſanat illud Chriſtus gratia ſua; ſatiabit Deus gloria ſua. Animam Dei capacem, quidquid Deo minus eſt, non implebit. Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua*. Solus Chriſti cibus animam ſatiare poteſt. *Et manducaverunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt, quod ſuperaverat de fragmentis, ſeptem portas*. Hinc etiam diſcimus, nos iis quibus indigemus, contentos eſſe, nec de craſtino ſolicitos. Turbæ enim non abſtulerunt ſecum reliquias pánum, ſed Diſcipuli has collegerunt, pauperibus utique erogandas: ſiquidem verſ. 14. dicitur: *Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi unum panem non habebant ſecum in navi*. Unus panis, quem ſecum habebant in navi, myſticè ipſum *Panem vitæ*, Dominum Salvatorem deſignat: *Cujus amore quia ſemper intùs reficiebantur in corde, minùs de terreno pane, quo corpus paſci ſolet, curabant*.

S. Auguſt.

Pſ. 16. 15.

Theophy. in hunc loc.

Beda in hunc locum.

IV. *Videte & cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis*. Fermentum Phariſæorum, eſt hypocryſis. Hoc fermento infecti ſunt, qui ſpeciem habent pietatis; virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Phariſæorum eſt, decreta Legis divinæ traditionibus hominum poſtponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum Phariſæorum, eſt doctrina falſa Hæreticorum, illorum præſertim, qui ab Eccleſia Catholica palàm & exteriùs ſeceſſionem non faciunt, ut Quietiſtæ, quorum fermentum eò periculoſius, quò videtur ſpiritualius: *Modicum fermentum totam maſſam cor-*

Galat. 5. 9.

corrumpit (inquit Apostolus .) Fermentum Herodis , est Aulicorum ambitio , sunt malæ Politicorum artes , qui fruuntur Mundo , ut utantur Deo; qui Religionem privatis commodis aut Reipublicæ temporalibus utilitatibus subjiciunt , & servire faciunt : qui cùm effrænem circa Religionis delectum libertatem ament , nihilominùs Religionem Principis exterius profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Religionem ad suas utilitates accommodavit , & vitulos aureos decem Tribus Israelitarum adorandos proposuit in Montibus Dan & Bethel , Altari , Sacerdotibus , & solemnitate constitutis , ne si Hierosolyma Religionis & sacrificiorum ergo ascenderent , ad Roboami Regis Juda obedientiam reverterentur . *Dixitque Jeroboam in corde suo : Nunc revertetur Regnum ad domum David , si ascenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem : & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda , interficientque me , & revertentur ad eum . Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos , & dixit eis : Nolite ultra ascendere in Jerusalem . Ecce Dii tui , Israel , qui te eduxerunt de Terra Ægypti* . Sic Achaz Rex Juda Rempublicam pessum ire videns , Deo ob ejus scelera irato , & ab Assyriis primùm , deinde ab Israelitis vastatam Judæam , immolavit Diis Damasci victimas percussoribus suis , & dixit : *Dei Regum Syriæ auxiliantur eis ; quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi* . Sic Judæi , qui in Ægyptum fugerant , à Jeremia de Idololatria reprehensi , obstinatè responderunt sanctissimo Prophetæ , se in cultu Reginæ cœli perseveraturos , quem rebus suis commodum & opportunum experiebantur . *Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te : sed facientes faciemus omne verbum , quod egredietur de ore , ut sacrificemus Reginæ cœli , & libemus ei libamina , sicut fecimus nos & patres nostri , Reges nostri , & Principes nostri , in urbibus Juda & in plateis Jerusalem : & saturati sumus panibus , & benè nobis erat , malumque non vidimus* . Sic in Religionis externa professione moribus hominum, inter quos vivit , accommodare se debere , & Principum legibus obsequi Mundi sapientem & politicum , sentiebat Seneca falsò sapiens & infeliciter politicus , teste S. Augustino lib. 6. de Civitate Dei , cap. 10. *In his* (inquit) *Sacris Civilis Theologiæ , has partes potiùs elegit Seneca Sapienti, ut eas in animi Religione non habeat , sed in actibus fingat . Ait enim : Quæ omnia Sapiens servabit tamquam legibus jussa , non tamquàm Diis grata . . . Omnem istam ignobilem Deorum turbam , quam longo ævo longa superstitio congessit , sic adorabimus , ut meminerimus , cultum ejus magis ad morem , quàm ad rem pertinere* . Sic iste quem Philosophia quasi liberum fecerat , tamen quia illustris Populi Romani Senator erat , colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat , quod culpabat adorabat .

3. Reg. 12.

2. Paral. 28. 23.

Jerem. 44. 16. & seq.

V. *Et veniunt Bethsaidam , & adducunt ei cæcum , & rogabant eum , ut illum tangeret . Et apprehensa manu cæci , eduxit eum extra vicum , & expuens in oculos ejus , impositis manibus suis , interrogavit eum , si quid videret* . In hoc cæco paulatim à Domino curato designatur illuminatio cordium stultorum , longèque à via veritatis aberrantium . Rogandus est Christus, ut ea gratiæ suæ potentissima & efficacissima virtute tangat . Apprehendit manum cæci , ut eum ad executionem bonæ operationis confortet . Educit extra vicum , ut à vita vulgari segregatus , voluntatem sui Conditoris , qua illuminari mereatur , liberiùs sedulo corde scrutetur . Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat , non exempla turbarum , sed ducatum Redemptoris sui sequatur , necesse est . Cæcum hunc paulatim Christus curat , quem subitò poterat curare , ut humanæ cæcitatis gravitatem osten-

Beda in hunc locum.

ostendat, quæ sensim & per quosdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire solet: seu ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris Domini, gratiam Spiritus ejus designat: Tactus manuum ejus, virtutem adjutorii ipsius. Expuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus suas, ut videat, quia *Cæcitatem generis humani, & per invisibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta assumptæ humanitatis abstersit*. Primùm autem is, qui curabatur, videbat homines, quasi arbores ambulantes. Primus nempè cuique virtutis introitus est, hominum vitam, moresque cæterorum inspicere, ut quicquid usplam boni viderit, imitetur; quicquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita desipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, sincera pietatis opera, & simulationem justitiæ adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque luce discretionis videt. Perfectè demùm illuminatur, cùm gratia Christi vim illi confert discernendi, quæ maximè hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina. *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia*. Clarè videt omnia qui cæcus fuit, cùm is qui illuminari intùs meruit, manifestè didicit, quomodo credendum, qualiter vivendum, quæ pro fide veritatis atque operatione justitiæ præmia in futuro speranda sint. *Et misit illum in domum suam*. Hinc admonentur omnes, qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant; & quantum sibi donatum sit, considerent, collatisque sibi à Deo beneficiis digna bonorum operum executione respondeant.

Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos

S.Petr.Chrys. serm.176. *ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum*, &c. Apprehensa manu ejus, eum de domo infidelitatis educit, *ut ante fidem, quàm oculos daret.... Divino ore luciferam dat salivam, ut sancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris*, Et imposuit illi manus. *In faciendo, in reparando, in componendo hominem, Dominicæ manus curatrices hominibus semper adsunt*. Manus *tuæ*

Psal.118. *fecerunt me, & plasmaverunt me*. Et interrogavit eum, si aliquid videret, Interrogat ut homo, operatur ut Deus, Interrogat, ut præsentes scirent, futuri cognoscerent, cæcitatis hujus non esse simplicem, sed mysticam curam. Respondit qui curabatur: Video homines sicut arbores ambulantes. Qui à Christo curari incipit, videt res omnes terrenas transire, arescere, ad tempus plantatas esse, non post multum temporis eradicandas. Iteranda est cura Christi; ut perfectè illuminati cordis oculi futura,

2. Cor. 4. certa, manentia videant & æterna. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Jesu...... Non contemplantibus, quæ videntur, sed quæ non videntur, Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna*.

S.Petr.Chrys. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum*, &c. Cæcus iste est Judæus, qui in Synagoga, hoc est, in perfidiæ domo, & in vico, hoc est in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebatur, & sedebat oppressus. Hinc est, quòd non veniebat ad Christum, sed venit ad eum Christus, & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum se gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, *Ut in Ecclesia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub Legis velamine nil videbat*. Imponit ei primùm manum, *Ut videat transire umbram Legis*:

us

ut Sacerdotes, Scribas, Pharisæos, & figuram totam Judaicæ observantiæ, videat velut arbores præterire, quæ ut nascuntur, virescunt, florescunt, fructificant in tempore, sic senescunt, pereunt, evanescunt. Iterum imponit ei manum, *Ut resurgens non jam caduca videat, sed eterna;* Act.9.8.17. & videat, quicquid est luminis, honoris, & gloriæ; sicut ille magnus ex ipsis Paulus, qui extra vicum, & in via Judæus cecedit, ut resurgeret Christianus, & cæcatus est in Lege, ut videret in Gratia. *Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat...... Et abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu Sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit.*

Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam. Quamdiù « Theophyl. in hoc pago, id est, mundo agimus, anima sumus cæci: educti autem « in hunc loc. è mundo & sæcularibus negotiis, à Christo sanamur. Postquam autem sa- « nati fuerimus, dicit nobis, ne ultra revertamur in pagum, sed in domum. « *Domus autem uniuscujusque nostrum cœlum, & mansiones quæ illic sunt.*

VI. *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Petrus, dixit: Tu es Christus.* A solis Veritatis discipulis, in Schola Christi, id est, in Ecclesia Catholica, Dei revelatione, ejusdem Christi Domini ac Salvatoris nostri mysteria cognoscuntur, divinitas & humanitas, passio & resurrectio, crux & gloria. Divinitatis suæ fidem in Discipulorum suorum animis firmari voluit Jesus, antequam illis passionis & crucis suæ mysteria revelaret: contra verò pati priùs voluit & crucifigi, quàm Divinitas sua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter esse ad gloriam ostenderet. *Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.* Felices nos, si Christo compatiamur, ut conregnemus, si configuremur morti ejus, & cum ipso configamur cruci. *Si enim complantati facti sumus similitudini* Rom.6. *mortis ejus: simul & resurrectionis erimus. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo.... Quoniam per multas* Act.14. *tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Qui à Christi cruce, qui à mortificatione Christiana nos abducit, ille à nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Animalis ille homo est, Spi- Rom.8.9. ritum Christi non habens: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Spiritum Christi non habet, qui crucem Christi non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

VI. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Non Apostolos solùm, sed turbas, id est, Christianos omnes spectat hoc præceptum, quod totius Moralis Evangelicæ compendium quoddam jurè diximus. Abnegandus omninò vetus homo cum actibus suis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum est, quicquid in intellectu nostro, in voluntate, in memoria, in affectibus nostris contrarium est Evangelio & Cruci Christi. *Tunc nosmetipsos abnegamus, cùm vitamus, quod per vetustatem fuimus; & ad hoc nitimur, quò per novitatem vocamur.* Sic seipsum S. Paulus Beda in hunc locum. abnegaverat: *Vivo (inquit) jam non ego, vivit verò in me Christus.* Extinctus nempè fuerat sævus ille persecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est,* non

non appropinquat: *Nec valet apprehendere*, *quod ultra ipsum est*, *si nescierit mactare quod est*. Duobus autem modis crux tollitur, cùm aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus.
1. Cor. 9. 27. Utroque modo S. Paulus crucem suam ferebat: *Castigo*, inquit, *corpus meum*, *& in servitutem redigo*, *ne fortè cùm aliis prædicavero*, *ipse reprobus efficiar*: Ecce crucem carnis. *Quis infirmatur*, *& ego non infirmor?*
2. Cor. 11. 29. *Quis scandalizatur*, *& ego non uror?* Ecce crucem mentis. Perfectus scilicet Prædicator, ut exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore: Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

Theophyl. VII. *Qui enim me confusus fuerit*, *& verba mea*, *& Filius hominis confundetur eum*, *cùm venerit in gloria Patris*. Non sufficit mentalis fides, sed oris etiam confessio exigitur. Nam quia duplex est homo, duplex fiat & sanctificatio. Sanctificatur quidem anima per fidem, corpus autem per confessionem. Quem igitur puduerit crucifixum confiteri Deum suum, il-
Beda. lius & ipsum pudebit. Persecutionis tempore erubescere poterant Christiani facultatibus spoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi: Pacis autem tempore, quia hæ nobis occasiones desunt, est aliud quo nobis ostendamur. Veremur sæpè à proximis despici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippè carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit. Nonnè hoc est de Christo & ejus Evangelio erubescere?

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

Vid. Antioc. I. ET *post dies sex assumit Jesus Petrum*, *& Jacobum*, *& Joannem*: *& ducit illos in Montem excelsum seorsum solos*, *& transfiguratus est coram ipsis*. Lucas post dies octo accidisse commemorat, quæ sequuntur. Verùm hæc non pugnant: Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hìc stantibus*, *qui non gustabunt mortem*, &c. & illum rursum quo Petrum, Jacobum, & Joannem secum assumpsit, cæteris connumerat: Marcus autem sex illos duntaxat, qui inter duos extremos intercesserunt. Ducit illos in montem excelsum, quòd montis celsitudo quamdam cum majestatis illius celsitudine cognationem haberet. Transfiguratus est, non mutatione formæ naturalis, sed redundantia cœlestis claritatis ab animæ gloria in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyse*: *& erant loquentes cum Jesu*. Lex & Prophetæ cum Evangelio consentiunt, & ad Christi Jesu divinitatem & mysteria hominibus patefacienda conspirant. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

II. *Et verbum continuerunt apud se*: silentium à Christo indictum de Transfigurationis historia servaverunt: *conquirentes*, *quid esset*, *cùm à mortuis resurrexerit*: Ab invicem quærentes, quis esset sensus verborum Jesu, & quomodo Regnum suum per Resurrectionem esset aditurus, cùm nondum Elias venisset, *Et interrogabant eum* (Jesum) dicentes: *Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ*, *quia Eliam oportet venire primùm?* priùs quàm Messiæ Regnum adveniat. *Qui respondens*, *ait illis*; *Elias*, *cùm venerit primò*, *restituet omnia*. Cùm Elias in terras redierit ex loco in quem translatus est, Judæorum reliquias ad Christi agnitionem & adorationem conver-

vertet: prædicatione sua efficiet, ut in me credant, ceu verum Messiam, quem tot sæculis expectant; sicque omnia in rectum statum & ordinem restituet. *Et quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur, & contemnatur*. Prophetarum vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Messiam multa passurum, & contemptum iri à patribus eorum prænuntiarunt, & per passionem ac mortem ad gloriam Regni sui perventurum: Vel, cùm Elia agent homines reprobi, sicut mecum agunt, & acturi sunt. Illum secundi mei adventus sanctum Præcursorem contemnent & vexabunt. Confer cum Apocalypsis 11. cap. ubi de Enoch, & Elia scriptum est: *Et cùm finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant super terram*. Apo.11.&c.

Sed dico vobis, Quia & Elias venit, Joannes Baptista, in spiritu & virtute Eliæ. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi. Luc.1.17.

III. *Et veniens ad Discipulos suos*, cùm è monte descendisset, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, seu disceptantes *cum illis*, occasione pueri lunatici & à dæmone vexati, quem curare non poterant: *Et confestim omnis populus*, præter spem suam, *videns Jesum, stupefactus est, & expaverunt*, præ reverentia & auctoritate ejus: vel fortè, quòd vultus ejus ex Transfiguratione proximè facta solito augustior & clarior esset, ut Moysi ex monte descendenti contigit. *Et interrogavit eos*, Scribas scilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum Discipulis meis? Cur ipsos tam petulanter lacessitis? Exo.34.29.30.

IV. *Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum*: vexatum à dæmone, qui ipsum mutum efficit: *Qui ubicumque eum apprehenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *illidit illum*, dejicit & vexat: *& spumat* infelix puer, ut epilepticis accidit; *& stridet dentibus, & arescit*, deficit, contabescit: *Et dixi Discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt*. *Qui respondens eis*, cùm patri pueri, tum Scribis, qui Discipulis ipsius Jesu insultabant, *dixit: O generatio incredula! Quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos patiar?* Quamdiù cum vestra pertinacia luctabor? Quamdiù vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cùm vidisset eum*, cum puer Jesum vidisset, *statim spiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concussit, vexavit, præsentiam Debellatoris sui ac Judicis abhorrens: *& elisus in terram, volutabatur spumans*. *Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia*. Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut mali adeò inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adstantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis sui vulnus, scilicet incredulitatem, patefaciat: quæ causa fuerat simul cum infirma Discipulorum fide, ne puer à dæmonis vexatione liberaretur: *Sed si quid potes* (inquit) *adjuva nos misertus nostri*. *Jesus autem ait illi: Si potes credere*; si me dæmonem ejicere, & filium tuum curare posse credis, ne dubites te impetraturum, quod postulas: Siquidem *omnia possibilia sunt credenti*. Merito fidei nihil negat Deus. *Et continuò exclamans pa-*

ter pueri, cum lacrymis ajebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. Supple, quod fidei meæ deest: Fidem perfice, quam dedisti. *Et cùm videret Jesus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applausus. *Comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & ampliùs ne introeas in eum.* Surdum & mutum spiritum ab effectu vocat: quia autem secundùm Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis solebat, aut vexationem remittere, (unde *Lunaticus* à Matthæo dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jesus, ut recedat à puero, nec umquam in eum redeat: *Et exclamans, & multùm discerpens eum*, convulsionibus vehementissimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus est puer sicut mortuus; ita ut multi dicerent, Quia mortuus est.* Sic autem à dæmone mox recessuro vexari, elidi, & penè exanimem relinqui, permisit Christus, qui spiritum immundum imperiali verbo statim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, simul & supremum suum in dæmones imperium ostenderet. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit, perfecta sanitate ac viribus illi contactu suo restitutis. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

V. *Et inde profecti*, scilicet ex loco, ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis positio, in quo fuerat transfiguratus, *prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire*, quo in loco diversabatur, cùm occultè iter faciens Hierosolyma versùs, quotidiè locum mutaret. *Docebat autem Discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.* Discipulos suos mysterium mortis suæ jam imminentis docebat, seque Jerusalem velut obviam morti procedere, ut eum non invitum, sed spontè ac liberè mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die resurrecturum certissimè nossent. *At illi ignorabant verbum*: Non intelligebant, quomodo moriturus esset, antequam Regni sui possessionem adiret, quod proximè futurum ipsis toties dixerat; maximè cum paulò ante significasset, quosdam ex ipsis non ante morituros, quàm ipsum in Regno suo vidissent: *Et timebant interrogare eum.*

VI. *Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi essent*, Petri, apud quem diversabatur Christus, cùm illa in urbe erat, *interrogabat eos: Quid in via tractabatis?* qua de re disceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore; *siquidem in via disputaverunt, quis eorum major esset* futurus in Regno cœlorum. *Et residens*, sedens, *vocavit duodecim* Apostolos, ut eos rem maximè necessariam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet: *Et ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Si quis in Regno meo maximus esse cupit merito, honore, auctoritate, gloria, minimus ille sit ac omnium novissimus sensu suo & affectu: Hæc enim Regni mei conditio est, ut summus in illo principatus ministerium sit, & humilitas certissima sit rectissimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum*, ut simplicitatis & humilitatis exemplum ipsis ob oculos poneret: *quem cùm complexus esset*, in signum amoris, ut ostenderet, quàm sibi grata sit morum simplicitas & innocentia ab omni ambitione aliena, *ait illis: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recepit*: Quisquis unum receperit ex his, qui hujusmodi puesis morum innocentia & simplicitate similes sunt, propter me, in iis me recipit: *& quicumque* me susceperit, *non me suscipit* solum, *sed & eum, qui me misit*, Patrem Æternum: *Quia solus non sum: sed ego, & qui*

Joan.8.16.

Joan.14.10.

& qui misit me , Pater . . . Ego in Patre , & Pater in me est.

VII. *Respondit Joannes , dicens : Magister , vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia , qui non sequitur nos , & probibuimus eum .* Joannes ad loquendum aggressus , facti speciem Christo proponit , dubius , an rectè fecissent ipse & ejus condiscipuli . Vidimus quemdam dæmonibus in nomine tuo imperantem , ut ab obsessis hominum corporibus exirent , & eos reverà ejicientem ; qui non est ex nostro Collegio ; cui non dedisti potestatem ejiciendi dæmonia , quemadmodùm dedisti nobis . Et prohibuimus eum , ne id facere pergeret , facultate à te non accepta . Fortè Christum fide sequebatur , non corpore : fortè nec fide , nec corpore : Nullam enim legem sibi Christus præscripserat , quin secretò , aut publicè, præsentibus , aut absentibus , Discipulis suis , aut à schola sua alienis , dona sua & gratias gratis datas conferre posset , quò magis nominis sui vis & auctoritas cognosceretur , & prædicatio dilataretur etiam per indignos. Theophyl.

Jesus autem ait : *Nolite probibere eum* deinceps : *Non est enim , qui faciat virtutem* , miraculum , *in nomine meo , & possit citò malè loqui de me* , tanto à me devinctus beneficio : imò cùm re ipsa experiatur , quanta sit nominis mei virtus & potestas , spes est eum citò in me crediturum , si fortè nondum credit : *Qui enim non est adversùm vos , pro vobis est* . Accedit , quòd in eumdem vobiscum scopum collineet , nominis mei gloriam propagando ; unde à vobis ut adversarius haberi non debet . Repugnare prima fronte videtur hæc Domini sententia alteri illi apud S. Matthæum: *Qui non est mecum , contra me est : & qui non colligit mecum , spargit* : Sed reverà non pugnant . Hæc enim de dæmonibus intelligitur , & de illis , qui dæmonum instar student è divinis homines abstrahere , & quæ Dei sunt, dispergere : Hæc verò de hominibus , qui ad Deum alios adducunt per miraculorum operationem : *Quid enim (inquit Paulus) dum omni modo , sive per occasionem , sive per veritatem Christus annuntietur ? & in hoc gaudeo, sed & gaudebo* , Christus igitur duplici illa sententia significat , in tantum " non esse cum illo aliquem , in quantum est adversùs illum ; & in tantum " adversùs illum non esse , in quantum cum illo est . Sic iste qui in nomine " Christi virtutes faciebat , & in societate Discipulorum Christi non erat, " in quantum operabatur virtutes in illius nomine , in tantum cum ipsis erat, " & adversùs eos non erat ; in quantum verò eorum societati non adhære- " bat , in tantum cum ipsis non erat , & adversùs eos erat . Sed quia Apo- " stoli hoc eum facere prohibuerant , in quo cum ipsis erat , dixit eis Do- " minus : *Nolite prohibere* . Illud enim prohibere debuerunt , quod extra eo- " rum erat societatem , ut illi unitatem Ecclesiæ suaderent ; non illud , in " quo cum illis erat ; nomen scilicet Magistri & Domini eorum in dæmo- " niorum expulsione commendans , Sicut Catholica Ecclesia facit , non im- " probans in Hæreticis Sacramenta communia ; in hoc enim nobiscum sunt, " & adversùs nos non sunt ; sed improbat & prohibet divisionem ac separa- " tionem , vel aliquam adversam paci veritatique sententiam ; in hoc enim " adversùs nos sunt , quia in hoc nobiscum non sunt , & nobiscum non col- " ligunt , & ideò spargunt . Matth.12.30. Theophyl. Phil.1.18. S.Aug.l.4. de Consen. Evang.c.5.

VIII. *Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo , quia Christi estis ; amen dico vobis , non perdet mercedem suam* . Alio loco hoc à Christo dictum S. Matthæus refert : sed ea repetitum occasione quam S. Marcus hoc in capite commemorat , credibile est . Docuerat , Evangelii negotium modis omnibus promovendum ; addit , ut id confirmet , etiam minima beneficia à quovis homine , etiam non rectæ fidei , ei negotio impensa, Mat.10.41.42. S.Aug.l.4.de Cont. Evang. c.6.

Theophyl. mercedem suam à Deo habitura : & contra, non impunè laturum, qui vel minimum impedimentum ei negotio præstiterit, & alicui credentium obstaculo fuerit, ne salutem consequatur, & à via salutis prava doctrina vel exemplo illum abstraxerit. *Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus*, lapis molaris, qui ab asino versatur, *& in mare mitteretur*.

IX. *Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam*, &c. Vide quæ diximus ad c. 5. & 18. S. Matthæi.

Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis; in infernum, *ubi vermis eorum*, scilicet damnatorum, *non moritur*; ut vermes corporei, qui occisorum in bello cadavera depascunt. Spiritalis enim ille est, scilicet conscientia peccati, miseram animam perpetuò arrodens: *& ignis*, miris, sed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore Domini succensus. Confer cum Isaiæ 66. 24. *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Ubi metaphora sumpta ex cladibus, quæ in bello fieri solent, perpetuæ damnatorum pœnæ describuntur. Confer & cum Ecclesiastici 7. 19. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis*.

Lev.2.13. X. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur*. Alludit Christus ad Levitici locum, ubi scriptum est: *Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies*. Ignem igitur inferni, damnatorum corporibus instar salis futurum significat, ut illos tamquam devotas justitiæ suæ victimas conservet, æternumque cruciet: *Nec tormentis modus ullus, aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit, & reficit: carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Æthnæ & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur*.

Minuc. Felix in Oct.

XI. *Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis?* Salis mentione facta, aliam Christi sententiam obiter Marcus adjecit. Sale nihil utilius: sed si virtute sua destituatur, quodnam aliud ad ipsius conservationem adhiberi poterit condimentum? Ita si Doctores, Prædicatores, & Pastores, qui hominibus à doctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo & exemplo destinati sunt, insulsi fuerint, id est, cœlesti sapientia destituti, & doctrina, affectibus operibusque corrupti, quod supererit remedium ad corruptionem avertendam? *Habete in vobis sal*, sapientiam cœlestem, prudentiam spiritus, qua juxta præscriptum meum & doceatis, & vivatis: *& pacem habete inter vos*, cujus sal etiam symbolum est: nec vestra concordia ambitione, æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

Sensus Moralis.

I. ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis*. Post sex hujus mundi ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco sancto ejus, ubi Christus & omnes ejus Sancti, quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii sui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Christi perfecta transfiguratio est: *Unus enim homo caput & corpus, unus homo Christus & Ecclesia, vir perfectus; ille sponsus, illa sponsa*. Nobiscum est in terra divinitate, bonitate, unitate:

S. Aug. in Ps. 18.& alibi passim.

tate: nos cum illo sumus in cœlo fide, spe, charitate. In Christo passi sumus, & patitur ipse in nobis; in illo resurreximus, & ipse resurget in nobis. Ob mysticam illam Christi & membrorum ejus unitatem, nunc in persona propria, nunc in persona membrorum suorum loquitur apud Prophetas: Qui enim non dedignatus est assumere nos in se, nec dedignatus est transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris. Perfecta Christi transfiguratio fiet, cùm *Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*; cùm *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente corruptionem, & mortali induente immortalitatem*: *cùm rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus*. Ibi sancti *fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum*. Id splendor vestimentorum Christi in ejus Transfiguratione designat: *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia & candida nimis velut nix*. Vestimenta namque Domini rectè Sancti ejus intelliguntur; teste Apostolo, qui ait: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Quæ vestimenta, Christo secundùm corpus suum mysticum adhuc in terris consistente, despecta, aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente, novo candore refulgent; quia *nunc* quidem *filii Dei sumus, sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem, quia cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est*. Hæc vestimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lacrymis, & satisfactoriis operibus, in Christi cruce extenduntur, Christiana mortificatione premuntur, à sordibus & maculis quas in terra contrahunt, absterguntur, mundantur à Christo cœlesti fullone, qui igne amoris sui & sanguine suo animas purificat: *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Levi*. Ille est cui dicimus orantes cum Propheta pœnitente: *Ampliùs lava me ab injustitia mea: & à delicto meo munda me. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor*. cùm justos in Regnum suom recipiet, quò nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cùm ad Ecclesiam primitivorum *gloriosam* in cœlis aggregabuntur, *non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit sancta & immaculata*. In Cœlesti beatitudine non per speculum & in ænigmate, sed totus sine involucris, sine umbris revelabitur, & videbitur Deus, sicuti est: *Nunc enim ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum*. Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, quam Lex docuit & ordinavit: *Plenitudo Legis dilectio .... Charitas nunquam excidit*: ibi æternum erit *Gaudium de veritate*, quod est beata vita; *Inebriabuntur* sancti *ab ubertate domus* Dei, nec jam stillicidiis, sed *torrente voluptatis suæ potabit eos; quoniam apud illum est fons vitæ, & in lumine ejus videbunt lumen*. Ibi sancti in æternis mansionibus & tabernaculis pro meritorum diversitate dispositi, Deum laudabunt, & in mentis excessu sempiterno dicent: *Domine, bonum est nos hìc esse ... Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*. Absconditi erunt in abscondito faciei Dei, luce illa amicti, quàm Deus inhabitat: *Et facta est nubes obumbrans eos*. In Dei sinum subeuntes, Filium ejus videbunt cum Spiritu sancto; illum à Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternùm audient: *Hic est Filius meus charissimus, audite illum*. Hæc veritas subsistens, immutabilis, æterna, quam desiderasti, quæsivisti, & feliciter invenisti: hanc audi, hac fruere, hac satiare, hac bea-

Eph. 4. 13.
1. Cor. 15. 52. 54.
1. Thess. 4. 16.
Matth. 13. 43.
Gal. 3. 27.
1. Jo. 3. 2.
Malac. 3. 2.
Ps. 50.
Eph. 5. 27.
1. Cor. 13. 9. & seq.
Rom. 13. 10.
1. Cor. 13. 10.
S. Aug.
Ps. 35. 9.
Ps. 83. 5.
Joan. 6.

beatus esto : *Et erunt omnes docibiles Dei* . Tunc Prophetiæ evacuabuntur ; linguæ cessabunt , scientia destruetur , Scripturæ consummabuntur , nullis Codicibus opus erit ; siquidem Ecclesia , id est , tota prædestinatorum societas, neminem videbit ampliùs , nisi Jesum Christum in Deo , & Deum in Jesu Christo . *In quem desiderant Angeli prospicere* , & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* , *qui est caput omnis principatus & potestatis* , in quo *Repleti* sunt sancti *omni benedictione spirituali in cælestibus*, & per cujus sanguinem *introierunt in sancta* , *æterna redemptione inventa* : qui novæ cœlestisque Jerusalem templum & lumen est : *Et templum non vidi in ea* . *Dominus enim Deus omnipotens templum illius est* , *& Agnus* . *Et civitas non eget Sole* , *neque Luna* , *ut luceant in ea* . *Nam claritas Dei illuminavit eam* , *& lucerna ejus est Agnus* . Quòd si æterna beatitudo absque visione & amore Jesu Christi perfecta non est , dici absque hæresi non potest , perfectam hujus viæ contemplationem & orationem à Jesu Christi consideratione & intuitu abstrahere debere , omnemque de illo cogitationem repellere ; ac imperfectorum esse *Aspicere in auctorem Fidei nostræ* , *& consummatorem Jesum* , & illius mysteria meditari , qui vita nostra , salus nostra , & redemptio nostra est . Damnatus Quietistarum error est . *Et statim circumspicientes* , *neminem ampliùs viderunt* , *nisi Jesum tantùm secum* . Jesum tantùm hic intueamur , desideremus , diligamus ; ut in monte sancto, illius , Patrisque & Spiritus sancti visione , amore , & fruitione æterna beati simus , Ipse enim ait : *Ego sum via* , *veritas & vita* ; hoc est , *Per me venitur* , *ad me pervenitur* , *in me permanetur* . *Cùm enim ad ipsum pervenitur* , *etiam ad Patrem pervenitur* ; *quia per æqualem* , *ille cui est æqualis* , *agnoscitur* , *vinciente & tamquam adglutinante nos Spiritu sancto* , *quo in summo atque incommutabili bono permanere possimus* . *Ex quo intelligitur, quàm nulla res in via tenere nos debeat* , *quando nec ipse Dominus* , *in quantum via nostra esse dignatus est* , *tenere nos voluerit* , *sed transire* ; *ne rebus temporalibus* , *quamvis pro salute nostra susceptis & gestis* , *hæreamus infirmiter* ; *sed per eas potius curramus alacriter* , *ut ad eum ipsum*, *qui nostram naturam à temporalibus liberavit* , *& collocavit ad dexteram Patris* , *provehi atque pervehi mereamur* .

I. Petri 1. 12. Col. 2. 9. 10. Eph. 1. 3. Hebr. 9. 12. Apoc. 21. 23. Hebr. 12. 2. Jo. 14. 16. S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 34.

II. *Magister* , *attuli filium meum ad te* , *habentem spiritum mutum* . In hoc dæmoniaco à Domino curato salus omnium fidelium designata est , qui originalis peccati reatu adstricti veniunt in mundum , nec nisi unus Redemptoris Jesu Cristi fide & gratia salvandi sunt . Per baptismum ejicitur à Christo spiritus immundus : sed heu ! sæpiùs in hominem baptizatum redit , ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipsi patet . Plerumque ab infantia penè id contigit , malitia ætatem præveniente , bonæ etiam institutionis defectu , parentum negligentia , infidelitate , pravis exemplis . Sic filios suos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ : *Et obtulerunt filios suos & filias suas dæmoniis* . Dæmon eorum quos possidet , obstruit aures , ne Dei verbum audire possint ; ne divinis inspirationibus interiorem admoveant auditum : linguam ligat , ne peccata sua confiteri valeant . Illos conturbat variarum cupiditatum æstu . Ad terram allidit , in terrena impellit objecta , novarum tentationum , & ipsarum cupiditatum, quas vehementius accendit , impetu . Spumat ira , stridet odio , tabescit invidia , in ignem libidinis & impudicitiæ , in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur , quibus animæ robur dissolvitur ; in aquas turbidas , quibus inquinatur , quibus immersa languet , arescit , deficit , aquis destituta , quas dat Christus , quæ saliunt in vitam æternam . Unde in hoc statu

S. Pet. Chrys. ser. 51.

statu dicere posset infelix homo, si miseriam suam cognosceret: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* Verùm id dicere non poterit homo à spiritu immundo possessus, nisi ad Jesum adducatur, ac dæmon ejus verbo & gratia expellatur ab anima, quam tenet captivam. Ad hanc porrò gratiam præparandus est peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis est expulsio spiritus immundi ab iis quos possidet ab adolescentia, à juventute: si tamen ad Deum convertantur per fidem spe & charitate animatam, *omnia possibilia sunt credenti.* Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda sunt, ut pravi habitus eradicentur, ut effrænes cupiditates domentur: *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.* Jejunium autem generale est, non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris carnalibus abstinere, & ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Oratio generalis non in verbis solùm posita est, quibus divinam clementiam invocamus, sed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obsequium, fidei per charitatem operantis devotione agimus. Quò spectat illud Apostoli: *Semper gaudentes, sine intermissione orate.* Ps. 142. 6. 7. Beda. 1. Thess. 5. 17.

Ne verò miremur, quòd Christo præsente diabolus magis conturbet puerum, magisque in ipsum sæviat: his enim furentis dæmonis motibus significatur, sæpè nos, dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus novisque antiqui hostis pulsari insidiis. Quæ illius astutia est, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc in sanctæ Ecclesiæ primordiis tot persecutionum inferebat certamina, quòd imperio suo tot animas eripi doleret. Jussu tamen Domini ac Judicis sui exire cogitur spiritus immundus: *Surde*, inquit, *& mute spiritus, ego tibi præcipio, ut exeas ab eo, & ampliùs ne introeas in eum.* Quo Domini præcepto edocemur, illum veraciter à dominatione dæmonis liberari, qui ad peccata, à quibus semel pœnitendo mundatus est, vitat malè vivendo reverti. Plerumque verò cum diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat, quàm priùs cùm ejus animam quietus possidebat: *Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoste, mortuus videtur homo, & reverà mundo mortuus est, mortuus peccato, & vita ejus abscondita est cum Christo in Deo: mortuus est homo vetus, vivit novus: *Et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jesus manum ejus tenet, ipsumque erigit, & in viam mandatorum suorum deducit, in viam salutis dirigit: *Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Fugato denique diabolo, patescunt clausa, vincula solvuntur, sermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & solus diabolus deflet diuturna se possessione detrusum. Beda. S. Petrus Chrysol. s. 52.

III. *Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Nulla major celsitudo, quàm vanæ celsitudinis contemptus. Ecclesiasticis honoribus ille solùm dignus est, qui nec ipsos postulat, nec desiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis Viris aspirare licet: *Christus amputavit omnem æmulationem responso suo. Omnem causam & materiam mordacis invidiæ eruit & abscidit. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus unde placeamus.* Sacerdoti non sufficit humilitas otiosa, utilem se præstare debet in domo Dei. Non satis est, ut se omnium novissimum existimet: necesse est, ut omnibus serviat, quantùm in ipso est, ad eorum salutem promovendam: *Erit omnium novis-* S. Cypr. tr. de zelo & livore.

novissimus, *& omnium minister*. Cùm Samuel Regnum Sauli praenuntiaret, respondens Saul, ait: *Numquid non filius Jemini ego sum, de minima Tribu Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de Tribu Beniamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* Non acquievit Samuel dictis Saulis Regnum deprecantis; quò enim aliquis ab honore & dignitate capessenda se magis excusat, eò dignior judicatur. At verò postquam regnare coepit, quantùm mutatus ab illo Saule est? *Saul in tumorem superbiae culmine potestatis excrevit; per humilitatem praelatus, per superbiam reprobatus*. Coelestis sponsus ter sponsam vocat ad coronam: *Veni de Libano, sponsa, veni de Libano, veni, coronaberis*. Cur ad primam sponsi vocem non accurrit? *Mora haec non est contumaciae, sed cautelae... Et forsitan sponsae mora festinationem nostram sugillat & arguit, qui nimis prompti & parum providi, vires nostras minùs pensantes, festinamus ingredi in labores praelationis, in sollicitudinum molestias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari, ultrò nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel praevenientes, vel arte procurantes*. Sanè honorem & dignitatem Episcopatus non esse appetendam, ab iis autem, qui ad hanc promoti sunt dignitatem, sedulum ministerium omnibus sibi subditis ovibus exhibendum, disertè ostendit S. Isidorus Pelusiota, hanc Apostoli sententiam explicans: „ *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Non dixit Apostolus, „ Unusquisque Episcopatum desideret: non praecepit, non imperavit, non „ lege sanxit. Verùm quoniam multos esse norat, qui dominandi cupiditate, „ velut ebrietate quadam correpti, tenerentur; ac virtutem quidem minimè „ expeterent, imperium autem affectarent, atque Episcopatus labores & sudores ac pericula, curasque & vigilias minimè perspicerent... Ut periculosum eorum impetum reprimeret, eosque, ne munus, quod plerorumque captum ac facultatem excederet, temerè aggrederentur, moneret, his „ verbis usus est: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Opus *est haec res, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus: munus referendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni censura liberum atque immune: paterna procuratio, non tyrannica licentia; dispensatoria praefectura, non ejusmodi potestas, quae sub reddendarum rationum necessitatem minimè cadat. Ego Episcopatus opus mirificè laudo, divinum enim est; ipsius autem amorem minimè laudo, periculosus enim est. Non dico, Benefacie; neque enim ne probatissimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verùm pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apostolus eos, qui imperia ambiunt, ut harum palaestrarum expertes, & imperitos, atque honorem solum ob oculos sibi proponentes, metu terroreque afficiat. Si quis, inquit, Episcopatum desiderat, labores intuectur, atque illud spectet, ne ferendis illis par esse queat. Pericula conspiciat, non honorem solum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Insidias & curas conspiciat, non in voluptatem animique remissionem oculos conjiciat, &c.*

IV. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Christum non piguit uno loco eadem verba ter dicere: *Quem non terreat ista repetitio, & illius poenae comminatio tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum, poena punitur aeterna; nec tamen injustus est „ Deus. Nullius enim umquam justitia legis attendit, ut tanta mora quisque „ puniatur, quanta mora temporis, unde puniretur, admisit. Damnum enim, „ ignominia, exilium, servitus, cùm plerumque sic infligantur, ut nulla „ venia relaxentur, nonnè pro hujus vitae modo similia poenis videntur aeternis? Ideò quippè aeterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quae his plec-

1. Reg. 9. 21.

S. Greg. M. 1. p. Past. c. 3.

Cant. 4. 8. Gilb. Abbas 1. 29. in Cant.

S. Isid. Pel. 1. 3. Ep. 216. ad Pallad.

S. Aug. 1. 21. de Civ. Dei cap. 9. 11. & 12.

plectitur, porrigitur in æternum : & tamen peccata, quæ vindicantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore perpetrantur ; nec quisquam extitit, qui censeret, tam citò nocentium finienda esse tormenta, quàm citò factum est, vel homicidium, vel adulterium, vel sacrilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis longitudine, sed iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, numquid mora qua occiditur, quæ perbrevis est, supplicium ejus Leges æstimant, & non quòd eum in sempiternum auferunt de societate viventium? *Quod est autem de ista civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre : Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus ; sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secunda morte damnatus . . . Sed pœna æterna, ideò dura & injusta sensibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensuum deest ille sensus altissimæ purissimæque sapientiæ, quo sentiri possit, quantum nefas in illa prima prævaricatione commissum sit. Quantò enim magis homo fruebatur Deo, tantò majore impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Hinc est universa generis humani massa damnata : quoniam qui hoc primitùs admisit, cum ea quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe punitus est, ut nullus ab hoc justo debitòque supplicio, nisi misericordia & indebita gratia liberetur ; atque ita dispertiatur genus humanum, ut in quibusdam demonstretur, quid valeat misericors gratia ; in cæteris, quid justa vindicta. Neque enim utrumque demonstraretur in omnibus : quia si omnes remanerent in pœnis justæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis : rursum si omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret severitas ultionis. In qua propterea multò plures, quàm in illa, sunt ; ut sic ostendatur, quid omnibus deberetur. Quod si omnibus redderetur, justitiam vindicantis nemo justè reprehenderet : quia verò tam multi exinde liberantur, est unde agantur maximæ gratiæ gratuito muneri liberantis.* Quisquis proximum scandalizat, quisquis manum, pedem, oculum, quæ ipsi impedimento sunt ad æternam salutem, non abscindit, non eruit, non projicit à se, id est, occasiones peccati non deserit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ sine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur*. Hæc verba ter à Salvatore nostro & judice repetita, tres velut monitiones sunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunicationem vitemus, quæ reprobos à summo bono, quod Deus est ; à Sanctorum societate, ab omnibus bonis, ab omni solatio, & subsidio corporis & animæ in sempiternum separabit : & malis omnibus internis, externisque, gravissimis, per vermem & ignem designatis, æternùmque duraturis addicet. Tam salutares monitiones audiamus : vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lacrymis extinguere licet. Post mortem *Tempus non erit ampliùs*.

V. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur*. Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni consideremus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Cruciari semper, & non posse mori : comburi semper, & non posse consumi : immolari semper, & numquam posse sanctificari ; hæc sors æternarum justitiæ divinæ victimarum : *Omnis enim igne salietur*. Dei victimæ esse debemus, illique æternùm immolari, aut igne inextinguibili justitiæ vindicis, aut igne æter-

næ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam simus, ne in altera vita ex numero infelicium illarum victimarum simus, quæ igne æterno salientur. *Ille veraciter victima Domini existit, qui suum corpus & animam à vitiis emundando, per amorem sancti Spiritus Deo consecrat. Nec solùm victima talis sale aspergitur, sed & igne consumitur, quando non peccati tantùm contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitæ præsentis, quæ in carne est, delectacio tollitur, & futuræ vitæ magis conversatio intenta mente suspiratur.* An non hostia sacro igne salita erat, qui dicebat: *Nostra autem conversatio intenta mente suspiratur.* An non hostia sacro igne salita erat, qui dicebat: *Nostra autem conversatio in cælis est? Unde etiam expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Qui enim spe certissima futuræ immortalitatis, quasi jam reformatum in similitudinem Dominicæ Resurrectionis corpus suæ fragilitatis intuebantur, quasi sacratæ igne spirituali victimæ vivebant; secundùm illud Apostoli: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.*

Beda.

Phil. 3.20.

Rom. 12. 1.

VI. *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœlestem sapientiam, qua bona vestra opera ab omni corruptione vanæ laudis, cæterisque pravis affectibus serventur. Sal mysticum habete, quo Mundi corruptionem vitetis. *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversùs veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrenua, animalis, diabolica. Ubi enim zelus, & contentio; ibi inconstancia, & omne opus pravum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.*

Jac. 3.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

I. ET *inde exurgens* Jesus, scilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Judææ ultra Jordanem*, id est per loca ultra Jordanem sita, sive, secundùm littora Jordanis: &. *conveniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisæi, interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex causa, *tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Mosis auctoritatem prò divortiorum promiscuo jure afferebant. Christus urget, ut ipsa Mosis verba recitent, quibus ipsos sancti Legislatoris menti, Legique repugnare doceat. *Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.* Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permisit vobis Moyses dimittere uxores vestras; simulque præcepit, ut qui uxores suas repudiare vellent, id aliter non facerent, quàm scripto libello.

II. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem*, id est, de eadem re, sive

quæstione, *interrogaverunt eum*. Et ait illis: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, nisi ob fornicationem, *& aliam duxerit*, ipsa superstite, *adulterium committit super eam*; isto facto, quod in injuriam ejus committit, adulter est: *Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*. Si relicto viro, alteri adhærere, & corporis sui potestatem specie matrimonii tradere ausa fuerit, & ipsa adultera est. Nam secundùm Evangelii legem, vir & uxor pares sunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, cæteraque conjugii jura. *Domini dictum secundùm sententiæ consequentiam ex æquo & viris & mulieribus convenit, quòd non liceat à matrimonio discedere, præterquam propter fornicationem. Consuetudo autem* (inquit S. Basilius) *non ita habet, sed in mulieribus quidem multum accuratè & diligenter observari invenimus, cùm Apostolus quidem dicat, Qui adhæret meretrici, fit unum corpus. Consuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, jubet à mulieribus retineri . . . Crimen hic attingit mulierem, quæ dimisit, quamnam ob causam à conjugio discessit. Si enim pulsata, & verbera non ferens, pati satius erat, quàm à conjuge separari: sive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipsa est justa excusatio. Sin autem quòd ipse vivat in fornicatione, non habemus hanc observationem in Ecclesiastica constitutione; sed etiam infidelis viri jussa est mulier non separari, sed remanere propter incertitudinem eventus. Quid enim scis, mulier, an virum sis servatura? Quare, quæ relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit*. Vide quæ diximus ad c. 19. S. Matth. S.Basil. Ep. 1. ad Amphol. Can. 9.

III. *Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos*, ut illis benediceret imponendo manus: *Discipuli autem comminabantur offerentibus*. Offerentes durioribus verbis repellebant: *Quos cùm videret Jesus, indignè tulit*. Id cùm videret facientes Discipulos, displicere sibi significavit hanc illorum agendi rationem & morositatem: *Et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est enim Regnum Dei*: illorum scilicet, qui parvulis morum innocentia & simplicitate similes sunt: *Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud*. Quisquis non receperit Evangelium ea docilitate, qua parvulus, qui est velut tabula rasa, cum simplicitate & modestia, non intrabit in Regnum Dei, quod per Evangelium annuntiatur: *Et complexans eos*, in signum benevolentiæ, *& imponens manus super illos, benedicebat eos*. Vide quæ diximus ad c. 19. S. Matthæi, ubi & quæ sequuntur explicuimus, de divite scilicet, qui mandata Legis à juventute observaverat, & qui Christi consilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non est secutus: qua occasione divitum periculum Dominus exposuit.

IV. *Et cœpit Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in sæculo futuro vitam æternam*. Centuplicem compensationem etiam in hoc sæculo promittit Christus his, qui propter ipsum res omnes temporales dimiserint, & in ipsis etiam persecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc sæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Christum & Evangelium reliquerit? Id quidem sano sensu intelligi potest, quamvis irriserit Julianus Apostata: Uxoris enim jactura supplebitur restitutione omnium officiorum, quæ ab uxore præstantur, excepto eo quod nisi ab uxore præstari

Theoph. in hunc loc. " non potest. Quid enim confert uxor domui viri? Omninò curat, ut vir habeat, quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Hæc itaque officia etiam Apostolis in hoc sæculo restituta videre licet. Quot mulieres fuere, quibus cura erat de amictu & esu illorum, & quæ ministrarunt eis, qui nihil horum curabant, sed solum sermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apostoli, qui illos diligerent: & Petrus, qui unam domum reliquerat, posteà omnium Discipulorum suorum domos habebat. Et quod majus est, hæc omnia in persecutionibus possident sancti, id est, persecutionem passi, & malè affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi in hoc sæculo videntur propter afflictiones & persecutiones, erunt primi propter spem in Deum. Sed & Pharisæi, qui videntur primi, facti sunt postremi. Qui autem relictis omnibus secuti sunt Christum, facti sunt primi: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.*

V. *Erant autem in via ascendentes Jerosolymam, & præcedebat illos Jesus*, alacriter ducis instar intrepidi se mortem non timere ostendens, sed expetere: *& stupebant* Discipuli: magnam illam animi fortitudinem certæ morti se offerentis admirabantur: *& sequentes timebant*, proprio videlicet periculo: *Et assumens iterum duodecim; cœpit illis dicere, quæ essent ei eventura: Quia ecce ascendimus Jerosolymam*: Postremum hoc iter agimus, de quo sæpè locutus sum vobis: *& filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*, &c. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matthæi.

VI. *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes*, ore materno: *Magister, volumus*, optamus, obsecramus, *ut quodcumque petierimus, facias nobis*, concedas. *At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis?* in vestri gratiam. *Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua*, &c. Hæc explicuimus ad c. 20. S. Matthæi.

VII. *Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & Discipulis ejus, & plurima multitudine*, quæ illum sequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, *filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans*. Duos cæcos à Christo juxta Jericho illuminatos S. Matthæus commemorat: unum, utpotè notiorem, S. Marcus nominat. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Pharisæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & scandalosas quæstiones in Ecclesia excitant, & propugnant, ut Pastores plebemque tentent. Sed ad Scripturam & traditionem sunt remittendi; quæ regulæ ac principia sunt, ad quæ omnia dogmata, sive fidem, sive mores spectantia, examinari, & secundùm illa judicari debent. Non mores hominum, non consuetudo, etiam tolerata; sed Lex Dei, Evangelium, Apostoli, SS. Patres, sacri Canones in doctrina morum consulendi sunt, omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi, & instituendi in eis, quæ ad salutem pertinent, rationem Christus habuit, Apostoli secuti sunt: *Qui enim ad inventionem missi erant errantium Apostoli, & ad visionem eorum, qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non secundum præsentem opinionem colloquebantur eis, sed secundùm veritatis mani-*

S. Iren. lib. 3. c. 5.

manifestationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, si cæcos jamjamque per præcipitia ferri incipientes, adhortentur insistere illi periculosissimæ viæ, quasi verè rectæ, & quasi benè perventuri sint. Quis autem Medicus volens curare ægrotum, faciet secundùm concupiscentias ægrotantis, & non secundùm quod aptum est medicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum, qui malè habent, ipse testificatur, dicens: Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus..... *Quomodò ergo, qui malè habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent? Utrum perseverantes iisdem ipsis? An è contrario magnam commutationem, & transgressionem prioris conversationis accipientes, per quam ægrotationem non modicam, & multa peccata sibimetipsis importaverant? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus Discipulis suis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coercebat. Non igitur jam secundùm pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundum suspicionem interrogantium respondebat eis: sed secundùm doctrinam salutarem, & sine hypocrisi, & sine personæ acceptione.*

II. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Indissolubilis conjunctio viri & uxoris; indissolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Christi & Ecclesiæ; Dei & electorum in cœlis. Indissolubilis & unio Dei cum anima justi, quantùm ex parte Dei est, qui *hominem semel justificatum non deserit, nisi priùs deseratur ab ea.* Et, *nisi tu ab illo feceris casum, ille à te non facit occasum.* Fœdus æternum cum anima Deus vult inire: *Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide.* Sed peccata nostra nos à Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Conc. Trid. S. Aug. Osee 2.19. 20.

III. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Gravissimum crimen est violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor est, Christus exemplar, Spiritus sanctus vinculum: quam fidem Matrimonii finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipublicæ, necessariò, religiosè, inviolabiliter servari jubent. Adulteri infidelitate sua, impudicitia, & injustitia, Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, Matrimonium violantes, quod unionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum est & imago: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Nolite ergo viri mœchari post uxores vestras, quia non vultis, ut mœchentur post vos uxores vestræ. Nolite ire vos, quò eas sequi non vultis. Sine causa vos excusare conamini, quando dicitis: Non est uxor aliena, ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non est vir alienus, ad quem vado? Absit, ut dicat hoc illa. Meliùs enim dolet te, quàm imitatur te: *Illo enim casta & sancta fœmina, & verè Christiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, sed dolet propter charitatem; non ideò non vult, ut facias, quia & ipsa non facit, sed quia tibi non expedit.* Nam si propterea non facit, ut tu non facias; si feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat, quod tu exigis, & ideò reddat, quia jubet ille; etsi fornicatur vir, castitatem fœmina illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum fœminarum, loquitur intùs, ubi non audit, quia nec dignus est, si talis est: loquitur ergo ille interiùs, & filiam suam consolatur hujusmodi verbis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit? Dole, sed noli ipsum imitari, ut malè facias; sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod malè facit, noli eum putare caput tuum, sed me Deum tuum. Eph. 5. 32. S. Aug. ser. 9. de decem chordis, c. 9.

Nam

„ Nam si & in eo quod malè facit, caput est, & secuturum est corpus
„ caput suum, eunt ambo per præceps. Ut autem non sequatur malum ca-
„ put suum, teneat se ad caput Ecclesiæ Christum: huic debens castitatem
„ suam., huic deferens honorem suum, absens sit vir, præsens sit vir, non
„ peccat illa; quia numquam est absens, cui debet, ut non peccet . . .
„ Porrò quàm fœdum, quàm turpe est, ut vir dicat, Non posse fieri, quod
„ facit fœmina! Scelus est, ut vir dicat, Non possum. Quod potest fœ-
„ mina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior à ser-
„ pente decepta est. Castæ uxores vestræ ostendunt vobis, fieri posse, quod
„ non vultis facere. Sed fortè dices: Ideò illam facilius facere posse, quia
„ multa illi custodia est, Legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam
„ legum publicarum; est etiam verecundiæ & pudoris illius magnum muni-
„ mentum. Multæ custodiæ faciunt fœminam castiorem, virum castum faciat
„ ipsa virilitas. Nam ideò mulieri major custodia, quia major infirmitas: *Ille erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: Quia facilè vincis, ideò tibi commissus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & mansuetudo morum, & verecundia major: & Deus super te,*
„ *tantum Deus*. Invenis enim facilè pares viros, quibus non timeas erubesce-
„ re, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut
„ aliquando metuendum sit, ne castus erubescat inter impudicos. Si quis inter
„ vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria,
„ & continuò, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum,
„ nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vo-
„ bis homo videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor & injustus de-
„ putatur. Si quis voluptatur cum ancillis suis, amatur, blandè accipitur;
„ convertuntur vulnera in joca. Si quis autem exsistat, qui dicat se castum,
„ non facere adulterium, notum autem fit, quòd non faciat, erubescit acce-
„ dere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse
„ virum: *Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus à libidi-*
„ *ne, & vir non habeatur victor libidinis*. Triumphantes exultant, non sunt
„ viri: jacent prostrati, & viri sunt? Si spectares, ille tibi videretur fortior,
„ qui jaceret sub bestia, quàm qui perimeret bestiam?

IV. *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis; Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud*. Non merum consilium, sed præceptum est. Regnum cœlorum non intrabit, quisquis Evangelicas Veritates, sive fidem, sive morum institutionem spectantes, non receperit ut parvulus; qui Christi verba non audierit & fecerit cum docilitate, simplicitate, & obedientia pueri. Ad Christianam infantiam redeundum est, si Christi amore, complexu, benedictione, Regno digni esse velimus. Quid verò est infantia Christiana? Status ab omni superbia, ambitione, impudicitia, ultionis libidine, cupiditate, omni denique malitia alienus. *Nolite queri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; sensibus autem perfecti estote*.

Beda. 1. Cor. 14. 20.

V. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, ut vitam æternam percipiam?* Flexis genibus cordis nostri Christum Jesum rogemus, ut doceat nos facere suam Patrisque voluntatem; ut det nobis scientiam salutis, ut deducat nos in semitam mandatorum suorum: Id quippè solus præstare potest, qui *Via* est, *Veritas, & Vita*, solus bonitas infinita. Præcepta nosse, Dei donum est; sed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandatorum Dei, nisi infirmitatis nostræ conscii, ad Christum pro-

procurramus, & oratione supplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, necessariam: *Deus per legem ostendit homini infirmitatem suam, ut ad ejus misericordiam per fidem confugiens, sanaretur. De sapientia quippè ejus dictum est, quòd* Legem & misericordiam in lingua portet: *Legem scilicet, qua reos faciat superbos; misericordiàm verò, qua justificet humiliatos... Lex ergo data est, ut gratia quæreretur: Gratia data est, ut lex impleretur*. Mandatum bonum lex habet in littera demonstrante, non in adjuvante Spiritu: *Quod mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter: & ideò non fit. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit. Porrò autem si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundùm interiorem hominem; quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est. Hæc gratia in Testamento vetere velata latitabat, quæ in Christi Evangelio revelata est... Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hìc in cordibus hominum. Ibi ergo lex extrinsecùs posita est, qua injusti terrerentur: hìc intrinsecùs data est, qua justificarentur*. Nam *Plenitudo legis est charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Felix, qui suave divinæ legis jugum portavit ab adolescentia sua. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per se proclivem, in observantia mandatorum Dei transigere datum est: *Magister, hæc omnia observavi à juventute mea*. Dona sua Deus diligit in nobis, qui & ipsa augere misericorditer paratus est cooperantibus nobis: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei; Unum tibi deest: vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me*. Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix. Divitiis benè utendum, ex his erogandæ pauperibus uberes eleemosynæ ad redimenda peccata: despiciendæ sunt opes, earum jactura æquanimiter ferenda, spontè etiam deferendæ sunt & abdicandæ, si impedimenta sint salutis æternæ. Periculum suum divites agnoscant, statum suum timeant. De negotio salutis nulli magis credendum, quàm salutis Auctori: *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!* Qui enim multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare, magnum discrimen est. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alii & habent & amant. Alii nec habere, nec amare se divitias sæculi gaudent, quorum tutior status est, quia dicere cum Apostolo valent: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Hinc Salomon ait: *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis*. Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona stabilia & certa quæramus: *Supervolemus terrenis opibus nostris. Nam in mellis copia non frustra pennas habet apicula; necat enim hærentem*.

S. Aug. lib. de Spir. & Litt. Prover. 3. 16. sec. 70.

Beda.

Prov. 5. 9. S. Aug. Ep. 15. alias 113. Beda.

VI. *Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et qui potest salvus fieri?* Quò pertinet ista responsio, cùm incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ, divitibus perditis, potuerit salvari? Nisi quia intellexerunt Apostoli, cunctos, qui divitias amant etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes censu, cupiditate verò & affectu divites. *Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: Omnia enim possibilia sunt apud Deum*. Non quòd divites cum suis cupiditatibus & superbia admitti possint in Regnum cœlorum, sed quòd possibile sit Deo, ut per verbum ejus, sicus etiam factum esse, & interdum fieri videmus, à cupiditate temporalium ad charitatem æter-

norum,

norum, & à perniciosa ſuperbia ad ſaluberrimam humilitatem convertantur.

VII. *Et cœpit Petrus dicere ei: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Piſcatores, vocante Domino, quòd navicula & retia dimiſerunt, omnia ſe dimiſiſſe, & Dominum ſecutos eſſe, etiam commemorando lætati ſunt:

S. Aug. Ep. 31. alias 34. *Et revera omnia contemnit, qui non ſolùm quantùm potuit, ſed etiam quantùm voluit, habere contemnit.* Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei teſtes ſunt: in eo quod habebatur, & hominum. Neſcio autem, quo modo, cùm ſuperflua & terrena diliguntur, arctiùs adepta, quàm concupita conſtringunt. Aliud eſt enim nolle incorporare, quæ deſunt, aliud jam incorporata divellere: *Illi velut cibi repudiantur, illa velut membra præciduntur.* Porrò non ſufficit divitias contemnere, aut relinquere, quod & quidam Mundi ſapientes fecerunt, ut liberius philoſopharentur: imò ſervare divitias, & iis Chriſtianè uti, non ſuperbè ſapere, libenter communicare ſeu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius eſt & utilius ad ſalutem, quàm opes ex ſuperbia relinquere, & mundi factum calcare alio faſtu.

S. Aug. ibid. Beda. *Utilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbè relinquitur.* Sed Chriſtum præterea ſequi neceſſe eſt. Faciliùs enim ſacculus contemnitur, quàm voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus eſt. Qui enim ſe in Chriſtum credere profitetur, debet, quomodo ille ambulavit, & ipſe ambulare.

VIII. *Reſpondens Jeſus, ait: Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei eſt, illum qui propter fidem, veritatem, juſtitiam, virtutem, ac perfectionem, quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vita accipere. Spiritalia enim bona, ſcilicet gratia, charitas, Deus ipſe, qui dives eſt, qui omnia propter ipſum & propter Evangelium reliquit, bonis omnibus & neceſſitudinibus temporalibus longè

Pſ. 118. præſtant: *Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti.* Nonnè gratis amatur, cui cætera poſtponuntur? Nonnè jam habetur jam ab eo, qui ſic ipſum amat? Nonnè jam in hac vita merces illius eſt? Hæc eſt alti-

S. Aug. ſ. 165. alias 7. de Verb. Apoſt. tudo crucis, de qua S. Auguſtinus: *Si vis, inquit, habere crucis altitudinem: noſce quid audias, & ubi audias, Surſum cor. Quid eſt, Surſum cor? Ibi ſpera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi expecta mercedem. Nam ſi benè operaris, & hilariter tribuis, videris habere latitudinem... Latitudo enim charitas eſt, quæ ſola benè operatur. Si in iiſdem bonis operibus uſque in finem perſeveraveris, videris habere longitudinem. Sed ſi omnia hæc non propter ſupernam mercedem facis, altitudinem non habebis; & illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid eſt enim habere altitudinem, niſi cogitare Deum, amare Deum, & gratis amare ipſum Deum adjutorem, ipſum ſpectatorem, ipſum coronatorem, ipſum præmii largitorem, poſtremò ipſum præmium deputare, non aliud ab ipſo quàm ipſum expectare? Si amas, gratis ama; Si verè amas, ipſe ſit merces, quem amas.* Hoc eſt centuplum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt perſecutiones: *Cum perſecutionibus.* Hæc beata ſors Chriſtianorum in hoc ſæculo, & futuræ

S. Aug. ſer. 48. beatitudinis pignus. Nam *Chriſtianus, quia Chriſtianus, aliquid plus paſſurus*

rius est in hoc saeculo . . . Christianorum est pati mala temporalia , & bona sperare sempiterna . Praecedit Jesus Jerosolymam , *proposito sibi gaudio pergit ad crucem , confusione contempta* . Aspiciamus igitur in auctorem fidei & consummatorem Jesum : Illius vestigia sequamur : quid Deo ac Domino duce timeamus ? *Et praecedebat illos Jesus , & stupebant , & sequentes timebant* .

c.5.& ser.296. alias de Div. 106.c.7. Hebr.12.2.

IX. *Jesus autem ait eis : Nescitis quid petatis : potestis bibere calicem , quem ego bibo , aut baptismo , quo ego baptizor , baptizari* ? Caeca est ambitio , nescit quid cupiat , quid petat , quid agat , cùm nec rationem consulat , nec fidem . Ad veram celsitudinem per crucem , humilitatem & mortificationem pervenitur . Cruces aliae sunt interiores , per potionem amaram calicis significatae ; aliae exteriores , per baptismum designatae . Per utrasque iter est ad gloriam . Illis quos delectat culmen honoris , priùs via exercenda est laboris . Qui desiderant regnare sublimiter cum Christo , pati prius debent humiliter pro Christo : *Sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram , non est meum dare vobis , sed quibus paratum est* . Non personae paratum est , sed vitae : *Non est enim personarum acceptio apud Deum* . Si itaque tales estis , qui consequamini Regnum coelorum , quod Pater meus triumphatoribus & victoribus praeparavit , vos quoque illud accipietis : *Non est meum dare vobis* . Non est meum dare superbis & ambitiosis . Si ergo vultis ad illud pervenire , nolite esse , quod estis . Aliis paratum est ; & vos alii estote , & vobis paratum est . Quid est , Alii estote ? Priùs humiliamini , qui jam vultis exaltari.

Beda. Rom.2.11.

X. *Jesus autem vocans eos , ait illis : Scitis , quia hi qui videntur principari gentibus , dominantur eis : & Principes eorum potestatem habent ipsorum . Non ita est autem in vobis , sed quicumque voluerit fieri major , erit vester minister* . Aliter dominari debent subditis suis Christiani , quàm Ethnici Principes . Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideò felices dicimus , quia vel diutiùs imperarunt , vel imperantes filios morte placida reliquerunt , vel hostes Reipublicae domuerunt , vel inimicos cives adversùs se insurgentes & cavere & reprimere potuerunt : *Sed felices eos dicimus , si justè imperant , si inter linguas sublimiter honorantium , & obsequia nimis humiliter insalutantium , non extolluntur , sed se homines esse meminerunt ; si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum , Majestati ejus famulam faciunt ; si Deum timent , diligunt , colunt ; si plus amant illud Regnum , ubi non timent habere consortes ; si tardiùs vindicant , facilè ignoscunt . . . Si luxuria tantò eis est castigatior , quantò posset esse liberior ; si malunt cupiditatibus pravis , quàm quibuslibet gentibus imperare : & si haec omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriae , sed propter charitatem felicitatis aeternae : si pro suis peccatis , humilitatis , miserationis , & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt . Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices interim spe , postea re ipsa futuros , cùm id quod expectamus , advenerit* . Quòd si ita se gerere debent Christianarum Gentium Principes temporales , si ea moderatione regere debent subditos : quanta charitate & humilitate Christianum populum regere debent Ecclesiae Principes , Episcopi , & Sacerdotes ? Servire debent iis quibus praesunt , seque totos spiritalibus eorum utilitatibus devovere , non honorem quaerere , aut commoda temporalia , sed labores , unamque animarum salutem propter Dei gloriam . *Sit Rector Ecclesiae bene agentibus per humilitatem socius , contra delinquentium vitia per zelum justitiae erectus ; ut & bonis in nullo se praeferat , & cùm pravorum culpa exigit , potestatem protinus sui prioratus agno-*

S.Aug. l.5. de Civ.Dei. c.24.

S.Gr. M. 2. p. Pastoralis Curae.c.6.

agnoscat. Prælatos quidem timeri necesse est à subditis, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant: Nequaquam tamen ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. *Sed plerumque Rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur; dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla auctoritate contradicunt; dum plerumque laudant etiam, quod reprobare debuerant, seductus ab his quæ infra suppetunt, super se animus extollitur; & dum foris immenso favore circumdatur, intùs veritate vacuatur: atque oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intùs discernere debuit. Subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit; & quos sorte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit. Cunctis se existimat ampliùs sapere, quibus se videt ampliùs posse. In quodam quippè se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur*: Sic-
Job.4. que usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ*. Qui singulare
Isai.14. culmen appetens, & socialem Angelorum vitam despiciens, ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo*. Miro ergo judicio intùs foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. *Apostatæ quippè Angelo similis efficitur, dum homo hominibus similis esse dedignatur . . . Petrus auctore Deo sanctæ Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari*
Act.10. *recusavit, seque illi similem recognovit*, dicens: *Surge, ne feceris: & ego*
Act.5. *ipse homo sum*. Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excrevisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram benè agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis*. Pau-
2.Cor.1. lus benè agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri*. Atque illicò adjunxit: *Fide enim statis*. Ac si id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideò non dominamur fidei vestræ, quia fide statis; æquales enim vobis sumus, in qua vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus
1.Thessal.2. esse nesciebat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrum*. Et rur-
2.Cor.4. sum: *Non autem servos vestros per Jesum*. Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, invenit, illicò Magistrum se esse recoluit, dicens: *Quid vultis in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, vitiis potiùs, quàm fratribus dominatur . . . Teneant Rectores exteriùs, quod pro aliorum utilitate suscipiunt: servent interiùs, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum, quod formident videant, & de humilitate, quod imitentur, agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia, quantò magna exteriùs cernitur, tantò apud eos interiùs deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cum se libidini dominandi supponit*. Hinc à Sapien-
Eccl.32. te dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis*. Hinc etiam S. Petrus ait: *Non dominantes in Clero, sed forma*

facti

facti gregis. Hinc per femetipsam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum*... *Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister*, &c.

Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. Nam & Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. Ambitio, simia charitatis. Omnibus servit ambitiosus: omnibus servit Ecclesiæ fidelis & sanctus Prælatus. Ille servit omnibus, ut præsit ac dominetur: iste ministrat omnibus, ut magis ac magis prosit. Illa cupiditatis, ista charitatis servitus est, Illa diaboli, ista Christi imitatio, qui ad hoc in mundum venit, ut servis suis Dominus omnium ministraret, ac pro illis moreretur. Felices Pastores, si Pastorem summum animarum nostrarum Christum Jesum imitentur, ovibus suis in rebus æternæ salutis serviendo, & pro illis, si opus fuerit, moriendo!

XI. *Cæcus sedebat juxta viam mendicans. Qui cùm audisset, quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere: Jesu Fili David, miserere mei*. Cæci & egeni sumus. Miseri, si nec cæcitatem nostram, nec inopiam cognoscamus; nobisque dicat testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei: *Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*, Divinam vocem & consilium audiamus dicentis: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas*. Ad Jesum Dominum nostrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat, clamemus; in una ejus misericordia confidamus: ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis. *Iste* enim *clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur... Fragrantia charitatis, clamor cordis*. Perseveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos à Dei misericordia imploranda, ab invocando auxilio Jesu, ab oratione, cæterisque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei*. Audiamus viros Dei, Pastores, verbi Dei Prædicatores, pios amicos, qui nos hortantur ad Jesum vocantem, ut accedamus cum spe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te*. Occasiones peccati, & quæcumque nostræ conversionis impedimenta, veteris hominis exuvias, procul à nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jesum. *Qui projecto vestimento sua, exiliens venit ad eum*. Unum à Salvatore misericordissimo postulemus, ut oculos interioris nostri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam*. Tantum beneficium fides impetrabit. *Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit*. A Christo denique illuminati, Christum sequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere studeamus, ut abundemus magis. *Et confestim vidit, & sequebatur eum in via*.

Apoc. 3. 17. 18.

S. Aug. Enarr. in Ps. 118. Ser. 29. & alibi

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

Mat.21.1. Luc.19.29. Joa.11.18. Joa.12.11. I. *ET cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ ad Montem Olivarum mittit duos ex discipulis suis.* Cùm ad eum tractum Montis Olivarum pervenissent, ubi se mutuò contingunt Bethania & Betphage, 15. stadiis seu duobus milliaribus distantem ab Jerosolymis, quinto die ante ultimum

Matt.21. Pascha, quod Jesus celebravit, misit duos ex discipulis suis. *Et ait illis: Ite in castellum quod contra vos est*: in vicum qui vobis ante oculos versatur: *& statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum asina matre; *super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Animantia nondum humanis usibus mancipata, nullum passa jugum, ad sacros usus adhiberi solita, viri eruditi observant. 1. *Regum 6. 7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum; & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro; & recludite vitulos earum domi. Tolletisque Arcam Domini, & ponetis in plaustro.*

Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, Quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc: A vobis adduci finet. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio*, duas inter vias: *& solvunt eum. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?* Quorsum pullum solvistis? *Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis. Et duxerunt pullum ad Jesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. Multi autem vestimenta sua straverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus*; ramos frondentes, *& sternebant in via*, quasi Regem & Triumphatorem solemni ritu excepturi. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna*: Salus & gloria. *Benedictus qui venit nomine Domini: benedictum quod venit Regnum Patris nostri David*, jam diu expectatum: *Hosanna in excelsis*. In summo cœlorum, unde Messias venit. Vide quæ diximus ad Caput 21. S. Matthæi.

II. *Et introivit Jerosolymam in templum*, gloriam omnem triumphi sui relaturus ad Patrem: *& circumspectis omnibus*, ut abusus emendaret divini cultus puritati contrarios, *cùm jam vespera esset hora*, serotinum tempus, *exiit in Bethaniam cum duodecim* Apostolis, ut ibi pernoctaret.

III. *Et alia die*, postero die, *cum exirent à Bethania, esuriit; cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea*,

Can.c.2.3. aliquem fructum: Vernum enim tempus erat, quo ficus profert grossos suos. Accessit, non ignorans nullum esse fructum in arbore; sed humano more se gerens, ut aliud significaret ad discipulorum institutionem opportunum. *Et cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et respondens, dixit ei*: imprecatus est arbori, dicens: *Jam non ampliùs in*

Beda. *æternum ex te fructum quisquam manducet*. Maledictionis sententia non arboris causa lata est, sed significationis. Non minùs enim culpa caret arbor, si infrugifera sit verna, aut æstiva, quàm hyberna tempestate. Emblema ergo est pœnæ Judæis infligendæ ob spiritualem eorum sterilitatem & hypocrisim: Sicut enim parabolas loquitur Christus, ita operatur.

IV. *Et veniunt Jerosolymam. Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere*

re vendentes & ementes in Templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. In atrio gentium campsores & mercatores sedebant, quasi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem secundùm partes suas omnes sanctum esse Christus docuit, utpotè veri Dei adorationi, & Orationi dicatum. *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum*. Prohibuit, ne quisquam supellectilem ullam profanam, aut instrumentum profanis usibus serviens, seu ad quæstum faciendum pertinens, per Templum transferret, quasi per viam compendiosiorem & commodiorem. *Et docebat, dicens eis: Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum*. Vide quæ diximus ad c. 21. S. Matthæi.

V. *Et respondens Jesus, ait illis: Habete fidem Dei*; fidem magnam in Deum. *Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, recede hinc, & mittere in mare; & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat*. Dei virtute omnipotenti, si ad ejus gloriam & Ecclesiæ ædificationem opus fuerit; *fiet ei*. Quod postulaverit in fide nihil hæsitans. secundùm voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium se faciet, quantumvis hominibus impossibile videatur. Confer cum 21. capite S. Matthæi, & lege quæ in eum locum annotavimus.

VI. *Et cùm stabitis ad orandum*; cùm vos ante Deum sistetis oraturi; *dimittite, si quid habetis adversùs aliquem*. Si jus habetis conquerendi de aliquo propter injuriam vobis illatam, dimittite offensam: *ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis ex animo, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra*: Nam sine charitate dimitti non possunt. *Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est.... Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Vide quæ diximus ad caput 6. S. Matthæi.

1.Joa.5.3.15. 1.Joa.4.20.

VII. *Et veniunt rursus Jerosolymam*, ex Bethania, quò pridie secesserant. *Et cùm ambularet in Templo*, non otiosus utique, sed docens; *accedunt ad eum summi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua potestate hæc facis?* Qua auctoritate publicè doces, & ea reformas, ac prohibes quæ in Templi atrio fieri consueverant? Qua potestate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito discrimine? *Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: et dicam vobis, in qua potestate hæc faciam. Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi*. Aperta responsione inimicorum calumniam Dominus refutare poterat, sed prudenter interrogat, ut suo vel silentio vel sententia condemnentur. Hunc locum explicuimus ad Caput 21. S. Matthæi. Se nescire mentiti sunt, quod optimè noverant, Baptismum Joannis de cœlo fuisse, quia Joannes missus fuit à Deo, ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Messiæ, cujus erat Præcursor: quamobrem meritò repulsi à Christo, confusique abscesserunt. Tunc impletum est, quod Deus per Prophetam in Psalmis ait: *Paravi lucernam Christo meo*, id est, Joannem, qui fuit *Lucerna ardens et lucens*, & venit, ut testimonium perhiberet, quia Jesus est Filius Dei: *Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea*.

Ps.131.17. Joa.5.35.

Sensus Moralis.

I. I*Nvenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Pullus injugis & indomitus, populi Gentilis typus fuit, qui sine jugo, sine lege, sine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Missi sunt Apostoli, ut illum auctoritate Christi Domini solverent, & ad illum adducerent. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, & solvunt eum.* Janua Christus est, qui de se ipso ait: *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Pascuis illis saluberrimis pullus iste, id est, populus Gentilis, carebat, cùm adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat, non certam vitæ fideique viam tenens, sed plures dubiosque sectarum calles sequens, in varios distractus errores, & ad simulacra muta vadens, prout ducebatur. Prædicatoribus sanctis primùm obstiterunt errorum Magistri; sed nomine Domini Jesu audito, qui magis haber in potestate sua hominum voluntates, quàm ipsimet suas, credentium cœtum ad Deum adduci permiserunt, quem in corde portarent. Ut verò ad Christum Regem ac victorem suum, victimamque Catholicam Patris, cujus sanguine sunt redempti; gestandum illos disponerent, virtutum indumentis ipsos ornarunt. *Et imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Pullo Dominum portante, *Multi vestimenta sua straverunt in via*, quia sancti Martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine paraverunt, ut inoffenso gressu mentis ad supernam Jerusalem, quò Christus præivit ac ducit, incederent. Vestimenta sua sternit in via Christo triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut stercora, ut Christum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus est, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & sternit in via Christo cordis sui victori, qui spes omnes sæculi inanes ducit, & Dei fruitioni postponit; cujus Regnum præ rebus omnibus desiderat, in se per charitatem inchoatum, in gloria consummandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis.*

Jo. 10. 9.

Beda.

II. *Cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea: & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens, dixit ei: Jam non ampliùs in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Ficulneam Dominus non sine causa maledictione devinxit, verùm ut ingratis Judæis ostenderet, se eam vim habere, quæ inferendo quoque supplicio par esset. Quoniam enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam molestiam intulisse perspexerant, idcircò eum prodesse tantùm posse existimabant, non verò improbos malo afficere. Quamobrem à substantia animæ experte populum ingratum admonet, *Se ulcisci quidem ipsius scelera posse, sed pro sua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat.* Christus esurit salutem nostram, justitiæ fructus in nobis quærit; si nullos inveniat in hora mortis nostræ, arborem infructuosam æterna maledictione feriet. Tunc tempus fructuum non erit; tunc impii erunt *sicut fœnum tectorum, quod priusquàm evellatur, exaruit; de quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit . . . . Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

S. Isid. Pelus. Epist. 51. l. 1. ad Theopompum Tribunum.

Ps. 128. 6.

Eccl. 11. 3.

III. *Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Tem-*

Templo. Corda nostra templa sunt Dei, ad illius adorationem per baptismum consecrata. Cavere igitur debemus, ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus est Deus: nihil aliud quærendum est in ejus cultu præter ipsum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator est, turpis lucri cupidus; non Christianus, Deum in spiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ sua sunt*. Dicendum cum Propheta: *Voluntariè sacrificabo tibi*. Quod sacrificium? De quo Deus ait per eundem Prophetam: *Sacrificium laudis honorificabit me*. Quare Voluntariè? *Quia gratis amo quod laudo*. Laudo Deum, & in ipsa laude gaudeo: ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. Non enim quemadmodum laudatur à studiosis theatricarum nugarum vel auriga, vel venator, vel quilibet histrio, & à laudatoribus suis invitantur alii laudatores, exhortantur, ut pariter clament, & cùm omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes erubescunt. Non ita est Deus noster: *Laudetur voluntate, ametur charitate; gratuitum sit, quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, non propter aliud: si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret; & fortè si tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cùm ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ò avare? Non tibi terram, sed ipsum servat qui fecit cœlum & terram*. Voluntariè sacrificabo tibi. *Si propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Laudas Deum verbigratia, ut tibi det amplam pecuniam: si haberes aliunde, non a Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas: quia præter illum nescio quid aliud amas.... Ipsum gratis dilige: quia melius ab eo non invenis quod det, quàm se ipsum; aut si invenis melius, hoc pete*. Voluntariè sacrificabo tibi. *Quare voluntariè? Quia gratis. Quid est gratis?* Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est: *Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Numquid ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentissimam dignitatem? Non. Sed quid?* Quoniam bonum est. *Melius nihil invenio, quàm nomen tuum*: Ideo *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est*.

Ps. 53.

Ps. 49. 23.

S. Aug. Enarr. in Ps. 53.

IV. *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum*. Huc referendus est præclarus S. Basilii locus: *Verùm neque nundinationes illæ, quæ in Martyriis celebrari solitæ sunt, convenire nobis putandæ sunt: Neque enim ullam aliam ob causam adesse decet Christianos in Martyriis, aut illis contigua loca invisere, quàm orandi causa, & ut Sanctorum constantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem usque fortiter perseveraverunt, ipsi quoque ad similis fortitudinis æmulationem incitentur. Nimirùm memoria tenendum est illud, quàm terrifica & formidabili ira olim exarserit Dominus, qui cùm semper & ubique mansuetus & humilis corde fuerit, in eos tamen solos flagellum intendit, qui circum Templum vendendis emendisque mercibus operam dabant; quippè quasi nundinatio illa orationis domum in latronum speluncam converterit*. Et docebat, dicens eis: *Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus?* (Non enim est distinctio Judæi & Græci apud Deum: nam idem est Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.) *Vos autem fecistis illam*

S. Basil. M. in Reg. fus. Disput. interrogat. 40.

Rom. 10. 12.

lam speluncam latronum. Domum Dei speluncam latronum faciunt; qui non intrant per ostium, quod est Christus, sed absque illius vocatione in Statum Ecclesiasticum & Beneficia irrepunt; qui Canonicum Officium attentè & devotè non persolvunt, qui sacratissimam Residentiæ legem violare non verentur, qui plura Beneficia aut Pensiones coacervant contra sacros Canones, cùm unum ad honestam sustentationem sufficit; qui in Templo deambulant & confabulantur: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum*.

V. *Dico vobis: Omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis*. Oratio, omnipotentia supplex. Deus omnia promittit Orationi, nihil excipit, quia *Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundùm Deum postulat pro sanctis*. Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri, Christiana postulat oratio: cùm igitur Dei voluntas semper impleatur, oratio verè Christiana semper exauditur. Etsi non exaudiamur semper ad voluntatem, numquam non exaudimur ad utilitatem: semper exaudimur ad vitam æternam, si fideliter, humiliter, perseveranter oremus; si postulemus *In fide nihil hæsitantes*, plenissimè persuasi, *Quia quæcumque promisit Deus, potens est & facere*. Si ergo non exaudimur orantes, id fidei nostræ defectui imputemus, *Nam si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Unde & Apostolus, cùm ad orandum exhortaretur, ait*: Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. *Et ut ostenderet, fidem fontem esse orationis, nec posse ire rivum, ubi caput aquæ siccatur, adjunxit, atque ait*: Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? *Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait*: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Quid est in tentationem intrare, nisi à fide exire? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; & in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit*.

Rom. 8. 26. 27.

Rom. 10. Rom. 4.

S. Aug. f. 115. alias 36. de Verbis Do.

Luc. 22.

VI. *Et cùm stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra*. Remissio peccatorum soli conceditur charitati. Orare nos pro debitis & peccatis Christus docuit, paternam misericordiam promisit, & veniam secuturam; sed legem adiunxit, certa nos conditione & sponsione constringens, ut sic nobis dimitti debita postulemus, secundùm quòd & ipsi debitoribus nostris dimittimus. *Excusatio tibi nulla in die judicii superest, cùm secundùm tuam sententiam judiceris: & quod feceris, hoc & ipse patiaris. Pacificos enim & concordes atque unanimes esse in domo sua Deus præcipit: & quales nos fecit secunda nativitate, tales vult renatos perseverare; ut qui filii Dei esse cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus est, unus sit & animus & sensus. Sic nec sacrificium Deus recipit dissidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus & Deus possit esse placatus. Sacrificium Deo majus est pax nostra, & fraterna concordia, & de unitate Patris, & Filii, & Spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur: ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & justus, dum Deo sacrificat innocenter, docuit & cæteros, quando ad Altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore, cum simplici corde, cum lege justitiæ, cum concordiæ pace*:

S. Cypr. tr. de Orat. Dom.

Me-

Meritò ille dum in sacrificio talis est ipse, postmodum sacrificium Deo factus est; ut martyrium primus ostendens, initiaret sanguinis sui gloria Dominicam Passionem, qui & justitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur; tales in die judicii cum Domino vindicabuntur. Cæterùm discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, secundùm quod Beatus Apostolus & Scriptura Sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit evadere; quia sicut scriptum est: Qui fratrem suum odit, homicida. *Non potest esse cum Christo, qui imitator Judæ maluit esse, quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quòd Martyrio non potest expiari?* Qui non vult dimittere fratri, DEUM non habebit propitium; DEUM non habebit patrem, nec hæreditatem consequetur, quæ DEUS ipse est; qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo suo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum sustinebit.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

I. ET *cœpit illis in parabolis loqui.* Multas proposuit parabolas, quarum unam dumtaxat S. Marcus recenset. *Vineam pastinavit homo*, plantavit; *& circumdedit sepem, & fodit lacum*, torcular; *& ædificavit turrim*, ad ejus custodiam ac defensionem; *& locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, in regionem longinquam abiit. *Et misit ad agricolas in tempore*, qua tempestate colligi fructus solent, *servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ*, ut reditus reciperet. *Qui apprehensum eum ceciderunt*, verberaverunt, *& dimiserunt vacuum*, &c. Hanc parabolam, & quæ sequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad c. 21. Sancti Matthæi.

II. *Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo*, ut proposita quæstione, ipsi insidiarentur, calumniandi occasione ex illius responsione arrepta. *Qui venientes*, dicunt ei: *Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam*, nullam habes rationem personarum: *nec enim vides in faciem hominum*, externas qualitates extra causam & rem in docendo & judicando non spectas: *Sed in veritate viam Dei doces*, viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?* Debemusne solvere, vel non debemus? *Qui sciens versutiam illorum*, simulationem & hypocrisim, *ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Respondens autem Jesus, dixit illis: Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Cæsari solvite, quæ debetis tributa: Deo quæ debetis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine signatam, Deo animam ejus imagine insignitam. Lege quæ diximus ad cap. 22. Sancti Matthæi; ubi & quæ sequuntur de quæstione à Sadducæis Christo proposita explicuimus, & de statu resurrectionis, in quo homines erunt similes Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros; quia nulla in *angelificata carne* (sic loquitur Tertullianus) erit necessitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

Exod. 3, 6. III. *De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum, quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Promisit Deus sanctis illis Patriarchis, se mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione se Deum illorum singulari ratione dixit, etiam postquam ex hoc mundo migrassent: non potest autem Deus ab iis qui non sunt ampliùs, possideri; nec mortuorum, sed viventium præmium, hæreditas & beatitudo est. *Fide demoratus est* Abraham *in terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.* Sancti illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti sunt, non acceptis repromissionibus; sed a longe eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.* Cum igitur fidelis sit Deus in promissionibus suis, & *impossibile* sit illum *mentiri*, ipsasque promissiones juramento confirmaverit, *volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui*, alteram vitam ab ista mortali esse necesse est, in qua hæredes promissionum Dei ipsas reverà consequantur, & secundùm animam, qua homines sunt; & secundùm corpus, sine quo homines non sunt, quoque velut organo ad omnia opera bona sanctus usus est Spiritus. Hinc animam esse immortalem, consequens est, corpusque resurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc est, ipso Deo fruatur.

Hebr. 11.

IV. *Et accessit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquerentes*, conferentes, seu disputantes: *& videns, quoniam benè illis responderit*, Jesus Saducæis; *interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus unus est.* Unius Dei cognitio & confessio, veræ Religionis fundamentum est. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Unum porrò Deum nosse non sufficit, nisi colatur & glorificetur ut Deus: *Non colitur* autem, *nisi amando*. Hoc est primum mandatum. *Secundum autem simile est illi*; ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo consequitur. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Non est aliud mandatum his duobus majus atque præstantius. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi.

S. Aug. Ep. 29.

V. *Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam se ipsum, majus est omnibus holocautomatibus & sacrificiis.* Præstantius est, Deoque gratius omni genere sacrificiorum legalium, sive sint holocausta, sive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu ceremoniali excellentiora sunt hæc duo præcepta charitatis. *Jesus autem videns, quòd sapienter respondisset*; ac misericordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret, quàm sacrificia, dixit illi: *Non es longè à Regno Dei*. Non longè abes à fide, gratia & veritate Evangelii. *Tendebat felici cursu, etsi ignoranti, & prælata omnibus dilectione Dei, & charitate proximi suæ ipsius dilectioni exæquata.* Cùm tamen ei ipsi proximi charitati amo-

S. Hil. l. 9. de Trin. n. 25. 26.

amorem Dei prætulisset, jam non holocautomatum & sacrificiorum præscriptis continebatur. Non erat longè illud ab Evangelico sacramento .... Sed admonetur sue ipsius professione, cur sacramentum Legis ignoret, & Christum Dominum Filium Dei nesciat per nativitatis naturam in fide unius Dei confitendum. Et quia per unius Domini secundùm legem professionem, Dei Filio, ut in unius Domini Sacramento maneret, non relinqui videbatur, Scribam admonet, quomodo Christum David filium esse diceret, cùm David eum Dominum suum esset professus; nec natura fineret, ut qui tanto Patriarchæ esset filius, esset & Dominus. Hoc ideo, ut Scriba, secundùm carnem & partum Mariæ, quæ ex David esset, solum eum intelligens, Dominum potiùs, secundùm spiritum, David meminisset esse, quàm filium; & id quod dictum est, Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est, *à Domini unius sacramento Christum non separet, cùm tantus Patriarcha & Prophetes eum, qui ante luciferum ex utero Domini genitus fuisset, Dominum sibi profiteretur, non utique immemor legis, neque ignorans Dominum alium non confitendum, sed eum qui naturalis sacramento nativitatis, ex incorporabili Dei utero substitisset, absque violatæ legis fide Dominum esse intelligendum, cùm unus ex uno, per unius Domini naturam, haberet in se naturale, quod Dominus est.* Sic explicat S. Hilarius quæstionis sequentis connexionem cum præcedentibus.

VI. *Et respondens Jesus, dicebat, docens in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto*, Spiritu sancto afflatus: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus?* Qua igitur ratione fieri potest, ut ejusdem sit Dominus & Filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Pharisæis, Legisperitis, & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

VI. *Et dicebat eis doctrina sua*, inter docendum: *Cavete à Scribis*, à Legisperitorum superbia, fastu, hypocrisi, avaritia, *qui volunt in stolis ambulare*, affectant incedere cum veste talari, eleganti, magnifica, ad pompam & ostentationem; *& salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*, quæstum facientes pietatis specie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad c. 23. S. Matthæi.

VII. *Et sedens Jesus contra gazophylacium*, juxta arcam, in quam mittebantur nummi Templo oblati, *aspiciebat, quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium: & multi divites jactabant multa*, magnam pecuniam jactabant ad ostentationem. *Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta*, duos minutulos nummos æreos, *quod est quadrans*, quarta pars solidi. *Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*; si ejus animus, pietas & charitas spectentur, ex quibus oblationes & eleemosynæ apud Deum æstimantur. *Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt*: ex eo quod illis redundabat, ex superfluo: *Hæc verò de penuria sua, omnia, quæ habuit, misit, totum victum suum*. Nihil prorsùs sibi reservavit: sed quod sibi ad diurnum victum necessarium erat, totum obtulit religiosa liberalitate. Confer cum Lucæ 21. v. 1.2.3.4.

Sensus Moralis.

I. V*Ineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est*, &c. Vinea Domini, tropologico sensu, Anima est. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac sanctificando per baptismum, quo nova in Christo creatura facta est. Sepe circumdedit eam Mandatorum suorum: Fodit lacum seu torcular, Sacramenta nempè & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Christi sanguis. Turris est Ecclesia, ubi Anima à terra per orationem evecta, & ab hostibus suis tuta, invenit clypeos, & omnem armaturam fortium de illis reportandam. Animæ nostræ domini non sumus, sed coloni. Dominus ejus Deus est, cui fructus justitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Misit servum suum, sanctas scilicet inspirationes & pios motus, ut fructum, seu proventum vineæ suæ exigeret: sed missus servus cæditur & vacuus dimittitur, cum sanctæ inspirationes rejiciuntur, cum bonæ cogitationes & pia desideria vitio nostro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Scripturas sacras, quarum lectionem negligimus, vel ore Pastorum & Concionatorum eas audire minimè curamus, aut secundùm illas vitam nostram instituere nolumus. Plures alios servos mittit, Sanctos, quorum exempla non imitamur. Mittit demùm Filium charissimum in Incarnatione, in Eucharistia, quæ extensio Incarnationis est, ut cor nostrum sibi vendicet, ut gratiarum suarum fructus exigat; sed nec illum veremur, imò conculcamus, occidimus, quantùm in nobis est, *rursus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ, quod spernunt superbi, humilibus datur. Caveamus, Fratres, ne quis nostrum desit gratiæ Dei, ne Spiritui sancto nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam qua in cordibus nostris per charitatem vivit, illi eripientes.

Beda.

II. *Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Parendum Regi propter Deum, solvenda ipsi tributa, ad ejus imperium contra publicos hostes pugnandum: sed si quid contra Dei Legem vel Rex ipse juberet, Deo magis quàm hominibus obedire oportet. Pro Regibus orandus est Deus, ut det illis *Vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.* Sed Deo in primis obedire debemus, illum timere, colere, amare. *Imperatorem necesse est suspiciamus, ut eum quem Dominus noster elegit. Et meritò dixerim, Noster est magis Cæsar, à nostro Deo constitutus. Itaque & in eo plus ego illi operor in salutem, quòd non solùm ab eo postulo eam qui potest præstare; aut quòd talis postulo qui merear impetrare: sed etiam quòd temperans Majestatem Cæsaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui soli subjicio. Subjicio autem cui non adæquo. Non enim Deum Imperatorem dicam, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum volet dici. Si homo sit, interest homini Deo cedere. Satis habet appellari Imperator. Grande & hoc nomen est, quod à Deo traditur... Esto religiosus in Deum, qui vis illum propitium Imperatori.* Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. *Quemadmodum Cæsar exigit à nobis impressionem ima-*

Tert. in Apolog.

Beda.

imaginis ſuæ, ſic & Deus; ut quemadmodum illi redditur nummus, ſic Deo reddatur anima lumine vultus ejus illuſtrata atque ſignata. Unde Pſalmiſta: *Signatum eſt* (inquit) *ſuper nos lumen vultus tui, Domine*. *Hoc lumen eſt totum hominis, & verum bonum, quod non oculis, ſed mente conſpicitur*. Signatum autem dixit in nobis, tamquam denarius ſignatur Regis imagine. Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam peccando corrupit: *Bonum ergo ejus eſt verum atque æternum, ſi renaſcendo ſignetur*. Adeò in nobis imago divina per peccata gravia quæ committimus, detrita, obſcurata & deformata eſt, ut dicere liceat: *Cujus eſt imago, & ſuperſcriptio?* Quemadmodum igitur, *portavimus imaginem terreni* hominis, *ſic portemus imaginem cæleſtis*. 1. Cor. 15. 49.

III. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob? Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium*. Lugendum, quòd plerique Chriſtiani vivant, quaſi alia vita futura non eſſet, operibus, ſin minùs verbis, dicentes: *Venite, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra . . . Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Deo vivamus, ut ſit Deus noſter & merces æterna: rebus omnibus creatis benè utamur, ut Deo noſtro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & tranſitoriis rebus inhæremus, felices æternitatis candidati?

Sap. 2.
1. Cor. 15. 32.

IV. *Primum omnium mandatum eſt: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua*. Manifeſtè nos docuit Dominus, neminem poſſe duobus dominis ſervire. Et hoc igitur loco docemur, *Dilectionem non partiri in Deum & aurum, in Deum & uxorem, in Deum & liberos, in Deum & amicos: ſed totam dilectionis vim Creatori Deo conſecrare. Deinde ſecundùm Creatorem, quæ unicuique conveniant, impartiri, & parentibus, & uxori, & liberis, & fratribus, & amicis. Siquidem pertinet ad dilectionem Dei hæc etiam præſtare. Qui enim diligit me*, inquit, *mandata mea ſervabit*: Mandata verò Dei iſta præcipiunt. Deum ex toto corde non diligit, imò verè non diligit, qui ejus beneficia magis, quàm ipſum, diligit. Quemadmodum ſi ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum, qui illi fecit annulum, nonnè in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit ſponſus? Si diceret: Sufficit mihi annulus iſte, jam illius faciem nolo videre: qualis eſſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te, ut ames annulum pro ſponſo tuo, & nolis videre ſponſum tuum; ad hoc tibi arrham dedit, ut non te oppigneraret, ſed averteret. *Ad hoc utique arrham dat ſponſus, ut in arrha ſua ipſe ametur. Dedit tibi Deus omnia iſta, ama illum qui fecit. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſe ipſum qui iſta fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis Deus illa fecerit, & neglexeris Creatorem, & amaveris mundum, nonnè amor tuus adulterinus deputabitur?* In dilectione Dei reperitur, quicquid verè hominem ornare & nobilitare poteſt. Si ornet ac nobilitet virtus; in hac vita *Virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt*. Si ornet ac nobilitet ſanitas: *Charitas eſt ſanitas; tunc plena ſanitas, quando plena charitas*. Si ornet poteſtas; *quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo ſubditus hæreat, plus eum diligendo, quàm ſe ipſum*. Si ornet ſapientia: *Summa & vera ſapientia eſt in præcepto illo primo*,

Theodor. Interrog. 3. in Deuter.
S. Aug. tr. 2. in Epiſt. S. Joan.
S. Aug. Epiſt. 52. ad Maced.
S. Aug. tr. 9. in Ep. S. Joan.
Lib. de Perfect. Juſt. c. 3.
Lib. De vera Relig. c. 18.
Ep. 120. c. 18.

primo, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua? *Ac per hoc sapientia est charitas Dei.* Si ornet ac nobilitet pulchritudo: *Anima nostra fœda est per iniquitatem*, amando Deum pulchra efficitur. *Qualis amor est, qui reddit pulchram amantem? Quantùm in te crescit amor, tantùm crescit pulchritudo, quia ipsa charitas est animæ pulchritudo.* Primum omnium mandatum est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

S. Aug. tr. 9. in Ep. S. Joa.

Deo igitur obedientes, illud diligentissimè præcaveamus, quod Deus nos super omnia præcavere voluit, ut ipsum ex toto corde diligamus. *Hoc tantùm diligentissimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.* Adde charitatem, prosunt omnia: detrahe charitatem, nihil prosunt cætera. Sed Quia te amare non possum, Domine Deus meus, nisi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma tui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo respiciam ad me ipsum; sed totus in te æstuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te.*

Josue 23. 11. S. Aug. s. 5. de Verb. Dó. S. Aug. in Ps. 137. n. 2.

V. *Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Verè proximum sicut nos ipsos diligimus, si immunitatem ab iisdem malis, à quibus immunes esse volumus, & bonorum eorumdem possessionem, præsertim verò fruitionem summi, immutabilis, æternique boni, ipsi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Christus) *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud, hic habemus. *Discernitur quippè ista dilectio ab illa dilectione, qua se invicem diligunt homines*, sicuti homines: nam ut discerneretur, adjunctum est, *Sicut dilexi vos. Ut quid enim diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non adhoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ideò ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus.* Qui sanctè & spiritualiter diligit proximos, eos amat, aut quia justi sunt, aut ut justi fiant. Sic enim & se ipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut fit. Sic enim diligit proximum tamquam se ipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut sit injustus ad hoc ergo; ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit: *Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui proximum hoc modo non diligit, manet in morte.* Diligamus ergo, *non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, nempè eleemosynarum largitione, hospitalitate, consilio, aliisque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore sincero & actuoso ne ipsa quidem sacramenta prosunt. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non est justus*, nocendo nemini, & cui potest, benefaciendo, *non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.* Igitur *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli.*

S. Aug. tr. 83. in Joa.

Beda in c. 13. Epist. 13. ad Rom.

1. Joa. 3.

Beda.

VI. *Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis: Hi accipient prolixius judicium.* Doctores & directores hypocritæ, velut pestes fugiendi. His autem characteribus agnoscuntur. 1. Externorum quorumdam operum, vel signorum singularitate spectabiles videri volunt. 2. Hominum existimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere potest, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Religionem spe-

spectant, cæteris amant anteponi. 4. In publicis conventibus, reliquis omnibus eminere. Humilitatem verbis tenùs profiteri, ut altiùs ascendere compellantur. Contemplationem & proliziores orationes simulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. Tales sunt nostris temporibus Quiesitæ, *Homines se ipsos amantes, incontinentes, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei; habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita: ex his enim sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus*. Isti homines *existimant quæstum esse pietatem*. Hos egregiè describit piissimus Vitæ Spiritualis Magister *Joannes Taulerus*, Serm. 2. in Dominica 1. Quadragesimæ. Se, inquit, contemplatores vocant, eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam intra se otio dediti sentiunt. Hi se à peccatis immunes, Deo sine medio unitos, omnibus & divinis & humanis solutos legibus, & ad nulla demùm opera bona obligatos arbitrantur; hoc errore seducti, quòd putent, otium illud cui vacant, pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto esse interturbandum impediendumque. Hinc enim repudiant subjectionem, nec quicquam omninò sursum, vel deorsum operantur; ac velut instrumentum artificem præstolatur, nihil sine illo efficiens; ita & ipsi divinam expectant operationem, nihil ipsi penitùs agentes. Putant enim sua actione divinum opus fore præpediendum. Nihil itaque penitùs in virtutibus sese exercent, sed otio vanissimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, nihil habere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil orare, nihil desiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia postponunt. Quicquid enim orare possent, jam habere se putant; & ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm ab omni propria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur; omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò consecutos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, ceremoniæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persuasum habent, neminem, nec ipsum Deum, quicquam sibi vel dare posse, vel auferre, eò quòd exercitia omnia, cunctasque virtutes, ad extremum usque patiendo superarint, transcenderintque, ut ipsis videtur; atque ad meram sive puram quamdam vacuitatem, seu otium pertigerint, sintque ab omni virtute absoluti, seu expediti. Huc autem, ut ita à virtutibus aliquis expediatur, seu efficiatur liber, atque ad illum vacuum pertingat otium, plus requiri laboris, inquiunt, quàm ad ipsas virtutes consequendas. Hac de causa tantam sibi libertatem usurpant, ut nulli prorsùs obedire velint, neque Papæ, nec Episcopis, nec Pastoribus suis. Et quamvis interdum extrinsecùs obedire se simulent, intùs tamen nulli omninò subjiciuntur, nec voluntate, nec actione. Ab omnibus sanctæ Ecclesiæ consuetudinibus ac legibus immunes & exempti esse volunt, palam asserentes, quòd quamdiù aliquis virtutibus assequendis navat operam, tamdiù adhuc imperfectus sit: quidque sit vera spiritus paupertas, & otium, sive vacuitas ista, prorsùs ignoret. Insuper credunt omnia, tam Angelorum, quàm hominum, merita se vicisse, nec deinceps ullum posse vel virtutis augmentum capere, vel admittere peccatum, ea de causa quòd absque voluntate vivant, ut ipsis videtur, spiritumque suum quieti ac otio tradiderint, & in seipsis annihilati, unum cum Deo effecti sint. Proindè cunctis naturæ desideriis absque peccato liberè se satisfacere posse, stultissimè credunt,

2. Tim. 3.

3. Tim. 6. 5.

„ dunt; utpotè qui summam adepti sint innocentiam, quibusque lex nulla
„ posita sit. Breviter ergo ne spiritus otium, quies & libertas ullam patia-
„ tur impedimentum, cunctis naturæ affectibus & concupiscentiis indulgent
„ & obsequuntur. Nulla eis vel de jejuniis, vel de Festorum observatione,
„ vel de aliquo præcepto cura est, nisi quatenùs hac in parte hominum facies
„ verentur, ut hominibus placere appetunt: Nullam enim de re quacumque
„ conscientiam habent. Asseverare non dubitem, latrones quosque & omnes
„ in manifestis sceleribus vitàm agentes, ejusmodi hominibus meliores esse.

Aliud Pseudocontemplantium genus Taulerus describit, qui pariter persuasum habent, se nulli virtutum actioni adstrictos, sed ab omni operatione expeditos & otiosos, Deique instrumentum esse, in quo ille, quicquid velit, operetur, solùmque passivos esse, sive patientes absque omni actio-
„ ne. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cum ipsis perficit & operatur,
„ multò excellentiora, magisque meritoria esse, quàm cujuslibet alterius ho-
„ minis opera, qui hæc per se ipsum agit, licèt in gratia Dei: seque Dei
„ patientes nuncupant, eò quòd Dei sustineant, seu patiantur opera, quæ
„ ipse (ut putant miseri) in eis operatur. Verùm quamvis nihil ipsi intus
„ agant, quamvis otium sectentur, & quietem, mercede tamen frustrari no-
„ lunt. Attamen quicquid agant, nihil se peccare arbitrantur, cùm Deus
„ id per eos efficiat, ut ipsi dicunt; & quicquid ipse velit, id per eos fiat,
„ nec prorsus aliud aliquid. Humilitatem quamdam præseferunt in conver-
„ satione & actibus suis, facilèque adversa omnia tolerant ea de causa, quòd
„ se Dei instrumentum esse arbitrentur, per quod ille pro gratissima sua
„ voluntate operetur. Sunt igitur isti veris Dei amicis admodùm similes in
„ multis: sed in nimium oberrant, quòd omnia ea ad quæ intùs moventur,
„ sive bona sint, sive mala, à spiritu sancto procedere & fieri putant. Cæ-
„ terùm difficulter agnosci queunt, quòd vitam suam & vitæ modum optimè
„ tueri, & glossis quibusdam ordinare sciant. Est tamen, in quo agnosci
„ poterunt; ipsorum videlicet propria voluntas, putà quòd mortem potiùs
„ obirent, quàm aliquid vel minimum eorum abnegarent, desererentve, quæ
cùm proprietate possident. Hæc Taulerus.

VII. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*, &c. Moraliter Dominus instituit universos, ne quis à collatione ministerii paupertatis amore revocetur: nec sibi divites blandiantur, quòd plus videantur conferre, quàm pauperes. *Uberior est enim nummus è parvo; quia non quantùm detur, sed quantùm resideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm quæ nihil sibi reliquit... Spectat vos Dominus semper, cùm ad gazophylacium acceditis, & de bonorum operum mercedibus stipem putatis egentibus conferendam. Quantum est igitur, ut æra tua conferas, & Christi corpus acquiras! Noli ergo vacua prodire in conspectum Domini Dei tui, vacua misericordiæ, vacua fidei, vacua castitatis; non enim inanes Dominus, sed virtutibus opimas spectare Jesus & laudare consuevit.*

S. Ambr. l. de Viduis c. 5.

Vidua ista plus omnibus misit. *Multùm beata mulier & gloriosa, quæ etiam ante diem judicii meruit Judicis voce laudari! Pudeat divites sterilitatis atque infidelitatis suæ. Vidua, & inops vidua in opere larga invenitur. Cumque universa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut sciamus, quæ pœna sterilem divitem maneat, quando hoc documento operari etiam pauperes debeant. Atque ut intelligamus, hæc opera Deo dari, & cum quisquis hæc faciat, Dominum promereri; Christus illud Dei dona appellat, & in dona Dei viduam duos quadrantes misisse significat,*

S. Cypr. tr. de Opere & Eleemos.

Lucæ 21. 4. Omnes hi ex

ficat, ut magis ac magis possit esse manifestum, quia qui miseretur pauperis, Deum fœnerat . . . . Porrò si Deus eleemosynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis, Christo datur, non est, quòd quis terrena cœlestibus præferat, nec divinis humana præponat. Sic Vidua illa tertio Regnorum libro, cùm in siccitate & fame consumptis omnibus, de modico farre & oleo quod superfuerat, fecisset subcinericium panem, quo assumpto, moritura cum liberis esset; supervenit Elias, & petiit sibi priùs ad edendum dari; tunc quod superfuisset, inde illam cum filiis suis vesci: nec obtemperare illa dubitavit, aut Eliæ filios mater in fame & egestate præposuit. Fit, imò in conspectu Dei, quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: *nec de abundantia portio, sed de modico totum datur* & esurientibus liberis alter priùs pascitur, neque in penuria & fame cibus antequam misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter vita contemnitur, spiritaliter anima servetur. Elias itaque typum Christi gerens, & quòd ille pro misericordia vicem singulis reddat, ostendens, respondit, & dixit: *Hæc dicit Dominus, Fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur, usque in diem quo dabit Dominus imbrem super terram.* Secundùm divinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt viduæ & cumulata, quæ præstitit, & operibus justis, ac misericordiæ meritis augmenta & incrementa sumentibus, farris & olei vasa completa sunt. *Nec filis abstulit mater, quod Eliæ dedit; sed magis contulit filiis, quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta ejus audierat: non cruce & passione ejus redempta, cibum & potum pro sanguine rependebat; ut ex hoc appareat, quantùm in Ecclesia peccet, qui se & filios Christo anteponens, divitias suas servat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat . . .* Sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat, quomodo turba jactaret æs in gazophylacium. *Quale munus est, cujus editio Deo spectante celebratur? Si in Gentilium munere grande & gloriosum videtur, Proconsules vel imperatores habere præsentes, & apparatus ac sumptus apud munerarios major est, ut possint placere majoribus: quantò illustrior muneris & major est gloria, Deum & Christum spectatores habere? Quantò isthic & apparatus uberior, & sumptus largior exhibendus est, ubi ad spectaculum conveniunt cœlorum virtutes, conveniunt Angeli omnes; ubi muneratio non quadriga vel consulatus petitur, sed vita æterna præstatur; nec captatur inanis & temporarius favor vulgi, sed perpetuum præmium Regni cœlestis accipitur?*

abundanti sibi miserunt in munera Dei. 3. Reg. 17. S. Cypr. ibi.

Vidua ista plus omnibus misit. *Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minùs ille habet, plus hic habet; sed argentum, non Deum, Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii sui; ut perveniret Petrus, retia & navem dimisit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper & egenus, solam bonam voluntatem tribuit. Diversa dederunt, sed ad unum pervenerunt, quia non diversa amaverunt.*

S. Aug. l. 47. De Ovibus, c. 16.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1\. ET *cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Cùm inter se collo-

querentur discipuli de magnificentia structuræ donorumque Templi, unus cæterorum nomine Christum rogavit, ut lapides ac structuram consideraret. Confer cum Matth. 24. 1. & Lucæ 21. 5. *Et cum sederet in Monte Olivarum contra Templum*, è regione Templi, *interrogaverunt eum separatim Petrus & Jacobus, & Joannes & Andreas: Dic nobis, quando ista fient; & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari*: Quando erunt proximè consummanda. *Et respondens Jesus, cœpit dicere illis: Videte, ne quis vos seducat*, Cavete à seductoribus. *Multi enim venient in nomine meo*, nomen meum usurpantes, *dicentes*, *Quia ego sum*, Christus Judæis promissus & expectatus.

II. *Videte autem vosmetipsos*. Vobis ipsis prospicite & cavete. *Tradent enim vos*, ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præsides & Reges stabitis propter me, in testimonium illis*; ut testimonium de Divinitate mea, & Evangelii veritate coram illis perhibeatis. Vide Commentarium nostrum in c. 24. S. Matthæi.

III. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam*, post illos dies tribulationis, post calamitosa Ecclesiæ meæ tempora, & Antichristi persecutionem, *sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum*. Vide quæ diximus ad c. 24. S. Matthæi.

IV. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater*. Nescit Filius ut homo, quamvis enim diem illum nusquam ignoraverit Christus Jesus, illius tamen scientiam non habuit ratione humanitatis, sed divinitatis. Vel, nescivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham*, Nunc cognovi, quòd timeas Deum, *id est, Nunc feci, ut cognosceres; quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat discipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens, ait*: Jam non dicam vos servos, sed amicos. Servus enim nescit voluntatem domini sui. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, sed quia certò facturus erat, quasi jam fecisset, locutus est. Ipsis enim ait*: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò, *inter quæ intelligitur &* de die & hora. *Nam & Apostolus*: Neque enim judicavi me, *inquit*, scire aliquid in vobis, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum. *Iis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi deitate non poterant. Quibus etiam paulò post dicit*: Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. *Hoc ergo inter illos nesciebat, quod per illum scire non poterant. Et hoc solum se scire dicebat, quod eos per illum scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos, quod inter parvulos nesciebat. Ibi quippè ait*, Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa cæca quæ occulta est. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur*. Vide S. Joannem Chrysostomum Homilia 78. in Matthæum.

S. Cyril. Alex. l. 9. de Trinit.

S. Aug. l. 1. de Trin. c. 12.

Gen. 22. 12.

Joa. 15. 15.

Joa. 16. 12.

1. Cor. 2. 2.

1. Cor. 3.

1. Cor. 2.

V. *Videte*, attendite vobismetipsis, *vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit* judicii, seu generalis, seu privati uniuscujusque. *Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet*. Perinde se habet Filius hominis, ac pater familias, qui peregrè profectus, domum suam administrandam servis suis reliquit, certam functionem sive ministerium singulis

gulis demandans. *Et janitori* præsertim *præcepit*, ut custodiæ domus invigilet, ne hostes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domestici officio suo desint. *Vigilate ergo* (*nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte: an galli cantu, an manè*) Nescitis quo tempore, vel qua vitæ præsentis ætate, quæ nocti similis est (quia per fidei obscuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui Dominus vester sum ac mundi, venturus sim ad judicium. *Ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Vigilate (inquam) ne subitò adveniens, qua non cogitatis hora, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Non vestra tantùm, sed omnium interest, vigilare, si salutem æternam consequi velint.

Sensus Moralis.

I. **V**Ides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Templum Jerosolymitanum, Ecclesiæ figura, Ecclesia per Christum fundata, & per Apostolorum prædicationem in Gentibus propagata, eversum est: Ecclesia æternùm duratura, quæ ex lapidibus vivis in Christo ceu fundamento & lapide angulari superædificatis constructa est, non terrena, sed spiritalis domus. A summo & sapientissimo Architecto electos, & à Spiritu Sancto per charitatem compaginatos nihil dissolvet, nihil destruet. Nihil enim illos separabit à charitate Christi, in qua fundati sunt. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis*. Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, sed spiritales hostiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis, offeruntur Deo, qui in spiritu & veritate adoratur: *Offerre spiritualis hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum*. Justi temporales, qui secundùm prædestinationem lapides non sunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, destruentur & dissolventur, quia deficient à charitate, & in finem usque non perseverabunt. Hi à Christo Templi Domino deserentur, quem priùs deseruerunt. Seducuntur à spiritu mendacii, a magistris erroris; sanam doctrinam non sustinent, sed à veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media sunt, quibus diabolus ad illorum seductionem abutitur, qui Christum non sequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant, & servant intra se ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & multos seducent*. Dissidiis, bellis, diversarum prædiis cupiditatum, studiorumque conflictibus perturbantur, scinduntur. Cor illorum velut terra instabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium, in quibus spes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum, & terræ motus erunt per loca*. Tradit illos Deus in desideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium est: *Initium dolorum hæc*. 1.Petri 2.

II. Interim electi persecutionem patiuntur propter Christum, cui verbis atque operibus testimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque sunt odio propter nomen Christi, propter professionem pietatis, ob doctrinæ veritatem, ac vitæ sanctimoniam. De mundo enim non sunt: nam si essent de mundo, mundus, quod suum esset, diligeret; sed quia vocati

M sunt

sunt de mundo, ejusque mores damnant conversatione sua, propterea illos odit mundus: *Et eritis odio omnibus propter nomen meum*. A cognatis & domesticis sæpè tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpè frater fratri, filio pater, filii parentibus in scandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipsis est; interficiunt animas, quæ non moriuntur, cùm illos à Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos*. Verumtamen mundum cum suis erroribus, amoribus, & terroribus, per Christi gratiam vincentes, & in justitia perseverantes, salutem æternam consequuntur: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*.

III. *Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet .... Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes*. Peccatum mortale, abominatio desolationis est. Stat ubi non debet, in loco sancto, cùm à Clericis & Monachis, aut etiam à Christianis quibuscumque, quorum nomen sanctum est, professio sancta, *Vocatis sanctis*, committitur. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum!* Impietas, sacrilegia, sacramentorum abusus, *abominatio desolationis*... Quid *est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa!* (inquit Dominus per Prophetam.) Nos verò cùm abominationem desolationis stare viderimus ubi non debet, hoc est, hæreses & flagitia regnare inter eos, qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati; cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tantò altiùs virtutum culmen debemus ascendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum itinera sequi videmus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera spiritaliter vivit, ne descendat ad infirmos actus pristinæ conversationis, neque ea, quæ reliquerat, mundi carnisve desideria repetat*. Domus namque nostra, vel mundus hic, vel ipsa, in qua degimus, nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus: *Scimus, quòd si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus*. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus & Apollo plantat & rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renunciavit; nec retinacula vitæ labentis, quibus se, ut nudus Christum sequeretur, exuerat, resumere incautus præsumat.

Threnor. Jerem. 4.

Jerem. 11. 15.

Beda.

2. Cor. 5.

IV. *Orate verò, ut hyeme non fiant*. Ne fides nostra & charitas in Christum, abundante iniquitate, refrigescat, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato, sive cessatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur; siquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas*.

S. Aug. lib. 4. de Civit. Dei, cap. 21.

V. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli erunt decidentes; virtutes, quæ in cœlis sunt, movebuntur*. Impius, qui dum viveret, Christo non adhæsit, de Christo in hora mortis non cogitabit. *Sol contenebrabitur*: Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur, ut ad Deum redeat. *Et luna non dabit splendorem suum*: Cœlestes illustrationes & inspirationes divinæ illi justo Dei judicio subtrahentur, qui ipsis tam frequenter abusus est. Deerit gratia ei, qui tam sæpè gratiæ defuit. Lumen ipsum naturale obscurabitur, cadet, deficiet. Moriens oblivisceur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. *Et stellæ cœli erunt decidentes*: Quantus erit tremor in judicii die, cùm

tùm *Virtutes* ipsæ *quæ sunt in cœlis, movebuntur?* De quibus Sanctus Job ait: *Columnæ cœli, contremiscunt & pavent ad nutum ejus*. Quid facient
Job.26.11.
tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deserti patietur, cùm cedrus paradisi concutietur? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria*. Quomodo impius, qui secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizavit sibi iram in die iræ, Christi Judicis sustinebit adventum? Qui venientem ad se, & intra se Filium Dei suscipere noluit, qui Incarnationis ejus beneficio abusus est, qui justificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam sanctificantem per lethalia peccata amisit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra se venientem videbit, non jam salvatorem, sed judicem. Triplex Christi ad-
S.Bern. ser.3. de Adventu.
ventus, *Ad homines, in homines, contra homines*. Primus olim ad omnes in Incarnatione. Secundus, non in omnes, in justificatione. Quot enim filii iræ manserunt, in infidelitate mortui, baptismo non regenerati? *Non fecit taliter omni nationi*. Tertius nec contra omnes, sed solùm contra impios & reprobos. Primus in infirmitate, secundus in charitate & suavitate: *Dominus* enim *dat benignitatem & terra nostra dat fructum suum*: Tertius in gloria & multa virtute: *Quis mihi tribuat* (inquit S. Job) *ut*
Job.14.13.
in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus; & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei? Abscondere se non poterit impius à furore æterni judicis; furoris illius pondus æternum in inferis sustinebit; non pertransibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia numquam desinent eorum peccata: *Numquam carebunt supplicio, qui numquam*
S.Greg.M.
voluerunt carere peccato. Nusquam illorum recordabitur, sed continebit in ira sua sempiterna misericordias suas. *Tempus non erit amplius*. Non erit
Job.30.21.
ampliùs tempus miserendi. Æternùm dicent ad Deum desperantes: *Mutatus es mihi in crudelem, & duritia manus tuæ adversaris mihi*.

VI. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater*. Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die judicii, seu restitutionis regni Israel, respondit: *Non est vestrum scire tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit, quòd ipse sciat; sed non expediat nosse Apostolis: *Ut semper incerti de adventu Judicis, sic quotidie vivant, quasi die*
S.Hieron. in c.24. S.Matt.
alia judicandi sint.

VII. *Videte, vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit*. Cor vestrum examinate, antequam veniat, qui scrutabitur Jerusalem in lucernis; cogitationes, desideria, verba, opera, intentiones vestras considerate; quicquid mali fecistis, quicquid boni omisistis: Recogitate omnes annos vestros in amaritudine animæ vestræ. *Videte*, cavete diligenter, ne mors intret per fenestras, ne peccatum per sensus irrepat, ne inimicus intret per portas Jerusalem. Omni sollicitudine cor vestrum expurgate, & immaculatum servate. *Vigilate*. Sed quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam, protectionem Dei cœli, & misericordiam invocate. *Orate*. Sic ad judicium seu generale, seu particulare, se comparare Christianus quisque debet: *Statutum est* enim *omnibus*
Hebr.9.27.
hominibus semel mori, post hæc autem judicium. Mors certissima, incertum qua ætate, quo mortis genere, qua die, qua hora morituri simus. Semel mori, magnum oraculum; quando mori, magnum arcanum; malè mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum pessima*. *Vigilate, nesci-*
Ps.33.22.
tis enim, quando tempus sit . . . Tunc autem unicuique veniet dies ille, cùm
S.Aug. epist. 199.alias 80.
venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ideò la-

tet

tet nos ille dies, ut à nobis observentur omnes dies. Videamus itaque, ut sciamus, quid nobis desit; vigilemus, ne intremus in tentationem; oremus semper, & non deficiamus, *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Tit.2.13.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. Erat autem Pascha, & Azyma post biduum. Post biduum à sermone capitis præcedentis inchoatum, celebrandus erat dies festus Paschæ & Azymorum. Ipsa enim die, qua Paschalis agnus immolabatur & comedebatur ad vesperam, incipiebat Azymorum usus in cœna Paschali. *Et quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, scilicet Jesum, *dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo*, id fieri oportet, *ne fortè tumultus fieret in populo*: Ne populus in Jesum propensior, in ejus liberationem conspiraret.

II. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi*, quem olim Jesus à lepra mundaverat, ac sanaverat: *& recumberet*, ad mensam; *venit mulier*, Maria Lazari soror, quæ & Magdalene, *habens alabastrum unguenti*, vas aromaticum ex alabastrite lapide, *nardi spicati pretiosi*, continens unguentum seu liquorem odoriferum ex spicis nardi sinceritlimæ ac præstantissimæ confectum: *Et fracto alabastro*, fracto vasis orificio, ut unguentum non guttatim stillaret, sed ubertim flueret, *effudit super caput ejus*, scilicet Jesu.

III. *Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?* Pluralis numerus pro singulari usurpatur, ut aliàs in Scriptura: Unus enim Judas id indignè tulit. Vide, quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

IV. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant*, die 14. Lunæ ad vesperam, *dicunt ei Discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Propriam enim domum non habebat Jerosolymis. *Et mittit duos ex Discipulis suis*, Petrum & Joannem; *& dicit eis: Ite in civitatem*, Jerusalem; *& occurret vobis homo*, quidam servus patris familias; *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam: *sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magister dicit: Ubi est refectio mea*, locus refectionis, *ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse demonstrabit cœnaculum grande*, cameram in altiori ædium parte, situ & magnitudine commodam, & instructam omni supellectile ad epulas necessaria: *Et illic parate nobis*, Paschale convivium. Luc.22.18.

V. *Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*. Unus ex vestro Collegio, Coapostolus vester, ejusdem mensæ mecum particeps, tradet me hostibus meis occidendum. Vide, quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

VI. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens, fregit, & de-*

& dedit eis, scilicet duodecim Apostolis secum discumbentibus, ne Juda quidem excepto; *& ait. Sumite, Hoc est Corpus meum*. Quod vobis porrigo manducandum, est corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus jusserat, idque ordine, ut credere par est, initio facto ab eo, cui Dominus proximè accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur*. Ait illis, cùm Calicem ipsis propinaret, non postquam biberunt (ut ostendit collatio Marci cum Matthæo.) Anticipatione igitur usus est Marcus, hæc verba præmittens: *Et biberunt ex illo omnes*, Ifterologia verò est, seu narratio posterior ejus, quod priùs factum est, in his verbis: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur*. Aptissimè nominavit Christus Testamentum, propter appropinquantem mortem. Condunt enim Testamentum, qui moriuntur. *Itaque sicut Vetus Testamentum bestias & sanguinem habebat: ita sanè & Novum, corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem. Hæc sunt signa Corporis & Sanguinis mei: sed, Hæc sunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum, quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum, Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum vivificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum*. Quod autem ait, Sanguinem suum pro multis effusum iri, spectat eos, qui per sanguinis ejus efficacissimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam, aut certè remissionem peccatorum accepturi: quamvis sufficiens esset pretium pro omnium redemptione, sufficienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica docet, *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; et pro omnibus mortuus est Christus; ut et qui vivunt, jam non sibi vivant; sed ei qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit*.

Euthym. in Matt.

2. Cor. 5. 15.

VII. *Dederat autem Traditor ejus*, Judas Iscariotes, *signum eis*, Sacerdotibus scilicet, Scribis & Senioribus, dicens: *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè*. Miserum Judam à fide defecisse S. Hieronymus existimat, nec Jesum Dei Filium jam credidisse, quem crediderat olim; in ejus nomine miracula faciens, & ex ore ipso dæmonum audiens, illum esse Christum, Sanctum Dei, Filium Dei. *Eadem infidelitate, qua Magistrum & Dominum tradidit, putabat signa, quæ Salvatorem viderat facientem, non Majestate divina, sed magicis artibus facta*. Significat igitur, similibus præstigiis ex eorum manibus elabi posse; ideò ait, *Et ducite cautè*. Primùm bonam conscientiam repulit cupiditate & avaritia sua, deinde circa fidem naufragium fecit; ut de quibusdam aliis ait S. Paulus: *Bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*.

1. Tim. 1. 19.

VIII. *Unus autem quidam de circumstantibus*; quidam qui unus erat ex comitatu Jesu, scilicet Simon Petrus, *Qui animosiore constantia Domino cohærebat, & contra violentorum impetus fervore sanctæ charitatis exarserat*, (inquit S. Leo) *educens gladium, percussit servum summi Sacerdotis*, ferociùs instantem, *& amputavit illi auriculam*.

S. Leo. ser. 1. de Pass. Dom.

IX. *Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo; & tenuerunt eum. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis*. Hunc adolescentem fuisse Jacobum fratrem Domini, ut S. Epiphanio venit in mentem, aut Joannem Evangelistam, quod sensit S. Gregorius M. prorsùs improbabile est, cùm neuter adolescens esset, ac Sanctus Marcus versu præceden-

S. Epiphan. Hæresi 78. S. Gregor. M. l. 14. Moral. cap. 23.

sedente scripserit : *Tunc Discipuli ejus relinquentes eum , omnes fugerunt*. Nec etiam fuisse videtur è domo , ubi Jesus cum Discipulis Pascha comederat ; sola enim sindone amictus ex urbe non exiisset : sed verisimilius est, fuisse ex villa proxima Getsemani , tumultumque excitatum , è lecto prosiliisse , curiositate impulsum . Sindonem autem qua tectus erat , non fuisse vestem adversùs frigus comparatam , aut pallium è lino vel bysso ; sed linteum , quo erat in lecto involutus , ex eo patet , quòd rejecta sindone , qua tegebatur ; nudus profugit à militibus & servis , qui ipsum laceffebant , & tenebant , Discipulum esse Jesu suspicati.

X. *Summi verò Sacerdotes , & omne Concilium , quærebant adversùs Jesum testimonium , ut eum morti traderent ; nec inveniebant . Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum , & convenientia testimonia non erant*. Non erant congruentia , nec tam gravia , ut votum Sacerdotum æquarent, quærentium testimonia ad pœnam capitis decernendam sufficientia.

XI. *Rursum autem summus Sacerdos interrogabat eum , & dixit ei : Tu es Christus Filius Dei benedicti ?* Tu ne Christus es à Deo promissus , ipsiusque Dei Filius ? *Jesus autem dixit illi : Ego sum* . Ego reverà Filius sum Dei , cui Angeli & homines benedicunt , cujus nomen benedictum in æternum : *& videbitis Filium hominis* , me quem nunc ut reum interrogatis & judicaris , *sedentem à dextris virtutis Dei* , in majestate & potentia , qua Deo Patri sum coæqualis , *& venientem cum nubibus cæli* : nubibus lucidissimis velut throno insidentem . Ex hoc loco Christi divinitas contra Socinianos invictè probatur . Non enim adoptivum se Filium Dei Christus esse respondit , sed naturalem & æqualem Deo Patri ; & ita intellexit summus Sacerdos , qui eum damnavit blasphemiæ . *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua , ait : Quid adhuc desideramus testes ? Audistis blasphemiam : quid vobis videtur ?*

XII. *Et cœperunt quidam conspuere eum , & velare faciem ejus , & colaphis eum cædere* : Illum velut morte prædamnatum excipientes . Cùm enim aliquis mortis reus judicatus erat , Judex ipsum dimittebat lictori , qui faciem ejus velaret , Romano more , *I , lictor , colliga manus , caput obnubito* : Quin & Persico ; unde Hester c. 7. vers. 8. de Aman dicitur : *Necdum verbum de ore Regis exierat , & statim operuerunt faciem ejus*.

Cætera quæ hic non attingimus, exposita sunt ad caput 26. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *Erat autem Pascha & Azyma post biduum : & quærebant summi Sacerdotes , & Scribæ , quomodo eum dolo tenerent , & occiderent*. Sacrilegi Sacerdotes , in quorum animis Religionis sensus ; improbi Doctores , in quorum cordibus Veritatis amor extinctus est , utramque suis cupiditatibus , occasione data , immolare non dubitant . Non sacrorum dierum solemnitas , non sacramentorum sanctitas à criminibus avertit , quia

1. Cor. 5. 8. epulantur *in fermento malitiæ & nequitiæ* , non *in azymis sinceritatis & veritatis* . Et si palàm cupiditates suas non expleant , solo timore servili,

S. Leo. ser. 7. de Pass. Dom. non amore justitiæ à malis operibus cohibentur . *Dicebant autem , Non in die festo , ne fortè tumultus fieret in populo* . Tales erant Judæorum Sacerdotes & Doctores , quærentes opportunitatem capiendi Jesum & occidendi , timentesque seditiones turbarum in præcipua Solemnitate fieri , non ut populus non peccaret , sed ne Christus evaderet .

II. *Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi , & recumberet , venit mulier*

mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi., & fracto alabastro, effudit super caput ejus. Pietas & charitas generosæ sunt & magnificæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumptibus non parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum suorum Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Christo rependant, qui sanguinem suum pro nobis effudit. Beati, quos amor Dei liberales & magnificos; miseri, quos amor sæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt. Hæc devotio Mariæ unguentum pretiosum super Christi corpus effundentis, fidem ac pietatem sanctæ Ecclesiæ designat, quæ in Amoris Cantico ait: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Id juxta literam Mariæ manibus perfecit, & quotidie in omnibus membris suis spiritaliter implere non desinit, quæ toto orbe diffusa, in Domino gloriantur, & dicunt: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo*. Quæ cum potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre est, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat, caput illius unguento pretioso perfundit. Cùm verò assumptæ Mysteria humanitatis æquè digna reverentia suscipit, pedes Domini unguento nardi pistici perfundit, quia illam ejus naturam, qua terram contingere, hoc est, inter homines conversari dignatus est, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obsequiis. Unguentum contritionis super pedes Jesu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis super ejus caput Maria jam sancta & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum suorum speciebus intra pectus suum decoxit igne pœnitentis amoris, dicens cum Propheta: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis*. Nec tamen Deo vile est, quamvis ex vilibus speciebus confectum sit hoc unguentum; quia cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Peccatricis manibus distillabatur, & extremis membris corporis, id est, pedibus, fundebatur: & tamen non usque adeò contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & suavitas repleret odoris. Quòd si attendamus, quanta in unius peccatoris conversione fragrantia respergatur Ecclesia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, si publicè perfectèque pœniteat, profectò & de hoc pronuntiabimus: *Domus impleta est ex odore unguenti*. Denique & supernas beatorum mansiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teste ipsa Veritate) *Gaudium sit inter Angelos Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*. Sed pretiosius devotionis unguentum est, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cùm fuerunt in vasculo pectoris pistillo crebræ meditationis contusa atque contrita, deinde igne sancti desiderii decocta simul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longè pretiosior excellentiorque priore: *Sacrificium laudis honorificavit me* (inquit Deus) Non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Mariam effudit super caput Jesu. Si enim in Christo caput ad Divinitatem referendum est, dicente Paulo, *Caput Christi Deus*; procul dubio caput ungit, qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non sit homo, qui Deus est; siquidem Deus & homo unus est Christus: sed quia omne bonum à Deo, non ab homine est, etiam ipsum quod per hominem ministratur. Profectò enim *Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam*. Propterea & *Maledictus, qui spem suam ponit in homine*: quoniam etsi spes nostra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, sed quia Deus est. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio con-

Cant. 1. 11.
2. Cor. 2. 14.
Beda.
Psal. 38.
S. Bernard. Serm. in Cant.
Lucæ 15.
Ps. 49.
1. Cor. 11.
Joa. 6.
Jerem. 17.

triti cordis humilitati congruit carnis, & Majestatem decet glorificatio.

III. *Et mittit duos ex Discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum, & illic parate nobis.* Veri Paschatis, seu Sacrificii & Communionis Paschalis præparatio, ad Apostolorum successores, & ad proprios Christianorum Pastores pertinet. Aquæ lagena in signum à Christo data, baptismi & pœnitentiæ symbolum est. Hac aqua purificatos esse oportet, qui Christianum Pascha celebrant. Manducari Pascha legitimum non potest extra Jerusalem civitatem Sancti, extra Ecclesiam Catholicam. Paranda est Anima ad Christum excipiendum in sacra Communione. Cœnaculum seu camera superior esse debet, pars domus à terra remotior: *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Coloss. 3. 1.

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum: Constringitur enim cupiditate, dilatatur charitate. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum. Cordis dilatatio, justitiæ est delectatio. Hæc munus est Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ angustemur, sed dilectione & delectatione justitiæ dilatemur.* Denique cœnaculum stratum, cor variis ornatum virtutibus esse debet, ut Pascha dignè manducetur. Humilitate ornata sit Anima, ut Deum suscipiat, qui in Incarnatione sua, in morte, in ipso Eucharistiæ Sacramento, semetipsum pro nobis humiliavit & exinanivit. Christiana mortificatione, qua terrenas fastidiat voluptates, instructa sit, ut Christum pro sua, omniumque hominum salute crucifixum suscipiat. Paupertate spiritus conspicua sit, qua radix omnium malorum cupiditas exscinditur, ut Deum suscipiat, qui pro nobis egenus factus est, cùm dives esset, ut illius inopia divites essemus.

Ps. 118. 32. S. Aug. ser. 10. in hunc Psalmum.

IV. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur.* In umbra illius legalis Paschæ non unus agnus occidebatur, sed plures. Singuli occidebantur per domos: nam unus sufficere non poterat universis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ Passionis. Ergo in hac veritate qua sumus, unus pro omnibus mortuus est: & *Idem per singulas Ecclesiarum domos in Mysterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc Agni caro, hic sanguis est . . . Credas, quia quod accipis, corpus est illius Panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ Vitis. . . Nescit mendacium Veritas . . . Pariter universa quemadmodum, tradita sunt, credamus, non infringentes os ipsius illud solidissimum,* Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus. *Si quid autem superfuerit etiam nunc in uniuscujusque sensu, quod expositione ista non ceperit, ardore fidei concrematur: Quoniam Deus noster ignis consumens est.* Panem in suum Corpus Christus transmutat, ut nos in se ipsum transmutet, nosque secum unum efficiat corpus, & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Christi sanguis ejus bonitate & amore fit in Eucharistiæ Sacramento lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipsius, fœderis æterni sigillum, redemptio pretiumque servorum & captivorum. At illis, qui sacrilegum & perfidum Judam imitantur, fit venenum mortiferum, gladius separationis à Christi corpore, sigillum reprobationis, causa æternæ capti-

S. Gaud. tr. 2. in Exod.

vita-

vitatis. Lac filiorum est. Videtis, quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc mensam: quin imò cum longè majori trahamus, tamquam infantes lactanei, Spiritus gratiam, & unus sit nobis dolor hac esca privari*. Nexus ac vinculum membrorum Christi est sacra Eucharistia. Qui ad illam accedit, non abhorreat à compage membrorum. *Non sit putre membrum, quod resecari mereatur: non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo*. Eucharistia fœderis æterni sigillum est, hoc fœdus nusquam violemus: *Testes vos estis*, (ait Josue ad populum Israel) *quia ipsi elegeritis vobis Dominum, ut serviatis ei*. Responderuntque: *Testes*. *Nunc ergo*, ait, *auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes erimus præceptis ejus*. Ita simus & nos affecti, cùm ad sacram Communionem accedimus. Eucharistia redemptio est pretiumque captivorum: ea refectus, noli te diaboli iterùm servituti subjicere.

S.Jo.Chryf.
S. Aug. tr. 26. in Joan.
Josue 24.

V. *Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego*. Quid ais, Petre? Propheta dixit, *Quia oves dispergentur*, & Christus dictum confirmavit, & tu negas? Ideò Christus illum cadere permisit, ut & illius præsumptio & nostra superbia sanaretur. *Si quis existimat, se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit*. Dicere debebat: Opem nobis feras, ne scandalizemur: è contrario nimium sibi arrogans, ait: *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego*. Cùm igitur Petrus Christi verbis non crederet, à rebus ipsis erudiitur. Duplex nempè ipsius crimen erat: primum, quòd Christo prædicenti repugnavit, nimia de suis viribus fiducia; secundum, quòd ceteris seipsum præposuit: imò & tertium, quòd sibi totum tribuit. Magnum profectò dogma hinc discimus, quia *Nullo modo voluntas homini sufficit, nisi auxilio superiore roboretur: Et quia nihil lucrari poterimus, si voluntas nostra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Judas confirmat. Hic enim etsi præsidium Christi largum habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quæ ab ipso erant conferre, nullam inde utilitatem consecutus est: Petrus verò, etsi benè animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit*. Ne igitur totum Deo ita tribuatis, ut oscitandum dormiendumque vobis putetis: nec rursus si vigilatis, laboribus vestris rem totam effici arbitremini. Neque enim desides ac resupinos jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia vult nos corrumpi, & ideò totum nobis non commisit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, quod utile est ad salutem, nobis reliquit. His rationibus Verticem quoque Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad majorem charitatem erigendo.

Galat. 6.
S.Jo.Chryf. hom. 83. in Matth.
«Non potuit, «id est, noluit

VI. *Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic & vigilate*. Tristitiæ pelago immersus est, uno intuitu considerans proditionem Judæ, negationem Petri, scandalum & dispersionem Apostolorum, populi Judaici reprobationem, excidium Jerusalem; omnium hominum crimina, Christianorum præsertim sacrilegia, sanguinem ejus pretiosum conculcantium; justitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in se ipso portabat, imminentis severitatem; ipsorum peccatorum deformitatem, ac gravitatem. *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui*. Tristis sit anima nostra cum anima Jesu, sed tristis sit usque ad mortem peccati in nobis; ne Christus etiam nunc no-

Job. 31. 23.

bis

Psl. 68. 21. bis dicat : *Et sustinui , qui simul mecum contristaretur , & non fuit : consolantem me quæsivi , & non inveni* . Tristes quidem erant Apostoli de Christi morte , sed cum Christo tristes non erant. Contristabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda resur-
S. Aug. enarr. in Ps. 68. ser. 2. rectione : hinc erat illa tristitia . *De illis enim esse debuit , qui cæci Medicum occiderunt ; qui tamquam perniciosè febrientes phrenetici , faciebant injuriam , à quo illis fuerat salus allata . Ille volebat curare , illi sævire : hinc tristitia Medico* . Quære , utrum invenerit hujus tristitiæ comitem. Non enim ait , Sustinui qui contristaretur , & non fuit ; sed , *Qui simul contristaretur* , id est , ex ea re , qua ego , contristaretur , *& non inveni*.
Luc. 23. 34. Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis , pro quibus oravit , *Pater ignosce illis , quia nesciunt , quid faciunt* : nullum comitem invenit : *Consolantem me quæsivi , & non inveni* . Qui sunt consolantes ? *Proficientes*. Ipsi enim nos consolantur , ipsi sunt solatio omnibus prædicatoribus veritatis . *Et dederunt escam meam fel , & in siti mea potaverunt me aceto* . Hoc ipsum , quòd non inveni consolantes , hoc ipsum quòd non inveni, qui simul mecum contristaretur , hoc fuit fel meum , hoc mihi amarum , hoc acetum fuit : *Amarum propter mærorem , acetum propter eorum vetustatem* .

VII. *Et dixit : Abba , Pater , omnia tibi possibilia sunt , transfer calicem hunc à me : sed non quod ego volo , sed quod tu* . Afflictiones & cruces à Deo impositas , sive exteriores , sive interiores , carne licèt repugnante , suscipere debemus ; & nostram divinæ conformare , ac planè subjicere voluntatem , dicentes : *Non quod ego volo , sed quod tu* . Liberationem quidem à malis temporalibus , à morbis corporis , à calamitatibus tam publicis , quàm privatis , ab angustiis & desolationibus animi postulare à Deo possumus ; sed conditionatæ esse debent his de rebus preces nostræ , si ita Deo placitum sit , cujus voluntas nobis charior esse debet , quàm nostra, si verè eum diligimus . Sed æternam beatitudinem , & omnis bona spiritalia ad eam perducentia & promoventia , à Deo petere absolutè debemus, scilicet gratiam , charitatem , cæterasque virtutes , perseverantiam , &c. quia *Hæc est voluntas Dei , sanctificatio nostra* . In nostræ voluntatis cum divina conformitate posita est rectitudo cordis . Rectus est Deus , & ideò distortum cor illi non acquiescit . Divina voluntas , regula est immutabilis, indeficiens , suprema : ad illam igitur conformanda est voluntas nostra , ut recta sit , utque ex eorum numero simus , de quibus ait Propheta : *Quàm*
Psal. 72. » *bonus Israel Deus his , qui recto sunt corde* ! Filius Dei unicus portans in-
S. August. enarr. 2. in Psal. 31. » firmitatem tuam , & præfigurans in se passionem tuam , tamquam caput gestans » personam etiam corporis sui , cùm appropinquaret passioni , ex homine quem ge- » rebat , contristatus est , ut te lætificaret ; contristatus est , ut te consolaretur . » Potuit enim sine tristitia esse Dominus iturus ad Passionem . Si potuit miles , non » potuit Imperator ? Quomodo potuit Miles ? Attende Paulum exultantem appro- » pinquantem passioni : *Ego autem* , inquit , *jam delibor , & tempus resolu-*
2. Tim. 4. *tionis meæ instat . Bonum certamen certavi , cursum consummavi , fidem ser-* » *vavi : in reliquo reposita est mihi corona justitiæ , quam reddet mihi Dominus* » *in illa die justus Judex* . Videte , quemadmodum exultat venturus ad pas- » sionem . Ergo gaudet coronandus , contristatur coronaturus . Quid igitur » portabat ? Infirmitatem quorumdam , qui veniente tribulatione vel morte, » contristantur . Sed vide , quomodo eos ducit in directionem cordis . Ecce » tu volebas vivere , non volebas tibi aliquid accidere ; sed Deus aliud vo- » luit . *Duæ voluntates sunt ; sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei ,*
non

non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa: "
fiat regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur. Vide, quomodo "
hoc docet Dominus Jesus Christus: *Tristis est anima mea usque ad mortem:* "
&, *Pater si fieri potest, transeat à me calix iste*. Ecce ostendit humanam "
voluntatem, sed vide rectum cor: *Verùm non quod ego volo, sed quod tu*. "
Hoc ergo fac, gaudens in his, quæ tibi accidunt: & si venerit dies ille "
ultimus, gaude. Aut si subrepit humanæ cujusdam voluntatis fragilitas, "
citò dirigatur ad Deum: ut sis ex eis, quibus dicitur: *Gloriamini omnes* "
recti corde. Quàm pauci illi sunt! *Hæc est enim in hominibus magna &* "
usitata perversitas. quia cùm debeant vivere ipsi secundùm voluntatem Dei, S. Aug. enarr.
Deum volunt vivere secundùm voluntatem suam: & cùm ipsi nolunt corrigi, in Ps. 48.
illum volunt depravari; rectum non arbitrantes, quod ille vult, sed quod
ipsi volunt.

VIII. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma*. Multi succumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum, ut vigilemus; vigilandum, ut oremus: vigilandum simul & orandum, ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilasset & orasset, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negasset: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus: sed tamen, secundùm Apostoli doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus*.

IX. *Dederat autem Traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum . . . Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum*. Quisquis proximum prodit, Christum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit! Quot fraudes, quot simulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ! Ab ingratis domesticis, amicis, qui nos produnt, vel fiducia nostra quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ sunt injuriæ sine amaritudine, sine murmuratione, adorando Christi Jesu bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori osculum non negavit.

X. *Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit*. Verbum æternum silet, innocens & sanctus pro defensione sua os coram judice non aperit; opprimi se patitur, ac damnari, ut nos justificet. Nostram reparat innocentiam, non tuendo suam. Causam nostram agit ut advocatus & mediator apud Patrem, negligendo suam apud injustum judicem. Ducitur ut Agnus mansuetus ad occisionem, & non aperit os suum, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse* Isai. 53. 6.
voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Domini Jesu silentium honoremus, cùm ab hominibus maledicimur, & conviciis afficimur. Ipsos ut flagella iræ Dei intueamur, quo modo David intuebatur Semei sibi maledicentem, Deo permittente, & ejus maledicta ac insultus ad ipsius Regis expiationem & exercitationem ordinante. *Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem* 2. Reg. 16.
meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna. Sed magis Christum intueamur, qui passus est pro nobis, & nobis relinquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus: *Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se* 1. Petri 2. 23.
injustè.

XLII.

XI. *Et ceperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza; & ministri alapis eum cædebant.* Imago Dei invisibilis, splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, Christus Dei Filius, cœli terræque Dominus, atrocissimis injuriis inhonoratur & immanissimè læditur. In quinque sensibus suis patitur, ut sensuum nostrorum expiet peccata & voluptates. Visus patitur, velata facie; auditus, horrendis blasphemiis; odoratus, fœtidis sputis; tactus alapis & colaphis; gustus, sanguine in os sacratissimum ex contusione & vulneribus faciei manente. Cùm tam indigne propter nos passus sit Christus, pudeat nos sensuum voluptates sectari; pudeat Christianas mulieres, oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adulterare. *Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei est omne, quod nascitur; diaboli, quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex, vultum alicujus & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato jam consummatoque simulacro, manus alius inferret, ut jam formata, jam picta quasi peritior reformaret; gravis prioris artificis injuria, & justa indignatio videretur. Tu te existimas impune laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? ut enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis; corruptis violatisque, quæ Dei sunt, pejor adultera detineris. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ista divini operis, prævaricatio est veritatis.*

S. Cyprianus, &c. de Disciplina & habitu Virgin.

XII. *Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi Sacerdotis: & cùm vidisset Petrum calefocientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.* Christus in domo Caiphæ alapis & colaphis visibiliter cæsus est à ministris Satanæ, Petrus in atrio Caiphæ invisibiliter cæsus est colaphis ab ipso Satana. Quod in suo corpore passus est Christus, hoc in anima sua patitur à diabolo peccator. *Fecisti mihi*, Domine Jesu, *de corpore tuo speculum animæ meæ. Nesciebam contumelias & terrores, & colaphizantem me incessanter Satanam, nisi viderem artem medicinæ tuæ similia similibus curantem, & appenderem in statera hinc calamitatem tuam, illinc iniquitatem meam. Dedisti corpus tuum percutientibus, & genas tuas vellentibus: faciem tuam non avertisti à conspuentibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas removeant, & flagella flagellis expientur, & opprobria exprobrantium, quæ ceciderunt super te, auferant à me opprobrium sempiternum. Hæc sunt linteamenta mundissima carnis tuæ, quibus vulnera mea alligasti, ò Samaritane misericors; ut imponeres me super jumentum tuum, & perduceres in stabulum, quoniam verè languores nostros ipse tulisti, & dolores nostros ipse portasti, cujus livore sanati sumus. In domo ergo Principis Sacerdotum velata facie colaphizatur Christus, quia in domo conscientiæ cæcata mente colaphizatur Christianus. Quod enim Christus in publico, ego potior in occulto; quod ille foris à ministris Caiphæ, ego intùs à negotiis Satanæ; quia super dorsum meum fabricaverunt peccatores, faciem mihi velaverunt, faciem meam in terra defixerunt, & dorsum incudem suam fecerunt: sed adhuc intra domum contineor, ubi puella moritur & suscitatur. Nam & ibidem Petrus negavit, dicens:* Neque scio, neque novi quid dicas: Nescio hominem istum. *Nonne tibi Petrus in his verbis velatam habuisse faciem videtur? Unde tertiò colaphizatus est, quia tertiò negavit. Et Paulus tertiò rogavit Dominum, ut auferret à se Angelum Satanæ, qui eum*

Job. 6. Isai. 50.

Drogo Ostiensis serm. de Pass. Dom.

cola-

colaphizabat. Vterque ergo Apostolus colaphizatus est, uterque naufragium passus; ille intus, iste foris. Voluisset quidem Satanas (si tamen licuisset) tamdiu Petrum colaphizando cribrare sicut triticum, donec omnem ab eo fidei medullam excussisset; sed Ego (inquit Christus) *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Vnde respexit Christus, & egressus foras flevit amarè. Tamdiu faciem habuit velatam Petrus, donec respexit eum Christus. Sed numquid non etiam priùs respiciebat? Etiam: sed Petrus respicientem se Christum non respiciebat, quia velatam faciem habebat.* Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: *Recordatio Petri, respectus fuit Christi. Ergo cùm peccatorum flendo recordaris, à Christo viderís; imò sublato velamine Christum vides.* Et egressus foras. *Propptereà negabat, quia intùs esse volebat; & tamen quando negavit, foras egressus est. Vnde foras? De domo Christi, de domo fidelium. At ubi de domo Caiphæ foras egressus est, in domum Christi intromissus est. Quot sunt hodie, qui dicunt, Nos sumus de domo Ecclesiæ, & sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis? Quod Petrus negando, hoc isti faciunt affirmando: sed nisi confitendo exeant foras, & amarè fleant, non intrant in Ecclesiam Christi. Amaritudo fletuum, velamen diluit oculorum.* Petri negatio, magnæ pietatis dispensatione à Deo permissa est, *Vt is, qui futurus erat Pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc proposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.* S. Grego. M. hom. 21.

C A P U T XV.

Sensus Litteralis.

I. **E**T *confestim manè consilium facientes summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & universo Concilio*: pleno Senatu consilium ineuntes, *vincientes Jesum*, jam reum mortis ab ipsis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal sæculare, *& tradiderunt Pilato* Judææ Præsidi à Cæsare constituto, judicandum. *Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis*: Ego sum. *Et accusabant eum summi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? Vide, in quantis te accusant. Jesus autem ampliùs nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.* Alia quidem Pilato dixit, scilicet, Regnum suum non esse de hoc mundo, se adhoc natum esse, ut testimonium perhiberet veritati; nullam illum potestatem habiturum in ipsum Jesum, nisi data illi esset desuper, &c. Sed nihil respondit Jesus ad accusationum capita: tum quia id minimè necesse erat ad innocentiam suam Præsidi comprobandam: *Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum summi Sacerdotes*: tum quia evidentes erant calumniæ, nec sufficiebant testimonia ad eum morte damnandum. Ut Præses palam declaravit, se nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum salute pati decreverat, vitare noluit, suaque defensione à seipso avertere. Hæc Præsidi causa fuit admirationis. *Accusatur Dominus, & tacet; & benè tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret salutem? Salus omnium suam prodidit, ut acquirat omnium.* Jo. 18. & 19. Infrà vers. 10. S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 97.

II. Per diem autem Festum, in Festo Paschatis, quod monumentum erat libe-

liberationis Populi Israel ex Ægyptiaca servitute, *solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiissent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui*
Joan.18.38. *cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba* in locum Prætorio vicinum, *cœpit rogare*, ut gratiam alicui vinctorum faceret, *sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis, dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum?... *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.* Populum commoverunt, ut peteret dimitti Barabbam, non Jesum. Sic in Scripturis comparativa interdum usurpantur in sensu negante, ut Psalm. 117. 8. *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine*. Luc. 18. 14. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo*. Joan. 3. 19. *Et dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.*

III. *Pilatus autem volens populo satisfacere*, ad populi desiderium se accommodans, *dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur*. Ante flagellis cædi jussit, quàm morte damnaret, ut odia eorum in Christum expleret. *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam*. Et coronam de spinis plexam capiti ejus imposuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & insultantes. Lege quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

IV. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleret crucem ejus*. Coegerunt Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus est Niger (*Act.* 13. 1.) perperàm confundunt, rure venientem, patrem Alexandri & Rufi, qui tunc in Ecclesia Christiana celebres fuisse videntur, cùm Evangelium scriberet S. Marcus: hunc (inquam) coegerunt ut tolleret crucem Jesu, sub gravissimo pœnalis ligni pondere fatiscentis. Alexandri meminit S. Lucas, *Act.* 19. 33. Rufi meminit S. Paulus, *Rom.* 16. 13. Sed incertum est, an illi ipsi sint Simonis Cyrenæi filii.

V. *Erat autem hora tertia*, more Judæorum; mox tamen finienda, hora sexta imminente (ut ex *Joannis* 19. 14. colligitur) *& crucifixerunt eum*.

VI. *Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabacthani*. Vetera Exemplaria non omnia ita habuisse observat Vir Eruditus. Idem tamen significat, ac *Eli*, quod apud S. Matthæum habetur: solum pronuntiationis discrimen. *Eloi* Græca inflexione scriptum pro Hebraico *Elohim*, *Deus*.

Luce 23. 46. VII. *Jesus autem emissa voce magna expiravit*. Quænam vox illa fuerit, expressiùs commemorat S. Lucas: *Et clamans voce magna, Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.*

VIII. *Et cum jam serò esset factum*, primæ diei Azymorum, qua passus est Christus (*quia Parasceve erat quod est ante Sabbatum*) (dies præparationis seu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera, quæ Lex vel consuetudo Sabbato fieri non patiebantur:) *Venit Joseph*
Luc.23. 50.51. Joan.19.38. *ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans Regnum Dei*, Vir *bonus, & justus*, Senator Hierosolymorum, qui non consenserat *consilio & actibus* cæterorum in Jesum, cujus *Discipulus* erat, licèt *occultus, propter metum Judæorum*. Mortuo tamen Jesu, timorem deposuit, *& audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus*. Vide quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

Sen-

Sensus Moralis.

I. P*Ontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Christi beneficiis crucem rependunt: sed longè magis ingrati Christiani, qui majoribus ab optimo Salvatore beneficiis affecti, illum rursus criminibus suis crucifigunt. Nonnè Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati, mundi amores ejus charitati, mundi terrores ejus promissis, voluntatem suam ejus mandatis, commoda sua Religionis officiis anteponunt?

II. *Pilatus autem volens Populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.* Quot crimina simul committit iniquus Judex! Populo displicere, & à gratia Cæsaris excidere magis timet, quàm jus omne naturale, humanumque violare. Seditiosum & homicidam absolvit. Auctorem vitæ illi postponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum denique cruci addicit. *Traditus est itaque Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat,* Multa flagella peccatorum, *illo flagellato nos à verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum justum: Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagella Dei ne refugiamus, adversùs flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis sint flagella Patris, ne sit amara sententia Judicis. *Non tantùm misericordia vocantis est, sed & verberantis & flagellantis. Quis est enim filius, cui non dat disciplinam pater ejus? Det disciplinam, dum non auferat misericordiam.* Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non auferam ab eo. *Cedat contumaciæ, dum tamen reddat hæreditatem. Tu si promissa Patris benè agnovisti, non timeas flagellari, sed exhæredari.* Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit: *Peccator filius dedignatur flagellari, cum sine peccato videat unicum flagellatum?*

III. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam: *In altera designans martyrum palmas, in altera Regiæ potestatis insignia; quòd caro ejus fusum toto terrarum orbe sanguinem susceptura esset pro nobis, & passio regnum paritura de nobis. Corona quoque de spinis capiti ejus adnexa, quid aliud quàm divini operis munus ostendit, quòd de peccatoribus mundi, tamquam sæculi spinis, triumphalis gloria Deo quæreretur? Nec flagella vacant, quia flagellatus est ipse, ne nos flagellaremur.* Homo erim in plaga, & sciens ferre infirmitates, *à nobis qui Deum antea fugiebamus, flagella detorquens; tam patiens Dominus, ut fugitivorum vinculis proprias manus, fugitivorum flagellis suum corpus offerret. Detestabili itaque mentis affectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etsi compungentes coronant, illudentes adorant: etsi corde non credunt, quem periment, confitentur. Illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen suus non defuit honor: qui salutatur ut Rex, coronatur ut victor, quasi Deus & Dominus adoratur.* Christum Regem nostrum, superbiam, luxum, ambitionem hominum expiantem adoremus. Utinam Christianorum nemo ipsi & mysteriis ejus illuderet, idque in ipsa ejus Regia, in Templo ejus cultui consecrato!

S. Hieron. in Matt.
Ps. 31.
Ps. 90.
S. Aug. enarr. in Ps. 88. ser. 2.
Hebr. 12. 6.
S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 104. & 105.
Isai. 53. 3. & 4.

IV. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum; ut tolleret crucem ejus*. Cruces nobis Deo volente impositas, sive ab ipso, sive ab hominibus, sponte, patienter, tranquillè feramus: Christum sequamur, qui traditus sævientium voluntati, ad irrisionem Regiæ dignitatis, supplicii sui jussus est esse gestator; ut impleretur, quod Isaias Propheta præviderat, dicens: *Ecce natus est puer, & datus est nobis filius, cujus imperium super humerum ejus*. Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, *erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande mysterium; quia gloriosissimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophæum, & invictæ patientiæ humeris, signum salutis adorandum Gentibus omnibus inferebat: tanquam & tunc ipsa operis sui imagine omnes imitatores suos confirmaret, & diceret:* Qui *non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus*.

Isai. 9.

S. Leo ser. 8. de Pass. Dom. cap. 4.

V. *Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret*. Bona Ecclesiastica, vestimenta sunt Christi, cùm sint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cùm inaniter effunduntur, vel avarè servantur à Clericis, qui non sunt eorum domini, sed dispensatores dumtaxat. Hic autem *quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*. Clamant *pauperes*: *Nostrum est, quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod à vobis inaniter effunditur*.

S. Bernard.

VI. *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum*. Crux victoriæ Christi instrumentum & trophæum: *Exaltatus* enim *Christus Jesus in ligno, retorsit mortem in mortis autorem, & omnes principatus, adversasque virtutes, per objectionem passibilis carnis elisit, admittens in se antiqui hostis audaciam, qui in obnoxiam sibi sæviendo naturam, etiam ibi exactor ausus est esse debiti, ubi nullum potuit vestigium invenire peccati. Evacuatum est igitur generale illud venditionis nostræ & lethale chirographum, & pactum captivitatis in jus transiit Redemptoris. Clavi illi, qui manus Domini pedesque transfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus; & sanctorum pœna membrorum, inimicarum fuit interfectio potestatum: sic suam Christo consummante victoriam, ut in ipso & cum ipso omnes, qui in eum crederent, triumpharent*. Quis adhuc crucem timeat? in cruce enim pendet omnis fructus vitæ, quia ipsa est arbor vitæ, quæ est in medio Paradisi: ipsa est altitudo, latitudo, sublimitas & profundum: ipsa bonos colligit & remunerat, malos disperdit & condemnat: ipsa est mœstorum consolatio, esurientium refectio, perfectorum gloriatio. Circuire possum, Domine, cœlum & terram, & mare & aridam, & nusquam te inveniam, nisi tantùm in cruce: ibi dormis, ibi pascis, ibi *cubas in meridie*. Crux enim tua fides est, cujus latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo spes, profundum timor. In hac cruce te invenit, quicumque te invenit; in hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Domino suo adhærens, dulciter decantat: *Susceptor meus es tu, gloria mea, & exaltans caput meum*. Nullus ergo te quærit, nullus invenit nisi crucifixus. *O gloriosa crux, radicare in me, ut ascendam in te*.

S. Leo ser. 10. in Pass. Domini.

Drogo Ostiensis, ser. de Pass. Domini.

Psal. 3. 4.

VII. *Et erat titulus causæ ejus inscriptus, Rex Judæorum*. Christi enim morte Regnum ejus firmatum est. *Dominus regnavit à ligno* super Israel Dei: & morte sua Gentes accepit in hæreditatem. Amore suo regnet in nobis Jesus crucifixus, nihil ipsi repugnet in nobis. Ex eorum numero ne simus, qui dicunt: *Nolumus hunc regnare super nos*.

Luc. 19. 14.

VIII. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dexteris, & alium à fini-*

finistris ejus. *Et impleta est Scriptura quæ dicit : Et cum iniquis reputatus est*. Quòd duo cum Jesu ab utroque latere crucifixi sunt, ostendit, alios sibi dextros, alios sinistros esse passuros; dextros, de quibus dicitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*: sinistros autem, de quibus dicitur: *Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Per crucem Christi pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli descenditur in infernum. *Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut malediens, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine*.

S. Augustin. ferm. 12. alias de diver. 76. Matth. 5. 10. 1. Cor. 13. 3. 1. Petr. 4. 15.

IX. *Similiter & summi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis, dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Christus Rex Israel descendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus*. Crux Christi, confusio sapientium mundi. Omnem namque sensum humanæ mentis excessit divini altitudo consilii: *Complacuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes*; ut *mirabilior fieret constantia fidei ex difficultate credendi*. Inconsequens enim & irrationabile videbatur recipere animo, quòd Creatorem omnium naturarum in substantia veri hominis Virgo intemerata pepe-risset, quòd æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret universa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & post dedecora illusionum, cruci se permisisset affligi. *Sed in iis omnibus simul sunt & humilitas hominis, & celsitudo Deitatis; nec misericordiæ ratio majestatem miserentis obscurat: quia de infalibili potentia factum est, ut cùm homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus est in carne passibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem*. Cùm Dominus crucifixi corporis elevatione sublimis, reconcilia- « tionem mundi exequeretur in quadam arce supplicii, Latronemque con- « versum ad paradisi vocaret habitaculum, vos, Principes Judæorum, Le- « gisque Doctores, nec conscientiæ impietate compuncti, nec effectu scele- « ris mitigati, fixuris clavorum addebatis tela linguarum, dicentes: *Alios* « *salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Si Rex Israel est, descendat* « *nunc de cruce, & credimus ei*. Sed his vocibus vestris stultis atque blas- « phemis reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam « ferunt cœlum, terra, sol, syderaque, indignos vos suos ministerio pro- « testantes, terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæ- « citatis ostentant. Quòd si ad arguendum vos, nec cœlestia nec inferna « sufficiunt, & crucem Christi magis potuerunt petræ atque monumenta, « quàm corda vestra sentire, saltem quod in Templo actum est advertite. « Velum cujus objectu intereludebantur Sancta Sanctorum, à summo usque « ad imum diruptum est; & sacrum illud mysticumque secretum, quod so- « lus summus Pontifex jussus fuerat intrare, reseratum est, ut nihil jam es- « set discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. Repudiatos itaque vos de- « buistis agnoscere, & omne jus Sacerdotii perdidisse, quia verum erat, « quod Veritas vobis dixerat: *Si crederetis Mosi, crederetis & mihi*. Meritò « ergo vos Testamentum utrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege « privatos, qui ideò resistitis novis, quia non credidistis antiquis.

1. Cor. 1. 21. S. Leo fer. de Paff. Dom. S. Leo fer. 10. de Paff. Domini. Joan. 5. 46.

X. *Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabacthani: quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Illius querimoniæ anxietate, optimè Jesu, indicas, verba esse delictorum tuorum, quorum personam & causam assumpseras: in tantum ut per Moysen & per Apostolum sustinueris vocari peccatum & maledictum, pro similitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis voluisti intel-

Auctor lib. de Card. operib. Christi, fer. de Paff. Christi apud S. Cypr.

 ligi,

ligi, qui deseri à Deo propter peccata meruerant, quorum reconciliationis agebas causam. In qua allegator subtilis pro servis servilem non dignaris accipere personam: & in tantum infirmis compateris, ut nec crucifigi, nec mori, dum illi vivant, & te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi, & respirent derelicti. *Hæc est causa, quare derelictus sit, ut colligeret & revocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui sine Deo fuerant, dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, & Christi efficerentur & Dii*: Unde scriptum est: *Ego dixi, Dii estis*. In nobis quærenda causa derelictionis, superbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, &c.

XI. *Jesus autem emissa voce magna expiravit*. Clamor peccatorum nostrorum Christo Jesu mortem infert; clamor Christi morientis, mortemque suam Patri offerentis, nos ab æterna morte liberat. Ad Deum cum Jesu & per Jesum Filium ejus Dominum nostrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas nostras in benefactis*. Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis, clamor cordis est. Frigus charitatis, silentium cordis est*.

1. Petri 4. 19.

S. Augustin. enarr. in ps. 37.

XII. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat*. Auditus invenit, quod non visus; oculum species fefellit, auri veritas se infudit; oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum; auri Dei Filius, auri formosus innotuit. Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem, sub tot infirmitatis indiciis Dominum majestatis agnovit: ideòque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo quod audivit, quia *Fides ex auditu*.

S. Bern. serm. 28. in cantic.

Rom. 10.

XIII. *Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum, involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti*. Verè dives Joseph, qui totam Domini personam compositam reportarit. Verè dives, qui duplicem Christi substantiam à Pilato accepit. Planè dives, qui inæstimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & salutem nactus sit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Verè dives es, ò Joseph, si perfectè nosti quem tenes. An orientem sepelis velut mortuum, qui orientis omnis oriens existit, Jesum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jesu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvis ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu destitutis incessum reddidit? Unguenta cœlesti unguento affundis, quod se ipsum effudit, & sanctimonia replevit? Divini Jesu corporis adhuc sanguine fluens latus audes abstergere, qui profluvio sanguinis laborantem sanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas verò faces accendes veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui sine ullo silentio laudatur ab omni cœlesti exercitu? Num lacrymas pro eo fundis, ut mortuo, qui lacrymatus, mortuum quatriduanum resuscitavit? Beatas tuas manus, quibus portasti portantem omnia! Joseph & Nicodemus Cherubim antecesserunt, Deum Cherubim in se ipsis extollentes & gestantes. Antecesserunt senis alis præditos ministri Dei effecti, qui non alis, sed sindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Josephi ab Arimathæa pietatem imitemur,

S. Epiph. homil. in Christi Jesu sepulturam.

temur, Christi corpus non jam mortuum, sed vivens & gloriosum in sacra Eucharistiæ Communione suscepturi. Cum Christo moriamur peccato, mundo corde Christum suscipiamus. Cor nostrum sit velut sepulchrum novum, recordatione & imitatione Passionis & mortis Christi. Sit excisum in petra, id est, in Christo fundatum & radicatum firma fide & charitate. Ejus ostium occlusum sit mundo & ejus amoribus, terrenis desideriis, cunctisque occasionibus peccati, per sacrum secessum & silentium. Sit Christus ipse verbo suo & gratia lapis vivus, qui viventis illius monumenti ostium claudat tentationibus diaboli & mundi: *Et advolvit lapidem ad ostium monumenti*.

C A P U T XVI.

Sensus Litteralis.

Mirum est, quòd de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quòd in pluribus Codicibus non inveniretur; qui refert S. Hieronymus in Epistola ad Hedibiam, Quæstione 3. cùm S. Irenæus Apostolorum proximus ætati, illud ceu Canonicum agnoverit lib. 3. adversùs Hæreses cap. 2. agnoverint & Patres cæteri; nec omissam à S. Marco Resurrectionis Christi historiam, sit verisimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Æthiops, Persa, & Latinus Interpretes.

I. *Et cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum*. Hic, *Emerunt*, usurpat S. Marcus pro, *Emerant*; inclinante enim die Parasceves comparaverant aromata ad ungendum corpus Jesu, ut statim atque Sabbatum transiisset, hoc pietatis officio perfungerentur; ut colligitur ex S. Luca. *Et dies erat Parasceves* (inquit) *& Sabbatum illucescebat. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum. Una autem Sabbati, valde diluculo, venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata*.

II. *Et valdè manè una Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Christianos appellata est, *veniunt ad monumentum, orto jam sole*. Aoristus primus pro tempore præsenti hic, ut alibi, sæpè usurpatur, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, *oriente jam sole*; cùm primùm solis lumen affulgere inciperet multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes, appositam esse monumento custodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes* versùs sepulchrum, *viderunt revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipsis commodè accidit: *Erat enim magnus valdè*; lapidisque moles & grave pondus ipsas tenebat solicitas. *Et introeuntes in monumentum*, in speluncam in qua excisum erat sepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis specie, *sedentem in dextris, coopertum stola candida; & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum*. Vacuum videte sepulchrum & sudaria quibus

bus corpus ejus involutum fuerat, antequam tumulo conderetur. Ne igitur hìc ultra moram faciatis: sed ite, *dicite Discipulis ejus, & Petro* imprimis Apostolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam*: ibi eum videbitis redivivum, *sicut dixit vobis*. *At illæ exeuntes* è monumento (*invaserat enim eas tremor & pavor*) ex terræ motu, ex Angelica visione, ex eventus novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum, quos obvios forte habuerunt, *quidquam dixerunt*: *timebant enim* Judæos: sed citò Apostolis renuntiarunt, quod viderant & audiverant.

III. *Surgens autem mane, prima Sabbati*, id est, hebdomadæ, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia*. Apparuit illi soli, sub hortulani specie, cùm paululùm recessisset à monumento, & à cæteris mulieribus, quæ ad sepulchrum remanserant. *Illa vadens*, citò, *nuntiavit his qui cum eo*, scilicet Jesu, *fuerant, lugentibus & flentibus* amissum Dominum & Magistrum. *Et illi audientes quia viveret* Jesus, & visus *esset ab ea, non crediderunt* ejus relationi.

Luc. 24. IV. *Post hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jesu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus ostensus est in alia effigie*; ut ipsis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur, ne eum agnoscerent* (inquit S. Lucas) *Euntibus in villam*, cui nomen Emmaus, *Et illi euntes nuntiaverunt cæteris* Discipulis: *qui nec illis crediderunt*.

Luc. 24. vers. 36. Jo: 20. 19. V. *Novissimè* post apparitiones memoratas, *recumbentibus illis undecim*, mensæ accumbentibus, ipsa Resurrectionis die *apparuit*. Quamvis abesset

S. Augustin. lib. 3. de consensu Evang. c. 25. Thomas, dicuntur *undecim*: Hoc scilicet numero Apostolica societas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt*; scilicet Mariæ Magdalenæ, cæterisque mulieribus, Petro & Joanni, & duobus illis Discipulis, quibus Emmauntem euntibus apparuit.

VI. *Et dixit eis*, non tunc, sed posteà in Monte Galilææ, *Euntes in mundum universum*, non in solam Judæam, ut hactenùs, sed quocumque volueritis & poteritis, quà latè patet orbis terrarum, vos & successores

Matth. 28. 16. 17. 18. 19. vestri, *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, Omnibus hominibus, nullo discrimine sexus, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim

Matth. 10. edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibueram, ne *in viam Gentium* abiretis. Restringitur ab Evangelista creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum restringitur, cùm Eva dicitur: *Mater viventium*; & vox carnis, cùm profitemur in Symbolo *Carnis resurrectionem*. Confer cum Epist. ad Coloss. cap. 1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est*.

VII. *Qui crediderit* Evangelio fide per dilectionem operante, fide quæ sic appellatur, ex eo quòd fiat quod dicitur; fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; *& baptizatus fuerit, salvus erit*, vitam æternam consequetur, si in fide & observantia divinæ legis perseveret. *Qui verò non crediderit*, ut oportet, fidem suam Evangelicæ Legis observantia & sanctis operibus ostendens, condemnabitur Dei judicio, æternis suppliciis addicetur, gravioribus quàm illi quibus Evangelium non est prædicatum, Non repetit alterum membrum, *& baptizatus non fuerit*; sed tantùm, *qui non crediderit, condemnabitur*, innuens, interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil.

Rom. 10. 10. S. August. l. 4. de Baptismo, c. 22. *Quantùm* namque *valeat etiam sine visibili Sacramento baptismi, quod ait Apostolus, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*;

in

in sancto Latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cùm ministerium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.

VIII. *Signa autem*, id est, miracula, charismata à Deo tamquam sigilla & testimonia veritatis, ejus missione, afflatu, auctoritate annunciatæ, data, *eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo*, id est, invocato nomine meo; aut, virtute mea ac potentia, *dæmonia ejicient: linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas antea non noverant, nec didicerant. *Serpentes tollent*; venenata animalia auferent ex locis quibus infesta erant, quin etiam prehendent impunè: sic Paulus viperam quæ manum ejus invaserat, illæsus in ignem excussit (Act. 28. 4.) *Et, si mortiferum quid biberint*, sive fortuitò, sive coacti à persecutoribus, *non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Hæc autem promissio signorum & gratiarum, (ut Theologi vocant) gratis datarum, non pertinet ad omnes & singulos Fideles, sed ad aliquos tantùm, nunc plures, nunc pauciores, prout Christo visum fuerit, ad fidem stabiliendam & propagandam. Credentibus autem indefinitè hæc promittit, quia quæ aliquibus data sunt, ad omnium utilitatem data sunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promissio pertinet, quasi semper & ubique fiant ab iis qui crediderint; sed quòd non defutura sint Ecclesiæ hæc dona & signa, cùm opus fuerit. Per Apostolos autem & Apostolicos viros factum est, ut non essent necessaria posteris: *Cùm enim Ecclesia Catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit, nec miracula illa*, eadem & tam frequentia, *in nostra tempora durare* permissa sunt, *ne animus semper visibilia quæreret, & eorum consuetudine frigesceret genus humanum, quorum novitate flagravit: nec jam nobis dubium esse oportet, iis esse credendum, qui cùm ea prædicarent, quæ pauci assequuntur, se tamen sequendos populis persuadere potuerunt*. Signa ista necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt: *Ut enim ad fidem cresceret, miraculis fuerat nutrienda; quia & nos cùm arbusta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quousque ea in terra jam coaluisse videamus: & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc Paulus ait: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus*.

1. Cor. 12. 4. 5. 6. & 7.

S. Augustin. lib. de vera Relig. c. 25.

S. Gregor. M. homil. 29. in Evang.

1. Cor. 14.

IX. *Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies à Resurrectione gloriosa eis frequenter apparens, *assumptus est in cælum*, ut homo, virtute propria Divinitatis suæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult, moventis: *& sedet à dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majestatis, imperii consortium exaltatus, ut ipsi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per gloriosam ejus Resurrectionem & Ascensionem supra omnes cœlos, nobis innotescit. Unde S. Paulus: *Deus*, (inquit) *Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quòd nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur*. Sedet à dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in possessione beatitudinis, in Regia & judiciaria potestate. Sessio autem quietem, æternamque gloriosi status immutabilitatem significat.

Ephes. 1.

S. Th. III. p. q. 58. art. 2.

X. Illi

X. *Illi autem profecti in mundum universum*, sicut eis Jesus præceperat; non tamen statim post Ascensionem ejus, sed post missionem Spiritus sancti die Pentecostes; *prædicaverunt evangelium ubique*, non in Judæa tantùm, sed in variis orbis terrarum plagis, quò eos dirigebat Spiritus sanctus; *Domino cooperante*, intrinsecus per gratiam suam simul operante Jesu Christo cum Prædicatoribus, & cum auditoribus qui Evangelio credebant: illis dans verbum virtute multa, & sapientiam cui non possent resistere adversarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inspirando, quæ Dei donum est. *Et sermonem*, Evangelii prædicationem, legitimam Prædicatorum missionem, doctrinæ veritatem, extrinsecùs *confirmante* & obsignante *sequentibus signis*: Miraculis, quæ sola Dei virtute fieri possunt, qui falsitatem, errorem, mendacium approbare non potest, cùm sit prima & summa Veritas, quæ non fallere potest, nec falli. Christus igitur afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, *Miraculis conciliavit auctoritatem*, *auctoritate meruit fidem*, *fide contraxit multitudinem*, *multitudine obtinuit vetustatem*, *vetustate roboravit Religionem*. Post Christi Passionem, Resurrectionem, & Ascensionem in cœlos, descensumque Spiritus Sancti, nomen Christi Jesu per Apostolorum prædicationem ubique propagatum est, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant universæ. *Ante Resurrectionem Christi, notus tantùm in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus: & ipsi qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur. Ubi tunc totius orbis homines, ab India usque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici Oceani tam innumerabiles populi, & tantarum Gentium multitudines? .... Velut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui Creatoris omnis homo pecus est. Nunc verò Passionem Christi & Resurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ sonant.*

S. Augustin. lib. de utilit. credendi, c. 14.

S. Hieron. ep. 5. de morte Nepotiani.

Sensus Moralis.

I. **E**T *cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum*. Sanctarum Mulierum pietatem imitari debemus, ad monumentum Domini cum aromatibus proficisci, id est cum fragrantia charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum sanctis desideriis. Oratio & eleemosyna pretiosa sunt aromata, quorum odor Deo gratissimus est: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu suo* (inquit Propheta) *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo* (ait Apostolus) *Oblatio justi* (inquit Sapiens) *impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi*. Qui carnem suam per castitatem, per mortificationem Christianam, Deo consecrat, pretiosum unguentum ad Christi monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & seras & aridas escas, & appendices hujus officii sordes, caro de proprio suo incommodo instaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modesta in occulto matrimonii dissimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur*. Cum aromatibus ad Christi Jesu monumentum venient mulieres Christianæ, si orent: *In habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona*. Si maximè solicitæ sint de cultu & ornatu ejus: *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei* locu-

S. Gregor. M. homil. 21. in Evang.

Psal. 140. 2. Philipp. 4. 18.

Eccli. 35. 8.

Tertull. lib. de Resurr. carnis, c. 7.

1. Tim. 2, 9. 10.

1. Petr. 3. 4. 5.

locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Christus in sepulchro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt sanctæ mulieres. *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Numquid, ut suscitarent? Et nos scimus, quia suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujusmodi est, ne fit cæteris odor mortis, ne perefluat & penitùs dissolvatur. *Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, deinde rectitudinis zelum, & inter hæc discretionis spiritum non omittat. Linguæ quoque aromata tria sunt, modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo.* Quia verò consequens est, ut cujus vita despicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet, ut & *Manus habeat aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate.* Unde Apostolus ait: *Sobriè, & justè, & piè vivamus.* Hæc enim tria sunt conversationi nostræ maximè necessaria, quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Plura dabit S. Bernardus. S.Bern. ser.1. pro Temp.Paschali. Tit.2.

II. *Et valdè manè una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Amor nescit moras, cùm officia exhibenda sunt dilecto. Sponsa citò de lecto surgit, ut quærat dilectum. Qui Christum vocantem continuò non sequuntur, sed retrò respiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non sunt apti regno Dei. Igitur *valdè manè* ad Christi monumentum conferre nos debemus, ejus nos obsequiis devovere, ipsi commori & cum ipso resurgere quantociùs, statim atque Sol justitiæ per gratiam suam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda conversio, non adolescentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & serior ætas Deo reservanda. Non imitandi Judæi, qui neglecta domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitadum nullo zelo movebantur, quam ob causam Deus illis sterilitatem immisit. *Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.* Aggæi 1. 2.

III. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt revolutum lapidem: Erat quippè magnus valdè.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitàs. Peccatori ante conversionem, aut initio conversionis, difficile videtur revolvere lapidem pravæ consuetudinis, removere sæcularis conversationis impedimenta: *Quis*, inquit, *revolvet nobis lapidem?* Sed si in amore Dei crescat & confirmetur, si in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Testis S. Cyprianus, id in se ipso expertus: *Cùm* (inquit) *in tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuò posset; utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat, exponeret; & corporea licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, ajebam, tanta conversio; ut repentè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Alta hæc & profunda penitùs radices sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? Et qui pretiosa veste conspicuus, in auro atque in purpura fulsit,* S.Cypr. ep.1. ad Donatum.

fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest. Hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cùm solus est. Tenaciùs semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, violentia irritet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem; sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis favebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper lumen infudit; postquam cælitus Spiritu haustto in novum me hominem nativitas secunda reparavit; mirum in modum protinùs confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare, quod priùs, difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere, terrenum fuisse, quod priùs carnaliter delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus sanctus animaret.

IV. *Jesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hìc: ecce locus ubi posuerunt eum.* Crucifixus est, & surrexit. Passione & morte in
Luc.24. cruce promeritus est gloriam resurrectionis, vitam immortalem. *Sic enim*
Philipp.2.8. *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Christus *factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Christo compati & commori debemus, si cum ipso vivere, æter-
Rom.8.17. nùmque regnare velimus. *Cohæredes* sumus Christi, per ejus gratiam, qua filii Dei, & consequenter hæredes facti sumus: sed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur* .... *Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.*

Surrexit, non est hic. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum sepulcra mortuorum, domus illorum sunt usque in diem resurrectionis ge-
Psal.48.12. neralis. *Sepulcra eorum domus illorum in æternum.* Christi sepulcrum velut hospitium est, ubi triduo quiescit, tertia die ad vitam immortalem transi-
Psal.140.10. turus. *Singulariter sum ego, donec transeam.* Quidam à Prophetis, ab ipso Christo; ab Apostolis, ab aliis Sanctis suscitati sunt iterùm morituri, & in sepulcrum rursus infesendi: *Christus resurgens ex mortuis; jam non*
Rom. 6. *moritur, mors illi ultra non dominabitur* .... *Semper vivit ad*
Hebr.7.25. *interpellandum pro nobis* .... *Et Regni ejus non erit finis.* Hujus
Luc.1.33. gloriæ consortium, hujus Regni unà cum ipso possessionem nobis promittit, si spiritaliter resurgamus, si verè moriamur peccato, & vivamus Deo, si deinceps non moriamur, Deum deserentes, qui est vita nostrarum animarum, si ad æterna bona ferventissimis desideriis suspiremus, & per bona opera nostram ad illa vocationem certam facere satagamus. Ut futuram vitam nobis ostenderet, ad eamque aspiraremus & tenderemus, Christus
S.Gregor.M. hom.21.in Ev. resurrexit: *Duæ etenim vitæ erant* (inquit S. Gregorius) *quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippè mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis. Sed venit mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Unam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus*

itaque

Itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio.

V. *Sed ite, dicite Discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Præit semper Jesus illis qui ipsum crucifixum quærunt, præit gratia sua illos confirmans & recreans, ac spe beatitudinis æternæ consolatur, in qua ipsum videbunt gloriosum. Christi gloria aliis enarranda, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite Discipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione. S.Gregor.

VI. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor.* Pœnis & crucibus interioribus consolationes cœlestes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ, quæ juxta crucem Jesu perseveraverat magna constantia & fidelitate, quæ à sepulcro Domini amore ejus succensa non recedebat, primò apparuit. Hæc est, de qua septem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, superabundavit & gratia. Apostolis *lugentibus & flentibus* Christi Resurrectio nunciatur. In illis impletur illud Domini Jesu promissum: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas stabiliendæ fidei Resurrectionis Jesu serviat, eisque postmodùm ipsam prædicantibus faciliùs credatur.

VII. *Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Fortasse aliquis dixerit: Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem bonis operibus probat & ornat. Verè enim fidelis est, qui his quæ verbis dicit, moribus non contradicit, *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur*, (inquit S. Paulus.) Galat.5.6. *Quid proderit*, (inquit S. Jacobus) *si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa . . . . . . Tu credis, quoniam unus est Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? . . . . . . Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Jacobi 2. Hinc de quibusdam falsis Fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Tit.1.16. Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* 1.Joan.2.4. Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. *Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus implemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisque vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si servat post baptismum, quod ante baptismum spopondit, certus jam quia fidelis est, gaudeat.* S. Gregor. M. hom. 29. in Evang. Sed ecce quod promisit, minimè servavit: si ad exercenda prava opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est, videamus, si jam scit plangere, quod erravit; Idem, ibid.

VIII. *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent,* &c. Sancta Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cùm pro exorcismi gratia manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt; ««

„ quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quippè qui jam vitæ „ veteris sæcularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, con- „ ditoris sui laudes & potentiam, quantum prævalent, narrant; quid aliud „ faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus „ malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas „ suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, „ mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties „ proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute „ concurrunt, & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in „ propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus im- „ ponunt, ut benè habeant? Quæ miracula tantò majora sunt, quantò spi- „ ritalia: tantò majora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ su- „ scitantur. Hæc signa, Fratres charissimi, auctore Deo, si vultis facitis. „ Corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt: hæc „ verò spiritalia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed „ faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non „ possunt. Unde de quibusdam Christus ait: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia non novi vos, discedite à me omnes qui operamini ini-* „ *quitatem*. Nolite ergo amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi com- „ munia: sed hæc, quæ modò diximus. *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tantò securiora sunt, quantò & occulta; & de quibus apud Dominum eo major fit retributio, quo apud homines minor est gloria*. Non multùm absimilis est S. Bernardi tropologia. Non difficile arbitror, inquit, nosse, quemadmodum intelligi signa possint præsentia, ut fiat indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. *Primum enim opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæmonia, cùm eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cùm jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinantium in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Ubi verò compunctione cordis, & oris confessione, priora sunt deleta peccata, ne recidivum patiantur, & jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profectò si* mortiferum quid biberint, non eis nocebit. *Quoniam juxta Salvatoris exemplum, cùm gustaverint, nolent bibere; id est, cùm senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit* (quia nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu) *concupiscentiæ sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculoso est sic correptæ & infirmæ affectionis lucta: Sed* qui crediderint, super ægros manus imponent, & benè habebunt: *Id est, ægras affectiones bonis operibus varient, & hoc remedio curabuntur*.

Matt. 7.

S. Ber. ser. 1. de Ascensione Domini.

IX. *Et Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei*. Dominus noster Jesus Christus ascendit in cœlum; ascendat cum illo & cor nostrum: Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum, sed quodammodo clamat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ipsi interim roboremur, in hoc votis „ omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. „ Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi vetustatem. Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina pecca-

S. Augustin. ser. 263. alias de Tempore 174. & de diversis 90.

torum . . . . *Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, & assistit nunc vultui Dei pro nobis*. Sedet autem habens in dextera misericordiam, in sinistra judicium: & misericordiam multam nimis, & judicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroboravit misericordiam suam super timentes se, secundùm altitudinem cœli à terra: & misericordia hæc ab æterno & usque in æternum super timentes eum; ab æterno per prædestinationem, in æternum per glorificationem. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominum, & utrinque stat fixa sententia æternitatis; & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Ascensiones in corde nostro disponamus in valle lacrymarum, in loco quem Deus posuit, ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis possumus, sed *Benedictionem dabit Legislator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum deorum in Sion. Deo serviamus in sanctitate & justitia, in charitate & humilitate, omnibus diebus nostris; ut per humilitatem ad sublimitatem gloriæ æternæ ascendamus, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potiùs quàm ascendit; quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. *Christus enim cùm per naturam divinitatis non haberet, quo cresceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est; per descensum quomodo cresceret, invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum. Propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet à dextris Dei*. Vade & tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis, quia ut æterna lege fixum est: *Omnis qui se humiliat, exaltabitur*. O perversitas, ò abusio filiorum Adam! quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelis formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur, qui vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum.

S.Bern. ser. 11. de Asc. Domini.

Psal. 83. 7.

Luc. 14.

Assumptus est in cælum. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus; nostræque salutis consummatio est. *Ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia*. Ascendit, ut viam nobis pararet: *Vado*, inquit, *parare vobis locum*. Prophetæ vaticinium impletum est: *Ascendit pandens iter ante eos*. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quò caput præcessit: *Ut ubi ego sum* (inquit) *& vos sitis*. Quamobrem *Ascendens in cælum, captivam duxit captivitatem*. Justorum animas in limbo detentas, antequàm cœlum passione ac morte sua reserasset, captivitate solvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpotè per victoriam suam acquisitas. Secundò, sicut Pontifex in veteri Testamento intrabat Sanctuarium, ut coram Deo staret pro populo: ita & Christus intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cœlum intulit, est quædam interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. *Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius Tabernaculum non manufactum id est, non hujus creationis; neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa . . . . . Non enim in manu facta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis*. Tertiò, assumptus est, ut in cœlorum sede quasi Deus & Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret: *Ascendens in altum, dedit dona hominibus*. Quartò, assum-

Psal. 4. 10.
Joan. 14. 2.
Micheæ 2. 13.

Ephes. 4.
Psal. 67. 19.

Hebr. 9. 11. 12. 24.

Ephes. 4. 8.
Psal. 67. 19.

sumptus est in cœlum, ad Fidem nostram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea sunt, quæ non videntur. Unde ipse Dominus Discipulis suis ait, quòd Spiritus sanctus adveniens, *arguet mundum de justitia*, eorum scilicet qui credunt. Ipsa quippè fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Unde subdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me*: Beati enim qui non vident, & credunt. *Erit itaque vestra justitia qua mundus arguetur, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me: Quoniam in eum quem non videbitis, credetis in me: & quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me, quod sum vobiscum modò; non videbitis humilem, sed excelsum; non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum: & de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum*. Quintò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum, ad spei nostræ provectionem. Per hoc enim, quòd humanam naturam assumptam in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi: quia *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*. Unde ipse Christus ait: *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, & vos sitis*. Sextò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœlestia. *Quæ sursum sunt quærite* (inquit Apostolus) *ubi Christus in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*. Nam *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*: Thesaurus autem noster in cœlis est Christus Jesus. Et quia Spiritus sanctus amor est nos in cœlestia rapiens, ideò Discipulis suis ait: *Expedit vobis, ut ego vadam: Si enim non abiero, Paracletus non ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos*. Quasi diceret: *Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum: Habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis*. Intellectu & affectu planè purgatis, ut sicut bonum novimus, sic & velimus, quod solum perfecta Religio est, utroque Christum in cœlos ascendentem prosequamur. Meminerimus Elisæi, qui cùm Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postularet, quod vellet respondit: *Oro, ut fiat spiritus tuus duplex in me*. At ille: *Rem difficilem postulasti: attamen si videris, quando tollar à te, erit quod petisti*. Quis spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est, qui illum habere mereatur, ut soli Deo vivens non noverit nisi Deum; nec cupiat nisi Deum: *Attamen*, inquis, *si videris, quando tollar à te, erit quod petisti*.

Joann. 16. 10. — S. Augustin. tract. 95. in Evang. S. Jo. — Matt. 24. — Joann. 14. — Joann. 16. — Tract. 94. in Joann. — 4. Reg. 2.

X. *Illi verè profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*. Præceptum obedientia, obedientiam verò signa secuta sunt. Profecti Apostoli prædicaverunt ubique, ut Domini mandatum implerent, & ut Prophetia impleretur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Ipsis cooperatus est Dominus, ut promissa sua impleret, usque compertum haberent, quia *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habemus, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit; & Totum Deo detur, qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam*. Sed & nos ipsi Deo cooperemur necesse est, ne gratia Dei vacua sit in nobis. Prædicemus ubique Christum Jesum, & hunc crucifixum; ipsum glorificemus, non verbis modò, sed operibus & sancta conversatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantùm in nobis est, alios accendamus & adducamus.

Psal. 18. 5. — 1. Cor. 3. 7. — S. Cyprian. — S. Augustin.

Finis Expositionis Sancti Evangelii secundùm Marcum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum Jesu Christi *Evangelium secundùm Lucam.*

LUCAS patria Antiochenus, professione Medicus, *Proselytus* fuisse (*a*) traditur; sive ex Paganismo ad Judæorum Religionem transierit, quæ communior est vocis istius significatio; sive ex Gentilibus conversus fuerit ad Christum, quod verisimiliùs colligitur ex Epistola ad (*b*) Colossenses, ubi eum nominat S. Paulus seorsim ab iis *qui sunt ex Circumcisione*. Ad Christi fidem adductus fuisse creditur à S. Paulo, cujus filium spiritualem illum nominat S. (*c*) Hieronymus. Ejusdem Apostoli cognatum fuisse, quem ad Romanos (*d*) scribens, *Lucium* appellat, inflexa paululùm nominis pronuntiatione, existimavit Origenes. Ex numero 70. Discipulorum Christi non fuit, ut S. Epiphanio (*e*) visum est; nec proinde unus ex duobus, quibus ipsa die Resurrectionis suæ euntibus Emmaus Dominus apparuit, quod S. (*f*) Gregorius conjecit: sed Apostolorum discipulus, præsertim S. Pauli, cujus peregrinationum comes, & laborum Apostolicorum socius fuit, ut S. (*g*) Irenæus, (*h*) Tertullianus, (*i*) Eusebius, (*k*) Hieronymus & (*l*) Augustinus testantur. Scripsit Evangelium post SS. Matthæum & Marcum, in Achaiæ Bæotiæque partibus, anno Christi circiter 53. quædam altiùs repetens, quàm priores Evangelistæ, & audita magis quàm visa describens, ut ipse in Prooemio confitetur. De illo hunc locum (*m*) Apostoli plurimi (*n*) Veterum intelligunt: *Misimus cum illo* (Tito scilicet) *Fratrem cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias: non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram*. S. Paulum, cum de suo loquitur Evangelio, (*Rom.* 2. 16. & *c.* 16. 25. & 1. *Thessal.* 1. 5.) intelligere Evangelium S. Lucæ, quidam existimarunt; quod à S. Paulo dictatum, & à Luca scriptum, Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ S. Athanasio attributæ ait. Quod quidem eo sensu explicandum est, quo S. Irenæus libro 3.

(*a*) S. Hier. in Catal. Script. Eccles. & in epist. ad Galat. p. 226.
(*b*) Coloss. 4.
(*c*) S. Hier. in c. 65. Isai.
(*d*) Rom. 16. 21
(*e*) S. Epiph. hær. 51.
(*f*) S. Gr. lib. 1. mor. c. 1.
(*g*) S. Iren. l. 1. c. 20.
(*h*) Tertul. l. 4. contra Marcion. c. 2.
(*i*) Euseb. l. 3. c. 4.
(*k*) S. Hier. in catal. & prol. in Matt.
(*l*) S. Augustin. l. 1. de consen. Evang. cap. 1.
(*m*) 2. Cor. 8. 18.
(*n*) Orig. hom. 1. in Luc. S. Chrysost. h. 10. in 2. Tim. & hom. 1. in Act. S. Hieron. in Cat. Scr. Eccles. Euseb. l. 3. hist. c. 4.

bro 3. cap. 1. scripsit: *Lucas sectator Pauli, Evangelium à Paulo prædicatum litteris mandavit*. Et (o) Tertullianus: *Lucas non Apostolus, sed Apostolicus; non magister, sed discipulus, utique magistro minor; certè tantò posterior, quantò posterioris Apostoli sectator, Pauli sine dubio: ut & si sub ipsius Pauli nomine Evangelium Marcion intulisset, non sufficeret ad fidem singularitas instrumenti, destituta patrocinio antecessorum: exigeretur enim id quoque Evangelium quod Paulus invenit, cui fidem dedit, cui mox suum congruere gestit.... Paulus illuminator Lucæ.... Eadem auctoritas Ecclesiarum Apostolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Evangeliis, quæ proinde per illas & secundùm illas habemus, Joannis dico & Matthæi; licèt & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Caput, Magistrorum videri, quæ Discipuli promulgarunt*. Græcè scripsit Evangelium S. Lucas, & stylo quidem elegantiori, quàm Evangelistæ cæteri.

(o) Tertull. l. 4. contra Marcion. c. 2. & 5.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM LUCAM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. Q*Voniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum*. Quatuor primi capitis istius versus rationem habent præfationis ab ipsomet S. Evangelista conscriptæ, ut consilium suum exponeret, fidemque Historiæ à se conscribendæ conciliaret. Multi (inquit) hucusque conati sunt, non malo animo, quamquam privato consilio & humana industria, scribere historiam rerum, quæ à Christo Jesu gestæ sunt, ad implendum Vaticinia Prophetarum, eo quo gestæ sunt ordine. His certè verbis, *Multi conati sunt*, nec Matthæum & Marcum perstringit, qui non solùm conati sunt scribere Evangelium, sed feliciter id sunt executi; neque pseudoapostolos, quos eo tempore falsa, fabulosa, hæretica Evangelia jam scripsisse, certum non est, & quos reprehendisset ac damnasset divinus Evangelista. Quosdam igitur Apostolorum discipulos indigitare videtur, qui à Magistris prædi-

cantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis ſuis contexere & adornare aggreſſi erant, irrito nihilominus conatu, ut S. Ambroſius interpretatur. *Qui ordinare conatus eſt*, inquit, *ſuo labore conatus eſt, nec implevit. Sine conatu enim ſunt donationes & gratia Dei; quæ ubi ſe infuderit, rigare conſuevit; ut non egeat, ſed redundet ſcriptoris ingenium*. Non conati ſunt SS. Evangeliſtæ; *ſed divino Spiritu ubertatem dictorum, rerumque omnium miniſtrante, ſine ullo molimine cœpta complerunt*. Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *Narrationem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum*, Græcè πεπληροφορημένων, verti etiam poſſe notat S. Ambroſ. *Quæ in nobis redundant*: quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cùm fidem effectus adſtruat, exitus prodat. Nonnulli verterunt, *Rerum quæ nobis abundè probatæ ſunt*; quarum ita certa & explorata nobis veritas eſt, ut de illis ambigi non poſſit.

S. Ambr. l. 1. in Luc. n. 3.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis*. Multi conati ſunt geſtorum Chriſti hiſtoriam texere, myſteriorum, ſermonum, ac miraculorum ejus ſcribere narrationem, ſicut nobis tradiderunt, qui teſtes illorum fuerunt, Virgo præcipuè Deipara, & Apoſtoli; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Chriſti, & Præcurſoris ejus Joannis plenam omnium fidem fecerat; Apoſtoli verò ab initio prædicationis ipſius, ſeu Sermonis Evangelici, rerum omnium à Chriſto geſtarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modò teſtes fuerant, verùm etiam miniſtri ſermonis, id eſt, Prædicatores Evangelii, à Domino Jeſu electi & conſtituti. *Quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonſtratur. Cujus primi Prædicatores Apoſtoli fuerunt, qui Dominum ipſum & Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum etiam præſentem in carne viderunt. Qui non ſolùm ea quæ ex ore ejus audita, vel ab illo ſub oculis ſuis operata, dicta & facta meminerant; verum etiam quæ priùs quàm illi per diſcipulatum adhæſerant, in ejus nativitate vel infantia, vel pueritia, divinitùs geſta, & digna memoria, ſive ab ipſo, ſive à parentibus ejus, ſive à quibuslibet aliis, certiſſimis indiciis & fideliſſimis teſtimoniis requirere & cognoſcere potuerunt, impoſito ſibi evangelizandi munere, generi humano annuntiare curaverunt*.

S. Auguſtin. l. 1. de conſ. Evang. c. 1.

Qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, id eſt, Verbi incarnati. Unde S. Joannes Epiſtola 1. ſcribit: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis*.

S. Ambroſ.

3. *Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*: Viſum eſt & mihi, Spiritu tamen ſancto inſpirante, quemadmodum Apoſtoli in Actis ajunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis*. Non igitur conſilio tantùm humano, & propria voluntate atque electione S. Lucæ viſum eſt Evangelium ſcribere; ſed ſicut placuit ei, qui in ipſo loquebatur Chriſtus; qui ut id quod bonum eſt, nobis quoque bonum videri poſſit, operatur. Sicut ergo cùm aliquis interrogatus, cur voluerit eſſe Chriſtianus, reſpondet: *Viſum eſt mihi*, non negat Deo viſum, à quo præparatur voluntas hominum: ita Sanctus Evangeliſta, cùm ait: *Viſum eſt & mihi*, non negat Spiritus ſancti aſſlantis inſpirationem, revelationem, & impulſum: ſed nec piam diligentiam excludit

S. Ambr. ib. n. 10.

cludit in pervestigandis rebus, & judicium in feligendis, quæ scriptis commendaret. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter*, id est,
rebus omnibus quæ ad historiam & vitam Christi Jesu pertinebant, ab origine repertis, & accuratè pervestigatis, ea scribere, quæ Spiritu sancto
afflante & dirigente scribenda judicavi. Assecuto enim omnia, visum est Joa. 21. 25.
non omnia scribere: quia quæ fecit Jesus, si scribantur omnia, nec ipsum capere mundum posse arbitror (ait S. Joan.) Elegit igitur ex omni- S. Aug. l. 4. de
bus, quæ judicavit apta, & sufficere officio dispensationis suæ: unde etiam consensu Ev.
plurima ab aliis scripta prætermisit, *Ut diversa in Evangelio gratia refulgeret, & propriis quibusdam singuli libri mysteriorum gestorumque miraculis* c. 8.
eminerent; ait Sanctus Ambrosius. Scribere autem se testatur *ex ordine*, S.Amb. l. 1. in
id est, sigillatim ac distinctè, servatoque etiam quoad præcipua Historiæ Luc. n. 11.
capita ordine temporis, quo res gestæ sunt; non quòd in omnibus planè
rebus ac verbis temporis ordinem accuratè magis servaverit, quàm cæteri,
ut in Harmonia Evangelica reliqui ad Lucam accommodandi omninò censeantur: quod Neotericis quibusdam Commentatoribus visum est. *Theophilo* porrò suum Evangelium Lucas inscribit, quo nomine etsi quemlibet ho- Orig. h. 1. in Luc.
minem Deum diligentem, aut Deo dilectum, ab illo designari, Origenes, S.Epiph. Hæref. 51.
S. Epiphanius & S. Ambrosius existimaverint; certum tamen ac definitum S.Amb. l. 1. in
hominem eo nomine significari communior est opinio, hoc imprimis argu- Luc.
mento nixa, quòd *optimus* salutetur, *optime Theophile*; qui titulus nonnisi
illustribus & primariæ dignitatis atque auctoritatis viris tribui consueverat,
ut Festo & Felici in Actis Apostolorum. Confer cum Act. v. 1.

4. *Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem*. Ut
rerum de quibus viva voce, sive ante sive post baptismum, institutus es,
veritatem, firmamque certitudinem recognoscas, hanc legendo Historiam.
Quod tamen non in unius Theophili, sed in totius Ecclesiæ omniumque
Christianorum utilitatem & salutem à sancto Evangelista susceptum, & executioni mandatum est... Sic Evangelicæ Historiæ suæ præfatus Lucas, illius exordium ducit à Joannis Præcursoris Christi nativitate admirabili; in
quo adimpletum Malachiæ vaticinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, &* Malach. 3. 1.
*præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum sanctum
suum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis*.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth*. Quia Religionis instar est fidem de temporibus asserere, ut scitè
dixit Tertullianus; S. Evangelista tempus Nativitatis Joannis & Christi Domini accuratè describit, ut fidem Historiæ conciliet, ac vaticinium celebre Jacob morientis, & Judæ filio suo benedicentis, *Non auferetur Sceptrum* Gen. 49. 10.
*de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse
erit expectatio gentium*; tunc temporis impletum esse significet. *Fuit in
diebus Herodis* Magni, alienigenæ, utpote Idumæi, *Regis Judææ*, Terræ
Israeliticæ à Judæis habitatæ. Hoc scilicet titulo ab Herode Tetrarcha
Galilææ distinguitur Herodes Magnus, quem Romani subactis Judæis Regem præfecerunt, & per quem adulterata Regum, sive Ducum è Judaico
genere successio prærogativam supremæ dignitatis & potestatis amisit.

Zacharias sancti Præcursoris Pater, summus sacerdos non erat, quod S.Aug.
S. Augustino visum, aliisque nonnullis; summus enim Sacerdos vices stationesque minimè observabat, sed ipsi omni tempore sacris operari jus fuit.
2. Lucas summum Sacerdotem *Pontificem* vocare solet. 3. Summus Sacer- Luc. 3. 2.
dos adolebat incensum in Sancto Sanctorum, die solemni Expiationis (*Le-* Act. 4. 6.

 vit.

vit. 16. 29. & 30.) Zacharias verò in altari thymiamatis, quod erat extra velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur simplex Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & classes Sacerdotales octava erat. Cùm scilicet Aaronidæ Sacerdotes in magnum olim numerum excrevissent, & simul omnes sacro fungi non possent officio, ad vitandam confusionem ac dissensionem in ministerio Templi, distribuit eos David in vinginti quatuor classes, quæ per vices suas & hebdomades in Templo ministrarent, jacta forte. Octava porrò ephemeria Abiæ & ejus familiæ contigit. De Sacerdotalibus istis classibus plura Scaliger in Canone Isagogico, ad Chronicon Eusebii, & in Appendice ad Librum de Emendatione Temporum, & Ligfoot in Horis Hebraicis.

2. Paralip. 23. 6. & c. 24. 5. 6. 7. 8. 2. Paral. 23. 8. Joseph. Antiq. l. 7. c. 11.

Et uxor illius de filiabus Aaron. Uxores quidem nonnisi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus licebat, *Ut genus Sacerdotale purum semper impermixtumque maneret* (inquit Josephus.) Verùm extra genus Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat non minoribus dumtaxat Sacerdotibus, sed ipsi Pontifici, (tametsi Philoni aliter visum.) Nam Jojada conjugem habuit Regis Jorami filiam, Achaziæ sororem, ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillajus, secundi ordinis Sacerdos, uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Esdræ* 2. 61.) Quod Scriptura sacra non reprehendit. Quod igitur Zachariam de filiabus Aaron uxorem duxisse narrat S. Lucas, non significat obsequium Legi in hac re præstitum; sed Joannis nobilitatem ex utroque parente commendat, ut observat S. Ambr. *Non solum à parentibus, sed etiam à majoribus Sancti Joannis nobilitas propagatur, non sæculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis: ut non repente conceptam, sed à majoribus acceptam, & ipso infusam jure naturæ fidem prædicare Dominici videretur adventus.*

Levit. 21. 13. Joseph. contra Appionem. l. 1

Philo l. 2. de Monarchia.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 16.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini, sine querela.* Vera justitia sinceraque pietate & sanctimonia Deo, qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non pietatis simulatione & externa specie hominibus imponentes, sed recti corde coram Deo; omnia ejus mandata, & imprimis maximum & primum charitatis mandatum observantes, omnesque Legis ceremonias & statuta; famæque integerrimæ, ut à nemine jurè reprehendi possent. *Justificationes* porrò passim in Scriptura vocantur mandata Dei, quòd eorum accurata observatio cum fide conjuncta justum hominem faciat, ejusque justitiam magis ac magis augeat & demonstret: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. . . . Et, Ex operibus justificatur homo, non ex fide tantùm.* Cæterùm inde colligi non potest Joannis parentes omnis prorsùs expertes peccati etiam levioris vixisse, quod privilegium uni Virgini Deiparæ vindicat Ecclesiæ doctrina. Zacharias enim Sacerdos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes necesse habebant ex Lege Dei primitùs *pro peccatis suis afferre sacrificium, deinde pro populo. Sicut ergo nunc per orationis sacrificium convincimur non esse sine peccato, quoniam justi sumus dicere*, Dimitte nobis debita nostra: *ita & tunc per sacrificia victimarum animalium convincebantur Sacerdotes sine peccato non esse, qui pro suis peccatis jubebantur offerre.* Sed quoquo modo se habeat ista quæstio, utrum homo in hac vita sine peccato esse possit per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, citra singulare privilegium; quod posse fieri S. Ambrosius censit, in hunc sensum explicans, quod de S. Joannis parentibus hic scriptum est: *Nobis sufficit, quòd nullus in Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet provectu excellentiaque justitiæ, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis Dominicæ*, Dimitte nobis debita nostra; *& dicat se* non

Rom. 2. 13. Jacobi 2. 24.

Levit. 9. 7. Hebr. 7. 27. S. Aug. ep. 272. alias 95.

Legatur & lib. 2. de peccatorum meritis, c. 13. & l. de Perfectione justitiæ hominis, c. 17.

non habere peccatum , ne se ipsum decipiat , & veritas in eo non sit , quamvis jam sine querela vivat . Non enim qualecumque etiam tentationis humanæ, sed grave peccatum est , quod in querelam venit . Dicti sunt igitur Zacharias & Elisabeth *sine querela* , id est , fine crimine : nulla enim querela justa est de his in rebus humanis , qui non habent crimen , quod est *peccatum grave , accusatione & damnatione dignissimum* ; ut definit S. Augustinus. S. Aug. tr. 41. in Joa. n.9.

7. *Et non erat illis filius , eò quod esset Elisabeth sterilis , & ambo processissent in diebus suis* . Duplicem orbitatis causam S. Evangelista commemorat, naturalem infœcunditatem Elisabethæ , illiusque & Zachariæ senectutem , ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum est autem , cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante DEUM , secundùm consuetudinem Sacerdotii , sorte exiit , ut incensum poneret , ingressus in Templum Domini* . Cùm in templo ante Arcam sacris operaretur Zacharias secundùm ordinem classis suæ , id est familiæ Abia , & inter se sortiti essent hujus familiæ Sacerdotes , quæ pars sacri ministerii cuique obtingeret , forte consecutus est munus abolendi thymiamatis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & vespere Deo offerebat . Itaque ut hoc munus obiret , ingressus est in interiorem Templi partem , quæ *Sanctum* , sive Sanctuarium vocabatur , in quo erat Altare suffitus , velo diremptum à Sancto Sanctorum , ubi quondam fuerat Arca. Exod. 30.7.8.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi* . Plebs omnis, quam spontanea devotio adduxit , vel debitum pietatis , & publici cultus officium (dies enim fortè erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat, dum Sacerdos thymiama offerret , preces suas illius precibus adjungens. Quò fortè alluditur Apocalypsis 8. 3. 4. *Et alius Angelus venit , & stetit ante Altare , habens thuribulum aureum : & data sunt illi incensa multa , ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum , quod est ante thronum Dei . Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo*.

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini , stans à dextris Altaris incensi . Et Zacharias turbatus est videns , & timor irruit super eum* . Angelus Gabriel à Deo missus , Zachariæ thus adolenti subitò & improvisò apparuit, stans à dextris Altaris thymiamatis , fausto prorsus omine . *Veri* scilicet *Sacerdotis adventum , sacrificii universalis mysterium , cælestis doni gaudium* nuntiaturus à Deo veniebat , ut ait Venerabilis Beda . . . Deus homo , & Virgo Mater , magna Mysteria paulò post perficienda , quæ *paraturam desiderabant , ut credi possent* (ait Tertullianus .) Incarnationi Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana specie apparitiones tempore veteris Legis factæ : Virginis fœcunditati , mulierum sterilium & vetularum conceptiones . Gabrielis igitur apparitio Zachariæ facta , ut Elisabetham ejus conjugem , sterilem licèt ac vetulam , ipsi parituram filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis Matris complenda paulò post mysteria præparabat . Viso autem repentino turbatus Zacharias , & timore vehementi correptus est : Perturbari enim solemus , & à nostro alienari affectu , quando præstringimur alicujus superioris potestatis occursu,ut scitè S.Ambrosius observat: & ejusmodi apparitiones improvisas Angelorum , similes effectus aliàs habuisse legimus . (*Judicum* 6. 22. *Daniel.* 10. 8.).

13. *Ait autem ad illum Angelus : Ne timeas , Zacharia , quoniam exaudita est oratio tua : & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium , & vocabis nomen ejus Joannem* . Se prospera nuntiare Angelus indicat , verbis suavissimis Zachariam compellans : *Ne timeas , quoniam exaudita est oratio tua* . S. Aug. lib. 2. Qu. Evang. Quæst. 1.
De precibus ob impetrandam prolem hic agi , frustra quidam interpretes com-

comminiscuntur. Non enim verisimile est, ut cùm pro populi peccatis, salute, redemptione ille offerret; siquidem populus eum expectabat offerentem; quòd potuerit relictis publicis votis homo senex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præsertim quia nemo orat, ut accipiat, quod se accepturum esse desperat: usque adeò autem ille jam se habiturum filios desperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur: *Exaudita est oratio tua*, pro populo intelligendum est: cujus populi quoniam salus & redemptio, peccatorum abolitio per Christum futura erat, ad hoc nuntiatur Zachariæ filius nasciturus, quia Præcursor Christi destinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium*. Orationis tuæ exauditæ signum est, quòd uxor tua pariet tibi filium, qui Messiam indigitabit Agnum Dei, qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Joannem*, Hebraicè, *Jochanam*, hoc est, *Gratiosum*; tum quia Dei gratia, non vi naturæ in utroque parente effœtæ nasciturus erat: tum quia dandæ mox per Messiam gratiæ nuntius & præco erat futurus. *Habent hoc* S. Amb. *merita Sanctorum, ut à Deo nomen accipiant*. Sic Abraham, Jacob, Petrus, à Deo nomen accepere.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt*. Gaudium non solum privatum & domesticum, sed publicum erit ex ejus nativitate, utpotè publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino*. Hæc gaudendi causa præcipua, filii nasciturì eximia secundùm Deum dignitas, & magnitudo singularis. Erit magnus virtute, donis, ministerio, ut Propheta, ut Præcursor & Baptista Domini. *Et vinum & siceram* Num.6.3.& Levit.13.9. Tert. l. de Jejuniis, c.9. *non bibet*: Omne quod inebriare potest, toto vitæ suæ tempore non bibet, ut verus Nazareus Deo in perpetuum tempus consecratus. *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*: In ipso matris utero adhuc existens sanctificabitur, donisque Spiritus sancti replebitur tanta copia, ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, scilicet in matrem, cui Domini evangelizavit adventum. Cùm enim ad illam accessisset sancta Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis,* S.Amb.l.2.in Luc.n.33. *exultavit in gaudio infans in utero meo*. Nondum erat illi spiritus vitæ, sed spiritus gratiæ, ait S. Ambr. Alius est spiritus vitæ hujus, alius gratiæ: ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum: iste non temporibus, non ætatibus coercetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Jeremiæ Dominus ait, *Priusquam exires de vulva, sanctificavi te*. De Jerem.1.5. Joanne idem probat hic locus. *Et spiritu sancto*, gratia sanctificante, donisque eximiis, & speciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris suæ*. Hunc locum ita intellexere S.Cypr. Origenes, S. Ambrosius, aliique Patres.

S.Cypr.ep.76. Orig.h.4.& 7. in Luc. 16. *Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum*. Multos ad Christum Jesum convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter suadens, ut illi credant, ac pareant. Non enim se ipsum, sed Christum prædicabat: *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, re-* Mat.3.6. *ctas facite semitas ejus*: Et discipulos suos ad Christum mittebat, ut illi tamquam Magistro adhærerent, de quo dicebat: *Illum oportet crescere, me* Joa.3.30. *autem minui*, Multos filiorum Israel convertet, non omnes, Omnes enim non crediderunt Joannis prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Christum, quem prædicabat, receperunt. *Omnis populus audiens, & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. Pharisæi autem & Legisperiti consilium DEI spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo*.

17. *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parare Domi-*

no

ac plebem perfectam . Et ipse Joannes præcedet ante Christum Dominum, ut præco ante Regem mox venturum ; præcedet (inquam) in fervore, zelo , & potentia Eliæ Prophetæ , quem *potentia nemo vicit* . Sicut Elias Christi Judicis Præcursor & præco in secundo ejus adventu futurus est, sic Joannes Præcursor erit Christi Redemptoris in primo adventu jam imminente . Eò autem spectatura est ejus legatio , ut Judæos in varias sectas divisos , Pharisæorum , Sadducæorum , Essenorum , dogmatibus moribusque plurimùm dissidentes , quin & Samaritanos pariter expectantes Messiam , in cognitione & adoratione Christi Jesu adunet velut oves dispersas sub uno Pastore , sicque pacem inter patres & filios , opinionum , rituum ac morum dissimilitudine turbatam , componat . *Et incredulos* , atque immorigeros filios , *ad prudentiam justorum* , id est , ad veram sapientiam , qua præditi sunt viri justi & pii , seu quæ ad veram justitiam adducit , convertet. Hic missionis ejus finis : *Parare Domino plebem perfectam* ; ex fide scilicet viventem , spe bonorum æternorum Deo servientem , Regno cœlorum aptam. Eccl.4.15. S.Aug. l. 20. de Civ. Dei, c. 9.

Ut convertat corda patrum in filios , & incredulos ad prudentiam , sive intelligentiam *justorum* , exponendo Legem spiritaliter , quam tunc Judæi carnaliter intelligebant . Efficiet igitur Joannes prædicatione sua , quod ante judicium ultimum facturus est Elias, ut etiam filii sic intelligant Legem , id est Judæi , quemadmodum patres eam intellexerunt , id est Prophetæ , in quibus erat & ipse Moyses. Sic enim cor patrum convertetur ad filios , cùm intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum , dum in id , quod senserunt illi , consentient & isti , credendo in Christum Deum , ipsumque adorando , ut Redemptorem Israel totiusque mundi.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum : Unde hoc sciam ? ego enim sum senex , & uxor mea processit in diebus suis* . Quo argumento , quo signo id noscam , cùm & ego , & uxor mea , annos excesserimus procreandæ sobolis ? De promissi divini veritate paululùm dubitavit Zacharias , rei magnitudine perculsus , nec attendens ad Abrahami exemplum , & ad visi cœlestis circumstantias . Cogitatio non absimilis mentem Abrahami subierat, cùm Deus illi filium promisit : *Putas ne (inquit) centenario nascetur filius , & Sara nonagenaria pariet ?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei superaverat , nec Dei promissioni ullateaùs diffidens , qui *vivificat mortuos , & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt*: imò *contra spem in spem credit , ut fieret pater multarum gentium , secundùm quod dictum est ei : Sic erit semen tuum . Et non infirmatus est fide , nec consideravit corpus suum emortuum , & emortuam vulvam Saræ : in repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia , sed confortatus est fide , dans gloriam Deo: plenissimè sciens , quia quæcumque promisit , potens est & facere . Ideò & reputatum est illi ad justitiam* . Non ita se gessit Zacharias ; nascentem incredulitatis & diffidentiæ motum non statim repressit , signum petiit , & ad suam uxorisque provectam ætatem oculos mentis intendens , ad potentiam Dei promittentis non attendit. Gen.17.17. Rom.4.19.20. 21.22.

19. 20. *Et respondens Angelus , dixit ei : Ego sum Gabriel , qui asto ante Deum , & missus sum loqui ad te , & hæc tibi evangelizare . Et ecce eris tacens , & non poteris loqui , usque in diem quo hæc fiant , pro eo quòd non credidisti verbis meis , quæ implebuntur in tempore suo* . Ego sum Gabriel , cujus nomen *virtutem Dei* significat , qui adsto in conspectu Dei cum aliis Spiritibus primariis ejus Ministris , ad ejus mandata capessenda & le-

Daniel.9.21. & legationes obeundas : & qui à Rege ſæculorum mitti ſoleo , quoties miræ virtutis aliquid nunciandum eſt ; qui olim Danieli Chriſti adventum & mortem poſt ſeptuaginta hebdomadas futuram ad delenda hominum peccata patefeci , miſſus ſum ad te , ut Dei nomine hæc tibi fauſta nuntiarem, de quibus immeritò dubitas . Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ , ſimul & in ſignum divinæ promiſſionis implendæ , ſurdus eris & mutus

Euthymius, Titus Boſtrenſis, Theophyl. uſque in diem nativitatis pueri . Græcam vocem σιωπῶν , quam Vulgatus Interpres reddidit , *tacens* , Græci Commentatores & Viri pleriqne inter recentiores eruditi , exponunt , *eris ſurdus* ; ne idem ab Angelo bis repetitum abſque neceſſitate videatur : Idem eſt enim eſſe mutum & non poſſe loqui . Cæterùm Zachariæ audiendi ſimul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuiſſe , ſatis ex eo apparet , quòd infra *Verſ.* 12. amici & cognati

S. Amb.l.1.in Luc.n.32. ejus ipſum nutibus dicuntur allocuti : *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum* . Ad quæ verba S. Ambroſius : *Zacharias (inquit) nutu interrogatur , quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum* .

21. *Et erat plebs expectans Zachariam : & mirabantur , quòd tardaret ipſe in templo* . Plebs quæ precandi cauſa convenerat , expectabat , donec peracto thymiamatis ſacrificio egrederetur Sacerdos , ipſique ſolemni more

Num.6.24. benediceret . Unde ipſo longiorem quàm ſolebat , moram faciente , cùm ob Angeli ſermonem , tum ob ſtuporem quo correptus ac detentus eſt , plebs tacita cogitabat , quænam cauſa eſſe poſſet moræ diuturnioris.

XXII. *Egreſſus autem , non poterat loqui ad illos* , pœnam ſentiens incredulitatis . Et videntes ipſum attonitum , & nutibus loquentem , *cognoverunt , quòd viſionem vidiſſet in Templo* : conjecerunt , ipſi apparuiſſe Angelum : Vultus enim immutatio , interclusio ſpiritus , impedimentum vocis, viſorum inſolitorum ſigna ſunt , *Et ipſe erat innuens illis* , quod ſibi contigerat : *& permanſit mutus* , ſecundùm prædictionem Angeli .

XXIII. *Et factum eſt , ut impleti ſunt dies officii ejus , abiit in domum ſuam.* Mutus licèt , permanſit in Templo , functiones ſuas exercens , donec im-

S. Hier.l.1. in Jovinian. pleta miniſterii ſui hebdomada , in domum ſuam rediit . Sacerdotes enim miniſterii ſui tempore in exedris Templi habitabant ab uxoribus ſeparati , & à rei familiaris curis liberi , ut Deo expeditius vacarent.

XXIV. *Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth uxor ejus , occultabat ſe*

S. Ambr. l. 1. in Luc.n.43. *menſibus quinque , dicens : Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus , quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines* . Cauſa occultationis , pudor , quòd vetula concepiſſet . Hunc autem affectum illi Deus indidit , ne quid de Joanne palam innoteſceret antequam certis teſtimoniis conſtaret de Chriſti conceptione , propter quem Joannes naſcebatur . Interim Eliſabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium , & benedictionem ſingularem, abla-

Gen.30.18. tum ſterilitatis opprobrium . Partus igitur ſui erubeſcebat ætatem , & gaudebat tamen , quòd ſterilitatis probro liberata eſſet benigno Dei miſerentis

1. Reg. 1. 6. Oſee 9.14.15. intuitu . Probroſa apud Judæos ſterilitas , tum quòd alicujus , & quidem gravis , peccati pœna videretur : tum quòd fœcunditas uteri ſingularis erat Dei benedictio Iſraelitis promiſſa : tum quia Deus Abrahæ numeroſam pro-

Exod. 23.26. Deut.7.14. lem , & Chriſtum ex ipſius genere naſciturum promiſerat ; ideò alienas à benedictione populi Dei mulieres ſteriles cenſebant , quæ ad ejus propa-

Gen.22.17.18. gationem , futurique Meſſiæ generationem nihil conferrent . At quamvis carnalium Judæorum opinione ſterilitas probroſa ſemper eſſet , non tamen apud Deum , qui ſanctas mulieres diù ſteriles olim eſſe voluit , Saram , Rebeccham , Rachelem , Annam Samuelis matrem , & matrem Samſonis . Res enim adverſæ , non minùs , quàm proſperæ , juſtorum reſpectu beneficia

ficia sunt ; illæ erudientis , probantis , & purgantis ; hæ verò consolantis Dei.

24. 25. *In mense autem sexto* , ab eo tempore quo conceperat Elisabeth, *missus est Angelus Gabriel à Deo* , immediatè , non per intermedios spiritus , sive superiorum ordinum Angelos , *in civitatem Galilææ* , inferioris , cui nomen *Nazareth* , In tribu Zabulon sitam , duabus leucis a Monte Thabor , trium dierum itinere ab Jerosolymis distantem ; *ad Virginem desponsatam* , sed incognitam , *viro* : de qua scilicet vaticinatus erat Isaias Propheta , *Ecce Virgo concipiet , & pariet filium , & vocabitur nomen ejus Emanuel*. Viro *nomen erat Joseph*. Hic autem *de domo* seu familia *David* oriundus erat , ex qua & Virgo , quæ illi nupserat , secundùm legem. Confer quæ ad c. 1. S. Matthæi dixi de Mariæ mâtris Christi desponsatione. Quòd autem desponsata dicatur Joseph , non quasi promissa tantum esset , sed nondum nupta , confirmat Evangelista c. 2. vers. 5. ubi eodem modo *desponsatam* vocat, cùm jam esset prægnans , & in mariti potestate. Desponsatam verò , de qua natus est , Virginem esse voluit Christus , ut ejus famæ consuleretur : *Maluit enim aliquos de suo ortu , quàm de Matris pudore dubitare : nec putavit ortus sui fidem matris injuriis adstruendam*. *Et nomen Virginis Maria* : quod SS. Patres *Dominam* , *illustratam* , *Myrram maris* , & *stellam Maris* interpretantur. Hæc antonomasticè *Virgo* semper à fidelibus appellata est ; ut S. Epiphanius Hæresi 78. observat. *Quis unquam* (inquit) *aut in qua generatione sanctæ Mariæ nomen ausus est appellare, qui non sciscitanti statim vocabulum Virginis adjunxit!*

Isa. 7. 14. Num. 36. 8. 9. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 1. S. Epiphan. Orat. de laudibus Deiparæ Virginis. S. Ber. h. 2. in Evan. Missus est.

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit : Ave , gratia plena , Dominus tecum : benedicta tu in mulieribus*. Ad eam accessit Angelus, cùm sola in conclavi (ut credere par est) contemplationi vacaret. *Sola in penetralibus , quam nemo virorum videret , solus Angelus reperiret ; sola sine comite , sola sine teste , ne quo degenere depravaretur affatu , ab Angelo salutatur*.

Ave , gratia plena. Vox est salutantis & gratulantis. Ave gratia plena, Deo acceptissima , eximiè sancta per gratiam , qua major cogitari secundum hominis Dei gratiam non potest , ut Dei mater electa sis. *Dominus tecum*: Tibi Dominus singulari prorsùs ratione favet , ad incomparabilem te provehens dignitatem . *Benedicta tu mulieribus* , sive inter mulieres , ob Filii, qui super omnia Deus est benedictus in sæcula , futurum mox conceptum; ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam , ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cùm audisset , turbata est in sermone ejus , & cogitabat , qualis esset ista salutatio* . Ob conspectum Angeli in peregrina specie virilis sexus apparentis, & insolitam, neminique mortalium antea auditam salutationem, verecundia & subito pavore turbata est, & cogitabat , quid sibi vellet ista salutatio . *Et ideo cum verecundia ; quia pavebat : cum prudentia , quia benedictionis novam formulam mirabatur , quæ nusquam lecta est , nusquam ante comperta . Soli Mariæ hæc salutatio servabatur . Bene enim sola gratia plena dicitur , quæ sola gratiam , quam nulla alia meruerat , consecuta est , ut gratiæ repleretur Auctore*.

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 8.

30. *Et ait Angelus ei : Ne timeas , Maria , invenisti enim gratiam apud Deum* . Proprio nomine eam compellat Angelus ; ut sibi notam indicet , ac de sua legatione certiorem faciat . *Invenisti gratiam apud Deum* : Nulla tibi timendi ratio est , siquidem ad te missus sum à Deo , cui summoperè places , & cujus gratia consecuta es quicquid est in te meritorum . Huic

uni gratiæ debes supremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus JESUM.* Mox concipies ex propria tua substantia, ex purissimo sanguine; & paries filium, ut in te impleatur, quod olim ab Isaia Propheta prædictum

Isai. 7. 14. est: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*. His verbis, *concipies in utero*, refelluntur Hæretici, qui Christo corpus ex cœlesti vel siderea substantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virginis, tamquam per canalem, in mundum transiisse dixerunt. Quem errorem & Prophetæ & Angeli verba refellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, nisi quia Christus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, si Christus nihil

Tert. l. de Carne Christi, c. 21. Ibid. c. 19. ex utero ejus accepit, quod matrem eam faceret? *Matris uterum non appellat, nisi filia uteri caro. Filia uteri porrò non est, si sibi nata est.* In utero ejus conceptus est Filius, qui ex ea carnem accepit. *Sine causa eò se intulit, unde nihil extulit. Sed non fine causa descendit in vulvam: ergo ex illa accepit. Quia si non ex illa accepit, sine causa in illam descendit, maximè ejus qualitatis caro futurus, quæ non erat vulvæ, id est spiritualis.*

Matth. 1. *Et vocabis nomen ejus Jesum*. Præcipientis verba sunt: Ipsi nomen impone, *Jesus*; utpotè qui salvum facturus est populum suum à peccatis eorum. Isaias dixerat, *Emmanuel*; Angelus quasi interpretis vice fungens, *Jesum*, dixit: Eadem enim est utriusque nominis significatio. *Emmanuel*, id est, *Nobiscum Deus*; mundum autem redimere liberando genus humanum à peccatis suis, nemo tantùm homo poterat, sed Deus homo.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum; & regni ejus non erit finis*. Hic erit absolutè & omni modò magnus, quia Filius Dei unigenitus & consubstantialis non tantùm erit, qualis est ab

1. Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19. Ps. 144. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 16. Hebr. 1. 2. 3. 4. 5. æterno; sed credetur, celebrabitur, coletur, *manifestatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & sermone*. Dictum est quidem de Joanne ab Angelo. *Erit magnus*: sed ille quasi homo magnus, hic autem quasi Deus magnus: *Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis*. Hic est *quem Deus pater constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?*

S. Iren. l. 3. c. 8. *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus*. Hunc eumdem qui fit Filius Altissimi, & Davidis filium confitetur. Una igitur in Christo persona, unus filius; non alter Dei & hominis filius, ut impius Nestorius commentus est. Dabit illi Dominus, ut vero Messiæ Davidi promisso, ejusque nepoti, solium seu Regnum, cujus temporale regnum Davidis typus fuit; Regnum non unius Judææ finibus coercendum, sed in universum terrarum orbem diffundendum, secundùm Prophetarum oracula. Psal. 131. *Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui. Juravit Dominus David, & non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Isaiæ 9. 6. 7. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super Regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodò & usque in sempiternum*. Hinc Christus *Rex David* vocatur,

Jere-

Jeremiæ 30. 8. 9. *Non dominabuntur ei ampliùs alieni : sed servient Domino Deo suo , & David Regi suo , quem suscitabo eis .* Ezechielis 34. 22. 23. 24. *Salvabo gregem meum , & non erit ultra in rapinam , & judicabo inter pecus & pecus . Et suscitabo super eas Pastorem unum , qui pascat eas , servum meum David ; ipse pascet eas , & ipse erit eis in pastorem . Ego autem Dominus ero eis in Deum , & servus meus David Princeps in medio eorum .*

Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus . Eum qui natura Rex est , utpotè verus Deus , Regem declarabit , secundùm ipsius Davidis vaticinium : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus , prædicans præceptum ejus . Dominus dixit ad me : Filius meus es tu , ego hodie genui te . Postula à me , & dabo tibi gentes hæreditatem tuam , & possessionem tuam terminos terræ :* Ps. 2.

Et regnabit in domo Jacob in æternum . Non uni dumtaxat , aut alteri Tribui , sed duodecim Tribuum universitati , & Gentibus , merito fidei in familiam Jacob adscitis , & velut oleastro in olivam insertis , toti denique Ecclesiæ , veri Israelis domui , Christus Rex dominabitur , non per annos tantùm quadraginta , non relicto successoribus regno , non cladibus & longa duraque captivitate interrupto , sed *in æternum* . Confer cum Isaiæ 14. 1. *Propè est , ut veniat tempus ejus , & dies non elongabuntur . Miserebitur enim Dominus Jacob , & eliget adhuc de Israel , & requiescere eos faciet super humum suam : adjungetur advena ad eos , & adhærebit domui Jacob ; & possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos & ancillas .* Isaiæ 44. *Et nunc audi Jacob serve meus , & Israel quem elegi . . . Effundam Spiritum meum super semen tuum , & benedictionem meam super stirpem tuam . Et germinabunt inter herbas , quasi salices juxta prœterfluentes aquas. Iste dicet : Domini ego sum : ille vocabit in nomine Jacob , & hic scribet manu sua : & in nomine Israel assimilabitur .* Isaiæ 49. 6. *Et dixit : Parum est , ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob , & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium , ut sis salus mea usque ad extremum terræ . . . Reges videbunt , & consurgent Principes , & adorabunt propter Dominum , quia fidelis est , & sanctum Israel qui elegit te .* Rom. 24. Ephes. 4. 1. 12. 13. 14. 15. 16. Apoc. 7. 4. & seq.

Et regni ejus non erit finis . Ne quisquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo , quo sensu interdum in Scripturis usurpatur , addit Angelus : *Et Regni ejus non erit finis* . Quo charactere Christi Regnum ab humanis imperiis distinguitur , quæ omnia caduca esse & temporalia , tum Historiæ docent , tum nobilissimorum Regnorum exempla (Daniel. 7.) ubi de Christi Regno subdit idem Propheta vers. 27. *Regnum autem & potestas & magnitudo regni , quæ est subter omne cœlum , detur populo sanctorum Altissimi ; cujus regnum , regnum sempiternum est , & omnes reges servient ei, & obedient .* Et vers. 13. 14. *Et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat , & usque ad Antiquum dierum pervenit : & in conspectu ejus obtulerunt eum . Et dedit ei potestatem , & honorem , & regnum , & omnes populi , tribus & linguæ ipsi servient : potestas ejus potestas æterna , quæ non auferetur : & regnum ejus , quod non corrumpetur .* S. Aug. l. lib. Contra Priscil. ad Orosium, c. 7. & lib. 20. de Civ. Dei, c. 14.

Verbis Angeli contraria ne quis existimet Apostoli verba : *Deinde finis , cùm tradiderit regnum Deo & Patri* . Ibi enim *finem non consumentem , sed perficientem* significat ; sicut cùm dictum est : *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti* ; quo lex perficiatur , non quo aboleatur . Sensus ergo istorum verborum est : Cùm perduxerit sanctos suos , qui sunt regnum ejus , ad contemplationem Patris , utique & ad suam , secundùm id quod Deus est equalis Patri. Non enim sic tradit, ut ipse amittat : quia & *Pater de-* 1. Cor. 15. 24. S. Aug. l. contra Origen. & Priscil. c. 7.

dit Filio habere vitam in semetipso, nec utique amisit ipse.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vox ista, *Quomodo?* non dubitantis est ac diffidentis, sed inquirentis & admirantis. *Non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quæsivit effectus . . . . Incredibilis & inaudita generatio ante audiri debuit, ut crederetur. Virginem parere, divini est signum mysterii, non humani. Propter hoc*, inquit Isaias, *ipse Dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium . . . . . .* Legerat hoc Maria, ideò credidit futurum: sed quomodo fieret, ante non legerat: *Non enim quemadmodum fieret, vel tanto Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque mandati mysterium non hominis fuit, sed Angeli ore promendum*. De re certa erat, modum inquirebat, non curiositatis, sed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Et hactenùs viro intacta sum, & virum cognoscere mihi non licet, cùm perpetuæ virginitatis voto sim adstricta. Quomodo ergo concipere possum & parere? Beatæ Mariæ Virginitas (inquit Sanctus Augustinus) *ideò gratior & acceptior, quia non eam conceptus CHRISTUS viro violaturo quam conservaret, ipse præripuit, sed priùs quàm conciperetur, jam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fetum annuntianti Angelo Maria reddidit:* Quomodo, *inquit*, fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israelitarum mores ante recusabant; desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa jam voverat. Quamquam etiamsi hoc solum dixisset*, Quomodo fiet istud, *nec addidisset*, quoniam virum non cognosco, *non quæsisset utique promissum sibi filium, quomodo fœmina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & juberi virgo permanere, in qua Dei Filius formam servi congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicavit, cùm adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortalique corpore, cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non necessitate serviendi. Ita Christus nascendo de Virgine, quæ ante quàm sciret, quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit quam imperare.*

S. Ambr. l. 2. In Luc. n. 14. 15.
Isaiæ 7. 14.
S. Aug. l. 16. de Civ. Dei, c. 24.
S. Greg. Nyss. Or. in Nativ. Christi.
S. Aug. l. de Sancta Virgin. c. 4.
Beda in Hunc loc.
S. Ber. h. 4. in Evan. Missus est.

35. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Quæris, quomodo fieri possit, ut salva virginitate concipias & parias? Scito, id Spiritus sancti, desuper in te novo & incomprehenso modo venientis, virtute & efficacia, viri generationem supplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altissimi*, Christus *Dei virtus & sapientia*, objecto corpore quasi umbra quadam te obteget, ut splendorem illum inaccessibilem sese castissimis tuis visceribus infundentem ferre possis. Quis (inquit S. Bernardus) excepta fortassis illa, quæ hoc sola in se fœlicissimè meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & ut illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis cui se animatæ contemperavit, reliquæ massæ umbraculum fecerit?

Vel potiùs, *Virtus Altissimi*, ipse Spiritus Sanctus, de cujus; non substantia, sed potentia, concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit, ut sine ulla contaminatione, sine ullo æstu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Christi Lucæ 24. 49.

S. Chrysost. h. 49. in Genes.
S. Gr. lib. 16. Moral. c. 12. & ho. 33. in Evang.
Beda & Theoph. in hunc loc.
S. Ber. h. 4. super Missus est.

Vox

Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos.* Et cum verbis ejusdem Lucæ Act. 10. 38. *Jesum à Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto & virtute.* Spiritus Sanctus te virtute sua teget ac fovebit, quemadmodum avis ova sua fovet, ut pulli gignantur, & vitali calore excludantur.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Spiritus sancti operationem, sancta illa proles ex substantia tua sancto & ineffabili modo concepta, vocabitur, sicut & verè erit, Filius Dei. *Quamvis enim ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine* (inquit Sanctus Gregorius) *non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est. Ipse ante sæcula de Patre sine matre; ipse in fine sæculorum de matre sine Patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*

S.Hil.l.2.de Trinit.n.26. S.Aug.ep.187. alias 57. Quæst.2.c.9. S. Greg. l.33. Moral. c.3. Theoph. in hunc loc. S. Athan.ep. ad Epictetum. S.Gr.l.18. Moral. c.27. p.545.& 546.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè *sanctum*, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem.

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies; non solùm qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei; quemadmodum & is qui à Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodò reputabitur Filius. *Sic autem & quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, & quod nascetur ex te, erit ejus; ut tamen non sint duo filii, sed unus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, jam non tamen cujusque suus, sed unus utriusque erit Filius.*

S.Ber.ho.4. super Ev. Missus est.

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur absolutè, propriè, Filius Dei; non adoptione, sed natura; tam verè, tam propriè Dei Filius, quàm verè & propriè filius David, quàm verè & propriè filius Mariæ Virginis vocatur & est, quia ejusdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri consubstantialis. *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantùm conceptionis ex Spiritu sancto, ut Sociniani commentantur; sed ratione æternæ generationis ex Deo, & unionis hypostaticæ naturæ assumptæ cum persona Verbi, ut Ecclesia credit & confitetur. Hoc igitur verbum, *Ideoque*, causam hic non exprimit, cur Christus sit Filius Dei; sed signum & argumentum: id est, conceptio de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, causa non est cur Jesus Christus sit Filius Dei, ut impiè contendunt, Faustus, Socinus, Volzogus, Episcopius, aliique Sociniani: sed ineffabilis illa conceptio signum est, & argumentum convenientiæ, probans, quòd Deus sit verus: quia talis conceptio talisque partus Deum decebat. Sicut resurrectio Jesu Christi signum est, quòd Filius Dei sit, non causa: & invictum tamen argumentum ex divina convenientia Mysterii resurrectionis ejus, ad probandum, quòd verus, proprius ac naturalis Dei Filius sit, Apostolus petit: *Resuscitans Jesum, sicut scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virgine, Sanctus Cyrillus Jerosolymitanus exponit Catechesi 17. *Cùm enim*, inquit, *Christus Filius Dei unigenitus nasci deberet, virtus Altissimi obumbravit ipsi, & Spi-*

S.Athanas.l. de Incar. S. Cyr. Alex. Epist. 1. ad Reginas ante Conc. Ephes. S. Aug.f.214. Edit.PP.Benedict. in traditione Symboli 3. n. 7.

Concil. Francofordiense Can.1. & Libellus Episcoporum Italiæ contra hæresim Felicis & Elipandi.

Act. 13. 33. Ps. 2.

& Spiritus sanctus in illam veniens, sanctificavit eam: quò posset eum per quem sunt omnia, suscipere. Maldonatus, vir cæteroquin eruditus, hoc loco impegit, ansamque dedit Socinianis abutendi sua interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda est, quòd nova sit, & contra Regulam à sacra Synodo Tridentina præscriptam de Scripturæ sacræ interpretatione non admittenda contra unanimem consensum Patrum, & contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia. Ex verbis suis judicetur Maldonatus: *Alii omnes*, inquit, *quos viderim, ita interpretantur, quasi de Christo, ut Deo, aut certe, ut homine in unam cum Deo personam assumpto, loquatur Angelus . . . . . Quamobrem antiqui illi Auctores Nestorii hæresin, duos in Christo filios, sicut duas personas fingentis, ex hoc loco refutarunt, ut Gregorius & Beda. Quamquam ego quidem alium arbitror esse sensum, ut non de Christo qua Deus, neque qua homo personæ conjunctus divinæ, sed de sola conceptione humanaque generatione hoc intelliguntur*, &c.

Maldonat. Commentar. in Luc. c.1.

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis; quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* En præsens ac domesticum exemplum, quo docearis, Deum nova & supra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum, ut Filium ejus concipias. Elisabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum est, ipsam esse prægnantem, cùm mensis à conceptu ejus sextus numeretur, quàm vulgo notum erat, eam esse sterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obstante, senectutis scilicet ac sterilitatis, ipsam matrem fecit, te salva virginitate Matrem Filii sui efficiet. Nulla enim res Deo impossibilis est. Dixit & facta sunt: quæ promisit, potens est & facere. Non ait Angelus, Non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum; quia quàm facilè possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenùs facere possunt, tam facilè, imò incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere. Multùm interest inter loqui & facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle, meritò non erit impossibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Prophetæ Virginem vel sterilem concepturam ac parituram, sed numquid facere, ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis posse prævidere, quàm facilè potuit tunc, quod voluit, per illos prædicere, tam facilè potuit nunc, quando voluit, per se ipsum quod promisit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum diffidet ab intentione, quia veritas est; nec factum à verbo, quia virtus est; nec modus à facto, quia sapientia est.*

S. Ber. h. 4. super Missus, c.7.

Vocat autem Angelus Elisabeth cognatam Mariæ, tum sensu generali, quia Judæa erat; sicut Apostolus Israelitas omnes cognatos suos secundùm carnem appellat: tum maximè quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere esset ex tribu Levi & filiabus Aaron.

Rom. 9. 1. S.Amb.l.3. in Luc.n.5.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.* Maria verbis Angeli credens, ait: *Ecce ancilla Domini*. Consentio, ut in me humillima ancilla sua operetur quod decrevit ac promisit, qui jure suo facere de creatura sua, & in illa potest, quicquid voluerit: quin etiam id vehementer opto, tanta licèt gratia me indignam agnoscens, *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Vide humilitatem, vide devotionem. *Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur; nec repentino exaltata promisso est, Simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret, quod juberetur. Mitem enim*

S. Amb. l. 2. in Luc. n.16.

rulo humilemque paritura , humilitatem debuit etiam ipsa præferre . Ecce ancilla Domini , fiat mihi secundùm verbum tuum . *Habes obsequium , vides votum* . Ecce ancilla Domini , *apparatus officii est* : Fiat mihi secundùm verbum tuum , *conceptus est voti* . Tunc obumbrante Virginem Altissimi virtute , Filii Dei conceptio in castissimo ejus utero peracta est , ipso momento , quo discessit Angelus ab ea , peracta legatione .

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis , abiit in montana cum festinatione , in civitatem Juda : & intravit in domum Zachariæ , & salutavit Elisabeth* . Paucis post diebus , quos in tanti contemplatione mysterii , & gratiarum actione insumpsit (ut credere par est) exurgens Maria , Spiritus sancti impulsu festinanter profecta est in montanam Judææ regionem , quæ ab Emmaus , seu Nicopoli , paulatim ad montem usque Oliveti consurgit, & ad Austrum Jerosolymorum versùs Hebron extenditur : in civitatem tribus Juda , quæ fortè erat ipsa Hebron , urbs Sacerdotalis . Ipsam porrò non curiositas , sed charitas impulit ad iter , ut Elisabethæ congratularetur , eique prægnanti officium exhiberet . Statim atque ab Angelo didicit Elisabetham concepisse , non quasi incredula de oraculo , nec quasi incerta de nuntio , nec quasi dubitans de exemplo ; sed quasi læta pro voto , religiosa pro officio , festina pro gaudio , in montana perrexit . Mariam quæ ante sola in intimis penetralibus versabatur , non à publico virginitatis pudor , non à studio asperitas montium , non ab officio prolixitas itineris retardavit . In montana virgo cum festinatione , virgo officii memor , injuriæ immemor , affectu urgente , non sexu , relicta perrexit domo. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 18.

41. *Et factum est , ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth , exultavit infans in utero ejus , & repleta est Spiritu sancto Elisabeth* . Statim atque salutantis Mariæ verba audivit Elisabeth , præ gaudio subsiliit infans in utero ejus , ita ut Mariæ salutatio causa fuerit exultationis Joannis . Exultavit autem ille non motu modoque naturali , sed Spiritus sancti illustratione & motione , quo eum ab utero matris suæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat , Christum , cujus Præcursor futurus erat , in utero Mariæ Virginis præsentem agnoscens , credens , adorans , & quasi demonstrare jam tunc incipiens . Non solùm ergo sanctificatus est in utero Joannes, sed à Christo ex matris Virginis utero operante Propheta inauguratus ; Mariæ autem salutatione quasi signo sensibili usus est Christus ad Spiritum sanctum Joanni communicandum ; Joannis verò exultatione ad eumdem Spiritum in Mariam refundendum . *Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth* . Hanc quidem exultationem non de fide , vel religione , vel qualicumque rationali cognitione venisse , S. Augustinus opinatus est ; frequentioribus tamen Patrum suffragiis contraria vincit sententia , quæ Joannem in utero Christum agnovisse , rationis usu & Spiritus sancti illustratione raptim & transeuntis in modum donatum asserit . *Ipse erat Christus , quem Joannes , cùm adhuc in ventre matris suæ esset , & ille in vulva Mariæ , Dominum cognoscens , exultans salutabat* , (inquit S. Iræneus .) *Elisabeth Prophetam portans , jam Domini sui conscium infantem , & insuper Spiritu sancto adimpleta* (inquit Tertullianus .) *Ut Maria locuta est verbum , quod Filius Dei in ventre matris suggesserat , exultavit infans in gaudio , & tunc primùm Præcursorem suum Prophetam fecit Jesus . . . Sancta erat Anima beati Joannis , & adhuc in matris utero clausa , venturaque in mundum , quasi per experientiæ sensum sciebat , quæ Israel ignorabat . Unde exilivit in gaudio . Senserat enim venisse Dominum suum , ut sanctificaret servum suum , antequam de matris utero procederet . Utinam mihi eveniat , ut ab infidelibus stultus dicar , qui talibus credidi* ! (inquit Origenes .) Vo-

S. Iren. l. 3. c. 18.

Tert. l. de Carne Christi, c. 21.

Orig. h. 7. in Luc.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 23.

Vocem prior Elisabeth audivit, sed Joannes prior gratiam sensit: illa naturæ ordine audivit, iste exultavit ratione Mysterii: illa Mariæ, iste Domini sensit adventum . . . . . . Istæ gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus; duplicique miraculo prophetant matres Spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta est mater. Non priùs mater repleta, quam filius: sed cùm filius esset repletus Spiritu sancto, replevit & matrem (ait Sanctus Ambrosius.) In eadem sententia fuere SS. Cyrillus Jerosolymit. Joan. Chrysost. Hieronymus, Petrus Chrysologus, Bernardus.

SS. Cyr. Jerosf. Catech. 3. Chrysost. h. de S. Joa. Bapt. Hier. Dial. advers. Lucifer. Chrys. l. 84. Ber. ser. in Nativ. S. Joa. n. 10.

Quod Sanctum Augustinum spectat, exultationem Joannis planè inusitatam & novam fuisse fatetur, quia in utero, & ad ejus adventum, quæ hominum Salvatorem fuerat paritura: ideòque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam salutationem, sicut solent miracula fieri, factam esse *divinitùs in infante, non humanitùs ab infante*; communi tamen sententiæ non præjudicat. *Quamquam* (inquit) *etiamsi usque adeò est in illo puero acceleratus usus rationis & voluntatis, ut intra viscera materna jam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis ætas expectatur, ut possint, etiam hoc in miraculis habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum est exemplar naturæ . . . . Quocirca nec quod factum est in Joanne, contemno, nec inde regulam quid sentiendum sit de parvulis, figo: imò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invenio.*

S. Aug. ep. 137. alias 57. ad Dardanum, Quæst. 2. c. 7.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetiæ Spiritu repleta Elisabeth, ipsa verba Angeli Mariam salutantis usurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit sermonem suum Spiritus sanctus, nec umquam obliviscitur. Et Prophetia non solùm rerum completur miraculis, sed etiam proprietate verborum.* Ideò autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta est, quia fructus ventris ejus Jesus Christus Deus est benedictus in sæcula: in quo Mariam singulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione spirituali in cœlestibus, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate*,

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 24.

Ephes. 1. 3.

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejusque Matris dignationem admiratur Elisabeth: Dei Filium in utero Mariæ Virginis incarnatum agnoscit & confitetur. *Unde hoc mihi?* Unde mihi contigit
„ tanta gratia, tantus honor, tanta felicitas? Non quasi ignorans dicit; scit
„ enim, esse Spiritus sancti gratiam & operationem, ut Mater Prophetæ à
„ Matre Domini ad profectum sui pignoris salutetur: sed quasi non humani
„ hoc meriti, sed divinæ gratiæ munus esse cognoscat, dicit: *Unde hoc mi-*
„ *bi?* Hoc est, Quantum bonum mihi accidit, ut Mater Domini mei ve-
„ niat ad me? Non cognosco meum. *Unde hoc mihi?* Qua justitia, quibus
„ factis, pro quibus meritis? Miraculum sentio, cognosco Mysterium.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 25.

44. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primum ad aures meas pervenit vox salutationis tuæ, infans quem in utero gesto, quæ gaudio vehementi subsilliit, Hoc signo cognovit Elisabeth, Spiritu sancto revelante, Mariam esse Matrem Domini, & in castissimis visceribus suis Filium Dei concepisse, cujus suus infans Præcursor erat futurus.

S. Aug. ep. 187. alias 57. ad Dardan. c. 7.

45. *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur quæ dicta sunt tibi à Domino.* O te felicem, quæ credidisti rebus humanæ rationis comprehensionem excedentibus! ò te beatam, siquidem perficientur, quæ tibi ab Angelo, Dei nomine, nuntiata & promissa sunt! Hæc Elisabethæ verba eam

S. Gr. h. 1. in Ezech. p. 1140.

de

de præterito, præsenti, atque futuro, per Prophetiæ spiritum vaticinatam fuisse demonstrant, quæ Mariam Virginem & promissionibus Angeli credidisse cognovit; & Matrem Domini nominans, quòd Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spiritu sancto afflata, carmen illud propheticum edidit, quod primum Novi Testamenti Canticum est. Ex intimi, inquit, pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo; illi pro immenso, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Non in me ipsa, sed in Domino gloriabor, meumque Salvatorem summa cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius misericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptam fero, quam consecuta sum, dignitatem & felicitatem.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, sive humilem indignamque personam & vilem abjectamque conditionem ancillæ suæ propitius respexit, meque favore incomparabili prosecutus est: deinceps me beatam prædicabunt omnium ætatum & sæculorum fideles. Euthymius & Theoph. in hunc loc.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus est Omnipotens, cujus nomen sanctum est & adorandum, præstando, ut Filium ejus unigenitum sancti Spiritus operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non solùm omnipotentiæ ejus miraculum, sed & misericordiæ infinitæ summum beneficium, quam in omnes cultores fidelesque divinæ suæ Majestatis servos per omnes ætates exercet, ut in Psalmis scriptum est: *Misericordia Domini ab æterno super timentes eum.* Ps.102.17.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Exerto brachio potentiam suam ostendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Scripturis indicatur. Cogitationes & consilia hominum superborum Deus omnipotens dissipavit, ostenditque, quàm inania essent ac vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorumque dejectione ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei destruere & excidere moliti sunt. Confer hunc locum cum verbis Psal. 89. 11. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.* Et Psalm. 33. 10. *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.* Exod.15.16. Job.4.9. Ps.7. 15. & 83.13.& 98.1. Isai.40.10. & 63.8.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Reges ac Principes, quorum potentiam populi verentur, superbiæ merito è solio deturbat, & in eorum locum humilis fortis, & modesti mitisque animi homines evehit; quod Saulis & Davidis exemplo comprobatum. Confer cum verbis Psalmi 112. 6. 7. 8. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.* Et Ecclesiastici 10. *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.* 1. Reg. 16. 2.Reg.6.23.

53. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Pauperes locupletare, esurientes bonis implere potest ac solet Deus; & eos qui divites erant, à se dimittere vacuos, & ad inopiam redigere. Confer cum Psal. 33. 11.

33. 11. *Divites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono*: & cum verbis Annæ matris Samuelis 1. Reg. 2. 5. *Repleti priùs pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt*.

Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum. Exod.15.13. Gen.c.12.13. c.15.3.c.17. 19.c.18.18.c. 22.18.c.26.4. c.28.14. Ps.131.11.

" 54. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ*. Israelitis
" servis suis subvenit, & sicut eos olim eduxit ex Ægypto, ita nunc Filio
" suo ad eorum & totius generis humani redemptionem misso in mundum,
" porrecta misericorditer manu eduxit è tenebris ignorantiæ, ex umbra mor-
" tis, ex peccati servitute, in quibus tot sæculis jacebant. Misericordiæ
" suæ recordari dicitur Deus figurata locutione, cùm homines longis gravibusque malis oppressos, insigni beneficio sublevat. Confer cum verbis Psalmi 98. 3. *Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ domui Israel*: & 2. Paralip. 6. 42. *Domine Deus, ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui*.

55. *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in secula*. Fœdus sempiternum cum Abraham, Isaac & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum posteris misericordiam promisit, in eo positam, quòd Christus ex eorum semine nasciturus esset. Fœdus illud sacratissimum cum Davide renovavit. Anni bis mille penè effluxerant à tempore promissionis Abrahamo patri credentium factæ, cùm Christus venit in mundum. Tunc ostendit, se decrevisse reverà Israelitas semper eximia quadam misericordia prosequi, & promissiones suas immutabiles ac irretractabiles esse, cùm Messiam ex ipsis nasci, & cum ipsis conversari voluit, & illis ante cæteras nationes verbum salutis, multis magnisque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis suis, & verax*: nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit* ..... *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei*. Confer hunc locum cum Michææ 7. 19. 20. *Revertetur & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti Patribus nostris à diebus antiquis*.

Ps.144.13. Rom.3.3.4. & c.11.29.

S.Amb.l.2. in Luc.

56. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam*. Non solùm officii causa tandiu apud Elisabetham mansit, sed ut Joannes, præsente Domino, quem olim demonstraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Mansit autem cum illa quasi mensibus tribus, ante partum ejus discedens, nono scilicet nondum expleto mense, quod Euthymius & Theophylactus ex Evangelista colligunt, nativitatem & circumcisionem Joannis post Mariæ discessum referente. Quamquam recentiores quidam respondeant, Lucam hæc verba interjecisse, *Et reversa est in domum suam*, ut historiam Visitationis Mariæ absolveret: neque Beatæ Virginis charitatem permisisse putent, ut cognatam periculo proximam desereret. In re obscura silere malim, quàm sententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curiosiùs inquirendum est.

57. 58. *Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium*, à Deo promissum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa*; magnam erga illam misericordiam exercuit, ingens ei beneficium præstitit ablato sterilitatis opprobrio, datoque filio effœta jam ætate: *Et congratulabantur ei*.

59. 60. *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus, dixit*:

Gen.17.12.

Nequaquam, sed vocabitur Joannes. Die octavo, qui circumcisioni infantium masculorum Lege præstitutus erat, cognati & amici Zachariæ in domum ejus venerunt, ut huic ceremoniæ interessent, quam in ipsa domo cele-

bratam

bratam ostendit puerperæ præsentia. Qui autem aderant, puero Zachariæ nomen paternum imponendum honoris, solatiique causa, suggerebant: Mater verò, docente Spiritu sancto, Joannem vocandum declaravit.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate consuetum erat parentum, vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.* Zachariam patrem ejus utpotè surdum ac mutum nutibus & signis rogabant, ut orram de filii nomine controversiam dirimeret, declarando, quomodo illum vocari vellet.

63. *Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Joannes est nomen ejus.* Cùm loqui non posset, codicillum seu tabellam postulans, scripsit in hæc verba: *Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.* Qua de re Tertullianus: *Manibus fuit (inquit) à corde dictat, & nomen filii sine ore pronuntiat, loquitur in stylo, auditur in cera manus omni sono clarior.* Hinc innotuit: Matri non nomen alicujus displicuisse degeneris; sed id sancto infusum Spiritu, quod ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori: sed per Prophetiam didicit Elisabet, quod non didicerat à Marito. *Joannes est nomen ejus.* Hoc est, Non nos ei nomen imponimus, qui jam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum, quod agnovimus, non quod elegimus.

Tert. l. de Idololat. c. 23.
S. Amb. l. 2. in Luc. 8. 31.

64. *Apertum est autem illicò os ejus, & lingua ejus:* Restitutus ei miraculo vocis usus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides solvit: Et loquebatur benedicens Deum*, id est, gratias agens, non ob privata tantùm beneficia, scilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; sed ob publica longèque sublimiora, ob implera scilicet promissa Patribus facta, ob Filii Dei incarnationem, & redemptionem Israel, totiusque mundi, per Christum proximè futuram.

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 32.

65. *Et factus est timor super omnes vicinos eorum.* Magnam religionem ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles eventus ingenerabant: *Et super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:* id est, res omnes quæ in Joannis conceptu ortuque contigerant.

66. *Et posuerunt omnes, qui audierant, in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante fama, conservabant corde, cogitantes, quid hæc signa portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus est ille puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus est celeber? Hæc autem non fortuna vel casu, sed Dei singulari providentia & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Evangelista) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joanne potentiam, tam insignibus miraculis, Dominus declarabat.

67. *Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens:* Prophetiæ lumine, quod Spiritus sancti donum est, illustratus ac impletus, in has voces erupit:

68. *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Laudetur & prædicetur tamquam omni gloria dignus, Dominus Deus Israel, omnium quidem Dominus, sed Israelis præcipuè, ac piorum omnium à quibus colitur. Tunc temporis autem soli Israelitæ verum Deum colebant, cæteris Gentibus in tenebris Idololatriæ versantibus. Unde verus Deus, vocabatur *Deus Israel*, qua notione distinguebatur ab Idolis, à Diis gentium, de quibus scriptum est: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam

S 2 Israel

Iſrael ſingulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & ſemine ejus initum, & Moſis tempore renovatum. Unde Iſrael *Populus Dei* ſemper eſt appellatus.

Quia viſitavit, non ut judex, ſed ut Salvator; non ut puniat, ſed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantùm, ſed per ſeipſum, carne indutus, homo factus; *Plebem ſuam*, longa infirmitate tabeſcentem, venditam ſub peccato, ſub jugo diaboli captivam, ut eam redimat; non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hoſtium gratia, ut olim ex Babylone; ſed juſto & ſuperabundante pretio, ſanguine ſcilicet ſuo, pretio infinito, perſoluto Deo Patri. Redemptionem autem factam prædicat, non quòd perfecta jam eſſet redemptio, quæ nonniſi morte ac reſurrectione Chriſti conſummanda erat, ſed quòd inchoata eſſet adventu Redemptoris: & quòd more Prophetarum res proximè futura quaſi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem veniſſe Chriſtus ad redemptionem plebis ſuæ Iſrael, quia licèt redemptionem ſemetipſum dederit pro omnibus gentibus, primùm tamen venit, ut redimeret plebem ſuam Iſrael, ex qua naſci, & apud quam converſari, prædicare Evangelium ſuum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus eſt.

Matth. 15. 14. Quamobrem *Non ſe miſſum* ait, *niſi ad oves quæ perierant domus Iſraël*. Et Joan. 4. 22. Samaritanæ mulieri ait: *Vos adoratis, quod neſcitis: nos adoramus, quod* Act. 13. 26. 32. *ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt*.

Hinc S. Paulus: *Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis hujus miſſum eſt . . . Et nos vobis annun-* Rom. 9. 4. *tiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum*. Et alibi: *Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum; & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa: quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui* Act. 13. 46. *eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula*. Et rurſus: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus*.

69. *Et erexit cornu ſalutis nobis in domo David pueri ſui*. Cornu Hebraico loquendi more potentiam, aliàs etiam regnum ſignificat: (*Daniel* 7. 20. *& ſeq. & c.* 8. 21. *& Zach.* 1. 18. 19.) Senſus igitur horum verborum 1. Reg. 2. 10. eſt. Deus erexit nobis potentem Salvatorem in familia David ſervi ſui, cujus regnum ſpirituali modo in Jeruſalem renovabit. Confer cum verbis Annæ matris Samuelis: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui*: & Pſ. 131. 17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo*.

70. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt, Prophetarum ejus*. Sicut prædixit & promiſit per os ſanctorum ſuorum Prophetarum, qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Lucæ 24. 27. ubi de apparitione Jeſu redivivi & glorioſi duobus Diſcipulis Emmauntem euntibus ſermonem faciens Evangeliſta noſter, ait: *Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant*.

71. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos*. Potentem Salvatorem nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiſerat, ex inimicis noſtris liberaret, non carnalibus, ſed ſpiritualibus, quorum illi, à quibus temporaliter oppreſſi olim ſumus, & nunc opprimimur, typi ſunt.

72. 73. 74. 75. *Ad faciendam miſericordiam cum Patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti: jusjurandum quod juravit ad Abraham Patrem noſtrum*

nostrum daturum se nobis : ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati , serviamus illi , in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris. Potentem Salvatorem nobis suscitans Deus, misericordiam suam Patribus nostris per gratiam & fidem Christi salvatis , & eorum filiis per eamdem gratiam , & fidem salvandis exhibuit: & se memorem esse demonstravit fœderis sancti cum Abraham initi , & jurejurando firmati , ut ex potestate inimicorum nostrorum , peccati scilicet , mundi , carnis, diaboli, per Christi gratiam & passionis ejus ac mortis virtutem liberati , Deo serviamus sine timore , hostium salutis nostræ debilitatis fractisque viribus per cornu salutare , seu potentem illum , quem celebro , & fide in utero Virginis Matris intueor , Salvatorem . Per hunc (inquam) fiet , ut Deo in sanctitate & justitia , non Judaica , legali , & externa tantùm ; sed spirituali , vera , sincera , interiore serviamus : ipsum unum præ oculis habentes , idque perseveranter , ad finem usque vitæ nostræ . Confer cum verbis S. Petri Act. 3. 22. & seq. *Moyses quidem dixit : Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris , tamquam me : ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis . Erit autem : Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum , exterminabitur de plebe . Et omnes Prophetæ à Samuel & deinceps , qui locuti sunt , annuntiaverunt dies istos . Vos estis filii Prophetarum , & testamenti , quod disposuit Deus ad Patres nostros , dicens ad Abraham : Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ . Vobis primùm Deus suscitans Filium suum , misit eum benedicentem vobis : ut convertat se unusquisque à nequitia sua .*

Act.15.12. Deut.18.15. Gen.17.

76. 77. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus : Ad dandam scientiam salutis plebi ejus , in remissionem peccatorum eorum* . Hucusque de Christo , nunc de Joanne filio suo recèns nato vaticinatur Zacharias , per elegantem apostrophem (qua figura & res non intelligentes , imò & inanimes interdum compellantur) conversa oratione . *Et tu puer* eris aliquando *Propheta Altissimi* ; præibis enim ante Christum *Dominum* , jam in carne præsentem , quam propter nos assumere dignatus est , ut pares vias ejus , prædicando populo pœnitentiam, & scientiam salutis illi dando , cùm illos docebis Jesum Christum , seu Messiam à Deo promissum , ab illis expectatum , esse , verumque Salvatorem , & *Agnum Dei , qui tollit peccata mundi* : sic proderit illis scientia salutis ad *remissionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Christi consequendam . In hunc sensum Apostolus ait : *Gratias agentes Deo Patri , qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine : Qui eripuit nos de potestate tenebrarum , & transtulit in Regnum Filii dilectionis suæ : in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus , remissionem peccatorum* .

Joan.1. 29. Col.1.12.13.

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri , in quibus visitavit nos Oriens ex alto* . Remissionem peccatorum ad intimam Dei misericordiam refert , qua Christus Sol justitiæ oriens ex alto , nempè ex sinu Patris æterni , ad nos visitandos venit . *Illuminare his , qui in tenebris & in umbra mortis sedent* : Ut illuminaret homines in summis ignorantiæ tenebris , & horrendo peccati statu , quod mors est animæ , & mortis æternæ quasi vestibulum , jacentes . *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis* : Ut affectus actusque nostros dirigat in viam veritatis & justitiæ , qua tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis . Confer cum Zach. 6. 12. *Ecce vir Oriens nomen ejus* : Malach. 4. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ , & sanitas in pennis ejus* : Isaiæ 9. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris , vidit lucem magnam : habitantibus in regione umbræ mortis , lux orta est eis* .

80. Puer

S. Paulinus Carm. 5. 80. *Puer autem creſcebat* corpore & ætate, *& confortabatur Spiritu*, ſapientia & virtute proficiebat, Spiritu ſancto animum ejus roborante; & poſtquam à parentibus eſt educatus, ſeceſſit in deſerta, ibique auſteram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Chriſtique præco fieret, ſeque ad tantum miniſterium, ſub unius Dei oculis, procul ab hominum conſortio, diſponeret, *uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael*: id eſt, donec veniret tempus, quo, Spiritu ſancto impellente, prodiret in publicum, ſuumque miniſterium palam obiret, pœnitentiam Iſraeli prædicans, & Chriſtum annuntians.

S. Petr. Alex. c. 13. S. Hier. Dial. adv. Lucifer. c. 3. p. 158. S. Joan. Chr. H. 31. in Mat. In deſertis nutritum & educatum à Matre, quæ vitandæ perſecutionis Herodianæ in infantes cauſa eò fugerat, Patrum nonnulli, quorum auctoritas reverenda, ſcripſere.

Senſus Moralis.

I. QUoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, *quæ in nobis completæ ſunt, rerum; ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis*. Nihil iis, quæ in Evangelio narrantur, credibilius; cùm à diverſis ſcriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo Principum aut Magnatum favore fultis, nulla ingenii aut ſcientiæ ſæcularis claritate celebribus, nulla ſpe mercedis, aut præmii temporalis, nulla cupiditate nulla ambitione ductis, diverſis temporibus ac locis ſcripta ſint; cùm Judæi Evangelio maximè reniterentur, è quibus tamen contrarium ſcribere nemo auſus eſt, atrociſſima perſecutione in Chriſtianum nomen graſſante. Quæ autem S. Evangeliſtæ ſcipſerunt, aut viderunt ipſi, aut ab oculatis teſtibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apoſtolis, & Apoſtolicis

Pſ. 92. 5. S. Aug. lib. de Conſenſu in Evang. c. 1. Viris, agnita & recepta eſt: *Teſtimonia tua*, Domine, *credibilia facta ſunt nimis*. Eòque majori digna ſunt fide, quò id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt redditum atque completum in Evangelio demonſtratur*.

Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Et nos Jeſum ſpiritualibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cùm Evangelio credimus. Sed videre & audire non ſufficit, niſi

Rom. 2. 13. Jac. 1. 22. Apoſtolorum exemplo miniſtri ſimus Verbi, id eſt, Chriſto ſerviamus, quia *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur*... *Eſtote ergo factores verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos*. Gemina virtus eſt in homine perfecto, intentio & actio. Utramque vir-

S. Amb. l. 1. in Luc. tutem Apoſtolis S. Lucas tribuit: *Qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis*. Intentio ad viſionem: miniſterium ad actionem pertinet. Finis intentionis eſt actio: principium actionis, intentio. Utriuſque virtutis plenitudo quærenda eſt, ne aut inanis ſit actio ſine recta intentione, aut inanis intentio ſine bono opere.

S. Ambr. n. 12. 2. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*. Theophilus, quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te ſcriptum eſt Evangelium: ſi ad te

1. Tim. 1. 14. ſcriptum eſt, ſuſcipe munus Evangeliſtæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter aſſerva: *Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis*: frequenter inſpice, lege, meditare. *Fidei pignori prima debetur: fidem ſequitur diligentia; ne commiſſa tibi pignora, aut ærugo, aut tinea conſumat*..... Evangelium in animo tuo conſumit tinea, ſi quod benè egeris, malè credas. Tinea hæreticus eſt. Scindit veſtimentum, qui

ſcpa-

separat à Deo Verbum , ut Socinus . Scindit vestimentum , qui res à Deo revelatas in Scriptura sacra , vel Traditione , quæ prior Scriptura est , & ad discretionem canonicarum & verarum Scripturarum à falsis necessaria , & ab Ecclesia Catholica propositas dividit , quod vult credens , quod non vult rejiciens , ut Lutherus & Calvinus : *Qui enim in Evangelio , quod vultis creditis , quod non vultis non creditis , vobis potiùs , quàm Evangelio creditis* (inquit S. Augustinus .) Evangelium in animo tuo consumit ærugo , cùm sæcularium sordibus cupiditatum animæ puritas infuscatur , fides decoloratur . Ærugo mentis est rei cupiditas familiaris : ærugo mentis incuria est : ærugo mentis est ambitio dignitatum .

5. *Fuit in diebus Herodis , Regis Judææ , Sacerdos quidam nomine Zacharias . . . & uxor illius de filiabus Aaron* . S. Joannis nobilitatem non parentum divitiæ , non sæcularis potestas , sed illorum pietas commendat , avorumque Deo consecratorum longa series . Nobilitas inanis sine pietate. Primi nobiles , *filii Dei* appellati . Nostræ electionis non est , ut nobiles nascamur . At ex Deo renati per baptismum , nobiles sumus , si volumus; siquidem *magna nobis & pretiosa promissa donavit , ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ . . . Ut filii Dei nominemur & simus* . Joannes Sacerdotali genere paterno & materno progenitus . Et Christiani omnes , licèt conjugati , commune quoddam Sacerdotium habent : *Regale Sacerdotium , gens sancta* . Hinc Apoc. 1. de Jesu Christo dicitur : *Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo ; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo Patri suo* . Cor igitur nostrum Deo sit consecratum , animum à rebus temporalibus abstrahamus , castitatem colamus , legem Dei fideliter observemus , in oratione simus assidui , omnibus religionis officiis deditì , in sancto sacrificio ferventes : *Offeramus spirituales hostias Deo , acceptabiles per Jesum Christum* .

2. Petri 1. 4. 1. Joan. 3. 1. 1. Petri 2. 9. 1. Petri 2. 5.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum , incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela* . Non omnis , qui justus est ante homines , pariter justus est apud Deum . Aliter enim vident homines , aliter Deus : homines faciem , Deus cor intuetur : & ideò fieri potest , ut aliquis affectata bonitate justus nobis videatur , tametsi justus coram Deo non sit , si justitia non ex mentis simplicitate formetur , sed adulatione simuletur . Soli Deo notus est , *qui absconditus est cordis homo* . Perfecta igitur laus est , in conspectu Dei *justum esse* . Solus ille justus , qui ab eo probatur , qui falli non potest , & qui idem est arbiter mentis & facti . Vera autem justitia in observantia omnium mandatorum Dei per charitatem posita est : *Incedentes in omnibus mandatis* . In via mandatorum Dei semper incedere & proficere , numquam stare & quiescere debemus , quamdiù in hac vita sumus . Justi verò non sumus , si in aliquibus tantùm , non in omnibus Domini mandatis incedamus . *Quicumque enim totam legem servaverit , offendat autem in uno , factus est omnium reus . Qui enim dixit , Non mœchaberis , dixit & , Non occides . Quod si non mœchaberis , occides autem , factus es transgressor legis* . Sed & providendum est ad plenitudinem justitiæ , ne ulli demus justè de nobis conquerendi occasionem : *Providentes bona , non tantùm coram Deo , sed etiam coram hominibus* : Hoc est , *incedere sine querela* . Nulla enim querela est , ubi & mentis bonitas concordat , & facti . Et plerumque justitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambrosius .)

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 17. 1. Petri 3. 4. Jac. 2. 10. 11. Rom. 12. 17.

8. 9. 10. *Factum est autem , cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum , secundùm consuetudinem Sacerdotii , sorte exiit , ut incensum poneret,*

ponerer, ingreſſus in Templum Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi. Sacerdotes Chriſti omnes functiones Eccleſiaſticas obeant tamquam Deo præſente, cum reverentia & fervore charitatis, à ſæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, inſaniis falſis, & voluptatibus alieni, in Templo aſſidui, non per vices, ſed omnibus vitæ ſuæ diebus Deo miniſtrent, orationi vacent, Chriſti bonum odorem virtutum ſuarum fragrantia ubique diffundant, ordinem & conſuetudinem, ritusque Eccleſiæ religiosè ſervent, ne perturbato ordine pax Eccleſiæ turbetur. Puriores verò, devotiores, ferventiores ſe ſiſtant coram Domino, cùm ad ejus Altare accedunt, non incenſum dumtaxat, aut victimas legales oblaturi, ſed Corpus, & Sanguinem Chriſti Jeſu, cujus Sacrificii vetera illa typi erant. Sed & Laici fideles adſint hora incenſi, divino interſint Sacrificio & Officiis Eccleſiæ, preces ſuas Sacerdotum orationibus, intentionem ſuam eorum intentioni adjungant, Chriſtum ſimul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro ſuis peccatis; ſtent in ordine ſuo, qua par eſt reverentia & humilitate; non intra cancellos Altaris, imò nec in Choro, ſed extra, ſecundùm ſacros Canones & Eccleſiæ diſciplinam: *Et omnis multitudo populi erat foris orans hora incenſi*. Angelos ibi adeſſe tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certiſſimum eſt, illoſque illuminati fidelis cordis oculi intuentur. *Angelus à Zacharia videtur in Templo, quia veri Sacerdotis jam nuntiabatur adventus; & cæleſte ſacrificium parabatur, in quo Angeli miniſtrarent... Apparuit Angelus, & nunc præſto eſt, ſed non videtur; neque etiam in poteſtate noſtra eſt videre, ſed in poteſtate illius apparere. Tamen, etſi poteſtas non eſt videndi, eſt gratia promerendi, ut videre poſſimus... Non dubites adſiſtere Angelum, quando Chriſtus adſiſtit, quando Chriſtus immolatur*.

S. Amb. l. 1. in Luc.

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium*. Oraverant olim Zacharias & Eliſabeth, ut filium à Deo obtinerent, nec tamen exaudiri videbantur. Verùm Angelus certiorem facit Zachariam, quòd non ſolùm præſens ejus oratio pro ſalute Iſraelis; ſed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum, exaudita ſit. Non diffidat itaque Chriſtianus, nec turbetur, cùm aliquid petit à Deo in oratione, quod ſtatim non impetrat: Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore, differuntur. Sed & ſepè non exaudimur, quia petimus, quod nobis non expedit: *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad inſipientiam mihi*. Id eſt, *Non exaudies ad temporalia, ut intelligam à te deſideranda ſempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cùm videtur relinquere, tollit quod malè deſideraſti, & docet, quid debeas benè deſiderare*. Deus non exaudit ad voluntatem, ſed ad ſanitatem, Chriſtianus fideliter Deo ſerviens, multa deprecatur ſecundùm ſæculum, & non exauditur; ad vitam autem æternam ſemper exauditur. Quis enim ſanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ei ægrotare utile eſt. Petit alter filios, cui fortè orbitas utilior eſt ad ſalutem. *At verò cùm petis, ut det tibi vitam æternam Deus, ſecurus eſto, accipies, ſi modò non accipis. Exaudiris, & neſcis: quod petis agitur, etſi neſcis, in quo agitur. In radice res eſt, non dum in fructu*.

Pſ. 143. S. Aug. En. in hunc Pſ.

S. Aug. En. in Pſ. 59.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 30.

Uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium. Deo gratias agant parentes non minùs pro ortu, quàm pro meritis filiorum; non enim mediocre munus eſt Dei, dare liberos propagatores generis, ſucceſſionis hæredes, Divinum munus fœcunditas eſt parentis. Agant itaque patres gratias, quia gene-

generaverunt: filii quia generati sunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in disciplina & timore Domini. S. Ambr.

14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino*. In Sanctorum natali gaudendum: *Sanctus enim non solùm parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum*: sed gaudendum, non lætitia sæculari, sed gaudio spirituali, qui Spiritus sancti fructus est cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo; non in comessationibus & compotationibus, non in ludis, non in spectaculis, sed in hymnis & canticis spiritualibus, quibus gratias agamus Deo, qui Sanctos donis cœlestibus cumulavit; & misericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & intercessionem rogemus. Parvifaciamus sæcularem magnitudinem, ut Christiani desideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, castitatis, pœnitentiæ, assequi cum Dei gratia contendamus, ut magni simus coram Domino. Sic enim magnus S. Joannes, non quòd fines alicujus propagaverit imperii; non quòd triumphos aliquos bellici certaminis adoreis præoptaverit; sed quòd in deserto prædicans, delicias hominum corporisque lasciviam magna animi virtute depresserit. Parvulus ergo in sæculo, magnus in spiritu. Hanc solam, quæ coram Domino vera est, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joannes magnus coram Domino pœnitentia, Spiritus sancti plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus Jesu Christi, fidelitate, & magnanimitate, qua vitia reprehendit Herodis, Pharisæorum, Judæorum omnium, ac indefessam dat operam, ut Patriarcharum Spiritus in filiis reviviscat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur. S. Amb. l. r. in Luc. n. 32.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis*. Zacharias Sacerdotii Judæorum, Elisabeth Legis typus est; quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta, spiritales Deo filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minimè valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectissimæ vitæ fuerint; tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reserare nisi Christo præcedente, non potuit. *Zacharias & Elisabeth erant justi ambo ante Deum*: Ita bona est Lex, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum, & justum est. Ambo processerant in diebus suis. Nam Legis quasi adolescentia, vel juventus, Mosaicis temporibus, & deinceps effloruit: eam verò, imminente Salvatoris adventu, senectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confusus, & ipsa Lex per Pharisæorum traditiones discissa, minùs apta ad gignendum Deo filios effecta est. Senescente Lege, natus est Joannes; orta est gratia, sine qua homines in Christum credere, illumque suscipere non poterant, neque justitiam Legis implere. *Lex data est, ut gratia quæreretur: gratia data est, ut Lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur Lex, sed vitio prudentiæ carnis; quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit*. Nam *Quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum*. V. Beda in c. 1. S. Luc. S. Aug. lib. de Spir. & Litt. c. 19. Rom. 8. 3.

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant, pro eo, quod non credidisti verbis meis*. Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachariam hominem justum, amicumque suum, tam graviter castigat Deus; quàm

Luc. 23. 31. S. Aug. En. in Ps. 44. quàm gravibus pœnis plectet eos, qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* Hinc cogites, peccatum impunitum permanere non posse. Puniendum est, aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente: *Prævent illum: non vis, ut ipse puniat; tu puni. Tu agnosce, ut ille ignoscat. Differt manum à peccatis tuis, tu noli differre.* Cùm verò temporalibus flagellis peccata tua castigat, ne obmurmures; cùm reverentia, humilitate & patientia suscipe flagellum Patris, ideò corripientis & emendantis, quia diligentis. Divinam ejus manum adorando oscùlare, ora ut hic urat, hic secet, hic non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios suos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet severitatem, quibus parat hæreditatem: extraneos verò & à familia sua penitùs alienos negligit ac relinquit. Ne dicas

Eccli. 5. 4. ergo: *Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.* Time, ne ab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus sis, qui te dimittit desideriis cordis tui, & in præsenti non punit, ut sine

Jer. 12. fine in futuro sæculo puniat. *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos, qui dies suos in bonis duxerunt, *congregans quasi gregem ad victimam, & sanctificans eos in die occisionis.* Hinc Scriptor sacer libri 2. Machabæorum, cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionem adhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter exspectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis populum suum, non derelinquit.* Imò consolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipsisque beneficia & gratias permiscens, cum pio & filiali animo tolerantur; ut hic in Zacharia factum videmus, qui post novem mensium surditatem, & silentium, erepto linguæ usu, seu loquendi facultate, ab Angelo Dei Legato impositum, simul filium cœlestibus donis insignem, auditum, linguæ usum, prophetiam à Deo accepit, & domestici publicique gaudii, ob talis ac tanti filii ortum, degustavit suavitatem.

22. *Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt, quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.* Zacharias Populi Judaici typus, ex quo jam sene Christus natus est secundùm

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 42. carnem. Mutus erat tunc temporis, cùm Prophetas ampliùs non haberet: *Lex enim & Prophetæ usque ad Joannem*: signis dumtaxat sacrificiorum, aliarumque figurarum de Christo loquebatur: *Cessatio sacrorum, & silentium Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis est*. Ecce,

Is. 3. 1. inquit Isaias, *dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem & à Juda Judicem & Prophetam, consiliarium & sapientem . . .* Verbum *in utero*, *Lex in silentio . . . Ab Angelo jubetur tacere Zacharias, ab Angelo vox premitur Judæorum. Non enim humanæ, sed divinæ hoc potestatis imperium est; ut non loquatur Deo, qui non credidit Christo . . .* Credamus ergo, ut loquamur. Credat Judæus, ut loqui possit. Loquamur in Spiritu mysteria, intelligamus rationem sacrificiorum veterum, ænigmata Prophetarum: *Mutus est, qui non intelligit Legem: mutus est, qui non intelligit divinarum seriem Scripturarum. Vox enim nostra fides est.*

23. *Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Visione licèt Angelica, & filii promissione recreatus, surditate licèt vocisque privatione à Deo afflictus, è templo non recessit, in domum suam rediit, ut doceamur, nihil nos ab officio & Dei obsequio separare debere, non

non prosperitatem , non adversitatem , non rei familiaris respectum , &c. *Quis nos separabit à charitate Christi ? Tribulatio , an angustia ? . . . Certus sum , quia neque mors , neque vita , neque Angeli , neque Principatus , neque Virtutes , neque instantia , neque futura , neque fortitudo , neque altitudo , neque profundum , neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.* Rom.8.35. 38. 39.

26. *In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ , cui nomen Nazareth , ad Virginem desponsatam viro , cui nomen erat Joseph , de domo David , & nomen Virginis Maria* . Malus angelus nostræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva ; sanctus Agelus nostræ reparationis nuntius fuit , colloquendo cum Virgine Maria . Diabolus sua dumtaxat invidia impulsus , non mittente , sed tantùm permittente Deo , Evam seduxit : sanctus Angelus à Deo missus , qui solus reparationis nostræ auctor esse potuit , hanc reparationem nunciavit . Angelum mitti decuit ad nuntiandam generis humani redemptionem , siquidem Angeli sunt *administratorii Spiritus , in ministerium missi propter eos , qui hæreditatem capiunt salutis* . Angelum mitti decuit ad nuntiandam incarnationem Filii Dei , per quem Angelorum ruinæ restaurandæ essent : *Proposuit Deus in dispensatione plenitudinis temporum , instaurare omnia in Christo , quæ in cælis & quæ in terra sunt in ipso* . Mitti decuit præ cæteris Gabrielem , cujus nomen significat fortitudinem Dei , ad illius Incarnationem nuntiandam , qui principatus & potestates , rectores tenebrarum debellaturus erat ; de quo scriptum est : *Dominus fortis & potens , Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ* . Hebr. 1. Eph.1.10. V. Beda. Ps. 23.

Missus est in Civitatem Galilææ . Ex ea scilicet Provincia nasci voluit Christus , in qua Judæi simul & Gentiles habitabant , quia populi utriusque Salvator futurus erat , & propter utriusque redemptionem veniebat . Civitati nomen Nazareth . Parvulam hanc & contemptam civitatem Christus conceptu suo nobilem fecit , & ab ea Nazarenus appellari voluit ; de qua Nathanael dixit : *A Nazareth potest aliquid boni esse ?* In Judææ Metropoli crucifigi , in exiguis & obscuris oppidulis concipi & nasci voluit , ut superbiam hominum confunderet humilitatis Magister . Humilitatem ama , ut Christum in anima tua concipias . In *Nazareth* , quod nomen *florem* significat , eum concipi conveniens fuit , qui sponsam alloquens , ait : *Ego flos campi , & lilium convallium* . Flos campi , non hortorum : quia flores hortorum humana industria & diligentia coluntur & nascuntur ; flores autem camporum è terra oriuntur solo cœlo operante : sic Christus in Virginis utero solius Spiritus sancti virtute conceptus est : *Dominus dabit benignitatem , & terra nostra dabit fructum suum* . Flos ille divinus est , de quo Propheta : *Egredietur virga de radice Jesse , & flos de radice ejus ascendet* . Isa.9.1. Joan. 1. Cant.2.1. Ps. 84. Isa.11. 1.

Missus est ad Virginem desponsatam viro , cui nomen erat Joseph . Virgo hæc tam venerabilis , ut salutetur ab Angelo ; tam humilis , ut desponsata sit fabro . Si non potes virginitatem humilis , imitare humilitatem Virginis . Laudabilis virtus virginitas , sed magis necessaria humilitas . Illa consulitur , ista præciditur . De illa dicitur : *Qui potest capere , capiat* : De ista dicitur : *Nisi efficiamini sicut parvuli , non intrabitis in regnum cælorum* . Illa remuneratur , ista exigitur . Potes denique sine virginitate salvari ; sine humilitate non potes . Potest , inquam , placere humilitas , quæ virginitatem deplorat amissam , sine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuisset : *Et si placuit ex virginitate , & tamen ex humilitate concepit : & ut placeret virginitas , humilitas procul dubio fecit* . Si virginitatem in Maria S. Bern. H. 1. super Missus. Matt.19. Matt.18.

non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. *Quod si & virgo, & humilis es; quisquis es, magnus es.* Missus est Angelus ad
S. Petrus Chrys.s.143. Virginem: *Quia semper est Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cælestis. Esse angelum, felicitatis est; virginem esse, virtutis.*

S. Amb.l.1.in Luc. n.7. *Ad virginem desponsatam Joseph.* Virgo desponsata est Ecclesiæ typus, quæ est immaculata & innupta: *Concepit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo sine gemitu.* Maria alii nupta, ab alio repleta, scilicet à Spiritu sancto; quia *singulæ Ecclesiæ Spiritu quidem replentur & gratia, junguntur tamen ad spiritalis speciem Sacerdotis.*

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum:*
S. Bern. H. 3. super Missus. *Benedicta tu in mulieribus.* In Actibus Apostolorum legimus & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto; sed longè dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodo Maria. In Apostolis, in Stephano, cæterisque Sanctis fuit ple-
1.Cor.3.6. nitudo sufficientiæ, ut vocationis suæ officia dignè implerent: *Idoneos nos fecit ministros novi testamenti* (inquit Apostolus:) In Maria Virgine fuit plenitudo excellentiæ, quam ipsi Angelus gratulatur, quia Christo gratiæ
Joan. 1. auctori, de quo sciptum est: *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est,*
S. Th.3. p.qu. 27. ar. 5. 1.Joan. 16. propinquissima fuit. In Christo est plenitudo redundantiæ: quia caput est gratiam in omnia membra corporis mystici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.*

Ave gratia plena. In hac voce oblatio est muneris, non simplex salu-
S. Pet. Chrys. ser. 143. tationis officium: *Ave plena gratia*, hoc est, Accipe gratiam. *Hæc est gratia quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo salutem sæculis redditura.* Ave gratia plena: *Quia singulis gratia se est largita per partes; Mariæ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo.*

S. Bern. H. 3. super Missus. *Dominus tecum.* Deus qui ubique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen est in rationalibus creaturis, quàm in cæteris; & aliter in bonis, quàm in malis est per efficaciam. Ita sanè est in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis: A rationalibus autem
" omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed à bonis tantùm capitur
" etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis
" propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen est cum Maria, cum
" qua tanta ei consensio fuit, ut illius non solùm voluntatem, sed etiam
" carnem sibi conjungeret, ac de sua Virginisque substantia unus Christus fie-
" ret: *Qui etsi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis esset, nec duo filii, sed unus utriusque filius.*

Dominus tecum: *Pater tecum, qui Filium suum facit & tuum. Filius*
Ibid. *tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo & sibi reserat genitale secretum, & tibi servat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat uterum.*

S. Pet. Chrys. Dominus tecum: *Præcessit nuntium suum Deus*; jam erat in Virgine, qui ad eam Angelum misit.

Ave gratia plena, Dominus tecum. Cum homine justo necesse est, ut novo modo fit Dominus, per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & insuperabiliter moventem ad singulos actus bonos, ut divina impleat mandata, & ut in accepta gratia perseveret. Ne-
Ps. 126. 2. cesse est, ut custodiat dona sua in nobis; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Bene-

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficientiam ejus & donorum collationem significat. Mundi Reges & Principes, etsi maximas dignitates amplissimaque munera subditis suis, vel amicis conferre possint; illos tamen dignos istis muneribus, sive honoribus, efficere non possunt. Deus Beatæ Virgini dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copia, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta, quàm Judith, quam Ozias Princeps populi his verbis laudavit: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram*. Jud. 13. 23.

Benedicta tu in mulieribus; quia concipies & paries Filium Dei, Messiam Israeli promissum: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem evasisti, qua dictum est: *In tristitia paries filios*, & nihilominùs illam qua dictum est: *Maledicta sterilis in Israel*: ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Ne suspectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, sed sine peccato: gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus est pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ castitatis; sapientia paterni cordis, erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies. Gen. 3. Exod. 23. Deut. 7.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur, culpa nostra est. Deus paratus est dare: os cordis aperiamus, & Spiritum attrahamus. *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit) *Et non audivit populus meus vocem meam*. Offer Deo cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum; & illud benedictionibus suis Dominus implebit. Id typicè ostendit Elisæus Propheta, viduæ imperans, ut omnia vasa vacua oleo impleret; cùmque clauso ostio implevisset omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit filio: *Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo: stetitque oleum*. Deus gratiæ suæ oleum in cor nostrum infundere non desinit, si terrenis affectibus vacuum fuerit; si clauso ostio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus castum, sancta opera illi offeramus: quæ quidem omnia ipsius munera sunt: *Dominus dabit benignitatem. & terra nostra dabit fructum suum*. Auferetur à nobis sterilitatis maledictio & opprobrium: Spiritu sancti virtute Christus formabitur in nobis: sine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & suavitate, quia ex charitate; cùm è contra peccatorum animæ steriles fiat in bono, & malum cum dolore pariant: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem*. Ps. 80. 11. 4. Reg. 4. Ps. 84. 13. Ps. 7. 15.

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Angeli apparitione & nova salutationis formula, nusquam lecta, nusquam anteà comperta, Virgo castissima & prudentissima turbatur: *Trepidare virginum est, ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri....* Discant mulieres propositum pudoris imitari, verborum vitare lasciviam. Maria etiam salutationem Angeli verebatur. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 8.

Turbata est in sermone ejus. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quòd non perturbata, fortitudinis: quòd tacuit & cogitavit, prudentiæ: *Cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Sciebat prudens Virgo, sæpè Angelum satanæ transfigurare se in Angelum lucis: & quia humilis & simplex erat, nihil tale penitùs à sancto Angelo sperabat: ideò turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio. Beatæ Virginis modestiam S. Ber. H. 3. super Missus n. 9.

a.Joan.3. destiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis; imò potiùs illis turbemur, vanæ gloriæ insidias metuentes. Imitemur & Beatæ Virginis prudentiam, ne credamus omni spiritui, sed probemus spiritus, si ex Deo sint: cum nos laudant homines & honore prosequuntur, indignitatem nostram, defectus nostros, vitia nostra taciti cogitemus & consideremus: *Et cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Virginis denique fortitudinem imitemur, ne cor nostrum quibuslibet eventis perturbetur; quod consequemur, si in Deo fixum firmumque sit.

30. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Insolita salutatione, & benedictione, quam tibi à Deo annuntio, ne turberis: In ejus enim gratia fundata est laus qua te exorno.

S.Petr.Chrys. ser.142. *Invenisti gratiam apud Deum*; non qualemcumque gratiam, sed plenam, quæ scilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam*. Hæc cùm dicit, & ipse Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines
" vitam meruisse per fœminam; stupet Angelus, totum Deum venire intra
" virginalis uteri angustias, cui tota simul angusta est creatura. Hinc est,
" quòd remoratur Angelus, hinc est, quòd virginem vocat de merito, de
" gratia compellat, vix causam prodit audienti, & an sensum promoveat,
" vix longa trepidatione componit.

Ne timeas, invenisti enim gratiam apud Deum. Ut quid indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ invenisti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem.

Ecce concipies, & paries filium. In hoc posita est gratia illa singularis, quam apud Deum invenisti. 1. Quòd ab æterno electa fueris, ut sis Dei mater, 2. Quòd in utero tuo Filius Dei mox concipiendus sit, ac de substantia tua carnem sumpturus. 3. Quòd illum ipsum paritura sis, quem Deus Pater ex sinu suo in splendoribus sanctorum ab æterno genuit. 4. Quòd illi nomen Jesu sis impositura, quem hominibus Salvatorem per te dabit: *Et vocabis nomen ejus Jesum*, nomen salutis & gratiæ: *Ipse enim*, ut ait alius Evangelista, *salvum faciet populum suum à peccatis eorum*.

Ne timeas; invenisti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat justus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, nisi ne patri displiceat, ne ab ejus gratia excidat? Prov.28.1. Cæteroqui bonæ conscientiæ fiducia lætus est, *Fugit impius nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit . . . Dominus* Ps.26.1.2. *salus mea* (inquit justus) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?*

Et vocabis nomen ejus Jesum, Vis, ut Christus tibi sit Jesus, id est, S.Bern.H.3. super Missus, Matt.15.8. Salvator? Satage, ut sis de populo ejus: *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Multi se profitentur de populo ejus, quos tamen pro populo suo non agnoscit, Plerique sunt, qui paulò religiosiores videntur, quibus aliquando dicet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*, Novit Dominus, qui sunt ejus: novit & quos elegerit à principio; *Quid me vocatis, ait, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jesus, & computabit te in populo suo. Fac quæ jubet in Evangelio, in Lege & Prophetis, quæ jubet per Ministros suos, qui in Ecclesia præsunt; disce ab ipso Jesu, quia mitis est & humilis corde; & eris de beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem sibi.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Domi-*

simus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Magnus ab æterno Deus, magnus Homo, magnus Doctor, magnus Propheta erit in tempore: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis*: de quo à minori Propheta prædictum est: *Ecce veniet Propheta magnus, & ipse renovabit Jerusalem*. Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu Regum, adeò ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes serviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altissimi vocandus sit, ut reverà erit, non rapinam arbitratus se esse æqualem Deo. Filius Altissimi, non adoptione, sed natura, ut nos adoptivos Dei filios per gratiam suam efficiat: *Filius Altissimi vocabitur*, etiam qua homo. Nam *Jesus Christus non sic est Dei Patris Filius, sicut nos sumus. Ille est enim proprius, nos redempti; ille natus, nos facti; ille verus, nos adoptivi. Ille autem, qui verus est filius, ipse etiam verus est Deus; non adoptione generatus, sed de Patre naturaliter natus*. Hinc Cassianus: *Domini Salvatorisque nostri inde est origo, unde conceptus: & cùm descendente in Virginem totius divinitatis plenitudine natus sit, filius esse hominis non poterat, nisi priùs Filius Dei fuisset. Et ideò missus ad annunciandam sacri ortus nativitatem Angelus Dei, cùm sacramentum conceptionis ante dixisset, partui ipsi nomen imposuit, dicens: Ideò & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei; hoc est, illius Filius nuncupabitur, quo generante est generatus. Dei ergo Filius Jesus Christus, quia & à divinitate genitus, & à divinitate conceptus*. Luc. 7. 16. S. Fulg. ad Donatum. Cassian. l. 2. de Incar. c. 4.

Hic erit magnus. Magnificetur & à nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus: *Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis*. Nobis natus est, non sibi, qui ante tempora multò nobiliùs natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis, qui cùm magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis necessarius. Utamur nostro in nostram utilitatem: de Salvatore salutem operemur. Studeamus effici sicut parvulus iste: discamus ab ipso humilitatem, & cordis mansuetudinem: *Ne magnus Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus*. Isa. 9. 6. S. Bern. H. 3. super Missus n. 14.

Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus; non typicam, sed veram; non temporalem, sed æternam; non terrenam, sed cœlestem; in qua non unius regionis populo, ut David, sed omnibus gentibus imperabit, Spiritus sancti unctione, & gratiæ suæ virtute omnipotentissima sibi eorum corda subjiciens: *Et regnabit in domo Jacob in æternum*: non in illa domo Jacob exasperante, quæ impiè illum abnegavit, & insipienter respuit, ante faciem Pilati clamans: *Non habemus regem nisi Cæsarem*: non apud carnales, sed spirituales Israelitas: *Non enim omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine*. Solos igitur, qui in fide Jacob perfecti inveniendi sunt, reputa in domo Jacob, vel potius ipsos noveris fore spiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jesus in æternum. Quis ex nobis est, qui juxta interpretationem nominis Jacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis & concupiscentiis suis, ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Jesus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Christianus in hac vita fit naturæ divinæ particeps in Christo Jesu, & filiationis ejus consors per adoptionem Patris; in altera vita regni ejus Rom. 9. S. Bern. H. 4. super Missus.

Pf.105.4. æterni consors erit: *Visita nos, Domine, in salutari tuo: ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua*. Veni interim, Domine Jesu, & aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut tu solus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me sibi sedem; jactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse rex; luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, detractio, invidia & iracundia certant in me ipso de me ipso, cujus potissimum esse videar. Ego autem, quantum valeo, resisto; renitor, quantùm juvor; Dominum meum Jesum invoco; ipsum mihi Deum, ipsum mihi Dominum teneo, dicens: Non habeo Regem, nisi Dominum Jesum. Veni ergo, Domine, disperge hostes tuos, meosque, in virtute tua, ut in
Pf.43.5. me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mandas salutes Jacob*.

33. *Et regni ejus non erit finis*. Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternumque cum Christo Jesu nos regnaturos speramus, quid caducis, terrenis, periturisque rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Maria virginitatis vexillifera & magistra, Virgo fidelis, quam Deo voverat & consecraverat virginitatem, tam constanti fide servaret decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potius recusare parata esset, quàm virginitatis detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obstrictam violare, si Dei mater fieri & Virgo permanere non potuisset.
Pf.56.13. Et nos in votis Deo reddendis ejus exemplo fideles simus: *Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea*. Commune votum quo Deo per ora patrinorum & fidejussorum nostrorum in baptismo promisimus nos mandata ejus servaturos, quo mundo, satanæ, & pompis ejus abrenuntiavimus, fideliter & accuratè impleamus. Si quid nobis suggeratur officio nostro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes nostras, corda nostra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem suam puram custodiant Christiani, castitatem servent; sive virginalem, sive conjugalem, sive vidualem, qui per baptisma facti sunt membra Christi, & templa Spiritus sancti. Spiritu Christi matres esse debent, & spiritu virgines, quot-
S.Aug. lib.de Sanct.Virg. quot ad Dei possessionem aspirant: *Sola quidem Maria spiritu & corpore mater & virgo, & mater Christi, & virgo Christi; Ecclesia verò in sanctis regnum Dei possessuris, spiritu quidem tota mater Christi est, tota virgo Christi; corpore autem non tota, sed in quibusdam virgo Christi, in quibusdam mater, sed non Christi, Et conjugatæ quippè fideles fœminæ, & virgines Deo dicatæ, sanctis moribus & charitate de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, quia voluntatem Patris faciunt, Christi spiritaliter mater sunt*.

S.Bern. H.4. super Missus. 35. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Spiritus sanctus superveniet in te, qui potentia sua fœcundabit te: & illum modum, quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus & Dei sapientia Christus sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget & occultabit, quatenùs sibi tantùm notus habeatur & tibi. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter scies; sed illo doctore, quo & auctore.

Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei; ipsa divinitate naturam humanam immediatè sanctificante, & perungente oleo exulta-

ta-

rationis præ consortibus suis. *Posteaquàm Dei Filius, sicut pluvia in vellus, toto divinitatis unguento nostram se fudit in carnem, ab unguento nuncupatus est Christus: & hujus nominis extitit solus auctor, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui à Christo dicimur Christiani; & impletum est illud quod cantatur in Canticis Canticorum, Unguentum effusum nomen tuum.* S.Pet.Chrys. loc. 69.

Spiritus sanctus superveniet in te, &c. *Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Modus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœpit, Verbo Dei copularetur in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui Filius hominis, & Filius hominis, qui Filius Dei; ac sic in naturæ humanæ susceptione fieret quodammodò ista gratia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum posset admittere. " S.Aug.Ench. c.60.

Nobis hæc incumbit obligatio, ut sancti simus, quia Christiani, & de Spiritu sancto renati. Nam *Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis: eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem*. Gratia regenerationis non solùm Christiani cum Christo capite unum corpus efficiuntur, sed unus Christus, & unus Dei Filius: *Sicut enim corpus unum est*, (inquit Apostolus) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum est corpus: ita & Christus*. Non ait, ita & Christus & corpus; sed corpus unum membra multa, ita & Christus: *Totum ergo Christus. Tenete hoc fixum, & omninò commendate memoriæ, tamquam filii Ecclesiasticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut cognoscatis Christum caput & corpus, eumdemque Christum Verbum Dei unigenitum, æqualem Patri; & inde videatis, quanta gratia pertingatis ad Deum, ut ipse voluerit esse nobiscum unus, qui est cum Patre unus.* S.Leo, s.6. in Nativ. Dom. S.Aug. En. in Ps. 142.

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua*, &c. Ad bona licèt opera, ad opera meritoria vitæ æternæ sterilis per se natura sit; Dei tamen promissis credendum est, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires effœtas, infirmas, steriles, victrici virtute roborare & fœcundare potest; quod exemplis quotidianis demonstravit, ex quo propter nostram salutem incarnatus est sexta mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum; quia voluntas Dei omnipotentissima principium est omnium gratiæ ac misericordiæ ipsius operationum. Gratiæ namque œconomia, & efficacitas, confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle sit in hominis potestate, Deo tamen volenti salvum facere nullum humanum resistit arbitrium, cùm certa sit, immutabilis, & efficacissima Dei voluntas, qui *Omnia quæcumque voluit, fecit in cœlo & in terra . . . Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus*. Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*. S.Aug.Enchi. c.96.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*. O insignis gratia! ò felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli in se Opificem corporavit! *Sic Evæ inobedientiæ nodus solutio-* S.Iren.l.3. c.33.

nem accepit per obedientiam Mariæ . Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem , hoc Virgo Maria solvit per fidem . . . Quemadmodum enim illa per Angelicum sermonem seducta est , ut effugeret Deum ; prævaricata verbum ejus : ita & hæc per Angelicum sermonem evangelizata est , ut portaret Deum , obediens ejus verbo . Et sicut illa seducta est , ut effugeret Deum; sic hæc suasa est obedire Deo , uti virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem , salvatur per Virginem : æqua lance disposita virginalis inobedientia per Virginalem obedientiam.

Id.l.5.c.19.

Ecce ancilla Domini , fiat mihi secundùm verbum tuum . Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris humilitas : *Deus enim superbis resistit , humilibus autem dat gratiam .* Humiliter ergo respondit Virgo sanctissima , ut sedes gratiæ præparetur . Quæ est hæc tam sublimis humilitas , quæ cedere nonnovit honoribus , insolescere gloria nescit ? Mater Dei eligitur , & ancillam se nominat . Non magnum est esse humilem in abjectione : *Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata .*

S.Bern.H.4. super Missus.

Fiat mihi secundùm verbum tuum . His verbis affectus exprimitur desiderantis . Quidni & orantis ? *Nemo quippè orat , nisi quod credit & sperat .* Vult autem à se requiri Deus , quod pollicetur. Et ideò fortè *Multa quæ dare disposuit , priùs pollicetur , ut ex promissione devotio excitetur ; sicque quod gratis daturus erat , devota oratio promereatur . Sic pius Dominus, qui omnes vult salvos fieri , merita nobis extorquet à nobis ; & dum nos prævenit tribuendo , quod retribuat , gratis agit , ne gratis tribuat . Hoc utique prudens Virgo intellexit , quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, junxit meritum suæ orationis .*

Dei super nos consiliis , providentiæ , voluntati , cum fide , humilitate , obedientia , propriique nostri sensus abdicatione subditi simus , sub visibilis Angeli , prudentis scilicet ac pii Directoris moderamine , Domino dicentes : *Fiat mihi secundùm verbum tuum .* Divinæ gratiæ fideliter consentiamus , & cum consenserimus , nihil nobis , ne ipsum quidem consensum , sed totum Deo tribuamus , qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam ; & quem exigit consensum , efficit ; quem postulat , ut jura servet humanæ libertatis , donat ; ut supremum dominium & vim omnipotentissimam divinæ suæ voluntatis & gratiæ ostendat , suamque misericordiam commendet , consensum nostrum non expectantem , nec ab eo dependentem : Quia *Non volentis , neque currentis , sed miserentis est Dei .*

Rom.9.16.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis , abiit in montana cum festinatione , & intravit in domum Zachariæ , & salutavit Elisabeth .* Maria Verbo incarnato fœta , Deo plena , pergit in montana Judææ cum festinatione , ut Spiritum sanctificationis per suum æternique Patris Filium abundè effundat in Joannem . Dei Matrem imitentur fideles omnes , qui Christum per fidem suis in cordibus conceperunt ; imitentur Sacerdotes , qui Christum in animabus pariunt . Deo pleni , qui charitas est , charitatem ipsam , Spiritum Dei transfundere curent in proximos ; peccatores quærant , ut illis Spiritum afflent sanctitatis , ut eos ad Deum ducant , ut Dei amorem in illis accendant . Nullis difficultatibus à salute proximorum procuranda deterreantur ; non tepidè , non lentè , sed ardente zelo & cum festinatione in Dei opere procedant . *Nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia .*

S.Amb.l.2.in Luc.

Exurgens Maria , &c. Discant Christianæ mulieres sedulitatem , quam præ-

prægnantibus & infirmis debeant exhibere cognatis . Discant virgines non Idem, n.182
circumcursare per alienas ædes , non demorari in plateis , non aliquos in
publico miscere sermones : Maria in domo sera , festina in publico , man- "
sit apud cognatam suam tribus mensibus ; non quòd domus eam delectaret "
aliena , sed quia frequentiùs videri in publico displicebat . Nec solum pu- "
dorem Mariæ , sed humilitatem discant Virgines . Venit propinqua ad pro- "
ximam , junior ad seniorem : nec solùm venit , sed etiam prior salutavit : "
*Decet enim , ut quantò castior virgo , tantò humilior sit . Noverit honorem
deferre senioribus ; sit magistra humilitatis , in qua est professio castitatis* . Est
& causa pietatis , est etiam norma doctrinæ . Contuendum est enim , quia
superior venit ad inferiorem , ut inferior adjuvetur : Maria ad Elisabeth,
Christus ad Joannem . Hæc eorum , qui Christum annuntiant & portant,
norma sit .

41. *Et factum est , ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth , exultavit in-
fans in utero ejus , & repleta est Spiritu sancto Elisabeth* . Gratiæ suæ pri-
mam communicationem per Mariam Virginem Matrem suam Christus opera-
tus est . Tunc primùm Mediatrix hominum à Deo per Christum , & se-
cundùm Christum instituta , Mediatrix (inquam) apud Mediatorem ; Me-
diatrix intercessionis apud Mediatorem redemptionis & propitiationis . Ad
ipsam ergo confugiamus , ut ejus patrocinio repleamur Spiritu sancto , &
gaudio spirituali : *Quia sic est voluntas ejus , qui totum nos habere voluit per* S.Bern.ser.in
Mariam . Nat. B.V.M.

Et factum est , ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth , &c. Sic Christus
in Ecclesia & Ministris ejus invisibili modo residens , in animabus sanctifi-
cationem earum operatur ministerio verbi cum fide auditi . *Os Mariæ mi-* Theophyl. in
nistravit Filio Dei , qui in utero ejus erat . Vox Virginis , vox erat incar- Luc.
*nati in illa Dei ; & idcircò etiam Præcursorem in utero gratia prosecutus est,
& Prophetam fecit* .

42. *Et exclamavit voce magna , & dixit : Benedicta tu inter mulieres , &
benedictus fructus ventris tui* . Ex abundantia cordis os loquitur : Anima
Spiritu sancto repleta , linguam movit ad Dei laudem . Deum in Maria in-
carnatum laudat Elisabeth : *Benedicta tu inter mulieres* , benedictione sin-
gulari & eximia . Nulla enim mulier , sive in Veteri , sive in Novo Te-
stamento , gratiam habuit uberiorem , virtutes copiosiores , & perfectio-
res , majora dona , ampliora privilegia , quàm Virgo Maria . Fons autem
gratiarum & benedictionum ejus , fructus ventris ejus . *Dominus enim re-* S.Amb. l.2.in
dempturus mundum , operationem suam inchoavit à Maria ; ut per quam salus Luc.n.17.
omnibus parabatur , eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore .

43. *Et unde hoc mihi , ut veniat Mater Domini mei ad me ?* Et unde hoc
nobis , ut Dominus noster veniat ad nos per Incarnationis suæ Mysterium,
veniat in nos per Eucharistiæ Sacramentum , per gratiæ suæ beneficium ?
Nostram indignitatem agnoscamus : humilitate non solùm speculativa , sed
affectiva , nos disponamus ad fructum Incarnationis ejus , & Eucharistiæ ,
quæ Incarnationis extensio est , capessendum . Sed & B. M. Virginis Matris
misericordiæ , nos in nostris necessitatibus spiritualiter visitantis , benefi-
centiam admirati , in laudes ipsius erumpamus , & gratias agamus benedi-
cto fructui ventris ejus Christo Jesu ; qui per illam , ceu aquæductum de
paradiso exeuntem , aquam vivam gratiæ suæ in nos derivat . Dicamus piæ
humilitatis affectu : *Domine , quid est homo , quia innotuisti ei ? aut filius* Ps.8.5.
*hominis , quoniam visitas eum ? . . . Et unde hoc mihi , ut veniat Mater
Domini mei ad me ?*

44. *Ecce Enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo*. Joannes adhuc in utero Matris positus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor est. Nos verò ab eo tempore, quo rationis usum attigimus, quoties Christum per gratiæ suæ, per Concionatorum ac Ministrorum suorum voces ad cor nostrum loquentem non audivimus? *Hodiè si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*.

Ps.94.8.

45. *Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino*. Beatior, quia fide Christum concepit, quàm carne; quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, si crediderimus: *Quæcumque enim crediderit anima, & concipit & generat Dei Verbum, & opera ejus agnoscit . . . . . Si secundùm carnem una mater est Christi; secundùm fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima accipit Dei Verbum, si tamen immaculata, & immunis à vitiis, intemerato castimoniam pudore custodiat*.

S.Amb.l.2. in Luc.n.26.

46. 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*. Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in se meritum agnoscit: Dei dona in suum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil sibi, penitùs infixam habens animo illam sancti Martyris & Episcopi Cypriani sententiam: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit*. Ita suos avertit oculos, ne videant vanitatem, Dominum in donis suis benedicens: *Magnificat anima mea Dominum*. Sit in singulis Mariæ anima, ut magnificet Deum: sit in singulis spiritus Mariæ, ut exultet in Deo. Magnificatur autem Dominus, non quòd humana voce aliquid Deo possit adjungi, sed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Christus est; & ideò si quid justum fecerit anima, aut religiosum, illam Imaginem Dei, ad cujus est similitudinem creata, magnificat. Et ideò dum magnificat eum, magnitudinis ejus quadam participatione sublimior fit; ut illam imaginem splendido bonorum colore factorum, & quadam æmulatione virtutis, in se videatur exprimere. Magnificat autem Anima Mariæ Dominum, & exultat spiritus ejus in Deo, eò quòd & anima & spiritu Patri Filioque devota, unum Deum ex quo omnia, & unum Dominum per quem omnia, pio veneretur affectu.

S.Amb.l.2. in Luc.n.27.

Magnificemus Dominum affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera, quæ ipse in nobis operatur, dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima nostra Dominum, qui ad imaginem suam illam creavit; qui in Adam miserabiliter deformatam mirabilius renovavit: *Magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes*. Nemo seipsum magnificet, sed Dominum, à quo omnia bona accepit: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? . . . Qui gloriatur, in Domino glorietur*. Qui se ipsum magnificavit Lucifer, quantùm in ipso fuit, Deum exhonoravit, ideò non se exaltavit, sed præcipitavit.

S.Bern. ser. in Cant. Magn. Ps.125.3.

2.Cor.4.7.& 1.1.31.

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majestatem: *& exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, ejus gustans bonitatem & misericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de salute, quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me assumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certè secundum verborum distinctionem, convenienter animam suam magnificare Dominum, & spiritum suum in Deo salutari suo exultare, ait Virgo sanctissima. Sæpè namque in Scripturis per animam affectus quidam & teneri-

Hugo à S. Victore, tr. in Magnificat.

titudo mentis designatur: & ideò dum se ex anima magnificare asserit, nequaquam timore servili, sed dilectionis affectu Deum se venerari ostendit: & cùm spiritum suum in Deo salutari suo exultare declarat, non esse salvationem hanc significat, de qua caro gaudeat; sed æternam potiùs & in bonis invisibilibus præparatam, de qua spiritus exultat.

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in me, sed in Deo meo exultavit spiritus meus, cognitione & amore ipsius fervendo; idque non per me, sed mediante & operante Jesu filio meo, & Salvatore singulariter meo. Omnium quidem & mei conditor est, sed mei solius in temporali generatione sua filius est, & me mediante omnium salus est, quia carnem & sanguinem ex me dignatur assumere, quæ pro salute omnium offerat Patri. Meritò in ipso exulto, quia ab ipso est, quod exulto: & quia ejus dona propter ipsum diligo, ideò in ipso exulto. S.Bern. Hugo à S. Victore.

A Matre sua discant Christiani, in solo Deo & propter solum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos missos faciam, qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis*; sunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter salutem animæ data sunt, ad cupiditatis usum & gloriam sæculi convertunt. Isti etsi à Deo habere videantur, unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt, quod à Deo perceperunt. Qui autem gratia percepta, ad amorem Dei convertunt, quod ab ipso accipiunt; illi à Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes, quàm donum. In donis igitur Dei velut in fine quiescere non debemus, nec de ipsis propter ipsa, sed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, sed uti, ut ad Deum perveniamus; illa diligere, ut arrhas sponsi, ut munera amici, ut beneficia domini. Prov.2.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Beatam prædicaverat Elisabeth, meritum fidei ejus commendaverat: *Beata* (inquit) *quæ credidisti!* Maria verò in Dei misericordis intuitum suum omne meritum refundit, suamq; profitetur indignitatem. Non auderet vilis ancilla Domini oculos ad eum levare, nisi ipse prior ad ancillam suam misericordes oculos convertere dignatus esset. Plenitudine gratiarum donata, benedictionibus cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmissima posuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet, ac tutò servaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum custos humilitas. Et tu, Christiane: *Quantò major es, humilia te in omnibus*, exemplo beatissimæ Virginis; quia Dominus *humilia respicit, & alta à longe cognoscit*. Eccli.3.20. Psal.137.6.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes electi, non homines solùm, sed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione spirituali in cœlestibus; ideò beatam me prædicabunt, quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum*. Quod futurum agnosco, ut omnes generationes beatam me prædicent, absit, ut meis tribuam meritis: totum in Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus est; nec mirum, cùm sit omnipotens; & sanctum sit nomen ejus. Propter nomen suum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus sanctitas ejus; nomen ejus misericordia ejus, in me singulari & eximia ratione effusæ ac de-

cla-

claratæ. Adoremus in incarnati Verbi Mysterio cum Maria Virgine Dei omnipotentiam, sanctitatem, misericordiam. Omnipotentiam, qua ima summis, hominem Deo in unitate personæ copulavit; ita ut Deus homo factus sit, ut homo fieret Deus: qua Virginem Filii sui Matrem sine detrimento virginitatis fecit: qua puellam infirmam per se & abjectam elegit, ut serpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifestavit omnipotentiam suam, in quo pro nobis infirmus factus est: quia *quod infirmum est Dei, fortius est hominibus*. Laudemus in hoc mysterio Dei sanctitatem, qui ex Virgine & Spiritu sancto corpus Filio suo aptavit, ut in assumta carne, *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis*. In hoc Mysterio nominis Dei sanctitas singulariter eluxit, quia *cùm omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio*, Maria Virgo *inde purgationem traxit, undè concepit. Quò enim paterni seminis transfusio non pervenit, peccati se illic origo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa. Creata est forma servi sine conditione servili: quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis*. Laudemus sanctum Dei nomen in hoc Mysterio, in quo sanctificata est humanitas à Verbo assumpta, substantiva Dei sanctitate illam undique immeante, ut *Pontificem* haberemus *sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus*, qui *nobis factus est sapientia à Deo & justitia, & sanctificatio, & redemptio*. Sanctum est in se Dei nomen, & in nobis sanctificatur, dum ipsi in nomine ejus sanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen sanctum est, quia glorificatur à sanctis & benedicitur, à perversis blasphematur: *Et nomen Dei per vos blasphematur in gentibus*, Dei ergo, qui magna fecit, nomen sanctificatum est, quia dum Verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per Verbum in hominibus declaratur: *Pater*, inquit, *manifestavi nomen tuum hominibus, & ideò te clarificavi super terram*. Dicamus ergo cum Maria Virgine Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus*.

S. Augustin. l. 10. de Gen. ad Lit. c. 20.

S. Leo serm. 21. in Natali Domini 2.

Hebr. 7. 26. 1. Cor. 1.

Rom. 2.

Joann. 17.

Laudemus denique & adoremus Dei misericordiam in incarnati Verbi mysterio, quam in Mariam primùm effudit eximia quadam singularique ratione, cùm Salvatoris Matrem effecit, & consequenter in homines universos, quibus Filium suum propitiatorem & victimam dedit pro ipsorum salute sibi offerendam: *Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi*. Incarnatio proprium bonitatis & misericordiæ opus, quo Pater Filium tradit, ut servum redimat; quo Filius se naturæ humanæ intimè communicat, & personali substantivaque unione conjungit; quo se ipsum ad miserias & infirmitates nostras inclinat, easque in se suscipit, ut nos sanet; quo carnem & sanguinem pro nobis assumit, ut in pretium nostræ redemptionis impendat; *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus*. Misericordiæ porrò Domini fructum illi soli percipiunt, qui eum timent, non servili timore, sed timore casto & filiali. Non est personarum acceptio apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus & Scytha, servus & liber, masculus & fœmina, in omni gente » & progenie, si *timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi*. A ti» more incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non desperent adhuc timen» tes pro peccatis suis, quia misericordia illius super timentes eum. Mise» ricordia ejus remittit peccata timentibus eum; remissio peccatorum nutrit amo-

1. Joan. 2. 2.

Psal. 129. 7.

Coloss. 3. 2. S. Bernard. in cantic. B. Virg.

amorem sitientibus eum : qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoscunt. Amor ipse notitia est; sed quantò adhuc à notitia ejus distamus, tantò etiam minùs amamus. Si autem nondum illum perfectè amare possumus, quia nec pefectè novimus; vel cum amore timeamus : *Qui autem sine amore timet, non filius, sed servus est : & hic timor pœnam habet, non notitiam*.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui*. In Verbi incarnati Mysterio divina potentia maximè eluxit, penes quam solam erat jus & ars & virtus opificii sui redintegrandi : *Nemo nisi artifex operis sui potens est : & figulo tantùm in argillam suam jus est. Ita Dominus omnium, qui omnes fecerat, dignatus est ad nostra descendere, nosque suscipere in corpore suo, ut reficeret eadem arte, vel potestate, qua fecerat*. Rerum creatio, tyrocinium dumtaxat (si ità loqui fas est) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnatione absolutissimum sui documentum exhibuit, tota erupit; omnia supra naturam molita est : ibi in creatæ naturæ angustias, hìc in se ipsam Deitas vim suam quodammodò est experta : *Quod omnipotens natura potuerit descendere ad humilitatem humanitatis, id potestatem magis ostendit, quàm magna & quæ naturam superant miracula. Nam quod magnum quippiam & excelsum effectum fit à divina virtute, est quodammodo secundùm naturam & consentaneum. Ad id autem quod est abjectum & humile, descensus, est quædam insignis & redundans copia potestatis, quæ minimè impeditur in iis quæ sunt præter naturam*. Cœlos terrasque condere, ornare, regere, hominem creare, opus est manuum Dei : *Opera manuum tuarum sunt cœli .... Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me*. Mysterium verò Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus est exerti brachii Dei : *Fecit potentiam in brachio suo*.

Per primi parentis defectionem suo frustratus consilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis sibi adstringere curaverat, & potestate & expectatione excidisse. Diabolus ex adverso suam propagasse potentiam, divinam irritasse sententiam, nec hominis tantùm, sed Dei se victorem extitisse gestiebat. Omnipotentiori ergo consilio auxilioque opus fuit ad victricem potestatem diaboli comprimendam, & ad salutem hominis inexpugnabili præsidio firmandam : *Omnis dispositio salutis* (inquit S. Irenæus) *quæ circa hominem fuit, secundùm placitum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus à Deo fuerat homo, ut viveret, hic amittens vitam læsus à serpente qui depravaverat eum, jam non reverteretur ad vitam, sed in totum projectus esset morti : victus esset Deus, & superasset serpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correptionem hominis ...... Per secundùm autem hominem alligavit fortem, & diripuit ejus vasa, & evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus*.

Fecit potentiam in brachio suo. Brachium ejus, Filius ejus est. Potentiam in brachio suo fecit : quia per id quod factum est in ipso, redemptum est, quod factum est ab ipso : *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipsa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus est diabolus, & homo de ejus potestate ereptus. *Dispersit superbos mente cordis sui* : Profundo consilio suo dispersit eos. Profundum erat consilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim consilium diabolus prævidere non poterat : Sed captus est hamo Leviathan, & potentia sapientiaque Dei dispersit superbum. Hoc *Mysterium*

S. Paulinus epist. 1. ad Amandum.

S. Greg. Nyss. Orat. catech.

S. Irenæus l. c. 33.

S. Hugo à S. Vict. in cant. B. M. Virg.

est

Rom. 16.25. 1.Cor.2.7.8. est *æternis temporibus tacitum*, hæc *sapientia Dei in Mysterio*, *quæ absconsdita est*, *quam prædestinavit Deus ante-sæcula in gloriam nostram*, *quam nemo principum hujus sæculi cognovit*: *Si enim cognovissent*, *numquam Dominum gloriæ crucifixissent*: Deus itaque *fecit potentiam in brachio suo*, & *dispersit superbos mente cordis sui*: quia per Incarnationem Filii sui, & potenter dæmones devicit, & prudenter supplantavit.

S.Bernar.in Cant.B.V.M. *Dispersit superbos mente cordis sui*. Ab initio mundi tam Angeli quàm homines superbi dispersi sunt. Projectus est de cœlo draco magnus qui vocatur Sathanas, Lucifer & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis stare noluerunt, iu sua vanitate dispersi sunt. Sed & homines superbi qui turrim Babel ædificabant, dispersi sunt, unitate linguæ eorum divisa. Omnis superbus, eo ipso quòd superbit, dispersus est: Quid enim superbia, nisi pulvis in altum sublatus, & in ventos dispersus? *Dispersit superbos mente cordis sui*: Quia ex omni genere superborum quosdam conterit, ut in æternum pereant; & quosdam humiliat, ut ad vitam redeant.

Hugo à S.Victore. *Dispersit superbos mente cordis sui*. Judæos qui gloriabantur se esse de genere Abraham, & de sua justitia præsumebant, & propterea justitiæ Dei non erant subjecti, abjecit, & per orbem in signum maledictionis dispersit. Per filium suum scilicet in carne venientem, ex operibus Legis neminem justificari posse docuit, sed per fidem quæ ex Deo est. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei justitiam defendere conati sunt, & humilem Christi adventum superbè contempserunt, à gratia sua, in qua stare videbantur, abjecit; & Gentes peccata sua humiliter confitentes, Deique justitiam præferentes assumpsit.

Jonæ 3. 2. Reg. 6. 3.Reg.12. 52. *Deposuit potentes de sede*, *& exaltavit humiles*. Pravos Angelos è cœlo dejecit: humiles homines ad eorum sedes implendas elegit. Deposuit potentes de sede, quando pervenit sermo ad Regem Ninive, hoc est, usque ad Imperatores hujus sæculi; & descendit de solio suo indutus sacco & cinere, & humiliavit se, ut iram Dei placaret. Deposuit Saul, &

S. Bernar. exaltavit David. Deposuit & superbum Achab de sede: *Nonne*, inquit, *vidisti humiliatum Achab coram me?* Sed quia in humilitate non permansit, ideò non exaltavit humilem, sed superbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus sæculi, alios quidem ad supplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. Habet in manu sua stateram suam, *cujus vult mi-*

Rom. 9. *seretur*, *& quem vult indurat*. Cur autem hunc depositum damnat, & hunc

Rom. 11. repositum salvat, *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ* ipsius est: quia *incomprehensibilia sunt judicia ejus*, *& investigabiles viæ ejus*. Unum scire licet: *Si non humiliamur*, *non salvamur*.

53. *Esurientes implevit bonis*, *& divites dimisit inanes*. Eos qui in hac vita esuriunt & sitiunt justitiam, veris bonis, id est, Spiritus sancti donis implet, eos in Regno suo ad mensam suam Angelorum pane, id est, sui ipsius æterna contemplatione & possessione satiaturus. Esurientes implentur, non fastidientes; pauperes saturantur, id est, qui se vero bono, Dei gratia indigere cognoscunt; divites, id est, qui superbi sunt & elati, & se præ aliis gratiarum donis abundare existimant, dimittuntur inanes.

S.Bernard. Sicut ergo humiles modestè de se sentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita superbi de se præsumendo, ea quæ acceperant, justo Dei judicio amittunt: *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris*, *ne inanis & vacuus dimittaris*, Dic semper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper sum*

Psal.69. Apoc.3.17. *ego*. Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis*: *Quòd dives sum*, *& locupletatus*, *& nullius egeo*: *& nescis*, *quia tu es miser*, *& miserabilis*, *& pauper*, *& cæcus*, *& nudus*,

54. 55.

54. 55. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Suscepit Israel servum suum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndam faciem Patris suspirantem. Suscepit nutriendum, perficiendum, & usque ad faciem suam perducendum. Suscepit naturam, suscepit causam, suscepit negotium ejus, suscepit Pater Filium suum; suscepit in Filio puerum suum, id est, totum corpus ejus, à primo justo usque ad novissimum. Suscepit hominem, sicut medicus ægrum, ut sanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut justificaret impium, ut salvaret justum: *Recordatus misericordiæ suæ*, quam olim promiserat, diu distulerat, tandemque promissionum suarum memor exhibebat in plenitudine temporis, mittens Filium suum *natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret*. Causa verò, quare suscepit, sola misericordia ejus, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. Humana hic merita conticescant. S. Bernard. Galat. 4.

57. *Elisabeth impletum est tempus pariendi: & peperit filium, &c.* Elisabeth Ecclesiæ typus, quæ cùm sterilis esset, pariendi virtutem aperto Christi latere in cruce accepit. Apertum est latus Christi morientis, & fluxerunt Sacramenta Ecclesiæ militantis. Multos deinceps filios per baptismum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Isaiæ 54. *Lauda sterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ magis, quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.* Et cap. 60. 4. *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, &c.*

Cùm anima, priùs sterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipsi justi omnes gratulari debent: Bonum namque unius membri alia membra suum per charitatem censere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Christus est; uno Spiritu vegetantur. *Si amas unitatem, etiam tibi habet, quisquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum est quod habeo. Tollam invidiam, & meum est quod habes. Livor separat, charitas jungit.* Bonorum operum editio, salutis fructus, animæ sterili datur ex mera Dei misericordia: *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.* S. Augustin. tract. 32. in Joannem.

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Christiani, quamvis justi sint, Pœnitentiæ tamen Sacramentum negligere non debent; spiritalem circumcisionem in se ipsis per quotidianam pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumcisio perfectè non adimplebitur, nisi die octavo, id est, in resurrectione, cùm Deus gloriosam sibi Ecclesiam exhibebit, sine macula & ruga; nullumque ampliùs peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus superfluus aut vitiosus affectus resecandus remanebit: & *Nomen Dei & Agni erit in frontibus eorum*, qui scripti sunt in libro vitæ. Ephes. 5. Apocal. 22.

63. *Joannes est nomen ejus: Et mirati sunt universi.* Qui gratiæ Auctorem, misericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare; qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei*, & *pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus est Joannes, quod nomen gratiam & misericordiam significat: In Evangelico Prædicatore omnia gratiam spirare, omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ se ferre debet; sed novi hominis, secundi Adam, de cœlo cœlestis.

Mirati sunt universi nominis novitatem & mysterium, utriusque parentis in illius impositione consensum propheticum. Ante adventum Christi novum videbatur gratiæ nomen: *Nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc*
Joann.1.17. *nomine*: Nam *Lex per Moysen data est: Gratia & veritas per Jesum Christum facta est*; cujus Joannes præco missus est & testis.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis suggerentibus, ut filius patris sui nomine vocetur Zacharias; & ait: *Nequaquam, sed vocabitur Joannes*. Sæculi prudentiam consulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cùm de statu, conditione, seu professione filii eligenda agitur; sed Dei vocatio consulenda, voluntas Dei exquirenda est. Non quod secundùm naturam, aut familiæ utilitatem, sed quod secundùm gratiam convenientius est, & ad salutem æternam conducibilius, præeligendum est, ac præponendum. Hac in re, sicut & in educatione sancta filiorum, pater & mater consentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccl. 25. 1. 2. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes*.

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum*. Dona Dei in ejus laudem convertenda sunt. Accepta gratia, bono opere edito, statim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem solvenda est. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & misericordia Dei succurrit, auditumque interiorem restituit, & os aperit ad confessionem peccati. Ut primùm autem gratia in ejus anima orta est,
S. Ambr. l.2. in Luc.n.32. gratias Deo liberatori suo agat: *Et loquebatur benedicens Deum*. Zacharias linguam fides solvit. *Credamus & nos, ut loquamur, ut lingua nostra quæ incredulitatis vinculis est ligata, rationis voce solvatur: scribamus spiritu mysteria, si volumus loqui: scribamus prænuntium Christi non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. Gratiam loquamur, loquamur Christum: *Credidi, propter quod locutus sum*.

Psal.115.1. 66. *Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit?* Quis Joannes? Quæstioni respondet Angelus: *Erit magnus coram Domino*. Respondet pater: Propheta: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis*. Respondet Joannes: *Ego vox clamantis in deserto*. Respondit
Matth. 11. Christus: *Plus quàm Propheta*, Angelus, Præcursor Domini sui. *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquàm Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. Angeli responsio vitæ sanctimoniam, ex qua vera magnitudo apud Deum æstimatur, significat. Responsio Zachariæ, sapientiæ, divinique luminis in Joanne perfectionem. Responsio Joannis, ejus humilitatem probat. Responsio Christi, demonstrat celsitudinem ministerii, quod Joanni commissum est.

67. 68. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem*
S. Ambrof. l.2. in Luc. n. 33. *plebis suæ*. Vide (inquit S. Ambrosius) quàm bonus Deus, & facilis in- » dulgere peccatis: non solùm ablata restituit, sed etiam insperata conce- » dit. Ille dudum mutus prophetat; hæc enim Dei gratia maxima, quòd » eum qui negaverant, confitentur. Nemo ergo veterum conscius delictorum, præmia divina desperet. *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendari delictum*.

Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ, &c. Gratias agit Deo Zacharias ob publicum Incarnationis Christi, & re-

& redemptionis omnium hominum per ipsum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium, jure possessionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Israel*, jure singularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus: Domini Deique nostri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?* Benedictus, quia visitavit plebem suam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppressam: *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipse ægrotus genus humanum est.* Domine, *quid est homo, quia memor es ejus: aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Deuter. 32.6. Malach.1.6. S. Augustin. ser.175.alias 9.de Verbis Apostoli.

Non solùm infirmos visitavit & curavit Christus Dominus cœlestis Medicus, sed captivos redemit, *non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo.* Fecit redemptionem copiosam plebi suæ; non Judæis tantùm, sed omnibus gentibus, quas plebem suam fecit, cùm antea non essent: *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: In loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei.* Sic redempti, nostri non sumus, sed Christi, qui nos redemit: Nos illi totos debemus. *Non estis vestri: Empti enim estis pretio magno.* 1. Petr. 1. Osee 2.24. Rom.9.25.26. 1.Cor.6.20.

Benedictus Dominus, qui Christum Jesum potentem Salvatorem nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram:* & utroque passionis & resurrectionis suæ Mysterio firmam nobis salutem peperit. *Et erexit cornu salutis nobis....* Exaltatione porrò sua in gloria, nos priùs ob peccata abjectos exaltavit, in possessionem suam ac hæreditatem nos accipiens, regnum suum in præsenti nos faciens, ut cum illo æternùm regnemus: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* At salutem extra domum David, id est, extra Ecclesiam Christi consequi non possumus: In hac enim *erexit cornu salutis nobis, Qui factus est ex semine David secundùm carnem.* Rom.4.25. Ps.2.6.7.8. Act.13.33. Rom.1.

70. *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt, Prophetarum ejus.* Quod veteribus typis seu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænuntiavit Deus de Messia, Salvatore ac Redemptore populi sui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis in omnibus verbis suis.* Adimplevit quod ab initio sæculi promisit per os sanctorum, qui factis aut verbis de Christo prophetaverunt uno spiritu, summaque consensione, & quasi uno ore: *Per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Falsorum scilicet Prophetarum ora varia & diversa, quia mendacia: Prophetarum verò sanctorum unum os, quia per eos loquitur Dominus. Unde Isaiæ 30. 2. Judæos increpans quòd à Prophetis sanctis consilium non exquisivissent: *Os meum* (inquit) *non interrogastis.* Vetus omne Testamentum, Prophetia novi. Psal.144.

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Christus Salvator nos ab inimicis nostris liberavit, à diabolo, morte, pec-

cato; quos inter magis timendum peccatum; cùm diabolus sit extra nos,
Coloss.2.13.14. mors in carne, peccatum in anima & voluntate. *Et vos cùm mortui esse-tis in delictis & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens, quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans*
Coloss.1.13.14. *illos in semetipso*. Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum*. Gratias
1.Joann.3.8. agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut dissolvat opera diaboli*; ut inimicam mortem novissimè destruat, quam absorpsit in victoria per gloriosam resurrectionem suam; ut denique nos abluat à peccatis nostris in sanguine suo.

72. *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti*. Ex mera misericordia promissus est patribus Christus redemptor, liberator, & mediator; ex mera misericordia datus est; ex mera denique misericordia nobis incarnationis ejus & redemptionis per ipsum factæ virtus nobis applicatur. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit*
Tit.3.4.5. *Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum: ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ*
S. Leo ferm. 61. de Pass. Dom.13. *æternæ*. *Miserendi nostri causam Deus nisi in sua bonitate non habuit: & mirabilior est secunda hominum generatio, quàm prima conditio; quia plus est in novissimis sæculis reparasse Deum quod perierat, quàm à principio fecisse quod non erat. Libertatem itaque innocentiæ naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per se sanctorum præcedentium merita receperunt: quia lata in transgressores sententia, omnem progeniem captivæ posteritati obstrinxit, & nemo extitit exors à damnatione, quia nullus fuit liber à crimine. Sed redemptio Salvatoris destruens opus diaboli, & rumpens vincula peccati, ita magna pietatis suæ dispofuit sacramentum, ut usque ad consummationem quidem mundi præfinita generationum plenitudo decurreret, sed renovatio originis per justificationem indiscretæ fidei ad omnia retrò sæcula pertineret. Incarnatio quippè Verbi, & occisio ac resurrectio Christi, universorum fidelium salus facta est, & sanguinis unius Justi, quem nobis Pater donavit, qui eum pro reconciliatione mundi credimus fusum, hoc contulit patribus, qui similiter credidere fundendum*.

73. *Jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis*. Promissiones suas juramento firmare dignatus est Deus, per semetipsum jurans. Felices nos, quorum causa Deus jurat! Væ nobis, si nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promissionibus, quamvis post viginti centurias annorum adimplendis: & sunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot sæculorum fide confirmatis, dicente Domino: *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad me*. Nihil legalium
" institutionum, nihil propheticarum resedit figurarum, quod non totum in
S. Leo. " Christi sacramenta transierit. *Nobiscum est signaculum circumcisionis, sancti-*
" *ficatio chrismatum, consecratio sacerdotum. Nobiscum puritas sacrificii, Baptismi veritas, honor templi, ut meritò cessarint nuncii, postquàm nunciata venerunt. Nec vacuatur reverentia promissionum, quia plenitudo manifestata*
Rom.11.25. " *est gratiarum*. Verùm quia, sicut ait Apostolus: *Cæcitas ex parte in Israel*
Rom.9.36. " *facta est, nec qui filii carnis, ii filii sunt promissionis*; ineffabilis misericordia Dei

Dei Israeliticum sibi populum in omnibus nationibus fecit, & saxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit: ut conclusis omnibus sub peccato, qui carne nati sunt, spiritu renascantur: nec intersit, quo patre sit quisque genitus, cùm per indiscretam unius fidei confessionem, & fons baptismatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *Jusjurandum* adimplevit, *quod Deus juravit ad Abraham patrem nostrum*, omniumque credentium, *daturum se nobis*.

74. 75. *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi: In sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris*. Hic Incarnationis Filii Dei finis ac fructus est, ut ab inimicorum salutis nostræ jugo & tyrannide liberati, à servitute scilicet peccati & dæmonis, per gratiam Jesu Christi Deo serviamus, *sine timore*, qui *spiritus* est *servitutis*: sed in dilectione & charitate, qui *spiritus* est *adoptionis filiorum*. Hæc enim *brevissima & apertissima differentia duorum testamentorum, timor & amor: illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet*. Amore casto, non timore servili fit, ut Deo serviamus sanctitate vera, interiore, spirituali, mundo corde, puro corpore: *In sanctitate*: neminem in negotio circumvenientes, nemini facientes injuriam; non malum pro malo reddentes, sed diligentes sicut Christus dilexit nos, & unicuique, quod suum est, reddentes: *Et justitia*: non quæstum specie pietatis quærentes, non gloriam ab hominibus desiderantes & captantes, sed recta sinceraque intentione, oculo simplici, unius Dei intuitu, atque ipsi placeamus: *Coram ipso*: non per vices, ad tempus, certisque diebus, vitam nostram Deum inter & mundum dividentes; sed perpetuò, sine intermissione, perseveranter: *Omnibus diebus nostris*. Hæc vitæ Christianæ officia paucis etiam verbis complectitur Apostolus: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo*; sobriè scilicet respectu nostri; justè, respectu proximi; piè, respectu Dei: in bono usque ad finem vitæ nostræ perseverando: *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*.

Rom. 8. 15. S. Augustin. lib. cont. Adimant. c. 17. Tit. 2. 11. 12. 13.

76. 77. *Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum*. Gratiæ Deo agendæ & ob publica, & ob privata beneficia, exemplo Zachariæ. *Et tu puer*, cujus ortum mihi, dum sacris operarer, in Templo nunciavit Angelus, qui miraculo conceptus, in matris utero sanctificatus, cum publico gaudio natus, divino omine à gratia Joannes appellatus. *Propheta Altissimi vocaberis*, præsentem indigitans Salvatorem, quem priores Prophetæ, de quibus scriptum est: *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, venturum prædixerunt. *Præibis enim ante faciem Domini*, Præcursor eris Christi, qui & *Dominus* & *Altissimus* est, ad parandum *vias ejus*. Viam scilicet misericordiæ, qua Deus venit ad nos; & viam pœnitentiæ, qua imus ad Deum, Joannes paravit Baptismo suo, prædicatione pœnitentiæ, Regni cœlorum annunciatione, conversationis seu vitæ severioris austeritate. Ad hoc exemplar se conforment Concionatores Evangelici, & Directores seu Moderatores conscientiarum, quorum officium ac ministerium est vias Domini in Animabus parare.

Mini-

Ministerii verò ipsorum, sicut & S. Joannis, fructus est, 1. hominibus Christum prædicare, non se ipsos. *Non nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum*. 2. Illos præparare, ut scientiam salutis à Christo accipiant, qui interioris hominis oculos solus illuminat: Scientia enim salutis non ex hominibus est, sed ex Deo, per Jesum Christum Salvatorem nostrum: *Per hominem commemoratio aliqua signis verborum fieri potest; docet autem unus verus Magister, ipsa incorruptibilis Veritas, solus Magister interior. Qui etiam exterior factus est, ut nos ab exterioribus ad interiora revocaret; & formam servi accipiens, ut ejus sublimitas surgentibus innotesceret, jacentibus humilis apparere dignatus est* (ait S. Augustinus.) *Si enim*, (ut alibi scribit) *natura nostra esset à nobis, profectò & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrina, id est, aliunde discendo, percipere curaremus; & noster amor à nobis perfectus, & ad nos relatus, ad beatè vivendum sufficeret; nec bono alio, quo frueretur, ullo indigeret. Nunc verò quia natura nostra ut esset, Deum habet Auctorem, procul dubio, ut vera sapiamus, ipsum debemus habere doctorem; ipsum etiam, ut beati simus, suavitatis intimæ largitorem*. Scientia salutis haberi fine fide non potest, quam fundaturus Filius Dei, carnem assumpsit, & homines docuit, eamdemque per gratiam suam eorum mentibus instillat. *Quia ipsa mens, cui ratio & intelligentia naturaliter inest, vitiis quibusdam tenebrosis & veteribus invalida est non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque sanata, fiat tantæ felicitatis capax, fide primùm fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus Dei Filius homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eamdem constituit atque fundavit fidem; ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum*. Ad scientiam igitur salutis à Christo recipiendam præparare Præcursor, Concionator, Director potest; scientiam salutis dare non potest: *Non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola*. Id Christi beneficium: *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, in Domino glorietur*. Scientiam illam salutis heu quàm pauci habent! Quàm pauci ad eam à Christo obtinendam se præparant, Concionatores Evangelicos, & doctos piosque Directores frequenter & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque sæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci sapientiam desursum descendentem à Patre luminum. Eccur? Quia scientiam salutis non habent, nisi qui Christi sunt. *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum*. Ejusdem est scientiam salutis, & remissionem peccatorum dare, Dei & Domini nostri Jesu Christi: Concionatores & Directores Ministri sunt dumtaxat Evangelii & reconciliationis. Remissionem peccatorum Joannes non dabat, sed ad eam per Christum recipiendam homines præparabat. *Agebatur baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ. Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare. Qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed aliis perficiendum procurat, Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo: Qui de terra est, de terra loquitur: Qui de supernis venit, super omnes est. Item in solo se pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in Spiritu & igni*.

2. Cor. 4. 5.

S. Augustin. contra epist. fundamenti, c. 36.

Idem l. 11. de civit. Dei, c. 25.

S. Augustin. c. 2. ejusdem libri.

1. Cor. 1. 24.

Tertull. lib. de Baptismo cap. 10.

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*, Incarnatio, cæteraque Christi Mysteria, prima

prima quæ mentibus nostris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ salutem nostram operantur, concatenatio, effectus sunt misericordiæ Dei, qui cùm sit *dives in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati) & conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus: ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate, super nos in Christo Jesu. Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Ephes.2.

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, &c. Sol justitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos visitavit assumpta carne. 1. Ut ignorantiæ, peccati, mortisque tenebras dispelleret: Ipse enim lux mundi est: *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. 2. Ut corda nostra & affectus ad Deum dirigeret, via nostra factus: *Ego sum via, veritas & vita*. Viam veritatis, viam justitiæ, viam rectam, viam novam, viam sanctorum, non solùm nobis ostendens, sed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus: *Ad dirigendos pedes nostros*. Dicamus ergo cum Davide: *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi: Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos*. 3. Visitavit nos Dei Filius Incarnatione sua, ut pacem evangelicam daret per Spiritum sanctum, & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret, ad quam tendimus, & quam prægustamus, per gratiam ejus cor nostrum Deo subjicientem ad observantiam mandatorum ejus, & corpus animæ per mortificationem sanctam membrorum nostrorum. Quatuor status hominis, ante legem, sub lege, in gratia, & in pace. Primus est, cùm in altissimis ignorantiæ tenebris nulla resistente ratione, secundùm carnem vivitur. Secundus, cùm per legem facta cognitione peccati, & divino Spiritu nondum adjuvante, secundùm legem volens vivere vincitur, & sciens peccat, peccatoque subditus servit: id agente scientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo prævaricationis adjecto; atque ita quod scriptum est impleatur: *Lex subintravit, ut abundaret delictum*. Tertius, cùm respiciente Deo, & ad implenda quæ mandat, adjuvante, spiritus hominis, qui Dei Spiritu agitur, concupiscit adversus carnem fortiori robore charitatis; ut quamvis adhuc sit, quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate sanata, ex fide tamen justus vivat: justèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiscentiæ, vincente delectatione justitiæ. In hoc statu si pia perseverantia quisque proficiat, postrema pax restat, quæ post hanc vitam in requie spiritus, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur. A primo & secundo statu Christus nos eduxit magisterio suo & adjutorio, doctrina Evangelica & gratia: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent*. In tertio statu nos constituit: *Lex enim per Moysen data est, Gratia & veritas per Jesum Christum facta est*. Unde Apostolus: *Non sumus sub lege, sed sub gratia . . . . . Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam*. In vita autem æterna summa pax est & perpetua, quæ quartus est status, ad quem Christus nos dirigit & perducit: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Heu! quàm ingrati sunt homines Verbi incarnati visitationi & misericordiæ! quàm rebelles lumini! *Dilexerunt magis tenebras, quàm lucem*: exurgere à mortuis nolunt, ut eos Christus illuminet: dirigentem in viam rectam sequi contemnunt: & *viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum*.

[Margin notes: Joann.1. Joann.14.6. Psal.39.1.2. « S. August. Enchirid. c.118. Rom.5.20. Joann.1. Rom.6.14.22. Joan.3.19. Psal.13.]

10. Puer

80. *Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu: & erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Joannem imitetur Prædicator pœnitentiæ: hoc modo se disponat ad sacrum verbi ministerium obeundum. In pietate & charitate crescat, orationum & virtutum exercitationibus proficere fatagat, donec vir factus in vita spirituali, evacuaverit quæ erant parvuli. *Puer autem crescebat*: Scripturæ sacræ, & SS. Patrum assidua lectione ac studio scientia ejus zelusque roboretur, ne conceptus inanes & steriles, & verborum exquisitorum fumos effundat, non panem frangat esurientibus animabus. Spiritum Dei, scientiam & veras regulas Christianæ vitæ, ac salutis, ex sacris Codicibus & sanctorum Doctorum operibus hauriat. *Et confortabatur Spiritu*: In sacro secessu, ac silentio maneat, ab hominum secundùm sæculum viventium societate (quantùm fieri potest) & moribus alienus ac remotus, ante pœnitentiam agens, quàm prædicans. *Et erat in desertis*: Non se ingerat, non propria electione, aut præcipiti zelo prosiliat ad sacrum verbi ministerium, sed Dei vocationem, & Episcopi sui mandatum expectet. *Usque ad diem ostensionis suæ ad Israel*. Caro infirma. *Confortanda est itaque spiritu*: Spiritus enim promptus est. *Multi confortantur carne*: *Athleta Dei spiritu roborandus est, ut sapientiam carnis elidat. Unde recessit fugiens tumultum urbium, populi frequentiam. Erat in desertis, ubi familiarior Deus.*

Origen. homil. 11.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

I. FActum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Paulò post Joannis nativitatem; Cæsar Augustus edicto promulgato jussit, ut census per totum orbem Romanum ageretur, tam capitum, quàm facultatum uniuscujusque. Eò autem pertinebat universalis ille census, ut nosset Imperii vires, subditorum omnium, etiam feminarum ac puerorum, nominibus & facultatibus in publicas tabulas relatis, quæ in Archivis Imperii asservabantur. Censum ter egit Octavianus Augustus. Primum ac tertium cum Collega, medium solus. Primum cum M. Agrippa; tertium cum Tiberio; medium, qui hic commemoratur, solus. Hunc autem imperando censum, divinæ providentiæ consilio ac decreto nesciens serviebat Augustus. Sic enim ab æterno Deus constituerat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de Christi Jesu nativitate in Bethleem Juda, ex tabulis ipsis censualibus probari posset.

Sveton. in Octav. c. 27. S. Justin. M. Apolog. ad Anton. Pium p. 75. Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 7. & 19.

2. *Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino*. Secundùm Græcum Textum præpositio à redundat, quam Versiones, Syriaca, Persica, Æthiopica, Arabica, pariter omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Romani *descriptio* universalis; numquam enim antehac ita pacatum fuit, ut census universalis peragi posset: vel *prima*, quam Romani in Judæa egerint; ut S. Justinus in *Dial. adversùs Tryphonem* interpretatur. Præfuit autem census negotio Cyrinus, seu Quirinus, vir Consularis, cum extraordinaria potestate ab Augusto missus, cui adjunctum Sentium Saturninum, tunc Syriæ Præsidem, publicæ census tabulæ à Tertulliano citatæ probant. Duplicem à Quirino censum peractum Viri quidam eruditi observant; primum

mum sub Herode Magno, alterum Archelao relegato: illum pacificè peractum, istum seditionis occasionem fuisse duce Juda Gaulonita factæ, negantibus seditiosis, tributum alienigenis, quales erant Romani, salva religione, persolvi posse. Primum à Quirinio extra ordinem delegato, alterum ab eodem Præside Syriæ peractum. Primi sanctum Lucam, alterius Josephum meminisse. *Hæc itaque descriptio prima facta est* à Quirino, qui posteà Syriæ Præses fuit. Hoc autem censu commonebantur Judæi, sceptrum à Juda defecisse, cùm & Herodi alienigenæ, & Augusto Cæsari, & Quirino ad censum peragendum extra ordinem Syriæ præfecto, vel inviti subessent.

> Joseph. l. 18. Antiq. c. 1.

3. *Et ibant omnes, ut profiterentur: singuli in suam civitatem*. Et omnes se conferebant in civitatem, quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina sua ac familias darent, & publicè apud Acta denunciarent, simul ac facultates; atque ita suam Romano Imperio subjectionem profiterentur. Romani scilicet in singulis Provinciis morem censendi antiquitùs ibi usurpatum servarunt: Judæorum autem mos erat, ut census fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia David: ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*. Joseph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus est in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eò quòd ex domo & familia David esset oriundus: ut cum Maria uxore sua gravida, tametsi intacta, nomen daret. Joseph enim & Sponsa castissima ex eadem tribu, eademque Davidis Regis stirpe erant.

6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret*: novem (inquam) menses & sex dies, ab octavo Kalendas Aprilis, quo conceptus creditur Christus Jesus, ad octavum Kalendas Januarias, quo natus, computati; *sicut à majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas*.

> S. Augustin. l. 4. de Trin. c. 1.

7. *Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio*. Peperit Virgo, inviolato virginitatis signaculo, sine dolore, libera à maledictione Evæ; enixa est sine ope obstetricis *filium suum primogenitum*, & unigenitum, quem Evangelista primogenitum appellat, id est, nascendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium posteà genuerit Virgo perpetua. Et pannis sive fasciis eum involvit, ut recèns natis infantibus fieri solet. *Et reclinavit eum in præsepio*. In spelunca Bethleemo vicina, sive in suburbio Bethleemi sita, ad quam Pastores agere pecora sua soliti erant, sanctissima Virgo filium suum peperit, & pannis involutum reclinavit in præsepi: quia nullam invenire poterat domum, in qua hospitarentur, tum ob turbam hospitum, cum ob paupertatem odiosam, & partum imminentem.

> S. Hier cont. Helvid.
>
> S. Just. Dial. cont. Tryph. p. 304.
>
> Orig. l. 1. contra Celsum.
>
> S. Hieron. in epitaph. Paulæ.
>
> Euseb. l. 7. demonst. Evang. cap. 5.
>
> S. Epiphan. hær. 20.

8. 9. *Et Pastores erant in regione eadem*, ubi Turris Ader, (id est, Gregis) *vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, sub dio excubantes ad curam gregis: *& ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, illis vigilantibus cœlitùs apparuit: *& claritas Dei circumfulsit illos*: splendor eximius circùm illos è cœlo fulsit, quo & noctis tenebræ dispellerentur, & divinitùs missum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno*. Quæ hominum infirmitas est, ad subitas Angelorum apparitiones attonitorum.

> Pastores in regionibus calidis hyeme pernoctare & stabulare in agris mos est: unde contra Natale Domini mense De-

cembris fruſtra hic argumentum ducunt Scal. & Grotius.

10. *Et dixit illis Angelus : Nolite timere ; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum* ; ſeu gaudii magni objectum vobis annuncio , quod non ad vos tantùm privatim , ſed ad omnem populum Iſrael ſpectat : *Quod erit omni populo.*

Iſai. 62. 11. Zachar. 9. 9. Michææ 5. 2. Pſal. 134. 11.

11. *Quia natus eſt vobis Salvator , qui eſt Chriſtus Dominus , in civitate David* . Vobis Iſraelitis natus eſt Salvator , à Deo per Prophetas promiſſus , tamdiù deſideratus & expectatus , verus Meſſias , Dominus & Deus veſter , *in civitate David* , Bethleem , ut prædixit Michæas , & ut palam innoteſcat , hunc eſſe ex genere Davidis , cui facta promiſſio eſt.

12. *Et hoc vobis ſignum : Invenietis infantem pannis involutum , & poſitum in præſepio* . Hoc ſignum habete , quo Salvatorem Iſraeli promiſſum , & hac hora Bethleemi natum internoſcetis : invenietis illum faſciis puerilibus involutum , & in præſepi jacentem . Angelum Paſtoribus locum deſignaſſe credibile eſt , Sanctum Lucam verò omnia Angeli verba non retuliſſe, ſed ea tantùm , in quibus aliquid eſſet myſterii ; vel Paſtores interno Spiritus ſancti afflatu ductuque cognoviſſe locum , in quo natus erat & poſitus Deus infans.

Numquid non eſt numerus militum ejus? Job 25. 3.
An putas quia non poſſum rogare Patrem, & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones Angelorum? Matth. 26. 53.

13. 14. *Et ſubitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum , & dicentium : Gloria in altiſſimis Deo , & in terra pax hominibus bonæ voluntatis* . Et ſubitò magna ſanctorum Angelorum multitudo ſe adjunxit Gabrieli tam fauſtum nuncium Paſtoribus revelanti . Huic autem cœleſtium ſpirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum ; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum diſpoſitionem ; ob potentiam & virtutem , qua ad nutum Dei ſummi Imperatoris , *Domini virtutum* , *Domini exercituum* , hoſtes viſibiles vel inviſibiles , dæmones ſcilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnationis & Nativitatis Chriſti Domini Salvatoris noſtri beneficium . *Gloria in altiſſimis Deo* : Laus , honor , gratiarum actio Deo debetur : ejus itaque potentiam , ſapientiam , bonitatem , cœleſtes omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvatoris hominum myſterio maximè promicant : *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* , hominibus quos Deus dilexit , in quibus ſibi ab æterno complacuit . *Pax* enim illa cœleſtis , reconciliatio cum Deo , & ſalus per Incarnationem Filii Dei , & ſecuta myſteria , quam Angeli hominibus exoptant , non ex meritis hominum , ſed ex gratuita Dei benignitate & miſericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis* ; à Deo ſecundum propoſitum bonæ voluntatis ſuæ vocatis & electis : Ad electos enim Incarnationis & ſequentium myſteriorum fructus imprimis & præcipuè derivatur . *Pax hominibus bonæ voluntatis* ; qui bonam voluntatem habent, ſinceris fidelibus , Deo gratis & probatis ; quod totum eſt divinæ miſericordiæ ; divini erga homines amoris , gratiæque munus . Confer cum Apoſtoli verbis ad Epheſios cap. 1. 3. 4. & ſeq. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti , qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto : ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem , ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate . Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum , ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ , in laudem gloriæ gratiæ ſuæ , in qua gratificavit nos in dilecto Filio ſuo . In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus , remiſſionem peccatorum , ſecundùm divitias gratiæ ejus , quæ ſuperabundavit in nobis, in omni ſapientia & prudentia : ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ , ſecundùm beneplacitum ejus , quod propoſuit in eo , in diſpenſatione plenitudinis temporum , inſtaurare omnia in Chriſto , quæ in cœlis , & quæ*

in ter-

in terrâ sunt, in ipso: in quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.

15. *Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cælum*; statim atque peractâ functione se receperunt in cœlum, unde missi à Deo fuerant, & ubi coram ejus adorandâ majestate perenniter adsistunt, illum videntes, amantes & laudantes: *Pastores loquebantur ad invicem*; his verbis se mutuò invitabant: *Transeamus usque Bethleem, & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum est*, rem seu mysterium, *quod Dominus ostendit nobis*, per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt festinanter*, ne increduli vel ingrati divino beneficio viderentur: *Et invenerunt Mariam & Joseph, & Infantem positum in præsepio*, quemadmodum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc*: Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joannes postea scripsit, dicere & illi possent Fidei lumine illustrati: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & Vita manifestata est, & vidimus, & testamur.* 1. Joann. c.

18. *Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à Pastoribus ad ipsos*. Et omnes qui audierunt Pastores narrantes, quomodo sibi apparuissent Angeli, & quid de Puero nuntiassent, vehementer admirati sunt: *& de his*, id est, *de his, &c.* Præpositio *&* deest in Textu Græco & in Syriaca Versione.

19. *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Beda in hunc locum.
Maria observabat & memoriæ mandabat res omnes in Christi nativitate gestas, & quæ à Pastoribus narrabantur de Angelis à se visis auditisque, diligenter secum expendens, conferensque præsentia cum præcedentibus, cum dictis Gabrielis, Elisabethæ, Zachariæ, rebusque circa se, circa Joannem & ejus parentes gestis; omnia tandem, quæ secum sunt acta à Domino, comparans cum his quæ noverat à Prophetis scripta de Domino, summamque omnium consensionem animadvertens. Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentissima & modestissima. S. Ambros l. 2. in Luc. n. 54.

20. *Et reversi sunt Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.* Reversi sunt ad custodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non solùm ab Angelis, sed à Maria & Joseph; & quæ oculis ipsi suis viderant, certiores facti experientia sua, omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur*. Impleto tempore, quod ex Lege Circumcisioni erat præstitutum, cujus temporis dies ultimus erat à natali octavus, circumcisus est Puer, ut observandæ Legis daret exemplum, qui Legem solvere non venit, sed adimplere; & qui ut de muliere nasci, sic fieri sub Lege dignatus est, Legis Auctor licèt ac Dominus.

Circumcisionis Christi causas & rationes S. Epiphanius fusiùs exponit. S. Epiph. Hæresi 30. n. 28.
Primùm, ut se carnem reverà induisse monstraret, propter Manichæum, cæterosque qui similitudine quadam ac specie dumtaxat apparuisse docuerunt. "
Deinde, ut corpus divinitati consubstantiale non esse demonstraret, ut "
Apollinaris existimat: nec è cœlo delatum in terras, qui Valentini error "
fuit. Tum ut cujus olim Circumcisionis auctor fuerat, eam ad adventum "

Y 2 usque "

» ufque fuum obfervatam fuiffe meritò comprobaret, atque ut omnem Judæis
» excufationem eriperet : Nifi enim circumcifus foret, hoc ad fui purga-
» tionem, five excufationem, afferre potuiffent : Nos Chriftum præputio
» præditum probare nequivimus. Præterea verò eum oportebat, qui Abra-
» hamo circumcidendi fui mandatum dederat, ut ad veri & afpectum fugien-
» tis adumbrandam imaginem, apparens illud fignum & afpectabile præ fe
» ferret, rarum illud fua Circumcifione facere. Circumcifionem denique
» fponte fubiit, ut ea perfunctus, nihil jam effe neceffariam oftenderet;
» fed aliam longè illa præftantiorem, fcilicet Circumcifionem cordis.

Cùm autem in folemni Circumcifionis ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum eft nomen ejus Jefus*, à Jofeph & Maria, non cafu, aut humano confilio, fed divina juffione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo fignificata. *Quod vocatum eft ab Angelo prius quàm in utero conciperetur*.

22. 23. *Et poftquàm impleti funt dies purgationis ejus fecundùm Legem Moyfi, tulerunt illum in Jerufalem, ut fifterent eum Domino; ficut fcriptum eft in Lege Domini : Quia omne mafculinum adaperiens vulvam, fanctum Domino vocabitur*. Poftquam impleti funt dies quibus Maria purganda videbatur, fecundùm Legem Moyfi, cui tamen hac in parte fubdita non erat, cùm immunda non effet; tum quia non fufcepto femine, fed ex Spiritu fancto Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium, quod ex concupifcentia traducitur; fed hominem Deum, Sanctum Sanctorum, Filium Altiffimi; tum quia fine corruptione, fine dolore, fine immunditiis partum mulierum vulgò confequentibus : Purificationis autem Legem fubiit Virgo puriffima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne fcandalum paterentur, qui conceptionis & partus ejus divinum Myfterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificatione puerperæ; alteri quæ erat de præfentatione primogeniti in Templo, ejufque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum fcilicet Jefum Parentes ejus, Maria & Jofeph,) *ut fifterent*, id eft, offerrent, *eum Domino* tamquam debitum & facrum : *ficut fcriptum eft in Lege Domini* : Quia *omne mafculinum adaperiens vulvam*, id eft quod primum nafcitur, *fanctum Domino vocabitur*, id eft, dicatum atque confecratum : Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur; primogenitum verò hominis redimebatur quinque ficlis, eò quòd Levitæ loco primogenitorum facris Templi minifteriis mancipati effent. Legi primogenitorum Chriftus fubditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus, tum quia vulvam Matris non aperuit, fed claufo virginis utero egreffus eft. Virgo enim non folùm ante partum & poft partum, fed & in partu S. Maria permanfit; quæ Ecclefiæ fides eft, traditione Patrumque fummo confenfu firmata, fcilicet S. Ambrofii in Epiftola ad Siricium Papam contra Joviniani hærefim, lib. de inftitutione Virginis, cap. 7. S. Hieronymi in cap. 44. Ezechielis; S. Auguftini Epiftola 137. aliàs 3. ad Volufianum, libro de Hærefibus ad Quodvultdeum cap. 82. lib. 1. contra Julianum cap. 2. in Enchiridio cap. 24. & alibi; S. Paulini Epift. 4. S. Gaudentii Brixiani Epifcopi cap. 9. S. Leonis fermone 1. & 2. de Nativitate Domini; S. Petri Chryfologi fermone 142. de Annuntiatione B. Mariæ Virginis; S. Ephrem in Oratione de Margarita pretiofa; S. Procli Conftantinopolitani Epifcopi Oratione 1. In Deiparam; Theodori Ancyrani homil. in Natalem Domini; Theodoreti Dialogo 2. S. Fulgentii lib. 1. de veritate Prædeftinationis, cap. 2. Auctoris Sermonum fub Eufebii Emifeni nomine editorum, fermone 2. de Nativitate Domini; Gennadii libro de Dogmatibus Ecclefiafticis cap. 69.

Levitici 12.
Leges S. Aug. l. 3. qu. in Levit. q. 4.

Exod. 13. 2.

Hormisdæ Romani Pontificis Epistola 79. ad Justinum Imperatorem ; Pelagii 1. in Confessione Fidei Epistola 16. ad Childebertum Regem subjecta ; S. Hildephonsi Toletani Episcopi libro de Virginitate sanctæ Mariæ ; Venerabilis Bedæ in hunc locum ; S. Joannis Damasceni libro 4. de Fide, cap. 15. S. Anselmi lib. de Sacramento Altaris cap. 3. S. Petri Damiani Opusculo 36. de Dei omnipotentia , cap. 10. S. Bernardi sermone 33. in Cantica . Quòd si qui Veterum Christum vulvam Matris aperuisse ajunt , & quidem solum ; minùs propriè locuti sunt , & ita sunt explicandi , ut de apertionis effectu , non de re ipsa , seu de apertione vera uteri & signaculi virginalis reseratione locuti intelligantur . Significare , inquam , voluerunt , Christum ex clauso exisse utero , quemadmodum si aperuisset ; atque matris fœcunditatem probasse : solum autem aperuisse matris uterum, quia solus clausum invenit ; quod enim clausum non est , propriè non aperitur : nam nec alii infantes propriè aperiunt , cùm corrupta jam Matris virginitate apertum inveniant . Hic S. Isidori Pelusiotæ Epistola 23. libri primi sensus est : *Quod in sacra* , inquit , *Scriptura dictum est* , *quòd omne primogenitum aperiens vulvam* , *sanctum est Domino* ; *non de omni primogenito dicitur* : *non hoc arbitrentur imperiti* : *sed de uno illo* , *qui cum partu ederetur* , *vulvam aperuit* . *Si quidem vulvam omnem viri consortium & concubitus aperit* . *Quæ verò Dominum nostrum Jesum Christum peperit* , *ipse sine semine conceptus eam prodiens aperuit* , *& rursus obsignatam reliquit* . Idem est sensus S. Amphilochii in Oratione de Occursu Christi, ubi subdit : *Quantùm attinet ad virginalem naturam* , *nullo modo patefactæ sunt virginales portæ* . *Si in Domini* , *qui natus est* , *potentiam respicias* , *nihil ei clausum est* , *sed aperta sunt omnia* : *nihil est quod obstet* , *nihil quod negotium faciat* : *siquidem omnia Domino reserata sunt* . Sic denique intelligendus S. Hieronymus Dialogo 2. adversùs Pelagianos p. 431. postquam enim dixit illud : *Omnis qui aperit vulvam* , *sanctus Domino vocabitur* ; ad Christum pertinere , subdit : *Omnes hæretici erraverunt* , *non intelligentes Mysterium Nativitatis ejus* ; *magisque ad specialem Nativitatem Salvatoris* , *quàm ad omnium hominum referri potest hoc quod dicitur* : Qui aperit vulvam, sanctus vocabitur Domino . *Solus enim Christus clausas portas vulvæ virginalis aperuit* , *quæ tamen clausæ jugiter permanserunt* . *Hæc est porta orientalis* , *per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur* , *& nihilominus semper clausa est* . Ezech. 44.

24. *Et ut darent hostiam* , *secundùm quod dictum est in Lege Domini* , *par turturum* , *aut duos pullos columbarum* . Profecti sunt etiam in Jerusalem , ut in Templo Domini hostiam offerrent pro peccato , id est , immunditia legali , non filii , (ut S. Augustinus & S. Leo putaverunt) sed matris , in lege præscriptam , scilicet *par turturum* , *aut duos pullos columbarum* , quæ pauperum erat oblatio , agnum offerre non valentium . Geminarum autem columbarum , aut turturum, una offerenda erat in holocaustum , ad gratiarum actionem pro felici partu ; altera in sacrificium pro peccato , id est , ad expiationem immunditiæ legalis ; quæ tamen in Deipara Virgine nulla fuit , ut superiùs diximus : Unde hac defuncta oblatione est *propter consuetudinem legis* , *non propter necessitatem* , (ut S. Augustini verbis utar.) S. August. q. 23. in Levit. S. Leo ep. 16. alias 4. c. 2. Levit. 12. 6.

25. 26. *Et ecce homo erat in Jerusalem* , *cui nomen Simeon* , *& homo iste justus & timoratus* , *expectans consolationem Israel* , *& Spiritus sanctus erat in eo* : *& responsum acceperat à Spiritu sancto* , *non visurum se mortem* , *nisi videret Christum Domini* . Tunc temporis homo justus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuisse , probabiliùs censent Euthymius & Theo- Vide Allatium, Diatri.

Ba. de Simeonibus. & Theophylactus, quàm Sacerdotem Auctor libri de communi essentia Patris & Filii apud S. Athanasium, & Auctor libri de Vitis Prophetarum apud S. Epiphanium, cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Lucæ silentio) Hierosolymis erat. Hic adventum Messiæ expectabat, & ferventibus votis desiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur justitia sempiterna; Is enim adventus Christi Domini finis, hæc veri Israel consolatio; de qua Isaiæ 49. 13. *Laudate cæli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur*. Et cap. 52. 9. *Gaudete & laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem*. Et cap. 62. 13. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini*. Et Jeremiæ 31. 11. 13. *Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris .... Convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos*. Hæc consolatio Israel, quam Simeon vir pius ac religiosus expectabat, spiritualia Messiæ beneficia, plebisque Israel, & totius humani generis à servitute peccati, dæmonisque jugo, per Christum Dominum redemptio. *Et Spiritus sanctus erat in eo*, non solùm per gratiam sanctificantem & charitatem, quam in ejus corde diffuderat; sed etiam per donum Prophetiæ. Et Spiritu Sancto revelante cognoverat, se non moriturum, *nisi videret*, non solum oculis fidei, ut justi ac Prophetæ cæteri, sed oculis corporis, *Christum Domini*, Messiam promissum, à Domino ungendum oleo lætitiæ præ consortibus suis, id est, tota plenitudine Spiritus sancti, ipsaque substantia Deitatis.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum*: afflatu & impulsu Spiritus sancti. *Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus*: Cùm Maria Mater Jesu, & Joseph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præscripto Legis fieri solebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino solemni ritu: *Accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas suas*, eumque summa devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens, quòd promissa sua implevisset: *Et dixit*:

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace*, Domine, qui vitæ ac mortis supremum jus habes, qui me senem & maturum ævi hactenùs in vita detinuisti, ut promissum erga me tuum impleres, nunc servum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis solvis ætum ac voti compotem, ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam majestatem tuam & homines per Christum tuum conciliata. S. Cypr. lib. de mortalit.

30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*: Christum salutis Auctorem olim à te promissum, jam verò missum atque exhibitum. Origen. homil. 15. in Luc. S. Greg. Nyss. & Chrysost. orat. de Occursu Dom.

31. 32. *Quod parasti ante faciem omnium populorum*: Quem ab æterno paratum, exposuisti sub oculis non Judæorum tantùm, sed omnium populorum, ut in eum credentes, salutem æternam consequantur. *Lumen ad revelationem gentium*; Hunc (inquam) in mundo oriri fecisti, ut lumen revelandum gentibus in summa Dei ignorantia versantibus: *& gloriam plebis tuæ Israel*; & ut singulare decus, ac ornamentum Israel Populi tui, ex quo secundùm carnem progenitus, cui promissus, à quo expectatus, apud quem victurus, prædicaturus, & miracula editurus est. Confer cum Psalmo 97. 2. 3. *Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam, Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui*

domui Israel. Et Isaiæ 49. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ*. Ad Romanos 9. 4. Israelitæ, *quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, & ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Et ad Ephesios 2. *Memores estote vos gentes... Quia eratis in illo tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi... Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis, qui propè*. Priùs autem commemoratur revelatio Gentium, quam Israelis gloria: quia cùm plenitudo Gentium introierit, tunc omnis Israel salvus fiet.

V. Beda. Rom. 9. 25. 26.

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joseph & Maria, *mirantes super his quæ dicebantur de illo*, à prima ejus conceptione; id est, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Elisabetha, Zacharia, Simeone: Omnia enim simul collata admirationem augebant. Joseph Christi Patrem rectè appellat Evangelista, quamvis ab eo non geniti, sed ex Maria Virgine de Spiritu Sancto concepti: *Quia & virum Mariæ rectè intelligimus sine commixtione carnis ipsa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Christi Patrem multò conjunctiùs, qui ex ejus conjuge natus sit, quàm si esset aliunde adoptatus*.

Orig. hom. 10.

S. Aug. lib. 2. de consensu Evang. c. 1.

34. *Et benedixit illis Simeon*: Joseph & Mariæ simul gratulatus est, ac beatos prædicavit, qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam, à Spiritu Sancto edoctus, matrem esse Christi sine patre credebat, converso sermone: *Ecce*, inquit, *positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur*: Scito, hunc infantem expositum esse à Deo, cui sic placet gloriæ suæ consulere, ut sit multis ex populo Israel occasio ruinæ, scilicet reprobis culpa sua pereuntibus; multis verò causa & auctor resurrectionis, sive salutis, scilicet electis: & veluti signum, in quod omnes jaciant sagittas contradictionis suæ, ejus doctrinam spernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blasphemiis, tormentis atrocissimis opprimentes, morte turpissima condemnantes. Confer cum 1. Petri cap. 2. vers. 4. & seq. *Ad quem accedens lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini... Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt*. Et 2. ad Corinthios 2. 14. 15. *Deo autem gratias... qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam*. Observandum porrò, quòd Simeon Christum paratum *ante faciem omnium populorum salutare*, & *lumen* absolutè dixit, quia *divinum* * *propositum est salus & deificatio singulorum*: in ruinam autem, & resurrectionem multorum, quia nec omnes salvantur, nec omnes pereunt. Quòd autem multi salvantur, salvantis est donum: quòd plures pereunt, pereuntium est meritum.

* Nomine autem propositi, generalem, conditionatã, inefficacẽ salutis omnium voluntatẽ intelligit: non specialem absolutam & efficacem, quam S. Paulus electionem secũdum propositum vocat.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Et tuam, ò benedicta Mater, animam vis acerbissimi

S. Greg. Nyss. a S. Thoma in Catena citat.

ſſimi doloris quaſi gladius acutiſſimus penetrabit , cùm Filium tuum in cruce confixum & perfoſſum videbis , tum ferro clavorum & crudelis lanceæ, tum gladiis linguarum blaſphemantium . Gladius igitur non alius hic intelligendus eſt , quàm tribulationis , quo materna anima vulnerata eſt doloris affectu . Ipſi fuit gladius in ore perſecutorum , de quibus in Pſalmo dicitur : Et *gladius in ore eorum* . Ipſi enim erant *filii hominum* , *quorum dentes arma & ſagittæ* , *& lingua eorum gladius acutus* . Nam & ferrum , quod pertranſiit animam Joſeph , pro dura tribulatione poſitum mihi videtur : Apertè quippè dicitur : *Ferrum pertranſiit animam ejus* , *donec veniret verbum ejus* , id eſt , tamdiù fuit in dura tribulatione , donec fieret quod prædixit . Hinc enim magnus eſt habitus , & ab illa tribulatione liberatus .

S. Aug. epiſt. 149. alias 59. q. ult. n. 33. Pſal. 58. 8. Pſal. 56. 5. Pſal. 104. 18.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes . Hæc verba ad præcedentem Verſum referuntur , non ad iſtam Prophetiæ partem , *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius* . Senſus igitur iſte eſt : *Poſitus eſt Chriſtus in ruinam & in reſurrectionem multorum* , *& in ſignum cui contradicetur* ; *ut revelentur ex multis cordibus cogitationes* . Id eſt , ita fiet , ut quod in multorum cordibus latuerit , manifeſtum fiat : ut cognoſcatur , quo quiſque in Chriſtum fuerit animo , dum alii ipſi adhærebunt , & in eum credent ; alii illum deſerent , vel oppugnabunt : aliorum malignitas & *inſidiæ* , ſcilicet *Judæorum* : aliorum *infirmitas* , ſcilicet *Diſcipulorum* , per ejus paſſionem patebit .

Cave ne cum Origene Homil. 17. & S. Chryſ. hom. de Occurſu Dom. Auctore quæſtionum veteris & Novi Teſt. inter S. Aug. Opera editarum, &c. gladium dubitationem in Chriſti Paſſione interpreteris . S. Aug. Epiſt. 149. q. ult.

36. 37. *Et erat Anna Propheteſſa* , *filia Phanuel* , *de tribu Aſer* : *hæc proceſſerat in diebus multis* , *& vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua* . Erat etiam tunc temporis Hieroſolymis mulier Prophetiæ dono inſignis , filia Phanuel , de tribu Aſer ; quæ quidem tribus cum novem aliis abducta erat in captivitatem , ſed tamen multi ejus tribus cum tribubus Juda & Beniamin permixti remanſerant religionis cauſa , cum primùm regnum ſub Roboamo diviſum eſt , & tribuum illarum fortunam deinceps ſecuti fuerant . Erat autem tribus Aſer in Galilæa . Inde ortum ducebat Anna , quæ de magno Propheta Chriſto Jeſu prophetavit ; ut omnis ſexus , omnis ætas , omniſque profeſſio ipſum mundi redemptorem eſſe à Deo promiſſum teſtaretur . Hæc verò mulier provectæ admodum ætatis , & à prima ſua pubertate , id eſt , ab anno circiter duodecimo , quo nuptui data fuerat , ſeptem annos vixerat cum viro , ac deinceps ad annum uſque octogeſimumquartum ætatis vidua manſerat , inſigni continentiæ laude , ut ſequenti Verſu Evangeliſta commemorat ; additque eam eximiæ fuiſſe ſanctitatis , ut ejus teſtimonium omni eſſe exceptione majus oſtendat : *Et hæc Vidua uſque ad annos octogintaquatuor* : *quæ non diſcedebat de templo* , *jejuniis & obſecrationibus ſerviens nocte ac die* : Templum aſſiduè frequentabat , jejuniis & orationibus ſine intermiſſione Deum colens . *Anna igitur & ſtipendiis viduitatis* , *& moribus talis inducitur* , *ut digna planè fuiſſe credatur*, *quæ Redemptorem omnium veniſſe nuntiaret* .

2. Paralip. 18.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 62.

38. *Et hæc ipſa hora ſuperveniens* , *confitebatur Domino* . Eodem temporis momento , quo Chriſtus in Templo offerebatur , opportunè veniens , eodem ſcilicet afflata Spiritu , quo Sanctus Simeon , Chriſtum Dominum viciſſim laudabat , & gratias agebat pro communi beneficio : *Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael* ; omnibus præſentibus & occurrentibus , vel omnibus Hieroſolymitis fidelibus , qui redemptionem Iſrael ſecundùm Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore expectabant , declarabat , puerum Jeſum eſſe Meſſiam ac Redemptorem à Deo promiſſum , ac omnium Dominum .

39. *Et*

39. *Et ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini , reversi sunt in Galilæam , in civitatem suam Nazareth*. Ut perfecerunt omnia , quæ de matris Purificatione , & pueri primogeniti oblatione ac redemptione Lex præscribit , *reversi sunt in Galilæam* , non immediatè , sed interposita fuga in Ægyptum , quæ non ex Nazareth inita fuit , sed vel ex Jerusalem ; vel ex Bethleem , vel ex itinere Bethleem versùs . Unde S. Matthæus narrat , Joseph ex Ægypto in Judæam , non verò in Galilæam redire cogitasse ; quod argumento est , ex Judæa , non ex Galilæa fugisse in Ægyptum . Galilæam autem nominat ibi S. Lucas , ut ad sequentem transeat historiam , prætermissa fuga Christi in Ægyptum , de qua S. Matthæus. Matt.2.22.

40. *Puer autem crescebat* , natura & robore corporis ; *& confortabatur*, spiritu ; animi dotes , vis ingenii , judicii , memoriæ , quin & Spiritus Sancti dona paulatim in eo emicabant ; verumtamen *plenus* erat *sapientia*, ab initio , *& gratia Dei erat in illo* . Cùm itaque gratia & sapientia stabili & nullius incrementi capace plenus esset , sola hominum opinione crescebat sapientia , & corroborabatur spiritu , quatenùs divina dona se in eo magis magisque temporis progressu exerebant ac manifestabant , qui *Dei virtus & sapientia est* , & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* .

41. *Et ibant parentes ejus* , Maria & Joseph , *per omnes annos in Jerusalem* , ad Templum Domini , *in die solemni Paschæ* . Joseph ter per annos singulos in Templum dubio procul veniebat , secundùm præscriptum Legis, jubentis , ut omnes masculi ter in anno se coram Domino sisterent , scilicet in Paschate , in Pentecoste , & in solemnitate Tabernaculorum . Cùm Deuter.16. vers.16. autem venisset in die solemni Paschæ , cumque Maria Virgo sanctissima conjux religionis causa pro more comitata esset , ea contigerunt , quæ de Jesu puero duodecenni mox narrantur.

42. 43. *Et cùm factus esset annorum duodecim , ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi , consummatisque diebus* , ritè celebratis diebus Azymorum , *cùm redirent* in Galilæam , *remansit puer Jesus in Jerusalem* ; non errore , non casu , sed divino consilio : *& non cognoverunt parentes ejus* ; insciis parentibus remansit . *Non otiosè suorum perhibetur immemor extitisse parentum , sed ut nos instruat , quia non solùm antequam parentes ipsi , verum etiam antequam Abraham fieret , ipse est , in civitate potiùs ac templo Dei , quasi paterno jure residere delectatur* . Venerab. Beda.

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu* , cum familiaribus & amicis , quibuscum iter quasi turmatim faciebant ; *venerunt iter diei* ; securi quòd in communi hospitio sub vesperam eum invenirent , iter diei confecerunt . Expectatione verò sua frustrati , *requirebant eum inter cognatos , & notos* . *Et non invenientes , regressi sunt* die sequenti *in Jerusalem* , maxima solicitudine *requirentes eum* .

46. *Et factum est , post triduum invenerunt illum* : tertia die invenerunt, *in templo , sedentem in medio Doctorum , audientem illos , & interrogantem eos* , instar discipuli quæstiones proponentem de iis , quæ ab illis docentibus audiebat , sive de Lege ac Prophetis ; quasi discere velle videretur, quæ ad Religionem pertinebant . Sedebat autem non in eodem , quo Doctores , ordine ac subsellio , sed inferiùs inter auditores , modestiæ in omnibus præbens exemplum , & decorum servans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes , qui eum audiebant , super prudentia & responsis ejus* . In admirationem rapiebantur , quicumque illum audiebant tanta prudentia , tam intelligentis judicii vi dubia proponentem , & ad quæstiones

nes ipsi à Doctoribus propositas vicissim respondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam insolitum eventum, *admirati sunt*, non prudentiam & sapientiam ejus, quem æternam Sapientiam; & Dei Filium esse certissime noverant. *Et dixit Mater ejus ad illum*: non publicè, ut credere par est; sed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Cur nobis insciis remansisti, quos tui desiderio non posse non angi probè noveras? *Ecce Pater tuus & ego, dolentes quærebamus te*. Maria Christum interrogat, tanquam filii summo dolore amissi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater; verumtamen Josephum virum suum sibi præponit ex reverentia & humilitate *Pater tuus & ego quærebamus te dolentes*, quia tenerrimo affectu amantes.

Orig. ho. 20. S. Epiph. hæres. 30. Euth. Theophyl.

49. *Et ait ad illos: Quid est, quòd me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Non erat, cur me tam anxiè quæreretis, siquidem cogitare poteratis, me in domo Patris mei, scilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda versari oportere; pro ratione ministerii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati, ut doctrinam salutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cœlestem, qui me misit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jesus, sed docet, nullum ipsis jus esse in ea, quæ ministerii sui sunt.

50. *Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos*. Quamvis Jesum Deum & Christum esse certò scirent, ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plenè non intellexerunt verbi illius sensum ac mysterium; id est, quænam essent illa, quæ dicebat Patris sui negotia, in quibus eum versari oportebat, docendo primùm homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes ministerii Christi, *Facere, docere, pati & mori*.

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis*. Descendit cum eis, & ipsos in domum secutus est, illisque adhæsit & paruit, ne se emancipasse videretur, & posteà, ut Patris cœlestis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexisse. Non necessitate porrò, sed dignatione terrenis parentibus subditus fuit: *Non infirmitatis, sed pietatis erat ista subjectio*.

S. Ambr. lib. 2. in Luc.

Et Mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo: omnia dicta & facta Christi Virgo Mater singulari diligentia observabat, & memoria retinebat, etiamsi nondum omnium rationem intelligeret; eorumque meditatione pascebat animum, fidemque suam alebat, Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, sed ea scribens in tabulis cordis, ut ea, cùm Deus vellet, ad ejus gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, Discipulis ejus vulganda & prædicanda, sive etiam scriptis mandanda narraret, ut S. Lucæ narravit.

52. *Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Proficiebat sapientiæ & gratiæ operibus, effectis, signis, quæ Scripturæ sacræ usu, *Sapientia & Gratia* vocantur. (*Lucæ* 11. 31. *Jacobi* 3. 13. *Psal*. 44. 3.)

Non profecit sapientiæ & scientiæ habitu ac donis, cùm ab initio conceptionis fuerit *plenus gratiæ & veritatis*, & in ipso *omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sint absconditi*. Proficiebat dumtaxat sapientia, seu scientia usu acquisita & experimentali, non infusa; proficiebat exteriori sapientiæ ostensione & gratiæ manifestatione, secundùm proportionem ætatis. Quemadmodum sol ab ortu in meridiem progrediens, claritate proficere dicitur, non quòd illa in se crescat, sed in effectu tantùm, quia majorem lucem apud nos sensim diffundit. Sic explicat S. Gregorius Nazianzenus,

Joan. 1. Coloss. 2. 3.

nus, anathema dicens iis, qui Christum asserunt ex operibus perfectum: *Quod enim*, inquit, *intuitum habuit, aut proficit, aut perficitur, non est Deus: tametsi hæc idcircò de eo dicantur, quòd paulatim sese patefecerint*, alibi: *Ille*, inquit, *proficiebat, ut ætate, ita sapientia & gratia; non quod incrementum ista caperent. Quid enim eo, quod ab initio perfectum exstitit, posset esse perfectius? Sed quòd hæc paulatim aperirentur, ac sese proderent*. Ita S. Cyrillus Alexand. *Credimus, ex ipso ventre uteroque Virginis, Emmanuelem ipsum, qui Deus erat, hominem prodiisse, plenum omninò sapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur incrementum caperet ille, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, qui cælestis gratiæ unà cum Deo Patre largitor est? Quomodo igitur profecisse dictus est? Nimirum quòd Deus Verbum cum incremento & ætate corporis sui, divinorum bonorum significationem commensus fuerit*. Ita Theodoretus: *Meritò*, (inquit) *cum ætatis incremento conjunxit profectum sapientiæ: Nam prò mensura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat sapientiam*. Ita S. Hieronymus in Commentariis Jeremiæ, hæc verba explicans, *Fœmina circumdabit virum*, quæ de Christo interpretatur, *Qui juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate; sed perfectus vir, in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur*. Ubi perfectum virum nonnisi sapientia fuisse significat, in qua nullum progressum habuit. Ita Titus Bostrensis: *Implebatur* (inquit) *sapientia & gratia, non quòd ejus accessionem ullam caperet; semper enim ex divinitate, quod plenum & perfectum est habebat: verùm idcò quòd Deus Verbum unà cum corporis ætate, paulatim sapientiæ atque gratiæ ostensionem explicaret*. Ita Theophylactus: *Proficiebat sapientia*, &c. *Non quòd sapiens proficiendo factus fuerit, sed quòd paulatim sapientiam suam detexerit . . . Emicatio sapientiæ ejus, profectus ipsius est*. Ita S. Bernardus: *Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potiùs non minor fuit sapientia Jesus conceptus, quàm natus; parvus, quàm magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in templo, æquè profectò plenus fuit Spiritu Sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur; sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini*. Mox illud S. Lucæ de profectu Christi declarans, subdit: *Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundùm quod erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est; non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet; sed quòd accidere videbatur, quando volebat ipse, ut videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantùm vis, proficis: sed te nesciente, tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Jesus, qui disponit tuam, ipse disponebat & suam; & quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat; quando & quibus volebat, sapientior; quando & quibus volebat, sapientissimus; quamquam in se numquam esset, nisi sapientissimus. Similiter & cùm semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet; pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minùs ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat*.

S. Greg. Naz. Orat. 1. ad Cledonium. Orat. 20. de Laudibus Basilii.

S. Cyril. Alexand. lib. 3. cont. Nestor.

Theod. lib. 5. Hæret. Fabul. cap. 13.

S. Hieron. in c. 31. Jerem.

Titus Bostr. in c. 2. S. Luc.

Theophyl. in hunc loc.

S. Bern. hom. 2. in Evang. Missus est.

De sapientiæ seù scientiæ experimentalis, non infusæ, multò minùs beatificæ, aut divinæ, profectu intelligendus S. Ambrosius: *Profectus est* (inquit) *ætatis; & profectus sapientiæ, sed humanæ est. Ideò ætatem ante* pra-

S. Ambr. lib. de Incarn.

præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientia hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia. Jesus autem proficiebat ætate & sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo & ipse susceptus est. Si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est, non mutatur. Quòd autem hunc Isaiæ locum ibidem explicans, *Priùs quàm sciat puer patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ*, subdit: *Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam; quod adhuc non didicit; ignorat*; id unum significat, Christum ita se gessisse, ac si agnitionis expers esset; ac sapientia profecisse secundùm ostensionem & aliorum hominum opinionem; ne si in puerili ætate perfectam sapientiam ostenderet, non ejusdem nobiscum naturæ, sed monstri similis videretur.

Proficiebat apud Deum & homines, id est, non simulatè, non fictè; sed verè ac sincerè, Deo hominibusque testibus, judicibus approbatoribus.

Sensus Moralis.

1. EXiit *edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, &c. Divinum ibi Mysterium declaratur, & divinæ dispensationi ac decretis nesciens servit Cæsar Augustus. Dum enim professio sæcularis obtenditur, spiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, sed cœli. *Professio ista fidei, census est animorum; abolito enim Synagogæ censu vetusto, novus census Ecclesiæ parabatur, qui tormenta non exigeret, sed auferret: & spiritaliter in typo plebs sua jam Christo nomina conferebat. Non hìc spatia terrarum, sed mentium animorumque censentur: nec describuntur limites, sed proferuntur: nec ætas ulla distinguitur, sed omnis adscribitur: nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifica Christo est, quem vagientes pueri martyrio confitentur, quem intra uterum positi exultatione testantur. Nihil in hoc censu vereare terribile, nihil immite, nihil triste; sola unumquemque fides signat. Vis Christi audire censores? Jubentur censere sine virgis: nec terrore, sed gratia plebem quærere: recondere gladium, non possidere aurum. Talibus censoribus adquisitus est orbis. Denique, ut scias censum non Augusti esse, sed Christi, totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat totius orbis professionem exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo... Hæc est professio prima, sed mentium; cui omnes profitentur, quia nullus excipitur; non præconis evocatione, sed Vatis, qui multò ante prædixit*: Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exul-

» tationis; quoniam Deus magnus, terribilis, rex magnus super omnem

» terram. *Denique, ut scias censum esse justitiæ, veniunt ad eum Joseph & Maria, hoc est, Justus & Virgo: ille qui Verbum servaret, ista quæ pareret. Ubi confitentur Justus & Virgo, nisi ubi nascitur Christus?* Omnis

» *enim* spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, de Deo est. *Ubi autem secundùm altiorem rationem nascitur Christus, nisi in corde tuo, & in pectore tuo?* Propè *est* enim *Verbum in ore tuo, & in corde tuo.*

Exiit edictum à Cæsare Augusto, &c. Orbe pacato nascitur Rex pacificus. Sub id tempus orbis describitur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate. Ad hunc censum ut pertineamus, opera justitiæ faciamus; ascendamus de Galilæa quæ *transmigrationem* significat; à mun-

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 36. 37. & 38.

Psal. 23. 1.

Ps. 46. 2. 3.

1. Joan. 4. 2.

Rom. 10. 8.

S. Gregor. M. hom. 8. in evan.

à mundi vanitate & corruptione transeamus *in civitatem Juda*, id est, *confessionis & laudis*; devotionis nostræ tributum æterno Regi solvamus. A
justitiæ semitis ne declinemus unquam; à charitate Dei, quæ est in Chri-
sto Jesu, ne excidamus; ne fortè simus de numero reproborum, qui ad
censum illum divinum non pertinent, ut ait Propheta: *Deleantur de libro* Ps.68.29.
viventium, & cum justis non scribantur.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph . . . . ut profiteretur cum Maria despon-
sata sibi uxore prægnante*. Exemplo Salvatoris nostri, qui describi voluit,
antequam nasceretur, cum Joseph & Maria, discamus *subjecti esse omni hu-
manæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus* 1.Petri 2.13.
*tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere
faciamus imprudentium hominum ignorantiam*. Deus homini Imperatori se sub-
ditum profitetur: & homo se à Christo & Deo Rege Regnum independentem
esse vellet, ac ejus Lege solutum! ò superbiam & contumaciam puniendam!

5. 6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret: &
peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum
in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio*. Peperit Virgo Maria suum Joan.6.
Deique Filium in *Bethleem*, quod nomen domum *panis* significat: *Hic est* S. Gregorius
enim *panis vivus, qui de cœlo descendit*. Civitas in qua nasciturus erat, hom.8.
divino consilio *Bethleem*, quasi domus pánis appellata est. Nomen id ha-
bebat omen; quia futurum erat, ut ille ibi in carne appareret, qui ele-
ctorum mentes interna satietate reficeret. Nón in parentum domo, sed
in via nascitur, ut ostendat, se per humanitatem assumptam quasi in alieno
nasci. Alienum dico, non secundùm potestatem, sed secundùm naturam. Joan.1.
Nam de potestate ejus scriptum est: *In propria venit*. In natura enim sua
ante tempora genitus: in nostra ex tempore natus. Qui ergo æternus per-
manens, temporalis apparuit, alienum est, quò descendit. In via natus
est, quia venit, ut nos errantes in patriam, quæ cœlum est, & in viam, qua
illuc pervenitur, reduceret. Natus in præsepio reclinatur, qui cœlos inclina-
vit, & ad nos descendit, ut fideles omnes, quasi sancta animalia, carnis
suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio. Hic lectulus, ille S.Ambr.lib.
amictus Novi Salomonis. *Ille parvulus, ille infantulus fuit, ut tu vir pos-* 2. in Luc. n.
sis esse perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis sis absolutus: 41.
*ille in præsepibus, ut tu in altaribus: ille in terris, ut tu in cœlis: ille
alium locum in eo diversorio non habebat, ut tu plures haberes in cœlestibus
sedibus mansiones*. Qui cùm dives esset, propter vos egenus factus est, ut 2.Cor.8.9.
illius inopia divites essetis. *Meum ergo paupertas illa patrimonium est; &
infirmitas Domini mea est virtus. Maluit sibi egere, ut omnibus abundaret;
Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta lave-
runt. Plus igitur, Domine Jesu, injuriis tuis debeo, quòd redemptus sum,
quàm operibus, quòd creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuis-
set*. Erubescat homo esse superbum, pro quo humilis factus est Deus.

8. *Et Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias
noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, &c.
Non sacerdotibus Jerusalem, non Pharisæis & Doctoribus, non nobilio-
ribus & ditioribus Judææ, sed simplicibus, & pauperibus, nativitatis Fi-
lii sui Mysterium Deus primùm revelat. Hoc *abscondit à sapientibus &* Luc. 10. 21.
prudentibus, & revelavit parvulis. Hujus rei si quæras rationem, nullam 1.Cor. 1. 27.
invenies, nisi ejus beneplacitum, qui infirma mundi elegit, ut confundat 28. 29.
fortia; & stulta mundi, ut confundat sapientes; & ignobilia & contem-

pti-

" ptibilia, & ea, quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret; ut non glo-
" rietur omnis caro in conspectu ejus: *Ita Pater* (inquit Christus) *quoniam*
" *sic fuit placitum ante te*: Qui Piscatores Apostolos fecit, Pastores ortus sui primos Evangelistas esse voluit. Vigilantibus, & super greges suos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circùm illos fulsit: Episcopis enim, & omnibus animarum Rectoribus cœlestis luminis claritatem Deus infundit, si vitæ innocentia, assidua mansione, & vigilantia pastorali super greges suos, ac ferventibus orationibus illam impetrare satagant. *Grex populus, non sæculum, Pastores sunt Sacerdotes*; quibus dicitur: *Esto vigilans & confirma cætera, quæ moritura erant*. Pastoribus primùm nativitatem suam nuntiari voluit bonus Pastor, de quo scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas, sicut visitat Pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerint in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas . . . . Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem*.

Vene. Beda in hunc loc.

Apocal. 3. 2.

Ezechiel. 34. 11. & seq.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo*. Exortum est in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis est timendi ratio. Abscedat timor, succedat amor, quia *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Gaudium suum habet mundus, sed vanum, breve, vitiosum; quod illum indignum facit gaudio magno, sancto, perpetuo, quod affert Christi Jesu nativitas. Quid enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo acquisitionis, veris Israelitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham: Gaudium est omnibus, qui gaudii illius magni voluerint esse participes. His communis est lætitiæ ratio, quia Dominus noster peccati mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exultet sanctus, quia
" appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam.
" Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude, quisquis Christiano
" nomine piè & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso
" à paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem &
" cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem
" Verbi potestas data est, ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, re-
" cognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in
" filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris,
" & obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam: ut si Dei Fi-
" lium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare.
" Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia *Generatio Christi origo est populi Christiani, & natalis capitis, natalis est corporis . . . . Universa summa fidelium fonte orta baptismatis, sicut cum Christo in Passione crucifixi, in Resurrectione resuscitati, in Ascensione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipso sumus in hac Nativitate congeniti. Quisquis enim hominum in quacumque mundi parte credentium regeneratur in Christo, interciso tramite originalis vetustatis, transit in novum hominem renascendo, nec jam in propagine* habe-

Joan. 3.

S. Leo s. 1. in Nativit. Dom. & serm. 2. in eadem solemnit.

Idem ser. 6.

habetur carnalis patris, sed in germine Salvatoris, qui ideò filius hominis est factus, ut nos filii Dei esse possimus. Nisi enim ille ad nos humilitate descenderet, nemo ad illum nullis suis meritis perveniret.

11. *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Natus est in tempore, per quem condita sunt tempora: *Natus* est *hodie* ex Virgine matre, qui ab æterno genitus est à Patre in splendoribus sanctorum: Natus est hodie in forma servi nobis consubstantialis, qui ab æterno genitus est in forma Dei Patri coæqualis: *Natus est vobis* hominibus; propter vos & propter vestram salutem de cœlis descendit, incarnatus est & homo factus, hodieque ex Virgine natus: *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.* Natus est Rex magnus, *Filius David*, promissionum verus hæres, *in Civitate David*. Hodie impletum est Michææ vaticinium: *Et tu turris gregis, nebulosa filia Sion, usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem. Nunc quare mœrore contraberis? Numquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?* . . *Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel, & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Natus est vobis *Salvator*, cujus misericordia & bonitas infinita; apud quem copiosa & superabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo, vos & universum hominum genus redimat. Natus vobis *Christus*, in quo Spiritus Sancti plenitudo requiescit: non enim ipsi dedit Pater Spiritum ad mensuram. Natus est vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum suave est, & onus leve; cui servire, regnare est. A Salvatore, cujus summa bonitas, cujus infinita potentia est, & qui potentiam suam sub nostrarum infirmitatum involucro abscondit, ut suam erga nos bonitatem exerceat, quid non sperare debemus? *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*

Hebr. 2. 15. 17.

Mich. 4. 8. & 9.

Mich. 5. 2.

Rom. 8. 31. 32.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* In præsepi jacet, sed mundum continet: ubera sugit, sed Angelos pascit: pannis involvitur, sed immortalitate nos vestit: lactatur, sed adoratur: locum in diversorio non invenit, sed templum sibi in credentium cordibus facit: Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta est fortitudo. *Et hoc vobis signum*, &c. Ibi agnoscamus tantæ propter nos celsitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

S. Aug. serm. 190. alias de diversf. 61.

Et hoc vobis signum, &c. In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu; sed in signum cui à multis usque hodie contradicitur. Nonne luxus vestium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria insolescit, pannis Salvatoris contradicit? Nonne exquisita à divitibus hujus sæculi ædium, & variæ pretiosæque supellectilis magnificentia, contradicit judicio Salvatoris in stabulo & præsepi nascentis? Cur, putas, stabulum elegis, cujus est orbis terræ & plenitudo ejus? Planè ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, evangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Ipse est promissum per Isaiam parvulus, *sciens reprobare malum, & eligere bonum.* Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celsitudinis, & po-

S. Bern. ser. 3. & 4. in Nativit. Dom.

Isai. 7.

& potentiæ sæcularis appetitus: bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas: bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: siquidem illa reprobat, hæc eligit Puer sapiens, Verbum infans. O homo, si nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum est: illud audi vel in carne. Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud hoc, præsepe clamat, hoc membra illa infantilia manifestè loquuntur, hoc lacrymæ & vagitus evangelizant.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus, & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino, qui mirabiliter fecit nos, & mirabiliùs pro nobis nascendo & moriendo reparavit nos. Præsepe ejus, panni ejus, sicut & crux, *Judæis* quidem *scandalum, Gentibus autem stultitia*; fidelibus autem Christianis *virtus Dei* sunt *ad salutem*: Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, si meruerimus, candidati, cum ipsis voces nostras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitti supplices oremus. Illorum intereà sequamur exemplum, quoties verbum salutis, doctrina & sermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipsi, quæ pietatis sunt, in memoriam, Deo præveniente & operante, revocamus; *Deo statim laudes corde, ore, & opere reddamus.* Simul laudant Angeli, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent impleri.*

Vener. Beda in hunc loc.

S. Gregor. M. lib. 28. Moral. cap. 7.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ sunt Incarnationis & Nativitatis Christi rationes. Videbant Angeli, opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere se non posse absque Deo salvatore; & medicinam suam parem non esse curandis hominum vulneribus. Unde sicut si veniat peritissimus Medicus, & qui priùs sanare nequiverant, videntes sub Magistri manibus putredines cessare vulnerum, cicatrices obduci, redire sanitatem, non invideant, sed in laudem sapientis Medici erumpant; & Dei præsertim, qui sibi ac ægrotis tantæ scientiæ hominem miserit: sic multitudo Angelorum de Christi adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nulla, nisi ipsius, arte & virtute sanari valentes, descensu Deum laudant, ejusque gloriam festivo jubilo prædicant. Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, sumus & nos pecora ejus. Implevit in cœlo mensam ipsorum, implevit » in terra præsepe nostrum. Plenitudo mensæ ipsorum est, *Quia in principio* » *erat Verbum, & Deus erat Verbum*: Plenitudo præsepii nostri est, quia » *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Ut enim panem Angelorum » manducaret homo, Creator Angelorum factus est homo. Illi laudant viden- » do, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quæ- » rendo: illi intrando, nos pulsando.

Origen. hom. 13. in Luc.

S. Aug. ser. 40. al. 21. de Tem. 25.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Priùs quàm Redemptor noster carne nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate » atque munditia, per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta, longè » distabamus. *Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant Angeli cives Dei: sed quia nos cognovimus Regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos. Quia enim cœli Rex terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem illa jam Angelica celsitudo non despicit.* Hinc

S. Gregor. M. hom. 8. in Evangel.

homi-

homines coram se procidere ante Christi adventum patiuntur, coram se prosterni posteà refugiunt, & se hominum conservos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.* Curemus ergo, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei cives, & Angelis ejus æquales sumus.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea est Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio suo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter piè colitur, nisi id ei, quod ipse tribuit, offeratur.* Quid enim in thesauro Dominicæ largitatis ad honorem Dominici Natalis tam congruum possumus invenire, quàm pacem, quæ in Nativitate Domini prima est angelico prædicata concentu? *Ipsa est enim, quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitàtis; requies beatorum, & æternitatis habitaculum; cujus hoc opus proprium & speciale beneficium est, ut jungat Deo, quos secernit de mundo: Unde Apostolus ad hoc bonum nos incitat, dicens:* Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. *Cujus sententiæ brevitate omnium ferè mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi poterit deesse virtutis. Quid est autem pacem habere ad Deum, nisi velle quod jubet, & nolle quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animas, & similes expetunt voluntates, nec umquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam: quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? Non est ille animus filiorum Dei, nec talem sapientiam recipit adoptiva nobilitas: Genus electum & regium regenerationis suæ respondeat dignitati. Diligat quod diligit Pater, & in nullo ab Autore suo dissentiat, ne iterum dicat Dominus:* Filios genui & exaltavi, *ipsi autem spreverunt me. Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.* S.Leo ser.1.in Nativ. Domin.6. Rom.5.1. Isai.1.4.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis quietem omnimodam Angeli non annuntiant, sed pacem. Totus enim mundus in maligno positus est, & insidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad superna nitentem, aut adversa terreant, aut secunda corrumpant: sed major est, qui in nobis est, quàm qui adversùs nos est: & pacem cum Deo habentibus, ac semper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli possunt nocere conflictus. *Accusantes enim nosmetipsos confessionibus nostris, & consensum animi carnis concupiscentiis denegantes, inimicitias quidem adversùm nos ejus, qui peccati auctor est, commovemus: sed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ejus serviendo, firmamus: ut Regi nostro non solùm obedientia subjiciamur, sed etiam judicio copulemur. Quoniam si in eadem sententia sumus, si quod vult volumus, & quod improbat improbamus; ipse jam pro nobis omnia bella conficiet, ipse qui dedit velle, donabit & posse: ut simus cooperatores operum ejus, & propheticum illud cum fidei exultatione dicamus: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo?* S.Leo ib. c.6. Ps.26.1.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Natalis *Domini*, *natalis est pacis*. Ait enim Apostolus: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum*: Quoniam sive Judæus, sive Gentilis, *per ipsum habemus accessum in uno Spiritu ad Patrem*: Qui ante passionis diem voluntaria dispositione prælectum, Discipulos suos hac præcipuè doctrina sua informavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Et ne sub nomine generali pacis suæ quali- S.Leo, ib. c.5. Ephes.2.14.18. Joan.14.27.

„ qualitas lateret, adjecit: *Non quemodmodum mundus dat, ego do vobis*. Ha-
„ bet enim mundus amicitias suas, & multos facit perverso amore concor-
„ des. Sunt etiam in vitiis pares animi, & similitudo desideriorum, æqua-
„ litatem gignit affectuum .... *Pax autem spiritalium à supernis veniens, & ad superna perducens, eum amatoribus mundi nulla nos vult communione misceri; sed omnibus obstaculis resistere, & ad vera gaudia à perniciosis delectationibus evolare*.

Ps. 57. Psal. 118. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Sine charitate, sine justitia, non est vera pax. *Non est pax impiis*: sed *Pax multo diligentibus legem tuam* (Domine.)

15. 16. *Pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes: Et invenerunt Mariam, & Joseph, & Infantem positum in præsepio*. Cùm sancta inspiratione gratiæ suæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, à pio affectu transeundum est ad opus: *Transeamus usque Bethleem*, &c. Sine mora gratiæ excitanti respondendum, & affectus devotioni fervor in executione sancti operis jungendus est: nihil negligendum, ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jesu agitur: *Et venerunt festinantes*. Nobis satis esse non debet bonum operari, sed & alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus: *Pastores loquebantur ad invicem*. Vides festinare Pastores; nemo enim cum desidia Christum requi-
„ rens invenit. Vides Pastores Angelo credidisse: & tu Patri, Filio, Spi-
S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 53. „ ritui Sancto, Angelis, Prophetis & Apostolis crede. Non mediocre fidei
„ tibi hoc videatur exemplum., non vilis persona pastorum. Certè quò vi-
„ lior ad prudentiam, eò pretiosior ad fidem: *Simplicitas quæritur, non ambitio desideratur*. Cum festinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ est Ecclesia: ibi Christum ipsum, quem in præsepi invenerunt & adoraverunt Pastores, in Altari fidei oculis videbimus reipsà præsentem in Eucharistiæ sacramento, speciebus panis velatum & quasi in-
S. Jo. Chrys. hom. 31. de S. Philogon. volutum, verè Deum absconditum: *Si eum fide accesserimus, procul dubio videbimus illum in præsepi jacentem: Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis*. Christo Domino ibi adsistamus, ut Maria & Joseph; pura mente, casto corpore, bonis operibus fœcundi; justitia quæ communis est virtus, conspicui, simplicitate morum ornati, absque fuco, absque dolo, ut Pastores: fide viva, charitate fervida intueamur, adoremus, sumamus panem Domini, imò *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis Christi Jesu, qui se nascens dedit nobis socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. Quæ à Pastoribus, à Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de Mysteriis Christi Jesu, conservemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo sanctissima: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Eorum meditatione pascamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenseamus, colligamus. Deum denique post Communionem, post sacram Concionem, post sanctam Meditationem glorificemus, laudemus, ipsique gratias agamus ob collata nobis beneficia: *Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos*.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus*. Christi Jesu obedientiam, & humilitatem imitemur, qui *Factus est sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret: ut*
Galat. 4. 4. *adoptionem filiorum reciperemus*. Notam ac remedium peccati suscipere non

est dedignatus, qui *similitudinem carnis peccati* assumpsit, ut peccatores salvos faceret, Sanctus Sanctorum, Agnus fine macula, Pontifex impollutus & à peccatoribus segregatus, Dei Filius unigenitus. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non sic " S. Bernard. impii, non sic: non sic agit perversitas elationis humanæ. Erubescimus " f. 1. in Circumc. Dom. vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem " nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium austerum pariter " & verecundum fine ulla necessitate suscepit. Nos è contra inverecundi ad " obscœnitatem culpæ, erubescimus agere pœnitentiam; quod extremæ de- " mentiæ est; malè proni in vulnera, pejùs in remedia verecundi. "

Vocatum est nomen ejus Jesus, id est, Salvator. Statim atque Jesus vocatur, Salvatoris officium exercet, sanguinis sui pro nobis offerendo primitias. Illi soli salutis nomen accipiunt, illi soli vocantur salvandi & electi, qui sunt spiritualiter circumcisi, circumcisione non manufacta: quod quidem nomen, solùm ante conceptionem suam in utero, sed ab æterno in Dei præscientia & prædestinatione, secundùm misericordiam ejus acceperunt.

22. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*, &c. Deipara Virgo primum templum est & altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, ipse Sacerdos & victima. *Ingrediens mundum*, dicit: *Hostiam & oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi, holocautomata & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: Ut faciam Deus voluntatem tuam*. Sed & se offert summus Sacerdos, & offertur à parentibus, tempore à Lege præscripto. Redimitur Redemptor omnium: sistitur in Templo Dominus Templi: subit legem supremus Legislator, ut Legi parere ab ipso discamus, & per ipsum nos spirituales hostias offerre Deo in odorem suavitatis, in Spiritu Sancto, quo uncti & consecrati sumus in baptismate. Offeramus igitur Christum cum Maria Virgine; & ut dignè offeramus, purificemus nos ipsos humili pœnitentia, offeramus castitatem mentis & corporis, & mansuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum, aut duo pulli columbarum, pro Christo secundùm Legem oblati. Sive fortia quis opera, seu infirma ediderit, quæ masculi ac fœminæ vocabulis in Lege " Venerab. Beda in hunc loc. designantur, ut hæc legitimè Domino valeant consecrari, ovem necesse est " innocentiæ, & turturem pariter sive columbam compunctionis offerat. Quia " enim volucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lacrymas hu- " milium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam bonis operibus indige- " mus: Quia etsi bona esse, quæ agimus, noverimus; qua tamen districtio- " ne à Domino examinanda, qua à nobis perseverantia sint consummanda, " nescimus. Qui verò divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corin- " thios Apostolus scribit, *Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni* " *verbo, & in omni scientia*; agnum vitæ innocuæ in actuum suorum grege " 1. Cor. 1.5. non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, " hoc est, ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et benè *unum pro* " *peccato, & alterum in holocaustum*: Quia duo sunt genera compunctionis. " Deum namque sitiens anima priùs timore compungitur, post amore. Priùs " Levit. 12. enim sese in lacrymis afficit, quia dum mala sua recolit, pro his perpeti " æterna supplicia pertimescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit " formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, " & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. Qui ergo priùs flen- "

 do,

Hebr. 10. 5. seq.

„ do , ne duceretur ad ſupplicium , turturem pro peccato offerebat , de al-
„ tero facit holocauſtum , cùm poſtmodùm flere amariſſimè incipit , quia dif-
„ feretur à Regno . Columbam pro peccato offert , qui laborat in gemitu
„ ſuo , lavat per ſingulas noctes lectum ſuum , hoc eſt , per ſingulas pul-
„ ſantis culpæ tenebras opera ſua bona , in quibus requieſcere debeat , la-
„ crymis abluere non ceſſat . Columbarum pullos in holocauſtum ferunt , qui
Pſ. 136.1. „ patriæ cœleſtis abſentiam deflentes , ajunt : *Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus , dum recordaremur tui , Sion .*

25. *Et ecce homo erat in Jeruſalem , cui nomen Simeon ; & homo iſte juſtus & timoratus , expectans conſolationem Iſrael , & Spiritus Sanctus erat in eo : & reſponſum acceperat à Spiritu Sancto , non viſurum ſe mortem , niſi priùs videret Chriſtum Domini ; & venit in Spiritu in templum . Et cùm inducerent puerum Jeſum parentes ejus , ut facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo , & ipſe accepit eum in ulnas ſuas , & benedixit Deum .* Vir juſtus & religioſus , fide , ſpe & charitate Chriſto occurrit , eumque complectitur ; Spiritus Sancti inſpirationem & impulſum in omnibus operibus ſuis ſequitur : *Qui enim Spiritu Dei aguntur , hi ſunt filii Dei .* In illo Spiritus Dei habitat , ſpiritu vivit , ſpiritu ambulat , ſpiritu loquitur ; deſideria carnis non perficit , ſed mortificat : mundi hujus ſpiritum non habet , pravos mores non ſequitur : non terrena bona concupiſcit ; ſed diem Domini , adventum Chriſti in gloria & majeſtate . Hæc enim veri Iſrael conſolatio : Hæc *Dies Chriſtianæ exultationis* , ut loquitur Tertullianus . *Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum* (inquit juſtus :) *quando veniam & apparebo ante faciem Dei !* Deum timet juſtus , timore caſto , & non ſervili : timet ut filius , ne patrem offendat : timet ut ſponſa , ne ſponſo diſpliceat . Felix Simeon , quia Chriſtum videre meruit : felicior , quia credidit . Felices & nos , ſi credamus fide per dilectionem operante : *Beati qui non viderunt & crediderunt .* Cogita , qualem fructum ſanctus Senex per-

Rom.8.14.

Lib. 2. de cultu Fœm. c.7.

Pſal. 41.

Origenes hom. 15. In Luc.

„ ceperit ex viſione & complexu Chriſti Salvatoris . Fimbriam veſtimenti Je-
„ ſu mulier tetigit , & ſanata eſt . Si illa ad extremam partem veſtimenti
„ tantum emolumentum habuit , quid putandum eſt de Simeone , qui in ſuas
„ ulnas accepit infantem , & brachiis tenens lætabatur atque gaudebat , vi-
„ dens parvulum à ſe geſtari , qui ad vinctos venerat reſolvendos . Non minorem fructum te percepturum ſperes , ſi cum pari fide , ſpe , charitate , humilitate , fervore ad Altare ſanctum communicaturus accedas . *Ecce Chriſtum vides , ipſum tangis , ipſum manducas : ipse tibi concedit non tantùm videre , verùm & tangere , & manducare , & intra te ſumere . Igitur accedat nemo cum nauſea , nemo reſolutus , omnes accenſi , omnes ferventes .* Ad templum adeas , ſacroſancto Miſſæ ſacrificio & divinis officiis adſis in Spiritu , juſti Simeonis exemplo ; non curioſitate , non cupiditate ductus , non ut hominibus placeas , non ut mori ſatisfacias ; ſed ut Jeſum fide & charitate complectaris , adores , æterno Patri offeras cum Sacerdote , propitiationis & ſalutis victimam ; ut Deum benedicas & laudes . *Et venit in Spiritu in templum . . . . Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas , & benedixit Deum .* Chriſtum in ulnas ſuas accipere nihil Simeoni profuiſſet , niſi ipſum corde geſtaſſet .

S. Chryſoſt.

29. *Nunc dimittis ſervum tuum , Domine , ſecundùm verbum tuum , in pace ; quia viderunt oculi mei ſalutare tuum .* Si quis jacturam fieri arbitratur , cùm ex hac vita diſceditur , hic nondum in fide perfectus eſt : juſtus cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exſolvi , cupit diſſolvi & eſſe cum Chriſto , quod multò melius eſſe fide intelligit . Ejus eſt mortem timere , qui

S. Chryſ. ho. de Occur. Dom.

qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Cristum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare. Non sic Simeon qui verè justus fuit, qui fide plena Dei præcepta servavit; cui cùm divinitùs responsum fuisset, quòd non ante moreretur, quàm Christum vidisset, & Christus infans in templum cum matre venisset; agnovit in Spiritu, natum esse jam Christum, de quo sibi fuerat ante prædictum: quo viso, scivit se citò moriturum. Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina accersitione securus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum, in pace*, &c. Probans scilicet atque contestans, *Tunc esse servis Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus; quando expunctâ hac morte, ad immortalitatem venimus; illa est enim nostra pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua securitas.* S.Cyprianus. lib. de Mortalitate.

Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum, in pace, &c. Christum videre vehementer optabat sanctus Senex, & tamen ab illo tam citò separari consentiebat, illi secundùm divinitatem, quàm secundùm carnem magis adhærens, per istam transiens ad illam; & Spiritus Sancti Magisterio edoctus, Christum jam secundùm carnem non nosse, aut ei sensibiliter adhærere; quod Apostolus posteà professus est: *Et si cognovimus secundùm carnem Christum, nunc jam non novimus*. Hæc perfectionis regula, quam Verbum caro factum nos docuit, se *Viam* dicens, *veritatem & vitam*. Docuit ante Simeonem ad cor ejus loquens. *Intelligamus* & nos, *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire: ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter; sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.* 2.Corinth.5. 16. Joan. 14. 6. S.Aug.lib.1. de doctr. Christ. c.34.

31. *Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel*. Christus Jesus ad salutem omnium à Deo paratus & datus. Neque eos, quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, si apud illos miracula fecisset, injustè noluit salvos fieri, cùm *possent salvi esse, si vellent*; non ex se ipsis, sed Deo voluntates eorum in bonum misericorditer convertente, cui *volenti salvum facere, nullum humanum resistit arbitrium; quia velle & nolle sic in volentis vel nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. Et quantælibet sint voluntates Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentes, quàm Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est; quæ mala esse numquam potest; quia etiam cùm mala irrogat, justa est. Deus igitur omnipotens, sive per misericordiam cujus vult misereatur, sive per judicium, quem vult obduret, nec iniquè aliquid facit, nec nisi volens quidquam facit, & omnia quæcumque vult facit*. Salus igitur per Christum parata est ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, sexu, professione, Deus per Christum salvat, quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti: & quia nemo fit salvus, nisi quem per Christum salvum fieri velit; & ideò sit rogandus, ut velit; quia necesse est fieri, si voluerit: quia denique Christus sanguinem suum pro omnibus fudit. *Habuit ille sanguinem, unde nos redimeret, & ad hoc accepit sanguinem, ut esset, quem pro nobis redimendis effunderet. Sanguis Domini Dei tui, si vis, datus est*. S. Aug. in Enchirid. & alibi. S. Aug. serm. 344. Edit. PP. Benedict.

est pro te : si volueris esse, non est datus pro te . . . . Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Gentibus ac Judæis ortus est Christus lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis;* sed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras magis quàm lucem; ipsi fuerunt rebelles lumini*: unde Gentes ad lucem Evangelii vocatæ sunt, & crediderunt in lucem, ut filii lucis essent. Christus igitur Israelitici populi gloria, ex quo natus est, apud quem vixit, prædicavit, miracula fecit: sed ejusdem populi dedecus est, & condemnatio, quia ab eo repulsus & crucifixus. Timeant Christiani, qui luce Evangelii abutuntur, & secundùm eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipsis contingat, quod Judæis: ne ab ipsis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructum ejus.

Matt.21.43.

33. *Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo.* Si Maria & Joseph discunt à Pastoribus & à Simeone, cur tu discere dedignaris à Sacerdotibus? Si superioris ordinis & sanctitatis animas, amplioribusque Spiritus Sancti donis cumulatas, Deus non immediatè docet omnia, sed interdum per alias inferioris longè sanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joseph per Pastores, Zachariam, Simeonem: cur tu, qui nullus es coram Deo meriti, à Pastoribus Ecclesiæ, & viris sapientia, scientia sanctorum, & pietate conspicuis, refugis audire & discere, quæ Dei sunt? Auditum interiorem admove ad ea, quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad Christi Jesu Mysteria, & in eis novum semper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, sanctitatem, & misericordiam, bonitatis divitias, & ad inventiones exquisitas amoris immensi, quo nos dilexit, confitearis & laudes.

34. *Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur.* In resurrectionem multorum positus est; in hoc enim à Deo missus, ut multi in ipsum credant, & qui crediderint, salvi fiant. *Ego*, inquit, *sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: & omnis, qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Et alibi: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* In ruinam verò multorum positus, qui in illum non credentes, aut adventus ejus beneficio, ejusque Mysteriis & gratiis abusi, & sanguinem testamenti pollutum ducentes in quo sanctificati sunt, inde sibi ruinam & damnationem arcessent, unde vitam & salutem haurire debuerant: *Si non venissem* (inquit) *& locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Hoc sensu à Propheta dictum est: *Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, & ipse terror vester. Et erit vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem, Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Quo testimonio usus est Apostolus, causam docens incredulitatis Judæorum: *Gentes*, inquit, *quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem quæ ex fide est. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex omnibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali; & omnis, qui credit in eum non confundetur.* Domos autem Israel appellavit Propheta propter divisionem regni, & unà designavit tum domum Ephraim, tum domum

Jo.11.25.26. Joan.10.10. Joan.15.22. Isai.8.13.14.15. Rom.9.30.31. & seq. Isai.8. Theodoret. in cap. 8. Isaiæ.

num Judæ. Et hi enim & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet au- "
tem eos, qui Domino crediderint, ipsum habere ducem, qui omnes viæ "
difficultates faciles reddet; incredulos verò tamquam in laqueo quodam, "
vel fovea, vel obice, secundùm Aquilam; vel scandalo, secundùm alios, "
manere in Jerusalem, ubi eos Romanum bellum prorsùs atteret, & velut "
in laqueo comprehendet. Pro *impotentes erunt*, Symmachus dixit *offendent*, "
Aquila *scandalizabuntur*. Offendentes enim ad Crucem Domini, & ceciderunt, "
& contriti sunt, captique ab hostibus, tamquam intra rete quod- "
dam comprehensi in civitate. Quantò graviores pœnas luent Christiani, qui vitam non ducunt fidei Christi congruentem, quam in baptismo sunt professi; & Christi Evangelio pravis moribus contradicunt? *Et in signum cui contradicetur . . . . . . Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Si Christus in signum contradictionis positus est, ne conturbentur, qui Christo sincerè serviunt, si eis à mundo, id est, ab hominibus, qui diligunt mundum, vel à fictis & falsis fratribus, quos in omni societate pati necesse est, quotidie contradicitur: *Non est discipulus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur*. Non conturbentur Pastores animarum, & evangelici Prædicatores, si eis contradicitur ab impiis, à peccatoribus cupiditates suas præ Dei lege audientibus: *Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*. Joan.15.21.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, &c. Beatæ Virginis animam vis doloris in Christi Passione pertransivit, ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in qua nimirùm corporeæ passionis sensum excesserit compassionis affectus. Ut Christus corpore moreretur, fecit charitas, qua majorem nemo habuit: Ut Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui post illam similis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Ismaele puero in deserto errantis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio subter arborem, dixit, *Non videbo morientem puerum*; contentaque voce clamavit & flevit. Cogita Sephoram Moysis uxorem ob filii sui circumcisionem, vulnusque acutissima petra infanti inflictum gementem, & Moysi dicentem, *Sponsus sanguinum tu mihi es*. Cogita Noemi mortuo marito filiisque ad summam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus: *Ne vocetis me Noemi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens*. Cogita Respha, quæ filiis suis à Gabaonitis in monte crucifixis, cilicium substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque per noctem. Cogita vocem in excelso auditam lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt: & Mariæ dolorem in Passione & morte Filii tantò acerbiorem fuisse considera, quantò major erat vis charitatis qua suum Deique Filium diligebat mater sanctissima. Amissum uno funere sponsum parentem, Dominum, & Filium à Matre, quæ sine viri consortio concepit, quæ totam corporis substantiam sola Filio ministravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, sanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optimè novit; expende & vide si est dolor similis Beatæ Virginis Mariæ dolori. Sic summa gaudia quæ partus tempore persensit, & quibus cumulata est videns honores Filio suo ab Angelis, à Pastoribus, à Magis, à sancto Sene, volente Deo, delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbissimi, quem in ejus Passione ac morte passura erat. Ita cum electis suis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lacrymisque miscet.

S. Bern. ser. in hæc verba Apocal. Signum magnum.

Genes. 21.

Exod. 4.

Ruth. 1.

2. Reg. 21.

Jer. 31. 15.

Et

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem Christus Jesus venit mittere in terram, pertransit animas electorum, easque à rerum terrenarum amore separat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit: *Vivus est* Hebr. 4. 12. *enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.* Sic probantur, qui ex Deo sunt, sic revelantur ex multis cordibus cogitationes.

37. 38. *Et erat Anna Prophetissa ...... Quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.* Docet Anna, quales deceat esse viduas, quæ immaturo mariti obitu destituta, maturæ tamen adoream laudis invenit: non minùs religionis officio, quàm studio castitatis intenta. Vidua, inquit, octoginta & quatuor annorum, vidua quæ non discederet de templo, vidua quæ jejuniis & obsecrationibus nocte ac die serviret. Vides, qualis vidua prædicetur, unius viri uxor, ætatis quoque jam probata processu, vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diversorium in templo, colloquium in prece, vitia in jejunio: Quæ dierum noctiumque temporibus indefessæ devotionis obsequio, cùm corporis agnosceret senectutem, pietatis tamen nesciret ætatem.* Sic instituitur à juventute vidua, sic prædicatur in senectute veterana: quæ viduitatem non occasione temporis, non imbecillitate corporis, sed virtutis magnanimitate servaverit. (S. Ambros. lib. de Viduis, c. 4.)

Et vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, &c. Anna univira, vidua Ruth, bis conjugata, beatior fuit quia & prophetissa Christi esse meruit: quam credendum est, etiamsi filios nullos habuit, quos quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo Spiritu prævidisse Christum ex Virgine proximè venturum, quo potuit agnoscere & parvulum: unde meritò etiam sine filiis, si tamen eos non habuit, secundas nuptias recusavit; quia noverat jam tempus esse, quo Christo non officio pariendi, sed studio continendi; nec conjugalibus fetandis visceribus, sed castificandis vidualibus moribus meliùs serviretur. (S. Aug. l. de Bono Vid. c. 7.)

Non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perseverans, Deum promerebatur. Hoc viduarum Christianarum exemplar de quibus Apostolus: *Quæ autem verè vidua* 1. Tim. 5. & 6. *est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.* Deliciæ igitur spirituales deliciis carnalibus in sancta castitate succedant; lectio, oratio, psalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, spes futuri sæculi, & cor sursum, atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit. Nam quando pro deliciis nuptarum, quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tamquam in solatium usus assumitur, quid ego dicam, quæ sequantur mala, cùm breviter Apostolus dixerit, viventem mortuam esse viduam, quæ deliciis vivit!

40. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.* Crescere vult Christus in membris corporis sui mystici, incremento gratiæ & sanctitatis, donec occurramus omnes in virum perfectum. *Veritatem* igitur *facientes in charitate, crescamus in illo per omnia,* Eph. 4. 15. 16. *qui est caput Christus; ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem*

[illegible]em juncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

42. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Sanctis animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, eisque sensibiles consolationes subtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat desideria. *Revertere*, ait sponsa cœlestis dilecto suo: *Ideò nempè subtraxit se, quò avidiùs revocaretur, teneretur fortiùs.* Nec statim atque revocatur, ad ipsam revertitur: *In lectulo meo*, inquit, *quæsivi per noctes, quem diligit anima: quæsivi illum, & non inveni.* Cur verò non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Ut desiderium crescat, ut probetur affectus, ut exerceat amoris negotium.*

Can. 3. S. Bern. s. 74. In Can. & ser. 75.

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum invenerunt illum in Templo.* Quæramus Jesum sine mora, fideliter, perseveranter, in Jerusalem, in Ecclesia. Tres sunt causæ, cur quærentes frustrari solent: 1. *Cùm non in tempore quærunt*: 2. *Aut non sicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet.* Nullibi meliùs, quàm in templo, in domo orationis.

S. Bern. ib.

46. *Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.* In medio Doctorum sedet Jesus quasi fons sapientiæ; sed quasi exemplar humilitatis, audire prius & interrogare Doctores, quàm instruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Christum Jesum in Evangelio suo docentem humiliter audiamus, simus docibiles Dei. Sacram Scripturam cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum, ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Ecclesiam, cui Spiritus sanctus verum Scripturarum sensum revelavit: *In multitudine Præsbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Noli contendere verbis, sed audi primùm cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modestia, non ex curiositate, sed ex pio affectu discendi cor Dei in verbis Dei. *Audi tacens simul & quærens.* Et cùm didiceris, quod ignorabas, Christo gratias age, qui te intus docet: *De universis enim, quæ intelligimus, non loquentem, qui personat foris, sed intùs ipsi menti præsidentem consulimus, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem, qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est, incommutabilis Dei virtus atque æterna sapientia: quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam, sive malam, sive bonam, voluntatem potest.*

S. Greg. 3. p. Past. c. 26. & V. Beda in hunc loc. Eccli. 6. 35. Eccli. 32. 9. S. Aug. lib. de Mag. c. 11.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.* Prudentiam & responsa pueri Jesu mirabantur, qui illum Deum esse & Dei sapientiam ac virtutem ignorabant; sed nobis major est admirandi ratio, quòd annos triginta latere voluerit, sapientiamque suam propter nos abscondere. Vitam absconditam Christi Jesu adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, nesciri & latere magis amemus, quàm in publicam

lucem prodire, & hominum sermonibus celebrari.

48. *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecesti nobis sic; Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Christus amissus non invenitur sine dolore & lacrymis. Amor doloris mensura est. Quò magis Deum amamus, cum dolore majori quærimus: *Amor non potest esse sine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat: qui autem amat, & nondum habet, quod amat, necesse est, ut in dolore gemat. Inde illud in persona Ecclesiæ sponsa Christi in Cantico Canticorum, Quoniam vulnerata charitate ego sum. Vulneratam se dixit charitate: amabat enim quiddam, & nondum tenebat; dolebat, quia nondum habebat. Ergo si dolebat, vulnerata erat; sed hoc vulnus ad veram sanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire.*

S. Aug. in Ps. 37.

Cant. 2. 5. & 5. 8.

49. *Et ait ad illos: Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Verbo & exemplo docet nos Christus, Dei cultui, amori, obsequio nihil esse præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum societatem; utilitatem, consolationem. Unde alibi ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Ipse priùs observare voluit quod nobis observandum posteà tradidit: *Qui amat patrem suum, aut matrem plusquam me, non est dignus.* Hoc scilicet *Unum est necessarium*; hoc est *Omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus servare. Discant Ecclesiastici Viri sæcularibus negotiis non se immiscere, quia illos Christo consecratos, in ejus negotiis totos & semper versari oportet: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

Joan. 4. 34.

Matth. 10. 37.

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth & erat subditus illis:* Exempla pietatis agnosce. Disce, quid parentibus debeas, Christi Jesu exemplo, reverentiam & obedientiam; nec solùm parentibus secundùm carnem, sed Superioribus, qui nobis sunt instar patrum. Si Jesus Filius Dei subjicitur Joseph & Mariæ, ego non subjiciar Episcopo, qui mihi à Deo ordinatus est pater? Non subjiciar Presbytero, qui mihi dignatione Domini præpositus est? Intelligebat Joseph, quia major se erat Jesus, qui subjiciebatur sibi, & sciens majorem esse subjectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unusquisque, quòd sæpè melioribus præpositus sit inferior, & nonnumquam accidat ut ille qui subjectus est, melior sit eo, qui sibi videtur esse præpositus. Quod cùm intellexerit dignitate sublimior, non elevabitur superbia ex eo, quòd major est; sed sciet, ita sibi meliorem esse subjectum, quomodo & Jesus subjectus fuit Joseph.

S. Ambr. in hunc loc. Orig. H. 20. in Luc.

Et erat subditus illis. Quis? quibus? Deus hominibus; Deus (inquam) cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ: nec tantùm Mariæ, sed etiam Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige, quid ampliùs mireris, sive Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utriumque stupor, utrinque miraculum. Et quòd Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo; & quòd Deo fœmina principetur, sublimitas sine socio. Disce homo obedire, disce terra subdi, disce pulvis obtemperare. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis Auctori... Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est: *Et erat subditus illis.* Si hominis imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi Auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum, quocumque ierit, digna-

S. Bern. H. 1. in Evang. Missus est.

dignare vel sequi, quò tibi condescendit. Si non potes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel Deum per tutissimam viam humilitatis. «

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. *ANno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, (procurante Pontio Pilato Judæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Ituræa & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha, sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha) factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Quia religionis instar est fidem de temporibus asserere, (ut ait alicubi Tertullianus) S. Lucas, ut fidem Historiæ Evangelicæ conciliet, epochas omnes accuratè notat; & non modò Imperatoris, sed Principum subalternorum & Magistratuum, necnon Sacerdotum, qui Judæis præerant, cùm Joannes Christi Præcursor ministerium suum obire cœpit. Is erat annus imperii Tiberii Cæsaris, qui Augusto successit, decimus quintus. Regem præter Cæsarem Judæi non habebant; Judæa jam redacta in Provinciam, & Syriæ attributa. Judæam strictè sumptam, prout à Galilæa distinguitur, post mortem Herodis, ex ejus testamento, & Cæsaris Augusti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus ejus filius: quo relegato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pilatus Tiberii Imperatoris vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præses sub Præfecto Syriæ, cum gladii potestate. Reliquæ terræ promissæ partes subalternis parebant dominis, seu Tetrarchis, sub supremo Imperatoris dominio principalem quidem, sed tamen precariam exercentibus in sua ditione potestatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antipæ frater, *Tetrarcha* erat *Ituræa*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis*. Patrem Tetrarchiæ Zenodori Josephus addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano sita, quæ pars principalior fuisse videtur possessionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, seu Dynasta, *Lysanias*, alterius fortè Lysaniæ nepos, cujus meminit Josephus. L. 15. Antiq. c. 13. & l. 19. c. 4.

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha: Pontificatu Maximo tunc fungebatur Caiphas, teste Josepho; sed Annam Caiphæ socerum, summæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontificatu Maximo functum, S. Lucas adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; sicut & Josephus semel functos Pontificatu solet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis est eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Romanos, Judæosque, Pontifices contra Dei institutionem crebrò fuisse mutatos, duos interdum fuisse, qui alternis annis summo Pontificatu fungerentur: Idque indicare S. Joannem, ubi ait: *Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, &c.* & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primùm; erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius.* 10. 11. 49. 18. 13.

Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto. Joannes Zachariæ filius, qui in deserto versabatur, Præcursoris muneri se

præparans, missus est, & mandatum accepit à Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis*, id est, in regionem circa Jordanem sitam, *prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Confer cum Matth. 3. & Marc. 1.

Isai. 40. 4. *Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini rectas facite semitas ejus*: complanate vias, per quas venturus est.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas*. De Judæorum reductione ex captivitate Babylonica, auctore Cyro Persarum Rege, secundùm litteram intelligitur hæc Isaiæ Prophetia; typicè verò de Christo universum hominum genus à diaboli, & peccati servitute liberaturo. Metaphorica autem locutio est à Regum consuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præsertim, iter faciunt, præmittuntur, qui vias complanent, solident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obster, aut moram faciat. Sic venturo Christo viam per pœnitentiam, cæterasque virtutes ac bona opera parandam Joannes monebat; ut nulla pravitate affectuum, nulla asperitate morum, nulla fœditate vitiorum, nullo superbiæ tumore, nulla pusilli animi abjectione ac desperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro salutare Dei*. Omnis homo corporeis oculis salutis Auctorem è Deo missum conspiciet.

7. 8. 9. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*. Confer cum Matthæi c. 3. ubi hæc interpretati fumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus?* Interrogabant eum, quid factum esset opus, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat*. Commune omnibus dat præceptum, ut ex superfluis suis, seu vestimentis, seu cibis pauperum inopiæ succurrant; ne putent, ablutionem & victimarum cæremoniis, aliisque id

1. Petri 4. 9. genus ritibus se posse evadere iram divinam; sed veris animi virtutibus, & præcipuè *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum*. Simile consi-

Dan. 4. 24. lium Nabuchodonosor Regi dedit Daniel: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis*.

S. Hier. Ep. ad Hedib. q. 1. Quicquid corpori nostro tegendo sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, hoc una tunica; & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est, hoc unius diei victus appellatur.

12. 13. *Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis, faciatis*. Judæi Romanorum socii in exactione tributorum Cæsaris, vel publici redemptores, ad Joannem accedentes, ut baptismo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt, quid facto esset opus ad iram Dei fugiendam. Respondit divinus Præcursor: Nihil ampliùs exigatis, quàm quod vobis à Principe constitutum est. Publicorum redemptionem

non

non prohibet; sed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris*. Judæi, qui vel Herodi Antipæ vel Philippo Tetrarchis, vel Romanis militabant, præsidiis præsertim, ubi salva religione tutiùs militiam profitebantur, Joannem pariter interrogabant, quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Respondit sanctus Præcursor: *Neminem concutiatis*; id est, vi ac terrore pecuniam, aut quid simile ne alicui extorqueatis: *Neque calumniam faciatis*, falsa crimina impingendo tanquam insidiatoribus, aut fautoribus hostium, aut constitutorum subsidiorum fraudatoribus, &c. Solent enim milites interdum injuriis causas aliquas, quantumvis falsas atque absurdas, prætexere, ut provinciales impunè opprimant: *Et contenti estote stipendiis vestris*, obsoniis, seu annonæ præbitione, secundùm Textum Græcum, quo nomine omnia præmia militibus publicitus constituta significantur.

Existimante autem populo, sive *exspectante* (secundùm vim Græci Textus) id est, expectatione dubitationeque suspenso, *& cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus*: (Id enim ut suspicarentur, ejus sanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi præmovebat.) Unde & Senatores Judæorum, Populi sermonibus excitati, Legatos ad illum miserant interrogaturos, quis esset; ut narrat S. Evangelista Joannes. Joa.1.19.

16. 17. *Respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni, cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum; paleas autem comburet igni inextinguibili*. Confer cum Matthæi 3. nostrumque ad illud caput commentarium vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficacia doctrinæ, sanctitate, miraculis, baptismi virtute, divina omnipotentia, novæ Legis, quam laturus est, regnique spiritualis duratione. Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto, qui *ignis* est, seu charitas, & quem sub ignis specie mittet: Non in aqua sola, ut ego; sed *in aqua & Spiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora significet, ad Matthæi cap. 3. exposuimus. Eruditis quibusdam Interpretibus videtur, areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Isaiam dicitur: *Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis*: Nomine ventilationis, excidium Urbis Jerusalem ac Templi, gentisque ruinam, ac dispersionem, secundùm illud Jeremiæ: *Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi*. Ita Versum 17. S. Lucæ cohærere notant cum 7. & 9. de ira Genti illi superventura, & de securi ad radicem arborum posita. Nomine tritici, electos; quos in Ecclesiam suam, deinde in cælum, velut in horreum, Christus congregabit: nomine palearum, reprobos, quos in ignem æternum mittet. Isai.21.10. Jer.15.17.

18. *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo*. His verbis argumentum prædicationis Sancti Joannis compendio se narrasse Evangelista significat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cùm corriperetur ab illo*, scilicet à Joanne, *de Herodiade uxore fratris sui*, Philippi, quam eo vivente duxerat, repudiata uxore legiti-

ma

ma Aretæ filia : cùm (inquam) de adulterio & incestu publico , *& de omnibus malis , quæ fecit* , à sancto Præcursore corriperetur *Herodes : adjecit & hoc super omnia , & inclusit Joannem in carcere* : Priora scelera novo hoc scelere cumulavit . Confer cum *Matt. 14. v. 8. & seq.* & *Marci 6. v. 17. & seq.* Hæc eo , quo gesta sunt, ordine temporis à S. Luca non commemorari , manifestum est .

Carcerem Herodianum, quo Joannes inclusus est, Evangelista noster commemorat , sicut Matthæus & Marcus : alia enim Joannes vincula non noverat , quæ modernus novæ Concordiæ Evangelistarum Auctor confinxit. Ea verò servato temporis ordine non commemorat, ut jam monui : & interdum ab Evangelistis res gestas narrari non servato temporum ordine (quod & à profanæ Historiæ Scriptoribus fieri solitum est) S. Augustinus observat lib. 2. de Consensu Evangelistarum , cap. 5. *Cognoscendum est* (inquit) *quod deinceps ad cætera talia valeat , ne similiter moveant animumque conturbent , sic unumquemque Evangelistam contexere narrationem suam , ut tamquam nihil prætermittentis series digesta videatur ; tacitis enim , quæ non vult dicere , sic illa , quæ vult dicere , illis quæ dicebat , adjungit, ut ipsa continuo sequi videantur : sed cùm altera dicit , quæ alter tacuit , diligenter ordo consideratus indicat locum , ubi ea potuerit , à quo prætermissa sunt, transilire ; ut ea quæ dicere intenderat , ita superioribus copularet , tamquam ipsa nullis interpositis sequerentur* .

21. *Factum est autem , cùm baptizaretur omnis populus* , id est , Judæi omnium ordinum viri : *& Jesu baptizato , & orante* , non ex necessitate, sed exempli causa , ut omnem justitiam impleret : *apertum est cœlum* , aereum scilicet , id est , nubes scissæ sunt ac divisæ :

22. *Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum ; & vox de cœlo facta est : Tu es Filius meus dilectus , in te complacui mihi* . Vide Matth. 3. 16. 17. Descendit autem Spiritus sanctus in Jesum sub signo sensibili , 1. propter ipsum , ut eo inauguratus & unctus , Sacerdos , Rex, & Propheta significaretur, & in eo impletas esse Prophetias , palam declararetur . Confer cum Isa. 11. 1. & 2. *Et egredietur virga de radice Iesse , & flos de radice ejus ascendet , Et requiescet super eum Spiritus Domini , Spiritus sapientiæ & intellectus , Spiritus consilii & fortitudinis , Spiritus scientiæ & pietatis : & requiescet super eum Spiritus timoris Domini* . Et c. 61. 1. *Spiritus Domini super me , eò quòd unxerit Dominus me : ad annuntiandum mansuetis misit me , ut mederer contritis corde , & prædicarem captivis indulgentiam , & clausis apertionem* . 2. Propter Joannem descendit, ut eo indicio Christum cognosceret quem anteà ex vultu non noverat , & de illo testimonium perhibere posset , dicens : *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo , & mansit super eum . Et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare in aqua , ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum , hic est , qui baptizat in Spiritu sancto . Ego vidi , & testimonium perhibui , quia hic est Filius Dei* . 3. Ut mysterium Trinitatis , quod in Mundi creatione obscurius fuerat relatum , initio novi Mundi , & novæ Legis , manifestiùs patefieret.

23. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta , ut putabatur filius Joseph , qui fuit Heli , qui fuit Mathat* , Verbum illud , *Incipiens*, ad annos ætatis minimè refertur , quasi Christus trigesimum ætatis annum tunc ingrederetur , cùm à Joanne baptizatus est ; sed ad ministerium Christi , qui tunc incipiebat palam prodire , & Messiam agere ; ut notarunt S. Justinus in Dialogo cum Tryphone , Origenes , Beda , Euthymius , & alii ;

alii; ac ferè plerique omnes viri eruditi consentiunt. Quin & ipse Lucas *Act.* 1. 22. satis mentem suam aperit, ubi de vita publica & ministerio Jesu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *à baptismate Joannis*. Quod verò spectat annum quasi trigesimum hic notatum, non determinatur præcisè his verbis, *Quasi annorum triginta*, quem ageret annum ætatis Jesus, cum baptizatus est. Illa enim particula, *quasi*, aliquam semper permittit libertatem, cùm additur numeris, præsertim rotundis, alioqui frustra apponeretur. Sic cùm apud Matthæum c. 17. & apud Marcum c. 9. legas, Christum *post dies sex*: ab instituto scilicet sermone, esse transfiguratum, Lucas tamen hac iterum usus particula, refert id factum esse post hæc verba, *quasi dies octo*. Unde non tam certum ætatis Christi Jesu annum hic præcisè definire voluisse videtur S. Lucas, quàm illam decadem, à qua tum propiùs aberat Christus, indicare. Sanè quàm sit usitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipuè ab Auctoribus sacris usurpatum S. Augustinus observat Quæst. 47. in Exodum: *Scriptura* (inquit) *solet tempora ita numerare, ut quod de summa paulatim aut excedit, aut infra est, non computetur*. Hic itaque locus non cogit, ut Jesum annos præcisè triginta, & non paulò plures, natum fuisse credamus, suum obire ministerium incœpit.

Qui fuit Heli, *qui fuit Mathat*. Joseph filium Jacob Matthæus, filium Heli appellat Lucas; quos ita conciliant Interpretes, Julium Africanum, Eusebium, SS. Augustinum & Hieronymum secuti, ut alter secundùm naturam, alter secundùm Legem ei pater fuerit. Jacob scilicet, & Heli fratres uterinos fuisse, illum filium naturalem Mathan ex Estha conjuge, istum filium naturalem Heli ex eadem. Cùm autem Heli mortuus esset sine liberis, viduam ejus uxorem duxisse Jacob ad suscitandum semen fratri suo; ex quo conjugio natus est Joseph filius naturalis Jacob, & filius legalis Heli. Systemati suo fidem conciliat Africanus ex veteri Traditione, quam se accepisse scribit ab iis, qui orti erant ex Jesu Christi Domini nostri cognatione. Adversùs tam graves Auctores & tam antiquam Traditionem audiendi non videntur recentiores quidam Interpretes, qui naturalem successionem à Luca, legalem à Matthæo exhiberi putant; quia Lucas scribebat Gentibus, quibus minùs nota erat legalis; Matthæus verò Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in scribenda Christi genealogia non attendisse sanctos Evangelistas, sed unum Sancti Spiritus afflatum secutos, persuasum habere debent Christiani, & humiliter fateri, se ignorare, cur hunc vel illum scribendi ordinem SS. Evangelistæ secuti sint; cur hic legalium, ille naturalium parentum seriem exhibuerit. Sanè hæc verba, *Jacob genuit Joseph*, naturalem; hæc verò, *Jesus ut putabatur filius Joseph*, *qui fuit Heli*, *qui fuit Melchi*, legalem successionem exprimunt, ut Julius Africanus observavit: *Neque enim* (inquit) *poterat disertiùs exprimi illa generandi ratio*, *quæ est secundùm Legem*. Cæterùm omnes, quos recenset S. Lucas, patres legales non sunt, secundùm naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Betsabee genuit, sicut & Salomonem; Jesse pater David, Booz pater Obed, quem ex Ruth Moabitide genuit: idemque patet in sequentibus generationibus usque ad Adamum.

Julius Afric. Ep. ad Arist. apud Euseb. l. 1. hist. Eccl. c. 7. S. Hier. in c. 1. S. Matth. S. Aug. l. 2. de Cons. Evang. c. 3. Et 2. Retract. c. 7. S. Amb. l. 3. in Luc. &c.

24. 25. *Qui fuit Levi*, *qui fuit Melchi*, *qui fuit Janne*, *qui fuit Joseph*, *qui fuit Mathathiæ*, *qui fuit Amos*, *qui fuit Nahum*, *qui fuit Hesli*, *qui fuit Nagge*. Cùm S. Irenæus in Genealogia Domini secundùm Lucam generationes

S. Iren. l. 3. c. 33.

tiones dumtaxat septuaginta duas agnoscat, & nunc sepuaginta sex numerentur; cùm aliunde Julius Africanus nullum inter Joseph, Heli, & Melchi gradum intermedium recenseat; sed Joseph Heli, hunc Melchi fuisse filium scribat, sine ulla, vel Matthat, vel Levi mentione, recentiores quidam audaciori conjectura putant duos illos Levi & Mathat in Textum S. Lucæ insertos esse à Librariis. Sed S. Hieronymus, qui Novum Testamentum jussu Damasi Græcæ fidei reddidit, Matthat & Levi in S. Lucæ textu agnovit & servavit: & S. Augustinus *septuaginta septem personas, secundùm generationes quas Lucas secutus est, inveniri* docet; & *Lucam à Domino usque ad David quadraginta tres generationes enumerare*: Quod constare non posset, si Matthat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Irenæi numerus constare potest, si verba ejus exclusivè accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Christo & Adamo; Joseph etiam prætermisso & parenthesi incluso, ut sic intelligenda sit genealogica S. Lucæ descriptio: *Jesus* (qui *putabatur filius Joseph*) erat filius Heli, *qui fuit Matthat, qui fuit Levi*; & expunctio *Kalnan*, quem expungendum in Luca, ceu intrusum, doctiores ex Scriptura Veteris Testamenti probant. Videri potest Spanhemius Dubio Evangel. 24. cujus, licèt Heterodoxi, non possum quin modestiam hoc loco commendem. *Soli* (inquit) *hominum suffragiis nihil in Sacra Scriptura loco movendum. Et sanè sine Mosis & Scriptoris Paralipomenon auctoritate, nec Kalnan exenturiandus fuisset. Religiosè enim in religiosis versandum, & summa reverentia adhibenda circa ea, quæ Dei majestatem nobis repræsentant.*

S.Aug.l.3. de Cons.Evang. c.5. & 6.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel qui fuit Neri*. An Salathiel & Zorobabel, de quibus S. Lucas, diversi sint à Salathiele & Zorobabele, de quibus Sanctus Matthæus, an iidem sint apud utrumque Evangelistam; & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit, sive per nuptias, sive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele; post Zorobabelem verò rursus decussetur, & Sanctus Matthæus texat genealogiam Joseph ex Abiud filio Zorobabelis, Sanctus Lucas ex Resa filio Zorobabelis altero, anceps quæstio, circa quam variæ sunt Interpretum sententiæ. Diversos Salathieles & Zorobabeles fuisse, nullum argumentum solidè probat: In rebus autem tanti momenti suis nimium indulgendum non est conjecturis.

28. 29. 30. *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David*. Stemma genealogicum Jesu Christi ex Davide pariter ducunt SS. Matthæus & Lucas, sed per diversam lineam; Matthæus per Salomonem, Lucas per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matrem fratrem.

32. 33. 34. 35. 36. *Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Juda, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech*. Sale ab Arphaxad immediatè genitum, constat ex Hebræo fonte, *Genes.* 10. v. 24. & 1. *Paral. cap.* 1. v. 18. Insitus itaque est *Kainan* aliena manu ex corrupta

rupta Versione Septuaginta Interpretum. Abest non solùm ab Hebraico Textu, sed à Samaritano, & Chaldaicis Paraphrasibus; à Vulgata Versione Geneseos & Paralipomenon, nec apud Josephum occurrit. Vide Dissertationem nostram quartam in Historiam Veteris Testamenti, secundæ Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoc, qui fuit Iared, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei*. S. Matthæus ab Abrahamo descendit ad Jesum Christum, S. Lucas à Christo Jesu ascendit ad Adamum: quia Matthæo propositum erat ostendere, Christum esse filium Abrahami, & Davidis antonomasticè, adeòque verum Messiam, cùm promissio Adamo in genere data, post ad semen Abrahæ & familiam Davidis fuerit restricta à Deo. Lucas verò Christi genealogiam ascendendo perduxit ad Adamum, ut doceret, beneficia Messiæ non solùm pertinere ad Abrahamum, & ejus posteros, sed ad ipsum etiam Adamum, cui prima promissio facta fuit. Secundò, Id à Luca factum, ut suppleret, quod prætermissum fuerat à Matthæo, & perfectam omnibus modis genealogiam Christi texeret, primique ac secundi Adami originem referret ad Deum, à quo ille per creationem temporariam, iste per generationem æternam & missionem œconomicam in plenitudine temporis: *De ipso Adam, qui juxta Apostolum figuram accepit Christi, quid pulchrius potuit convenire, quàm sacrosancta generatio à Dei Filio inciperet, & usque ad Dei filium deduceretur: creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur: ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet?* S.Ambr. l.3. in Luc.

Non mirum autem, quòd ab Abraham plures secundùm Lucam generationes sint usque ad Christum, pauciores secundùm Matthæum, cùm aliæ sint in utroque stemmate genealogico personæ. Potest enim fieri, ut alii longævam transegerint vitam; alterius verò generationis viri immatura ætate decesserint; cùm videamus, complures senes cum suis nepotibus vivere, alios verò viros statim filiis obire susceptis.

Quamquam verò eruditis quibusdam viris visum sit, Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Josephi texere; & *Heli*, qui idem sit ac *Eliakim*, seu *Joachim*, patrem fuisse naturalem B. Virginis, civilem Josephi, utpotè generi, ratione veri Matrimonii cum Maria contracti; & hac facta hypothesi facilior appareat utriusque Evangelistæ conciliatio: novæ tamen ex adverso difficultates occurrunt; nec videtur Lucas contra consuetudinem egisse Scripturarum, genealogias fœminarum nunquam texentium, ut viri alicujus genus ostendatur.. Et hæc in re, ut in cæteris, Veteres sequi malim, quàm recentiores Auctores: *Cur Joseph magis, quàm Mariæ generatio describatur* (inquit S. Ambr.) *cùm Maria generaverit Christum, & Joseph à generatione Domini videatur alienus, dubitare possemus, nisi consuetudo nos instrueret Scripturarum, quæ semper viri originem quærit... Viri enim persona quæritur, qui etiam in Senatu, & reliquis Curiis civitatum generis asserit dignitatem..... Noli mirari, quòd Joseph origo descripta est. Etenim secundùm carnem natus, usum debuit sequi carnis: & qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi; maximè cùm in Joseph origine etiam origo sit Mariæ. Nam cùm vir justus fuerit Joseph, utique ex Tribu sua & ex patria sua* (seu familia) *accepit uxorem: nec potuit justus facere contra, id quod Lege præscriptum est*. Uterque igitur Evangelista stemma genealogicum Joseph exhibet, non Mariæ Virginis. Nec aliena à Christo censenda est origo Josephi, cùm natus sit Christus ex ea, quam Josephus duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David. S. Ambr. l.3. in Luc.

Sensus Moralis.

I. A*Nno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris*, &c. *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto*. Quo tempore Christi Præcursor ministerii sui obeundi mandatum à Deo acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Judææ Regibus, indicat Evangelista. Quia enim illum præcurrebat & prædicare veniebat Joannes, qui & ex Judæa quosdam, & multò plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicationis ejus tempora designantur. Et in Prophetico quidem sermone solis Judæis prædicato solum Judæorum Regnum describitur his verbis: *Visio Isaiæ, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Juda*. At in Evangelio, quod universo mundo prædicandum erat, Tiberii Cæsaris Imperium, qui totius orbis Romani dominus erat, describitur: *Quia autem Gentilitas colligenda erat, & Judæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni Principatus ostendit, quoniam & in Romana Republica unus præfuisse describitur, & in Judæa Regnum per quartam partem plurimi principabantur*. Voce etenim Redemptoris nostri dicitur: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur*. Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus divisa subjacebat. Nec solùm sub quibus Regibus, sed & sub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Joannes, notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex simul erat & Sacerdos.

S. Greg. M. Hom. 20.

Orig. H.21.

Isaiæ 1.

S.Greg. M.ib.

Luc.11.

S.Amb. l.2.in Luc. n.68.

2. *Factum est Verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto*. Factum est verbum, ut Sanctus Baptista Joannes pœnitentiam prædicaret. Joannes typus Legis, eò quòd *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit*. Lex enim unumquemque qui viam gentium sequebatur, revocat ab errore, restringit à crimine; pœnitentiam suadet, ut gratiam consequatur: *Lex autem & Prophetæ usque ad Joannem*: Joannes verò prænuntius Christi. Ita *Lex Ecclesiæ prænuntia, & gratiæ pœnitentia est*. Benè itaque S. Lucas compendio usus est, ut Joannem declararet Prophetam, dicens: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto*. Unum dixit, & omnia declaravit.

Luc.16.

Joannem imitentur Sacerdotes & Doctores, è deserto non exeant ad Ministerium evangelicæ prædicationis, ad regimen animarum, nisi à Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati, Mundum non cognoscant, nisi in ordine ad Deum; solum Deum intueantur, cùm ejus Evangelium ac doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Evangelicis, Animarum Rectoribus, & Christi Sacerdotibus cum mundo, id est, cum hominibus, qui diligunt mundum, cum sæcularibus societatibus, & conversationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Scripturis docens, ad cor interiùs loquens, ut eo pleni, eructare possint exteriùs verbum bonum: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto*.

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Pœnitentia, baptismus lacrymarum: *Laboriosus baptismus* à Patribus, & à Sacra Synodo Tridentina appellatur. Hunc baptismum in regione Jordanem circumjacente Joannes prædicavit, & pluribus ad eum venientibus dedit; sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. *Quia ergo Joannes Baptismum, quod peccata solve-*

S. Greg. M. Hom. 20.

solveret, dare non poterat, prædicabat: ut ficut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ, quo peccata solvuntur, præcurreret suo baptismate, quo peccata solvi non possunt: ut quia ejus sermo præcurrebat præsentiam Redemptoris, ipsum quoque ejus baptisma præcedendo fieret umbra veritatis.

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Inter omnia Christianæ vitæ officia prædicanda maximè pœnitentia est. Hoc scilicet Christianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit Mundus, sed Deus imperat, ut ejus saluti necessariam. *Deus* scilicet *post tot & tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso, mortique subjectum: cùm rursus ad suam misericordiam maturavisset, jam inde in semetipso pœnitentiam dedicavit, rescissa sententia irarum pristinarum, ignoscere pactus operi & imagini suæ. Itaque & populum sibi congregavit, & multis bonitatis suæ largitionibus fovit; & ingratissimum toties expertus, ad pœnitentiam semper hortatus est, & prophetando universorum Prophetarum emisit ora: mox gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum suum universo orbi illuminaturus esset, præire intinctionem pœnitentiæ jussit, ut quos per gratiam vocaret ad promissionem semini Abraham destinatam, per pœnitentiæ subsignationem antecomponeret. Non tacet Joannes: Pœnitentiam initote, dicens; jam enim salus nationibus appropinquabit, Dominus scilicet, afferens, secundùm Dei promissum. Cui præministrans, pœnitentiam destinabat purgandis mentibus propositam: uti quicquid error vetus inquinasset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminasset, id pœnitentia verrens & radens & foras abjiciens, mundam pectoris domum superventuro Spiritui sancto parct, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini proficit, Deo servit.* Tert. lib. de Pœnit. c. 2.

4. *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini*. Animo secedat in desertum, affectu recedat de mundo necesse est, qui sinceram vult agere pœnitentiam: fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim sæculi, & spiritus pœnitentiæ sibi è regione adversantur. Spiritus mundi, cupiditas & vanitas: spiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid est, *concupiscentia carnis* est, *concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*; ubi *esse inter nocentes innoxium, criminis est*; ubi *malos quisquis non imitatur, offendit*; ubi *consensere jura peccatis, & cœpit licitum esse, quod publicum est*? S. Cypr. Ep. 1.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas*. Pusillanimitas omnis ac desperatio in spem divinæ gratiæ erigatur: omnis præsumptio propriæ sapientiæ ac justitia, omnisque superbia deprimatur: omnis pravitas & asperitas vitæ in mores rectos, seu æternæ legi consentaneos, tractabiles, mansuetos, per Incarnationem Christi, per incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelsi. Hoc opus Salvatoris, ad quem corda per fidem, spem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro salutare Dei*.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S. Gregorius) nisi humiles? Quid montium & collium, nisi superbi homines designantur? In adventu ergo Redemptoris valles impletæ, montes verò & colles humiliati sunt; quia juxta ejus vocem: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & omnis, qui se humiliat, exaltabitur*. " S. Greg. M. Hom. 20.

 Val-

» Vallis etenim impleta crescit, mons autem & collis humiliatus decrescit: » quia nimirùm *In fide Mediatoris Dei, & hominum hominis Christi Jesu & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa per errorem perfidiæ hoc, unde tumebat, perdidit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda humilium sacræ doctrinæ eloquio virtutum gratia replebuntur.* Unde scriptum est: *Qui emittis fontes in convallibus . . . . Et valles abundabunt frumento.* A montibus aqua dilabitur, quia *superbas mentes veritatis doctrina deserit.* Fontes in convallibus surgunt, quia *mentes humilium verbum prædicationis accipiunt.* Et erunt prava in directa, & aspera in vias planas: *Prava directa fiunt, cùm malorum corda per injustitiam detorta, ad justitiæ regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cum immites atque iracundæ mentes per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recepit, ibi palam viam Prædicator invenit, ubi priùs præ asperitate itineris pergere, id est, prædicationis gressum ponere non valebat.*

8. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis*
S. Greg. M. Hom. 20. *suscitare filios Abrahæ.* Qui sint digni pœnitentiæ fructus, S. Gregorius M. explicat: *Quisquis*, inquit, *illicita nulla commisit, huic jure conceditur, ut licitis utatur, sicque pietatis opera faciat, ut tamen si noluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est gravius, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscindere, quantò se meminit & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet ejus, qui minùs, & ejus qui ampliùs deliquit: aut ejus, qui in nullis, & ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit, & ejus, qui in multis est lapsus.* Cum ergo dicitur: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; uniuscujusque conscientia convenitur: *Ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora sibi intulit damna per culpam.*

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 5. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Ædificationem surgentis Ecclesiæ prænunciat Joannes, quæ non rupeis saxis, sed vivis lapidibus exstructa, in habitaculum Dei & fastigium templi, conversione nostrorum surrexit animorum. Etenim parabat Deus lapidea gentium idolis servientium corda emollire, & de lapidibus offensionis excitare cultores Religionis, qui per fidem Christi, veri essent Abrahæ filii; de quibus
Gal. 3. Apostolus: *Omnes vos unum estis in Christo Jesu. Si autem vos Christi; ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes*: nec solùm Abrahæ, sed Dei filii: *Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.* De his, qui olim lapides insensibiles erant per duritiam cordis, nunc per
1. Petri 2. Christi gratiam admirabiliter mutatis, ait S. Petrus: *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis.*

9. *Jam enim securis ad radicem arborum posita est.* Utinam fœcundarum usum arborum possimus imitari, meritisque crescentibus, longævæ humilitatis radice fundati, sublimes ab humo, decori ad speciem, adultos fructuosorum operum vertices erigamus, ne Evangelici securis agricolæ trunci
S. Amb. l. 2. in Luc. n. 76. radicem sylvestris excidat: *Ad radicem securis est posita: faciat fructum, qui potest gratiæ, qui debet pœnitentiæ. Adest Dominus, qui fructum requirat, fœcundos vivificet, steriles reprehendat. Anni tres sunt, ex quo venit, & fructum in Judæis invenire non potuit: utinam inveniat in nobis! Jussurus est succidi infructuosos, ne terram occupent. Sed qui adhuc non habet fructum;*

cone-

sentetur, ut afferat in futurum. Bonus ille cultor agri interveniet pro nobis infœcundis, pro nobis infructuosis; ut detur spatium, patientia defeœratur; ne fortè & nos aliquem fructum ferre Deo possimus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem; dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & Qui habet escas, similiter faciat*. Misericordia commune omnibus officium ad præceptum est: *Misericordia enim plenitudo virtutum est*. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat; sed quod habet, cum paupere partiatur. S. Amb. lib. n. 76.

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ usui nostro magis necessaria est, quàm pallium: *Ad fructum enim dignum pœnitentiæ pertinet, ut non solum exteriora quæque & minus necessaria, sed ipsa valdè necessaria dividere cum proximis debeamus, scilicet vel escam quà carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in Lege scriptum est*, Diliges proximum tuum sicut teipsum: *minùs proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiam ea quæ sibi sunt necessaria, partitur*. Superflua quippè divitum, necessaria pauperum. S.Greg. M. H. 20. in Evang.

12. *Venerunt autem & Publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis, faciatis*. Prædicator Evangelicus cavere debet, ne publicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat animabus, invehendo in conditiones quasdam & functiones Reipublicæ necessarias. Prudentiam Joannis imitetur, vitæ crimina ab ipso vitæ genere discernentis. Sine tributis & vectigalibus Respulica defendi non potest. Ideò tributa Regibus persolvi, jubet Christus: *Reddite*, inquit, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. Et Apostolus: *Necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal*. Sed injustæ exactiones divina lege prohibentur: Sicut enim publica potestas, ita & tributa, non ad usum hujus, aut illius, sed ad bonum commune sunt constituta. Publica igitur onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt: ita quidem, ut liceat his, qui Reipublicæ præsunt, ex publicis obventionibus se suosque pro dignitatis ratione sustentare: non item modum exigendi petere à suo & aulicorum luxu, ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas, quàm lex Dei permittit, cujus est in omnes Principes summum Imperium: Publicanis plus exigere nefas, quàm à publica potestate constitutum est: *Nibil ampliùs, quàm quod vobis constitutum est, faciatis*. Moderata & justa sancti Præcursoris responsio, ut & iniquitas locum non habeat, & constitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: sed, Nihil ampliùs exigatis. Unde intelligimus, quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur. Igitur. *Quod Cæsar præcipit, ferendum est; quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat*. Luc. 20. 25. Rom. 13. 7. « Anc. Auct. « Serm. inter « Aug. olim « de Ver. Do« mini 19. nùc In Appen. 82. fortè S. Max. Taur.

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipublicæ nomine exigunt, aut imponunt; quæ Cæsaris sunt, reddant Cæsari, quæ Dei, Deo. Cæsari tributa, Deo timorem: timorem cùm dico, avaritiam prohibeo. Misereantur conservorum, ut & ipsi misericordiam à Deo consequantur. Sciant Dominum eadem mensura, qua mensi fuerint, remensurum. *Satis superque grave est liberis hominibus servitute premi, tantumque inter eos, qui ex eadem terræ massa coagmentati sunt, interesse, ut alii imperent*, S. Greg. Naz. Or. 9. ad Jul.

tributorum exaquator. *perent, alii imperio teneantur; alii tributa constituant, alii tributi causa describantur; alii injuriam inferre, maloque afficere impunè possint; alii ne quid patiantur, laborent, ac precibus contendant; eaque circa unam & eamdem imaginem, circa unam & eamdem dignitatis præstantiam contingere, circa ejusdem vitæ hæredes, & pro quibus Christus æque mortuus est. Satis, inquam, hæc liberis hominibus molesta sunt: ne quid huic jugo ponderis addatur, ne quid pænæ illi, qua primum nostrum peccatum multatum est, acerbitatis accedat.*

S. Aug. Epist. 138. alias ad Marc. c. 2. 14. *Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Si Christiana Disciplina omnia bella culparet, hoc potiùs militibus consilium salutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque omninò militiæ subtraherent. Dictum est autem eis: *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit: *Proinde, qui doctrinam Christi adversam dicunt esse Reipublicæ, dent exercitum talem, quales doctrina Christi esse milites jussit; dent tales provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales dominos, tales servos, tales Reges, tales judices, tales denique debitorum ipsius fisci redditores & exactores, quales esse præcepit doctrina Christiana, & audeant eam dicere adversam esse reipublicæ; imò verò non dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicæ.*

S. Aug. l. 2. cont. Faust. c. 74. » Quid enim culpatur in bello; An quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprendere timidorum est, » non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus » atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua » similia, hæc sunt, quæ in bellis jurè culpantur; quæ plerumque ut etiam » jurè puniantur, adversùs violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo » legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cùm » in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Alioquin Joan» nes., cùm ad eum baptizandi limites venirent, *Et nos quid faciemus?* re» sponderet eis, Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, » vulnerate, prosternite. Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, » non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injuriarum sua» rum, sed salutis publicæ defensores; respondit ei: *Neminem concusseritis,* » *nulli calumniam feceritis: sufficiat vobis stipendium vestrum*. Sed quia Ma» nichæi Joannem apertè blasphemare consueverunt, ipsum Dominum Jesum » Christum audiant hoc stipendium jubentem reddi Cæsari, quod Joannes di-

Matt. 22. 21. cit debere sufficere militi, *Reddite (inquit) Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & Deo, quæ Dei sunt.* Et *Ad hoc enim tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendia præbeantur.* Qui leguntur milites, ut adversùs publicos hostes Rempublicam defendant, animarum suarum hostibus ne succumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hostili violentia tueri debent, illis ne violentiam inferant, aut calumniam. Qui publicas injurias ulciscuntur, ne injuria afficiant Creatorem suum ac Redemptorem. Qui excubias agunt in præsidiis, & castris, solicitè vigilent & orent, ne diabolo intercipiantur & captivi ducantur: caveant, ne graventur corda sua à crapula & ebrietate, animam suam à peccato diligenter custodiant, divinam gratiam assiduis precibus jugiter implorent; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

16. *Ego quidem aqua baptizo vos . . . Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto &*

&o & igne . Cùm ex duabus naturis constet homo , anima & corpore , visibile per visibile elementum , invisibile per invisibile mysterium consecratur . *Aqua enim corpus abluitur , Spiritu animæ delicta mundantur . Aliud agimus , aliud invocamus ; licèt etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis aspiret . . . & ideò aliud fuit baptisma pœnitentiæ , aliud gratiæ est* . Illud Joannes administrabat , illud confert Christus . Illius in nomine , auctoritate , virtute , invisibili manu , operatione , Spiritu , peccatores baptizantur , animæ abluuntur & mundantur , peccata omnia remittuntur , Christiani ex omni gente Deo consecrantur : *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne* . Baptismum nostrum jugiter in memoriam revocemus , ob collatum nobis à Christo tantum beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ nostræ . Christi membra effecti , filii Dei , Christi cohæredes , vitam ducamus Christiano dignam nomine . Frumentum esse studeamus , mundo & pravis cupiditatibus moriamur , ut fructum afferamus ; quia *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit , ipsum solum manet ; si autem mortuum fuerit , multum fructum affert* . Si triticum sumus , in horreum cœleste nos inferet Christus ; si palea simus , id est , si bonis operibus vacui , in ignem projiciemur , qui non extinguetur ; in ignem , qui paleas semper comburet , nunquam consumet . Hic per verbum & gratiam Christi frumenta invisibiliter discernuntur à paleis : Non enim seipsos discernunt fideles ab infidelibus , peccatores à justis , electi è reprobis , siquidem totum à Deo acceperunt per Jesum Christum Dominum nostrum . Ille in nobis incipit bonum opus ; & perficit ; ille dat velle & perficere , sine quo nihil possumus : *Quis te discernit* (inquit Apostolus) *Quid autem habes , quod non accepisti ? Si autem accepisti , quid gloriaris , quasi non acceperis ?* Sed in extremo judicio ultima discretio & separatio frumentorum à paleis fiet : *Cujus ventilabrum in manu ejus , & purgabit aream suam , & congregabit triticum in horreum suum , paleas autem comburet igni inextinguibili* . Ventilabri indicio (inquit S. Ambrosius) discriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum ; eò quòd dum frumenta in area ventilantur , plena à vacuis , ab inanibus fructuosa veluti quodam auræ spirantis examine separantur . Per hanc igitur comparationem ostenditur , quòd Dominus judicii die solidæ merita fructusque virtutis ab inanis jactantiæ , exiliumque factorum infructuosa levitate discernat , perfectioris meriti viros locaturus in mansione cœlesti : *Ipse enim perfectior fructus est , qui meruerit ejus esse conformis , qui sicut granum tritici cecidit , ut plurimos fructus afferret in nobis , invisus paleis , inanibus meritis non amicus* .

S.Amb. l.2. in Luc n.79.

Joan.12.24.

1. Cor.4.7.

« S.Ambr.ib. « n. 82.

21. *Factum est autem , cùm baptizaretur omnis populus , & Jesu baptizato & orante , apertum est cœlum* . Baptizatus est Dominus , non mundari volens , sed mundare aquas ; ut ablutæ per carnem Christi immaculatam , baptismatis jus haberent . Et ideò , qui ad Christi lavacrum venerit , peccata deponit . O divinum humilitatis exemplum ! Sub Joannis manu caput inclinat verus Dei Filius ; Sanctus Sanctorum , Auctor gratiæ , cum peccatoribus in Jordanem descendit , baptisma pœnitentiæ non refugit : *Si pro nobis Christus lavit imò nos in corpore suo lavit ; quantò magis nos nostra delicta lavare debemus ! Quo magis opere , quo magis mysterio Deus , quidem hoc probatur , quando per totum mundum , quo generis humani conditio diffunditur , uno momento in uno corpore Deus fraudem vetusti erroris abolevit , gratiam regni cœlestis effudit ? Unus enim mersit , sed elevavit omnes : unus descendit , ut ascenderemus omnes : unus omnium peccata suscepit , ut in illo omnium peccata morerentur . Purificate igitur vos , quia purificavit se ille pro nobis ,*

S. Ambr. ib. n.83. & 92.

nobis, qui purificatione non eguit. Christi humilitatem imitemur, cum illo descendamus, ut cum illo pariter ascendamus. Ejus exemplo vacemus orationi, quia etsi peccata dimissa sunt in baptismo, nondum tamen concupiscentia & infirmitas carnis sublata est, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum transivimus, necatos gratulamur Ægyptios; sed in deserto mundanæ conversationis hostes alii occurrunt, Christi gratia, nostroque labore vincendi. Ideò *Oportet semper orare*, donec ad promissam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus; *& numquam deficere.*

V. Beda in hunc loc.

Luc. 18. 1.

23. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*, &c. Triginta annorum tempus expectat temporis conditor, ut suum palam obeat ministerium. Annos triginta delitescit. Vitam ejus absconditam & silentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Ecclesiastici ministerii functiones, ad prædicationem & regimen animarum nemo prosiliat; sed in latebris, in sacro secessu Deo probatus, non solùm tempus legitimum & maturam ætatem expectet; sed Dei voluntatem exquirat, sibi per Ecclesiæ Præsides, & sapientes ac sanctos conscientiarum Moderatores significandam.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. JEsus autem plenus Spiritu sancto, qui super eum requieverat, & se in omnibus ejus actionibus magis, quàm anteà, demonstrabat, ita ut non solùm ejus descensu sub visibili specie Filius Dei declaratus, non solùm ejus donis cumulatus, sed tota divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regressus est à Jordane*, ubi fuerat baptizatus, *& agebatur à Spiritu in desertum.* Non suasione tantùm, & suggestione, sed efficaci ejusdem Sancti Spiritus impulsu ducebatur in desertum Judææ. *Diebus quadraginta* ibi mansit, *& tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitùs manducavit: *& consummatis illis diebus, esuriit.*

3. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.* Solo verbo ac imperio quemvis circumjacentium lapidum in panem converte.

4. *Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*; id est, eo omni, cui Deus alendi virtutem indiderit; sive Dei virtute, sine qua nec alimenta corporalia prodessent, sustentatur.

Deut. 8. 3.

5. 6. *Et duxit*, sive sustulit *illum diabolus in montem excelsum*, id permittente Christo; *& ostendit illi omnia regna orbis terræ*, in momento temporis: *Et ait illi* spiritus mendax: *Tibi dabo potestatem hanc universam*, totum illud, qua latè patet, imperium; *& gloria illorum* regnorum; *quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa.* Sic loquitur diabolus, quasi Deus curam suam à rebus humanis avertisset, cœloque contentus, summum illi in res terrenas imperium reliquisset: quæ opinio hinc atheismi, hinc Idololatriæ fons est. Dissimulat Malignus, quòd intelligit ac experimento novit:

Quod

Quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuique voluerit, det il- Daniel. 4.
lud: & per eum Reges regnant, & Domini est terra & plenitudo ejus: &
Potestas ejus potestas æterna, & regnum ejus in generationem & generatio-
nem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt, juxta
voluntatem enim suam fecit tam in virtutibus cœli, quàm in habitatoribus
terræ: & non est, qui resistat manui ejus, & dicat ei, Quare fecisti.

7. 8. 9. 10. 11. 12. *Tu ergo si adoraveris coram me* prostratus, *erunt tua*
omnia, me donante. *Et respondens Jesus, dixit illi: Scriptum est, Do-*
minum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. In Deuteronomio scri- Deut. 6.
ptum est, *timebis*: sed timor Dei, quo nomine summa reverentia signi-
ficatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur.

Et duxit illum in Jerusalem, per aera sustulit, *& statuit eum super pin-*
nam Templi, in summo Templi fastigio; *& dixit illi: Si Filius Dei es,*
mitte te deorsum: scriptum est enim: Quòd Angelis suis mandavit de te, ut
conservent te; & quia in manibus tollent te, super brachia te gestabunt,
seu sustentabunt ambulantem; *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et* Deut. 16.
respondens Jesus ait illi: Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.
Confer cum Matth. 4. & Marci 1.

13. *Et consummata omni tentatione*, omni tentatione visibili & invisibili,
omni tentationis genere, quo pro aggredi permissus est Jesum, *tentatum*
per omnia pro similitudine absque peccato, diabolus *recessit ab illo usque ad* Hebr. 4. 15.
tempus, à Deo constitutum; scilicet usque ad tempus Passionis, quo ipsum
per se & per ministros apertè oppugnaturus erat. Luc. 22. 53. *Hæc est*
hora vestra, & potestas tenebrarum: Joann. 14. 30. *Venit enim Princeps*
mundi hujus, & in me non habet quidquam.

14. *Et regressus est Jesus in virtute Spiritus*, afflatu & impulsu Spiritus
sancti, non humano ductus affectu, *in Galilæam*, undè venerat priùs in
Judæam, ut baptizaretur à Joanne *& fama exiit per universam regione de*
illo.

15. *Et ipse docebat in Synagogis eorum*, ut Propheta jam miraculis ce-
leber, *& magnificabatur ab omnibus*: apud omnes in magna æstimatione
& honore erat.

16. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus*, seu educatus, *& intravit se-*
cundùm consuetudinem suam, prout mox ejus erat à sui manifestatione &
ab initio ministerii sui; *& surrexit legere*, ut legeret aliquem Scripturæ
locum, quem posteà populo exponeret.

17.18.19. *Et traditus est illi Isajæ Prophetæ*, jussu Archisynagogi. *Et ut re-* Isa. 61. 1.
volvit librum, *invenit* divino consilio, proprioque delectu, *locum ubi scri-*
ptum erat: Spiritus Domini super me requievit, *propter quod unxit me*: quia
super me requievit invisibiliter à primo conceptionis meæ instanti, non
ad mensuram mihi datus, sed plenè in me effusus, cum gratiæ, virtutum, Joan. 3. 34.
donorumque infinita copia; ideò me inauguravit & consecravit ad munus
prædicationis. *Evangelizare pauperibus misit me*. Misit me, ut evangelium
annuntiarem pauperibus spiritu, iis qui se viles & miseros agnoscunt, ac
veris opibus destitutos, propria justitia vacuos, misericordia & gratia Dei
in omnibus egentes. *Sanare contritos corde*: Ut sanem fractos animo, despe-
rabundos ob gravia peccatorum suorum vulnera, vulneribus peccatorum
suorum confusos & contritos. *Prædicare captivis remissionem*: Ut annun- Dimitte eos,
tiem & afferam captivis liberationem à servitute peccati & diaboli, lon- qui confracti
gè excellentiorem ac magis optandam ea libertate, quam Judæi carnales sunt, liberos.
expectant, sperantes, sub Messia Rege se jugum Romanorum, & cujuscum- Isa. 58. 6.
Qui sanat con-

que alienigenarum Principatus excussuros. *Et caecis visum*: Ut sedentes in ignorantiae & peccatorum tenebris Evangelica doctrina illuminem, Dei cognitione, fidei luce illustrem. *Dimittere confractos in remissionem*: Ut eos qui in summis horrendae ac durissimae captivitatis angustiis versantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem à Christo, vel ab Evangelista additum est, ad alium Isaiae locum alludentibus, & ad Ps. 146. v. 3. *Praedicare annum Domini acceptum*. Veri Jubilaei annum, tempus quo divina bonitas gratiam suam in homines uberrimè profundet, antiqui Jubilaei anno typicè significatum, qui buccinae sonitu per praeconem publicum solebat indici; & quo libertate donabantur, qui servi facti erant; condonabantur debita, in pristinas possessiones restituebantur, qui ex iis fuerant ejecti. Non ad annum primum dumtaxat praedicationis Christi haec verba referenda sunt cum S. Epiphanio; sed ad totum tempus Legis gratiae, à Christi adventu usque ad saeculi finem intercedens, ut S. Irenaeus explicat. *Et diem retributionis*, sive ultionis de inimicis generis humani, diabolo scilicet & angelis ejus, ejiciendis foras, & palam debellandis, & expoliandis. Haec postrema verba in codicibus Graecis & Syriaca Versione desunt, sed in Hebraeo fonte Isaiae leguntur. S. Iren. *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique secundùm opera ejus. Refellit autem Valentinianos, qui Christum uno tantùm anno praedicasse, & mense duodecimo passum afferebant, illo Isaiae loco abusi.

Hunc Isaiae locum, in quo clarissima de Christo Prophetia continebatur, Christus evoluto libro, qui tunc in Synagoga legebatur, & quem ipsi tradiderat minister, selegit, ut missionem suam ac legationem probaret. Et haec quidem de Christo propheticè, & ad litteram etiam longè excellentiùs, quàm de Isaia, dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivitate Babylonica & imago & pignus fuit liberationis animarum per Messiam; ita annuntiatio ejus ab Isaia facta, typus fuit annuntiationis per Christum faciendae, qui tanti beneficii non modò praedicator, sed auctor fuit. *Non solùm enim remissionem peccatorum nobis largitus est, & à diaboli tyrannide nos exemit, divinumque lumen demonstravit: sed futuram quoque vitam promisit, & justum judicium interminatus est. Annum enim Domini acceptabilem, priorem ejus adventum appellari arbitror: diem vero retributionis, diem judicii* (inquit Theod.)

[Margin notes: triftos corde, & affligat contritiones eorum. Ps. 146. 3. — Lev. 25. 10. a Epiphan. Haeres. 51. — Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc, in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles nūt Deo: hoc est omne ab adventu ejus tempus, usque ad consummationē, in quo ut fructus eos qui salvantur, acquirit. a. Iren. l. 2. c. 38. Theod. in c. 61. Isaiae.]

20. *Et cum plicuisset librum, reddidit Ministro* Synagogae, à quo acceperat, *& sedit*, munus Doctoris sibi jure vindicans. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes*, seu defixi, *in eum*.

21. *Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est haec Scriptura in auribus vestris*, Haec Scriptura, hoc Prophetae oraculum, quod modò me legente audivistis, hodie coram vobis impletur. Quibus verbis se Messiam esse, palam profitetur ac declarat.

22. *Et omnes testimonium illi dabant* sapientiae, & doctrinae, & *mirabantur in verbis gratiae*. Alludit ad Versum 2. Psalmi 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis*, &c. *Quae procedebant de ore ipsius*: stupefacti ob gratiam, vim & efficaciam sermonum ejus, *dicebant*: *Nonnè hic est filius Joseph*, pauperis fabri concivis nostri?

23. *Et ait illis*: *Utique dicetis mihi hanc similitudinem*: *Medice cura teipsum*. Tritum proverbium: Tuos priùs cura, quàm alienos; in tuam primùm patriam, quae multis tibi chara debet esse nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua*. Admiranda illa opera, quae te patrasse audivimus apud Capharnaitas, fac

fac in gratiam concivium tuorum. Miracula postulabant Nazareni, non ut crederent, sed partim ex ambitione, se digniores existimantes beneficiis Christi, eaque jurè sibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia se in dubium revocare significabant miracula, quæ alibi à Christo patrata celebrabantur, nisi similia in patria sua faceret. Unde S. Matthæus: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum*.

24. *Ait autem: Amen dico vobis, Quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*: Nemo propheta popularibus & concivibus suis gratus est. Quasi dicat, Vobis imputate, quod hic non edam miracula, quia me contemnitis; tantùm abest, ut mihi credatis. Vide ad Matthæi 13. 57. Quòd autem superbia sua & incredulitate se indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præstarent, cùm alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non solum Judæis, verùm etiam Gentibus, proclivis sit, probat duobus exemplis ex Scriptura Sacra petitis: primum est Viduę Sareptanæ; alterum Naamani Syri. Illius fidei, venerationi erga Eliam Prophetam, & charitati: Istius pariter fidei in Deum Israelis, reverentiæ & obedientiæ, qua Elisæum Prophetam prosecutus est, miracula concessa sunt, quæ cęteris, apud quos sancti illi Prophetæ versabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata sunt: Matt.13.58.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel*, egestate & fame extrema laborantes, quando clausum est cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & mensibus sex; cùm facta esset fames magna in omni terra*, adeò ut fames per universam terram grassaretur: *& tamen ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ*, urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam*. Summam porrò temporis in veteri Testamento non expressam, ex traditione vel ex propria scientia Christus addidit. 3. Reg. 17. 18. vers. 1. Iacob. 5.17.25. 26.

27. *Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta*, id est, tempore Elisæi: *& nemo ex illis mundatus est* à pollutione lepræ, *nisi Naaman Syrus*. 4. Reg. 5.

28. *Et repleti sunt omnes in Synagoga ira hæc audientes*. Quòd scilicet illos miraculis indignos tacita ipsisque odiosa comparatione argueret, quà alienigenis, quin etiam credituris, postponebantur.

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum*. Populari seditione & impetu Jesum, non solum extra Synagogam, sed extra civitatem ejecerunt, ut hostem & quasi reum mortis traxerunt.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum, ibat*: Seu divina virtute factus turbæ furenti inconspicuus, sive mutatis subitò eorum voluntatibus, sive mentibus obstupefactis, sine vi, sine fuga, per medium illorum ambulans, elapsus est.

31. *Et descendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbathis*. Marcionimus ille Ponticus, Evangelii & Apostoli corrosor, omissis omnibus, quæ apud S. Lucam ad hunc usque locum legimus, sic Evangelium istud auspicabatur; *Anno quintodecimo Principatus Tiberiani, Deus descendit in Civitatem Galilææ Capharnaum*: subtexens deinde illud, quod Nazarethe factum mox recensuimus; cæteris quæ præcesserunt, deletis. Tert. l. cont. Marcion. c.7. S. Epiphan. Hæresi 42.

32. *Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius*. Rationem modumque docendi ipsius, qui potestatem & auctoritatem divinam præseferret, vehementer admirabantur.

Marci 1.23. & seq. 33.34.35.36. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum ; & exclamavit voce magna, dicens : Sine, quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Jesus, dicens : Obmutesce, & exi ab eo.* Et cum *projecisset illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, seu in terram coram omni populo prostravisset, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit*, illæsum reliquit. *Et factus est pavor in omnibus*, adstantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes : Quid est hoc verbum*, quid hoc rei est, *quia in potestate & virtute imperat spiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, sine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis* : Nomen ejus celebre factum est in omni circumquaque regione. Lege Commentarium nostrum in c.1. *S.Marci*, ubi hæc exposuimus.

Matth. 8. 14. Marci 1. 30. 38.39. *Surgens autem Jesus de Synagoga, introivit in domum Simonis, Petri : Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam*, propiùs ad illam accedens, *imperavit febri, & dimisit illam* febris. *Et continuò surgens, ministrabat illis*, Jesu scilicet ac discipulis ejus. Confer cum *Matthæi* 8.14. *Marci* 1.30. nostrosque in hæc loca vide commentarios.

Marci 1. 34. 40.41. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus* afflictos, *ducebant illos ad eum ; at ille singulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia : Quia tu es Filius Dei : & increpans, non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.* Vide Commentarium nostrum in c.8. S.Matth. & in c.1.S.Marci.

42. *Factâ autem die egressus, ibat in desertum locum : & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum : & detinebant illum ; ne discederet ab eis* : apud se retinere conabantur, commodorum temporalium causâ, quæ ex ejus miraculis percipiebant.

43.44. *Quibus ille ait : Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia in hoc missus sum*, à Deo Patre meo. Hic præcipuus missionis meæ scopus, non ut miracula faciam, quæ ad missionis tantùm meæ, doctrinæque confirmationem, velut sigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.*

Sensus Moralis.

1. 2. JESUS *autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane ; & agebatur à Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis.* Meritò Dominus noster Jesus Christus jejunio suo nos atque deserto adversùs voluptatum informat illecebras, & tentari se à diabolo Dominus omnium patitur, ut in illo omnes vincere disceremus. Tria autem à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata Sanctus Evangelista descripsit : *Tria sunt enim quæ ad usum proficiunt salutis humanæ, Sacramentum, desertum, jejunium.* Nemo coronatur, nisi qui legitimè certaverit : *Nemo autem ad certamen virtutis admittitur, nisi priùs ab omnibus ablutus maculis delictorum, gratiæ cœlestis munere consecretur.* Quisquis igitur per sacramenta mundatus est, & Spiritu Dei sanctificatus, mundum affectu saltem relinquat, ne thesaurus, quem portat in vase fictili, corrumpatur & amittatur. Spiritus Dei amorem sacri secessus inspirat, in quo Deus ad cor loquitur ; & sacer secessus Dei Spiritum in homine conservat. *Scimus, quoniam ex Deo sumus ; & mundus totus in maligno positus est.* Sæpè nautæ, maximè in tempestate, fugiunt

[Margin: S. Amb. l.4. in Luc. n.4. — 2 Tim. 2.5. — 1 Jo. 5.19.]

giunt navigantes, ipsa potiùs fugere videtur à navigantibus. Et tu si fugias mundum hunc, & ipse te effugiet: si prætereas terram hanc, & ipsa te prçteribit. Et tu in mari hoc navigas, & in hoc sçculo fluctuas: fuge terram; saxa habet, lapides habet.... Fuge sæculi mare, & naufragium non timebis. Et si frequenter arborum verticem spirantium verberent flabra ventorum, solidatis tamen radicibus nullus occasus est: at in mari furentibus ventis, etsi non omnium naufragium, omnium tamen periculum est. Ita enim adversis flatibus nequitiæ spiritalis, nullus in arena, vel in solo tutus est, & naves Tharsis vehementi sæpè spiritu conteruntur.

s. Amb. in Ps. 36. & l. 4. in Luc. n. 32.

Et consummatis illis diebus, esuriit. Omnibus omnia factus est Jesus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, esuriens esurientibus, sitiens sitientibus, profluus abundantibus. *In carcere cum paupere est, cum Maria flet, cum Apostolis epulatur, cum Samaritana sitit: in deserto esurit, ut cibus primi hominis, quem prævaricatione gustaverat, jejunio Domini solveretur. Nostro periculo Adam scientiæ boni & mali famem solvit, nostro emolumento famem ille suscepit.* Primus Adam gula victus est in paradiso voluptatis; secundus Adam abstinentia & jejunio quadragenario vicit in deserto, in loco horroris & vastæ solitudinis. Arma nostra sunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præsentes divino hoc scuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Christus innocens carnem suam sanctam quadragenario jejunio mortificat; homo peccator carnem suam spiritui Deoque rebellem castigare & domare refugit: imò saginat eam ad peccatum, quasi ad hoc conditus sit, ut secundùm carnem vivat.

s. Ambr. l. 4. in Luc. n. 6.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant: & respondit ad illum Jesus: Scriptum est, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*, &c. Tria docemur esse prçcipua tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis consuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, ambitionis tertium: *Inde* autem *cœpit, unde jam vicit. Et ideo inde incipio in Christo vincere, unde in Adam victus sum.* Discamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum est diaboli. Laqueus tenditur, cùm oppiparum convivium præparatur, lautę epulæ, quę constantiam sæpè mentis inclinant. Sumamus igitur scutum fidei, loricam abstinentiæ: sed vide arma Christi, quibus tibi, non sibi vicit. Nam qui majestate sua lapides in panem posse converti naturæ alterius transfusione monstravit, docet, nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hostis insidias, qui sæpè falsa boni imagine, falsa pietatis specie nos decipit, ea suggerens, quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis se transfigurans, nostram ut sibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Christus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione, & religiosæ servitutis illi soli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Christiana & spirituali frequentibus illusionibus obnoxiæ sunt, declinatione. Christus enim JESUS non utitur potestate quasi DEUS, sed quasi homo commune sibi arcessit auxilium; ut divinæ pabulo lectionis intentus, famem corporis negligat, alimentum Verbi cœlestis acquirat. Huic intentus Moyses panem non desideravit: huic intentus Elias famem prolixioris non sensit jejunii: *Non enim potest qui Verbum sequitur, panem desiderare terrenum, cùm in substantiam panis cœlestis accipiat.*

s. Ambr. l. 4. in Luc. n. 17. 18.

s. Amb. l. 4. in Luc. n. 19.

7. *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dęmonem superbi utriusque sexus imitantur, qui potentiam suam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliasve dotes jactant, ut se ab aliis quasi adorari

rari

Daniel. i. 3. Judith. 3. 13. Esther. 3. tari impetrent. Nabuchodonoforem, Amanem, aliosque cogita diabolicæ superbiæ imitatores: fortior hæc quàm libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni sui partem stulta promissione obtulit impudicæ saltatrici: superbi verò & ambitiosi plerique ita comparati sunt, ut adoratoribus suis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de superbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abusæ, varia cultus & luxus lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos sibi adoratores devinciant? Monstra sunt ipso diabolo magis timenda, qui studium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inspirat, qui omnem cultus muliebris habitusque luxum subministrat, quo luxuria negotiatur, aut gloria insolescit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus suis & impudicis amatoribus pollicentur: *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua*. Periculosissimæ tentationis tela Christi clypeo repellat vir Christianus: *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*. Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium est contra tentationes omnes. *Quisquis intus verbo Dei pascitur, non quærit in ista eremo voluptatem. Qui uni Deo tantùm subjectus est, non quærit in monte, id est, in terrena elatione jactantiam. Quisquis æterno spectaculo incommutabilis veritatis adhæreſcit, non per fastigium hujus corporis, id est, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia & inferiora cognoscat*; (inquit S. August. lib. de vera Religione.)

8. *Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam Templi*, &c. Heu quàm multi in summum Templi fastigium, ad Ecclesiasticas Dignitates à diabolo ducuntur, ut lapsu graviore ruant! Non Dei vocatione, sed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in sacris Ordinibus ac Dignitatibus sive Ministeriis Ecclesiasticis constituit, gratia sua conservat, sustentat & protegit, ne cadant. Quos verò diabolus ducit & evehit, qui ambititione, superbia, cupiditate, otiosæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Qui enim præcipites non ruerent, quibus nullæ sunt vires, nisi ex præsumptione; nulla vigilantia, nisi ex cæcitate; nullum auxilium, nisi ex propria infirmitate?

14. *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus*. Propè omnium criminum fontes hęc tria genera demonstrantur esse vitiorum (inquit S. Ambr.) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum, causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ*. His exhaustis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etsi invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Sed recedit usque ad tempus, graviùs postmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum est. Semper ad nova certamina sustinenda munire nos Christianarum virtutum præsidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio sancti viri Job demonstravit; frequentat spicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. Primò

Ambr. l. 4. in Luc. n. 39. » cupiditate vulnerat, secundò pietate, tertiò sanitate; mentis enim pariter » & corporis pugnat ulceribus. Diversitas quoque ipsa tentationum pro di» versitate certantium est. Avaritię damno dives urgetur, pater dispendio fi» liorum, homo doloribus, corpus ulceribus. Quanta hęc tela! unde Do» minus voluit habere, quod perderet, & ideò pauper huc venit, ne dia» bolus haberet, quod auferret. *Venit* (inquit) *Princeps mundi hujus, & in*

Joan. 14. 30. » *me non habet quidquam*. Noluit etiam paucorum esse pater, ut esset omnium.

nium. Frustra autem corporis tentaretur ulceribus, qui contemneret omnes "
corporis passiones. Fortitudine fidei opus est in his Christianæ militiæ "
prœliis. Non enim contra carnem & sanguinem, sed contra insidias spiri-
tales nobis est certamen. Vides magnificentiam Christiani viri, qui certat " 1. Amb. ib. n. 37.
cum rectoribus mundi; & licèt constitutus in terris, adversùs spiritalia "
nequitiæ, quæ sunt in cœlestibus, animi virtute decernit. Non enim de "
terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: sed spiritalibus propositis præ- "
miis, de regno Dei & Christi hereditate, necesse est spiritalia priùs impe- "
dimenta superentur. Corona proposita est, subeunda certamina sunt. Nemo "
potest, nisi vicerit, coronari: nemo potest vincere, nisi ante certaverit. "
Ipsius quoque coronæ major est fructus, ubi major est labor: *Arcta enim* "
& angusta est via, quæ ducit ad Vitam . . . Lata verò & spatiosa, quæ du- "
cit ad mortem. Et ideò tentationem timere non debemus; est enim causa "
victoriæ, materia triumphorum.

17. 18. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ, Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum*, &c. Christus plenitudine Spiritus sancti ad sacerdotium æternum consecratus, & velut ungnento perfusus, de quo scriptum est: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum lætitiæ dixit Spiritum sanctum, ne creaturam putares, Olei " Ps. 44.
enim hujusmodi natura est, ut nequaquam naturę alterius humido miscea- " 3. Amb. l. 1. de Spiritu
tur. Lætitia quoque non corpus ungit, sed intima cordis illuminat. Et " Sancto, c. 9.
bene oleum lætitiæ dicitur quo unctus est Christus. Neque enim usitatum "
fuit ei oleum & commune quærendum, quo aut vulnera curantur, aut æstus "
levatur: cùm fomentum vulnerum suorum salus mundana non quæreret, "
nec refectionem corporis fatigati virtus sempiterna deposceret. *Nec mirum* "
si habet oleum lætitię, qui fecit exultare morituros, tristitiâ mundum exuit, mœstę fœtorem mortis abolevit. Ergo unguentum Christi est Spiritus. Ab hoc unguento Jesus nuncupatus est Christus, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Adhoc autem unctus est Spiritu sancto, ut illum in nos effunderet, ac per ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis ineffabilem efficaciam, Animarum nostrarum vulnera sanaret, nos à morte ad vitam, à servitute in perfectam libertatem, è tenebris ad lucem, ex summa miseria ad supremam æternamque felicitatem revocaret, nosque interim vitiis spiritualibus repleret. *Evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem.* Hoc quo unctus est Spiritus sancti unguento, & substantiva atque increata sanctitate membra sua perfundens Christus, non solùm nos Christianos effecit, gentem sanctam, regale Sacerdotium; sed Christos. *Non solum caput nostrum unctum est, sed & corpus ejus nos ipsi* (inquit S. Aug.) *Concorporans nos sibi, faciens nos* s. Aug. in ps.
membra sua; ut in illo & nos Christi essemus . . . . Inde autem apparet Chri- 26.
sti corpus nos esse, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Christi & Christus; quia quodam modo totus Christus caput & corpus. Tantis Christi Domini beneficiis ne simus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, quos annuntiavit Christus; dies iræ & furoris Domini sequetur, dies ultionis & judicii, in quo adstabimus omnes ante tribunal Christi, ut referat unusquisque retributionem vel beatitudinis vel pœnæ æternæ, secundùm operum suorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Christi vocem nobis prædicantis *Annum Domini acceptum,*

tum, & diem retributionis. Mentes & corda in ipsum defigamus: *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum*. Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Christianam Religionem vocavit, quam solam esse veram cognoscimus ex prophetiarum adimpletione in Christo & in Ecclesia, & ex miraculis, quibus Evangelii prædicatio obsignata & confirmata est: *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris*.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, &c. & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam*. Vidua censu pauper, fide dives; corporalis panis egens, sed invisibilis cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni solatio temporali destituta, cæteris præfertur: & Prophetæ hospitio solatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis sustentetur ipsa & filii ejus trium annorum & sex mensium spatio, quibus fames magna fuit in
3. Reg. 17. omni terra. Vidua hæc Ecclesiæ typus, de qua scriptum est: *Lætare steri-*
Isaiæ 54. 1. *lis, quæ non paris: erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii desertæ magis, quàm ejus, quæ habet virum*. Ad hanc, cùm fames
S. Amb. l. de esset verbi divini in omni terra, missus est Christus, qui aridam terram
Viduis, c. 3. rore cœlesti Evangelii Gratiæque suæ rigavit, & clausum cœlum reseravit. Hydriam farinæ & vas olei non defectura spopondit: *perpetuitatem* nempè *sacramentorum* promisit *cælestium, & non defuturam spiritalis exultationis*
Iudic. 6. *gratiam; munimenta vitæ, fidei signacula, dona virtutum*, largitus est. *Descendit* Verbum divinum *sicut pluvia in vellus*, ut paulò post exsiccato vellere, terram irroraret universam: *Et sicut stillicidia stillantia super terram*.
Ps. 71. 6. Nam primò intra Judæam divini cœpit ros sermonis humescere (*Notus*
" enim *in Judæa Deus*) cùm arida fidei totius orbis universa terra maneret,
" Sed ubi Joseph greges Deum negare cœperunt, & auso vario immanium
" delictorum contrahere divinitatis offensam, tunc per omnes terras solo im-
" bris rore cœlestis, populus Judæorum æstu perfidiæ suæ cœpit arescere,
" cùm Ecclesiam sanctam ex omnibus terrarum partibus congregatam prophe-
" ticæ nubes, & salutaris imber Apostolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Israeliticis prætermissis, Elias à Deo missus est, exemplo ostenditur ac typo, *Quod ad instaurandam Ecclesiam Dei Filius humani corporis sacramenta susceperit, abdicato populo Judæorum, quibus consiliarius & Propheta, beneficiorumque adempta sunt miracula Dominicorum; eo quòd civico quodam invidiæ nævo in Dei Filium credere noluerunt*.

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, &c. & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. Hæroicum in Sareptana
S. Jo: Chr. h. in Eliam & Viduā. Tom. 5 Ducæi. illa muliere charitatis exemplum non solùm mirentur, sed imitentur Christiani. Mulier erat alienigena, vidua, omni destituta subsidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantùm farinæ reliquus erat, quo deficiente mors expectabatur, nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemosyna prohibuit, retardavit; quamvis ille peregrinus esset, ipsi ignotus, & religione ab ipsa separatus. Cùm igitur neque paupertate, neque alendorum sollicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egestate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hospitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quæ Christianis divitibus erit excusatio? Sed dicet fortasse quispiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem benevolentia illum suscipiam. Non solùm Prophetam, sed ipsum Prophetarum Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum: ipse enim ait; *Esurivi, & dedistis mihi manducare*. Si viduæ illius charitatem imiteris, si eleemosynam pauperibus, non dico ex necessario tuo, sed

saltem

saltem ex superfluo erogaveris, parem, imò longè majorem benedictionem consequeris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus; sed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei misericordia, esca spiritualis. *Si enim Elias exiguæ farinæ annonam consecutus, quod mulierem majorem sui, quàm filiorum rationum habuisse perspexit, arcam in viduæ domo, torcularque instruxit, ac ex inexhaustis vasis vicem reddidit, alens quæ se aluisset vicaria hospitalitatis mercede; cogita, quantam Eliæ Dominus gratiam sit initurus, si unà cum filiis heredem ac curatorem ipsum reliqueris.* Idem, in Catena Græcor. Patrum.

27. *Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta; & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.* Cur non curabat fratres, non curabat cives, non sanabat Propheta consortes; cùm sanaret alienos, sanaret eos, qui observantiam Legis, & Religionis consortium non habebant: nisi quia *Voluntatis est medicina, non gentis: & divinum munus votis eligitur, non naturæ jure defertur? Disce, Christiane, rogare, quod cupias impetrare: fastidiosos viros cœlestium profectus munerum non sequuntur .... Nemo sanatus ostenditur, nisi qui religioso officio studuit sanitati. Non enim dormientibus divina beneficia, sed observantibus deferuntur.* S. Amb. l. 4. in Luc. n. 49.

Naaman Gentilis Populi typus alter: ejus ad Elisæum Prophetam accessus, figura vocationis Gentium; lepræ mundatio, cùm Jordane corpus abluit, figura remissionis peccatorum per baptismatis gratiam salutaris. Per mundationem Naaman Syri à lepra, significata est emundatio nationum in Christo lumine earum, quæ septem maculis capitalium delictorum inhorrebant, idololatria, blasphemia, homicidio, adulterio, stupro, falso testimonio, fraude. Quapropter septies quasi per singulos titulos in Jordane lavit.... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Christo soli dicabatur, facturo in terris sicut sermonem compendiatum, ita & lavacrum.* « Tert. lib. 4. « cont. Marcion. cap. 5. A puella juniore ex captivis monitus Naaman, esse in terra Israel, qui posset eum a lepræ contagione mundare; ad Regem Israel venerat, à quo missus ad Elisæum, mandatum acceperat, ut septies in Jordane mergeretur. Tunc ille secum tractare cœpit, meliores aquas habere se in patria, in quibus sæpè se mersisset, nec tamen à lepra esset mundatus; eaque revocatus cogitatione ac diffidentia, non obediebat mandatis Prophetæ: sed admonitione & persuasionibus servorum acquievit, ac mersit. Mundatusque statim intellexit, *Non aquarum esse, quod unusquisque mundatur, sed gratiæ.* S. Amb. l. de Mysteriis, sive de Initiandis, c. 3. & 4. Illa porrò ex captivis junior puella, typus est Ecclesiæ Domini ex gentibus congregatæ, & antea depressæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus consilio vanus ille populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diù dubitavit; postea tamen ubi credidit exequendum, ablutus est ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit, antequam sanaretur; tu jam sanatus es, & ideo dubitare non debes.* Ille Syrus septies mersit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confessus es Patrem, recordare quid feceris: confessus es Filium, confessus es Spiritum, mundo mortuus es, & Deo resurrexisti; & quasi in illo mundi consepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es resuscitatus æternam. Gratias age Domino Prophetarum Christo Jesu Salvatori nostro, ad quem missus es, & à quo mundatus es à lepra peccati per aquam Baptismatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leprosi ab ipso mundati sunt, non omnes baptismate purgati; longè plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, sed tamen justo Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei misericordiam agnosce: *Non fecit taliter omni Nationi.* Cùm

4. Reg. 5. Naamane Syro dicas: *Non faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam Diis alienis, nisi Domino soli.*

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, &c. In Evangelio completum est, quod per Prophetam de se prænuntiavit Dominus: *Retribuebant mihi mala pro bonis*. Nam cùm Christus beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum, si perdiderunt salutem, qui ejecerunt de suis finibus Salvatorem: Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deest. Inhumanum, ingratum, sacrilegum Nazarenorum facinus execramini, qui Christum è civitate sua ejecerunt, & duxerunt in supercilium montis, ut præcipitarent eum: sed longè magis detestanda Christianorum ingratitudo, qui per fidem cognoscentes illum esse Filium Dei, longèque majoribus ab illo affecti beneficiis, è cordibus suis illum per mortale peccatum ejiciunt.

Ps. 34. 112. S.Amb. l.4. in Luc.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum, ibat*. Hinc intellige, non ex necessitate, sed liberè passum Dominum Jesum; nec captum à Judæis, sed à se ipso oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Hic seditiosæ & ingratæ turbæ se subduxit, quia *Malebat adhuc Judæos sanare, quàm perdere; ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, quod implere non possent*. Vides igitur (ait Sanctus Ambr.) & hic divinitatis esse quod operatus est, & illic voluntatis esse, quod captus est. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? *Sed noluit sacrilegium esse multorum, ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret; atque à paucis quidem affigeretur, sed pro toto orbe moreretur*. O incomparabilem Salvatoris amantissimi bonitatem!

S.Amb. l.4. in Luc. n. 36.

S.Amb. l.4. in Luc. n. 36.

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum*, &c. Impudici, adulteri, fornicatores, molles, dæmonium immundum habent, à quo illorum animæ miserum in modum possidentur. Christi verbis & mandatis torqueri se putant; Concionatorum & Pastorum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientissimè ferunt; sanctas inspirationes, quibus à voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt; cùm putant, quòd falsa illorum pax turbetur, quòd ad pœnitentiam ante tempus senectutis invitentur, quòd separatio ab occasionibus proximis peccatis illis imperetur: Etsi Christum ore confitentur, ut dæmones; factis tamen negant, ejus puritatem & sanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ summa est Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei*. Cùm impudici homines Christianis mulieribus adulantur, blandisque sermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum insidiantur castitati, silentium illis protinùs imponant, Christi potestatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dæmonium expellat; supplices orent, ne sibi noceat: *obmutesce & exi*. Qui de impudicitia tentantur, Christo Jesu adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiscentiæ motus refrænantur: *in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt*.

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea*. Cùm aliquis in Christiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in memoriis Sanctorum pro ejus valetudine fiunt: cùm animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia sunt, tenetur; cùm mors irrepuit sceleris effectu, tentante diabolo, carne suadente;

salus

salus ejus negligitur, supernus Medicus non quæritur, non invocatur, Sanctorum preces apud divinam Majestatem non adhibentur. Et tamen longè vehementior, longè periculosior est animæ quàm corporis febris. Huic nemo homo mederi potest, sed nec Angelus. Filius Dei descendere oportuit, ut febribus humani cordis mederetur: *Et stans super illam, imperavit febri*. Corda in rerum terrenarum amore defixa ad se sursum evexit; infirmi animi motus per gratiam suam medicinalem ordinatos, suæque Legi subjectos, in obsequium suum convertit, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim serviebant iniquitati, justitiæ cum alacritate servirent. *Et continuò surgens ministrabat illis*. Nemo putet obsequium se præstare Deo, cùm aliqua opera ex se bona facit in statu & in affectu peccati; à febre peccati curari necesse est, ut opera nostra grata fiant Deo. *Imperavit febri, & dimisit illam: & continuò surgens ministrabat illis*.

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. Rom. 6.

40. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos*. Omnes quibus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jesum: modò pauci sunt, qui suos spiritualiter infirmos ad eum ducant: imò pravis plerumque consiliis & exemplis ab eo abducunt, prohibentes, ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo se devoveant. *Noli prohibere benefacere eum qui potest* (inquit Sapiens.) *Velle debemus, ut omnes nobiscum diligant Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum est. Si enim in theatris nequitiæ, qui aliquem diligit histrionem, & tamquam magno vel etiam summo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit, qui eum diligunt secum, non propter illos, sed propter eum quem pariter diligunt; & quantò est in ejus amore ferventior, tantò agit quibus potest modis, ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus cupit eum ostendere; & quem frigidiorem videt, excitat eum quantùm potest laudibus illius; si autem contravenientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti sui, & quibus modis valet, instat, ut auferat: quid nos in societate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui, beatè vivere est; & à quo habent omnes qui eum diligunt, & quod sunt, & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus, ne cuiquam possit cognitus displicere; & qui se vult diligi, non ut sibi aliquid, sed ut eis qui diligunt æternum præmium conferatur, hoc est, ipse quem diligunt?* Infirmi sunt, quicumque illum non amant. Animæ enim sanitas, charitas est. Ab ea qui deficit, languescit. Infirmos itaque nostros secundùm animam, domesticos, familiares, cognatos, amicos, omnes ducamus ad Jesum, ut sanentur. Medicus est potentia in sanandis omnis generis languoribus, sapientia in cognoscendis, clementia ac bonitate in suscipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos*.

Prov. 3. 27.

S. August. l. 1. de Doctr. Christ. c. 29.

41. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis*. Piam turbarum illarum solicitudinem imitemur: Christum Jesum fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate, & simplicitate cordis quærite illum*. Ad eum spe tendamus & veniamus: *Dirige viam tuam, & spera in illum... Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia*. Ipsum teneamus charitate, ne umquam à nobis discedat: *Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam*.

Sap. 1.

Eccl. 2. 6. & 9.

Cant. 3.

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. & 2. F*Actum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia*. Quadam die, cùm Jesus staret ad littus lacus Genesaretici, sive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut aliàs in historia Evangelica appellatur, & à turbis magno concursu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad stagni litus quiescentes; Piscatores autem quidam descenderant, & lavabant retia; alii resarciebant; alii qui remanserant in navibus, experiebantur, num aliquid capere possent, mittentes retia in Mare; ut constat ex hujus loci collatione cum *Matthæi cap. 4. vers. 18. & 21. & Marci 1. vers. 16. & 19.* eandem historiam narrantibus, cujus plures circumstantias hic S. Lucas commemorat. Vide quæ ad Matthæi c.4. diximus.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis* Petri, ne à turba opprimeretur; *rogavit eum à terra reducere pusillum*, navim paululùm è littore subducere: *& sedens, docebat de navicula turbas*.

4. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum*: navigium tuum provehe in altum Mare, sive in profundiorem stagni locum: *& laxate retia vestra in capturam*: retia jacite ad piscandum.

5. 6. *Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete*. Solo tuo verbo ac imperio fretus, cùm cætera omnia spei nostræ adversentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt* uno jactu retis *piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum*.

7. *Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos*: Signo eos vocarunt, quia longiùs aberant, quàm ut vox eò pervenire posset. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piscibus captis, *ita ut penè mergerentur* præ onere.

8. 9. *Quod cùm vidisset Simon Petrus*, divina virtute id fieri intelligens, suamque tenuitatem agnoscens, *procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine*: Indignus sum consortii tui honore & gratia, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant*; id est ob prodigialem piscationem.

10. *Similiter autem Jacobum & Joannem filios Zebedæi*, qui erant socii *Simonis* in piscatione, stupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere*, bono animo esto: hujus piscationis miraculum, omen est piscationis alterius, quam brevi exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis est verbi Greci ζωγρῶν) qui hucusque cepisti pisces ad mortem. Non tibi autem capies, sed Deo.

11. *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum*. Relictis omnibus, navi, retibus, piscibus, sociis, familia, se illi ut discipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12. 13. 14. *Et factum est, cùm esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens:*

Domi-

Domine , si vis , potes me mundare . Et extendens manum , tetigit eum , dicens : Volo , Mundare . Et confestim lepra discessit ab illo . Et ipse præcepit illi , ut nemini diceret ; sed , Vade , ostende te Sacerdoti , & offer pro emundatione tua , sicut præcepit Moyses , in testimonium illis . In agro Capharnaum miraculum illud à Christo editum est . Christus tunc temporis in civitate degebat , ex eaque egressus , obvium habuit hominem lepra obsitum, & ab hominum societate propterea separatum , urbeque pulsum : qui prostratus adorationis causa , oravit eum magna fide , dicens : *Domine , si vis , potes me mundare* : Non tantùm mundum pronuntiare , ut Levitici Sacerdotes . Idque sola voluntate potes . Confer cum *Matthæi* 8. & nostrum Commentarium lege . Marci 2.

15. 16. *Perambulabat autem magis sermo de illo* : fama illius magis ac magis diffundebatur , celebrius evadebat nomen ejus : *& conveniebant turbæ multæ , ut audirent* docentem , *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus suis* . *Ipse autem secedebat in desertum , & orabat* ; non quòd infirmus esset, orationeque & secessu indigeret ; sed ut exemplum præberet.

17. *Et factum est in una dierum* ; quadam die , *& ipse sedebat docens* . *Et erant Pharisæi sedentes , & Legis Doctores , qui venerant ex omni castello Galilææ & Judææ , & Jerusalem : & virtus Domini erat ad sanandum illos* . Cùm ipse sedens doceret , & Pharisæi Legisque Doctores , qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ , & Jerosolymis venerant , illum audituri & observaturi , juxta illum sederent , virtus Domini ad sanandum infirmos , non illi data ad tempus , ut Prophetis , sed congenita , eo tempore se exerebat.

18. 19. 20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus , & quærebant eum inferre , & ponere ante eum . Et non invenientes , qua parte illum inferrent præ turba , ascenderunt supra tectum , & per tegulas submiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum . Quorum fidem ut vidit , dixit : Homo , remittuntur tibi peccata tua* , quæ morbi causæ . Confer cum *Matthæi* 9. & *Marci* , nostrumque vide Commentarium.

26. *Et stupor apprehendit omnes , & magnificabant Deum . Et impleti sunt timore* , seu Dei reverentia , *dicentes : Quia vidimus mirabilia hodie* . Rem admirandam Populus meritò judicabat , non tam quòd ægro sanitas esset à Christo reddita (quòd contigerat sæpiùs) quàm quòd eo miraculo probasset Jesus , sibi jus esse ac potestatem condonandi peccata , in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27. 28. *Et post hæc exiit , & vidit Publicanum nomine Levi* , qui & Matthæus , *sedentem ad telonium ; & ait illi : Sequere me . Et relictis omnibus* , opibus , quæstuoso vivendi genere , & quod ex rationibus ipsi debebatur , familiaribus , sociis ; amicis , *surgens secutus est eum* , confestim & absque mora . Confer cum S. *Matthæi* c. 9. nostrumque Commentarium in eum locum lege . Confer & cum 2. c. S. Marci.

33. 34. *At illi dixerunt ad eum : Quare Discipuli Joannis jejunant frequenter , & obsecrationes faciunt , similiter & Pharisæorum : tui autem edunt & bibunt ? Quibus ipse ait : Numquid potestis filios sponsi , dum cum illis est sponsus , facere jejunare ?* ad jejunandum compellere . *Venient autem dies , cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus : tunc jejunabunt in illis diebus* . Confer cum cap. 9. Sancti Matthæi , & cap. 2. Sancti Marci ; nostrosque lege in utrumque Commentarios.

Sensus

Sensus Moralis.

1. F*Actum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Christum Judaici populi concursus, fructus exiguus. Christianorum plurimi Dei verbum audiunt, Sacramenta frequentant, pauci convertuntur. Pia desideria, & transitoriæ devotionis affectus, ad salutem non sufficiunt sine bonis operibus ac perseverantia in eis.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de navicula turbas.* Navis Petri, Ecclesia Catholica Romana, cui nisi Ecclesiæ cæteræ communione junguntur, schismaticæ sunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque morum integritas à terra dimovet, cœlo conjungit. In ea sola Christus residet: hæc
S.Aug. *Schola unitatis*, in qua posuit *Cathedram veritatis*. In ea docet, hanc sanctificat, regit, tuetur, Ministris suis in ea cooperatur ad consummationem usque sæculi. Vult autem superiores Ministros, non typo superbiæ
1.Petr.5.3. inferioribus imperare, sed humili charitate servire: *Non dominantes in cleris, sed formam fieri gregis ex animo*: Nimia cum sæcularibus hominibus familiaritate sese contemptui & oblocutionibus turbarum non exponere; sed vita sanctiore, & Laicorum moribus sejuncta, conciliare sibi auctoritatem & reverentiam populorum: *Rogavit eum à terra reducere pusillum*. Deni-
S.Aug.l.2. Qu.Evang. Quæst.21. que significat, temperatè utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic à terrenis in profundiora Sacramentorum recedatur, ut ea penitùs non intelligant.

4. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Prædicationis Evangelicæ retia sine Christi auctoritate, vocatione, ejusque ac Vicariorum ipsius missione, minimè la-
Rom.10.14. xanda sunt: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur*; Ut verò cum hominibus conversari, & illis loqui ac prædicare cessavit Christus, id est, post ejus Passionem, Resurrectionem, & gloriosam Ascensionem, Ecclesia apud omnes Nationes diffusa est, & in altum mare quasi provecta per Apostolos & eorum Successores, quibus in persona Petri dictum est: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Petrus enim ob suum in Mi-
S. Aug. nisterio Ecclesiastico Primatum, personam Ecclesiæ gerebat. Una hæc navis est, quæ Christum Jesum vehit ad remotissimas orbis novi gentes. Huic uni, non Schismaticis Sectis credita est gratia convertendi populos ad Christum.

5. *Et respondens Simon, dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Animarum conversioni frustra Prædicator Evangelicus adlaborat, nisi Dominus gratiæ suæ benedictione labores ejus præveniat & prosequatur. Non enim eloquentiæ suæ, aut doctrinæ viribus; sed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem & discipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Piscatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuosa & inanis, sine lumine, sine missione, sine Christi verbo, absque benedictione, in navi à qua abest. Hæc Hæreticorum & Schismaticorum prædicatio est, qui verbum Dei adulterant, qui Christi mandatum ex ore legitimorum Pastorum, qui Apostolis per continuam Ordinationum seriem in Ecclesiæ regimine successerunt, non expectant. Altera fructuosa & felix est, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole justitiæ,

ßitiæ, in Christi verbo, ab Ecclesiæ Catholicæ Ministris, qui sunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifestatione, cum divinæ protectionis certissima fiducia, quam Christus in verbis suis fidelis, Ecclesiæ suæ non defuturam promisit, usque ad consummationem sæculi: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Matt. 28. 20.

6. *Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.* Ne scandalizentur infirmi, cùm Ecclesiæ rete rumpi vident: Hæc enim calamitas multitudinem sequitur. Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, cùm verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schismatici, cùm Ecclesiæ scindunt unitatem: mali Ministri, cùm ejus auctoritatem contemnunt, nec Prælatis subesse & parere, & ordinem Hierarchicum; sancitamque Sacris Canonibus, Sedis Apostolicæ Decretis, & Episcoporum statutis ac mandatis disciplinam servare nolunt: pravi Christiani, cùm clavium Apostolicarum spernunt potestatem, vel sanctitatem Ecclesiæ indignis moribus contaminant & inhonorant. *Quòd retia rumpebantur piscium copia* (inquit Sanctus Augustinus) *& naviculæ impletæ sunt, ita ut mergerentur, significat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Ecclesia, ut eum disruptione pacis, exeuntibus inde hæresibus & schismatibus, tanta remaneret & tanta esset futura illi amissio fidei & bonorum morum, ut Christo dicere videatur talis Ecclesia,* Exi à me, quia peccator homo sum: *tamquam turbis carnalium repleta, & eorum moribus penè submersa, regimen spiritualium: in quibus maximè Christi persona eminet, a se repellat quodammodo. Non enim hoc voce linguæ dicunt omnes bonis Ministris Dei, ut eos à se repellant: sed voce morum & actuum suorum suadent à se recedi, ne per bonos regantur: & eò vehementiùs quo deferunt eis honorem, & tamen fallit suis à se recedere admonent: ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod dixit,* Exi à me Domine, quia peccator homo sum. *Quod tamen quia non fecit Dominus; non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit: significat, in bonis & spiritalibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quo; quasi securiùs tranquilliùsque vivant, Munus Ecclesiasticum deserant.* S. August. l. 2. Qu. Evang. Quæst. 2.

8. *Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Pastor & Prædicator humilis vix concipere potest, quomodo illius Ministerio Deus uti velit in Ecclesiæ regimine, in dispensatione Sacramentorum, in prædicatione Verbi Dei, in conversione Animarum: Quamvis probè noverit, gloriam gratię ejus eò magis elucescere, quò infirmiora & viliora sunt instrumenta, quibus uti dignatur: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Christum honorant, qui ad illum per frequentem Communionem accedunt cum fiducia: honorant pariter, qui rariùs accedunt ex humilitate, indignitatem suam cum summa Dei Majestate & infinita sanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conscientia bona, & fide non ficta ad Sacram Mensam frequenter accedentes, piam fiduciam, sanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jesu, & dicentes: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant .... Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obstupescit ac timet fidelis Dei Minister, cùm per eum Christus magni quidpiam in sacro Ministerio & Animarum conversione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac misericor-

fericordiam admiratur & celebrat : hinc hominum laudes applaususque timet, superbiamque suis laboribus & operibus insidiantem : *Ne cùm aliis prædicaverim* (inquit Apostolus) *ipse reprobus efficiar*. Sed timorem ejus sedat Christus, & illius animum pia fiducia confirmat, cùm unam ejus gloriam quærit, cùm studiis omnibus & toto fervore charitatis enititur, ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat : eum tandem relictis omnibus, illum sequitur & illi adhæret.

1. Cor. 9. 27.

12. *Et ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.* Lepra, peccati præcipuè carnalis figura est. Impudicus, vir plenus lepra, quæ corpus pariter animumque fœdat, membra interioris hominis consumit, illos qui cum ipso familiariter conservantur, periculosa contagione inficit, à civitate Sanctorum infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculosi non desperanda curatio est, si infirmus Jesum respiciens oculis fidei, suam indignitatem agnoscat, in faciem coram cœlesti Medico procidat, humiliter ipsum deprecetur, de illius summa potestate minimè dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus misericordissima voluntate sanitatis beneficium expectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum sperans, quia apud ipsum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, qui vult omnes salvos fieri, neminem perire: *Domine, si vis, potes me mundare*. Peccatorem contritum & humiliatum Christus non despicit, gratiæ suæ manum super illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit, ut peccata confiteatur. Illorum ministerio, Christi verò voluntate & potestate in Sacramento Pœnitentiæ mundatur : *Vade, ostende te Sacerdoti*. Satisfactio salutaris subjungenda, munus offerendum, quo divina justitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua*. Sic lepra peccati in oculis Domini confestim disparebit: *Et confestim lepra discessit ab eo*,

16. *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat*. Sacerdotibus suis & Evangelii Ministris exemplum præbuit Christus, ut interdum in sacram solitudinem secedant, unique orationi & Christianarum veritatum meditationi vacent : se purgare studeant à sordibus & imperfectionibus, quas in hominum societate contraxerunt, ut suum Ministerium sanctiùs exerceant ; impleri Deo & ejus veritatibus, non sterili dumtaxat speculatione, sed pio affectu, intimoque gustu, ut illas in populorum salutem abundantiùs profundant. Priùs conchæ fiant, quàm canales ; cùm Deo colloquantur, ipsumque audiant in secessu, ut de illo & pro illo fructuosiùs ad populum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam ; quæ ex hominum applausu, & talentorum excellentia sæpè nascitur, & bonis operibus insidiatur, oratione se muniant, ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus : & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum*. Falsis amicis plenus est mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione sua, iniquis consiliis, officiis & exemplis fovent : pauci sunt, qui salutem animæ nobis procurare satagant. Id tamen est veræ amicitiæ officium. Christiana amicitia charitas est, qua propter Deum amicus diligitur, eique verum ac summum bonum expetitur, & pro viribus procuratur, scilicet bonum salutis & beatitudinis æternæ, quod est omnis appetionis finis,

Ad

Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S.Augustinus.) Verus amicus amicum ab occasionibus proximis peccati, à via perditionis revocat, ad Christum trahit, in domum ejus infert, quæ est Ecclesia; admonitionibus suis, rectis consiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jesum. Multa licèt ac penè insuperabilia impedimenta ejus conversioni obesse videantur, omnia tentat charitas, ut eum cum lecto pravæ consuetudinis in quo tranquillè, sed lethaliter quiescit, omnipotenti Medico sistat, ejusque misericordiam pro infirmo eò infeliciore, quò suam infirmitatem non sentit, obtineat. Piorum amicorum precibus sæpè annuit Jesus: *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.*

Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Ecclesiæ Ministria, bonis Pastoribus ac Doctoribus, qui eam sublevent, & Christo offerant, eique spem sanationis suggerant, opem intercessionis tribuant, committenda est. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marcus commemorat. Quatuor scilicet virtutum cardinalium subsidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur; *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem; quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Ad Deum fertur peccator timore, fide, spe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jesum. Venerab. Beda, in hunc loc. Sap. 8. 7.

Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra, & tectum per tegulas submiserunt illum cum lecto in medium ante Jesum. Sæpè anima ad Deum resipiscens, supernæque gratiæ remedio cupiens innovari, consuetudinis impedimento retardatur. Sæpè inter ipsas orationis secretæ delicias, & suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Christus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor sursum levandum est; in tectum domus, in qua Christus docet, ascendendum: *Scriptura Sacra*, Lex Domini diu noctuque meditanda est. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.* Psal. 118. 9.

26. *Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat: & abiit in domum suam magnificans Deum.* Veræ conversionis hæc signa sunt. 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus destruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori secessu, imò & exteriori, quantum fas est, vivere; & vitare societates, quæ ad peccatum inducere possunt. *Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cùm anima, peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne post veniam quid, unde iterum justè feriatur, admittat.* 4. Deo gratias agere, omniaque opera nostra ad ejus gloriam referre. Beda.

27. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium: & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* Respexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis misericordiæ suæ, eumque gratis elegit, ut esset sanctus, Apostolus, & Evangelista Jesu Christi Filii sui. *Vidit*, non casu, sed secundùm consilium & propositum voluntatis suæ. Vocavit illum sedentem ad telonium, negotiis animæ saluti periculosis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi, Sequere me.* Justificavit, obedientiæ gratiam ipsi tribuens: *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Cœlestis con-

convivii, id est, æternæ gloriæ pignus illi tribuit, cùm ejus convivio assidere dignatus est: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.*

Et relictis omnibus, surgens, &c. Qui verè conversus ad Deum est, 1. E peccato surgit sine mora, omnibus peccandi occasionibus relictis. 2. Christum sequitur, bona opera faciendo: *Secutus est eum*: sequi enim, imitari est: ideòque, ut pauperem Christum, non tam gressu, quàm affectu consectari posset Levi, reliquit propria, qui rapere solebat aliena; perfectamque nobis abrenunciationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit à sæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas relinquebat. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsùs hujus vitæ respectum vel cogitationem sibimet reservaverit. 3. Peccator verè conversus, grati animi significatione misericordiam beneficentissimi Salvatoris prosequitur: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* 4. Se Christi discipulum palam profitetur, & alios ad ipsius comitatum invitat & adducit: *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.*

Vide Bedam.

31. 32. *Non egent, qui sani sunt, Medico, sed qui mali habent. Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum est; sanitas, justitia; Medicus, Christus Jesus; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Christi cognoscitur, desideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ salubris medicina dirigitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium respuunt, aut phrenetici sunt, qui se infirmos non putant; aut desperati, qui sanari se posse non existimant; aut stulti, qui sanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio sibi opus esse non censent; aut delicati supra modum & effeminati, qui remedii amaritudinem ferre nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam salutis suæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi sunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera ostentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere, quàm interiorem sanctitatem. 4. Se iis assimilare, quorum nomen est ob famam virtutis celebrius. 5. Aliis obloqui & insultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui verè sunt humiles, bene & honorificè de aliis sentiunt. 2. Propria opera abscondunt. 3. Interiorem sanctimoniam pluris faciunt, quàm externa Legis opera; tametsi hæc minimè negligant. 4. Sese infra omnes deprimunt: in aliis commendant, quicquid vel speciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excusant, vel pia compassione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid potestis filios Sponsi, dum cum illis est Sponsus, facere jejunare? Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus: tunc jejunabunt.* Christus Jesus amicos suos à pœnitentiæ laboribus non dispensat, sed per Spiritus sancti gratiam præparat. Corda primùm renovat, diffusa in illis charitate, ut deinde jejuniis & obsecrationibus assiduè vacent, & mortificationem ejus in corporibus suis portent. Nunc tempus est adimplendi ea, quæ desunt Passionum Christi, in carne nostra mortali; siquidem cœlestis Sponsi visibili præsentia destituti sumus, & ad eam in cœlis consequendam suspiramus & contendimus, ubi sedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum. Cùm ipso nos regnaturos in gloria speramus, si tamen compatiamur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & auste-

austerioris vitæ exercitationes. Pœnitentiæ ergo Ministri dispensare pro arbitrio pœnitentes non possunt à jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; sed Evangelicas & Ecclesiasticas Regulas sequi tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribusque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne similes illis sint, qui committuntam panni novi assuunt vestimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod sine dispendio non fit: S. Greg. M.
Ars artium, regimen animarum.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. 2. F*Actum est autem in Sabbato secundo primo, cùm transiret per sata, vellebant Discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet Sabbatis?* Sabbatum secundo primum erat illud quod proximè contingebat Festum Pentecostes. Sabbatum namque quod proximè Festum Paschatis contingebat, vel in quod ipsa Paschæ solemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, seu primum Sabbatum: Sabbata, quæ proximè contingebant Festa Pentecostes, & Tabernaculorum, apud Judæos secundùm Pascha proximè solemnia, dicebantur etiam Magna sive Prima Sabbata simili ratione. Legimus enim apud Josephum Lib. 2. de bello Judaico cap. 37. Sabbatum quod incidebat in Festum Tabernaculorum, vocari *Sabbatum maximè honoratum*. Atque ita cùm tria essent Sabbata prima, id est, maxima, distinctionis causa, Sabbatum Paschale, quod ordine temporis prius est, dictum est πρωτόπρωτον, *primorum primum*: Sabbatum Pentecostes, δευτερόπρωτον, *primorum secundum*: Sabbatum Festi Tabernaculorum, τριτόπρωτον *primorum tertium*. Joan. 19. 31.

3. 4. 5. *Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant: Quomodo intravit in domum Dei*, in Templum: *& panes propositionis*, id est, ibi in mensa expositos & Domino consecratos, *sumpsit & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare, nisi tantùm Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.* 1. Reg. 21.

Hæc ad Christum Jesum non pertinere, neque ipsum nomine Filii hominis significari, Crellius & Volzogen. Sociniani, eodemque spiritu afflatus Grotius, impiè negant, & eo nomine quemlibet hominem, seu genus humanum indicari contendunt, contra manifestum Evangelii sensum & antiquam perpetuamque Traditionem ab Apostolis ad nos propagatam & in Ecclesia conservatam. *Non alterum Filium hominis novit Evangelium, nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est* (inquit S. Irenæus) *De Filio hominis*, (inquit Tertullianus) *duplex est nostra præscriptio, neque mentiri posse Christum, ut se Filium hominis pronuntiaret, si non verè erat: neque Filium hominis constitui, qui non sit natus ex homine, vel patre, vel matre; atque ita discutiendum, cujus hominis filius accipi debeat, patris, an matris. Si ex Deo Patre est, utique non ex homine. Si non & ex homine, superest, ut ex homine sit matre. Si ex homine, jam apparet, quia ex Virgine.* Et S. Iren. lib. 3. cap. 18. Tertull. lib. contra Marc. c. 10. 12. & 14.

 infrà:

infrà : Christus *Dominus Sabbati dictus , quia Sabbatum ut rem suam tuebatur . Quod etiam si destruxisset , meritò , quà Dominus magis ille qui instituit .* Et rursus : *Evangelium nomen Christianorum , utique a Christo deductum, odio futurum contestatur propter Filium hominis , quod est Christus .* S. Hilarium , S. Joannem Chrysostomum , cæterosque Patres hic subjungere minimè necesse est , cùm veritas evidentissima sit ; & soli olim Prodici hæretici asseclæ , qui Gnosticorum nomen sibi sumebant , nomen *Domini Sabbati* usurparent , illud Christo detrahentes ; ut refert S. Clemens Alexandrinus Libro 3. *Stromatum* p. 437.

6. 7. 8. 9. 10. 11. *Factum est autem & in alio Sabbato , ut intraret in Synagogam , & doceret . Et erat ibi homo , & manus ejus dextera erat arida .* Erat ibi homo , cujus manus dextera erat arida . *Observabant autem Scribæ & Pharisæi , si in Sabbato curaret , ut invenirent , unde accusarent eum :* quasi violati Sabbati reum , si curaret ; quasi immisericordem vel impotentem , si non curaret . *Ipse verò sciebat cogitationes eorum :* quod veræ divinitatis argumentum est : Corda enim scrutari , & cogitationes intelligere , Dei proprium est . *Et ait homini qui habebat manum aridam : Surge , & sta in medium ;* ne ullum adstantium lateat infirmitas tua , & miraculum in tui gratiam nunc à me patrandum . *Et surgens stetit* , ut jusserat Jesus . *Ait autem ad illos Jesus : interrogo vos , si licet Sabbato benè facere , an malè ? animam salvam facere , an perdere ?* Vitam homini servare, an eripere ? *Et circumspectis omnibus* , ipsoque oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans , *dixit homini : Extende manum tuam . Et extendit : & restituta est manus ejus :* sana facta est sicut altera . *Ipsi autem repleti sunt insipientia* , furore perciti : *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jesu ?* quid contra Jesum agerent . Confer cum Matthæi 12.

12. 13. 14. *Factum est autem in illis diebus , exiit in montem orare , & erat pernoctans in oratione Dei .* De Ecclesia sua solicitus , cui mox electurus erat Pastores , & doctrinæ suæ summam expositurus , totam noctem duxit in oratione ad Deum , ut tanti momenti negotium illi commendaret . *Et cum dies factus esset , vocavit Discipulos suos : & elegit duodecim ex ipsis , quos & Apostolos nominavit ;* quasi missos , sive legatos , qui operum ejus , doctrinæ ac resurrectionis testes essent , & Ecclesias per totum orbem fundarent . Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3. Summus autem est inter Matthæum & Lucam consensus , quamvis eundem non servent narrationis ordinem : Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apostolorum ille præmittit , iste postponit.

17. 18. 19. *Et descendens cum illis , stetit in loco campestri* , in planitie : *& turba Discipulorum ejus* , eorum qui ipsum assiduè sectabantur , ex quibus Apostolos elegerat : *& multitudo copiosa plebis ab omni Judæa & Jerusalem , & maritimo , & Tyri & Sidonis :* & ora maritima , in qua sunt Tyrus & Sidon : *Qui venerant , ut audirent eum* docentem, *& sanarentur* ejus omnipotenti virtute *à languoribus suis . Et qui vexabantur à spiritibus immundis , curabantur :* Dæmones enim ex eorum corporibus ejiciebat . *Et omnis turba quærebat eum tangere ; vel fimbriam vestimentorum ejus attingere , quia virtus* , illi ingenita ratione divinæ naturæ , *de illo exibat* , se exerebat , *& sanabat omnes .*

20. 21. 22. *Et ipse elevatis oculis in Discipulos suos , dicebat* , ad eos præsertim sermonem suum dirigens : *Beati pauperes* , spiritu , qui divitias mei causa contemnitis , tenui sorte vestra contenti ; *quia vestrum est regnum Dei .*

Beati

Beati qui nunc esuritis; qui famem toleratis, non quavis de causa, sed quia summo divinæ justitiæ in vobis aliisque propagandæ desiderio tenemini, qui propterea injustè damnati bona vestra perdidistis, qui bona vestra recuperare non potestis, nec jus vestrum obtinere, quia justi estis & pii. Beati (inquam) estis, qui hanc esuriem patimini propter regnum cœlorum, *Quia saturabimini*. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Luctus brevis æterno gaudio munerabitur. *Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter Filium hominis*: cum vos ex suo consortio, & civili & sacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen vestrum tamquam sceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatitudines Evangelicas pleniùs refert S. Matthæus, cap. 5. contractiùs hìc describit S. Lucas. Nostrum in Matthæum Commentarium lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo*. Cum hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certa spe mercedis, quæ vobis in cœlo parata est, *secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum*. Talem fuisse Prophetarum, qui ad Judæos missi sunt, sortem cogitate; similem coronam vobis post hujus vitæ fastidium paratam esse confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem vestram collocatis; *quia habetis consolationem vestram* non veram, sed vestram, quam exoptatis, in qua conquiescitis: non alia vobis expectanda felicitas est. *Væ vobis, qui saturati estis*, qui splendidè epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia esurietis*, in futuro sæculo, omnis veri boni æternam egestatem patientes. *Væ vobis, qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occasiones captatis in hac vita, in qua mille causæ lugendi: *quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & stridor dentium. *Væ cùm benedixerint vobis homines*, cùm vobis homines sæculo deditī applauserint: *Secundùm hæc enim faciebant Pseudoprophetis patres eorum*, id est, Judæorum hujus temporis Majores. Dogmata quippè sua & vaticinia Pseudoprophetæ Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27. 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*. Diligite homines, non errores; personas inimicorum, non vitia: imò inimicitiam & odium in eis pro viribus destruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum necessitatibus, cùm ope vestra indigent, succurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. *Benedicite maledicentibus vobis*. Adprecamini bona his qui famæ vestræ clam detrahunt, vel apertè vobis insultant, & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, seu falsa crimina vobis imponentibus. *Et qui te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram*. *Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere*. Ita sis animo præparatus, ut potiùs alteram maxillam præbeas, & tunica etiam spoliari sinas, quàm ut ulciscaris injuriam; maleficia quælibet ab inimicis illata, sive in persona, sive in rebus, fortiter potiùs, quàm ut violes charitatem. Vide Commentarium nostrum in *Matthæi* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, sive amico, sive inimico; sive concivi, sive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *Et qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas*: Si quis, quod tuum est, aut tibi debetur, usurpet, injustèque retineat, noli adversùs eum litigando jus tuum rigidè urgere cum charitatis detrimento.

31. *Et*

S. Ambr. lib. 5. in Luc. n. 74. 31. *Et prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.* Ne videatur Dominus Legem dissolvere, in beneficiis vicem servat, quam negligit in injuriis. Cùm enim duo sint Legis naturalis universalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius est, in Lege veteri ponitur, Tobiæ 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*: Affirmativum, quod majoris est perfectionis, adeòque novæ Legi convenit, hic positum est.

32. *Et si diligitis eos*, tantùm, *qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* Quam potestis ex hoc facto gratiam, seu mercedem à Deo expectare? *Nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his, solummodo, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia; siquidem & peccatores hoc faciunt?* Confer cum *Matthæi* 5. 46. & 47.

34. *Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, seu mutuum dant, *ut recipiant æqualia*: id est, parem mutui vicem, si fortè indiguerint, seu fœnus sorti congruum, aut ipsam sortem, seu tantumdem, quantum datum est.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes*: nullum fœnus, nullum par aut simile beneficium ex mutuo sperantes, imò ne ipsam quidem sortem. Mutuum date solo charitatis impulsu, non spe proprii cujusvis commodi ab eo, cujus necessitati succurritis, recipiendi: imò liberaliter date, quamvis spem recuperandæ sortis nullam vel exiguam habeatis: *& erit merces vestra multa*, à Deo; *& eritis filii Altissimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipse benignus est super sive erga ingratos & malos. Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est*. Nomine Patris Deum indigitat veteris novique Testamenti Scriptura: *Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Nomen hoc Deo maximè conveniens, de quo Tertullianus: *Tam pater nemo, tam pius nemo*.

Deuter. 32. 6.

37. 38. *Nolite judicare* temerè, vitæ alienæ censores maligni ne sitis, *& non judicabimini. Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini. Dimittite*, condonate injurias, *et dimittemini*; & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum*. Hæc metaphora, qua merces æterna secundùm mensuram & proportionem charitatis à Deo conferenda significatur, ab eorum consuetudine petita est, qui res aridas metiuntur, ut triticum; solent enim ea, quæ metiuntur, comprimere, deinde modium succutere, postremò cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in sinum vestrum*: Præmium incomparabiliter majus operibus vestris, benignitate vestra & charitate in sinum vestrum à Deo effundetur, Deus ipse æternùm fruendus. Phrasis Hebræa est, ex more Orientalium petita, qui vestes laxas & sinuosas gerebant, ut commodum illis esset sinu excipere, quæ in copia dabantur, *Eadem quippè mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis*: Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem; rigidum & severum, si inhumani; benignum & clementem, si benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matthæi cap.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Pharisæos perstringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur: quorum institutionem ac mores si sequi pergant, eosque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matthæi* 15. 14.

40. *Non*

40. *Non est Discipulus super magistrum : perfectus autem omnis erit , si sit sicut magister ejus* . Majorem in discipulo , quàm in magistro , perfectionem nemo expectat . Quare tu , Pharisæe , qui te ducem ac præceptorem præbes fratri cæco , imperito , vitioso , cæcus pariter ac vitiosus , illum doctiorem ac meliorem non reddes . Confer cum *Matthæi* 10. 24. & *Joannis* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui , trabem autem , quæ in oculo tuo est , non consideras ?* Quid leviora delicta in proximo tuo observas & acriter reprehendis , graviora autem in te ipso non consideras ? Alios corripere vis , superbe censor , & te ipsum negligis ? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo : Frater , sine ejiciam festucam de oculo tuo , ipse in oculo tuo trabem non videns ?* Cæcus es , qui trabem in oculo tuo non vides , id est , gravius peccatum ; arrogans , qui alios reprehendere præsumis levioribus delictis obnoxios . *Hypocrita , ejice primùm trabem de oculo tuo , et tunc perspicies , ut educas festucam de oculo fratris tui* : Hypocrita, quem simulatio sanctitatis , non dilectio justitiæ , ad alienæ vitæ censuram impellit ; ejice primùm trabem de oculo tuo , ut oculus tuus purgatus , proximi oculum sine perturbatione pravoque affectu videre possit , ac illum corripere valeas in spiritu lenitatis & charitatis . Confer cum *Matthæi* 7. 3.

43. 44. *Non est enim arbor bona , quæ facit fructus malos : neque arbor mala faciens fructum bonum* . Arbor bona , voluntas bona ; arbor mala , voluntas mala . Arbor in radice celatur , in ramis declaratur , in pomo magis enitescit ; sic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur : Neque enim de spinis colligunt ficus : neque de rubo vindemiant uvam* . Confer cum Matth. 7. 18.

45. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum ; & malus homo de malo thesauro profert malum : ex abundantia enim cordis os loquitur* . Sicut ex thesauro ea sola depromi possunt , quæ recondebat ; sic ex corde casto & recto casti rectique sermones ; ex corde pravo sermones pravi, & mala opera proferuntur .

46. *Quid autem vocatis me , Domine , Domine ; & non facitis , quæ dico ?* Frustra me Dominum vocatis , si præcepta mea non servatis .

47. 48. 49. *Omnis qui venit ad me , & audit sermones meos , & facit eos , ostendam vobis , cui similis sit : similis est homini ædificanti domum , qui fodit in altum* , qui profundè fodit , *& posuit fundamentum super petram : inundatione autem facta , illisum est flumen domui illi , & non potuit eam movere* , concutere : *fundata enim erat super petram . Qui autem audit & non facit , similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius , & continuò cecidit , & facta est ruina illius magna* . Firmum ædificii fundamentum nisi ponatur , procellis & fluctibus irruentibus resistere non potest ; sed concutitur & diruitur : ita nisi doctrina Evangelii , studiumque pietatis alto corde recondantur , & ad praxim redigantur, totum ædificium spiritale concutietur procellis tentationum , adversitatum , penitùsque corruet . Confer cum *Matthæi* 7. 21.

Sensus Moralis .

2. QUid facitis , quod non licet in sabbatis ? Comessationibus & ebrietati indulgere , Christianis quovis tempore vetitum est : sed Dominicis Festisque diebus multò magis vetitum , quibus Animæ suæ sanctificationi maxi-

maximè incumbere debent, in Deo quiescere, Dei charitatem imitari, qui sex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & septimæ diei quietem ad ipsius hominis utilitatem ordinavit: Apostolorum exemplo, spicæ divinarum Scripturarum colligendæ, & pia meditatione confricandæ, ut in iis latentia Mysteria, sensusque eruantur, ad animam esurientem reficiendam: non lautiores epulæ, sed simplices cibi & facilè parabiles corpori quærendi; bona opera his maximè diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam sublevandam extendendæ, *Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam*. Puræ manus ad Deum tota die levandæ & expandendæ, ut remissio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum suspicientes Christiani *manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; sine monitore, quia de pectore, oramus*. &c. Legenda Sanctorum Acta, virtutesque sectandæ: *Nec hoc legistis, quod fecit David, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant?* Ecclesia frequentanda, sumendum de manibus Sacerdotum Christi corpus, cujus typi erant panes propositionis: domestici ad sacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum, ut in hunc finem mundi sint, præsertim, à mulieribus: *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant?* &c. Benedictionibus spiritualibus illi soli cumulantur, qui voluntatem suam Dominicis Festisque diebus non faciunt, & in viis suis pravis non ambulant, sed in viis mandatorum Dei; & faciunt voluntatem ejus, quæ est eorum sanctificatio: *Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem: tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui*. (Ait Dominus per Prophetam.) Quem locum explicans S. Hieronymus: Lege (inquit) præceptum est, ne in Sabbatis opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco; ut illa tantùm faciamus opera, quæ ad animæ salutem pertinent. Quod si juxta litteram accipiamus, penitùs impleri non potest. Quis enim potest hoc facere, ut tota die ac nocte sedens in Sabbato, de uno loco non recedat, imò ne leviter quidem se commoveat; quod si fecerit, transgressor Legis sit? Ex uno igitur mandato, quod juxta litteram impossibile est, & cætera cogimur spiritualiter intelligere: *Ne faciamus servile opus, & perdamus animæ libertatem*, Qui *enim facit peccatum, servus est peccati*. Ne onus portemus
» in Sabbato, quod portabat ille qui dicit: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me*. Ne iniquitas, quæ
» sedet super talentum plumbi, in nobis habeat potestatem: ne nos voluptas
» corporis & libido succendat..... Qui sic quiescit in Sabbato, & lavat inter innocentes manus suas, nec movet pedes, ut suas faciat voluntates,
» iste celebrat Sabbata Domini delicata. Qui *sabbatismus* repromittitur nobis
» in cœlestibus, & gloria præparatur, dum non facimus vias nostras in Sab-
» bato, nec invenitur voluntas nostra, ut loquamur sermonem: quò scilicet nec opere, nec sermone peccemus. Alioquin si hæc tantùm prohibentur
» in Sabbato, ergo in aliis sex diebus libertas nobis tribuitur delinquendi.
» Quod si stultum est credere, *superest, ut Sabbatum, quod interpretatur re-*
» *quies, omni tempore sanctificandum sit à fidelibus, dum non carnis, sed animæ faciunt voluntates*.

Tertullian. Apolog. c. 30.
Isa. 58. 13. 14.
Joan. 8.
Jerem. 17.
Psal. 37.
Zachar. 5.
Hebr. 4.

12, 13. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm*

dies

diem factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit. Non omnis, qui orat, ascendit in montem, (est enim oratio, quæ peccatum facit) sed qui benè orat, à terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimis ascendit: *At ille non ascendit in montem, qui de sæculi divitiis aut de honore sollicitus est: non ascendit in montem, qui fundi jus optat alieni. Ascendit ille qui Deum quærit, ascendit ille, qui cursus sui Dominica adjumenta deposcit. Omnes magni, omnes sublimes montem ascendunt; non enim cuicumque Propheta dicit*: Ascende in montem excelsum, qui evangelizas Sion. *Non vestigiis multis corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem ascendas. Sequere Christum, ut ipse esse mons possis*: Montes *enim* in circuitu ejus. *Quære in Evangelio, invenies solos cum Domino montem ascendisse Discipulos*. S.Amb. l. 5. in Luc. n. 41. Isai. 40. Psal. 124.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Christus ad functiones Sacerdotii sui, & ad bona opera se præparans vigiliis, secessu, oratione, nobis præbet exemplum. *Orat Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen, ut hominis formam impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster..... Obedientiæ Magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo*. Advocatum habemus apud Patrem. *Si advocatus est, debet pro meis intercedere peccatis*. Et erat pernoctans in oratione Dei. *Species tibi datur, forma præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cùm vis aliquod pietatis officium adoriri, quando Christus missurus Apostolos oravit prius, & solus oravit?* In electione Episcoporum, secundi ordinis Sacerdotum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, Dei voluntas exploranda & consulenda in oratione est, ut ii eligantur & consecrentur, quos ipse elegerit, vocaverit, miserit: *Neque* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron*. S.Ambr. ibid. num. 43. 1.Jo. 2.1. Hebr. 5.

20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei*. Quatuor benedictionibus Evangelicis, pro numero virtutum cardinalium, S. Lucas octo complexus est, quas S. Matthæus recensuit: *Beati pauperes spiritu*. Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, sæculum calcat, illecebrosa non quærit. *Beati qui esuriunt & sitiunt*: Qui enim esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit justus; quia *Justitia ejus manet in sæculum sæculi*. Unde in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalem, qua cibus justitiæ desideratur aut potus, quia virtus, quasi materia quædam virtutum est, ut justus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Habes prudentiam, cujus est flere occidua, & ea quæ æterna sunt, quærere: lugere sæcularia, quæ seipsa compugnent: Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, ut confundat sapientes: & qui ea quæ non sunt, destruat, ut quæ sunt, possit adipisci. *Beati eritis, cùm vos oderint homines*: Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine; sed persecutionem patiatur ex fide: sic enim ad passionis pervenitur coronam, si gratiam hominum negligas, divinam sequaris. S.Ambr. ibid. n. 64. 65. 66. 69. Psal. 111.

24. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram*. Non quoscùmque divites divina hæc maledictio ferit, sed *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur*, qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui censum ad communem usum datum, ad sublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor Psal. 48. 7.

S.Ambr.ibid. num. 69. cum charitate Dei pugnans, *Non census igitur, sed affectus in crimine est.* Timeant ergo divites, qui cor suum à terrenis opibus non abstrahunt; qui terrenis bonis utuntur, ut cupiditatibus suis satisfaciant, ut voluptates consectentur, ut præsentis vitæ sæculique deliciis tranquillè fruantur, & Christi crucem ac mortificationem rejiciunt ac vitent. Væ illis, quia habent consolationem suam, temporalem scilicet ac inanem: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Et quamquam tota ætate custodiæ miserabilis solicitas avara mens tendat excubias, " quo nulla pœna gravior est, successorum profutura compendiis anxio timo- " re servare; tamen quoniam avaritiæ studia & desideria congerendi, inani " quadam voluptate pascuntur; qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, " remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Nam *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Divites avari, superbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. *Agite nunc divites, plorate, ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.*

Psal. 75.6. Psal. 61.11. Prov.11.28. Jacobi ult.

25. *Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis!* Vita præsens, tempus est famis, abstinentiæ, jejunii, non saturitatis: tempus est fletus & lacrymarum, non risus & gaudii: tempus est interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus spiritui subjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium à patria cœlesti. Dives ille purpuratus saturabatur epulans quotidie splendidè, sed dirum *væ* sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. *Væ qui opulenti estis in Sion .... Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: qui canitis ad vocem psalterii .... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Verùm, ait Dominus, extrema gaudii vestri luctus æternus occupabit. *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: Ecce servi mei bibent, & vos sitietis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Non cibo solùm & potu, sed universim omni bono egebitis: *Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.*

Amos 6. 1. 4. 5. 6. Isai. 65.13.14. Psal. 33.11.

26. *Væ cùm benedixerint vobis homines; secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Quatuor vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Christus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui saturati estis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & sæcularis gaudii: *Væ vobis, qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cùm benedixerint vobis homines*, non tantùm boni, sed & mali, vobis adulando, vosque laudando! Væ vobis, si laudes eorum & applausus aucupemini, dissimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pseudoprophetæ, de quibus scriptum est: *Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis; & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus!* Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Ministri Domini, Doctores, & conscientiarum Moderatores: & cum S. Paulo dicant; *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*

Jer.5.30.31. Galat. 1.9.10.

26 Sed

26. *Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros*, &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Christi præceptum, Christiani proprius character est. *Amicos diligere, omnium est: inimicos, solorum Christianorum*. Benefacite his qui oderunt vos. *Quoniam autem homo constat ex animo & corpore: quod quidem ad animum attinet, inimicos diligemus castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatem revocando: quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipsos sublevando, cùm aliqua re egeant ad vitam necessaria*. Quòd autem id fieri possit, Dominus ostendit, ac docuit, qui charitatem Patris & suam, servata usque ad mortem obedientia, declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc inimici essemus secundùm tempus, Christus pro nobis mortuus est.... Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi; & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*.

Tertull. lib. Ad Scapul. S. Basilius in Regulis brevioribus, interrog. 128.

Rom. 5. 8.

Ephes. 5. 1. 2.

Benedicite maledicentibus vobis; benedicite, & nolite maledicere; *& orate pro calumniantibus vos*, Christum crucifixum, Stephanum protomartyrem pro inimicis orantes imitati, necnon patientiam & mansuetudinem Davidis Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius respondentis. *Et qui percutit in maxillam, præbe illi & alteram*. Sic Christus *cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè*. Sic agendo, ab homine quidem victus videris, sed diabolum vicisti, iram superasti, imò vincis inimicum: Sic enim indignantis impetus frangitur, ira sedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Evangelicæ Legis non in hoc solo posita est, ut ab inimico percussus non repercutiat; sed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus sit, ut procuret salutem fratris. Quod ad misericordiam pertinere hi maximè sentiunt, qui eis, quos multùm diligunt, tamquam filiis vel quibusdam dilectissimis suis, ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpè patiuntur. Et si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ùt eorum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent?

Petri 1. c. 2. 23

" Beda in hunc locum.

35. *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa; & eritis filii Altissimi; quia ipse benignus est super ingratos & malos*. Finis Legis charitas, quam sæpè Christus inculcat. Non affectu solùm, sed effectu diligendus proximus. Mutuum dandum absque usurarum exactione, maximè pauperibus. *Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum; sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris*. Hoc Legis præceptum, sed ultra progreditur Evangelii perfectio. Jubet Christus, ut cùm mutuum damus, id faciamus nihil ex mutuo, seu ratione mutui, non exigentes modò, sed sperantes; imò ut mutuum demus pauperi, etsi nulla spes sit recipiendæ sortis: jubet, ut sors pauperi, qui solvendo non est, misericorditer remittatur. *Date mutuum iis à quibus non speratis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hic damnum est, sed compendium. Minimum datis, multum recipietis: in terra datis, & id vobis solvetur in cœlo: fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: fœneratores esse desinitis, filii eritis Altissimi: eritis misericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & usurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo, quomodo boni fœneratores esse possitis, quomodo bonas quæratis usuras*.

Deuter. 15. 8.

S. Ambr. lib. de Tobia, c. 16.

Di-

Prov. 19. 17. *Dicit Salomon* : Fœnerat Domino , qui miseretur pauperi ; secundùm datum autem ejus retribuet . . . . *Putatis , quòd hominem subtraham vobis debitorem ? Deum provideo , Christum subrogo , illum demonstro , qui fraudare non possit . . . . Ille scribit , quicquid egenus acceperit : Evangelium ejus cautio est : ille promittit pro omnibus indigentibus : ille dicit fidem , quid dubitatis dare ? Si quis vobis dives hujus sæculi offeratur , qui fide promittat sua pro aliquo debitore , statim numeratis pecuniam : pauper est vobis Dominus cæli & conditor mundi hujus ; & adhuc deliberatis , quem quæratis fidejussorem* :

Tertul. lib. 4. Cont. Marc. cap. 17. *Mutuum date , nihil inde sperantes* . In veteri Lege usuram prohibuit Deus : in nova sortem ipsam remitti jubet pauperi reddere non valenti . *Prius igitur fuit , ut fructum fœnoris eradicaret , quo faciliùs assuefaceret hominem ipsi quoque fœnori , si fortè , perdendo , cujus fructum didicisset amittere . Hanc enim dicimus operam Legis fuisse procurantis Evangelio . Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum disciplinæ Christianæ nitorem , primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat* . Quidam Christianæ illius disciplinæ radii promicant Ecclesiastici 29. 10. & seq. *Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt , sed fraudari gratis timuerunt . Verumtamen super humilem animo fortior esto , & pro eleemosyna non trahas illum . Propter mandatum assume pauperem : & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum . Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum : & non abscondas illam sub lapide in perditionem . Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi , & proderit tibi magis , quam aurum* .

36. *Estote ergo misericordes , sicut & Pater vester misericors est* . Homo innocens , magnitudinis & potestatis Dei gerebat imaginem , accepto in creaturas inferiores imperio . Homo lapsus , & similis jumentis insipientibus per peccatum factus , cui nasci culpa , vivere pœna , mori necessitas , propriæ miseriæ semper & ubique portat imaginem . Homo reparatus, qui misericordiæ Dei opus est , divinam illam perfectionem debet imitari : S. Augustin. *Estote misericordes* , &c. *Summa Religionis , imitari quem colas* . Deum colimus summè misericordem , non solùm erga bonos , sed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum . Filii ejus sumus per gratiam adoptionis : illius itaque misericordiam debemus imitari . 1. Non judicando temerè de proximo , in partem benigniorem opera ejus interpretando , si dubium sit , quo fine fiant ; neminem nobis ipsis non præponendo coram Deo : *Nolite judicare , & non judicabimini* . 2. Misericordiam in proximum exercere debemus , non condemnando cum acerbitate eos ipsos , quorum peccata manifesta sunt ; non exaggerando eorum culpas , non vulgando ; sed minuendo , excusando , celando , quantum veritas & justitia patiuntur : *Nolite condemnare , & non condemnabimini* . 3. Misericordiam in proximum exercere debemus , injurias nobis illatas ipsi remittendo . Quod quidem medium omninò necessarium est ad remissionem peccatorum nostrorum obtinendam : *Dimittite , & dimittemini* . Quod proximo dimittimus, leve est ; quæ nobis à Deo remittuntur injuriæ , gravissimæ sunt , infinitæ sunt . Nonnè rationi fideique renuntiasse videtur , qui commutationem sibi tam opportunam respuit ? 4. Misericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus . Dare non cunctetur charitas , quod se redditurum promittit Veritas : *Date , & dabitur vobis* . Tanta Dei bonitas est , ut cùm imperare jure suo possit , ut indigenti proximo subveniamus , ad id officiis nos invitare dignetur promissione mercedis amplissimæ , pretiosissimæ , infinitæ , æternæ , quæ non alia , quàm ipse est . *Mensuram bonam , & confertam , & coagitatam , & supereffluentem dabunt in sinum vestrum* . Gloriam suam cum nostra utilitate & suprema felicitate conjunxit .

39. *Dicebat autem illis & similitudinem : Numquid potest cæcus cæcum ducere ? Nonne ambo in foveam cadunt ?* Quis ignarum Medicum ? Quis imperitum in rebus suis gerendis Procuratorem eligat ? Salutem suam non diligit, qui conscientiam suam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Pastores, nec oves, nec directores, nec eos, qui ab ipsis diriguntur, absolvit : ambo in foveam cadunt. Esto, nesciant esse peccata quæ faciunt, scire tamen renentur, & absolutè possunt. Volentes igitur peccant, tametsi ignorantes. *Quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse, quod fecit : ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati ; quod tamen factum peccatum fuit ; hoc enim factum est, quod fieri non debuit*. Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum est, & causa peccati, & pœna peccati, quia Deus justo judicio pluit super peccatores laqueos : & *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates*. S. Aug. lib. 1. Retract. c. 15. S. Aug. ubi.

Cæcus est 1. Qui suam priùs quàm alienam vitam non discutit : *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras ?* Qui seipsum priùs quàm alterum non redarguit : *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns ?* 3. Qui se priùs quàm alium non emendat : *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui*.

43. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos*. Ex fructibus de arbore judicare licet : ex vita & operibus de Directore. Opera manifestè mala, verba seductionis, doctrina & opiniones Ecclesiæ, Fidei, & sanctiori morum Disciplinæ contrariæ, trabem in oculo esse indicant, nec tutum esse talem sequi ducem. Contra verò, bonos Pastores & Directores probat doctrinæ sanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Fructus cordis carnalis sunt fornicatio ; immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, dissensiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comessationes, &c. Fructus cordis spirituales sunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, continentia, castitas, &c. Boni fructus non sunt præclari sermones, aut insignia quædam & per se laudabilia opera ; sed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Christi odorem circumquaque diffundit, & Spiritum ejus demonstrat. A Deo assiduis precibus petenda est prudentia spiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoscendum homines Dei, & discernendum spiritus, utrum ex Deo sint. Cùm revelatur hypocrisis, cùm cupiditas foras prodit, cùm ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cùm per viam latam ducit, illi credere, illum sequi, cæcam illi obedientiam exhibere, illusio est, cæcitas est. Galat. 5.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. **C**Um *autem implesset omnia verba sua in aures plebis*, cùm superiorem sermonem ad populum absolvisset, *intravit Capharnaum*. *Centurionis autem cujusdam servus malè habens erat moriturus*, proximus morti ;

ti : *qui illi erat pretiosus* , imprimis charus . *Et cùm audisset de Jesu* , quòd in urbem advenisset , & miracula plurima ederet , *misit ad eum Seniores Judæorum* , Magistratus , aut Præpositos Synagogæ , *rogans eum* , *ut veniret* in ædes suas , *& salvaret servum ejus* . *At illi cùm venissent ad Jesum, rogabant eum solicitè* , *dicentes ei* : *Quia dignus est* , *ut hoc illi præstes* , quod postulat beneficium : *Diligit enim gentem nostram* , ob cultum unius veri Dei , cujus nos populum & adoratores esse novit : *& Synagogam* , suis sumptibus , *ædificavit nobis*.

6. 7. 8. 9. 10. Jesus autem ibat cum illis . *Et cum jam non longè esset à domo* , *misit ad eum Centurio amicos* , *dicens* : *Domine* , *noli vexari* , ne te fatiges ; *non enim sum dignus* , *ut sub tectum meum intres* . *Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus* , *ut venirem ad te* : ne quidem me dignum existimavi , qui coram te me sisterem , & ipse tibi supplicarem; sed patronos & intercessores adhibui : *Sed dic verbo* , *& sanabitur puer meus* : Solo verbo & imperio servum meum sanare potes . *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus* , *habens sub me milites* , *& dico huic* , *Vade* , *& vadit* : *& alii* , *Veni* , *& venit* ; *et servo meo* , *Fac hoc* , *et facit*. Licèt enim homo sim majoribus potestatibus subjectus , Militibus tamen, qui mihi subditi sunt , & servo meo jubeo ; & illi ad nutum mihi protinùs obediunt : quantò magis tibi , qui Deus es , parebit morbus , ut fugiat ; sanitas perfecta , ut statim succedat ! *Quo audito* , *Jesus miratus est* : *et conversus sequentibus se turbis dixit* : *Amen dico vobis* , *Nec in Israel tantam fidem inveni* . Verè non inveni tantam fidem , etiam in Israel , ita illuminatam , ita humilem , ita actuosam & efficacem . Confer cum *Matthæi* 8. ubi hæc uberiùs exposita .

11. *Et factum est deinceps* , *die sequenti* , *ibat in civitatem* , *quæ vocatur Naim* : sitam in Tribu Issachar , in finibus Tribus Zabulon , quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem , in secundo milliario montis Thabor , ad Meridiem , non procul à Nazareth & Endor : *et ibant cum eo Discipuli ejus*, *et turba copiosa*.

12. 13. *Cùm autem appropinquaret portæ civitatis* , *ecce defunctus efferebatur* , ad sepulchrum (nam Judæorum sepulchra extra urbes erant) *filius unicus matris suæ* : *et hæc vidua erat* , cui nulla ampliùs spes prolis : Quæ quidem circumstantiæ ad luctus magnitudinem significandam pertinent . Tritum apud Hebræos proverbium : *Luctus sicut in morte primogeniti* . *Et turba civitatis multa cum illa* , quæ funus prosequebatur : *Quam cùm vidisset Dominus* , *misericordia motus super eam* , illi pio compatiens affectu , *dixit illi* : *Noli flere*.

Jerem. 6. 26. Zachar. 12. 10.

14. 15. *Et accessit* , ultrò , non rogatus : *et tetigit loculum* , seu lectum in quo mortuus efferebatur . *Hi autem* , *qui portabant* feretrum , *steterunt*. *Et ait* : *Adolescens* , *tibi dico* , *Surge* . Non orat , sed imperat , se mortis & vitæ supremum dominum ostendens . *Et resedit* , statim surrecto corpore sedit in feretro , *qui erat mortuus* , *et cœpit loqui* , se redivivum evidentibus indiciis ostendens . *Et dedit illum matri suæ* , quæ lugebat amissum , ut illam in viduitate solaretur & adjuvaret .

16. 17. *Accepit autem omnes* , huic miraculo præsentes , *timor* reverentiæ erga Deum , *dicentes* , quo affecti dicebant : *Quia Propheta magnus* , ille à Deo promissus , potens opere & sermone Messias ; *surrexit in nobis* , inter nos apparuit : *& quia Deus visitavit plebem suam* ! Redemptorem dando tandiù desideratum & expectatum . *Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo* , *& in omnem circa regionem* . [Hujus miraculi famam in Ju-

dæam

dæam universam , finitimasque regiones propagata est .

18. 19. 20. *Et nuntiaverunt Joanni* , qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joannis vincula , quibus à Synedrio jussus sit alligari Hierosolymis , frustra quidam comminiscuntur) Nuntiaverunt (ait Evangelista noster) Joanni Baptistæ *Discipuli ejus de omnibus his* , quæ de Jesu & admirandis ejus operibus audiverant . *Et convocavit duos de Discipulis suis Joannes* (illis nempè aditus ad præceptorem ab Herode non negatus , qui Joannem reverebatur) *& misit ad Jesum , dicens : Tu es qui venturus es , an alium expectamus* ? Minimè dubitabat , quin Jesus esset Messias à Deo promissus , verusque Deus : non enim ignorabat , quem ex matris utero in utero Virginis cognoverat : non ignorabat , super quem Spiritum Sanctum descendentem in specie columbæ viderat in baptismo , & vocem Patris audiverat dicentem : *Tu es Filius meus dilectus , in te complacui mihi* : Non ignorabat , quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi : de quo prædicaverat Judæis : *Qui post me venit , prior me est : ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni* , &c. *Medius vestrum stetit , quem vos nescitis* . Hanc igitur interrogationem in ore Discipulorum suorum posuit , ut à Christo erudirentur , ac ipsiusmet testimonio & miraculis discerent , Messiam esse à Deo promissum Israeli , præter quem alius non erat expectandus . *Cùm autem venissent ad eum viri* , missi à Joanne , *dixerunt : Joannes Baptista misit nos ad te , dicens : Tu es qui venturus es , an alium expectamus* ?

21. 22. 23. *In ipsa autem hora multos curavit à languoribus , & plagis , & spiritibus malis , & cæcis multis donavit visum* . Miraculis ostendens , quis esses . *Et respondens , dixit illis : Euntes renuntiate Joanni , quæ audistis & vidistis : quia cæci vident , claudi ambulant , leprosi mundantur , surdi audiunt , mortui resurgunt , pauperes evangelizantur* : ut revocari in dubium jure non possit , Prophetarum vaticinia de Messia venturo in me fuisse completa . *Et beatus est , quicumque non fuerit scandalizatus in me* ; qui scandali & lapsus occasionem ex me , id est , ex tenui conditione mea , ex paupertate , ex imminentibus vexationibus , ex acerbitate & ignominia mortis , non sumpserit . Confer cum *Matthæi cap.* 11. ubi hæc uberiùs exposita . Isai. 35. 5. & c. 61. 1.

24. 25. 26. 27. 28. *Et cùm discessissent nuntii Joannis , cœpit de Joanne* , id est , in Joannis commendationem , *dicere ad turbas : Quid existis in desertum videre , arundinem vento agitatam* ? hominem levem & inconstantem ? *Sed quid existis videre , hominem mollibus vestimentis indutum* ? *Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis* , qui vestibus pretiosis & magnificis induti sunt , & in deliciis vivunt , *in domibus Regum sunt* : non in deserto quærendi . *Sed quid existis videre , Prophetam* ? *Utique dico vobis , & plus quàm Prophetam* : antiquis omnibus Prophetis præstantiorem . *Hic est , de quo scriptum est : Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam , qui præparabit viam tuam ante te* . Non iisdem omninò verbis , eodem tamen sensu Malachiæ vaticinium citarunt Christus Dominus & Evangelista noster . *Dico enim vobis : Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptista nemo est ; qui autem* (ut existimatis) *minor est in regno Dei , major est illo* . Ego , quem vos parvifacitis , & minorem Joanne putatis , major sum Joanne , ut ipsemet palam testatus est , Regnum Dei nonuntians . Confer cum *Matthæi* 11. Malach. 3. 1.

29. 30. *Et omnis populus audiens , & Publicani justificaverunt Deum* , Dei consilium justum esse prædicaverunt , summamque ejus bonitatem ac misericordiam gra-

grato animo collaudarunt, *baptizati baptismo Joannis*, in pœnitentiæ indicium, cujus præco missus erat Joannes: *Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo*. Propositum Dei, quo clementer decreverat Judæos per Joannem ad pœnitentiam excitare, certa fide facta, priores culpas se misericorditer condonaturum, admirati sunt rudes & vitæ minus probatæ homines, promiscuum vulgus & publicani: contra verò aspernati sunt in semetipsis Pharisæi, qui cæteris doctiores & sanctiores videbantur, freti ritibus & factis quibusdam speciosis. Hæc esse Christi verba, non Evangelistæ, probabilius est.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus*, istius temporis, *& cui similes sunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veteribus Codicibus Græcis, Latinisque non habentur; nec ea legerunt S. Ambrosius, Theophylactus, Syrus & Arabs Interpretes. *Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis* lætiora, *& non saltastis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quasi lamentati sumus, *& non plorastis: Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, austeritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis: Dæmonium habet. Venit Filius hominis*, ego ipse, *manducans & bibens*, cibo communi usus, omnibus se accommodans, ut facili conversatione & comitate sua, quasi lætiore tibiarum cantu, ad cœlestis patriæ amorem omnes alliceret; *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum*: Nec Joanni viro austero, nec mihi credidistis; sed & illum, & me calumniis atrocissimis impetivistis. *Et justificata est Sapientia ab omnibus filiis suis*: Et sapientissimum Dei consilium, quo Joannem præconem pœnitentiæ miserat primùm, victu multò severiore, quàm esset Pharisæorum, qui vitæ austeritate gloriabantur, deinde Jesum facili conversatione & comitate sese hominibus accommodantem, approbatum est & laudatum ab omnibus, qui per gratiam facti sunt filii Sapientiæ, quibus Increata & Incarnata Sapientia Jesus Christus *dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*. Confer cum Matthæi 11. ubi hæc uberius exposita.

Joan. 1. 36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit*, mensæ accubuit, in lecto stratus pro more regionis.

Marc. 14. 3. 37. 38. *Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit, quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: & stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat*. Mulier *quæ erat in civitate*, sive Naim, sive potiùs Jerusalem, quæ antonomasticè civitas dicta, cujus veluti suburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ sororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parùm pudicæ; famosa, quæ omnibus erat scandalo ob luxum & amatores multos, moresque meretricios. Unde Veterum plurimi ipsam ex illis fœminis fuisse censent, de quibus Jesus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipsamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios S. Joannes Chrysostomus Homilia 61. in Joannem; S. Hieronymus Præfatione in Osee Prophetam, & Commentario in cap. 26. Sancti Matthæi; Sanctus Ambrosius lib. 6. in Lucam; Sanctus Augustinus in Psalmum 125. Sanctus Gregorius M. Homilia 33. Venerab. Beda Lib. 3. in Lucam cap. 7. &c. Peccatricem ergo ea solùm ratione ab Evangelista nostro nuncupatam, quòd non satis accurata esset ac religiosa in servanda

Lege

Lege Sabbati, & quòd capillos suos diebus Sabbati intorqueret atque componeret; ac *Magdalenam* appellatam à voce *Megdela*, vel *Meggadela*, quæ plicatricem muliebrium capillorum significat, recens figmentum est ex Libris Talmudicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Maria Magdalena, & cum Maria Lazari sorore, an ab utraque, vel ab alterutra diversa, quæstio est eruditorum virorum Dissertationibus vexata. Græcos Patres penè omnes Peccatricem mulierem de qua hic Evangelista noster, à Maria Lazari sorore distinguere: Latinos Patres contrariam plerumque propugnare sententiam, & Mariam Lazari sororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Scripturæ Sacræ palam apertèque repugnare: eidem tamen magis esse consonam Latinorum Patrum sententiam, olim ostendi Dissertatione 17. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi I. Nec ab ea dimovent assertione Dissertationes à Viris ingenio doctrinaque clarissimis eo de argumento nuper editæ: Horum enim argumenta me occupasse ac diluisse confido. In his porrò *Si quis contentiosus videtur esse, nos hanc consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei*. Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Evangelista nostro proprio nomine non vocatur Maria Lazari soror, vel Maria Magdalena? Respondeo, ibi nomen ejus poni, ubi sola laus ejus prædicatur; hic subticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiusque Matthæi nomen retinent SS. Marcus & Lucas, ubi de Publicani vocatione agitur. 1. Cor. 11. 16.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocari non ex præsenti statu, sed ex vita anteacta, probabile est, ut Galatas 2. 15. *Nos natura Judæi, non ex gentibus peccatores*. Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius conversio, cùm tamen antea & à demoniis ipsam corporaliter vexantibus, & à peccatis liberata fuisset à Christo Jesu. Sic verbum, *Erat*, accepit Syrus Interpres: *Iste si esset Propheta, nosset, quænam sit, & qualis rumor ipsius: siquidem peccatrix est mulier, quæ tetigit ipsum*. Hæc *ut cognovit, quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domesticisque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabastrum unguenti*, seu vasculum ex alabastrite, plenum unguento pretioso. Et manens retrò juxta pedes ejus, præ pudore & sensu indignitatis suæ, lacrymis pedes ejus rigavit; peccata deflens sua, eorumque remissionem à Christo his vocibus quovis sermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis sui tergebat, ut eos Christi obsequio consecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus struendos abusa fuerat. *Et osculabatur pedes ejus*, in casti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Orientalium, non caput tantùm, quod fieri honoratis hominibus solebat, sed ipsos etiam pedes, ne quid ad summam animi demissionem testandam deesset.

39. *Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum* ad convivium, *ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est*: Sciret, cujus vitæ sit ac famæ, nec ab ea se tangi permitteret. Pharisæorum enim hoc erat scitum, Flagitiosorum hominum contactu, non minùs quàm leprosorum, se contaminari: quod falsum erat. Et ut vera fuisset Pharisaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo solùm capite, sed & in eo, quòd Jesum Prophetam non esse judicaret ex eo, quòd nosse non videretur, quæ & qualis esset mulier. Quasi verò Prophetæ omnia noverint, non ea tantùm, quæ placet Deo illis revelare; ut probat exemplum Elisæi 4. *Reg*. 4. 27. Ideò Jesus, cui interiores Pharisæi cogitationes erant per- S. Petr. Chrys. serm. 91.

spectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat.

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magister dic.* Loquendi veniam comiter petit ab hospite, ejusque captat attentionem, ut illi salutaris sit instructio & correctio: tum proposita parabola ostendit sibi notum esse, quæ & qualis esset femina, quis & qualis Pharisæus, non in exteriori tantùm conversatione, sed & in intimis cordis penetralibus. Ita se non modo Prophetam, sed Deum esse, & divino consilio permisisse demonstravit, ut ad eum mulier peccatrix accederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fæneratori, seu creditori (inquit Jesus:) *unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*; ille plus decuplo, quàm iste. *Non habentibus illis, unde redderent, donavit utrisque*: debitum utrique liberaliter remisit: *Quis ergo eum plus diligit?* Secundùm Textum Græcum: *Quis ergo eum plus diliget?* Christus, secundùm Vulgatam lectionem de dilectione prævia remissioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit misericors creditor, interrogasse videtur: secundùm Textum Græcum, de dilectione debiti remissionem consequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui majus debitum gratis condonatum est. *Respondens Simon, dixit: Æstimò, quia is plus diligit, cui plus donavit.* Rationi consentaneum responsum Christus summa æternaque Ratio approbat: *Rectè (inquit) judicasti.*

Hujus Parabolæ finis est ostendere Pharisæo, Mulierem illam, quam despiciebat ceu peccatricem, & cujus contactu Christum contaminari indicabat, ipso Simone longè sanctiorem esse; siquidem plus Christum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris signa exhibuit. Fœnerator seu creditor in illa Parabola, Deus est, sive Christus Jesus: duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum: quin & ardentiùs erat imposterum dilectura ob beneficium remissionis peccatorum, ex quo dilectio, quæ, donante Deo, qui prior dilexit nos, præcesserat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46. 47. *Et conversus ad mulierem*, quæ retrò ad pedes ejus erat provoluta, *dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis* abluendis *non dedisti*, ut hospitibus peregrè advenientibus fieri solet: *Hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit*, in signum amoris pœnitentis, & periculum animæ suæ ex peccatis imminens lugentis; ut olim Esther Regina, de qua scriptum est: *Confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletus & luctus apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit: Et deprecabatur Dominum Deum Israel.* Pergit Christus: *Osculum mihi non dedisti*: Ne uno quidem oris osculo me venientem excepisti: *Hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo*, etiam communi, *caput meum non unxisti*, quod perfunctoriæ fuisset amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioso) *unxit pedes meos.* Convivis oleum affundi solitum, Psalmi 23. verba probant. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Causam remissionis peccatorum Christus indicat: Charitas enim est, quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur: sine vero Dei amore non remittentur: *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Mensura remissionis pec-

Esther 14. 1.

Psal. 23. 5. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quam preclarus est.

catio-

catorum, dilectio Dei est. Multa dimittuntur ei, qui magis diligit: minùs ei dimittitur, qui minùs diligit: nihil ergo dimittitur ei, qui non incipit saltem diligere Deum ut omnis justitiæ fontem, ut loquitur sacra Synodus Tridentina. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Ille minùs diligit, qui se minùs peccatorem, imò justum existimans, nec Christi gratia sibi opus esse confidens, ut qui Legis operibus sit justificatus, ut præsumebat Pharisæus ille, modica aut propè nulla dilectionis signa Christo exhibet. *Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quàm parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, & si non lacrymas: non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier, quæ noverat, quid sanaretur, & à quo sanaretur. O Pharisæe, ideò parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris: non quia parum dimittitur, sed quia parum putas esse quod dimittitur.* S. Aug. hom. aliàs 23. inter 50.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Hæc verba summa cum potestate dicta, quorum sensus est: Per me tibi condonantur, qui cum hac potestate in mundum veni. S. Aug. ser. 99.

49. *Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit.* Quis aut quantus hic est, qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium est, sibi arrogat? Et discumbentes, & mulier illa noverant, hominem non posse peccata dimittere. Cùm ergo omnes hoc nossent, illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quàm hominem esse intellexit.

50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit.* Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, qua credidisti, me tibi posse remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata, te salvam fecit à peccatis tuis. Hunc locum sic explicat Tertullianus libro 4. adversùs Marcionem, cap. 18. ex hujus historiæ serie probans Dominicæ carnis veritatem: *Illius autem peccatricis fœminæ argumentum* (inquit) *eò pertinebat, ut cùm pedes Domini osculis figeret, lacrymis inundaret, crinibus detergeret, unguento perfunderet, solidi corporis veritatem, non phantasma inane tractaverit. Et ut peccatricis pœnitentia secundùm Creatorem meruerit, veniam præponere solitum sacrificio. Sed etsi pœnitentiæ stimulus ex fide acciderat, per pœnitentiam ex fide justificatam, ab eo audiit: Fides tua te salvam fecit, qui per Abacuc pronuntiarat: Justus ex fide sua vivet.* Abi secura de remissione peccatorum; tranquillo animo esto: *Vade in pace.*

Sensus Moralis.

2. 3. *Centurionis cujusdam servus malè habens, erat moriturus; qui illi erat pretiosus. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus.* Dominis pretiosa sit servorum vita temporalis, pretiosior animæ salus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter sua commoda eos diligant, sicut diligunt equos & canes; sed propter Christum communem Dominum: illorum conversioni consulant & sanctificationi, pro illis Christo supplicent, Sanctorum & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipsos commendent: illos denique tractent ut *charissimos in Domino fratres.* Sapientem audiant, imò Spiritum sanctum per os ejus dicentem: *Servus sensatus sit dilectus quasi anima tua . . . Ne defraudes il-* S. Paul. epist. ad Philemonem. Eccl. 7. 23.

lam libertate, neque inopem derelinquas illum.

6. *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres.* Christum in cor nostrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiducia. Nemo Christi gratia dignus est, nisi qui se dignum sincerè existimat; qui gratiæ ejus omnipotentissimam virtutem agnoscit & confitetur ad sanandum animas à morbis cupiditatum noxiarum. Christum in domo corporis nostri per Communionem Sacramentalem recipere nihil prodest; contrà, obest plurimùm, nisi per communionem spiritualem, per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. *Cùm appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*, &c. Adolescens ille defunctus, peccatoris typus est, nondum tumulo pravi habitûs & perversæ consuetudinis sepulti. Illi interdum misericorditer occurrit Christus, loculum quo mortua effertur Anima, id est corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum sistat, quibus in abyssum damnationis effertur. Sed frustra corpus tangeret, nisi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficacissima voce gratiæ suæ spiritaliter mortuum suscitaret. S.Aug.ser.98. alias 44. de Verbis Dom. *Adolescens, tibi dico, surge.* Tribus mortuis, quos Christum suscitasse in Evangelio legimus, tria peccatorum genera figurata sunt, quos hodièque suscitat Christus. Filia enim Principis Synagogæ intùs erat in domo, nondum erat elata in publicum. Ibi intùs suscitata est, viva parentibus reddita. Filius Viduæ nostræ jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulchro; parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat sepultus, immò fœtebat quatriduanus in monumento: Sunt ergo qui peccatum intùs in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim Dominus: Matth. 5.28. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Nondum accessit corpore, consensit corde: mortuum intùs habet, nondum extulit. Et ut fit, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente, *Surge*: condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, revivìscit in cogitationis secreto: Facta est ita resurrectio animæ mortuæ intùs intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid illi desperati sunt? Nonne & illi juveni dictum est: *Tibi dico, Surge?* Nonne & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si fortè commonitus & commotus verbo veritatis, ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non sinat eos videre, quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cùm reprehenduntur; hi consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Quo quisque modo mortuus sit, celeriter à peccato resurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intrà domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit, admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intùs, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo revivìscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè jam urgetur consuetudinis pondere; nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecùs per ipsum vivificare; solvendum Discipulis tradere.

Et

Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Vidua hæc adolescentis mater, typus est Ecclesiæ, quæ Sponsi sui præsentia visibili destituta in terris, quodammodò vidua est. Luget non unum filium, sed plurimos spiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quasi filium unigenitum; ita singulos amat, ita chara illi est singulorum salus. Nihil per seipsum potest mortuus, pro illo flet Ecclesia; piæ matris lacrymis cor Jesu movetur, illum suscitat verbo suo; surgit mortuus, loquitur per confessionem, dat vitæ signa, redditur Matri: *Et si grave peccatum est quod pœnitentiæ tuæ lacrymis ipse lavare non possis, fleat pro te mater Ecclesia, quæ pro singulis tamquam pro unicis filiis vidua mater intervenit; compatitur enim quodam spiritali dolore naturæ, cùm suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit vergere.* Viscera sumus de visceribus ejus... Doleat igitur pia mater, turba multa compatiatur bonæ parenti. Jam resurges à funere, jam liberaberis à sepulchro: stabunt illi ministri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes; unius enim exemplo plurimi corrigentur: Laudabunt etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis indulserit. S.Ambrof.l.5. in Luc.n.92.

16. *Accepit autem omnes timor, & magnificaverunt Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam.* Conversio peccatorum, Incarnationis Filii Dei fructus & argumentum est. Has conversiones fideles admirantur; carnales homines non solùm irrident, sed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & misericordia Dei illos à sæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. *Et convocavit duos de Discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Pastores, Doctores, Concionatores, Moderatores conscientiæ, discipulos suos ad Jesum mittere & ducere, non sibi ipsis illigare & devincire debent. Tunc animarum salus rectè procuratur, cùm Dei & Jesu Christi verbo, inspirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Joannis & Discipulorum ejus in eo posita erat, ut venturum Redemptorem expectarent. Expectabant authorem fidei Christum: nos eumdem in secundo adventu expectamus fidei ac justitiæ consummatorem & remuneratorem.

22. *Euntes renunciate Joanni, quæ audistis & vidistis*, &c. Missionem suam, quæ extraordinaria est, Christus Jesus miraculis confirmat, quæ non modò in corporibus, sed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat: *Cæci vident*. 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant*. 3. Peccatorum maculas emundat: *Leprosi mundantur*. 4. Cordis aures aperit, ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt*. 5. Peccatoribus maximè induratis animæ vitam restituit: *Mortui resurgunt*. 6. Pauperibus, humilibus, mansuetis, divitias fidei, & Evangelicarum veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes evangelizantur*.

24. *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Ut quis in deserto, in solitudine, in Monasterio Deo fidelis sit, nec arundini vento agitatæ similis, necesse est, ut sancti Præcursoris exemplo. 1. Gratiæ vocationem sequatur. 2. Ut Dei verbo nutriatur, ac rerum cœlestium meditationibus pascatur. 3. Gratiæ Christi unicè innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & à luxu deliciisque sæculi penitùs alienam. 5. Nullam cum hominibus secundùm carnem & pravos sæculi mores viventibus foveat societatem. 6. Christum expectet venturum in gloria, ejusque

que adventum expectans, omnium præsentis sæculi consolationum privationem patienter sustineat. 7. Ex sacro secessu non exeat, nisi Christi impulsu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil à mundo expectet præter persecutiones, exemplo Joannis aliorumque Sanctorum. Vita Religiosa tutior. In Monasteriis Deo consecrati vivunt puriùs, cadunt rariùs, resurgunt frequentiùs, moriuntur securiùs.

26. *Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & plus quàm Prophetam*, &c. Pastor Animarum & Conscientiarum Moderator S. Joanni Baptistæ similis esse debet. 1. Lumine divino sit illustratus, Dei verbo plenus, in via Dei eruditus, Evangelicis documentis, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulis instructus: *Prophetam*. 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conspicuus sit; Christum Jesum non procul videat, sed quasi digito demonstret, ejusque imaginem omnibus vitæ suæ operibus exprimat, ut S. Joannes: *Et plus quàm Prophetam*. 3. Legitimè vocatus & missus sit à Deo per potestatem Ecclesiæ à Christo traditam & ab Apostolis continua successione derivatam: *Ecce ego mitto*. 4. Angelus sit innocentia vitæ, castitate morum; in cœlum ascendat oratione & cœlestium bonorum amore, in terris versetur humilitate, charitate, zelo in procurandis Ecclesiæ utilitatibus & salute animarum: *Angelum meum*. 5. Una illius cura sit, unum negotium, viam Jesu Christi in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgàre Pœnitentiæ operibus & sacramento; probare, an sincerè in viis Dei ambulent, antequam ad Communionem corporis Christi admittantur: *Qui præparabit viam tuam ante te*.

39. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti. Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat*. Mulierem quæ non peccatrix solùm, sed totius civitatis facta fuerat ipsa peccatum, Christus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de salute desperandum ostendat, modò veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus conversione peccatricis Evangelista noster describit. 1. Peccator cognoscere debet per fidem, Christum Salvatorem nostrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda venisse: *Ut cognovit, quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi*. 2. Per orationem & pia desideria quærendus est. 3. Sine mora quærendus, ne salutis opportunitas amittatur: *Ut cognovit*. 4. Fide viva ad Jesum accedendum est. 5. Cordis motibus & affectibus Deo supplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum: *Stans retro secus*. De culpa, non de pœnitentia erubescendum est coram hominibus. Imitanda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio, ubi suus Medicus recumbebat, & quæsivit pia impudentia sanitatem: Quæ frontosa fuerat ad perditionem, frontosior facta est ad salutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hic peccatori verè pœnitenti opportunus, ut qui malè ambulavit, vestigia recta quærat, & in illo compleatur, quod à Rege Propheta dictum est: *A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet*. 8. Nulla prætermittenda occasio est deflendi peccata, & Christi pedes lacrymis rigandi, ut laboriosо pœnitentiæ baptismate omnia vitæ præcedentis delicta abstergantur: *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus*. Pœnitentiæ lacrymæ incipere debent, non finiri, quia tota vita Christiani perpetua pœnitentia esse debet: *En mutatur ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum: imò super cœlos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum pro-*

Psal. 36.

S. Pet. Chrys. ser. 93.

prosilit lacrymarum : ut juxta Psalmistam & de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ omnes quæ super cælos sunt , laudent nomen Domini . O quanta vis in lacrymis peccatorum ! rigant cælum , terram diluunt , extinguunt gehennam , delent in omne facinus latam divinæ indignationis sententiam . . . In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda , ut suo fonte mulier in novum baptisma suorum dilueret illuviem peccatorum .*

9. Omnia quibus ad Deum offendendum abusus est peccator , sive animi, sive corporis , sive fortunæ bona , ad satisfaciendum Deo convertere debet : *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem* (ait Apostolus :) *ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem* . Hoc mulier peccatrix in conversione sua præstitit : *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus , & capillis capitis sui tergebat , & osculabatur pedes ejus , & unguento ungebat* . Oculis terrena concupiverat , sed hos jam per pœnitentiam conterens , flebat . Capillos ad compositionem vultus exhibuerat , sed jam capillis pedes Domini tergebat . Ore superba dixerat , sed pedes Domini osculata , os in Redemptoris sui vestigiis figebat : *Quot ergo in se habuit oblectamenta , tot de se invenit holocausta : convertit ad virtutum numerum , numerum criminum ; ut totum serviret Deo in pœnitentia , quicquid ex se Deum contempserat in culpa* . Capillis capitis sui tergebat , ut juxta Psalmistam , verticem capilli , quo perambulaverat in delictis suis , in sanctitatem tali verteret servitute : *Et osculabatur pedes ejus* . Præcesserant intervenientes lacrymæ , ut oscula devota sequerentur, quia *Lacrymæ satisfactionis sunt documenta : oscula sunt reconciliationis indicia* . 10. Pedes Domini ungendi ; misericordiæ unguentum in pauperes effundendum . Superflua egenis impendenda : Capilli superflua corporis : ex iis quæ abundant , succurrendum indigentibus . *Superflua divitum , necessaria pauperum : Tibi superflua sunt , sed Domini pedibus necessaria sunt* .

Rom.6.19.

S. Gregor. M. homil. 33. in Evang.

S.Pet.Chrys.

S.Augustin.

Peccatricis hujus pœnitentiam imitemur : ad pedes Jesu procumbamus ; nondum enim possumus ad caput venire ; quia *peccator ad pedes , justus ad caput* . Sicut torrentem lacrymas fundamus die ac nocte , & non taceat pupilla oculi nostri : *Quàm magna deliquimus , tam granditer defleamus : alto vulneri longa & diligens medicina non desit ; pœnitentia crimine minor non sit* . *Venite adoremus , & procidamus ante Deum , ploremus coram Domino qui fecit nos* . Lamentari eum putamus ex toto corde ; jejuniis , fletibus, " planctibus Dominum deprecari , qui ex primo criminis die lavacra quoti- " die celebrat , qui epulis affluentibus pastus , & sagina largiore distentus , " cruditates suas postridie ructat , nec cibos & potus suos cum pauperum " necessitate communicat ? Qui hilaris ac lætus incedit , quomodo mortem " suam deflet ? An illa ingemiscit & plangit , cui vacat cultum pretiosæ ve- " stis induere ; nec indumentum Christi , quod perdidit , cogitare ? accipere " pretiosa ornamenta , & monilia elaborata , nec divini & cœlestis ornatus " damna deflere ? Tu licèt ornamenta peregrina & vestes sericas induas , nu- " da es . Auro te licèt & margaritis , gemmisque condecores , sine Christi " decore deformis es . Et quæ capillos tuos inficis , vel nunc in doloribus " desine . Et quæ nigri pulveris ductu oculorum lineamenta depingis , vel " nunc lacrymis oculos tuos ablue . Si quem de tuis charis mortalitatis exi- " tu perdidisses , ingemisceres dolenter & fleres . Facie inculta , veste muta- " ta , neglecto capillo , vultu nubilo , ore dejecto , indicia mœroris osten- " deres . Animam tuam miser perdidisti , spiritaliter mortua supervivere hic " tibi , & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti , & non acriter plangis, " non jugiter ingemiscis ? Non te vel pudore criminis , vel continuatione " lamentationis abscondis ? " Un-

S.Ambr.l.6. in Luc.

S.Cyprian.

Idem lib.de Lapsis.

2.Cor.2. 14. Unguento pedes Christi Jesu ungamus : *Christi bonus odor sumus Deo*, bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo spiritales hostias in odorem suavitatis.

Capillis pedes Christi tergamus, pauperum miseriam sublevantes. Rigat " namque lacrymis Redemptoris pedes, sed capillis suis non tergit, qui ut- " cumque proximorum doloti compatitur, sed tamen eis ex his quæ sibi su- " perfluunt, non miseretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem do- " loris tribuit; sed non ministrando quæ desunt, vim doloris minimè ab- Jacob.2.15.16. " scindit. *Si frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis : Ite in pace, calefacimini, & saturamini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* Pedes Jesu osculemur, pedes ejus, misericordia & justitia : *Omnes viæ Domini, misericordia & veritas*. Timore justitiam, amore misericordiam osculemur & complectamur : S. Ambr. l. 6. in Luc. *Osculum mutui amoris indicium est, osculum pignus est charitatis.*

39. *Videns autem Pharisæus qui vocaverat eum, ait intra se : Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est*. Superbus peccatoribus insultat, in Deum irreligiosus, in peccatores immisericors est. Mulier peccatrix irrupit in domum, quò non erat invitata : sed vulnera habebat, & illuc venerat, ubi Medicus recum- S.August.in psal.125. bebat : *Ille autem qui invitaverat Medicum, sanus sibi videbatur, propterea non curabatur*.

41. *Duo debitores erant cuidam fœneratori : unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis, unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit : Æstimo, quia is cui plus donavit. At ille dixit ei : Rectè judicasti*. Væ illi qui Deum non amat etiam post plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quantò plus Deo debent Judæi, quàm Pagani; Christiani, quàm Judæi; Catholici, quàm Hæretici; Ecclesiastici Religiosique Viri aut Deo consecratæ Virgines, omnesque de mundi corruptione vocati & segregati, quàm sæculares homines ac fœminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata sunt. Multùm in eo genere debet, qui de sua justitia præsumens, seque aliis peccatoribus superbè comparans, se minùs debere arbitratur. Multùm semper debet homo divinæ misericordiæ, sive remittenti peccata, sive prævenienti, S. August. ser.99.alias 23. ex hom. 50. & ab iis servanti. Hic multa commisit, & multorum debitor factus est : " ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille, quod dimisit; huic " & iste deputat, quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua vita præ- " terita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque " discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi " dicit Deus tuus : *Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit : ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus : ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, & dimissum vidisti : mihi debes & tu quod non fecisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

1.Cor.11. 46. *Oleo caput meum non unxisti : hæc autem unguento unxit pedes meos*. Caput Domini, divinitatem allegoricè significat, *Caput Christi Deus* : pedes S. Gregor. M. hom.23. mysterium Incarnationis designant. Utrumque viva fide credendum, ut justifice-

Ascemur. Judæi, quorum personam gerebat Pharisæus, Christi caput non unxerunt, quia Jesum esse Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Christum conversorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus Mysterium credidit, & Divinitatis plenitudinem in eo corporaliter habitantem. Unde postea unxit & caput, ut ait S. Ambrosius: *Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos*. Osculum, dilectionis est signum. Judaicus populus osculum Domino non dedit, quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore servivit: Vocata autem Gentilitas, Redemptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus amore continuò suspirat. Unde hæc Sponsæ vox: *Osculetur me osculo oris sui*. Osculum Sponsi desiderat, quæ ad ejus obsequium se per amorem parat.... Quis est populus iste qui amplius debet, nisi nos, quibus amplius creditum est? Illis credita sunt eloquia Dei, nobis creditur partus Virginis. Creditus est Emmanuel nobiscum Deus, credita Domini crux, mors, resurrectio. Et si Christus pro omnibus passus est, pro nobis tamen specialiter passus est; quia pro Ecclesia passus est. Itaque non est dubium, quòd plus debeat, qui plus accepit. Et secundum hominem plus fortasse offendit, qui plus debuerit: sed per misericordiam Domini causa mutatur, ut amplius diligat, qui amplius debuit; si tamen gratiam consequatur: *Gratiam enim & qui reddit, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, solvit; nam & reddendo habetur, & habendo redditur*. Et ideò quoniam nihil est, quod dignè Deo referre possimus. (Quid enim referamus pro susceptæ carnis injuria? Quid pro verberibus, quid pro cruce, obitu, sepultura?) *Væ mihi si non dilexero!* Audeo dicere: Non reddidit Petrus, & ideò plus dilexit. Non reddidit quidem mortem pro morte, sed alia non reddidit, quia multa debebat. Audi ipsum dicentem, quia non reddidit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Reddamus licèt crucem pro cruce, funus pro funere; numquid reddimus, quod ex ipso, & per ipsum, & in ipso habemus omnia? *Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro sanguinis pretio; plus enim diligit, cui donatur amplius.*

S.Amb.l.6. in Luc.nu. 25. 26.

47. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit*. Misericordiæ divinæ & remissionis peccatorum mensura, Dei dilectio est. Absque sincero Dei amore, nulla remissio: *Cœlestis debitor totum debitum charitate compensat, & ad incrementum totius fœnoris, amoris solius exigit & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem*. Vis scire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis capax, Dei fœnus est: quod discreptionem boni malive possides, accepisti: & quod vivendi normam acceperis per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te, non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more vivens, qua præditus es ratione, privaris, & divinæ legis substantiam dissipas, mundana voluptate captivus, factus es gloriosi fœnoris debitor luctuosus: cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur usura. Sed licèt in hac re cecideris, licèt fueris in ista devolutus, vide, ne desperes: homo, remansit tibi, unde piissimo satisfacias creditori: *Absolvi vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem peccatorum ..... Ama ergo homo Deum, & ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata. Teneræ militiæ, delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam*. Quid est autem, quod subjunxit Christus: *Cui minus dimittitur;*

S.Pet. Chrys. serm. 94.

situr, minus diligit? Ergo ad peccandum satis est, ut major charitas comparetur? Absit; *Charitas de præteritis subvenit, non liberat de futuris: charitas nescit peccare, cùm diligit: non est charitas, si delinquit, charitas Dei custos est sanctitatis.*

S. Greg. hom. 33. in Evang. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quid dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Ait ergo Jesus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* ac si apertè diceret: *Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet valdè per amoris ignem. Tantò namque amplius peccati rubigo consumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

S. Ambr. l. 6. in Lucam. 22. *Dilexit multùm.* Ecclesia speciem accipit peccatricis, sicut Christus formam peccatoris accepit. *Et ideo nemo tantùm potest diligere, quantùm illa quæ in pluribus diligit.* Nec Petrus ipse qui dixit: *Domine tu nosti, quia amo te;* quia Ecclesia dilexit in Petro. Nec Paulus ipse, quia Paulus quoque ejus est portio. Et tu plurimùm dilige, ut & tibi plurimùm remittatur.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Idem verè pœnitentibus dicit Christus, cùm illos per Ecclesiæ suæ Ministros absolvit, quibus potestatem dedit remittendi peccata. Hæreticorum vox est: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Daturus erat Dominus hominibus Spiritum sanctum, & ab ipso Spiritu sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentius ostenderet, post Resurrectionem suam ait: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,* &c. hoc est: *Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos?* Nescitis, quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus; in Ecclesia sua; per eos dimittit peccata, quia viva templa sunt. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere & præter hominem. Neque enim minus idoneus est per se dare, qui potest per alium dare.*

Joann. 20. 22. S. August. ser. 99. alias 13. ex hom. 50. 1. Cor. 3. 16.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

S. Hieronym. comment. in a Matt. c. 27. 1. 2. 3. Et factum est deinceps, & ipse Jesus iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei, & duodecim Apostoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* ipsum comitabantur, pro more gentis antiquo (consuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis suis victum atque vestitum præceptoribus ministrarent,) *quæ erant curatæ & liberatæ à spiritibus malignis,* illas corporaliter possidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene,* sic dicta aut à voce Syriaca *Magdaletha*, id est, *Magnifica, florida, crescens;* aut à verbo Hebraico *Gadal*, unde *Migedal*: vel *Magdala*, id est, *Excelsa, Turrita.* Hanc ipsam esse censeo peccatricem, de qua superiori capite Evangelista noster: *De qua septem dæmonia exierant,* quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat; à quibus per Jesum liberata, pœnitentiam egit, à peccatis absoluta est, illumque in grati animi significationem secuta est è Bethania in Galilæam, per civitates & castella

præ-

prædicantem, & inde in Bethaniam regressa est, & cum Lazaro & Martha fratre sororeque sua vixit, verbum Domini jugiter audiens; de qua S. Joannes cap. 11. 2. ait: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater erat Lazarus*. Quæ *Ante sex dies* Paschæ, quod ultimum fuit prædicationis Christi, *accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis*, ut refert S. Joannes cap. 12. & partem *super caput ipsius recumbentis effudit*, ut S. Matthæus cap. 26. commemorat: cujus denique defensionem contra murmurationem Judæ proditoris Jesus suscepit, dicens: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam* (Marci 14. 8.) Quia scilicet ungere non potuit Jesum post mortem, qui resurrectione sua religiosam illius officium prævenit (*Marci* 16. 3. 2.) & illi primò redivivus & gloriosus apparuit, ut refert ibid. S. Marcus Vers. 9. *Surgens autem mane prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia*; quam proprio nomine vocans, *Maria*, Resurrectionem suam Discipulis nuntiare jussit, cum ad pedes ejus sese inclinanti, ut eos pro more oscularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum*, &c. (Joann. 20.) Illam quidem corporaliter à dæmonibus non possessam & vexatam Interpretes quidam, S. Gregorio M. præeunte, existimant, per malignos spiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tractatu Talmudico Joma: *Malus affectus est Sathan*; in Gittim: *Ebrietas est dæmonium*: sed hæc minùs probabilis opinio. Inter has mulieres, quæ Christum civitates & castella Galilææ peragrantem, & Evangelium suum prædicantem sequebantur, *erat & Joanna uxor Chusæ Procuratoris Herodis*, id est, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua esset, an permittente marito, à pietate & fide Christi non alieno, Christum sequeretur, incertum: *Et Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis*. Quem locum Tertullianus lib. 4. *adversùs Marcionem*, cap. 19. sic illustrat: *Quòd divites Christo mulieres adhærebant, quæ & de facultatibus suis ministrabant ei, inter quas & uxor Regis Procuratoris, de Prophetia est. Has enim vocabat per Isaiam: Mulieres divites exsurgite, & audite vocem meam, ut discipulas primò, dehinc ut operarias & ministras ostenderet. Filiæ in spe audite sermones meos. Dies anni memoriam facite cum labore in spe. Cum labore enim quo sequebantur, & ob spem ministrabant.* Isai. 32. 9.

4. 5. 6. 7. 8. *Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum*; magna frequentia auditores, doctrinæ ejus admirabili efficacia, & miraculorum fama excitati; *dixit per similitudinem*; hanc parabolam proposuit pro concione, ut ad populi captum, sermonem suum accomodaret: *Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est* à transeuntibus, *& volucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram*, in terram petrosam: *& natum aruit*; cùm germinare cœpisset, statim exaruit, *quia non habebat humorem*, sive radicem: Humor enim radice hauritur; radix profundam terram postulat: *Et aliud cecidit inter spinas*; pars alia seminis cecidit in terram spinarum feracem; *& simul exortæ spinæ* cum bono semine, *suffocaverunt illud* jam in culmos assurgens: *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* Non enim *audiebant ultro* (inquit Tertullianus) *qui aures habebant: sed ostendebat aures cordis necessarias.* Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 19.

9. 10. *Interrogabant autem eum Discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?*

qui

qui esset parabolæ sensus? *Quibus ipse dixit* : *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, arcana doctrinæ evangelicæ, quam expono; *cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant*: Cæteris autem, quibus non est datum à Deo, ut Evangelio credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cùm animum non advertant, videntes similitudinem sensibilem, non vident latentem sensum: & auribus corporis audientes, non intelligunt, quid significent parabolæ, ob cæcitatem suam ac pertinaciam, ut prædixerat Isaias.

11. 12. 13. 14. 15. *Est autem hæc parabola* : Hic est sensus & significatio parabolæ quam mox proponebam: *Semen est verbum Dei*. *Qui autem secus viam*, qui designantur portione seminis secùs viam cadentis, *hi sunt, qui audiunt; deinde venit diabolus*, tanquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes salvi fiant*. *Nam qui supra petram* : qui designantur parte seminis in terram petrosam cadentis, hi sunt, *qui cum audierint* Evangelii prædicationem, *cum gaudio suscipiunt verbum; & hi radices non habent*, similes sunt segeti quæ radices non habet, *quia ad tempus credunt*, *& in tempore tentationis recedunt* à fide aut vera pietate. *Quod autem in spinas cecidit*; qui designantur semine inter spinas cadente, *hi sunt qui audierunt*, *& à solicitudinibus*, *& divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur*, *& non referunt fructum*: Cùm in iis divinum semen proficere & maturescere videatur, negotiorum sæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris suffocatur, & sterile manet: *Quod autem in bonam terram*; qui denique semine in bonam fertilemque terram cadente designantur, *hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*; inter adversa spe bonorum æternorum constantes & perseverantes. Confer cum *Matthæi* cap. 13. ubi hanc parabolam exposuimus.

Isai. 6. 9. Rom. 11. 8. 9. 10.

16. 17. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase*, seu modio, *aut subtus lectum ponit : sed supra candelabrum ponit, ut intrantes domum videant lumen*. *Non est enim occultum, quod non manifestetur, nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat*. Nihil occultum est, quod non manifestari debeat, & palam cognosci. Confer cum *Matthæi* 5. 15. & *Marci* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & fructu sermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda est: *Qui enim habet, dabitur illi; & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo*. Quid dabitur? (inquit Tertullianus) *Adjectio fidei, vel intellectus, vel salus ipsa*. *Quid auferetur? Utique quod dabitur*. Confer cum *Matth.* 13. 12.

Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 19.

19. 20. 21. *Venerant autem ad illum mater, & fratres ejus*; consobrini; *& non poterant adire eum præ turba, & nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre*, seu alloqui: *Qui respondens, dixit ad eos*, qui id nuntiabant: *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt*. Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Christum verè natum non fuisse, veram carnem non habuisse probarent; contra quos Tertullianus: *Venimus ad constantissimum argumentum omnium, qui Domini nativitatem in controversiam deferunt. Ipse, inquiunt, contestatur se non esse natum, dicendo: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? Ita semper hæretici aut nudas aut simplices voces conjecturis, quò volunt, rapiunt? aut rursus conditionales & rationales, simplicitatis conditione dissolvunt, ut in hoc loco. Nos contrariò dicimus, primò non potuisse illi annuntiari, quòd mater*

Ibid.

mater & fratres ejus foris starent, quærentes videre eum, si nulla illi mater, & fratres nulli fuissent; quos utique norat qui annuntiaret, vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre desiderant, vel dum ipsi nuntium mandant. Ad hanc primùm propositionem nostram solet ex diverso responderi, Quid enim si tentandi gratia nuntiatum est ei? Sed hoc Scriptura non dicit: quæ quantò significare solet ex tentatione quid factum: Ecce Legis Doctor assurrexit tentans eum; & de tributi consultatione: Et accesserunt ad eum, Pharisæi tentantes eum; tantò ubi non facit tentationis mentionem, non admittit tentationis interpretationem....... At verè mater & fratres ejus foris stabant. Superest & dispicere sensum non simpliciter pronuntiantis: Quæ mihi mater aut fratres? quasi ad generis & nativitatis negationem, sed & ex causæ necessitate & conditione rationali. Tam proximis enim personis foris stare extraneis intus defixis ad sermones ejus, ampliùs & avocare eum à solemni opere quærentes, meritò indignatus est. Non tam abnegavit, quàm abdicavit. Atque adeò cùm præmisisset: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? subjungens: Nisi qui audiunt verba mea, & faciunt ea? transtulit sanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide judicaret. Nemo autem transfert quid, nisi ab eo qui habet id quod transfert. Si ergo matrem et fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos qui erant? meritorum scilicet conditione, non ex primorum negatione, in semetipso docens: Qui patrem aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum discipulum. Cæterùm ex hoc magis matrem & fratres confitebatur, quòd illos nolebat agnoscere, quòd alios adoptabat, confirmabat quos ex offensa negabat, quibus non, ut veriores substituit, sed ut digniores. Denique nihil magnum si fidem sanguini præposuit, quem non habebat. Confer cum Matthæi cap. 12. 46. & nostris in eum locum Commentariis.

Matth. 19. 3. Matt. 22. 35.

22. 23. 24. 25. *Factum est autem in una dierum*, quadam die, *& ipse* Jesus *ascendit in naviculam, & Discipuli ejus; et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum*, lacum Genesareth: *Et ascenderunt*, solverunt è littore: *Et navigantibus illis, obdormivit* Jesus, *& descendit procella venti in stagnum*, ventus procellosus commovit lacum, *& complebantur*; adeò, ut eorum navicula fluctibus impleretur: *& periclitabantur*; periculum erat, ne mergerentur: *Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit.* Dormiebat Jesus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut se maris & ventorum dominum esse ostenderet, de quo scriptum est: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Eo porrò imperante, sedata est tempestas: *& facta est tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?* Quàm modica! *Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes*; cùm Discipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & stupore correpti, quasi Deo præsente, dixerunt: *Qui putas hic est*, qualis & quantus? Deus certè; *quia et ventis et mari imperat, et obediunt ei.* Agnorant *substantiæ Auctorem suum, quæ famulis quoque ejus obedire consueverant* (inquit Tertullianus lib.4. contra Marcionem, cap. 20.) *Inspice Exodum, Marcion; aspice Mari Rubro vastiori super omnia stagna Judææ, virgam Moysi imperantem, ut funditùs proscissum, & pari utrimque stupore discriminis fixum, sicco populum pede, intestino itinere transmitteret, rursùmque sub ejusdem virgæ nutu redeunte natura, Ægyptium exercitum undarum concordia obrueret: in quod opus & Austri servierunt. Lege & fortes familiæ dirimendæ, in transitum ejus Jordanis machæram fuisse, cujus impetum atque decursum planè & Jesus docuerat Prophetis transmeantibus stare.*

Psal. 88.

Quid

Quid ad hæc? Si tamen Christus est, non erit potentior famulis Creatoris. Sed his solis exemplis usus essem, si non etiam prædicatio marinæ istius expeditionis Psal. 18. 3. *Christum antecessisset. Nam cùm transfretat, Psalmus expungitur: Dominus, inquit, super aquas multas: cùm undas freti discutit, Abacuc adimpletur:* Habac. 3.16. *Dispargens, inquit, aquas itinere: cùm ad minas ejus elidatur mare, Naum quo-* Naum. 1. 4. *que absolvitur: Comminans, inquit, Mari, & arefaciens illud, utique cum ventis quibus inquietabatur.* Confer cum Matthæi 8.23. & nostris ad eum locum Commentariis.

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. *Et navigaverunt*, Jesus & Discipuli ejus, *ad regionem Gerasenorum* (seu Gadarenorum, secundùm Græcum Textum) *quæ est contra Galilæam*, in opposita ripa Galilææ, cujus incolæ præcipuè Gentiles erant: *Et cùm egressus esset* Jesus *ad terram*, cùm è navi descendisset, *occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*; qui à longo tempore possidebatur & vexabatur à dæmone, *& vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is ut vidit Jesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei altissimi?* Quid mihi molestus es? *Obsecro te, ne me torqueas*, ante judicii tempus: *Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine; multis enim temporibus arripiebat illum*, frequenter illum invadebat & vexabat. *Et vinciebatur catenis & compedibus custoditus; & ruptis vinculis, agebatur à dæmonio in deserta*: Licèt catenis & compedibus vinctus custodiretur, à dæmonio tamen, ruptis vinculis, agebatur cum impetu, instar furentis equi, in deserta: *Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum*, in infelicem illum hominem: *Et rogabant illum*, Jesum scilicet, cujus divinam potestatem erant experti, *ne imperaret illis, ut in abyssum irent*; ne illos imperio suo detruderet in tartara: *Erat autem ibi grex porcorum multorum, pascentium in monte; & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi; & permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est*, aquis: *Quod ut viderunt factum, qui pascebant* gregem, *fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem* Gergesam, vel Gadaram, *et in villas*, circumjacentes: *Exierunt autem*, incolæ, *videre quod factum est: et venerunt ad Jesum, et invenerunt hominem sedentem, à quo septem dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus*; illius sermones audientem; *et timuerunt*, facti admirabilitate stupefacti; *Nuntiaverunt autem illis et qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione*, quomodo liberatus à legione dæmonum ipsum possidentium & vexantium: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur*, ne Jesus damna aliqua temporalia illis inferret, qui porcos à dæmonibus submergi permiserat: *Ipse autem ascendens navim, reversus est*; ascendit navim, ut Capharnaum reverteretur: *Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset*, sive, ut eum sequeretur: *Et dimisit eum Jesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus*, quanta in tui gratiam Deus operatus est: *Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus*. Liberatori suo fideliter paruit, ejusque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis suis, sed universæ civitati. Confer cum *Matthæi cap.*8. & *Marci* 5. nostrosque lege Commentarios.

40. 41. 42. *Factum est autem, cùm rediisset Jesus*, Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim expectantes eum*: Gratanter eum susceperunt, cujus magno

magno desiderio tenebantur: *Et ecce venit vir cui nomen Jairus*, *& ipse Princeps Synagogæ erat*: *& ipse cecidit ad pedes Jesu*, *rogans eum*, *ut intraret in domum ejus*; *quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim*; ideòque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat: *Et contigit*, *dum iret*, *a turbis comprimebatur*, dum quisque loquentem audire, observare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentissimam in variorum curatione morborum experiri desideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis*, sanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim*, *quæ in Medicos erogaverat omnem substantiam suam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari*; morbus erat pertinax & incurabilis: *accessit retrò*, præ pudore, ob legalem immunditiam: *& tetigit fimbriam vestimenti ejus*, vel hoc uno contactu se recepturam sanitatem confidens: *& confestim stetit fluxus sanguinis ejus*. *Et ait Jesus*: *Quis est qui me tetigit*? *Negantibus autem omnibus*, *dixit Petrus*, *& qui cum illo erant*, Discipuli Jesu: *Præceptor*, *turbæ te comprimunt*, *& affligunt*, elidunt, *& dicis*: *Quis me tetigit*? *Et dixit Jesus*: *Tetigit me aliquis*, *nam ego novi virtutem de me exiisse*. *Videns autem mulier*, *quia non latuit*, videns se latere non potuisse, *tremens*, & pudore suffusa, quòd mundum immunda tangere ausa esset, *venit*, *& procidit ante pedes ejus*, *& ob quam causam tetigerit eum*, *indicavit coram omni populo*, *& quemadmodum confestim sanata sit*. Indignitatem suam simul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confessa est ac prædicavit, exponens, quam ob causam Jesum tangere ausa esset, & quomodo statim à morbo incurabili fuisset perfectè sanata, nulla debilitate manente: *At ille dixit ei*: *Filia*, *fides tua te salvam fecit*: Fidei tuæ data sanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat à Deo: *Vade in pace*. Hunc locum illustrat Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, cap. 20. *Cur quasi ignorans loquebatur* Christus? *Ut confessionem certè provocaret*, *ut timorem probaret*. *Sic & Adam aliquandò quæsierat quasi ignorans*, *Adam ubi es*? Fidem porrò mulieris remuneravit miraculo: *Fides hæc fuit primò*, *quia Deum suum confidebat misericordiam malle*, *quàm sacrificium*: *quæ eum Deum certa erat operari in Christo*: *qua sic eum tetigit*, *non ut hominem sanctum*, *nec ut Prophetam*, *quem contaminabilem pro humana substantia sciret*; *sed ut ipsum Deum*, *quem nulla spurcitia pollui posse præsumpserat*. *Itaque non temerè interpretata est sibi Legem*, *ea contaminari significantem*, *quæ essent contaminabilia*; *non Deum quem in Christo confidebat*. *Sed illud recogitavit*, *ordinarium & solemnem menstrui vel partualis sanguinis fluxum in Lege taxari*, *qui veniat ex officio naturæ*, *non ex vitio valetudinis*. *Illa autem ex vitio valetudinis redundabat*, *cui non modum temporis*, *sed divinæ misericordiæ auxilium necessarium sciebat*. *Atque ita potest videri Legem non irrupisse*, *sed distinxisse*. *Hæc erit fides*, *quæ contulerat etiam intellectum*. *Nisi credideritis*, *inquit*, *non intelligetis*. *Hanc fidem probans Christus ejus feminæ*, *quæ solum credebat Creatorem*, *ejus fidei se Deum respondet*, *quam probavit*. *Nec illud omittam*, *quòd dum tangitur vestimentum ejus*, *utique corpori*, *non phantasmati*, *traditum corpus quoque demonstrabatur*...... *Si enim non erat veritas corporis*, *phantasma utique contaminari*, *quæ res vacua*, *non posset*. Confer cum *Matth* 9. nostrisque in eum locum Commentariis.

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente*, *venit quidam ad Principem Synagogæ*, ex domesticis ejus, *dicens ei*: *Quia mortua est filia tua*, *noli vexare illum*; noli molestus esse Magistro, nec illum urgere, ut in ædes tuas veniat: *Jesus autem audito hoc verbo*, *respondit patri puellæ*: *Noli timere*, bono animo esto, *crede tantùm*, *& salva erit*. Crede, me tibi subvenire posse,

posse, & vivet: *Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit*: Mors ejus quasi somnus est, à quo brevi excitabitur: *Et deridebant eum* domestici, *scientes, quòd mortua esset*, nec eum intelligentes: *Ipse autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus ejus*; imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reversa est: *et surrexit continuò; et jussit illi dari manducare*. Illi cibum dari jussit Jesus, quo non solùm vitæ, sed & optimæ valetudini restitutam demonstraret. *Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat*, modestiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matthæi 9.* nostrosque in eum locum lege Commentarios.

Sensus Moralis.

1, 2. I*Ter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus*, &c. Hæc Missionum Evangelicarum forma. Ipsis cooperari possunt divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Evangelicorum participes fieri, necessaria subsidia ipsis ministrando ex facultatibus suis: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* (inquit Apostolus) *ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*. Hæc subsidia Christus à piis mulieribus recepit, ut paupertatis Evangelicæ præberet exemplum; ut à suis creaturis recipiendo necessaria corpori, seipsum humiliaret; ut Patris sui providentiæ secundùm naturam assumptam se subditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri esset illis, quibus regnum Dei prædicabat. Christi exemplum Apostoli cæteri sunt imitati: Paulus manibus suis laborare maluit, quàm ea potestate uti, vivendi scilicet ex Evangelio: *Non usi sumus*, inquit, *hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi*...... Mulieres Christum prædicantem sequebantur: omnis enim sexus Christum sequi potest, apud quem non est discretio maris & fœminæ. Anima sexum non habet. Regno Dei non minùs aptæ sunt mulieres quàm viri, modò retrò non respiciant, ut uxor Loth; modò verbum Dei audiant, & faciant; modò ministræ sint charitatis, sicut Apostoli & Evangelici Prædicatores ministri sunt veritatis.

1. Cor. 8.

Jesum continuò sequi debent, illique semper adhærere, qui curati sunt ab infirmitatibus suis, & à malignis spiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut restituta illis animæ sanitas conservetur, & vires ad resistendum dæmoni subministrentur: *Sicut enim oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic & homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm, ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus.*

S. August. lib. de Natura, & Gratia, c. 26.

5. *Exiit qui seminat, seminare semen suum*, &c. Verbum Dei semen est; Dei voluntas est, ut fructum pariat; cordis humani vitium est, quòd in eo sine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut conculcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam sæculi, superbia elatus, & gloriæ sæcularis amore, quasi volucrum ore divinum semen diripi sinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non custodit. 2. Quia

cor

cor ejus durum est, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore salutifero destitutum, quo veritatis amor nutritur, & sancta desideria in segetem bonorum operum erumpunt. Quid est cor durum? Si non expavisti, tuum hoc est: *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omninò non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi fortè ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem revertur*. S.Bern. l.2.de consider.c.1. 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas, seu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ semen cœleste suffocant, nisi citò evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini semen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud est, in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior est. Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non solùm audit, sed retinet: non solùm retinet, sed fructum affert, Deo, qui seminavit, incrementum dante: *Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*. Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia seu perseverantia necessaria est. 1. In oratione. 2. In omni opere bono usque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuslibet adversis, in persecutionibus. Semper orandum Christiano: *Sine intermissione orate*. Semper certandum: *Usque ad mortem certa pro justitia*. Semper laborandum, & in bonis operibus proficiendum: *Deus enim reddet unicuique secundùm opera ejus: iis quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam*. 1. Thess.5.17. Eccl.4.33. Rom.2.7.

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit; sed supra candelabrum, ut intrantes videant lumen*. Mandatum lucerna est, & lex lux. Proverb.5. Nomine lecti quies prosperitatis temporalis designatur. Veritatem occultare, vel dissimulare numquam debent Pastores, Doctores, Prædicatores, sive de fidei dogmatibus, sive de Christiana morum disciplina agatur; nec rerum adversarum timor, nec amor prosperarum, illos deterrere debet, quo minùs eam publicè, clarè, constanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipsi candelabra fidei & scientiæ sublimitate, morum innocentia & conversationis sanctitate, ut Ecclesiam ædificent, & ejus membris lucem præferant.

17. *Non est enim occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur*. Dies Domini omnia cordium arcana manifesta faciet. Homines simulatæ sanctitatis imagine falli possunt in hac vita mortali, sed Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; sinistras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, justitia condemnabit, æternumque puniet hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum debitis dispositionibus accedatis ad audiendum Dei verbum, cum fide, docilitate, cum ipsius verbi amore, cum rerum æternarum desiderio, seu fame & siti justitiæ; vi-

dete, ne ex humana curioſitate audiatis, ne cum negligentia; attendite, ne ſine fructu: videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot, quas audiſtis, concionibus. Cogitate, quàm accuratam à vobis rationem exiget Chriſtus de verbo illius conculcato, neglecto, ſuffocato. Conſiderate, quàm gravibus pœnis verbi ſui & gratiarum abuſum plectet juſtus Judex: *Qui enim habet, dabitur illi*: habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perſeverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere ſe exiſtimat de propriis viribus præſumens; qui naturalibus talentis, aut ſupernaturalibus etiam donis abuſus eſt, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas illi convertetur: *Et quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iſte ſtagnum eſt, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum eſt, ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio ſæculi, velut aqua, per ſenſus, quaſi per rimas, ſenſim in cor noſtrum ſe inſinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Chriſtus, cùm fides noſtra, & vigilantia per negligentiam & deſidiam veluti dormit. Excitandus eſt fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobiſmetipſis relinquat, & gratiæ ſuæ nobis ſemper indebitæ adjutorium vel ad momentum ſubtrahat, actum eſt, *perimus*.

27. *Et cum egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus eſt impudicorum. Servi ſunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficiliùs excuti poſſit, ſervitute: Majoris enim adhæſionis eſt
Oſee 5.4. crimen illud: *Habebat dæmonium jam temporibus multis*. Non *dabunt cogitationes ſuas, ut revertantur ad Deum ſuum: quia Spiritus fornicationum in medio eorum*. 2. Luxuria omnibus gratiæ donis, omnique pudore hominem exuit: *Et veſtimento non induebatur*. 3. Illum in domo conſcientiæ ſuæ manere non ſinit, ſed errare facit & vagari poſt objecta concupiſcentiæ ſuæ: cor autem ejus, quod templum eſſe debet Spiritus ſancti, in ſepulchrum fœtore, & mortuorum oſſibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, ſed in monumentis*. 4. Impudicus nullum cum Jeſu Chriſto Virginis filio & Virginum ſponſo, caſtitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipſo velut ab hoſte abhorret; metuit, à carnalibus voluptatibus illum per gratiam ſuam abſtrahat; liberationem ſuam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi eſt, Jeſu Fili Dei Altiſſimi? obſecro te, ne me torqueas*. 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdureſcit: ferreæ voluntatis ſuæ, pravæque conſuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, à Deo fugit, à dæmone agitur in deſerta, in loca invia, inaquoſa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus. & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta*. 6. Luxuria plurimorum aliorum vitiorum comitatu ſtipata eſt. Senſus omnes corporis, facultates omnes animi à dæmonibus obſeſſas habet impudicus. Oculis ſpectacula, & ſpecioſas formas libidinem irritantes ille proponit; iſte cantionibus amatoriis aures paſci curat; hic obſcœnis phantaſmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula ſubminiſtrat, & vina exquiſita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus caſtitas tentatur & capu-

expugnatur : alius prava deſideria excitat in corde ; alter luxum inſpirat ; alius prodigalitatem , ut imbre ſaltem aureo flectatur & vincatur Danae. *Interrogavit illum Jeſus : Quod tibi nomen eſt ? At ille dixit , Legio ; quia intraverant dæmonia multa in eum .* 7. Abyſſum pœnarum timet impudicus, abyſſum peccatorum non timet . Non peccare metuit , ſed ardere ; timet ut diabolus ; Deum injuſtum eſſe vellet , ut impunè peccare , & in peccato perſeverare poſſet : *Et rogabant illum , ne imperaret illis , ut in abyſſum irent .* 8. Nova identidem objecta venatur impudicus , ut libidinem ſuam expleat ; obſcœnitatibus omnibus , quas nec nominare licet , corpus ſuum animamque contaminat : *Erat ibi grex porcorum : & rogabant eum , ut permitteret eis in illos ingredi .* Juſto Dei judicio tradit illum Deus in deſideria cordis ſui , quibus agitur in præceps , & cum peccati ſui conſciis in æternum perit : *Et impetu abiit grex per præceps in ſtagnum , & ſuffocatus eſt .* 9. Impudici converſio , gratiæ miraculum . Veræ converſionis in eo ſigna ſunt . 1. Mens ſana : mentis enim compotes non ſunt impudici ; amentes ſunt , brutis ſimiles . 2. Pudor , & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi . 4. Deſiderium ſequendi Jeſum . 5. Seceſſus . 6. Amotio ſcandali . 7. Divinæ miſericordiæ laus & gratia pro liberatione ſua: *Et invenerunt hominem ſedentem , à quo dæmonia exierant , veſtitum ac ſana mente , ad pedes ejus , & timuerunt . . . . . Et rogabat illum vir , à quo dæmonia exierant , ut cum eo eſſet . Dimiſit autem eum Jeſus , dicens : Redi in domum tuam , & narra , quanta tibi fecit Deus : Et abiit per univerſam civitatem , prædicans , quanta illi feciſſet Jeſus .*

29. *Præcipiebat ſpiritui immundo , ut exiret ab homine .* Spiritales hoſtes ſpiritalibus armis debellaturum Chriſtum Prophetæ prædixerunt : *Cùm invenit in uno homine multitudinem dæmonum , legionem ſe profeſſam , utique ſpiritalem ; diſce & Chriſtum expugnatorem ſpiritualium hoſtium , ſpiritaliter armatum , & ſpiritaliter belliceſum intelligendum ; atque ita ipſum eſſe , qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus ; ut de hoc bello Pſalmus poſſit videri pronuntiaſſe : Dominus validus , Dominus potens in bello . Nam cum ultimo hoſte morte præliatus , per trophæum Crucis triumphavit . Cujus autem Dei Filium Jeſum legio teſtata eſt ? Sine dubio cujus tormenta & abyſſum noverant & timebant .* Tertull. l. 4. cont. Marc. cap. 20. Pſal. 23. 8.

43. *Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis duodecim* , &c. Concupiſcentia per hunc morbum figurata , morbus eſt pudendus , inveteratus, continuus , ex originali peccato ortus , quem neque Lex , nec Philoſophia , nec liberi arbitrii vires ſanare poſſunt ; ſed ſola gratia medicinalis Jeſu Chriſti . Ad ipſum ergo accedamus cum pudore & humilitate , cum ſpe & fiducia in bonitate & miſericordia Salvatoris : ſanctam humanitatem ejus viva fide tangamus , ut mulier fimbriam veſtimenti ejus ; & ſanabimur à morbis deſideriorum noxiorum : procidamus ad pedes ejus , infirmitatem noſtram ſimul & indignitatem confiteamur , ut concupiſcentia hic ſanari cœpta , & debilitata , & tandem per charitatem conſummatam perfectè curata & ablata , plena pace in vita immortali fruamur : Plena enim pax , plenæ juſtitiæ fructus eſt . *Tunc erit plena juſtitia , quando plena ſanitas ; tunc plena ſanitas , quando plena charitas ; plenitudo enim legis charitas : tunc plena charitas , quando videbimus eum ſicuti eſt . Neque enim erit , quod addatur ad dilectionem , cùm fides pervenerit ad viſionem . . .* Infirmi ſemper ſumus in hac mortali vità , quantumvis juſti , & ideò clamamus : *Libera nos à malo* ; quod non perficitur , quamdiù corpus quod corrumpitur , aggravat animam . Sed hoc agitur gratia per fidem , ut ali- S. Auguſt. l. de perfect. juſtit.

1. Cor. 15. 55. quandò dicatur : Ubi est mors contentio tua ? Ubi est mors aculeus tuus ? Aculeus autem mortis peccatum , virtus verò peccati lex . Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem , nisi diffundat Spiritus charitatem , quæ plena & perfecta tunc erit , cùm videbimus facie ad faciem* . Infirmi sumus, quamdiù peregrinamur in corpore mortis hujus , ubi caro concupiscit adversùs spiritum , & spiritus adversùs carnem , ut non ea quæ volumus faciamus . *De quo corpore mortis hujus non omnis liberatur , qui finit hanc vitam ; sed qui in hac vita susceperit gratiam , & ne in vanum susciplat , bonis operibus egerit . Aliud est enim exire de hoc corpore , quod omnes homines dies vitæ hujus ultimos cogit ; aliud est autem liberari de corpore mortis hujus , quod sola Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum sanctis & fidelibus ejus impertit* .

52. *Nolite flere : non est mortua puella , sed dormit* . Flenda magis mors animæ , quàm corporis . Lacrymas in propinquorum nostrorum morte fides eliciat , non carnalis affectus . Lacrymæ fundantur intuitu peccati , per quod mors intravit in mundum . Nolite flere , nolite contristari , sicut Gentiles qui spem non habent . Gaudendum est Christianis intuitu mortis, quæ ipsis finis est peccati & concupiscentiæ , si in Domino moriantur , si in gratia & charitate hinc transeant . Christianis qui piè vixerunt , mors reverà somnus est , transitus ad vitam meliorem , immortalem , æternam, omni ex parte beatam : *Quomodo mors mala* (inquit S. Ambrosius) *si aut secundùm Gentiles sensu caret , aut secundùm Apostolum lucrum Christus est , cum quo esse multò melius ? Quomodo igitur mors nobis malum , si nullus post mortem sensus est ? Ubi enim nullus sensus , nullus utique injuriæ dolor , quia dolor sensus est . Aut quia est post mortem sensus , est etiam vita post mortem ; & superstes mortis est anima , quæ sensu utitur , & vita fungitur . Cùm autem manet post mortem vita atque anima , manet bonum , nec morte amittitur , sed augetur : nec ullo impedimento mortis retardatur anima , sed operatur magis , quia operatur quæ sua sunt , sine ulla societate corporis , quod animæ majori oneri quàm usui est . Quid igitur mali est animæ , quæ puritatem suam custodierit , & virtutum disciplinam servaverit ? Aut si non servaverit , non mors malum , sed vita ; quia vita non fuit . Quæ est enim vita vitiis peccatisque obsita ? Quid igitur accusamus mortem , quæ aut vitæ pretium luit , aut abolet ejus dolorem atque cruciatum ? Itaque mors aut suæ quietis bono utitur , aut malo alieno laborat . Nunc illud specta : si vita oneri , mors absolutioni : si vita supplicio , mors remedio : aut si judicium post mortem , etiam vita post mortem . Vita igitur hìc non est bona , aut si hìc vita bona , quomodo mors illic non est bona , cùm ibi nullus superfit terribilis judicii metus ? Sed ipsa hìc vita bona si est , quibus rebus bona est ? Virtute utique & bonis moribus . Non ergo secundùm animæ & corporis copulam bona est : sed quia per virtutem , quod malum est suum , repellit ; quod autem bonum est mortis , adipiscitur , ut quod animæ est , magis quàm id quod contubernii & conjunctionis operetur . Quòd si vita bona , quæ anima se à corpore separantis est speculum , & si anima bona , quæ se elevat atque abducit à corporis contubernio ; & mors utique est bonum , quæ animam à societate carnis hujus absolvit & liberat . Omnifariam igitur mors est bonum, & quia compugnantia dividit , ne se invicem impugnent ; & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius jactati salo , fide quietis stationem requirunt ; & quia deteriorem statum non efficit ; sed qualem in singulis invenerit , talem judicio futuro reservat , & quiete ipsa fovet , & præsentium invidiæ subducit , & futurorum expectationi componit . Accedit eò , quòd frustra bo-*

Lib. de Bono mortis, c. 4.

homines mortem timent quasi finem naturæ. Nam si recolamus, quòd Deus mortem non fecerit: sed postquam homo lapsus in flagitium est prævaricationis & fraudis, sententia eum comprehenderit, ut in terram suam terra remearet, invenimus, mortem finem esse peccati, ne quo esset vita diuturnior, eo fieret culpa numerosior. Passus est igitur Dominus subintrare mortem, ut culpa cessaret. Sed ne iterùm naturæ finis esset in morte, data est resurrectio mortuorum; ut per mortem culpa deficeret, per resurrectionem autem perpetuaretur natura: Ideòque mors hæc transitus universorum est. Opus est, ut constanter transeas. Transitus autem à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat, sed boni transitus beneficia delectent. Quid est enim mors, nisi sepultura vitiorum, virtutum suscitatio?

Nolite flere. Fratres nostri non sunt lugendi, accersitione Dominica de sæculo liberati, cùm sciamus eos non amitti, sed præmitti; recedentes " S. Cypr. l. de Mortal.
præcedere, ut proficiscentes, ut navigantes solent; desiderari eos debere, non plangi: nec accipiendas hic esse atras vestes, quando illi ibi indumenta alba jam sumpserint: occasionem dandam non esse Gentilibus, ut nos meritò ac jurè reprehendant, quòd quos vivere apud Deum dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus; & fidem quam sermone & voce depromimus, cordis & pectoris testimonio non probemus. Spei nostræ ac fidei prævaricatores sumus; simulata, ficta, fucata videntur esse quæ dicimus. *Nihil prodest vobis proferre virtutem, factis destruere veritatem*. Improbat denique Apostolus Paulus, & objurgat, & culpat, si qui contristentur in excessu suorum: *Nolumus*, inquit, *ignorare vos fratres de dormientibus*, " 1. Thess. 4.
ut non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credimus, quòd Jesus mortuus est & resurrexit: sic & Deus eos qui dormierunt in Jesu, adducet cum illo. Eos contristari dicit in excessu suorum, qui spem non habent. Qui autem spe vivimus, & in Deum credimus, & Christum passum esse pro nobis & resurrexisse confidimus, in Christo manentes, & per ipsum atque in ipso resurgentes; quid aut ipsi recedere istinc de sæculo nolumus, & nostros recedentes quasi perditos plangimus ac dolemus?

Non est mortua puella, sed dormit. Justus mortem etsi non cavet, tamen non pavet. Moritur quidem, sed securè: quippè cujus mors, ut S. Bern. ep. 105.
præsentis est exitus vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, ut justitiæ vivas. Hæc mors necesse est præcurrat, ut sequatur illa secura. In hac vita, quamdiù durat, compara tibi illam quæ semper durat. Dum vivis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis Deo vivere incipias. Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui, dum te subinde circumdet lætitia? *Bona mors justi propter requiem, melior propter novitatem, optima propter securitatem. E contra: Mors peccatorum pessima. Mala siquidem est in mundi amissione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis ignisque duplici contritione.*

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. C*Onvocatis autem duodecim Apostolis*, simul, ut qui in Apostolatu fratres essent & collegæ, *dedit illis virtutem & potestatem super omnia demonia*, in omne genus dæmonum, ad eos coercendos, & expellendos; *& ut languores curarent*, & virtutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & secundùm vires naturæ & artis incurabiles. *Et misit illos prædicare regnum Dei*, Evangelium quod viam Regni cœlestis ostendit, illudque pœnitentibus & mandata Dei servantibus promittit: *& sanare infirmos*, ut miraculis Evangelicæ prædicationis veritatem confirmarent. *Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via*, nihil rerum temporalium, quæ cursus & ministerii Apostolici impedimenta essent, non adjumenta: *neque virgam*, causa defensionis; *neque peram*, ut cibos in crastinum cum solicitudine reserveris; *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater vester cœlestis subministrabit; *neque pecuniam*, ut victum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habeatis*, id est vestimenta superflua. *Et in quamcumque domum intraveritis*, hospitii causa, *ibi manete*, ne leviter mutetis hospitium; *& inde ne exeatis*, quamdiù in urbe vel oppido manendum vobis erit ministerii vestri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos*; si nemo in eo loco, ad quem diverteritis, vos recipere, sermonesque vestros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos*; in testimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. *Egressi autem*, secundùm Christi Jesu mandatum, *circuibant per castella, evangelizantes*, prædicantes Evangelium, *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3.

7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, scilicet à Jesu, admirabilia opera; *& hæsitabat*, inter populares de illo opiniones suspenso & ancipiti animo; quamvis in illorum sententiam propendere magis videretur, qui Joannem à mortuis redivivum esse suspicabantur: hæsitabat (inquam) *eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis; à quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi*, jussu meo decollatus est Joannes: *Quis est autem ille de quo ego talia audio*, tam stupenda, tam insolita opera; & de quo populus tam variè, sed tam magnificè sentit? An ipse Joannes est? *Et quærebat videre eum*, curiositatis impulsu, ut ex vultu aliisque indiciis agnosceret, an Joannes esset. Confer cum *Matthæi* 14. *&* *Marci* 6.

10. 11. *Et reversi Apostoli*, post octo ferè dies, ad Jesum; ut rationem illi redderent ministerii ac prædicationis suæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et assumptis illis, secessit in locum desertum, qui est Bethsaidæ*: duxit illos solos in locum incultum & remotum, qui erat in dominio municipum Bethsaidensium. *Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum; & excepit eos* solita benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui cura indigebant, sanabat*; spiritualibus & corporalibus eorum necessitatibus consulens, mentes illuminans, curans corpora, Præceptor & Medicus. In eo quippè completum est celebre illud vaticinium:

Misit

Misit verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Ps. 106. 20.
12. 13. 14. 15. 16. 17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim* Apostoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque, quæ circa sunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant se in diversoria, *& inveniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, cibos illis apponite. *At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces*, quod ad eorum refectionem non sufficit: *Nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas*; quod nobis impossibile est ob inopiam. *Erant autem ferè viri quinque millia*, exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matthæus scribit. *Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos*. Curate, ut discumbant super gramen certis ordinibus dispositi, ita ut singulæ convivarum turmæ quinquagenos, ut minimùm, complectantur. In partes enim discubuisse per centenos & quinquagenos, S. Matthæus observat. *Et ita fecerunt, & discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbam* per ordines dispositam & discumbentem. *Et manducaverunt omnes*, & panibus & piscibus Christi benedictione & omnipotenti virtute multiplicatis, *& saturati sunt*: omnium & singulorum impleta fames, & amor compressus edendi. *Et sublatum est, quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim*. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Joannis* 6.

18. 19. 20. 21. 22. *Et factum est, cùm solus esset orans*, cùm seorsim oraret Jesus in secessu, *erant cùm illo & discipuli ejus, & interrogavit illos, dicens: quem me dicunt esse turbæ?* Interrogavit eos, non in loco orationis, sed inde egressus, cùm in agros Cæsareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans, quod ab illis quærebat; sed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis suæ confessionem ab eis eliceret. *At illi responderunt & dixerunt: Joannem Baptistam* quidam te esse existimant, qui revixerit: *alii autem Eliam*, quem iterùm venturum credunt ad præparandas Christi vias: *alii verò quia unus Propheta de prioribus surrexit*; alii te unum saltem ex antiquis & insignioribus Prophetis redivivum esse censent. *Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit: Christum Dei*, Messiam à Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, Patribus nostris promissum, à Prophetis prædictum, tot sæculis expectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc*, scilicet ipsum esse Christum, antequam à mortuis resurrexisset: (suam autem divinitatem palam prædicari nolebat, antequam pateretur, quia si Judæi eum Dominum gloriæ esse cognovissent, non crucifixissent) *dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere*. His autem mysteriis adimpletis, opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Christum Dei* esse. Confer *cum Matthæi* 16.

23. 24. 25. 26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad solos Apostolos: *Si quis vult post me venire*, discipulus meus esse, *abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie & sequatur me*; nec vitæ commoda, nec vitam ipsam curet; sed paratus sit ad omnes calamitates, res adversas, persecutiones, causa fidei ac pietatis perferendas, quavis occasione data, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui sunt mox affigendi. Quod in illis cogit necessitas, hoc discipulis meis impe-

ret

ret charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametsi in Complutensi Editione, & in nonnullis Codicibus antiquis non legatur, nec in aliis Evangelistis, retinendum tamen est ut Christi verbum, cum Vulgato Interprete Latino, Syro, Arabe, Persa, Æthiope. *Qui enim voluerit animam suam*, id est, vitam, *salvam facere*, in præsenti, *perdet illam*, in futuro sæculo. *Nam qui perdiderit animam suam*, seu vitam, & vitæ commoda, *propter me, salvam faciet illam*: in cœlo salvam habebit, meliore & æterna vita donabitur. *Quid enim proficit homo si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones*; qui pudore, sive opprobriorum metu à mandatorum meorum observantia, & fidei pietatisque constanti professione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum*: hunc ego agnoscere ut meum refugium, cùm venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique secundùm opera ejus redditurus. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum DEI*. Regnum Dei hic vocat specimen gloriæ suæ, regnique imaginem, in Transfiguratione sua, de qua S. Petrus scribit: *Speculatores facti illius magnitudinis*. 2.Petr.1.16.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret*. Octo pene diebus post hunc sermonem elapsis. Jesus cum selectis tribus illis Apostolis, qui rerum gerendarum testes, & mysterii conscii essent, in Montem oraturus ascendit. Agnosco formam loci. *Nam & pristinum populum apud montem & visione & voce sua Creator initiarat. Oportebat in eo suggestu consignari novum Testamentum, in quo conscriptum vetus fuerat, sub eodem etiam ambitu nubis* (inquit Tertullianus l. 4. contra Marcionem c. 22.)

Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera. Mutatus est vultus ejus, splendore cœlesti coruscans: *& vestitus ejus albus & refulgens* apparuit. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo; erant autem Moyses & Elias, visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem*: Agebant de ejus passione & morte proximè complenda Jerosolymis. *Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno: & evigilantes, viderunt majestatem ejus, & duos viros*, Moysen nempè & Eliam, *qui stabant cum illo. Et factum est, cum discederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse*, hic manere melius est, quàm tam citò discedere: *Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ*, ut commodè hìc manere possitis; *nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes* lucida, *& obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem*; subito pavore sunt correpti, cùm se nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus sensus est, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Versionis. Vulgatus verò Interpres Latinus videtur hunc locum sic accepisse, ut timuerint Apostoli Moyse & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus: *Et timuerunt, cum vidissent Moysen & Eliam ingressos nubem*. Sic intellexit Persa: *Cumque videret, timuerunt; Moses autem & Elias in nubem ingressi sunt*. Pergit Evangelista noster: *Et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus est Jesus solus*: ne alium designasse Deus crederetur; *& ipsi tacuerunt*, jubente Jesu; *& nemini dixerunt in illis diebus*, quamdiu

diù scilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant*. Hunc locum Tertullianus urget contra Marcionem, qui Christum Jesum Creatoris filium esse negabat, & Prophetis ac Legi contrarium asserebat. *Et hoc*, inquit, *vel maximè erubescere debuisti, quòd illum cum Moyse & Elia in secessu montis conspici pateris, quorum destructior advenerat. Hoc scilicet intelligi voluit vox illa de cœlo*: Hic est Filius meus dilectus, hunc audite: *Id est, non Moysen jam & Eliam. Ergo sufficiebat vox sola sine ostentatione Moysi & Eliæ. Definiendo enim quem audirent, quoscumque alios vetuisset audiri. Aut numquid Isaiam & Jeremiam, cæterosque quos non ostendit, permisit audiri, si vetuit quos ostendit? Nunc etsi præsentia illorum fuit necessaria, non utique in colloquio ostenderentur, quod familiaritatis indicium est; nec in consortio claritatis, quod dignationis & gratiæ exemplum est: sed in sordibus aliquibus, quod destructionis argumentum est; imò in tenebris Creatoris, quibus discutiendis erat missus: longè etiam discreti à claritate Christi, qui voces & litteras ipsas eorum ab Evangelio suo erat separaturus... Sed quid tam Christus Creatoris, quàm secum ostendere Prædicatores suos: cum illis videri, quibus in revelationibus erat visus: cum illis loqui, qui eum fuerant locuti: cum illis gloriam suam communicare, à quibus Dominus gloriæ nuncupabatur: cum principalibus suis, quorum alter populi informator aliquando, alter reformator quandoque; alter initiator Veteris Testamenti, alter consummator Novi?* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9. Tert.l.4. cōt. Marc. c.22.

37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem, in sequenti die descendentibus illis de Monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos descendentes à longè conspexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum*, ejusque miserere, *quia unicus est mihi*; & ideò vexatio ejus mihi molestior est, quia persona mihi charior. *Et ecce spiritus* malus, seu dæmonium *apprehendit*, arripit *eum*, *& subitò clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, seu prosternit, *& dissipat eum cum spuma*, spumantis membra jactat, *& vix discedit dilanians eum*. Et vix ab eo discedit dæmonium, postquam ipsum adegit ad caput cæteraque membra atterenda, & dilanianda convulsionum horrendarum motibus. *Et rogavit discipulos tuos, ut ejicerent illum*, spiritum illum malum, *& non potuerunt. Respondens autem Jesus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judæos præsentes ob incredulitatem & perversitatem increpans, qua se miraculis novis indignos præbebant, cùm jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perversa, usquequo ero apud vos, & patiar vos?* Se Filium Creatoris hac increpatione demonstrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobrares, *si non olim apud illos in Lege, in Prophetis, in virtutibus & beneficiis diversatus, incredulos semper fuisset expertus* (ait Tertullianus) Conversò verò ad patrem pueri sermone, ait Jesus: *Adduc huc filium tuum. Et cum accederet puer infelix, elisit illum dæmonium, & dissipavit*: prostratum horrendis convulsionibus agitavit. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.* Confer cum *Matthæi* 15. & *Marci* 9. Lib. 4. contra Marc. c.23.

44. 45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*, cujus omnipotentiam hoc miraculum demonstrabat. *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat*; cum discipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera; *dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos*: ad id quod vobis jam dicturus sum, attendite; nec auribus solùm audite, sed corde retinete: *Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum*:

Ego, cujus potestatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demùm turpissima afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud*, ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo*.

46. 47. 48. *Intravit autem cogitatio in eos*, animos eorum subiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cùm reverterentur Capharnaum, *quis eorum major esset* futurus in regno Christi. *At Jesus videns cogitationes cordis illorum*, quod divinitatis ipsius invictum argumentum est; *apprehendit puerum*, obvium puerum advocavit, & complexus est; *& statuit illum secus se*, juxta se posuit: *& ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit*: Qui susceperit huic parvulo similes, ab omni ambitione alienos, simplices, humiles, mansuetos, propter me, hic me recipit; id scilicet officium mihi præstitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me misit*, Deum scilicet Patrem meum: *Nam qui minor est inter vos omnes*, qui humilior; qui se omnibus inferiorem existimat, & infra omnes demittit; *hic major est*, in regno cœlorum, Confer cum *Matthæi* 18. & *Marci* 9.

49. 50. *Respondens autem Joannes, dixit*: interpellavit eum Joannes, dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo*, virtute nominis tui, *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur te nobiscum*, non est è discipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere illum: Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est*. Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Christiani, aliter mali Christiani (inquit S. Augustinus Lib. Quæst. 83. Quæst. 79.) Magi per privatos contractus, boni Christiani per publicam justitiam, mali Christiani per signa publicæ justitiæ.
„ Nec mirum est, quòd hæc signa valent, cum ab eis adhibentur, quando
„ etiam cum usurpantur ab extraneis, qui omninò suum nomen ad istam mili-
„ tiam non dederunt, propter honorem tamen excellentissimi Imperatoris va-
„ lent. Ex quibus fuit ille, de quo discipuli Domino nuntiaverunt quòd in
„ nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis non sequeretur.

51. 52. 53. 54. 55. 56. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus*, cùm immineret tempus, quo è mundo per mortem migraturus, & in cœlum per gloriosam Ascensionem recipiendus erat, *& ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem*: firmiter sibi proposuit ire Jerosolymam, ubi pati & mori debebat; idque sibi statutum ac definitum esse toto exteriori habitu ac gestu præ se tulit. *Et misit nuntios ante conspectum suum*, aliquos ex Discipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi diversorium*. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, nisi Græcus Textus haberet, εἰς κώμην, id est, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum*, negaverunt illi hospitium, *quia facies ejus erat euntis in Jerusalem*, præferebat speciem euntis Jerosolymam; illuc ipsum cum discipulis proficisci adorationis causa, imminente Paschate, manifestum erat: Ideò illi hospitium negarunt. In Monte enim Samariæ, non in templo Jerosolymitano adorandum esse Deum, illique offerenda sacrificia, Samaritani censebant: & hoc præcipuum erat controversiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Jerosolymam religionis ergo, excipere hospitio nolebant, ut colligitur ex Josepho. *Cùm vidissent ergo discipuli ejus Jacobus & Joannes*, Magistrum suum à Samaritanis repelli, *dixerunt: Domine, vis dicimus*, jubeamus auctoritate & virtute nominis tui, *ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?* Quemadmodum olim è cœlo descendere jussus est ab Elia Propheta, ut duos quinquage-

Joseph. l. 20. Antiq. c. 5. & l. 2. de bello Judaico c. 20.

quagenarii agminis duces cum eorum militibus consumeret. *Et conversus Jesus, increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis*; ad quem spiritum pertineatis, & à me vocati sitis, nempè ad spiritum Evangelii; charitatis, non ultionis: Vel, Nescitis, quo agamini spiritu. Non enim zelo justitiæ, ut Elias, non divina motione; sed privato affectu, iræ & ultionis impulsu, cogitatis de igne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas homines, perdere; sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.* 4. Reg. 1.

Hunc locum S. Lucæ egregiè tractat Sanctus Hieronymus Epistola 51. ad Algasiam, Quæstione 5. *Festinus Dominus pergere Jerusalem, (inquit) ut complerentur dies assumptionis ejus, & Pascha celebraret, de quo dixerat*: Desiderio desideravi hoc Pascha comedere vobiscum antequam patiar; *et biberet calicem, de quo ait*: Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam suam patibulo roboraret, juxta illud quod scriptum est*: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum: *obfirmavit faciem suam, ut iret in Jerusalem. Obfirmatione enim et fortitudine opus est ad passionem spontè properanti.* Et misit nuntios ante faciem suam: cumque ingressi essent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non susceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Jerusalem. *Hostili inter se Samaritani atque Judæi discordant odio: & cùm omnes oderint Gentes, proprio contra se furore bacchantur, dum utrique de Legis possessione contendunt; & in tantùm se mutuò persequuntur, ut postquam Judæi de Babylonia sunt reversi, ædificationem Templi Samaritani semper impedirent. Cùmque vellent & ipsi eum eis ædificare Templum, responderunt Judæi*: Non licet nobis & vobis ædificare Domum Domini. *Denique pro summa injuria Pharisæi exprobrabant Domino*: Nonnè dæmonium habes, & Samaritanus es? *Et in Parabola de Jerusalem descendentis Jericho, Samaritanus pro signo atque miracula, quod malus benefecerit: & ad puteum Samaritanæ scriptum est*: Non enim coutuntur Samaritani Judæis. *Videntes ergo Samaritæ Dominum Jerusalem pergere, id est ad hostes suos, quod audierant à discipulis ejus, qui ad parandum hospitium venerant, Judæum esse cognoscunt, & quasi Judæum atque alienum, & eum qui ad inimicos pergeret, suscipere noluerunt. Quamquam & alia nobis subjiciatur intelligentia, quòd voluntatis Domini fuerit non suscipi à Samaritis, quia festinabat ire in Jerusalem, ibique pati & sanguinem fundere; ne occupatus susceptione Samariticа, & doctrina gentis illius, Passionis differret diem, ad quam venerat sustinendam. Unde dicit & alio loco*: Non veni nisi ad oves perditas domus Israel. *Et Apostolis præcepit*: Civitates Samaritanorum non intrabitis: *volens tollere omnem occasionem persecutionis Judaicæ, ne postea dicerent, Crucifiximus eum, quia se inimicis nostris & hostibus junxerat. Facies igitur ejus erat pergentis Jerusalem: & idcirco juxta aliam intelligentiam, non receperunt eum Samaritæ, quia festinabat ingredi Jerusalem. Ut autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apostoli in Lege versati, in qua tantùm justitiam noverant*, Oculum pro oculo, dentem pro dente, *ulcisci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem duos Pentecontarchos militum ignis absumpserat; dicuntque ad Dominum*: Vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat eos? *Pulchrè*, Vis, *inquiunt*, dicimus? *Nam & Elias dixerat*: Si homo Dei sum, ignis de cœlo descendat super vos. *Ergo ut Apostolorum sermo efficientiam haberet, voluntatis est Domini. Nisi enim ille jusserit, frustra dicunt Apostoli*, Ut ignis descendat super eos: *& quodammodo verbis aliis hoc loquuntur: Si ad servi Eliæ injuriam ignis descendit de cœlo, & non Samaritas, sed Judæos consumpsit incendium: quantò magis ad contemptum Filii Dei, in impios Samaritas debet flamma sævire? E regione* Domi-

Margin notes: 1. Esdræ 4. — Joan. 8. — Luc. 10. — Mat. 5. 10. — Levit. 24. — Deut. 19.

Dominus, qui non ad judicandum venerat, sed ad salvandum; non in potestate, sed in humilitate; non in Patris gloria, sed in hominis utilitate, increpat eos, quod non meminerint doctrinæ suæ, & bonitatis Evangelicæ, in qua dixerat: Qui te percusserit in maxillam, præbe ei & alteram. Et, Diligite inimicos vestros.

Eundem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: *Repræsentat Creator ignium plagam Elia postulante ..... Agnosco judicis severitatem; è contrario Christi lenitatem increpantis eamdem animadversionem destinantes discipulos super illud viculum Samaritarum. Agnoscat & Hæreticus ab eodem severissimo judice promitti hanc Christi lenitatem. Non contendet, inquit, nec*
Isai. 42. *vox ejus in platea audietur. Arundinem quassatam non comminuet, & linum fumigans non extinguet. Talis utique multò magis homines non erat crematurus.*
4. Reg. 19. *Nam & tunc ad Eliam: Non in igne (inquit) Dominus, sed in spiritu miti.*

57. 58. 59. 60. 61. 62. *Factum est autem, ambulantibus illis in via*, quodam tempore, Jesu cum discipulis iter agente, *dixit quidam*, Legisperitus, *ad illum: Sequar te, quocumque jeris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet*: Ego verò non habeo proprium certumque domicilium, aut cubile, ubi caput reclinem, summam paupertatem profiteor: frustrà igitur quæstus & temporalium commodorum causa me sequi optas. *Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, et sepelire Patrem meum*; cum Patre meo manere, illiusque curam gerere, donec vixerit; & cùm ei justa persolvero, tunc te sequar. *Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui*, viri sæculi, qui viventes mortui sunt, *sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei*. Ministerio enim Evangelico, & Christianæ pietati, omnis postponendus est carnalis affectus. *Et ait alter: Sequar te, Domine; sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi sunt*, de rebus meis disponere, domesticis saltem meis valedicere. De personis enim potiùs, quàm de rebus intelligendum, vis verbi Græci, Versionesque Syriaca & Arabica docent. *Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei*. Similitudo est ab agricultura sumpta: Sicut enim arator debet non solùm manum admovere stivæ, sed & oculos in interiora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuosè laborat, sulcos ducens nec rectos, nec profundos: sic qui Ministerio Evangelico, aut Christianæ pietatis professioni se devovet, oblivisci debet quæ retro sunt, & ad inte-
Philip. 3. 14. riora intendere, memor uxoris Loth, quæ Sodomam versùs oculos convertens, non impunè tulit, sed in statuam salis conversa est. Ex hoc loco probat Tertullianus contra Marcionem, Christum omninò consentire Creatori.
Lib. 4. cont. Marcion. c. 23. *At enim humanissimus Deus, cur recusat eum, qui se tam individuum illi comitem offert? Si quia superbè vel ex hypocrisi dixerat*, Sequar te quocumque jeris; *ergo aut superbiam, aut hypocrisim recusandam judicando, judicem gessit. Et utique damnavit quem recusavit, non consecuturum scilicet salutem. Nam sicut ad salutem vocat, quem non recusat, vel etiam quem ultro vocat; ita in perditionem damnat, quem recusat. Illi autem causato prius se-*
Levit. 20. *pulturam, cùm respondet*, Sine, mortui sepeliant mortuos suos: Tu autem vade, & annuntia regnum Dei, *utramque legem Creatoris manifestè confirmavit, & de Sacerdotio in Levitico prohibentem Sacerdotes supremis etiam parentum interesse*: Super omnem, *inquit*, animam defunctam Sacerdos non introi-
Num. 6. bit, & super parentem suum non contaminabitur. *Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui se Deo voverit, inter cætera jubet, ne super ullam animam introeat defunctam, ne super patris quidem, aut matris, aut fratris. Puto*

to autem & devotioni & Sacerdotio destinabat , quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut si non ita est , satis impius pronuntiandus , qui nulla ratione Legis intercedente , sepulturas parentum despici à filiis imperabat. Cùm vero & tertium illum priùs suis valedicere parantem , probibet retrò respectare , festam Creatoris exequitur. Hoc & ille noluerat fecisse quos ex Sodomis liberarat. Confer cum *Matthæi* 8.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. 5. Convocatis autem duodecim Apostolis , dedit illis virtutem et potestatem *super omnia dæmonia , et ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei ... Et ait ad illos : Nihil tuleritis in via , etc.* Functiones Apostolicas , & Evangelicum Ministerium exercere nemo debet , 1. Sine Dei vocatione , vel ordinaria , vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica potestate. 3. Sine Missione. 4. Sine instructione & doctrina. Missio ordinaria Miraculis probatur. Operarii Evangelici in id unum intenti sint , 1. Ut prædicent regnum Dei , pœnitentiam , quæ regni cœlestis clavis est. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei , Ecclesiasticæ Disciplinæ saluberrimis medicamentis , Sacramentorum Christi opportuna & fideli dispensatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant , omne vitiorum genus exterminent , omnia scandala eliminent , pravis omnibus consuetudinibus , occasionibus universis , quibus ad peccatum proximè pelliciuntur & trahuntur homines , bellum indicant. 4. Ut sacrum ministerium non exerceant quæstus gratia ; ab omni cupiditate & ambitione alieni sint ; ab omni rerum terrenarum solicitudine liberi , ut exemplo non minùs , quàm verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via , etc.* Rerum etiam corpori necessariarum solicitudinem abjiciant , qui à superfluorum amore & cupiditate abstrahere debent auditores. Arcta est via , exoneremus nos : angusta est porta , humiliemus nos : & aliis exemplum sese exonerandi & humiliandi præbeamus , ut expeditiùs currant in via salutis. Sequi enim non possumus onerati Eum , qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcursent operarii Evangelici , ditiorum mensas quærentes , & omnia vitæ commoda ; sed vitæ austeritate , & paupertatis amore sese diligendos pauperibus , venerandos divitibus exhibeant. 6. A publicis peccatoribus , qui sanam doctrinam non recipiunt , qui scandalo sunt Ecclesiæ , qui Pastores persequuntur , nec pœnitentiam agere volunt , nihil recipiant Operarii Evangelici , ad eorum domos non divertant : cum ipsis non manducent , nisi scandalum amoverint : *Etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.* Vitent præsertim hæreticos & impios , si Catholicæ fidei prædicationem & institutionem pertinaciter respuant , si res divinas contemnant & irrideant , si nulla spes probabilis sit conversionis illorum : *Nam sicut corporeas infirmitates Populi fidelis suscipere in se debet Evangelii Prædicator , & tamquam propriis inania gesta pulveri comparanda alleuare atque abolere vestigiis , juxta quod scriptum est* : Quis infirmatur , & ego non infirmor ? *Ita si qua est Ecclesia* , vel familia , seu persona , *quæ fidem respuat , nec apostolicæ prædicationis fundamenta possideat ; ne quam labem perfidiæ possit aspergere , deserenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asseruit , dicens : Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita*. 7. Qui prædicationis talentum à Christo acceperunt , majores civitates , insigniores Ecclesias , nobiliora auditoria quærere non debent , ut nomen sibi faciant ; sed oppida & pagos etiam circumire , ut pauperibus Dei verbum annuntient , apud quos fructum refert amplio-

S.Amb.l.6.in Luc. num.68.

2.Cor. 11. 29.

Tit. 3. 10.

pliorem : *Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes & curantes ubique.*

16. 17. *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, et distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas: et manducaverunt omnes, et saturati sunt, etc.* Summi Pastores, scilicet Episcopi, oves sibi commissas magna benignitate & charitate excipere debent, facilem omnibus aditum præbere, qui ipsos quærunt, eorum consilium, solatium, auxilium, in spiritalibus & temporalibus necessitatibus imploraturi, absque personarum acceptione : *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei, virtutumque cæterarum officia adhortari, ad spem & desiderium cœlestium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum animabus curandis omnem operam adhibere : *Et eos qui cura indigebant, sanabat.* 4. Verbi cœlestis alimoniam per se illis ministrare : *Vos date illis manducare.* 5. Scripturas Sacras & SS. Patrum opera accipere, legere, meditari : *Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus.* 6. In rerum cœlestium, divinarumque contemplatione sæpè versari : *Respexit in cœlum.* 7. Oratione assidua & sanctis operibus, Dei benedictionem in populum suo regimini commissum advocare : *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Christianæ, Verbi divini panem frangere turbis per convivia discumbentibus, singulas Diœcesis suę Parochias canonica visitatione lustrare, ubique prædicare, & ad captum Christianæ plebis accommodare sermonem : *Et fregit.* 9. Quod per se ipsum facere non possunt, per sanctos & eruditos Sacerdotes & Missionarios exequi : *Et distribuit discipulis suis, ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & disciplinam Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum servare : ut Corpus Christi non ægris, sed sanis distribuatur, & iis qui Christum sequi amant, & esuriunt justitiam in hujus vitæ deserto : *Nemo enim cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus.* 11. Pauperes pascant & reficiant corporalibus etiam alimentis : Ecclesiasticos enim reditus ideò possident Episcopi, Abbates, Priores, Canonici, Parochiarum Rectores, ut pauperes alant : Bonorum Ecclesiasticorum dispensatores sunt, non domini. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Bona Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Ex illis ergo cùm frugalem victum & vestitum acceperint Pastores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum est, pauperibus dispensent: *Vos date illis manducare.* Sed forte major est pauperum numerus, quàm ut subvenire omnibus possit pius Pastor : *Nisi forte nos eamus, et emamus in omnem hanc turbam escas.* Animum non despondeat, faciat quod potest : Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut non possis. In divina Providentia confidat, divites hortetur, ne communionis & beneficentiæ obliviscantur, quibus hostiis promerentur Deum; pauperes, ut Deo fideliter serviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi, quòd inquirentes eum, illiusque mandata servantes, non deficient omni bono.

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 70.

Julianus Pomerius. Concilia.

Verùm etsi justis quandoque cibus corporalis deficiat ; nemini tamen deficit cibus spiritualis, nisi ejus vitio. Miseretur Dominus, ne quis deficiat in via. *Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jesum, sed per se deficit : nec habes, quod adscribas Domino qui vincit, cùm judicatur. Quid enim dicas ei, qui in te contulit omnia firmamenta virtutis ? Nonnè ipse te genuit, nonnè ipse te pavit ? Cibus ejus virtus est, cibus ejus fortitudo est : sed si tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidisti, non alimentorum cœlestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Denique Dominus, sicut super justos & injustos pluit : ita*

S. Ambr. l. 6. in Luc. num. 74. 75. 76. 77.

Ita etiam injustos pascit & justos. Nonnè in escæ virtute, cùm jam deficeret in via sanctus Elias, quadraginta ambulavit diebus & quadraginta noctibus, & illam escam Angelus dedit? Si autem te paverit Jesus, & acceptam escam servaveris, ambulabis non quadraginta diebus & quadraginta noctibus, sed (audeo dicere Scripturæ fretus exemplis) quadraginta annis: & egredieris ab Ægyptiis finibus, donec pervenias in terram fluentem lac & mel, quam juravit Dominus daturum se Patribus nostris. Hujus terræ tibi virtus requirenda est, quam possidet mitis. Non istam terram dico quæ arida est, sed illam quæ Christi confirmatur alimentis, quæ sub imperio constituta Regis æterni, Sanctorum incolatibus frequentatur. Dividit ergo escas Dominus Jesus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium: sed cùm ille panes frangat, & det discipulis, si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur & dividit; sed his dividit qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo, & secundo, & tertio die non recedunt, Sic enim habes alibi: Misereor hujus turbæ; quia triduum est jam, quòd perseverant mecum. *Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! non vult jejunos dimittere, non vult, ne deficiant in via. Noli ergo deficere à disciplina Domini, neque fatigeris, cùm ab eo increparis. Non fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Quid enim respondebis ei, aut quomodo te excusabis, si escæ virtutem, quam ministrat, amiseris? Non potes dicere, quia escam non dedit, quia dat omnibus. Non potes dicere, quia bonum te noluit facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.... Consideremus ergo, quia stabimus ante tribunal Christi, & si opus nostrum arserit, non habebimus, quod excusare possimus. Dicet etenim, quod jam per Prophetam locutus est.* Populus meus, quid feci tibi, aut in quo molestus fui tibi? responde mihi. *Dicet & ei qui in via defecerit: Qua ratione defecisti in via? Nonnè panes fregi? nonnè benedixi? nonnè jussi dari? Sed cur tu accipere noluisti?*

3. Reg. 19. 8. — Matth. 15. 32. — Mich. 6. 3.

18. 19. *Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt et dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam... Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum Dei.* Turbarum errores de Christo ostendunt, fidem esse donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitæ nostræ. Cur autem Jesum Eliam opinabantur? Fortè quia Elias raptus ad cœlum est. Sed non Elias est Christus: ille rapitur, iste regreditur: ille, inquam, rapitur; iste rapinam non arbitratus est esse se æqualem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic persecutores suos maluit sanare, quàm perdere. Cur autem Jeremiam putabant? Fortasse quia sanctificatus in vulva est. Sed non hic Jeremias: ille sanctificatur, iste sanctificat: illius sanctificatio cœpit ex corpore, hic Sanctus ex Sancto. Cur etiam Joannem populus putabat; nisi fortè quia in matris utero positus, Domini præsentiam sentiebat? Sed non hic est Joannes: ille adorabat in utero, hic adorabatur: ille baptizabat in aqua, Christus in Spiritu: ille pœnitentiam suadebat, hic peccata donabat. Et ideò Petrus non expectavit populi sententiam, sed suam promisit, dicens, *Christum Dei*: qui & semper est, nec cœpit ut esset, & esse non deficit. In uno nomine, & Divinitatis & Incarnationis expressio, & fides Passionis est.

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 93. & 96.

21. 22. *At ille increpans illos, præcepit eis, ne cui dicerent, hoc, dicens: quia oportet Filium hominis multa pati*, &c. Multis ex causis jubet tacere discipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc discipuli maximæ prædicationis molibus opprimantur. Non statim prædicandus est Gentibus Christus

S. Ambr. ib. n. 101. 104. 107.

Dei

Dei Filius, sed primùm ipsis prædicandus est unus Deus, mundi & omnium quæ in eo sunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & sumus & movemur, cujus & genus sumus; ut non solùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognationem quamdam generis diligendus à nobis sit. Deinde opinionem illam, quæ est de idolis, destruamus; ut non possit auri argentique vel ligni materia vim se habere divinam. Cùm unum Deum esse persuaseris, tunc indicio ejus adstrues per Christum nobis salutem datam; incipiens ab illis quæ gessit in corpore, & ea divina describens, ut plusquam homo fuisse videatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis suscitatum; paulatim enim fides crescit, ut cùm supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur. Hunc prædicationis ordinem servavit Paulus apud Athenienses. Cæterùm, Christus prædicandus est catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptismum admittendi sunt sine fide expressa Incarnationis & Passionis Christi, &c. ut docet ibidem S. Ambrof. Quod Operariis Evangelicis ad Sinas, Japonios, aliosque Gentiles missis observandum omninò, nisi se ab Apostolica doctrina alienos haberi velint. Hic ergo *prohibentur* Apostoli Jesum *evangelizare Dei Filium, ut evangelizarent postea crucifixum*. Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. *Hæc est fidei gloria, si verè intelligat crucem Christi. Aliæ cruces nihil mihi prosunt, sola crux Christi mihi utilis est, & verè utilis*, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mun-
Galat. 6. 14. do. *Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, non diligo eum: scio quia præterit, non concupisco eum: scio quia corruptela consumit hunc mundum, quasi fœtidum vito, quasi lucem caveo, quasi nociturum relinquo.*

23. *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* In omnibus Christi membris impleri necesse est passionis ejus Mysterium. Cum ipso crucifigi oportet, qui cum ipso resurgere; cum illo mori, qui cum ipso vivere æternùm volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum est, caro crucifigenda cum vitiis & concupiscentiis per continuam pœnitentiam. Christi mandatum est, non merum consilium; non perfectos dumtaxat, sed omnes omninò Christianos spectat, sine dispensatione; omnes vitæ dies sine exceptione: *Dicebat ad omnes...... quotidie*. Qui quotidie sunt in deliciis, viventes mortui sunt, à Christo alieni sunt. Caro regenerati, corpus est crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.* Omnes beati esse, & in æternum vivere cupiunt: sed alii vitam æternam & beatam cruce & mortificationibus hujus vitæ quasi momentaneis redimunt: *Mo-*
2. Cor. 4. 17. *mentaneum hoc & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Alii transitoriam & quasi momentaneam felicitatem nunquam fi-
S. Aug. tr. 125. in Joan. niendis cruciatibus & æterna morte sibi procurant. An illi se ipsos verè amare censendi sunt? *Nescio quo inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat, se amat. Cùm verò ille diligitur de quo vivitur; non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit.*

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam, &c. Certè Fi-
Tert. l. 4. cont. Marc. c. 22. „ lius hominis hanc sententiam emisit. Perspice igitur & tu cum Rege Babylo-
„ nio fornacem ejus ardentem, & invenies illic tamquam Filium hominis (non-
„ dum enim verè erat, nondum scilicet natus ex homine) jam tunc istos exitus
consti-

constituentem. Salvas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere " conspiraverant; Chaldæorum verò perdidit, quas illi per idololatriam salvas " facere maluerant. Quæ est ista nova doctrina, cujus vetera documenta sunt? " Quamquam & prædicationes martyriorum, tam futurorum, quàm à Deo Isai. 57.1. mercedem relaturorum, decucurrerunt. *Vide* (inquit Isaias,) *quomodo perit* " *justus, & nemo excipit corde: & viri justi auferuntur, & nemo considerat.* " Quando magis hoc fit, quàm in persecutione Sanctorum ejus? Utique non simplex, nec de naturæ lege communis, sed illa insignis & pro fide militaris; in " qua qui animam suam propter Deum perdit, servat illam: ut & hic tamen judicem adcognoscas, qui malum animæ lucrum perditione ejus, & malum " animæ detrimentum salute ejus remuneraturus. "

26. *Nam qui me erubuerit, et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestàte sua.* Id Dominus noster Jesus Christus meritò Tert. ibid. pronuntiavit, minoratus à Patre modicò citra Angelos: vermis, & non homo; ignominia hominis, & nullificamen populi; quatenùs ita voluit, ut livore ejus sanaremur, ut dedecore ejus salus nostra constaret. Et meritò se pro suo homine deposuit, pro imagine & similitudine sua, non aliena: *Ut quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorare, eadem constantia non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ satis Deo faceret per impudentiam fidei.*

27. 28. *Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret.* Semper Dominus sicut ad præmia erigit futura virtutum, atque utilem sæcularium rerum docet esse contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præsentium remuneratione sustentat. Arduum quippè est crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre; negare quod sis, cùm velis esse quod non sis; raròque quamvis excelsa virtus, futuris præsentia commutat. *Difficile quippè videtur hominibus, ut spem periculis emant; damnoque præsentium futuræ lucrum mereentur ætatis.* Ideò Christus ne quis desperatione frangatur, aut tædio, quoniam vitæ dulcis illecebra constantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi successus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod queraris, non habes quod excuses: *Arbiter omnium dedit & virtuti præmium, & infirmitati remedium; ut præsentibus sustineatur infirmitas, virtus futuris. Si fortis es, contemne mortem: si imbecillis es, fuge. Sed nemo potest fugere mortem, nisi vitam sequatur. Vita tua Christus est, ipsa est vita quæ mori nescit.* Itaque si volumus mortem non timere, stemus ubi Christus est; ut & de nobis dicat: *Verè sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem.* Non satis est stare, nisi ubi Christus est, stetur; soli enim non queunt gustare mortem, qui possunt stare cum Christo. S. Ambr. l. 7. in Luc. nu. 1.

29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, &c.* Ut Christi Mysteria rectè cognoscantur, in montem cum illo ascendendum est, à terrenis rebus assurgendum, in secessu ferventer orandum est. Gratiæ ipsius beneficium est, ut cum illo ascendat cor nostrum in montem sanctum; ut ibi orando mutetur homo interior, & veluti transfiguretur; ut exteriùs etiam in mortificatione sensuum, in simplicitate & modestia, in conversationis candore, in morum innocentia, transfigurationis spiritualis vestigia appareant: *Et vestitus ejus albus et refulgens.* In oratione & Filii Dei majestatem, & excessum amoris ejus, quo mortem crucis pro nobis subire non dubitavit, oculis fidei considerantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam, à Domini Spiritu, & Christum crucifixum velut fasciculum mirrhæ

in sinu nostro gerentes, ad ejusdem contemplationem in gloria ascendimus, ut incomparabili suavitate perfusi, & corde corporeque nostro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum est nos hic esse.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obscuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Audite, non Moysem jam & Eliam, sed Filium meum dilectum, novæ Legis Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis, imò Veritatem ipsam, fidei vestræ consummatorem. Multis modis vobis loquentem in Evangelio suo, per Ecclesiam suam, per servos suos novi Testamenti Ministros, Pastores vestros; vita sua, morte, mysteriis omnibus, arcanis inspirationibus vobis loquentem: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Illum unum intueamur, ut exemplar nostrum, ut Legislatorem nostrum, ut Sacerdotem nostrum, ut Magistrum nostrum, omnium Prophetarum illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus.* Revelemus igitur nos faciem nostram, ut revelata facie gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem reformemur. Ascendamus in montem, deprecemur Dei Verbum, ut in specie & pulchritudine sua nobis appareat, & confortetur, & prosperè procedat, & regnet. Et hæc enim mysteria sunt, & altiùs referuntur; etenim pro tua possibilitate, aut minuitur tibi Verbum, aut crescit; ac nisi altioris prudentiæ cacumen ascendas, non tibi apparet Sapientia, non tibi apparet Mysteriorum cognitio, non tibi apparet, quanta sit gloria, quanta sit species in Dei Verbo: sed Dei Verbum quasi quodam apparet in corpore, non habens suam speciem neque decorem... Sed si dum hominem esse consideras, de Virgine credas generatum, & paulatim aspiret fides, quòd de Spiritu Dei natus sit, incipis montem ascendere. Si in cruce positum, triumphantem de morte videas, non peremptum: si videas, quòd terra tremuit, sol refugit, tenebræ effusæ sunt oculis perfidorum, monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, ut esset indicio, quia Gentilis populus qui mortuus erat Deo, tamquam reseratis sui corporis tumulis, infuso crucis lumine resurrexit: si hoc videas Mysterium, in excelsum ascendisti montem, alteram Verbi gloriam cernis. (S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 12.)

38. 39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit, dilanians eum.* Puer iste arreptitius, typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato & diaboli servituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati suggestione, delectatione, consensu: *Ligavit eum spiritus in alis suis*, (Osee 4. 19.) 2. Subitò clamat, ardens peccati desiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quæ scandalum Ecclesiæ creant, instigans: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* (Gen. 18. 20.) 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat: *Peccatum enim quod pænitentia non diluit, mox suo pondere in aliud trahit.* (S. Gr. M. Job. 17. 11.) 4. Dissipat eum, pravarum cogitationum varietate: *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* 4. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem: Venter enim escis repletus & vino æstuans, facilè spumat in libidines. 5. Vix ab eo discedit, dilanians eum, peccati consuetudine & pravis habitibus legi mentis repugnantibus: *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* (Prov. 22. 6.) Ut sanetur peccator sic à dæmone arreptus, necesse est. 1. Ut

Dei

Dei misericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, desiderio vehementi, fide magna, fervente oratione: *Exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi*. Respice in animam meam, quæ mihi unica est, oculis misericordiæ tuæ. *Respice in me & miserere mei, quia unicus & pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum; & dimitte universa delicta mea*. 2. Accedat ad Jesum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adduc huc filium tuum*. 3. Mirum non videatur, si dæmonium elidat & dissipet accedentem: quia sæpè conversi ad Deum post peccata, majoribus novisque antiqui hostis pulsantur insidiis, agentis videlicet, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. 4. Dæmonem increpat Jesus per os pii conscientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ suæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem sanum & justificatum reddit Patri spirituali, pane vivo, se ipso scilicet, nutriendum, & verbo suo educandum: *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus*.

Ps. 24. 16. 17. 18. — Vener. Bed. in hunc loc. — Eccl. 2. 1.

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum*. Magnitudo Dei, non solùm in miraculis admiranda, sed & in passione Filii sui. Quòd dæmonia spiritu suo ejecerit, admirabile certè opus; quòd carne passus sit, longè admirabilius: Illud potentiæ, istud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis, quos corporaliter vexabant, ejecit tempore ministerii sui: dæmonia ex cordibus omnium electorum suorum passione ac morte sua expulit: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Verus Christianus passionem Christi, non solùm memoria recogitare ac meditari debet, sed ejus vulnera corde impressa gerere: *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos*. Christo compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & similitudinem ejus reformandus: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu*: Hoc Mysterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippè, ne in Christi Jesu passione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendi: *At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo*.

Joa. 12. 31. — Philip. 2. 5.

48. *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit . . . Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est*. Ambitiosis cogitationibus in mentes discipulorum à diabolo immissis medetur Magister cœlestis, ipsis suadendo, ut puero, quem ob eorum oculos juxta se statuit, mores suos conforment, ut instar innocentiæ puerilis simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde subjungit: *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me suscipit*. Ut formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, ejus gratia præveniente & adjuvante, sequantur: *Qui minor est*, inquit, *inter vos omnes*, humilitate, *hic major est* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei est, doctrinæ Christi principium. Gradus ad veram celsitudinem humilitas, simplicitas, mansuetudo, innocentia, & Infantia Christiana, qua sine regnum cœlorum consequi non possumus. In diaboli mundique victoria Christi magnitudo

Vener. Beda in hunc loc.

S.Leo f.36. eluxit; hanc verò victoriam humilitate reportavit. *Tota victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta*. Non alio modo vincemus, non alio modo exultabimus.

51. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem*. Obfirmare animum suum fide & oratione adversùs imminentes tentationes & calamitates debet vir Christianus. Metus mortis eos frangere non potest, qui illam intuentur, ut viam in cœlestem Jerusalem. Dies mortis eorum, dies est assumptionis ad Deum. *Christiani hominum genus morti expeditum*. Mori timeat, sed qui ex aqua & Spiritu non renatus, gehennæ ignibus manciparur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de sæculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus ejus & gemitus interim differatur... Si in Christum credimus, fidem verbis & promissis ejus habeamus; & non morituri in æternum, ad Christum, cum quo & victuri & regnaturi semper sumus, læta securitate veniamus. Quòd interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire. Non est exitus iste, sed transitus; & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.

Tert. S.Cypr.l.de Mortal.

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem*. Non mirum, quòd cives Samariæ, qui a vera pietate defecerunt, veræ pietatis professores Jerusalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in spiritu & veritate, refugiant, & rejiciant. Qui Deum quærunt, illique uni placere volunt, Mundo placere non possunt. *Si mundus vos odit* (inquit Christus) *scitote, quia me priorem vobis odio habuit: si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, proptereà odit vos mundus. Mementote sermonis mei: Non est major servus domino suo*.

Joan.15.18.19. 20.

54. 55. *Cùm vidissent autem discipuli ejus, Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis*. Cavendum Ecclesiæ Ministris, ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne specie Ordinis Hierarchici tuendi, & Ecclesiasticæ disciplinæ fovendæ, ultionem exerceant. Christi mansuetudinem & charitatem imitentur; adversùs vitia, non contra homines irascantur; ignem excitent consumentem peccatã, & peccatores sanctificantem, quem Christus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis; ignem divini amoris, non ignem zeli præcipitis & amari, homines sæpè perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quòd discipulos increpavit Jesus, quia ignem in Samaritanos, qui illum non receperant, volebant è cœlo evocare, ostendit nobis, non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum; quia *Nonnumquam ampliùs prodest clementia tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Simul disce, quia recipi noluit ab his quos sciebat non simplici mente conversos; nam si voluisset, ex indevotis devotos fecisset... Discipuli recipi intra Samariam gestiebant: sed Deus quos dignatur vocat, & quos vult, religiosos facit*. Non est autem commotus Dominus adversùs Samaritas illum inhumanè repellentes, ut ostenderet, quia non habet ultionis studium perfecta virtus: nec ulla

S.Amb. l.7. in Luc. n. 27.

nulla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis. *Dilectio summum fidei sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus sancti commendat, cujus nisi patientiæ disciplinis eruditur? Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum . . . . Omnia suffert, omnia sustinet*. Quamobrem si zelus rectitudinis quandoque exigit, ut Rector animarum erga subditos sæviat, *furor ipse de amore sit, non de crudelitate: quatenus & jura disciplinæ foris exhibeat, & intùs paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendos castigot*.

Tert. l. de patientia.
1. Cor. 13. 4. 5.
S. Gr. M. h. 17. in Evang.

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet*. Humana præsumptio Christum, quocumque ierit, se posse sequi gloriatur: Christiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus se posse confitetur; non posse sequi nisi vocantem, prævenientem, trahentem, gressus suos in via mandatorum Dei & beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis suis meritis consequi se posse agnoscit: per misericordiam Dei, & gratiam Domini nostri Jesu Christi, omnia se posse confidit, Christum sequi pauperem, humilem, crucifixum, in prosperis & adversis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia se posse confidit in eo tantùm qui se confortat: nec eum qui se offert, recipi; nec eos omnes qui se non offerunt, repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*.

Rom. 9.

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem ait: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos*, &c. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non est pietatis Magister, sed ab eo tantùm prohibetur discipulo paterni funeris cura, *Ut intelligas humana postbabenda divinis. Bonum studium, sed majus impedimentum; nam qui partitur studium, derivat affectum; & qui dividit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda, quæ proxima sunt; nam & Apostoli, ne occuparent studium dispensandi, Ministros pauperibus ordinarunt: & ipsis, cùm à Domino mitterentur, neminem in via salutare præscriptum est; non quòd benevolentiæ displiceret officium, sed quòd persequendæ devotionis intentio plus placeret . . . Non ergo paterni funeris sepultura prohibetur, sed necessitudini generis divinæ religionis pietas antefertur: illud consortibus relinquitur, hoc mandatur relictis*. Secularia secularibus Ecclesiastici Religiosique Viri relinquant; ne pietatis specie se negotiis secularibus implicantes, à Ministerio suo, & Clericalis, aut Religiosæ Vitæ officiis avocentur, & gratiæ suæ fideliter respondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui se singulari consecratione devoverunt.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 41. 42.

62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei*. Qui ad regnum Dei, ad Ecclesiasticum Ministerium, ad Christianam perfectionem vocatus, ad ea quæ post tergum sunt, respicit, humanam gloriam, opes, dignitates, sæculi voluptates, non est aptus regno Dei. In Pythagoricorum præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne gressum converte*. Quod Simplicius ad Epictetum sic interpretatur: *Qui se ad DEUM contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet*. Melius S. Paulus, ut divino Spiritu afflatus: *Unum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens me ipsum*

Philip. 3. 13. 14.

Vide S. Aug. Ser.c. alias 7. de Verb. Do. *sum*, *ad destinatum persequor*, *ad bravium supernæ vocationis Dei*, *in Christo Jesu*. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. *Vocat te Oriens*, *& tu attendis Occidentem*.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. 2. *Post hæc autem designavit Dominus*, ad Evangelium suum prædicandum, è numero credentium in eum, *& alios septuaginta duos*, Discipulos. Græci vulgò Codices, & Syriaca Versio, multique veterum Patrum, rotundo numero Septuaginta numerant. Apostolis in Ecclesiæ Hierarchia successerunt Episcopi, Septuaginta duobus discipulis secundi ordinis Sacerdotes, curam animarum sub Episcopis gerentes. *Et misit illos binos ante faciem suam*, *in omnem civitatem & locum quò erat ipse venturus*: Binos & binos misit ante se, tum ad mutuam opem, tum ad testimonii firmitatem; ut populum sanationum beneficiis delinirent, & Evangelii prædicatione ad Christum excipiendum præpararent. *Et dicebat illis*: *Messis quidem multa*, *operarii autem pauci*. Unde mirum vobis esse non debet, quòd Operariorum Evangelicorum numerum electione vestra auxerim. *Rogate ergo Dominum Messis*, Deum, *ut mittat operarios in messem suam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem usque sæculi in Ecclesia sua laboraturos. Nemo enim in messe absque Domini missione & gratia laborare potest. Confer cum *Matt*. 9. 37. 38. nostrisque in hos Versus Commentariis.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. *Ite*, *ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos*, inermes, mansuetos, ut nemini nocere, omnibus prodesse, vestro etiam periculo, studeatis. *Nolite portare sacculum*, *neque peram*, *neque calceamenta*. Temporalium rerum solicitudini, quæ Ministerii Evangelici impedimentum est, renuntiate: *& neminem per viam salutaveritis*, ne longiùs protracta salutationis officia moram festinantibus afferant. Sic Eli-
4.Reg.4.29. sæus mittens Giezi servum suum cum baculo, ut puerum suscitaret: *Si occurrerit tibi homo*, *non salutes eum*: *& si salutaverit te quispiam*, *non respondeas illi*. Vide Tert. l. 4. Contra Marcionem, c. 24. *In quamcumque domum intraveritis*, *primùm dicite*: *Pax huic domui*: *& si ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ justitiæ comes, & Spiritus sancti fructus est; dignus (inquam) non suis meritis, sed æterna & gratuita Dei miserentis electione; *requiescet super eum pax vestra*, vestræ precationis effectum consequetur: *sin autem*, *ad vos revertetur*, vestræ charitatis fructum & præmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primùm fueritis benevolè excepti; *edentes & bibentes quæ apud illos sunt*, cibis vulgaribus, quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus est enim operarius mercede sua*, sive cibo suo. Cibus quem vobis apponunt, non est gratuitus, sed debitus. Si spiritua-
1.Cor.3. lia illis seminatis, non magnum est, si temporalia eorum metatis. *Nolite transire de domo in domum*, *Et in quamcumque civitatem intraveritis*, *manducate quæ apponuntur vobis*. Pharisaicas de ciborum delectu traditiones ne anxiè observetis: omnibus utimini cibis permissis, communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos*, *qui in illa sunt*, eo quod vobis confero sanatio-

tionum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei*. Brevi accedat ad vos Messias, olim patribus nostris promissus, & nobis à Deo datus. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus*, dicite: *Etiam pulverem, qui adhæsit nobis*, à pedibus nostris, *de civitate vestra, extergimus*, sive excutimus, *in vos*, ut sit contra vos in testimonium in die judicii: *Tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei*. Vobis tamen significamus advenisse tempus Messiæ: nec per nos stetisse, quin in illum crederetis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa*, judicii novissimi, *remissius erit, quàm isti civitati*: Civitas hæc graviores pœnas dabit, quàm Sodoma. Confer cum *Matt.* 10.

13. 14. 15. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt vobis*; si apud Tyrios & Sidonios facta fuissent miracula, quæ apud vos edita sunt à me, discipulisque meis, *olim in cilicio & cinere* sedentes pœniterent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis*; acerbiora, quàm illos, vos manent supplicia, utpotè magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, usque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tam celebris; *usque ad infernum demergeris*, everteris ob incredulitatem tuam, civesque tui demergentur in infernum. Nec mirum esse debet, si urbes incredulæ tam graves ob spretum & repudiatum Evangelium, cujus vos Prædicatores instituo, daturæ sint pœnas: *Qui* enim *vos audit*, ò dilecti Discipuli, *me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me*. Confer cum *Matt.* 11.

16. 17. 18. 19. 20. *Reversi sunt autem septuaginta duo* Discipuli ad Jesum *cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*: cùm illis auctoritate tua & invocatione nominis tui jubemus, ut ex hominum, quos vexant, corporibus egrediantur, protinus parere coguntur: *Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*: Nihil mihi novi, aut inexpectati refertis: Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate eversum iri, & dissolutis operibus suis, falsisque religionibus, quibus illos illigaverat, tam citò casurum, quàm citò è cœlo cecidit superbia sua. Quod in casu regni Babylonici adumbratum est: *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci*. Isaiæ.14.12.13.14.15.

Pergit Christus: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*. Serpentum & scorpionum nomine, dæmoniorum omne genus hìc intelligitur, ut Ps. 91. 13. *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*: Omnem potestatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis, & virtute nominis mei conteretis; *Et nihil vobis nocebit*. Promissionem probavit eventus. Unde Tertullianus: *Nobis fides præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentia signandi statim, & adjurandi, & urgendi bestiæ calcem: hoc denique modo etiam Ethnicis sæpè subvenimus, donati à Deo ea potestate, quam Apostolus dedicavit, cùm morsum viperæ sprevit ... At tu, fides si vigilat, ibidem scorpio pro loico anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem*. Ter. Scorpiaci,c.1. *Verumtamen in hoc nolite* præcipuè, vel nimiùm, *gaudere, quia spiritus*

ritus mali vobis subjiciuntur : Quod etsi magnum, non tamen maximum donum est, utpotè ad aliorum utilitatem, non ad vestram sanctificationem vobis concessum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, justos, sanctos & electos efficiens : *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cælis*, in libro vitæ : quod sperare & confidere potestis ex æterno & immutabili Dei miserentis & eligentis proposito.

21. 22. *In ipsa hora exultavit Jesus Spiritu sancto* illum movente & impellente, *& dixit : Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ*, gratias ago, *quòd abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus*, ab hominibus, qui prudentes & sapientes sunt secundùm suam & aliorum sæculo servientium opinionem; *& revelasti ea parvulis*, Discipulis meis, viris simplicibus & humilibus : *Etiam, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te* : Ita certè, hoc laude dignissimum est, siquidem sapientissimo consilio & proposito voluntatis tuæ id decrevisti, & istos præ aliis elegisti, quibus regni tui Mysteria revelares : *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*. Sermonem ad Discipulos convertit. Omnium Mysteriorum cognitionem, totamque scientiæ suæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit : *Et nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater : & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio; sed sola revelatio, sola fides docere potuit : *Edocuit Dominus, quoniam Deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo non cognosci Deum*. Confer cum *Matt.* 11. 25.

S.Iren.l.4.c.4.

23. 24. *Et conversus ad Discipulos suos, dixit : Beati oculi, qui vident*, & credunt, *quæ vos videtis*. *Dico enim vobis, quod multi Prophetæ & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis*; Christum scilicet omnium Prophetarum expectationem ac desiderium; *& non viderunt : & audire, quæ auditis*; illius nempè coram loquentis doctrinam, & sermones; *& non audierunt*. Confer cum *Matt.* 13. nostrumque in Versus istos lege Commentarium.

25. 26. 27. 28. *Et ecce quidam Legisperitus*; quem alium fuisse ab eo, cujus interrogationem S. Matt. c. 22. 35. commemorat, probabilius S. Augustino visum est; *surrexit*, è subselliio fortè Synagogæ, in quo honoris causa sedebat, *tentans illum*, experiri volens, an aliquid Legi, aut Magistrorum interpretationibus contrarium Jesus responderet; *& dicens : Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?* Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam consequar? *At ille dixit ad eum : In Lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Quodnam primum & maximum mandatum? Quæ totius legis summa? Quomodo legis eo loco, qui nunc oculis tuis obversatur : *Ille respondens, dixit : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum sicut te ipsum*. *Dixitque illi Jesus : Rectè respondisti* : Verba Legis rectè protulisti; *hoc fac, & vives*. Superest, ut opere impleas, quod legis; & vitam consequeris æternam.

S.Aug. l.2. de Cons. Evang. c.73.

29. *Ille autem volens justificare seipsum*, volens ostendere se justitiam legis, & apprimè nosse, & accuratè implere, *dixit ad Jesum : Et quis est meus proximus?* Maximum & primum dilectionis Dei mandatum se implevisse existimabat superbus Doctor, diligenter observando Legis cæremonias, & externa opera, secundùm interpretationes Magistrorum. Quia verò dubitari poterat, quàm latè pateret nomen proximi, ea de re Christi sententiam rogat, ut si responderet Dominus ex recepta Legisperitorum opinione, proximum esse quemlibet Israelitam, non alium, illud quoque præceptum, adeòque totam Legem se implevisse glorietur. 30.

S.Hier. in c.20 S.Matt. & Ep. 27.

30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Suscipiens autem Jesus*, loquendi vices, dixit : *Homo quidam* natione Judæus, *descendebat ab Jerusalem in Jericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus a viatorum cruore ibi effuso ; *& incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto*, in statu tam deplorando, ut certissimè periturus esset, si nemo succurreret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam descenderet eadem via, & viso illo præterilt*, ex adverso, nullo misericordiæ sensu commotus ; *similiter & Levites, cùm esset secus locum*, cùm appropinquasset ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertransiit*, de sublevanda ejus miseria minimè curans: *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit secus eum*, & ad eum propius accessit; *& videns eum*, genere licèt ac religione alienus, *misericordia motus est: & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum* : Oleo & vino, quæ viatici loco ferebat, in ejus vulnera infusis, ea ut abstergeret, ac dolorem interim leniret, fasciis ea constrinxit ; *& imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum*, in diversorium, *& curam ejus egit. Et altera die*, sequenti die abiturus, *protulit duos denarios, & dedit stabulario*, hospitii domino, *& ait : Curam illius habe*, donec sanus fuerit; *& quodcumque supererogaveris*, sive ad alimenta, sive ad medicamenta, *ego cùm rediero, reddam tibi. Quis horum trium videbitur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?* Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viso illo præterierunt? An Samaritanus, qui illi succurrit? At ille dixit : *Qui fecit misericordiam in illum*, nempè Samaritanus. Admirabili prudentia usus est Christus, ut Legisperitum fateri cogeret contra pravam, sed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem, quamvis religione alienum, esse alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia esse impendenda secundùm Legem Dei ; nec audiendos, qui solos Israelitas nomine proximi intelligerent. Hic illius, seu historiæ, seu parabolæ finis. *Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter* : Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præstitit Judæo, tu Judæus ne dubites præstare etiam extraneo ; imò si res ita ferat, etiam Samaritano. Id nisi præstiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne existimes : Probatio enim dilectionis, exhibitio est opis.

38. 39. 40. 41. 42. *Factum est autem, dum irent* Jesus & Discipuli ejus Hierosolyma ; *& ipse intravit in quoddam castellum*, seu oppidulum, Bethaniam scilicet : *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam*. Christum excepisse Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria simul in eadem domo cum illa habitarent ; sive quòd illa major natu esset, sive quòd rei familiaris procuratione & administratione quasi mater familias haberetur : *Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini*, more discipulorum, quietè, diligenter, assiduè, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem satagebat circa frequens ministerium*, solicita in variis ministeriis, rerumque Christo & Discipulis ejus excipiendis & reficiendis necessariarum præparatione : *Quæ stetit, & ait*; quæ coram Domino se sistens, ait : *Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi, ut me adjuvet*, ut mecum partem laboris subeat : *Et respondens, dixit illi Dominus : Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima*; variis curis distraheris, & huc illuc inquieta discursas : *porrò unum est necessarium* ; una tamen res est ad salutem necessaria, cui omnia hominum studia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: Joan. 11. [illegible]

Maria meliorem ac præstantiorem functionem elegit, studium scilicet audiendi doctrinam salutis, res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis prægustatio est, in altera vita perficienda, non auferenda.

Sensus Moralis.

1. POst hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam, &c. Mystica est illa Discipulorum combinatio. *Quòd binos mittit, sacramentum est charitatis* (ait S. Augustinus) sunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minùs quàm inter duos exerceri charitas potest. Regnum itaque quod in mundo instituere venit Dominus, totum in charitate fundatum esse ostendit, cùm binos & binos ante faciem suam Discipulos mittit.

S.Aug. l.2. Q. Evang. c.14.

3. 4. *Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis.* Absque missione & vocatione divina, nullus sperandus est Evangelicæ Prædicationis, Ecclesiasticique Ministerii fructus. Orandus igitur Dominus est, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos solus ipse facit, Ministros & operarios in messem suam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipsos ab innata feritate convertant patientia, mansuetudine, charitate, bonorum operum exemplo, non minùs quàm verbi ministerio. In una autem Dei providentia, qui se Ministris Evangelii sui, regnum Dei purè ac fideliter prædicantibus & quærentibus, subventurum promisit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Evangelici Operarii & Missionarii. Hanc enim formam in Apostolis ac septuaginta duobus Discipulis Christus illis tradidit: *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis.* Tanta Prædicatori debet in Deo esse fiducia, ut præsentis vitæ sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissimè sciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minùs aliis provideat æterna... Qui prædicationis officium suscepit, dignum non est, ut onus sæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat.

V.Beda.

10. 11. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos,* &c. Væ illis, qui doctrinam salutis, qui cœlestia documenta, qui Evangelicam Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, aufereretur ab illis Sacerdos & Propheta, Prædicator & Pastor illis deerunt in tempore necessitatis & angustiæ. Eò major hæc pœna, quò minùs peccatores solis rebus sensibilibus deditos movet ac terret. Timeamus, ne veritates Evangelicæ, quæ nobis ut media salutis æternæ prædicantur, in testimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam nostram & cor impœnitens. Caveamus, ne Christi & Prædicatorum ejus, Pastorumque nostrorum vocem audientes, obduremus corda nostra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, graviùs damnabuntur ac punientur Christiani, quàm Judæi; imò quàm Sodomitæ; non enim in Angelos dumtaxat irruunt, ut isti; non in Christum passibilem adhuc & mortalem sæviunt, ut illi; sed Christum Jesum jam gloriosum, immortalem, ad dexteram Patris sedentem oppugnant, Spiritui ejus sancto resistunt, Sanguinem ejus conculcant, Mysteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt: *Dico vobis,*

bis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi civitati... Tyro & Sidoni remissiùs erit in judicio, quàm vobis. Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ essent, quantæ vobis collatæ sunt, in cilicio & cinere pœnitentiam fortè egissent. Cur illis factæ non sint, vobis autem collatæ? *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Impœnitentiam tamen vestram eo graviùs puniendam scitote, quò majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter respondere noluistis. Et quò magis vos exulteritis per superbiam, & ambitionem, eò profundiùs vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori casui, præcipitio ac ruinæ obnoxia est. Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur: *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris.* Quàm grave sit autem eorum peccatum, qui non obediunt Evangelio, qui veritati contradicunt, qui Prædicatores Evangelicos & Pastores animarum suarum, in Christi nomine ipsos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipsos regentes non audiunt, sed spernunt, ex eo compertum est, quòd in Christum ipsum hæc injuria, contemptusque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre est per essentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Christo incarnata, eadem Apostolis per Spiritum sanctum inspirata & tradita, eadem ad Episcopos Apostolorum successores per traditionem Apostolicam continua successione derivata: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* Rom. 11.

17. 18. *Reversi sunt autem septaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo.* Cavendum, ne de donis Dei superbiamus, ne nobis ipsis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in seipsis complacentia Angelos de cœlo dejecit. Sua, inquam, potestate delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, à superiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis fastum pro excellissima æternitate, vanitatis astutiam pro certissima veritate, studia partium pro individua charitate, superbi, fallaces, invidi effecti sunt. *Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo.* Timeant homines superbi, siquidem *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 1. — 2. Petri 2. 4.

20. *Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.* De sola Dei in nos misericordia gaudendum, non de donis, quæ bonis & malis communia esse possunt. Quid enim prodesset nobis potestas expellendi dæmones in Christi nomine ex aliorum corporibus, si animis nostris per pravas cupiditates & vitia dominentur? Vidit Dominus, quòd Discipulos suos tentaret superbia ex potentia miraculorum, & ille qui Medicus venerat sanare tumores nostros, & ferre infirmitates nostras, continuò ait: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis subjecta sunt: sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo.* Non omnes Christiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina scripta sunt in cœlo; non secundùm prædestinationem æternam, sed secundùm præsentem justitiam, & piam Christianæ spei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo, quod proprium habebant; sed ex eo quòd cum cæteris salutem tenebant. Inde voluit gaudere Apostolos, unde gaudes & tu..... Nullus fidelis habet spem, si nomen ejus non est scriptum S. Aug. in Ps. 130.

" in cœlo. Omnium fidelium, qui eligunt Christum, qui ambulant viam " ejus humiliter, quam ipse docuit humilis, nomina scripta sunt in cœlo. " Cujusvis contemptibilis in Ecclesia, qui credit in Christum, & diligit Chri- " stum, & amat pacem Christi, nomen scriptum est in cœlo: cujuslibet quem " contemnis. Et quid simile ipsi & Apostolis, qui tanta miracula fecerunt? " Et tamen Apostoli reprimuntur ex eo, quò de bono proprio gaudebant; " & jubentur gaudere, unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, sed in Domino gaudemus; non de magnitudine donorum, ex quibus rationes reddendæ crescunt; sed de Dei erga nos charitate, nostraque in ipsum mutua dilectione; de qua licèt præsumere non debeamus, piè tamen confidere possumus, si non reprehendit nos cor nostrum, si mandata Dei custodimus, si Christi vestigia sequimur, si terrena bona, mundique gloriam bonis æternis & Dei gloriæ postponimus: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me: si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam*. Humiliare se debet anima, ne Deo displiceat; & meditari quod dictum à Sapiente est, Spiritu sancto inspirante: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam*. Hoc sacrificio Deus colendus: *Humilitas cordis sacrificium est*. Quamdiu hic vivimus, perfecti esse non possumus; sed ad perfectionem tendere continuò debemus per viam humilitatis, quæ sanctorum hic militantium perfectio est: *Ipsa est perfectio nostra, humilitas*.

Psal. 130.

Eccli. 3. 20.

S. Aug.

21. *In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis: etiam Pater, quoniam sic placuit ante te*. Adoranda Dei erga electos ejus consilia, propter quos omnia Incarnati Filii sui Mysteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, ut essent sancti & immaculati in conspectu ejus; ut essent hæredes regni; elegit immeritos, & creavit in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit, ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratia est omne meritum; & dum merita coronat, sua dona coronat in nobis. Nulla est prælectionis eorum ratio, nisi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam sic placuit ante te*. His ita revelantur salutis nostræ Mysteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuosa non sit; sed bonorum operum fructus pariat, & salutem operetur. Plurima sciunt prudentes & sapientes sæculi, speculativam fortè Mysteriorum Religionis nostræ cognitionem excellenter habent, de Deo, rebusque divinis præclarè disserunt; sed scientiam sanctorum, scientiam salutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Christi in homines, quo tanta pro eorum salute & gessit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem satis norunt. Sapientes sunt in oculis suis, sed reverà cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos habent, quibus non vident; aures, quibus non audiunt salutis Mysteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & consummatorem fidei, Mediatorem & viam salutis, victimam reconciliationis nostræ, principium omnis gratiæ, omnisque boni, quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jesum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione spirituali in cœlestibus. Hæc solis humilibus revelantur: *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, revelasti ea parvulis*. Hinc scitè S. Aug. ait: *Via ad capessendam & obtinendam veritatem, prima humilitas, secunda humilitas, ter-*

S. Aug. Epist. 118. alias 56.

tertia humilitas. Non quo alia non sint præcepta: sed nisi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita quâ reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu superbia.

26. *In Lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Lex Dei, Evangelium, vitæ nostræ regula est, à Spiritu sancto dictata; hanc legere, hanc discere, hanc meditari, secundùm hanc vivere debemus; non secundùm opiniones hominum, vel secundùm mores sæculi. Viam aliam quærere, errare est. Secundùm Dei legem judicabimur in novissimo die. Tunc à nobis quæret justus Judex: *In Lege quid scriptum est?* Quid in Evangelio legisti? Cur præcepta mea non implevisti; adeò facilia, adeò salutaria; quorum observatoribus præmium æternæ beatæque vitæ promissum est? *Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Joan. 12. 48.

27. *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo, &c. & proximum tuum sicut te ipsum.* Hæc Christianæ summa Religionis, Deo tanquam ultimo fini prædominante amore conjungi, subdi ac servire, eumque supremo honore colere, quod non fit, nisi amando. *Hoc enim colitur quod diligitur: unde quia Deus rebus omnibus major, aut melior invenitur, plus omnibus diligendus est, ut colatur.* Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minùs amat, qui cum ipso aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem segnis & iners esse potest amor Dei. Amor operatur magna, si est; si autem non operatur amor non est: *Dilectia vacare non potest.* Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, nisi amor? *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* Flagitia, adulteria, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonnè amor operatur? *Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi.* Non vobis dicitur, Nihil ametis: absit. Pigri, mortui, detestandi mihi eritis, si nihil ametis. Amate, sed quid ametis, videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus sæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

(Marginal notes: S. August. in Ps. 77. — Id. Præf. in Psal. 31.)

Diliges Dominum Deum tuum ex corde tuo. Ne mundum ametis, ut eum qui fecit mundum, liberè ametis. *Obligata enim anima amore terreno, quasi viscum habet in pennis, volare non potest. Mundata vero ab affectibus sordidissimis sæculi, tamquam extensis pennis, & duabus alis resolutis ab omni impedimento, id est, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi volat. Quò nisi ad Deum ascendens volando, quia ascendit amando? Quod antequam possit, gemit in terra, si jam inest ei volandi desiderium,* & dicit: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Quò autem volabit? De mediis scandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox est; à commixtione malorum hominum, à paleis quibus grana commixta sunt, volare vult, ubi non patiatur conjunctionem & societatem iniqui alicujus: sed vivat in sancta societate Angelorum, civium in æterna Jerusalem. (S. Aug. Præf. in Psal. 121.)

Et proximum tuum sicut te ipsum. Qui sanctè & spiritaliter diligit proximum, aut eum amat, quia justus est, aut ut justus fiat. Sic enim & seipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut fit. Sic diligit proximum tamquam seipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut fit injustus; ad hoc ergo, ut fit malus, ac per hoc jam non se diligit: *Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nemo autem proximos diligere potest, aut quia justi (S. Au. apud V. Bedam, in c. 13. Ep. ad Rom.)

sunt,

sunt, aut ut justi sint, nisi Deum etiam diligat tamquam omnis justitiæ fontem. Nam quemadmodum nemo alterum diligere potest, aut quia Musicus est, aut ut Musicus sit, nisi Musicam præcipuè diligat: ita impossibile est, ut proximus ametur, vel quia justus est, vel ut sis justus, nisi æterna justitia, quæ Deus est, præcipuè diligatur.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quæ disputationes, quæ litteræ quorumlibet Philosophorum, quæ Leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis sunt ullo modo comparandæ? Hic Physica, quoniam omnes omnium naturarum causæ in Deo Creatore sunt. Hic Ethica, quoniam vita bona & honesta non aliunde formatur, quàm cum ea quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est Deus & proximus. Hic Logica, quoniam veritas lumenque animæ rationalis nonnisi Deus est. Hic etiam laudabilis Reipublicæ salus: neque enim conditur & custoditur optimè civitas, nisi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cùm bonum commune diligitur, quod summum ac verissimum Deus est; atque in illo invicem sincerissimè se diligunt homines, cùm propter illum se diligunt; cui, quo animo diligant, occultare non possunt. (S. Aug. Ep. 137. aliàs 3. c. 5.)

28. *Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac, & vives*. Fac, Domine, ut faciam, sine quo nihil facere possum. Præbe vires efficacissimas infirmæ & languenti voluntati: *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, te enim amo; & si parum est, amem validiùs. Non possum metiri, quantùm desit mihi amoris ad id quod sat est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc solùm scio, quia malè mihi est præter te, non solùm extra me, sed & in me ipso: & omnis copia, quæ Deus meus non est, egestas est*. (S. August. l. 13. Conf. cap. 8.) Fac ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus sum diligendo mundum, meque ipsum amando plusquam te: Nam *Qui non diligit, manet in morte*.

29. *Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?* Quàm latè pateret nomen proximi, non erat Veteris Testamenti tradere. *Inchoatio ergo quædam facta est sub pædagogo, ut Magistro perfectio servaretur: cum tamen idem Deus & pædagogum parvulis dederit, Legem illam scilicet per famulum suum; & Magistrum grandioribus, id est, Evangelium per Unicum suum*. (S. Aug. lib. de Div. qu. octoginta tribus q. 53.)

30. *Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones*, &c. *Homo quidam* intelligitur Adam, & totum in eo genus humanum. *Jerusalem*, civitas pacis illa cœlestis, à cujus beatitudine lapsus est. *Jericho*, mortalitatem nostram. *Latrones*, diabolum & angelos ejus designant, qui hominem spoliaverunt immortalitate: *& plagis impositis*, peccata suadendo, reliquerunt *semivivum*: quia ex parte, qua potest intelligere & cognoscere Deum, vivus est homo; ex parte qua peccatis contabescit & premitur, mortuus est; & ideò semivivus dicitur. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viso eo prætierunt, Sacerdotium & ministerium veteris Testamenti significant, quæ non poterant prodesse ad salutem. *Samaritanus*, custos interpretatur, & ideò ipse Dominus significatur nomine. Alligatio vulnerum, est cohibitio peccatorum. *Oleum*, consolatio spei bonæ, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventissimo spiritu. *Jumentum*, ejus est caro, in qua ad nos venire dignatus est. Impoui jumento, est in ipsam Incarnationem Christi credere. *Stabulum* est Ecclesia, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies*, est post resurrectionem Domini. *Duo denarii*, sunt vel duo præcepta chari-
(Orig. H. 34. in Luc. S. Aug. l. 2. qu. Evang. q. 19. & S. 171. aliàs 37. de Verbis Dom. c. 2. 3. S. Amb. l. 7. in Luc. n. 73. & seq.)

ritatis , quam per Spiritum sanctum acceperunt Apostoli ad evangelizandum cæteris; vel duo Testamenta , quæ imaginem in se habent æterni Regis expressam , quorum pretio vulnera nostra curantur : Redempti enim sumus pretioso sanguine , ut ultimæ mortis ulcera vitaremus . Hos ergo duos denarios accipit *stabularius*, Apostolus , Pastor , ut curam habeat hominis vulnerati . Huic Christus mercedem promittit se redditurum , cùm revertetur , in die scilicet Judicii . Ergo quoniam nemo magis proximus quàm qui vulnera nostra curavit , diligamus eum quasi dominum , diligamus eum quasi proximum ; nihil enim tam proximum , quàm caput membris . Diligamus etiam eum , qui imitator est Christi : diligamus eum , qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur : *Non enim cogitatio facit proximum , sed misericordia ; quia misericordia secundùm naturam . Nihil enim tam secundùm naturam , quàm juvare consortem naturæ .*

36. 37. *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi , qui cecidit in latrones ? At ille dixit : Qui fecit misericordiam in illum , Et ait illi Jesus : Vade , & tu fac similiter .* Ut videlicet eum esse proximum intelligamus , cui vel exhibendum est officium misericordiæ , si indiget ; vel exhibendum esset , si indigeret ; quo est jam consequens , ut etiam ille , à quo nobis hoc vicissim exhibendum est , proximus sit noster . Proximi enim nomen ad aliquid est , nec quisquam esse proximus nisi proximo potest . Nullum autem exceptum esse , cui misericordiæ denegetur officium , quis non videat ? Quando usque ad inimicos etiam porrectum est , eodem Domino dicente ; *Diligite inimicos vestros , benefacite his , qui oderunt vos .* S.Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 30.

41. 42. 43. *Martha , Martha , solicita es , & turbaris erga plurima . Porrò unum est necessarium . Maria optimam partem elegit , quæ non auferetur ab ea .* Repetitio nominis , indicium est dilectionis , aut fortè movendæ intentionis : ut audiret attentius , bis vocata est ; Martha , Martha , audi . Solicita es , & turbaris erga plurima . Porrò unum est necessarium , unum illud supernum , unum ubi Pater , & Filius , & Spiritus sanctus sunt unum . Ad hoc unum non nos perducit , nisi multi habeamus cor unum . Bona sunt ministeria circa pauperes , & maximè circa Sanctos servitia debita , obsequia religiosa . Redduntur enim , non dantur , dicente Apostolo : *Si nos vobis spiritalia seminavimus , magnum est , si carnalia vestra metamus ?* Bona sunt , exhortamur ad hæc : melius est tamen , quod elegit Maria . Illud enim habet ex necessitate occupationem : istud ex charitate suavitatem . Vult homo occurrere , quando ministrat ; & aliquando non potest : quæritur quod deest , paratur quod adest , distenditur animus . Nam si Martha ad illa sufficeret , adjutorium Sororis non posceret . Multa sunt , diversa sunt , quia carnalia sunt , quia temporalia sunt : etsi bona sunt , transitoria sunt . Marthæ autem quid ait Dominus ? *Maria meliorem partem elegit .* Non tu malam , sed illa meliorem . Audi unde meliorem : *Quæ non auferetur ab ea .* A te *auferetur aliquando onus necessitatis ; æterna est dulcedo veritatis .* Non auferetur ab ea quod elegit : *Non aufertur , sed tamen augetur . In hac autem vita augetur , in alia vita perficietur , nunquam auferetur .* Cæterùm tu Martha , in bono ministerio benedicta , pro isto labore tuo mercedem quæris , quietem . Modò occupata es circa multum ministerium , pascere vis mortalia corpora , licèt Sanctorum : Numquid cùm veneris ad illam patriam , invenies peregrinum , quem suscipias hospitio ? Invenies esurientem , cui panem frangas ? Sitientem , cui potum porrigas ? Ægrum quem visites ? Litigantem quem concordes ? Mortuum quem sepelias ? Omnia ista ibi non erunt : sed quid ibi erit ? Quod Maria elegit ; ibi pascemur , non pascemus .

S. Aug. s. 103. alias 26. de Verb. Dom.

1. Cor. 9. 11.

Hoc

Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hic elegit Maria: de illa
" mensa opulenta, de verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse,
" quid ibi erit? Dominus ipse dicit de servis suis: *Amen dico vobis, quia*
Luc. 12.34. " *faciet eos recumbere, & transibit, & ministrabit illis*. Recumbere quid est,
" nisi vacare? Recumbere quid est, nisi requiescere? Quid est, *Transibit*,
" *& ministrabit illis*? Prius transit, & sic ministrat. Sed ubi? In illo con-
Matt. 8. 11. " vivio superno, de quo dicit: *Amen dico vobis, Multi ab Oriente & Oc-
cidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Jacob in regno cæ-
lorum. Ibi Dominus pascit, sed priùs hinc transit*...... Venit Dominus,
" fecit divina, passus est humana. Numquid adhuc conspuitur? Numquid ad-
" huc flagellatur? Numquid adhuc spinis coronatur? Numquid adhuc cruci-
" figitur? Numquid adhuc lancea vulneratur? Transivit. Unde Evangelium
Joan. 13. 1. ait: *Cùm venisset hora, ut Jesus transiret de hoc mundo ad Patrem*. Ille tran-
sivit, ut pascat; nos sequamur, ut pascamur.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Intenta erat Mar-
tha, quomodo pasceret Dominum; intenta Maria, quomodo pasceretur à
Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Ma-
ria jam epulabatur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,*
S. Au. ser. 104. alias 27. de Verbis Dom. *& Deus erat Verbum*: Ecce quod Maria audiebat. *Et verbum caro factum est,*
& habitavit in nobis: Ecce cui Martha ministrabat. Ergo *Maria optimam*
Joann. 1. 1. *partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Hoc enim elegit, quod semper ma-
nebit. Circa unum se voluit occupari. Jam tenebat: *Mihi autem adhærere*
Psal. 72. 28. *Deo bonum est*. Sedebat ad pedes Capitis nostri: *Quantò humiliùs sedebat,
tantò ampliùs capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis: denatat
de tumoribus collis*. Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus di-
stinxit. *Solicita es, & turbaris erga plurima: Porrò unum est necessarium*.
Jam hoc sibi Maria elegit. *Transit labor multitudinis, & remanet charitas
unitatis*. Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegi-
sti, auferetur; sed bono tuo, ut quod melius est detur. Auferetur à te la-
bor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu est.

*Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.... Maria opti-
S. Au. ibid. mam partem elegit*. In his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerunt Domino
gratæ, ambæ amabiles, ambæ discipulæ, duæ vitæ figuratæ sunt, præsens
& futura, laboriosa & quieta, ærumnosa & beata, temporalis & æterna.
In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Mar-
tha, hoc sumus: quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus benè,
ut illud habeamus plenè.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 35. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Studeamus igi-
tur & nos habere, quod nemo nobis possit auferre; non ut perfunctoria,
sed ut diligens audientia & religiosa mentis intentio verbo Dei deferatur:
solent enim etiam ipsius semina verbi cœlestis auferri, si secus viam fint
seminata. Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ; hoc enim majus,
hoc perfectius opus.

Unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur
S. Au. l. 20. de Civ. Dei, c. 19. *ab ea*. Otium *sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit ne-
cessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque in-
tuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter cha-
ritatis necessitatem: sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne
subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas*.

Unum est necessarium. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas
quibus turbatur, plurima inter negotia quibus detinetur, de uno illo ne-
cessa-

cessario, quod èst æterna salus, frequentiùs cogitet Christianus homo. Laboret ut Martha, sed propter Christum; omnia sui status officia religiosè impleat; omnia opera sua pia intentione & charitate ferventi sanctificet, Christo serviendo, & ad Dei gloriam totam actionum suarum, & officiorum seriem referendo: Christum suscipiat, eique necessaria ministret in pauperibus: *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Verum cor identidem sursum erigat ad Deum. Curet, quantùm potest, ut à sæcularibus curis, solicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat se intra se, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*. Hoc unum, & maximè necessarium negotium. Non solicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum sæcularium nobis dominetur; non cor nostrum ita impleat, ita occupet ac distrahat, ut ab æternorum bonorum cogitatione & desiderio nos avertat. Provideamus Dominum in conspectu nostro semper gemamus & suspiremus ad cœlestem patriam, ubi unum negotium nostrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

C A P U T XI.

Sensus Litteralis.

1. E*T factum est, cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex Discipulis ejus ad eum*. Accidit aliquando, ut cùm oraret Jesus in quodam loco, postquam orandi finem fecit, unus ex Discipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulsus, diceret ei, suo & condiscipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes Discipulos suos*. Doce nos optimum orandi modum, solemnem aliquam orandi formulam, nobis præscribe, quemadmodum Joannes Discipulis suis præscripsit.

2. 3. 4. *Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum:* Agnoscatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, sicut ab Angelis laudatur, nominis tui sanctitas: *Adveniat regnum tuum*.; regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Christo Capiti adunato, tibique planè subjecto, æternùm regnabis. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*: Panem necessitatis nostræ da nobis in singulos dies. *Et dimitte nobis peccata nostra*: Ne omnias peccata nostra, sed ea nobis misericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*: Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, spe veniæ sub hac conditione per Filium tuum nobis promissæ. *Peccatum* notione linguæ Syræ, qua loquebatur Christus peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpretes ante nos observarunt. *Et ne nos inducas in tentationem*: Ne nos vinci permittas à tentatione, aut tentari supra, quàm possumus; sed à periculis tentationum, nos eripe; & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentissimum, efficacissimum, & maximè necessarium tribue, ut tentationi resistere, & insidias satanæ vincere possimus. Confer cum *Matth*. 6. ubi eadem orationis formula pleniùs habetur, duabusque petitionibus auctior; quæ tamen in aliis continentur, ut S. Augustinus observat: *Apud Evangelistam Matth*. (inquit) *septem petitiones continere Dominica videtur Oratio, quarum tribus æterna po-* S. Au. Ench. c. 115. & 116.

feuntur, reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra (*quod non absurdè quidam intellexerunt in spiritu & corpore*) *omnino sine fine retinenda sunt; & hic inchoata, quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecta verò, quod in alia vita sperandum est, semper possidebuntur. Quod vero dicimus*, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: *Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita futura, ubi nos semper speramus futuros, & nominis Dei sanctificatio, & regnum ejus, & voluntas ejus in nostro spiritu & corpore perfectè atque immortaliter permanebunt. Panis verò quotidianus ideò dictus est, quia hic est necessarius, quantus animæ carnique tribuendus est, sive spiritaliter, sive carnaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam, quam poscimus, remissio ubi est commissio peccatorum; hic tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt; hic denique malum, unde cupimus liberari: illic autem nihil istorum est. Evangelista verò Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est; nec ab isto utique discrepavit, sed quomodo istæ septem sint intelligendæ, ipsa sua brevitate commonuit. Nomen quippè Dei sanctificatur in spiritu, Dei autem regnum in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas, tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo facit intelligi. Deinde tres alias adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At verò quod ille in ultimo posuit*, Sed libera nos à malo; *iste non posuit, ut intelligeremus, ad illud superius quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideò quippè ait*, Sed libera; *non ait, Et libera, tanquam unam petitionem esse demonstrans. (Noli hoc, sed hoc) ut sciat unusquisque in eo se liberari à malo, quòd non infertur in tentationem.* Quæ igitur in Græco S. Lucæ Textu hic supplentur Petitiones duæ, ex S. Matthæo additæ sunt & intrusæ.

Hunc Evangelistæ nostri locum Tertullianus urget contra Marcionem, ut alium Deum à Creatore non orari, ex Christi instituto demonstret: *Sed quia*, inquit, *& Joannes novum aliquem orationis ordinem induxerat, idcò hoc & à Christo postulandum discipulus ejus non immeritò præsumpserat, ut & illi de proprio Magistri sui instituto non alium, sed aliter Deum orarent. Proinde nec Christus ante orationis notitiam discipulo contulisset, quàm Dei ipsius: Ita & ipse in eum docuit orationem, quem discipulus usque adhuc noverat. Denique sensus orationis, quem Deum sapiant, recognosce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omnino non fecit? A quo originem non traho? An ei qui me faciendo & instruendo generavit? A quo Spiritum sanctum postulem? A quo nec mundialis spiritus præstatur? An à quo fiunt etiam Angeli spiritus? Cujus & in primordio Spiritus super aquas ferebatur. Ejus regnum optabo venire, quem numquam regem gloriæ audivi? An in cujus manu etiam corda sunt regum? Quis dabit mihi panem quotidianum; qui nec milium mihi condit, an qui etiam de cœlo panem Angelorum quotidianum populo suo præstitit? Quis mihi delicta dimittet? Qui ea non judicando non retinet? An qui si non dimiserit, retinebit, ut judicet? Quis non finet nos deduci in tentationem? Quem poterit tentator non timere, an qui à primordio tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc ordine, qui alii Deo supplicat, & non Creatori, non orat illum, sed infamat.*

Tert. l. 4. contra Mar. c. 27.

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Et ait illis: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad*

ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes? Exemplo familiari & sensibili, ab eo quod cuique accidere potest petitio, Discipulos ad orandum humiliter, ferventer & perseveranter, Christus excitat. Si quis vestrum haberet amicum, & illum adiret intempesta nocte, hora nequaquam opportuna, & diceret illi: Amice, da mihi mutuò tres panes: *Quoniam amicus meus venit de via ad me*; imbre, aut nocte impulsus in domum meam divertit, eumque excipere debeo; & reficere defessum ac esurientem; *& non habeo, quod ponam ante illum*, nec emere sera nocte licet: *Et ille de intus respondens*, de interiore conclavi, seu cubiculo, dicat: *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est*, quod aperire non possum sine incommodo, fortè nec sine periculo *& pueri mei*, filii mei, *mecum sunt in cubili*, & quiescunt; *non possum surgere, & dare tibi* panes. *Et si ille perseveraverit pulsans; dico vobis, etsi non dabit illi surgens*, etsi non surgeret ad dandum illi, *eo quòd amicus ejus sit: propter improbitatem tamen ejus surget*, propter assiduam & importunam ejus postulationem; *& dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite* à Deo, *& dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis*: Instate orationi, & in ea perseverate, & vos impetraturos confidite, quod oratis. Si enim importunus flagitator tantum obtinet ab homine amico, quid non à Deo Patre optimo supplex & assiduus precator obtinebit? *Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petat panem, numquid lapidem dabit illi* loco panis? *Aut piscem*, aut si piscem petierit, *numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Piscem cum serpente, ovum cum scorpione confert, propter similitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ est angui simillima, omnis piscis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo serpens in terra. Et scorpionis corpus est ovo simile, maximè si sit album, quale habet scorpionum prima species apud Nicandrum, Ælianum, Avicennam, & alios. Nec mole ab ovo scorpiones plurimùm distant in Judæa, ut probat Bochartus. *Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data*, res bonas, *dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo*, Pater vester cœlestis *dabit Spiritum bonum petentibus se?* Dona Spiritus sancti, ad quæ impetranda præcipuè directa est Dominica oratio. Confer cum *Matthæi 7. 9. & seq.*

Boch. Hierozoici l. 4. cap. 29. p. 611.

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. *Et erat Jesus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*, hominem mutum fecerat: *Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia*. Non ejicit dæmonia, nisi auxilio Beelzebub illorum principis. *Et alii tentantes signum de cælo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent, eum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere: *Ipse autem Jesus, ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis: Omne regnum in se ipsum divisum*, adversùs se ipsum divisum, *desolabitur*, destruetur: *& domus supra domum cadet*, & omnis domus adversùs se divisa, seu diffidens, corruet: *Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus?* Nonnè discordia intestina dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia*. Videte ergo, quàm absurdum sit, quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ipse adversùs se ipsum pugnat: *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, qui Exorcistas agunt, *in quo ejiciunt?* An ope Beelzebub? Id certè non putatis: *Ideò ipsi judices vestri erunt*, vosque blasphemiæ convincent, qui divina opera Principi

Act. 10. 13. Jos. l. 8. Ant. c. 1.

dæmoniorum tribuere non veremini. *Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Si divina potentia, si Spiritu Dei ejicio dæmonia, certissimum argumentum, Messiæ tempus advenisse, illumque
Exod. 8.19. jam apud vos agere, qui diaboli opera destructurus & regnum eversurus est. Sicut enim digitus Dei in Mose operans mirabilia, magnalia, terribilia, signum erat proximæ liberationis Populi Israel ex Ægypto: ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, signum est liberationis humani generis à diaboli peccatique servitute. Confer cum *Matth.* 12. 24. *& seq. & Marci* 3. 22. *& seq.*

21. 22. 23. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum*, palatium suum, domum suam, *in pace sunt omnia, quæ possidet*, omnia bona ejus in tuto sunt, his tranquillè fruitur: *Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, supellectilem omnem, *distribuet*. Fortiorem se dæmone significat Christus, & in mundum se venisse, ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque exspoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Confer cum *Matth.* 12.

24. 25. 26. *Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquosa*, arida, inculta, deserta, *quærens requiem*, quærens locum, ubi habitet & quiescat: *& non inveniens*, quia unica ejus quies est hominibus nocere, & eos evertere, *dicit: Revertar in domum meam, unde exivi* invitus & coactus: *Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, dæmones innumeros se nocentiores; *& ingressi habitant ibi*, in domo scilicet, sive homine à quo fuerant expulsi: *& fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: postremus hominis illius status pejor est priore.

27. 28. 29. *Factum est autem, cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & felicia ubera, quæ suxisti.* O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit: Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*
Lib. 4. contra Marc. c. 26. Ex hoc loco contra Marcionem probat Tertullianus, Christum verè natum ex muliere, verè matrem habuisse: *Rursus proinde felicitatem ab utero & uberibus matris suæ transtulit in Discipulos; à qua non transtulisset, si eam non haberet.*

29. 30. 31. 32. *Turbis autem concurrentibus, cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est.* Pharisæi isti & Scribæ homines perversi: signum quærit novum de cœlo, *& signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Nam sicut fuit Jonas signum*, sive ostentum *Ninivitis*, quo agnoverunt, Deum ad Ninivem subverrendam, extremasque pœnas illis inferendas paratum esse, nisi pœnitentiam agerent; *ita erit & Filius hominis ge-*
3. Reg. 10. 1. *nerationi isti*: Sic ego signum ero genti huic peccatrici. *Regina Austri sur-*
2. Paral. 9. 1. *get in judicio cum viris*, seu adversus viros *generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis: & ecce*
Jonæ 3. 5. *plusquam Salomon hic*, ego scilicet, qui vos alloquor. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; & ecce plusquam Jonas hic.* Confer cum *Matth.* 12. & nostros in hunc locum lege Commentarios.

33. 34. 35. 36. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Quam-

Quamobrem etsi plerique sapientia mea, prædicatione, miraculis non moveantur, neque convertantur; sapientiam tamen meam, & doctrinam salutis abscondere non debeo, nec à prædicatione regni Dei cessare: *Lucerna corporis tui, est oculus tuus*. Omnium affectionum operumque tuorum, quasi lucerna est oculus mentis tuæ: *Si oculus tuus fuerit simplex*, purus, nullis pravis affectibus excecatus, *totum corpus tuum lucidum erit*: omnia opera tua lucida erunt & recta: *Si autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ, *etiam corpus tuum tenebrosum erit*: omnia opera, quibus velut membris constat vita tua, tenebrosa erunt, veræ sapientiæ luce destituta: *Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint*: ne mens tua, judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo, quibus fiet, ut de rebus divinis, de rebus ad salutem animæ tuæ pertinentibus non rectè judices, quia prout unusquisque affectus est, sic judicat: *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te*. Si ergo affectiones tuæ omnes, omniaque opera, illustrentur, regantur, imperentur ab oculo, sive corde simplici, puro, ac recto, quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis, totum quod in te est interiùs exteriusque, lucidum erit; omnes tuæ facultates, actiones omnes lucidæ & rectæ erunt; totus vitæ tuæ tenor lucidus erit, sicut corpus, quod lucernæ fulgore illustratur. Confer cum *Matth. v. 15. & 6. 22.*

37. 38. 39. 40. *Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus, ut pranderet apud se: & ingressus in domum invitantis, recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere*, sive cogitare, *quare non baptizatus esset ante prandium?* Cur manus more Judaico non abluisset, totas mersando, vel aquâ perfundendo cum brachii parte cubito tenus? *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos, Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis*: cùm exterioribus ablutionibus adeò scrupulosa religione, seu potiùs superstitione studetis, similes estis illi, qui exteriorem calicis, aut catini superficiem mundaret, & sordes ex interiori abstergere non curaret: corpus diligenter abluitis, animum purgare negligitis: *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonnè qui fecit, quod deforis est, etiam id quod de intus est fecit?* Nonnè Deus, qui condidit corpus, creavit & animum? Ac proinde animi cura non minor gerenda est, quàm corporis; imò major, utpotè nobilioris, & Deum propiùs attingentis.

41. *Verumtamen, quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis*. Verumtamen ex iis quæ habetis, pro modo facultatum vestrarum, date eleemosynam, & sordes omnes ab animis vestris abstergentur; purgatisque & sanctificatis animis, nihil vobis erit immundum.

42. 43. 44. *Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus*; qui decimas persolvitis, & persolvendas esse docetis ex herbis nullius pretii, ut mentha, rutha, & omni olerum genere, quorum decimatio Lege Domini præscripta non est: *& præteritis judicium, & charitatem Dei*; & prætermittitis æquitatis naturalis officia, & Dei mandata, imprimisque præcepta charitatis, in quibus summa divinæ Legis est: *Hæc autem oportuit facere*, quæ Lege Dei præscripta sunt, *& illa non omittere*, nimirùm spontaneas oblationes decimarum, quas in moribus habetis: *Væ vobis Pharisæis, quia diligitis*, & ambitiosè affectatis *primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro*; publicè salutari amatis, honoris & reverentiæ causa: *Væ vobis, quia estis ut monumenta, quæ non* Maimonid. tr. de Decim. c. 2.

appa-

apparent, *& homines ambulantes supra*, *nesciunt*. Similes estis sepulchris, nullo signo distinctis; super quibus homines incautè ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vitiis scatentem & fœtidum habetis, quamvis speciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

45. *Respondens autem quidam ex Legisperitis*, *ait illi*: *Magister*, *hoc dicens*, *etiam contumeliam nobis facis*. Decretis ac observantiis fœderati erant Pharisæi & Legisperiti. Pharisæi Legisperitorum decreta & traditiones accuratissimè observabant: Legisperiti Pharisæorum sanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod istis injuriosum videbatur, illi quoque sibi contumeliosum censebant; maximè cùm plerique Legisperiti Pharisæi essent.

46. *At ille*, Jesus, *ait*: *Et vobis Legisperitis væ*, *quia oneratis homines oneribus*, *quæ portare non possunt*; statutorum vestrorum gravissimis oneribus opprimitis homines: *& ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas*; & ne digitum quidem admovere velletis ad sublevandos homines sub earum sarcinarum pondere.

47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis*, *qui ædificatis monumenta Prophetarum*; *Patres autem vestri occiderunt illos*. *Profectò testificamini* operibus vestris, *quòd consentitis operibus patrum vestrorum*, & eorum facinora reipsa approbatis: *Quoniam ipsi quidem eos occiderunt*: *vos autem ædificatis eorum sepulchra*; specie quidem pietatis, animo tamen non absimili, & in sanctorum persecutionem ac cædem æquè propenso. Prophetæ magno scilicet, quem Moyses apud vos surrecturum prædixit, Prophetarum illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, insidias struitis, & mortem inferre meditamini: *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id est, ego qui sum Sapientia Patris, dico: *Mittam ad illos Prophetas & Apostolos*, *& ex illis occident*, *& persequentur*: *ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum*, *qui effusus est à constitutione Mundi*, *à generatione ista*; ut a gente ista pœnæ repetantur ob effusionem sanguinis omnium Prophetarum ab orbe condito; *à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ*, *qui periit inter Altare & Ædem*; inter Altare holocaustorum situm in medio atrii Sacerdotum, & inter ipsam Ædem sacram Templi, illud scilicet ædificium, quod Sanctum & Sancta Sanctorum complectitur: *Ita dico vobis*, *requiretur ab hac generatione*. Profectò gens ista pœnas dabit ob sanguinem justorum ab ea effusum. Confer cum *Matt.* 23.

52. *Væ vobis Legisperitis*, *quia tulistis clavem scientiæ*: *ipsi non introistis*, *& eos qui introibant*, *prohibuistis*. Sustulistis, & vobis arrogastis clavem scientiæ, potestatem interpretandi Legem & Prophetas, cujus in possessionem mitti clave data cum pugillaribus, solemnis mos est: *Ipsi non introistis* in Prophetiarum sensum, non illum attigistis, cæcitate vestra præpediti; non intellexistis, quod ex Prophetarum oraculis perspicuum est, Messiæ tempus advenisse, meque Christum esse à Deo promissum: & eos qui ad introeundum, id est, ad credendum in me parati videbantur, prohibuistis, avocantes eos sermonibus meis audiendis, ex quibus me verum esse Messiam intelligere potuissent, Confer cum *Matthæi* 23.

53. 54. *Cùm autem hæc ad illos diceret*, *cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere*, illum multis quæstionibus captiosè propositis urgere; *& os ejus opprimere de multis*, & instare, ut ad multa simul responderet; *insidiantes ei*, *& quærentes aliquid capere de ore ejus*, *ut accusarent eum*. Responsa ejus insidiosè aucupabantur, si quid fortè ex ore ejus elicerent, quod in malam partem verti posset, & argui vel accusari, quasi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum scitis, vel Cæsaris juribus.

Sen-

Sensus Moralis.

1. D*ixit unus ex Discipulis ejus ad eum : Domine , doce nos orare* . Docuerat & Joannes discipulos suos adorare , sed omnia Joannis Christo præstruebantur , donec ipso aucto , sicut idem Joannes prænunciabat illum augeri oportere , se verò diminui , totum præministri opus cum ipso spiritu transiret ad Dominum . Ideò nec extat , in quæ verba Joannes docuerit adorare , quòd terrena cœlestibus cesserint : *Deus solus docere potuit, ut se vellet orari : Ab ipso igitur ordinata religio orationis , & de Spiritu ipsius jam tunc , cùm ex ore divino ferretur , animata , suo privilegio ascendit in cœlum , commendans Patri , quæ Filius docuit*. Tert. lib. de Oratione.

2. *Cùm oratis , dicite : Pater , Sanctificetur nomen tuum : Adveniat regnum tuum* , &c. Hæc oratio quantùm substringitur verbis , tantùm diffunditur sensibus . Neque enim propria tantùm orationis officia complexa est, venerationem Dei , aut hominis petitionem ; sed omnem penè sermonem Domini , omnem commemorationem disciplinæ , ut reverà in oratione *Breviarium totius Evangelii* comprehendatur . . . *Compendiis paucorum verborum quot attinguntur. edicta Prophetarum , Evangeliorum , Apostolorum , sermones Domini , parabolæ , exempla , præcepta ! Quot simul expunguntur officia ! Dei honor in Patre , fidei testimonium in nomine , oblatio obsequii in voluntate , commemoratio spei in regno , petitio vitæ in pane , exomologesis debitorum in deprecatione , solicitudo tentationum in postulatione tutelæ*. Tert. ibid.

Pater , sanctificetur nomen tuum. Ordo petitionum , ordinem indicat desideriorum ; ordo verò desideriorum , ordinem charitatis , qua Deus colitur . Non timore servili , sed filiali dilectione Deus colendus , adorandusque in spiritu & veritate . Propter seipsum expetendus , quærendus ac diligendus est . Illo uno fruendum , id est , amore illi inhærendum propter seipsum . Primum ergo cordis nostri desiderium debet esse Dei gloria , sanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus : *Sanctificetur nomen tuum*. Desiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus , quæ perfectio erit divinæ adoptionis , plenitudo cognitionis Dei & Christi Jesu , consummatio charitatis , electorum omnium , ceu membrorum unio sempiterna Christo capiti , Sabbatismus æternus populi Dei : *Adveniat regnum tuum* . Tertium desiderium est sanctificationis nostræ , & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maximè necessarii . Panis noster quotidianus, Dei gratia est ; patrimonium , gloria . Illa necessaria est , ne deficiamus in via : illam petere in oratione debemus , donec ad patriam pervenerimus, in qua pane cœlesti ipso Deo satiabimur : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* . Quartum desiderium est remissionis peccatorum nostrorum per misericordiam Dei . Viatori quippè non solùm necessarius est cibus quo sustenietur , sed & impedimenta removeri oportet , quibus ejus iter prohiberi vel retardari potest , solvenda debita , finiendæ lites , conciliandi inimici . Quæ omnia tibi facilia sunt , Christiane , si charitatem habeas per Spiritum sanctum in corde diffusam . Si verò non habes , hanc à Deo postula , qui rectè petentibus dare paratus est : *Et dimitte nobis peccata nostra , siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis* . Quintum desiderium est perseverantiæ in amore Dei super omnia . Quid autem est petere , ne tentationi succumbamus , quàm donum perseverantiæ petere ! Peregrinamur in hoc mundo , thesaurum gratiæ portantes in vasis fictilibus , inter medios hostes , à dextris & à sinistris insidiantes , ut pretiosum illum thesau-

saurum nobis eripiant. Solicitè ergo vigilandum & orandum est, ne eorum insidiis capiamur, ne insultibus succumbamus: *Et ne nos inducas in tentationem*. Hæc primaria & fundamentalia Christiani hominis desideria, cætera accidentia sunt. *Præmissa legitima & ordinaria oratione, quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecùs petitiones*.

Tertull. lib. de Orat.

§. 8. *Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes? . . . Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi, quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis*. Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium suum unigenitum dedit? Quis magis amicus Christo, qui pro nobis Corpus suum tradidit? Patet semper janua misericordiæ ejus. Nullum intempestivum tempus est ipsum adeundi & orandi. Paratus est, non ad commodandum tantùm, sed ad donandum, non tres panes materiales, sed seipsum panem vitæ æternæ. Nullum intempestivum tempus est accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit; petiit, quando dicebat: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*; ideò meruit hos panes, quos apposuit nobis edendos. Petiit, cùm dixit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum*; neque enim timuit, ne excitaret dormientem, quem scit semper vigilantem. Nusquam illi molesti sumus orando, nusquam importuni: immò optat maximè, ut orantes ab illo cœlestia dona petamus, donec obtinuerimus; placet, ut perseverantia nostra in oratione vim illi inferamus. *Hæc vis Deo grata est*. Sine intermissione igitur oremus; in oratione perseveremus. *Dominus noster Jesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantùm hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: Plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari . . Pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius desideres dilatum, ne vilescat citò datum. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas, & unde pascat . . . Cibus & Panis æternus, & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Disce & doce; vive & pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quàm se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit?*

S.Ambr.l.7. in Luc. n. 87.

Psal.118.62.

Psal.6.7.

Tertull. lib. de Orat.

Aug. serm. 105. alias 29. de Verbis Domini.

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio advenisse cogita, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me non alium intelligo, quàm me ipsum. Nemo quippè charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cùm transitoria deferens, ad cor redeo. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cùm de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meæ de via venit mihi amicus. Venit de regione longinqua, ubi pascere porcos, & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans; ego mendicus, & in domo mea non est panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quære, pete, pulsa; quia omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur. Clama & dic: *Amice, commoda mihi tres panes*. Qui sunt isti panes? Panis *veritatis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de vita,

S.Bern. ser. de tribus Panibus, in Rogation.

via, cum uxore & mancipio. Deficit quippè ratio mea præ ignorantia " veritatis, languet voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda sunt; & voluntas minùs diligit intellecta; & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, hæc faciamus. *Aruit cor meum*, etiam & corpus meum, *quia oblitus sum comedere panem meum*. Psal. 29. Neque enim pateret hunc defectum, si jugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice, Deus meus, Salvator meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri dignatus es: *Commoda mihi tres panes*, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. *Sic enim vivitur, & in talibus vita spiritus mei*, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus*. "

11. *Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Opus est, ut habeamus charitatem, fidem, S.Aug. Ser. 105. spem, ut nobis dulce sit, quod à Deo datur. Et hæc ipsa dona Dei sunt, fides, spes, charitas. Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, *major* 1. Cor. 13. 13. *autem horum est charitas*. Panis, qui pisce & ovo major est, symbolum est charitatis. Proptereà pani lapidem opposuit, quia duritia contraria est charitati. Hæc autem cordis duritia, non est à Deo, sed ab hominis malitia. Piscis symbolum est fidei. Ut enim piscis inter fluctus vivit, ita inter fluctus tempestatesque hujus sæculi vivit pia fides; sævit mundus, & integra est. Tantùm contrarium fidei serpentem antiquum observa, de quo ait Apostolus: *Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita* 2. Cor. 11. 2. *corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo*; id & 3. est, quæ est in fide Christi. *Habitare*, inquit, *Christum per fidem in cordibus vestris*. Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem. Ephes. 3. 17. Pius Pater piscem petentibus, fidei rogantibus incrementum, serpentem non immittet, nec illum nocere finet orantibus. Ovum symbolum est spei, de qua scribit Apostolus: *Spe enim salvi facti sumus: Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non* Rom. 8. 24. & 25. *videmus speramus, per patientiam expectamus*. Quod enim videt quis, quid sperat? Ovum est, pullus nondum est. Et testudine tectum est, non videtur, quia operitur: cum patientia expectetur, fervescat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, obliviscere præterita. *Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna*. Noli retrò respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, 2. Cor. 4. 18. quam retrò habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retrò respicias, id est, ut in rebus præsentibus spem tuam ponas; & ab eo quod promisit Christus, sed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requiescere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget scorpium pius Pater, sed ipse retrò respiciens, te scorpioni, id est, mundo percutiendum offers.

13. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cælo dabit Spiritum bonum petentibus se?* Spiritus bonus, divini amoris spiritus est, quem Deus jubet, ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum est, & illis quibus Filium suum dedit. Nihil frequentiùs, nihil ferventiùs petere debemus. Sed heu! nihil infrequentiùs, nihil frigidiùs petitur. Vota nuncupant Christiani, Missas celebrari

curant, novemdialia precum offerunt, pias peregrinationes suscipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conservationem vel adeptionem, ob prosperum negotii cujusvis exitum: quotusquisque est, qui Spiritum bonum à Deo petat?

14. 15. *Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum...... Quidam autem ex iis dixerunt: In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quorumdam linguam ligat dæmon, illosque mutos efficit, ut eos sub imperio suo, & miserabili servitute retineat, impediens scilicet, ne peccata confiteantur Sacerdoti; quòd necessarium est ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei misericordiam obtinendam; vel ne confiteantur integrè. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent: ut erubescant ulcus peccati ostendere Medico ad curationem, qui non erubescunt ante Deum ob ipsius peccati fœditatem. Confessionem fugiunt, ut publicationem sui, *pudoris magis memores, quàm salutis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* (Tertull. lib. de pœnit.) Ut hujusmodi muti loquantur, ut peccata sua integrè, sincerè, contrito corde confiteantur, ejiciendus est dæmon ex eorum animo; quod sola gratia Dei per Jesum Christum operari potest. Solus Christus in Spiritu Dei ejicere potest dæmonem ex corde peccatoris, inspirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma, in quibus dæmon confidebat, scilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & superbiam vitæ, seu honorum & gloriæ sæcularis desiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cùm vincitur ac destruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Aliorum linguam solvit dæmon, ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blasphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei servos: *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Nonnè eorum linguam solvit, movetque dæmon, qui Sacerdotes quosdam velut Ecclesiæ inimicos infamant, quos in asserenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in sanctiore morum disciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conspiciunt ac suscipiunt omnes, quibus simplex est oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus? Verùm qui calumnias hoc modo patiuntur, forte sua se felices putent, Deo nihilominùs & Ecclesiæ servire non desinant: meminerint sermonis Domini: *Non est discipulus supra Magistrum. Si Patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* (Matt. 10. 24.)

22. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, &c.* Christus Jesus forti armato infinitè fortior, illum tamen non potestate sola, sed justitia debellavit. Homini quasi jurè dominabatur diabolus, qui se ejus imperio volens subdiderat: unde ut justè vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideò Filius Dei homo factus est, ut diabolum debellaret: *Superbia hostis antiqui non immeritò sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque justè amitteret originalem dedititii generis servitutem, nisi de eo quem subegerat, vinceretur.* (S. Leo ser. 2. in Nativit. Dom.) Habebat ergo diabolus justam quodammodo in homines potestatem, non tamen justam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Unde non diabolus qui invasit, non homo qui meruit, sed justus Dominus qui „ exposuit. Non enim à potestate, sed à voluntate justus injustusve quis dicitur: (S. Bern. epist. 190.)

citur: Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etsi non jurè acquisitum, sed nequiter usurpatum, justè tamen permissum. Sic itaque homo justè captivus tenebatur, ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa esset justitia, sed in Deo. Quamobrem incarnatus Dei Filius diabolum non sola potentia, sed & justitia maximè debellavit, hominesque ab ejus tyrannide eripuit. Præclarè differentem ea de re S. Augustinum audiamus: *Non autem diabolus potentia Dei*, inquit, *sed justitia superandus fuit. Nam quid Omnipotente potentius, aut cujus creaturæ potestas potestati Creatoris comparari potest? Sed cùm diabolus vitio perversitatis suæ factus sit amator potentiæ, & desertor oppugnatorque justitiæ; sic enim et homines eum tantò magis imitantur, quantò magis neglecta vel etiam perosa justitia, potentiæ student, ejusque vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate; placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur: atque ita & homines imitantes Christum, justitia quærerent diabolum vincere, non potentia. Non quod potentia quasi mali aliquid fugienda sit; sed ordo servandus est, quo prior est justitia. Nam quanta potentia potest esse mortalium? Teneant ergo mortales justitiam, potentia immortalibus dabitur.*

S. Aug. l. 13. de Trin. c. 13.

26. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Dæmon ex hominis animo expulsus, revertendi voluntatem non deponit. Novit, unde cor minùs munitum sit; unde faciliùs possit impugnari: *Januas* observat, per quas intret, *cupiditatis*, & *timoris*. Si qui justificatus est, minùs vigilet, de sua victoria securus; si bonis operibus & assidua ferventique oratione suam cum Deo reconciliationem non confirmet; si velut in propria justitia, & fulgido virtutum ornatu sibi complaceat, ac in se, non in Domino glorietur, in talem animam velut *scopis mundatam & ornatam* cum gaudio redit: *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Si enim Judæi ex Ægypti servitute liberati, & Dei Populus per fœdus Legis effecti, cui facta sunt promissiones, & ex quo Christus secundùm carnem, in pejorem longè statum inciderunt, rejecto Christo, mortique tradito; sine Templo, sine sacrificiis & Sacerdotibus, extorres è patria, vagi, servi, omnibus invisi: quantò deterior status est Christiani, qui à divina adoptione excidit, amissa Baptismi gratia, Christi sanguine conculcato, Spiritu sancto rejecto, & spiritu immundo in locum ejus introducto? *Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? ..... Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Frequenti in eadem vel nova crimina relapsu fit, ut homo sibi dimissus, sibique donatus, induretur, induratus in finali impœnitentia moriatur. *Nec seipso quippè homo, divina voluntate contempta, nisi perniciosè uti potest. Se quippè amans, donatus est sibi.* Hinc Deus per Prophetam ait: *Populus meus non audivit vocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.*

S. Aug. serm. 32. alias 20. de diversis.

Hebr. 10. 28.

S. Aug. l. 1. de sancta Virginitate, c. 3.

Psal. 82.

27. 28. *Quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Quid aliud his verbis docet nos Christus, nisi carnali cognationi genus nostrum spiritale præponere: nec inde beatos esse homines, si justis & sanctis carnis propinquitate junguntur; sed si eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohærescunt? *Beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Denique

S. Aug. lib. de sancta Virginitate, c. 3.

fratribus ejus, id est secundùm carnem cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset.*

33. 34. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, &c. Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Duo sunt ad vitam rectè instituendam necessaria, lucerna fidei, & bonæ intentionis oculus. Fides lucerna est, in caliginoso quidem loco lucens, sed tamen interiorem hominem illuminans, ne in via offendat. Hanc accendit Deus in cordibus nostris, non solùm ut luceat, sed ut ardeat per charitatem. Lumen porrò fidei abscondi non debet à nobis, sed foras erumpere, & per opera bona quasi super candelabrum poni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, & impleatur quod præcipit Christus: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Bona autem omni ex parte non sunt opera, nisi recta intentione fides dirigatur: *Bonum* scilicet *opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus est. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Quid per oculum exprimitur (inquit S. Gregorius M.) nisi opus suum præveniens cordis intentio? Quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur; Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus; quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis: *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*: quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minùs bonum esse videatur: *Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit*: quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendore coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint.* Quia si hoc quod benè nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus; quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cùm agimus, non ignoramus? Etsi ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quæ agit, appetat, totam se in soliditate æternitatis figat: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde Job. 38. dicitur: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* Bases quippè uniuscujusque sunt animæ intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*: tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassùm verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantòque graviora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt.

S. August.

S. Greg. l. 28. Moral. c. 6.

1. Cor. 3.

36. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum.* Si universitas operum tuorum omni ex

parte

parte lucida fuerit, ut scilicet bona sit operatio, & recta puraque operantis intentio, nullaque pars tenebrarum alterutram obnubilet, id est, nulla peccata quibus obscuratur oculus hominis interioris, nempè vel tumor superbiæ, vel lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de quibus Apostolus ait: *Abjiciamus ergo opera tenebrarum*: omnis vitæ tuæ tenor lucidus erit, & te splendidum fulgidumque reddet, tum in præsenti vita, splendore gratiæ: *Justorum* enim *semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem*; tum in futura splendore gloriæ: *Tunc* enim *fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris eorum*. Rom. 13. Proverb. 4. 8. Matt. 13. 43.

39. *Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate*. Christus ad prandium invitatus, non pepercit ei cujus ad mensam recumbebat. Quinimò: *Magis objurganda pepercit, ut correcto in judicio parceret*. Hinc discant Sacerdotes & Concionatores non esse parasitos, non adulari, ut ad epulas invitentur; veritatem non dissimulare, publicos peccatores coram omnibus arguere; privatos privatim docere & corripere; missionis suæ finem hunc esse meminisse: *Ut destruatur corpus peccati*: S. Aug. serm. 106. alias 30. de Verbis Dom.

Summa stultitia est, externa dumtaxat pietatis officia, morum gravitatem, modestiam in ornatu, frugalitatem in mensa præ se ferre; conscientiæ verò munditiem, animæ sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, negligere. Quid proderant Pharisæis superstitiosæ ante prandium lotiones, cùm sordidas & immundas animas haberent? *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate*. Et quid prodesset Christianis Baptismus ipse sine interiori sanctificatione, & fide quæ cor mundat, sine conscientiæ bonæ interrogatione? *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi, qui est in dextera Dei*. Quàm stultum est, pietatis speciem & larvam præ se ferre, ut hominibus placeas, à quibus æterna felicitas tua non pendet; pietatis veritatem non sectari, ut placeas Deo, qui te solus beatum sui fruitione facere potest? Curam gerere corporis, non animæ, secundùm quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus dumtaxat sanctitate, puritate, pulchritudine, ex gratia, charitate, cæterisque virtutibus comparata, ejus oculis placere potes! *Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod de intus est, fecit?* 1. Pet. 3.

41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis*. Eleemosyna scilicet animo pœnitente erogata, peccata expiat, & pro illis satisfacit: *Misericordia & veritate redimitur iniquitas* (inquit Salomon.) *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum* (ait Daniel Regi Nabuchodonosor) *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna est coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam* (ait Tobias.) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis* (ait Siracides.) *Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo*. Eleemosyna genus quoddam baptismatis est: Nam *Sicut Lavacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus justis delictorum flamma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio peccatorum datur, assidua & jugis operatio Baptismi instar imitata, Dei rursus indulgentiam largitur .... Misericors docet ac monet misericordiam fieri; & quia servare quærit, quos magno pretio redemit, post Baptismi gratiam sordidatos docet denuò posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, divinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisque peccatis nostris*. Provec. 16.6. Daniel. 4. 24. Tob. 4.11.12. Eccli. 3.33. & c. 29. 15. S.Cypr. tract. de Opere & Eleemos.

ſtrit, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſſe non poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera noſtra curemus.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. MUltis autem turbis circumdantibus Jeſum, ita ut ſe invicem conculcarent, cœpit dicere ad Diſcipulos ſuos: Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis: Cavete à Phariſæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & ſanctitatis ſimulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. Nihil autem opertum eſt, quod non reveletur, neque abſconditum, quod non ſciatur: Perverſi Phariſæorum mores non ſemper latebunt; ſed detracta larva ſanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Evangelium, quod nunc opertum eſt, & à cujus fide populum avocant, quantùm poſſunt Phariſæi & Legiſperiti, prædicatione veſtra orbi revelabitur univerſo. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis: Quæ clam & ſecretò dixiſtis metu Phariſæorum, Legiſperitorum, Senatorum, palam & apertè dicentur, ut omnes audire poſſint; cum Spiritus ſanctus, quem mittam vobis, dederit vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes adverſarii veſtri.

4. 5. Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, qui mortem corpori poſſunt inferre, & qui publica poteſtate ad piorum perſecutionem abutuntur; & poſt hæc non habent ampliùs quid faciant, cùm animæ nocere non poſſint, quæ in Dei manu eſt: Oſtendam autem vobis quem timeatis: Quem timere meritò debeatis: Timete eum, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem mittere animam ſupetſtitem in gehennam, æternis ſuppliciis, ſi rea fuerit, cruciandam. Ita dico vobis: Hunc timete: Hic vobis præcipuè timendus eſt: homines autem qui vitam corporis vobis eripere poſſunt, ne ita timeatis, ut metu maiorum quæ vobis inferre poſſunt, ab officio veſtro, & obedientia Deo debita, vel minimùm unquam recedatis. Confer cum Matthæi 10. 28.

6. 7. Nonnè quinque paſſeres veneunt dipondio, id eſt, duobus aſſariis, ſive duobus minutis, & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? & tamen cùm apud homines ſint ita viles, ut multi ſimul tam exiguo pretio vendantur, ſingulos tamen novit Deus, & ſingulorum providam curam gerit: Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt: Sed veſtri Deus longè majorem curam gerit, quàm paſſerum, vobis amore ſingulari proſpicit, ut pater amantiſſimus & providentiſſimus, adeò ut capillorum capitis veſtri numerum noverit, quemadmodum homines poſſeſſionum ſuarum. Novit à fortiori Deus & diſponit omnia quæ vobis eveniunt; Nolite ergo timere: Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, ſed proderunt plurimùm ad probationem virtutis, ad ſalutem & gloriam. Multis paſſeribus pluris eſtis vos: Deus vos pluris facit, quàm infinitos paſſeres; & quæ ad veſtram utilitatem pertinent, providentia & electione ſingulari procurat.

8. 9. Dico autem vobis: Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: Qui hominum

num timore postposito meam fidem corde & ore palam & apertè confessus fuerit, seque meum esse discipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum esse meum fatebor, & tanquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in supremo judicio. Secundùm Græcum Textum: *Quicumque confessus fuerit in me*; quam lectionem Tertullianus in Scorpiaco, & S. Chrysostomus Homil. 35. in Matthæum sequuntur. Sed reverà idem sensus est, quamvis τὸ *in me*, sensum singularem exprimere Chrysostomus censeat; neminem scilicet confiteri posse Christum, nisi per gratiam ipsius. Verùm S. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum ad Quirinum, cap. 16. eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata nostra. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei*: Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum se meum discipulum esse negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum esse, hunc repellam à me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matthæi* 10. 32.

Tertullian. Scorpiaci, c. 9. sic interpr. Qui Christi est, in Christo sit necesse est: si in Christo est, Christo utique confitetur, cum se Christianum confitetur.

10. *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur*: Illis qui convicium in me dicunt quatenùs homo sum, meque non cognoscentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me seductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, faciliùs convicium illud & blasphemia remittetur, utpotè qui ex ignorantia peccent: Qui autem opera divinitatis meæ considerantes, qualia sunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmonisque operationi adscribunt, quæ nonnisi Spiritus sancti virtute possunt effici, hoc peccatum illis difficiliùs remittetur, utpotè ex malitia & pertinacia blasphemantibus, & claudentibus sibi viam, per quam pervenitur ad veniam. Confer cum *Matthæi* 12. 22. nostrumque in hanc Domini sententiam Commentarium lege.

11. 12. *Cùm autem inducent vos in Synagogas*, cùm in conventus Judæorum, *& ad Magistratus, & Potestates* trahemini propter confessionem nominis mei, & Evangelii prædicationem: *Nolite solliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis*: Nolite anxiè cogitare de rebus aut verbis: quæ respondere debeatis; & qua ratione propugnare debeatis Evangelii doctrinam, quam perniciosæ novitatis nomine accusant & impugnant; *Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere*. Hunc locum contra Marcionem Tertullianus profert, ut Christum Jesum non alio quàm Creatoris nomine locutum & operatum fuisse probet: *Perductos (inquit) ad Potestates, prohibet ad interrogationem cogitare de responsione: Sanctus enim (inquit) Spiritus docebit vos ipsa hora quid eloqui debeatis. Si ejusmodi documentum Creatoris est, ejus erit & præceptum, cujus præcessit exemplum. Balaam Propheta in Arithmis accersitus à Rege Balac ad maledicendum Israelem, cum quo prælium inibat, simul Spiritu implebatur, non ad quam venerat maledictionem, sed quam illi ipsa hora Spiritus sanctus suggerebat, benedictionem pronuntiabat, ante professus apud nuntios eglos, mox etiam apud ipsum, id se pronuntiaturum, quod Deus ori ejus indidisset*.

Tertull. l. 4. contr. Marc. cap. 28.

Num. 22. 23. & 24.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba*, ipsum interpellans, ut judicem vel arbitrum: *Magister, dic*, jube *fratri meo*, ea qua polles auctoritate, *ut dividat mecum hæreditatem*; ne plus justa parte detineat, sed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Respondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quàm hanc velut officii ejus functionem expostulabat, de ter-

repis

renis bonis, quàm spiritualibus & æternis magis solicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ herciscundæ, seu dividundarum hæreditatum? Quasi dicat: Non hic missionis meæ finis, ea potestate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni spiritualis Legislatorem, & cœlestis doctrinæ Magistrum non decet. *Benè terrena declinat, qui propter divina descenderat: nec Judex esse dignatur litium, & arbiter facultatum, vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod petas, sed à quo postules, intuendum est: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obstrependum. Unde non immeritò refutatur hic frater, qui dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus occupare.* S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 122.

15. *Dixitque ad illos*, nempè ad Discipulos suos, & ad cœteros omnes qui tunc adstabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia*: Considerate præsens factum, fratrum scilicet discordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & studio immodico bonorum temporalium; non solùm ab ea qua retinetur alienum, sed etiam ab ea qua plus nimio quæritur, quod suum est: *Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet*: Non constat vita hominis ex opum abundantia, nec ideò quisquam diutiùs vivit, quia ditior est.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens*: Hanc doctrinam proposita parabola illis explicuit, ut meliùs caperent, & firmiùs retinerent. *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Ditior factus, simulque avarior, anxiè cogitabat, ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit: *Hoc faciam: Destruam horrea mea*, quæ minùs capacia sunt, *& majora faciam*, & ædificabo ampliora: *& illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proximè colligendos, *& bona mea*, scilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos: *Et dicam animæ meæ*, mihi ipsi: *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos*. Seipsum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris est Hebræis, & vehementiam affectus indicat, quo homo seipsum excitat ad actum aliquem eliciendum: *Requiesce, comede, bibe, epulare*: Requiesce jam deposita solicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude securus, nihilque sensibus tuis nega, quo possint oblectari. Dixit autem illi Deus: *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum, *hac nocte animam tuam repetent à te*: Hac ipsa nocte, qua hæc animo tuo versas, repetetur à te anima tua, quæ non tui, sed alieni juris est; reposcetur vita tua, quam ut depositum accepisti, non ut censum: Jam mors est in januis: *Quæ autem parasti*, & tanta cupiditate collegisti in annos plurimos, *cujus erunt?* Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, secundùm quæ à Deo judicandus es; sed aliis, à quibus fortè maximè abhorres: *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives*. Sic illi eveniet, qui solis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis est occupatus, & non laborat, ut veras divitias sibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut thesauros habeat in cœlo repositos.

Psal. 42. Quare tristis es anima mea & quare conturbas me? & Psal. 102. Benedic anima mea Domino.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideò dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini*: Quia nimia solicitudo necessariorum facilè animum ad avaritiam inclinat, ideò dico vobis, ut ab omni solicitudine etiam necessariorum caveatis; *Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum*.

tum. Deus qui sine solicitudine vestra dedit vobis corpus & animam, quæ majora sunt, dabit in eo confidentibus minora, scilicet escam & vestimentum. *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos*, victum illis providet: *Quantò magis vos pluris estis illis?* Quantò magis vobis necessaria subministrabit, cui potior cura de vobis est? Si deformes aves, & inconditæ vocis, & infausti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quantò magis alimenta tribuet hominibus, à quibus colitur & invocatur? Scriptores Hebræi & Arabes fabulantur, pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cùm ita sui dissimiles vident parentes, illos deserunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muscas, similesque bestiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingressæ, cibi ipsis sunt donec nigrescant, & tum demùm parentes in nidum regressi alunt eos: ideò (inquiunt) in illis avibus potissimùm elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam Patres etiam nonnulli suis Commentariis inseruerunt, egregiè refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 11. *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?* Minùs est cubiti unius ad staturam corporis adjectio, quàm vitæ ipsius conservatio: Si ergo primum non est in vestrâ positum potestate, multò minùs alterum. Vitæ vestræ conservatio & prorogatio in Dei manu est, qui æterne curantibus non patietur deesse temporalia. Quid igitur soliciti estis de his quæ ad vitæ conservationem necessaria sunt, cùm Deus illa servis suis providè & amanter subministret? & si desint ordinaria subsidia, mediis extraordinariis illis subveniat? *Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis: Nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis: Si autem fœnum quod hodiè est in agro*, herbam, quæ hodiè in agro florescit, *& cras arefacta in clibanum mittitur*, Deus sic vestit; *quantò magis vos pusillæ fidei?* Quantò majorem vestimenti vestri curam geret, pusillæ fidei homines? *Et vos nolite quærere* cum anxietate, *quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli*: Ne animo suspendamini, & inquieti sitis, ne hujusmodi curis distrahamini. "*In sublimi tolli*, prorsus nihil aliud dicit, quàm distractionem, & mentis instabilem versionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud salientis, & semper sublimius quiddam imaginantis secum." Hanc igitur solicitudinem, hoc est, ita in sublime tolli, quia à Deo abducit, prohibet Dominus: *Hæc enim omnia gentes mundi*, id est huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum solicitudine: *Pater autem vester*, Deus quem agnoscitis pro patre, *scit, quoniam his indigetis*. In eum ergo cogitationes, curasque vestras jactate, & ipse vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem justis. *Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Confer cum *Matthæi* 6.

S. Chrysost. ser. de Eliâ. Olympiod. in Ioann. S. Greg. l. 30. in Job. S. Isidor. l. 12. Originum. cap. 7. Cassiodor. in psal. 146. Autor Comment. in ps. inter Opera S. Hieron. in eundem Ps.

" Syriaca " Versio. Theophyl. in hunc locum.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Discipulos ac fideles suos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantùm modo, sed peculiari suum esse pastorem meminerint; pusillum autem gregem, id est, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præsidiis destitutum: *Nolite timere*, ne vitæ necessaria vobis desint: Deus enim pater vester ultrò & pro benignitate sua merè gratuita, & amore erga vos singulari, constituit dare vobis regnum cœleste & æternum: quantò magis ergo dabit vobis temporalia subsidia?

33. 34. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*: Hoc animo estote,

ut si res postulet, omnes possessiones vestras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Christum lucrifaciatis: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*, crumenas è quibus pecunia perdi non potest; *thesaurum non deficientem in cælis*, *quò fur non appropiat*, *neque tinea corrumpit*. Divitias non perituras, scilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem thesaurum nec fur subripit, nec tinea corrumpit: *Ubi enim thesaurus vester est*, *ibi & cor vestrum erit*. Confer cum *Matthæi* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi vestri præcincti*, *& lucernæ ardentes in manibus vestris*. Qui dominum expectant, & ad ministerium obeundum parati sunt, altè cincti esse debent, ne impedimento sit vestium onus & prolixitas, cùm vestes sunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & si nox est, lumina debent habere parata, ne quid in mora sit, cùm dominus advenerit: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum*, *quando revertatur à nuptiis*, à nuptiali convivio, quod nocte celebrabatur: *ut cùm venerit*, *& pulsaverit*, *confestim aperiant ei*. *Beati servi illi*, *quos cùm venerit dominus*, *invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, si Christus vos vigilantes invenerit, & bonis operibus deditos, fidei lucerna præeunte, cùm ad januam pulsaverit hora mortis vestræ.

Amen dico vobis, *quòd præcinget se* in morem ministri, *& faciet illos discumbere* ad mensam suam; *& transiens*, mensam circumiens, *ministrabit illis*: Illos summo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifestæ contemplationis suæ, sub convivii symbolo significatas, illis subministrabit in cœlo. *Et si venerit in secunda vigilia*, intempesta nocte; *& si in tertia vigilia venerit*, post mediam noctem (quæ in tres, aut quatuor vigilias, olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati sunt servi illi*. *Hoc autem scitote*, *quoniam si sciret pater-familias*, *qua hora fur veniret*, *vigilaret utique*, *& non sineret perfodi domum suam* à furibus nocturnis: *Et vos estote parati*, *quia qua hora non putatis*, *Filius hominis veniet*: Ego ipse veniam ad judicium sicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improvisum veniat. Confer cum *Matthæi* 24. 43. *&* 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus*: *Domine*, *ad nos dicis hanc parabolam*, *an ad omnes*? An nos tantùm spectat, qui te sequimur; an omnes qui salvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus*: *Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem constituit Dominus supra familiam suam*, supra famulitium suum, *ut det illis in tempore tritici mensuram*; quæ singulis in diem destinata est? *Beatus ille servus*, *quem cùm venerit Dominus invenerit ita facientem*. Pastores Ecclesiæ propriè spectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus inveniet prudenter & fideliter munus suum obeuntem: *Verè dico vobis*: *Quoniam supra omnia quæ possidet*, *constituet illum*. Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione sui, æterna beatitudine, quæ status est omnium bonorum aggregatione perfectus: *Quòd si dixerit servus ille in corde suo*: *Moram facit dominus meus venire*, & interim ejus absentia fretus, *cœperit percutere servos & ancillas*, *& edere*, *& bibere*, *& inebriari*; *veniet dominus servi illius in die qua non sperat*, *& hora qua nescit*, *& dividet eum*, è numero servorum suorum fidelium segregabit, *partemque ejus cum infidelibus ponet*, & damnabit illum ac puniet, ut servos infideles. *Ille autem servus*, *qui cognovit voluntatem domini sui*, *& non* præ-

preparavit, & paratum se non exhibuit ad eam exequendam, *& non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis*, graviùs plectetur: *Qui autem non cognovit; & fecit digna plagis*, qui peccavit ex ignorantia non affectata, *vapulabit paucis*, leviùs punietur: *Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Pro acceptorum proportione rationem à Deo exigendam Christus significat. Cui multa dona collata sunt à Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commodata sunt, plurium ratio ab eo reposcetur. Prior sententiæ pars spectat dona in usus proprios & ad propriam cujusque sanctificationem à Deo collata: posterior, dona collata in usus alienos, sive ad aliorum utilitatem, qui ejus institutioni, curæ, gubernationi sunt commissi.

49. *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, nisi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram missurus veni, per Spiritum sanctum in cordibus hominum diffundendum, quo illustrentur, purgentur, inflammentur; & quid opto vehementiùs, quàm ut ardeat? Vel, ignem persecutionis, quæ Evangelii prædicationem sequetur, non ex ejus natura, sed ex hominum malitia, quia cùm doctrina Evangelii eversura sit Idololatriam & scelera omnia, inde commovebuntur homines terreni adversùs cœlestem illam doctrinam, & ejus Prædicatores: *Et quid volo: nisi ut accendatur?* Id est: Utinam jam ardeat ignis ille exploraturus & purgaturus Christi gregem! *Ipse meliùs interpretabitur ignis illius qualitatem, adjiciens: Putatis venisse me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem ...... Igitur & ignem eversionis intendit, qui pacem negavit. Quale prælium, tale & incendium; qualis machæra, talis & flamma* (inquit Tertullianus.)

Tertull. l. 4. advers. Marcion. c. 29.

50. *Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec perficiatur?* Priùs quàm ignis ille toto orbe accendatur, passionem & mortem subire me oportet, in qua meo ipse sanguine profundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*. Angor autem vehementer præ desiderio baptismum illum perficiendi, & mortem subeundi. Anxius sum propter moram passionis & mortis, quam pro generis humani redemptione subire decrevi. Hujus enim vehementi desiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo consumatur iniquitas.

Genes. 49.

51. 52. 53. *Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem: Et erunt enim ex hoc quinque in domo una*, seu familia *divisi, tres in duos*, seu contra duos, *& duo in tres dividentur*, dissidebunt, quia prout hi aut illi Evangelicam fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contrariis scindentur in studia, partes in contrarias abibunt: *Pater in filium* insurget religionis causa, *& filius in patrem suum: mater in filiam, & filia in matrem; & socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam*. Confer cum *Matthæi* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit, statim prævidetis pluviam futuram: Et ita fit: et cùm Austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit; et fit: Hypocritæ, faciem cæli et terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex signis quibusdam sensibilibus in cœlo, aut in terra apparentibus observatis & cognoscitis, quale futurum sit tempus, an pluviosum, an siccum & calidum: & tamen hoc tempus adventus Messiæ, tot ac tantis signis à Prophetis prænunciatum, ac demonstratum, non

Terræ promissionis mare erat ad Occid. ideò nubes ab occasu orta signum erat illis pluviæ.

cognoscitis & probatis ; nec observatis signa illa esse in me , ac meo ad vos adventu impleta ? *Quid autem et à vobis ipsis non judicatis , quod justum est ?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis ? Non estis tam imprudentes, ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem , nulla exceptione elidendam, nulla tergiversatione frustrandam. Quòd si talem creditorem opportuno tempore placandum vobis censetis , antequam in jus vocemini , ne posteà in deterius vobis contingat sententia judicis ; quid cunctamini cum Deo transigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert ? Hunc sensum confirmat sequens Versus . Confer cum *Matthæi* 16. 2.

58. 59. *Cùm autem vadis cum adversario tuo ad Principem* , seu Magistratum , sive cùm ab eo in judicium vocaris , *in via da operam liberari ab illo* ; compone , cum eo negotium, *ne fortè trahat te ad judicem, et Judex tradat te exactori* , seu lictori ; *et exactor mittat te in carcerem. Dico tibi ; Non exies inde donec etiam novissimum minutum reddas* , novissimum obulum : donec totum debitum restitueris . Ita nisi conscientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures , quamdiù in hoc sæculo quasi in via ambulas , severissimum in te judicium exercebitur : dæmonibus justitiæ Dei ministris traderis , & detruderis in carcerem tartareum, unde numquam exeas , quia numquam solves debitum infinitum , quo illius justitiæ obstringeris . Confer cum *Matthæi* 5. 25.

Sensus Moralis.

Ven. Beda in hunc loc. 1. A*ttendite à fermento Pharisæorum , quod est hypocrisis*. Hypocrisis appositè fermento comparatur ; nam sicut modicum fermentum totam farinæ , cui injicitur , massam corrumpit , universamque mox conspersionem suo sapore commaculat ; ita simulatio, cujus semel animum imbuerit, tota virtutum sinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocrisis, non solùm ne hypocritas imitemur , sub larva pietatis & justitiæ crimina occultantes ; sed ne ab ipsis decipiamur , & in errorem inducamur , vel contra fidem , vel contra Christianam morum disciplinam . De hoc fer-
1. Cor. 5. 8. mento vitando monet etiam Apostolus , *Itaque epulemur non in fermento veteri , neque in fermento malitiæ , sed in azymis sinceritatis et veritatis*. Frustra autem hominibus illudere specie sanctitatis conantur hypocritæ : illorum occulta crimina , cogitationes ipsæ , & intentiones cordis supremum judicem Deum non latent, & in ultimo judicio palam revelabuntur:
Job. 20. 5. *Laus impiorum brevis est , et gaudium hypocritæ adinstar puncti . Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus , et caput ejus nubes tetigerit , quasi sterquilinium in fine perdetur* . In fine perdetur , qui in principio florere videbatur . Momentaneum gaudium est hypocritarum in hac vita de mundi gloriola , de inani fama probitatis & sanctitatis quam aucupantur ; æternus luctus , & cruciatus erit in altera vita ob hypocrisim , cæteraque
1. Cor. 4. 5. vitia : *Gaudium hypocritæ adinstar puncti* . Laus hominum quam ambiunt , vana est , brevis est ; laus Dei & merces , quam amittunt , æterna . Illuminabit enim Deus abscondita tenebrarum , & manifestabit consilia cordium : & tunc laus erit unicuique à Deo : *Nihil autem opertum est quod non reveletur , neque absconditum quod non sciatur* .

4. 6. *Dico autem vobis amicis meis : Ne terreamini ab his qui occidunt corpus , & post hæc non habent ampliùs quid faciant . Ostendam autem vobis quem timeatis* , &c. Timenda est , non mors corporis, quòd tandem post

breve tempus moriturum est ; sed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata est. Quàm stultum est vitam animæ propter vitam corporis conservandam amittere, cùm è contra vita corporis propter animæ salutem exponenda sit. Inimicus homo, tyrannus quem times, sub cujus comminationibus expallescis, non potest occidere animam tuam : usque ad corpus sævit, tu noli sævire in animam tuam. Ab illo occidi non potest, à te potest ; non lancea, sed lingua. Inimicus qui te percutit, finit hanc vitam : os autem quod mentitur, occidit animam. Ex his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt, quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehennam ? Timet quæstionarios tortores, & non timet infernales angelos ? Timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni ? Timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori ? . . . . Vita corporis anima est, vita animæ Deus est . . . . Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, faciat si permittitur, excludat de carne animam tuam : anima tua non excludat à se vitam suam. Si rectè plangis, & putas te miserabiliter dicere posenti inimico tuo : Noli ferire, parce sanguini meo : non tibi dicit Deus: *Miserere animæ tuæ placens Deo* ? Cùm occiditur corpus, migrat anima : ubi erit ? Si non efflavit vitam suam, id est, Deum suum, in illo erit quem non perdit, in illo erit quem non à se exclusit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi : Ferit inimicus, & dimitto te : non times Deum dicentem tibi : Peccas, & dimitto te ? De timore vano timorem utilem capiamus. Timor vanus est omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migraturorum, & migrare trepidantium, volentium semper differre, quod non possunt auferre . . . . Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc plangendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, nisi seriùs mori . . . . Habes quid agat, ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus est, vita tua Christus est, vita tua Spiritus sanctus est. Non illi places malè agendo. Templum ruinosum non inhabitat, templum sordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet sibi locum ; geme ad illum, ut ædificet templum sibi ; quod tu destruxisti, ipse confirmat ; quod tu exterminasti, ipse reformet ; quod tu dejecisti, ipse erigat . . . . Et cùm timorem correxeris, & utiliter timerè cœperis, non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia, & ideò adulter non fueris, nondum laudandus es : non quidem ita dolendus, ut ante ; sed tamen nondum laudandus : *Quid enim magnum est, timere pœnam ? Magnum est, sed amare justitiam*. — S. August. serm. 167. alias 28. de Verbis Apostoli. Sap. 1. 11.

Ne terreamini ab his qui occidunt corpus . . . . Ostendam autem vobis quem timeatis ; &c. Cùm Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, absit, ut dicam : Malè times. Planè time, nihil est, quod magis timere debeas. Sed interrogo te : Si non te videret Deus quando facis, nec quisquam te convinceret in judicio illius, faceres ? Inspice te ipsum. Si faceres, ergo pœnam times ; castitatem nondum amas, charitatem nondum habes: *Serviliter times, formido est mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut ista formido custodiat te, ut perducat ad dilectionem. Timor enim iste, quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiorem non sinit. Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis ; litera est minans, nondum gratia juvans. Custodiat tamen te timor iste, dum non facis timendo, & veniet charitas ; intrat in cor* — S. August. ib. c. 8. 9. 10.

tuum,

tuum , & quantùm illa intrat , tantùm timor exit . Timor enim id agebat, ne faceres : charitas id agit , ut nolis facere , etiamsi impunè possis admitte-
" *re* . . . . intrat charitas , pellit timorem . Non autem intrat & ipsa
" incomitata . Habet secum suum timorem , quem introducit ipsa ; sed il-
" lum castum , permanentem in sæculum sæculi : *Servilis timor est , quo ti-*
" *mes cum diabolo ardere : timor castus est , quo times Deo displicere* . Con-
" siderate , & ipsos humanos interrogate affectus . Timet servus offendere
" dominum suum , ne jubeat eum verberari , jubeat in compedes mitti , ju-
" beat carcere includi , jubeat eum pistrino conteri . Hæc timens servus non
" peccat : sed quando senserit absentes oculos domini sui , nec habuerit te-
" stem , à quo possit convinci , facit . Quare facit ? Quia pœnam time-
bat , non justitiam diligebat . *Vir autem bonus , vir justus , homo liber, delectatur ipsa justitia , & si posset sine teste peccare , testem reformidat & Deum ; & si posset audire Deum dicentem sibi : Video te cùm peccas , non te damnabo , sed displices mihi : ille nolens displicere oculis Patris , non formidolosi Judicis , timet , non ne damnetur , non ne puniatur , sed ne offendat gaudium paternum , ne displiceat oculis amantis . Si enim amat ipse , & amantem sui Dominum sentit , non facit , quod displicet amanti se* . Lu-
" bricos & inhonestos amatores attendite : Si quis amore fœminæ lascivus
" & nequam vestit se aliter , quàm illi placet , aut ornat se aliter , quàm
" illi placet : illa dixerit : Nolo habeas talem byrrhum ; non habet : si per
" hyemem illi dicat : In lacerna te amo ; eligit tremere , quàm displicere.
" Numquid illa cui displicet , damnatura est ? Numquid in carcerem missu-
" ra ? Numquid tortores adhibitura ? Hoc solum ibi timetur : Non te vide-
" bo ; hoc solùm ibi contremiscitur : Faciem meam non videbis . *Si hoc impudica dicit , & terret : Deus dicit & non terret ? Sanè plurimùm , sed si amamus . Si autem non amamus , non inde terremur , sed terremur , ut servi, de igne , de gehenna , de atrocissimis tartareis minis , de exaggeratissimis diaboli Angelis , ejusque suppliciis . Vel inde terreamur . Si illud minus amamus , vel illa timeamus .*

7. *Nolite ergo timere , multis passeribus pluris estis vos* . Providentia Dei, consolatio justorum est . Solicitudinis , anxietatis , & humani timoris radix , defectus est fidei & fiduciæ in divina providentia nostro bono invigilante . Nec Dei sapientia falli , nec omnipotentia vinci , nec paternus amor seipsum negare potest : quid timeamus , quid diffidamus ? *Jacta super Dominum curam tuam , & ipse te enutriet ; non dabit in æternum fluctuationem justo* . Solus Deus scit , quanti valeamus , quia solus scit , quanti nos amet : inde enim tantùm æstimandi , unde ab illo amati . *Homo divini ingenii cura* (inquit Tertullianus) Studium igitur Deo placendi sit una hominis cura . Vigilat jugiter Deus , ut homini benefaciat ; vigilet jugiter homo , ut Deo serviat , illique gratias agat . Redamare illum non pigeat se amantem , & se ipsum in præmium amoris illius promittentem: *Nolite ergo timere ; multis passeribus pluris estis vos* .

Psal. 54. 13.

8. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus , & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei* . Quantum præmium confitentis ! *Qui autem negaverit me coram hominibus , negabitur coram Angelis Dei* . Quanta pœna negantis ! Cujus enim esse potest , nisi diaboli , qui à Christo rejicitur , & negatur ? Christus porrò confitendus corde , ore & opere ? *Corde enim creditur ad justitiam ; ore autem confessio fit ad salutem* . Sed væ illis qui *confitentur se nosse Deum , factis autem negant , ad omne opus bonum reprobi* . Ad vitam cum sanguine profundendam paratus esse debet

Rom. 10. 10.

Ad Tit. 1. 16.

debet omnis homo Christianus, potiùs quàm Christi fidei renunciet, vel ejus mandata transgrediatur; quantò magis ad cætera bona temporalia amittenda, ne Christi jacturam faciat? *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu.* — Rom. 8. 35. & seq.

13. *Ait autem ei quidam de turba? Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.* Bonorum temporalium cupiditas occasio est dissensionum, litium, scandalorum: sacratiores necessitudines dirimit. Christiano indignum terrenis bonis inhærere: *Ex substantia familiari fratres sumus* (inquiebat Tertullianus, Ethnicos alloquens) *quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Christianus pro rebus terrenis litigare non debet, cùm prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controversia, quæ illi cum proximo intercedit, componi potest: periculo amittendi charitatem exponere se litigando non debet: si litigare cogatur alterius improbitate compulsus, ita comparatus sit, ut res temporales amittere malit, quàm violare fraternam charitatem: *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apostolus) Putari posset, judicium habere adversùs alterum non esse peccatum, sed tantummodò id extra Ecclesiam velle judicari, nisi secutus adjungeret: *Jam quidem omnino delictum est inter vos, quod judicia habetis.* Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, justum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se judicum sententia removeri, continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurit, atque ait: *Quare non magis injuriam patimini?* Sic locum Apostoli S. Augustinus interpretatur. Et alibi: *Sunt alii* (inquit) *qui rebus infirmitati concessis inhærent aliquantulùm dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, ut si perdiderit, conturbetur. Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur: Jam quidem omninò delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Verùm ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi; tamen delicta esse dicit: Contendit enim Christianus pro rebus terrenis ampliùs quàm decet eum, cui promissum est regnum cælorum. Non totum cor sursum levat, sed aliquam partem ejus trahit in terra.* — Tertullian. Apol. c. 39. — 2. Tim. 2. 1. Cor. 6. 7. — S. Augustin. Enchir. c. 78. Vulessi & S. Jo. Chrysost. hom. 16. in 1. ad Corinth. 1. Cor. 6. 7. S. August. in psal. 80.

Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. Non ei dixit Dominus: Veniat frater tuus: Sed nec misit, ut adesset; aut cùm adfuisset, interpellatori dixit: Proba quod dicebas. *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cælo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quàm ille postulabat.* — S. Augustin. ser. 107. alias de temp. 196. & de diversis 28.

14. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Homo, *qui enim pro magna habes istam hæreditatem, quid es, nisi homo? Volebat illum facere aliquid plus quàm est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere?* Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes: *Ecce quod eum volebat facere: inter Deos numerare, qui avaritiam non habet.* — Psal. 81. 6.

15. *Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni avaritia.* Forte tu avarum cupidum diceres, si quæreret aliena: ego autem dico: *Cupidè & avarè*

S. August. lib. *avarè non appetas nec tua*. Hoc est, *Ab omni*. Non leviter habendum est; quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit, ut redimeret nos; Advocatus noster, Judex noster dicit: *Cavete*. Novit ille quantum mali sit: nos non novimus, illi credamus: *Cavete ab omni avaritia*. Meum servo (inquis) non alienum tollo: *Cavete*, &c. *Non solùm avarus est, qui rapit aliena: sed & ille avarus est, qui cupidè servat sua. Sed si sic culpatur qui cupidè servat sua, quomodo damnatur qui rapit aliena*; Cavete ab " omni avaritia; quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his " quæ possidet. *Multa qui recondit, quantùm inde tollit, ut vivat? Cùm tulerit inde, & quodam modo cogitatione separaverit, quod sufficiat, unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne fortè cùm servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce Veritas, ecce Severitas.* Cavete, *dicit Veritas*: Cavete, *dicit Severitas. Si non amas veritatem, time severitatem*. Non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis: Immò in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu te fallis*.

16. *Dixit autem similitudinem ad illos: Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non*

S. Basil. homil. de avaritia in illum S. Luc. locum: Destruam horrea mea.

" *habeo, quò congregem fructus meos?* Quis non misereatur sic miserè curis " obsessi? Ipsa fertilitate miser erat ac trepidus. Miserabilis præsentibus & " paratis bonis, miserabilior ob ea quæ adhuc expectabat. Num enim pro- " ventus ei fert terra? Gemitus ei producit. Num fructuum copiam colli- " git? Immò curas, dolores, & graves anxietates. Peræquè enim ac ege- " state pressi, miser affligitur & ejulat. Nonnè enim ejusmodi vocem edit, " cujusmodi solet emittere, qui angustia pressus mendicat? Quid faciam? " Quod cæteros lætitia perfundere solet, id angit & excruciat avarum. Ex " his enim omnibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: quin ipsæ potiùs " undique affluentes divitiæ ejus, pungunt & lancinant animum, ne ad ex- " ternos fortè vel transcursim aspiciens, in egenos cogatur nonnihil con- " ferre subsidii. *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi erat responsio (dives " avare) hoc inire consilium debebas: Esurientium animas explebo, ape- " riam horrea, & omnes indigos vocabo: imitabor Joseph præconio exhi- " bitæ hominibus benignitatis celebrem; vocem emittam magnificam: Qui- " cumque panibus indigetis, venite ad me, participes futuri gratiæ à Deo " mihi collatæ. At longè à tam sano consilio dives avarus: *Destruam* (inquit) *horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea*. Quantas solicitudines pariunt divitiæ? Contra verò mentis tranquillitatem & pacem parit Christiana mediocritas, vel Evangelica paupertas. Quàm imprudenter bona vocantur, quorum ipsa copia hominem quiescere non sinit; quæ sine labore servari non possunt, nec sine dolore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur; immò illis in supplicia vertuntur amittendi metu! Vera bona sunt, quæ Deus paravit & promisit diligentibus se; bona cœlestia, quæ sanctis desideriis multiplicantur, quæ animo reconduntur; illumque tantò ampliùs dilatant, quantò magis augentur; quæ facilè servantur, modò semper amentur. Nova semper consilia init divitum hujus sæculi cupiditas: terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni; & bona vocant, quæ momento perire ipsisque eripi possunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

S. Basil. ibid. *Destruam horrea mea, & majora faciam*. Iniquitatis horrea procul dubio digna sunt, quæ diruantur. Everte miser tuis ipse manibus, quod malè ædifi-

ædificasti. Solve horrea, unde nullus unquam solatium ac levamen consecutus est. A fundamentis excidito avaritiæ custodem, educ & disperde pauperibus absconditas in malum domini sui divitias: *Destruam horrea mea, & majora faciam*. Ubi verò & ista frumento adimpleveris, quid ampliùs cogitabis? An rursus destrues & ædificabis? Habes, si vis, apothecas, domos pauperum; thesauriza tibi thesauros in cœlo, quos fur deprædari non potest, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cùm nova horrea complevero. Vitam tibi insipienter polliceris, non ut sis in pauperes liberalior, sed ut instantem mendicum à te propulses, atque ab eroganda eleemosyna te excuses. Quid prohibet, quominus nunc liberaliter eroges? Nonnè inops adest? Nonnè plena sunt horrea? Nonnè merces à Domino parata? Nonnè mandatum manifestum? Spiritum Sanctum audi per os Salomonis dicentem: *Ne dicas, Vade & revertere, cras tibi dabo, cùm statim possis dare*. Nescis enim, quid superventura paritura sit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentissimo gratiam habere, quam hilarem datorem ac munificum in egenos esse oportebat, quòd non ipse pro foribus alienis cogeris obreperus esse & querulus, sed tuas alii occupant? Nunc autem tristis es & petentibus difficilis: occursum pauperum vitas, ne fortè aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque sum. Pauper es profectò, & omnium egens bonorum: pauper (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna spe. Quamobrem frumenti, quodcumque possides, fratres tuos fac participes. Cras fortè marcescet. Hodie egenti da. Avaritiæ genus pessimum est, nolle ne ea quidem, quæ facilè corrumpuntur, inopi dare. Verùm, ais: Cui facio injuriam, si mea retineo, conservoque? Quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? Perinde facis, ac si quis in theatro locum spectandi mox ut antevertit aliis arripere, cæteros arceat ab ingressu, suo unius usui id vindicans, quod ad communem omnium usum propositum est. Tales divites existunt. Communia namque cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nam si tantum quisque usurparet, quantum ad propriæ necessitatis solatium sufficit, superfluumque tribueret egentibus, nemo dives, nemo pauper esset. Unde tibi hæc bona? Si à casu dixeris, impius es, eum non agnoscens, qui te condidit, neque ei qui dedit, rependens gratiam. Quòd si ex Deo te illa habere fateris, dic mihi, quamobrem hæc fortitus es? Non enim justus est Deus, qui ea quæ sunt ad victum, inæqualiter nobis diviserit. Cur tu dives es, ille pauper: Non ob aliam certè causam, nisi ut tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias; ille verò patientiæ præmiis honoretur. Tu verò insatiabilis avaritiæ lacertis omnia circumplexus; & tot homines illis privans, neminem te lædere putas. Quis est avarus? Ille qui necessariis non est contentus. Quis peculator? Ille qui ad se unum transfert, quæ singulorum sunt. Tu ergo non avarus? Non tu peculator, cùm ea quæ ad dispensandum recepisti, tibi propria facis? Esurientis est panis, quem retines: nudi vestis, quam in arca custodis: egentis argentum, quod terræ infossum possides.

Prov. 3. 28.

S. Basil. ibid.

19. 20. *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare*. O dementiam! Si porcinam habuisses animam, quid aliud ipsi enunciare potuisses? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irrisio ista stultitiæ. Stulte, qui tibi sa-

S. Basil. ibid. sapiens videris, Anima cui dixisti, *Habes multa bona*, hodie à te repetitur, & nullum habet bonum. *Contemnat hæc bona, & fit ipsa bona; ut quando repetitur, exeat secura. Quid enim iniquius est homine, qui multa bona habere vult, & bonus ipse esse non vult?*

s. Aug. serm. 107. 21. *Sic est qui sibi thesaurizat; & non est in Deum dives*. Dives avarus divitias non suis aut pauperum necessitatibus sublevandis congregat, sed ut illis velut ultimo suo fine fruatur, ut illarum possessione delectetur, ut illas Dei vice diligat, ut illas possideat, quasi suas; non ut dispenset, quasi bona Dei sui, quorum est œconomus constitutus. Maledicti divites, qui divitiarum suarum usum ad Deum & ad salutem æternam non referunt, qui illas secundùm voluntatem legemque Dei non dispensant, qui

1. Tim. 6. 18. non student *divites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*. Qui superflua bonorum suorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, summæ Veritatis judicio stultus est.

22. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideò dico vobis: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini*. A rerum temporalium solicitudine facilis in avaritiam lapsus est. Vitanda igitur solicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noster est, Pater noster, Dominus noster: nos opus ejus, populus ejus, & oves pascuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens est, benignus, beneficus: quid timemus, ne iis, quæ corpori sustentando, & conservandæ vitæ necessaria sunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec vilissimis animalibus deest? In nostra industria, in hominum amicitia & promissis confidimus: in Dei optimi, potentissimi, beneficentissimi providentia & promissis confidere dubitamus? Diffidentia & solicitudo animum suspendens, vitium est infidelium: Fiducia in Deo, virtus est Christianorum. *Hæc omnia gentes mundi quærunt: Pater autem vester scit, quoniam his indigetis. Verumtamen quærite primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Insipiens est, qui primùm quærit, quod minoris momenti est, quod vilius, quod homini cum animantibus commune est; illud verò negligit, quod excellentius, quod magis necessarium, quod

S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 135. hominis proprium summumque bonum. *Indecorum est homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex, quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat*. Christianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de pastus & vestitus non debet necessitate pulsari, cum videat Deum hodie nato, & perituro in crastinum germini tantam vestitus gloriam contulisse: sed sicut ariditati ista, sicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita

s. Petrus Chrysolog. serm. 163. gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiunt contributa.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Pro magnitudine certaminis, præmii proponitur magnitudo. Hinc est, quòd Discipulis suis Christus Regnum ceu præmium proponit ac pro-

s. Petr. Chrys. ser. 22. & 23. mittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori; pericula despicit, qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus nescit timere: *Nolite timere, pusillus grex*. Pusillus grex mundo, magnus Deo. Pusillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & mansuetudinem Christianam instituit. Pusillus grex, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo. *Pusillus grex*: nascentis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam ad Regni sui venire infulas incrementis cœlestibus mox promittit. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*: Vos ad regnum prædestinavit secundùm pro-

propositum voluntatis suæ, secundùm divitias gratiæ suæ, ut essetis sancti & immaculati in conspectu ejus; non quia sancti eratis, non vestrorum intuitu meritorum; quia per gratiam & misericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, pusillus grex*. Vox est boni Pastoris, qui animam suam pro ovibus posuit, illis ut cœleste Regnum procuraret. *Tibi* ergo *Rex* Christus, *tibi Sacerdos, tibi Pastor, tibi sacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi numquam, tibi toties immutatur; propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ Majestatis in forma. Et quid plura? Dat se tibi Deus homo, ut ferre potes, quia ut est, non potes sustinere.*

Nolite timere, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum. Promissionem Regni sine timore servus non audit: qui enim libertate indignus est, capere non potest, qua ratione vocari possit ad Regnum. *Dominus ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosternat auditus. Regnum velle servum, crimen est; adire, periculum; temeritas, non timere.* S. Petr. Chrys. serm. 23.

33. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, &c.* Non potest dominari omnibus, nisi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cùm vocatur ad Regnum: jacens animus plebejus nummulum thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans, perdit magna, & inhians temporalibus, deserit sempiterna. Abjicere debet habitum servitutis, qui se Regem credit divinitùs consecratum. Est consuetudinis, est animi felicis, ut adscitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne sit mendicus animo, qui censu dives factus est & honore. Tali ergo providentia Dominus, consilio tali vilia & caduca jubet, ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti regno Deum nostrum & omnia in ipso volumus possidere. Idem ser. 25. & 23.

Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Cibus egeni, regni cœlestis est pretium: & largitor temporalium, hæres efficitur æternorum. Unde autem exigua illa impendia tanta æstimari taxatione meruerunt? Nisi quia pondera operum charitatis lance pensantur; & cùm amatur ab homine quod Deus diligit, meritò in ejus ascenditur Regnum, in cujus transitur affectum. S. Leo ser. 8.

Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Quamvis laudabile sit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, si ipsis tantùm propriæ opes serviant, si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. *Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: Quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.* Idem ser. 9.

Facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesaurum non deficientem in cœlis. Pater iste ditare vult filios, non nudare. Novo modo, imò cœlesti modo, qui hunc audit, vendendo comparat, recondit erogando;

dum amittit, acquirit: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*. Qui
S. Petrus Chrysolog. serm. 25. " thesaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem, " jubet sacculos sine fine perquiri. Christe, quò pertrahit amor tuorum? " Ut avarum lucrifacias, facis eum, quod desiderat, non quod oportet " audire: sacculos imperas; æternos thesauros, qui non deficiant, vis pa- " rari; ut avarus dum consueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut " à virtute capiatur. Verè Pater es, qui cum tuis quibuscumque parvulis " sic agis. Namque & nos interdum nostris parvulis petentibus noxia, inge- " rimus salutaria sub specie noxiorum; fallentes insipientiam, non decipien- " tes affectum. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesauros non defi-* " *cientes in cœlo*. Sacculus cur paratur? Quid ibi claustra, ubi ipsa custos est " innocentia? Quid signaculum, ubi fraudis suspicio non habetur? Si & in " cœlo sacculis opus est, cura non amittitur, sed mutatur. Domine, tu vi- " disti, quia in thesauris tota fides, tota spes in sacculis sit avaris; & ideò " imputribiles in cœlis sacculos vis parari, ut qui te non sequitur ad cœlum, " sequatur saltem sacculos suos. Avare, fac tibi sacculos, & fac jubente " Deo, quia votis tuis annuit divina Majestas. Sed fac tibi sacculos erogan- " do, quia quicquid pauper acceperit, Pater cœlestis suscipit. Et ubi recon- " dit? In cœlo. Et ne fortè perdidisse te doleas vel usuram, centuplum in " cœlesti fœnore recipies, quicquid in cœlos paupere transmiseris perferente. *Usura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum: & tamen homi-nes cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forsitan de cautione solliciti? Quare? Nonnè homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur? Deus tot & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur? Sed dicis, Esto quod debeat; quo exigente restituet? Se ipso, quia non potest ille mentiri; idem ipse est & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profu-sus est in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cujus vult debere largitor.*

35. 36. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,*
S. Aug. serm. 108. alias 39. de Verbis Domini. *& vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nu-ptiis*. Cautos nos facit Christus, & vult esse expeditos ad expectanda no-vissima: ut post novissima, quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat re-quies, quæ non habet finem. Erunt tunc securi, qui modò non sunt secu-ri: & iterùm tunc timebunt, qui modò timere nolunt. *Ad hanc expectatio-nem, & propter hanc spem Christiani facti sumus. Ab amore sæculi hujus vo-cati sumus, ut aliud sæculum speremus & diligamus. In hoc abstinere nos de-bemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere de-bemus: & fervere & lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes in manibus habere*. Unde alibi Dominus ait: *Nemo accendit lucernam, & po-nit eam sub modio; sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt...... Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bo-na, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*. Quid est lumbos accin-
Psal. 35. 15. ctos habere? *Declina à malo*. Quid est, lucernas ardentes in manibus habe-re? *Et fac bonum*. Quid est, quod adjunxit Christus, *Et vos similes homini-bus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*: nisi quod in il-lo Psalmo sequitur, *Inquire pacem, & persequere eam*? Hæc tria, hoc est, abstinentia à malo, & operatio boni, & spes præmii æterni, commemo-rata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est, quia docebat eos Pau-
Act. 24. 25. lus *de continentia, de justitia, & spe vitæ æternæ*. Ad continentiam perti-net, *Sint lumbi vestri præcincti*. Ad justitiam pertinet, *Et lucernæ arden-tes in manibus vestris*. Ad expectationem Domini, quæ est spes vitæ æter-næ,

hæ, pertinet, *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*. Priùs declina à malo, deinde fac bonum: priùs accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cùm hoc feceris, securus expecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod jussisti, redde quod promisisti*. Vestes oblongas & diffluentes accingebant servi, ut expediti essent ad ministrandum; viatores, ut expediti essent ad iter agendum; milites, ut essent expediti ad pugnandum. Christianus servus est Dei, miles Christi, viator in mundo: ideò illi merito dicitur:

Sint lumbi vestri præcincti. In lumbis est tota corporis causa, ex lumbis tota carnis negotia suscitantur; in lumbis tota est humani lapsus, humanæ fragilitatis occasio. *Constringenda est ergo caro continentiæ cingulo, ne effusa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, supernis & cœlestibus insistere non possit incessibus*. Huc spectat, quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus*. s. Petr. Chrys. serm. 24. Colos. 3. 5.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Duo sunt, quæ jubentur, & lumbos restringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptori enim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit; aut is qui castitate præeminet, needum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquid sine castitate. Sed si utrumque agitur, restat, ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitiis pro mundi hujus honestate contineat. Quia etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere; sed totam spem in Redemptoris sui adventum constituat. s. Gregor. M. Hom. 13. in Evang.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Christianus non solùm ad Dei voluntatem faciendam paratus semper esse debet, ut servus vigil & fidelis; non solùm fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei semper lucentem, amore Dei & proximi semper ardentem, oleo bonorum operum semper plenam habere; verùm etiam Dominum semper expectare, qui à nuptiis revertetur, cùm electarum animarum, quas sibi despondavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem resurrectione corporum consummabit; vel cùm ex præsenti sæculo justorum animas eripiet, ac in fide & justitia sibi jam desponsatas, in sempiternum sibi copulabit in gloria: *Venit Dominus cùm ad judicium properat: pulsat verò, cùm jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat; & videre eum, quem se contempsisse meminit, judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus judicem sustinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit*. Vigilemus igitur in vitæ Christianæ officiis, & attendamus ne graventur corda nostra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus sæculi. Observemus omnes dies, imò omnia momenta, quia nescimus, quando veniat ultimus dies, ultimumque vitæ nostræ momentum, ex quo pendet æternitas. s. Greg. ibid.

37. *Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: Amen*

dico

dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos
" tenet: Vigilat, qui servat operando, quod credit: vigilat, qui à se tor-
" poris & negligentiæ tenebras repellit. Hinc Apostolus ait: *Evigilate justi,*
1. Cor. 15.34. *& nolite peccare*: & *Hora est jam nos de somno surgere*. Deo in hoc mundo vivamus, ut ad mensam ejus in ejus regno sedentes, in ipso & de
Rom. 13.11. ipso vivamus. *Amen dico vobis, quòd præcinget se*, id est, ad retributio-
" nem præparabit; *& faciet illos discumbere*, id est, æterna quiete revoca-
" ri: Discumbere quippè nostrum, in regno quiescere est. Unde alibi Do-
Matth. 8. minus ait: *Venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob*.

38. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita*
S. Greg. ibid. *invenerit, beati sunt servi illi*. Prima vigilia, primævum tempus est, id est
" pueritia; secunda, adolescentia, vel juventus; tertia, senectus. Qui ergo
" vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam: ut qui converti
" à pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore
" juventutis evigilet: & qui evigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vi-
" giliæ remedia non amittat; ut qui in juventute ad vias vitæ non evigilat,
" saltem in senectute resipiscat....... Non est, quid homo excusationis in-
" veniat. Deus despicitur, & expectat; contemni se videt, & revocat; in-
" juriam de contemptu suo suscipit, & tamen quandoque reverentibus etiam
" præmia promittit. Sed nemo hanc ejus longanimitatem negligat: quia
Rom. 2. 4. " tantò districtiorem justitiam in judicio exiget, quantò longiorem patientiam ante judicium prærogavit. *Ignoras* (inquit S. Paulus) *quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: Tu autem secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei.*

42. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Pastores vigilare præ cæteris debent, fideles esse, in opus ministerii ad mortem usque incumbere; dona Domini sibi ipsis non tribuere, nec ad quæstum, aut gloriam propriam convertere, sed ad ipsius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id est, Ecclesiæ utilitatem & animarum salutem, prudenter, in tempore, ad mensuram omnibus & singulis curæ suæ commendatis dispensare. Ad laborem ipsos excitet, & ne deficiant in laboribus, sustentet promissa merces. Quæ verò merces? Omnia bona Dei, Deus ipse summum bonum, *Verè dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum*.

45. 46. *Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus: & cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit; & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet*. Improbi Pastores, qui superbè & violenter in Clero dominantur, & dignitate sua aut beneficio abutuntur, ut lautè vivant, ut otio ac voluptati serviant, divini judicii severitatem experientur; mortem præmaturam, subitam, vel improvisam: *Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit*: æternam à Deo separationem; *& dividet eum*: tormenta sine fine cum diabolo & reprobis; *partemque ejus cum infidelibus ponet*.

47. 48. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Tantò magis reus homo est, graviorique pœnæ obnoxius, quantò majorem Dei, Legisque illius
Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 5. ac mandatorum cognitionem habet. *Cùm etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna* (inquit Tertullianus) *Quia Deum in aperto constitutum:*

& vel

& vel ex ipsis cœlestibus bonis incomprehensibilem ignorari non licet, quantò cognitum despici periculosum est? Despicit porrò, qui bonorum & malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit. Qui autem non cognovit voluntatem Domini, legem ejus, mandata ejus, officiaque sua, quæ nosse poterat ac debebat, nihilominùs reus est, cùm ejus mandata transgreditur, æternæque pœnæ obnoxius, quamvis mitiori. Ostendit itaque Dominus, graviùs peccare hominem scientem, quàm nescientem. *Nec tamen ideò confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippè in eo arguitur, de quo dicitur,* Noluit intelligere, ut benè ageret. *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omninò, quod crederet; sed fortassè, ut mitiùs ardeat. Non enim sine causa dictum est:* Effunde iram *tuam in gentes, quæ te non noverunt.* Et quod ait Apostolus: *In revelatione Domini Jesu de cœlo, cùm Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini,*

s. Au. lib. de Gratia & Libero arbit. c. 3.

Psal. 35.

Psal. 78. 6.

2. Thess. 1. 8.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. ADerant autem quidam ipso in tempore, quo Christus populum docebat, nuntiantes illi ceu rem novam, quæ tum fortè Hierosolymis acciderat, *de Galilæis*, Judæ Gaulonitæ seu Galilæi sectatoribus, *quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis eorumdem*; quòd scilicet seditiosam doctrinam prædicti Judæ secuti, qui tributum Cæsari non solvendum, nec alium dominum præter Deum agnoscendum vulgaverat, quo tempore Quirinus Judæam descripsit, ideòque malè perierat, res novas contra Romanum Imperium, & obsequium Cæsaris moliebantur, cùm tempore Paschatis Hierosolymam ad offerendum sacrificium veniebant.

Act. 5. 37. Joseph. lib. 18. antiq. c. 1. & lib. 20. c. 3. Item lib. 2. de Bello Judaico c. 27. & lib. 7. c. 28.

2. 3. *Et respondens, dixit illis* (Jesus) *Putatis, quòd hi Galilæi*, quos occidi jussit Pilatus, *præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?* Existimatis ipsos flagitiosiores fuisse cæteris illius nationis & sectæ hominibus, quasi graviorum & plurium semper sint rei peccatorum, quos Deus magnis calamitatibus opprimi sinit, aut mala morte plectit? *Non, dico vobis*: Non ita se res habet. Sæpè enim ex magna malorum turba Deus paucos seligit, quorum pœnam cæterorum admonitionem & exemplum esse velit, sicut in legionum decumatione ab Imperatoribus exercitus fieri solet. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, sive in præsenti sæculo, calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppressi, sive in futuro, sive in utroque.

4. 5. *Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe*, ad fontem Siloe, unde aquæductus in Urbem ferebatur, ad quem fontem magnus erat hominum concursus, vel ut se purificarent, vel ut sanationem languorum suorum, post motum & turbationem aquæ ab Angelo, expectarent. *Putatis, quia*

Isaiæ 8. 6. Joan. 9. 7. S. Hier. in c. 8. Isai.

quia & ipsi decem & octo homines, qui turris illius ruinis nuper sunt oppressi, *debitores fuerint*, rei hujusmodi pœnæ & mortis, *præter omnes homines habitantes in Jerusalem?* præ omnibus incolis Jerusalem? *Non, dico vobis*; non ita est, *sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*

6. 7. *Dicebat autem & hanc similitudinem*, seu parabolam: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Pater ille familias, Deus est; vinea, Judaicus populus; ficus, Hierosolymitani cives, ad spirituales fructus proferendos per Prophetas & Sacerdotes exculti. Confer cum Isaiæ 5. 7. *Vinea Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expectavi, ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor.* Venit Dominus, quærens fructum justitiæ, pietatis, bonorum operum, & non invenit, sed inania tantùm legalium cæremoniarum folia. Quærebat autem Dominus, non quia fructum ficulneæ deesse nesciret; sed ut ostenderet in figura, quia fructum jam Synagoga habere deberet, (inquit S. Ambrosius.)

S. Ambr. lib. 7. in Luc nu. 160. & seq. S. Petr. Chrys. serm. 106.

8. *Dixit autem ad cultorem vineæ*, Christum Dominum, qui doctrina & miraculis Judæos velut vineam suam electam excoluit: *Ecce anni tres sunt, ex quo venio, quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Ficus frugiferæ ultra tertium annum fructus non differunt: jam verò plures sunt anni, ex quo venio, quærens fructum in Synagoga, & jam tertius est annus, quo frustra ipsam excolis, Fili mi: (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Christi) *Succide ergo illam*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otiosam inutilemque reddit, quæ si fertilem arborem gestasset, usum sui præbuisset?

9. *At ille*, cultor scilicet vineæ, *respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora*, ut extremam curam, & omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ultimo prædicationis Christi, & Passionis ejus, per ipsummet; sequentibus autem per Apostolos factum est) *& si quidem fecerit fructum*, benè est: *sin autem, in futurum*, cùm tibi placuerit, *succides eam*. Non dixit, Si fecerint fructum, permanebunt, ut erant: sed, Si fecerint fructum, suspensa sententia est, ut subaudiatur, transferes eos in Ecclesiam Gentium & in alteram vineam transplantabis. Venit Dominus tertiò, & non invenit in eis fructum. Dedit primùm Legem per Moysen, secundò locutus est per Prophetas, tertiò ipse descendit. Et post passionem datis ad pœnitentiam quadragintaquatuor annis, quia non fecerunt fructum, & quartò subversi sunt.

S. Hier. in c. 3. Habacuc. ad illum versum, Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis.

10. 11. 12. 13. *Erat autem* (Jesus) *docens in Synagoga eorum Sabbatis*, quibus Judæi frequentes conveniebant in Synagogas, ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo*; quæ ab annis octodecim patiebatur morbum à spiritu malo immissum, *& erat inclinata*, capite in pectus contracto, corpore in terram curvato, præ frequentibus convulsionibus, *nec omninò poterat sursum respicere*. *Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se*, ultrò, non rogatus, propensissima ad benefaciendum & succurrendum miseris voluntate: *& ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua*, soluta & liberata à vinculis infirmitatis, quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et imposuit illi manus*. Operatorio sermone, contactuque vivifico perfectam illi sanitatem restituit. *Et confestim erecta est, & glorificabat Deum*: Dei gloriam, & potentiam, misericordiam prædicabat, Christo gratias agens.

Ader. lib. de Morbis Evangel.

14. Re-

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans, quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbae: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non die Sabbati.* Princeps quidam Synagogæ, religionis zelique speciem invidiæ, qua in Christum urebatur, prætexens, ipsumque Jesum per latus petens, ait turbæ in Synagoga congregatæ: Sex dies sunt operibus & labori manuum destinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & cessatione ab omni opere sanctificandum est.

15. 16. *Respondens autem ad illum Dominus*, aliosque ipsi similes unà coarguens, *dixit: Hypocrytæ*, qui aliud sermone ostentatis, scilicet zelum Legis; aliud corde premitis, scilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem; *unusquisque vestrum Sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?* Nonnè unusquisque vestrum Sabbato solvit bovem suum aut asinum à præsepio, cui alligati sunt, & adaquatum ducit? *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo illo die Sabbati?* Quantò magis licitum est, imò religiosum ac pium, homini subvenire die Sabbati; & præsertim iis, qui ex genere Abrahæ censentur, cum quo & posteris ejus Deus fœdus iniit? Cùm ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos octodecim insanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati religionem violavi, cùm vinculum illud verbo & impositione manus solvi? Num servile hoc opus censendum est?

17. *Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo.* Adversarii ejus pudore suffundebantur, populus gaudebat, quòd tam admirabilia, tamque gloriosa opera ederet.

18. 19. 20. 21. *Dicebat ergo: Cui simile est regnum cælorum, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum; & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis ejus. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum.* Confer cum Matthæi 13. ubi utramque illam Parabolam expofuimus.

22. *Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Jerusalem* ut Festum aliquod secundum Legem celebraret, quod quale fuerit, Interpretes non conveniunt: Neque enim certum & exploratum habetur ex Evangelica Historia, quo tempore hæc gesta & dicta sint à Christo Domino.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur?* Circa hanc quæstionem varia erant Magistrorum placita. *R. Resh. Lachish* ait: *Qui dereliquit statutum unum non observatum, judicabitur in gehenna.* Contra verò R. *Jochanan* ait: *Ne sic judices de Israele: nam etiamsi non didicerit, nisi statutum unum, evadet gehennam.* Ex adverso R. Rabba dicit: *Duo tantùm introierunt in terram Chanaan de sexaginta myriadibus: sic etiam erit in diebus Messiæ.* Christus curiosæ quæstioni respondendum non duxit, nihil enim interest ad salutem scire, quot salventur; sed quales esse oporteat, & qualem viam inire debeant, qui salutem æternam consequi volunt. Id docet eo loci Christus: *Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Omnibus studiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ secundùm Deum & virtutem est, quæ ardua est & difficilis, in Dei regnum intretis. Metaphora est sumpta à domo, cujus ja-

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

nua angusta est, quam non subit, nisi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus desideriis id optabunt: quotusquisque enim est, qui beatus esse non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti, nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipsam hujus ævi commodis carere velint.

25. 26. 27. 28. *Cùm autem introierit Pater familias & clauserit ostium*: cùm elapsum fuerit tempus post quod in domum suam cœlestem nullum amplius admittere Dominus decrevit, frustra expectatis, quos invitaverit, *incipietis foris stare, & pulsabitis ostium*, stabitis foras, frustra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine aperi nobis; & respondens, dicet vobis: Nescio vos unde sitis*: pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti*. Tecum familiariter viximus, cibum tecum sumpsimus, te audivimus apud nos docentem, discipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis: Discedite à me omnes operarii iniquitatis*. Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac studium seu consuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum significare, Volzogenius Socinianus commentator, & Grotius falsò, temerè, erroneè asserunt; ut propter solum peccati habitum & consuetudinem, non propter unum aut alterum crimen, seu voluntate, seu opere perpetratum, hominem à regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id est, in infernum detradi induant, secundùm Socinianæ Moralis principia. *Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei; vos autem expelli foras*: Cœlesti & æterna domo, regnoque exclusi, & tenebroso carcere, suppliciisque sempiternis damnati, flebitis & stridebitis dentibus; cùm præsertim videritis Abraham, Isaac, Jacob, & omnes Prophetas, ex quorum genere vos esse gloriamini, in regno cœlesti felicem in æternum vitam agentes.

29. 30. *Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro*, à quatuor mundi plagis homines *& accumbent in Regno Dei*; cujus vos solos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem à Deo acceptam, præsumebatis. *Ecce sunt novissimi, qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi*: Gentiles qui nunc à Deo alienissimi, & hospites testamentorum vobis videntur, & quos tanquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi estis Dei cognitione, patrum genere, promissionum jure, regni cœlorum expectatione, omnium novissimi eritis, à Regno Cœlorum in perpetuum exclusi.

31. *In ipsa die*, qua superiorem Christus habuit concionem, *accesserunt quidam Pharisæorum*, benevolentiam erga ipsum simulantes, & *dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere*: idque Herodis ipsius instinctu Pharisæos illos fecisse, Christi responsum ostendit, ad Herodem, à quo missi erant, directum. Herodes scilicet politicis artibus & vafritie insignis, Jesum interficere veritus, ne populum offenderet; injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ suæ arcere voluit, quia Joannis innocentiæ testimonium magna auctoritate & libertate passim perhibebat. Ideò Pharisæos misit, qui Christo metum incuterent mortis ab illo imminentis, suaderentque, ut secessu & fuga saluti suæ consuleret.

Vide S. Aug. in Ps. 63. ad illum Vers. Tradentur in

32. *Et ait illis: Ite, dicite Vulpi illi* (sic Herodem vocat propter insignem astutiam cum timiditate conjunctam;) *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & sequenti die consummor*. Herodi renuntiate,

te, me terrore mortis non commoveri, nec impediri posse, quominùs opus, quod dedit mihi Pater, perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in posterum, quamdiù mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem suam *consummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis nostræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem salutis eorum per passionem consummare.*

manns gladii, partes vulpiâ erunt: & ser. 2. in Psal. 68. n. 9.

33. *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, liberè operari, & munus peragere meum sine metu Herodis, & cujuscumque alterius; hic hærere, vel aliò migrare, cùm voluero. Trepidare vulpis est, non Leonis de Tribu Juda. Non est metuendum, ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur; *quia non capit*, non contingit, non expedit *Prophetam perire* seu morte affici *extra Jerusalem*, ubi Synedrium magnum est, à quo Prophetæ judicantur. Unde in Tractatu *Sanhedrim*, c. 1. habetur: *Non judicant Tribum, nec Pseudoprophetam, nec summum Pontificem, nisi Hierosolymis, & judicio Septuaginta unius.* Fuere quidem Prophetæ nonnulli extra Jerusalem occisi, sed pauci præ iis, qui ea in Urbe trucidati erant.

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

34. 35. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te*; id est, quæ occidere & lapidare soles, &c. reprehensionis vitiorum ac scelerum tuorum impatiens; *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*: Urbs vestra excidetur, omnisque regio vicina sic vastabitur, ut remaneat deserto similis. *Dico autem* vobis: *Quia non videbitis me, donec veniat cùm dicatis*: Non videbitis me Hierosolymis usque ad diem illum, quo Urbem ingrediar sedens super asinam, ut impleantur Vaticinia Prophetarum, & mihi velut Regi & Triumphatori cum palmis seu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Confer cum Matthæi 23. 37. 38. & 39.

Vide Joseph. lib. 7. de Bello Jud. c. 1.

Sensus Moralis.

2. *Putatis, quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt? Non, dico vobis*. Humanorum judiciorum temeritatem Christus Dominus compescit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos esse, qui à Deo magis in hoc mundo affliguntur, vel subitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job: *Utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex ejus: & intelliges, quòd multò minora exigeris ab eo, quàm meretur iniquitas tua*. Sic judicabant barbari Insulæ Melitensis incolæ, cùm viperam S. Pauli manum invasisse viderunt: *Utique* (inquiebant) *homicida est homo hic, qui cùm evaserit de mari, ultio non finit eum vivere*. Sic judicabant, qui Galilæorum illorum casum nuntiabant, quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis illorum miscuerat, flagitiosiores fuisse cæteris Galilæis: judicabant plerique de turba, quæ Christum audiebat, tum hos Galilæos, tum decem & octo homines, qui repentina Turris Siloe ruina nuper fuerant oppressi, præ cæteris omnibus conterraneis vel concivibus suis peccatores fuisse & Deo invisos. Rem porrò non ita se habere Christus declarat, ut doceat, non esse temerè judicandum de iis, qui à Deo affliguntur, & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro seculo

Job. 11. 5. 6.

Act. 28. 4.

culo pro mensura peccatorum puniat reprobos ; in præsenti tamen sæpè peccatores castigat , ut cruciat , ut emendet , ut ad pœnitentiam adducat, ut salvet ; interdum ut paucorum exemplo terreat cœteros , & vel timore pœnarum à peccato cohibeat : sæpè punit justos , ut probet , ut purificet; sæpè reprobos temporali prosperitate frui sinit , graviores in futuro sæculo
Job. 21. pœnas daturos . *Domus eorum securæ sunt & pacatæ , & non est virga Dei super illos . . . Ducunt in bonis dies suos , & in punčto ad inferna descendunt . . . Quia in diem perditionis servatur malus , & in diem furoris adducetur* . Hinc David : *Mei autem* (inquit) *penè moti sunt pedes , penè*
Psal.72. *effusi sunt gressus mei , quia zelavi super iniquos , pacem peccatorum videns . Quia non est respectus morti eorum , & firmamentum in plaga eorum . In labore hominum non sunt , & cum hominibus non flagellabuntur . Ideò tenuit*
Jerem.12. *eos superbia* , &c. Et alter Propheta : *Justus quidem es , Domine , si disputem tecum : verumtamen justa loquar ad te . Quare via impiorum prosperatur, benè est omnibus , qui prævaricantur & iniquè agunt ? Plantasti eos & radicem miserunt ; proficiunt , & faciunt fructum . . . Congrega eos quasi gregem ad victimam , & sanctifica eos in die occisionis* . Temeraria igitur judicia quisque caveat , cor suum actusque scrutetur & recogitet , primum peccatorum se coram Deo reputet , graviores se divinæ justitiæ pœnas debere humiliter agnoscat , placare illam satagat pœnitentiæ gemitibus & operibus : *Væ enim etiam laudabili hominum vitæ , si remota misericordia discutiat eam Deus* .
S.August.

3. *Sed nisi pœnitentiam habueritis , omnes similiter peribitis* . Impunitum à Deo relinqui peccatum non potest , cùm justus sit : aut à Deo puniatur necesse est , aut ab homine pœnitente , contrito , & sibimetipsi irato, quòd Deum graviter offenderit . Pœnitentiam agere peccatoribus , non consilii tantùm res est , sed præcepti omnes omninò spectantis . Omnes qui pœnitentiam non egerint , postquam in mortale peccatum lapsi sunt , certa manet damnatio . Nisi pœnitentiam habueritis , omnes similiter peribitis ; etsi non eodem mortis genere , quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certè quod omnium maximè timendum , de quo scriptum est : *Mors pec-*
Psal.33.22. S. Bern. epist. 105. S.Aug. lib.13. de Civ. Dei , c. 11.
catorum pessima : Mala siquidem est in mundi amissione , pejor in carnis separatione , pessima in vermis ignisque duplici contritione . Hæc secunda mors , quæ non fit separatione animæ & corporis , sed in æternam pœnam potiùs utriusque complexu . Hæc malorum omnium maximum : *Numquam* enim *erit homini pejus in morte , quàm ubi erit mors ipsa sine morte* . Hoc malum sola pœnitentia declinari potest . . *Si de Exomologesi retractas*
Tertull. lib. de Pœnit.
(ait Tertullianus) *gehennam in corde considera , quam tibi Exomologesis extinguet : & pœnæ prius magnitudinem imaginare , ut de remedii adeptione non dubites* .

6. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua , & venit quærens fructum in illa , & non invenit* . Arbor ficulnea , moraliter genus humanum est . Triennium , tria sunt tempora : unum ante Legem , alterum
S.Aug.f.110. alias 31. de Ver. Dom.
» sub Lege , tertium sub Gratia . Eos appellat Christus in hac arbore , qui » per omne tempus fructum dare noluerunt : & propter hoc imminebat se» curis radicibus arboris infructuosæ . Intercedit colonus , *differtur supplicium , ut* » *adhibeatur auxilium* . Qui intercedit colonus , est omnis sanctus , qui intra Ec» clesiam orat pro eis qui sunt extra Ecclesiam . Et quid orat ? *Domine , dimitte il-* » *lam & hoc anno , usque dum fodiam circa illam , & mittam stercora : & si quidem fecerit fructum ; sin autem , in futurum succides eam* : quando scilicet veniet » judicare vivos & mortuos . Interim tempore isto sub gratia , parce pecca-

ca-

caloribus, parce infidelibus, parce ſterilibus, parcè infructuoſis? *Uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora*. Quid eſt circumfodere, niſi humilitatem & pœnitentiam docere? Foſſa enim humilis terra eſt. Stercora ſimiliter in bono intellige. Sordes ſunt, ſed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores ſunt peccatoris*. Qui agunt pœnitentiam, in ſordibus agunt: ſi tamen intelligant, & veraciter agant. Eja arbor infructuoſa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata eſt ſecuris, noli eſſe ſecura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis.

Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Per baptiſmum Chriſto inſiti, & in vinea ejus, ſcilicet Eccleſia Catholica plantati, fructum quem à nobis expectat, in tempore ſuo dare debemus. Tempus fructuum, id. eſt, bonorum operum, totus vitæ noſtræ curſus eſt. Chriſtianus catholicus, qui fidem habet, charitatem verò & bona opera non habet, ficus ſterilis eſt. Jam multos annos fructum Myſteriorum ſuorum, verbi ſui, Sacramentorum, gratiarum ſuarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & ſtercorat, à nobis expectat Dominus. Patientia Dei quouſque abutimur? Ut quid locum in Eccleſia occupamus? Inutiles certè in ea ſumus, imò aliis nocemus degeneri converſatione & pravis exemplis. Timeamus ergo ſecurim jam ad radicem poſitam: *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Infructuoſa arbor intricat ceſpitem, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio poſſidentem; excidere iſtam lucrum eſt, commodum non habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam ſenſus, judicium mentis, artis induſtriam, culturæ bonum, per ſteriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, cultori gratiam negat: ſicut arbor è terra, ſic iſte è vita meretur excidi. Et ſicut infœcunda arbor, ſi fuerit in vinea, dum fundit mortiferam ſubjectis vitibus umbram, inimica non ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus fit fœcundis: ita homo deſes & ignavus, ſi præſit populis, non ſibi ſoli fit noxius, ſed multis, dum ſequentes ſe ſuo vitiat & perdit exemplo: *Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Quod de Judæis dictum, omnibus, & nobis maximè cavendum eſt, ne fœcundum Eccleſiæ locum vacui meritis occupemus; qui quaſi malogranata benedicti, fructus ferre debemus internos, fructus pudoris, fructus conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & amoris, ſub uno utero Eccleſiæ matris incluſi; ne aura noceat, ne grando decutiat, ne æſtus cupiditatis exurat, ne humoris imber elidat.

S. Petrus Chryſolog. ſer. 116.

S. Ambroſ. l. 7. in Luc. n. 132.

7. *Domine, dimitte illam et hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, et mittam ſtercora: et ſiquidem fecerit fructum; ſin autem, in futurum ſuccides illam*. Cùm Dominus ad Synagogam fructum quæſiturus veniſſet per Legem, per Prophetas, per ſe ipſum, adhuc Evangelici temporis annum conceſſit, *annum placabilem Domino*; de quo Iſaias. Toto illo tempore, quod ad ultimum uſque adventum Chriſti currit, operarii Evangelici ficum infructuoſam colunt, circa illam fodiunt, illamque ſtercorant. Quid eſt circa ficulneam fodere, niſi infructuoſas mentes increpare? Omnis quippè foſſa in imo eſt: & nimirùm increpatio dum mentem ſibi demonſtrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato ſuo corripimus, toties ex culturæ debito circa infructuoſam arborem fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia anteacta revocamus, quaſi infructuoſæ arbori cophinum ſtercoris verſamus, ut ad compunctionis gratiam quaſi de fœtore pingueſcat. *Cùm enim ſe per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, et ad bonæ operatio-*

Iſai. 61. 2.

S. Greg. M. hom. 31. in Evang.

tionis gratiam reformat, quasi per totum stercoris redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod fecisse se meminit; displicet sibi qualem se fuisse recolit; intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum revivescit arbor, quia de consideratione peccati ad bona opera se resuscitat animus.

10. 11. 12. 13. *Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo, et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Quàm cùm vidisset Jesus, vocavit eam ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manum, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.* Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut miseretur, aut vindicat! In Synagogæ typo arborem excidi jubet, in typo Ecclesiæ fœminam salvat. Mulier (inquam) infirma, Ecclesiæ figura est, quæ cum mensuram Legis & resurrectionis impleverit, illa quiete perpetua in sublime erecta fastigium, inclinationem nostræ infirmitatis sentire non poterit.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 173. & 175.

Ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, &c. Curva erat, sursum respicere non poterat; quia *Sursum cor* sine causa audiebat. Qui curvus est, terrena intuetur, terrena felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit; aliam non credit. Quicumque tam curvus est, erigatur. Si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim & mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

S. Aug. ser. 110. alias 31. de Ver. Do.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. In corpore corruptibili anima constituta terrena, quadam contagione constringitur, & tali onere quodammodo depressa curvatur, ut in imo multa, quàm in summo unum facilius concupiscat & cogitet. Nam hoc etiam sancta Scriptura ita dicit: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sed ideò venit Salvator noster, qui mulierem illam in Evangelio per decem & octo annos curvam, quæ fortasse hoc significabat, verbo salutis erexit, ut anima Christiana non frustra audiat, *Sursum cor*: nec frustra respondeat, *se habere ad Dominum*.

Idem epist. 231. alias 156. — Sap. 9. 15.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursum respicere non valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curvatur; & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra redite, fratres charissimi: quid horis omnibus in cogitationibus vestris volvatis, aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respicere nequaquam potest.

S. Gregor. hom. 31. in evang.

Hanc cum vidisset Jesus, vocavit ad se, &c. Vocavit & erexit: illuminavit, & adjuvit. *Vocat, sed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis*, seu peccatis, *adjuvari non possumus. Plerumque enim videmus, quæ agenda sunt; sed opere non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad bone operis fortitudo succumbit: quia nimirum jam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Usitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi sponte diù perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.* Benè de hac nostra incurvatione

Ibidem.

ne ex typo humani generis per Psalmistam dicitur : *Miser factus sum , & curvatus sum usque in finem* . Unde curvatus est ? Quia elatus erat . Si fueris humilis , erigeris ; si fueris elatus , curvaberis : non enim deerit Deo pondus , unde te curvet . Illud erit pondus , fascis peccatorum tuorum : hoc replicabitur in caput tuum , & curvaberis . Quid est autem curvari ? Non se posse erigere . Talem invenit Dominus mulierem per decem & octo annos curvam : non se poterat erigere . Tales sunt qui in terra cor habent . De his alius Propheta, malignos spiritus in typo hostium populi Dei designans , ait : *Qui dixerunt animæ tuæ , Incurvare , ut transeamus* . Recta quippè stat anima , cùm superna desiderat , & nequaquam flectitur ad ima . Sed maligni spiritus cùm hanc in sua rectitudine stare conspiciunt , per eam transire possunt : Transire namque eorum , est immunda illi desideria spargere . Dicunt ergo , *Incurvare , ut transeamus* : quia si ipsa se ad ima appetenda non dejicit , contra hanc illorum perversitas nullatenùs convalescit . Nos ergo viam malignis in nobis spiritibus damus, cùm ad temporalia appetenda curvamur . Gibbosos à Sacerdotio Lex vetus repellebat , quia *Quisquis solis terrenis intentus est , membrum summi Sacerdotis non est* ; nec in eorum numero dignus est censeri , de quibus Apostolorum Princeps : *Vos autem genus electum , regale Sacerdotium , gens sancta* .

Psal.37.7. — S. August. in hunc Ps. n.10. — Isa.51.23. — S. Gregor. hom.31. in evang. — Lev.21. — 1.Petr.2.9.

Hanc cùm vidisset Jesus , vocavit ad se , &c. Vidit , prædestinando per gratiam ; vocavit , illustrando per doctrinam ; imposuit manus , spiritalibus donis adjuvando ; erexit , ad glorificandum Deum in operibus bonis usque in fidem firmam provehendo . *Quos enim prædestinavit , hos & vocavit ; & quos vocavit , hos & justificavit ; quos autem justificavit , illos & glorificavit* .

Ven.Beda. — Rom.8.30.

Et imposuit illi manus . Ab iis , quos Christus misericordia sua respexit, & per gratiam suam vocavit , & tetigit , diabolum expellit Ecclesia per impositionem manuum Sacerdotalium , & Absolutionis Sacramentalis verba. Sic ab invisibilibus vinculis solvuntur , quos alligavit Satanas .

14. *Respondens autem Archisynagogus , indignans quia Sabbato curasset Jesus , dicebat turbæ : Sex dies sunt , in quibus oportet operari : in his ergo venite , & curamini , & non in die sabbati*. Fallitur Archisynagogus . Magister in Israel ignorat . opera tantùm servilia & mercenaria , non opera charitatis , non opera Dei sabbatis prohibere . Religionis enim & charitatis operibus in Deo requiescitur , quæ maximè quies sabbato præcipitur: *Lex in sabbato non hominem curare , sed onera ferre , hoc est , peccatis gravari prohibuit* . Dominicis maximè Festisque diebus animam nostram curare debemus ; vinculorum , quibus à diabolo sumus alligati , solutionem; spiritualium nostrarum infirmitatum sanationem quærere in Ecclesiæ Sacramentis , & auditione verbi Dei ; mentes ad cœlestia erigere per orationem ; Deum glorificare , illique pro acceptis beneficiis gratias agere .

Ven.Beda.

23. 24. *Ait autem illi quidam : Domine , si pauci sunt qui salvantur ? Ipse autem dixit ad illos : Contendite intrare per angustam portam* . Pauci sunt, qui salvantur , in comparatione multorum periturorum . Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt . Cùm venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua , mundabit aream suam , frumenta recondet in horreum ; paleas autem comburet igni inextinguibili . Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli . Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit : *Pauci sunt qui intrant per angustam portam , multi per latam viam pereunt* ; & qui alio loco dixit : *Multi ab Oriente & Occidente venient* .

S.Aug.ser. 111. alias 32. de Ver.Do. — Matt.8.11.

niene . Non ergo alii pauci , alii multi : ſed ipſi pauci , qui multi : pauci in comparatione perditorum , multi in ſocietate Angelorum . Audite Apoc. 7. 9. Apocalypſim : *Poſt hæc vidi turbam magnam , quam dinumerare nemo poterat , ex omnibus gentibus , & tribubus , & populis , et linguis , ſtantes ante thronum , et in conſpectu Agni , amicti ſtolis albis , et palmæ in manibus eorum* . Hæc eſt maſſa ſanctorum . Ut cum ipſis partem aliquam & ſocietatem habeamus in vita immortali & æterna , eniti & contendere debemus, ut intremus per anguſtam portam . Nec enim ignavi & deſides , qui viribus omnibus eniti nolunt in cauſa ſalutis , nec per anguſtam portam ingredi , & arduam Evangelii viam ſequi ; nec qui de propriis viribus vel Dei gratia in finem uſque præſumunt , ſalutem æternam conſequentur . Deo ejuſque miſericordiæ & gratiæ tempus agendi ſemper adeſt , nec moribus illi fit mora , nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis : verumtamen contemplandum eſt , ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei ; tempore accepto , diebus ſalutis utendum , cùm janua patet , cùm adhuc nos invitat & patienter expectat Dominus ; ne tempus veniat , cùm clamabimus , & non exaudiemur , ſicut ſceleſtus ille Antiochus , qui Dei vindice manu attritus , illum rogabat , *à quo non erat miſericordiam conſecuturus* . Juſto Dei judicio fit , ut qui rectè vivere cùm poſſet , noluit , amittat poſſe , cùm voluerit . Juſtum eſt, ut qui Chriſtum ceu præceptorem ſuum agnoſcere , ut exemplar ſuum imitari noluerunt , ab eo ut ignoti rejiciantur . *Neſcio vos , unde ſitis* . Fruſtra dicent , qui ſecundùm Evangelii regulam non vixerunt , qui per arctam viam non ſunt ingreſſi , ſe Sacramenta frequentaſſe , ſe verbum Dei audiviſſe , Chriſtianam fidem fuiſſe profeſſos : *Manducavimus coram te , & bibimus , & in plateis noſtris docuiſti* . Nihil illis proderunt verbi Dei auditio , Chriſtianæ fidei profeſſio , Corporis & Sanguinis Chriſti participatio , qui Evangelicam Legem vel quoad unum caput violaverint , qui opera fide Chriſtiana digna non fecerint , & ad mortem uſque in juſtitia & charitate non perſeveraverint . *Et dicet vobis , Neſcio vos unde ſitis : diſcedite à me omnes operarii iniquitatis* .

32. *Ite , dicite Vulpi illi , Ecce ejicio dæmonia , & ſanitates perficio hodie et cras , et tertia die conſummor : Verumtamen oportet me hodie , & cras , et ſequenti die ambulare* . Vulpinas diaboli fraudes ſemper obſervare , ab iiſque ſumma vigilantia cavere debemus , ne blanditiis & illecebris voluptatùm & rerum temporalium , vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio noſtro dimoveri umquam poſſimus . Operi Dei ſemper incumbendum ad conſummationem uſque vitæ noſtræ , bona opera continuò exercenda , ac ſi tres dumtaxat vitæ dies nobis ſupereſſent ; in via Dei ſemper ambulandum & progrediendum eſt , & ad cœleſtem Jeruſalem tendendum , ubi conſummabitur charitas , quia nulla erit cupiditas .

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis .

1. 2. *ET factum eſt , cùm intraret Jeſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem , et ipſi obſervabant eum* . Intravit Jeſus die Sabbati in domum cujuſdam è primariis Phariſæis , ut cibum

bum sumeret. Pharisæi autem qui eidem convivio intererant, observabant, num fortè aliquid facturus esset alienum à ritibus ad sabbati religionem pertinentibus, quos Legisperitorum auctoritas & usus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*; stans spe recuperandæ sanitatis à potentissimo & beneficentissimo Salvatore.

3. 4. 5. 6. *Et respondens Jesus, dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?* Legisperitis & Pharisæis simul recumbentibus, quæstionem juris controversi proposuit, illos interrogans, utrum sabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approbatione veritatis, sed metu confusionis, falsam, quam propugnabant, sententiam dissimulantes, ne palam à Christo refellerentur. Sentiebant enim, non licere, nisi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipse verò apprehensum sanavit eum*, manu apprehendens, solo contactu sanavit, *ac dimisit*. *Et respondens ad illos*, rursus eos compellans, *dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati?* Argumentum est à minori ad majus; quasi diceret, Si tantam geritis curam pecudis, ne submergatur; quantò major cura gerenda est hominis hydropici, ne aqua suffocetur? *Et non poterant ad hæc respondere*. Tanta vis erat veritatis à Christo cum auctoritate expositæ, ut eos silere cogeret.

7. 8. 9. 10. 11. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos*. Ad animum convivarum attendens, qui primas sedes eligere & ambire soliti erant, proposita parabola spiritalem in illis hydropisim, scilicet superbiæ tumorem, sanare aggressus est. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, sive ad convivium nuptiale, *non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te*, tibique meritò præponendus, *sit invitatus ab illo*, à quò vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum* debitum, quem contra ordinem & decorum occupas; *& tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere*; & tunc pudore suffusus, in novissimum locum descendere compellaris. *Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco*, quàm potes humillimum locum elige: *ut cùm venerit, qui te invitavit*, ordinem spectans convivarum, *dicat tibi: Amice, ascende superiùs*; loco honoratiori sedeas. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Commune erat adagium, cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Proverbiorum 25. 6. & 7. ubi Spiritus sanctus per Salomonem ait: *Ne gloriosus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non steteris. Melius est enim, ut dicatur tibi: Ascende huc: quàm ut humilieris coram Principe*.

12. 13. 14. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat*; alterum in illius animo hydropem, scilicet avaritiam, sanare volens: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli* solùm *vocare amicos tuos, neque fratres tuos; neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio*. Ne (inquam) ipsos invites spe vicis recipiendæ: sic enim mercedem beneficentiæ tuæ in hoc sæculo recipiens, præmium in futuro sæculo sperare non poteris. *Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent: *& Beatus eris, quia non habent retribuere tibi*; non habent, unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longè excellentior fructuosiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in resurrectione justorum*. Non prohibet Christus honesta inter divites con-

vivia, in testimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in grati animi significationem, ad gaudii etiam, quod secundùm Deum est, demonstrationem; sed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de causis, seu divinæ legi contrariis, seu indifferentibus, adornentur convivia: & opera misericordiæ non solùm negligenda non esse, sed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ sine spe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei causa & amore præstantur. Benefacere sine spe humanæ retributionis, non solùm vitæ Christianæ, sed civilis honestatis officium est, Ethnicis
Cic.l.1.de Off. ipsis Philosophis lumine naturali cognitum. *In collocando beneficio* (inquit Cicero) *hoc maximè officii est, ut quisque maximè opis indigeat, ita ei maximè opitulari. Quod contra fit à plerisque: quò enim plurimùm sperant,*
Plin.l.9.E.30. *etiamsi ille his non eget, tamen ei potissimùm inserviunt*. Et Plinius: *Volo* (inquit) *eum qui sit verè liberalis, tribuere amicis, sed amicis dico pauperibus: non ut isti qui iis potissimùm donant, qui donare maximè possunt*.

15. *Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in Regno Dei*; id est, qui ad cœleste illud æternumque convivium admittetur, ubi justi inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occasionem sumpsit Jesus explicandi propositа parabola, cur Judæorum plurimi à fœlici illa sorte excludendi essent.

16. 17. 18. 19. 20. *At ipse dixit ei. Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos*. Homo quidam, typicè Deum; servus, Christum Dominum designat; cœna, beatitudinem æternam, quæ post finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda est; multi vocati, Judæorum populum. *Et misit servum suum*: Sic unigenitum Filium Dei ob susceptam servi formam Scriptura vocat, de quo illud Isaiæ oraculum intelligendum
Isa.49.5.6. est: *Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israel non congregabitur, & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit, Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ*.
Isa.42.1. Hunc itaque servum suum, in quo complacuit sibi anima ejus, *servum*
Eze.34.23.24. *suum David*, ex Davidis scilicet genere & familia natum, *Orientem* appel-
Zach.3.8. latum, misit Deus *hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia*. Judæi per Legem & Prophetas invitati, à Christo Jesu novissimè vocantur statuto tempore ad cœleste convivium, diciturque eis, ut veniant per fidem & Evangelii susceptionem.

18. 19. 20. *Et cœperunt simul omnes*, ad unum quasi ex compacto, *excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire*, è civitate; *& videre illam*, ut videam & disponam illam: *rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit*; *Juga* seu paria *boum emi quinque, & eo probare illa*, an apta sint aratro: *rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi: & ideò non possum venire*; illam relinquere non possum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magistratus, Legisperitos Pharisæos, olim per Prophetas, posteà per Joannem, novissimè per Christum Jesum ad pœnitentiam & ad cœleste regnum vocatos, propter amorem sæculi ejus vocationi parere recusasse.

21. 22. 23. 24. *Et reversus servus nunciavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc*. Cùm primores Judæorum

rum Christi salutaria monita despexissent, secundùm Patris decretum ac mandatum citò, ante passionem scilicet suam, Judæam percurrens, plebejos, idiotas, piscatores, publicanos, quin & fœminas vitæ anteà dissolutæ, ad cœleste convivium invitavit; plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id est, in Ecclesiam sunt admissi. Et ait servus: *Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est*: Nondum ex solo Israele numerus electorum, imò nec crediturorum Evangelio impletus est. Et ait Dominus servo: *Exi in vias & sepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quasi sepibus interpositis, à veri Dei cognitione, ac fœdere seclusas; *& compelle intrare*, virtute Spiritus sancti, miraculorum auctoritate, gratiæ invictissimè tametsi suavissimè trahentis & moventis efficacia; *ut impleatur domus mea*: ut, quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis, nemo virorum illorum*, qui tam honorificè, tam amanter vocati venire recusarunt, *gustabit cœnam meam*; ad cœleste (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregiè Tertullianus edisserit adversùs Marcionem. *Cœnæ paratura*, inquit, *vitæ æternæ saturitatem figurat. Dico primò. extraneos & nullius juris affines invitari ad cœnam non solere; certè facilliùs solere domesticos & familiares. Ergo Creatoris est invitasse, ad quem pertinebant, qui invitabantur, & per Adam, qua homines, & per Patres, qua Judæi, non ejus ad quem neque natura pertinebant, neque prærogativa. Dehinc si is mittit ad convivas, qui cœnam paravit; sic quoque Creatoris est cœna, qui misit ad convivas admonendos, ante jam vocatos per Patres, admonendos autem per Prophetas: non qui neminem miserit ad monendum, nec qui nihil priùs egerit ad vocandum; sed ipse descenderit subitò: tantùm quod innotescens, jam invitant; tantùm quòd invitans, jam in convivium cogens; eamdem faciens horam cœnandi & ad cœnam invitandi. Excusant se invitati. Si ab alio Deo, meritò, quia subito invitati. Si non meritò, ergo nec subito. Si autem non subitò invitati, ergo à Creatore, à quo olim. Cujus denique declinaverant vocationem, tunc primò dicentes ad Aaronem*: Fac nobis Deos, qui præeant nobis: *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem scilicet Dei; qui pertinentissimè ad hanc parabolam per Jeremiam*, Audite, *inquit*, vocem meam, & ero vobis in Dominum, & vos mihi in populum, & ibitis in omnibus viis meis quascumque mandavero vobis: *Ecce invitatio Dei.* Et non audierunt (*inquit*) neque adverterunt iram suam: *Ecce recusatio populi.* Sed abierunt in iis quæ concupierunt corde suo malo. Agrum emi; & boves mercatus sum, uxorem duxi. *Et adhuc ingerit*: Et emisit ad vos omnes famulos meos Prophetas. *Hic erit Spiritus sanctus admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audiit populus meus, & non intendit auribus suis, & obduravit collum suum. *Hoc ut Patrifamilias renunciatum est, motus tunc (benè quod & motus; negat enim Marcion moveri Deum suum, ita & hoc meus est) mandat de plateis & vicis civitatis facere sublectionem. Videamus, an eo sensu rursus per Jeremiam*: Numquid solitudo factus sum domui Israelis? aut terra in incultum derelicta? In est: *Numquid non habeo quos adlegam, aut unde adlegam?* Quoniam dixit populus meus, Non venimus ad te. *Itaque misit ad alios vocandos ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco abundante, præcepit etiam de viis & sepibus colligi; id est, nos jam de extraneis gentibus: Illa scilicet æmulatione, qua in Deuteronomio*: Avertam faciem meam ab eis, & monstrabo, quid illis in novissimis, *id est, alios possessuros locum eorum*: Quoniam genitura perversa est, filii in quibus fides non est. Illi obæmulati sunt me in non Deo, & provocaverunt me

Ter. l. 4. Adv. Marc. c. 30.

Exod. 32. 1.

Jer. 5. 21.

Jer. 7. 23. 26.

Jer. 2. 31.

Deu. 32. 20. 21.

in iram in idolis suis: & ego obæmulabor eos in non natione, in natione insipienti provocabo eos in iram; *in nobis scilicet*, *quorum spem Judæi gerunt*, *de qua illos gestaturos negat Dominus*; *derelicta Sione tamquam specula in vinea*, *& in cucumeraria casula*, *postéaquam & novissimam in Christum invitationem recusavit* .... *Intereà*, *qui cœnæ istius vocationem in cæleste convivium interpretaris spiritalis saturitatis & jucunditatis*, *memento*, *& terrenas promissiones vini & olei & frumenti*, *& ipsius civitatis*, *æquè in spiritalia figurari à Creatore*.

Breviùs Sanctus Augustinus parabolæ istius sensum aperit lib. 2. Quæstionum Evangelicarum, Quæstione 30. *Quod de civitate* (inquit) *adducit invitatos ad Cœnam*, *de ipsa gente Judæorum*, *qui crediderunt*, *significat debiles peccatis*; *non habentes superbiam quasi justitiæ*, *quæ mendax primates earum à gratia prohibebat*. *Quòd autem de sepibus & viis alios adduci jussit*, *cùm adhuc locus esset*, *gentes significat*, *propter diversas vias sectarum*, *& spinas peccatorum*.

25. 26. 27. *Ibant autem turbæ multæ cum eo*: ingens hominum multitudo Jesum sequebatur, quorum variè affecti erant animi: *& conversus dixit ad illos*: *Si quis venit ad me*, seque meam sectari velle doctrinam ac disciplinam profitetur; *& non odit*, comparativè, id est, si præ me diligat, si mihi meorumque observationi mandatorum præponat *patrem suum*, *& matrem*, *& uxorem*, *& filios*, *& fratres*, *& sorores*, *adhuc autem & animam suam*, id est, vitam suam; *non potest meus esse discipulus*. *Et qui non bajulat crucem suam*, *& venit post me*; qui molesta quæque, persecutiones, tormenta, crucem ipsam pro Evangelio meo ac disciplina perpeti non est paratus, *non potest meus esse discipulus*. Confer cum Matth. 10. 37. & 38. Duabus autem similitudinibus declarat Jesus quàm seriò explorare debeat animi sui dispositionem & affectum, qui Christianam professionem aggreditur, utrum scilicet ad incommoda & pericula, quæ illam comitari solent, offensas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ discrimina, mortem ipsam patiendam sit paratus, potiùs quàm deserat fidem & justitiam.

28. 29. 30. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare*, *non priùs sedens* ad mensam vel abacum, *computat sumptus*, *qui necessarii sunt*, *si habeat ad perficiendum?* si habeat omnia, quæ ad operis consummationem sunt necessaria? *Ne postéaquam posuerit fundamentum*, *& non potuerit perficere*, quod aggressus est, *omnes qui vident* ædificii initia, *incipiant illudere ei*, *dicentes*: *Quia hic homo cœpit ædificare*, *& non potuit consummare*. O virum imprudentem!

31. 32. 33. *Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem*, *non sedens priùs cogitat*, id est, maturo consilio perpendit, *si possit cum decem millibus occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum viginti millibus venit ad se?* *Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longè agente*, *legationem mittens*, *rogat ea quæ pacis sunt*; id est, Legatos de pace mittit. *Si ergo omnis ex vobis*, *qui*, animi præparatione & affectu, *non renunciat omnibus quæ possidet*, nec paratus est amittere omnia bona temporalia, necessitudines omnes carnales postponere, vitam ipsam devovere, si salva fide & pietate retineri nequeant, *non potest meus esse discipulus*; non potest officium implere Christiani, tantoque indignus nomine est.

34. 35. *Bonum est sal*: *si autem sal evanuerit*, *in quo condietur?* Si virtutem suam amiserit, à quo illi restituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram*, *neque in sterquilinium utile est*; *sed foras mittetur*: Nec per se fructus profert, neque aliis ad fructum prodest. Nam res sale conspersæ

sperfæ sterilescunt; & urbes quasdam ira victorum sale seminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi audiat*; intelligat, nihil quidem melius esse ac præstantius, quàm fidem & disciplinam Christianam profiteri: Verùm si Christianus amore mundi captus perdat saporem gratiæ & sapientiæ Dei, qua imbutus fuerat, & vitam ab Evangelio alienam duxerit, nec sibi nec aliis prodesse poterit, sed foras projicietur in gehennam.

Sensus Moralis.

1. Cum *intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorùm Sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum*. Pharisæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jesus, ut præsentibus verbo & miraculis prosit. Conversationis ejus inter homines regula, charitas est & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare se debent Sacerdotes & Rectores animarum; cum sæcularibus conversari, eorum conviviis interesse non debent, nisi compellat necessitas, urgeat charitas, ut eos doceant, Christo lucrifaciant, auctoritate sua, gravitate, modestia, temperantia illos ædificent. Meminerint, Ecclesiasticos Viros à sæcularibus observari; sibi ipsis ergo attendant, illudque Apostoli monitum animo tenus gerant impressum: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*. 2. Cor. 6. 3.

2. 4. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.... Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit*. Pharisæorum metu sanitatem à Christo postulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, sed solùm antè oculos ejus stabat, ut Medici Optimi Maximi misericordia intuitu miseriæ illius ad illi succurrendum excitaretur. Prævenit enim Misericordia preces miserorum, illisque etiam non rogata subvenire solet. Ille porrò Hydropicus divitis avari typus est: *Sicut enim ille quantò magis abundat humore inordinato, tantò ampliùs sitit; sic iste quantò est copiosor divitiis, quibus non benè utitur, tantò ardentiùs talia concupiscit*. Undè avaro hæc Sancti Job verba rectè accommodantur: *Tenebitur planta illius laqueo: & exardescet contra eum sitis*. Impio quippè sitire (inquit S. Gregorius M.) est hujus mundi bona concupiscere. Undè Redemptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam disputaret, scriptum est: *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; & deridebant illum*. Quid est ergo, quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippè quò ampliùs biberit, ampliùs sitit, & omnis avarus ex potu sitim multiplicat: quia cum ea quæ appetit, adeptus fuerit, appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex poto crescit. Salvatoris manu, gratia efficacissima & robustissima omnipotentis Medici tangatur & apprehendatur dives avarus necesse est, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas*; ut amor nummi extinguatur, tantùm crescens, quantùm ipsa pecunia crescit; ut benè uti discat divitiis, & lubenter pauperibus erogare; ut denique liber dimittatur à captivitate & servitute idolorum. *Avaritia enim est simulacrorum servitus* (ait Apostolus.) *Ipse verò apprensum sanavit eum, ac dimisit*. S. Aug. l. 2. q. Evang. q. 29. Job. 18. S. Greg. l. 14. Moral. c. 6. Luc. 16. 1. Thess. 2.

5. *Cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati?* Pharisæorum errorem & malignitatem sapientia convincit Jesus, charitate emendat; victis non insultat, sed benignè docet; pro- Beda in hunc locum.

propositam à se quæstionem competenti solvit exemplo, ut convincantur se violare sabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum sabbati arguere non verebantur, quòd eum violaret *opere charitatis*.

8. 10. *Cùm invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco ..... Sed cùm vocatus fueris, recumbe in novissimo loco*, &c. Primum locum sibi indebitum operare, quærere, usurpare, ambitio est: sibi debitum, aut tributum ratione dignitatis, antiquitatis, consuetudinis, amare, vanitas; pertinaciter recusare, occulta plerumque superbia. *Ex præcepto Domini æquè ad omnes pertinet novissimum locum occupare. Verumtamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio est: nempè ut quæ modestiæ inimica ordinem tollat, & perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam si in eo pervicaces simus, neque sit, qui alteri cedat, simile quiddam eveniet planè, ac si de principe loco pugnaremus. Quamobrem cognito, quid nos facere decens sit, loci assignationem arbitrio permittamus illius, apud quem sumus, sicut Dominus videtur admonuisse, quando dixit, pertinere ad patremfamilias hujusmodi locorum distributionem. Hoc enim modo & inter nos vicissim supportabimus in charitate, honestè omnia & secundum ordinem facientes; & demonstrabimus, omissa vehementi atque obstinata illa contentione, neutiquam nos ostentationis, aut captandæ causa gloriæ popularis humilitatem consectari. Quin cedendo potiùs, parendoque, ad veram humilitatem perveniemus: quandoquidem majus superbiæ signum est nimis præfractè contendere, quàm principem locum in subselliis tenere, quandocumque id facere jussi, obtemperamus.*

S. Basil. in Reg. fusius disp. c. 21.

Recumbe in novissimo loco. Abrahami modestiam & humilitatem imitemur, qui cessit nepoti suo Loth, juniori senex, magnis gratiis à Deo cumulatus, omnibusque virtutibus egregius, homini nulla in re eximio. Non igitur iis tantum, qui nobis superiores sunt, vel æquales; sed iis qui minores videntur, ac deteriores existimantur, cedamus, eosque honore præveniamus. Quòd si rectè sapiamus, nullos nobis inferiores coram Deo, sed omnes superiores arbitramur. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (ait Apostolus) *sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Neque solùm nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti sumus: sed & si quis plurimorum sibi conscius est meritorum, nisi se omnium extremum putaverit, nullum commodum ex tantis meritis & virtutibus reportabit. Hæc enim vera humilitas & modestia est, cùm quis occasionem habens, ut tollatur, se ipsum deprimit & humiliat: His enim gradibus ad verum conscendet immortalis gloriæ fastigium, secundùm promissionem Domini: *Qui se humiliat, exaltabitur*. Igitur *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur*. Prophetam audi dicentem: *Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundùm verbum tuum*. Quibus verbis significat, ita se à Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliter sentiat. *Ut cùm venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius*. Veniens Dominus, quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, superiùs ascendere præcipiet: *Quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in Regno cælorum*.

Gen. 13.
Phil. 2. 3.
S. Jo. Chrys. H. 33. in Gen.
Eccli. 3. 20.
Psal. 118. 107.
V. Beda in c. 14. S. Luc.

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus, Ne nunc quærere incipias, quod tibi servatur in fine: *Hæreditas enim ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit*. Verumtamen in hac etiam vita, qui recumbit in novissimo loco, qui verè humilis est, Domino veniente exaltatur, quia quotidiè Dominus Jesus suas Nuptias intrat, quotidiè mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, & superbos despiciens, humilibus

Prov. 20. 21.

militibus sæpè tanta sui Spiritus præstat munera, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus unanimi admiratione glorificet, stupensque in Auctoris sui laudem prosiliat, dicens: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.* Psal. 138. 17.

Recumbe in novissimo loco. Non est periculum, quantumcumque te humilies, quantumcumque te putes minorem, quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande, malum, horrendumque periculum, si vel modicè plus vero te extollas; si vel uni in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi Veritas indicat, aut etiam superiorem. Quemadmodum enim si per ostium transeas, cujus superliminare nimis depressum sit, non nocet, quantumcumque te inclinaveris; nocet autem, si vel transversi digiti spatio, plus quàm ostii patitur mensura, te erexeris, ita ut impingas, & capite quassato collidaris: sic in anima non est planè timenda quantalibet humiliatio; horrenda autem nimiùmque pavenda vel minima temerè præsumpta erectio. Quamobrem *Noli te, homo, comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni*. Quid scis enim, si unus ille quem fortè omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cujus vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum, non modò præ te, qui fortè jam sobriè, justè, & piè vivere te confidis, sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis, tamquam omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, si melior te & illis mutatione dexteræ Excelsi in se quidem futurus sit, in Deo verò jam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter novissimos locum eligere nos voluit: sed, *Recumbe*, inquit, *in novissimo loco*; ut solus videlicet omnium novissimus sedeas, teque nemini non dico præponas, sed nec comparare præsumas. S. Ber. ser. 37. in Cant.

11. *Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur*, detrudetur in profundum inferni, sicut rex ille superborum Lucifer: *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat: & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus*. Sic humiliabuntur omnes, qui sua sorte, & loco, in quo Deus eos constituit, non contenti, locum superiorem desiderant, & assequi studiis omnibus nituntur. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c. adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, & conscientiarum arbiter judicare: *Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant*. Quantus erit superborum pudor, quanta confusio, quanta humiliatio, cùm illos irridebunt justi in extremo judicio, dicentes: *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum; sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua!* Isai. 14. 13. Ps. 36. 35. S. Aug. Ep. 23. alias 203. Psal. 51. 7.

Et quicumque se humiliat, exaltabitur. Tantò enim quisque Deo propinquior est, quantò humilior. In rebus visibilibus, ut excelsa quisque contingat, in excelsum erigitur: Deus autem, cùm sit omnium excellentissimus, non elatione, sed humilitate contingitur. Unde Propheta ait: *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit*. Illa respicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat. Non ergo se arbitretur ab oculis Dei abscondi superbia: Deus enim excelsa cognoscit. Nec se rursus Deo conjunctam putet: excelsa enim à longè cognoscit. Quisquis itaque pœnitentiæ recusat humilitatem, Deo propinquare non cogitat. Aliud est enim levare se ad Deum; aliud est, levare se contra Deum. Qui ante illum se projicit, ab illo erigitur: qui adversùs illum se erigit, ab illo projicitur: *Alia est enim soliditas magnitudinis* S. Aug. ser. 351. alias 50. inter H. 50. Psal. 137. 7.

Psal. 83. 11. *dinis, alia est inanitas inflationis. Qui foris tumescit, intùs tabescit.* Qui
„ *eligit abjectus esse in domo Dei magis, quàm habitare in tabernaculis peccato-*
„ *rum*; eligit illum Deus, ut inhabitet in atriis ejus, & nihil sibi assumen-
„ tem ille in sedem beatitatis assumit. Unde in Psalmo suavissimè & ve-
Ibid. 7. rissimè canitur: *Beatus vir cujus est assumptio abs te, ascensiones in corde*
„ *suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit.* Hoc est, *Qui se*
„ *humiliat, exaltabitur*: Sicut enim ascensus exaltationem indicat; ita vallis
„ humilitatem, & convallis plorationes.

Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & quicumque se humiliat, exaltabi-
S.Aug.l.14.de *tur.* Qui ratione id fiat etiam in hac vita, egregiè S. Aug. exponit: *Pia*
Civ.Dei, c.13. *humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo: & ideò exal-*
tat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso
quo respuit subjectionem, & cadit ab illo, quo non est quidquam superius, &
Psal. 72. 18. *ex hoc erit inferius*; & fit quod scriptum est: *Dejecisti eos, dum allevaren-*
„ *tur*, Non enim ait, cùm elati fuissent, ut priùs extollerentur, & posteà
„ dejicerentur; sed cùm extollerentur, tunc dejecti sunt. *Ipsum quippè extol-*
„ *li, jam dejici est.* Quapropter quod nunc in civitate Dei in hoc sæculo
„ peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui est Chri-
„ stus, maximè prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in
„ ejus adversario qui est diabolus, maximè dominari, sacris litteris edoce-
„ tur: profectò ista magna est differentia, qua civitas utraq; discernitur; una
„ scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quæq; cum
„ angelis ad se pertinentibus, in quibus præcessit, hac amor Dei, hac a-
„ mor sui. Ad civitatem igitur Dei nemo pertinet, nisi qui se humiliat.

11. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat: Cùm facis prandium, aut cœ-*
nam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque
vicinos divites . . . . . Sed voca pauperes debiles, claudos, & cæcos. Et
beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in re-
surrectione justorum. Instruere convivia, & ad illa amicos, fratres, cogna-
tos, vicinos invitare, cupiditatis, voluptatis, vanitatis, aut carnalis a-
micitiæ instinctu, peccatum est: fovendæ charitatis & Christianæ amicitiæ
causa eos vocare, laudabile est. Charitas porrò non quærit, quæ sua
sunt; benefica & liberalis est, sine intuitu retributionis & commodi tem-
poralis. Ad convivia charitatis vocantur, qui non possunt retribuere, pau-
peres invitantur; mittuntur partes iis, qui non preparaverunt. Ex hoc
Christi monito natæ sunt agapæ, seu convivia primorum Christianorum,
quibus divites Christiani pauperes fraternè excipiebant, quem morem cor-
ruptum, cùm seorsim divites epularentur, castigat S. Paulus 1. *ad Cor.* 11.
20. 21. 22. De his conviviis Tertullianus Apologetici c. 39. *Cœna nostra de*
nomine rationem sui ostendit. Id vocatur, quod dilectio penes Græcos. Quan-
tiscumque sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum. Si-
quidem inopes quosque refrigerio isto juvamus, non qua penes vos parasiti af-
S.Amb. l.7.in *fectant ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ventris inter con-*
Luc. n. 195. *tumelias saginandi, sed qua penes Deum major est contemplatio mediocrium.*
Voca pauperes, debiles, &c. Sic hospitalitas exercetur in Sacris Litteris
adeò commendata: *Nam hospitalem remuneraturis esse, affectus avaritiæ est.*
Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos di-
vites; sed voca pauperes: in his enim & amicos, & fratres, & cognatos,
S. August. imò Deum ipsum reperies, illumque habebis debitorem. Promissorum suo-
rum nobis chirographum fecit. Non mutuò accipiendo, sed promittendo,
se nobis debitorem fecit. Non possumus ei dicere, Redde quod accepisti;
quod

quod enim pauperibus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis: sed dicere possumus: *Redde quod promisisti*; siquidem cautionem nobis reliquit in Evangelio, dicens: *Retribuetur enim tibi in resurrectione Justorum*.

16. 17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia*. Deus qui bonorum nostrorum non eget, qui seipso beatus est, nos invitat ad delicias gloriæ suæ, ad participationem lætitiæ suæ, ad ubertatem domus suæ, ad æternam sui fruitionem; nos invitat vilissimos homines, miserrimos peccatores [1]. Judæos vocavit olim per Prophetas suos. « Sæpè missi sunt, sæpè vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi au- « tem invitantes acceperunt, cœnam repudiaverant. Prophetas legerunt, & « Christum occiderunt. Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam nescien- « tes præparaverunt. Parata jam cœna, immolato Christo, post resurrectio- « nem Christi commendata, quam sciunt fideles, cœna Domini, ejusque « manibus & ore firmata, missi sunt Apostoli, ad quos missi fuerant ante « Prophetæ. Venite ad cœnam, *quia jam parata sunt omnia*. Omnia quæ ad nostram salutem pertinent, Christus Jesus consummavit: sumptus fecit convivii, sanguinem suum dedit, gratiam nobis meruit & gloriam; ascendit in cœlum, ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, spei, & charitatis fervore ad cœlestem illam cœnam properemus.

18. 19. 20. *Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi*. In villa empta dominatio notatur; ergo superbia castigatur. Habere enim villam, tenere, possidere, homines sibi in illa subdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid est dominari, nisi propria potestate gaudere? Est major potestas, illi subdamur, ut tuti esse valeamus: *Villam emi, rogo te, habe me excusatum*. Inventa superbia venire noluit. S. Aug. ser. 10 aliàs 3. de Verb. Dom.

Villam emi. Quid per villam, nisi terrena substantia designatur? Exit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam. Divites ergo, qui toti circa bona temporalia occupantur, ad cœleste convivium per divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum pulsantem, invitati, se excusant: *Rogo te*, inquit, *habe me excusatum*. Humilitas sonat in voce, superbia in actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini, superbè ne sapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefacite pauperibus, facilè tribuite, inanibus sumptibus parcite, studete divites fieri operibus bonis, thesauros non deficientes, non perituros, in cœlo congregate, animo saltem renuntiate omnibus, quæ possidetis; nonnè illos ad Dominicam cœnam vocamus? Cùm verò respondent, Converti non possum, vivere debeo, ut vivunt divites in hoc sæculo; non possum renuntiare divitiis, eleemosynas erogare prohibent sumptus in villarum emptione, in novis ædificiis, in varia supellectili, in curribus & equis, in vestium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum & filiarum educatione & collocatione facienda: verumtamen ora pro me, quia peccator sum; dum (inquam) ita respondent, nonnè rogant & excusant? Nonnè humilitatem præ se ferunt in voce, & superbiam exercent in actione? S. Greg. M. Hom. 36. in Evang.

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Quinque juga boum, sensus carnis hujus; quia per istos « terrena requiruntur. Boves enim terram versant. Sunt autem homines re- « moti à fide, terrenis dediti, carnalibus occupati: nolunt credere aliquid, « nisi ad quod sui corporis sensu quinquepartito perveniunt. Per corpora- « les igitur sensus, quia interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora « S. August. & Greg. ibid.

cognoscunt, rectè curiositas designatur. Quæ dum alienam vitam quærit
" discutere, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare. Grave
" namque est curiositatis vitium, quæ dum cujuslibet mentem ad investigandam
" vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, ut aliena
" sciens, se nesciat; & curiosi animus quantò peritus fuerit alieni meriti,
" tantò fiat ignarus sui. Propter hoc ait: *Eo probare illa*: quia aliquando probatio ad curiositatem pertinere solet.

Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideò non possum venire. Uxoris nomine voluptas carnis hic intelligitur, quæ multos impedit, ne ad cœleste convivium perveniant. Sunt homines, qui dicunt, Non est homini benè, nisi cui adsunt carnis deliciæ, dicentes: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Qui hoc dicit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, à cœna excusatur: observet, ne fame interiore moriatur: *Tempus breve est, reliquum est, ut & qui habent uxores, sint tamquam non habentes, & qui emunt, tamquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Præterit enim figura hujus mundi*. In matrimonio quæratur prolis fœcunditas, non carnalis voluptas. Qui ad cœnam Domini venire vultis, *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt*. Non dixit Apostolus: Nolite habere, sed, *Nolite diligere*. Habuisti, possedisti, dilexisti: *Amor rerum terrenarum, viscum est spiritalium pennarum*. Ecce concupisti, hæsisti. Quis dabit tibi pennas sicut columbæ? Quando volabis, ubi verè requiescas? Quando hic, ubi malè hæsisti, perversè requiescere voluisti: *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*. Ad triplex illud concupiscentiæ genus pertinent excusationes invitatorum ad cœnam mysticam. Concupiscentia carnis, *Uxorem duxi*. Concupiscentia oculorum, *Quinque juga boum emi*. Ideò autem à parte totum, per solos oculos commemorati sunt isti sensus, quia oculorum est in quinque sensibus principatus. Superbia vitæ, *Villam emi*.

1. Cor. 15. 32. 1. Cor. 7. 29. 1. Jo. 2. 15. S. August. Psal. 54.

21. *Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus Paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc*. Quia venire superbi renuunt, pauperes eliguntur: Nam *Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia*. Pauperes & debiles dicuntur, qui judicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes & quasi fortes sunt, qui & positi in paupertate superbiunt.
" Cæci verò sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudi sunt, qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profectò liquet, quia sicut illi peccatores fuerunt, qui vocati venire noluerunt: ita hi quoque peccatores sunt, qui invitantur, & veniunt; sed *peccatores superbi respuuntur, et peccatores humiles eliguntur. Hos elegit Deus, quos despicit mundus*. Pauperes & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque tantò celeriùs vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent, ubi delectentur... Veniant mendici, quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut illius paupertate mendici ditaremur*. Veniant debiles, quia *non est opus sanis medicus, sed malè habentibus*. Veniant claudi, qui ei dicant: *Dirige gressus meos in semitis tuis*. Veniant cæci, qui dicant: *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*. Tales venerunt ad horam, illis priùs invitatis sua excusatione reprobatis.

1. Cor. 1. 27. S. Greg. M. Hom. 35. in Evang. S. Aug. s. 112. 2. Cor. 8. 9. Psal. 16. 5.

22. 23.

22. 23. *Et ait servus: Domine, factum est, ut imperasti; & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrent. Vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eumdem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ac etiam compelluntur, qui mundi adversitate ad Deum ducuntur. Sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabescunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percussi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Prophetam dicit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet: & sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: quæret, et non inveniet eos, et dicet: Vadam, et revertar ad virum meum priorem, quia benè mihi tunc erat, magis quàm nunc.* Postquam enim peccatrix anima vias suas spinis septas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, desideria sua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus suis, ad amorem viri prioris redit. *Quia plerumque postquam in hoc mundo obtinere non possumus, quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus: tunc placere incipit, qui displicebat; et is cujus nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit, in memoria; et peccatrix anima, quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid nisi compelluntur, ut intrent?* "S.Gregor. Hom. 26. in Evang." "Osee 4.2.6."

24. *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Vocat nos Deus per se, vocat per Angelos, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella; vocat aliquando per mundi hujus prospera, vocat aliquando per adversa: *Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit, intrare non valeat.* S.Greg. M.

28. 31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? etc. Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? etc.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad discipulatum Christi obtinendum; & decem millia præliaturi cum rege qui habebat viginti millia, simplicitatem Christiani dimicaturi cum duplicitate diaboli, hoc est, cum dolis & fallaciis ejus, in affectu constituit renuntiantis omnibus, quæ sunt ejus. Ita enim concludit: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ sunt ejus, non potest meus esse discipulus.* Inter quæ omnia etiam ipsa temporalis vita intelligatur necesse est, quam possidere ad tempus, ut non te impediat ab æterna, qui eam fuerit minatus auferre. Sicut autem de turri non perfecta, per opprobrium deterruit dicentium: *Quia hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare*: sic in rege, cum quo dimicandum est, ipsam pacem accusavit, cùm ait: *Adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt*: Significans, etiam minas imminentium à diabolo tentationum non sustinere homines, qui non renuntiant omnibus, quæ possident, & pacem cum eo facere consentien- "S.Aug. l. 2. qu. Evang. q. 31."

,, do illi ad committenda peccata. Turrem quippè ædificare, & contra Re-
,, gem illum dimicare, esse discipulum Christi est: habere autem sumptus ad
,, perficiendam turrim, & habere fortia decem millia contra viginti millia
,, regis, renuntiare est omnibus quæ sunt ejus.

Ut Christianæ vitæ turrim super fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cœlum pertingat, computandi sunt sumptus necessarii; in oratione, omnibusque operibus bonis perseverandum, Christus sequendus & imitandus; vita nostra ad Evangelii leges ac regulas exigenda, crux quotidiè ferenda est; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates sine intermissione pugnandum est; pax cum his hostibus numquam ineunda; omnibus renuntiandum propter Christum. Omnia relinquere, ut Christum sequamur, consilium perfectionis est, & Apostolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum est, resque ad salutem omninò necessaria. Omnibus renunciat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda, & amittenda animo paratus est, si Deus jusserit, si Christianæ vitæ officiis impedimento sint; qui hujus mundi rebus utitur, ut *viatico itineris*, non ut *illecebra mansionis*. Id non minùs necessarium, ut boni Christiani simus, quàm pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum fœliciter gerendum. S.Ambr.

34. *Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? etc.* Si Christianus pravis moribus fuerit, si à Christianæ Legis observantia, quam in baptismo vovit, deficiens, cupiditatibus suis servierit, corruptionem sæculi secutus fuerit, vitam duxerit Christiano nomine & professione indignam, Deo magis displicet, quàm Paganus; salis instar evanidi, ac penitùs inutilis, terraque & sterquilinio pejoris, contemnitur à Christo, à facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Christi blasphematur inter gentes.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis

Tert. lib. de Pudic. S. Hier. E. 146. ad Damas.

1. 2. *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores* publici, ut *audirent illum*, vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cœlorum prædicantem: *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ* semper ad calumniam parati, *dicentes: Quia hic peccatores recipit, Et manducat cum illis*. Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum sumit, quos velut immundos vitare deberet, si vir sanctus esset ac Propheta, Legisque Mosaicæ studiosus observator. Publicanos autem illos Judæos fuisse, non Gentiles, contra Tertullianum probat S. Hieronymus.

3. 4. 5. 6. 7. *Et ait ad illos parabolam istam, dicens*: Jesus illorum calumniæ propositis tribus Parabolis, sive similitudinibus sequentibus respondet: *Quis ex vobis homo* est, *qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonnè dimittit nonaginta novem in deserto* pascentes, *& vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat*, seu quæ amissa erat aberrando ab ovili, *donec inveniat eam: & cùm invenerit eam*, tardigradam & teneram ovi-

culam

culam *imponit in humeros suos*, *gaudens*, quòd illam recuperaverit: *& veniens domum*, *convocat amicos*, *& vicinos*, gaudiumque suum cum illis communicat, *dicens illis*: *Congratulamini mihi*, *quia inveni ovem meam*, *quæ perierat*: id est, quam amiseram! *Dico vobis*, *quòd ita gaudium erit in cælo* inter Angelos, *super unò peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem seriò pœnitentem, vereque ad Deum conversum, *quàm super nonaginta novem justis*; quàm ob ingentem justorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*; etiamsi tantus esset numerus hominum, qui à Deo ejusque lege non recesserunt.

8. 9. 10. *Aut quæ mulier habens drachmas decem*, *si perdiderit drachmam unam*, tametsi modici valoris, *nonnè accendit lucernam*, *& everrit domum*, *& quærit diligenter*, *donec inveniat*: *& cùm invenerit*, *convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ suæ participes efficiat, *dicens*: *Congratulamini*, *quia inveni drachmam*: *quam perdideram*! *Ita dico vobis*, *gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*: Cum vel unus peccator sinceram pœnitentiam agit. Tantùm igitur abest, ut peccatores, qui spem faciunt emendationis, aversari debeamus; quin potiùs de illorum conversione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei misericordem affectum imitemur. Similitudines sumptæ sunt ab eo quod hominibus evenire solet, quibus chariores fiunt res deperditæ, cùm recuperantur; majorique inde gaudio afficiuntur, quàm ex reliquorum possessione bonorum, tametsi majoris illa sint pretii.

Drachma, quarta pars sicli sacri, octo circiter asses monetæ Gallicæ valebat.

11. 12. 13. *Ait autem* Jesus, tertiam proponens Parabolam, quæ in eumdem scopum collineat; divinæ scilicet benignitatis & misericordiæ erga peccatores resipiscentes ostensionem & commendationem: *Homo quidam habuit duos filios*, *& dixit adolescentior ex illis*, minus sapiens, mente incontantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad malesanam aspirans libertatem; dixit, inquam, patri: *Pater*, *da mihi portionem substantiæ*, *quæ me contingit*: Da mihi ratam meam partem bonorum tuorum, quæ ad me reditura est in partitione hæreditatis. *Et divisit illis substantiam*. Facultates suas inter illos partitus est. *Et non post multos dies*, *congregatis omnibus*, quæ à patre acceperat, *adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam*, à paterna domo longè dissitam, *& ibi dissipavit substantiam suam*, bona sua dilapidavit, *vivendo luxuriosè*. Per seniorem filium significari populum Judaicum, per juniorem gentes, S. Augustinus, aliique è Veteribus sentiunt: alii convenientiùs & ad literam, per priorem justos, per alterum peccatores.

S. Aug. l. 2. q. Evang. q. 32.

S. Amb. l. 2. de Pœnit. c. 3. S. Pac. E. 11. 1. S. Hier. E. 146. Ubi tamen Judæos etiam & Gentiles in typo duorum filiorum mystico sensu appositè exponit.

14. 15. 16. *Et postquam omnia consummasset*, seu consumpsisset, *facta est fames valida in regione illa*, *& ipse cœpit egere*; ad extremam redactus est egestatem, ita ut victus ipsi deficeret, ingravescente annona: *Et abiit*, *& adhæsit uni civium regionis illius*, operam illi suam ad qualecumque ministerium offerens: *Et misit illum in villam suam*, *ut pasceret porcos*, quo nullum erat vilius servitium: *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis*, *quas porci manducabant*, de cibis vilissimis, de fructibus siliquiferarum arborum, quales sunt glandes & castaneæ, quibus rusticanos pauperes vesci non novum, ut testis est Horatius: *Vivit siliquis*, *& pane secundo*: & Persius: *Invigilat siliquis*, *& grandi pasta polenta*: sed tam vilis cibus in summa annonæ difficultate juveni ganeoni dispensabatur ad mensuram, *& nemo illi dabat*, ad saturitatem.

17. 18. 19. *In se autem reversus*, ad sanam mentem rediens, pristinæque pœ-

pœnitens insipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Quàm multi in domo patris mei servi sunt mercede conducti, quibus suppetit cibus ad satietatem; ego autem hic ad vilissimam, ac miserrimam servitutem redactus, fame pereo, minùs pastus, quàm porci: *Surgam & ibo ad patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei: Pater, peccavi in cœlum*, in Deum, cœli Dominum, in Deum cujus cœlum sedes est, *& coram te*, & in te: *Jam non sum dignus vocari filius tuus*; degeneri conversatione, luxuria, patrimonii dilapidatione factus sum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*; habe me in domo tua quasi mercenarium.

20. 21. *Et surgens venit ad patrem suum*. Itineri se accinxit, ut ad patrem rediret: *Cùm autem adhuc longè esset* à paterna domo, *vidit illum pater ipsius*, & misericordia motus est, *& accurrens*, benignè præveniens eum, *cecidit super collum ejus*, tenero complexus est affectu, *& osculatus est eum*, in signum reconciliationis: *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus*.

22. 23. 24. *Dixit autem pater ad servos suos*, immemor injuriarum, memor clementiæ, paternæque bonitatis, quam unam consuluit hac in occasione: *Citò proferte stolam primam*, id est, pristinam, quam ante gesserat, & decoxerat, vestem honoris, & filiis peculiarem, qua discernebantur à servis; *et induite illum, et date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *et calceamenta in pedes ejus*, quibus adversùs offendicula muniatur: *& adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*; lautius & hilarius solito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, & *revixit*, ipsum recuperavi; *perierat, & inventus est*: perditus erat, & mihi restitutus est.

25. 26. 27. 28. *Erat autem filius ejus senior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui paternæ, audivit symphoniam & chorum*, concentum, & choros saltantium: *Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent*, id est, quid significarent. Senior filius, justorum, sed tamen imperfectorum, typus est; filius junior ad patrem reversus, figura peccatorum pœnitentium: *Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum*, in signum lætitiæ, *quia salvum illum recepit*. *Indignatus est autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, sed de insolito convivii hanc ob causam apparatu, & de gaudii demonstratione tam solemni; *& nolebat introire* in triclinium, aut aulam convivii, ut communis lætitiæ particeps esset: *Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cum tota familia collætaretur.

29. 30. *At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi*, sive transgressus sum; *& numquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic*, prædilectus, *qui devoravit substantiam suam cum meretricibus*, qui bona sibi à te data, patrimonium suum per luxuriam obligurivit, *venit*, sive rediit cogente miseria & extrema egestate, *occidisti illi*, id est, propter illum, *vitulum saginatum*.

31. 32. *At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*: Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ solemnisque lætitiæ causa fuerit; mensæ quotidiè assides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est*. Sen-

Sensus Moralis.

1. CHristus Jesus trahit ad se peccatores , ut verbum ejus audiant ; qui primus est ad conversionem gradus . Prima gratiæ medicinalis Salvatoris operatio est , ut infirmi quærant Medicum ; ut ceci accedant ad lucem ; ignari ad veritatem ; miseri ad misericordiam appropinquent . Nemo appropinquare potest , nisi adducatur ; nemo venire , nisi trahatur :

Hæc ut cuiusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit , et tumlis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur , non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur : sine lumine lumen
Nemo videt ; vitam sine vita inquirere , mors est.

S. Prosp. Car. de ingr. p. 3. in fine.

Ad Christum Jesum per fidem , per orationem , per amorem , per verbi ejus meditationem appropinquemus , illique adhæreamus , si salvi esse volumus : *Erant appropinquantes publicani et peccatores , ut audirent illum*.

2. *Et murmurabant Pharisæi et Scribæ , dicentes , Quia hic peccatores recipit et manducat cum illis*. Murmurabant Pharisæi , non minùs invidi, quàm superbi ; malitiam de Dominica bonitate capiebant : de pietate Dei impii reddebantur ; fiebant de Christi miseratione crudeles ; fumebant de cœlesti curatione languorem , & pœnitentium veniam vertebant in Judicis reatum . *Peccatores recipit* : sed peccatores esse non sinit , quos recipit . Peccator Deum non violat appropinquans : Deus peccatorem sanctificat , cùm appropinquat . Christus peccata non recipit , cùm recipit peccatorem . Attendere debebant Pharisæi , non quales venerant , sed quales redibant peccatores . Paulus missus est ab illis persecutor , rediit prædicator.

S. Pet. Chry. serm. 168.

Et murmurabant Pharisæi , etc. Vera justitia compassionem habet , falsa justitia dedignationem : quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari . Sed aliud est , quod agitur typo superbiæ ; aliud , quod zelo disciplinæ . Dedignantur etenim , sed non dedignantes : desperant , sed non desperantes : persecutionem commovent , sed amantes : quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant , intùs tamen dulcedinem per charitatem servant . Præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt ; meliores existimant eos quoque quos judicant . Quòd videlicet agentes , & per disciplinam subditos , & per humilitatem custodiunt semetipsos . At contra hi , qui de falsa justitia superbire solent , cæteros quosque despiciunt , nulla infirmantibus misericordia condescendunt : & quò se peccatores esse non credunt , eò deteriùs peccatores fiunt . De quorum numero Pharisæi extiterunt , qui dijudicantes Dominum , quòd peccatores susciperet , arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant . Sed quia ægri erant , ita ut se ægros esse nescirent ; quatenùs quod erant, agnoscerent , cœlestis eos Medicus blandis fomentis curat , benignum paradigma objicit , & in eorum corde vulnerum tumorem premit.

S. Greg. M. Hom. 34. in Evang.

4. 5. 6. *Quis ex vobis homo , qui habet centum oves , et si perdiderit unam ex illis , nonnè dimittit nonaginta novem in deserto , et vadit ad illam , quæ perierat , donec inveniat eam : et cum invenerit eam , imponit in humeros suos gaudens ? &c.* Lætantur cœli , & qui illic Angeli , pœnitentia hominis . *Heus tu peccator ; bono animo sis : videbis , ubi de tuo reditu gau-*

dea-

Tert. lib. de Poenit. c. 8. *deatur. Quid illa similitudinum Dominicarum argumenta nobis volunt? Quid mulier drachmam perdidit, & requirit, & reperit, & amicas ad gaudium invitat, nonnè restituti peccatoris exemplum est? Errat & una Pastori ovicula, sed grex una charior non erat: una illa conquiritur, una pro omnibus desideratur, & tandem invenitur, & humeris Pastoris ipsius refertur, multùm enim errando laboraverat.* Tanta vis istius parabolæ antiquis Ecclesiæ Pastoribus visa est ad excitandum in animis fidelium teneræ pietatis affectum, ut eo fine in sacris Calicibus boni Pastoris amissam ovem humeris reportantis imaginem insculpi & exprimi curaverint, teste Tertulliano, Libro *de Pudicitia*.

S. Pet. Chry. serm. 168. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c.* Homo habens oves " centum, Christus est: Pastor bonus, Pastor pius, qui in una ove, hoc " est, in Adam, posuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœ- " na paradisi, hanc in regione vitalis pascuæ collocaverat: sed illa vocem " Pastoris oblita, dum lupinis ululatibus credidit, & caulas perdidit salu- " tares, & tota lethalibus fauciata est vulneribus. Hanc ergo Christus ve- " niens quærere in mundum, in utero Virginis invenit. Venit suæ nativi- " tatis in carne, & in crucem levans, humeris suæ imposuit Passionis, & " gaudens toto Resurrectionis gaudio, per Ascensum ad cœlestem tulit man- " sionem: *Et vocavit amicos, & vicinos*, hoc est, Angelos, dicens illis: " *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat*. Congratulan- " tur & congaudent Christo Angeli de ovis Dominicæ reditu; nec indignan- " tur sibi præsidere in solio Majestatis, quia de cœlestibus invidia cum dia- " bolo fuerat fugata, nec poterat per Agnum, qui peccata mundi tulerat, " in superna ampliùs invidiæ penetrare peccatum. Christus nos quæsivit in " terra, nos illum quæramus in cœlis. Ille nos portavit suæ divinitatis ad " gloriam, nos illum nostro portemus in corpore: *Glorificate* (inquit Apo-

1. Cor. 6. 20. " stolus) *& portate Deum in corpore vestro*. Ille Deum in corpore suo por- " tat, qui nullum portat in suæ carnis operatione peccatum.

Anima peccatoris, ovis est perdita, drachma est amissa. Nec ad gregem redire suis viribus potest ovis errans, nisi à bono Pastore quæratur & portetur; nec drachma, seu anima illius imagine insignita, & peccato perdita, illi restitui, nisi diligenter quæratur in domo: *Erravi sicut*

Ps. 118. 176. *ovis, quæ periit: quære servum tuum, Domine*. Ovis perdita quæratur,

S. Aug. f. 32. in hunc Ps. " ovis perdita vivificetur, propter quam Pastor ejus nonaginta novem dimi- " sit in montibus, & eam quærens, Judaicis laceratus est vepribus. Etiam " quæritur, adhuc quæratur, ex parte inventa adhuc quæratur. Ex ea nam- " que parte, qua dicit Propheta, *Mandata tua non sum oblitus*, inventa est; " sed per eos, qui mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt adhuc quæri- " tur, & per sui Pastoris sanguinem fusum atque dispersum, in omnibus " gentibus invenitur.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Pastoris officia " erga peccatores in hac Parabola designantur. 1. Ipsos quærere debet pia sollicitudine, ac perseverante diligentia: *Nonnè dimittit nonaginta novem in deserto; & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam*. 2. Illorum infirmitates portare, illisque compati prudenti commiseratione & benignitate; ita tamen, ut secundùm Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3. Nullis parcere debet laboribus, ut illos ad Deum revocet: *Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens*. 4. Suam erga illos charitatem gaudii de illorum conversione concepti significationibus demonstrare; gaudium illud ad Christum referre, cujus gratiæ opus est animæ peccatricis

cis conversio, quam *Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit*; nec sibi ipsi plaudere, in se ipso gloriari, aut vano gaudio affici; sed Christo Domino summo animarum Pastori gratias agere; aliosque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id est, in Ecclesia, cujus lacrymis, gemitibus & precibus conversio peccatorum à Deo donatur: *Et veniens domum, convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c. Perditionis animarum causa triplex. 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum suorum; fideique defectus & imbecillitas. 2. Moralis Christianæ corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Pastorum. Tria ergo præstanda sunt ad conversionem animarum. 1. Accendenda lucerna fidei, verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum: *Nonnè accendit lucernam?* 2. Everrenda domus, seu Ecclesia, & à perniciosis corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & à pravis moribus ac scandalis purganda: *Et everrit domum?* 3. Pastores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes, Ecclesiis præficiendi sunt, qui ad conversionem & sanctificationem animarum curis & laboribus indefessis incumbant: *Et quærit diligenter donec inveniat eam?* Sed & nos ipsi demus operam cum gratia Dei, ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac sordibus in nobis obscurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus nostris; conscientiam nostram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem, quæ drachma, quæ virtus nobis desit; quia nihil profunt reliquæ, si vel una deficiat: *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita et vos. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Hæc drachma est sedulò requirenda, si fortè amissa sit; eaque inventa, vicinæ, seu contubernales animæ facultates congratulari debent, ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari: *Et cùm invenerit, convocat amicos et vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.* S. Greg. Nyss. lib. de Virg. c. 12. Col. 3. 12. 13. 14.

10. *Ita dico vobis, gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Gaudium majus in cœlo est de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, quia plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores resurgunt: & quotidiano experimento novimus, quòd plerumque hi, qui nullis se peccatorum molibus oppressos sciunt, stant quidem in via justitiæ, sed tamen ad cœlestem patriam anxiè non anhelant; tantòque sibi in rebus licitis usum præbent, quantò se nulla illicita perpetrasse meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valdè securi sunt, quòd nulla commiserint mala graviora. At contra, nonnumquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent; cuncta difficilia sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti desiderio ad cœlestem patriam anhelant: quis se errasse à Deo considerant, damna præcedentia lucris sequentibus compensant. Majus ergo de peccatore converso, quàm de stante justo gaudium fit in cœlo, quia & Dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid S. Greg. M. Hom. 34. in Evang.

» fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas, » uberes fruges profert; quàm eam quæ numquam spinas habuit, & numquam fertilem messem producit.

S.Ambr. l. de Interpellat. Job.c.7.

11. 12. *Homo quidam habuit duos filios: & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit illis substantiam*. Sub adolescentis typo significatur insipientia peccatoris. Ea scilicet ætas magis ad vitium lubrica esse consuevit: *Habet enim pueritia innocentiam, senectus prudentiam, ipsa vicina adolescentiæ juventus bonæ existimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adolescentia sola est invalida viribus, infirma consiliis, vitio calens, fastidiosa monitoribus, illecebrosa deliciis*. Unde David totius temporis ejus veniam sibi à Domino postulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, Domine*; quia tunc maximè calor corporis fervet, & æstu sanguinis vaporantis ignescit. Quæ major hominis insipientia, quàm divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, sui juris esse, suo arbitratu vivere, à se ipso regi? Væ peccatori, si superbum illud cordis ejus desiderium exaudiens, illum sibi ipsi relinquat Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid est voluntas hominis, quàm levis, quàm improvida, quàm inconstans, nisi à suprema, sapientissima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cùm ejus directionem & moderamen excussit, perdita est, quamvis sana, & robusta; quid nunc eveniet, si ab ejus imperio se subtrahat, cùm infirma est, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut sibi pars substantiæ, quæ eum tangeret, daretur à Patre: *Tamquam anima potestate sua delectata, id quod illi est vivere, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, omnia ista divina sunt munera, quæ in potestatem accipiens per liberum arbitrium, quia divisit pater liberis substantiam, minor filius in regionem longinquam profectus est, malè utendo naturalibus bonis, eo ipso, quòd Patrem deseruit cupiditate fruendi creatura, relicto ipso Creatore*. Substantia Dei est omne, quod vivimus, sapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus universis æqualiter & in commune largitus est. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iste est dexter oculus, qui à scandalis observandus est; hæc lucerna corporis, hoc talentum, quod non est in sudario colligendum, id est, delicatè otiosèque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis scilicet cogitationibus obscurandum. Substantiæ ergo, seu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur omnia dona & talenta, sive naturæ, sive gratiæ, quorum usus libero illius arbitrio commissus est, ut virtus & meritum locum haberent.

S.Aug.l.2.qu. Evang.q.33.

S.Hier.Epist. 146.

13. *Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxoriosè*. Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, recessus à Deo est. Infinita distantia est inter amorem Dei, & amorem sui; momento tamen temporis ab uno ad alterum pertransitur. Statim atque regnare cessat in corde charitas, necesse est, ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui se ipsum perversè amat, spiritales animæ suæ divitias penitùs dissipat. Donorum Dei custos charitas est. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona solus ille conservare potest, qui dedit. *Non multos post dies peregrè profectus est in regionem longinquam*, &c. Quia *Non multò post institutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre secum quamdam velut potentiam naturæ suæ, & deserere eum, à quo condita est, præfidens viribus suis; quas vires tantò consumit citius, quantò*

S.Aug.l.2.qu. Evang.q.33.

cò eum deſerit , à quo datæ ſunt . Itaque hanc vitam prodigam vocat , amantem fundere atque ſpacioſi pompis exterioribus , intùs inaneſcentem , cum ea quiſque ſequitur , quæ ab illa procedunt , & relinquit eum , qui ſibi eſt interior . Regio itaque longinqua , oblivio Dei eſt . Diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè : *Luxuria eſt inimica Deo , inimica virtutibus ; perdit omnem ſubſtantiam patris , & ad præſens voluptate deliniens , futuram non ſinit cogitare paupertatem .* S. Hier.

14. 15. *Et poſtquam omnia conſummaſſet , facta eſt fames valida in regione illa , & ipſe cœpit egere . Et abiit , & adhæſit uni civium regionis illius . Et miſit illum in villam ſuam , ut paſceret porcos .* Famem patitur peccator, qui à Deo receſſit , ejuſque bona dilapidavit : Famem non epularum , ſed bonorum operum ; quæ ſunt miſerabiliora jejunia : *Etenim , qui recedit à verbo Dei , eſurit : quia , Non in ſolo pane vivit homo , ſed in omni verbo Dei . Qui recedit à fonte , ſitit ; qui recedit à theſauro , eget ; qui recedit à ſapientia , hebetatur ; qui recedit à virtute , diſſolvitur . Meritò ergo iſte egere cœpit , qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei , divitiarumque cæleſtium altitudinem dereliquit . Egere ergo ideò cœpit , & famem pati , quia nihil prodigæ ſatis eſt voluptati . Semper famem patitur , qui alimentis cæleſtibus neſcit impleri .* Quanta inanitas in mente , cui deeſt panis veritatis! Quanta fames in corde , cui deeſt cibus charitatis ! S.Amb. l.7. in Luc. n.2.15

Et adhæſit uni civium regionis illius . Principi hujus mundi , rectori tenebrarum harum , diabolo , qui miſit illum in villam ſuam , ut paſceret porcos . Porcus animal immundum eſt , quod cœno & ſordibus delectatur. Talis eſt dæmonum multitudo , quæ per idola manufacta , cruore pecudum “ & victimis paſcitur ; & noviſſimè ſaginatiore quadam hoſtia , ipſius homi- “ nis morte ſaturatur . Miſit ergo eum in poſſeſſionem ſuam , id eſt , fecit “ eum ſuum eſſe famulum , ut paſceret porcos , immolans ei animam ſuam. “ Qui Deo ſervire noluit , fit mancipium diaboli . Nulla durior , fœdior, miſerabilior ſervitus , peccati , carnalium cupiditatum , dæmonis ſervitute .

16. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis , quas porci manducabant ; & nemo illi dabat .* Peccator bonis ſpiritualibus privatus , famem ſuam paſcit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum deſideriis , in his cupiditatem ſuam alere cupit : ſed famem non explet , magis inflammatus cupiditas. Voluptates ſæculi , ſunt porcorum cibus , in luto ſe volutantium , & in terram ſemper pronorum . *Dæmonum cibus eſt ebrietas, luxuria , fornicatio , & univerſa vitia . Hæc blanda ſunt , & laſciva , & ſenſus voluptate demulcet , ſtatimque ut apparuerint , ad uſum ſui provocant . Quibus ideò luxurioſus adoleſcens non poterat ſaturari , quia ſemper voluptas famem ſui habet , & tranſacta non ſatiat : & ſatanas , cùm aliquem ſua arte deceperit , & proprium ei impoſuerit jugum , ultra ad abundantiam vitiorum non procurat , ſciens eſſe jam mortuum .* In miſeris illis diaboli mancipiis oraculum illud Propheticum impletur : *Omnibus meretricibus dantur mercedes : tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis , & mercedes non accepiſti .* S. Hier. epiſt. 146. Ezech. 16.33. 34.

Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis . Siliquæ porcorum , libri obſcœni , fabuloſæ Romanciorum (ut vulgò loquimur) hiſtoriæ , amorem profanum excitantes & alentes , amatoria comœdorum carmina ; quæ ſæcularium & carnalium mentes ſuavitate ſua delectant , & pectoris interna devinciunt : verùm ubi cum ſummo ſtudio fuerint perlecta , nihil aliud niſi inanem ſonum , & ſermonum ſtrepitum ſuis lectoribus & auditoribus tribuunt ,

buunt ,

bunt, nullam saturitatem veritatis, nullam justitiæ refectionem tribuentes.

17. *In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Primus ad peccatoris conversionem gradus est extremæ suæ miseriæ consideratio, & comparatio infelicissimi status sui cum felici statu justorum, qui Deo servientes, gratiæ suavitate abundè reficiuntur. Ut huic salutiferæ considerationi vacare incipiat peccator, ad se revertatur necesse est, tamquam expergiscens ab ebrietate, aut gravi somno. Ad se revertitur, qui à se longè recesserat, cùm à Deo recessit. Revertitur quandoque adversitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui prosperitate instante, exul cordis sui factus erat. Revertitur, ut miseriam status sui cognoscat, divinæ gratiæ luce præveniente. Quando peccamus, extra nos sumus; desipimus, extra mentem nostram & cor nostrum ferimur; cùm autem resipiscimus, in nos ipsos revertimur. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Discrimen est inter servos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ timore à peccato abstinent. Mercenarii spe mercedis peragunt opera à Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo serviunt; nihil magis timent, quàm ne patrem offendant, ne patri displiceant; nihil magis optant, quàm ut patria, amore, præsentia & societate fruantur. Mercenarii justi sunt & misericordes, non ob ipsam justitiam, & ipsum misericordiæ bonum; sed ut à Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenùs aliquid præter Deum esse intelligitur, bonum consequantur. Qui autem sic affecti sunt, spe compelluntur ad obsequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ jussa sunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit ut filius, non ideò imperata custodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compellitur; sed quia hoc ipsum, quod à Deo jubetur, est optimum. Servos, qui solo pœnæ timore non peccant, cùm reverà sint inimici justitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes spiritualium bonorum dimittit, quæ non desiderant, cùm non ament; Mercenariis verò, quamquam non pleno integroque desiderio, omninò tamen pietati & divinorum mandatorum observantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac spiritalem cibum dat in tempore; verbi sui, sacramentorum suorum alimentis, gratiæ suæ suavitate illos sustentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hic fame pereo!* O quantis meipsum bonis privavi! ò quantis meipsum malis implicui! Cur è paterna domo discessi, jugum excutiens quasi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abusus sum; cur gratias & virtutes amisi, dissipavi? Cur me dæmonis addixi servituti, tam duræ, tam turpi, tam mortiferæ? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientia didici, humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrena voluptate, sed uno Deo impleri & satiari posse. *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram! Versa & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia. Et tu solus requies. Et ecce ades; & liberas a miserabilibus erroribus, & constituis nos in via tua, & consolaris, & dicis: Currite, ego feram, & ego perducam, & ibi ego feram.*

S. August. l. 6. Confess. c. 16.

18. 19. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cælum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Secundus conversionis gradus est, propositum renuntiandi peccatis, illaque & occasiones illorum sincerè & absque mora dese-

deferendi ; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi , paternæ illius bonitatis & misericordiæ intuitu , quo in spem veniæ peccator erigitur. *Surgam* , qui peccatorum pondere gravatus & oppressus jaceo : surgam, quia loquentem ad cor meum audio : *Surge qui dormis , & exurge à mortuis , & illuminabit te Christus*. Revertar bene , undè malè discessi , redibo ad patrem meum conditorem , dominum , curatorem & provisorem; revertar ad illum , qui solet expectare & prævenire peccatores. *Surgam , & ibo ad patrem meum* . Qua spe ? Qua fiducia ? Illa qua pater est . Ego perdidi , quod erat filii : ille quod patris est , non amisit . *Apud patrem non intercedit extraneus , intus est in patris pectore ipse qui intervenit & exorat affectus . Urgentur patris viscera iterum filium genitura per veniam* . S. Petr. Chry. sol. serm. 2.

Tertius conversionis gradus est , odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta , qua peccator illi ut patri summè bono se displicuisse dolet , ac peccatum humiliter confiteri proponit . *Pater , peccavi in cœlum , & coram te* . Amoris nomine Deum appellat , quia verè pœnitentiæ fundamentum , Dei amor est. *Pœnitentiam certam non facit , nisi odium peccati , & amor Dei* (ait Sanctus Aug.) Humiliat se pœnitens tamquam divina gratia & misericordia indignum . Per Spiritum adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem nostrum; sed eo jure excidimus , cùm Spiritum sanctum à nobis recedere compulimus per mortale peccatum : *Jam non sum dignus vocari filius tuus*. Indignitatis propriæ confessio , humiliationis peccatori debitæ acceptio est. Hanc amat , quisquis divinæ justitiæ ordinem amat ; divinæ autem justitiæ ordinem diligit , quisquis DEUM ipsum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter se subjicit peccator sincerè conversus : *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*.

Pater , peccavi in cœlum , & coram te. Peregrè profectus est , & in regionem longinquam fugit ; sed accusatores suos , & testes suos , divini Patris oculos , non refugit . In se itaque reversus , agnoscit , quod David pœnitens: *Quo ibo à spiritu tuo , & quò à facie tua fugiam ? Si ascendero in cœlum , tu illic es : si descendero in infernum , ades* , &c. Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta consistere : non cœlum , non terram , non maria , non abyssum , non ipsam noctem , Deo posse velare peccata. Sentit , quantum sit sceleris in Dei peccare conspectu : *Peccavi* , inquit , *in cœlum , & coram te ; jam non sum dignus vocari filius tuus* . Eò magis gratiæ donis sum indignus , quò donis ipsis naturæ sum abusus. Eò magis sum indignus in gratiam tuam recipi , quòd primam gratiam in baptismo acceptam amisi . *Fac me sicut unum ex mercenariis tuis* ; ut tota die , id est, quandiù vitam mihi commodaveris , opus suum agam , donec optata veniat , sicut mercenarii , dies mea ; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis servitutem . *Qui scilicet penes extraneum servam senseras libertatem , penes patrem credit sibi futuram liberam servitutem*. Psal. 138.

Non sum dignus vocari filius tuus , fac me sicut unum ex mercenariis tuis. Operabor & ego in vinea tua ; putabo & ego Spiritus falce interiores meæ vitis rationalis superfluos palmites ; crimina , cupiditates , carnalia desideria resecabo. Excolam dulcem charitatis botrum ; mandatis tuis sepiam animam meam , ne eam humi hærentem serpens deprædetur . *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*. Humeris meis crucis suæ aratrum impone , collum sulcum animæ meæ , effodiam vomere , excindamque spinas ferentia & noxia Maligni germina , superseminabo cœlestia semina. *Delicta juventutis meæ , & ignorantias meas ne memineris*. S.Petr. Chry. sol.

20. *Et surgens venit ad patrem suum*. E peccato surgere , & ad Deum redire

redire toto corde ſuo, non tardat verè pœnitens. Converſionis propoſito ſtatim opus adjungit. Eò majore fiducia venit, quò majori dolore de Patris offenſa compunctus eſt. Deum fide quærens per dilectionem operante, ſibi mox invenit eſſe præſentem. (S. Petr. Chryſol. ſerm. 3.) *Cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & occurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.* Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam, nondum pervenit ad gratiam. Venit ad Patrem, & adhuc longe eſt. (Pſal. 112. 5.) Videt illum venientem *qui in altis habitat, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Videt illum Pater à longè, ut & ipſe Patrem poſſit attendere, fugata obſcuritate quæ circumfuſa fuerat de reatu; (Pſal. 39. 13. Pſal. 37. 5.) de qua Propheta ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem ...... Iniquitates meæ gravatæ ſunt ſuper me: & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Lumen illud peccator non recuperaret, niſi Deus illum miſericorditer reſpiceret ac præveniret; Videt illum Deus, quia ſe diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonniſi qui diliguntur, dici ſolent. (S. Auguſt. l. 2. Quæſt. Evan. Quæſt. 33.) *Et miſericordia motus, & accurrens cecidit ſuper collum ejus,* ut erigeret jacentem, *ut amoris onere onus tolleret peccatorum,* (S. Pet. Chryſ. Matt. 11. 27.) ut leve & ſuave Evangelii jugum ejus cervici imponeret. *Venite ad me,* inquit, *omnes qui laboratis & onerati eſtis. Tollite jugum meum ſuper vos: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Videtis, quis *filius juvatur iſtius Patris onere, non gravatur.*

(S. Auguſt.) *Et oſculatus eſt eum.* Oſculum, ſymbolum reconciliationis, pignus veniæ. *Conſolari verbo gratiæ Dei ad ſpem indulgentiæ peccatorum, hoc eſt poſt longa itinera remeantem mereri à Patre oſculum charitatis.*

21. *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum ſe fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Miſit Spiritum Filii ſui* in cor ejus *clamantem, Abba (Pater)* Quàm miſericors, quàm pius, qui nec offenſus patris nomen dedignatur audire! *Pater, peccavi in cælum & coram te.* Hæc eſt prima confeſſio apud Auctorem naturæ, præſulem mi-
(S. Amb. l. 7. in Luc. nu. 225.) » ſericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etſi Deus novit omnia, vocem tamen tuæ
» confeſſionis expectat: *Ore enim confeſſio fit ad ſalutem*: Quia allevat pon-
(Rom. 1. c. 10.) » dus erroris, quiſquis ipſe ſe onerat; & accuſationis excludit invidiam, qui
» accuſatorem prævenit confitendo: *Juſtus enim in primordio ſermonis accu-*
» *ſator eſt ſui.* Fruſtra autem velis occultare, quem nihil fallat: & ſine pe-
(Prov. 17. 18.) » riculo prodas, quod ſcias eſſe jam cognitum. Confitere magis, ut inter-
» veniat pro te Chriſtus, quem advocatum habemus apud Patrem; roget pro
» te Eccleſia, illachrymet populus. Nec vereare, ne non impetres. *Advo-*
» *catus ſpondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi pa-*
» *ternæ pietatis pollicetur aſſertor. Crede, quia Veritas eſt; acquieſce, quia*
» *Virtus eſt.* Habet cauſam, ut pro te interveniat, ne pro te gratis mor-
» tuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Filius, vult
» & Pater.

(S. Aug. l. 2. Qu. Evang.) » *Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Hoc vult fieri per gratiam, quo
» ſe indignum eſſe per merita confitetur. Non addit, quod in illa reditus
» ſui ac pœnitentiæ meditatione dixerat, *Fac me ſicut unum de mercenariis*
» *tuis.* Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod
» poſt oſculum patris generoſiſſimè jam dedignatur.

22. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus.*

Quò

Quò magis se deprimit peccator, omnibusque Dei donis se agnoscit indignum, eò majoribus gratiis à Deo cumulatur. Christo Jesu, ejusque justitia, meritis, virtutibus induitur ejus nuditas. Spiritum promissionis sanctum accipit, quo velut annulo signatur novum fœdus reconciliationis: accipit annulum in manus, ad opera justitiæ jam paratas: novis auxiliis munitur, per calceamenta significatis, ut ambulet sine offensione in via mandatorum Dei, ut conculcet leonem & draconem, ut dæmonem & tentationes ejus vincat.

Certant peccatoris humilitas & Dei clementia. Ait peccator: *Non sum dignus vocari filius tuus*. Ne me tamen abigas ab aula tua, Domine, ne me inventum hostis errantem velut captivum abducat: neque me propè tremendam & mysticam Mensam tuam sistas; non enim audeo apertis oculis intueri Sancta Sanctorum. Sine me cum Catechumenis intra Ecclesię fores consistere, ut contemplatus quæ in ea perficiuntur Mysteria, rursus eorum participem fieri sensim concupiscam: ut divinis laticibus perfusus, turpium animæ vestium sordes abstergam; ut cùm tuas margaritas * à piis viris abripi videro, manus & ipse dignas, quæ tale munus accipiant, habere desiderem. Peccatorem pœnitentem ita affectum videns Deus, jubet servis, scilicet Sacerdotibus, ut stolam primam proferant, primam scilicet baptismatis dignitatem, reparatam justitiam absolutionis beneficio; & dent annulum, divitiarum indicem, thesauri custodem, signaculum Spiritus: & calceamenta in pedes ejus; hoc est, ut sermonibus Evangelicis ejus animæ vestigium omni ex parte adstringant, ne serpens ejus insidiatus calcaneo, in priorem illum peccati errorem pertrahat. Dari jubet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatus pedes in præparationem Evangelii pacis*, sanctę vitæ exemplo Ecclesiam ædificet, Christumque prædicet, non verborum, sed operum eloquentia. *Stola spiritale indumentum, & vestimentum est nuptiale, Annulus quid est aliud, nisi sinceræ fidei signaculum, & expressio veritatis? Calceamentum, Evangelii præparatio est, ad cœlestium cursum dirigens præparatos, ut non in carne ambulemus, sed in spiritu.*

S. Joa. Chr. hom. de Filio Prodigo.

* Sic Eucharistiam vocat.

Ephes. 6. 13.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 231.

23. 24. *Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: & perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari*. Peccator reconciliatus, sacrificii Christi fit particeps, carne ejus nutritur, cujus communio sigillum est reconciliationis; gustat donum cœleste, gustat & videt, quàm suavis est Dominus, & beatus vir qui sperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis inventi, hominis novi, & hominis à morte peccati redivivi. Nec mundo vivit ampliùs, in quo perditus est; nec peccato, quod ipsi mortem attulit; nec sibi ipsi, qui nec seipsum invenire perditum, nec mortuum resuscitare valuit; sed Deo, qui *Sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam*; Christo, qui à summo cęlo egressus est, & exultavit ut gigas ad currendam viam, ut illi occurreret; qui carne assumpta, super collum ejus cecidit, eumque complexus & osculatus est; qui mortuus est, ut illum suscitaret; qui Corpus & Sanguinem suum in Eucharistiæ sacramento sistit & abscondit, ut illum nutriat.

Joan. 3. 16.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite. Vitulus saginatus, Christi Jesu Domini nostri typus pro peccatis nostris immolati. Adducite, immolate vitulum, qui peccati jugum non sustinuit, virginem & ex Virgine natum, qui sequitur eos qui illum sequuntur, non ex necessitate, sed spontè; qui non utitur robore suo, neque cornibus, sed promptè cervicem incli-

S. Joa. Chrys. ho. in Parab. de Filio Prodigo.

„ inclinat iis qui mactare ipsum volunt. Occidite eum qui sponte occiditur; „ qui sanctificat immolantes; qui mysticè occisus jam non moritur; qui co- „ meditur ab iis qui ipsum norunt, & numquam consumitur; qui comeden- „ tes beatos efficit. *Et manducemus, & epulemur*, &c. *Nostis spiritales delicias qui eas degustatis*, (ait S. Joannes Chrysostomus) *& recordamini tremendorum Mysteriorum, & Ministrorum sacri officii*, (nempè Diaconorum) *imitantium Angelorum alas tenuibus suis lineis velis quæ sinistris humeris insident, & qui in Ecclesia discurrunt, clamantque: Ne quis ex Cathecumenis; ne quis eorum qui non edunt; nullus ex exploratoribus; ne quis eorum, qui non possunt intueri vitulum qui comeditur; neve quis eorum qui spectare non possunt cœlestem sanguinem, qui effunditur in remissionem peccatorum; ne quis indignus hostia vivente; ne quis non initiatus; ne quis eorum qui non possunt impollutis labiis tremenda Mysteria attingere. Deinde subjunguntur voces Angelorum collaudantium de cœlis, & dicentium: Sanctus Pater, qui voluit mactari vitulum saginatum, qui peccatum non novit. Sanctus Filius simul & vitulus, qui semper occiditur sponte, & semper vivit: Sanctus paracletus Spiritus Sanctus, qui sacrificium perficit.*

S.Amb.l.7. in Luc.nu. 232.233. *Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*. Occiditur vitulus saginatus, ut carnem Domini spiritali opimam „ virtute per gratiam sacramenti Mysteriorum consortio restitutus epuletur. „ Nemo enim nisi qui timuerit Deum (quod est initium sapientiæ) nisi si- „ gnaculum spirituale vel custodierit, vel receperit, nisi Dominum prædica- „ verit, Sacramentis debet interesse cœlestibus. *Manducemus, & epulemur*. „ Epulantem patrem inducit, ut ostenderet, quoniam *Paternus cibus est salus nostra, & paternum gaudium nostrorum redemptio peccatorum est*.

S. Aug. l.2. Quæst. Ev. Qu.33. n.5. *Citò proferte stolam primam*, &c. Stola prima, est dignitas quam perdi- „ dit Adam. Servi qui eam proferunt, reconciliationis Prædicatores. Annu- „ lus in manu, pignus Spiritus Sancti propter gratiæ partitionem, quæ di- „ gito benè significatur. Calceamenta in pedes, præparatio evangelizandi *ad* „ *non tangenda terrena*. Vitulus saginatus ipse idem Dominus, secundùm „ carnem satiatus opprobriis. Quòd autem imperat, ut adducant eum, quid „ aliud, nisi ut prædicent eum, & annuntiando venire faciant in exhausta „ fame viscera filii esurientis? Nam etiam ut occidant eum, jubet, hoc est, „ ut mortem ejus insinuent: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occi- „ sum. *Et epulemur* (inquit) *quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; periit, & inventus est*. Istæ epulæ atque festivitas nunc celebrantur, „ per orbem terrarum Ecclesia dilatata atque diffusa: *Vitulus enim ille in* „ *Corpore & Sanguine Dominico & offertur Patri, & pascit totam domum*.

Tertull. l. de Pœnit. c.8. *Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est*. Prodigum filium revocat, & post inopiam „ pœnitentem libens suscipit, immolat vitulum præopimum, convivio gau- „ dium suum exornat. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiserat; cha- „ riorem senserat, quem lucrifecerat. Quis ille nobis intelligendus pater? „ Deus scilicet. *Tam pater nemo; tam pius nemo. Is ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, & si nudus redieris, recipiet, quia redisti: magisque de regressu tuo, quàm de alterius sobrietate lætabitur. Sed si pœniteat ex animo, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos immundum relinquas pecus, si Patrem repetas vel offensum: Deliqui, dicens, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantùm relevat confessio delictorum, quantùm dissimulatio exaggerat*.

¶ 25, 26, 27, 28, 29, 30. *Erat autem filius ejus senior in agro, & cùm veniret*,

ret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum: & vocavit unum de servis, & interrogavit, quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & nolebat introire: Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum. Qui verè justi sunt, Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non solùm de reditu & conversione peccatorum, sed de gratiis, favoribus, & consolationum spiritualium abundantia, quibus sæpè pœnitentes cumulat præ justis, qui semper in ejus obsequio perseverarunt. Nemo sibi plus, quàm alteri, à Deo deberi existimet; imò nihil sibi: & cùm diù servierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles sumus*. In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore se esse meminerit, ubi unius bona sunt omnium & singulorum per charitatem. *Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet*. Patrem colere, illi servire, & in omnibus obsequi tantùm pergamus, de illius hereditate securi, si perseveraverimus in ejus obedientia. *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Cùm beatitudinem æternam, quæ Deus est, obtinuerimus, *nostra erunt ad videndum superiora, nostra erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora*. Caveamus, ne invidia in corda nostra surrepat. *Invidia malum vetustum, prima labes, antiquum virus, sæculorum venenum, causa funeris. Hæc in principio Angelum dejecit de cœlo. Hæc de paradiso hominem principem nostræ generationis exclusit. Ipsa hunc seniorem fratrem paterna seclusit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum sanctificatis, ad Auctoris sui cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit. Invidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed in ipsam cordis arietat arcem; & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus celestem mereri gloriam, si æterni Patris inhabitare domum, invidiam totis armorum cœlestium viribus comprimamus: quia sicut nos Deo jungit charitas, à Deo invidia sic sejungit*.

Lib. 2. Quæst. Evan. Qu. 33. num. 10.

S. Pet. Chrys. ser. 4. de Filio Prodigo.

Exod. 4. 22.

Erat autem filius ejus senior in agro, &c. Allegorico sensu, duo filii, duo sunt populi: senior & major Judaicus, de quo Dominus ait: *Filius meus primogenitus Israel*: junior, Gentilis; qui religione ac moribus longiùs recessit à Deo, & cum meretricibus substantiam suam dissipavit, quo nomine superstitiones intelliguntur: relicto scilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpissima fornicatus est. Tandem fame veritatis stimulante, in se reversus est, & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Evangelii prædicationem. Redeuntem suscepit celestis Pater, fide & justitia donata, gratiaque Spiritus sancti in eum effusa. Eucharistiæ Sacramento, Christi, tamquam vituli saginati, carne refectus est. Festivo gaudio totus orbis resonuit ob vocationem & conversionem gentium, quia *Qui erant longè, facti sunt propè in sanguine Christi*. Intereà senior filius, populus Israel secundum carnem, qui non est in domo, sed in agro, id est, in ipsa hæreditaria opulentia Legis & Prophetarum, terrena potiùs operatur, & pro terrena hæreditate Deo servit, audiens illam Ecclesiæ gentium lætitiam, & Spiritu sancto plenos Apostolos, seu Viros Apostolicos vocibus consonis Evangelium prædicare: audiens etiam concorditer conversantium cor unum & animam unam in Dei laudes conspirantem; vocat unum de servis, & interrogat, quæ illa sint; legit aliquem Prophetarum, & quærit, cur ista festa in Ecclesia celebrentur. Respondet ei servus Patris, Propheta: *Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit*. Sed indignatur

S. Aug. lib. 2. Quæst. Evan. Quæst. 33. Vide & S. Hieron. ep. 146.

etiam nunc Judęus, & adhuc non vult introire in Ecclesiam; sibi præpositas gentes queritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur esse particeps. Cùm ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Israel salvus fiat, cui ex parte cæcitas facta est velut absentia in agro, donec plenitudo filii minoris longè in idololatria gentium constituti redux ad manducandum vitulum intraret. Erat enim quandoque aperta vocatio Judæorum in salutem Evangelii. Quam manifestationem Evangelii tamquam egressum patris appellat, ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1. 2. D*icebat autem Jesus & ad discipulos suos* hanc parabolam, cùm tres præcedentes ad Pharisæos & Scribas contra se murmurantes direxisset: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*, sive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum suorum administrationem ac dispensationem crediderat; *& hic diffamatus est*, delatus sive accusatus, *apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum*, non leviter credens, quod fama loquebatur; *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid est quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ*, seu administrationis: *jam enim non poteris villicare*. Non patiar te deinceps administrare bona mea, nisi tempore, quod præstituo, rationes reddideris.

3. 4. Ait autem villicus intra se: *Quid faciam, quia dominus aufert*, sive auferre decrevit, *à me villicationem? Fodere non valeo*, cùm labori manuum assuefactus non sim, neque duris operibus pares sint vires corporis mei: *mendicare erubesco*, quia in hunc usque diem honoratus vixi. Deficiam procul dubio in rationibus reddendis, & à munere meo amovebor: in his angustiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas*. Debitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cùm amotus fuero à munere meo, recipiant me in domos suas, victumque mihi alternis liberaliter subministrent.

5. 6. 7. *Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados*, seu batos *olei*. (Quisque cadus vigintiseptem circiter pintas Parisienses continebat.) *Dixitque illi: Accipe cautionem tuam*; schedulam seu chirographum, *& sede citò, & scribe quinquaginta*: Scribe aliam, qua fatearis te debere quinquaginta. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait: Centum coros tritici*. (Corus mensura erat quasi sextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras tuas, & scribe octoginta*: His combustis, aut laceratis, ne quis te ad solvendum cogere possit, scribe alias, quibus te fatearis octoginta cororum debitorem. Sic uni quinquaginta cados olei, alteri viginti coros tritici remisit: & similiter egit cum reliquis proportione servata, ut in parabola subintelligitur.

8. *Et laudavit dominus*, seu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis*, injustum & infidelem œconomum, *quia prudenter fecisset*: Non facti improbitatem, & fraudem, sed solertiam & industriam infidi œconomi, quamvis læsus, laudavit: quòd scilicet ea solertia & industria, quam hujus sæculi homi-

homines prudentiam vocant, rebus suis in futurum prospexisset: *Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt*. Homines huic sæculo dediti, ejusque legibus ac moribus servientes, sagaciores sunt, magisque industrii in rebus suis gerendis, in genere suo, in iis quę ad hujus mundi commoda sibi procuranda spectant; quàm homines vitæ melioris cognitione illustrati in veris, spiritualibus, æternisque bonis sibi procurandis. Prudentiores dixit, non absolutè, nec verè ac reipsa; sed prudentia carnis, prudentia falsa, prudentiores in rebus caducis & temporariis: *In generatione sua*. A

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, de divitiis injustis, quas scilicet soli iniqui divitias reputant, veras & solidas divitias negligentes: Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cœlestibus comparatæ, falsæ sunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ plerisque sunt iniquitatis instrumenta, fomenta avaritiæ, satellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*: ut cum vita vos defecerit, & ratio administrationis vestrę Deo reddenda fuerit, sit qui vos recipiat in cœlestes mansiones; Christus scilicet, qui sibi factas eleemosynas reputat, quę pauperibus erogantur: vel ut vos in cœlum precibus suis introducant justi & sancti pauperes, quorum necessitatibus sublevandis terrena bona impendistis.

Eadem vocabula in linguis Hebraica, Syriaca, & Arabica, justitiam & veritatem; eadem pariter mendacium & iniquitatem significant. Interdum etiam ἀδικεῖν, Hellenistæ ad significandam falsitatem usurpant, ut aliquot exemplis ex Versione τῶν 70. Viri Eruditi probant.

10, 11. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est*, ut plurimùm *& in majori iniquus est*. *Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis?* Si in falsis divitiis administrandis & dispensandis fideles non fuistis, sed iis abusi estis ad luxum, aut avarè servastis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non erogantes; quis veras & cœlestes divitias vobis credet? *Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?* Si fideles non fuistis in dispensatione bonorum, quæ à vobis aliena sunt, quæ extra vos sunt, quæ ad animum vestrum non pertinent; quæ vobis invitis eripi possunt, & ad alios transire: quis dabit vobis spiritalia & cœlestia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, spe in hoc sæculo, reipsa in futuro? Quis dabit vobis bona vobis consentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona Spiritus sancti, quæ invitis eripi non possunt, quæ fidelibus servis numquam auferuntur à Domino? Quis dabit vobis mercedem vestram, thesaurum non deficientem in cœlis? Divitiæ temporales, res sunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum: Qui ergo in iis dispensandis infidelis est, in usu spiritualium donorum multò magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines servos suos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoria momenti bona vel negotia credunt & committunt; contra verò iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium suorum bonorum dispensatoribus spiritalia & cœlestia bona non donat.

13. *Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: Non potestis Deo servire & Mammonæ*, id est, divitiis. Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias studium est, quod studium radix est illiberalitatis & misericordiæ. Confer cum *Matthæi* 6. 24.

14. *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum*, gestu quodam narium adhibito contemptum significante: quæ vis est verbi Græci ἐξεμυκτήριζον. Sic vertiginosis nihil stare videtur. Sic pa-

Bedeantius. lato corruptis nihil rectè sapit. Sic *amara sunt vitiosis & malè viventibus praecepta justitiae.*

15. *Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus*, justi videri justitia legali & externa studetis & affectatis; *Deus autem novit corda vestra*, in quibus nihil est verae sanctimoniae & justitiae: *Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum*. Quod secundùm opinionem ac judicium hominum sublime & eximium est, quale est esse divitem, honoratum, magnam sanctimoniae speciem praeferre, Deo est horrori & abominationi, si absit vera animi probitas, si avaritia, superbia, hypocrisis regnent in corde.

16. *Lex & Prophetae usque ad Joannem* durarunt, Messiamque venturum praenuntiarunt, ac rudimenta quaedam pietatis apertè proposuerunt, reliqua sub generalibus terminis & figurarum mysticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei evangelizatur*; ab eo tempore, scilicet à diebus Joannis Baptistae, regnum Dei praedicatur; *& omnis in illud vim facit*; infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, sibique vim facit, ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profusa in pauperes distributione, aliisque verae justitiae operibus ad illud enitendum est. Confer cum *Matthaei* 11, 12.

17. *Facilius est autem caelum & terram praeterire, quàm de Lege unum apicem*, minimam literulam, *cadere*. Suis praeceptis non aboleri legem docet, sed impleri: Evangelica enim perfectio finis est Legis. Lex velut paedagogus manuduxit ad divitiarum contemptum, quarum quidem usum, non amorem permisit. Lex terrenae felicitatis & bonorum temporalium promissione, bona caelestia & aeternam felicitatem adumbravit, in spemque illorum veros Israelitas, Abrahae filios secundùm spiritum, excitavit. Praeceptis igitur Evangelicis praecepta Legis perficiuntur & implentur; regni caelorum promissione Legis promissiones consummantur. Confer cum *Matthaei* 5. 18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, moechatur: & qui dimissam à viro ducit*, superstite marito, *moechatur*. Confer cum *Matthaei* 5. 32. *& Marci* 10. 11. Divortium justis de causis Lex probavit: aliam uxorem ducere, illa vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, sed toleravit, cùm à carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non posset. Christus divortium permisit in causa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori superstite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Heva, vir & uxor, indissolubili foedere sunt conjuncti. *Manet matrimonium, quod non ritè diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & quod non prohibuit in totum, permisit alias, ubi causa cessat, ob quam prohibuit. Et jam non contrarium Moysi docet, cujus praeceptum alicubi conservat; nondum dico, confirmat.* Joannis autem, cujus proximè meminerat, & Herodis occasione, hanc à Christo prolatam fuisse sententiam, qui & suam uxorem Arethae Regis filiam dimiserat, & Philippi fratris sui uxorem contra Legem duxerat, existimavit Tertullianus: *Facta igitur mentione Joannis Dominus, & utique successus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum & adulterii figuras jaculatus est in Herodem; adulterum pronuntians etiam qui dimissam à viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minùs morte, quàm repudio dimissam à viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine*

Tertullianus Lib. 4. contr. Marc. c. 34.

mine illicitè ; ex libidinis , non ex Legis instinctu , ac propterea Prophetam quoque assertorem Legis occiderat .

19. *Homo quidam erat dives , qui induebatur purpura & bysso* , vestibus pretiosis & mollibus : *& epulabatur quotidie splendidè* , genio & deliciis non per intervalla , sed quotidiè indulgens , cui ad epularum splendidum & exquisitum apparatum nihil deerat . Ad argumentum , unde sermonem incœperat , Christus regreditur , de usu scilicet divitiarum : & exemplo, exituque dissimili duorum hominum , unius divitis , alterius pauperis , divitias ad regnum cœlorum capessendum obesse magis , quàm prodesse ostendit , si quis illis ad luxum abutatur , & ad pauperum sublevandas necessitates non eroget : contra verò plurimùm juvare paupertatem , si quis illam æquo animo patiatur .

20. 21. *Et erat quidam mendicus , nomine Lazarus , qui jacebat ad januam ejus* , in via publica , sub dio , propè januam divitis , in ipsius conspectu, ut ignorantiam causari nullatenùs posset ; *ulceribus plenus* , cujus totum corpus ulcus videbatur ; *cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis , & nemo illi dabat* . His verbis duo significantur , & divitis inhumanitas , qui de pænu tam locuplete , de mensa tot ferculis instructa nihil pauperi miserit , ne frustulum quidem panis , & eximia Lazari patientia , cui summa votorum fuerit , tantum accipere ad vitam egrè sustentandam , quantum canibus projici solet : *sed & canes veniebant , & lingebant ulcera ejus* , sanie & sanguine quasi projecti cadaveris illecti . Hæcne sit historia , an parabola , non constat , Interpretibus in varias sententias divisis . Veterum tamen præcipui historiam esse sentiunt ; tum quòd in parabolis personarum nomina exprimi non soleant , hìc autem *Lazarus* proprio nomine designetur : *Ut quid illic Lazari nomen* , inquit Tertullianus, *si non in veritate rei est ?* tum quòd nullam parabolam ex rebus , quæ in altera vita fiunt , sed ex rebus , quæ sensibus sunt obviæ , Christus sumpserit . Quòd autem divitis nomen Christus non expresserit , divina ejus moderatione factum volunt , ne illi infamiam , sibi invidiam conflaret . S. Joannes Chrysost. in Homil. de Divite & Lazaro , & S. Cyrillus Alex. in Catena Græcorum Patrum , ex qua ejus testimonium profert S. Thomas, & Theophylactus parabolam vocant . Auctor Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos inter opera S. Justini , nec historiam , nec parabolam esse censet (Quæst. 60.) sed hypothyposim . Ita vocant Eloquentiæ Magistri figuram orationis , qua res vera coloribus verisimilibus depingitur , & oculis veluti subjicitur . Eorum qui parabolam esse volunt , opinionem juvat vetustissimus Codex Græcus , quo Beda utebatur , & aliud manuscriptum exemplar , in quibus sic legitur : *Dixit autem & aliam parabolam* : *Homo quidam erat dives* , &c. Hanc præfationem Robertus Stephanus ex vetustissimo Exemplari ab amicis in Italia collato , ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca , quam adornavit , Novi Testamenti Editione . Quod Lazari nomen spectat , mendico cuilibet hominum ope destituto apprimè convenit : Significat enim *Adjutorium Dei*.

S. Iren. l. 4. c. 4. Tert. l. de Anima c. 7. S. Ambr. l. 8. in Luc. n. 13.

22. *Factum est autem ut moreretur Mendicus , & portaretur* , ejus anima cui totius nomen per synecdochen tribuitur , *ab Angelis in sinum Abrahæ*, id est , in locum quietis & salutis , in quem Abraham credentium pater post hujus vitæ procellas receptus est . Phrasis illa Hebraica sumpta est vel à puerulis , qui parentibus sunt charissimi , quos illi in sinu sive gremio fovent , in quo etiam suaviter interdum quiescunt & dormiunt : vel ab antiquo more conviviorum , in quibus dilectissimi & honoratissimi solebant re-

Synop. Critic.

recumbere in finu ejus, qui convivii princeps esset. Unde Christus piorum fœlicitatem sub convivii figura describens, ait: *Dico autem vobis*,
Matt.8.11. *quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum*. His ergo verbis, *Et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*, summus Lazari significatur honos, qui in illa quietis & felicitatis justorum regione Abrahæ proximus esset, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis constantiam fuerat imitatus. *Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno*; in locum tormen-
Tert.in Apolog. torum oculis nostris subtractum detrusus est, ubi *subterraneus ignis arcani ad pœnam thesaurus*, qui *non absumit quod exurit, sed dum erogat reparat*, & in æternum cruciabit impios. De hujusmodi tamen ignis natura, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum. *Quis ignis* (inquit
S.Aug. l. 20. de Civit. Dei c. 16. S. August.) *cujusmodi, et in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi fortè cui divinus Spiritus ostendit*.

23. 24. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus*. Oculi, & eorum elevatio, Abraham conspectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hic metaphoricè intelligenda. Christus scilicet futuræ vitæ statutum accommodatè ad captum hominum describens, animabus tribuit à corpore solutis, quod hominibus in hac mortali vita convenit, & evenire solet; sicut DEO membra & actus corporei metaphoricè adscribuntur. *Elevans oculos suos*, considerationem suam ad ea quæ supra se erant, dirigens, *cùm esset in tormentis*, quæ multiplicis sunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abraham à longè*, in loco scilicet quietis, à quo ipse longè remotus erat; *et Lazarum in sinu ejus*, felicitatis illius consortem. Miror, quòd alieni à Romanæ Ecclesiæ communione Interpretes, nostrorum de limbo Patrum sententiam sugillent, cùm S. Aug. antiqui & novi Testamenti Sanctos comparans, scri-
S.Aug.l.20.de Civ. Dei, c.15. pserit: *Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, et ad ea loca descensus erueret; profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsùs inferos nesciunt; donec etiam receptis corporibus bona recipiant quæ merentur*.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham*! Patrem vocat, quia ab generis auctore gloriari solebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miserere mei, et mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placidè quiescentem, quantùm mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nulla commiseratione tactus fui, cui nec micas panis de mensa mea cadentes mittere sum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Sensus est, Divitem qui olim Lazarum contempserat, nunc libenter illi supplicaturum, si aliquod vel minimum tantorum cruciatuum
S.Aug. l.21. de Civ.Dei, c. 10. „ levamentum impetrare posset. *Crucior in hac flamma*. Dicerem quidem sic „ arsuros sine ullo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos ille Di-„ ves (inquit S. Aug.) nisi convenienter responderi cernerem, talem fuisse „ illam flammam, quales oculi quos levavit, & Lazarum vidit; qualis lin-„ gua cui humorem exiguum desideravit infundi; qualis digitus Lazari, de „ quo id sibi fieri postulavit: ubi tamen erant sine corporibus animæ. Sic „ ergo incorporalis & illa flamma qua exarsit, & illa guttula quam pospo-„ scit; qualia etiam sunt visa dormientium sive in extasi cernentium res in-„ corporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam & ipse homo cum „ spiritu, non corpore, sit in talibus visis; ita se tamen tunc similem suo

cor-

corpori videt, ut discernere omninò non possit. *At verò gehenna illa*, " *quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, ut & hominum & dæmonum, solida hominum, aerio dæmonum; aut tantùm hominum corpora cum spiritibus, dæmones autem spiritus sine corporibus, hærentes sumendo pœnam, non impertiendo vitam, corporalibus ignibus. Unus quippè utrisque ignis erit, sicut Veritas dixit.*

25. 26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur*, solatio, quiete, certa beatitudinis expectatione magnis interim gaudiis sustentata fruitur: *Tu verò cruciaris*. Textus Græcus habet: ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου. *Recepisti bona tua*: id est, bona tibi à Deo destinata: *Bona tua*: non tam verè, quàm opinione tua bona: illa quæ tu vera, imò summa bona duxisti; quibus usus es, non ut tibi creditis sub certa lege ac modo, sed ut planè propriis; in quibus denique fiduciam tuam posuisti: *Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris*. Sic bonorum malorumque vices à Deo sunt constitutæ, ut quibus hic optimè est, iis plerumque in altera vita pessimè sit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum est*, abyssus magna, *& immensa distantia sublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertullianus.) *Ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*: ut impossibile sit sortis nostræ mutationem fieri: & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum descendere, ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere, & ad superas sedes ascendere. Omne inter nos & vos commercium magna voragine interclusum est.

27. 28. *Et ait Dives: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempè Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis*; ut eos commonefaciat, ut certus & oculatus testis eorum quæ hic aguntur, *ne & ipsi* meum exemplum secuti *veniant in hunc locum tormentorum*.

29. *Et ait illi: Habent Moysen & Prophetas*, id est, scripta Mosis & Prophetarum, quæ per omne Sabbatum in Synagogis leguntur, & de vita rectè instituenda, bonorumque & malorum finibus satis superque illos docent; illis credant, & obediant.

30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent*. Non audient illos; sed si aliquem audiant à mortuis redivivum, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato sui amore, "magis quàm fratrum", pro illis rogat Dives, metuens, S.Greg. l.4. Dial. c.33.
ne ex eorum consortio, quos ad similem morum dissolutionem & immisericordiam exemplo suo provocaverat, tormenta sua augerentur.

31. Ait autem illi: *Si Moysen & Prophetas non audiunt*; si illis non credunt, quorum sacrosancta auctoritas est, utpotè qui Spiritu sancto inspirante locuti sunt; *neque si quis ex mortuis resurrexerit*, eosque commonefaciat de bonorum & malorum sorte in altera vita, *credent*, tantum abest, ut mores in melius sint emendaturi. " Quod Abraham dicit: *Habent Moysen & Prophetas*, " non illos Evangelio præposuit; sed quia Evangelium, " sicut dicit Apostolus, testimonium habet à Lege & Prophetis, " illis credendo posse eos significat ad Evangelium pervenire. " Sicut alio loco ipse Dominus dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me scripsit*. " Denique ad hoc pertinet, quod dicit: *Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent*: Quia cum præ-

S.Aug. l. 2. Qu. Evang. Qu.38. n. 4.

Rom.3.21. Joa.5.46.51. Luc.16.31.

nun-

" nunciaverunt Moyses & Prophetæ , qui surrexit à mortuis , hoc ipsum
" etiam de illo , quòd resurrecturus esset à mortuis ; quibus non eredendo,
" utique nec Christo volunt credere . Multò minùs ergo cuilibet possunt cre-
" dere qui à mortuis resurrexerit , quando ei non credunt , cujus resurre-
" ctionem Moyses & Prophetæ prædicaverunt , quibus credere nolunt.

Sensus Moralis.

1. 2. **H***Omo quidam erat dives , qui habebat villicum , & hic diffamatus est apud illum , quasi dissipasset bona ipsius . Et vocavit illum , & ait illi : Quid hoc audio de te ? Redde rationem villicationis tuæ : jam enim non poteris villicare* . Dei villici & œconomi sumus . Nostra non sunt talenta , nostra non sunt bona , quæ nostræ fidei credidit , ut illis ad salutem nostram & sanctificationem , quæ voluntas ejus est , uteremur . Solus ille verè dives est , cujus est aurum , argentum , orbis terræ , & plenitudo ejus ; à quo acceperunt , quicumque bona aliqua habent , cujuscumque sint generis , animi , corporis , fortunæ , naturæ , gratiæ . Qui bonis illis non utuntur secundùm ejus voluntatem , & legem ab eo præscriptam , dissipant bona domini sui . De illorum usu rationem exiget accuratam in hora mortis nostræ : *Redde rationem villicationis tuæ* . Nunc orandum , nunc laborandum est , ut talentis , bonis , divitiis nobis creditis rectè utamur , quia tunc tempus non erit ampliùs orandi , & laborandi : *Venit* enim *nox in qua nemo operari potest* . Bonis omnibus in perpetuum privati , à domo Domini extorres , æternam patiemur egestatem , ad impotentiam rectè agendi & orandi redacti . *Quid faciam , quia Dominus meus aufert à me villicationem ? fodere non valeo , mendicare erubesco* . Curam Animæ nostræ geramus , illi consulamus in futurum . Bona Domini nostri in nostram utilitatem arte innoxia & sancta convertamus ; pauperes , qui ejus sunt amici , nobis conciliemus . Ipsorum est præcipuè regnum cœlorum , patrimonium illorum est & hæreditas : intercessione sua apud Dominum efficient , ut ad illius possessionem & nos admittamur , si illorum inopiam sublevemus . Prudentiam infidelis œconomi imitemur . Utamur lumine fidei nostræ in negotio & periculo æternitatis & salutis nostræ , sicut ille suæ rationis lumine usus est in negotio temporali ; prudentia Spiritus utamur , sicut ille usus est prudentia carnis , prudentia sæculi . Vera prudentia est , sic temporalibus uti bonis , ut consequamur æterna : vera prudentia est , divitiis uti een mediis & instrumentis ad salutem . *Et laudavit dominus villicum iniquitatis , quia prudenter fecisset : quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis* . In hac Parabola non omnia debemus ad

S. Aug. l. 2. Quæst. Ev. Quæst. 34.

" imitandum sumere . Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo
" fraus , ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus ; aut eos à quibus recipi
" volumus in tabernacula æterna , tamquam debitores Dei & Domini nostri
" fas est intelligi ; cùm justi & sancti significentur hoc loco , qui eos in-
" troducant in tabernacula æterna , qui necessitatibus suis terrena bona com-
" municaverint ; de quibus etiam dicit , quòd si quis alicui eorum calicem
" aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine discipuli , non perdet mercedem
" suam ; sed etiam è contrario ducuntur istæ similitudines , ut intelligamus,
" si laudari potuit ille à Domino qui fraudem faciebat , quantò ampliùs pla-
" ceant Domino Deo , qui secundùm ejus præceptum illa opera faciunt. *Red-*
" *de rationem villicationis tuæ* , Rationem petit Dominus , non ut exigat , sed
" relaxet ; petit , ut petatur ; petit hic , ne petat ibi ; petit in sæculo , ne

pe-

petat in judicio : petit citò , ne pœnarum tempus satisfactionis tempus ex- "
cludat . *Redde rationem villicationis tuæ , jam enim non poterit villicare* , " S. Petr. Chr.
Venit finis vitæ , tempus mortis , jam te apparitio superna constringit , jam " f. 124.
judicium vocat . Festina ergo , ne satisfactionis tempus perdas , qui tem- "
pus operis perdidisti . *Redde rationem* . Hoc est , compone rationem , com- "
pone tua , ne reddas mea . . . . *Ait intra se* , *Quid faciam ?* Semper ho- "
mo bona facere tunc cupit , quando mors faciendi tempus ademit . *Ait* "
intra se : Quærit intra se consilium , qui foris , unde sibi jam succurreret, "
non habebat . *Fodere non valeo* . Non vires isti , sed tempora defecerant ad "
laborem . *Mendicare erubesco* . Confusionem futuri judicii pertimescit , in "
quo jam non pœnitendi tempus est , sed pœnarum ; & ubi *reus plus de* "
conscientia , quàm de gehennæ erubescit incendio. Mendicare erubesco . Et quis "
non erubescit in cœlestibus mendicare ? *Miser , quem temporalitas habuit
divitem , mendicum sempiternitas possidebit : & habebit hunc nudum tartarus,
quem locupletem suscipere cœlum potuit.*

9. *Et ego vobis dico : Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis , ut cùm deficeritis , recipiant vos in æterna tabernacula* . Divitiæ plerumque sunt vel fructus , vel semina iniquitatis & injustitiæ ; per eleemosynam fiunt fructus charitatis , & semina æternæ gloriæ . De illis inimici fiunt , cùm avara manu reconduntur & retinentur , vel in sumptus inanes , illegitimos, vitiosos effunduntur : De illis fiunt amici , qui nos in æterna tabernacula recipiant, cùm liberali manu in pauperes erogantur . *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis* . Largiendo pauperibus , Angelorum nobis , cœterorumque Sanctorum gratiam comparemus . *Non domini sumus , sed potiùs alienarum villici facultatum* . Pulchrè autem iniquum Mammona dixit , quia variis divitiarum illecebris nostros avaritia tentat affectus , ut velimus servire divitiis. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 245.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis , ut cùm defeceritis , recipiant "
vos in æterna tabernacula . Qui sunt , qui habebunt tabernacula æterna , " S. Aug. ser.
nisi Sancti Dei ? Et qui sunt , qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula " 113. alias 35.
æterna , nisi qui eorum indigentiæ serviunt , & quod eis opus est , hila- " de Verbis Dom.
riter subministrant ? Recordemur , in novissimo judicio Dominum esse di- "
cturum eis , qui stabunt ad dexteram ejus : *Esurivi , & dedistis mihi man-* "
ducare , &c. Et cùm illi quærerent quando ei obsequia ista præbuissent, "
respondit : *Quando uni ex minimis meis fecistis , mihi fecistis* . Isti minimi "
sunt , qui recipiunt in tabernacula æterna . . . Illi sunt , qui omnia sua "
dimiserunt , & secuti sunt eum , & quicquid habuerunt , pauperibus dis- "
tribuerunt , ut Deo sine sæculari compede expediti servirent , & ab one- "
ribus mundi liberatos , velut pennatos sursum humeros tollerent . *Facite* "
vobis amicos de Mammona iniquitatis . Hoc quidam malè intelligendo rapiunt "
res alienas , & aliquid inde pauperibus largiuntur , & putant se facere , "
quod præceptum est . . . Nolo sic intelligatis . De justis laboribus facite "
eleemosynas : ex eo quod rectè habetis , date . Non enim corrupturi estis "
judicem Christum , ut non vos audiat cum pauperibus , quibus tollitis. Si "
enim deprædareris aliquem invalidum tu validior & potentior , & veniret "
tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, si tu de præda & spo- "
liatione illa inopis dares aliquid judici , ut pro te judicaret , judex ille "
vel tibi placeret ? Nempè pro te judicavit , & tamen tanta vis est justitiæ, "
ut & tibi displiceat . Noli tibi talem pingere Deum , noli collocare in "
templo cordis tui tale idolum , . . . Nolite eleemosynas facere de fœnore "
& usuris . . . Zacchæum imitemini, qui , si quem defraudasset , reddebat " Luc. 19.
quadruplum . "

S. Aug. ib. „ Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque congregentur. Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando Deo cor plenum habebat, & laudes Deo, perditis omnibus rebus, tamquam gemmas pretiosissimas proferebat. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hæreditas venit, pater tuus dives fuit, & dimisit tibi. Honestè acquisisti: de justis laboribus plenam domum habes: non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitias. Nam si dicis illas divitias, amabis illas; & si amaveris illas, peribis cum illis. Perde, ne pereas: dona, ut acquiras: semina, ut metas. Has divitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non possumus. Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis, &c.

Ps. 143. „ Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: sed, Beatus populus cujus Dominus Deus ejus. Dicis, quòd beatum te facit fundus tuus. Quare? Quia inde

Ps. 35. 10. „ vivis. Attende unde vivas. Ille est, unde vivis, cui dicis: Apud te est fons vitæ. O Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

10. 11. 12. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?*

S. Gaudentius, f.ce Villico iniquitatis. Divitiæ bona sunt modica & contemptibilia, falsa, aliena, secundùm verba Christi, qui veritas est. Christiani sumus propter vitam æternam. Sola bona cœlestia & æterna magna sunt, vera, nostra. Dominus Jesus salutarium mandatorum verus Magister discipulos suos vel tunc Apostolos, vel nunc universos credentes invitare volens ad eleemosynas fideliter exercendas, similitudinem proposuit villici, ut exemplo hujus personæ nihil nostrum in hoc sæculo esse signaret, sed dispensationem nobis creditam facultatum Domini nostri, vel ad utendum ex eis sufficienter cum gratiarum actione; vel ad distribuendum conservis, prout cuique opus est: nec licere nobis passim facultatibus abuti commissis, aut expensas usurpare superfluas, cùm sit erogationis ratio Domino venienti reddenda.

S.Gauden. ib. „ *Si in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?* Quis ei qui terrenas facultates, iniquitatis plerumque materiam suggerentes, dispensare fideliter nesciat, committendas putet esse veras cœlestium rerum divitias; quibus fidelis distributor ac justus, ritè meritòque

Ps.111.3. „ perfruitur; Nam *Gloria & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus manet in sæculum sæculi*. Subdit Christus Dominus: *Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?* Profectò enim quicquid in hoc sæculo est, alienum nobis est, qui retributionem futuram sperantes, velut hospites & peregrini in hoc mundo conversari jubemur, ut unusquisque

Ps.38.13. „ nostrum securus Domino audeat confiteri: *Advena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei*. Propria verò credentibus & æterna possessio est illa cœlestis, ubi esse cor & thesaurum nostrum novimus, ubi jam toto affectu mentis per fidem nos habitare præsumimus; Quoniam

Philip.3.20. „ *Conversatio nostra in cœlis est*. Nostrum est igitur cœlorum regnum, si pollicenti Domino in humilitate cordis, & spiritus mansuetudine serviamus:

Bea-

Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum... Quod utique regnum non potest adipisci omnis, qui in alieno hujus sæculi patrimonio temporariè sibi credito idoneus ac fidelis dispensator non fuerit... *Non potestis Deo servire & Mammonæ*. Dei enim & Christi servos atque discipulos imperare oportet pecuniæ, non servire: ne dum cupiditati ejus obedimus, à charitate servitutis ejus dominante pecunia separemur. Dispergendæ ergo sunt pecuniæ indigentibus secundùm præceptum Creatoris omnium Dei: quoniam neque nostræ sunt, neque illas sine iniquitate ac sui pernicie avarus quisquam detinet. Gravis pecuniarum sarcina est, quæ tenacium sui mentes avaritiæ pondere ad terram deprimit; nec emergere ad superna, cœlumque suspicere, ubi vita nostra est, omninò permittit.... Quoniam verò arcta & angusta via est quæ ducit ad vitam, oneratos divitiarum terrestrium fascibus ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac tenues, omnique continentia castigatos, & (ut ita dixerim) filo gracili similes: qui etiam per foramen illius mysticæ acus facilè transeant, spiritales effecti.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, &c. Multa est enim eleemosynæ vis, sunt pauperes vestrorum animorum Medici, benefici, patroni, ac defensores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis. Das pecuniam, & cœlorum regnum accipis. Solvis paupertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides haud parem esse retributionem. Hæc in terra, illa in cœlo. Hæc pereunt, illa manent. Hæc intereunt, illa omni superiora labe existunt. Id causæ etiam, cur majores nostri præ sacrarum ædium foribus pauperum stationem collocarunt, ut vel segnissimum alienissimumque ab humanitate pauperum aspectus eleemosinæ admoneret.... Quemadmodum enim in templorum atriis ac vestibulis fontes haberi mos olim erat, præsertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus abluerent, & mundas illas in preces extenderent: sic pauperes fontium loco præ foribus Majores statuerunt, ut sicut aqua manus abluebant, sic eleemosynis animæ sordes abstergerent, sicque preces funderent. Neque enim aqua sic maculas corporis detergit, ac eleemosynæ vis animæ sordes emundat. S. Jo. Chrys. hom. in Crucem, & quomodo Joseph fuerit figura Christi.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Damnatur in Lege, qui pecuniam suam dederit ad usuram, & munera super innocentes acceperit: ecce Evangelii gratia ostendit nobis, quomodo eadem crimina ad innocentiam sanctitatemque commutentur; nec pœnæ, sed præmii retributio consequatur, si tantùm in præcepta divina salutaris cupiditate fidei convertamur. Da ad usuram pecunias tuas, sed Christo; & salutaris usura est. Item in sæculo corrupti muneribus reorum judices condemnantur: sed quisquis homo præventus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, affers pretium salutis tuæ judici nostro, ne verearis quasi corruptionis injuriam justitiæ Dei facere. Accipit à te Christus libens salutis tuæ pretium, quia mavult misericordiam, quàm sacrificium.... *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis; ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Vicissitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus temperatur, ut intelligamus consilium communis Auctoris, quo divitem pauperi, & pauperem diviti præparavit; ut abundans egenti substantia alimoniæ sit, & opulento inops materia justitiæ, *ut fiat æqualitas*: & in illo sæculo repensanda illis egestate præsenti opibus æternis, redundet illorum abundantia ad inopiam nostram, si nostra isthic abundantia ad illorum indigentiam commodaverit. Seminemus ergo illis carnalia, ut metamus ab illis spiritalia. Laboret nunc de terreis manus, ut tunc de cœlestibus anima reficiatur.

S. Paulinus Epist. 13. ad Severum.

2. Cor. 3. 14.

Zz 2 Spes

Spes præsens ædificet rem futuram. Faciamus isthic tecta, quæ nos illic tegant. Pascatur isthic pauper, ubi me divite eget; ut me illic pascat, ubi me egente saturabitur.

S. Paulinus de Gazophylacio sive de beneficentia in pauperes.

Si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis? Fœneremur Domino de bonis Domini: Nihil enim sine ejus munere possidemus, sine cujus nutu nec ipsi sumus. Et nos præcipuè quid nostrum putemus, qui majori & speciali debito non sumus nostri? & non solùm quia facti à Deo, sed & empti sumus sanguine Domini; quo pretio & viles & venales esse desistimus, quia vilior servitute libertas liberum esse justitiæ. Talis enim liber, servus peccati, & captivus est mortis. Sua igitur Domino dona referamus: demus illi qui in omni paupere accipit. . . Bonorum nostrorum non eget, qui omnia dedit: sed immensa ejus justitia pariter & bonitas de ipsis muneribus suis vult sibi munera invicem fieri, ut sibi materiam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus est: & tibi faciat meritum, quo dignè recipias, quod justum est. Deus qui, quantum in ipso est, vult omnem hominem salvum fieri, quia in omni homine opus suum diligit, impensè largiturus est de suis opibus, si tu tibi ipse non sis invidus & avarus de iis, quæ Deus tua fecit, non ut causa tibi ad mortem, sed ut pretium ad vitam forent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fœnerari ex iis quæ ipse largitus est, cœpit debitor fieri donorum suorum, ut cum multa tibi ratione tuam reddat usuram. Propera igitur tam uberem tibi adstringere debitorem, ut & amicum te ex servo vocet: & in tuis terrestribus nummis te expertus fidelem, de suis cœlestibus thesauris divitem faciat. Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas. Esto violentus Deo, rape regna cœlorum. Qui vetat aliena contingi, sua gaudet invadi: & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam . . . Poterat Dominus omnipotens æquè universos divites facere, ut nemo indigeret altero: sed infinitæ bonitatis consilio sic paravit misericors & miserator Dominus, ut tuam in illis mentem probet. Fecit miserum ut agnosceret misericordem. Fecit inopem, ut exerceret opulentum. Materia divitiarum tibi est fraterna paupertas, si intelligas super egenum & pauperem; nec tibi tantùm habeas, quod accepisti; quia ideò & illius partem tibi in hoc sæculo contulit Deus, ut tibi deberet, quicquid de suis donis tuo voluntario affectu indigentibus obtulisses, ac te vicissim in æterna die de illius parte ditaret. Per ipsos enim nunc accipit Christus, & tunc pro ipsis rependet.

S. Asterius Amasææ Episcopus, Ho. in Parabolam de Oeconomo Iniquo.

Si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis? Dei sunt quæcumque possidemus. Horum nobis usus dumtaxat permissus est, dispensatio credita. Recordare, si fortè accidit, ut aliquando per æstivum tempus iter agens, viridem arborem conspiceres, patulam illam & altam, lataque aptam umbra, ut vel domus impleret vicem. Hujus tu delectatus amœnitate subisti umbram, subque ea, quamdiù licuit, commoratus es. Quia verò iterum abire oportebat, cogitante te, ut discederes, alius quispiam viator accessit: ac tu quidem sarcinam sustulisti, ille deposuit, tuaque omnia statim excepit, stratum, ramorum umbram, aquam præterfluentem; cœpitque ille recubare, tu tuum prosequi iter. Delectatus est & ille, tuumque reliquit tectum: eademque ipsa arbor una dies decem fortè hospitum ad breve tempus diversorium fuit; ac quæ omnibus usu patuit, unius erat veri domini. Haud aliter vitæ hujus facultates, ac bona, cùm multos delectent ac pascant, dominio tamen ad solum attinent Deum, qui immortalem possidet vitam. Vidisti quoque commune diversorium,

rium , quò contigit agentem iter divertere . Multa inde accepisti , cùm « nihil intulisses , lectum , mensam , poculum , discos , aliaque omnis gene- « ris vasa . Ubi autem necdum iis , quantùm satis videbatur , usus esses , su- « pervenit alius anhelabundus ac pulverulentus , urgens te , atque à diver- « sorio exire compellens , alienaque ceu propria repetens . Talis est omni- « nò vita nostra , ac si quid dictis transitorium magis ac caducum est . . . . « Ne sensuum quidem nostrorum sumus domini , sed œconomi , cùm secun- « dùm legem Domini iis uti debeamus . Quicquid enim legibus ac præceptis « adstringitur , servum planè ac obnoxium legislatori esse noscitur . Quòd si « ne ipsæ quidem corporis nostri partes ac membra libera suique juris existunt, « sed Domini voluntate ad functiones suas diriguntur ; quid his dicemus , qui « sibi persuadent , auri se , argenti , agrorum , cæterarumque rerum , nullis « obnoxiam rationibus obtinere possessionem ? *Nihil , ò homo , tuum est . Ser- vus es , tuaque omnia Domini sunt . Servus enim non habet peculium liberum* . Secundùm Domini legem ac mandata , opes tuas , imò opes ejus dispensa , da esurienti , tege nudum , cura malè affectum , ne egenum ac in triviis projectum neglexeris .

Qui fidelis est in minimo , & in majori fidelis est , &c. Hoc speciatim de Prælatis Ecclesiæ dictum , S. Bruno Signinus Episcopus interpretatur . Majo- ra igitur Ecclesiæ negotia , inquit , eis committenda & credenda non sunt , « qui in vita privata fideles non extiterunt , & de illo modico , quod ha- « bebant , pietatis & misericordiæ opera non fecerunt . At verò illos in « prioratu fore fideles dubitare non debemus , quos de modico , quod possi- « dent , libenter aliis subvenire videmus . Sic enim Apostolus præcepit , Epi- « scopos non cupidos esse , nec turpis lucri sectatores . Valdè igitur consi- « derandum est in electione Præpositorum , quales in modico fuerint , & quid « pietatis & misericordiæ habuerint : quoniam qui in modico fideles non « sunt , in magnis quoque fideles non sunt . *Si ergo in iniquo mammona fi- deles non fuistis : quod verum est , quis credet vobis ?* Si de divitiis , quæ fu- « gitivæ , & fallaces , & transitoriæ sunt , misericordiam non fecistis : quis « Ecclesiæ regimen , quod verum & sanctum est , & sine dolo dispensari de- « bet , vobis credere & committere audeat ? Noverint Ecclesiastici Viri , se bonorum Ecclesiasticorum multò minùs esse dominos , œconomos & dispen- satores dumtaxat se esse meminerint . Bona enim Ecclesiæ sunt *oblationes fi- delium* , *pretia peccatorum* , *patrimonia pauperum* (ut sacri Canones loquun- tur .)

S. Bruno Signinus in hunc loc.

14. *Audiebant omnia hæc Pharisæi , qui erant avari ; & deridebant il- lum*. Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus sæculo deditis plerum- que contemnitur & irridetur . Veritatem amant lucentem , oderunt eam redarguentem . Sed Deus non irridetur . In eorum , qui verbum suum con- tempserunt , interitu ipse quoque ridebit , illosque subsannabit . Dei verbis minùs afficiuntur avari ; cùm enim animos eorum terrenos reddat cupidi- tas , fidem , cujus objectum sunt bona cœlestia & invisibilia , in illis penè extinguit .

19. *Homo quidam erat dives , qui induebatur purpura & bysso , & epula- batur quotidie splendidè* . Divitiarum amor , luxus , lautiores epulæ , mise- ricordiæ erga pauperes defectus , ad divitum damnationem sufficiunt . Vita enim Christiana , quæ mortificationis & pœnitentiæ vita est , cum molli , delicata , & voluptaria vivendi ratione non convenit . Quæ conventio cru- cis cum deliciis ; paupertatis & humilitatis Christi cum fastu & luxu di- vitiarum ; amoris hujus vitæ carnalis quietis , mundi , cum pugna adversùs

capi-

cupiditates, cum ſtudio ſalutis, cum deſiderio bonorum æternorum ? Non nominatur dives, tantùm habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ ſuæ crudelitatem.

S. Jo: Chryſ. de Lazaro & Divite.

Homo quidam erat dives. Homo corporis ſpecie, animi ſenſu bellua; dives poſſeſſionibus, ſed & dives criminibus; dives auro, ſed egenus in Chriſto; cui multa veſtis erat, ſed animam nudam habebat. Purpurea illi veſtis erat, ſed à Dei regno ejectus erat. Epulabatur & delectabatur, non ut juſti in Domino, ſed in omnibus ſenſuum illecebris.

S. Gregor. M. hom. 40. in Evan.

20, 21. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis; & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*. Habuiſſet fortaſſe aliquam excuſationem dives, ſi Lazarus pauper & ulceroſus ante ejus januam non jacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi ejus inopia non eſſet oculis importuna: Rurſum ſi longè eſſet dives ab oculis ulceroſi pauperis, minorem toleraſſet in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & ulceratum ante januam divitis & deliciis affluentis poſuit, in una eademque re, & ex viſione pauperis non miſerenti diviti cumulum damnationis intulit, & rurſum ex viſione divitis tentatum quotidie pauperem probavit. Quantas namque hunc egenum tentationes creditis in ſua cogitatione toleraſſe, cùm ipſe egeret pane, & non haberet etiam corporis ſalutem; atque ante ſe divitem cerneret ſalutem & delicias habere cum voluptate ? Se dolore & frigore affici, illum gaudere conſpiceret, & byſſo & purpura veſtiri ? Se deprimi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus ? Se egere, illum nolle largiri ? Quantus in corde pauperis tumultus tentationis fuit ? Certè ad pœnam ſufficeret paupertas, etiamſi ſanus fuiſſet: ſufficiſſet ægritudo, etiamſi ſubſidium adeſſet: ſed ut probaretur ampliùs pauper, ſimul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque inſuper videbat procedentem divitem obſequentibus cuneis circumfulciri, & ſe in infirmitate & inopia à nullo viſitari. *Ex una ergo re omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permiſit, ut & dives impius damnationis ſibi augeret ultionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidie, cui non miſereretur: videbat iſte, de quo probaretur. Duo inferiùs corda, ſed unus deſuper inſpector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam*.

S. Jo: Chryſ. hom. 1. de Divite & Lazar.

Homo quidam erat dives, &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iſte purpuratus & ſplendidus non accuſatur, quòd avarus fuerit, quòd res alienas rapuerit, quòd adulter fuerit, non quia crimen aliud commiſerit; ſola in illo condemnatur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis & voluptaria.

S. Jo: Chryſ. paſſim in homiliis ejuſdē argumenti.

Dives ille in hac vita miſer, Lazarus felix. Nam juſtis & ea quæ in futuro ſunt ſæculo, & ea quæ hic ſunt, multam præbent voluptatem; improbi verò Divites tum illic puniuntur; tum hic diſcruciantur expectatione futuri ſupplicii; malæ conſcientiæ carnificina, in qua gravis peccatorùm tumultus, jugis metus, tempeſtas, turbatio, cogitationum interior accuſatio, prava apud probos omnes & æquos rerum æſtimatores opinio. Juſti autem etiamſi hic innumera perpetiantur acerba, bona tamen ſpes alit illos & conſolatur, habentque voluptatem firmam, ſtabilem, & immobilem; & poſt hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit . . . . . Non ideò miſer Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; ſed ideò miſer dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illo-

rum

rum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes, Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabescebat. Ex animi bonis ac malis quisque felix æstimandus aut miser. Beatior itaque justus pauper, æger, derelictus; quàm improbus dives, bysso & purpura indutus, numeroso stipatus famulitio, splendidis epulis quotidie recreatus.... Divites, ne putetis divitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem esse malum. Lazarum attendite veritatis utriusque doctorem. Etenim si hic in paupertate non est indignatus, quam veniam merentur, qui id faciunt in divitiis? Si fame tantisque malis oppressus gratias egit, quid excusationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rursus pauperes qui indignè molestèq; ferunt egestatem, quam impetrabunt veniam, cùm hic in fame, penuria, solitudine, & adversa valetudine vitam assiduè trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus neglectus, despectus, derelictus, tam admirabilem patientiam exhibuerit spectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus.... Ab hoc discamus, non pro beatis habere divites, neque pro miseris habere pauperes. Imò nec dives quidem ille est, qui multis opibus abundat; sed qui multis non eget. Nec is pauper est, qui multa possidet; sed qui multa concupiscit. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertas & opulentia æstimandæ sunt. Quemadmodum igitur eum, qui perpetuò sitit, non dixerimus rectè valere, etiamsi copia rerum affluat, etiamsi juxta fluvios ac fontes accumbat: sic homines, qui nullum ponunt modum cupiditati, sanos & verè divites ne existimetis. S. Chrysost. orat. 2. de Lazaro.

22. *Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* Divites non magis mors reveretur, quàm pauperes; æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inspice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & scrutare, cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, à cinere pauperis discernere non valebis. At justi pauperis, & mali divitis sors longè diversa. Lazarus in sinum Abrahæ, in locum quietis & sempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur: en quò ducit via angusta, per quam incessit. Dives à Dæmonibus in inferno sepelitur; en quò ducit via spatiosa, per quam ambulavit, en quò ducit vita mollis & voluptaria; en quò ducit amor divitiarum, superbia, luxus, immisericordia erga pauperes; en quò ducit destituta virtutibus prosperitas. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.... Væ qui opulenti estis in Sion.... Ingredientes pompaticè domum Israel.... Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Job. 21. 13. Amos 6. Morte Lazari & Divitis mutatæ sunt utriusque vices: innotuit omnibus, uter fuerit verè dives, uter egenus & pauper; quòdque Lazarus opulentissimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim actores in scena, Regum ac Ducum personas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophistarum ac Militum assumentes ingrediuntur, cùm ipsi nihil horum sint: sic sanè & in præsenti vita paupertas ac divitiæ nihil aliud sunt, quàm personæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris ex iis, qui inferiùs ludunt, personam gerentem Regis, non judicas eum beatum; neque Regem esse credis, S.Chrys. ibid.

dis, imò nec ipſe optaveris eſſe talis ; nec ipſum magnifacis ob veſtem preтioſam, ſed ob conditionis permanentis vilitatem deſpicis : ſic in hoc mundo velut in theatro ſedens , & quaſi in ſcena ludentes ſpectans , ubi videris complures divites , ne putes verè divites eſſe , ſed divitum perſonis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque eſt , qui divitias terrenas habet, in malum ſuum ſcilicet congregatas , nec afferentes ſatietatem , ſed inflammantes cupiditatem . Detrahe illi perſonam , conſcientiam conſidera, ſerutare animum : graviſſimam illic invenies virtutis inopiam , omniumque hominum abjectiſſimum & indigniſſimum reperies . Detrahetur autem divitibus perſona ſeu larva , qua in hac vita induti ſunt, coram Dei tribunali ; & apparebunt, quales ſunt in animo , egeni , miſeri , ſpurci , fœtidi , nudi , horribiles . *Quia dicis: Quòd dives ſum & locupletatus , & nullius egeo: & neſcis , quia tu es miſer & miſerabilis , & pauper , & cæcus , & nudus . . . . Eſt quaſi dives , cùm nihil habeat : & eſt quaſi pauper , cum in multis divitiis ſit . Redemptio animæ viri , divitiæ ſuæ .*

Apocal. 3. 17. Prov. 13. 17.

23. *Elevans autem oculos ſuos , cùm eſſet in tormentis , vidit Abraham à longè , & Lazarum in ſinu ejus .* Infernus carcer eſt , mortis ſecundæ locus, centrum tormentorum . Quicquid in omni ſuppliciorum genere acerbum eſt, aut cogitari poteſt, Dei juſtitia in infernum congeſſit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur , quos in terra & rebus terrenis defixos ſemper habuerunt, dum in hunc mundo viverent. Felicem juſtorum ſortem agnoſcunt , ad incrementum ſupplicii , cumulumque deſperationis. Sic Dives epulo , quò acerbiùs excrucietur , cernit Lazarum in ſinu Abrahæ ſuaviter quieſcentem. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiſo ejecto , ex adverſo Paradiſi ſedes aſſignavit , quo creber ejuſdem conſpectus conceptum dolorem ſubinde inſtauraret , eaque ratione bonorum, è quibus exciderat , jacturam magis ſentiret : ita Lazarum , ad cruciatum illius augmentum , divitis hujus aſpectui objecit . *Vidit Abraham à longè , & Lazarum in ſinu ejus .* Fruſtra reſpicit Lazarum ſurſum , qui ante deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus ait Propheta: *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram .* Longè illi erat Abraham , cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham divitiarum conſortem , ſed inhumanitatis exortem. Abraham dives, ſed plus humanitate , quàm cenſu: Dives epulo inhumanitate inſignior , quàm divitiis . Abraham ſibi peregrinus, civis hoſpitum fuit: Dives epulo palatia poſſidens , tectum pauperi negavit. Abraham ſervos ſuſcipiens , Dominum recipere meruit : Dives epulo ſingulari pauperi negans micas , ſtillam refrigerii perdidit.

Titus Boſtrorum Epiſcopus , in hunc locum .

S. Petrus Chryſolog. ſer. 66.

Pſal. 16. 11.

24. *Et ipſe clamans , dixit: Pater Abraham , miſerere mei , & mitte Lazarum , ut intingat extremum digiti ſui in aquam , ut refrigeret linguam meam , quia crucior in hac flamma . . . .* Superbus *temporis , mendicus inferni . Pauper enim ille perveniebat ad micam : ille verò non perveniebat ad guttam .* Mortuus eſt dives , & ſepultus in inferno. *Si ſic moriuntur ſuperbi rerum ſuarum conſervatores , & nihil inde pauperibus largientes : quomodo moriuntur , qui rapiunt res alienas !* Mitte Lazarum , ut refrigeret linguam meam , quia crucior in hac flamma . *Quaſi reliquum corporis ab incendio haberet immune : ſed lingua plus ardet , quæ , miſericordia ut fieret , jubere neglexerit. In lingua majus ſentit incendium , quæ maledixit pauperi , miſericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima eſt , quæ derogando pauperi , pauperis blaſphemavit Auctorem .* Similia tormenta divitibus ſuperbis & immiſericordibus in futuro ſæculo parata ſunt , ut raptoribus rerum alienarum :

S. Aug. ſ. 102. alias 24. de Verb. Dom.

S. Pet. Chryſ.

rum: *Siquidem & hoc rapina est, non impartiri de suis facultatibus*. Hinc Dominus Judæos increpans per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum suum, & non intulistis decimas; sed rapina pauperis est in domibus vestris*. Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea, quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus, quòd res pauperum possident, etiamsi paterna hæreditate obvenerint; etiamsi undecumque aliundè collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere*: Sive, ut habet alia Versio, *Ne spolies vitam pauperis*. Qui autem spoliat, aliena tollit. Et spoliatio verè dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Discant igitur divites, qui eleemosynam pro facultatum suarum ratione non faciunt, quòd supplicio afficientur, non secus ac qui aliena rapuerunt. Pecuniæ enim Domini sunt, undecumque eas collegerimus: & illis plura possidere concessit, non ut in luxum, ludos, splendidas epulas omnemque mollitiem effundant, sed ut egentibus distribuant. Quemadmodum enim receptor quispiam, qui regias pecunias accepit, si neglexerit iis, quibus jussus est, distribuere, & in proprias delicias consumpserit, damnatur peculatus, & gravissimas dat pœnas: ita divites receptores sunt Dominicarum pecuniarum, quas distribuere jubentur conservis egentibus. Quamobrem si quid ampliùs, quàm postulat necessitas sua & suorum, necessitas (inquam) vitæ statusque, in proprios ac domesticos sumptus expenderint, gravissimas in futuro sæculo pœnas dabunt. *Non enim sunt ipsorum, quæ possident* (superflua) *sed conservorum. Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut fiant nostra. Quomodo autem illis parcemus tamquam alienis? Si illas non in usus supervacuos insumpserimus, sed pauperibus erogaverimus.*

S. Jo. Chrys. orat. 2. de Lazaro. Malach. 3. 10. secundum Versionem Græcam.

25. *Et dixit illi Abraham: Fili; recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris*. Vix aliquis ita desperatè malus est, ut bonum aliquod opus non faciat: ideò & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfectè justus est, ut non peccet: ideò & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium, his verbis Divitem compellans: *Recepisti bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala*: id est, si quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepisti, deliciis affluens & divitiis. Et si quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopia, ulceribus. Ambo nudi ad Dei tribunal pervenistis; ille peccatis, tu justitia. Quamobrem hic æterno solatio; tu sempiternis suppliciis cruciaris. Cùm igitur aliquem videris improbam vitam agentem, nec acerbi quidquam & adversi in hoc mundo patientem, ne beatum illum putes; sed defle potius & deplora, velut tristia omnia & acerba in futuro sæculo perpessurum; quæ sors divitis epulonis fuit. Rursus ubi videris aliquem virtutis studiosum, innumeris in hac vita affligi molestiis, felicem existima, ut qui & hic omnia peccata sua diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum evenit Lazaro. *Hæ sunt scilicet viæ, quas Deus humanæ vitæ assignavit, in quibus singulis & bona ostendit & mala, sed ordine præpostero atque converso. In una enim monstravit temporalia priùs mala cum æternis bonis, qui est ordo melior: in altera temporalia priùs bona cum æternis malis, qui est ordo deterior: ut quicumque præsentia mala cum justitia delegerit, majora & certiora consequatur bona, quàm fuerunt illa, quæ sprevit: quisquis autem præsentia bona præposuerit justitiæ, in majora & longiora incidat mala, quàm fuerunt illa quæ fugit.*

S. Chrysost. orat. 3. de Lazaro. Leo. lib. 6.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua. Hæc ergo vita quam vides,

S. August. ser. 41. aliàs 11. ex editis à Sirmondo.

" non est tua. Percepisti bona tua. Hæc ergo, quæ de longinquo suspiras desiderans, non sunt tua. Percepisti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua existimasti: alia non credidisti, non sperasti: percepisti illa in vita tua. Illam enim solam vitam tuam putasti, quando post mortem nihil futurum sperasti: nihil triste timuisti. Percepisti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *sua*, sed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Bona sua non percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem non additum est, *sua*; sic nec hoc additum est, *in vita sua*. Alia enim erat vita ipsius, quam sperabat in sinu Abrahæ. Nam hic mortuus erat, hic non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apostolus, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo, Dives, apud inferos desideras, quod cùm divitiis fruereris, non sperasti? Nonnè tu es ille, qui pauperis contemptor Moysen Prophetam irridebas? Noluisti ergo fidem possidere cum proximo in paupertate ejus, modo frueris bonis ejus? Irrisisti eum, quando audisti, *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut & bonis ejus perfruaris*. Modò vides longè bona ejus, & non cum eo possides. Ventura enim erant illa bona, ventura invisibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi dolere posse, & non posse tenere.

Coloss. 3.3.

Eccl. 22.28.

S. Petrus Chrysolog. serm. 65.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c. Pauper dives vulnere, censu nudus, exutus corpore, vestitus pœnis, " animam quam solam non tegebant vulnera, Deo in hostiam jugiter offerebat. Hinc est, quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro siti refrigerii fontem, pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas; & quem divitis angulus non cepit, sinus divinæ consolationis includit. Tu dives, fulgens quondam purpura, nunc tegere fimo: pro coccino vestire flammis, pro molli discubitu sustine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœna, copias inopia compensa, ebrietates siti digere: pro odoribus aspergere fœtore. Ista enim tibi despiciendo pauperem taliter tu mutasti.

26. *Et in his omnibus, inter nos & vos magnum chaos firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, seu beatitudinis æternæ, quæ Deus est, privatio: *Cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu ejus*. 2. Pœna sensus, ignis supplicium: *Crucior in hac flamma*. Utraque æterna & sine fine. Nullum cœlum inter infernumque commercium. Nulla inter Sanctos & reprobos post mortem societas. Permanens & inamissibilis illorum beatitudo, ex qua se numquam excidere posse certissimè sciunt: æterna istorum pœna, ex qua se nunquam evadere posse noverunt. A Christi corpore æternùm separati, à Sanctorum societate æternùm exclusi: tormentorum loco æternùm alligari, in stagno ignis & sulphuris sine fine cruciandi. Nulla spes redemptionis. *Magnum chaos inter nos & vos firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*. Sanctorum scilicet animæ, quamvis misericordes, tunc tamen Dei justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Ipsæ quippè Judici concordant, cui inhærent; & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantùm illos tunc à se videbunt extraneos, quantùm

S. Greg. M. hom. 40. in evang.

& ab

& ab eo, quem diligunt, Auctore suo conspiciunt repulsos. Nec injusti ergo ad beatorum sortem transeunt, quia damnatione perpetua constringuntur: nec justi ad reprobos transire possunt, quia electi jam per justitiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur.

27. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Perversus & inordinatus amor; quo reprobi consanguineos suos vel alios dilexerunt, in eis permanet, ut magis torqueantur. Pars damnationis est ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos malè dilexerunt, quos malis exemplis suppliciorum suorum consortes fecerunt. Dives qui consanguineis suis divitias reliquit, instrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immisericordis erga pauperes animi præbuit exempla, graviùs inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum suarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo supplicat, ut mittat Lazarum ad fratres suos commonefaciendum, ne & ipsi in hunc locum tormentorum veniant. Verùm nulla desideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia sola charitas impetrat, quod postulatur. *Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Impudenter præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam nihil providit. Putas, quòd quinque fratribus tuis sufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus suis, toto clamans corpore nihil profecit?

S. Petrus Chrysolog. ser. 122.

29. *Et ait illi Abraham: Habent Moysem & Prophetas, audiant illos.* 30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* 31. *Ait autem illi: Si Moysem & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent*. Vidit Dives sibi negatam misericordiam, quia ipsam negaverat. Vidit, quòd verum esset, *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam*. Et qui noluit suo tempore pauperis misereri, fratrum suorum serò misertus est. Ille qui cum fratribus suis solebat irridere Prophetas, & (ut verisimile est) de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus dicere solebat: Quæ vita post mortem; quæ memoria putredinis; qui sensus cineris? Omnes illuc feruntur, sepeliuntur; quis inde reversus auditus est? Recolem hæc verba sua; propterea volebat Lazarum redire ad fratres suos, ut jam non dicerent, Quis inde reversus est? Et ad hoc aptè dignèque responsum est. (Videtur enim fuisse Judæus, & propterea dixisse, *Pater Abraham*.) *Si Moysen & Prophetas non audiunt, nec si quis à mortuis resurrexerit, credent*. Impletum est in Judæis, quia Moysen & Prophetas non audierunt, nec Christo resurgenti crediderunt. Nonnè hoc illis ante prædixerat? *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit*.

S. Aug. ser. 41. alias 11. ex editis à Sirmondo.
Jacob. 2. 13.
Joan. 5. 46.

Si Moysen & Prophetas non audiunt, &c. Major Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti. Omnis enim mortuus, servus est: quæ verò Scripturæ loquuntur, verba sunt Domini. Proinde etiamsi mortuus reviviscat, etiamsi Angelus è cœlo descendat, maximè & præ omnibus credendum est Scripturis. Nam Angelorum, hominumque mortuorum pariter ac viventium Dominus illas condidit. Præterea, illos qui desiderant, mortui illuc redeant, fidem eorum, quæ in altero sæculo aguntur, facturi, supervacanea quærere, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonstratur. Gehenna non videtur incredulis: credentibus enim perspicua est, & manifesta. Tribunalia videntur, quotidieque audimus, quòd ille supplicio affectus est, illius proscripta bona, alius operatur in fodinis, alius vivus combu-

S. Chrysost. Orat. 4. de Lazaro.

„ ftus eſt, alius alio ſupplicii genere periit: & tamen hæc cùm audiunt ma-
„ li, facinoroſi, malefici, non emendantur. Multi frequenter in criminibus
„ deprehenſi, poſtea quàm pœnam effugerunt, perfoſſoque carcere elapſi ſunt,
„ eadem rursùs, & multò graviora crimina perpetrant. Ne igitur quæramus
„ audire à mortuis, quæ multò clariùs quotidie nos ſacræ literæ docent.
„ Nam ſi noviſſet Deus, quòd mortui excitati viventibus eſſent ad ſalutem
„ profuturi, id nequaquam omiſiſſet, qui cuncta nobis utilia procurat. Ad
„ hæc, ſi aſſiduè erant excitandi mortui, nobiſque renuntiaturi, quæ in al-
„ tera vita geruntur, hoc ipſum progreſſu temporis fuiſſet contemptum: per-
„ verſa etiam dogmata facilè diabolus inveхiſſet. Potuiſſet enim frequenter
„ oſtendere phantaſmata & inania ſimulacra, aut ſubornare, qui mortem ac
„ ſepulturam ſimularent, ac ſe rurſus oſtenderent quaſi à mortuis excitatos,
„ ac per illos, quæcumque vellet, perſuadere deluſis hominibus: quemad-
„ modum Pſeudoprophetas, Pſeudoapoſtolos, Pſeudochriſtos excitavit, ut ho-
„ mines in errorem pertraheret. Sed Deus præcluſit illi viam ad has inſi-
„ dias, noſtrique miſertus, non permiſit, ut mortui propterea reſurgerent,
„ ut quæ in altera vita aguntur, hominibus nuntiarent: docens nos, ut
„ Scripturis potiùs credamus, quàm cæteris omnibus teſtimoniis. Deus nam-
„ que res multò clariores, illuſtrioreſque, quàm ipſa foret reſurrectio mor-
„ tuorum, nobis commonſtravit: orbem convertit univerſum, errorem abe-
„ git, veritatem induxit, per homines piſcatores & viles hæc omnia per-
„ egit.

Moyſen & Prophetas habemus; Chriſtum, quod majus eſt, & Apoſtolos; audiamus illos: Scripturas legamus, ut Epiſtolam omnipotentis Dei ad nos miſſam, ſumma cum veneratione, fide, obedientia. Secundùm illas ſentiamus, ſecundùm illas vivamus. In omnibus dubiis, anguſtiis, languoribuſque noſtris, ad Scripturarum divinum lumen oculos mentis convertamus, adoranda verba Scripturarum meditemur, ut *per conſolationem Scripturarum ſpem habeamus*. (Rom. 15. 4.) Qui Scripturæ non credit, Chriſti & Apoſtolorum miracula referenti, & credendi ac rectè vivendi regulam continenti, nec miraculis crederet. Filius Dei de cœlis deſcendit, ut Evangelium ſuum, ut pœnitentiam, ut Regnum cœlorum nobis prædicaret: mortuus eſt, & ab inferis, quò deſcenderat, reverſus, reſurrexit, ut ſuam prædicationem confirmaret. Fruſtra quis ſibi perſuadeat, illos qui pœnitentiam non agunt Chriſto prædicante, & prædicationem ſuam tam invictis argumentis, & ſignis confirmante, pœnitentiam acturos, ſi vel Angelus de cœlo, vel mortuus è tumulo prodiret, ejus neceſſitatem incredulis annuntiaturus.

Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos. Divinarum Scripturarum lectioni aſſiduè vacare Chriſtiani homines debent. Neque verò quiſquam va-
„ nas illas & abſurdas excuſationes prætexat. Ego forenſibus cauſis affixus
„ ſum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alo libe-
„ ros, familiæ curam gero, ſæcularis homo ſum; non eſt meum legere
„ Scripturas, ſed eorum, qui mundo valedixerunt, qui ſolitudinem petie-
„ runt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non eſt tui negotii Scrip-
„ turas evolvere, quoniam innumeris curis diſtraheris? Imò tuum magis eſt,
„ quàm illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præſidio, atque
S. Io. Chryſ. Orat. 3. de Lazaro. „ vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam Monachi quidem à foro ſo-
„ renſibuſque negotiis liberi, quique in deſerto fixere tuguriola, neque
„ cum quoquam habent commercium, velut in portu tuti, tranquillè Deo
„ ſerviunt. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumeriſque pec-
„ catis obſtricti, opus habemus perpetuo jugique Scripturarum ſolatio. Illi
pro-

procul à conflictu sedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi verò, quia perpetuò stas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus est remediis, ut quem & uxor provocat, & filius contristat, atque ad iram commovet, & cui insidiatur hostis, & invidet amicus, & vicinus insectatur, & commilito supplantat, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum affert, & prosperitas inflat, & adversitas contrahit. Variæ iracundiæ, variæ curarum, variæ perturbationis, variæ mœroris, variæ jactantiæ, variæ tumoris occasiones nos undequaque circumvallant, innumeraque ex omni parte tela volitant: unde necesse est, indesinenter à Scripturis arma sumere . . . Carnis concupiscentiæ acriùs insurgunt adversùs eos, qui in hominum vivunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obscœnum per aures ingressum demulcet, ipsorumque sæpè turbat rationem, & arte modulata cantiuncula constantiam animi labefacit. Opus igitur habemus divinis remediis, quò & acceptis vulneribus medeamur, & ea quæ infligi possunt, prohibeamus, eminùs venientia diaboli spicula exigentes, depellentesque per assiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri potest, ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetuò versetur in lectione spirituali. Imò præclarè nobiscum agitur, etiamsi perpetuò hujus medicamenti participes, aliquando salutem consequi possimus. Quòd si quotidie vulneremur, medelam verò nullam adipiscamur, quæ fuerit spes salutis? Nonnè vides opifices omnis artis instrumenta habere parata & integra; quamvis compellat fames, affligat inopia, omnia sustinere potiùs, quàm illa vendant, potiùs mutuum accipere ad usuram, quàm illa oppignerent? Norunt enim, quòd illis divenditis vel oppigneratis, ars ipsis inutilis futura sit; illis autem manentibus, contractum æs alienum dissolvere aliquando possint, artem exercentes suam. Hoc fanè animo simus oportet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, *Omnisque Scriptura divinitùs inspirata*, [2.Tim. 3.16.] *& utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. Et quemadmodum opifices per artis instrumenta sua, quicquid faciendum susceperunt, perficiunt: sic & nos per sacros libros animam nostram quodammodo fabricamus, depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Et artifices quidem formam rebus corporeis addunt, sed vasorum materiam arte sua immutare non possunt: Tu verò ligneum vas acceptum, aureum reddere potes Scripturarum lectione: *Vas*, inquam, *in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum*. Sacros igitur libros penès se habeat, legat, meditetur, quisquis salutis suæ studiosus est. Quemadmodum [2.Tim.2.21.] enim arma regalia ædibus, ubi reposita sunt, multam præbent custodiam ac munimen, dum latrones & scelerati eas aggredi, perfodere, diripere non audent: sic ubicumque fuerint libri spirituales, illinc arcetur vis omnis diabolica, multaque inhabitantibus accedit consolatio: quandoquidem ipse sacrorum librorum aspectus segniores nos reddit ad peccandum. Quòd si accesserit diligens lectio, non aliter quàm in sacris adytis rebus divinis initiata Anima repurgatur, meliorq; reddetur, Deo cum ipsa per Scripturam suam colloquente.

Inanis autem est eorum excusatio, qui divinæ Scripturæ lectionem negligunt, quòd eam se non intelligere prætexant. Quis enim historias, miracula, morumque præcepta non intelligit? Non intelligis? (inquis) Quomodo intelligere posses, qui ne leviter quidem inspicere se legere curas?

Sume

„ Sume librum in manus, lege historiam omnem, & quæ per spicua sunt, me„ moria tenens, ea quæ obscura sunt, frequenter percurre. Quòd si lectio„ nis assiduitate sensum eorum, quæ scripta sunt, assequi non valeas, acce„ de ad sapientiorem, vade ad doctorem . . . . . Magna adversùs peccatum „ munitio est Scripturarum lectio : magnum præcipitium Scripturarum igno„ ratio : magna salutis perditio, nihil scire ex divinis legibus : ea res & hæ„ reses peperit, & vitam corruptam invexit, & sursum deorsum miscuit „ omnia. Nam fieri non potest, ut quis sine fructu discedat, qui assiduè, attento, fideli, pioque animo Scripturas Sacras perlegit. Ne testamentum Patris, ne Dei verba, ne cibum animæ, ne vulnerum pharmaca nostrorum, ne armamentarium, in quo gladii & clypei adversùs salutis nostræ hostes pugnaturis necessarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim propter nos scripta sunt.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis

1. 2. ET *ait* Jesus *ad Discipulos suos* : *Impossibile est, ut non veniant scandala*, spectata hominum propensione ad malum, & Dei providentia, qui melius convenientiusque judicavit ex hæresibus, quæ sanam fidei doctrinam adulterant ; ex schismatibus, quæ unitatem scindunt ; ex criminibus, quæ mores corrumpunt, bona elicere, quàm scandala omnipotentiæ suæ vi penitùs impedire. *Væ autem illi, per quem veniunt*, qui scilicet aliis causa est offensionis. *Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod supplicii genus peculiare fuisse videtur Palæstinis) *quàm ut scandalizet unum de pusillis istis* : id est, quàm ut alicui causam vel occasionem det prava doctrina aut malis exemplis, à fide vel divinæ legis observantia deficiendi. Confer cum *Matthæi* 28. 7. & *Marci* 9. 41.

3. 4. *Attendite vobis*. Cavete, ne alicui offensionis & spiritualis ruinæ causa sitis, etiam iis à quibus injuria estis affecti : *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes, ut fratrem, jure naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue ; fortiter quidem, ut vitium expugnes, sed in spiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem : *& si pœnitentiam egerit*, si culpam agnoscat, & veniam petat, dimitte illi. *Et si septies in die*, id est, sæpiùs, frequentissimè, *peccaverit in te, & septies in die* de illata dolens injuria *conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me : dimitte illi*. Confer cum *Matthæi* 18. 15. & 21. cum *Levitici* 19. 17. 18. ubi legimus : *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum*. Et Ecclesiastici 19. 15. 16. 17. 18. *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Non feci : aut si fecerit, non iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit ; & si dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, sæpè enim fit commissio. Et non omni verbo credas. Est qui labitur lingua, sed non ex animo . . . Corripe proximum, antequam comminetis. Et da locum timori Altissimi*.

5. *Et dixerunt Apostoli Domino* : *Adauge nobis fidem*, hoc esse donum Dei humiliter agnoscentes. Explicatione ergo indiget, quod scripsit S. Augusti-

S. Aug. lib. 1. retract. c. 23.

gustinus , cùm Presbyter adhuc esset , in Expositione quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos : *Nostrum est enim credere & velle , illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum Sanctum , per quem charitas diffunditur in cordibus nostris*. Id enim *verum est quidem : sed eadem regula , & utrumque ipsius est , quia ipse præparat voluntatem : & utrumque nostrum , quia non fit , nisi volentibus nobis* (ut ipsemet Augustinus explicat .)

6. Dixit autem Dominus : *Si habueritis fidem sicut granum sinapis* , id est, quæ minima videatur , sed tamen firmam & charitate ferventem , *diceretis huic arbori moro* ; erit in vestra potestate dicere huic arbori : *Eradicare , & transplantare in mare : & obediet vobis* . Confer cum *Matthæi* 17. 19.

7. 8. 9. 10. *Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem* , aratorem , aut pastorem ovium , *qui regresso de agro dicat illi* : qui dicat illi , postquam de agro reversus est : *Statim transi , recumbe* ; Accede , & mecum sede ad mensam . *Et non dicat ei : Para quod cænem* , para mihi cœnam , *& præcinge te , & ministra mihi , donec manducem & bibam* : stes præcinctus (qui mos erat ministrantium servorum in regionibus , ubi vestes oblongæ ferebantur) donec mihi cœnanti ministraveris : *& post hæc tu manducabis & bibes ? Numquid gratiam habet servo illi , quia fecit , quæ ei imperaverat ?* an illi devinctum se putat herus , & gratias agit pro ministerio ? *Non puto* . Non solùm enim quicquid à domino præscribitur , servus agere tenetur , sed omnes operas suas domini sui commodis devovere . *Sic & vos , cùm feceritis omnia quæ præcepta vobis* à Deo , ne illum vobis putetis debitorem : Vobis enim nihil debet ratione operum vestrorum , quæ ipsi debentur omnia , ut supremo Domino ; quamvis ratione promissionum suarum , & ex mera misericordia , vobis æternæ mercedis debitor fit : sed *dicite . Servi inutiles sumus : quod debuimus facere , fecimus* . Præcepta hic non opponuntur consiliis , sed fusiori significatione sumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis , pro omni opere Deo grato , etiam quod spontè fit , ut nostrum in Deum amorem testemur . Et præceptis enim , & consiliis accuratè præstitis , adhuc servos inutiles nos existimare ac profiteri debemus .

11. 12. 13. 14. *Et factum est , dum iret in Jerusalem* , postremò , *transibat per mediam Samariam & Galilæam* : Id est , per ipsa confinia Galilææ Orientalis , & Samaritanæ regionis , non rectà per Samariam , quod alioqui brevissimum erat iter . *Et cùm ingrederetur quoddam castellum* , id est, cùm jam proximè ingressurus esset , *occurrerunt ei decem viri leprosi* (extra oppida enim degebant , procul ab aliorum hominum societate , qui hoc morbo laborabant) *qui steterunt à longè* , ut Lex jubebat , ne alios morbi contagione inficerent . *Et levaverunt vocem , dicentes : Jesu præceptor , miserere nostri . Quos ut vidit , dixit : Ite , ostendite vos Sacerdotibus* : Id est alicui Sacerdotum , ad quos spectabat lepræ judicium . *Et factum est , dum irent* Hierosolymam , concepta recuperandæ valetudinis fiducia , *mundati sunt* . Solemnia Legis in curatione decem leprosorum prævenit , quos tantummodò ire jussos , ut ostenderent se Sacerdotibus , *in itinere purgavit , sine tactu jam & sine verbo , tacita potestate , & sola voluntate ; quasi necesse sit semel remediatore languorum & vitiorum annuntiato Christo , & de effectibus probato , de qualitatibus curationum retractari : aut Creatorem in Christo ad Legem provocari ; si quid aliter , quàm Lege distinxit , ipse perficit ; cùm aliter utique Dominus per semetipsum operetur , sive per Filium ; aliter per Prophetas famulos suos ; maximè documenta virtutis & potestatis ; quæ ut*

Joan. 4. 4.
Joseph. l. 20. antiq. c. 5. & in vita sua.
Levit. 13. 46.
Tertul. lib. 4. contra Marcionem, c. 35.

ut clariora & validiora, qua propria, distare à vicariis fas est . : : *Igitur quoniam ipse erat authenticus Pontifex Dei Patris, inspexit illos secundùm Legis arcanum, significantis Christum esse verum disceptatorem & elimatorem humanarum macularum. Sed & quod in manifesto fuit Legis, præcepit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Cur, si illos ante erat emundaturus? An quasi Legis illusor, ut in itinere curatis ostenderet nihil esse Legem cum ipsis Sacerdotibus? Et utique viderit, si cui tam opiniosus videbitur Christus; imò digniora sunt interpretanda & fidei justiora: Ideò illos remediatos, qui secundùm Legem jussi abire ad Sacerdotes, obaudierant: neque enim credibile est emeruisse medicinam à destructore Legis observatores Legis. Sed cur pristino Leproso nihil tale præcepit? . . . Disce causas. In Samariæ regionibus res agebatur, unde erat & unus interim ex Leprosis. Samaria autem desciverat ab Israele, habens schisma illud ex decem Tribubus, quas avulsas per Achiam Prophetam collocaverat apud Samariam Jeroboam. Sed & aliàs semper sibi placentes erant Samaritani de montibus & puteis patrum . . . Itaque qui & per Amos,* Væ dixerit eis, qui confident in monte Samariæ; *jam & ipsam restituere dignatus, de industria jubet ostendere se Sacerdotibus, utique qui non erant nisi ubi & Templum, subjicitur Samarite Judæo, quoniam ex Judæis salus Israelitæ & Samaritano. Tota enim promissio Tribui Judæ Christus fuit: ut scirent Hierosolymis esse & Sacerdotes & Templum & matricem religionis, & fontem, non puteum salutis. Et ideò, ut vidit agnovisse illos Legem Hierosolymis expungendam, ex fide jam justificandos sine Legis ordine remediavit. Unde & unum illum solutum ex decem, memorem divinæ gratiæ Samaritem miratus, non mandat offerre munus ex Lege; quia jam satis obtulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Domino volente interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddidit Samarites, quando nec Israelites alium Deum usque adhuc didicisset? Cui alii, quàm cui omnes remediati retro à Christo? Ideò*, Fides tua te salvum fecit, *audit: quia intellexerat veram se Deo oblationem, gratiarum scilicet actionem, apud verum Templum & verum Pontificem ejus Christum facere debere*. Ita hunc locum explicat Tertullianus.

15. 16. 17. 18. 19. *Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est*, ac pristinæ sanitati restitutus; *regressus est, cum magna voce magnificans Deum*, ejusque potestatem in Christo agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens; & hic erat Samaritanus. Respondens autem Jesus*, loqui incipiens, *dixit: Nonnè decem mundati sunt, & novem alii ubi sunt? Non est inventus, qui rediret, nisi hic alienigena*. Nemo ex illis decem ad me reversus est, ut gratias pro accepto beneficio ageret, nisi hic Samaritanus alienus à genere Israel. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te salvum fecit*.

20. 21. *Interrogatus autem à Pharisæis, Quando venit regnum Dei*, quando complebuntur, quæ nobis promissa sunt de Messia super nos regnaturo? *Respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione*, cum splendore mundano divitiarum, cum terrena potestate, cum regio satellitio, cum militaribus copiis & triumphali apparatu, ut carnalium hominum oculis observari possit. *Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic*. Non erit, quod dicatur, In illo monte, aut in isto deserto est. *Ecce enim regnum Dei intra vos est*. In medio vestri est Messias, quem expectatis: ejusque dominatio, utpotè spiritualis, in animos hominum per fidem & charitatem exercenda est.

22. 23. 24. *Et ait ad Discipulos suos: Venient dies* persecutionum & tristitiæ,

ßitiæ, *quando desideretis videre unum diem Filii hominis*, vel una die frui præsentia mea visibili, quemadmodum nunc fruimini; *& non videbitis*. *Et dicent vobis*: *Ecce hic*, *& ecce illic* est Christus: multi enim surgent pseudochristi. *Nolite ire*, *neque* illos *sectemini*. Totam Judæorum Gentem in Discipulis suis Christum hic compellasse perspicuum est: *Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo*, *in ea quæ sub cœlo sunt*, *fulget*: *ita erit Filius hominis in die sua*. Sicut fulgur ab una cœli parte in alteram, ab Oriente in Occidentem coruscat; sic ego subitò veniam ad judicium. Alium enim Christi adventum frustra Judæi expectant. Diem autem suum vocat diem adventus sui ad judicium, quia cum gloria & majestate veniet, ut electos suos remuneret, ultionemque de hostibus suis sumat, æternis illos suppliciis addicens. Quia verò Hierosolymorum excidium ultimi judicii typus fuit, hic etiam à Christo prænunciatum intelligi potest. Confer cum *Matthæi* 24. *vers.* 23. 24. 25. 26. *&* 27.

25. *Primùm autem oportet illum multa pati*, *& reprobari à generatione hac*. Antequam adveniat ille dies, oportet me multa pati, & reprobari à populo isto, ut impleatur, quod per Prophetam prædictum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes*, *hic factus est in caput anguli*: *à Domino factum est istud*. Ps.117.22

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et sicut factum est in diebus Noe*, *ita erit & in diebus Filii hominis*. *Edebant*, *& bibebant*; *uxores ducebant*, *& dabantur virgines ad nuptias*, *usque ad diem qua intravit Noe in Arcam*: *& venit diluvium* istius temporis hominibus improvisum & inexpectatum, *& perdidit omnes*. *Similiter sicut factum est* Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot*: ita fiet hominibus tempore secundi adventus Christi. *Edebant & bibebant*, *emebant & vendebant*, *plantabant & ædificabant*: toti erant terrenis curis occupati, toti in voluptates immersi, de Deo minimè cogitantes, ejusq; judicia non reformidantes. *Qua die autem exiit Lot à Sodomis*, *pluit ignem & sulphur de cœlo*: Deus ignem sulphureum in urbes abominandas immisit, *& omnes perdidit*. *Secundùm hæc erit*, ita est, eadem fient, *quo die Filius hominis revelabitur*; in gloria sua conspicuus videbitur. *In illa hora*, *qui fuerit in tecto*, *& vasa ejus*, instrumenta & supellex *in domo*, *ne descendat tollere illa*: *& qui in agro similiter* fuerit, *non redeat retro*, in domum, ut aliquid tollat; sed fugiat sine mora imminens exitium. Hierosolymitanum excidium magis spectat hæc hypotyposis, quàm generale judicium; quamquam & ad illud secundùm sensum moralem referatur. Confer cum *Matthæi* 24. 37. 38. 39. 17. *&* 18. Theophyl. in hunc loc.

32. 33. *Memores estote uxoris Lot*, cogitate, quid illi acciderit: solummodò respexit retrò, & periit. *Quicumque quæsierit animam suam salvam facere*, id est, semetipsum ab imminentibus periculis eximere, vitamque conservare suam, deserendo fidem, aut Christianæ professionis officia, *perdet illam*, seipsum perdet: *& quicumque perdiderit illam*; quicumque vitam suam certo periculo exposuerit pro Deo, *vivificabit eam*: veram æternamque vitam sibi procurabit. Confer cum *Matthæi* 10. 39.

34. 35. *Dico vobis*, *In illa nocte*, tempore scilicet adventus Christi ad judicium, quod sanctis dies erit lætissima; reprobis verò nox horrenda, æternæ noctis initium: tempore illo calamitoso, *unus assumetur*, è periculo educetur velut apprehensa manu, *& alter relinquetur*, communi exitio *involvendus*. *Duæ erant molentes in unum*, *una assumetur*, *& altera relinquetur*: *duo in agro*, *unus assumetur*, *& alter relinquetur*. Confer cum *Matth.* 24. 40. *&* 41.

36. 37. *Respondentes dixerunt illi* Discipuli : *Ubi, Domine?* quò assumentur? Qui dixit illis : *Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ* : In aera ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mundi partibus, ex omnibus locis & gentibus assumentur & congregabuntur, sicut aquilæ ad cadaver, æternæ fœlicitatis pabulum in me & per me habituri.

Sensus Moralis.

1. 2. *Impossibile est, ut non veniant scandala: væ autem illi, per quem veniunt, &c.* Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus est Christus, occasionem ruinæ præbet prava doctrina, pravis consiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum insuper fit particeps reusque peccatorum. Huic satius esset, gravi supplicio vitam finire temporalem corporis, quàm perpetuam Animæ mortem sibi aliisque inferre publico peccato & scandalo, quod spiritale homicidium est. *Pusilli* sunt & infirmi, qui scandalizantur levi de causa : verumtamen illorum infirmitati consulendum fraterna charitate, quantum possibile est; & ab iis abstinendum actionibus, aut verbis, qui illis forent offendicula. Si tamen de veritate, aut de opere virtutis scandalum sumitur, melius est, ut permittatur scandalum nasci, quàm ut veritas relinquatur. Non enim pusillorum seu infirmorum, sed Pharisæorum, sive inimicorum veritatis & justitiæ scandalum illud est; nec datur fratribus occasio ruinæ, sed illi soli sibimeripsis ruinæ causæ sunt, illa in perniciem suam vertentes, quæ ad eorum conversionem, vel spiritalem profectum & ædificationem destinata erant & ordinata. Christianus quilibet regnum peccati cùm in se tum in aliis destruere debet, ut bonus Miles Christi. Væ illi, qui regnum peccati prava doctrina, consiliis, auctoritate, exemplis stabiliens & propagans, diabolo militat.

Ven. Beda.

3. *Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Parum est charitati nullam offensionis occasionem præbere fratribus; ipsorum etiam saluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipsis illatæ condonandæ sunt. Ignoscendum est fratri, ut tibi ignoscatur. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis si quis adversùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ea conditione Deus nobis peccata dimittit, ut proximis, quod adversum nos peccaverant, dimittamus. Ea conditio in Oratione Dominica expressa est: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit causam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, advocatus est tuus; si mentiris, testis est: si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde nostro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor nostrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipso & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipsis attendamus, ne qua subrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur, non curaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite. *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in* ...

Coloss. 3. 12. 13.

S. Aug. serm. 114.

Gal. 6. 1. 2. 3.

aliquo delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Nullum charitati & misericordiæ erga fratres modum ponamus: siquidem quotidie in multis Deum offendentes, ingemus, ut nullum suæ erga nos misericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, nostræ erga fratres bonitatis, benignitatis & patientiæ lex & mensura esse debet. *Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, ut neque difficilis venia, nec remissa sit indulgentia; ne quem vel austera percellat invectio, vel conniventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apostolus ait: *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* S. Ambr. lib. 8. in Luc. n. 21. 2. Thess. 3. 15

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maximè necessaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falsaque ultionis voluptas sacrificanda est charitati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides est donum Dei. Hanc ille solus augere potest, qui dedit. Hinc Apostoli Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, ut non montes transferamus; sed ut parvas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; easque in mari pretiosi sanguinis tui submergamus. S.Gregor. M. l. 22. Moral. c. 14.

10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cùm toti simus Dei jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere possumus. Deinde nihil boni operari, imò ne cogitare quidem possumus ex nobis, sed pia desideria, recta consilia, & justa omnia opera à Deo sunt. In nobis sine nobis bonam voluntatem operatur, ut incipiens; idemque volentibus cooperatur, ut perficiens. Præterea, nemo est cui non plurima peccata sint condonata. Igitur nemo tantum præstare potest, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit, quòd in multis quotidie offendimus omnes, in ipsisque operibus bonis multi defectus subrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miseratione. Nullum ergo præmium à Deo mereremur, si nobiscum summo jure agere voluisset. Quòd autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum est misericordiæ, qua Deus nos evexit ad dignitatem filiorum suorum. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit* (inquit S. Cyprianus.) *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc Salvianus: *Non offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu. Totum ergo peccator aliquis oblaturus est? Imo nihil, si non cum fide: imò nihil, si non cum ambitu* (id est, supplici devotione) *imò nihil, si non cum prece: imò nihil, si non hoc animo, ut hoc ipsum inter præcipua Dei beneficia reputet, quòd animum offerendi dedit.* Rom. 11. 35. Salv. lib. 1. ad Eccl. Cathol.

Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Quis Christianorum omnia, quæ præcepta sunt, facit? Non ergo servi dumtaxat inutiles, sed servi iniqui sumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem Leprosi, qui steterunt à longè.* Lepra peccati nos à Deo longè removet. A Christi corpore separatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum

est,

est, Christo capiti non conjunctum, nec ejus vita vivens. Ad illum accedere incipit, si se indignum agnoscat, qui accedat; si stet à longè, divinam misericordiam humili oratione imploret. Magna voce, desiderio & charitate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum est per Jesum Christum Magistrum & Salvatorem nostrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ scilicet ac cupiditatis, gratiæ suæ luce & charitatis infusione sanet; *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri*. Ad Sacerdotes ac Pastores, Pœnitentiæ & reconciliationis Ministros subinde se conferat peccator, secundùm Christi præceptum: eis lepram suam ostendat, peccata confiteatur, qui scientiam habeant discernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta, nisi perfectè mundatos, & in quibus nulla mali vestigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occasiones peccandi adhæsio remaneat. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus*. Accepta denique reconciliationis gratia, caveat peccator, ne ingrati animi vitio se reddat divinis beneficiis indignum, Liberatori suo gratias agat, & ad pedes ejus prostratus, illum adoret atque glorificet, ut ille Evangelii Samaritanus; & dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia ejus præveniet me*.

Psal. 58.10.

17. 18. *Nonnè decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Non est inventus, qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena*. Decem Leprosi omne genus humanum designant lepra peccati infectum, & extra cœlestem Jerusalem propter immunditiam constitutum, & procul à Deo stans. Et hoc ipsum procul stare, speciem habet supplicandi. Misericordi enim & volenti omnibus benefacere, magna occasio est ad miserendum, nullum videre participem suæ bonitatis. Propter hoc enim inclinavit se, ut sanaret eos, qui tam malè habebant. Quamvis autem omnem naturam sanaverit lepra infectam, pro omnibus & incarnatus & mortuus: attamen Judæi, quamvis à Domino mundati fuissent à lepra peccati, ingrati fuerunt, & non aversi sunt à via vanitatis suæ, ita ut darent gloriam ei, qui salvos eos fecerat, hoc est, ut crederent ei, quòd cùm Deus esset, extremam passionem tulerit: *Hæc enim est gloria Dei, caro & crux*. Hi igitur incarnatum & crucifixum Dominum gloriæ non sunt confessi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum, qui mundaverat, & glorificavit eum credendo, quòd tam misericors & potens sit Dominus, ut & propter nos vilissima tulerit, quod est misericordiæ; & cùm pertulerit, nihil incommodi in suam naturam acceperit; quod potentiæ est.

Theophyl. in hunc locum.

20. *Ecce regnum Dei intra vos est*. Volenti semper adest regnum Dei. Regnum enim Dei est Angelorum more vivere. Tunc enim verè dicitur regnare Deus, quàndo nihil mundanum in Animabus nostris versatur, sed omninò aliter vivitur, quàm mundus solet. Hanc autem vitam intra nos habemus, hoc est, quando voluerimus. Non enim longo tempore, neque longa peregrinatione est opus; sed prope nos est & fides, & post fidem divina vita. Hinc Apostolus ait: *Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus*. Credere enim, & secundùm fidem ambulare, sicut dignum est vocatione, intra nos est.

Theophyl. in hunc locum.

Rom. 10.8.

26. 28. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis . . . . Similiter sicut factum est in diebus Loth*, &c. Deploranda cæcitas & socordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore sunt occupati, & terrenis curis penitùs immersi; de futuro sæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quasi ad edendum & bibendum, ad-

ad emendum & vendendum, ad plantandum & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domesticam amplificandam, tantùm creati essent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino sistuntur imparati, & in stagnum ignis & sulphuris detruduntur, æternùm cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evasuros præsumatis, quia tam nefaria fortè non committitis peccata, ac homines qui temporibus Noe vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque existimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt. *Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus* (inquit S. Augustinus) *usitata verò, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omninò claudi contra se faciant regnum Dei, sæpè videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, ò Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus!* Ad pœnitentiam igitur velut ad Arcam mysticam confugiamus: eam amplectamur, ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus mersos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo extra Sodomam nos trahenti, id est, gratiæ Dei pareamus. Deseramus citò peccandi occasiones, societates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expositi. *Secundùm hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur*. In foribus est; improvisus adveniet. Statutum est omnibus semel mori. Post hæc autem judicium. Nescimus, quando venturus est Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro*. Qui in summis est virtutibus, ne descendat propter temporale aliquod, & excidat à suo fastigio; sed resistat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, similiter non revertatur ad ea, quæ post se. Nam eum, qui in agro est, hoc est, mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea, quæ post se; sed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*.

S. Aug. locus hic a Vener. Beda citatus.

Tertull. lib. de Pœnit.

Theophyl. in hunc loc.

Luc. 9. 61.

℣. 32. *Memores estote uxoris Loth*. Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth*. Et ipsa in via jam liberata de Sodomis, retrò respexit; ibi remansit: facta est statua salis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & transi: attende respicientem retrò, & tu in anteriora extentus esto, sicut Paulus. Quid est, non respicere retrò? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideò fueris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Qui idem Apostolus dicit: *Superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*.

S. August. Enarrat. in Psal. 69.

Philip. 3. 13.

2. Tim. 4. 8.

Mementote uxoris Loth. Omnes spectat istud Domini Jesu monitum. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco suo, quò pervenerat, retrò respexit. Vidua quæ jam sic permanere voverat, voluit nubere, hoc voluit, quod licuit ei quæ nupsit: sed illi non licuit, quia de loco suo retrò respexit. Virgo est castimonialis, jam dicata Deo; habebat & cætera, quæ verè ornant ipsam virginitatem, & sine quibus illa virginitas turpis est: Quid si enim sit corpore integra, & mente corrupta? Quid est quod dixi? Quid si nullus tetigerit corpus, sed si fortè ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam vovisset, nupsisset, non damnaretur: elegit aliquid melius, superavit quod ei licebat, superbit, & illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere liceat, antequam voveat, superbire numquam licet. O tu virgo Dei nubere noluisti, quod licet: extollis te, quod non licet. Melior vir-

S. August. enarrat. in Psal. 75.

go

„ go humilis, quàm maritata humilis; sed melior maritata humilis, quàm „ virgo superba. Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, „ damnatur; sed quia jam antecesserat, & fit uxor Loth respiciendo retror- „ sum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gra- „ dus meliores: quia non ista ideò loquimur, ut non voveatis; sed ut vo- „ veatis & reddatis: *Vovete & reddite Domino Deo nostro*. Quia audisti, *Red-* „ *dite*, non vis vovere? Ergo vovere volebas & non reddere? Imò utrum- „ que fac. Unum fit ex professione tua, aliud ex adjutorio Dei proficietur. „ *Aspice eum qui te ducit, & non respicies retro, unde te eduxit. Qui te* „ *ducit, ante te ambulat; unde te eduxit, post te est. Ama ducentem, & non* „ *te damnat retro respicientem*.

Psal. 44.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. Dicebat autem Jesus *parabolam ad illos*, ad Discipulos & eos qui illum sequebantur: *Quoniam oportet semper orare, & numquam deficere*. Quæ quidem parabola eò spectabat, ut assiduè & perseveranter orandum esse doceret, nec despondendum esse animum præ tedio, aut impetrandi desperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, nec homines reverebatur*: & timore Dei, & hominum pudore vacuus, cui nec conscientiæ cura, nec famæ: *Vidua autem quædam erat* deserta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebrò *ad eum, dicens*: *Vindica me*, id est, defende me *ab adversario meo*: ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo: *Et nolebat* illam ab injuria tueri, *per multum tempus*. *Post hæc autem*, cùm sæpiùs illum adiret gemens vidua, *dixit intra se*: *Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id est, etsi neminem verear; *tamen, quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam*; injuriam quam ipsi infert adversarius, propulsabo, jus illi dicam: *ne in novissimo veniens sugillet me*; ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & fortè maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite, quid Judex iniquitatis dicit*. Non conferuntur hoc loco paria, sed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quantò magis à Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam misericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis suis quos diligit, quorum preces ipsi molestæ non sunt, quamvis die ac nocte ad illum clament, sed gratæ? Semper-ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum*. Brevi, opportuno tempore secundùm providentiæ & justitiæ suæ legem, illos à persecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in nationibus, ad liberandum electos suos, *putas, inveniet fidem in terra?* id est, in hominibus; Fidem hic intelligit cum pia fiducia & charitate conjunctam, quæ ad perseveranter orandum excitat. Hac interrogationis figura raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invalescet filius iniquitatis, ut etiam, si possibile esset, seduceret electos. In raris enim solet hujusmodi interrogandi figura uti,

Theophyl. in hunc loc.

uti, ficut & cùm dicit: *Quis putas fidelis & prudens servus?* Atque hoc loco idem fignificans, quòd pauci numero erunt, qui erga Deum & inter se fidem fervabunt, hac interrogatione ufus eft. Meritò autem fermoni de oratione fermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac bafis eft files. Nifi enim crediderit homo, quòd hoc quod petit, accepturus fit in fuam utilitatem, vana eft oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) charitate formata & animata: *quoniam enim abundavit iniquitas, refrigefcet charitas multorum.* Matth.24.12.

9. 10. 11. 12. *Dixit autem & hanc parabolam ad quofdam, qui in se confidebant tamquam justi*, plus æquo fibi placentes, & fiduciam ponentes in fanctimonia & virtutibus, quibus fe præ aliis falsò exiftimabant, *& afpernabantur cæteros*, tamquam homines nullius pretii: Confequens enim eft, ut aliena deprimat, qui fua miratur. *Duo homines afcenderunt in Templum*, (quod in monte fitum erat) *ut orarent; unus Pharifæus, & alter publicanus. Pharifæus ftans* in atrio Ifraelitarum, *hæc apud fe orabat*, fic intra fe ipfum loquens, Deum compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non fum ficut cæteri hominum*, id eft, ficut omnes præter me, *raptores, injufti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id eft, nec etiam ut ifte publicanus, profeffione peccator: *Jejuno bis in Sabbato*: Jejunare confuevi bis qualibet hebdomade. Hebdomada fcilicet à fabbato incipiens & in fabbatum defi ens, à præcipuo die nomen fumebat. Unde prima dies hebdomadæ, *Una fabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præfcripti non erant, fed fponte fufcepti & obfervati, nempè dies fecundus & quintus, feu dies Lunæ & Jovis: quòd Mofem die quinto Montem confcendiffe, & fecundo defcendiffe, Traditiones Judaicæ ferrent. *Jejuno bis in fabbato*: Ab adulterio adeò fum alienus, ut carnis petulantiam fingulis hebdomadibus bidui jejunio compefcam. *Decimas do omnium quæ poffideo*: Tam longè abfum à rapina, ut folvam decimas non folùm frugum & fructuum terræ, fed & minorum olerum, potiùs commodis meis aliquid detrahens, quàm ut quidquam faciam contra traditiones & inftituta majorum. Hujus Pharifæi juftitiam longè fuperabat Zacchæus, qui dimidium bonorum fuorum pauperibus dabat: Nam in minutis illis aliquid extra Legem præftare facillimum eft, in quo tamen Pharifæi fummam fingularis cujufdam fanctimoniæ ponebant.

Theophyl. Maimonides in tract. Taanib. Glof. ad Tractatum Talmudis Bava Kima.

13. *Et Publicanus à longè ftans*, in atrio fcilicet exteriori, quod patebat Gentibus, procul ab Altari, vel in ipfo Templi veftibulo, quafi indignum fe reputans, qui propiùs accederet, *nolebat nec oculos ad cælum levare*: peccatorum fuorum memor, non modò manus non audebat ad cœlum tollere, ne falfa jactatione iram Dei provocaret, fed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus fuum*, qui fefe accufantium geftus eft, *dicens: Deus, propitius efto mihi peccatori*. Hujus precationis fenfus ex toto Pfalmo 51. fumptus eft.

14. *Dico vobis: Defcendit hic juftificatus in domum fuam ab illo*: Hic in domum fuam redit à peccatis abfolutus, & gratia donatus à Deo, & non ille: *Quia omnis qui fe exaltat, humiliabitur; & qui fe humiliat, exaltabitur*. Sententia eft Chrifto Jefu familiaris. Confer cum *Matthæi* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc parabolam contra Marcionem Tertullianus contorquet Libro 4. cap. 36. *Cùm* (inquit) *Templum Creatoris inducit, & duos adorantes*

tes diversa mente describit, Pharisæum in superbia, publicanum in humilitate; ideòque alterum reprobatum, alterum justificatum descendisse, utique docendo, qua disciplina sit orandum, eum & hic orandum constituit, à quo relaturi essent eam orandi disciplinam, sive reprobatricem superbiæ, sive justificatricem humilitatis. Alterius Dei nec templum, nec oratores, nec judicium invenio penes Christum, nisi creatoris. Illum jubet adorare in humilitate, ut allevatorem humilium; non in superbia, ut destructorem superborum. Ejusdem parabolæ finem breviter exponit Libro *de Oratione*, cap. 13. *Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis, sed temperatè ac propè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, justificatior Pharisæo procacissimo discessit.*

15. 16. 17. *Afferebant autem quidam ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id est, ut impositione manuum eis benediceret: *quod cùm viderent Discipuli, increpabant illos*, verbisque durioribus arcebant, quod turmatim ad Jesum accederent, eumque penè obruerent. *Jesus autem advocans illos*, signo facto infantium ductoribus seu gestatoribus, *dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos; talium est regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei sicut puer*: qui non receperit Evangelium ea simplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ se fert puerilis ætas, non intrabit in illud. Confer cum *Matthæi* 19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Augustinus probat, Baptismum Christi parvulis esse necessarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *nisi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique salvandi. Cui? nisi illi qui venit quærere & salvare quod perierat. Ubi isti perierant? Quantùm ad ipsos propriè attinet,* „ *innocentes video, reatum quæro. Unde? Apostolum audio.* Per unum, *inquit*, „ hominem peccatum intravit in mundum; & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. *Veniant ergo parvuli, veniant, audiatur Dominus*, Sinite parvulos venire ad me. *Veniant parvuli, languidi ad Medicum, veniant perditi ad Redemptorem, veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiserunt, sed in radice perierunt. Benedicat Dominus pusillos cum magnis: tangat Medicus & pusillos & magnos. Causam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non frustra estis majores, estote tutores: tuemini eos qui adhuc causam suam agere non possunt. Communis fuit perditis, sit communis inventio: simul perieramus, simul inveniamur in Christo. Dispar est meritum, sed communis est gratia. Nihil habent mali, nisi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent, nisi quod de origine traxerunt. Non eos impediant à salute, qui ad id quod traxerunt, multa addiderunt.*

S. Aug. serm. 115. alias 36. De Verbis Domini.

Rom. 5. 12.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id est, vir primariæ nobilitatis, *dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dicit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus. Mandata nosti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea. Quo audito, Jesus ait: Adhuc tibi deest*, ut perfectus sis: *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus*: Hoc tibi saluberrimum do consilium, ut ab avaritiæ vinculis omninò liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ consecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod subire ne existimes: quinimò

mò magnum tibi lucrum accedet : *Et habebis thesaurum in cœlo*. Porrò negotiatio est aliquid amittere , ut majora lucreris . Et hoc impedimento rejecto , hac deposita farcina , *veni* , *& sequere me* . *His ille auditis , contristatus est , quia dives erat valdè* ; & divitiarum amore irretitus , illis renuntiare facilè non poterat : *Non est enim in carendo difficultas , nisi cùm est in habendo cupiditas* . Tantùm dolor cruciat amittentem , quantùm amor tenuerat possidentem . *Videns autem Jesus illum tristem factum* , *dixit : Quàm difficilè qui pecunias habent* , & spem in illis ac fiduciam ponunt , *in regnum Dei intrabunt ! Facilius est enim camelum per foramen acus transire , quàm divitem intrare in regnum Dei . Et dixerunt qui audiebant : Et quis potest salvus fieri ?* Quis ergo salutem consequi potest , cum nemo sit qui divitias non amet ? *Ait illis : Quæ impossibilia sunt apud homines , possibilia sunt apud Deum* . Quamvis humanas vires superet renuntiare divitiis , & illas pauperibus distribuere ; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inspirantis & adjuvantis id perfici potest . Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adversùs Marcionem vertit Tertullianus Libro 4. cap. 36. *Rescidit-ne Christus priora præcepta non occidendi , non adulterandi , non furandi , non falsum testandi , diligendi patrem & matrem ? An & illa servavit , & quod deerat adjecit ? Quamquam & hoc præceptum largitionis in egenos ubique diffusum sit in Lege & Prophetis , ut gloriosissimus ille observator præceptorum , pecuniam multò cariorem habiturus traduceretur . Salvum est igitur & hoc in Evangelio : Non veni dissolvere Legem & Prophetas , sed adimplere . Simul & cætera dubitatione liberavit , manifestando unius esse & Dei nomen & Optimi , & vitam æternam , & thesaurum in cœlo , & semetipsum ; cujus præcepta supplendo & conservavit & auxit : secundùm Michæam quoque hoc loco recognoscendus , dicentem : Si annuntiavit tibi homo quid bonum ? Aut quid à te Dominus exquirit , quàm facere judicium , diligere misericordiam , & paratum esse sequi Dominum Deum tuum ? Et homo enim Christus annuntians quid sit bonum , scientiam Legis* : Præcepta , *inquit* , scis ? *Facere judicium* : Vende , *inquit* , quæ habes ; *diligere misericordiam* : Et da , *inquit* , egenis ; *paratum esse ire cum Deo* : Et veni , *inquit* , sequere me .

6. August.

Mich. 6.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus* , omnium Apostolorum nomine loquens : *Ecce nos dimisimus omnia , & secuti sumus te . Qui dixit eis : Amen dico vobis : Nemo est qui reliquit domum , aut parentes , aut fratres , aut uxorem , aut filios propter regnum Dei* , id est , propter Evangelium , *& non recipiat multò plura in hoc tempore , & in sæculo venturo vitam æternam* . Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. *Assumpsit autem Jesus duodecim* Apostolos seorsim , *& ait illis : Ecce ascendimus Jerusalem , & consummabuntur omnia , quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis . Tradetur enim Gentibus , & illudetur , & flagellabitur , & conspuetur : & postquam flagellaverint , occident eum , & tertia die resurget . Et ipsi nihil horum intellexerunt , & erat verbum istud absconditum ab eis* , id est , res ista erat eis abscondita ; sermo illis obscurus videbatur , *& non intelligebant , quæ dicebantur* : Obvium nempè verborum sensum repudiantes , altiorem seosum illis subesse suspicabantur , quem Dominus ipsis opportuno tempore revelaret . Aut certè non capiebant , quomodo ea congruerent cum Vaticiniis Prophetarum de Messia , receptisque de ejus regno opinionibus . Confer cum *Matthæi* 20. 17. & *Marci* 10. 32. & seq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem , cùm* Jesus *appropinquaret Jericho* , cùm huic urbi proximus esset , *cæcus quidam sedebat secus viam*

mendicans. *Et cùm audiret turbam prætereuntem*, quæ Jesum sequebatur, *interrogabat*, *quid hoc esset*: unde tantæ multitudinis concursus & motus? *Dixerunt autem ei*, *quòd Jesus Nazarenus transiret*. *Et clamavit*, *dicens*: *Jesu fili David*, *miserere mei*. Noverat scilicet illum potentem sermone & virtute cæcis plurimis visum restituisse; quin & intùs illuminato fidei oculo Messiam esse credebat Israelitis à Deo promissum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant*, *increpabant eum*, *ut taceret*, ne molestus esset Jesu: *Ipse verò multò magis clamabat*: *Fili David*, *miserere mei*. Contendebat vocem, ut oculos Christi in se converteret, ejusque miserationem excitaret. *Stans autem Jesus*, paulisper sistens gradum, *jussit illum adduci ad se*. *Et cùm appropinquasset*, *interrogavit illum*, *dicens*: *Quid tibi vis faciam*? Non ut ignorans, sed ne ille præsentibus alia petere videatur, ipse alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipse, ut ostentator, cæcitatem sanaret. Nam fortassis incipienter talia fingere posset invidia. Propterea cùm interrogasset, & comperisset eum recipiendi visus valdè cupidum, dat quod petit. *At ille dixit*: *Domine*, *ut videam*. *Et Jesus dixit illi*: *Respice*, *fides tua te salvum fecit*. Credidisti, quòd ego sum Christus, meque tibi visum reddere posse; ideò vides, ut confidisti. *Vox à vero lumine progressa*, *lumen cæco facta est*. Ille ipse qui dicit: *Fiat lux*, *& facta est lux*, qui lucem locutus est, & creavit, dixit cæco: *Respice*: *& confestim vidit*, *& sequebatur illum*, cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans, illique gloriam reddens in Christo Jesu, & cum ipso, & per ipsum salutis suæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit*, tantum miraculum, *dedit laudem Deo*. Confer cum *Matthæi* 20. 29. & seq. & *Marci* 10. 46. & seq. Hunc locum adversùs Marcionitas Tertullianus contorquet: *Ne*, inquit, *Jesum filium David negaretis*, *manifestissimè confirmavit cæci prædicationem*, *& ipsa remuneratione medicinæ*, *& testimonio fidei*. Fides, *inquit*, tua te salvum fecit. *Quid vis cæcum credidisse*? *Ab alio Deo descendisse Jesum ad dejectionem Creatoris*? *Ad destructionem Legis & Prophetarum*? *Non illum esse*, *qui ex radice Jesse*, *& ex fructu lumborum David destinabatur*, *cæcorum quoque remunerator*? *Sed nondum puto ejusmodi tunc cæci erant*, *qualis Marcion*, *ut hæc fuerit cæci illius fides*, *qua crediderit in voce*, Jesu fili David. *Qui hoc se & cognovit*, *& ab omnibus cognosci voluit*, *fidem hominis etsi meliùs oculatam*, *etsi veri luminis compotem*, *exteriori quoque visione donavit*, *ut & nos regulam simulque mercedem fidei disceremus*. *Qui vult videre Jesum*, *David filium credat per Virginis censum*. *Qui non ita credet*, non *audiet ab illo*: Fides tua te salvum fecit. *Atque ita cæcus remanebit*.

Theophyl.

Tertullianus Lib. 4. contr. Marc. c. 36.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. **D***Icebat autem parabolam ad illos*: *Quoniam oportet semper orare*, *& non deficere*, &c. Cum multiloquium prohibuerit „ Christus, mirum videri potest, cur nos sic orare adhortatus sit, qui novit, quid nobis necessarium sit, priùs quàm petamus ab eo, ut diceret: „ *Oportet semper orare*, *& non deficere*; Viduæ cujusdam proposito exemplo, „ quæ de suo adversario cupiens vindicari, judicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, non justitia vel misericordia permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quàm certiùs nos exaudiat misericors & justus Dominus Deus sine intermissione orantes, quoniam illa nec ab iniquo & impio judice potuit assidua interpellatione contemni: & quàm „ libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena pecca-

S. August. epist. 130. alias 121. c. 8.

ta

ta novit ignosci, si quò cupiebat, illa pervenit, quæ voluit vindicari.

3. *Vidua autem quædam erat in civitate illa*, &c. Quàm præ cæteris viduæ debeant vacare orationibus satis hinc intelligi potest, quòd omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desolatio? *Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc sæculo destitutam atque desolatam, quam diu peregrinatur à Domino; profectò quamdam viduitatem suam Deo defensori assidua & impensissima prædicatione commendat. Ora ergo ut vidua Christi, nondum habens ejus conspectum, cujus precaris auxilium. Et licèt sis ditissima, sicut pauper ora. Nondum enim veras futuri sæculi divitias habes, ubi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, numerosamque familiam, sicut desolata ora: incerta sunt enim omnia temporalia, etiam usque in finem vitæ hujus in nostram consolationem mansura. Tu autem si ea quæ sursum sunt quæris & sapis, æterna & certa desideras, quæ quamdiu nondum habes, etiam salvis omnibus atque obsequentibus tuis, tamquam desolatam deputare te debes.*

S.Aug. ib.c.1.

Oportet semper orare, & non deficere. Continua & perseverans esse debet Christiani hominis oratio. Orare semper oportet eum, qui divinæ opis semper eget. Resistere semper oportet orationis clypeo eum, qui semper ab inimico expugnatur. Desiderium tuum, oratio tua: si semper desideras, semper oras: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Et, *Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Numquid sine intermissione genu flectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus? Si sic dicimus nos orare, hoc semper non possumus facere. Sed est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. *Quicquid aliud agas, si desideras illud sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum est:* Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. *Frigus charitatis, silentium cordis est: flagrantia charitatis, clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si desideras, requiem recordaris.* Igitur *semper orare, & numquam deficere*, quid est aliud quam *beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare? Semper ergo hanc à Domino Deo desideremus, & oramus semper. Sed ideò ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad orandi negotium mentem revocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes, ad quod desideramus, intendere, ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur.*

Psal.9.17.
Psal.37.10.
S.Aug. Ennar. ral. in psal.37. n.14.
Matt.24.12.
S. Aug. Epist. 130.c.9.

6. 7. 8. *Audite, quid Judex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Pars electorum in hac vita, gemitus est & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perseverante oratione. Citò illos exaudit Deus, tametsi interim differat eorum à malis præsentibus liberationem. Animum igitur non despondeamus orantes. Etsi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudimur ad salutem, si oremus, sicut oportet. Molestiæ scilicet, tribulationesque temporales plerumque prosunt vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clarior merces uberiorque servatur; vel ad quæcumque flagellanda & abo-

S. Aug. epist. 130.c.14.

" lenda peccata ; tamen nos nescientes quid ista prosint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apostolus ab Angelo satanæ, à stimulo carnis ut liberetur, Dominum rogans, statim non est exauditus, quia illi expediebat; sed audivit: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate*
2.Cor.12.17. " *perficitur*. In his ergo tribulationibus, quæ possunt & prodesse & nocere, " quid oremus, sicut oportet, nescimus: & tamen quia dura, quia molesta, quia contra sensum nostræ infirmitatis sunt, universali humana voluntate, ut à nobis hæc auferantur, oramus. *Sed hoc devotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideò nos ab eo negligi existimemus, sed potiùs pátientia malorum bona speremus ampliora: sic enim virtus in infirmitate perficitur*. *Nonnullis quippè impatientibus Dominus Deus,*
Num.11.25. " *quod petebant, concessit iratus, sicut contra Apostolo negavit propitius*. Nam " legimus Israelitæ quid & quomodo rogaverint & acceperint; sed expleta " concupiscentia, impatientia est graviter castigata. Dedit & Regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. " Dedit etiam quod diabolus postulavit, ut probandus ejus famulus tentaretur. Exaudivit rogantes & immundos spiritus, ut in multos suos legio " dæmonum mitteretur. Hæc scripta sunt, ne fortè se quisque magnipendat, " si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare " plus prosit; aut se abjiciat, & de divina erga se miseratione desperet, si " non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrocius, vel à prosperitate corruptus, penitùs evertatur. In talibus ergo quid " oremus, sicut oportet, nescimus. Unde si aliquid contra quàm oramus, " acciderit, patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs " oportuisse quod Dei, non quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. *Quisquis autem illam unam petiit à Domino, & hanc requirit, certus ac securus petit, nec timet, ne fortè obsit cùm acceperit, sine qua nihil prodest, quicquid aliud orando sicut oportet acceperit. Ipsa est enim una vera & sola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immortales atque incorruptibiles corpore & spiritu. Propter hanc unam cætera requiruntur, & non indecenter petuntur. Istam quisquis habuerit, omnia quæ vult habebit; nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippè est fons vitæ, quem sitire nunc oportet in oratione.*

S. Aug. serm. 115. alias 36. de Verbis Dom.c.1. 8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perseverantia orationis mentionem fidei Christus subjungit, quia fides orationis fundamentum est. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides, qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem.*

9. 10. & seq. *Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur cæteros, parabolam istam. Duo homines ascenderunt in Templum, ut orarent, unus Pharisæus, & alter Publicanus*, &c. Oratio, ut dixi, ex fidei fonte derivatur: *Fides* autem *non est superborum, sed humilium*. Ideò hanc parabolam subjunxit Dominus, ut orationem humilem esse oportere doceret: *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum . . . . velut etiam hic Publicanus*. Non hæc gratiarum actio est, sed ostentatio. Gratiarum actio, humilis sit necesse est, dona Dei ad illius gloriam unicè referat, non ad suam; alioquin Pharisaica, non Christiana gratiarum actio est. Timeat Christianus ab *altitudine diei*, ab ipsarum splendore virtutum. Vereatur, ne umbram tantùm virtutis habeat, & externam pietatis speciem, non

Spiri-

spiritum, qui charitatis est & humilitatis. Ne se cum sceleratis comparet, sed cum sanctis, quorum comparatione se maximum peccatorem semper agnoscet ac reputabit. Cæteros non contemnet umquam, sed se coram Deo meliores, aut secundùm præsentem justitiam, aut secundùm prædestinationem æternam existimabit. Quid rogaverit Deum Pharisæus, quære in verbis ejus, nihil invenies. Ascendit orare; noluit Deum rogare, sed se laudare. Parùm est Deum non rogare, sed se laudare; insuper & roganti insultare... Non quia dicebat: *Non sum sicut cæteri homines, injusti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in sabbato, neque quia decimas dabat, non erat peccator. Quòd si sine ullis peccatis esset, *ipsa superbia grande crimen* erat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor; aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Habebat ergo ille peccata; sed perversus, & nesciens, quò venisset, *erat tamquam in statione Medici curandus, & sana membra ostendebat, vulnera tegebat...* Quisquis merita sua jactat, qualiacumque illa sint, similis est Pharisæo, qui quod à Deo se dicebat accepisse, superbè tamen jactabat. Cùm diceret: *Gratias tibi*, fatebatur se à Deo accepisse quod habebat. *Unde ergo superbus? Non quia de bonis suis Deo gratias agebat, sed quia super alterum se de ipsis bonis extollebat.* S. Aug. serm. 115. alias 36. de Verbis Domini, & Enarrat. in psal. 31.

13. *Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo stabat, & Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed Dominus eum de propinquo attendebat: *Excelsus enim Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit*. Non solùm de longinquo stabat Publicanus, sed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aspiceretur, non aspiciebat: premebat conscientia, spes sublevabat. *Percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori*. Pœnas de se ipso exigebat: proptereà Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit?* Tunsio pectoris, obtritio cordis. *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit*. Se attendebat Publicanus pœnitens, ut primò sibi displiceret, & sic Deo placeret. Ipse sibi judex erat, ut Christus intercederet; ipse puniebat, ut ille liberaret; ipse accusabat, ut ille defenderet. Adeò defendit eum, ut pro ipso dixerit sententiam. Psal. 137. Psal. 33. 19.

14. *Dico vobis: Descendit hic justificatus in domum suam ab illo: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur*. Audisti sententiam, cave causam malam: *audisti sententiam, cave superbiam*. Miseriam tuam agnosce, ut Dei misericordiam impetres. Peccata tua agnosce, ut tibi Deus ignoscat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi*. Quod te coram Deo fateris, apud homines esse non refugias, omnium minimum, omnium postremum. Nihil tibi tribue, nisi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertulliano dicens: *Peccator omnium notarum cum sim, nulli rei nisi pœnitentiæ natus*. Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ sint: quia *Oratio humiliantis se nubes penetrabit*. Tertull. lib. de Pœnit. Eccli. 35. 21.

17. *Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud*. Docet humilitatem opere suo Dominus. Non enim amandat, sed suaviter amplexatur infantes. Docet autem & per sermonem, quòd regnum cœlorum est eorum, qui similiter affecti sunt, ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens est, simplex, neque in prosperis extollitur, Theophyl.

" litur, neque in tristibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, " simplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus est; & qui accipit regnum " Dei sicut puer, hoc est absque dolo & curiositate, sed fideliter. Non " dixit autem: Horum est regnum, sed talium: *Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle; atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam . . . . . Non* igitur *pueritia, sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur.*

S. Ambr. l. 8. in Luc. n. 37.

18. *Et interrogavit eum quidam Princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* &c. Director quærendus & eligendus est pius & eruditus, qui viam cœli nos doceat. Persuasum imprimis esse nobis debet, nos vitam æternam consequi non posse nihil agendo, & in molli otio torpendo: *Quid faciens?* 2. Viribus opus est bonæ voluntatis ad ambulandum in via salutis. Bonam porrò voluntatem solus Deus, qui summè bonus est, dare potest: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Non solum necesse est nosse quæ agenda sunt; sed magnis & totis viribus voluntatis opus est, ut quæ agenda sunt, facere valeamus. Has autem vires sola gratia Christi efficacissima donat, sine qua nihil possumus. Sine ipsa Mandata Dei non implentur, ut oportet, nempè ex charitate. Quis ergo dicere potest: *Hæc omnia custodivi à juventute mea?* Deus cor interrogat, non manum.

22. *Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest,* &c. Duo necessaria sunt ad salutem. 1. Legem omnibus communem implere. 2. Fidelem esse gratiæ Dei in iis quæ ab unoquoque nostrum singillatim postulat. Omnia bona sua dare pauperibus, & Christum pauperem sequi, consilium perfectionis est. Præparatio verò ad id exequendum, si Deus à nobis exigat, præceptum est, cùm ejus voluntas sit rebus omnibus præponenda: *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus,* &c. Postquam adolescens se omnia mandata servasse dixit à juventute, præscripsit ei Dominus paupertatem *caput omnium virtutum*. Vide legem Christiana vita dignam. *Omnia quæcumque habes, vende.* Nam *si quid reliqueris, illius servus es.* Et distribue *non divitibus cognatis, sed pauperibus.* Habet autem & distribuendi verbum emphasim quamdam, *ut cum dijudicatione, & non fortuitò dispergantur bona.* Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Christianum oportet, propterea dicit: *Et veni, & sequere me:* hoc est, & in omnibus aliis esto discipulus meus, & semper sequere, non hodiè quidem, cras autem non. Ut autem avaro promisit cœlestem thesaurum, non attendit ille. Servus enim erat pecuniarum: ideò ut audivit, abiit tristis, eò quòd possessionis privatio esset ei dicta, propter quam ipse vitam æternam desiderabat, ut perpetuò divitiis frui posset,

Theophyl. in hunc loc.

" *Adhuc unum tibi deest.* Metuendum est, ne quod initio fuit obex perfectionis, postmodùm impedimentum fiat salutis; & ne gratia neglecti subtrahatur.

24. *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!* Non dicit, quòd impossibile sit tales salvari, sed difficile: *Tenaciores enim visco adhærent pecuniæ, & difficilè abstrahitur, qui à talibus est comprehensus.* Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimum cupiditas dominatur; in regnum autem charitatis ingredi cupiditas non potest: *Facilius est, camelum per foramen acus intrare, quàm divitem intrare in regnum Dei.* Cum igitur prius impossibile sit, innuit, magis impossibile esse salvari divitem. Ita sanè, verè impossibile est salvari eum qui dives est. Nec dicas, quòd salvatus sit dives quispiam, qui sua dederit: Non enim dives salvatus est,

sed

sed quis pauper factus est, vel divitiarum suarum fidelis dispensator. Dives est, qui sibi reservat divitias: dispensator, cui concreditæ sunt propter alios. Addit Theophylactus, impossibile esse divitem salvari; pecunias autem habentem, difficile. Hoc est: *Qui habetur & tenetur à pecuniis, ac servit eis, non salvabitur: Qui verò pecunias habet, sive dominus illarum est, & non habetur ab eis, difficile salvabitur propter humanam infirmitatem. Quippè quamdiu pecunias habemus, molitur diabolus nos supplantare, ne regula dispensationis rectè utamur, & difficile est effugere ejus laqueos, & proptereà bona est paupertas, & quasi tentatione superior.*

35. *Et cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secùs viam mendicans*, &c. Nos ipsos agnoscamus in hac imagine. Cæci sumus, ignorantes, miseri, pauperes per peccatum effecti. Quid est visus corporis, quo privati sunt cæci, nisi fons tentationum, sequeorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum malum reputamus: *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video* (inquiebat Tobias) & privationem oculorum cordis parvipendimus, qua fit, ut nos ipsos non cognoscamus, ut respectu summæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad salutem nostram spectantium cæci simus. Occurrit nobis in via Jesus, qui aperit oculos cæcorum, transit propter salutem nostram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat, quo minùs ipsius misericordiam imploremus: *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Oratio fidei humilis, fervens, perseverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jesu, qui lux vera est, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.* Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni sumus lucem tuam & veritatem tuam, ò Domine; dicas, obsecramus, Animæ nostræ: *Respice*; & continuò videbit, quia Deus illius es tu, solus dignus illius adoratione, amore, servitute: cætera verò omnia vanitas & afflictio spiritus. Da non solùm oculos, ut te cognoscamus, sed pedes, ut te sequamur; linguam, qua te laudemus; cor quo te super omnia diligamus: *Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum.* Christum Jesum sequi, est illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum. Non verbis solùm, sed magis operibus magnificandus à nobis est & glorificandus. Non solùm autem Deum glorificare debemus, sed & aliis auctores esse, ut illum glorificent & verbis, & factis: *Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.*

Vener. Beda. Videt, inquit & sequitur, qui bonum, quod intelligit operatur. Videt, sed nõ sequitur, qui bonum quidẽ intelligit, sed operari contemnit.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis

1. 2. ET *ingressus* Jesus *perambulabat Jericho*, id est, per mediam urbem
3. 4. pertransibat: *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipsa urbe: *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director societatis quæ vectigalia Jericho redemerat; seu primarius quæstor: *& ipse dives*, ut vulgò id hominum genus, divitiis magna ex parte malè & injustè quæsitis: *Et quærebat videre Jesum quis esset*, hoc est, fama & celebritate nomi-

Dioscorides. Leo in Africæ descript. lib. 9. Celsus l. 3. de re Medica, c. 18.

nominis sibi notum, vultu nosse cupiebat: *& non poterat præ turba* Dominum circumstante, *quia statura pusillus erat. Et præcurrens*, id est, cum præcucurrisset ad locum, quà transiturus erat Jesus, *ascendit in arborem sycomorum* (quæ aliis ficus silvestris, aliis ficus Ægyptia, aliis sycamous) *ut videret eum, quia inde erat transiturus*. Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex qua Jesum transeuntem facilè intueri posset.

S. Aug. serm. 174. aliàs 8. de Verbis Apost.

5. 6. 7. *Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus*, id est, oculos sursum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere*: Oportet, ut hodie hospitio me recipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut se Dei Filium ostendat. Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitasset, nisi conscientia peccatorum obstitisset. *Et festinans descendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum suam *gaudens*, qui jam in corde suo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cum viderent omnes* Judæi, & Pharisæi in primis, *murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem*, id est, flagitiosæ professionis & mali nominis, *divertisset*: sive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum Patrum interpretantur.

Tertull. l. 4. adverf. Marcion. cap. 37. S.Cypr. epist. 63. S. Ambr. l. 2. Offic. c. 30.

8. *Stans autem Zachæus*; coram Christo se sistens, ut discipulus coram Magistro, ac novæ meliorisque vitæ rationem publicè professurus, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*. Jam paratus sum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc usum deputo: & si quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorsi, paratus sum reddere quadruplum; Mosaicæ scilicet Legis imitatione, ac Romano etiam jure, quo cautum fuerat, ut si quid per vim extorsissent publicani, in quadruplum tenerentur.

9. 10. *Ait Jesus ad eum*, necnon ad Discipulos, populumque adstantem: *Quia hodie salus domui huic facta est*, huic familiæ & imprimis patri-familias; *eo quòd & ipse sit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promissionum hæres. Ejus ergo salus mihi negligenda non fuit, qui sum missus ad oves, quæ perierant domus Israel: Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Zachæum Judæum fuisse, hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen purè Hebræum est, ut apparet ex 2. *Esdræ* 9. *&* 7. 14. 2. Quòd Jesum non reprehendunt murmurantes, quòd apud hominem incircumcisum epuletur; sed quòd apud peccatorem, id est, Judæum quidem, sed viventem præter Legem. 3. Quòd de quadruplo dicit, ad Mosaicam Legem respicit. Nec obstat, quòd Princeps publicanorum dicitur: Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præsertim si qui Romana civitate donati essent. Nam Josephus Judæos quosdam in Judæa Equites Romanos fuisse docet: Ab Equitibus autem conduci vectigalia solebant. Sed & Matthæus Publicanus fuit. Quod si quis Zachæum Gentilem fuisse putet, quod multi Patres existimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum est, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Israelitas adscitus est, ut impleretur, quod S. Joannes initio prædicationis suæ prædixerat: *Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*.

Exod. 22. 1. L. hoc edicto, de Publicanis. Joseph. l. 2. de bello Judai.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eò quòd esset propè Jerusalem: & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur*. Spem conceperant Apostoli, perfectam Mysteriorum intelligentiam nondum assecuti, futurum ut Christus hoc itinere Hierosolyma versùs, priùs quàm pateretur, sicut prædixerat, iniret possessionem regni temporalis, sibi glorio-

riosam, populo salutarem. Nondum enim apertus illis erat sensus, ut intelligerent Scripturas. Christus igitur proposita parabola significat, regnum suum temporale non esse, *redemptionem Israel* alio sensu intelligendam; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideò ab illis auferenda esse dona spiritualia, quibus abusi fuerant, ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum*, ut Regni possessionem adiret, *& reverti*; cammente, ut Regno potitus, ad suos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem servis suis*, antequam itineri se committeret, *dedit eis decem mnas*, certam pecuniæ summam, æqualibus portionibus; *& ait ad illos: Negotiamini dum venio*. Collocate pecuniam, & quæstum ex ea facite, donec revertar. *Cives autem ejus oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est, ut rediret* ad suos, *accepto regno: & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret, quantum quisque negotiatus esset*, id est, negotiando lucratus esset.

Mna Hebræa æquabat valorem 31. nūmorum scutatorū & dimidii circiter scutari mon. Gallic.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, seu tibi peperit. *Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico*, quod tibi commiseram, *fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates*; reges decem civitates vice mea. *Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas*, id est, quinque mnas ad sortem negotiando adjecit. *Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, metuens, ne quis illam mihi surriperet, aut mutuò datam non redderet: *Timui enim te, quia homo austerus es; tollis* enim, ut vulgò dicitur, *quod non posuisti*, exigis quod non dedisti, *& metis quod non seminasti. Dicit ei: De ore tuo te judico, serve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebas*, inquit, *quod homo austerus sum*, seu severus; & quare *non dedisti pecuniam meam ad mensam*, fœneratorum, *ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?* ut mihi fructificaret. *Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ administrationis, *& date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis: Quia omni habenti dabitur, & abundabit; ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo*. Æquum est, ut habenti multum, ac proinde sedulo & laborioso amplius detur. Confer cum parabola talentorum, *Matthæi* 25. 14. & seq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se*, qui dominationem meam contumaciter respuerunt, *adducite huc* (dicit Rex Ministris suis) *& interficite ante me*. Extremo supplicio perduelles plectantur in conspectu meo, ut mihi constet de vindicta.

Quod spectat parabolæ sensum, hunc S. Augustinus edisserit libro 2. *Quæstionum Evangelicarum*, Quæst. 46. Homo nobilis, ipse Dominus noster Jesus Christus intelligitur. Regio longiqua, Ecclesia Gentium usque ad fines terræ. Reverti tamen se dicit: Abiit enim, ut plenitudo Gentium intraret; revertetur, ut omnis Israel salvus fiat. Per decem mnas, Legem significat propter Decalogum. Decem autem servos, quibus sub illa positis gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datas mnas ad usum, cum intellexerunt, eam ipsam Legem remoto velamine ad Evangelium pertinere. Cives ejus qui post eum miserunt legationem, dicentes se nolle, ut regnet sibi, Judæi sunt, qui etiam post resurrectionem ejus miserunt persecutores Apostolis, & prædicationem Evangelii respuerunt. Rediit autem

accepto regno, quia in manifestissima & eminentissima claritate venturus
" est, qui eis humilis apparuit, cùm diceret: *Regnum meum non est de hoc*
" *mundo*. Quòd autem servi reddentes rationem ex eo quod acceperant, lau-
" dantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem, qui benè
" usi sunt eo quod acceperunt, ad augendas divitias Domini per eos qui cre-
" dunt in eum. Quod facere noluit, in illo significati sunt, qui mnam suam
" in sudario servavit: *Sunt enim homines hac sibi perversitate blandientes, ut dicant: Sufficit, ut de se unusquisque rationem reddat; quid opus est aliis prædicare aut ministrare, ut etiam de ipsis reddere rationem quisque cogatur, cùm apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus Lex data non est, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem, cujus invisibilia à constitutione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam impietatis reos tenere, quibus verbum Legis aut Evangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore à verbi ministratione contabescunt, & hoc est quasi in sudario ligare quod acce-*
" *perunt*. Mensam, quò danda erat pecunia, professionem ipsam religionis
" accipimus, quæ tamquam publicè proponitur ad usum necessarium saluti.
" Quòd autem unus eorum qui benè usi sunt, decem acquisivit, & alter
" quinque, significat eos esse acquisitos in gregem Dei, à quibus ipsa Lex
" per gratiam intellecta est: sive quia Decalogo continetur, sive quia ille
" per quem lata est, libros quinque conscripsit: ad hoc pertinent & decem
" & quinque civitates, quibus eos præponit...... Quod autem ab il-
" lo qui uti noluit, aufertur quod acceperat, & ei datur qui decem habe-
" bat, *significatur & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur, & in eo augeri qui habens habet, hoc est benè utitur*. Inimicos ergo suos, quos jubet coram se interfici, significat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. *Et his dictis, præcedebat*, ducis in morem ante turbam gradiebatur, *ascendens Jerosolymam*. *Et factum est, cùm appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam*, id est, cùm circa ea loca esset, *ad Montem Oliveti, misit duos Discipulos suos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui* sive super quem, *nemo umquam hominum sedit: solvite illum, & adducite. Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? Sic dicetis ei: Quia Dominus* omnium *opera ejus desiderat*; sive, eo opus habet. *Abierunt autem qui missi erant*, id est, quos miserat Jesus: *& invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum? At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Jesum, & jactantes*, id est, injicientes & extendentes *vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via*, in signum subjectionis. Id apud Israelitas olim
4. Reg. 9. 13. factum sacra testatur Historia. Sic cùm Jehu Rex constitutus est: *Unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus*. Idem usu receptum apud Gentes, Plutarchus testis est in Vita Catonis Minoris. *Provinciam*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, sed lacrymis & insatiabili amplexu milites prosequebantur, sternentes vestes per ea loca, quibus ipse pedibus iturus erat*.

Et cùm appropinquaret jam Jesus *ad descensum* seu clivium *Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum*, omnes discipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant,*

vir-

virtutibus, seu miraculis, *dicentes*: *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Messias à Deo promissus & tandiù expectatus: *Pax in cœlo & gloria in excelsis*. Vetus dissidium hominum cum Deo diremptum est. Propterea Deo gratiæ agantur, ejusque gloria celebretur. Confer cum *Matthæi* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40. *Et quidam Pharisæorum de turbis*, id est, plebi permixti, *dixerunt ad illum*: *Magister, increpa discipulos tuos*, impone illis silentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipse ait*: *Dico vobis*: *Quia si hi tacuerint, lapides clamabunt*: Potiùs eveniet, ut lapides clament, quàm ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cùm ita sit à Deo constitutum, nec decretum ejus irritum fieri possit.

40. 41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Jerosolymis, videns civitatem, flevit super illam, dicens*: *Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi*; *nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*. O te felicem, si intelligeres vel in hac die, qua ad te postremùm venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem! Nunc autem ea ignoras, quasi longè remota essent ab oculis tuis, me Salvatorem Deumque tuum, apud te præsentem non agnoscens, immò & morti quamprimùm tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam crassa, tam affectata, causa erit exitii tui: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo*; *& circumdabunt te, & coangustabunt te undique*. Veniet enim tempus, cùm obsideberis, & castris ante mœnia tua positis, te circumdabunt, & arctissimè prement hostes tui, Romani scilicet Exercitus; *& ad terram prosternent te*, omnes munitiones tuas, Templum, arces, ædes funditùs evertent, & solo æquabunt; *& filios tuos qui in te sunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem*; sic te vastabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ*: causa autem excidii tui erit, quòd non cognoveris tempus, quo te Deus visitavit misso Christo, id est, me ipso; & quòd oblatam salutem neglexeris. Vide Joseph. l. 7. de bello Judaico, c. 18.

45. 46. 47. 48. *Et ingressus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis*: *Scriptum est*: *Quia domus mea domus orationis est*: *vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Confer cum *Mathæi* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo*. *Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id est, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere*; quærebant opportunitatem ipsum è medio tollendi; *& non inveniebant, quid facerent illi*; & modum non inveniebant, quo suam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus suspensus erat audiens illum*; quasi extra se raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi suavitate captus. Isaiæ 56. 7. & Jerem. 7. 11.

Sensus Moralis.

2. **E**T *ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipse dives. Et quærebat videre Jesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens, ascendit in arborem sycomorum*, &c. Desiderium cognoscendi spiritualia & invisibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & singularis gratia est; primum semen salutis in animo illius, est desiderium cognoscendi Salvatorem. Sed desiderium istud fructuosum esse non potest, nisi Dei gratia, qui illud seminavit sive inspiravit. Duo sunt quæ hujusmodi hominum conversionem

impediunt, turbarum & negotiorum sæcularium tumultus, humanique cordis angustia respectu rerum spiritualium & ad salutem pertinentium: *Et non poterat videre præ turba, quia statura pusillus erat*. E turba secedant necesse est, & gratiæ divinæ auxilio ascendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque sæcularibus negotiis sunt impliciti, ut Christum Jesum cognoscant & sequantur: *Agnosce Christum, gratia plenus est. Hoc tibi vult fundere, quo plenus est: hoc tibi dicit: Quære dona mea, obliviscere merita tua; quia si ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, pusillus esto, Zachæus esto....* Sed dicturus es: Si Zacchæus fuero, præ turba non potero videre Jesum. Noli esse

S. Aug. serm. 174. alias 8. de Verbis Apostol. c. 3.

» tristis, ascende lignum, ubi pro te pependit Jesus, & videbis Jesum.
» Considera Zacchæum volentem in turba videre Jesum, & non valentem.
» Humilis enim erat, turba superba erat: & ipsa turba ad videndum Dominum se ipsam impediebat..... Turba dicit humilibus, humilitatis viam
» gradientibus, injurias suas Deo dimittentibus, vindictam de inimicis non
» requirentibus, insultans: Indefense, ignave, qui te non potes vindicare!
» Turba impedit, ne videatur Jesus, qui pendens ait: *Pater, ignosce illis,* (Luc. 23. 34.)
» *quia nesciunt, quid faciunt*. Hunc ergo volens videre Zacchæus, in quo
» figurabatur persona humilium, non attendit turbam impedientem; sed ascen-
» dit sycomorum, quasi fatui pomi lignum. *Nos enim*, inquit Apostolus, (1. Cor. 1. 25.)
» *prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum*: attende sycomorum: *Gentibus autem stultitiam*. Denique de cruce Christi nobis insul-
» tant sapientes hujus mundi, & dicunt: Quale cor habetis, qui Deum co-
» litis crucifixum? Quale cor habemus? Non utique vestrum: *Sapientia hujus* (1. Cor. 3. 19.)
» *mundi stultitia est apud Deum*. Ideò vos Jesum videre non potestis, quia
» sycomorum ascendere erubescitis. Apprehendat Zachæus sycomorum, *ascen-*
» *dat humilis crucem*. Parum est ascendat; *ne de cruce Christi erubescat, in*
» *fronte illam figat, ubi sedes pudoris est*. Irrides sycomorum: & ipsa me
» fecit videre Iesum. Irrides sycomorum, quia homo es: *Stultum autem* (1. Cor. 1. 25.)
Dei, sapientius est hominibus.

5. *Suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zacchæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere*. Vidit Dominus Zachæum: *Visus est, & vidit: sed nisi visus esset, non videret. Quos enim prædestinavit, illos & vocavit..... Ut videremus, visi sumus; ut diligeremus, dilecti sumus. Deus meus, Misericordia ejus præveniet me*. (Psal. 58. 11.)

6. 7. *Et festinans descendit, & excepit illum gaudens*. Vocationi gratiæ prompto, simplici & alacri animo obediendum est. Illius bonum summè æstimandum, fideliter illi respondendum; bonæ voluntatis sinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, Christum Jesum recipit, ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minimè curandum est iis qui Jesum sequi volunt: *Et cùm viderent omnes, murmurabant, &c. Stans autem Zacchæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*. Restitutio & eleemosyna, necessariæ sunt ad salutem. Satisfaciendum est hominibus accurata restitutione; Deo satisfaciendum eleemosynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionata. Restituendum in primis, quod proximo seu vi seu fraude ablatum est. *Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Factâ autem restitutione, peccata eleemosynis redimenda sunt, si supersunt facultates. *Alterum enim non fas est; nec habet gratiam liberalitas, si* (S. Aug. epist. 153. alias 154.)

inju-

injuria perseverat; quia non spolia, sed dona quæruntur. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideò mihi dimidium teneo, non quod habeam, sed unde reddam. Verè ecce quod est suscipere Jesum, in cor suscipere. Ibi enim erat Christus, in Zacchæo erat, & de illo sibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat*. Sic enim Apostolus dicit: *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris*. S. Ambrof. l. 8. in Luc. Ephes. 3. 17.

9. *Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est*, &c. Turba « Jesum reprehendit, quòd in domum peccatoris intraslet: *Hoc erat reprehendere, quòd in domum ægroti intravit Medicus*. Quia ergo velut pecca- « tor Zacchæus irrisus est, irrisus est autem ab insanis sanatus, Dominus « respondit irridentibus: *Hodiè salus huic domui facta est*. Ecce quare intra- « vi: Utique *si salvator non intrasset, salus in illa domo facta non esset* ...... « *Voca & tu Jesum, noli tibi sanus videri. Cum spe ægrotat, qui Medicum suscipit: desperatè ægrotat, qui per insaniam Medicum cædit. Qualis ergo ejus insania, qui Medicum occidit? Quanta verò bonitas & potentia Medici, qui de sanguine suo insano interfectori suo medicamentum fecit?* Venit enim « Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. *Simus ergo inter* « *illos quos sanat*. S. August. ibid. c. 5.

12. 13. 14. 15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipepere sibi regnum, & reverti*, &c. Christus Jesus Dominus noster secundùm divinam naturam ex Deo Patre natus, secundùm humanam naturam ex regia progenie David, post gloriosam Resurrectionem suam admirabili Ascensione sua rediit in cœlum, secundùm quod Discipulis suis prædixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum statu infirmitatis, humilitatis & immortalitatis comparatus, verè regio longinqua est. Regni possessionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit statuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim minas seu talenta dedit non solùm Ecclesiæ suæ Pastoribus & Ministris, sed Christianis singulis; varia dona contulit rectè collocanda, & in ejus gloriam impendenda: *Negotiamini, dum venio*. Omnia bona corporis & animæ, naturæ; & gratiæ, minæ sunt, talenta, Dei munera, quorum nobis administratio commissa, & creditus usus est ad ejus gloriam, ad salutem nostram, ad proximorum ædificationem. De talentorum usu, profectu, incremento rationem ab omnibus & singulis exiget Christus Rex noster, cùm in universali, tum in particulari judicio: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*. Væ illis qui donis Dei abusi fuerint, qui mnas seu talenta vel amiserint per superbiam & vanam gloriam, vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui servi peccati, mundi, carnis, dæmonis esse malunt, quàm Christi subditi. Væ illis qui secundùm mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, Christi Jesu imperium excutere se velle declarant; & si minùs verbis, operibus certè dicunt, se ejus dominationem respuere: *Nolumus hunc regnare super nos*.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. *Venit autem primus, dicens Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, &c. Ante Christi tribunal cum fiducia comparebit fidelis servus, qui nihil sibi, sed totum Deo tribuerit; nec propriæ industriæ, sed Dei gratiæ rectum usum accepti talenti tribuerit: *Domine, mna tua decem mnas acquisivit*. Principium boni usus gratiæ, ipsa gratia est. Sine gratia Christi nihil possumus: *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere*. Cum gratia Christi omnia possumus: *Omnia possum in eo qui me confortat*.

Instru-

Instrumenta sumus infirma, quæ Deus ad omnia opera supernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apostolo: *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Hoc humilitatis Christianæ, adeòque virtutis omnis solidum fundamentum est, veræque sanctitatis character: *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sicut autem bonum usum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles servi; eaque pars est boni usus & profectus incrementique talentorum: ita dona sua laudat & coronat in eis Dominus, cùm eorum fidelitatem laudat & remunerat: *Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates*. Sola hæc laus utilis & vera est, quæ dabitur à Deo, qui nec falli potest, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus est & brevis, præmium infinitum & æternum. *Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Et, *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Si vos terret labor, ad præmium attendite: *Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Cùm autem attenderis, quid sis accepturus, omnia tibi erunt villa quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias. Mirabiris tantum dari pro tantillo labore*, &c.

1. Cor. 4. 7.

2. Cor. 4. 17.

Rom. 8. 18.

S. Aug. enarr. in psalm. 36. serm. 2. 16.

20. *Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, &c. Non solùm à malo declinandum est, sed faciendum bonum. Non solùm reus est qui Dei donis abutitur, sed qui ea secundùm Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad sui sanctificationem, ad Ecclesiæ utilitatem. Otium crimen est servis ad laborem vocatis. Deo optimo Maximo serviendum non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Misericors est, sperate in illum; justus est, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, ut quibus fideliter respondere negligitis, justo judicio auferat à vobis: *Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet*. In charitate crescite, ne si in vobis languescat, tandem Deo permittente extinguatur. Christo Regi vestro obedite; Legem ejus, & officia status vestri religiosè implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini: *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.*

41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*. Sic Jesus flet super animam peccatricem, quæ ruinæ suæ ac perditionis ipsa causa est. Fleamus & nos ipsi, ut Christiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei, perditio animæ nostræ, quam sanguinis sui pretio redemit Christus, fontes lacrymarum ex cordibus nostris eliciant. Cognoscamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem sensum, pacem & felicitatem æternam procurare possunt. Cognoscamus tempus, quo nos Deus visitat sive per beneficia, sive per flagella: pœnitentiam agamus, cùm adest miserendi tempus; quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem*, quia cæcus esse mavis, quàm in Evangelii luce ambulare, *hæc abscondita sunt ab oculis tuis*. Hierosolymotum obsidio, expugnatio, vastatio, desolatio, typus est animæ rebellis à Deo derelictæ. Quia misericordiam Dei contempsit, Christumque peccatis suis iterùm crucifixit, justitiam ejus experietur: *Qui enim injustè ordinat se in peccatis, justè ordinatur in pœnis*.

S. Aug. epist. 140. alias 120. c. 2.

CA-

C A P U T XX.

Sensus Litteralis.

1.2.3.4. **E***T factum est in una dierum* hebdomadis ipsius qua passus est Je-
5.6 7.8. sus , *docente illo populum & evangelizante* , *convenerunt Prin-
cipes Sacerdotum* , *& Scribæ* , seu Legisperiti , *cum Senioribus* , id est , pri-
moribus populi , Senatoribus ; quibus hominum generibus constabat Syne-
drium : *& ajunt* , *dicentes ad illum* ; his illum verbis compellarunt : *Dic
nobis* , *in qua potestate hæc facis* , & vendentes ementesque ejicis è Tem-
plo ; quo jure , qua auctoritate ; *Aut quis est qui dedit tibi hanc potesta-
tem ?* ad nos enim qui Præpositi Synagogæ sumus , veros à falsis Prophe-
tis discernere pertinet . *Respondens autem Jesus* , *dixit ad illos* : *Interrogabo
vos & ego unum verbum* : unum à vobis quæro ; *respondete mihi* : *Ba-
ptismus Joannis de cœlo erat* , *an ex hominibus ?* Qua auctoritate baptizabat
Joannes : divina , an humana ? *At illi cogitabant intra se* , *dicentes* : sic apud
se ratiocinabantur : *Quia si dixerimus* , *De cœlo* , *dicet* : *Quare ergo non
credidistis illi ? Si autem dixerimus* , *Ex hominibus* , *plebs universa lapida-
bit nos* ; *certi sunt enim Joannem Prophetam esse* . Qui Jesum in sermone
capere tam sæpè nitebantur , quæstione ab illo proposita ita coarctati sunt,
ut nullum illis pateret effugium , nisi in ignorantiæ professione . *Et respon-
derunt se nescire* , *unde esset* . Ignorantiam prætexunt Magistri in Israel .
Lapidari timent a plebe Principes Synagogæ , Seniores plebis . Metuunt , ne
in se recidat seditiosa immodestia & violentia , cui illam assuefecerant : nam
cùm inimicos suos publicis judiciis opprimere & è medio tollere non
possent , in eos plebem concitare solebant ; quod vocabant *judicium zeli* ,
ut observat Grotius . *Et Jesus ait illis* : *Neque ego dico vobis* , *in qua po-
testate hæc facio* . Siquidem simulatis vos nescire quod scitis , aut pro of-
ficii vestri ratione scire debetis ; ne confiteamini , quam odistis , verita-
tem : neque ego vobis dicam quod scio , quia indigni estis qui audiatis .
Confer cum *Matthæi* 21. 23. & *Marci* 11. 27. *& seq.*
9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc:
Homo plantavit vineam* , *& locavit eam colonis* ; *& ipse peregrè fuit multis
temporibus* . Itinere suscepto , diu extra patriam suam versatus est : *Et in
tempore* , fructuum , *misit ad cultores servum* , *ut de fructu vineæ darent illi;
qui cæsum dimiserunt eum inanem* . *Et addidit alterum servum mittere* . Post
hæc & alium servum misit . *Illi autem hunc quoque cædentes* , *& afficientes
contumelia* , *dimiserunt inanem* . Nullum illi fructum dederunt , quem vineæ
Domino efferret . *Et addidit tertium mittere* : misit & tertium : *qui & il-
lum vulnerantes ejecerunt* . *Dixit autem Dominus vineæ* : *Quid faciam ? Mit-
tam filium meum dilectum* : *forsitan* , *cùm hunc viderint* , *verebuntur* , id est
reverebuntur . Dixit , *forsitan* , non ut ignorans futurum , quòd pejus eum
affecturi essent , quàm Prophetas : sed illud dicit , quod fieri debebat ; Chri-
stum enim revereri debebant . At illi usque adeò non sunt reveriti , ut
etiam occiderint . Hic autem loquendi modus Scripturis familiaris est , ut Theoph. in c.
cùm dicitur , *Si fortè audiant* . Neque enim sic loquitur Deus , quasi futurum 20. S. Luc.
ignoret ; sed ne quidam præscientiam Dei necessariam inobedientiæ causam
esse dicant , idcircò ejusmodi verborum figura utitur . *Quem cum vidissent
coloni* , *cogitaverunt intra se dicentes* , inita simul conjuratione : *Hic est hæ-
res* ,

ret, occidamus illum, & nostra fiat hæreditas. Sublato hærede, vineam possidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt*. Extra Jerusalem Christum Jesum occiderunt Judæi. Vel, extra Populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occiderunt, quia mortis ei fuerunt auctores, non sua ipsi manu, sed tradiderunt illum Pilato & Gentibus: Dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam*. Unde Militum manibus occisus est. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Veniet & perdet colonos istos*. *Quo audito*, Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, intelligentes, quò tenderet parabola, & quòd de ipsis dicta esset, *dixerunt illi: Absit*. Malum istud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id est, Messiam occidamus. Jesum enim Christum esse, sive Messiam, credere nolebant.

17. 18. 19. *Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?* Si Christum, occidere non decrevistis, cur de vobis scriptum est insigne illud Vaticinium: *Omnis qui ciciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum?* Lapidem seipsum nominat
Theoph. „ Christus, ædificantes autem Doctores ipsos, quemadmodum & Ezechiel di-
„ cit: *Ædificantes parietem, & linientes absque temperatura*, hoc est, qui
„ ad gratiam loquuntur, & cooperiunt delicta populi, & veluti in super-
„ ficie vitia populi liniunt velut parietem quemdam. Quomodo autem repro-
„ baverunt lapidem illum? Quia dicebant, Non est ex Deo. Duas autem
„ Judæorum perditiones hic designat: Unam animarum, in quam incidebant
„ scandalizati: *Omnis enim qui ceciderit super lapidem istum, confringetur*. Al-
„ terum captivitatis, quam contemptus & rejectus ille lapis eis attulerit:
„ *Super quem autem ceciderit, comminuet illum*. Sic igitur comminuti sunt
„ Judæi, & sicut paleæ dispersi sunt ab una area Judææ in totum Mundum.
„ Prius autem ceciderunt super lapidem, hoc est, scandalizati sunt; deinde
„ lapis cecidit super eos, & ultus est illos. Præcedit enim peccatum meum, deinde sequitur justa Dei vindicta.

Et quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora; Jesum ipsa horâ apprehendere; sed ipsos cohibuit populi metus, ne illi vim inferrent: Ideò autem manus in Christum injicere meditabantur, quia hac parabola se notari ac perstringi animadverterunt. *Cognoverunt enim, quòd ad ipsos dixit similitudinem hanc*, id est, quòd de ipsis loqueretur. Confer cum *Matthæi* 21. 33. & *Marci* 12. 2.

20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Et observantes*, quærentes opportunitatem ipsum perdendi, *miserunt insidiatores*, homines fraudulentè subornatos, *qui se justos simularent*, qui religionis & justitiæ zelum simulabant, seu probitatis speciem præseferebant, *ut caperent eum in sermone*, ut arrepta ex ipsius verbis occasione, calumniam ipsi struerent, *ut traderent illum Principatui & potestati Præsidis*. *Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister scimus, quia rectè dicis & doces, & non accipis personam*, nullam rationem habes personarum; *sed viam Dei in veritate doces*. *Licet nobis* qui Dei populus sumus, secundùm Legem Moysi, *tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum* & malitiam illorum, *dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei Cæsaris*. *Et ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. *Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe, & mirati in responso ejus*, sapientiam responsi ejus admirati, *tacuerunt*. Confer cum *Matthæi* 22. 15. & *Marci* 12. 13.

27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Accesserunt autem quidam Sadducæorum qui*

qui negant esse resurrectionem ; & interrogaverunt eum , dicentes : Magister , Moyses scripsit nobis : Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem , & hic sine liberis fuerit , ut accipiat eam frater ejus uxorem , & suscitet semen fratri suo . Uxorem fratris sui defuncti ducat , & ex ea suscipiat filium , qui in nomen defuncti transeat , ejusque filius & hęres nuncupetur . *Septem ergo fratres erant : & primus accepit uxorem , & mortuus est sine filiis . Et sequens accepit illam , & ipse mortuus est sine filio . Et tertius accepit illam . Similiter & omnes septem , & non reliquerunt semen , & mortui sunt* . Septem illi fratres eamdem uxorem , alter post alterius mortem acceperunt , & nulla ex ea suscepta prole obierunt . *Novissimè omnium mortua est mulier . In resurrectione ergo , cujus eorum erit uxor ; siquidem septem habuerunt eam uxorem ?* Hac cavillatione fidem resurrectionis futuræ oppugnabant . *Et ait illis Jesus : Filii hujus sæculi* , homines qui in hoc sæculo vitam agunt mortalem , *nubunt , & filiæ eorum traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo* , vita futuri sæculi , *& resurrectione* beata *ex mortuis , neque nubent , neque ducent uxores ; neque enim ultra mori poterunt* : in immortalibus autem substantiis locum non habet generatio , quę finis est nuptiarum . *Æquales enim Angelis sunt* , immortalitate , castitate , numero completo , ad cujus proinde complementum propagatione non fit opus : *Et filii sunt Dei* , adoptione consummata , in vitam immortalem , etiam secundùm corpus , solius Dei virtute regenerati : *cùm sint filii resurrectionis*. Omnes quidem resurgemus , sed *non omnes immutabitur* , (ait Apostolus .) Resurgent & reprobi , sed non resurgent in consilio Justorum ; non erunt *filii resurrectionis* , quia ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non resurrexerunt . Resurgent non ad vitam , sed ad mortem æternam , quæ *secunda mors* in Scriptura Sacra vocatur. *Beatus & Sanctus qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda mors non habet potestatem* . Quid sit autem secunda mors , explicat rursus S. Joannes , loquens de reprobis : *Pars illorum* , inquit , *erit in stagno ardenti igne & sulphure : quod est mors secunda*. Apoc. 20. 6. & cap. 2. 8.

37. 38. *Quia verò resurgant mortui* , quòd futura sit resurrectio mortuorum , *& Moyses ostendit secus rubum* , Dei apparitionem in rubo ardente sibi factam commemorans : *Sicut dicit Dominum Deum Abraham , & Deum Isaac , & Deum Jacob . Deus autem non est mortuorum , sed viventium* . Vivunt igitur Patriarchæ , Animę ergo cum corporibus non intereunt : & corpora sua aliquando resumpturæ sunt Dei virtute , ut Dei promissionibus , & consummata beatitudine , Patriarchæ , cæterique electi pariter fruantur . *Omnes enim vivunt ei* . Vivunt quoad Dei potentiam & decretum , qui mortuos meliori vitæ reddere constituit & potest . Confer cum *Matthæi* 22. 33. & *Marci* 12. 18. Nisi Patriarchæ vixissent apud Deum in spe resurrectionis , non dixisset , *Ego sum* ; sed , *Ego eram* . De rebus enim perditis & corruptis dicere solemus , Ego eram dominus hujus & ejus rei . Nunc autem quia dicit , *Ego sum* , ostendit , quòd sit viventium Dominus & Deus , & non omninò corruptorum , etiamsi mortui sint (ait Theophylactus .)

39. 40. *Respondentes autem quidam Scribarum , dixerunt ei : Magister , benè dixisti* : egregiè confutasti Sadducæos . *Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare* : Alias quæstiones illi deinceps proponere non ausi sunt Sadducæi .

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos* , ad Pharisæos scilicet ac Legisperitos *Quomodo dicunt Christum filium esse David ; & ipse David dicit in Libro*

Pf. 109. *Psalmorum*; *Dixit Dominus Domino meo*: *Sede à dextris meis*, *donec ponam inimicos tuos*, *scabellum pedum tuorum*? *David ergo Dominum illum vocat*, *& quomodo filius ejus est*? Non dubitabant Pharisæi, quin ad Messiam Psalmus ille 109. spectaret; quin Messiam Dominum suum David appellaret; quin Messias filius Davidis secundùm carnem futurus esset. Altiorem ergo de se opinionem indere volebat Jesus, scilicet, se non tantùm esse filium David, sed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matthæi* 22. 44. & *Marci* 12. 36.

45. 46. 47. *Audiente autem omni Populo*, *dixit Discipulis suis*: *Attendite à Scribis*, cavete à Legis Doctoribus, *qui volunt ambulare in stolis*, qui togas ad talos usque demissas induti, gravitatem ostentant, *& amant salutationes in foro*, *& primas cathedras in Synagogis*, & publicis conventibus, *et primos discubitus*, honoratiorem locum in conviviis: *qui devorant domos viduarum*, *simulantes longam orationem*: prolixiorum precum specie munera eliciunt à viduis, & earum facultates emungunt. *Hi* propterea *accipient damnationem majorem*, graviùs à Deo punientur.

Sensus Moralis.

2. DIc *nobis*, *in qua potestate hæc facis*? *Aut quis est*, *qui dedit tibi hanc potestatem*? Prophetarum vaticinia, Joannis testimonium, Christi miracula, illum à Deo missum demonstrabant. Christi ergo exemplo tueri se non possunt Hæretici, ac excusare, quo minùs suæ missionis documenta proferant: siquidem nec à Prophetis prædicti sunt novi illi apostoli ac reformatores, nec miracula ediderunt ut Christus; & Ecclesiæ illos interrogantis auctoritatem superbè contemnunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Christus. Illis ergo meritò dicitur: *Qui estis*? *Quando et unde venistis*?

Tert. de Præscript. Hæret.

5. 6. 7. *At illi cogitabant intrà se*, *dicentes*: *Quia si dixerimus*, *De cælo*: *dicet*, *Quare ergo non credidistis illi*? *Si autem dixerimus*, *Ex hominibus*, *plebs universa lapidabit nos*..... *Et responderunt se nescire*, *unde esset*. Deo invisi sunt, damnationique obnoxii Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt; illam docent, prædicant, defendunt, cùm ex ejus prædicatione, confessione, defensione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem consequi possunt: illam silentio premunt, dissimulant, malis artibus abscondunt, & in injustitia detinent, cùm ea se redargui, convinci, damnari animadvertunt vel persentiscunt. Veritatem in animo suo despexit, inhonoravit, prodidit, qui solo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium scrutatore judicabitur, ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritati, nec illi testimonium perhibere; ignorantiæ, errori, mendacio, justo Dei judicio traduntur. *Et responderunt se nescire*, *unde esset*. Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt sæpè sæpiùs, ut lucentem videant veritatem: superbia & invidia claudunt oculos doctorum & sapientum secundùm propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoscant & confiteantur. Sic populus certus erat *Joannem Prophetam esse*: Principes vero Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *responderunt se nescire*, *unde* baptismus ejus *esset*.

9. 10. 11. *Homo plantavit vineam*, *& locavit eam colonis* .... *Et in tempore misit ad cultores servum*, *ut de fructu vineæ darent illi*. *Qui cæsum dimiserunt eum inanem*. Donorum suorum usum, fructum mysteriorum, san-

ſanguiniſque ſui ab illis exigit Chriſtus, quibus eorum diſpenſationem credidit, vocando illos ad ſacrum Miniſterium. Tempus ſemper eſt colendi vineam Domini; tempus ſemper eſt fructus illi dandi. Hos exigit verbo ſuo, Paſtorum & Concionatorum adhortationibus & monitis, Sanctorum exemplis, gratiæ ſuæ piis inſpirationibus. Has inanes qui dimittit, Spiritum ſanctum contumelia afficit, Chriſtum è vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13. 14. 15. *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forſitan cum hunc viderint, verebuntur.* Deus miſit Filium ſuum in Incarnatione: mittit quotidie ad ſacrum Altare, ubi à Paſtoribus immolatur & offertur: illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Paſtores, non revereantur ſolùm & adorent, ſed imitentur; ſe pro Eccleſia & animarum ſalute devoveant; quietem ſuam, imò vitam, ſi opus ſit, immolent, ut Eccleſiæ filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ ſuæ fructum; omnia ſua, ſeque ipſos impendant, & ſuperimpendant pro animabus Chriſti ſanguine redemptis...... Chriſtum in animabus occidunt Sacerdotes & Paſtores avari, ambitioſi, voluptatum amatores, otioſi, deſides, qui negligentia ſua, aut pravis exemplis, ad vitam fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Chriſtum in pauperibus occidunt, qui Eccleſiæ bona, redituſque ſuorum beneficiorum ad illorum ſublevandam inopiam non diſpenſant, cùm ex illis delibarunt, quod victui ſuo & veſtitui neceſſarium eſt: ſed pauperum patrimonium ſibi vindicant quaſi domini, & quaſi hæreditate poſſiderent; avaritia crudeli recondentes & ſervantes, aut prodiga manu in luxum, in ludos, in convivia, in ſumptus ſuperfluos effundentes. *Cogitaverunt intra ſe, dicentes: Hic eſt hæres, occidamus illum, ut noſtra fiat hæreditas. Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis ſuſtinebit adventùm ejus, quis ſtabit ad videndum illum? Miniſtros infideles, Paſtores mercenarios, injuſtos, violentos, patrimonii pauperum ſacrilegos raptores perdet, æterniſque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis.* Pro Eccleſia orandum, pro ejus Paſtoribus ac Miniſtris, pro nobis ipſis, qui & vineæ Domini coloni ſumus, ut ejus aſpirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratia, fructus bonorum operum, charitatis, ſalutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus. *Deus virtutum convertere, reſpice de cœlo, et vide, et viſita vineam iſtam: et perfice eam, quam plantavit dextera tua.*

25. *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Et Principibus, & Deo jura ſua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic ſupremus cultus & adoratio, amor ſuper omnia, totius Legis obſervantia, ſacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine ſignatus. *Imaginem Cæſaris Cæſari, quæ in nummo eſt; & imaginem Dei Deo, quæ in homine eſt; ut Cæſari quidem pecuniam reddas, Deo temetipſum.* Tertull. l. de Idol. c. 15.

Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. Non dixit, *Date*, ſed, *Reddite*: debitum igitur eſt. Cuſtodit te Princeps tuus ab hoſtibus, vitam tuam pacatam facit: debes itaque ei pro his tributum, præſertim cùm & ipſum, quem profers, nummum ab illo habes. Igitur numiſma Regis iterum illi redde: interim autem tibi lucraris, quòd per ipſum, quæ vitæ debita ſunt, præſtantur. Sic denique & quæ Dei ſunt, Deo ſunt reddenda. Dedit tibi mentem, illam redde ei, juxta mentem operans. Dedit tibi rationem, redde ei illam, ne fias brutis insipientibus ſimilis: Theoph. in hunc loc.

„ sed facias omnia ut rationalis. Dedit sibi animam & corpus, omnia redde ei, & imaginem suam restitue ei, per fidem, spem, & charitatem incedens. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis*.

1.Cor.15.49.

35. *Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores*: Futuro sæculo digni habebuntur, qui præsens sæculum & omnia bona transitoria contempserint, ut aonos æternos & invisibilia æternaque bona Christiana spe consectarentur. Ad felicem illum statum beatæ resurrectionis tendamus bonæ vitæ meritis. Castitatem servemus, unusquisque secundùm suum statum, propriumque donum, ut aliquando *pares* simus *Angelis Dei*: moriamur penitùs peccato & mundo, cupiditates nostras mortificemus; ut sortem Sanctorum adsequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt*: Expoliemus veterem hominem cum actibus suis, ut filii Dei vivamus, ut illius hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis consequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla necessitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; sed perfecta secundùm corpus & animam sanitas, immortalitas, felix non peccandi necessitas, æterna pax, & ex summi boni fruitione nusquam amittenda certissima securitas. *Et filii sunt Dei, cùm filii sint resurrectionis*.

Tert.l.de Resurrect. carnis, cap.63.

37. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit*, &c. Resurget igitur caro, *& quidem ipsa, & quidem integra. In deposito est ubicumque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum Jesum Christum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet, carni spiritum, & spiritui carnem. Utrumque jam in semetipso fœderavit, sponsam sponso, & sponsum sponsæ comparavit. Nam etsi animam quis contenderit sponsam, vel dotis nomine sequetur animam caro. Non erit anima prostituta, ut nuda suscipiatur à sponso. Habet instrumentum, habet cultum, habet mancipium suum carnem; ut collactanea comitabitur. Sed caro est sponsa, quæ & in Christo Jesu Spiritum sponsum, per sanguinem pacta est. Hujus interitum quem putas, secessum scias esse. Quam Deus manibus suis ad imaginem Dei struxit, quam de suo adflatu ad similitudinem suæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius suæ operationis præposuit, quam Sacramentis suis disciplinisque vestivit: cujus munditias amat, cujus castigationes probat, cujus passiones sibi adpreciat; hæccine non resurget toties Dei?*

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis

4.Reg.12.10.
Joseph.l.9.
Antiquit.c.8.

1.2.3.4. **R***Espiciens autem Jesus, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites*. Gazophylacium, arca erat in Templo collocata, in qua benè clausa unum tantùm foramen supernè relictum erat, excipiendis muneribus quæ Templo offerebantur. *Vidit autem quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, Quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit*, si ejus animus & affectus spectetur. *Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei*. Ex eo quod sibi redundabat, sive supererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo quòd deest illi*, ex penuria sua, *omnem victum suum quem habuit, misit*:

fit: totum quod illi ad vitam sustentandam opus erat. Confer cum *Marci* 12. 41.

5. 6. 7. 8. *Et quibusdam dicentibus de Templo*, præ admiratione, *quòd bonis*, id est, præclaris, *lapidibus* constructum, *& donis* magnificis ac pretiosis *ornatum esset*, *dixit*: *Hæc quæ videtis*, *venient dies*, *in quibus non relinquetur lapis super lapidem*, *qui non destruatur*. Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita destruetur, ut nec lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum*, *dicentes*: *Præceptor*, *quando hæc erunt*, *& quod signum*, *cùm fieri incipient?* quo signo cognoscentur illa proximè futura? *Qui dixit*: *Videte*, *ne seducamini*: *Multi enim venient in nomine meo*, *dicentes*: *Quia ego sum*: & dicent, Ego sum Christus; *& tempus appropinquavit*, quo hujusmodi seductores nomen meum usurpantes orientur: *Nolite ergo ire post eos*: Cavete, ne illis credatis.

9. 10. 11. *Cùm autem audieritis prælia & seditiones* excitari, *nolite terreri*; *oportet primùm hæc fieri*, *sed nondum statim finis*: Hæc quidem certissimè contingent, sed nondum adest tempus Templi & Urbis excidio divinitùs præfinitum. *Tunc dicebat illis*: *Surget gens contra gentem*, *& regnum adversùs regnum*. *Et terræmotus magni erunt per loca*, in locis nonnullis, *& pestilentiæ*, *& fames*, *terroresque de cœlo*, terriculamenta, seu extraordinariæ aeris impressiones *& signa magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cœlo conspicua. Romphæa scilicet Urbi imminens de cœlo apparuit, flamma in Templo visa, fores Templi spontè apertæ, currus & armatæ phalanges conspectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus*, cum exeuntium sono; fanaticus homo nomen Jesu ferens, per annos quatuor clamans: *Væ*, *væ Jerosolymis*; *Væ*, *væ Urbi & Populo & Templo*; ut Josephus commemorat in Libris *De bello Judaico*. Lib. 6. c. 31.

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. *Sed ante hæc omnia*, *injicient vobis manus suas*, *& persequentur* vos, *tradentes in Synagogas & custodias*, *trahentes ad Reges & Præsides*, *propter nomen meum*: propter confessionem nominis mei, quòd me Christum esse confessi fueritis. *Continget autem vobis in testimonium*: Hæ persecutiones vobis contingent, ut testimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus vestris*, memori mente conditum tenete, *non præmeditari* anxiè & solicitè, *quemadmodum respondeatis*: *Ego enim dabo vobis os & sapientiam*, *cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri*: Vobis dabo facultatem loquendi; suggeramque vobis sermonem sapientem, cui vestri & veritatis hostes nihil opponere poterunt, quod veri speciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo scriptum est: *Et non poterunt resistere sapientiæ & Spiritui*, *qui loquebatur*. Hunc locum tractans Tertullianus præclarè dixit: *Quid enim sapientius & incontradicibilius confessione simplici & exerta in Martyris nomine cum Deo invalescentis?* Act. 6. 10. Lib. 4. contra Marcio. c. 39.

Trademini autem à parentibus, *& fratribus*, *& cognatis & amicis*, *& morte afficient ex vobis*: *& eritis odio omnibus propter nomen meum*: *& capillus de capite vestro non peribit*: Nihil damni sentietis; etsi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipsam temporalem amittatis, securi estote, majus inde lucrum accessurum, gloriam scilicet sempiternam. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*: Per patientiam salvos facietis vosmetipsos. In patientia & spe erit fortitudo vestra. Hæc arma quibus nominis mei hostes vincetis.

20. 21. 22. 23. 24. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem*, *tunc scitote*, *quia appropinquavit desolatio*, sive excidium ejus. *Tunc qui in Judæa sunt*, *fugiant ad montes*, in loca tuta: *& qui in medio ejus*, scilicet Ju- Isa. 22. Daniel. 9. Joseph. l. 4.

de bello Judaico, c.3. & l. 6. cap. 1. Euseb. lib. 3. Hist. Eccl. c. 5. Joseph. l. 7. de Bello, c. 17.

Judææ, *discedant*; *& qui in regionibus* vicinis, *non intrent in eam*, ne conclusi pereant gladio, vel igne, vel fame: *Quia dies ultionis* divinæ *hi sunt*, *ut impleantur omnia*, *quæ scripta sunt* à Prophetis de Templi & Urbis excidio. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatæ fugere non poterunt: *Erit enim pressura magna super terram*, *& ira populo huic*. Malis gravissimis regio ista opprimetur, & ira Dei in hunc populum sæviet. *Et cadent in ore gladii*, id est, acie gladii peribunt: *& qui* reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes*. *Et Jerusalem calcabitur à Gentibus*, *donec impleantur tempora Nationum*: Jerusalem tenebitur à Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum à Deo constituta, seu ultima tempora quartæ Monarchiæ à Daniele præscripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat. Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Ecclesiam, *& sic omnis Israel salvus fiat*. Confer cum *Matth.* 24. 25. & *Marci* 13. 14. Rom. 11. 25.

25, 26, 27, 28. *Et erunt signa in sole & luna & stellis*; *& in terris pressura Gentium*, extrema anxietas & consternatio Gentium; *præ confusione sonitus maris & fluctuum*: *arescentibus hominibus præ timore*, *& expectatione* calamitatum, *quæ supervenient universo orbi*. Secundum Christi adventum hæc signa spectant. Ad illum scilicet transit, postquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri discipulorum quæstioni responderet, ut ex *Matthæi* 24. 3. compertum est. *Nam virtutes cælorum movebuntur*: omnis ornatus & dispositio cœli perturbabitur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate*. *His autem fieri incipientibus*, *respicite*, *& levate capita vestra*; *quoniam appropinquat redemptio vestra*: Bono estote animo, proximè enim complebitur redemptio corporis vestri, plena illa & consummata liberatio à servitute corruptionis, à persecutionibus, à malis omnibus. *Scimus enim*, *quòd omnis creatura ingemiscit*, *& parturit usque adhuc*. *Non solùm autem illa*, *sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes*, *& ipsi intra nos gemimus*, *adoptionem filiorum Dei expectantes*, *redemptionem corporis nostri*. *Spe enim salvi facti sumus*. Rom. 8. 22. 23. 24.

29. 30. 31. 32. 33. *Et dixit illis similitudinem*: *Videte ficulneam*, *& omnes arbores*: *cùm producunt jam ex se fructum*, *scitis*, *quoniam propè est æstas*. *Ita & vos cùm videritis hæc fieri*, *scitote*, *quoniam prope est regnum Dei*; sive regni Dei perfectio, quo subjectis hostibus pacificè & tranquillè regnaturus sum super corpus electorum meorum tunc in cœlis collectum & adunatum. *Amen dico vobis*, *Quia non præteribit generatio hæc*, *donec omnia fiant*, quæ vobis futura denuntio. *Cælum & terra transibunt*; *verba autem mea non transibunt*. Quæcumque promisi, jussi, vel prædixi, certissimè complebuntur. Confer cum *Matthæi* 24. 29. *& seq.* & *Marci* 13.

34. 35. 36. *Attendite autem vobis*, cavete, *ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate*, *& curis hujus vitæ*, quibus obtunditur animus, & impeditur ne divina cogitet, Deique judicium metuat: *& superveniat in vos repentina dies illa*; ne repentè vobis superveniat terribilis judicii dies. Metaphora est à navibus onere prægravatis, ac proindè sidentibus: *Tamquam laqueus enim superveniet in omnes*, *qui sedent super faciem omnis terræ*: Ex improviso superveniet omnibus, qui sic in terra habitant, ut eorum animus in res terrenas defixus sit, & in illis quiescat. *Vigilate itaque omni tempore orantes*, *ut digni habeamini*, id est, efficiamini, *fugere ista omnia quæ futura sunt*, seductiones Pseudoprophetarum, iram Dei, æterna impiorum supplicia: *& stare* cum fiducia *ante Filium hominis*, ante tribunal meum. Magna est hujus verbi emphasis, *Ut digni habeamini*: significat enim omnia deberi gratiæ Dei.

37. 38.

37. 38. *Erat autem diebus*, five per dies, *docens in Templo: noctibus vero exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti*, In oratione pernoctans. *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum:* Diluculo conveniebat in Templum, ut illum audiret.

Sensus Moralis.

1. 2. RESpiciens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium divites, &c. Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis
3. 4. Christus Jesus respicit. Ab ipso uno videri ament & quærant divites, qui ad Templorum ornatum, ad incrementum divini cultus, vel ad pauperum sustentationem donaria & elemosynas conferunt. Alioquin mercedem invisibilem & æternam charitatis non recipient, quia receperunt mercedem inanem vanitatis: *Receperunt mercedem suam*. Pauper qui ex necessario suo demit aliquid, ut Deo & aliis pauperioribus offerat, spectaculum est Christi Jesu oculis dignius, quàm dives qui ex superfluo suo abundantius erogat. Bona opera non ideò magna sunt coram Deo, quòd à divitibus, magnatibus & potentibus fiant; sed quòd animo verè Christiano, animo paupere, ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium, ab amore sæculi purgato; qui viduæ instar cœlestis Sponsi mortem luget, illiusque desiderio ingemiscit: qui totum quod est, quod operatur, quod possidet, suaque ipsum in primis offert Deo, & tamen se penè nihil offerre existimat. *Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*. De magnitudine muneris judicat æquissimus æstimator & munificentissimus remunerator Deus, non ex ipso munere quod offertur, sed ex animo offerentis. *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus: ad Cain autem & ad munera ejus non respexit*. Applausus & laudes quæ magna divitum dona sequuntur, vana gloria & complacentia quæ illa sæpe comitatur; imperfecta religio, & modica fides offerentium, sæpè illorum pretium apud Deum minuit. Contrà pauper, fide, charitate & humilitate dives, magna semper munera Deo offert, quantumvis modica hominibus videantur, quia pretium, magnitudinem; excellentiam ex religione offerentis accipiunt. *Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit*. Dives qui multùm offert, multum sibi servat; pauper qui totum erogat, solam in Deo fiduciam retinet. Oblatio & eleemosyna ex superfluo, Deo grata, & ad salutem necessaria homini est: oblatio & eleemosyna ex necessario, longè gratior; vitę enim proprię sacrificium est. Hic est gratię triumphus, quę animam Christianam supra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ, religionis amore. *Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit*.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus. Psa. 41.3.

Gen. 4.

6. *Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur*. Quæ oculis carnis magnifica, quę humanę curiositati admirabilia sunt, nec æstimatione Christi, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quàm corporis, scilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem considerant & suspiciunt, quàm lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enimverò illas brevi perituras: solam Dei pulchritudinem indeficientem esse & æternam. *Tu autem, Domine, in æternum permanebis: solium tuum in generationem et generationem*. Quæcumque pulchra sunt in operibus naturæ vel artis, non teneant animam meam; teneat eam Deus, Lament. Jerem. 5. 19.

qui

qui fecit hæc, bona quidem valdè; sed ipse est bonum meum, non hæc; Quæcumque in mundo pulchra sunt, ab illa pulchritudine veniunt, quæ super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. *Serò te amavi, Pulchritudo tam antiqua et tam nova, serò te amavi. Et ecce intus eras, et ego foris, et ibi te quærebam; et in ista formosa quæ fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, et tecum non eram. Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent.*

S. August. in Confess.

8. *Videte, ne seducamini, &c.* Seducuntur, qui cœcos, aut corruptos conscientiæ suæ Moderatores eligunt; qui secundùm Christi Jesu doctrinam & Evangelium illos non instituunt, sed secundùm opiniones hominum, quas probabiles vocant, secundùm mores sæculi, secundùm prudentiam carnis. Cavendi seductores, qui specie singularis perfectionis, passivæ orationis, & mysticæ quietis, simplices animas ab actibus virtutum, à piorum librorum, & maximè à Novi Testamenti lectione, à frequentatione Sacramentorum, à vitæ pœnitentis exercitiis & Christiana mortificatione, à meditatione mysteriorum Christi, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propensionibus blandiuntur; qui cùm spiritu cœperint, sæpè carne consummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quàm Dei, crucis Christi inimici. Mulieres præsertim dirigere dicam, an perdere amantes; longaque & secreta colloquia cùm ipsis miscentes! *Videte, ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & tempus appropinquavit: Nolite ergo ire post eos.* Sed heu! seduci amat maxima pars hominum in rebus animæ salutem & morum institutionem spectantibus; nuncque completur illud Apostoli oraculum: *Erit tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Sed & à vobismetipsis cavete, quia principium seductionis in vobis ipsis est, in concupiscentiis, in amore proprio. *Timeo autem, ne sicut Serpens Hevam seduxit in astutia sua, ita & corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.* Pseudoapostolos cavete, operarios subdoles, transfigurantes se in Apostolos Christi: *Et non mirum; ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.*

2. Tim. 4. 3.

2. Cor. 11.

9. *Cùm audieritis prælia & seditiones, nolite terreri, &c.* Bella, seditiones, & aliæ calamitates hic à Christo prænunciatæ, flagella Dei sunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam suam Majestatem perduelles; intestinamque carnis adversùs spiritum in utrisque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere potest. Ejus misericordiæ serviunt in electis, ejus verò justitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Christianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Christi, quibus hæc mala graviorum præsagia sunt æternorumque tormentorum. His justi non terrentur, quibus media sunt purgationis interioris & sanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Christi; necnon præsagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. *Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas; & persequentur, tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides propter nomen meum: continget autem vobis in testimonium.* Persecutio utilis est, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore Mundi Christianos avellit, Christo arctiùs conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confessorum glo-

gloriosis testimoniis, Martyrum sanguine confirmat, spem excitat, charitatem magis accendit. *Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta & supplicia terrena præmia divina percipiat? Si militibus sæcularibus gloriosum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major est gloria, victo diabolo ad patriam triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus est, illuc prostrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem Christi fieri, Angelis adæquari; cum Patriarchis, cum Apostolis, cum Prophetis cœlestis regni possessione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest vincere? Quæ possunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religiosis meditationibus fundata mens: & adversùs omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat, quem futurorum fides certa & solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cœlum; minatur Antichristus, sed Christus tuetur; mors infertur, sed immortalitas sequitur; occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.*

S. Cypr. De Exhort. Martyrum.

19. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Christiana patientia pretium salutis est. Per eam peccatores justitiam inveniunt, pœnitentes recipiunt, justi conservant, pro ea certant ad mortem usque Martyres, præmio illius fruuntur Sancti, seque ipsos possident, Deum possidentes. *Patientia est quæ nos Deo commendat & servat: ipsa est quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis & maritatis individuam charitatem; facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere; si ipse delinquas, diu & multùm rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter provehit: ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dum per ejus tolerantiam gradimur: ipsa efficit, ut perseveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.* Amemus & imitemur patientiam Dei, patientiam Christi: rependamus illi, quam pro nobis ipse dependit. Offeramus *patientiam spiritus, patientiam carnis*, qui in resurrectionem carnis & spiritus credimus. *Si tanta sufferet Anima, ut possideat, unde pereat: quanta debet sufferre, ne pereat? &c.*

S. Cypr. de bono Patientiæ.
Tert. l. de Patientia.
S. Aug. l. de Patient. c. 7.

25. *Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, &c.* Misericordia Dei hæc signa præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fugiamus. Divini judicii timorem fides in nobis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. Solo malorum temporalium timore arescere homines possunt, converti non possunt. Timor malorum invisibilium & æternorum, quem fides excitat; spes comitatur, charitas sanctificat & perficit, *timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ad salutem utilis est. *Observabo me ab iniquitate mea, quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, & justitias ejus non repuli à me.*

Undique Deus terret, quia non vult invenire quos damnet, inquit S. Aug. s. 19. alias 4. ex editis a Sirmondo.
Ps. 17. 24.

28. *His autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, &c.* Securi sint boni, Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, aut cir-

S. Aug. f. 47. de Ovibus, c. 6. cumvenit, nullus testis alludit. Sed quantùm securi sunt boni, tantùm timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat, quis sis? Unde potest falli quis sis, qui noveat, quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus interrogat justum & impium. Interrogat autem te, non ut discat à te, sed ut confundat te. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed expectemus & desideremus. Numquid enim frumenta timent, ne mittantur in horreum? Imò optant vehementer & desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Imò nihil eis tam tardum est, quàm donec fiat. Hi verò ex animo & tota sinceritate dicunt, cùm orant, Veniat regnum tuum*. Mali verò hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicis, *Veniat regnum tuum*? Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age, ut securus ores. Sic vive, ut diligas adventum ejus.

S. Aug Enar. in Ps. 48. f. 2. n. 3. 29. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas, &c.* Iniqui videntur florere ad tempus, & justi laborare; sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita justorum, & quasi nominatur felicitas impiorum. Tamdiù videtur herba lætior quàm arbor, quàmdiu hyems est. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quasi arida est: cùm Sol exerit ferventior tempore æstatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem arescit: videbis honorem arboris, herba arida est; sic & modò justi laborant, antequam veniat æstas. *Est vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem nostra charitas est*. Et quid ait Apostolus? *Ut supra debeamus habere radicem, ut vita sit Pastor noster, quia habitatio nostra non debet recedere de cœlo, quia in hac terra debemus sicut mortui ambulare: ut supra viventes, infra mortui simus; non ut supra mortui infra vivamus*. Quia ergo non debet recedere vita nostra & cor nostrum desuper, quid ait

Coloss. 3. 3. Apostolus? *Mortui enim estis*. Et ne timeres, *Vita vestra abscondita est*; ait, *cum Christo in Deo*. Ecce ubi est radix nostra. Quando autem apparebit honor noster, tamquam in foliis & fructibus, & sequitur & dicit: *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria*.

34. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa*. Lugendum est quòd maxima pars hominum voluptatibus carnis & sensuum ita sit irretita, vel sæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minimè cogitent. Cum repentina mors & improvisa tam multis superveniat, securi vivunt: terribilibus Dei minis in sacra Scriptura intonantibus non excitantur. Sedent, imò jacent in terra quieti, non sapientes, non desiderantes, non cogitantes, quæ sunt in cœlo, sed quæ super terram. Ideò tamquam laqueus incautas aves, illos intercipiet mortis

S. Aug. judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, spiritualium viscus pennarum*. Vigilandum igitur, orandum est omni tempore, siquidem incerti sumus, qua hora ad tribunal Christi vocandi sumus. Qui Deum & ejus voluntatem semper desiderat, qui justitiam in hac peregrinatione semper esurit & sitit, semper oret. Vigilandum Christianis, ne officiis suis desint; orandum, ut gratiam impetrent, qua fideliter illa impleant. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt,*

2. Thessal. 5. *& stare ante Filium hominis*: ait Christus Dominus. *Dies Domini sicut fur in*

in nocte, ita veniet (ait Apostolus) *cùm enim dixerint, Pax & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis atque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei, & charitatis, et galeam spem salutis.*

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1. 2. A*Ppropinquabat autem dies festus Azymorum*, dies ille solemnis, quo Judæi panibus azymis vesci incipiebant, secundùm Legem; qui dies Pascha vocatur ab Agni Paschalis immolatione: & quærebant *Principes Sacerdotum et Scribæ*, seu Legisperiti, *quomodo Jesum interficerent*, an dolo, an vi manifesta, & quo tempore; *timebant verò plebem*: ideò palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3. 4. 5. 6. *Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim*. Intravit non in corpus Judæ, sed in animum, pravis suggestionibus consentientem. *Cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas*, etc. (ut dicitur Joannis 13.) *Et abiit, et locutus est cum Principibus Sacerdotum et Magistratibus*, seu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gavisi sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit*: Mutuò se obligavit, & coram illis palam professus est, se Jesum traditurum. *Et quærebat opportunitatem, ut traderet illum sine turbis*, id est, clam populo, qui solebat eum sequi; vel sine tumultu.

7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Venit autem dies Azymorum* primus & solemnis, *in quo necesse erat occidi Pascha*, Agnum Paschalem immolari. *Et misit Petrum et Joannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha*, sine mora Paschale convivium instruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem*, cùm primùm civitatem ingrediemini, *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*; vas fictile aqua plenum: *sequimini eum in domum, in quam intrat*, seu intrabit; *et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum*, instructum mensis & lectulis, omnique supellectili ad apparatum convivii necessaria; *et ibi parate*, quod nobis necesse est ad Paschalem cœnam. *Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis Jesus*, servum, domum, patremfamilias, cœnaculum stratum, *et paraverunt Pascha*, secundùm ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cùm facta esset hora*, cùm cœnandi tempus esset, quippè multa jam nocte; *discubuit, et duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*: Ardentissimè desideravi hanc ultimam cœnam Paschalem vobiscum peragere, in qua singularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus, antequam patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc*

non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Pascha non celebrabo vobiscum, donec impleatur in regno Dei, id est, regno cœlorum, quod illa victima & cœna legali ac typica significatur, scilicet liberatio perfecta à peccato & à morte stipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca servitute; cujus quidem liberationis monumentum erat Pascha. Vel, donec manducem vobiscum post resurrectionem meam, typicis sacrificiis per mortem meam impletis: Vel, donec illud manducem vobiscum in Ecclesia, quæ Dei regnum est, in mystica Eucharistiæ mensa, convivium ipse pariter & conviva, & Pascha vestrum, ut Apostolus ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Unde Origenes lib. 8. contra Celsum: *Quisquis*, inquit, *cogitet*, *Pascha nostram immolatum esse Christum*, *celebrandumque hoc Festum edendo carnem Verbi*, *numquam non Pascha facit*, *quod interpretatur*, *ac si dicat Transitoria*, *transiens semper ratione*, *omnique cogitatione atque actione ad Deum*, *à negotiis sæcularibus*, *& ad civitatem ejus festinans*.

Theoph. in hunc loc.

1. Cor. 5. 7. p. 392. Edit. Cantabrig.

Theoph.

17. 18. *Et accepto calice*, *gratias egit*, *& dixit*: *Accipete & dividite inter vos*. Calix iste communis est, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patrefamilias proximè sibi discumbentibus poculum porrigente, aliis verò de manu in manum sibi mutuò tradentibus. Calix verò, de quo Vers. 20. calix mysticus est, in quo Christus Sanguinis sui Mysterium consecravit. *Dico enim vobis*, *Quòd non bibam de generatione vitis*, id est de fructu vitis, seu vino *donec regnum Dei veniat*. Postremum scilicet illud convivium est, quod vobiscum facio ante mortem meam, qua sum à Patre clarificandus, & potestatem omnem in cœlo & terra accepturus.

19. 20. *Et accepto pane*, *gratias egit*, *& fregit*; *& dedit eis*, *dicens*: *Hoc est corpus meum*, illud ipsum *quod pro vobis datur*, quod pro vestris peccatis immolatur, verum proinde corpus, à Dei Verbo ex Virgine assumptum, *vivificum*. Veritas enim non mentitur: *Hoc*, quod me facere videtis, in hujus institutione Mysterii, *facite in meam commemorationem*; ad perennem mortis meæ memoriam sacrum hunc ritum & sacrificium celebrate. *Similiter & calicem* accepit *postquam cœnavit*, post cœnam legalem, *dicens*: *Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo*, *qui pro vobis fundetur*: Hic calix, quem manibus teneo, instrumentum authenticum est, quo Novum fœdus seu Testamentum sancitur & obsignatur per sanguinem meum in ipso calice contentum: Qui sanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundùm vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur*; quæ vox non solùm idem significat, ac *effundetur*, rem scilicet mox futuram designans ut præsentem; sed mysticam sanguinis Christi effusionem in calice Eucharistico: quemadmodum Agni Paschalis sanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero sanguine animalium vetus Testamentum sancitum est, dicente Moyse: *Hic est sanguis fœderis*: ita vero sanguine Christi, non figura vacua sanguinis ejus, Novum Testamentum est obsignatum, ut umbra in veritatem, figura in manifestationem, & Lex in Evangelium verteretur. Nec verò typus sanguinis, id est vinum, sed sanguis ipse pretiosus Christi effusus est in remissionem peccatorum. Dicendo autem, *Quod pro vobis datur*, *& effunditur*, non pro solis Apostolis significat corpus ejus esse datum, & sanguinem ejus effusum, sed pro humano genere. „Vetus enim Pascha perficiebatur ob liberationem ex Ægyptiaca servitute, „& sanguis agni effundebatur ob servata primogenita: Novum autem Pascha „propter remissionem peccatorum, & conservationem cogitationum sancti- „ficatarum & consecratarum Deo.

S. Cyr. Alex. Conc. Trid. Sess. 22. c. 1. & can. 2. Tert. Adversus Marcion. lib. 4. c. 40. Testamentum con illi... sanguine suo obsignatum.

Exod. 24. 8.

Theoph. in hunc loc.

21. 22. 23. *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* Unus ex vobis simul mecum discumbentibus, qua manu jam cibum sumet, eadem mox hostibus me tradet. *Et quidem Filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit:* secundùm quòd æterno Dei consilio constitutum est, ad passionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi, per quem tradetur;* cujus proditionem Deus præscivit tantùm ac permisit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit ad finem redemptionis nostræ passionem & mortem Christi, & ad gloriam suam. Traditoris verò supplicium non solùm præscivit, sed decrevit: *Non enim casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei, aut excitavit, aut suasit, aut impulit: sed planè prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum: quod judicium omnino futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Confer cum *Act.* 2. 23. ubi S. Petrus de Jesu pro concione loquens Israelitis, ait: *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et c. 4. 27. 28. *Convenerunt verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.* S. Prosper in Resp. ad Object. Vincent.

23. *Et ipsi* Apostoli cœperunt quærere inter se, *Quis esset ex eis, qui hoc facturus esset*, Dominum scilicet traditurus.

24. 25. 26. 27. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*; sive, quis censendus esset maximus. Verisimile non videtur erudito Interpreti, Apostolos tam luctuoso tempore vacasse ambitioso certamini. Istam igitur contentionem non tunc, sed olim inter illos factam, à S. Luca hic referri putat; quia Christus memor, quòd olim inter se de primatu disceptassent, abiturus, ut dilectionis, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum*, seu potiùs earum, durumque in subditos imperium exercent: *& qui potestatem habent super eas, benefici vocantur*; beneficorum nomen, aliosque titulos honorificos affectant. *Vos autem non sic* agere debetis: *sed qui major est in vobis, fiat sicut minor*, seu junior secundùm vim Græci Textus; *& qui præcessor est*, seu ordine, gradu, dignitate, auctoritate superior, fiat *sicut ministrator*, se velut omnium ministrum gerat. *Nam quis major est: qui recumbit, an qui ministrat? nonnè qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magister, ac Deus vester *in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Confer cum *Matthæi* 20. 25. & *Marci* 10. 42. & seq. Grotius, in hunc locum.

28. 29. 30. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis;* id est, in rebus adversis me non deseruistis. *Et ego*, in præmium fidelitatis & constantiæ vestræ, *dispono*, præparo seu polliceor *vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum*; non terrenum & temporale, sed cœleste; *ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*: ut mensæ meæ consortes sitis, id est, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini, & torrente voluptatis potemini: *& sedeatis super thronos*, potestatis meæ participes, *judicantes duodecim Tribus Israel*. Confer cum *Matth.* 19. 28.

31. 32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Satanas vestræ omnium salutis adversarius, sibi à Deo permitti petiit, ut vos tentationibus suis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, sicut triticum in cribro sursum atque deorsum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat* fides

fides tua ; ut penitùs non extinguatur , non intereat , quamquam grave ac lethale vulnus acceptura sit , cùm me negabis . *Et tu aliquando conversus* ad pœnitentiam , & efficacissima gratiæ meæ virtute in fide confirmatus , vicissim *confirma fratres tuos* , Christianos omnes , ipsosque Condiscipulos, ne in fide deficiant ; pro ipsis ora , sicut ego pro te oravi , illisque firmissimæ & constantissimæ fidei exemplo præluceas. . *Simon , Simon , ecce satanas expetivit vos , ut cribraret sicut triticum*. Ne gloriarentur Apostoli , & suis viribus tribuerent , quòd soli penè inter tot milia Judæorum , dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino, ostendit eos, si non juvantis se Domini essent opitulatione protecti , eadem procella cum cæteris potuisse conteri . De Petro dici potest , quod de lapsis qui fidem in persecutione exteriùs negaverant , S. Cyprian. ad Antonianum scribit : *Nec putemus mortuos esse , sed magis semianimes jacere eos , quos persecutione funesta sauciatos videmus : Qui si in totum mortui essent , numquam de eisdem postmodum & Confessores & Martyres fierent . Sed quoniam est in illis , quod pœnitentia sequente revalescat , ad fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur* . In Petri negantis Christum animo mansit semen fidei , quod pœnitentia sequente revalesceret ; ut etiam commentatur post S. Ambr. Enarratione in Psalm. 43. n. 40. Theophylactus . *Rogavi , ut non deficiat fides tua* : Quamvis enim brevi tempore concutiendus sis , *habes tamen recondita semina fidei , ut etiamsi folia abjecerit spiritus invadentis , radix tamen vivat , & non deficiat fides tua* .

Vener. Beda, in hunc loc.

S. Aug. De Corrept. & Grat. c. 8.

Litteralem istius loci sensum S. August. explicat , & ad Petri perseverantiam in fide , gratiæque specialis & efficacissimæ necessitatem , ut perseveraret , pertinere docet . *Si ad liberum arbitrium hominis (inquit) quod non secundùm gratiam , sed contra eam defendis , pertinere dicis , ut perseveret in bona quisque , vel non perseveret , non donante Deo si perseveret , sed humana voluntate faciente ; quid molliturus es contra verba dicentis* : Rogavi pro te , Petre , ne deficiat fides tua ? *An audebis dicere , etiam rogante Christo , ne deficeret fides Petri , defecturam fuisse , si eam Petrus deficere voluisset , hoc est , si eam usque in finem perseverare noluisset ? Quasi Petrus aliud ullo modo vellet quàm pro illo Christus rogasset , ut vellet . Nam quis ignorat , tunc fuisse perituram fidem Petri , si ea quæ fidelis erat , voluntas ipsa deficeret ; & permansuram , si eadem voluntas maneret : sed quia præparatur voluntas à Domino , ideò pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo , ne fides ejus deficeret , quid aliud rogavit , nisi ut haberet in fide liberrimam , fortissimam , invictissimam , perseverantissimam voluntatem ? Ecce quemadmodum secundùm gratiam Dei , non contra eam , libertas defenditur voluntatis . Voluntas quippè humana non libertate consequitur gratiam , sed gratia potiùs libertatem , & ut perseveret , delectabilem perpetuitatem , & insuperabilem fortitudinem* .

S. Leo, s. 3. in Anniv. Assump. suæ, c. 3.

Ego autem rogavi pro te , ut non deficiat fides tua , &c. Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis , & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant ; quoniam diabolus omnes exagitare , omnes cupiebat elidere : & tamen *Specialis à Domino Petri cura suscipitur , & pro fide Petri propriè supplicatur , tamquàm aliorum status certior sit futurus , si mens Principis victa non fuerit . In Petro ergo omnium fortitudo munitur , & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium , ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur , per Petrum Apostolis conferatur* .

Ego rogavi pro te , ut non deficiat fides tua , fides quam confessus es , quam prædicaturus es , quam ore meo laudavi , ob quam Ecclesiæ meæ guber-

gubernacula tibi commisi ; rogavi (inquam) pro te , ut non deficiat in Ecclesia , & in Sede tua . *Soliditas enim illius fidei , quæ in Apostolorum Principe est laudata , perpetua est . Et sicut permanet , quod in Christo Petrus credidit ; ita permanet , quod in Petro Christus instituit . . . . . In universa Ecclesia , Tu es Christus Filius Dei vivi , quotidie Petrus dicit : & omnis lingua quæ confitetur Dominum , magisterio hujus vocis imbuitur . Hæc fides diabolum vincit , & captivorum ejus vincula dissolvit . Hæc erutos mundo inserit cælo , & portæ inferi adversùs eam prævalere non possunt . Tanta enim divinitùs soliditate munita est . ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas , nec pagana potuerit superare perfidia .* S. Leo, f.2. c. 2. 3.

In hunc sensum S. Bernardus Epistola 190. seu tractatu de Erroribus Petri Abailardi , ad Innocentium II. Pontificem Maximum scribit : *Oportet ad vestrum referre Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei , ea præsertim quæ de fide contingunt . Dignum namque arbitror ibi resarciri damna fidei , ubi non possit fides sentire defectum . Hæc quippè hujus prærogativa Sedis . Cui enim alteri aliquando dictum est* : Ego pro te rogavi , Petre , ut non deficiat fides tua ? *Ergo quod sequitur , à Petri successore exigitur* : Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos .

Posteriora illa verba sic explicat Theophylactus : *Quia te habeo ut Principem discipulorum , postquam negato me fleveris , & ad pœnitentiam veneris , confirma cæteros . Hoc enim te decet , qui post me Ecclesiæ petra es & firmamentum* . Non solum autem Apostolos , sed omnes , qui ad consummationem usque sæculi futuri sunt , fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ suæ exemplo , ne post peccatum desperent de venia . Theophyl. in hunc loc.

33. 34. *Qui dixit ei : Domine , tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire . At ille dixit : Dico tibi , Petre , non cantabit hodie gallus , donec ter abneges nosse me* : donec ter negaveris , dicens , quòd non noveris me. Multa charitas animosum reddidit Petrum , ut polliceretur , quæ " tunc sibi erant impossibilia (inquit Theophylactus.) Dominus autem ubi " videt eum viribus suis nimis confidentem , temerariè loqui (oportebat enim " audita veritate , quæ ei dicebat quòd tentandus esset , non reluctari , non " superbè sapere , sed timere) manifestat ei tentationis speciem , nempè negationem . "

35. 36. *Et dixit eis : Quando misi vos sine sacculo , & pera , & calceamentis , numquid aliquid defuit vobis ? At illi dixerunt : Nihil . Dixit ergo eis : Sed nunc qui habet sacculum* , seu crumenam pecunia refertam , tollat , seu ferat sacculum illud sive crumenam ; *similiter & peram* instructam cibo : *& qui non habet* crumenam , cui pecunia deest , *vendat tunicam suam , & emat gladium* . Prohibuerat olim Christus discipulis , ne peram , aut sacculum , & calceamenta in itinere ferrent ; prohibet inferiùs Petro , ne gladio utatur ad vim repellendam. Sibi ipsi contrarius non est; sed nunc longè alia tempora , longè aliam ipsorum sortem futuram significat : illis & penuriam rerum omnium , & gravissima pericula imminere ; adeò ut si quis præsidiis humanis uti voluisset , crumenam & peram velut in difficillimo itinere sibi comparare debuisset ; quin & gladium vendita tunica , si aliunde non posset : Nam per loca latrociniis infesta cum gladio iri solet. Hæc igitur per emphasim dicta , ut observat Euthymius . Discipulos , quibus jusserat , ut si quis in maxilla dextera illos percuteret , aliam ipsi offerent , gladiis armari non præcipit patientiæ Magister ; sed hac figura sermonis significat *imminentes insidias Judæorum* . Denique si quæ contrarietas in his Domini dictis prima fronte videretur , cum Sancto Augusti. Euthimius, in hunc loc. & Theophylact. Matth. 5. S. Chrysost. homilia singulari in alia verba Apostoli :

Salutate Priscillam & Aquilam. August. respondendum esset : *Nulla inconstantia præcipientis, sed ratione dispensantis, pro temporum diversitate, præcepta, vel consilia, vel permissa mutari*.

37. 38. *Dico enim vobis, Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me*. Præter alia multa Vaticinia Prophetarum jam in me impleta vel implenda, illud etiam quod ab Isaia prædictum est, in me impleri oportet: *Et cum iniquis deputatus est*: More sceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. *Etenim ea, quæ sunt de me prædicta, finem habent*, id est, jam perficientur & consummabuntur. *At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est*: Hac de re satis. Christi mentem assecuti non erant Apostoli, quamobrem sermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexisse quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*; non approbando responsum, sed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus: maximè si tunc minimè necesse sit, ut sermonem nostrum planè intelligat, & aliàs ipsi perspicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis fortè verbis significare voluimus. Sicut ergo cùm dixit, *Solvite templum hoc*, &c. non explicuit discipulis horum verborum sensum, sed eventu rerum, & Spiritus sancti imprimis lumine revelandum in aliud tempus distulit; ita & quod dixerat: *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, horum verborum intelligentiam illis non negans, sed differens.

S. Aug. l. 22. de Cont. Faustum c. 77.

Isai. 53. 12. Theoph. in hunc loc.

39. 40. 41. 42. *Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum*, quò secedere solebat orationis causa: *Secuti sunt autem illum & discipuli: Et cùm pervenisset ad locum illum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem*, id est, ne tentationi cedatis. *Et ipse avulsus est ab eis, paululùm abscessit, quantùm jactus est lapidis: & positis genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me*, vel, Si velles transferre, secundùm vim Græci Textus: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat*.

43. *Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum*, animos illi addens; solatiumque afferens, proposita gloriæ magnitudine, mortisque fructu, generis humani salute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus actionibus voluntate Patris ac sua permissus, in illis mortis imminentis angustiis consolationem angelicam admisit, qui paulò minor Angelis propter nos fieri dignatus est: *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi constitutus, *prolixiùs* & intentiùs *orabat*. *Et factus est sudor ejus sicut guttæ*, seu grumi *sanguinis decurrentis in terram*. Sudor fuit instar sanguinis, sive mixtus sanguini; quod fieri posse per naturam vim intùs patientem, ac proinde per poros ejicientem unà cùm aqua sanguinem, præsertim ubi corpus rarum est ac delicatum, & sanguis subtilis, Medici observant. Serpentium meminit Diodorus Siculus, qui morsu suo angores gravissimos efficiunt, & profluxum sudoris instar sanguinis.

Diod. Siculus l. 17.

Historiam de Christi sudore sanguineo, & Angeli consolatione, quidam olim ex S. Lucæ textu temerè sustulerunt, quòd Ariani ad detrahendam Christo Jesu divinitatem illa abuterentur; ut S. Hier. l. 2. *contra Pelagianos*. In Græcis & Latinis Codicibus compluribus suo tempore desideratam, S. Hilar. testatur lib. 10. *de Trinitate*. Nunc verò nulli extant Codices Græci vel Latini, in quibus hæ desint historiæ, quas Syriaca & aliæ Versiones Orientales etiam complectuntur. Privata ergo quorumdam superstitione hæc deleta fuisse certum est, tam insignia humanæ infirmitatis argumenta Christo tribuere metuentium, ne ipsius Divinitati derogare viderentur.

45. 46.

45. 46. 47. 48. *Et cùm surrexisset ab oratione , & venisset ad Discipulos suos , invenit eos dormientes præ tristitia . Et ait illis : Quid dormitis ? Surgite , orate , ne intretis in tentationem . Adhuc eo loquente , ecce turba*, quæ se Romanis Militibus adjunxerat , *& qui vocabatur Judas , unus de duodecim* Apostolis , *antecedebat eos : & appropinquavit Jesu , ut oscularetur eum . Jesus autem dixit illi : Juda , osculo filium hominis tradis ?* Me tradis osculo, pacis signo , discipulus Magistrum , servus Dominum ?

49. 50. 51. *Videntes autem hi , qui circa ipsum erant* , Apostoli , *quod futurum erat* , quòd scilicet mox Jesus capiendus esset ; *dixerunt ei : Domine , si percutimus in gladio ?* Percutiemusne gladio , ut vim repellamus ? *Et percussit unus ex illis* , scilicet Petrus , natura fervidior , non exspectato Domini responso , *servum Principis Sacerdotum ; & amputavit auriculam ejus dexteram . Respondens autem Jesus , ait : Sinite usque huc* . Nolite ultra progredi in vi repellenda , hic consistite . *Et cùm tetigisset auriculam ejus , sanavit eum* ; patientiam suam ac mansuetudinem miraculo demonstrans , non minùs quàm potentiam , qua hostes opprimere potuisset, nisi capi & pati ad consummandam humani generis salutem decrevisset.

52. 53. *Dixit autem Jesus ad eos , qui venerant ad se , Principes Sacerdotum & Magistratus* , seu Præfectos excubiarum Templi , *& Seniores* , sive Senatores : *Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus* , ut me comprehenderetis . Quid ista cohorte , istis armis , ista vi opus erat ? *Cùm quotidiè vobiscum fuerim in templo* , palam docens , *non extendistis manus in me . Sed hæc est hora vestra , & potestas tenebrarum*. Hoc tempus est , quo vobis , & tenebrarum Principi , cujus estis ministri , potestas conceditur in me sæviendi , ut Prophetarum vaticinia impleantur.

54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. *Comprehendentes autem eum , duxerunt ad domum Principis Sacerdotum* , Caiphæ : *Petrus verò sequebatur eum à longe . Accenso autem igne in medio atrii , & circumsedentibus illis* , scilicet militibus , *erat Petrus in medio eorum . Quem cùm vidisset ancilla quædam* Principis Sacerdotum *sedentem ad lumen* , id est , ad ignem , *& eum fuisset intuita , dixit : Et hic cum illo erat* , cum Jesu Nazareno . *At ille negavit eum , dicens : Mulier , non novi illum . Et post pusillum* , paulò post , *alius videns eum , dixit : Et tu de illis es* , scilicet ex Discipulis ejus . *Petrus verò ait : O homo , non sum* ex ipsis . *Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat , dicens : Verè & hic cum illo erat , nam & Galilæus est . Et ait Petrus : Homo , nescio quid dicis . Et continuò , adhuc illo loquente , cantavit gallus . Et conversus Dominus respexit Petrum* , cùm oculis corporis , tum maximè oculis misericordiæ suæ : *Et recordatus est Petrus verbi Domini , sicut dixerat* : Recordatus est verbi illius , quod illi Dominus , cordium scrutator , præsciusque futuri dixerat : *Quia priùs quàm gallus cantet , ter me negabis : & egressus foras Petrus , flevit amare.*

63. 64. 65. *Et viri qui tenebant illum , illudebant ei , cædentes* , pugnis & palmis : *Et velaverunt eum , & percutiebant faciem ejus : & interrogabant eum , dicentes : Prophetiza , Quis est , qui te percussit ? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.*

66. 67. 68. 69. *Et ut factus est dies* , primo statim diluculo , *convenerunt Seniores plebis , & Principes Sacerdotum , & Scribæ , & duxerunt illum in concilium suum , dicentes : Si tu es Christus , dic nobis . Et ait illis : Si vobis dixero , non credetis mihi : Si autem & interrogavero* , si qua argumenta proponam , quibus me Christum esse convincam , *non respondebitis mihi, neque dimittetis* , sive absolvetis à vinculis & morte . *Ex hoc autem erit filius*

lium hominis, ego ipse, *sedens à dextris virtutis Dei*, ut judex vester, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes : Tu ergo es Filius Dei ? Qui ait : Vos dicitis, quia ego sum* : Id est, Sum, quem me esse dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium ? Ipsi enim audivimus de ore ejus*, manifestam blasphemiam. Jesum interrogant Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, sit ne *Filius Dei*; respondet : *Ego sum*. Eo sensu se filium Dei esse affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem, an gratia & adoptione Dei filius esset; sed an natura, an verus, unigenitus, & consubstantialis Dei filius esset. Quo solo sensu affirmare se Dei Filium, criminationis de blasphemia præbere poterat occasionem. Sileant ergo Sociniani.

Sensus Moralis.

I. *Intravit autem Satanas in Judam*. Sicut qui divinæ gratiæ inspirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spiritum inhabitantem quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli suggestionibus liberè consentiunt, tandem Deo eos penitùs deserente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipsos ingredi satanas dicitur. Ad infelicem illum statum per gradus pervenitur. Sic Judas primùm avaritia tentatus, furto se addixit, pecuniam pau-
Joan.12.6. peribus destinatam sacrilegè subripiens. 2. Videri voluit eorum defensor, quos ipse spoliabat, insignis hypocrita. 3. A Magistro admonitus, de malitia nihil remisit. 4. Suggessit illi Satanas, ut Christum prodendo, lucrum sibi pararet : cui suggestioni postquam consensit, jam intrasse in eum satanas dicitur; nempè ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret : iterumque intrasse in eum, penitùs scilicet, narratur, post sacrilegam Eucharistiæ Communionem, & obdurationem animi ad divinos Christi in supre-
Joan.13.27. ma Cœna sermones, ut quod pacto firmaverat, re ipsa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium, cor virorum Ecclesiasticorum aperit diabolo, quemadmodum aperuit illi cor Judæ. Qui avaritiæ tentationi
V. Beda in hunc loc. succumbit, clavem cordis sui diabolo tradit : *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli* . . . Multi hodie Judæ scelus, » quo Dominum ac Magistrum, Deumque suum pecunia vendidit, velut im» mane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cùm pro muneri» bus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò quia veritatem » pro pecunia negant, Dominum vendunt : Ipse enim dixit : *Ego sum veri» tas*. Cùm societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Do» minum produnt, quia *Deus charitas est*. Qui etiamsi nullam pecuniam dent, » Dominum argenteis vendunt, quia Principis sæculi imaginem, id est, exem» pla hostis antiqui, neglecta Conditoris, ad quam creati sunt, imagine, » sumunt. Nam sicut Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed » pro defensione veritatis occubuit, ideò tamen pro Christo, quia pro ve» ritate Martyrium suscepit : ita è contrario, qui charitatis & veritatis jura » spernit, Christum, qui est Veritas & Charitas, prodit : maximè cùm non » infirmitate vel ignorantia subrepente, sed in similitudinem Judæ quærit op» portunitatem, ut arbitris absentibus, veritatem mendacio, virtutem cri» mine mutet.

8. *Et misit Petrum & Joannem, dicens : Euntes, parate nobis Pascha, ut manducemus*. Comedamus & nos hoc Pascha spiritualiter in azymis sinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus nostris eliminantes.

tes. Et intelligamus dies Azymorum omnem quæ in spirituali lumine est " Theoph. in conversationem, quæ nullam vetustatem primæ in Adam inobedientiæ ha- " hunc loc. beat; in qua conversatione si fuerimus, impinguandi sumus Mysteriis Chri- " sti. Præparabunt itaque hæc Sacramenta Petrus & Joannes, activa & con- " templativa vita, fervor zeli, & mansuetudo pacifica. Oportet enim fide- " les esse bonum operando, & zelo ferventes adversus malitiam, & mansue- " tos erga malè operantes. Odio enim habenda malitia, non is qui malè " agit, cujus habenda est cura: Infirmus enim est. Quòd si habuerimus Pe- " trum & Joannem adornantes cœnam, vitam bonam, & vera dogmata, oc- " curret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur in nobis homo " interior secundùm imaginem Conditoris, per gratiam Spiritus sancti. Aqua " enim Spiritus sancti gratiam, vas figulinum quod facilè confringitur, cor " humanum significat. Humilitas enim & contritio cordis dispositio est ad " gratiam: *Humilibus dat gratiam* Dominus. Cœnaculum stratum, est anima " nostra, ad quam venit Jesus, ut amoris sui Mysteria in nobis perficiat, & " unitatem cum Patre, seipso, & Spiritu sancto in nobis operetur. Ita au- " tem venit ad nos, & suam in nobis expromit efficaciam optimus Dominus, " ut nos amantissimè præveniat, cœnaculumque cordis nostri sternat ipse, & " adornet, nec exspectet, ut veniamus ad eum. Verumtamen & nos ipsos " disponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Pascha Christianum, ad Corpus Christi dignè manducandum. Dignè autem manducare non possumus, nisi discipuli simus Christi, ab illoque didicerimus diligere justitiam, & odisse iniquitatem; nisi ex Ægypto & Pharaonis servitute liberati fuerimus; nisi carni & operibus ejus, nisi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Pascha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Christum Pascha nostrum in Sacrosancta Eucharistiæ Communione dignè recipere, & manducare possumus, si servi peccati simus, vel in proximis peccati occasionibus versemur: *Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?* Ad hoc Pascha, ad sacram Corporis & Sanguinis Christi Communionem, ferventissimo charitatis desiderio nos præparare debemus, ut Christi Jesu Salvatoris nostri respondeamus amori, seipsum nobis intimè communicare & unire volentis, nosque sibi commiscere, & unum cum ipso efficere corpus, ardentissimè desiderantis. *Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Hinc Eucharistia ab antiquis *Desiderata* vocabatur: & cùm recens baptizati è sacro fonte ad Altare ducerentur, Eucharistiam percepturi, Psalmus ille recitari vel cani ex Ecclesiæ instituto solebat: *Quemadmodum desiderat cervus* Ps. 41. *ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus*. Animo cœlestes simus, nostra conversatio sit in cœlis, siquidem manducamus panem vivum, qui de cœlo descendit. Cœlestem æternamque communionem desideremus, & ad eam sanctis operibus tendamus: quod desiderium Eucharistica Communio in nobis operabitur, si dignè manducaverimus Corpus Christi. Hic enim Mysteriorum & Spiritus Christi Jesu imperfecta ratione participes sumus: in regno Dei plenè & perfectè participes sumus: in regno Dei plenè & perfectè participes erimus, cum replebimur Divinitatis ejus sempiterna fruitione, quam pretiosi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat: *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*. Eucharistiæ sacrosanctum sacrificium dignè offert, Christi corpus & sanguinem per Communionem sanctissimi sacramenti dignè recipit & manducat, qui grato animo sacrificium ejusdem corporis & sanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Christianæ operibus de-

monstrat, se mortuum esse peccato, mundo, & sibimetipsi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Christi sanguis in cruce, in Sancto Altari, in cordibus nostris effusus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adstringat & obsignet: *Hic est calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Cor nostrum Altare sit, in quo Christum offeramus Patri; non crux, in qua illum iterùm crucifigamus. Cùm ad mysticam Mensam accedimus, probemus nosmetipsos, & consideremus, an manus nostræ & opera sint manus & opera hominis verè Christiani & discipuli Jesu, non proditoris. Christi traditor est, qui post fidem ipsi in baptismo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato societatem init: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*.

24. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*. Superbiæ & ambitionis vulnus quis meritò non timeat, à quo ante Christi mortem, & Spiritus sancti descensum, nec ipsi tuti fuerunt Apostoli, viri ex infima sorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur, ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione possit esse contentio. Si enim " contendebant Apostoli, non excusationi obtenditur, sed cautioni propo- " nitur. Una datur omnibus forma sententiæ, ut non de prælatione jactantia " sit, sed de humilitate contentio: eòque se Dominus proponit imitandum. " Egebamus omnium, ipse nullorum; & tamen præbuit se humilitatis aucto- " rem, cum Discipulis ministraret. Quod utique non faciebat studio utilitatis, sed exercitatione virtutis. Ille major & celsior inter Ecclesiæ Pastores & Ministros, qui humilior, qui præesse non amat, & clero dominari, sed prodesse Ecclesiæ & ejus membris, laboriosa, indefessa, & nusquam otiosa charitate; exemplo Christi, animarum supremi Domini ac Pastoris: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*.

S.Amb.l.10. in Luc.n.50. 51.

28. 29. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tribulationibus meis*. Fidelitatem & perseverantiam Discipulorum ac servorum suorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam suam operatur. Nostra vult esse merita, quæ sunt ipsius dona. Verè fideles sumus, si nec prospera, nec adversa nos ab ejus charitate separent. Animos nostros in adversis erigat, ac roboret spes regni cœlestis, à Christo parati eis, qui in fide, charitate, humilitate, patientia, inter adversa quæque usque ad mortem perseverant: *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum*. Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, passiones, crucem & mortem; & ego vobis dispono & addico gloriam æternam, delicias que incomparabiles & ineffabiles, simili ratione acquirendas, similibusque conditionibus possidendas. Unde Apostolus ait: *Scientes, quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis*. Et, *Si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus*. Nihil etiam efficacius est ad deterrendum Christianos ab ambitione, quàm magnificentia promissionum Christi. Res enim planè indigna est iis, quibus æterna gloria in cœlo reposita est, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

2.Cor.1.7. 2.Tim.2.11.12.

31. 32. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Christianos omnes tentare, ac dejicere expetit Satanas: nobis igitur adversùs ejus insidias continuò vigilandum: orandus continuò Deus, ut nos tentari sinat ultra quàm resistere possumus, sed ut faciat cum tentatione proventum, ut possimus sustinere, muniti scuto fidei, & omnia nequissimi adversarii tela ignea extinguere divino igne fervidæ charitatis. Christi gratia suppliciter & humiliter imploranda est, quæ sola nobis firmitatem ac soliditatem frumenti tribuere

bnere potest ; fine qua leves paleæ essemus , tentationum ventis non folùm agitatæ , sed abreptæ & excussæ , paleæ inutiles , & ad comburendum colligendæ . Orandum in Christo , per Christum , & cum Christo , ut non deficiat fides nostra . *Rogavi pro te , Petre , ut non deficiat fides tua*. Fideles simus Deo & in prosperis rebus , & in adversis . Inde enim periculosæ tentationes oriuntur , quibus nos cribrat Satanas sicut triticum . Sed *Nemo frangitur adversarum rerum molestia , qui prosperarum delectatione non capitur* . Perseverantiam in fide & in omni opere bono usque in finem , à Deo sine intermissione petamus , siquidem ex nobis nihil possumus ; & deficiemus in via , nisi quotidiano gratiæ Christi adjutorio sustentemur & adjuvemur : *Ego rogavi pro te , ut non deficiat fides tua* . *Quid est rogavit* (inquit S. Augustinus) *nisi perseverantiam usque in finem ? Quæ profectò si ab homine esset , à Deo poscenda non esset* . S.Aug. l.2. de ser. Dom. in Monte,c.9. Id. l.de Corr. & Grat. c.6.

Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos . In Petro & per ministerium Petri , confirmatur fides Christianorum omnium , quorum est Pastor; omnium Pastorum , quorum est caput ; totius Ecclesiæ , cujus erat figura; & cujus gerebat personam . Hanc fidem firmavit 1. *Per Apostolatum* . 2. *Per Martyrium* . 3. *Per Epistolas suas* . S.Aug.se.210. alias 4. de Div.n.5.

33. *Qui dixit ei : Domine , tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire* . Eò infirmiores sumus , quò nos existimamus fortiores . Cùm enim de viribus nostris præsumimus , jam à Deo , in quo & ex quo est omnis fortitudo nostra , defecti sumus : *Unusquisque se tentatione tamquam interrogatus agnoscit , sicut Petrus , quas vires haberet fides ejus , utique nesciebat, quando dixit Domino* : Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire : *Dominus autem , qui noverat eum , prædixit ubi deficeret , prænuntians illi infirmitatem ejus , tamquam tacta vena cordis ejus . Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se , in tentatione didicit se* . S.Aug.En. in Ps.36.serm.2.

40. & 41. *Orate , ne intretis in tentationem* . Expectanda non est tentatio , ut oremus ; sed orandum , ne in tentationem incidamus . Christus orans in Monte Olivarum ante passionem suam , orandi exemplum formamque nobis tradit . Orationis Christianæ conditiones in oratione Capitis nostri attendamus . 1. Secessum , animique à terrenis affectibus avulsionem : *Et ipse avulsus est ab eis* . 2. Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo : *Et positis genibus orabat* . 3. Fiduciam filialem in Deum : *Pater , si vis , transfer calicem istum à me* . 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem : *Verumtamen non mea voluntas , sed tua fiat* . 5. Consolationum externarum , quas in rebus adversis nobis Deus subministrat per Sacerdotes , aliosq; viros religiosos & pios , humilem , & cum actione gratiarum acceptionem : *Apparuit autem illi Angelus de cœlo , confortans eum* . 6. Generosum certamen contra affectus omnes ac motus , qui Dei voluntati in nobis repugnant , intensioremque fervorem orationis , cùm tentatio vel angor ingravescit : *Et factus in agonia , prolixiùs orabat* . 7. Colluctationem adversùs peccatum usque ad sanguinem , & ad mortem usque : *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram . . .* Nondum *enim usque ad sanguinem restitistis , adversùs peccatum repugnantes* . Hebr.12.4.

42. *Pater , si vis , transfer calicem istum à me : verumtamen non mea voluntas , sed tua fiat* . Nullum sacrificium Deo acceptius est sacrificio propriæ voluntatis , sine quo cætera bonorum operum sacrificia illi non placent . Recti corde sunt , qui hoc volunt , quod Deus vult . Parcit peccatoribus, tu vis , ut jam perdat peccatores . Distorti cordis es , & pravæ voluntatis, quando aliud vis , aliud vult Deus . Converte cor tuum , & dirige ad Deum: S.Aug. Enar. in Ps. 93. n. 18. & 19.

quia

quia & Dominus infirmis compassus est. Vidit in corpore suo, id est, in
» Ecclesia sua infirmos, qui primò voluntatem suam sequi tentarent; sed cùm
» viderent voluntatem Dei aliam esse, dirigerent se & cor suum ad susci-
» piendam & sequendam voluntatem Dei. Ne voluntatem Dei velis torque-
» re ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas
» Dei sic est quomodo regula: ecce, puta, torsisti regulam, unde habes
» corrigi? Illa autem integra manet: regula est enim incommutabilis. Quam-
» diù integra est regula, habes quò te convertas, & corrigas pravitatem
» tuam. Quid autem volunt homines? Parum est, quia voluntatem suam
» tortuosam habent: etiam voluntatem Dei tortam facere secundùm cor suum,
» ut hoc faciat Deus, quod ipsi volunt; cùm ipsi hoc debeant facere, quod
» Deus vult. Quomodo autem complexus est Dominus ex duabus voluntati-
» bus unam factam in homine quem portabat? Præfigurans in corpore suo,
» id est, in Ecclesia sua futuros quosdam, qui voluntatem suam vellent fa-
» cere, sed sequerentur posteà Dei: quia infirmos quosdam ostendit, quòd
» ad ipsum pertineant, & eos præfiguravit in se: *Nam ideò & toto corpore*
» *sanguinem sudavit, quia in corpore suo, id est, in Ecclesia sua, Martyrum*
» *sanguinem ostendit. Toto corpore sanguis exibat: ita Ecclesia ejus habet Mar-*
» *tyres, per totum corpus ejus fusus est sanguis.* Et factus est sudor ejus sicut
» guttæ sanguinis. Quosdam ergo infirmos in se præfigurans, vel in corpo-
» re suo, ex persona infirmorum compatiens illis, ait: *Pater, si vis, transfer*
» *calicem istum à me.* Ostendit hominis voluntatem: si in ipsa voluntate
» permaneret, jam parvum cor videretur ostendere. Sed si compassus est tibi,
» & te liberat in se; imitare quod sequitur, dicens: *Verumtamen non mea*
» *voluntas, sed tua fiat.* Si cœperit tibi subrepere voluntas humana: O si
» occidat Deus inimicum istum meum, ut non me persequatur! O si posset
» fieri, ut non ab illo paterer tanta! Jam si perseveraveris, & hoc tibi
» placuerit, & vides, quia non hoc vult Deus, pravus corde es.

Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis, &c. Sanguineum sudorem ex Christi venis elicit vis doloris pro peccatis nostris & totius mundi. Lacrymas saltem ex oculis nostris eliciat sincerus & vehemens pro peccatis nostris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna est; *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Sudor sanguineus, secundi Adami, pœnitentiam in semetipso dedicantis, satisfactio & meritum est. Serpentes quosdam angores gravissimos, & profluxum sudoris instar sanguinis efficere, ex Diodoro Siculo supra retulimus. Ictui serpentis antiqui sanguineus ille sudor adscribendus. Mors peccati, venenum serpentis Christum attingere & vulnerare non potuit: sed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Christus verò fidejussor factus pro nobis, pœnas peccatorum nostrorum in se suscepit, attritus est propter iniquitates nostras, vulneratus est propter peccata nostra, & sanguineum sudorem horrore peccati emisit: *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis.* Demus operam, ne sit inanis & sine fructu respectu nostri sudor Christi san-
Ezech. 24. 12. guineus: & ne de anima nostra dicatur: *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus.*

S. Amb. l. 10. in Luc. nu. 72. 74. 75. » 54. *Petrus verò sequebatur à longè, &c.* Sequebatur à longè, qui mox
» erat negaturus; neque enim negare potuisset, si Christo proximus adhæ-
» sisset. Negavit, quia de se præsumpsit. *Tecum paratus sum, inquit, &*
» *in carcerem & in mortem ire.* Devotionem consideravit, non respexit con-
» ditionem. Multatus, quia dixit se animam ponere, quod non humanæ in-
» firmitatis, sed divinæ est potestatis... Ubi negat Petrus? Non in mon-
te,

te, non in templo, non in sua domo: sed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non est: ibi negat, ubi Christus captus, ubi Jesus ligatus est. Quid nisi erraret, quem intromisit ostiaria, interrogavit ostiaria, & ostiaria Judæorum? Malè Eva induxit Adam; malè Petrum introduxit fœmina. Sed ille in Paradiso labitur, ubi non veniabilis culpa: hic in Prætorio Judæorum, ubi difficilis innocentia. Hujus lapsus exemplo admonemur impiorum consortium & colloquia, proximasque peccandi occasiones fugere, nobis ipsis attendere; timere, ne fragilitas nostra sibi ipsi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam necessaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam superbiæ, negligentiæ, teporis, occulto, sed tamen justo Dei judicio nobis subtrahatur.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis

1. 2. ET *surgens omnis multitudo eorum*, qui concilio adversùs Jesum interfuerant, Pontificum, Legisperitorum, Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem*, id est, depravantem & inducentem in errores, *gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari*, Romanorum Imperatori, ut Judas ille seditionis publicæ in Galilæa signifer; *& dicentem se Christum Regem esse*, se Messiam esse Patribus nostris promissum, & à nobis expectatum, qui regnaturus est in populo Israel, excusso exteræ dominationis jugo.

3. 4. 5. 6. 7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis*: Rex sum ego, non terrestris tamen regni, sed cœlestis: Regnum meum non est de hoc mundo. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine*, nullum crimen morte puniendum: Ipse hominis habitus à regni affectati suspicione longè abest. *At illi invalescebant*, pervicaciùs instabant, *dicentes: Commovet populum*, novam spargens doctrinam, quod prohibere tui muneris est, cùm adversetur publicæ tranquillitati: *Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit, si homo Galilæus esset: & ut cognovit, quòd de Herodis potestate esset*, id est, è regione Herodis jurisdictioni subdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Christus est educatus) *remisit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus causæ judicio se extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus*, ob celebrationem Paschatis, cùm Judaicam Religionem exteriùs profiteretur. Joan. 16. 33.

8. 9. 10. 11. 12. *Herodes autem viso Jesu, gavisus est valdè; erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quòd audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& sperabat signum aliquod videre ab eo fieri*: Miraculum aliquod illum editurum sperabat coram se, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova pasceret: quasi Dei omnipotentia humanæ curiositati inservire debeat: *Interrogabat autem eum* Herodes *multis sermonibus. At ipse nihil ei respondebat*, certò noscens illum sibi non credi-turum,

rum, cujus nempè animus adversùs veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ*, *constanter*, id eſt, pertinaci contentione, *accuſantes eum*. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo*, ſive cum Miniſtris ſuis, indignum ſua celſitudine ratus, ſi metuere videretur hominem, neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus inſtructum: *& illuſit indutum veſte alba*; illuſit ei, ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad ſui defenſionem reſpondere poſſet: ac veſte alba, ſeu ſplendidiore per ludibrium indutum, quaſi candidatum imaginarii Imperii, *remiſit ad Pilatum*. *Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die*; *nam antea inimici erant ad invicem*; ſive odium ex æmulatione, quæ Reges inter & Romanos Præſides frequens erat, ortum eſſet; ſivè ob Galilæos à Pilato necatos, & uſurpatam Herodis ipſius juriſdictionem.

13. 14. 15. 16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum, & Magiſtratibus*, ſive Senatoribus, *& plebe*, *dixit ad illos*: *Obtuliſtis mihi hunc hominem quaſi avertentem populum* à Romani Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans*, *nullam cauſam*, ſive nullum crimen, *invenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis*. *Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remiſi vos ad illum*, qui res Jeſu meliùs noſſe poterat, cùm Jeſus in ejus ditione præcipuè converſatus ſit: *& ecce nihil dignum morte actum eſt ei*; nihil ab Herode in illum præjudicatum eſt, quo dignus morte notaretur: *Emendatum ergo illum dimittam*? caſtigatum, ſeu flagris cæſum. Propoſitum erat Pilato hanc pœnam Jeſu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirùm Legibus Romanis arbitraria erat pœna: *Si quis novas & uſu vel ratione incognitas Religiones induceret, ex quibus animi hominum moverentur* (ut loquitur Paulus Juriſconſultus.) Hoc crimen, quam Majeſtatis, videbatur Pilato magis in Jeſum congruere: ut ſolent qui aliud quam jus intuentur, quærere aliquid, quod obtendant injuriæ.

17. 18. 19. 20. 21. 22. *Neceſſe autem habebat*, ex conſuetudine, *dimittere eis*, in feſto Paſchatis, *unum reum*: *exclamavit autem ſimul univerſa turba*, *dicens*: *Tolle hunc* è medio, capitali ſupplicio illum addicito, *& dimitte nobis Barabbam*: *qui erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate*, *& homicidium*, *miſſus in carcerem*. *Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos*, *volens dimittere Jeſum*. *At illi ſuccalmabant*, *dicentes*: *Crucifige*, *crucifige eum*. *Ille autem dixit ad illos*: *Quid enim mali fecit iſte*? Non faciam: rem enim iniquam poſtulatis. *Nullam cauſam mortis invenio in eo*. *Corripiam ergo illum*, *& dimittam*. Confer cum *Matth*. 27. & *Marci* 15.

23. 24. 25. *At illi inſtabant vocibus magnis*, *poſtulantes*, *ut crucifigeretur*: ut quod jurè non poterant, clamoribus obtinerent: *& invaleſcebant*, id eſt, prævaluerunt, *voces eorum*. *Et adjudicavit fieri petitionem eorum*; decrevit, ut fieret, quod illi petebant, nimirùm ut Jeſus crucifigeretur. *Dimiſit autem illis eum*, *qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem*, *quem petebant*, cujus liberationem urgebant: *Jeſum verò tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matthæi* 27. 23. & *Marci* 15. 14. *& ſeq.*

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et cùm ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem*, *venientem de villa*: *& impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum*: id eſt, à tergo ipſius ſub eodem onere præeuntis. *Sequebatur autem illum multa turba populi*, *& mulierum*, *quæ plangebant & lamentabantur eum*. *Converſus autem ad illas Jeſus*, *dixit*: *Filiæ Jeruſalem*, *nolite flere ſuper me*; *ſed*

super vos ipsas flete, & super filios vestros: Hierosolymitanæ mulieres, non mea, sed vestra, & civium vestrorum causa flete, quibus mala gravissima ob mortem meam imminent: *Quoniam ecce venient dies* extremæ calamitatis, obsidionis, & excidii Urbis vestræ, *in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt*: Quia duplex est dolor matrum, videre filios miseriæ participes: *Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos; & collibus, Operite nos*. Locutiones illæ proverbiales à Christo usurpatæ sunt ad eventuum singularium significationem, quò magis ex his divina ipsius præscientia appareret. Nam & matrum ea fuit miseria tempore Hierosolymitanæ obsidionis, ut suos ipsæ filios præ fame comederent, & plurimi se in specus abdiderunt, ubi tamen à Romanis militibus inventi, miserè contrucidati sunt. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego justus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. Ps. 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum... Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium ejus non defluet, &c. Non sic impii, non sic*. Et Ezech. 20. 47. *Excindam & viride lignum & aridum*, id est, *Justum & impium*, ut ipse interpretatur c. 21. 3. Sensus igitur est: Si talia faciunt Romani in me ligno humido, feraci, semper virente, & semper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ talente omnes: quid non facient in vobis, populo arido, ligno sterili ab omni vivifica justitia, & nullum fructum afferente.

Isa. 2. 19. Osee 10. 8. Joseph. l. 6. de Bello Judaic. c. 46.

Theoph. in hunc locum.

33. 34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, duo homines facinorosi, *ut interficerentur. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris*; ut medius inter illos pendens Jesus, ipsis latronibus facinorosior videretur. Supplicium crucis dirum, servile, infame, Judæis inusitatum, ut probat Casaubonus Exercit. 16. in Baronium.

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Si necessaria esset attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccassent Christi crucifixores, qui verè ignorabant, quid facerent; adeòque nulla fuisset causa, cur Christus Patrem orasset, ut mortis suæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato, quod Philosophicum vocant recentiores Moralis Evangelicæ corruptores, à Christo in cruce pendente damnatus est. *Dividentes verò vestimenta ejus*, milites Romani, qui crucifixerant eum, *miserunt sortes*... Pallium diviserunt, fortem super tunicam miserunt. Confer cum *Joan.* 19. 23. 24.

35. 36. 37. *Et stabat populus spectans, & deridebant eum Principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si est Christus Dei electus*: Si verus est Messias, de quo Deus apud Isaiam ait: *Ecce servus meus suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea* (c. 42. v. 1.) Non plebs tantùm, sed & ipsi Senatores in cruce pendenti crudeliter insultabant. *Illudebant autem ei & Milites accedentes, & acetum offerentes ei*; qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliisque Scriptoribus antiquis colligitur. Nec insolitum fuisse Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth: *Comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto*. Quibus autem verbis milites Christo illuderent, refert etiam Evangelista: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Messias ille potens & virtutibus celeber, *salvum te fac*, ab imminente morte.

Ruth. 2. v. 14.

38. *Erat*

38. *Erat autem & superscriptio*, seu inscriptio *scripta super eum*, super caput ejus, in superiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum*. Linguas tituli alio ordine recenset S. Joannes, scilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matth.* 27. 37. *Marci* 15. 26. *Joann.* 19. 19.

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos*: teipsum & nos à morte imminente libera, & è cruce solve. *Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quàm cæteri, contumeliis afficiens Jesum crucifixum, cùm simili pœnæ subjacean, Deique judicio mox sistendus sis? *Et nos quidem justè* punimur; *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit*, nihil umquam fecit, quod reprehensionem mereretur, nedum hanc mortem crucis. Fama sanctitatis & miraculorum Jesu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quòd Latronem non lateret; sed & singulari mentis illustratione à Spiritu sancto cognovit, non tantùm esse hominem justum, sed Deum mundique Redemptorem cognovit, credidit, & confessus est: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum*: Cùm regni, non alieni, sed tui, possessionem adiveris. *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso*. Non aliquando, ut verecundè petis; sed *hodie*, statim à morte; non solùm tui memor ero, sed *mecum eris*, tanquam socius consolationis, qui socius es passionis & imitator patientiæ; fidei tuæ, spei, charitatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiso*, id est, in loco voluptatis & quietis perpetuæ Justorum. Sicut homo quidem in cruce Jesus, ut Deus autem ubique, & illic & in paradiso, implens omnia, & nusquam absens.

Theoph.

44. 45. *Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram, usque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, & velum Templi scissum est medium*. Confer cum *Matth.* 27. 45. & 51.

Ps. 30. 6.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit*. Vox magna index fuit, illum non necessitate, aut infirmitate mori, sed voluntate; index fuit vehementissimi illius affectus, summæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo spiritum meum*; Animam meam apud te depono, quam à te accepi, moxque sum resumpturus. Confer cum *Matthæi* 27. 50.

47. 48. 49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremorem terræ, hominem velut suo abitrio expirantem; *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit & confessus est, *dicens: Verè hic homo justus erat*, id est, innocens, verax ac proinde Filius Dei, quem se esse dixit: *Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud*, qui ad spectandum crucis supplicium convenerant, *percutientes pectora sua*, in signum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, discipuli, consanguinei, amici, *à longè*, procul à cruce *& mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes*. Confer cum *Matth.* 27. 55. & 56. & *Joann.* 19. 25. Tunc impletum est

Ps. 37. 12.

illud Vaticinium: *Et qui juxta me erant, de longè steterunt, &c.*

50. 51. 52. 53. *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat Decurio*, id est, Consul, sive Senator Urbis, *vir bonus & justus*: *hic non consenserat consilio*

filio & ædibus eorum, id est; Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judææ* oriundus, *qui expectabat & ipse regnum Dei*, seu Messiæ adventum, ut pii omnes Israelitæ: *Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Et depositum* de cruce *involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso* in rupe, *in quo nondum quisquam positus fuerat*.

54. 55. 56. *Et dies erat Parasceves*, id est, præparationis, *& Sabbatum illucescebat*, id est, imminebat nox, qua post-occasum solis incipiebat Sabbatum more Judaico: *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus Jesu*, ubi, & quo modo atque situ sepultum, observarunt. *Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt*, sive quieverunt, *secundùm mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatum & unguentorum apparatum, nisi elapso Sabbato.

Sensus Moralis.

2. 3. 4. 5. *Coeperunt autem illum accusare, dicentes; Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, &c.* Christus Jesus blasphemiæ adversùs Deum, proditionis erga Principem, seditionis in populo excitatæ accusatus, eorum qui calumniam patiuntur, consolatio est. Quis innocentia sua contra hujusmodi accusationes tutus esse potest, siquidem illis appetitus est Sanctus Sanctorum? *Exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Subitò sagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam. Narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt, Quis videbit eos?* Pacificam Christi Jesu doctrinam quasi seditiosam criminantur Judaici Sacerdotes, Legisperiti, & Senatores, quia falsas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocrisim, & populum à vita corruptissima in rectam viam revocabat. Sic Evangelicæ Doctrinæ corruptores, cùm à piis eruditisque Theologis accusantur, ac refelluntur, cùm ab Episcopis damnantur; accusatores suos, ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut seditiosos, ut Novatorum partiarios, apud Potestates accusant, & calumniis opprimere nituntur: *Commovet populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc*, Sic olim impius Rex Achab Eliam accusavit, quòd Israel conturbaret, quia Israelitas à falsorum Deorum cultu revocabat. *Tu ne es ille qui conturbas Israel? Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.* Psal. 63. 3. Reg. 18. 17. 18.

11. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba*. A mundo & hominibus carnalibus contemni & irrideri, sors piorum est. Qui secundùm Evangelium vivunt, ab hominibus secundùm sæculi genium ac mores viventibus spernuntur, irridentur, plerumque stultitiæ elogio notantur, maximè in aulis Principum, ubi rara pietas; ubi plus curiositatis, quàm fidei. Qui pietatis causa spernuntur & illuduntur, Christi ab Herode & Aulicis ejus illusi modestiam, humilitatem, patientiam imitentur: silentio illum glorificent: *At ipse nihil illi respondebat*. Feliciores se existiment, cùm propter Christum sugillantur ut stulti, quàm si summam sapientiæ laudem apud homines mundo servientes consequerentur. Et qui pios, ut homines insipientes, debilis ingenii, pusilli animi contemnunt, ipsi Dei judicio stultissimi sunt. Nemo se seducat: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum.* 1. Cor. 4. 18. 19.

24. *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Pilatus innocentiam Jesu agnoscebat, illum dimittere volebat; illum tamen, Cæsaris timore, & inimicorum ipsius Jesu clamoribus victus, Barabbæ postposuit, Latroni Salvatorem, seditioso pacificum, homicidæ Auctorem vitæ: & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant, ut Christus in cordibus nostris rursum crucifigatur, fortè volumus dimittere Jesum, ipsum offendere nolumus, nullam invenimus causam, cur debeat iterum in nobis crucifigi; sed clamores cupiditatum nostrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, seu velleitatem; timore vel cupiditate ad consensum inflexi, Mundum, diabolum, amorem nostrum proprium Christo, ejusque legi, veritati præponimus: *Jesum verò tradidit voluntati eorum.*

S. Ambrof. lib. 10. in Luc. n. 107. 26. *Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.* Crux super humeros Christi Jesu imponitur, ut trophæum, quod Christus in homine, & homo portat in Christo.... Bonus ordo nostri profectus est, ut priùs crucis suæ trophæum ipse erigeret, deinde Martyribus traderet erigendum. Non Judæus est qui crucem portat, sed alienigena, atque peregrinus: nec præcedit, sed sequitur, juxta quod scriptum est: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me.*

Theophyl. in c. 23. S. Lucæ. *Et imposuerunt illi crucem portare post Jesum.* Crucem nostram feramus omnes post Jesum: ferant Prælati, ferant & subditi; Doctores pariter & populus. Crux est mortificatio affectionum, ita ut moveri nequeant & operari: Nam qui crucifigitur, clavis affigitur, & operari non potest. Unde Doctor secundum Christum debet prior ipse crucem tollere, & carnes suas timore Dei configere, deinde eam auditoribus imponere. Impletur autem & hoc loco Isaiæ Vaticinium: *Cujus principatus super humerum ejus.* Principatus enim Domini, & regnum, crux est. *Humiliavit semetipsum* (ait Apostolus) *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum....* Non aliter regnat in nobis Jesus, nisi per afflictionem; atque ita qui in deliciis vivunt, inimici sunt Christi. Ille autem potest fieri subditus Christi, & tollere crucem suam, qui virtutem exercet; qui venit à villa, relinquens mundum, & quæ sunt in mundo, & ad Jerusalem illam supernam & liberam tendit.

Isai. 9. Philipp. 2.

Hebr. 9. 7. Isaiæ 53. 34. *Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* Novus Sacerdos in novo crucis Altari seipsum in sacrificium offert pro ignorantiis Populi. Sic impletum est illud Isaiæ: *Ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum conversio. *Videbat quosdam suos inter multos alienos; illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat, quòd ab ipsis moriebatur; sed quia pro ipsis moriebatur.* Pro illis veniam oravit, ut nemo de sui peccati dimissione desperet. Viderunt Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem. *Quousque biberent sanguinem quem fuderant, de sua salute desperaverunt.*

S. Aug. tr. 31. in Jo. n. 9.

S. Aug. enarr. in psalm. 85. vers. 15. n. 20. *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Attendamus, & faciamus secundum exemplar, quod nobis in monte monstratum est. *Quem petit? Pro quibus petit? Quis petit? Ubi petit? Patrem Filius, pro impiis crucifixus, inter ipsas injurias non verborum, sed mortis illatæ, pendens in Cruce: tamquam ad hoc extentas manus habuerit, ut sic pro illis oraret, ut diri-*

dirigeretur oratio ejus tamquam incensum in conspectu Patris, & elevatio manuum ejus sacrificium vespertinum. Verè *Dominus miserator & misericors, longanimis, & multæ misericordiæ, & verax*. Moritur ut martyr suæ Divinitatis & Charitatis; utrumque illud Fidei & Moralis Evangelicæ fundamentum in Cruce confirmat: Divinitatem hac voce, *Pater*; Charitatem illis, *Dimitte illis*. Christi pro te morientis Charitatem imitare. Langues, anhelas, ægritudine fauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum: Medicus est, pro te pendit in ligno, & nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideò enim odisti, ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? Vide pendentem, audi precantem: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt*. Sed potuit hoc facere, dicis mihi: ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus. *Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo?* — Idem f. 49. alias de Temp. 237. n. 9. & 10.

Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Isti qui sanos se putabant, multò periculosius & desperatius ægrotabant; & ipsa ægritudine, qua mentes perdiderant, etiam Medicum cædebant. Parum est, cædebant, dicam totum; non solùm cædebant, sed etiam occidebant. Ille autem etiam cùm occideretur, Medicus erat; vapulabat, & curabat; patiebatur phreneticum, nec deserebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei; postremò audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumfremebatur; & Medicus erat. Agnoscis phreneticos, agnosce & Medicum: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt*. *Illi perdita mente sæviebant, & Medici sanguinem sæviendo fundebant: ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat*. Non enim frustra dixit, *Pater, dimitte illis*: Orat Christianus, & exauditur; orat Christus, & non exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus est, quomodo non exauditur homo, quòd pro nobis factus est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant; de his erant, qui reprehendebant eum, & dicebant, *Ecce cum publicanis & peccatoribus manducat*. Erant in ipso populo, à quo ipse Medicus occidebatur; *& in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur*. — S. Aug. f. 115. alias 9. de Verbis Apost. n. 2. & 3.

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos*. Deum blasphemando pati, sine fide, sine spe, sine charitate pati & mori, extrema in hoc mundo pœna peccati est, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Christus; character denique reproborum est. Beatus est, qui in hac vita castigatur & punitur à Deo, si crucem suam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas suas consecret, Deo benedicat: *Nemo vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine . . . Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis*. Primus fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore suorum peccatorum pœnas dante, est timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutiens: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Secundus est pœnarum suarum cum pœnis Jesu Christi comparatio, & justitiæ Dei erga seipsum agnitio ac humilis adoratio: *Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali gessit*. Tertius est Christi Jesu humiliationibus, ignominiis, passione & morte non offendi. Quartus, humilis oratio. Quintus, nihil aliud pete- — S. Pet. 4. 15. 19

re,

re, quam ut Jesus memor sit nostri, nos habeat in corde; solam ab illo misericordiam postulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus se indignum censere ac profiteri: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum*. Sextus, corrigere peccantes, innocentiam oppressam tueri. Hoc animo patientibus & morientibus incredibile solatium per spem vivam Deus infundit, & Christus Jesus in pœnarum tolerantia sibi per charitatem conjunctos, ad gloriæ suæ consortium vocat: *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso*.

S.Aug. l. 1. de anim. & ejus Orig. cap. 9. n. 11.

Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Unde & Latro ille, non ante crucem Domini sectator, *sed in cruce confessor; inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur*; quod plerisque non baptizatis fervente persecutione provenit: *Tanto namque pondere apprehensum est, tantumque valuit apud eum, qui hæc novit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantùm si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Discipulorum marcuit; nisi cujus mortis terrore marcuerat, ejus resurrectione revivesceret. Illi enim desperaverunt de moriente, ille speravit in commoriente: Refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille consortem pœnæ: Doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem: Deseruerunt illi sponsorem salutis, honoravit ille socium Crucis. Inventa est in eo mensura Martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tamquam martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit; sed etiam nostrum, quis non consideret quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit?* Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aqua illa, quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tamquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum.

S.Aug. En. in Ps.39. n.15.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Qualis ille Latro inventus est, pendens in cruce cum Domino, agnoscens in cruce Dominum: *Alii non cognoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris: manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno, totum corpus non vacabat cæteris membris, lingua vacabat & cor: corde credidit, ore confessus est*. Memento mei (*inquit*) Domine, cùm veneris in regnum tuum: *Salutem suam longè futuram sperabat, & post longum tempus accipere contentus erat; in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit*, Memento mei, cùm veneris in regnum tuum: *ille respondit*, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso. *Paradisus habet ligna felicia: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis* . . . Uberior est gratia, quàm precatio; *semper enim Dominus plus tribuit, quàm rogatur*. Hodie mecum eris in Paradiso: *Vita est enim esse cum Christo; ideò ubi Christus, ibi vita, ibi regnum*.

S.Ambr. l. 10. in Luc. n.121.

Domine, memento mei, &c. In corde fidelium tres manere virtutes; fidem, spem, charitatem, Apostolus testatur; quas subita repletus gratia, & accepit Latro, & servavit in cruce: *Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua redarguit, & ei vitam, quam non cognoverat, prædicavit. Ille* qui

1.Cor.13. S.Greg.M.l.18 Moral.c.13.

qui talis ad crucem venit ex culpa, *ecce qualis à cruce recedit ex gratia*. Latro in hora mortis convertitur, nemo desperet: Unus tantùm convertitur; nemo præsumat, nemo pœnitentiam differat.

Hodie mecum eris in Paradiso. Se gratiam meritis non dare, hoc exemplo confirmat Dominus: *Pro nihilo salvos facies illos*, ait Propheta, id est, gratis data gratia tua: *Quid ille Latro attulerat ad Crucem? De fauce ad judicium*, *de judicio in lignum*, *de ligno in Paradisum*. *Credidit propter*, *quod locutus est*. *Sed & ipsam fidem quis donavit*, *nisi qui juxta pependit?* Ps. 55. S. Aug. En. in illum Ps. n. 12.

Hodie mecum eris in Paradiso. Ipsa Crux tribunal fuit. In medio enim Judice constituto, unus Latro, qui credidit, liberatur; alter qui insultavit, damnatus est: *Jam significabat*, *quod facturus est de vivis & mortuis*, *alios positurus ad dexteram*, *alios ad sinistram*: *similis ille Latro futuris ad sinistram*, *similis alter futuris ad dexteram*. *Judicabatur*, *& judicium minabatur*. Id. tr. 13. in Joan. n. 11.

46. *Et clamans voce magna Jesus*, *ait*: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. *Et hæc dicens*, *expiravit*. Inclinans caput, quasi gratias agens, *potestative emisit animam* (ait Arnoldus Abbas) *consummans omnem legalium rationem hostiarum*, *& ultimam ænigmatibus antiquis manum imponens*. *Sese itaque totum obtulit Patri*, *& consummata est illius holocausti plenitudo*, *expensis in illud Ministerium carne simul & spiritu*: *quia & pro carne & pro spiritu hominis agebatur*, *& totus homo totum Christum habuit sanctorem*, *dum & caro in medelam carnis oblata est in ligno*, *& ad sanctificationem animæ obtinendam spiritus ille descendit ad inferos*, *& ascendit ad superos*: *ibi confringens ferreos vectes*, *hic portas aperiens æternales*. Arnold. Bonævallis Ab. tr. de Verbis Dom.

Pater, *in manus tuas commendo spiritum meum*. Hæc Christianè moriendi forma, ut animam nostram immortalem esse credentes, eam quasi depositum quoddam fidelis Creatoris curæ, custodiæ, defensioni contra malignos spiritus commendemus.

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

1.2.3.4.5. UNa *autem sabbati*, prima die hebdomadæ, quæ apud nos Do-
6.7.8.9. minica dicitur, *valdè diluculo*, summo mane, primo diluculi puncto, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jesum à Galilæa secutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipsa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jesu; *& invenerunt lapidem revolutum à monumento*. *Et ingressæ* intra septum, ipsumque sepulchrum propiùs inspicientes, *non invenerunt corpus Domini Jesu*. *Et factum est dum mente consternatæ essent de isto*, dum eam ob rem perplexæ essent, *ecce duo viri*, Angeli duo in specie virorum, *steterunt secus illas*, subitò & insperatò eis apparuerunt, *in veste fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cum timerent autem*, & *declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis sensu, tum quòd cœlestem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non possent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Author vitæ solus inter mortuos liber, non poterat in sepulchro diutiùs detineri. *Non est hic*, *sed surrexit*: *recordamini*, *qualiter locutus est vobis*, *cum adhuc in Galilæa esset*, ab Jerosolymitanorum Judæorum persecutione tutus, *dicens*, quod divina præscien-

ſcientia noverat : *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum , & crucifigi , & die tertia reſurgere . Et recordatæ ſunt verborum ejus.*, ſcilicet Domini Jeſu Chriſti : *Et regreſſæ à monumento , nuntiaverunt hæc omnia illis undecim* Apoſtolis primùm , *& cæteris omnibus* Diſcipulis Jeſu .

10. 11. 12. *Erat autem Maria Magdalene , & Joanna , & Maria Jacobi, & cæteræ quæ cum eis erant , quæ dicebant ad Apoſtolos hæc* ; quæ hoc nuntium ad Apoſtolos retulere . *Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta* : hæc mera ſomnia , nugæ , ac fabulæ , viſa ſunt Apoſtolis : *& non crediderunt illis . Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum* , comite Joanne ; *& procumbens* , id eſt , prono capite , & propenſo collo diligenter introſpiciens , *vidit linteamina* , quibus involutum fuerat corpus Jeſu , *ſola poſita* , ſine corpore ; *& abiit* , rediit in domum , *ſecum mirans , quod factum fuerat* ; ſtupendum eventum tacitè admiratus . Confer cum *Matthæi* 28. *Marci* 16. & *Joannis* 20.

13. 14. 15. 16. *Et ecce duo ex illis* , Diſcipulis Jeſu , *ibant ipſa die in Caſtellum* , in pagum ſeu villam , *quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem* , ſtadiis ſexaginta diſtantem , id eſt , ſeptem milliaribus Italicis cum dimidio , ſive duabus leucis Gallicis cum dimidia , *nomine Emmaus* : Pago nomen Emmaus . *Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus , quæ acciderant* . Colloquebantur in itinere de paſſione & morte Chriſti , & de his quæ mulieres , Petruſque , & Joannes nuntiaverant . *Et factum eſt dum fabularentur , & ſecum quærerent* , id eſt , ſimul his de rebus conferrent , *& ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis . Oculi autem illorum tenebantur , ne eum agnoſcerent* . Vi divina impediebantur , ne propiùs conſiderarent ea , ex quibus cognoſci Jeſus poterat , non effigie mutatus , * ſed alio dumtaxat habitu illis apparens , ſcilicet peregrini ; idque multis de cauſis : nempè ut ambiguam ſuam de illo ſententiam revelarent , ut ulcus detegerent , ac pharmacum ſuſciperent . 2. Ut dulcior eis poſt multam moram eſſet ejus agnitio . 3. Ut doceret ex Moſe & Prophetis . 4. Ut magis crederent , corpus Domini non ultra eſſe tale , ut ſimpliciter ab omnibus videri poſſet , quamvis illud ipſum , quod paſſum eſt , ſurrexerit : & converſationem ejus poſt reſurrectionem longè aliam eſſe , & non communem : non qualis eſt mortalium , ſed diviniorem . Propterea tenebantur oculi eorum , ne illum agnoſcerent : à quibus enim volebat , videbatur.

* S. Aug. l. 3. de Conſenſu Evang. c. 25.

Theoph. in hunc loc.

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. *Et ait ad illos : Qui ſunt hi ſermones , quos confertis ad invicem ambulantes , & eſtis triſtes ?* Qua de re in itinere diſſeritis, vultu adeò triſti & tetrico ? *Et reſpondens unus , cui nomen Cleophas , dixit ei : Tu ſolus peregrinus es in Jeruſalem , & non cognoviſti , quæ facta ſunt in illa his diebus ?* Tu ſolus ex his , qui habitant in agro Jeroſolymitano , ignoras , quæ in Urbe acta ſunt his diebus ? Vel , Tu ne ſolus omnium hic ut peregrinus vivis & hoſpes , id eſt , ita ignarus rerum Hieroſolymitanarum , ut ea quæ nota ſunt omnibus , etiam advenis , ignores ? *Quibus ille dixit : Quæ ?* Quænam illa ſunt ? *Et dixerunt : De Jeſu Nazareno , qui fuit vir Propheta , potens in opere & ſermone , coram Deo , & omni populo .* qui fuit Propheta non qualiſcumque , ſed inter ipſos Prophetas eminens docendi modo & factis , cui teſtimonium à Deo datum eſt per miracula , & ab omni populo per fidem ejus ſermonibus datam , & per innocentiæ & beneficentiæ ipſius prædicationem : *Et quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in damnationem mortis , & crucifixerunt eum* , Pontifices , & Senatores noſtri ipſum tradiderunt Pilato , & injuſtam mortis ſenten-

tentiam ab illo extorserant, effeceruntque, ut crucifigeretur. *Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel.* Hunc esse verum Messiam arbitrabamur, qui liberaturus esset Israelem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentissimum sanctissimumque statum restituturus (nam rationem liberationis à tyrannide diaboli & peccati servitute tunc temporis nondum intelligebant) *Et nunc super omnia tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt.* Verumtamen dies tertius agitur, ex quo hæc facta sunt, ex quo nempè damnatus & crucifixus fuit, si fortè inde aliquid boni exspectari possit. *Sed & mulieres quædam ex nostris,* nostri cœtus, *terruerunt nos,* nos obstupefecerunt & attonitos reddiderunt: *Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt* ad nos, *dicentes: Se etiam visionem Angelorum vidisse,* sibi apparuisse Angelos, *qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris,* Petrus & Joannes, *ad monumentum; & ita invenerunt, sicut mulieres dixerunt;* ita se rem habere comprobarunt, sicut mulieres retulerant; *Ipsum verò* Jesum *non invenerunt.*

25. 26. 27. *Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!* O homines sensu & intelligentia destituti, quorum cor tardius est ad credendum non solùm sermonibus Jesu Magistri vestri, sed & Prophetarum vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonnè hæc oportuit pati Christum,* secundùm Prophetarum oracula, & Dei decretum ipsis revelatum, *& ita intrare in gloriam suam?* per passionem scilicet ac mortem. *Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria & honore coronatum* (ait Apostolus.) *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.* Christus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis sacrificia, typi erant sacrificii à Christo in cruce oblati; in Libris Moysis, in Psalmis, in Prophetis, in omnibus Scripturarum veteris Testamenti libris, aliqua sunt ad Christum typicè, & propheticè, aut mysticè pertinentia.

Hebr. 2. 9. Vide Eus. in lib. demonst. Evang.

28. 29. 30. 31. *Et appropinquaverunt castello,* seu pago, *quo ibant,* nempè Emmaus, *& ipse se finxit longiùs ire.* Ita se composuit, quasi longiùs iturus esset, passusque aliquot fortè progressus est, ut se abire velle significaret, nisi instanter manere rogaretur. Nihil ergo falsi, nihil simulationis in illa Christi actione fuit. Adde ex S. Augustino, non omne quod fingimus, mendacium esse; sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc esse mendacium. *Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur, quia secundùm usitatum intellectum non subsistit veritas talibus dictis . . . . Quid ergo significat, quòd se ire longiùs Dominus finxit, cùm comitaretur Discipulos, exponens eis sacras Scripturas, utrùm ipse esset, ignorantibus? Quid putamus, nisi quia hospitalitatis officio ad suam cognitionem pervenire posse homines intimavit? Ut cùm longiùs ipse ab hominibus abscesserit super omnes cœlos, tamen ita cum eis sit, qui hæc exhibent servis ejus, ut cùm dicere cœperint, Domine, quando te vidimus hospitem & adduximus? tanquam eum scilicet qui longè abscesserat: respondeat ille: Cùm uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Ex hoc igitur loco nihil extundere possunt mendacii & æquivocationum ac restrictionum mentalium patroni, quod damnato illorum errori faveat.

S. Aug. l. 2. q. Evang. q. 51.

Matth. 25. 38.

Et coegerunt illum, constanti prece, *dicentes: Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies:* Jam sol ad occasum ver-

 git:

git : *& intravit cum illis* in diversorium. *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id est, gratias egit Deo; *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familias se gerens, sicut solebat, dum cum Discipulis suis mortalis versaretur. Panem istum communem fuisse, non Eucharisticum, probabilius est, quamvis Eucharistiæ typus fuerit, ut panes in deserto miraculo multiplicati, quos simili ritu Christum in cœlum respiciens *benedixit*, seu *gratias egit*, fregit, & *distribuit*. (Matth. 14. & 15. Marci 6. & 8. Lucæ 9. & Joannis 6. Certè Eucharistiam sub solis panis, non vini symbolis à Christo consecratam, & absque verbis solemnibus: *Hoc est corpus meum*, nemo probabit. Præterea, Christus in ipsa panis distributione à duobus Discipulis agnitus, statim disparuit, & statim è mensa surgentes regressi sunt in Jerusalem ad undecim Apostolos. Unde incertum est, an panem illum comederint. Ad Eucharisticam ergo communionem locus ille non pertinet, nisi typicè. *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*, solo voluntatis suæ arbitrio inconspicuum se præbens.

32. 33. 34. 35. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Nisi mens nostra caligine quadam tacta fuisset, potueramus eum, antequam nobiscum accumberet, agnoscere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem sentire quondam ipso docente solebamus. *Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim Apostolos, & eos qui cum illis erant* congregati, *dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni* Petro, Apostolorum primo. Nuntium de resurrectione Domini esse indubitatum ajebant, utpotè cui non mulieres solæ, sed ipse Petrus testimonium perhiberet. *Et ipsi*, Discipuli Emmauntini, *narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in mensa, dum panem frangeret, non ante quàm discumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent duo illi Discipuli undecim Apostolis, cæterisque cum eis congregatis, *stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere*. Postrema illa verba: *Ego sum*, &c. absunt à Codice Græco; illa tamen agnoscunt Vulgatus Interpres Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuria elapsa non dubito, cùm à S. Hieronymo, qui Novum Testamentum Græcæ fidei jussu S. Damasi reddidit, in divina Bibliotheca legantur. *Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre*, quòd subitò & insperatò, clausisque foribus, illis visus esset. *Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ, *ascendunt in corda vestra?* id est, corda vestra subeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere*; carnem & ossa, quæ tangi & palpari possint, sicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus insignitos: manibus probate, an oculi vestri fallantur. Confer cum *Marci* 16, 44. & *Joannis* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obscurabat; quia rebus adversis, summaque tristitia oppressi, vix rebus credere lætis possumus; *dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur?* Tribus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit, judicio visus accurato, judicio tactus, & cibi sumptione. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam sustentabant. *Et cum man-*

manducasset coram eis, *sumens reliquias*, *dedit eis*, ut eum verè comedisse oblatum cibum minime dubitarent. Unde Apostoli ajunt, Petro omnium nomine loquente: *Hunc Deus suscitavit tertia die*, *& dedit eum manifestum fieri*, *non omni populo*, *sed testibus præordinatis à Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo*, *postquam resurrexit à mortuis*. Comedit autem Christus post gloriosam Resurrectionem suam, non necessitate, sed potestate. *Quomodo contrarium est* (inquit S. Augustinus) *& Christum post Resurrectionem cibatum*, *& in resurrectione quæ promittitur*, *ciborum indigentiam non futuram; cum & Angelos legamus ejusdem modi escam eodemque modo sumpsisse*, *non ficto & inani phantasmate*, *sed manifestissima veritate*; *nec tamen necessitate*, *sed potestate? Aliter enim absorbet terra aquam sitiens*, *aliter solis radius candens: illa indigentia*, *iste potentia*. *Futuræ ergo resurrectionis corpus*, *imperfectæ felicitatis erit*, *si cibos sumere non potuerit; imperfectæ felicitatis*, *si cibis eguerit*. Act. 10. 41. S. Aug. epist. 102. alias 49. qu. 1.

44. *Et dixit ad eos: Hæc sunt verba*, *quæ locutus sum ad vos*, *cum adhuc essem vobiscum*, *Quoniam necesse est impleri omnia*, *quæ scripta sunt in Lege Moysi*, *& Prophetis*, *& Psalmis de me*. Duobus argumentis Resurrectionem suam Christus iterùm confirmat, altero ex prædicatione sua, altero ex Prophetarum oraculis petito. Res quas videtis impletas, scilicet passio, mors, & resurrectio mea tertia die, ita contigerunt, sicut prædixi vobis, cùm adhuc in carne mortali vobiscum conversarer: cum dicerem, Oportere impleri quæ de me scripta sunt in Lege, Prophetis, & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Psalmos imprimis numerabant) siquidem præscientia Dei falli non potest.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis sensum*, *ut intelligerent Scripturas*; id est, mentes illorum divino suo lumine illustravit, & Scripturarum intelligentia donavit; quod singulare Dei donum est. *Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est*, *& sic oportebat Christum pati*, *& resurgere à mortuis tertia die*; ut Dei decreto definitum, typisque veteribus ac Prophetarum vaticiniis prænunciatum est: *& prædicari in nomine ejus*, id est, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate, *Pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes*, *incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Evangelii prædicationem *ab Jerosolyma*, ut scriptum est Isaiæ 2. 23. *Quoniam de Sion exibit lex*, *& verbum Domini de Jerusalem*. Non solis sensuum testimoniis, sed firmissimis Scripturarum sacrarum documentis resurrectionis suæ veritatem Christus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus Discipulorum sensibus egisse putaretur. *Dubitantes Discipulos suos* (inquit S. Augustinus) *quamvis conspecto & contrectato ejus corpore*, *majore documento Scripturarum voluit confirmare*, *quam quòd seipsum visibilem atque palpabilem mortalium sensibus admovebat*. S. Aug. lib. de Unit. Eccles. cap. 10.

Vos autem testes estis horum; vitæ scilicet, ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, passionis, mortis, resurrectionis, à Deo præordinati & electi. Sive, *Eritis mihi testes in Jerusalem*, *& in omni Judæa*, *& Samaria*, *& usque ad ultimum terræ*. Act. 1. 8.

49. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spiritus sancti, vobis à me promissum Patris mei nomine, ut eo roborati, mihi testimonium perhibere firmiùs atque constantiùs possitis. *Vos autem sedete*, *quoadusque induamini virtute ex alto*: Manete interim Jerosolymis quieti, & expectate, donec Spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur, vosque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicatione Evangelii.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: Eduxit eos extra Jerusalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in Monte Oliveti, in quo Monte sæpè preces & lacrymas ad Patrem fuderat Christus Jesus: ut qui locus submissionis ejus & humiliationis testis fuerat, idem esset & gloriæ: *Et elevatis manibus suis*, id est, super eorum capita protensis, *benedixit eis*, solemni ritu benè illis precatus est: & omni benedictione spirituali ipsos intùs cumulavit: *Et factum est, dum benediceret illis*, simul atque ritum illum valedicens implevit, *recessit ab eis*, corpore ab illis disjunctus est; *& ferebatur in cœlum*, paulatim via recta ascendit propria virtute: *Et ipsi Discipuli adorantes*: cùm eum corpore in terram prostrato adorassent, ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regressi sunt in Jerusalem* secundùm ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem, qua procurata erat generis humani redemptio, jam intelligebant, & divinum illud promissum mittendi Spiritus sancti mox implendum certissimè credebant, & firmissimè sperabant: *Et erant semper in Templo*, quotidie, statis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*; Amen. Fortè & cœnaculum, in quo ab Ascensione usque ad Pentecosten delituerunt Apostoli & Discipuli, erat in Templo; in illudque recepti sunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Christum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Actuum* 1.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. Una autem Sabbati, *valdè diluculo, venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata*. Quoties aliquid propter Deum & Christum Jesum agendum est, disponere nos debemus ad illud, qualecumque sit, bonum opus & Christianæ pietatis officium. 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus: *Valdè diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata*. Animam porrò fidelem, & in Deo confidentem, difficultates, labores, impedimenta à Mundo & hominibus Mundi amatoribus opposita, non deterrent à Christi obsequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda sperat: *Et invenerunt lapidem revolutum à monumento*. Afflictiones quidem, siccitates, amaritudines interiores sæpè experitur Anima fidelis & Deum diligens, sanctoque ardore quærens in Christianæ pietatis & vitæ spiritualis exercitiis, omni solatio sensibili destituta, Jesum quem quærebat, non invenit: *Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu*. Verumtamen tædio, mœstitiæ, timori, desolationi succedit consolatio, Deo providente, qui sibi fideliter servientes non deserit: *Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti*, &c.

5. 6. 7. 8. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Qui veterem hominem cum actibus ejus in se ipso mortificat & crucifigit, Christum à mortuis redivivum invenit. Non invenitur in morte peccati, in ejus occasionibus proximis: ex iis emergere necesse est, & pœnitentiam agere, ut novæ Jesu Christi vitæ simus participes. Non est hic, sed surrexit. Per piam meditationem revocanda sunt in memoriam verba ejus, & sacrosancta Mysteria, ut fides nostra firmetur, spes excitetur, charitas augeatur & nutriatur: *Recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus*.

13. & seq. *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus: & ipsi loquebantur*

tur ad invicem de his omnibus quæ acciderant. Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebusque sanctis disserunt in via ista, qua ad patriam cœlestem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejusque rebus confabulantur: *Qui de terra est, de terra loquitur*. Illis qui de Christo Jesu colloquuntur, & pios sermones miscent, ipse intimiùs præsentem se exhibet, gratiam conferens uberiorem: *Et factum est, dum fabularentur, & Jesum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis*. Contingit sæpè, ut se abscondat piis animabus, illumque verè diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cùm illo ambulant, & ignorant; illum in se inhabitantem habent, nec id intelligunt: *Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent*. Duobus illis Discipulis non quidem plenè credentibus, sed tamen de se loquentibus Dominus apparuit; sed eis speciem, quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intùs in oculis cordis: *Ipsi namque apud semetipsos intus & amabant, & dubitabant: eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit*. S. Gregor. M. homil. 23. in Evang.

17. *Et ait ad eos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?* Est tristitia carnis quæ mortem operatur; est tristitia secundùm Deum, quæ vitam operatur & salutem. Tristitia de Christi Jesu passione & morte, cujus per peccata nostra causæ sumus, adeò ut verè nobis dici possit: *Auctorem vitæ interfecistis*, salutaris est, quia ex amore pœnitente, ex charitate saltem inchoata & imperfecta procedit. Christi Jesu passioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur, & conglorificabimur*. Rom.8.17.

18. *Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti, quæ facta sunt in illa his diebus?* Quot Christiani in Ecclesia ita peregrini sunt & hospites, ut Christum Jesum & ejus Mysteria, præcepta, promissa vix cognoscant post tot sæculorum seriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum esse in Jerusalem, crimen est. Verùm alia quadam ratione peregrinum esse, virtus est, & Christiani hominis officium. Existimare & gerere nos debemus sicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis simus, *qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*; ut nec mundum, 1.Cor.7.31. nec rem prorsus ullam quæ est in mundo diligamus mansoria dilectione, ut loquitur S. Augustinus: *Omnium divinarum Scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei qua fruendum est*, scilicet Dei, *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. *Hoc ergo ut noscemus atque possemus, facta est tota pro salute nostra per divinam providentiam dispensatio temporalis, qua debemus uti, non quasi mansoria quadam dilectione atque delectatione, sed transitoria potiùs, tamquam viæ, tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet instrumentorum, ut ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus*. S. Aug.l.1.de Doct. Christ. c.35. Sic Abraham credentium Pater, cæterique Patriarchæ, se peregrinos & hospites super terram existimarunt, & vitam suam peregrinationem appellarunt. Abraham *Fide demoratus est in Terra repromissionis tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus .... Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de* Heb.11. 9. 10. 13.14.15.16.

qua

qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem ap-
petunt, id est, cœlestem. Ideò Deus non confunditur vocari Deus eorum: pa-
Psal. 38. 13. *ravit enim illis civitatem*. Eodem spiritu David Rex ait, Deum orans:
Advena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei. Sic affecti
1. Petr. 2. esse debent Christiani: *Charissimi, obsecro vos tamquam advenas & peregri-*
nos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam.
Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Quodlibet hic abun-
S. Aug. enarrat. in Ps. 84. n. 11. det, nondum sumus in illa patria, quò redire festinamus: *Cui peregrina-*
tio dulcis est, non amat patriam: si dulcis est patria, amara est peregrina-
tio: si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non est tribulatio?
quando in patria delectatio. Delectationes in dextera tua usque in finem:
„ *Ibi visio sine defectu, amor sine fastidio*. Sed sint copiæ, redundet affluen-
„ tia hujus sæculi, detur securitas, quòd non pereant. Dicat Deus desu-
„ per: Æternus in his eris, æterna tecum erunt ista, sed meam faciem non
„ videbis. Nemo carnem consulat, spiritum consulite; respondeat vobis cor
„ vestrum; respondeat spes, fides, charitas quæ in vobis esse cœpit. Ergo-ne
„ si acciperemus securitatem, nos in affluentia bonorum sæcularium semper
„ futuros, & diceret nobis Deus, Faciem meam non videbitis; gauderemus
„ in illis bonis? Eligeret fortè aliquis gaudere & dicere: Abundant mihi
„ ista, bene mihi est, nihil ampliùs quæro? *Nondum cœpit esse amator Dei,*
„ *nondum cœpit suspirare tamquam peregrinus*. Absit, absit. Recedant omnia
„ seductoria, recedant blandimenta falsa, recedant ea quæ nobis quotidie
Psal. 41. 11. „ dicunt: *Ubi est Deus tuus?* Effundamus super nos animam nostram, con-
„ fiteamur in lacrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis suspiremus:
Quicquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce. Nolumus omnia
quæ dedit, si non dat seipsum qui omnia dedit.

26. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?*
Pati etiam oportet Christianum, & ita intrare in gloriam. Hæc via sa-
lutis est, à Christo monstrata & calcata. Hæc via Capitis nostri, hæc
via membrorum; hæc Ecclesiæ, omniumque electorum via. Tota clavis
cœli, Christi crux & sanguis. Frustra viam faciliorem, commodiorem,
naturæque corruptæ desideriis magis accommodatam quis quæreret. Qui
naturæ blanditur, illam magis corrumpit, Deoque indignam reddit. San-
ctificari & salvari nisi per pœnitentiam & Crucem non potest: *Quoniam*
Act. 14. 21. *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Christi promis-
sis non credis? Quid tibi promisit Christus, nisi quod ostendit in se?
Quid ostedit in se? Mortuus est & resurrexit, ascendit in cœlum. Vis
S. Aug. in ps. 56. n. 16. 17. sequi? Imitare passionem, expecta promissionem, *Quare amas habere quod*
Christus, si times pati quod Christus?

29. 30. 31. *Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam adve-*
sperascit, & inclinata est jam dies .... Et factum est, dum recum-
beret cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.
Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Hæc hospitalitatis merces:
Tene hospitem, si vis agnoscere Salvatorem. Quod tulerat infidelitas, reddi-
dit hospitalitas. An nescitis, si quem Christianum susceperitis, ipsum su-
scipitis? Nonne ipse dicit; *Hospes fui, & suscepistis me?* Et quando ei
dicitur; *Domine, quando te vidimus hospitem?* respondet: *Cùm uni ex mi-*
S. Aug. ser. 235. 236. alias de tempore. 40. & de diversis 88. „ *nimis meis fecistis, mihi fecistis*. Cùm ergo Christianus Christianum susci-
„ pit, serviunt membra membris; & gaudet caput. & sibi imputat datum,
„ quod membro ejus fuerit erogatum. Hic ergo pascatur Christus esuriens,
„ accipiat potum sitiens, vestiatur nudus, suscipiatur peregrinus, visite-
tur

tur ægrotus. Hoc habet necessitas itineris. Sic in ista peregrinatione vivendum est, ubi eget Christus: *Eget in suis, plenus est in se: sed qui eget in suis, & plenus est in se, egentes adducit ad se.*

Et cognoverunt eum, &c. Christum in fractione panis cognoscunt, quem in Scripturæ sacræ expositione non cognoverant. Audiendo ergo præcepta Dei, illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt: *Non* enim *auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam audire potuit, opere implere. Ecce Dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatem ergo diligite, charitatis opera amate: *Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.*

S.Greg. M. homil. 13. Rom.2. Hebr.13.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. In fractione panis Christus Dominus cognoscitur: Eucharistia enim est, *Panis vitæ & intellectus*; oculos aperit, ut Christum, ejusque Mysteria magis ac magis cognoscamus: hinc *Cœna lucis* ab antiquo Patre vocatur. Hujus typus fuit mel quod degustavit Jonathas debellatis Philisthæis: *Illuminati sunt* (inquit) *oculi mei, eo quòd gustaverim paululum de melle isto*. Ubi voluit Dominus agnosci? In fractione panis. Securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscimus. Noluit agnosci, nisi ibi, propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eramus ejus carnem. Quisquis ergo fidelis es, quisquis non inaniter Christianus vocaris, quisquis Ecclesiam non sine causa ingrederis, quisquis verbum Dei cum timore & spe audis, consoletur te fractio Panis . . . . Dominus præsentavit se ipsum in fractione panis. Discite, ubi Dominum quæratis; discite, ubi habeatis; *discite, ubi agnoscatis, quando manducatis*. Norunt enim Fideles aliquid qui meliùs intelligunt in ista lectione quàm illi qui non noverunt: *Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi. Ibi illi agnoverunt, exultaverunt, ad alios perrexerunt, jam scientes invenerunt, narrantes quod viderant, in Evangelio addiderunt.*

1.Reg.14.29. S.Aug. ser. 235. alias de temp. 140.& ser. 234. alias de diversis, 87.

32. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Verbum Dei ignis est, qui piorum auditorum animos in ejus amorem accendit. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus discernamini, qui credunt, & contremiscunt. *Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cælum levat. Quicquid molestiarum passi fueritis in terra, quantumcumque Christianum cor deorsum humiliatum premat inimicus, summa petit ardor dilectionis. Si faculam teneas ardentem, rectam capite sursum teneas, flammæ crinis surgit in cælum: deprime faculam, flamma in cælum it: fac faculam capite deorsum, numquid & flammam deponis in terram? Quacumque ardens vergit, flamma aliam viam nescit, cælum petit.* Spiritu ferventes accendimini igne charitatis: fervere facite vos laudibus Dei, & moribus optimis. Alter calidus frigidum accendat: & qui parùm ardet, optet augmentum, oret adjumentum. Dominus paratus est dare, nos pansis cordibus optemus accipere.

S.Aug. serm. 234. alias de diversis,87.

36. *Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.* Sistit se Jesus in medio eorum, qui de illo, ejusque Mysteriis loquuntur cum pietatis affectu. Adest in medio ovium bonus Pastor, ut illas consoletur, in fide confirmet, in spem erigat, charitatem accendat & augeat. Oremus, ut stet in medio cordis nostri, nobisque pacem illam afferat, quam mundus dare non potest; pacem veram, quæ fructus est charitatis; pacem æternam, quæ merces est chari-

Psal. 45. 15. charitatis. *Declina à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam*. Ut quæramus pacem, præcipitur nobis: ut autem sequamur eam, promittitur nobis. Pacem habeamus cum Deo, cum nobis ipsis, cum proximo: *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*, & pacem cum illo

2. Cor. 5. habebitis, numquam finiendam, si in ejus obedientia perseverare velitis. Pacem cum vobis ipsis habete. Omnia in vobis ordinata sint: corpus animæ; sensus & appetitus rationi; anima & ratio Deo subjiciantur. Hæc vera pax est. Quod enim aliud pax est, quàm *Tranquillitas ordinis*? Pa-

Rom. 12. 18. S. Aug. serm. 357. alias 35. ex editis a Sirmondo. cem cum proximo servate. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis sit semper vobiscum. *Domus terrena cohabitatores multos non capit; possessio pacis cum multis habitatoribus crescit*. Pacem si amemus, habemus. Laudandi sunt, qui amant pacem: qui oderunt, meliùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vituperando provocandi. Verus pacis amator, inimicorum ejus

" amator est. Quemadmodum enim si lucem istam amares, cæcis non ira-
" scereris, sed eos doleres; quale enim bonum tu caperes, nosses; &
" ideò quanto bono illi fraudarentur; conspiciens, misericordia tibi digni
" viderentur; & si opes haberes, si artem, si medicamentum, potiùs ad
" eos sanandos curreres, quàm damnandos: ita si pacis amator es, quisquis
" es, miserere eum qui non amat quod amas, qui non habet quod habes.

Idem enarratan psal. 147. n. 16. " Talis quippè est res quam diligis, ut non invideas compossessori tuo: *Habet tecum pacem, & tibi non angustat possessionem*. Quid agit pax in hujus
" adhuc regionis incertis, in ista peregrinatione mortalitatis nostræ; cùm
" adhuc nemo est alteri conspicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax?
" De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior est ad benè credendum de homine, quàm ad malè suspicandum. Non se multùm dolet errare, cùm benè credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè sentit fortè de bono. Nescio, qualis sit: quid perdo, si credo, quia bonus est? Si incertum est, licet ne caveas, fortè verum sit; non tamen damnes, tamquam verum sit. Hoc pax jubet.

S. Aug. serm. 116. alias 4. ex editis a Parisiensibus. 39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate & videte quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*. De sepulchro Dominus Jesus surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatricibus. *Hoc enim Discipulis suis expedire judicavit, ut cicatrices ejus servarentur, unde*
" *cordis vulnera sanarentur*. Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim ocu-
" lis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt se spiritum videre. Non
" leve vulnus hoc cordis est . . . . Pereat dubitatio, sequatur di-
" gna laudatio . . . . Agnoscant Discipuli verum corpus, quod agnovit,
" ipsis prædicantibus mundus. Christi resurrectione fides futuræ nostræ resur-
" rectionis in nobis confirmetur. Non est incredibilis resurrectio membrorum, posita & probata resurrectione capitis. Cicatrices in corpore suo glorioso Christus servavit, & Discipulis ostendit, ut meminerimus, carnem nostram pœnitentiæ clavis crucifigendam, si ad gloriam beatæ resurrectionis pervenire volumus.

45. 46. 47. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit ei: Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Scripturarum sacrarum intelligentiam privato cujusque spiritui asserere, illusio Hæreticorum est; siquidem eam sancti Apostoli nonnisi post Christi Domini Resurrectionem singulari illius dono consecuti sunt. Fructus pietatis est, humilitatis, orationis, paupertatis spiri-

spiritus, & fidei captivantis mentem in obsequium Christi. Christi gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis discere possimus; ut Scripturas sacras intelligere, amare, meditari, & secundùm illas vitam nostram instituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo charitatem. Finis enim Scripturarum est, *Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*. Scriptura *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, atque ita informat mores hominum.* Veni Domine clausa sunt corda; & aperi, & intra. S. Augustin.

Et dixit eis: Quoniam sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die. Viderunt hoc Apostoli, Christum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post Resurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est Ecclesiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat & ipsam. *Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*. Hoc sponsus est: quid de sponsa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus à Jerusalem*. Hoc nondum videbant Discipuli: Ecclesiam per omnes Gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis sumus & nos: videmus aliquid quod ipsi non videbant, & non videmus aliquid quod ipsi videbant. Quid nos videmus quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant; sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent visa nostra. *Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent: adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur & nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus & illis & nobis innotuit: sed totus ab eis non est visus, nec à nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum: à nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus: in omnibus plenus est, & adhuc ei restat corpus.*

S. Aug. ser. 116. alias 40. ex additis a Parisiens. Lege & enarrat. in ps. 147. n. 20.

49. *Et ego mittam vobis promissum Patris mei in vos*, Spiritum sanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipse ore proprio promisit me missurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Evangelii prædicatione & Ecclesiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibusque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adversis quibuscumque pro nomine meo perferendis, confirmet, roboret, consoletur. Illud verò donum non vobis solis, quos Evangelii mei Predicatores elegi; sed omni Ecclesiæ meæ mittam brevi, ut promisi. Promissum illud suum die Pentecostes implevit Dominus, sine quo nec credere possemus Filium Dei mortuum esse, & à mortuis resurrexisse; nec remissionem peccatorum in nomine ejus sperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Christum sequi. Spiritum sanctum porrò ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculosis societatibus, ab occasionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus sæculi secedendum est, sæculi moribus renuntiandum; in Mystica Jerusalem, in Ecclesiæ unitate manendum est; in oratione & bonis operibus perseverandum: *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto .... Et erant semper in Templo laudantes & benedicentes Deum*.

50. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis*, benedixit eis, ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos; omni benedictione spi-

S. Aug. ser. 286. " rituali illos cumulavit, expansis super illos manibus in protectionem: *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis*, ut illos sibi arctiùs & sanctius uniret. Fixi enim erant in homine, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogitarent Deum, si ab illis, & ab eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate, quæ cum carne erat facta, discerent vel absente carne divinitatem cogitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis, ut ego vadam*; & quasi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me ipso impleo vos interiùs*. Numquid enim secudùm carnem, & cum carne intrat in cor Christus? Secundùm divinitatem possidet cor; secundùm carnem per oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans intùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex ipso, & formemur ex ipso; quia forma est omnium infabrificata. *Et ferebatur in cœlum*, ut locum nobis pararet. Ascendit in cœlum Christus Jesus Dominus noster: ascendat cum illo & cor nostrum. Caput nostrum est, & nos corpus ejus. Cùm ascendit in cœlum, nos ab illo non separamur. Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum; sed quodam modo clamat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ergo ipsi interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuàmus animi vetustatem: *Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum.*

S. Aug. ser. 263. alias de temp. 114. & de diversis, 90. n. 2.

52. *Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno*. Et nos cum sanctis Apostolis animo conjuncti, & de Christi gloria exultantes, illum ad dexteram Patris sedentem adoremus: *Qui salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Amen. *Fiat, fiat.*

Hebr. 7. 25.

Finis Expositionis Sancti Evangelii secundùm Lucam.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Evangelium secundùm Joannem*.

JOannes, patria Galilæus, Zebedæi & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apostolos ætate junior, ad Apostolatum à Christo Jesu cum fratre vocatus, cum relicta navicula, retibus & patre secutus est. Inter Apostolos Christo magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Christus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Christi Jesu conscius fuit cum Petro & Jacobo: illique uni in sinu suo discumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Joannis Apostoli Privilegium: *Discipulus ille quem diligebat Jesus: & qui recubuit in Cœna super pectus ejus.* De quo S. Gregorius Nyssenus scribit: *Verbi amavit ubera, qui supra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quandam spongiam, cor suum apposuit fonti vitæ & ex ineffabili quadam traditione repletus Christi mysteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, nosque implet bonis, quæ ei à fonte sunt indita, magna voce prædicans, quòd semper est Verbum*. Persecutionem in Christianos movente Domitiano Imperatore, Romæ missus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit, quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Insulam relegatus, ubi scripsit Apocalypsim infinita futurorum Mysteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu rescissis, sub Nerva Imperatore rediit Ephesum, ibique maximam partem Ecclesiarum Asiæ fundavit & rexit. Evangelium scripsit Ephesi, ex Pathmo redux, novissimus omnium, rogatus ab Asiæ Episcopis & Ecclesiis, & à Spiritu sancto impulsus, adversùs Cerinthum, aliosque Hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui Christum Jesum ante Mariam non fuisse, impiè asserebant. Unde divinam ejus generationem exposuit. Sed & alia causa illum ad scribendum movit, ut suppleret nimirùm quod aliorum Evangelistarum Historiæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo passus est Christus, post carcerem Joannis, historiam texuisse animadverteret, anno illo prætermisso, cujus Acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis,

Joann. 13. 23. 25. & c. 21. 20. S. Greg. Nyss. homil. in Cant.

Tertull. lib. de præscript. c. 36. S. Hieron. l. 1. contra Jovinian. c. 14. Idem lib. de Viris Illustr.

S. Iren. l. 3. c. 1.

Euseb. l. 3. histor. cap. 24.

Clem. Alex. apud Euseb. l. 6. c. 14.

poris, & Joannis carcerem præcedentis, gesta narravit. Et seriem quidem ipsam generationis Christi secundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Joannes meritò prætermisit. *Ab ipsa verò ejus Divinitate sumpsit initium, quippè quæ ipsi à Spiritu sancto tamquam præstantiori fuisset reservata*. Scitè Origenes scribit: *Primitias Scripturarum omnium Evangelium esse; Evangeliorum verò primitias, Evangelium à Joanne traditum; cujus sensum percipere nemo potest, nisi qui supra pectus Jesu recubuerit, vel acceperit à Jesu Mariam, quæ etiam ipsius mater fiat*.

Orig. Præf. in Jo. Edit. Græco-Lat. D. Huetii.

Evangelium suum Græcè scripsit Sanctus Joannes, cujus autographum in Ecclesia Ephesina conservatum adhuc fuisse sæculo 7. Chronicon Alexandrinum testatur. In Hebræam linguam ante quartum sæculum translatum, & Tiberiade in Judæorum securioribus Bibliothecis reconditum, testis est S. Epiphanius. Evangelium S. Joannis non modò emendatè, quod ad Græcum sermonem attinet; verum etiam cum summa elegantia tum in argumentationibus, & in tota orationis compositione scriptum esse, S. Dionysius Alexandrinus observat apud Eusebium Libro 7. Historiæ, cap. 25. Joannis Evangelium Ecclesia Catholica semper recepit; soli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho absurdè adscripserunt. Initium Evangelii secundùm Joannem, quidam Platonicus aureis litteris conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat, ut ex Simpliciano Mediolanensi Episcopo refert S. Augustinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui sub finem sæculi 3. floruit, celebrat, Joannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quod, sempiternum cùm esset, existebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: quod ipsum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate constitutum, immò & Deum simul esse pronuntiat: per quod facta simpliciter omnia sint, in quo quicquid factum est, & vivens, & vita, & aliquid pro sua quodque natura fuerit: idem porrò in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam speciem præ se ferre, sic tamen ut suæ interea naturæ majestatem ostendat: ideòque solutum ubi jam fuerit, Dei locum denuò capessere, ac Deum prorsus eumdem esse, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominemque descenderet*.

S. Epiph. hær. 30. cap. 3.

Idem Hær. 51. c. 3.

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei c. 30.

Apud Euseb. l. 11. Præpar. Evang. c. 19.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. N *principio erat Verbum , & Verbum erat apud Deum , & Deus erat Verbum .* Cùm primùm rerum universitas creari cœpit , ante omnia , ab æterno erat *Verbum* , per quod perfecta est creatio initio temporis , & redemptio in plenitudine temporis : erat cum Deo ; sive , subsistebat apud Deum Patrem , ut persona distincta : & Verbum illud erat Deus , verè & natura , Patri consubstantialis . *In principio erat Verbum* . Conticescat Arius dicens : *Erat , quando non erat* . His enim verbis : *In principio erat* , transcenduntur tempora significatur æternitas . Unde Deus de se ipso ait : *Ab initio ego ipse* . Ne autem verbum exterius & transiens , vel interius quidem , sed minimè subsistens fingeretur , subjungit Evangelista : *Et Verbum erat apud Deum* . Obmutescat Sabellius : Nisi enim esset persona distincta à Patre , cum ipso , seu apud ipsum ab æterno subsistere non verè diceretur . Confer cum *Proverbiorum* 8. 22. Verbum autem illud est Deus de Deo , non accidens , ut conceptus Isaiæ 43. 13.

ceptus nostri; non volubile, ut hominum cogitationes; sed unius naturæ cum Deo, utpotè coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum.* Hoc verbum ab æterno erat in sinu Patris, illi coexistens. De initio prædicationis Evangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Joannis locum tam absurdè quàm impiè Sociniani interpretantur; quasi nihil aliud significare voluerit S. Evangelista, quàm Christum extitisse, cùm Joannes Baptista docere cœpit. Ineptum namque est, metaphoricum sensum comminisci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perspicuus est. Sensus autem naturalis & obvius horum verborum: *In principio*, ad initium Evangelicæ prædicationis pertinere, nullibi in Scriptura reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quòd Dei voluntati hominibus patefaciendæ sit destinatus; aut fuisse apud Deum, quòd soli Deo notus esset. Sanè tunc temporis Deo cognitus erat Joannes Baptista, & ejus voluntati patefaciendæ destinatus, nec tamen de eo dicitur: *Erat in principio, Erat apud Deum, & Deus erat*; imò negatur: *Non erat ille lux*. Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: siquidem omnium creator est, ut Versu 3. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.* Prætereà si Jesus ob eximias dotes & munera duntaxat, non natura Deus esset, ut volunt Sociniani; cur illum Deum appellasset Evangelista, antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixisset potiùs & priùs, quàm Deum factum hominem, seu Verbum carnem factum? 3. Jesum Christum initio Evangelii fuisse, Socinianorum sensu falsum esset, si locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zachariam & ad Mariam legatio est initium Evangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jesus in utero Virginis Matris; nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphoricè Verbum dici posset. Sed nec Deus ratione ministerii, quod nondum obibat, dici potuisset, ut jam observabam; neč ratione destinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyses, & Prophetæ, hoc sensu Deus appellari potuissent, quia Dei ministri erant & Legati. Denique hæc locutio: *In principio*, aut *Ab initio*, cùm legitur in Scripturis sine determinatione, significat absolutè principium temporis. Genes. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos . . . Ab initio autem non fuit sic.* Joann. 8. *Diabolus homicida erat ab initio.* 1. Joann. 2. *Cognovistis eum qui ab initio est.* Socinianæ igitur hujus loci interpretationes detortæ sunt, absonæ, sacrilegæ.

S. Jo. Chrys. hom. 1. 2. & 3. in Joan. *In principio erat Verbum.* Cùm nos docturus esset S. Evangelista, hoc Verbum esse unigenitum Dei Filium, ne passibilem quispiam naturam suspicaretur, Verbi appellatione omnem abstulit suspicionem. *In principio erat Verbum*, nihil aliud, quàm quod semper sit, significat. Ecce veram Philosophiam & divina dogmata (inquit S. Joannes Chrysostomus) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores posuerunt: sed nihil tale in nostra Religione, Nam si Deus est, nihil eo superius: si omnium Conditor, primus: si Dominus & Princeps omnium, omnia post ipsum, & creaturæ, & sæcula. Cum de terra Moses loqueretur, non dixit: In principio erat terra, sed: *In principio* creavit Deus terram, Quidni igitur eodem modo Evangelium exorsus esset Joannes, dicens, In principio creavit Deus Verbum, si verè creatum esset? Hoc autem Verbum, substantia quædam est in persona ex Ipso Patre sine passione proveniens. Quemadmodum autem istud, *In principio erat Verbum*, æternitatem significat; ita istud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem

tatem nobis ostendit . Numquam enim solus & sine Verbo Pater fuit ; sed semper Deus apud Deum erat , & in persona quidem propria . Hoc Verbum antiqui Rationem , Sermonem , Sophiam sive Sapientiam Dei appellarunt . Unde Tertullianus : *Ante omnia* (inquit) *Deus erat solus , ipse sibi & mundus , & locus , & omnia . Solus autem , quia nihil aliud extrinsecus præter illum . Cæterum ne tunc quidem solus ; habebat enim secum , quam habebat in semetipso , Rationem suam scilicet . Rationalis enim Deus , & Ratio in ipso prius , & ita ab ipso omnia : quæ Ratio sensus ipsius est . Hanc Græci λόγον dicunt , quo vocabulo etiam sermonem appellamus .* Lib. advers. Praxeam,c.5.

In principio erat Verbum , id est in Patre , qui principium illius est sine principio , per ineffabilem generationis modum . In hoc principio , quod est in omnia , & super omnia erat Verbum , non cum omnibus sub pedibus ejus , sed extra omnia in ipso naturaliter , ceu fructus coæternus , in ipsa Patris substantia semper manens , & ex ipsa semper effulgens , velut ex Sole splendor , aut tamquam ab igne innatus ei calor . Unde ad illum ait Pater apud Psalmistam : *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum , ex utero ante Luciferum genui te* . S.Cyril.Alex. Psal.109.

3. *Omnia per ipsum facta sunt* , visibilia & invisibilia : *& sine ipso factum est nihil , quod factum est* , nulla est ex rebus creatis , quæ per Verbum condita non fuerit , Patri cooperans , & æqualis cum illo potentiæ . Hæc adjecit S. Evangelista , ne quis existimaret Spiritum Sanctum à Filio factum ; aut Deum esse peccati auctorem ; Nam *peccatum nihil est , & nihil fiunt homines , cùm peccant* . Et idolum non per Verbum factum est : habet quidem formam quamdam humanam , sed ipse homo per Verbum factus est ; nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta est : & scriptum est , *Scimus , quia nihil est Idolum* . Ergo ista non sunt facta per Verbum : sed quæcumque naturaliter facta sunt , quæcumque sunt in creaturis , omnia omninò , quæ fixa in cœlo sunt , quæ fulgent desuper , quæ volitant sub cœlo , & quæ moventur in universa natura rerum , omnis omninò creatura . . . Nulla forma , nulla compages , nulla qualiscumque substantia , quæ potest habere pondus , numerum , mensuram , nisi per illud Verbum est , & ab illo Verbo Creatore , cui dictum est , *Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti* . Confer cum Apostolo 1. Corinth. 8. 6. *Nobis tamen unus Deus Pater , ex quo omnia , & nos in illum , & unus Dominus Jesus Christus , per quem omnia , & nos per ipsum* . Coloss. 1. 16. 6. *Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis & in terra , visibilia & invisibilia* . Hebr. 1. 2. *Novissimè diebus istis locutus est nobis Deus in Filio , quem constituit heredem universorum , per quem fecit & sæcula* , id est , orbem universum , & quæcumque sunt in eo , creaturas . Et cap. 11. 3. *Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei* . Creatio autem proprium Dei solius opus est . Id sibi uni vendicat Isaiæ 44. vers. 24. *Ego sum Dominus faciens omnia , extendens cœlos solus , stabiliens terram , & nullus mecum* . Perperam igitur ad solam creationem spiritalem , seu restaurationem generis humani per Evangelium , hæc verba restringunt Sociniani : *Omnia per ipsum facta sunt , & sine ipso factum est nihil , quod factum est* . Nullam enim exceptionem S. Joannes affert , imò suspicionem omnem exceptionis amovet , dicens : *Et sine ipso factum est nihil , quod factum est . . . Ipsius quidem sumus factura , creati in Christo Jesu in operibus bonis , quæ præparavit Deus , ut in illis ambulemus* ; sed hic sensus alterum non excludit : imò ejusdem erat homines restaurare , qui creaverat . Hæc igitur verba . *Omnia per ipsum facta sunt* , scripta sunt à S. Evangelista contra Cerinthum , Nicolaitas , &c. qui rerum visibilium crea- S.Aug.tr.1. in Joan. n.13. 1.Cor.8.4. Sap.11.21. Ephes.2. S.Iren. lib.3. c.11.

creationem nescio cui fictitiæ virtuti à summo Deo distinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem destruere volens S. Evangelista, & *Regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum suum omnia fecit, visibilia & invisibilia: significans quoque, quoniam per Verbum, per quod Deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, præstitit hominibus: sic inchoavit in ea quæ est secundùm Evangelium doctrina*: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Omnia per ipsum facta sunt. *In omnibus ergo est & hæc quæ secundùm nos est conditio*. Omnia per ipsum facta sunt, non ut per ministrum, organum, per instrumentum, ut ajebant Ariani; sed per efficacissimum, omnipotens, & coæternum Patri Verbum, quo Deus Pater *Dixit, & facta sunt*. Ista igitur præpositio *Per*, significat tantùm potestatem universa creandi, sicut & divinam essentiam, Filio à Patre communicatam, & quidem ab æterno. *Omnia per ipsum facta sunt. Noli ergo credere factum, per quod facta sunt omnia, ne non reficiaris per Verbum, per quod reficiuntur omnia*.

S. Aug. tr. 1. in Joan.

4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum*. In ipso Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipsum Verbum vita erat essentialis & æterna, ut de se ipso ait: *Ego sum via, veritas & vita*. Et, *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*. Et, *Hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus est*. His verbis, *In ipso vita erat*, destruit S. Joannes Gnosticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum suorum insano systemate distinguebant. Non dissimulandum, duas præcipuas fuisse legendi hujusce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipso vita erat*, cum superioribus jungeret, ita claudens sententiam superiorem: *Et sine ipso factum est nihil*. Et puncto interposito sic alteram incipere: *Quod factum est, in ipso vita erat, &c*. Ita SS. Cyrillus Alex. Augustinus, Venerabilis Beda, &c. Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum est*, jungeret cum illis, *Et sine ipso factum est nihil*, ita ut ad eamdem sententiam pertineant, post quam interpunctione posita quartus Versus incipiat: *In ipso vita erat, &c*. Ita S. Joannes Chrysostomus, Alexandrini atque Ægyptii, teste S. Ambrosio in Psalmum 36. n. 35. S. Hieronymus in Isaiæ cap. 44. Nonnus, Theophylactus, Euthymius. Neutram Catholico sensui officere S. Ambrosius agnoscit lib. 3. de Fide, cap. 6. quamquam Enarratione in Psalmum 36. priorem lectionem sequatur. Nec defuere, qui sensum perducerent usque ad illa verba, *Quod factum est in ipso*, hisque interpunctione distinctis, aliam sic inciperent sententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum*. Ita legerunt SS. Gregorius Nyssenus, lib. 1. contra Eunomium, & Epiphanius in Ancorato num. 75. ubi priorem lectionem acerbè notat quasi Spiritui Sancto injuriosam. Tertiam verò hanc lectionem velut mendosam S. Augustinus meritò rejicit Libro 5. de Genesi ad litteram, cap. 14. Quicquid autem factum est per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam esse, quamvis pleræque in se ipsis inanimæ sint, eo sensu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. *Attendite arcam, inquit, in arte, & arcam in opere. Arca in opere non est vita, arca in arte vita est: quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic ergo quia Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundùm artem continet omnia, antequam fabricet omnia; hinc quæ fiunt per ipsam artem, non continuò vita sunt; sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides, est in arte*

S. Aug. tr. 1. in Joan.

terra:

terra: cœlum vides, est in arte cœlum: solem & lunam vides, sunt & ista in arte: sed foris corpora sunt, in arte vita sunt.

Pergit S. Evangelista, *Et vita erat lux hominum*. Deus Verbum, quod in se ipso vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus est, lux etiam est, non corporeorum oculorum, sed mentium; lux est hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ possint videre sapientiam: Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam possit percipere sapientiam. Hinc de se ipso ait Christus: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ*. Vita sine luce tristis est. Verbum & Vita est, & Lux. S. Augustin. Joann. 8. 12.

5. *Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt*. Lux illa, scilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obsitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit, infidelitatis & pravarum cupiditatum tenebris obsistentibus ac præpedientibus. *Quod notum est Dei, manifestum est illis*, (inquit Apostolus) *Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Rom. 1. 19. & seq.

6. 7. 8. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes*. Christi & Præcursoris discrimen simplicibus ac perspicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametsi eximiis Spiritus Sancti donis ornatus, missus à Deo immediatè, atque evidenter, cujus missionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptismus, vitæ innocentia & austeritas comprobabant: cui nomen *Joannes* divinitùs impositum. Hujus testimonio, dictis suis fidem conciliat S. Evangelista. Hunc enim, cujus erat Præcursor à Deo destinatus ac missus, Christum Jesum, Deum verum ac Dominum omnium esse secundùm naturam, testatus est, clamans: *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri*. Cum de Verbo Deo loquitur, non ait, *Erit Verbum*, sed, *In principio erat Verbum*, æternitatem ejus significans, & opinionem, quòd creatus sit, ex animo prorsùs evellens: cum verò de Joanne Baptista loquitur, ait, *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpisse, & verum hominem, non Angelum natura significat, tametsi officio & ministerio Angelus fuerit; de quo nempe dictum est: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. A Deo missum addit Evangelista, ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum à Deo missus erat, aliud protulit, quàm quod ei mandatum erat. Itaque verax est testis, qui sit à Deo edoctus. Isai. 40. S. Cyrill. Alex. Marc. 1.

Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Missus est tamquam idoneus omninò testis, ut testimonium præberet, Jesum esse Christum à Deo promissum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem Æternum, ejusque voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem substantiæ Patris* qui *Lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ*. Testimonium autem præbuit lumini, id est Christo, qui cùm hominis testimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter salutem nostram, ut ipsemet ait: *Vos misistis ad Joannem; & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis*. Joannem ergo Deus perhibe- Hebr. 1. 1. Jo. 1. 5. Jo. 5. 33. 34.

bibere voluit testimonium Jesu Christo Filio suo, *Ut omnes crederent per illum*, scilicet per Joannem, id est, ejus ministerio ac prædicatione ad
S. Cyrill. Alex. credendum in Christum præpararentur. Missus est quidem, & testimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius testimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perversitas fuit,
Ezech. 37. de quibus Propheticum illud usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde.*

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Joannes non erat Lux illa increata & immensa, sed lucis præco ac testis; non sol, sed Solis justitiæ Præcursor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*, sed à primogenia illa & vera luce accensa.

S. Aug. lib. 1. De peccatorum meritis, c. 25. 9. 10. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ille solus vera lux erat, qui omnem hominem nascentem illuminat, omnes & singulos luce rationis & intelligentiæ, ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui sic illuminantur ad salutem, nemo nisi per illum illuminetur, scilicet per Deum Verbum. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ideò dictum est, quia *Nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine veritatis, quod Deus est: ne quisquam putaret, ab eo se illuminari, à quo audit, ut discat: non dico, si quemquam magnum hominem, sed nec si Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecùs vocis ministerio corporalis, verumtamen,*
1. Cor. 3. 7. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippè homo dicentem vel hominem vel Angelum; sed ut sentiat & cognoscat verum esse, quod dicitur, illo lumine intùs mens ejus aspergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed sicut Sol iste à cæcis, quamvis eos suis radiis quodammodo vestiat, sic ab stultitiæ tenebris non comprehenditur.* Illuminat omnem hominem: *Non quia*
S. Aug. Enchi. c. 103. *nullus est hominum, qui non illuminetur, luce Fidei; sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur.* Minimè verò dissimulandum est, participium Græcum ἐρχόμενον referri posse ad τὸ φῶς, & sic reddi Versiculum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id est, quando oritur mundo. Hoc sensu infrà cap. 3. 19. dicitur: *Lux venit in mundum,*
Lib. 1. de peccatorum meritis, c. 25. *& dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Et cap. 12. 46. *Ego Lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Id à S. Augustino observatum.

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præsens divinitate & potestate, tandemque novo modo præsens assumpta humanitate per Incarnationis Mysterium: *Et mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*: Carnales homines Creatorem suum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt.

11. 12. 13. *In propria venit*, in mundum à se conditum, quasi in domum suam: *& sui* domestici, nempè homines ab illo conditi, *eum non receperunt*, ut Dominum ac Redemptorem suum, à Deo Patre missum. Cùm verò præcipuè missus esset ad Judæos, velut ad populum Dei peculiarem,
Deuter. 32. 9. illum rejecerunt ingrati. *Pars Domini Populus ejus, Jacob funiculus hæreditatis ejus* (ait Moyses) *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (ait Christus Dominus.) Qui cùm gratiam repudiassent, ad Gentes translata est. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cum primùm Christum ignoraret: sed Judæorum Populus mansit in tene-
Joan. 9. 39. bris, è quibus educi voluit. Ideò Salvator ait: *In judicium ego in hunc mun-*

mundum veni, ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Legantur S. Joannes Chrysost. Homilia 8. in Joannem, S. Augustinus Tract. 2. in Joannem n. 12. & S. Cyrillus Alexand.

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. His autem qui eum receperunt, credendo Jesum esse Christum, Dei Filium, generis humani Salvatorem, dedit eis hoc jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & sint filii Dei, sive Judæi sint, sive Gentiles. Non enim est distinctio Judæi & Græci, nec gentium aut personarum acceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, secundùm beneplacitum voluntatis suæ, eisque jus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex sanguinibus*, id est, ex viri & fœminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id est, ex concupiscentia & libidine: *neque ex voluntate viri*, neque adoptione aut institutione hominum, jus illud ad cœlestem hæreditatem consecuti sunt: *sed ex Deo nati sunt*. Quod nec carnalis ex Judaica gente generatio, nec legales adoptiones præstare possunt; quod nec circumcisio, nec justitia Legis conferre; id fides in Christum per dilectionem operans, & regeneratio per Spiritum Sanctum, præstat, ut filii Dei nominemur, & simus. Confer cum Jacobi 1. 18. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Et cum Joann. 3. 5. & 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est*.

14. *Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Deus Verbum, ab æterno subsistens, factus est homo, non desinens esse quod erat, sed incipiens esse quod non erat; non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: sicut *Verbum* mentis nostræ, *cùm fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem*. Interdum anima, interdum caro in Scripturis totum hominem significat. Hic carnis potiùs, quàm hominis nomen usurpavit S. Evangelista, ut veritatem humanæ Christi naturæ significaret expressiùs, distinctionemque naturarum in una Dei hominisque persona inconfusè unitarum, & subsistentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui semetipsum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem assumeret, nobisque fieret in omnibus similis & consubstantialis. Hebr. 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti: Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta Populi*. Non autem ait S. Evangelista Verbum ad carnem venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine, sicut in Prophetas, aut Sanctos alios, ipsum venisse suspiceris; sed revera carnem factum esse, id est hominem. Quocirca etiam Deus est secundùm naturam in carne, & cum carne, quippè qui propriam illam sibi habeat, & in ipsa atque cum ipsa adoretur, ut ab Isaia prædictum est: *Viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator*.

S. Aug. s. 187. alias de tempore 27.

Isai. 45. 14. 15.

Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; inter nos commoratus est, nobis convixit, nobiscum est conversatus toto dispensationis suæ tempore. Sic inter nos mansit, ut à sinu Patris, id est à secreto, quo cum illo & in illo est, non recesserit. Sic in nobis habitavit, ut ubique sit totum.
S. August. epist. 137. alias 3. „ Quid mirabilius, quàm id quod accidit in vocibus nostris, verbisque sonantibus, in re scilicet raptim transitoria? Cùm enim loquimur, ne secundæ quidem syllabæ locus est, nisi prima sonare destiterit, & tamen si unus adsit auditor, totum audit quod dicimus; & si duo adsint, tantumdem ambo audiunt, quod & singulis totum est; & si audiat multitudo silens, non inter se particulatim comminuunt sonos tamquam cibos, sed omne quod sonat, & omnibus totum est, & singulis totum. Itane jam non illud est potiùs incredibile, si verbum hominis transiens, quod exhibet auribus, Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, ut quemadmodum hoc simul auditur à singulis etiam totum, ita illud simul ubique sit totum? Non itaque metuendum est corpusculum infantiæ, ne in illo tantas Deus angustias passus esse videatur. Neque enim mole, sed virtute magnus est Deus . . . Ipsa magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in angusto sentit angustias, uterum virginalem non adventitio, sed indigena puerperio fœcundavit; ipsa sibi animam rationalem, & per eamdem etiam corpus humanum, totumque omninò hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter assumens, divinitatis ei largiter tribuens. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. *In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis*.

Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: Splendorem divinæ majestatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus Mysteriis, Transfiguratione, Passione, Resurrectione, Ascensu ad cœlum, doctrina, & miraculis coruscantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quasi* non solam similitudinem, sed veritatem significat, ut multis Scripturæ Sacræ exemplis probari potest. Num. 11. 1. *Ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore*. 2. Esdræ 7. 2. *Ipse quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur*. Osee 4. 4. *Populus tuus sicut hi qui contradicunt Sacerdoti*. Matthæi 14. 5. *Quia sicut Prophetam eum habebant*. Igitur particula Græca ὡς, Latina *quasi*, ipsum fuisse verè Unigenitum Dei affirmat; vel proportionem designat inter personam Unigeniti Filii Dei, & gloriam illi convenientem. Addit S. Evangelista: *Plenum gratiæ & veritatis*. Quæ verba cum superioribus illis cohærent: *Et habitavit in nobis*: ita ut illa, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre*, velut parenthesi clausa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis, proprii sunt Verbi Incarnati characteres, Mosaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apostolo passim opponitur: Gratia, quia Lex *occasio* erat *peccati*, *& ministratio mortis*: Veritas, quia Lex figuras rerum à Christo præstandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Christus plenus gratiæ, qui Spiritum Sanctum, ejusque dona sine mensura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ; & plenus gratiæ, quam in nos effudit abundè. Plenus gratiæ, qua nos à maledicto Legis liberavit, nosque Deo per mortem suam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magister, & qua Legis cæremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum est promissionum omnium, quæ originem suam ex gratia seu misericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer cum Rom. 15. 8. *Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse*

Rom. 7. 11. 1. Cor. 3. 7.

fuisse Circumcisionis propter veritatem Dei , ad confirmandas promissiones Patrum. Et Coloss. 2. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi , aut Neomeniæ , aut Sabbatorum : quæ sunt umbræ futurorum, corpus autem Christi*. Et Hebr. 9. 24. 25. 26. *Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit , exemplaria verorum ; sed in ipsum cœlum , ut appareat nunc vultui Dei pro nobis . Neque ut sæpè offerat semetipsum , quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno ; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi : nunc autem semel in consummatione sæculorum , ad destitutionem peccati , per hostiam suam apparuit*.

15. *Joannes testimonium perhibet de ipso , & clamot dicens* : Hic erat, *quem dixi : Qui post me venturus est , ante me factus est ; quia prior me erat*. Ille cui testimonium perhibuit Joannes, erat Verbum caro factum, *& clamavit* palam , liberè , alta & clara voce prædicavit , dicens : Hic est de quo dixi , antequàm illum viditsem , & baptizassem : *Qui post me venturus est* , ad prædicandum Evangelium regni cœlestis ; *ante me factus est* , jure mihi antepositus est , quia prior me erat æternitate, præstantior dignitate. Quid mirum , quòd S. Præcursor Christum ante se genitum dicat , cùm de se ipso Christus pronunciaverit : *Antequam Abraham fieret , ego sum?* Hæc est causa prælationis (inquit S. Ambrosius) ut meritò antelatus videatur, qui proprii Patris sempiterna virtus est . *Post me venit qui ante me factus est* ; hoc est , supra meritum meum factus , suprà meam gratiam , tempore carnis posterior , divinitatis honore venerabilis . *Post me enim venit* , temporis est : *prior me erat* , æternitatis : *ante me factus est* , honoris , quia etiam Incarnationis Mysterium supra humanam est gratiam. S.Aug.tr.5.in Jonn. S.Ambr.lib.3. de Fide, c.10. n.67.& 68.

16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*. Ex plenitudine gratiæ & veritatis Cristo inexistente (inquit S. Evangelista) omnes nos qui in ipsum credimus , gratiam fidei , remissionis peccatorum, justitiæ , dona Spiritus Sancti accepimus pro mensura donationis ejus , qui plenitudinem illam habuit , ut eam ceu caput in membra sua effunderet. *Ipse enim est caput corporis Ecclesiæ , qui est principium , primogenitus ex mortuis : ut sit in omnibus ipse primatum tenens : quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare : & per eum reconciliare omnia in ipsum , pacificans per sanguinem crucis ejus , sive quæ in terris , sive quæ in cœlis sunt*. Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque , sed cumulatam ; gratiam super gratiam . Vel gratiam loco gratiæ , id est gratiam gratiæ quasi succenturiatam & jugiter succedentem , subinde novam ; seu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & justitiæ , præmium pro bonis operibus , in quibus *creati sumus in Christo Jesu*. Nam pro quo merito accipis vitam æternam ? Pro gratia . *Si enim fides gratia est , & vita æterna quasi merces est fidei : videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere : (cui debitam ? Fideli , quia promeruit illam per fidem .) Sed quia ipsa fides gratia est ; & vita æterna gratia est pro gratia* . Vel denique , Gratia Novi Testamenti data est pro gratia Testamenti Veteris : Et illud enim gratia fuit , seu gratuitum Dei beneficium . Hæc postrema expositio à SS. Jonne Chrysostomo & Cyrillo Alexandrino traditur . Sed & Sanctus Augustinus *gratiam pro gratia* , id est , *pro Testamenti Veteris promissionibus* , *Testamenti Novi promissiones* , nos accepisse aliàs commentatur . Colos.1.18.19 S.Aug.tr.3.in Joan. S. Jo. Chrys. ho.13. in Jo. S.August. in Psal. 8r.

17. *Quia Lex per Moysen data est , Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est*. Lex data est per Moysen , tamquam per Mediatorem & Ministrum ; Gratia verò qua Lex impleretur , & Veritas per cæremonias Legis ,

gis, per vetera sacrificia, terrenaque promissa adumbrata, per Jesum Christum revelata & exhibita est. In præceptis scilicet atque Sacramentis Veteris Testamenti *aliud fuisse* intelligendum est, *quod per gratiam Novi Testamenti faciendo donaretur implendum, aliud quod per veritatem patefactam removendo demonstraretur impletum: cùm Dei & proximi dilectione susciperetur Legis perficienda præceptio; Circumcisione autem, atque aliorum illius temporis Sacramentorum cessatione ostenderetur Legis persoluta promissio. Præceptum quippè reos faciebat ad desiderandam salutem; promissum autem figuras celebrabat ad expectandum Salvatorem: ut per adventum Novi Testamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim Lex quæ per Moysen data est, Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est: Gratia scilicet, ut data indulgentia peccatorum, quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur; Veritas autem, ut ablata observatione umbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur.*

S. Aug. lib. 22. contra Faust. c. 5.

18. *Deum nemo vidit umquam: unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Deum nemo homo carne mortali circumdatus vidit umquam, sicuti est, sive secundùm essentiam: quicumque enim Deum vidisse dicuntur, Job, Jacob, Moyses, Elias, Isaias, imagines quasdam & species creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit; non ipsam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre: aliud est totum videndo comprehendere. Nemo Deum umquam viribus suis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus consilia pervideret ac penetraret. *Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Non Moyses, non aliquis Prophetarum: unde non mirum, si summorum mysteriorum veritatem nobis plenè ac perspicuè aperire non potuerint ac declarare. Id nimirùm unigeniti Filii proprium est, qui cùm sit ejusdem cum Patre naturæ, omnium ejus consiliorum conscius est. *Enarrat ergo Filius ab initio Patris, quippè qui ab initio est cum Patre, qui & visiones propheticas, & divisiones charismatum, & ministeria sua, & Patris glorificationem consequenter & compositè ostenderit humano generi ad utilitatem.* Quibus igitur Dei Mysteria revelata sunt, *omnia per Verbum ejus discunt.*

S. Aug. epist. 147. aliàs 112.

S. Ambr. lib. 1. in Luc.

S. Irenæus, lib. 4. c. 37.

19. 20. *Et hoc est testimonium Joannis* de Christo, *quando miserunt Judæi*, Synedrii magni proceres, *ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempè ad ipsum Joannem: *ut interrogarent eum: Tu quis es?* ut quærerent ab eo, quis esset, & quo jure prædicaret, baptisma conferret? an esset Christus? *Et confessus est, & non negavit, & confessus est: Quia non sum ego Christus.* Magna constantia & asseveratione respondit, Se non esse Christum.

21. 22. 23. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu*, in terras demissus ex eo in quem raptus est loco? *Et dixit: Non sum*: eo nimirùm sensu, quo ab ipsis interrogabatur. Etsi enim in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Ideò autem interrogarunt an esset Elias, quia notum illis erat, Eliam adventus Christi Præcursorem fore, ex Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sed secundum Christi adventum cum primo, & verum Eliam cum secessus ejus, austeritatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu? Et respondit: Non.* Tunc ille Propheta es eximius, quem Deus olim promisit Moysi, dicens; *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi?* Talem Prophetam se esse negat Joannes.

Deuter. 18. 18.

Unde

Unde nec Zachariæ patri contradicit, qui Spiritu Sancto afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altissimi vocaberis*: nec Christo, qui eum *Prophetam, & plus quàm Prophetam vocavit*. Dixerunt ergo ei Judæorum Legati: *Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso?* Qualem te geris? *Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta*. Is sum, de quo Isaias scribit: Vox clamantis in deserto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matthæi* 3. 3. *Marci* 1. 3. *Luc.* 3. 4.

24. 25. 26. 27. *Et qui missi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Pharisæis*: quod non absque causa S. Evangelista observavit. Pharisæi quippè censebant nullum à se ritum, qui aut à Deo præceptus, aut à majoribus esset traditus, omitti: quare nec baptismum ad suos ritus reddendum fuisse arbitrabantur, nisi à Christo, aut fortè à Propheta magno. *Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?* Cur baptizandi auctoritatem tam solemni ritu usurpas? Cur baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Christi Præcursori à Deo misso jus fuisse baptizandi populos, ut eos ad Christum recipiendum præpararet. *Nulli enim Prophetarum, nulli prorsus hominum in Scripturis divinis legimus concessum esse, baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, quod Joanni concessum est: qua mirabili gratia suspendens in se corda Populorum, viam præpararet in eis illi, quem se tantò prædicaret esse majorem. Sed Dominus Jesus Christus tali baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto nullum alterum requiratur: Joannes autem tali baptismo prætingebat, quo accepto esset baptisma etiam Dominicum necessarium; non ut illud repetatur, sed ut illis qui baptismum Joannis acceperant, etiam Christi baptismus, cui viam præparabat ille, traderetur*. Quapropter *Respondit eis Joannes dicens: Ego baptizo in aqua* mera, non in Spiritu Sancto; baptismo præparatorio per pœnitentiam, non baptismo regenerationis; baptizo non meo nomine, sed Messiæ venturi. *Medius autem vestrum stetit ille*, palam vobiscum conversatur, *quem vos nescitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est*: Post me venit, qui mihi antepositus est, utpotè me major & potentior; venit (inquam) post me prædicaturus, baptismumque perfectiorem instituturus: *cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti*: id est, ut ei infima exhibeam famulorum ministeria. Confer cum *Matthæi* 3. S. Aug. lib. 5. de Bapt. cont. Donat. c. 9. n. 11.

28. *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Quamvis hæc lectio antiqua sit, *in Bethaniam*, ut ex sanctis Cyrillo Alexand. Joanne Chrysostomo, Græcisque, Syriacis, Latinis Exemplaribus apparet; monet tamen Chrysost. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem est, neque in deserto Judææ; sed vicina Jerosolymis. Sed neque ad aquas sita est, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem sonat ac *Domus transitus*, erat locus ad trajectum Jordanis, seu in citeriore Jordanis ripa respectu Jerosolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Joannes primùm baptizabat. Nam post id tempus baptizavit in Salim, in deserto scilicet, ut alii Evangelistæ loquuntur. Sensum autem occultiorem fortè subesse loco *Bethabara*, observat eruditus Interpres: Ut ubi Dei Populus ex deserto veniens in Terram promissam trajecit, ibidem editum fit Joannis testimonium, quasi trajectum faciens ex Lege in Regnum cœleste. Legit Origenes: *Hæc in Bethabara facta sunt*; eamque lectionem vindicat in Commen- S. Jo. Chryf. ho. 16. in Jo. Orig. Tom. 1. in Joan. Edit. D. Huetii.

mentario: *Quod in omnibus ferè Exemplaribus ponatur*, Hæc in Bethania facta sunt, *non ignoramus* (inquit) *& videtur hoc etiam antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non Bethania, sed Bethabara legere, cùm ad loca pervenissemus, ut Jesu, Discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse ait Evangelista, patria Lazari, & Mariæ, Marthæ quindecim stadiis à Hierosolymis distat, qua Jordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed usque locus est circa Jordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Jordanis Bethabara, ubi Historiæ dicunt Joannem baptizasse, estque nominis interpretatio consequens baptismati præparantis Domino populum instructum. Est enim, si interpreteris*, Domus Instructionis.

29. *Altera die*, seu die sequenti, *vidit Joannes Jesum venientem ad se; & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*. Hic est Agnus ille eximius & singularis, Deo gratissimus, quippè sine labe aut macula, innocens, obediens, mansuetus, cujus typi erant Agnus Paschalis, agnus jugis sacrificii, qui quotidie mane & vespere offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratia, & per mortem suam ac sanguinem abluendi & remittendi.
Isai. 53. Hic est, de quo à Propheta scriptum est: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet .... Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum, oblatus est, quia ipse voluit*. Non Judæorum tantum, sed totius mundi tulit peccatum Christus Jesus, siquidem pro
1. Petri 2. 22. omnibus mortuus est. *Peccata nostra tulit in corpore suo super lignum*: &
1. Petri 1. 18. *redempti* sumus *pretioso sanguine Agni immaculati & incontaminati*.

30. *Hic est, de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat*. In eum corda vestra convertite, illum audite, sequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego nesciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum missus essem: ne testimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: *Sed ut manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans*; id est, Propterea veni aqua baptizans, ut omnibus ad baptismum meum recipiendum confluentibus, & Jesu inter cæteros veniente & baptizato, manifestum fieret Israeli ipsum esse Christum, Patris Æterni voce, Spiritus Sancti descensu, meaque demonstratione.

32. 33. *Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo*, id est, specie columbæ; *& mansit super eum*, in illo requievit, nemini posthac majori dandus, imò nec cuiquam, nisi per ipsum. *Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto*: id est, qui baptizaturus est ut sanctificationis Auctor, & Spiritus Sancti largitor, quem in baptismate à se instituendo, & auctoritate sua administrando, in homines effundet ad remissionem peccatorum, & Animarum renovationem. Confer cum *Matthæi* 3. 13. 14.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*, unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Messias, de quo ab Isaia
Isai. 11. 2. prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, &c.*

35. 36. 37. *Altera die*, seu prostridie, *stabat Joannes* muneri suo intentus, *& ex Discipulis ejus duo; & respiciens Jesum ambulantem, dicit*, eum digito

digito demonstrans : *Ecce Agnus Dei* . Non ait : Ecce Messias, Ecce Rex Israel , ut doceret , Christo mortem priùs esse tolerandam ac expianda totius mundi peccata , quàm regnum ineundum . *Et audierunt eum duo Discipuli loquentem , & secuti sunt Jesum* : Non ut illi dehinc perpetuò adhærerent , sed ut familiaritatem cum illo inirent , illumque pleniùs noscent, quem Joannes tantis præconiis efferebat .

38. 39. 40. *Conversus autem Jesus , & videns eos sequentes se , dicit eis : Quid quæritis ?* Prior eos alloquitur , ut benignitate sua illis fiduciam & animos addat , haud dubiè verecundis. *Qui dixerunt ei : Rabbi (quod interpretatur , Magister) ubi habitas ?* ut te postridie invisamus , & tecum colloqui possimus . *Dicit eis : Venite , & videte* . Ad hospitium suum eos invitat ea ipsa hora , quæ ne minùs opportuna esset Jesu metuebant , *Venerunt , & viderunt ubi maneret , & apud eum manserunt die illo* , ibique pernoctarunt , quia jam serum erat . *Hora autem erat quasi decima* ab ortu Solis . *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus , qui audierant à Joanne* testimonium quod Jesu perhibuit , *& secuti fuerant eum*. Quis alter ? Ne quæramus curiosiùs , quod ignotum nobis esse Deus voluit .

41. 42. *Invenit hic primùm fratrem suum Simonem* , quem ambo quærebant , *& dicit ei : Invenimus Messiam* , Judæis promissum , & jam expectatum . Cùm Petrus ex eis esset , qui expectabant consolationem & redemptionem Israel , nullus ei nuncius lætior accidere potuit . *Invenimus Messiam , quod est interpretatum , Christus* . Hæc nominis interpretatio non Andreæ , sed Evangelistæ est , qui Græcè scripsit . *Et adduxit eum ad Jesum . Intuitus autem eum Jesus , dixit : Tu es Simon filius Jona* : Quem antea non viderat , & ex nomine & ex genere vocat , ut se Deum esse demonstret , cui nota sunt omnia . *Tu vocaberis Cephas , quod interpretatur , Petrus* . Cephas Syriacum nomen , non appellativum , sed proprium, cum sua significatione in sermonem Græcum translatum . Nomen ejus mutat Christus , jam eum sibi pro sua potestate ut suum vindicans , & Petrum vocans à petra ; utpotè super quem fundaturus erat suam Ecclesiam. S. Cyrill. Alex.

43. 44. 45. 46. *In crastinum voluit Jesus exire è Judæa in Galilæam , & invenit Philippum ; & dicit ei Jesus : Sequere me . Erat autem Philippus à Bethsaida , civitate Andreæ & Petri* . Bethsaida , oppidum Galilææ , Andreæ & Petri patria . *Invenit Philippus Nathanael , & dicit ei : Quem scripsit Moyses in Lege & Prophetis invenimus Jesum Filium Joseph à Nazareth* . Messiam de quo scripserunt Moses & Prophetæ , invenimus : hic est Jesus filius Joseph , ortu Nazarenus . Filium Joseph vocat ex vulgi opinione , quia Virginis Filium esse necdum noverant . *Et dixit ei Nathanael : A Nazareth* , oppido tam ignobili , tam obscuro , *potest aliquid boni esse?* tantumne bonum expectari potest , maximè cùm Messias ex Bethlehem Juda expectetur ? *Dicit ei Philippus : Veni , & vide* : Experire ipse , certiora enim indicia ex ejus sermone accipies .

Genes. 49. 10. Deuter. 18. 8. Isai. 40. 10. & 45. 8. Jerem. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Daniel. 9. 24. 25. &c.

47. 48. 49. *Vidit Jesus Nathanael venientem ad se , & dicit de eo : Ecce verè Israelita , in quo dolus non est* . Verè dignus Abraham , Isaac , & Jacob filius , ob morum integritatem , simplicitatem , ac sinceritatem . *Dicit ei Nathanael : Unde me nosti ?* Cur me ignotum laudas ? *Respondit Jesus ; & dixit ei : Priusquam te Philippus vocaret , cùm esses sub ficu , vidi te* ; tametsi nemine conscio te vocaverit . *Respondit ei Nathanael* , certus quòd absentia ei velut præsentia perspecta essent , quin etiam cordium cogitationes & effectus ; quod Dei proprium : *Rabbi , tu es Filius Dei , tu es Rex Israel* : Messias ab Israelitis expectatus , verus Dei Filius .

50. 51. *Respondit Jesus & dixit ei : Quia dixi tibi : Vidi te sub ficu, credis*, me Filium Dei, & Messiam esse à Deo promissum : *Majus his videbis* : Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, augustiora miracula quibus non Israelis tantùm, sed Angelorum etiam Rex cognoscar. *Et dicit ei : Amen, amen dico vobis, Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis* : Angelos jussa mea obeuntes, mihi ministrantes in Passione, Resurrectione, Ascensu in cœlum. Ad Mysticam scalam fortè Christus alludit, per quam ascendentes & descendentes Angelos Jacob vidit.

Sensus Moralis.

S. August. tract. 1. in Joan.

1. IN *principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Refert animum illud Verbum. Si potes habere verbum in corde tuo, tamquam consilium natum in mente tua, ut mens tua pariat consilium, & insit consilium quasi proles mentis tuæ, quasi filius cordis tui. Priùs enim cor generat consilium, ut aliquam fabricam construas, aliquid amplum in terra moliaris; jam natum est consilium, & opus nondum completum est : vides tu, quid facturus es ; sed alius non miratur, nisi cùm feceris & construxeris molem, & fabricam illam ad exsculpationem perfectionemque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur consilium fabricantis : stupent quod vident, & amant quod non vident. Quis est qui potest videre consilium ? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum consilium : *Vis videre quale consilium Dei est Dominus Jesus Christus, id est, Verbum Dei ? Attende fabricam istam mundi : vide quæ facta sunt per Verbum, & tunc cognosces, quale sit Verbum . . . . Si non potes cogitare quid sit, differ ut crescas. Ille cibus est, accipe lac ut nutriaris, ut sis validus ad capiendum cibum*. Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age ; quod hic ratione penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus prosequere ; æterno Patri in Filio ejus inseparabiliter unitus esto ; cogitationes tuæ, consilia tua, affectus tui sint non solùm apud Deum, sed propter Deum.

3. 4. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux hominum*. Universæ creaturæ Verbo æterno esse suum debent, ut principio suo, per omnipotentiam, quæ illi cum Patre communis est : debent & essendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & sapientiæ divinæ, ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ad ipsum ascendamus ; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo est. Ipsum est vita nostra, Lux mentium nostrarum,

1. Jo. 5. 12. 13.

Beatitudo nostra . . . . . *Qui habet Filium, habet vitam ; qui non habet Filium, vitam non habet . . . . Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei*. Extra illum tenebræ, mors & miseria æterna.

5. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt*. Homines per peccatum lapsi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametsi naturali lumine quod increatæ lucis participatio est, donati sint ; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant, vel non glorificant, nec gratias illi agunt ; nec rationis ductum sequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus, ne simus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino, & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ comprehendant.

S. August. tract. 1. in Joan.

Qui autem istam lucem non capiunt, non ideò cogitent quasi absentem illa

esse lucem, quia eam videre non possunt: *Ipsi enim propter peccata tenebræ sunt*. Quemadmodum ergo cæco præsens est sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde. *Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est*. Quid ergo faciat iste? *Mundet, unde possit videri Deus*. Quomodo si propterea videre non posset, quia sordidos & saucios oculos haberet, irruente pulvere, pituita vel fumo, diceret illi Medicus: Purga de oculo tuo, quicquid mali est, ut possis videre lucem oculorum tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata & iniquitates sunt: tolle inde ista omnia, & videbis sapientiam quæ præsens est, quia Deus est ipsa sapientia; & dictum est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Matth. 5. 8.

6. 7. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Ne mireris, quòd Christus à Joanne, Dominus à servo testimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic à Joanne testimonium accipere voluit, non quòd eo indigeret, sed propter salutem nostram, & ut se hominum imbecillitati accommodaret. Hinc ipse Jesus ait: *Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.* Quasi dicat: Deus ego sum, & Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo hoc profiteretur, nihil propterea natura mea fit minor, nihil deterior: sed cùm mortalium salus mihi curæ esset, in hanc descendi humilitatem, ut hominis testimonio me subjicerem. Nam propter Judæorum imbecillitatem, hoc pacto meliùs faciliùsque fides in eum extendi propagarique poterat. Sicut igitur carnem induit, ne si nuda se Divinitate exhiberet, omnes perderet: ita virum, qui se annuntiaret, misit, ut cùm familiarem vocem populi audirent, faciliùs ad credendum adducerentur. Non enim suæ dumtaxat dignitati, sed auditorum usui facilitatique consului. Magna Dei erga nos misericordia est, cum sanctos Prædicatores, Pastores, conscientiarum Moderatores ad nos mittit, qui ad salutem recipiendam nos disponant: sed huic Dei misericordiæ respondere & cooperari fideliter debemus; in Christum Jesum credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, conversationisque sanctimonia testimonium illi perhibere, ut alii nostro exemplo illum colant & diligant. S. Jo. Chrys. ho. 5. in Joan. Joan. 5. 32. 33.

Rogabit quispiam: Siquidem Joannes venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*: quidni omnes ei crediderunt? Respondet S. Cyrillus, non id Joannis culpa, sed Judæorum, ad quos missus est, incredulitate & perversitate contigisse. Etenim quod ad Præconis scopum, & supernæ missionis rationem attinet, nemini doctrina defuit vel fides: sed cùm varia sint auditorum ingenia, & unusquisque potestatem habeat suæ voluntatis, à recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiata. Idcircò Propheticum illud de iis usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me: quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde . . . . Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.* Ezech. 3. 7. & 27.

8. *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Cùm nonnulli Joannem Baptistam Christum esse suspicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum splendore præstricti, ipsique Synedrii Proceres mi-

 sissent

S.Cyril. lib.1. in Jo. c. 7. Matt. 5. Vos estis lux mundi. Psal.131. Paravi lucernam Christo meo. Joan. 5. Erat lucerna ardens & lucens.

fissent ad eum legatos, qui rogarent, utrum esset Christus: ideò S. Evangelista, ut errorem evelleret, simulque ostenderet, quantæ auctoritatis esset ille, qui à Deo in testimonium missus erat, subjungit: *Non erat ille lux; sed ut testimonium perhiberet de lumine*. Unam autem lucem esse, his verbis clarè ostendit, quod sanè verum est. Etenim quamvis lux Sancti dicantur, & Joannes Baptista lucerna appelletur; non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepisse. *Neque enim lux propria est lucernæ, neque Sanctis illuminatio; sed veritatis illuminatione splendentes, & conspicui facti sunt, & luminaria sunt in mundo, vitæ sermonem retinentes. Vita autem cujus in se dicuntur habere sermonem, quænam alia esse potest, quàm Unigenitus ipse, qui de se ait*: Ego sum vita? *Igitur una quidem est vera lux, illuminans, non illuminata: unius autem participatione quicquid lux dicitur, lux per imitationem illius censebitur*.

9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Filius Dei vera lux est, summa, substantialis, originalisque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cùm nec rectè cogitare, nec benè ratiocinari, nec verum à falso discernere, nisi illius auxilio possimus. Veram illam lucem adoremus; oremus, ut tenebras nostras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas*... Si omnem hominem, & ipsum Joannem illuminat. *Ipse ergo illuminabat, à quo se demonstrari volebat*. Veniebat ad men-

S.August. tract.2.in Joan.

„ tes infirmas, ad corda saucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc vene-
„ rat. Et unde posset anima videre quod perfectè est? Quomodo plerumque
„ fit, ut in aliquo corpore radiato cognoscatur ortus esse sol, quem oculis
„ videre non possumus. Quia & qui saucios habent oculos, idonei sunt vi-
„ dere parietem illuminatum & illustratum à sole, vel montem, vel arborem,
„ aut aliquid hujusmodi: & in alio illustrato demonstratur illis ortus ille, cui
„ videndo adhuc minùs idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi omnes, ad quos
„ Christus venerat, minùs idonei erant eum videre: radiavit Joannem, & per
„ illum confitentem se radiatum ac illuminatum esse, non qui radiaret & il-
„ luminaret, cognitus est ille qui illuminat, cognitus est qui implet. *Qui*
„ *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*.

10. 11. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*. Amor mundi impedit, ne mundi Creator cognoscatur & ametur, cùm ideò conditus sit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cœli, sidera, angeli Creatorem suum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti sunt mundus*. Ipsi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne versantur in mundo, sed corde in cœlo habitant, ut Apostolus dicit: *Nostra conversatio in cœlis est*.

S.Aug.ibid. Philipp. 3.20.

„ *In propria venit, & sui eum non receperunt*. Qui sui? Homines quos
„ fecit: Judæi quos primitùs fecit super omnes gentes esse: quia aliæ gentes
„ idola adorabant, & dæmonibus serviebant; ille autem populus natus erat
„ de semine Abrahæ: & ipsi maximè sui, quia & per carnem, quam susci-

S.Aug. ibid.

pere dignatus est, cognati. *Et sui eum non receperunt*, cùm ad eos præsertim venisset. De hoc ingrati animi vitio non solus Joannes, sed Prophetæ quoque & Apostolus conqueruntur. Et Prophetæ quidem ex persona Christi clamaverunt: *Populus quem non cognovi, servivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi: Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis*. Et iterum: *Quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt*... *Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: invenerunt me, qui non quæsierunt me*. Paulus autem ad Romanos: *Quid*

Psal.17. Isai. 52. 15. & cap.65.1.

ergo?

ergo ? Quod quærebat Ifrael , hoc non eft confecutus : electio autem confecu- Rom.11.7.
ta eft . Et iterum : *Quid ergo dicemus ? Quòd gentes , quæ non fectabantur* Rom.9.30.31.
juftitiam , apprehenderunt juftitiam , juftitiam autem quæ ex fide eft . Ifrael S. Jo. Chryf.
verò fectando legem juftitiæ , in legem juftitiæ non pervenit . Et fanè pluri- ho.8.in Joan.
ma admiratione dignum eft , quo pacto qui in Prophetarum libris instituti,
Mofem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Christi locutos adventu
fingulis fabbatis audiverant ; præterea Christum figna & miracula quotidie
facientem ; & fecum dumtaxat verfatum viderant , neque finentem adhuc
difcipulos , ut in gentes difpergerentur , & in civitates Samaritanorum in-
grederentur ; neque ipfum eas ingreffum , fed ubique afferentem miffum fe
ad oves quæ perierant de domo Ifrael : tum cùm figna viderent , Prophe-
tas frequenter audirent , quotidie ab ipfo admonerentur , tam furdi peni-
tùs & cæci perftiterunt , ut nihil eos ad Christi fidem poffit adducere . Gen-
tiles autem idolis fervientes & in omne flagitiorum genus demerfi , Evan-
gelio obediverunt . Quæ caufa obdurationis Judæorum ? Superbia . *Ignoran-* Rom. 10.
*tes enim juftitiam Dei , & quærentes propriam juftitiam ftatuere , juftitiæ Dei
non funt fubjecti* . Superbiam igitur caveamus , ne fuam à nobis gratiam
Deus fubtrahat , quam dat humilibus . Gratias agamus Deo , qui nos de
tenebris vocavit in admirabile lumen fuum ; & per donum fidei illuxit in
cordibus noftris , ut eum reciperemus . Judæi Christum Jefum repulerunt,
quia illum non noverant . Væ nobis , fi illum repudiemus quem cognofci-
mus , quem recepimus , à quo gratiis & donis innumeris cumulati fumus,
cujus Corpore & Sanguine pasti fumus . Christum recipit , qui mandatis ejus
obedit , qui fecundùm ejus Evangelium vivit . Caveamus , ne qui Christi
fumus per Sacramenta , eum vitæ pravitate repellamus . *In propria venit ,
& fui eum non receperunt* .

12. 13. *Quotquot autem receperunt eum , dedit eis poteftatem filios Dei fieri,
his qui credunt in nomine ejus : Qui non ex fanguinibus , neque ex voluntate
carnis , neque ex voluntate viri , fed ex Deo nati funt* . Magna benevolen- S.Aug.tr.2.in
tia , magna mifericordia ! *Unicus natus eft , & noluit manere unus . Mul-* Joan. n. 13.
*ti homines cùm filios non habuerint , peracta ætate adoptant fibi , & volun-
tate faciunt , quod natura non potuerunt . Si autem aliquis habeat filium uni-
cum , gaudet ad illum magis , quia folus omnia poffeffurus eft ; & non ha-
bebit qui cum eo dividat hæreditatem , ut pauperior remaneat . Non fic Deus :
Unicum eumdem ipfum quem genuerat , & per quem cuncta creaverat , mifit
in hunc mundum , ut non effet unus , fed fratres haberet adoptatos . Non enim
nos nati fumus de Deo , quomodo ille Unigenitus ; fed adoptati per gratiam
ipfius* . Ille enim venit Unigenitus folvere peccata , quibus peccatis impli-
cabamur , ne adoptaret nos propter impedimentum eorum : Quos fibi fra-
tres facere volebat , ipfe folvit , & fecit cohæredes . Sic enim dicit Apo-
ftolus : *Si autem filius , & hæres per Deum* . Et iterum : *Hæredes quidem* Gal.4.7.
Dei , cohæredes autem Chrifti . Non timuit ille habere cohæredes ; quia hæ- Rom. 8.17.
reditas ejus non fit angusta , fi multi poffederint . Illi ipfi certè illo pof- "
fidente fiunt hæreditas ipfius , & ipfe viciffim fit hæreditas ipforum . Au- "
di quomodo fiant hæreditas ipfius : *Dominus dixit ad me , Filius meus es tu,* "
ego hodie genui te : Poftula à me , & dabo tibi gentes hæreditatem tuam . Pfal.2.7.
Ille quomodo fit hæreditas eorum ? *Dominus pars hæreditatis meæ & cali-* Pfal.15.5.
cis mei . Et nos illum poffideamus , & ipfe nos poffideat : ille nos poffi- "
deat ficut Dominus , nos illum poffideamus ficut falutem , nos poffideamus "
ficut lucem .

Qui non ex fanguinibus , neque ex voluntate carnis , neque ex voluntate

viri, *sed ex Deo nati sunt*. Per aquam & Spiritum Sanctum ex Deo nati, & filii Dei facti sumus. Dignitatem suam Christianus agnoscat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & esse. Ne ab illa excidamus, ne degeneres simus, ne secundùm carnem & sanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti sumus divinæ consórtes naturæ, regnique cœlestis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam morum nostrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia consilia, omnia opera nostra dirigamus; non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id est, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Verbi Dei exinanitionem capere, æquè impossibile est, ac magnitudinem. *Deus* factus est homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id est, in medio hominum peccatorum. *Ut*

S.Aug.tr.2.in Joan.n.15.16.

„ *homines nascerentur ex Deo, primò ex ipsis natus est Deus*. Christus enim „ Deus, & Christus natus es hominibus. Noli ergo mirari, quia efficeris „ filius Dei per gratiam, quia nasceris ex Deo secundùm Verbum ejus. Priùs „ ipsum Verbum nasci voluit ex homine, ut tu securus nascereris ex Deo, & „ diceres tibi: Non sine causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicujus „ momenti me existimavit, ut immortalem me faceret, & pro me mortaliter „ nasceretur. Ideò cùm dixisset S. Evangelista, *Ex Deo nati sunt*: quasi „ ne miraremur & exhorreremus tantam gratiam, ut nobis incredibile videretur, „ quia homines ex Deo nati sunt, quasi securum te faciens, ait: *Et* „ *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Incarnationis Christi consilium „ oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, qui mundanam „ celsitudinem consectatur; cùm propterea Verbum caro sit factum, ut nos „ ab iis avocaret, ac abstraheret. Ipsa nativitate collyrium fecit, unde „ tergerentur oculi cordis nostri, & possemus videre majestatem ejus per ejus „ humilitatem. Ideò *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Sanavit „ oculos nostros: *Et vidimus gloriam ejus*. Gloriam *ejus nemo posset videre*, „ *nisi carnis humilitate sanaretur*. Unde non poteramus videre? Irruerat homini „ quasi pulvis in oculum, irruerat terra, sauciaverat oculum, videre „ non poterat lucem: oculus ille sauciatus inungitur: terra sauciatus erat, „ & terra illuc mittitur, ut sanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, „ nihil sunt, nisi de terra. De pulvere cæcatus es, de pulvere sanaris: ergo „ *Caro te cæcaverat, caro te sanat*. Carnalis enim anima facta erat consentiendo „ affectibus carnalibus, inde fuerat oculus cordis cæcatus. *Verbum* „ *caro factum est*: Medicus iste tibi fecit collyrium. Et quoniam *sic venit*, „ *ut de carne vitia carnis extingueret, & de morte occideret mortem*: ideò „ factum est in te, ut quoniam *Verbum caro factum est*, tu possis dicere, „ *Et vidimus gloriam ejus*. Qualem gloriam? Qualis factus est Filius hominis? „ Illa humilitas ipsius est, non gloria. Sed quò perducta est acies hominis „ curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*.

16. *Et de plenitudine ejus omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia.* Quantò magis Christo unimur, tantò abundantiùs de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium est ut Deus; ut verò caput Christianorum & electorum, principium est omnis sanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primò gratiam, & rursum accepimus gratiam

S.August. tr.3. in Io.n. 8.9.10.

„ pro gratia. Quam gratiam primò accepimus? Fidem. In fide ambulantes, „ in gratia ambulamus. Unde enim hoc meruimus? Quibus nostris præcedentibus

tibus meritis? Non ſe quiſque compalpet, redeat in conſcientiam ſuam, quærat latebras cogitationum ſuarum, redeat ad ſeriem factorum ſuorum; non attendat, quid ſit, ſi jam aliquid eſt; ſed quid fuerit, ut eſſet aliquid; inveniet non ſe fuiſſe dignum, niſi ſupplicio. Si ergo ſupplicio dignus fuiſti, & venit ille qui non peccata puniret, ſed peccata donaret, gratia tibi data eſt, non merces reddita. Unde vocatur gratia? quia gratis datur: non enim præcedentibus meritis emiſti, quod accepiſti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut ejus peccata dimitterentur. Quid meruit? *Interroget juſtitiam, invenit pœnam: interroget miſericordiam, invenit gratiam*.... Sed hoc & promiſerat Deus per Prophetas: itaque cùm venit dare quod promiſerat; non ſolùm gratiam dedit, ſed & veritatem. Quomodo exhibita eſt veritas? Quia factum eſt quod promiſſum eſt. Quid eſt ergo, *Gratiam pro gratia*? Vitam æternam pro merito fidei. Fide promeremur Deum; & qui digni non eramus, quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tantum donum indigni accepimus, gratia vocatur. Quid eſt gratia? Gratis data. Quid eſt gratis data? Donata, non reddita. Si debebatur, merces reddita eſt, non gratia donata. Si verè debebatur, bonus fuiſti: ſi autem, ut verum eſt, malus fuiſti, credidiſti autem in eum qui juſtificat impium; cogita, quid per Legem tibi imminere debebat, & quid per gratiam conſecutus ſis. Conſecutus autem iſtam gratiam fidei, eris juſtus ex fide; Juſtus enim ex fide vivit: & promereberis Deum vivendo ex fide: cùm promerueris Deum vivendo ex fide, accipies præmium immortalitatem & vitam æternam. Et illa gratia eſt. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. *Si enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipſa fides gratia eſt, & vita æterna gratia eſt pro gratia... Dona ſua coronat, non merita tua*. Ergo *omnes de plenitudine ejus accepimus*: de plenitudine miſericordiæ ejus, de abundantia bonitatis ejus. Quid? Remiſſionem peccatorum, ut juſtificaremur ex fide. Et inſuper quid? *Et gratia pro gratia*: id eſt, pro hac gratia, in qua ex fide vivimus, recepturi ſumus aliam. Quid tamen, niſi gratiam? Nam ſi dixero, quia & hoc debetur, aliquid mihi aſſigno, quaſi cui debeatur. *Coronat autem in nobis Deus dona miſericordiæ ſuæ: ſed ſi in ea gratia, quam primam accepimus, perſeveranter ambulemus*.

De plenitudine ejus omnes noi accepimus, & gratiam pro gratia. Quam? Pro qua? Pro veteri novam. Quemadmodum enim duplex erat juſtitia: *Se- [Philipp. 3.]
cundùm juſtitiam quæ in lege eſt*, ait Apoſtolus, *factus irreprehenſibilis*: Et duplex fides: *Ex fide in fidem*: Et adoptio duplex: *Quorum adoptio eſt*: Et duplex gloria: *Si enim quod evacuatur, per gloriam eſt, multò magis quod [2. Cor. 3.]
manet in gloria*: Et lex duplex: *Lex ſpiritus vitæ liberavit me*: Et du- [Rom. 7. 6.]
plex ſervitus: *Quorum ſervitus*; & iterum: *Serviamus in novitate ſpiritus, [Ierem. 31. 32.]
& non in vetuſtate litteræ*: Et teſtamentum duplex: *Conſummabo ſuper do- [Hebr. 8. 9.]
mum Iſrael, & ſuper domum Juda teſtamentum novum, non ſecundùm teſtamentum quod feci patribus eorum*: Et duplex ſanctificatio, & duplex baptiſma, & duplex ſacrificium, & templum, & circumciſio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem quaſi figura ſunt, hæc quaſi veritas... Quæ- [S. Jo. Chryf.
nam inter hanc & illam adoptionem differentia eſt? Illa verbo honorabatur, hom. 13. in
hæc re ipſa. De illa ait Propheta: *Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi* Ioan.]
omnes: de hac dicitur: *Ex Deo nati ſunt*. Quanam ratione? *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti*. Et illi quidem poſtquam filii

ap-

appellati sunt, adhuc spiritum servitutis habebant; erant enim servi, etsi hac appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, non nomine, sed re honorem accepimus. *Non enim* (inquid Apostolus) *accepistis spiritum* [Rom. 8.] *servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba (Pater)* . . . [Galat. 4.] Illi cùm idola non colebant, neque fornicabantur, neque adulterium committebant, vocabantur sancti: nos verò non in hujusmodi abstinentia, sed in majorum acquisitione & possessione facti sumus sancti: *Ut sancta sit corpore & spiritu* . . . [1.Cor.7.] *Pacem sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*. [Hebr.12.] Et, *Perficientes sanctificationem in timore Dei*. Christianorum igitur sanctitas intrinsecùs radicem habet à Spiritus Sancti adventu, & in vita longè perfectiore posita est, quàm Judaica . . . Gratia Judæi salutem consequebantur: Nam qui non propriis meritis à Deo electi sunt, eos perspicuum est propter gratiam hujusmodi honorem consecutos: Nos autem omnes salvi quoque facti sumus gratia, sed non eodem modo, neque iisdem de rebus, sed longè majoribus & excelsioribus. Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data est, venia scilicet peccatorum, quam cum illis communicamus; Omnes enim peccaverunt: sed justitia, sanctificatio, adoptio, Spiritus Sancti gratia longè clarior, longè uberior: ad hæc & alia major, hoc est, à Spiritu & reconciliatione fiducia. Hujus gratiæ causa Deo chari facti sumus, non amplius ut servi, sed ut filii & amici. Sic *Accepimus gratiam pro gratia* . . . Non solùm Lex, sed ipsa creatio hominis ex nihilo gratia quædam fuit, utpotè nullis præcedentibus meritis data. Deinde, quòd à Deo conditi, & facienda, & vitanda didicerimus, & horum à natura legem acceperimus, & conscientiæ judicium incorruptum nobis ab opifice Deo tributum sit. Gratiæ præterea fuit, ut hanc legem quodammodo obliteratam & corruptam, per Legem scriptam recuperaremus. Consentaneum namque erat, ut qui datum semel à Deo præceptum adulterassent & corrupissent, pœnam luerent: verùm mitiùs nobiscum actum est. Iterum emendandi medicina adhibita, non debita quidem, sed à misericordia & gratia proveniens. Nam quòd gratiæ sit & misericordiæ, David confirmat, dicens: *Faciens misericordias Dominus . . . Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas*. Misericordiæ igitur & gratiæ fuit legem accipere: sed majoris gratiæ fuit accipere, quæ nobis à Christo collata sunt beneficia.

17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est*. [Rom.5.] Lex subintravit, ut abundaret delictum (inquit Apostolus.) Hoc proderat superbis, ut abundaret delictum: multum enim sibi dabant, & quasi viribus suis multum assignabant; & non poterant implere justitiam, nisi adjuvaret ille qui jusserat. [S.Aug.tr.3. in.Jo.n.13. 14.] Superbiam illorum volens domare Deus, dedit Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne putetis deesse jubentem. Non deest qui jubeat, sed deest qui impleat. Unde non implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis . . . . *Sed non te in æternum tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit mors temporalis Domini tui. Ipsa est gratia, ipsa est veritas: quia promissa & exhibita. Non erat ista in veteri Testamento, quia Lex minabatur, non opitulabatur; jubebat, non sanabat; languorem ostendebat, non auferebat: sed illi præparabat Medico venturo cum gratia & veritate; tamquam ad aliquem, quem curare vult Medicus, mittat primò servum suum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, sanari nolebat; & ne sanaretur, sanum se esse jactabat: missa Lex, ligavit eum, invenit se reum, jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat amaris aliquantùm & acribus medicamentis*: dicit enim ægroto,

Fer-

Ferto ; dicit , *Toltra* ; dicit , *Noli diligere mundum ; habeto patientiam ; euret te ignis continentiæ ; ferrum persecutionum tolerent vulnera tua . Expavescebas , quamvis ligatus ; liber ille & non ligatus , bibit quod tibi dabat: prior passus est , ut te consolaretur* , tamquam dicens : *Quod times pati pro te , prior patior pro te . Hæc est gratia , & magna gratia . Quis illam dignè collaudat* .

Lex per Moysen data est , Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est . Per servum Lex data est , *reos fecit* : per Imperatorem indulgentia data est , *reos liberavit* . Lex per Moysen data est . Non sibi aliquid ampliùs servus assignet, quàm quod per illum factum est .. Electus ad magnum ministerium tamquam fidelis in domo , sed tamen servus, *agere secundùm Legem potest ; solvere à reatu Legis non potest* . S.Aug.Ibid. n.16.

19. *Et hoc est testimonium Joannis , quando miserunt Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum , ut interrogarent eum , Tu quis es ?* Quid Christo respondebimus , cùm nos interrogabit , *Tu qui es ?* Christianus ? Religiosus ? Sacerdos ? Qualem mores & opera demonstrant ? Nonnè potius paganum , sæcularem , laicum ? Terribilem interrogationem ipsi præveniamus . Nobis sincerè respondeat cor nostrum . Amorem proprium ne audiamus : adulator est , seductor est . Aliis ne credamus , quos sæpè fallimus simulatione virtutum , & vicissim nos fallunt adulatoriis sermonibus. Cùm ab hominibus laudamur , imitemur Joannem ; laudes indebitas sincerè , modestè , veridicè repudiemus . Demus operam , ut Deus potiùs laudetur , à quo habet homo quicquid in eo jurè laudatur . Deo ita adhæreamus , ut si non meritò laudemur , corrigamus eos quos possumus ; ne arbitrentur , aut in nobis esse , quod non est ; aut nostrum esse , quod Dei est ; aut ea laudent , quæ quamvis non desint nobis , aut etiam superfint , nequaquam tamen sunt laudabilia , velut sunt bona omnia , quæ vel cum pecoribus habemus communia , vel cum impiis hominibus . Si autem meritò laudamur propter Deum , gratulemur eis , quibus placet verum bonum ; non tamen , quia placemus hominibus , sed si coram Deo tales sumus , quales nos esse credunt , & non tribuitur nobis , sed Deo , cujus dona sunt omnia , quæ verè meritòque laudantur . Sic laudes repudiemus , ut veritatem non offendamus : quia *Laus humilitatis in parte non est ponenda falsitatis* . Joannem considerate , Joannem audite . Tanta erat ejus excellentia , ut posset credi Christus ? & in eo probata est humilitas ejus ; quia dixit se non esse , posset credi esse . Imitemur humilitatem Præconis, & intelligamus celsitudinem Judicis : *Medius vestrum stetit , quem vos nescitis* . Nec mirum : Lumen est , vos tenebræ . Ego in aqua tantùm , ille in Spiritu sancto baptizat . Post me venturus est : sed prior me est , *cujus ego non sum dignus , ut solvam ejus corrigiam calceamenti* . Quantùm se abjecit ? Et ideò multùm elevatus est : quoniam qui se humiliat , exaltabitur. Si diceret : Ille venit post me , qui ante me factus est , cujus tantummodò corrigiam calceamenti dignus sum solvere , multùm se humiliasset . Quando autem nec ad hoc dignum se dicit , verè plenus Spiritu sancto erat , qui sic servus Dominum agnovit , & ex servo amicus fieri meruit . S.Aug.Ep.235. alias 64. S. Aug. S.Aug.tr.4.in Joann.

29. *Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se , & ait : Ecce Agnus Dei , ecce qui tollit peccatum mundi* . Ecce agnus , non Paschatis legalis & typici , sed veri : *Pascha nostrum immolatus est Christus* . Ecce catholicum Patris Sacerdotem simul & victimam : singulariter ille est Agnus Dei quia *singulariter hujus Agni sanguine solo homines redimi potuerunt* . Hic Agnus est immaculatus , pro omnibus ad occisionem ducendus , ut mundi pec- S.Au. tr.7.in Joan. n.5.

" peccatum amoveat, ut orbis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus obeundo mortem aboleat, ut solvat hominum maledictionem, ut
S.Cyr.Alc. l.2. in Jon. p. 114. " cesset tandem illud, *Terra es, & in terram reverteris*; ut fit ille secundus Adam, non è terra, sed e cœlo, omnisque boni principium naturæ humanæ existat, solutio invicti interitus, æternæ vitæ conciliator, causa reformationis ad Deum, pietatis & justitiæ principium, via denique ad Regnum cœlorum. Unus enim mortuus est Agnus pro omnibus, omnem hominum gregem servans Deo ac Patri: unus pro omnibus, ut omnes Deo subjiciat; unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat: ut omnes denique non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Nam cùm in multis peccatis essemus, atque idcircò morti & corruptioni obnoxii, dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, & omnibus melior est. Unus pro omnibus mortuus est, ut omnes vivamus in ipso. Cum enim occisum pro omnibus Agnum mors absorpserit, simul etiam in ipso & cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim eramus in Christo, qui propter nos & pro nobis mortuus est, atque resurrexit. Abolito verò peccato, quomodo fieri poterat, ut mors etiam, quæ ex ipso est, propter ipsum non abolita sit? Mortua radice, quomodo germen servabitur? Mortuo peccato, quæ moriendi nobis causa erit? Quare de occisione Agni Dei solemni exultatione dicamus: *Ubi est mors victoria tua? Ubi stimulus tuus inferne?* Omnis enim iniquitas oppilabit os suum, nec poterit amplius accusare præ infirmitates peccantes. *Deus enim est qui justificat.... Christus*
Rom. 8. Gal. 3. 13.14. *nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum... ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.*

32. *Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum.* Morum innocentia, puritas, simplicitas, mansuetudo, charitas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ symbolis, quorum primo Christus, altero Spiritus sanctus designari voluit, Christianis commendantur. Spiritum sanctum in baptismo, aliisque sacramentis accipimus; sed heu! in paucis manet; à pluribus illum contristantibus, illi resistentibus, contumeliamque illi facientibus, discedit: *Vidi Spiritum descendentem, & manentem super eum.*

S.Cyril. l.2. in Jo. p.123. " Cùm homo factum sit Dei Verbum, Spiritum à Patre accepit, ut unus è nobis, non sibi specialiter aliquid accipiens; (erat enim ipse largitor Spiritus) sed ut acceptum naturæ nostræ conservaret, ut homo; & rursus radicaret in nobis gratiam, quæ recesserat, is qui peccatum non novit. Hanc ob causam S. Præcursor addidit: *Vidi Spiritum descendentem de cœlo, & mansit super eum.* Avolavit enim ex nobis propter peccatum: *Factus est autem velut unus ex nobis, qui peccatum non novit, ut assuesceret Spiritus manere in nobis, cùm discendendi, aut subducendi se causam in ipso non haberet. Igitur nobis per seipsum Spiritum accipit, & naturæ vetus bonum renovat.*

33. *Qui misit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.*
S.Aug. tr.6. in Joan. " Petrus baptizet, hic est qui baptizat; Paulus baptizet, hic est qui baptizat; Judas baptizet, hic est qui baptizat. Nam si pro diversitate meritorum baptisma sanctum est; quia diversa sunt merita, diversa erunt baptismata; & tantò quisque aliquid melius putatur accipere, quantò à meliore videtur accepisse. Sancti in Ecclesia boni de quibus Apostolus ait, *No-*
2.Tim.2.19. *vit,*

vit Dominus, *qui sunt ejus*, diversarum gratiarum sunt, non omnes paria "
merita habent; sunt alii aliis sanctiores, sunt alii aliis meliores. Quare "
ergo si unus ab illo, verbi gratia, justo, sancto baptizetur, alius ab "
alio inferioris meriti apud Deum, inferioris gradus, inferioris continen- "
tiæ, inferioris vitæ, unum tamen & par & æquale est quod acceperunt, "
nisi quia *Hic est qui baptizat*, Christus Jesus? Ideò baptisma collatum ab improbis Ministris, quin etiam ab Hæreticis & Schismaticis ratum & bonum est; sed attendant infelices fratres nostri qui ab Ecclesia separati sunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodesse baptisma, nisi veniant ad columbam. Baptismum habes, charitatem non habes. Ostende, quomodo habeat charitatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinianus vel Lutheranus) habeo baptismum. Habes, sed *baptismus ille sine charitate nihil tibi prodest: quia sine charitate tu nihil es*.
Nam baptismus ille, etiam in illo qui nihil est, non est nihil; imò ma- "
gnum aliquid est, propter illum de quo dictum est, *Hic est qui baptizat*. "
Sed ne putares, illud quod magnum est, tibi aliquid prodesse posse, si non "
fueris in unitate, super baptizatum columba descendit, tamquam dicens: "
Si baptismum habes, esto in columba, ne non tibi prosit quod habes. Veni ad columbam, non ut incipias habere quod habebas, sed ut prodesse tibi incipiat quod habebas. Foris enim habebas baptismum ad perniciem: intùs si habueris, incipit prodesse ad salutem. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat. Fratres nostros nondum Ecclesiæ conjunctos, vos qui intùs estis, & ad columbam pertinetis, *gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de charitate intelligant, quia doletis illos. Non dubito, quia si videant dolorem vestrum, confundentur, & revivissent . . . Omnia clamant adversùs illos, omnes paginæ divinæ, omnis Prophetia, totum Evangelium, omnes Apostolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & nondum evigilant, nondum expergiscuntur. Sed si columba sumus, gemamus, toleremus, speremus. Aderit misericordia Dei, ut effervеat ignis Spiritus sancti in simplicitate vestra, & venient. Non est desperandum, orate, prædicate, diligite, prorsus potens est Dominus*.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*. Oportebat, ut ille baptizaret, qui est Filius Dei unicus, non adoptatus. S.Aug.tr.7.in
Adoptati filii, ministri sunt Unici; Unicus habet potestatem, adoptati ministerium. Licèt baptizet minister non pertinens ad numerum filiorum, quia malè vivit & malè agit, quid nos consolatur? Hic est qui baptizat. Joan. n.4.

35. 36. 37. *Altera die iterum stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo. Et respiciens Jesum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei*. Joannes Discipulos ad sequendum Jesum disponens, illum Agnum Dei rursus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, sicut apud Prophetam ait: *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo omnes iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor*. Non frustra verò eadem de Salvatore repetit S. Præcursor. Officium quippè doctoris est, res nondum perceptas discipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paulus ait: *Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium*. Tam salutifera autem repetitione, & iterata demonstratione Jesu, ut victimæ pro omnium hominum expiatione à Deo destinatæ, *Ecce Agnus Dei*, &c. tantùm discipulis profuit S. Joannes, ut illis persuaserit sequi Christum, & ejus disciplinæ sese jam tum adjungere: *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum*. Adorandam hanc victimam sequamur, ut ejus membra; sequamur Agnum quocumque ierit, stolas nostras in ejus san-

Isa. 43. 25.

Philip.3.1.

S.Cyrill.l.2.in Joan.

guine lavemus, ejus patientiam & mansuetudinem imitemur; simus & ipsi victimæ Deo devotæ, & tota die propter illum mortificatæ.

38. 39. & seq. *Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis?* Sequentes interrogat Dominus, ut discas, Legem quidem Christum monstrare, sed necessarium esse, ut misericordiæ suæ oculos ad nos convertat, ut gratia sua nos præveniat Christus, ut illum sequamur. Jam ad ipsos invisibiliter conversus erat, jam ad sui comitatum intùs traxerat, ut eum sequerentur, antequam sequentes tam amanter interrogaret: *Convertimini ad me* (inquit) *ego convertar ad vos*: sed nos ita orare docet: *Converte nos Domine ad te, & convertemur: Converte nos Deus salutaris noster*. Loquentem ad cor nostrum audiamus; agnoscamus ut Magistrum, à quo viam salutis discamus, ut illo præeunte ambulemus in ea. *Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Sapientis consilium sibi proponebant: *Si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus*. Dicit eis: *Venite, & videte. Venerunt, & viderunt, ubi maneret, & apud eum manserunt die illo*. Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem! Quis est qui nobis dicat, quæ audierint illi à Domino? Ædificemus & nosmetipsi in corde nostro, & faciamus domum, quò veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis.

Eccli. 6.36. S. Aug. tr. 7. in Joan. n. 9.

" *Dicit eis: Venite, & videte*. Domum suam non indicat, quamvis rogaretur; sed potiùs, ut ad eam statim se conferant, jubet. Primùm quidem ut ea re ad exemplum proposita doceret, in quærendis bonis malam esse dilationem: *In rebus enim utilibus damnosa est omnis cunctatio*. Deinde ignorantibus adhuc sanctam Salvatoris nostri domum, id est, Ecclesiam, ad salutem non sufficere, si didicerint, ubinam illa sit, nisi ad ipsam per fidem venerint, & quæ mysticè in ea peraguntur, perspexerint.

S. Cyrill. Alex. l. 2. in Joan. p. 130.

41. 42. 43. & seq. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum. Invenit hic primùm fratrem suum Simonem, & dixit ei: Invenimus Messiam; & adduxit eum ad Jesum*. Christum sequi, & illum audire non sufficit: ad illum alii adducendi sunt, consanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem suum Simonem, sic Philippus Nathanaelem adduxit ad Jesum. Qui talentum acceperant, ejus statim quæstum uberiorem Domino offerunt. In ipso tyrocinii sui exordio fructificavit Andreas & Philippus, & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Christiana amicitia in eo maximè posita est, ut amici mutuò se juvent ad salutem, ut alter alterum adducat ad Jesum. Sed heu! fratres & amici plerumque sibi mutuò obsunt ac nocent in iis quæ animæ salutem spectant; alter sæpè alterum abducit à Jesu! alter alterum ad peccatum pravis consiliis & exemplis trahit!

47. *Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est*. Neminem eorum, quos ad Apostolatum vocavit, ita commendavit Dominus Jesus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaele dictum est: cur ergo illum in Apostolorum numerum non adlegit? Quæstionem solvit S. Aug. Nathanael eruditus erat, & peritus Legis; propterea noluit Jesus illum inter Apostolos suos adscribere, quia idiotas elegit, unde confunderet mundum: *Videte vocationem vestram*, inquit Apostolus, *quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt*

S. Aug. tr. 7. in Jo. n. 17.

1. Cor. 1.26.

sunt, *ut ea quæ sunt*, *destrueret*. Si doctus eligeretur, fortasse ideò se diceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi: *Dominus noster Jesus Christus volens superborum frangere cervices*, *non quæsivit per Oratorem Piscatorem*: *sed de Piscatore lucratus est Imperatorem*. Nullus nobilis primò electus est, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Erat ergo iste magnus & sine dolo; hoc solo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegisse.

49. *Respondit ei Nathanael*, *& ait*: *Rabbi*, *tu es Filius Dei*, *tu es Rex Israel*. Christus Jesus, *Magister* noster est; cum docilitate illum audiamus, ut ejus discipuli: *Filius Dei* unicus est; illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Christiani: *Rex Israel* est; illi serviamus & obediamus, ut subditi.

CAPUT II.

Sensus Litteralis

1. ET *die tertia*, à profectione in Galilæam, vel die tertia, ex quo sponsus sponsam duxerat, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, nuptiale convivium, quod per septem, aut tres ut minimum dies agebatur more Judæorum, factum est, seu continuatum in Cana urbe Galilææ, distincta à Cana Sidoniorum, & à Cana Samariæ in tribu Ephraim: *& erat Mater Jesu ibi*, jure propinquitatis, ut credere par est, invitata. Quis harum nuptiarum sponsus fuerit, incertum. Maimonid. tr. de Connubiis, c. 10. n. 12.

2. *Vocatus est autem & Jesus*, *& Discipuli ejus ad nuptias*. Cùm nuptiæ celebrarentur, castè nimirùm & honestè, Jesus unà cum discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus, quàm ut miraculum faceret, ac prætereà generationis humanæ principium sanctificaret. Conveniebat enim, ut qui naturam ipsam hominis renovaturus, ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solùm iis qui jam nati erant, benedictionem impertiretur, sed & iis quoque, qui posteà nascituri essent, gratiam prætrueret, & eorum ortum sanctum efficeret. Præsentia denique sua nuptias cohonestavit, ipse cùm sit gaudium & lætitia universorum, ut veterem partus tristitiam depelleret. *Vetera transierunt*, ut Paulus ait, *& facta sunt omnia nova*. S. Cyr. Alex. l. 2. in Joann. p. 134.

3. *Et deficiente vino*, *dicit Mater Jesu ad eum*: *Vinum non habent*: Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes; inopiæ & verecundiæ cognatorum succurre.

4. *Et dicit ei Jesus*: *Quid mihi & tibi est*, *mulier*? *Nondum venit hora mea*. Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea est, non tua. Scio, quæ legationis meæ sunt ac ministerii, & quo tempore agenda. *Nondum venit hora mea*. Tempus autem edendi miraculi erat, ubi planè omnibus constaret, nullum superesse vinum, ne aqua vino admixta crederetur. *Nondum venit hora mea*. Miraculum exigebat mater, at ille tamquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta divina, tamquam dicens: Quod de me facit miraculum, non tu genuisti, scilicet divinitatem meam: sed quia genuisti infirmitatem meam, tunc te cognoscam, cum ipsa infirmitas pendebit in cruce. Hoc est enim, *Nondum venit hora mea*. Tunc enim cogno- S. Aug. tr. 8. in Jo. n. 9.

gnovit, qui utique semper noverat. Et antequam de illa natus esset, in prædestinatione noverat Matrem; & antequam ipse Deus crearet, de qua ipse homo crearetur, noverat matrem: sed ad quamdam horam in mysterio non agnoscit; & ad quamdam horam, quæ nondum venerat, in mysterio rursus agnoscit. Tunc enim agnovit, quando illud, quod peperit, moriebatur, Matrem Discipulo commendans.

5. *Dicit Mater ejus Ministris*, de Filii pietate confidens, certaque, hæc verba non ad sui reprehensionem, sed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite*.

6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ*, seu urnæ, *sex positæ*, *secundùm purificationem Judæorum*; destinatæ purificationibus, quæ in usu erant apud Judæos, ut semper parata esset aqua ad ablutiones legales: *capientes singulæ metretas binas vel ternas*. Certum mensuræ genus. Metreta erat quadraginta duarum circiter pintarum Parisinarum. Metreta enim statuitur æqualis duodecim congiis Romanis: congius Romanus pondere Parisiensi erat centum undecim unciarum cum tribus quadrantibus unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Parisinarum, Cùm ergo pinta Parisina pendeat triginta duabus unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metretarum, continebant singulæ octoginta quatuor pintas; quæ erant trium metretarum, continebant centum viginti sex pintas. Sic explicant, qui de mensuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *secundùm purificationem Judæorum*, ostendit, in his urnis lapideis nunquam fuisse vinum. Nam cùm Palæstina inopia aquæ laboret (rari enim illic fontes scaturiunt) hydriæ illæ aqua semper plenæ servabantur, ne si quando immundi fierent, longiùs flumina petenda essent, sed propè purgarentur.

S.Chry. H.21. in Joan.

7. 8. *Dicit eis Jesus*, ministris scilicet: *Implete hydrias aqua*: Crebris enim lotionibus erant exhaustæ. *Et impleverunt eas usque ad summum*. *Et dicit eis Jesus: Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vasis, in pocula infundite; *& ferte Architriclino*, magistro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, convivisque porrigeret: *& tulerunt*.

9. 10. *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam* (*& non sciebat*, *unde esset* vinum illud ex aqua factum; *ministri autem sciebant*, *qui hauserant aquam*) *vocat sponsum Architriclinus*, *& dicit ei*; accedens compellat his verbis: *Omnis homo*, qui convivia celebrat, *primum bonum vinum ponit*, seu offert convivis: *& cum inebriati fuerint*, cum firim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius est*, quod minùs generosum: *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc*, usque in hanc horam. Sic existimabat ille, donec consentiente ministrorum testimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hauserant, patefactum miraculum est.

11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ*; primum istud miraculorum suorum fecit Jesus in Cana: *& manifestavit gloriam suam*, divinitatem suam. Aquam enim in vinum convertens, utriusque creaturæ se Dominum ostendit. *Et crediderunt in eum Discipuli ejus*: Firmius crediderunt, qui jam anteà credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata est.

12. *Post hoc descendit Capharnaum ipse*, *& mater ejus*, *& fratres ejus*, *& Discipuli ejus*; *& ibi manserunt non multis diebus*. Causa profectionis Jesu Capharnaum statim post nuptias Cananiticas, non fuit carcer Joannis Baptistæ: nondum enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Joannes; nec à baptismo Christi usque ad proximum Pascha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Historia Evangelica narrantur. Post Pascha igitur, quod mini-

nistie-

ministerii sui primum fuit, Jesus in civitatem Nazareth rediit: cumque ibi audisset quòd Joannes traditus esset, secessit in Galilæam; & relicta civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantùm diebus ibi mansit, ut prima vice, nempè post nuptias Cananæas; sed ibi habitavit. Confer cum *Matth.* 4. 12. & 13.

13. 14. 15. 16. *Et propè erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam*, tum ad festum celebrandum ex præscripto Legis, tum ut publicè prædicationem suam in Metropoli gentis, summoque populi confluxu auspicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad sacrificia, & *nummularios sedentes*, qui fœnerandis permutandisve pecuniis quæstum faciebant: *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & nummulariorum effudit æs, & mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id est, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis*. Ita se à reliquis Prophetis distinguit, qui Deum vocant *Deum suum*, nusquam verò *patrem suum*; & se Messiam esse probat, ac in proprio loco versari, ut filii solent in fundis paternis. Bis autem profanatores ejecit è Templo, circa initium, & circa finem ministerii sui, ut in quo incœperat, in eo se desinere ostenderet, in divini scilicet cultus restauratione, & Sacrorum emendatione. Posteriorem historiam alii Evangelistæ tradiderunt; priorem S. Joan.

Exo.23.14.15. Deut. 16.16.

Non ait, Domum Patris nostri, sed Patris mei, se ab iis qui natura non sunt filii Dei, sed per gratiam, distinguens, ut S. Cyrillus observat.

Matth. 21. 12. Marc. 11. 15. Luc. 19. 45. S. Jo. Chr. H. 22. in Joan.

Ps. 68. 10.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me*. Quod sub Davidis persona de Messia dictum constabat. Zelus, id est, justa indignatio ob profanationem Templi tui, macie me confecit.

18. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* Quo miraculo probas, tibi jus esse tollendi & prohibendi commercia, quæ à Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere, vel publicæ potestatis est, vel divinæ. Privatus cum sis, id agere non potes, nisi Dei auctoritate & missione. Signum igitur edas, quo missio tua & auctoritas demonstretur. Nonnè verò si probo fuissent animo, in ipso hoc facto magnum agnovissent miraculum, quòd homo unus, nullis instructus humanis viribus, tantam turbam vendentium, & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio suo cedere coegisset, sola turpis facti conscientia, & divinæ iræ sensu per tenue flagellum ex funiculis factum significato permotos? Id enim divinæ majestatis, Auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum.

19. *Respondit Jesus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Templum hoc solvetis, seu destruetis, & post triduum illud restaurabo.

20. *Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Non de primo, sed de secundo Templo loquuntur, à Zorobabele extructo. Quamvis enim intra decennium absolutum sit opus, si tempora computes, quibus ædificarunt; largiùs tamen computabant Judæi tempora ædificationis sub Persarum Regibus, comprehensis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut majorem Jesu invidiam facerent. De structura Templi ab Herode hic loqui Judæos, improbabile commentum est; siquidem Herodes novum Templum non ædificavit, sed auxit tantummodò & ornavit: Unde semper Judæi *Templum secundum* vocarunt à Zorobabele ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, usque ad sextum Darii, quo Templi opus omne completum est, anni quadraginta sex interfluxerunt.

S. Chr. H. 23. in Joan. S. Hie. in c. 9. Dan. Theophyl.

21. Il-

21. *Ille autem dicebat de templo corporis sui*. Chriſtum Jeſum, qui veritas eſt, æquivocationibus & mentalibus reſtrictionibus uſum fuiſſe, impiè aſſerunt, & ex hoc loco colligunt Moralis Evangelicæ corruptores. Obſcurè locutus eſt Chriſtus, non ambiguè & æquivocè, ut homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi, quàm Chriſtus, cæcitas ipſorum & malignitas erroris cauſa fuit, non amphibologia, aut æquivocatio verborum Jeſu.
Pſ. 68. Quamobrem verè de illis ſcriptum eſt: *Obſcurentur oculi eorum, ne videant,*
S. Cyr. Alex. „ *& dorſum eorum ſemper incurva*: ut deorſum quodammodo curvati, & in
„ ſolas res terrenas proni, ſublimia Chriſtianæ pietatis dogmata intueri nullatenùs poſſint: non invidente Deo, hominum amante, ſed juſto ſuppli-
„ cio eorum crimina puniente. Cæterùm corpus ſuum verè templum dixit Je-
Col. 2. 3. ſus, in quo Deus reipſa inhabitat, ut ait Apoſtolus: *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Quod ergo dixit Jeſus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*; de Templo corporis ſui præcipuè dicebat, ad ſuæ reſurrectionis, poſt mortis triduum futuræ, miraculum illos rejiciens: verumtamen & de Templo materiali, ex quo negotiatores, & trapezitas ſeu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim ſex dumtaxat diebus hoc univerſum ineffabili virtute fabricatus eſt, & qui quod tantummodò vult poteſt, quidni Templum Hieroſolymitanum tribus diebus poſt ejus deſtructionem excitare ſolo verbo potuerit?

22. *Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus, quia hoc dicebat*: Horum Chriſti verborum poſt ejus glorioſam Reſurrectionem memores, genuinum eorum ſenſum, non eventu ſolùm, ſed & divina illuſtratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & ſermoni, quem dixit Jeſus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac reſurrectione ſua complementum certa jam experientia cognoſcentes.

23. *Cum autem eſſet Jeroſolymis in Paſcha, in die feſto*; cum Feſtos dies Paſchatis in Urbe ſancta ageret, prædicationem ſuam ibi incipiens ſolemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna quæ faciebat*: Illum eſſe verum Meſſiam à Deo miſſum crediderunt.

24. 25. *Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes*: Non iis fidebat, non ſe eorum fidei committebat quotidiano convictu, eò quòd plures eorum fidem habere veræ pietatis amore deſtitutam, fidem temporariam, certò cognoſceret. Vel, Non credebat ſemetipſum iis, quorum maxima pars non ſolùm illi non credebat, ſed malevolo in illum jam erat animo: non ſecurè cum iis agebat, perſpectum habens, quid in eorum animis lateret: *Et quia opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine*: non erat opus, ut quivis homo ſemetipſum, vel alium
3. Reg. 8. 39. dictis, aut factis proderet: *Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine*: quid
Eccli. 42. in intimo cordis cujuſque lateret; quod ſolius Dei proprium eſt.

Senſus Moralis.

1. 2. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi*. Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, caſtitatem, modeſtiam, humilitatem. A nuptiis procul ſint immodeſtia, impudicitia, intemperantia, luxus, ſuperbia, ut felix fauſtumque ſit matrimonium. Ad nuptias invitetur Chriſtus Jeſus, Spiritus ejus per orationem attrahatur à ſponſo & ſponſa, eorumq; parentibus: ſecundùm ejus præce-

pta

pta & doctrinam, secundùm Ecclesiæ disciplinam Matrimonia contrahantur: secundùm ejus Evangelium in eo statu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad sponsum vel sponsam, filiabus aut filiis suis eligendum parentes moveant, aut ipsos contrahentes: alioquin à nuptiis suis Jesum excludunt, tantùm abest ut illum invitent: *Vocatus est autem & Jesus & Discipuli ejus ad nuptias.* Ita se gerant in omnibus conjuges, ut discipulos Christi decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris administratione, in matrimonii usu, in educatione filiorum. Jesum in omnibus præsentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam Juniorem: *Hi qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea . . . Tertia autem nocte accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Meminerint verborum Tobiæ ad Saram conjugem suam: *Filii sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi sicut gentes, quæ ignorant Deum.* Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant, novis nuptis benè precentur, nuptiali convivio intersint, *cum timore Domini.* Parentes filias suas moneant, cum nuptui tradunt: *Honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsas irreprehensibiles exhibere.* Meminerint divini mandati ab Apostolo significati: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse Salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea . . . Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut se ipsum diligat: uxor autem timeat virum suum . . . Filios vestros educate in disciplina, & correptione Domini.* In omnibus conjugalis status tribulationibus & necessitatibus, Deiparæ Virginis patrocinium apud Deum potentissimum imploretur. Gratiam efficacissimam & suavissimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis sibi conjugibus pia Mater impetrabit: *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus sperare licet, si Dei mandata impleantur: *Dicit Mater ejus Ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Tob. 6. Tob. 8. Tob. 9. Tob. 10. Eph. 5. Eph. 6.

Primum miraculorum suorum, Beatæ Virginis Matris suæ intercessioni tribuit Christus Jesus. Tanti momenti judicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Ecclesiæ suæ, Christianisque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, sed ut conversionem cordis nostri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa sunt & insipida sicut aqua; sed ut bona spiritualia, gratiam, charitatem, fructum vitis veræ, sanguinis & meritorum Christi applicationem, vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens, à Deo obtineamus.

Vocatus est autem & Jesus & Discipuli ejus ad nuptias. In hunc mundum venit Dei Filius, Mysticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnatione, Ecclesiam sibi conjunxit in Cruce, *in fide, in justitia, & in sempiternum.* Si sponsam hìc non habet Christus, cur ait Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo?* Quid est quod timet, ne virginitas sponsæ Christi per astutiam diaboli corrumpatur? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus ve-* Osee 2. 20. 2. Cor. 11. 2.

stri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. Igitur *Habet hic sponsam, quam redemit sanguine suo, & cui pignus dedit Spiritum sanctum.* Eruit eam de mancipatu diaboli: mortuus est propter delicta ejus, resurrexit propter justificationem ejus. Quis offeret tanta sponsæ suæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum; aurum, argentum, lapides pretiosos, equos, mancipia, fundos, prædia: nunquid aliquis offeret sanguinem suum? Si enim sanguinem suum sponsæ dederit, non erit, qui ducat uxorem. Dominus autem securus moriens, dedit sanguinem suum pro ea, quam resurgens haberet. quam sibi jam conjunxerat in utero Virginis. Verbum enim sponsus, & sponsa caro humana; & utrumque unus Filius Dei, & idem filius hominis; ubi factus est caput Ecclesiæ, ille uterus Virginis Mariæ thalamus ejus, inde processit tamquam sponsus de thalamo suo, sicut Scriptura prædixit: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam*: de thalamo processit velut sponsus, & invitatus *venit ad nuptias.*" (S.Aug.tr.8. in Jo. n. 4. — Ps. 18. 6.)

3. & 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Jesus: Quid mihi & tibi est, mulier?* In Ecclesiæ rebus & sacro Ministerio nihil carni & sanguini tribuendum. Ideò Matri sanctissimæ duris verbis, & reprehensionis speciem habentibus, Christus Jesus respondet, ut parentes doceat, non debere filiis dominari in iis, quæ illorum vocationem, aut Ecclesiasticas functiones spectant: sed filios unam Dei voluntatem, officium suum, Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, animarum salutem spectare debere; ad Dei verbum & Ecclesiæ sacratissimas regulas duntaxat attendere, suamque omnem agendi rationem conformare.

S.Chry.H.20. *Quid mihi & tibi est, mulier?* Fiduciam impetrandi non abjicit piissima & humillima Virgo, quamvis repulsam passa videatur; ministros ad Filium ducit, qui protinus Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in nostris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes.

S. Cyr. Ale. l. 2. in Jo. p. 137. & 138. *Vinum non habent.* In Cana Galilææ, in regione Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum enim Synagoga Sponsum cœlestem repulit, sed ab Ecclesia Gentium lubenti animo susceptus est. Non venit Jesus ad nuptias non concupitus: multis enim Sanctorum votis ac desideriis est invocatus; cæterùm vinum defecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: non sufficiebat ad perfectam lætitiam scriptum Mosaicum: sed neque ipsa insitæ naturalisque sobrietatis ratio saluti afferendæ par erat. Quare de nobis verè quoque dici potest, *Vinum non habent*: sed munificentissimus Deus noster non despicit bonorum penuria laborantem naturam. Vinum nobis priori multò præstantius obtulit: *Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.* Lex bonorum perfectionem non habet, sed Evangelica doctrina plenissimam benedictionem invehit. Architriclinus vinum illud miratur: Antistites scilicet, quibus credita est domus nostri Salvatoris, ejus doctrinam præ Lege suspiciunt . . . (2. Cor. 3.)

S.Aug. tr. 9. in Joa. n. 2. & 3. Illarum ergo, quæ in Cana celebratæ sunt, nuptiarum sponsus, typus erat Christi, cui dictum est: *Bonum vinum servasti usque adhuc.* Bonum enim vinum Christus servavit usque adhuc, id est, *Evangelium suum* . . . Lege libros omnes Propheticos, non intellecto Christo; quid tam insipidum, invenies? *Intellige ibi Christum: non solùm sapit, quod legis, sed etiam inebriat: mutans mentem à corpore, ut præterita obliviscens, in ea quæ ante sunt extendaris . . .* (Phil. 3. 13.)

Hydriæ sex, quas aqua jussit impleri Christus, sex mundi significant ætates, quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora sex, quasi articulis distri-

distributa atque distincta, quasi vasa essent inania, nisi à Christo implerentur. Impletæ sunt prophetiæ, plenæ sunt hydriæ: sed ut aqua in vinum convertatur, in illa tota prophetia Christus intelligatur.

11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus*. Miraculorum finis est manifestatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo isto miraculo fides omnipotentiæ Christi, tamquam Evangelii fundamentum stabilitur. Aquæ in vinum conversio fidem conversionis substantiarum panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Sacramento Eucharistiæ præstruit.

Hoc fecit initium signorum Jesus. Miraculum illud non est mirum iis, qui Deum id fecisse noverunt. Ipse enim facit vinum in nuptiis Cana, in sex illis hydriis, quas aqua impleri præcepit, qui omni anno facit hoc in vitibus. Sicut enim, quod miserunt ministri in hydrias, in vinum conversum est opere Domini: sic & quod nubes fundunt, in vinum convertitur ejusdem opere Domini. Illud autem non miramur, quia omni anno fit: assiduitate amisit admirationem. Nam & considerationem majorem invenit, quàm id quod factum est in hydriis aquæ. Quis est enim, qui considerat opera Dei, quibus regitur & administratur totus hic mundus; & non obstupescit, obruiturque miraculis? Si consideret vim unius grani cujuslibet seminis, magna quædam res est, horror est consideranti. Sed quia homines in aliud intenti perdiderunt considerationem operum Dei, in qua darent laudem quotidiè Creatori: tamquam servavit sibi Deus inusitata quædam, quæ faceret, ut tamquam dormientes homines ad se colendum mirabilibus excitaret. Mortuus resurrexit, mirati sunt homines: tot quotidiè nascuntur, & nemo miratur. Si consideremus prudentiùs, majoris miraculi est esse, qui non erat, quàm revivíscere, qui erat. Idem tamen Deus Pater Domini nostri Jesu Christi per Verbum suum facit omnia hæc, & regit, qui creavit. Priora miracula fecit per Verbum suum Deum apud se: posteriora miracula fecit per Verbum suum incarnatum, & propter nos hominem factum. Sicut miramur, quæ facta sunt per hominem Jesum, miremur, quæ facta sunt per Deum Jesum. Per Deum Jesum facta sunt cœlum & terra, mare & omnis ornatus cœli, opulentia terræ, fœcunditas maris: omnia hæc quæ oculis adjacent, per Jesum Deum facta sunt. Et videmus hæc, & si est in nobis Spiritus ipsius, sic nobis placent ut artifex laudetur: non ut ad opera conversi, ab artifice avertamur, & faciem quodammodo ponentes ad ea quæ fecit, dorsum ponamus ad eum qui fecit. Cum ergo tanta videamus facta per Deum Jesum, quid miramur aquam in vinum conversam per hominem Jesum? Neque enim sic factus est homo, ut perderet quod Deus erat. Ipse ergo fecit hoc, qui illa omnia: *Non itaque miremur, quia Deus fecit: sed amemus, quia inter nos fecit, & propter nostram reparationem fecit*. S. Aug. tr. 8. in Joa. n. 2. & 3.

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo, &c.* Longè gravioris criminis rei sunt Templorum nostrorum profanatores, in quibus Dei majestas singulari modo residet, veraque victima Christus Jesus pro nobis quotidiè immolatur. Longè graviùs Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminosæ; corporis habitus immodestus, scandalosæ nuditates, aspectus impudici, occursus ex condicto in Templo Dei, vel negotiorum causa, vel peccati, quàm animalia sacrificiis destinata, eorumque venditio & emptio. Deo insultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lacrymis, orationibus, in-

Ier. 11. 15. incruento Sacrificio expianda sunt : *Quid est , quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa ? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas , in quibus gloriata es ?*

16. *Et his qui columbas vendebant , dixit : Auferte ista hinc , & nolite facere domum Patris mei , domum negotiationis* . Quicquid religioni , adorationi , Dei cultui , animarum sanctificationi contrarium est , è Templis Christianis eliminandum . Qui verbum Dei , Sacramentorum administrationem , Sacrificium , Dei laudes & orationes vendunt , solo gloriæ humanæ & honorum retributionis , & commodorum temporalium intuitu sacrum ministerium exercentes , profani sunt , negotiatores sacrilegi , è vero Templo ejiciendi : *Qui sunt , qui oves vendunt & columbas ? Ipsi sunt , qui sua quærunt in Ecclesia , non quæ Jesu Christi . Venale habent totum , qui nolunt redimi : emi nolunt , & vendere volunt . Bonum est enim eis , ut redimantur sanguine Christi , ut perveniant ad pacem Christi . Quid enim prodest acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale & transitorium , sive sit pecunia, sive sit voluptas ventris & gutturis , sive sit honor in laude humana ? Nonne omnia fumus & ventus ? Nonne omnia transeunt , currunt ? Et væ his , quæ hæserint transeuntibus , quia simul transeunt ! Nonne omnia fluvius præceps currens in mare ? Et væ qui ceciderit , quia in mare trahetur* ! Ergo tenere

9. Aug. tr. 10. in Jo. n. 6.

» debemus omnes affectus à talibus concupiscentiis . Qui talia quærunt , ven-
Act. 8. 18. » dunt . Nam & Simon Magus ideò volebat emere Spiritum sanctum , quia
» vendere volebat Spiritum sanctum : & putabat Apostolos mercatores esse ,
» quales Dominus de Templo flagello ejecit . De illis erat , qui columbas
» vendunt : Etenim in columba apparuit Spiritus sanctus ... *Columba non est venalis : gratis datur , quia gratia vocatur* .

5. Aug. tr. 11. in Jo. n. 9.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus , quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me* . Unusquisque Christianus in membris Christi zelo domus Dei
» comedatur . Quis comeditur zelo domus Dei ? Qui omnia , quæ fortè ibi
» vides perversa , satagit corrigi , cupit emendari , non quiescit : si emenda-
» re non potest , tolerat , gemit . Ergo zelus domus Dei comedat te : non
» enim magis est domus tua , quàm domus , ubi habes salutem sempiternam.
Domum tuam intras propter requiem temporalem : domum Dei intras propter requiem sempiternam . Si ergo in domo tua , ne quid perversum fiat , satagis : in domo Dei , ubi salus proposita est & requies sine fine , debes pati , quantum in te est , si quid forte perversum videris ? Vides fratrem currere ad theatrum ? Prohibe , mone , contristare , si zelus domus Dei comedit te . Vides alios currere & inebriari velle ? Prohibe quos potes , tene quos potes , terre quos potes , quibus potes blandire ; noli tamen quiescere . Amicus est ? admoneatur leniter . Uxor est ? severissime refrænetur . Ancilla est ? etiam verberibus compescatur . Fac quicquid potes pro persona , quam portas ; & perficis , Zelus domus tuæ comedit me . Si autem fueris frigidus , marcidus , ad
» te solum spectans , & quasi tibi sufficiens , & dicens in corde tuo : Quid
» mihi est curare aliena peccata ? sufficit mihi anima mea ; ipsam integram
» servem Deo . Eja , non tibi venit in mentem servus ille , qui abscondit
Matt. 25. 25. » talentum , & noluit erogare ? Numquid enim accusatus est , quia perdidit,
» & non quia sine lucro servavit ? . . . Nostis , quid agatis unusquisque in
» domo sua cum amico , cum inquilino , cum cliente suo , cum majore , cum
» minore : quomodo dat Deus aditum , quomodo aperit januam verbo suo :
» nolite quiescere lucrari Christo , quia lucrati estis à Christo.

19. 21. *Solvite templum hoc , & in tribus diebus excitabo illud . . . Ille autem dicebat de templo corporis sui* . Verè templum Dei corpus est Christi, in

in quo est nostrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit esse contagium; sed pro delicto mundi totius fuit ipsa sacrificium. Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo divinitatis habitabat, quoniam ipse Christus est plenitudo: *In illo Templo suscepimus misericordiam tuam, Deus!* hoc est, *Verbum quod caro factum est, & habitavit in nobis.* Sicut enim redemptio Christus, ita & misericordia. Quæ autem major misericordia, quàm quòd pro nostris flagitiis se præbuit immolandum, ut sanguine suo mundum lavaret, cujus peccatum nullo alio modo potuisset aboleri? S. Ambr. in Ps. 47. n. 16.

24. 25. *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes: & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Plus noverat artifex, quid esset in opere suo, quam ipsum opus, quid esset in semetipso. Creator hominis noverat, quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat. Nonne hoc probamus de Petro, quia non noverat, quid in ipso esset, quando dixit: *Tecum usque ad mortem?* Audi quia Dominus noverat, quid esset in homine: *Tu mecum usque ad mortem? Amen, amen dico tibi: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo nesciebat, quid esset in se; sed Creator hominis noverat, quid esset in homine.* S. Aug. tr. 11. in Jo. n. 2.

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, Princeps Judæorum. Ex iis qui crediderunt in Christum Hierosolymis, videntes signa quæ faciebat, erat homo quidam professione Pharisæus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius, magni quippè Consilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ à S. Evangelista commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi conversio; Pharisæi enim propter sanctitatis & arctioris observantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in superbiam elati, maxima in Christum invidia laborabant, & ab Evangelii suscipienda veritate magis erant alieni. Unde cùm Pharisæi ministros misissent ad comprehendendum Jesum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti, iniqua mandata non implevissent, dixerunt eis ipsi Pharisæi: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt.* Jo. 7. 37. & 48. Qua occasione defensionem Jesu suscepit Nicodemus: *Hic venit ad Jesum nocte*, propter metum Judæorum, & quia pudebat ipsum palam ad Christum accedere. Promptus erat ejus ad fidem animus, inquit S. Cyrillus; sed pudore non bono victus, & gloriæ humanæ studio, liberè loqui non audet; sed ancipiti sententia distrahitur, ac in proposito claudicat, partim conscientiæ stimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus; partim ægrè ferens principatu illo, quem in sua gente habebat, excidere. Existimans autem se posse dignitatem illam apud suos servare, & Christo clam adhærere, venit ad Jesum, noctis tenebris consilium celans, & ancipitem animum clandestino illo adventu prodens. S. Cyrill. Alex. l. 2. in Joan. p. 145. Sic de Euclide Megarensi narratur, cum cùm edicto in Megarenses lato Athenas venire pro-

prohiberetur, noctu venisse ad Socratem, ut ejus colloquio & consiliis frueretur.

Et dixit ei: Rabbi, scimus, quia à Deo venisti Magister. Mihi & omnibus rectè sentientibus persuasum est, te à Deo immediatè & extra ordinem missum esse Magistrum & Doctorem veritatis & justitiæ: *Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, efficacia sua ipsi præsens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri possunt, scilicet cæcorum illuminatio, resurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta solo verbo, vel contactu, sine mora: sola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri possunt. Quamobrem tuam doctrinam veram esse profiteor, quam Deus auctoritatis suæ sigillo palam approbat, & veram esse declarat. His verbis Nicodemus perfectam se pietatem obtinere posse putat, sibique satis fore existimat ad salutem, si ea tantùm miretur, quæ admiratione digna sunt. Cæterùm nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipsum Magistrum ait à Deo venisse, & cum ipso Deum operari, nondum novit eum esse Deum secundum naturam, neque rationem Incarnationis intelligit; sed eum adhuc tanquam merum hominem adit, (tametsi ut Prophetam à Deo missum) & tenuiter admodum de illo sentit, ut observat S. Cyrillus Alexandrinus.

De Veritate miraculorum Jesu, & quod Magicis præstigiis tribui non possint, vide Origen. lib. 2. contra Celsum. S. Aug. l. 1. de Consensu Evang. c. 11. Huetium demonst. Evan. Prop. 9. c. 39.

3. *Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei*. Rem certissimam & verissimam tibi dico: Nisi homo iterum nascatur, non potest regnum Dei possidere. Non satis est vita ante acta, non satis ea credere, quæ profiteris; sed iterùm nasci oportet, si quis vult promisso Messiæ adhærere, Ecclesiæ ipsius membrum esse, æternam salutem consequi. Non ergo sufficit tibi sermo ad justitiam, neque nudis verbis pietatem consequeris: *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est*. Voluntas autem Patris est, ut homo sancti Spiritus efficiatur particeps; & qui de terra est, regeneratus ad insolitam & novam vitam, cœli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid Judaismo ad salutem æternam consequendam requiri, Christus Legis Doctorem Nicodemum docet: sed & præmium fore majus regeneratorum, scilicet Regnum cœleste.

Matt. 7.

S. Cyr. 2. Alex. l. 2. in Joann. p. 146.

4. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens, quæ sunt Spiritus Dei: *Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex*, id est, postquam consenuit, ut me consenuisse vides? *Numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincerè tamen interrogat Jesum, & mysterium ab ipso discere cupit, suam agnoscere incipiens ignorantiam, Legem naturæ nostræ non excedens, res divinas ei admetitur; cumque doctrinæ sublimitatem invenerit, à qua se extricare nequeat, deorsum fertur ac ruit: *Quemadmodum enim, quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercussa resiliunt: sic etiam indocta mens, si res offendat, quarum vim sufficere nequeat, illicò resugit, & sua mediocritate contenta, præstantiorem & altiorem intelligentiam rejicit. Quod cùm illi Principi Judæorum contigerit, spiritualem generationem non capit.*

S. Cyr. Alex. l. 2. in Joann. p. 146.

5. *Respondit Jesus*, infirmitati Nicodemi condescendens, & clarioribus verbis explicans, quod mox dixerat, ut magister optimus: *Amen, amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Nisi quis ex aqua velut symbolo sensibili, & Spiritu sancto velut principio super naturam agente, & sanctificandi vim aquis tribuente, ablutus fuerit à sordibus peccatorum, & in novum hominem

minem regeneratus fuerit, atque in statu filiorum Dei constitutus, non potest hæreditatem regni Dei consequi, quod vita æterna est. *Nisi*, absolutam baptismi necessitatem significat, adeò ut sine illo reipsa suscepto, vel fide ac voto, nemo salvari possit. Confer cum Epist. ad Titum c. 3. v. 5. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti*. Nisi quis, sive infans, sive adultus, renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur: *Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes, qui eo modo generantur; sic regeneratio Spiritus gratiæ per unum Jesum Christum ad justificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo prædestinati regenerantur. Sacramentum autem baptismi profectò Sacramentum regenerationis est. Quocirca sicut homo, qui non vixerit, mori non potest; & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem, ut si natus fuerit, renascatur; quia Nisi quis natus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, quod non fit, nisi in remissionem peccatorum*.

S.Bern. E.77. seu Tract. ad Hugon. de S. Victore.

S.Aug. l.1.de Peccat. Mer. & Rem.c.27.

6. 7. *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est*. Qui carnali generatione nascitur, esse tantùm habet naturale & humanum: qui verò nascitur ex Spiritu, accipit esse spirituale, novæ generationis principio simile, ut jam non secundùm carnem vivat, sed secundùm spiritum: denique fit homo spiritualis affectu: *Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est*. Igitur *non mireris, quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuò*. Id ne impossibile & absurdum tibi videatur, quia spiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: Ministerium est, fidei objectum est.

1. Cor 6. 7.

8. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis; sed nescis, unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis, qui natus est ex Spiritu*. Ventus libero & vago impetu nunc huc, nunc illuc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per prosopopœjam, ut apud S. Paulum lex, peccatum, mors introducuntur personam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id est, sonum: sed ejus originem & exitum non vides: *nescis unde veniat, aut quò vadat*. *Sic est omnis, qui natus est ex Spiritu*: Id est, sic agitur cum eo. Hominis renati per Spiritum sanctum actiones conspiciuntur admirabiles, origo ipsa latet, sub oculos non cadit. Horum operum principium, scilicet gratia, charitas, dona Spiritus sancti, quibus homo consors factus est naturæ divinæ, latet ipse Spiritus sanctus personaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis, in quem tendit homo ex Spiritu sancto renatus: finis, inquam, ille inconspicuus est, & alterius sæculi, scilicet vita æterna: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*.

1. Cor.2. 9.

Hanc sententiam, *Spiritus ubi vult spirat, &c.* de Spiritu sancto, qui, quos vult afflat, movet, sanctificat, & dona sua dividit singulis prout vult, non ignobiles Commentatores explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, Sanctorum scilicet Ambrosii & Augustini. Alii tamen, quorum auctoritas non minùs veneranda est, hæc verba de vento intelligunt, à quo sensibile sumpserit exemplum Christus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & absurda, quæcumque sensibus non comprehenduntur. Exemplo hic usum esse Christum, verba hæc ostendunt: *Sic est omnis, qui natus est ex Spiritu*. Exemplum autem ab eo, cujus causa affer-

S.Amb.l.1.de Spir. sancto, c. 11. S. Aug. tr. 12. in Joan.

afferatur, distinctum esse oportet. Praeterea, haec verba Versus 12: *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum istud è re corporea sumptum & ad rem spiritualem intelligendam adhibitum spectare videatur. Quae enim de Spiritu sancto, de baptismo, de spiritali regeneratione, Jesus Nicodemo dixit, terrena dici non possunt. Haec explicatio antiquos etiam doctos & sanctos Auctores habet Chrysostomum praesertim, & Cyrillum Alexand. Hic igitur totius sententiae sensus est: Si hujus spiritus, quem auditus sensu percipis, & tactu impetum intelligis, ne viam quidem nosti: quonam pacto divini Spiritus operationem praescrutabetis? Praetereà, Ubi vult spirat, ad Paracliti potentiam ostendendam dixit. Nam si ventum nemo cohibet, quin quò vult feratur; quantò magis Spiritus operationem nullae naturae leges, nulli corporeae generationis fines, nulla alia hujusmodi vis poterunt cohibere? Quòd autem de vento loquatur, inde perspicuum est, cùm ait: *Et vocem ejus audis*. Non enim infideli & Spiritus operationem nescienti dixisset: *Et vocem ejus audis*. Sensus igitur est, quòd quemadmodum ventus non videtur, sentitur tamen: ita spiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Haec S. Chrysostomus.

S. Chry. H. 25. in joan. S. Cyril. l. 2. in jo. p. 148.

9. 10. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt haec fieri?* ut homo sic renascatur ex Spiritu sancto, idque fiat nobis insciis? *Respondit Jesus, & dixit: Tu es Magister in Israel, & haec ignoras?* Tu ne, qui Doctorem agis, ignoras quae de renovatione interiori hominis per aquam & Spiritum sanctum temporibus Messiae, à Prophetis praedicta sunt? Ezechiel. 36. 25. 26. *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris .... Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri*. Nescis, quod apud vos vulgò dicitur, *Proselytum fieri sicut parvulum recèns natum?*

Tr. Talmud. Jevamoth. Maimonides Issure Biah. c. 24. R. Israel lib. de Anima.

11. *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod videmus, testamur, & testimonium nostrum non accepistis?* Non ideò verum non est, quod dixi de regeneratione ex aqua & Spiritu sancto, quia non intelligis. Crede saltem meo testimonio, siquidem me à Deo missum Magistrum, Deumque in me habitare agnoscis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris coelestis agitur, cujus omnia arcana novi. Testimonium meum ac judicium verum est: *Quia solus non sum; sed ego & qui misit me, Pater. Et in Lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater*. Mirum est ergo, vos Pharisaeos ita incredulos esse, ut testimonium nostrum non admittatis.

Jo. 8. 16. 17. 18.

12. 13. *Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis coelestia, credetis?* Si mihi mysteria humano more & similitudine sumpta à rebus terrenis, quas quotidiè experimur, exponenti, non creditis: quomodo si illa vobis nudè & remotis figuris exposuero, quae sublimiora sunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis, qui est in coelo*. Verumtamen nemo homo ascendit in coelum, ut ibi coelestia divinaque Mysteria videret, nisi ego, qui de coelo ita descendi humanam naturam assumens, ut tamen in coelo manserim semperque sim ut Deus. Cur ego mihi coelestia enarranti non creditis? His verbis & Christi Jesu divinitas, & personae in eo unitas; & naturarum duarum in eo distinctio, atque inconfusa conjunctio asseritur ac probatur.

S. Cyril. l. 2. in joan. p. 150.

14. 15. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium*

Num. 21.

filium hominis ; ut omnis qui credit in ipsum , non pereat , sed habeat vitam æternam . Fidei necessitatem ad vitam æternam consequendam confirmat Christus , quia in crucem exaltandus est , ut morte sua homines ad Fidem adducat . Ne autem incredibilis videatur passio & mors Filii Dei , Mundique redemptio per mysterium crucis ejus , utitur figura ex Scripturis desumpta , qua Nicodemus quasi manu duci possit ad credendum mysterium per eam adumbratum. Sicut Moyses Dei jussu olim figuram æneï serpentis in deserto exaltavit , de palo suspendens , ut qui ab ignitis serpentibus læsi erant Israelitæ , illius figuræ intuitu sanarentur : ita me decreto Patris in crucem agi oportet , ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante , non pereat morsu & veneno serpentis antiqui , id est, peccato ; sed ab eo sanatus , vitam æternam per me consequatur. Confer cum Galat. 3. 13. & 14. *Christus nos redemit de maledicto Legis , factus pro nobis maledictum ; quia scriptum est : Maledictus omnis , qui pendet in ligno: ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu , ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem*. Et Roman. 8. 3. & 4. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati , & de peccato damnavit peccatum in carne , ut justificatio Legis impleretur in nobis , qui non secundùm carnem ambulamus , sed secundùm spiritum*.

16. *Sic enim Deus dilexit mundum , ut Filium suum unigenitum daret : ut omnis , qui credit in eum , non pereat , sed habeat vitam æternam* . Mortem quam in cruce passurus sum , nec fato , nec infirmitati meæ , multò minùs peccato meo tribuas , cùm sim innocens , impollutus , à peccatoribus segregatus , Sanctus Sanctorum : causa , cur in cruce moriar , hæc una est , immensus Dei erga homines amor . *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor , sibi sufficiens , nullius indigus , *dilexit* , & quidem prior, *Mundum* , id est , non Judæos tantùm , quibuscum fœdus inierat , sed omne omninò genus humanum peccatis obrutum ; *ut Filium suum unigenitum* , non adoptivum , *daret* , gratis , nullis hominum meritis provocatus : *Ut omnis* , sive ex Judæis , sive ex Gentibus , *qui credit in eum* fide sincera , viva , & per bona opera se prodente , *non pereat , sed habeat vitam æternam* , pretio sanguinis ejus redemptus.

1. Joa.4.10. 1.Joan.5.19.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum , ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum* . Se Dei Filium unigenitum esse Christus confirmat : seque missum à Patre docet , non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus , sive Judæis , sive Gentilibus ; sed ut omnes nationes salvet , sive ex omni gente , quotquot in illum crediderint , & Dei mandata servaverint.

18. *Qui credit in eum* , ut oportet , *non judicatur* , sive non condemnatur ; imò communi exitio eripitur : *Qui autem non credit , jam judicatus est* , suæ incredulitatis merito condemnatus : *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei* : Rejicit medium ad salutem prorsus necessarium , scilicet Fidem in Filium unigenitum Dei , quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc est autem judicium* , hæc est causa condemnationis ; *quia lux venit in mundum* , ego ipse lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras , quàm lucem* ; errores suos veritati sese manifestanti prætulerunt ; *erant enim eorum mala opera* , & in iis manere malebant , quàm lucem veritatis illa redarguentem recipere . *Omnis enim qui malè agit , odit lucem* , quæ malæ conscientiæ gravis est ; *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus* , ne appareat vitæ suæ turpitudo.

do. Confer cum Ephes. 5. 11. 12. 13. *Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum, magis autem redarguite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. Omnia autem quae arguuntur, à lumine manifestantur.*

21. *Qui autem facit veritatem*, qui sincerè agit, qui recto corde est, ac moribus integer; qui facit quod sibi à lege aeterna, quae summa veritas est, praescribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per censorium lumen opera sua examinat, & secundum Deum esse facta cognoscit, sive legi ac voluntati ejus consentanea.

22. 23. 24. *Post haec venit Jesus, & discipuli ejus in terram Judaeam*, id est, in territorium Judaeae, in agrum Jerosolymitanum (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum opera ac ministerio, ut explicat inferiùs noster Evangelista. *Semper enim is dicitur facere, cui praeministratur* (inquit Tertullianus) *Erat autem & Joannes baptizans in Aennon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquae multae erant ibi; & veniebant ad eum* Judaei, & baptizabantur ejus baptismo: *Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem*; praeter quem alium frustra commentus est Vir Eruditus. Quod enim quaerit, qua ratione fieri possit, ut ille Joannes, qui de Jesu ista protulerit coram discipulis suis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eosdem discipulos ad eumdem Jesum, qui sciscitarentur ab eo, an ipse esset Christus: explicare facillimum est. Post tot enim Joannis de Jesu testimonia, nondum credebant ipsius Joannis discipuli, Jesum esse Messiam à Deo promissum; imò pro Magistro suo aemulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversùs illum habebant; & sibi persuadebant, Joannem modestiae causa, tantis laudibus Christum extulisse, sibique antepofuisse. Unde hanc legationem ea occasione missam commemorat S. Lucas, quòd discipuli Joannis illi narrassent miracula Jesu, quorum fama per universam Judaeam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ingnorantiae consuleret Joannes, duos ex ipsis misit ad Jesum, interrogaturos, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Ut operum ejus ac sermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Joannis commentum apage.

Joa. 4. 2. Tert. l. de Baptismo.

P. Lamy l. 3. Concordiae, c. 9.

Luc. 7. 18.

25. 26. *Facta est autem quaestio ex discipulis Joannis cum Judaeis, de purificatione.* Quosdam Joannis discipulos inter ac Judaeos, seu potiùs Judaeum quemdam (ut legunt S. Joannes Chrysostomus, Nonnus, & Theophylactus, quam lectionem confirmant Versiones Syriaca & Persica) contentio excitata est, uter baptismus praestantior esset, Jesu, an Joannis. *Facta est quaestio de baptismate* (inquit Theophylactus) *adversùs Judaeum quemdam, contendentibus discipulis Joannis. Nam Judaeus quidem praeferebat baptisma discipulorum Christi: Discipuli autem Joannis baptisma sui Magistri. Cùm ergo de purificatione, hoc est baptismo, quaesitum esset, accedunt ad suum Magistrum*, &c. S. Cyrillus Alexandr. qui eodem modo legit in Codd. Graecis, ac Vulgatus noster Interpres, quaestionem motam putat inter discipulos Joannis & Pharisaeos, quòd illi Magistri sui baptisma suspicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Pharisaeis virtute & eruditione superiores viderentur. Unde Pharisaei, ut illos lacesserent, ac Joannis baptisma interim deprimerent, baptismum Christi simulatè laudabant, objicientes, tunc paucos admodùm ad Joannem, multos verò gregatim ad Christum confluere. Hac nimirum simulatione se victoriam reportaturos sperabant,

bant, & legalibus lustrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Joannem*, ejus discipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem*, quem baptizasti in trajectu Jordanis, *cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*, munus tuum usurpat, adeò ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum*. Plures quàm ad te, quasi novitatis studio. Quid facto opus.

27. 28. Respondit Joannes, & dixit; *Non potest homo accipere*, id est, sibi arrogare *quidquam* auctoritatis, potestatis, officii, *nisi fuerit ei datum de cælo*, id est à Deo. Ne ergo miremini quòd Jesus baptizet, omnesque ad eum veniant? Hoc illi à Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum*, Jesum scilicet, quem Christum esse dixi, ut Præcursor & præco.

29. 30. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est*. Sponsus ille est, cui destinata est sponsa. Jesus sponsus est, qui Ecclesiam sibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam se dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem sponsi stat* ei ministraturus, *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata: *& gaudio gaudet propter vocem sponsi*, gaudio incredibili afficitur, cùm vocem ejus audit jam cum sponsa colloquentis. Cùm ergo sim amicus Jesu, quæ gloria mea magna est, *gaudium meum impletum est*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere par est, de illius honore gaudere; tantùm abest, ut invideam: *Illum oportet crescere* fama & numero discipulorum, *me autem minui*.

31. 32. 33. *Qui de sursum venit* in mundum Jesus Christus, *super omnes est*, super me & super omnes alios est etiam Prophetas, utpotè natura Deus. *Qui est de terra*, quoad originem, *de terra est*, merus homo est, suamque referens originem, *terrena* tantùm & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*. *Qui de cælo venit*, Jesus ex Deo natus, Deus & homo, *super omnes est*, nemine excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc testatur*. Cœlestia mysteria quæ in sinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut testis fidelis & verax: *& testimonium ejus nemo accepit*: id est, pauci credunt ejus testimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est*. Qui illi credit, fide sua velut apposito sigillo declarat Deum esse veracem; tum in promissis suis, quæ implevit mittendo Filium suum in mundùm; cùm in omnibus verbis, quæ locutus est per Prophetas, & quæ loquitur in Filio suo, per quem revelat cœlestia Mysteria. Metaphora sumpta est à more Judæorum, apud quos testes suum testimonium in tabulis describebant, obsignabantque unà cum judicibus, ut fidem facerent in judicio.

34. 35. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*, nihil nisi divina docet: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* Christo Filio suo, ut dedit Prophetis & sanctis hominibus. *Pater diligit Filium* suum unicum Jesum: *& omnia dedit in manu ejus*; nihil eum celat, arbitrio ejus ac potestati omnia permittit. Habet Filius, quicquid Patris proprium est, non " per participationem, tametsi Pater dedisse dicitur. Sed ita omnia sua dat " Filio Pater, quemadmodum etiam homo genito ex se Filio tribuere censetur, quicquid proprium est naturæ humanæ; aut sicut ignis calori, ex se " actu procedenti, ea quæ naturæ suæ propria sunt, tribuere dicitur. Pa- "

S.Cyr. Alex. l. 2. in Joa. c. 4.

„ ter diligit Filium. Cujus dilectionis argumentum est, quòd rerum omnium „ potestas ei data est. Unde Salvator ipse dicebat: *Omnia mihi tradita sunt*
Mat. 28. *à Patre meo . . . Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*. Acce-
Joa. 17.6. pit autem ut homo, & secundùm formam servi, quæ ab æterno habet ut Deus. Unde aliàs ait: *Pater, clarifica me apud temetipsum, claritate quam* „ *habui prius, quam mundus fieret*. Itaque cum dicitur accipere ut homo Fi- „ lius, qui habebat ut Deus, non offendamur; sed rationem dispensationis, „ quæ nostri causa & pro nobis facta est, animo potiùs perpendamus. Sic „ enim invulnerabilem & illibatam mentem nostram servabimus.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*. Qui credit Jesum esse Filium Dei, omniumque hominum redemptorem ac mediatorem, & quæcumque Ecclesiæ suæ revelavit, ac per eam proposuit hominibus credenda, ejusque mandata fideliter servat, jus habet ad vitam æternam. *Qui autem incredulus est Filio*, qui Christo Jesu Dei Filio non credit, nec obtemperat, *non videbit vitam*, id est, vita æterna non fruetur: *sed ira*
Ephes. 2.3. *Dei manet super eum*. Quæ ira Dei? De qua dicit Apostolus: *Fuimus & nos natura filii iræ, sicut & cæteri*.

Sensus Moralis.

1. 2. Erat homo ex *Pharisæis*, *Nicodemus nomine . . . Hic venit ad Jesum nocte*, &c. Plurimi sunt in Ecclesia Nicodemo similes, fidem habentes in Christum, sed claudicantem; affectum bonum, sed imperfectum; qui terrena commoda & gloriam hominum pluris faciunt, quàm
Joa. 13. Christum publicè vita & operibus profiteri; qui *Dilexerunt magis gloriam hominum, quam Dei*: Qui simul vellent & Christo, & mundo placere, duobus dominis servire, nullum Christi causa dispendium pati. Quasi noctu ad Jesum veniunt, qui de pietatis professione erubescunt, ne ab hominibus sæculo deditis contemnantur & irrideantur.

Scimus, quia à Deo venisti Magister: Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Christi Jesu miracula ipsum esse Dei Filium, & à Deo missum Doctorem justitiæ, mundique Redemptorem probant; cum in veritatum istarum confirmationem edita sint, quemadmodum
Isai. 35.4.5. prædixerant Prophetæ. *Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Hoc argumento Justinus Martyr utitur in Dialogo cum Tryphone, ad probandum Christum esse verum Messiam, quia nullus Propheta simul fecit omnia quæ Christus: hic unum,
S. Amb. l. 5. in Luc. n. 100. 101. ille aliud miraculum fecerunt; simul verò tot, ac tanta, qualia de Christo ab ipsis prædicta sunt, nemo prorsùs. *Miracula ante Evangelium rara*. Receperit Tobias oculos, unus est in exemplo; & tamen Angeli fuit illa „ medicina, non hominis. Elias mortuos suscitaverit; ille tamen rogavit „ & flevit, hic jussit. Elisæus leprosum mundari fecerit; non tamen illic „ valuit præcepti auctoritas, sed figura Mysterii. Non defecerit ad escam „ viduæ esurientis, propheticis se multiplicans farina præceptis; unam tamen „ viduam farina illa, vel potiùs Sacramenti species præfigurata servavit. Hinc
Jo. 15. 24. „ ipse Christus ait: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Hæc autem miracula divina virtute facta demonstrat
Orig. lib. 2. cont. Cels. Origenes lib. 2. contra Celsum. *Quod si non sunt probanda miracula* (inquit) *prius quam discernantur, à quo recte patrentur, an secus, ne vel omnia damnemus, vel omnia miremur tamquam divina: annon perspicuum est è Mo-*
sis

ss Jesuque miraculis , quibus gentes integræ ad Religionem pertractæ sunt, non sine divina virtute facta ab illis , quæ Scripturis sunt prodita ? Numquam enim malis artibus & imposturis constituta fuisset integræ gentis Respublica , contemptricis simulacrorum omnium , & superscensis creaturis omnibus contendentis ad Deum principem , & auctorem hujus universi carentem principio . . . Si effectus miraculorum à Moyse editorum , videlicet integra Israelitarum gens his auspiciis oriunda , satis declarat Deum operatum per Mosis ministerium : quanto magis de Jesu hoc persuadetur , cujus longe majus opus extat , quam Mosis ? Ille enim gentiles suos , Abrahæ posteritatem , continua successione observantem Circumcisionis , aliorumque Rituum , & morum Auctoris sui æmulam , promptos & obsequentes natius ex Ægypto eduxi propositis iis divinis Legibus : Hic autem majus quiddam aggressus , antiquatis institutis pristinis , moribusque patriis , in quibus Gentes educatæ fuerant , superinduxit novam Reipublicæ formam ex Præceptis Evangelicis . Et quemadmodum ut Moysi crederetur à senatu populoque Judæorum , signis opus erat & prodigiis , quæ à Scripturis habentur : ita quid mirum , si Jesu fuit opus miraculis ad constituendam fidem apud populum assuetum talia postulare ? Quæ collata ad Judaicas , possent eos avertere à Judaicis fabulis & humanis traditionibus , persuadereque novum hunc Doctorem JESUM , tanta potentia præditum , Prophetis esse majorem . Quidni ? cum illorum oraculis ipse prædictus sit venturus Christus & servator humani generis . Attendant , qui magicis artibus Jesum tanta potuisse , & nomen suum ad populos in se convertendos arte ipsa consecrasse delirant , utrum potuerit magicis artibus tantos Prophetas divino Spiritu , antequam in terra nasceretur , implere, qui de illo talia futura prælocuti sunt , qualia jam præterita in Evangelio legimus , & qualia in orbe terrarum præsentia nunc videmus : *Neque enim si magicis artibus fecit , ut coleretur & mortuus , magus erat , antequam natus : cui prophetando venturo gens una deputata est , cujus Reipublicæ tota administratio prophetio esset illius Regis venturi , & civitatem cœlestem ex omnibus gentibus condituri ?* Constituta , & per universum orbem fundata Ecclesia , non jam opus est miraculis . Necessaria fuerunt prius , quam crederet mundus , ad hoc ut crederet mundus . *Quisquis adhuc prodigia, ut credat , inquiris , magnum est ipse prodigium , qui mundo credente non credit . . .* Christi miracula , ut fidem facerent , innotuerunt ; & per fidem quam fecerunt , multò clarius innotescunt . Leguntur quippè in populis , ut credantur ; nec in populis tamen , nisi credita , legerentur. Gratias agamus Christo Domino , quod tot ac tantis miraculis fidem nostram firmaverit , Ecclesiam suam fundaverit , ad eam nos vocaverit ; illumque adorantes dicamus : Nemo hæc signa facere poterat , nisi Deus. Te adoro , Domine Jesu , ut Doctorem Veritatis & justitiæ , promissum in Scripturis sanctis , à prophetis prænunciatum . Justitiæ & veritatis amorem cordi meo infunde , & per justitiæ opera me ad æternæ Veritatis , id est Tui ipsius cum Patre & Spiritu sancto beatificatam visionem & fruitionem perducere digneris .

(S. Aug. l. 1. de consensu Ev. c. 11.)

(S. Aug. l. 22. de Civ. Dei, c. 7.)

5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto , non potest introire in regnum Dei .* In aqua tamquam in sepulchro caput immergentibus , vetus homo sepelitur & submergitur ; deinde nobis emergentibus , novus resurgit inde . Ut facile nobis est immergi , & emersos respirare : ita Deo veterem sepelire hominem , & novum induere . Præterea ter illud fit , ut hinc Patris & Filii & Spiritus sancti virtutem hæc omnia implere intelligas . Baptismus verè nova nativitas . Alienus est Cathecumenus à fideli,

(S. Jos. Chr. ho. 24. in Jo.)

non

„ non habet idem principium, non eamdem civitatem, non eumdem parentem, non victum, non veſtitum, non menſam, non domum, nihil commune. Etenim terrena Catechumeni, cœleſtia Fidelis ſunt. Huic Chriſtus Rex eſt, illi autem peccatum & diabolus. Huic cibus Chriſtus eſt, illi quod corrumpitur. Et rurſus huic veſtis tinearum opera, illi autem Angelorum Dominus. Huic terra, illi cœlum patria. Itaque cum nihil ſit inter nos commune, quæ cum illis nobis cognatio? Sed eamdem matrem habemus, eodem partu nati ſumus. Nihil hoc ad veriſſimæ cognationis comparationem. Studeamus ſupremæ civitatis cives fieri, quouſque ab ea peregrinamur.

S. Cyril. Alex. l.2. in Joan. p. 147. „ *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Cum homo ex corpore & anima intelligente ſit compoſitus, gemino illi opus eſt ad regenerationem remedio, Spiritu namque ſanctificatur hominis ſpiritus, aqua verò ſanctificata corpus. Quemadmodum enim infuſa lebetibus aqua, ſi admoveatur Igni vehementi, vim ejus concipit, ita Spiritus efficacitate ſenſibilis aqua ad divinam quandam & ineffabilem vim transformatur, omneſque demum, in quibus fuerit, ſanctificat.

S. Aug. tr. 11. in Joan. n. 6. & tr. 12. n. 5. „ Duplex eſt nativitas: non noverat Nicodemus, niſi unam ex Adam & Heva: ex Deo & Eccleſia nondum noverat: non noverat, niſi eos parentes qui generant ad mortem, nondum noverat eos parentes qui generant ad vitam: non noverat, niſi eos parentes qui generant ſucceſſuros; nondum noverat eos, qui ſemper viventes generant permanſuros. Cum ergo ſint duæ nativitates, ille unam intelligebat. Una eſt de terra, alia de cœlo: una eſt de carne, alia de Spiritu: una eſt de mortalitate, alia de æternitate: una eſt de maſculo & fœmina, alia de Deo & Eccleſia. Nec illa poteſt repeti, nec iſta . . . Ex aqua & Spiritu oportet, ut renaſcatur homo propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem naſcitur, naſcitur ex viſceribus matris carnalis: ſi propter hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcitur ex viſceribus Eccleſiæ. *Generat per uxorem filium pater moriturus ſucceſſurum: generat Deus de Eccleſia filios non ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros*. In Chriſto renati per baptiſmum, nativitati priſtinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Novum hominem induti, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis, ſponſiones & votum in baptiſmo factum renovemus, & ſecundùm illud vivamus.

Tert. l. de Baptiſmo. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Omnes aquæ de priſtina originis prærogativa ſacramentum ſanctificationis conſequuntur, invocato Deo. *Supervenit enim ſtatim Spiritus de cœlis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo; & ita ſanctificatæ, vim ſanctificandi combibunt*. Quamquam ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut quoniam vice ſordium delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta ſicut non in carne comparent, quia nemo ſuper cutem portat maculam idololatriæ, aut ſtupri, aut fraudis: ita ejuſmodi in ſpiritu ſordet, qui eſt auctor delicti. *Spiritus enim dominatur, caro famulatur; tamen utrumque inter ſe communicant reatum, ſpiritus ob imperium, caro ob miniſterium. Igitur medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, & ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in eiſdem ſpiritaliter mundatur, . . Exempto reatu, eximitur & pœna. Ita reſtituitur homo Deo ad ſimilitudinem ejus, qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago in effigie, ſimilitudo in æternitate cenſetur. Recipit enim illum Dei Spiritum, quem tunc de afflatu ejus acceperat, ſed poſt* ami-

amiserat per delictum. Baptismus dat nobis jus ad regnum Dei, modò ut filii Dei, & membra Christi Jesu vivamus, ejusque Spiritu agamur. Spiritualis nativitas ad vitam spiritualem agendam nos obligat, ut *licèt is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est, renovetur de die in diem*. Etenim *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est*. Spiritaliter ergo nascimur, & in *Spiritu nascimur verbo & sacramento*. Adest Spiritus, ut nascamur: Spiritus invisibiliter adest, unde nasceris, quia & tu invisibiliter nasceris. S. Aug. tr. 12. in Joa.

8. *Spiritus ubi vult, spirat: & vocem ejus audis, sed nescis, unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis qui natus est ex Spiritu*. Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Psalmus, vox est Spiritus: sonat Evangelium, vox est Spiritus: sonat sermo divinus, vox est Spiritus*. Si nascaris de Spiritu, hoc eris, ut ille qui non est adhuc natus de Spiritu, non sciat de te, unde venias, & quo eas. Principia scilicet, effectus, & finis spiritalis regenerationis, nec sensibus percipi, nec ratione humana comprehendi, sed solo fidei lumine cognosci possunt. «S. Aug. tr. 12. «in Joa. « «

Spiritus ubi vult, spirat, &c. *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu*. Qui de Spiritu natus est, Spiritui quodam modo similis est. 1. *Spiritus ubi vult, spirat*: liber est in suis operationibus, quod vult facit, nullo retardatur impedimento, nulla premitur servitute; dona sua dividit singulis, prout vult. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu*; liberatus à peccati servitute, liber est justitiæ: Legem implet cum suavi facilitate, quia cum amore; tentationes superat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratia præveniente & adjuvante; in libertatem filiorum Dei per Spiritum sanctum evectus, à charitate Dei numquam invitus separatur. Sic est omnis qui natus est de Spiritu, quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*. 2. Spiritus Sanctus oculis corporis videri non potest, nec humana ratione cognosci, vox tamen ejus auditur: Loquitur enim per sanctos Dei homines, quos inspirat, locutus est per Apostolos, loquitur per sanctos Doctores, Prædicatores, & Directores, qui *sermones Dei* ex Scripturis sacris & Apostolica Traditione depromptos loquuntur. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu*. Quæ latent interiùs, invisibilia sunt; nempe gratia, charitas, dona Spiritus sancti; opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, hominum sensibus pervia sunt. Vox eorum auditur, sed quod intus est, non videtur. 3. Nemo scit, *unde veniat, aut quo vadat* Spiritus, quantumcumque vocem ejus audiat; viæ ejus ininvestigabiles, consilia ejus incomprehensibilia. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu*: Opera ejus manifesta sunt: cogitationes ejus, desideria, fines, intentiones ejus latent eos, qui Dei Spiritum non habent. Sic Apostoli pleni Spiritu sancto, Judæis musto pleni videbantur: quia licet in eis audirent verba & voces Spiritus; consilia tamen, intentiones, & fines eorum non percipiebant, nescientes, unde venirent, aut quo tenderent. Sic justi insipientium oculis visi sunt stulti, scelerati, sine honore; cum essent prudentissimi, innocentissimi, filii Dei; visi sunt mori, cum essent in pace. *Animalis homo non percipit, quæ Dei sunt*. Denique etsi filii Dei sint, qui ex Spiritu sancto renati sunt; nondum tamen apparet, quid erunt. *Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus*. 2. Cor. 3. 17. 1. Cor. 2. 1. Joa. 3.

9. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?* Nihil adeò est, quod tam obduret mentes hominum, quàm simplicitas divinorum operum, quæ in actu videtur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur, ut hic quoque quoniam tanta simplicitate, sine pompa, sine appara- «Tert. l. de «Bapt. c. 2. « «

„ paratu novo aliquo, denique sine sumptu homo in aqua demissus, & in„ter pauca verba tinctus, non multò vel nihilo mundior resurgit, eo in„credibilis existimetur consecutio æternitatis. *Proh misera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates suas, simplicitatem & potestatem! Quid ergo? Nonne mirandum est lavacro dilui mortem? At quin eo magis credendum, si quia mirandum est, idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur, sed quia credimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Miratur enim simplicia quasi vana, magnifica quasi impossibilia*. Et sit planè ut putas, fatis ad utrumque „ divina pronuntiatio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat „ sapientiam ejus; & prædifficilia penès homines, facilia penès Deum. Nam „ si Deus & sapiens & potens, quod etiam prætereuntes eum non negant, „ meritò in adversariis sapientiæ potentiæque, id est, in stultitia & impos„sibilitate materias operationis suæ instituit; quoniam virtus omnis ex his „ causam accipit, à quibus provocatur.

S.Aug. tr. 12. in Joa.n.6. 10. 11. *Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras?* Num putandum est, Dominum Nicodemo insultasse voluisse? Nequaquam. Noverat Dominus, quid agebat: volebat illum nasci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu nascitur, nisi humilis fuerit: quia ipsa humilitas facit nos nasci de Spiritu; quia propè est Dominus obtritis corde*. Ille magisterio inflatus erat, & alicujus momenti sibi esse videbatur, quia Doctor erat Judæorum: deponit ei superbiam, ut possit nasci de Spiritu. Tollitur homini cervix, sed aspera & dura, ut sit lenis cervix ad portandum jugum Christi, de quo dicitur: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Scientia humana offusas semper habet ignorantiæ tenebras. Evangelium humiliatio est doctorum, consolatio simplicium. Nisi credideritis, non intelligetis. Mens captivanda est sub jugo fidei, ut mysteria, consilia, & viæ Dei cognoscantur. Cum Evangelium legimus, vel audimus, nobis loquitur Christus Veritas ipsa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine: sed proh pudor! testimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magistro qui à Deo venit, ut nos doceat vitæ æternæ verba, & viam qua ad illam pervenitur. Non credimus justitiæ Doctori, nostroque & omnium hominum liberatori: & credimus seductori, mundo & diabolo. *Amen, amen dico tibi, Quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis*.

Mat. 11. 30.

13. *Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo*. Nemo renascitus, resurgit, & in cœlum ascendit, nisi in Christo Jesu, cujus membrum per baptismum effectus est, & quicum unus est Christus. Deus voluit esse filius hominis, & homines voluit esse

S. Aug. tr. 12. in Joa. n. 8.

„ filios Dei. Ipse descendit propter nos, nos ascendamus propter ipsum. „ Solus enim descendit & ascendit. Non ergo ascensuri sunt in cœlum, quos „ facit filios Dei? Ascensuri planè: hæc nobis promissio est, *Erunt æquales* „ *Angelis Dei*. Quomodo ergo nemo ascendit, nisi qui descendit? Quia „ unus descendit, unus ascendit. Quid de cæteris intelligendum, nisi quia „ *membra ejus erunt, ut unus ascendat?* Ea spes est cœteris, quia *Ille propterea descendit, ut cum illo & in illo unus essent, qui per illum ascensuri essent*. Erat in cœlo Dominus, cum hæc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales esse debemus; ut aliquando per ipsum ascendamus in cœlum, qui nobis locum paraturus ascendit: *Nostra autem conversatio in cœlis est*.

Philip. 3. 20.

14. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium*

lium hominis . Cum incredibilem suam erga humanum genus beneficentiam per baptismum Christus Jesus ostendisset , hujus causam addit , non minoris dilectionis erga humanum genus argumentum , scilicet Crucem . Quemadmodum igitur Paulus ad Corinthios scribens , hæc simul jungit beneficia, baptismum & Crucem : *Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis ?* Ita & ejus ; eo quod hæc duo sint ineffabilis illius erga homines amoris argumenta . 1. Quod pro inimicis passus sit . 2. Quod mortuus integram peccatorum veniam per baptismum largitus sit . Sed cur non manifeste aperuit se crucifixum iri , sed veteris figura propofita ? 1. Ut veterum cum novis cognationem significaret . 2. Ut non invitum ad Passionem venisse intelligas . 3. Ut nullum sibi eo damnum, sed multorum salutem secuturam ostendat . Ne igitur quispiam diceret , Quomodo possunt in Crucifixum credentes salvi fieri , cum se à morte non liberaverit ? veterem in medium adducit historiam . Nam si ad ænei serpentis simulacrum aspicientes Judæi , à morte liberabantur : quantò majori , qui in crucifixum credunt beneficio fruentur ? Vides , ut figura veritati consentiat ? Illic mortem fugerent Judæi , sed temporalem : hic sempiternam fideles . Illic ictus serpentum suspensus serpens sanavit : hic tartarei serpentis plagas Jesus cruci affixus curavit . Illic corporeis oculis suspicientes , corporis salutem : hic incorporeis , omnium peccatorum remissionem consecuti sunt . Illic æs suspensum erat in serpentis effigiem : hic Dominicum corpus à Spiritu formatum . Serpens illic mordebat , & serpens sanabat : hic mors perdidit , & mors salvum fecit . Ad hæc , qui interimebat serpens , veneno sæviebat ; qui liberabat , nullo : sic & hic . Nam ea quæ perdebat mors , peccatum habebat , quemadmodum serpens venenum : Domini autem mors ab omni immunis erat peccato , ut æneus serpens ab omni veneno : *Peccatum* enim *non fecit , neque inventus est dolus in ore ejus* . Hoc est quod significavit Paulus : *Expolians* , inquit , *principatus & potestates , traduxit confidenter , palam triumphans illos in semetipso* . Quemadmodum enim cum fortis Athleta hostem alte erectum prosternit , clariorem facit victoriam : ita Christus toto orbe spectante hostiles conatus evertit ; & qui in solitudine vulneratos curavit , eos ab omnibus feris in cruce suspensus tutatus est . Sed non dixit *suspendi* , sed *exaltari* , ut neque auditoribus ignominiosum (*Humiliavit enim semetipsum factus obediens usque ad mortem , mortem autem crucis ; propter quod & Deus exaltavit illum*) neque à figura abhorrens videretur . Ut à peccatis sanemur , fide Christum crucifixum , Vitam nostram ante oculos nostros pendentem intueamur . Quæ virtute crucis Christi formata in nobis est fides, ejus intuitu augeatur & inardescat . Crucis virtute membra Christi facti sumus , & jus ad vitam æternam habemus ; sed ea lege ut caro nostra , vitia , concupiscentiæ , cum illo crucifigantur . Nam *Qui Christi sunt , carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis* .

S. Joann. Chr. ho. 26. in Joan. — Coloss. 2. — Rom. 5. — Galat. 5. 14. — Rom. 5. 7.

16. Sic enim Deus dilexit mundum , ut Filium suum unigenitum daret : ut omnis qui credit in illum , non pereat , sed habeat vitam æternam . Quasi dicat : Ne mireris , quod exaltari debeam , ut salvemini ; ita enim Patri videtur , qui adeò vos dilexit , ut pro servis , & quidem ingratis , Filium daret . Atqui neque pro amico , neque pro justo facile quispiam id fecerit , quod Paulus his verbis ostendit : *Vix enim pro justo quis moritur* . Singula verba magnam vim habent , & immensam amoris significant vehementiam : *Sic Deus dilexit mundum* . Magna enim inter Deum & homines differentia est , & minime conferenda . Qui enim immortalis est , & nullo fine

S. Joa. Chr. ho. 26. in Joa.

" fine comprehenditur, qui potentissimus, ex terra & cinere factos, & innumeris peccatis obnoxios, & male de se meritos, & ingratos, dilexit. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*: Non servum, non Angelum, non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam prætulit charitatem, quantam pro ingratis servis Deus... Pudeat tam immensæ non respondere dilectioni. Ipse ne unigenito quidem Filio nostri gratia pepercit, nos pecuniis in nostrum parcimus detrimentum. Si hominum quempiam pericula & mortem nostri gratia subeuntem videmus, eum omnibus præferimus, imprimis amicum habemus, & omnia nostra ei credimus, neque adhuc ejus meritis nos respondere arbitramur. Erga Christum autem eum gratitudinis modum minime servamus. Ipse animam pro nobis posuit, & pretiosum sanguinem fudit, neque propterea nos sibi conciliare potuit; nec pecunias illi pro sanguine rependimus in paupere esurienti; neque nudum induimus, & hospitem excipimus, sed pro nobis mortuum contemnimus. Quæ non meremur supplicia ob ingrati animi vitium tam immane?

S. Cæsarius Arelat. s. 7. inter Augustinianos de Temp. olim 61. nunc 273. in Appen. — " *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Quid enim boni fecerat mundus, ut illum sic diligeret Deus? Omnes enim homines non solum malos, sed etiam originali peccato mortuos Christus Dominus noster invenit. Et tamen etiam cum tales essemus, dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis: ac per hoc amavit etiam non amantes, sicut & Paulus Apostolus dicit, *Christus pro impiis mortuus est*; & per ineffabilem pietatem universo generi humano hoc exemplum dedit, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*. Quod & B. Petrus Apostolus similiter præcepit, dicens: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Quod exemplum Domini secuturi sumus? Numquid ut mortuos suscitemus? Numquid ut supra mare pedibus ambulemus? Non utique; sed ut simus mites & humiles corde; & non solum amicos, sed etiam adversarios diligamus.

Rom. 5. 6. — Mat. 11. 27. — 1. Pet. 4. 21.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor est; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus est: primum Filii Dei donum, fides est; quæ cæterarum germen est gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens, & cælum reserans: *Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, &c. Quid pro tanto munere postulat à nobis Deus? Cor nostrum. Pro tanto munere quàm exigua res est cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid suavius? Cor ergo nostrum Deo consecrare & reddere totum, totaliter, sine divisione prorsùs ulla, non tardemus. Deus zelotes est; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minùs enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat*.

S. Augustin. lib. 10. Conf.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum; sed ut salvetur mundus per ipsum*. Peccatis nostris damnamur, Dei gratia salvamur. Magnus de cælo descendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in Medico est, sanare venit ægrotum*. *Ipse se interimit, qui præcepta Medici observare non vult*. Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipso? Ex te judicaberis*.

S. Augustin. Tract. 12. in Joan. n. 12.

S. Cyrill. — *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum*, &c.

Quasi

Quasi diceret Christus Jesus : Non missus sum, ut ille sacrorum interpres Moyses, ut Lege terrarum orbem condemnem ; neque ad peccatum dumtaxat redarguendum mandatum fero, sed gratiam ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Patris, servitute homines libero, condemnatricem Legem in justificantem Gratiam commuto, suorum criminum catenis constrictis peccata dimitto : salvaturus orbem terrarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim Moysen ut famulum, condemnatricis Legis ministrum esse ; Me verò ut Filium Dei, execratione & maledictione Legis orbem terrarum vindicare, & benignitatis exuperantia infirmitatem mundi curare. "Alex. lib. 2. in Joan. p. 153.

18. 19. 20. *Qui credit in eum, non judicatur* : Si ex fide vivat, si fides in eo per dilectionem operetur, si mandata servet, si quemadmodum Christus Jesus ambulavit, & ipse ambulet, faciendo Patris æterni voluntatem; si Evangelio pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Non credit, ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via salutis, quam Evangelio suo docuit, quam exemplo suo monstravit, quam sanguine suo signavit.

Hoc est autem judicium : quia lux venit mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. His verbis omnem aufert infidelibus excusationem. Nam si (inquit) ad operum rationem exigendam, & errata punienda venissem, possent sanè excusari, si me non sequerentur : sin autem venerim, ut à tenebris liberem, & ad lucem adducam, quisnam ejus miserebitur, qui cognita luce, in tenebris potiùs degere perseverat ? Cùm enim nulla in re nos accusare possint, sed innumera à nobis acceperint beneficia, resiliunt tamen ; quod alibi significavit his verbis : *Oderunt me gratis*. Et rursum : *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Siquidem qui in tenebris versatur deficiente lumine, aliqua fortè venia dignus est ; qui verò adveniente luce tenebras sectatur, pravi animi præ se fert argumentum. Sed cùm multis hoc incredibile videatur, ut quispiam luci tenebras præferat, adducit causam, quare ita affecti sunt ; *Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem ; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*. Et profectò non ad judicandum, neque ad inquirendum venit, sed ad dimittenda peccata, & salutem per fidem largiendam : qua igitur ratione fugerunt ? Si enim judicaturus venisset, aliquid habuissent excusationis. Qui enim alicujus sibi culpæ conscius est, judicem fugere solet : indulgenti autem errantes quoque obviam fiunt. Quòd si ad indulgendum venit, consentaneum erat, ut plurimorum criminum conscii, prompto animo se exhiberent; quod multi fecerunt : etenim Publicani, & peccatores Jesum sequebantur, & discumbebant cum eo. His ergo verbis, *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*, eos notat qui semper in malitia perseverant. "S. Joan. Chrysost. Hom. 27. in Joannem. Psal. 36. Joan. 15.

Omnis qui malè agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis spiritalis gradus est, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eò ducit cupiditas. Secundus gradus est, veritatem odisse. Eò ducit amor peccati. Tertius est, veritatem fugere, persequi, in injustitia detinere ac opprimere. Eò ducit extrema cordis humani corruptio. Cur autem veritas parit odium, & inimicus hominibus hujus mundi amatoribus factus est Homo tuus verum prædicans, cùm ametur beata vita, quæ non est nisi gaudium de veritate: nisi quia *Si amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant, velint esse veritatem : & quia falli nolunt, nolunt convinci, quòd falsi sint. Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant* S. Augustin. lib. 10. Conf. cap. 23. 26.

eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cùm se ipsa indicat, & oderunt eam cùm eos ipsos indicat. Inde retribuet eis, ut qui se ab ea manifestari nolunt, & eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta . . . . . Ubique Veritas præsides omnibus consulentibus te, simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Liquidè tu respondes, sed non liquidè omnes audiunt. Omnes unde volunt consulunt, sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit.

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* Lucem amare incipit, qui peccata sua confitetur. Accusat Deus peccata tua: si & tu accusas, conjungeris Deo. Quasi duæ res sunt, homo & peccator. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipse homo fecit. Dele quod fecisti, ut Deus salvet quod fecit. Oportet, ut oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. *Initium operum bonorum, confessio est operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem. Quid est, Facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis, Justus sum, cùm sis iniquus; & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem, ut manifestentur opera tua, quia in Deo sunt facta: quia & hoc ipsum quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi ostenderet. Sed qui & admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, & fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala quæ diligit. Qui autem facit veritatem, accusat in se mala sua: non sibi parcit, non sibi ignoscit, ut Deus ignoscat: quia quod vult, ut Deus ignoscat, ipse agnoscit, & venit ad lucem: cui gratias agit, quòd illi, quid in se odisset, ostenderit.*

S. August. Tract. 12. in Joann. n. 13.

Qui facit veritatem, venit ad lucem, &c. Qui in bonis operibus suis non amant nisi Dei gratiam, quæ est illorum principium, nisi Dei voluntatem, quæ illorum regula, nisi Dei gloriam, quæ illorum est finis, illa examinari volunt ad lucem Evangelii, ut laudetur in illis quod bonum est, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: siquidem *filii* sumus *lucis*, & discipuli veritatis.

26. *Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Contentiones & æmulationes sunt opera carnis, ex amore proprio & inanis gloriæ studio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox est invidiæ dolentis, majora bona ab alio fieri aut procurari, quàm à nobis, aut ab illis quibus studemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Ecclesia seminarium. Perniciosa labes, si Ecclesiasticas inter Congregationes, aut Religiosos Ordines, si inter Animarum & Conscientiarum Moderatores, aut devotas personas, quæ ab illis diriguntur, subrepat. Spiritalis putatur adhæsio, merè humanus plerumque affectus est. Hunc ut gehennam fugiamus: hic namque maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem sævissimo premit imperio, hic Ecclesias huc illuc distrahit, studia partium in iis excitans, dissensiones nutriens ac diffidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater est æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cùm alias speramus divitias, cœlestes scilicet ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam

S. Joann. Chrysost. Homil. 28. in Joannem.

riam contemnemus, cùm longè majorem, & veram gloriam intuebimur, quæ non in hominum, sed Angelorum, & ipsius Dei approbatione, & commendatione posita est. Si illud spectaculum contemplaberis, si illas coronas noveris, si ad illum plausum te transtuleris, numquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applausuum studium prævalebit. S. Joannem Baptistam imitemur, qui salutem suam in Christo esse intelligens, apud illum se humiliavit, illi confitendo cessit, omnem illi honorem tribuit.

Jam dixerat superiùs: *Nos omnes de plenitudine ejus accepimus*. Et hoc confiteri Deum est. Quomodo enim omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, nisi ille sit Deus? Nam si sic ille homo, ut non Deus, de plenitudine Dei accipit etiam ipse, & sic non Deus est. Si autem omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, ille est fons, illi bibentes. Qui bibunt fontem, & sitire possunt, & bibere; fons numquam sitit, fons se ipso non eget. Fonte egent homines; aridis visceribus, aridis faucibus currunt ad fontem, ut reficiantur: fons fluit, ut reficiat; ita Dominus Jesus: Discipulis suis hic respondet Joannes: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo*. Hoc humilitatis Christianæ fundamentum est. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum . . . . Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit*. Sit igitur humilis, & summissa confessio, *& totum detur Deo*. S. Augustin. Tract. 13. in Joann. n. 8. Jacobi 1, 17. 18. S. Cyprianus. S. Augustin.

29. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est*. Christus sponsus est, Ecclesia sponsa. Hæc Pastorum particularium non est, sed Christi Jesu summi Pastoris ac Sponsi sui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ sua sunt quærere non debent, sed Christi vocem audire, illi fideliter servire; non suam, sed illius gloriam quærere; Animas ad illum adducere, illique tradere ad spiritale connubium præparatas. *Aliquem hominem amare pro Christo, adulterium est*. Attendamus vocem Joannis: poterat in illo errari, poterat ipse putari qui non erat: respuit à se falsum honorem, ut teneat solidam veritatem: *Qui habet sponsam*, inquit, *sponsus est*. Casti estote, Sponsum amate. Tu verò quis es, qui hæc dicis? *Amicus sponsi*, &c. Heu! quàm multi in Ecclesia adulteri, *qui sponsam tanto pretio emptam, amatam fœdam, ut pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, possidere volunt: & id agunt verbis suis, ut pro Sponso amentur?* Cogitate aliquem peregrè profectum commendasse amico suo sponsam suam, & dixisse: Amicus meus es; vide, quæso, ne fortè me absente pro me aliquis ametur. Qualis ille qui custodiens sponsam, vel uxorem amici sui, dat quidem operam, ut nullus alius ametur, sed si se amari pro amico voluerit, & uti voluerit commendata sibi, quàm detestandus universo generi humano apparet? Videat illam aliquantò petulantiùs per fenestram attendere, aut jocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet: video zelantem, sed videam cui, utrum amico absenti, an sibi præsenti. Dominus noster Jesus Christus commendavit amico sponsam suam, peregrè profectus est accipere regnum, & tamen præsens est majestate. Zelet amicus pro ejus sponsa; sed Sponso zelet, non sibi: sic Apostolos zelo ardebat, non suo, sed Dei. *Æmulor vos*, inquit, *Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Quid ergo times, quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam* S. Augustin. Tract. 13. in Joan. n. 10. 11. 12. 2. Cor. 11, 2.

vam seduxit astutia sua , ita corrumpantur sensus vestri , & excidant à simplicitate quæ est in Christo . Omnis Ecclesia virgo est . Diversa ejus membra diversis donis pollent , sed omnes isti una virgo . Pauca in corpore, omnia in mente servant virginitatem . *Quæ est virginitas mentis ? Integra fides , solida spes , sincera charitas* . Hanc virginitatem timebat ille , qui zelabat Sponso , à serpente corrumpi .

1.Cor. 3. 7. Pastores , Concionatores , Doctores , Apostolum audite dicentem : *Neque qui plantat , est aliquid , neque qui rigat , sed qui incrementum dat Deus*. Et quisquam nostrum se aliquid esse existimat ? Si dixerimus , quia aliquid sumus , & non illi gloriam dederimus , adulteri sumus : nos amari volumus , non Sponsum . . . . . *Amicus sponsi , qui stat & audit eum , gaudio*

S.August. Tract. 14. in Ioann. n. 2.

„ *gaudet propter vocem sponsi* . *Hoc ergo gaudium meum impletum est* . Qui vult
„ gaudere de se , tristis erit : qui autem de Deo vult gaudere , semper gau-
„ debit , quia Deus sempiternus est . Vis habere gaudium sempiternum ? In-
„ hære illi qui sempiternus est . *Amicus sponsi gaudet propter vocem sponsi* , non
„ propter vocem suam : *& stat , & audit eum* . Quid est stare ? Permanere
„ in gratia ejus quam accepit . Et audit vocem , ad quam gaudeat . Sic erat
„ Joannes : noverat , unde gaudebat ; non sibi arrogabat , quod ipse non
„ erat : sciebat illuminatum se , non illuminatorem .

30. 31. *Illum oportet crescere , me autem minui* . *Qui desursum venit , super omnes est* . *Qui de terra est , de terra loquitur* . Deus nec crescit , nec minuitur . Si enim crescit , perfectus non est : si minuitur , Deus non est. Quid igitur sibi vult Joannes dicens : *Illum oportet crescere , me autem minui* ? Illum oportet exaltari , me autem humiliari . Antequam veniret Do-

S. Aug. ibid. n. 4. 5.

„ minus Jesus , homines gloriabantur de se : venit ille homo , ut minuere-
„ tur hominis gloria , & augeretur gloria Dei . Etenim venit ille sine pec-
„ cato, & invenit omnes cum peccato. Si sic venit ille , ut dimitteret pec-
„ cata , Deus largiatur , homo confiteatur . *Confessio hominis , humilitas ho-*
„ *minis : miseratio Dei , altitudo Dei* . Si ergo venit ille dimittere homini
„ peccata , agnoscat homo humilitatem suam , & Deus faciat misericordiam
„ suam . *Illum oportet crescere , me autem minui* : hoc est, illum oportet dare,
„ me autem accipere : illum glorificari , me autem confiteri . Intelligat ho-
„ mo gradum suum , confiteatur Deo, & audiat Apostolum dicentem homi-
„ ni superbienti & elato : *Quid enim habes , quod non accepisti ? Si autem ac-*
„ *cepisti , quid gloriaris , quasi non acceperis* ? Intelligat ergo homo , quia
„ accepit , qui volebat suum dicere , quod non est ejus ; & minuatur : bo-
„ num est enim illi , ut Deus in illo glorificetur . *Ipse in se minuatur , ut*
„ *in Deo augeatur* . . . . *Crescat ergo in nobis gloria Dei , & minuatur gloria*
„ *nostra , ut in Deo crescat & nostra* , Hoc est , quod ait Apolus : *Qui glo-*
„ *riatur , in Domino glorietur* . In te vis gloriari ? Crescere vis , sed malo
„ tuo malè crescis , *Qui enim malè crescit , justè minuitur* . Crescat ergo Deus,
„ qui semper perfectus est , crescat in te . Quantò enim magis intelligis Deum,
„ & quantò magis capis , videtur in te crescere Deus : in se autem non cre-
„ scit , sed semper perfectus est . Intelligebas heri modicùm , intelligis ho-
„ die ampliùs , intelliges cras multò ampliùs : lumen ipsum Dei crescit in
„ te ; ita velut Deus crescit , qui semper perfectus manet . Quemadmodum
„ si curarentur alicujus oculi ex pristinâ cæcitate , & inciperet videre pau-
„ lulum lucis , & alia die plus videret , & tertia die amplius videretur il-
„ li lux crescere : lux tamen perfecta est , sive ipse videat , sive non vi-
„ deat . Sic est & interior homo : proficit quidem in Deo , & Deus vide-
„ tur in illo crescere ; ipse tamen minuitur , ut à gloria sua decidat , & in
„ gloriam Dei surgat .

36. *Qui*

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum*. Per fidem Christus habitat in cordibus nostris. Vivit anima nostra, si Christum in se habet inhabitantem tamquam in templo suo. Quid est in Christum credere? Non solum verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere; sed in illo fiduciam omnem nostram collocare, ceu in unico salutis Mediatore, per merita sanguinis sui, & virtutem gratiæ suæ. Hæc fides germen est vitæ æternæ. Sed ne sibi blandiantur, qui Christum Jesum Deum esse credunt, quasi hoc illis ad salutem sufficiat. *Non enim*, inquit, *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est*. Cum ergo ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: meram & speculativam cognitionem, fidemque sterilem satis esse ad salutem non significat, sed fidem vivam, fidem charitate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obsignanda. Sicut ex pulsu vitam corporis cognoscimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus. *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in spe, postea in re, si in fide & charitate perseveraverit. *Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum*; hoc est, numquam ab eo discedet: *Non est enim in alio aliquo salus*. Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonstraret: *Sed ira Dei manet super eum*. In hac ira cum essent homines per originale peccatum, tanto gravius & perniciosius, quanto majora vel plura insuper addiderunt, necessarius erat Mediator, hoc est, reconciliator, qui hanc iram sacrificii singularis, cujus erant umbræ omnia sacrificia Legis, & Prophetarum, oblatione placaret. *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus: multo magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum*.

Matt. 12. S. Joannes Chrisost. Hom. 30. in Joannem. "S. August. Enchirid. "c. 33. Rom. 5. 10.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis

1. 2. 3. 4. UT *ergo cognovit Jesus* experientia, quod scientia infusa ex primo suæ conceptionis instanti prænoverat, & ab æterno sciebat ut Deus, *quia audierunt Pharisæi, quod Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Joannes* jam in vincula conjectus unquam fecerat & baptizaverat (*quamquam Jesus non baptizaret* per se, *sed Discipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut ministri baptismi ipsius, non Joannis, Christo, gravioribus rebus occupato, scilicet doctrina, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Pharisæorum invidiæ ad tempus cederet; *& abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatus regionem, ubi Pharisæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam post baptismum, ibique nuptiis interfuerat, & primum suorum miraculorum ediderat, nondum tradito Joanne: altera hac vice illuc profectus est Joanne jam in carcerem conjecto, ut compertum est ex istius loci collatione cum *Matthæi* 1. 4. 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Augustino, quem S. Augustin.

lib. de Consensu Evang. c. 18. P. Lamy. Harm. libr. 3. cap. 10.

quem sibi anteponi non ægre feret vir ille eruditus, qui duplicem Joannis carcerem absque fundamento commentus est. *Oportebat autem eum*, nempè Jesum, *transire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret: Samaria enim Judæam inter, & Galilæam media est.

5. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, sive Sichem, *juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo*, moriens, ut habetur Genes. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo*. Urbem porrò *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant, *Urbem ebriosorum*, quod malo schismate quasi inebriati, & mente moti essent. Unde Ephraimitæ sive Samaritani, ab Isaia *Ebriosi Ephraim* nuncupantur.

Isaiæ 28. 1.

6. *Erat autem ibi*, nempe in illo prædio, *fons Jacob*, sive puteus, quem à Jacob patriarcha effossum, vel quo usum cum familia sua Jacob fama ferebat. *Jesus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *sedebat sic supra fontem*, idest, juxta, non in sella, aut commodo loco, sed humi, more & habitu hominis lassi. *Hora erat quasi sexta*. Causam lassitudinis & sitis exponit Evangelista, quia multum itineris fecerat Jesus, & jam erat meridies.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 30. in Ioan.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jesus: Da mihi bibere*, ex hydria jam impleta (*Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent*) Petiit aquam à muliere, absentibus Discipulis, qui id officii illi præstitissent. Gratis asserit novus Auctor, Judæos non solitos ea, quibus indigerent, pretio comparare à Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, ex quo id eruit, Christo longe recentior est. Et quamvis id Hebraicæ Traditiones habuissent, excepta fuisset necessitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus Discipuli observare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?* Judæum esse noverat ex habitu, & sermone. Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Israelitis distinguebat, ut & Galilæos à Judæis; quanto magis Samaritanum à Judæo? Mulier porro mirata est, quod Judæus ab ea potum posceret: *Non enim*, inquit, *coutuntur Judæi Samaritanis*: idest, amice & familiariter. Quod Legisperitorum traditio sic interpretabatur, ut emere quidem necessaria liceret, ac civiliter conversari, ut cum Gentilibus; non autem cum illis manducare, aut bibere, veriti ne polluerentur. Odium ex Religione præsertim natum, Schisma fecerat in Judaismo; Gentiles ritus cum Mosaicis miscuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, ubi per proprios Sacerdotes, non Levitici generis, offerebant sacrificia; novam ædificationem Urbis, & Templi Hierosolymitani suis contra Judæos calumniis apud Regem Persarum retardaverunt. Hinc odium acerbissimum utriusque gentis: hinc gravissimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quod Christo Jesu tribuerunt: *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?*

Iudic. 12. 6. Matt. 26. 73. Act. 11. 3. S. Cyrill. lib. 2. in Ioan. P. 479.

1. Esdræ c. 4. Ioseph li. 11. Antiq. c. 4.

Ioan. 8. 48.

10. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei*, si nosses Messiam hominibus à Deo promissum, ac datum, *& quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere*, Filius scilicet Dei, Salvator mundi: *tu forsitan petisses ab eo prior, & dedisset tibi aquam vivam*, aquam perennem, & perpetuò scaturientem, aquam salientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spiritum sanctum in credentes effundendæ typus est. Joannis 7. 38. *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.*

Ioan. 3. 16.

Hæc

Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum . Confer cum Isaiæ 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris* .

11. 12. *Dicit ei mulier* , putans eum loqui de aqua elementari & communi : *Domine* , *neque in quo haurias habes* ; situlam qua haurias , non habes ; *& puteus altus est* , seu profundus : *Unde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi suppeditare posses aquam perenniter scaturientem ? An verò aliunde uberiores & salubriores aquas educere potes , aut scatebram sub terra latentem invenire ? *Numquid tu major es Patre nostro Jacob* , *qui dedit nobis hunc puteum* , posteris suis utendum reliquit , tamquam quo nullus sit his in locis melior ; *& ipse ex eo bibit* , *& filii ejus*, *& pecora ejus?*

13. 14. *Respondit Jesus* , *& dixit ei* : *Omnis qui bibit ex aqua hac* , *sitiet iterum* ; sitim enim non sedat , nisi ad breve tempus : *qui autem biberit ex aqua* illa viva , *quam ego dabo ei* , *non sitiet in æternum* ; nullis necessitatibus umquam subjacebit : *sed aqua quam ego dabo ei* , *fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* . Non extrinsecus illi quærenda erit , sed in illo erit per inhabitantem Spiritum sanctum : fiet , inquam , illi fons aquæ ad Deum usque & vitam æternam salientis . Emphasis est in voce *salientis* : aquæ enim ad altitudinem usque scaturiginis suæ saliunt . Principium autem gratiæ Deus est , qui est vita æterna : in vitam igitur æternam salit , ac homines , in quibus manet , ad Dei fruitionem perducit.

Non esurient neque sitient. Isaia 49. 10.

15. *Dicit ad eum mulier* : *Domine da mihi hanc aquam* , *ut non sitiam*, *neque veniam huc haurire* . Suspirabat illa nolens indigere , nolens laborare . Assidue venire ad illum fontem , onerari pondere quo indigentia suppleretur ; & finito quod hauserat , rursus redire cogebatur ; & quotidianus ei fuit iste labor ; quia indigentia illa reficiebatur , non extinguebatur . Delectata ergo tali munere , rogat , ut ei aquam vivam daret.

S. Augustin. Tract. 15. in Joann. n. 15.

16. 17. 18. *Dicit ei Jesus* : *Vade* , *voca virum tuum* , ut eo conscio tantum à me beneficium accipias , & cum illo communices ; *& veni huc* una cum illo : vir enim caput est mulieris , sine quo non decet illam beneficium à quopiam accipere . *Respondit mulier* , *& dixit* : *Non habeo virum*. Christum æquivocatione decipere voluit , ut beneficium confestim acciperet . *Dicit ei Jesus* , *Bene dixisti* , *quia non habes virum* : *quinque enim viros habuisti* , *& nunc quem habes* , cui adhæres , *non est vir tuus* legitimus : *hoc vere dixisti* . Sic eam Christus & ad vitæ impudicæ confessionem, atque pœnitentiam , sensim disponit ; & ad intelligendum quis & quantus esset , qui cum ea colloqui dignabatur . Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ , si non jam eum ut merum hominem , sed ut homine superiorem admiraretur , puta cui inaudito modo sua arcana paterent. Utiliter autem responsum ejus probat , quo dixit virum se non habere , tametsi à tam multis fuerat corrupta . Non enim qui ex voluptate fit coitus, sed qui secundum Legem est consensus , & quæ ex casto amore conjunctio existit , inculpatas nuptias efficiunt.

S. Cyrill. libr. 2. in Joann. p. 183.

19. 20. *Dicit ei mulier* : *Domine* , *video quia Propheta es tu* , qui res abditas cognoscis . Tum sermonem alio flectens , Dominum interrogat de quæstione cultum divinum spectante , ac Samaritanos inter , & Judæos controversa . *Patres nostri* , Abraham , & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt* : *& vos* Judæi *dicitis* , *quia Hierosolymis est locus*, seu Templum, *ubi adorare oportet* , ex Dei mandato , oblatis victimis , aliisque ritibus publicis , ita ut extra hunc locum sacrificia Deo non liceat offerre . Altare non procul à Sichimis struxerat Abraham paulò ante oblationem Isaaci,

Gen. 12. 7. Gen. 33. 20. Deuteron. 11. 26. 27. 28. Ioseph. lib. 11. Antiq. c. ult. & lib. 13. c. 17.

deinde Jacob ; & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones . Ibi Templum extruxerat Sanaballetes Alexandri Magni temporibus , & quamvis illud postea diruisset Hyrcanus , sacra tamen ibidem eodem more fieri non desierant . Deus vero jusserat lata Lege , ut in certo loco , quem erat designaturus , sibi sacrificia offerentur . Deuteron. 12. 13. & 14. *Cave , ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris : sed in eo quem elegerit Dominus , in una Tribuum tuarum offeres hostias , & facies quæcumque præcipio tibi* . Et vers. 26. *Quæ autem sanctificaveris , & voveris Domino , tolles , & venies ad locum quem elegerit Dominus : & offeres oblationes tuas , carnem & sanguinem , super Altare Domini Dei tui* .

21. *Dicit ei Jesus : Mulier , crede mihi , quia venit hora* , proximum tempus est , *quando neque in monte hoc , neque in Hierosolymis adorabitis Patrem* : His nimirum locis vastatis , & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum restricto , sed in omnem locum diffuso , cum in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda . Non ait *adorabimus* , sed *adorabitis Patrem* , ut se ex adorantium numero eximat , quatenus Verbum est , ac Deus; qua ratione cum Patre potiùs adoratur .

S. Cyrill. Lib. 2. in Ioann. c. 5.

22. *Vos adorabitis quod nescitis* , verum Deum unius tantum regionis Dominum , aut certo loco definitum existimantes ; neque ex Legis ejus præscripto , sed ritibus ab hominibus adinventis adorantes : *Nos Judæi adoramus quod scimus* : Deum scimus , quis sit , ubi , & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyse , & Prophetis . Nec mirum videri debet , quod majorem sui cognitionem Judæis , quam Samaritanis , aut aliis Gentibus dederit Deus , *Quia salus ex Judæis est* , Christus Salvator ex Judæis oriundus est , quibus præsertim à Deo promissus fuit : *De Sion exibit Lex , & verbum Domini de Jerusalem* . Se Judæis accenset Christus Jesus, imo & adoratoribus , secundum formam servi , in qua Patrem oravit , & adoravit .

Isa. 2. 3.

23. *Sed venit hora , & nunc est* ; jamjam tempus adest , *quando veri adoratores* , soli eo digni nomine , *adorabunt Patrem in spiritu , & veritate*, non externis tantum ritibus , typicisque sacrificiis ; sed sacrificio veteris Legis ceremonias implente , & adoratione præsertim , cultuque spirituali . Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum , non cultu superstitioso, seu mendacio & erroribus immixto , ut vos Samaritani adoratis ; non cultu typico , ut Judæi : sed cultu vero , ac spirituali . *Spiritus* ergo opponitur sacrificiis , & ceremoniis legalibus Judæorum , quas ad *Legem mandati carnalis pertinere* , cujus *reprobatio* facta est *propter ejus infirmitatem & inutilitatem* , & *umbras* esse *futurorum , corpus autem Christi* , S. Paulus docet . *Veritas* autem opponitur falsis dogmatibus , & erroribus Samaritanorum . *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum* : idest ; tales postulat , & amat adoratores .

Hebr. 7. 16. Coloss. 2. 17.

24. *Spiritus est Deus , & eos qui adorant eum , in spiritu & veritate oportet adorare* . Deus est Spiritus purissimus , ab omni concretione corporis , & materiæ segregatus ; ideoque ut ejus adoratio congrua sit objecto suo , oportet , ut à suis cultoribus spiritali cultu , mente pura , integra , incorrupta adoretur . Cultum typicum in Veteri Testamento Deus instituit , ut Christum in Tabernaculo , Templo , Altari , Sacrificiis , victimis , Sacerdotibus , ac ceremoniis , ut in typis cernerent ; iisque erudirentur *usque ad tempus correctionis* , idest , novæ Legis , & ad cultum spiritualem perducerentur . Sed nova Lege per Dominum nostrum Jesum Christum promulgari cœpta , cultus spiritualis & interior instaurabatur ab

Heb. 9. 10.

ipso,

ipso, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in spiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Justi vero qui tempore veteris Legis Deum in spiritu, & veritate jam colebant, & adorabant, sub Lege non erant positi, sed sub Gratia; & Novi Testamenti per Christum mediatorem, cujus fide justificabantur, hæredes.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio, quia Messias venit: (qui dicitur Christus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia*. Verba per parenthesim posita, non sunt mulieris, sed Evangelistæ, significationem nominis Messiæ explicantis. Messiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moysis recipiebant, in quibus Messiæ promissio, & prædictio legitur. Adventus ejus tempus instare, ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad salutem necessaria, & cultum Dei spectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum*. Ego sum Messias à Deo promissus, qui veni in mundum, ut revelem omnia ad Deum rite colendum necessaria. Judæis frequenter rogantibus, *Quousque animam nostram tollis? Dic nobis si tu es Christus*: non palam, ut huic mulieri, se Christum esse professus est; fidelior enim hæc erat illis, qui non discendi, sed arguendi gratia rogabant: nam si discere voluissent, verborum, scripturarumque & miraculorum sufficiens eis fuisset doctrina. Samaritana integra & simplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

Genes. 49. Deuter. 18.

S. Ioannes Chrys. Hom. 33. in Ioann.

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur*, sola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem suum: nec conjicere poterant, Samaritidem cœlestium rerum discendarum, de quibus dumtaxat loqui solebat Jesus, studiosam atque avidam esse. *Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magistrum, vetabat esse curiosos.

28. 29. 30. Reliquit ergo hydriam suam mulier, ut expeditiùs ac celeriùs curreret ad suos, nuntiatura, quod sibi felix faustumque contingerat: *& abiit in civitatem, & dixit illis hominibus* concivibus suis: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci*: omnis vitæ meæ seriem, quam scire humanitùs non potuit: *Numquid ipse est Christus?* Non affirmat Christum esse, quamvis crederet; quod ejus prudentiæ tribuunt SS. Patres. Noluit hujus se opinionis autorem ostendere, ut suo ipsi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tanta assertionem parvipendissent. Intelligebat proculdubio ipsos, modò Jesum audirent, eadem de eo, quæ & ipsa, sensuros. Quòd si quis obtusioris esset ingenii, ut cognoscere non posset, quis & quantus esset, vitam suam à Christo patefactam illis indicat, ut hac ratione ipsos alliciat ad illum adeundum: *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum*.

S. Chrys. ho. 33. S. Cyrl. lib. 2. in Io. p. 194. S. Aug. tr. 15. in Ioan.

31. 32. 33. 34. *Interea rogabant eum Discipuli, dicentes: Rabbi, manduca*, ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant: *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*; cibum alterius generis, quo spiritualis esuries, seu animi desiderium mei de conversione & salute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo desiderium expletur, ut Psalm. 19. *Testimonia tua desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum*.

Dicebant ergo Discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Num aliquis nobis absentibus & insciis illi cibum ministravit? *Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me*, Patris mei, *ut*

 per-

perficiam opus ejus, mihi commissum, scilicet hominum salutem, tum prædicatione, cui jam insisto; tum passione, qua consummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonnè vos dicitis* vulgari proverbio *quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit?* quadrimestre spatium ante messem superest? *Ecce dico vobis: Levate oculos vestros*, non corporis tantùm, sed animi; non ad corporeas dumtaxat segetes, sed ad spirituales; ad urbem proximam Samaritanorum, ad urbes & vicos non Judæorum tantùm, sed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem* spiritualem: Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati sunt homines ad Evangelium meum suscipiendum. Nunc ergo in eorum conversione & instructione laborandum est, sicut demeti solent segetes, cùm flavescunt: *Et qui metit, mercedem accipit* à domino messis. Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ insistite; post messem enim mercedem accipietis: & vobis, illisque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *Et congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.* Satores sunt Patriarchæ, Prophetæ, Joannes Baptista, qui semina Evangelii jecerunt; Christus ipse, qui seminavit bonum semen in agro suo, & per subministrationem Spiritus dat incrementum: Messores Apostoli, & apostolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna satores & messores spiritualis segetis: *In hoc enim est verbum verum*, verissimum est vulgatum illud Proverbium: *Quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod non laborastis*, in agro scilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiistis*. Subactum est arvum à Prophetis, qui non tantùm in Judæa, sed & per dispersiones varias apud Gentes, voce ac scriptis, hominis ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod semen est Evangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introiistis, ab illis inchoata perfecturi.

39. 40. 41. 42. *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Crediderunt ob sermonem mulieris testantis, facta sua sibi ab Jesu fuisse indicata. Nosse enim arcana, divinum aliquid esse rectè judicabant, illumque verum Deum esse, qui illa cognoscens, afferebat, se Christum esse à Deo promissum. Id enim civibus suis reticuisse Samaritidem non est verisimile. *Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret*, sive ut apud se diverteret: *& mansit ibi*, id est, in eorum civitate, *duos dies*, quibus illos docuit. *Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus*, scilicet ipsius Jesu: *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam*; non solùm, nec præcipuè propter sermonem tuum *credimus* hunc esse Messiam: *Ipsi enim audivimus* ex ore ejus, *& scimus*, firmiter nobis persuasum est, *quia hic est verè Salvator mundi*, non Israelis tantùm, sed omnium gentium. His verbis confitentur, omnes homines sub peccato positos esse, adeòque Redemptore & Mediatore indigere, ut posteà scripsit Apostolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius.* Cùm enim dicerent, Salvatorem esse mundi, intellexerunt, perditi; & veræ salutis, non brevi, sed perpetuò duraturæ auctorem. In hoc porrò magis admirabiles, quòd sine miraculis crediderint. Quæ verò & quanta locutus sit Christus Samaritanis, Evangelista non commemorat, fructus sermonum ejus in illa civitate demonstrat.

S. Io. Chrys. ho.34. in Io. Rom. 3.

43. 44. 45. *Post duos autem dies exiit inde*, nempè ex regione Samaritano-

Origen. in hunc loc.

norum, *& abiit in Galilæam*, quò iter susceperat relicta Judæa, ut initio Capitis dictum est. *Ipse enim Jesus testimonium perhibuit*, sive antè, sive post, *quia Propheta in sua patria honorem non habet*. Confer cum Matth. 13. 57. Marc. 6. 4. & Luc. 4. 24. Patriam suam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat; vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium: *Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi*, summo cum gaudio, *cùm omnia vidissent* admirabilia opera, quæ fecerat Jerosolymis in die festo Paschatis proximè præterito: *& ipsi enim venerant ad diem festum*, Legi & consuetudini morem gerentes. S. Cyrill. Alex. Ioan. 2. 23. & c. 3. 2.

46. 47. *Venit ergo iterum Jesus in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus*, seu Minister Regis, nempè Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris causa Regem appellabant: *cujus* Reguli seu Regii Ministri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus advenisset à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus; incipiebat enim mori*, id est, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis*, me Christum esse; cùm tamen Samaritani sine miraculis crediderint: *Dicit ad eum Regulus: Domine, descende priùs quàm moriatur filius meus*. Mortuum enim ab eo suscitari posse nondum credebat, imò ne quidem ab absente curari. *Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit*: Bono animo esto, filius tuus jam rectè valet. *Credidit homo sermoni quem dixit Jesus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo descendente*, seu redeunte domum, *servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt, dicentes, Quia filius ejus viveret*, optimèque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit: & dixerunt ei: Quia heri hora septima* (quæ prima post meridiem apud nos respondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit; & credidit ipse*, ex ejus scientia & potentia Christum Deum esse agnoscens, *& domus ejus tota.*

54. *Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cùm venisset à Judæa in Galilæam* .... Hoc secundum miraculum edidit Jesus, cùm in Galilæam secundò venisset.

Sensus Moralis.

1. 3. **U***T ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi, quòd Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Joannes, reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam*. Prudentiæ & charitatis est, invidiæ & peccati occasionem non modò infirmis, sed improbis etiam subtrahere, quantùm fieri potest. Cedendum aliquando, alias resistendum hostibus veritatis: resistendum, cùm veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cùm prædicatores & defensores veritatis persequuntur: fugiendum, inquam, ut tutiùs veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Ecclesiæ utilitas, Animarum salus, fides in ministerio, regulæ sint fugæ, vel resistentiæ. Abiit Jesus in Galilæam relicta Judæa, ut Pharisæorum invidiam, & insidias ad tempus declinaret. Poterat ille quidem & præsens ab his non teneri, si nollet; non occidi, si nollet: sed quia in omni re, quam gessit ut homo, hominibus in se credituris præbebat exemplum; (quia unusquisque servus Dei non peccat, si secesserit in alium locum, videus furorem S. Aug. tr. 15. in Ioan. n. 2.

rorem fortè perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam; videretur autem ſibi ſervus Dei peccare, ſi faceret, niſi in faciendo Dominus præceſſiſſet:) *Fecit hoc ille Magiſter bonus, ut doceret, non quòd timeret.*

6. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ ſuæ ſalute; fatigatur, ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere, ut nos quærat errantes & perditos: *Tibi fatigatus eſt ab itinere Jeſus.* Adoremus fortem & infirmum Jeſum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt*, & ſine labore facta ſunt. Infirmum, quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*. Fortitudo *Chriſti te creavit, infirmitas Chriſti te recreavit. Fortitudo Chriſti fecit, ut quod non erat, eſſet: infirmitas Chriſti fecit, ut quod erat, non periret. Condidit nos fortitudine ſua, quæſivit nos infirmitate ſua.* Fatigatus eſt ex itinere Jeſus. Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Ideò fatigatus ab itinere, quid eſt aliud, quàm fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati veſtigia ſequamur: vitæ iſtius mortalis, ſtatuſque noſtri labores & laſſitudines pro ejus amore & gloria perferamus. Non ſit otioſa quies noſtra, non voluptati ſerviens, ſed indulgens neceſſitati; ad Dei gloriam, & ad finem ſalutis noſtræ referatur, ut curato corpore, viribuſque refectis, Deo ſerviamus alacriùs, & in ejus opere, noſtrique ſtatus officiis ferventiùs laboremus. Hæc enim vita laboris eſt, non quietis.

S. Auguſt. in Ioan. tr. 15. n. 6. & 7.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi verò adfuit, eam ſtatim doctrinæ ſuæ retibus expanſis, ab æterno implicare ſibi propoſuit cœleſtis animarum venator. Mulier illa typus erat Eccleſiæ, non juſtificatæ, ſed juſtificandæ. Ventura enim erat Eccleſia de Gentibus, alienigena à genere Judæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoſcamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Jeſus: Mulier, da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipſius mulieris ſitiebat.

S. Aug. tr. 15. in Io. n. 10.

10. *Reſpondit Jeſus, & dixit: Si ſcires donum Dei, & qui eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* Donum Dei eſt Spiritus Sanctus. Hujus doni ſe ipſum largitorem inſinuat, Cui enim convenit ea largiri, quæ Dei ſunt? Nonnè ei qui ſecundùm naturam Deus eſt? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod ſolum humana natura, quamvis perinde ac montani ſtipites prorsùs arefacta, & omnis fructus expers diaboli fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis bonorum generibus redimitur; & ad virtutis ſtudium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit, Hinc Deus per Prophetam ait: *Glorificavit me beſtia agri, dracones & ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

S. Cyrill Alex. lib. 2. in Io. p. 880.

Si ſcires donum Dei. Donum Dei gratia eſt: non datur ex meritis, quia ex ipſa eſt omne meritum. Si gratia Dei ex meritis eſſet, jam gratia non eſſet. *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Gratiam nequidem deſiderare, aut petere poſſumus; imò nec ejus neceſſitatem, & indigentiam noſtram cognoſcere, ſine gratia tenebras noſtras illuminante, „ ſine Spiritu Dei infirmitatem noſtram adjuvante. Non enim ſufficientes ſu„ mus cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis; ſed omnis ſufficientia noſtra „ ex Deo eſt, Et quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed Spiritus adju-

Rom. 11. 35.

vat

vat infirmitatem nostram, Christum Jesum, & gratiæ ipsius necessitatem cognoscere, primus est ad conversionem gradus. *Mulier, si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere; forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.*

11. 12. 13. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est . . . . Numquid tu major es Patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus? Respondit ei Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Et verum est secundum hanc aquam, & verum est secundùm quod significabat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas sæculi est in profunditate tenebrosa: hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum: *Cupiditatem quippè proni summittunt, ut ad voluptatem hauriam de profundo perveniant; & fruuntur voluptate, præcedente & præmissa cupiditate. Nam qui non præmiserit cupiditatem, pervenire non potest ad voluptatem.* Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cum pervenerit quisque ad voluptatem sæculi hujus, cibus est, potus est, lavacrum est, spectaculum est, concubitus est; numquid non iterum sitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, sitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum . . . . . Satiabimur* (inquit Rex Propheta) *in bonis domus tuæ.* De qua ergo aqua daturus est, nisi de illa, de qua dictum est, *Apud te est fons vitæ?* Nam quomodo sitient, qui *inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* S.Aug. tr. 15. in Joan. n.16. Psal. 64. 5. Psal. 35. 10.

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Sicut enim si quis fontem in se ipso intùs haberet, non sitiret umquam; ita qui hanc aquam habuerit, Spiritum Sanctum scilicet in anima sua inhabitantem, fontem omnium bonorum cœlestium, nullam sitim bonorum terrenorum patietur, charitate cor ejus implente. Id quidem perfectè non fit in hac mortali vita, in qua perpetua penè pugna est cupiditatem inter & charitatem. Sed charitas Sanctos penitùs implebit in æterna vita, omni cupiditate omninò exclusa & absumpta, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem: *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Omne scilicet datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum; & humili gratiarum actione electorum in quos descendit, ad originem suam jugiter ascendit, illosque tandem Deo perfectè conjungit, & ad vitam æternam evehit. Jacob. 1. 17.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Ad laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recusabat. Nondum audiebat dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Initium gratiæ, desiderium gratiæ est. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum Sanctum tuum, gratiam tuam, ut non sitiamus, nisi Te fontem aquæ vivæ. Fac, ut gratia tua sit in nobis perennis instar fontis, non raptim transiens, ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æstate prosperitatis deficiat. *Æstus probat fontem vel torrentem*: tentatio, an gratia sit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æstu siccetur. Cupiditas & iniquitas laborem semper adjunctum habet, comitem semper difficultatem, qua infelix anima fatigatur in cænosa voluptatis via: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Joan. 41. 5. S. August. Sap. 5. 7.

Pu-

Puteus altus est. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia vero & charitas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, cum facit plus delectare, quod Deus præcipit, quam delectat, quod impedit: *Etenim Dominus dabit benignitatem*, sive (ut S. Augustinus legit) *suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum*. Quæ verba sic explicat S. Augustinus: *Cum ergo cœperis odisse peccata, & confiteri Deo, cum te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi prosunt, ingemisce ad Deum: & confiteas illi peccata tua, mereberis ab illo delectationem, & suavitatem justitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare justitia, quem primo delectabat iniquitas: ut qui primo gaudebas in ebrietate, gaudeas in sobrietate; & qui primo gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non habenti, quod habebas: & quem delectabat rapere, delectet donare; quem delectabat spectare, delectet orare; quem delectabant cantica nugatoria & adulterina, delectet hymnum dicere Deo; currere ad Ecclesiam, qui primo currebas ad theatrum. Unde nata est ista suavitas, nisi quia Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum?*

Ps. 85. 11. S. August. in hunc. Psalm. n. 15.

16. 17. *Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti . . . Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir; hoc vere dixisti*. Altera gratiæ operatio in homine, est agnitio, horror, & confessio peccati: *Non habeo virum . . . Domine, ut video, Propheta es tu*. Quinque viros priores animæ, quinque sensus corporis mystice S. Augustinus exponit. Quando enim quisque nascitur, antequam possit uti mente atque ratione, non regitur nisi sensibus carnis. Anima in puero parvulo quod auditur, quod videtur, quod olet, quod sapit, quod tactu sentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit hos quinque sensus: Hos enim quinque sensus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundum hos quinque sensus tamquam quinque viros, prius vivit anima, quia istis regitur. Quare autem viri dicti sunt? Quia legitimi. A Deo quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma est adhuc quæ istis quinque sensibus regitur, & sub istis quinque viris agit: at ubi venerit ad annos exercendæ rationis, si eam susceperit optima disciplina & doctrina sapientiæ; quinque illis viris ad regendum non succedit, nisi vir verus, legitimus & illis melior, & qui melius regat, & qui ad æternitatem excolat, ad æternitatem instruat. Nam isti quinque sensus non ad æternitatem nos regunt, sed ad ista temporalia vel appetenda, vel fugienda. Ubi vero intellectus sapientia imbutus regere cœperit animam, scit jam non solum fugere foveam, & ambulare in æquali, quod oculi ostendunt animæ infirmæ; nec tantum canoras voces suaviter audire, dissonasque repellere; vel blandis odoribus delectari, putoresque respuere; aut dulcedine capi, & amaritudine offendi; aut lenibus mulceri, & asperis lædi. Ista enim omnia infirmæ animæ sunt necessaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra discreturus est, sed justa & injusta, bona & mala, utilia & inutilia; castitatem & impudicitiam, hanc ut amet, istam ut vitet; charitatem & odium, in hac ut sit, in illo ut non sit. Hic vir quinque illis viris in illa muliere non successerat. Ubi enim non succedit ille, error dominatur. Nam cum cœperit anima capax esse rationis, aut à sapiente mente regitur, aut ab errore: sed error non regit, sed perdit. Post istos ergo quinque sensus mulier adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iste non erat legitimus vir, sed adulter; ideo ei Dominus ait; Bene dixisti, *Quia non habeo virum*: *Quin-*

S. August. tract. 15. in Joan. n. 21. 22. 23. Vide & lib. q. 83. q. 64.

Quinque enim viros habuisti : quinque te sensus carnis primò rexerunt : veniti ad ætatem utendæ rationis , nec ad sapientiam pervenisti ; sed in errorem incidisti . Ergo post illos quinque viros , *iste quem habes* , *non est tuus vir* . Et quid erat , si vir non erat , nisi adulter ? *Voca* itaque non adulterum , sed *virum tuum* : ut intellectu me capias , non errore de me aliquid falsum sentias . Adhuc enim errabat mulier , quæ aquam illam cogitabat : cum jam Dominus de Spiritu Sancto loqueretur . Quare errabat, nisi quia adulterum , non virum habebat ? Tolle ergo hinc istum adulterum qui te corrumpit , & *Vade* , *voca virum tuum* . Voca , & veni , ut intelligas me : *Dicit ei mulier* , *Domine video* , *quia Propheta es tu* . Cœpit venire vir , nondum plenè venit . Prophetam Dominum putabat . Erat quidem & Propheta , nam de se ipso ait : *Non est Propheta sine honore* , *nisi in patria sua* . Item de illo dictum est ad Moysen : *Prophetam eis suscitabo de fratribus eorum similem tui* : Similem scilicet ad formam carnis , non ad eminentiam majestatis . Proinde jam non multum erat mulier ista : *Video* , inquit , *quia Propheta es tu* . Incipit vocare virum , adulterum excludere . Luc. 4. 24. Deuteron. 18. 18.

23. *Venit hora* , *& nunc est* , *quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate* . Samaritanos & Judæos à veris excipit adoratoribus : & quamvis meliores Judæos , venturis tamen longe deteriores, quanto figura veritate inferior est , indicavit : Ecclesiam autem significat , quoniam verus & debitus Deo cultus in ipsa est . Qui igitur sunt veri adoratores ? Qui nullo loco divinum cultum circumscribunt , qui Deum in spiritu colunt , sicut & Paulus : *Cui servio* , inquit , *in spiritu meo* , *in Evangelio Filii ejus* . . . *Obsecro vos* , *fratres* , *per misericordiam Dei* , *ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem* , *sanctam* , *Deo placentem* , *rationabile obsequium vestrum* . Per spiritum autem , incorporeum significat : Opus est enim incorporei cultum etiam talem esse , & per incorporeum quod est in nobis, hoc est , per animam & animæ munditiam offerri : *Spiritus est Deus* , *& eos qui adorant* , *in spiritu & veritate adorare oportet* . Nam cum & Judæi & Samaritani , neglecta anima , munditiæ corporis plurimum studerent, ideò non ablutione & ornatu corporis , sed mente dicit adorandum . Quamobrem non pecora , non vitulos , sed te totum Deo offeras sacrificium ; sic viventem hostiam exhibebis . In veritate enim adorare oportet : nam quæ superiori tempore figura erant, holocausta , sacrificia , incensum ; non sunt amplius , sed omnia veritas . Non enim caro , sed malæ circumcidendæ sunt cogitationes , & nos ipsos crucifigere , & irrationales auferre cupiditates oportet atque mactare . . . S. Ioann. Chrysost. hom. 33. Rom. 1. Rom. 12.

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate . Non jam in monte , non Jerosolymis , sed in Ecclesia Catholica , in qua una , non in ulla alia congregatione vel secta , veri sunt adoratores : in qua una est verum sacrificium tam externum & visibile , oblatio munda , victima salutaris , quæ in omni loco , toto orbe , ubicumque Christiana Catholica Religio diffusa est , vero Deo offertur ; tum internum , cujus visibile sacrificium signum est ; scilicet sacrificium contriti cordis & casti corporis, *in spiritu* charitatis , qui filiorum & verorum Christianorum spiritus est ; *in veritate* & puritate fidei , nullis erroribus admixtæ , qui Catholicorum est character . Ergo *intus age totum* . Et si forte quæris aliquem locum altum , aliquem locum sanctum , intus exhibe te Templum Deo : *Templum enim Dei sanctum est* , *quod estis vos* . . . *In Templo vis orare ? in te ora Sed priùs esto templum Dei* , *quia ille in Templo suo audiet orantem* . 1. Cor. 3. 17. S. Aug. tr. 15. in Joan. n. 15.

25. 26. *Dicit ei mulier : Scio , quia Meſſias venit : Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia . Dicit ei Jeſus : Ego ſum qui loquor tecum .* Ita ſe Chriſtus ſimplicibus manifeſtat . Samaritidem intus in animo docet , eamque ad ſui cognitionem ſenſim adducit , ei Myſteria revelans , quæ ſapientibus & prudentibus abſcondit . Illi annuntiat omnia . Quid enim illi ſciendum ſupereſt , qui Deum verum , & Chriſtum Jeſum novit ? *Hæc eſt vita æterna , ut cognoſcant te ſolum Deum verum , & quem miſiſti Jeſum Chriſtum .* Gratias illi perpetuas agamus , qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad ſalutem neceſſaria . Illum audiamus in Scripturis Sacris nobis loquentem , qui Samaritanæ mulieri loqui , & illam altiſſima Religionis Myſteria docere dignatus eſt . Evangelium non ſolum audiamus & legamus , ſed in tabulis cordis carnalibus inſcriptum geramus ; ejus ſententias , hiſtoriam , præcepta , verba , miracula , exempla Chriſti Jeſu Domini noſtri frequenter animo repetamus , ut mundetur ac ſanctificetur . *Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt , illuc diabolus ingredi non audet : quanto minus animam ei aſſidua lectione familiarem neque dæmon , neque peccatum attinget ? Sanctifica igitur animum , ſanctifica corpus : hoc continget , ſi Evangelium ſemper & in animo habueris , & in lingua . Quod ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinet , perſpicuum eſt ſpiritali lectione eam ſanctificari, & gratia Spiritus Sancti offatim perfundi . Divini cantus ſunt Scripturæ ; hinc nobis & animæ noſtræ affectibus remedium petamus , cujus utilitatem ſi intueremur , incredibili ei attentione vacaremus .*

Joan. 17. 3.

S. Jo. Chryſ. ho. 33. in Jo.

27. *Et continuo venerunt Diſcipuli ejus : & mirabantur , quia cum muliere loquebatur , &c.* Mirabantur Chriſti facilitatem , & incredibilem humilitatem , quod pauperem & Samaritanam mulierem tam benigne alloqui non dedignaretur . Mirabantur , quia quærebat perditam , qui venerat quærere quod perierat . Bonum mirabantur , non malum ſuſpicabantur . Deus qui maſculum & fœminam condidit , utrique ſexui fidei & gratiæ ſuæ dona gratis diſtribuit : *In Chriſto Jeſu non eſt maſculus , neque fœmina .* Hoc ſibi exemplum proponant Eccleſiæ Paſtores & Doctores , nec prodeſſe renuant mulieribus . Non enim voluntatem ſuam , ſed prædicationis utilitatem ſequi oportet . Major plerumque in fœminis docilitas , quam in viris; pietas major , uberiora Dei dona , qui infirma mundi eligit , ut nemo in conſpectu ejus glorietur . Verumtamen à diaboli caveant inſidiis Evangelici Miniſtri ; cum mulieribus converſentur in omni caſtitate , nimiam familiaritatem vitent ; nec frequentia ſint , nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia , nec profana ſint , ſed de rebus dumtaxat ad ſalutem ſpectantibus ; nec clandeſtina ; & neque nobilibus magis ac divitibus , vel ingenio aut forma præſtantioribus , quam pauperibus , ignobilibus , ſimplicibus , ſpiritalem ſacri miniſterii curam impendant : *Et mirabantur , quia cum muliere loquebatur .*

S. Aug. tr. 15. in Jo. n. 29.

28. 29. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier , & abiit in civitatem , & dicit illis hominibus : Venite , & videte hominem , qui dixit mihi omnia quæcumque feci : Numquid ipſe eſt Chriſtus ?* Victrix corporeæ curæ , (inquit
» S. Cyrillus) & quæ ſtultis voluptatibus ſæpe ſuccubuerat , carnis uſum ne-
» ceſſarium defraudat , cibumque & potum aſpernata , in alium ſtatum per
» fidem reformatur . Statim vero charitatem virtutum optimam amplexa , quod
» ſibi oblatum eſt bonum , citato in urbem curſu , ſtudioſe ac ferventer an-
» nuntiat . Inclamabat enim ei intus ad aurem cordis Chriſtus Jeſus : *Gra-*
» *tis accepiſtis , gratis date* . Hinc diſcamus non eſſe nobis imitandum igna-
» vum illum ſervum , qui talentum humi defodit ; ſed illud exercere cone-
mur,

S. Cyrill. lib. 2. in Jo. p. 193. 194.

mur, & alios ad Christi cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregie præstat, quæ bonum sibi oblatum aliis communicat; quam hacteuùs hauserat aquam, non jam è scaturigine hauriens, neque terrestem hydriam domum denuo reportans, sed divina potius ac cœlesti gratia, sapientissimaque Salvatoris doctrina mentem plenam gerens. " " " " " "

Reliquit hydriam suam mulier. Audito, *Ego sum qui loquor tecum*, & recepto in cor Christo Domino, quid faceret, nisi jam hydriam dimitteret, & evangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annunciare veritatem. Discant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum*. " " " " " S. August. tract. 15. in Joan. n. 30.

Considera mulieris studium, sapientiam considera. Venerat hauriendæ aquæ gratia; & cum verum fontem invenisset, contempsit alterum, ut nos exemplo, licet parvo, admoneret, spiritualium gratia sæcularia omnia esse nobis contemnenda; neque eorum, nisi ad necessitatem, ullam rationem habendam; quod & Apostoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Jesu vocati, retia reliquerunt; hæc sponte sua reliquit hydriam; & Dei gratia præveniente, Apostolico munere fungitur: neque unum aut alterum, ut Andreas & Philippus; sed universam advocat civitatem, & populum ad Christum adducit. " " " " " " " " " " " S. Io. Chrys. ho. 33. in Ioan.

Reliquit hydriam suam mulier. Non fert hydriam, sed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, sed plena revertitur sanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vasculum non ferat, Christi plenitudinem reportat: in nullo civitati suæ inferens detrimentum. Etenim si aquam civibus non intulit, tamen fontem salutis invexit*. Qui vere conversus ad Christum est, rerum terrenarum obliviscitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refrænat, renuntiat voluptatibus; non solum pro cœlestibus donis acceptis gratias agit, sed gloriæ Dei & salutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad ejusque notitiam & amorem omnes invitare & adducere opportunitate data: *Venite, & videte: Numquid ipse est Christus?* Antiquus Pater in serm. de eleemosyna & Muliere Samar. olim edito sub S. Ambros. nomine.

34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus*. Opus Dei, animarum salus, Pastoris cibus ac deliciæ sint. Pastorali munere ac ministerio nihil in orbe majus aut excellentius: in eo tamen non diligenda celsitudo & excellentia, sed Dei voluntas: sacris insistendum functionibus, non quia nobis, sed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia nostrum, sed quia Dei est: ab ipso, & propter ipsum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis est; Spiritus Sanctus loquitur per os Prædicatoris, fidemque & charitatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apostolico ac Pastorali munere laborandum est, ne cum opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus suum in nobis perficiat diabolus per superbiam. Apis imitanda, quæ supervolitat melli suo, ne hærens nectatur & suffocetur. *In mellis copia non frustra pennas habet apicula; necsit enim hærentem*. Opus ergo Dei perficientes in Spiritu Christi Jesu, cum illo dicamus: *Ego non quæro gloriam meam*. Et, *Non nobis Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam*.

Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, &c. Christus Jesus seipsum futuris orbis Magistris, Pastoribus, Prædicatoribus, Doctoribus exemplum statuit acerrimi & præclarissimi ad docendam scientiam salutis, & ad Animarum conversionem studii, cui necessaria corporis etiam S. Cyrill. Alex. lib. 2. in Io. p. 197.

postponantur. Nam cùm suavissimum sibi eum cibum esse dicit, nimirum facere voluntatem ejus, à quo missus est, & perficere opus ejus; Apostolici ministerii munus describit. Docendi enim curæ intentos esse illos dumtaxat oportet, & à carnis deliciis in tantum recedere, ut vix necessarium obsequium admittant, quod ad vitam conservandam exhibetur.

35. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem*. Quot Nationes quas Deus vocat ad fidem! Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi! Quàm ampla messis Evangelicis operariis destinata! Levate igitur oculos vostros, rogate Dominum ut mittat operarios in messem suam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt. Ite in agrum Domini, & in messe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati estis, & zelo salutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promissio, Animarum salus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam seminatores, quàm messores coronantis, & sui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit*.

38. *Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis*. Qui laboraverunt? Ipse Abraham, Isaac &
S. August. tr.15. in Io. n.32. „ Jacob. Legite labores eorum: in omnibus laboribus eorum Prophetia Christi; & ideò seminatores. Moyses & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigore, quando seminabant? Ergo jam in Judæa messis parata erat. Meritò ibi tamquam matura seges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum suarum afferebant, & ad pedes Apostolorum ponentes, expeditis humeris à sarcinis sæcularibus, Christum Dominum sequebantur. Verè matura messis. Quid inde factum est? De ipsa messe ejecta sunt pauca grana, & seminaverunt orbem terrarum, & surgit alia
Psal. 125. „ messis, quæ in fine sæculi metenda est. De ista messe dicitur: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent*. Ad istam messem non Apostoli, sed
Matth.13.39. „ Angeli mittentur: *Messores*, inquit, *Angeli sunt*. Ista ergo messis crescit inter zizania, & expectat purgari in fine. Illa verò messis jam matura erat, quò prius missi sunt Discipuli, ubi Prophetæ laboraverunt.

Ne extollantur operarii Evangelici, cùm uberem colligunt messem; is enim sæpè fructus est precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum est, quo adjuvante verbum seminatur, crescit, maturescit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus, &c.* Utiles sunt ad salutem calamitates, siquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ sunt in-*
Psal.15.4. *firmitates eorum, posteà acceleraverunt .... Cum occideret eos, quærebant*
Psal.77.34. *eum, & revertebantur, & diluculò veniebant ad eum. Et rememorati sunt, quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est*. Ad Christum Jesum accedamus, illique supplicemus humiliter, non solùm ut sanet ægritudines corporis nostri, sed in primis ut infirmitates animæ nostræ incipientis mori, & in summo salutis periculo constitutæ, sanare
S.Cyril. Ale. dignetur. Miraculum gratiæ suæ ut operetur, credamus illum esse Salvatorem mundi, posse justificare impium, morbos animarum solo verbo posse curare, quin etiam mortuam animam suscitare. Ne imperfecta sit fides nostra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Christi temporibus & locis circumscriptam putabat:

ne

ne cum ipso audiamus : *Nisi signa & prodigia videritis , non creditis* .

50. *Dicit ei Jesus : Vade , filius tuus vivit . Credidit homo sermoni quem* Pf.102.2.3.4.
dixit ei Jesus , & ibat . Christi sermoni credidit , ipso Salvatore fidem in corde ejus inchoante, & postea perficiente, cum servi nuntiaverunt puerum in pristinam valetudinem subitò restitutum ; cessante febre ipsa hora, qua dixit ei Jesus : *Filius tuus vivit* : Miraculum duplex operatus est Jesus , unum in corde patris , in quo sanavit incredulitatem ; alterum in filii corpore , à quo dispulit febrem . Sana , Domine , incredulitatem nostram , adauge & corrobora in nobis fidem : verbo tuo febrem abige , cupiditatum nostrarum æstum extingue ; fac ut sermonibus tuis credens , in via mandatorum tuorum simplici obedientia ambulem ad domum cœlestem & æternam . Dic Ecclesiæ pro me , similibusque mihi peccatoribus coram divina tua Majestate gementi : *Filius tuus vivit* .

53. *Et credidit ipse , & domus ejus tota* . Cùm ad Deum per ejus gratiam conversi estis , cùm insigne aliquod beneficium ab illo accepistis ; non solùm gratias illi privatim referre debetis , dicentes : *Benedic anima mea Domino , & noli oblivisci omnes retributiones ejus : Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis , qui sanat omnes infirmitates tuas : qui redimit de interitu vitam tuam* : verùm etiam operam dare oportet , ut filii vestri ac domestici credant , fidemque sanctis operibus testentur , ut Christus in familia vestra regnet : *Credidit ipse , & domus ejus tota* .

CAPUT V.

Sensus Litteralis

1. Post *hæc erat Festus dies Judæorum* , Pascha secundum ministerii Christi , secundùm S. Irenæum ; vel Pentecoste , secundùm SS. Chrysost. & Cyrillum Alexandr. *Et Ascendit Jesus Jerosolymam* , secundùm præceptum Legis , ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet . S.Iren. lib.2. c.39. S.Chryf. hom. 36. in Ioan. S.Cyrill. lib. 2. p. 306.

2. 3. *Est autem Jerosolymis probatica piscina , quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida , quinque porticus habens* . In manuscriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur , ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα . Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetustissimus & emendatissimus. Alii verè Codices hæc verba, ἐπὶ τῇ , omittunt . Secundùm priorem lectionem vertendum esset : *Est autem Jerosolymis ad portam ovium* , qua scilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem ; vel , qua oves ad pascua educebantur , piscina , &c. Secundùm alteram lectionem , quæ est Vulgatæ nostræ , quam etiam videntur secuti SS. Chrysostomus , Cyrillus , Hieronymus , Theophylactus , & quæ Mss. codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum est in hunc modum : *Est autem Jerosolymis probatica piscina* , id est , piscina ovium , sic vocata ab ipsa *porta Gregis* , de qua 2. *Esdræ* 3. 1. Oves Grecè πρόβατα dicuntur , hinc piscina ad portam ovium sita , dicta est probatica. Piscina Ioan.9.7.
hæc seu stagnantium aquarum congeries , alibi dicitur *natatoria* , quòd aquas abluendis immundis contineret . *Bethsaidam* appellatam , id est, *piscationis domum* , versio nostra Vulgata docet ; *Besesdam* , *Bethesedam* Græcus Textus. *Bethesda domum misericordiæ seu gratiæ* significat , conveniens nomen ob beneficia sanitatis , quæ Dei misericordia & benignitate ægri in illa pisci-

na

na consequebantur. *Bethseda*, significat & *domum effusionis*, aptum etiam piscinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat hæc piscina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum expectantes: *in his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, seu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali destituta erat, & inutilis ad usum facta; *expectantium aquæ motum*, sive impressionem salutiferam aquæ factam ab Angelo.

4. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam*, tempore à Deo præstituto, hominibus improviso; *& movebatur aqua*, quod signum erat descensus Angeli, & divinæ virtutis ad sanitatem impartiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ. *Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate*, cui nec ars, nec natura subvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piscinæ medicatio: primò quia stato tempore fiebat; 2. quia omnia morborum genera sanabantur; 3. quia non sanabatur, nisi qui prior mergebatur in piscinam post Angeli descensum & aquæ motum. Quamvis porrò Veteris Testamenti Historia non meminerit hujus piscinæ, & celebris miraculi in ea fieri soliti, neque etiam Josephus; silentium illud præscribere non potest Historiæ hujus Evangelicæ veritati. Omnia enim quæ Jerosolymis erant admiratione digna, in veteris Instrumenti libris scripta non sunt; nec à Josepho memorantur omnia miracula, præsertim quæ ad tempus dispensationis Christi pertinent. Verisimile porrò est, hanc vim aquis piscinæ probaticæ, seu piscinæ Siloe, divinitùs datam paulò ante adventum Christi, ut typus esset aquarum Baptismi, quo sanantur Animæ à morbis peccatorum.

5. 6. 7. 8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piscinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate sua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detentus. *Hunc cum vidisset Jesus* jacentem, nec movere se valentem, utpote paralyticum; *& cognovisset quia jam multum tempus haberet*, quod tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret; *dicit ei: Vis sanus fieri?* Quæ interrogatio eo spectabat, ut in eo impotentiæ ac miseriæ suæ sensum, ac desiderium sanitatis vehementius excitaret. Emphasim quamdam habet hæc interrogatio, utrum velit re optata frui; seque eam præbere posse, jamque ad id præstandum paratum esse significat, solamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præstolari. *Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*: Neminem habeo, à quo adjutus, opportuno momento demitti possim in piscinam: *Dum venio enim ego, alius ante me descendit*, sicque beneficium sanitatis præoccupat. *Dicit ei Jesus: Surge*, fruere sanitate, quam tibi impertior, ne diutius Angeli descensum & aquæ motum expectare cogaris. *Tolle grabatum tuum, & ambula*: Lectum tuum in domum transfer, quo signo certo cognoscant omnes qui te norunt, te perfectè sanatum esse.

S. Cyrill. p. 408.

9. 10. *Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat*. domum suam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo*. Dies qua Christus languidum illum sanavit, erat dies Sabbati. *Dicebant ergo Judæi illi homini qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum*: Lex enim id vetat; *Nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem* (ait Dominus) *Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi Patribus vestris*. 11. Re-

Jerem. 17. 21. 22. 24

11. *Respondit eis : Qui me sanum fecit , ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum , & ambula* . Qui divina virtute me sanavit , divina pariter auctoritate mihi jussit , ut lectum ferrem . Ipsi proinde parere debui.

12. 13. *Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo , qui dixit tibi , Tolle grabatum tuum & ambula ?* Quærunt , non quod admirentur , sed quod calumnientur : non interrogant , quis languidum sanavit , sed quis illi dixit , *Tolle grabatum tuum* , ut calumniandi ansam arripiant : non quis fit vir ille admirabilis , ac divinus ille Propheta , interrogant ; sed contemptim & invidiose , *Quis est ille homo ? . . . Is autem qui sanus fuerat effectus , nesciebat , quis esset* . Nec enim eum ante viderat , neque ex nomine noverat . *Jesus enim declinavit* , & subduxit se *à turba constituta in loco,* in quo edidit miraculum , ut Judæorum invidiam declinaret , & plausum popularem se non captare ostenderet ; ut denique is qui sanus fuerat factus, miraculum prædicare posset absque adulationis suspicione ; siquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14. 15. 16. *Postea invenit eum Jesus in Templo* gratias Deo agentem pro accepto beneficio ; *& dixit illi : Ecce sanus factus es , jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat* . Cave , ne tale aliquid committas , quale ante hos triginta & octo annos . Divinitatem suam Jesus demonstrat , ea se nosse ostendens , quæ ante nativitatem suam clam acciderant : & sæpe morbos pœnas esse à Deo propter peccata irrogatas significat . *Abiit ille homo , & nuntiavit Judæis , quia Jesus esset , qui fecit eum sanum.* Nuntiavit Judæorum Primoribus , sive Synedrio , ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret , cujus nomen ex adstantibus in Templo didicerat . *Propterea persequebantur Judæi Jesum , quia hæc faciebat in Sabbato* : Religionis prætextum suæ adversus Jesum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17. 18. 19. *Jesus autem respondit ei* , ut eorum oblocutiones temerarias, injustas , & malevolas esse ostenderet : *Pater meus usque modò operatur , & ego operor* . Pater meus ab exordio mundi hactenùs operatur perpetuò, omnibus diebus , etiam sabbato , res creatas conservans , regens , animas creans , illuminans , perficiens , miracula faciens ; homines , aliaque animantia continenter in vitam educens : & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo . Quamobrem Legi non subjacet, cùm Legem de sabbato sibi Deus non tulerit , sed hominibus . *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere , quia non solùm solvebat sabbatum* , ut ipsi falsò opinabantur , sua invidia suisque præjudiciis excæcati ; *sed & Patrem suum* , proprium ac peculiarem , non tantùm gratia & adoptione , sed generatione seu natura , *dicebat Deum , æqualem se faciens Deo*; id est , se esse æqualem Deo declarans . Verba Jesu eo sensu accipiebant Judæi , quem præ se ferunt , quòd se Dei Filium natura , verè , propriè, Patri per omnia coæqualem assereret . Porrò tantùm abest , ut hanc de se amoveat opinionem , aut eos reprehendat , quòd verba sua malè intelligant; quin potiùs se natura Dei Filium esse confirmat . *Respondit itaque Jesus , & dixit eis : Amen , amen dico vobis , Non potest Filius à se facere quidquam , nisi quod viderit Patrem facientem* . Significat Filium , ut Verbum & Sapientiam Dei , nihil agere nisi potestate à Deo Patre per æternam generationem accepta ; nihil videre sive scire , nisi scientia sibi à Patre communicata , quæ potentia & scientia ipsa Dei natura est . Hanc Filius à se ipso non habet , cùm suum non sit ipse principium , sed sit ex Patre ab æterno genitus , ejusdemque cum ipso substantiæ & potentiæ . Unde eadem

S. Cyr. Alc. lib. 2. c. 6. p. 214. 215. „ dem sunt Patris & Filii opera : *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. In eo autem quod potest eadem per omnia facere, quæ sunt Dei ac Patris, & operari similiter ac Pater, identitatem probat suæ substantiæ. Quæ enim eamdem sortita sunt naturam, similiter operantur: quibus autem essendi ratio est diversa, his utique non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere se posse ait; sed ut non solùm virtute æqualis esse Patri videatur, sed ejusdem per omnia sententiæ, & unam in cunctis habere voluntatem, ait, se non posse facere quidquam à se ipso, nisi quod viderit Patrem facientem. Idem verò ac si dicat planius ad eos, qui ob hominem in die sabbati curatum, ipsum insectabantur: Existimatis sabbati honorem violatum; sed nusquam istud fecissem, nisi viderem Patrem similiter facere, qui, quæ ad constitutionem mundi pertinent, etiam sabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non potest igitur, inquit, ut qui ex ipso secundùm naturam est Filius, non in omnibus quæ Patris sunt, operetur ac velit; non quasi aliunde tamquam à Magistro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulsu, ut eadem cum Patre velit adigatur; sed quòd naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & actionem efferatur.

S. Cyrill. 220. *Non potest Filius à se facere quidquam, &c.* Nemo scandalizetur, cùm per dispensationem dicere videtur Filius, non posse à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: nam quia servi formam assumpsit, & homo factus est propter carnis conjunctionem, non semper ea, quæ Deo convenit, libertate atque auctoritate in loquendo utebatur, quin potiùs per dispensationem eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter & homini conveniat. Adde, verbum illud, *Non potest*, non semper necessitatem, aut imbecillitatem significare; sed plerumque denotare naturarum stabilitatem, & substantiarum statum inconcussum, quoad essentiam, & naturalem ac immutabilem operationem uniuscujusque. Ita si quis dicat, Homo rationis compos cùm sim, & rationali progenitus patre, non possum facere proprium veluti quiddam, & à me ipso, quod non videam inesse naturæ patris: tunc illud, *Non possum*, substantiam firmam esse, & mutari non posse in aliud ab eo, quod significat. Eodem itaque modo Christum dicentem intellige: *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Nolite, inquit, reprehendere opera Filii: Genitoris quippè sui essentiam in se ipso contemplatus, quarum rerum opificem esse videt, has facit, ac nihil aliud; cùm non possit aliquid eorum, quæ præter naturam suam sunt pati, propterea quòd ex ipsa est.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere potest sine Filio, cùm una sit utriusque potentia & operatio circa creaturas, & scriptum sit de Filio: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Unde & hic ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, scilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius similiter facit*:

S. August. tract. 18 in Joan. n. 8. „ non alia, nec dissimiliter. Et quomodo posset eadem non similiter? Accipite exemplum. Cum scribimus litteras, facit eas primò cor nostrum, & deinde manus nostra. Manus servit imperanti cordi, easdem literas facit cor & manus, sed non similiter: cor enim nostrum facit eas intelligibiliter, manus autem visibiliter. Ecce, quomodo fiunt eadem dissimiliter. Unde parum fuit Domino dicere, *Quæcumque Pater fecerit, hæc & Filius facit*, nisi adderet, *Et similiter*. Quid si enim hoc modo intelligeres, quomodo quæcumque cor facit, hæc & manus facit,

sed

sed non similiter ? Hic verò addidit, *Hæc Filius similiter facit*. Si & hæc facit, & similiter facit, expergiscere, stringatur Judæus, credat Christianus, convincatur Hæreticus: æqualis est Patri Filius.

Denique cùm dicitur, Deum aliquid *non posse*, virtus ejus & naturalis perfectio significatur, à qua ipsum recedere, æquè impossibile est, ac à natura sua. *Negare* enim *se ipsum non potest* (inquit Apostolus). Ideò igitur dictum est, quòd non faciat aliquid Filius à se, quia non est à se: & ideò quicquid facit, Patrem videt facientem; quia videt ex ipso faciendi se habere potentiam, ex quo se videt existendi habere naturam. *Et quod ait, Se non posse, non deficientis est, sed in eo quod de Patre natus est, permanentis*: tamque laudabile est Omnipotentem non posse mutari, quàm laudabile est, quòd Omnipotens non potest mori. Posset enim Filius facere, quod non vidisset Patrem facientem, si posset facere, quod per illum non facit Pater, hoc est, si posset peccare, neque naturæ immutabiliter bonæ, quæ à Patre genita est, convenire. *Hoc autem quia non potest, non deficienter non potest, sed potenter*. S. Aug. lib. cōtra Arian. c. 14.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: Hoc est, quicquid Filius habet ut faciat, à Patre habet ut faciat; quia à Patre habet, ut Filius sit. Quare à Patre habet, ut Filius sit? quia à Patre habet ut possit, quia à Patre habet ut sit. Filio enim hoc est esse, quod posse. Homo aliud est quod est, aliud quod potest. Si enim hoc esset esse ipsius quod posse ipsius, cùm vellet posset. Deus autem cui non est alia substantia ut sit, & alia potestas ut possit, sed consubstantiale illi est quicquid ejus est, & quicquid est, quia Deus est; non alio modo est, & alio modo potest, sed esse & posse simul habet, quia velle & facere simul habet. Quia ergo potentia Filii de Patre est, ideò & substantia Filii de Patre est: & quia substantia Filii de Patre, ideò potentia Filii de Patre est. Non alia potentia est in Filio & alia substantia: sed ipsa est potentia, quæ & substantia; substantia ut sit, potentia ut possit. Ergo quia Filius de Patre est, ideò dixit: *Filius non potest à se facere quidquam*. Quia non est Filius à se, ideò non potest à se..... *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: quia videre Filii, hoc est natum esse de Patre. Non alia visio ejus, & alia substantia ejus; nec alia potentia ejus, alia substantia ejus. Totum quod est, de Patre est: totum quod potest, de Patre est: quoniam quod potest & est, hoc unum est, & de Patre totum est. S. Aug. tr. 20. in Jo. n. 4. & 8.

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini*. Ab humano more sumpta comparatio est. Qui enim mutuò se amant, omnia sibi mutuò communicant arcana. Cùm itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonstrat, quæ facit: adeòque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat; siquidem omnia facit, quæ viderit Patrem facientem.... Sic autem demonstrat Pater rem, quam facit, Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre sit omnia Filius: *Videndo enim natus est, & nascendo videt*. Non ergo carnaliter accipiamus, quasi sedeat Pater, & faciat opus, & demonstret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia: *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Verbum Patris est Filius, nihil dixit Deus, quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio, quod facturus erat per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia. *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis est sanatio

Paralytici recèns facta, *demonstrabit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim est mortuos suscitare, quàm Paralyticum sanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonstrabit*; quia de futuris operibus sermo est, quæ Pater cum Filio faciet una & indivisa potestate & operatione: quamvis ab æterno ei demonstraverit, scientiam illi communicando, sicut & potentiam, & essentiam. Demonstrat Pater Filio, quæ ipse faciet, (inquir S. Cyrillus) non quasi depicta in tabulis proponat, aut quasi doceat ignorantem; sed se ipsum totum in geniminis natura exprimens, & quæcumque ei propriè insunt, in se ipso demonstrans, ut ex quibus ipse est & apparet, quinam & quantus secundùm naturam sit Pater, agnoscas.

S. Cyrill. lib. 2. p. 322.

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat*, pari potestate, imperio, libertate agens, autor vitæ æquè ac Pater; qui proprius Dei character est. Deuteronom. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam*, 1. Reg. 2. 6. *Dominus mortificat, & vivificat.* Tob. 13. 2. *Tu flagellas & salvas, deducis ad inferos & reducis*. Sapient. 16. 13. *Tu es, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis*. Majora igitur videbitis opera his, quæ hactenus à me, qui Filius Dei sum, fieri vidistis; suscitationem scilicet Lazari, & aliorum quorumdam à morte ad vitam, in signum resurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos suscitat: omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et ut ostenderet, habere se, quamvis à Patre datam, tamen parem potestatem; ideò ait, *Sic & Filius, quos vult, vivificat*, ut ostenderet tibi voluntatem suam: & ne quis diceret, Suscitat Pater mortuos per Filium, sed ille tamquam potestatem habens, iste tamquam ex aliena potestate, tamquam minister: potestatem significavit his verbis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat*. Non enim vult Pater aliud, quàm Filius; sed sicut illis una substantia, sic & una voluntas est. Mortuos autem suscitavit Filius non solùm tempore vitæ suæ mortalis, sed & ante Incarnationem suam, & post Ascensionem suam, & in generali resurrectione mortuorum suscitabit, ut sequentia de novissimo judicio verba probant.

S. Aug. tr. 21. in Jo. n. 10. 11.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem*. Pater non judicat quemquam visibili præsentia majestatis, & externo aspectabilique judicio; sed omne judicium dedit Filio, quem constituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Christus: *Ego non judico quemquam: est qui quærat, & judicet*. Judicabit Pater, qui judicandi potestatem non ita dedit Filio, ut illa se abdicaret; de illo enim à Propheta dictum est, non minùs quàm de Filio: *Surge Deus, judica terram*: judicabit invisibiliter cum Filio, & per Filium: judicabit Filius visibiliter, solus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifestus in forma qua ascendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus est, in forma servi hominibus manifestus. *Non ergo Pater judicat quemquam; sed omne judicium dedit Filio*, manifestum: in quo manifesto judicio Filius judicabit, quia ipse judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*: dicens reprobis: *Ite, maledicti in ignem æternum*. Ratio autem, cur Pater omnem potestatem judiciariam Filio dederit, hæc est, *Ut homines honorificent*, seu æquali honore colant *Filium, ac Patrem, qui misit illum*. Si enim is qui Legatum, præsertim cum summa potestate missum, injuria afficit, is injuria afficere eum censetur,

Joan. 6. 15. 50.

fetur, cujus personam Legatus sustinet: multò magis qui Filium Dei spernit, & Patrem spernere censetur, qui misit illum.

24. *Amen, amen dico vobis, Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me*, nempè Deo Patri testimonium reddenti per divina opera, me Filium ejus esse, Deum verum ex Deo vero genitum, missum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani; *habet vitam æternam*, id est, certò habiturus est, si ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*, id est, non subjacebit damnationi, *sed transit*, id est transibit, *à morte in vitam*, æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, Quia venit hora, & nunc est*, seu proximè imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, seu illius obedient imperio ipsos ad vitam revocantis; *& qui audierint, vivent*; id est, audientes vivent. Ita vim vocis suæ imperiique declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*: Sicut Pater fons est & auctor vitæ; sic dedit Filio per æternam generationem, ut sit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque potestatem mortuos suscitandi: *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Judicandi potestatem, quæ ei ab æterno est à Patre, temporaliter ab eodem accepit, cùm incarnatus est & homo factus, ut visibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. Quid est, *Habet Pater vitam in semetipso?* Non alibi habet vitam, sed in semetipso. Vivere quippè suum in illo est: non aliunde, non alienum est: non quasi mutuatur vitam, nec quasi sit particeps vitæ, ejus vitæ quæ non est quod ipse; sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse.... Hoc solum interest inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit; Filius autem habet vitam in semetipso, quam Pater dedit.... Non ergo sicut anima aliquid aliud est antequam illuminetur, & fit melius cùm illuminatur participatione melioris; ita & Verbum Dei, Filius Dei, aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam: sed vitam habet in semetipso, & est ipsa vita. Quid ergo ait: *Dedit Filio habere vitam in semetipso?* Breviter dixerim, Genuit Filium. Neque enim erat sine vita, & accepit vitam; sed nascendo vita est. Pater vita est non nascendo: Filius vita est nascendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, Dedit & Filio habere vitam in semetipso, idem est, ac si diceret: Pater qui est vita in semetipso, genuit Filium qui esset vita in semetipso. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Ipse enim solus apparebit in forma servi, Pater autem non apparebit, quia non est indutus forma servi. «S. August. tract. 19. in Joan.»

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei*. Nolite mirari, quod dixi de potestate mihi data omnes homines judicandi; aliquando veniet hora, qua mortui planè omnes, boni & mali, qui in sepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, sed diutissimè fuerunt, audient vocem, jussu Filii Dei ab Archangelo formatam. *Et procedent*, seu exibunt è sepulchris, *qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ*, id est, resurgent ad vitam æternam: *Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*; id est ad damnationem sempiternam. 1. Thess. 4. 15. 1. Cor. 15. 52.

30. *Non possum ego à me ipso facere quidquam*: sive ut Filius hominis, sive ut Filius Dei, potestate quam à Patre non acceperim, & quod per

S. August. tr. 22. in Joan. n. 14. 15. 25. n. 15. me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico*: judicandi potestatem exerceo, non modò ex potentia, sed ex sapientia quam nascendo accepi à Patre. Quod audio, hoc dico, quia quod est Pater, hoc sum: dicere enim meum, esse est, quia Verbum Patris sum. His ergo vobis commendat Filius, quod de Patre est: Vel, *Non possum à me facere quidquam: sicut audio, judico*, quatenùs sum in forma servi; audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*: Judicium meum proptereà justum est, quia à Patris regula & voluntate non discedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere potest. Confer cum Isaiæ 11. 3. 4. *Non secundùm visionem oculorum judicabit, neque secundùm auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium.*

31. 32. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum* (ut vos quidem tacitè objicitis) *non est verum. Alius est*, scilicet Pater meus, vel Joannes, *qui testimonium perhibet de me; & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me*: Certò mihi constat talem esse testem, qui à vobis rejici nullo jure possit.

33. *Vos misistis ad Joannem*, publica auctoritate, nempè Synedrii magni, *& testimonium perhibuit veritati*: Non ultrò se ingessit ad sententiam de me ferendam, liberum testimonium tulit. *Vos misistis*, qui rogarent, & testimonium perhibuit veritati: Ab iis enim rogatus, qui ad ipsum missi fuerant, utrum esset ipse Christus, confessus est, & non negavit. Confessus est se non esse Christum, sed me esse ante ipsum: Testimonium ergo perhibuit veritati: Christus enim est Veritas. *Ego autem non ab homine testimonium accipio*, quasi illo indigeam; *sed hæc dico* de Joanne, me vobis attemperans, *ut vos salvi sitis*, credendo quæ de me dixit. Confer cum Joannis 8. 14. ubi Christus ait: *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum.*

S. Cyrill. lib. 2. c. 9. p. 244. 34. *Ille erat lucerna ardens* fervore charitatis, *& lucens* doctrina & prædicatione veritatis, ac vitæ sanctitate. Non erat ille lux hominum, interius ipsos illuminans, lux increata, lux vera, lux immensa; sed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata. *Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus*: Principio exultastis ob Prophetiam genti vestræ redditam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ sanctimoniam, quæ in Joanne emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxistis: sed pro vestra levitate & inconstantia ipsum aspernari cœpistis, postquam mihi testimonium perhibuit, & vitia vestra liberè increpuit.

36. *Ego autem habeo testimonium majus Joanne*, seu testimonio Joannis, quod parvi fecistis, & cui credere noluistis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa opera* admirabilia, & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quæ nonnisi divina potestate & voluntate perfici possunt, ipsa (inquam) opera *quæ ego facio, testimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater misit me*. Ipsa opera quæ hactenùs feci, & deinceps editurus sum ex voluntate Patris, testimonium perhibent me à

S. Cyrill. l. 3. in Joann. p. 253. „ Deo missum esse... Si Patris opera facit Christus Jesus, & quæcumque „ illi soli conveniunt, hæc ipse quoque propria virtute adimplet; quomo„ do cuivis non manifestè patebit, eamdem cum illo sortitum esse naturam, „ & Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipso natus, eamdem cum „ ipso vim & operationem habet? Verumtamen ab eo se opera dicit acce„ pisse,

piſſe, aut propter humanitatem & ſervi formam humiliùs de ſe loquens, aut Patris approbationem & aſſenſum in faciendis miraculis, donationis nomine adornans. Sic enim miſſum quoque ſe aſſerit, maximè cùm exinaniverit ſe ipſum propter dilectionem in nos. Humiliavit enim ſemetipſum, & humiliationis vilitatem alia ratione conſtare non comperiemus, quàm quòd interdum ut homo loquatur. Sic per Pſalmiſtam ſub ejus perſona propter nos humano more dictum eſt: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus*. Nam qui cum Deo Patre ſemper regnat, qui in eodem throno conſidet, Regem ſe conſtitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus accipere ſe dicens, cùm factus eſt homo.

Pſal. 2.

37. 38. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me*. 1. In Lege & Prophetis. 2. In baptiſmo & Transfiguratione, voce delapſa de cœlo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis*; Deus enim ſpiritus eſt, qui nec vocem habet corpoream, auribus corporis inſonantem; nec formam & ſpeciem ſenſibilem, oculis corporis aſpectabilem; ſed eſt omni figura & voce ſuperior. Deuteron. 4. 15. *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt Dominus in Horeb de medio ignis*. Moyſen quidem Dei vocem audiviſſe Scriptura narrat; ſed quemadmodum figura illa & corporea ſimilitudo, quam videbant, qui Deum videre dicebantur, vera Dei ſimilitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, ſed vox ex aere à Deo formata extrinſecus, non ore & lingua naturalibus inſtrumentis, quæ in Deo ſupremo Spiritu nulla ſunt. Gloriabantur Judæi, quòd Deus Moyſi, & per eum ſibi locutus eſſet: *Nos ſcimus* (inquiebant) *quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus, unde ſit*. Ideò Chriſtus eorum jactantiam retundit, declarans, eos numquam veram Dei vocem audiviſſe, numquam veram ejus ſpeciem perſpexiſſe: non debere igitur efferri, quaſi Deum ſenſibili voce loquentem audiverint; ſed ſibi credere Verbo Patris: *Et verbum ejus non habetis in vobis manens*, verbum ejus ac mandatum, de quo Propheta dixit: *Prophetam ſuſcitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus*; id eſt, de audiendo Meſſia vobis promiſſo, & nunc ad vos miſſo, voſque docente, in animis veſtris inſculptum non habetis, nec ad illud attendiſtis; *quia quem miſit ille*, ſcilicet Deus Pater, *huic vos non creditis*.

S. Io. Chryſ. hom. 39.
S. Cyrill. l. 3. in Io. p. 256. 257. & 258.
Io. 9. 29.

39. 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis*. Verbum, *ſcrutamini*, non imperandi modo, ſed indicandi poſitum S. Cyrillus intelligit. Quid prodeſt (inquit Chriſtus) quòd divinas ſcrutamini Scripturas, credentes, per ipſa vos ad æternam vitam evehendos? Quippè cum eas de me teſtificari comperiatis, meque vitam æternam nominare, non vultis ad me venire, ut vitam habeatis. Igitur unde vos ſalvari oporteret, inde damnationem vobis arceſſiſtis, quos librorum Moſaicorum lectio ad contradicendi ſtudium ſolùm acuit: quæ verò ad æternam vitam conducunt, ne in animum quidem veſtrum admittitis.

S. Cyrill. l. 3. in Io. p. 160.
S. Chryſ. homil. 40. in Io.

Alii Patres verbum: *Scrutamini*, imperandi modo poſitum interpretantur. *Scrutamini Scripturas*, id eſt, attento animo eas expendite, quarum in littera & ſuperficie hæretis; & quarum lectione ſola, & legalium obſervantia cæremoniarum, vitam æternam vos conſequi poſſe confiditis:

ſenſum

sensum Scripturarum latentem velut thesaurum operosiùs inquirite ac effodite: illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, verum Messiam, Dei Filium, mundi Salvatorem, Dei & hominum Mediatorem, veritatis ac justitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me esse declarantes: & tamen ad me venire, mihique credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam nisi per me consequi non potestis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio*. Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico, ut gloriam hominum captem: *Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis*. Vos intùs novi, mihique perspectum & exploratum est, quid vos à fide mihi adhibenda, & à vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocrisim vestram, superbism, invidiam. Novi, vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec studio gloriæ ejus prohiberi, quò minùs mihi credatis: Labiis siquidem Deum honoratis, cor autem vestrum longè ab eo est.

43. *Ego veni in nomine Patris mei*, divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens; *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo missum ad vos ob salutem vestram. Hoc certè argumentum est, quòd nulla ejus reverentia & dilectio sit in vobis. *Si alius venerit in nomine suo*, non à Deo missus, sed à se ipso intrusus; nullis hominum sanctorum, Scripturarum, operum Dei testimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, sed hominum applausum laudesque captans, *illum accipietis*. Sic Judæi, qui Christum pertinaciter rejecerunt, eique credere noluerunt, recipient Antichristum, illique credent. Confer cum 2. ad Thessalon. 2. 8. 9. 10. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

S.Iren.l. 5.c. 25. S. Chrys. hom. 40. in Io. S.Cyrill. l. 3. p.262.

44. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Ostendit, non quid simpliciter impossibile sit, sed quid ab illis non sit expectandum, quamdiù tali sunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus; gloriam verò, quæ à solo Deo cordi sincero redditur, non curantibus; humilis Christi status, ejusque doctrina de contemptu sui, de humilitate sectanda, de spernendis divitiis, de amanda paupertate placere non potest. Hæc Pharisæorum & Scribarum ulcera cùm à Christo tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique struebant insidias.

45. 46. 47. *Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis*. Nihil me opus erit accusatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex vestro judicantes: Moyses vos accusat, cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defensorem vestri fore apud Deum speratis: *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi*: Si Mosaicis scriptis crederetis, utique & mihi crederetis: *De me enim ille scripsit*, tamquam de fine & scopo totius Legis. *Si autem illius litteris* seu libris *non creditis*, quem maximi facere, & cujus scripta, ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis, revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis*, quem minimi facitis præ Moyse? *Et Evangelii quidem tam eminens est auctoritas, & tam fundata veritas, ut etiamsi nos propter tarditatem intelligentiæ nostræ nulla inveniremus à Moyse*

Deuter. 18. S.Cyrill. l. 3. in Io. c. 3. p. 265.

Moyse scripta de Christo, non solùm esse aliqua, sed ad Christum omnia pertinere quæ scripsit, quia non ait, Et de me scripsit; sed, De me ille scripsit; credere deberemus. Nunc autem etsi de isto Evangelii capitulo, quod absit, dubitandum esset, compertis tam multis in scriptura Moysi de Christo testimoniis, omnis illa dubitatio tolleretur: & quia de capitulo Evangelii dubitandum non est, etiamsi illa comperta non essent, esse tamen credi oporteret. S.Aug. l. 16. cont. Faust. c. 26.

Sensus Moralis.

v. 2. E*St autem Hierosolymis probatica piscina ...... quinque porticus ha-*
3. 4. *bens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam, & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate.* Hæc Piscina, Ecclesiæ figura, in qua salutaribus aquis baptismi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus spiritualium infirmitatum sanatur, omne genus peccatorum emundatur. Et quemadmodum hujus aquæ natura per se non sanabat, siquidem semper sanasset; sed dumtaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non simplex aqua operatur, sed cùm Spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta hanc piscinam jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, expectantium aquæ motum. Verùm tunc infirmitas corporis sanari volentem impediebat: nunc unusquisque potestatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam movet, sed Angelorum Dominus totum perficit: jam non habet excusationis locum infirmus, non habere se hominem qui sibi opituletur; neque dum venit, alium descendere: sed licèt universus mundus accedat, non consumitur gratia; neque virtus deficit, sed eadem semper permanet. Ut enim solares radii singulis diebus illuminant, neque ex multa sui communicatione vis eorum minuitur: ita, immò longè minùs, Spiritus operatio ob accipientium multitudinem remittitur. Hoc autem factum est, ut qui in aqua corporis morbos sanari posse didicissent, in eo aliquamdiù exerciti, animæ morbos per aquam curari posse faciliùs crederent. S.Io. Chrys. hom. 35. in Ioann.

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis status post lapsum, multiplici morborum per se insanabilium genere adumbratus. Languent, cæci sunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi, & difficultatem ambulandi in via Dei continuò patientes, ad omne bonum per se impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute destituti. *Natura in tantum sana non est, in quantum id quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiscit adversùs spiritum & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vult homo faciat*. Hinc Apostolus: *Mente*, inquit, *servio legi Dei, carne autem legi peccati*. Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus (ait S. Augustinus) Captivatum est, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem sufficiat; ad aliquid verò boni agendum, quod ad salutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil possit, nisi gratia medicinali Christi Salvatoris sanetur, & ad singulos actus adjuvetur. Expectet igitur homo aquæ motum non otiosus & negligens, sed vigilans & laborans. Gratia Christi, cui tempus agendi semper adest, descendet: cor timore primùm judiciorum Dei, tum amore, vel amore solo movebitur,

S.Aug. lib. de perfect. Iustitiæ, c. 2.

Rom. 7. 15.

bitur, sine quo inutiles essent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam, & movebatur aqua.*

Tertull. lib. de Baptis. c. 5. *Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate.* Figura ista medicinæ corporalis spiritalem medicinam canebat, ea forma qua semper carnalia in figura spiritalium antecedunt. *Proficiente itaque hominibus gratia Dei, plus aquis & Angelo accessit. Qui vitia corporis remediabant, nunc spiritum medentur: qui temporalem operabantur salutem, nunc æternam reformant: qui unum semel anno liberabant, nunc quotidie populos conservant, deleta morte per ablationem delictorum.*

§. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset, quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?* In magnis peccatoribus superabundantes divitias misericordiæ & gratiæ suæ sæpè Deus ostendit. Animæ nostræ morbi, quamvis inveterati & per se insanabiles, ab omnipotenti Medico sanari possunt, qui hunc in mundum venit, ut maximos etiam peccatores salvos faceret. Ut porrò sanetur cæcus, claudus, paralyticus, & spiritaliter aridus, necesse est primùm, ut Jesus oculis misericordiæ suæ illum respiciat, gratiaque sua præveniat jacentem, & sub pondere peccatorum suorum oppressum: deinde ut infirmus desideret, ac postulet sanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum suum amabat, sanitatem aversabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum nostrorum sanari non possumus, nisi velimus; sed Deus dat *velle & perficere*; desiderium sanitatis, quam dare vult, inspirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus, ut incipiens, & nostras etiam rebelles ad se convertit propitiùs voluntates; ipse cooperatur volentibus, ut perficiens.

7. *Respondit ei languidus; Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*, &c. Quinque porticus piscinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moysis, seu veterem Legem significant. Lex prodebat infirmos, sed non sanabantur, nisi in aqua, descendentis Angeli impulsu mota.

S. August. *Lex demonstrabat infirmitatem, ut quæreret demonstrata infirmitas Salvatorem, à quo sanata voluntas posset, quod infirma non poterat.* Lex peccatores convincebat, non absolvebat. Littera sine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat: *Si*

Galat. 3. 21. *enim data esset Lex, quæ posset vivificare, verè ex Lege esset justitia. Sed*

S. Aug. tract. 17. in Io. n. 7. *conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Hominem non habeo (inquit languidus). Verè necessarius erat illi homo ad sanitatem, sed homo ille qui & Deus est: *Unus enim*

1. Tim. 2. 5. *Deus, unus est Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.* Venit ergo homo qui erat necessarius; quare sanitas differetur.

Domine, hominem non habeo, &c. Necessarius est peccatori conscientiæ moderator doctus, pius, sapiens, fortis, benignus; Evangelii & Ecclesiasticæ Disciplinæ vigorem tenens & custodiens, charitatis & misericordiæ viscera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem, sed ad sanitatem; qui descensum Angeli & motum aquæ, contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum observet, ut mittat illum in piscinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. Patres *Baptismum laboriosum* appellant. Commiseratione digni sunt, qui hominem non habent his præditum dotibus; sed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam.* An verò

verò animæ sanitatem consequentur, qui mitti nolunt in piscinam, id est, qui peccata gravia & inveterata diù deflere, & pro illis Deo satisfacere secundùm Ecclesiasticæ Disciplinæ Leges recusant, antequam ad sacram Corporis Christi communionem admittantur? *In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quàm maximè debet forma justitiæ; ne quis à Communionis consortio abstentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat.* Admonendi sunt qui admissa deferunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas existiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor si à scriptione cessaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat, delevit. Nec qui contumelias irrogat, si solummodò tacuerit, satisfecit, cùm professò necesse sit, ut verba præmissa superbiæ verbis subjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligaverat, solvat. *Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate cessamus, nisi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appositis lamentis insequamur, &c. ...... Neque enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur; ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita diffluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus: & cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulneraverat elatio superbiæ, curet abjectio humilis vitæ.* Hoc est descendere in Piscinam cum cœlestis illius hominis Christi Jesu gratia; sine qua nemo homo à peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus sanari potest.

S. Ambrof. in psal. 118.

S. Greg. M. 3. p. Pastor. Admon. 31.

8. 9. *Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille; & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Tribus signis innotescit animæ sanatio. 1. Deletur peccatum: *Surge*. 2. Removentur occasiones peccati: *Tolle grabatum tuum*. 3. In via mandatorum Dei, & Christianarum virtutum exercitiis ambulatur: *Et ambula*. Quod peccator à pravis suis habitibus, & à languore ex iis in anima relicto statim sanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum est. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam suam ostendat, & fiduciam pœnitentibus inspiret ampliorem. Id verò ut plurimùm non præstat, ut infirmitatis suæ sensu, ac suorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent suam, casum timeant, sibi ipsis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula .... Non operis imperium fuit* (inquit S. Augustinus) *sed operatio sanitatis.*

S. Aug. tract. 17. in Jo.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Tantùm non dicit eos deliros & insanos, cùm præciperent, ne ejus, qui tam gravi & diuturno morbo ipsum liberaverat, mandatis pareret, ac Magistrum sectaretur. Generosæ indolis, animique sinceri testimonium hoc responsum est. Respondisset vir aliquis malignus, dolosus, timidus, ingratus; non spontè sua, sed alterius jussu id se facere: neque id suum, sed imperantis peccatum: & deposito lecto occultare ac dissimulare beneficium. Non ita paralyticus noster. Noverat enim Judæorum invidiam, quòd non tam apparentem violationem sabbati, quàm miraculum à Christo patratum, gloriamque ex divinis operibus illi accedentem, impatienter ferebant. Verùm eorum livore & exprobrationibus insuperhabitis, beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum,

S. Chrysost. ho. 36. in Joann.

accepta à Deo beneficia grato animo prædicemus, & spretis malignorum & invidorum censorum susurris, dicteriis, calumniis, in via Dei constanter ambulemus, non litteræ dumtaxat, sed spiritui Legis obedientes. Idque certum nobis sit & exploratum, religiosam observationem Sabbati, seu Dominicæ diei, Pectorumque Christianorum, in cessatione à peccato, quod servile maximè opus est, & in morborum spiritualium curatione positam esse. Id intelligi voluit Christus dominus sabbati, cùm dixit Paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

S. Jo. Chrysost. hom. 6. 12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoscere debebant: Miraculum notissimum tacent, mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. O pessimam feram invidiam! *Invidi feris sæviores, dæmonibus pares, & fortasse iniquiores. Ipsi namque nos hostiliter persequuntur, sibi invicem minimè insidiantur: homines autem invidi neque naturæ suæ consortes reveriti, eos infesto animo impetunt, atque se ipsos priùs, quàm quibus invideant, supplicio afficiunt, animumque perturbationibus & anxietatibus temerè cruciant .... Idcircò omnis venia invido desperanda est. Nam scortator voluptatis stimulos in excusationem affert, fur paupertatem, homicida furorem, frivolas quidem neque admittendas, qualescùmque tamen excusationes: Invidus verò nullam nisi animi pravitatem atque malitiam.*

14. *Postea invenit eum Jesus in Templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ sunt peccati. His rectè utendum, & sincera conversione atque pœnitentia remedium à Deo summo animarum corporumque Medico quærendum est: *Cum graviter ægrotante anima nullo dolore afficiamur, & tamen levi corporis morbo summa diligentia medicinam perquiramus; ideò Deus ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterioris partis supplicio, melior ad quærendum remedium convertatur.* Ita Corinthium fornicatorem, S. Paulus corrigit, interitu carnis, & sectione corporis animi morbum coercens, tamquam optimus Medicus, qui cùm hydropisim vel splenem potionibus & levioribus medicinis sanare non possit, extrinsecùs ferro & igne utitur. Hanc artem Christus in Paralytico exercuit, quod significat his verbis: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi contingat*, id est, ne longè gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur, ob brevem pecati voluptatem perpetuas à Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noster, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus fuit, momentanea fortè peccati jucunditas. *Non enim tempore peccata, sed ex animo peccantium judicantur ....* Quòd si multos peccatores bona corporis fortitudine & prospera fortuna lascivientes videamus, lugendi sunt potiùs, quàm invidendi: quod enim in hac vita nihil adversi patiantur, majoris in futura supplicii argumentum est. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Numquid verò omnes morbi propter peccata? Non omnes, sed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ causa à Deo immittuntur, ut sancto Job, aliisque justis: aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quæcumque verò ex causa veniant, æquo animo, patienter, & in spiritu pœnitentiæ sustinendi sunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipsisque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, si paterna Dei castigantis disciplina meliores evadamus. Ubi verò nobis restituta fuerit valetudo, seu animæ, seu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos

S. Chrys. homil. 37. in Jo.

1. Cor. 11, 32.

inve-

inveniat in spectaculis, in ludis, in compotationibus, sed in Templo. Ibi nobis innotescet Dominus Jesus, quem ignorabamus in turba peccatorum: *Vidit eum postea in Templo*. In turba eum non vidit, in Templo vidit. Dominus quidem Jesus & in turba eum videbat, & in Templo: ille autem languidus Jesum in turba non cognoscit, in Templo cognoscit. Ibi ab eo salutare monitum audivit: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. S. Aug. tract. 17. in Joann.

17. *Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor*. Deum in summa quiete semper operantem adoremus, & tranquillo assiduoque labore honoremus, status nostri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ sunt ac multiplices operationis nostræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nullisque interrumpenda necessitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. *Non fluctuabit negotium nostrum, otiosum negotium plenum solius dulcedinis, nulla interpellatum molestia, nulla fatigatione sauciatum, nulla nube perturbatum. Negotium nostrum quod erit? Laudare Deum, amare, laudare, laudare in amore, amare in laudibus*. Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te. *Quare, nisi quia in sæcula sæculorum amabunt te? Quare, nisi quia in sæcula sæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem suspiremus, nosque ipsos disponamus, mentem nostram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere nostro unientes, illudque per ejus amorem sanctificantes & consecrantes. S. Aug. in ps. 147. n. 3. Psal. 83. 5.

19. 20. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem sumus, agnoscemus & humiliter profitebimur, nihil nos à nobis facere posse boni, cùm de nostro non habeamus, nisi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil possimus, nisi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono: Deus enim *operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate*. Se autem Patri cœlesti conformare nititur vir justus, dans operam ut sit perfectus, sicut Pater cœlestis perfectus est. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: Atque in primis Dei charitatem imitatur, Deum diligens, sicut à Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium*: & sicut Dei Filius incarnatus Christus Jesus Dominus noster voluntatem Patris & omnia ejus consilia adimplevit: ita vir justus, Deique per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi studet, eique se plenè conformare, ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonstrat ei quæ ipse facit*. Philipp. 2. 13.

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat*. Vitam naturæ per Filium suum nobis dedit Pater: *In ipso enim vita erat, & vita erat lux hominum*. In Filio non minùs, quàm in Patre, vivimus, movemur, & sumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ: *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*. Et, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Jesu*. Nullis nostris meritis, sed gratia ejus justificamur gratis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat*. Vitam denique æternam electis suis per Christum Jesum Filium suum dabit: *Ego veni (inquit) ut vitam habeant, & abundantiùs habeant .... Ego vitam æternam do eis*. Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spiritu sancto. 1. Cor. 15. 22. Ephes. 1. Jo. 10. 10. 28.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem .... Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valdè cautè hæc S. Aug. tract. 18. in Joann.

audire debemus, ad quæ capienda parvuli sumus; & corde pio, & cum tremore: *Hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundùm fidem, quam imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus; quod autem secundùm sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc est, ut etiam si quid sit nescimus, bonum tamen & verum esse minime dubitemus.* Ut autem perveniamus ad Mysteriorum tam sublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus: *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ.* Alia vita terrena, alia vita cœlestis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æstuat, sola terrena conquirit, in ea prona atque projecta est: vita Angelorum sola cœlestis: vita hominum media. Si vivit homo secundùm carnem, pecoribus comparatur: si vivit secundùm spiritum, Angelis sociatur. Quando secundùm spiritum vivis, quære etiam in ipsa Angelica vita utrum parvus, an grandis sis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Cresce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum speciei. Si autem adhuc inhiatur sordidis voluptatibus, si adhuc fraudes cogitantur, si mendacia non vitantur, si mendacia perjuriis cumulantur: tam immundum cor audet dicere: Explica mihi, quomodo videt Verbum? Etiam si possim, etiamsi ego jam videam. Porrò autem si fortè ego non sum in his moribus, & tamen ab ista visione longè sum: quantùm ille qui nondum isto superno desiderio rapitur, terrenis desideriis prægravatus? Multùm interest inter aversantem & desiderantem: & iterùm multùm interest inter desiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, aversaris: Angeli perfruuntur. Tu autem si non vivis ut pecora, jam non aversaris: desideras aliquid, & non capis. Inchoasti ipso desiderio vitam Angelorum. Crescat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, sed ab illo qui & me fecit, & te.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Sic vivamus, ut venturum judicem securi videamus. Diligamus Salvatorem, ejusque præceptis pareamus, ut judicem sustinere, possimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempè forma judicaturus est, in qua judicatus: *Forma servi servis demonstrabitur; forma Dei filiis servabitur. Fiant ergo servi filii; qui sunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promissam, quam non videntes Martyres crediderunt, pro cujus promissione sanguinem suum sine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi.* Eant per charitatem & mandatorum observantiam; hæc est via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea,* inquit, *& servat ea, ille est qui diligit me; & qui me diligit, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Non te fraudabo, ô homo fidelis, crede quia videbis. Amas, & non vides: amor ipse non te perducet, ut videas? Ama, persevera in amando: non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid enim mundavi cor tuum, nisi ut Deus à te possit videri? *Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

S.Aug. tract. 21. in Joann.

Joan. 14. 21.

Matt. 5. 8.

24. *Amen, amen dico vobis: Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam.* Hæc summa Christianæ Religionis. 1. Evangelium audire, non auribus dumtaxat corporis, sed cordis: *Qui verbum meum audit.* 2. Trinitatis & Incarnationis Mysteria fide explicita credere: *Et credit ei qui misit.* 3. Lapsus Adami, totiusque humani generis in ipso, peccatum origina-

ginale in omnes homines transfusum, mortem animæ & corporis consecutam, illique & posteris communem. 4. Necessitatem Redemptoris ac Mediatoris, per cujus passionem, mortem, ac resurrectionem de morte ad vitam transeamus. 5. Spes vitæ æternæ: *Habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam*. Christi verbo per fidem firmiter adhæreamus: illo in spe vitæ æternæ nutriamur: illud per charitatem servemus & executioni mandemus.

Qui credit in me . . . . in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam. Duplex judicium est, unum discretionis, alterum damnationis. Primum spectant hæc Prophetæ verba: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*. Secundùm hoc judicium, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi. Secundùm autem judicium damnationis: *Qui audit verba mea*, inquit, *& credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit à morte ad vitam*. Quid est, *In judicium non venit?* In damnationem non venit, *sed transit à morte ad vitam*. Quæ est vita tua? Fides: *Justus ex fide vivit*. Infideles quid? Mortui sunt: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* (inquit Christus) *Surge qui dormis* (ait Apostolus) *& exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus*. Jam cùm te credentem illuminaverit, transisti à morte ad vitam: Mane in eo quod transisti, & non venies ad judicium. Transire igitur de morte ad vitam, est transire ab infidelitate ad fidem, ab injustitia ad justitiam, à superbia ad humilitatem, ab odio ad charitatem. S. Aug. tract. 22. in Joann. Habac. 1. 4. Rom. 1. 17. " " "

25. *Amen, amen dico vobis: Quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent*. Mortuos omnes ad vitam revocabit vox imperiumque Filii Dei: peccatores interim voce inspirationum suarum ad vitam vocat, & qui audiunt, vivunt. In potestate quidem omnium est audire vel non audire, quatenùs liberè audiunt vel non audiunt; sed plena & perfecta potestas non est ad audiendum, nisi Deus aures cordis aperiat. Quot inter Christianos, qui vita corporis vivunt & spirant, verè sunt mortui! Qui enim credunt, & secundùm veram fidem agunt, vivunt, & mortui non sunt: qui autem vel non credunt, vel sicut dæmones credunt, trementes & malè viventes, Filium Dei confitentes & charitatem non habentes, mortui potiùs deputandi sunt. Et tamen adhuc agitur hora ista, de qua locutus est Dominus: *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei*. Ex quo locutus est Christus usque ad hoc tempus, & usque ad finem sæculi, ipsa una hora agitur, de qua S. Joannes ait: *Filioli, novissima hora est*. Nunc ergo qui mortui sunt, audiant vocem Filii Dei, & vivant; surgant in corde suo, de sepulchro suo procedant. *Mortuus in corde tuo tamquam in sepulchro jacebas, & tamquam saxo malæ consuetudinis gravaberis. Surge, & procede*. Quid est, surge & procede? *Crede, & confitere*. Ego sum, *inquit*, via, veritas, & vita. *Ambulare vis? Ego sum via. Falli non vis? Ego sum veritas. Mori non vis? Ego sum vita*. Hoc dicit tibi Salvator tuus: *Non est quò eas, nisi ad me; non est qua eas, nisi per me . . . . Erigat te Christus per id quod homo est, ducat te per id quod Deus homo est, perducat te ad id quod Deus est*. S. Aug. tract. 22. in Joann. 1. Jo. 2. 19. S. Aug. tract. 23. in Jo. n. 6.

26. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*. Paulus vitam habet, non in semetipso, sed in Christo. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipso, sed in Christo. *Vivo ego* (inquit Apostolus) *jam non ego, vivit verò in me Christus*. Vita nostra *tamquam nostra, id est, de voluntate propria nostra: non erit nisi mala*, S. Aug. tract. 22. in Jo. Galat. 2. 20.

pec-

peccatrix , iniqua : vita vero bona de Deo in nobis est , non à nobis ; à Deo nobis datur , non à nobis . Christus autem in semetipso habet vitam sicut Pater , quia Verbum Dei . Non modo male vivit , & modo bene vivit ; homo autem modo male , modo bene . Qui male vivebat , in vita sua erat : qui bene vivit , ad vitam Christi transit . Particeps factus vitæ , non eras quod accepisti , & eras qui acciperes : Filius autem Dei non quasi primo fuit sine vita , & accepit vitam . Si enim sic illam acciperet , non eam haberet in semetipso . Quid est enim , *In semetipso ?* Ut ipsa vita ipse esset.

S. Aug. tract. 23. in Jo. 28. 29. *Nolite mirari hoc , quia venit hora , in qua omnes qui in monumentis sunt , audient vocem Filii Dei : Et procedent qui bona fecerunt , in resurrectionem vitæ : Qui vero mala egerunt , in resurrectionem judicii .* Tota prædicatio dispensatioque per Christum hæc est , ut resurgant animæ , resurgant & corpora . Utrumque quippe mortuum erat , corpus ex infirmitate , anima ex iniquitate . Quia utrumque mortuum erat , resurgat utrumque . Per quid anima , nisi per Deum Christum ? Per quid corpus , nisi per hominem Christum ?

Et procedent qui bona fecerunt , in resurrectionem vitæ , &c. Inter bona & mala opera , nihil medium . Omnia enim opera , omnes actus voluntatis nostræ , vel ex amore Dei , vel ex amore proprio ortum habent : quæ ex charitate procedunt , ad Deum referuntur , & ab eo remunerabuntur ; quæ ex cupiditate , non referuntur ad Deum , & ab eo punientur .

30. *Judicium meum justum est : quia non quæro voluntatem meam , sed voluntatem ejus qui misit me .* Voluntati Dei , ut certissimæ & immutabili regulæ , adhæreamus , ut judicium nostrum de rebus divinis & animæ nostræ salutem spectantibus semper justum ac rectum sit . Ideo enim sæpe falsum & injustum est judicium nostrum , quia voluntatem nostram & cupiditatem implere quærimus , non voluntatem Dei . Quamobrem *Plait pœnales cæcitates super illicitas cupiditates .*

S. August.

31. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso , testimonium meum non est verum . Alius est qui testimonium perhibet de me , &c.* Christi missio & divinitas probata est . 1. Testimonio Joannis : *Vos misistis ad Joannem , & testimonium perhibuit veritati .* 2. Testimonio operum divinorum : *Ipsa opera quæ ego facio , testimonium perhibent de me , quia Pater misit me .* 3. Testimonio Patris : *Et qui misit me Pater , ipse testimonium perhibuit de me .* 4. Testimonio Scripturarum : *Scrutamini Scripturas , quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Christi & Ecclesiæ Ministri de se ipsis testimonium non perhibeant , jactantiam & ostentationem fugiant ; bonorum operum exemplo , non humanis laudibus probari cupiant & satagant ; Scripturas scrutentur ; in illarum lectione non solum assidue versentur , sed earum sensum quærant & assequi curent , diligenti collatione ipsarum Scripturarum , Patrum antiquorum lectione , Ecclesiæ Catholicæ doctrina ab Apostolis tradita , & per continuam Episcoporum successionem ad nos usque transmissa . *Scrutamini Scripturas* , quæ sunt *substantia Sacerdotii* , quæ *utiles* sunt *ad docendum , ad arguendum , ad corripiendum , ad erudiendum in justitia ; ut perfectus sit homo Dei , ad omne opus bonum instructus .* Nulli se ingerant Ecclesiastico ministerio propria voluntate , non curæ animarum , non verbi divini prædicationi , non confessionibus excipiendis & conscientiis moderandis ; absque legitima vocatione & missione . Unam vero Dei gloriam , & Animarum Christi sanguine redemptarum salutem pro fine habeant . Superbiam , inanemque gloriam non solum fructum omnem laborum ipsis prærepturam cogitent;

2.Tim. 3.16.

gitent; sed & fidei fundamentum quodammodo concussuram, si in ea finem suum constituant. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Hinc Apostolus: *Si adhuc hominibus placerem* (inquit) *Christi servus non essem*. Non credunt, inquam, fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis, quam gloriam Dei: *Cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis*. Gal.1.

1. Christianis omnibus commendetur lectio Scripturarum, quæ ad Christi cognitionem perducunt, & viam regni cœlestis, æternæque vitæ ostendunt. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*.

2. Inculcandum omnibus est divini amoris præceptum, qui *Nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur*, (ut loquitur S. Augustinus:) *Dilectionem Dei non habetis in vobis*.

3. Omnibus pariter inculcandum est, ut recta & pura intentione omnia opera sua confecerent, & semper in Christi nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod nisi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia superbiæ, servi cupiditatis & voluptatis. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam abinvicem accipitis: & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?*

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. POst *hæc*, non statim post sermonem superiori capite descriptum, sed multis interjectis, quæ ab aliis Evangelistis narrantur, & post annum circiter, *abiit Jesus trans Mare Galilææ*, sive Lacum Genesareth, *quod est Tiberiadis*, ad eam lacus partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberii Cæsaris: *Et sequebatur eum multitudo magna* pedestri itinere, pars beneficii, pars spectaculi, pars divinorum sermonum avida: *Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur*. *Subiit ergo in Montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis*, ut paululum quiescerent. *Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum*. Tertium istud Pascha fuit à baptismo Christi.

5. 6. *Cum sublevasset ergo oculos, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum*; cum de monte descendisset, locutus illis fuisset de regno Dei, ac infirmos illorum curasset, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum*, seu fidem ejus experiri volens: *Ipse enim sciebat, quid esset facturus*; apud se decreverat, & cum Patre constituerat ab æterno, quid esset in his rerum circumstantiis facturus.

7. 8. 9. 10. *Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat*. Ducenti denarii septuaginta septem circiter libellis monetæ nostræ æquivalent. *Dicit ei unus ex Discipulis ejus Andreas, frater Simonis Petri: Est puer* seu adolescens *unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?* Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certè non sufficiunt. *Dixit ergo eis Jesus: Facite homines discumbere*: Tametsi enim hu-

humanum præsidium deficiat, eis alimenta divina virtute subministrabo. *Erat autem fœnum multum in loco*, ut commode discumberent. *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*, præter mulieres, & pueros. Soli enim viri secundum morem Legis numerantur.

11. 12. 13. *Accepit ergo Jesus panes, & cum gratias egisset* Deo, *distribuit discumbentibus*, Apostolorum ministerio: *similiter & ex piscibus quantum volebant*. *Ut autem impleti sunt*, postquam exempta fames, *dixit Discipulis suis: Colligite quæ superaverunt*, seu residua sunt, *fragmenta, ne pereant*. *Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverant*. Omnia ita moderatus est Christus, ut ex circumstantiis miraculi necessitas, veritas, & magnitudo certo constarent. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Lucæ* 9.

14. 15. *Illi ergo homines, cum vidissent quod Jesus fecerat signum*, omnes naturæ vires adeò superans, dicebant: *Quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum*; Messias à Deo promissus, & à nobis expectatus. *Jesus ergo cum cognovisset*, introspectis divina vi eorum consiliis, *quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem*, excusso alieni imperii jugo, spe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ; *fugit iterum in montem ipse solus*, tum ut fastum honoris & potestatis sæcularis declinaret, Regnumque suum de hoc mundo non esse opere demonstraret; tum ut orationi vacaret.

Deute. 18.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Ut autem sero factum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare; & cum ascendissent navim*, in portu Bethsaidæ, *venerunt trans mare in Capharnaum*. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus*, tametsi multa nox esset. Ideò navim ascenderunt, & Capharnaum versus remigarunt, quo illum præcessisse putabant. *Mare autem, vento magno flante, exurgebat*, intumescebat, concitabatur: *Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta*, provecti, *vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt*, spectrum esse existimantes. *Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere* velut infaustum omen, aut nocturnum terriculum. *Voluerunt ergo accipere eum in navim*, enixe eum rogarunt, ut in navim ascenderet; & cum ascendisset, jam secundis ventis & fluctibus, qui prius contrarii erant, *navis fuit*, sive appulit, *ad terram, in quam ibant*. Confer cum *Matth.* 14. *vers.* 22. *usque ad* 36. & *Marci* 6. *vers.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die*, sequenti post miraculum multiplicationis quinque panum, *turba quæ stabat trans mare*, id est, quæ in portu substiterat, *vidit*, seu recordata est, *quia navicula alia non erat ibi* pridie *nisi una, & quia non introisset cum Discipulis suis Jesus in navim* illam, *sed soli Discipuli ejus abiissent*: Jesum nullo navigio transfretasse, sed mare trajecisse ambulando super aquas, conjecit: *Aliæ vero venerunt naves à Tyberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino*, ubi Dominus post gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat. *Cum ergo vidisset turba, quia Jesus non esset ibi, neque Discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum*, in Urbe in qua frequens morabatur.

S. Cyr. Alex. l. 3. in Jo. p. 394.

25. 26. *Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?* Christus verò inani & inutili quæstione neglecta, latentem in eorum cordibus morbum curare satagit increpatione & admonitione salutari. *Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis, Quæritis*

me,

me, *non quia vidiſtis ſigna*, non quod credatis doctrinæ meæ, miraculis tam inſiguibus confirmatæ; *ſed quia manducaſtis ex panibus*, *& ſaturati eſtis*: Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facile & ſine labore vobis ſubminiſtrandam quæritis, quaſi ſimile in veſtri gratiam miraculum quotidie ſim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit*, procurate vobis cibum longe excellentiorem & incorruptibilem, qui in ventrem non vadit; *ſed qui permanet in vitam æternam*, cibum non corporis, ſed animæ, qui comedentes ſervat à morte, & ad vitam æternam alit; *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis*: Hunc ego ipſe vobis dabo. *Hunc enim Pater ſignavit Deus*: Deus Pater meus, qui mentiri non poteſt, divinam quam habeo poteſtatem dandi hominibus cibum illum vivificum, ſemen illud immortalitatis, miraculis quæ operor, quaſi ſigillo ſuo confirmat. Non erit mihi difficile cibum dare vobis permanentem, qui ad vitam & delicias conducat ſempiternas. Nam eſſi tamquam unus veſtrum appaream, homo nimirum cum carne; unctus ſum tamen & ſignatus à Deo Patre in omnimodam ſimilitudinem cum ipſo: nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus eſt. S.Cyr. l. 3. in Jo.c.5. p. 300.

28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum*: *Quid faciemus*, *ut operemur opera Dei?* id eſt, opera apprime Deo grata. Meminerant, Legi tribui vim alendi ſpiritaliter, *Deuteron.* 18. 3. Quærunt ergo, an aliud præſcribendum habeat præter obſervantiam Legis Moſaicæ, ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri poſſint. *Reſpondit Jeſus*, *& dixit eis*: *Hoc eſt opus Dei*, opus Deo imprimis acceptum, *ut credatis in eum quem miſit ille*. Non ſufficit vobis cultus legalis ad ſalutem, Fides vobis neceſſaria eſt, qua credatis in Meſſiam & Salvatorem mundi quem Patribus veſtris promiſſum jam miſit Deus, id eſt, in me. In tertia autem perſona loquitur, ut honorem muneris ſui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei*: *Quod ergo tu facis ſignum* Meſſia dignum, *ut videamus*, *& credamus tibi?* Luculentiora expetimus teſtimonia, majora miracula his quæ hactenus edidiſti. *Quid operaris?* *Patres noſtri manducaverunt Manna in deſerto*, *ſicut ſcriptum eſt*: *Panem de cælo* deſcendentem *dedit eis manducare*. Moyſes ſexcenta millia & amplius Manna cibavit in deſerto per annos quadraginta. Tu vero quinque millia tantum terrenis panibus, & ſemel quidem, aluiſti. Si Moyſe major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum ſenſus. Exod. 18. 14. Num.11.7. Pſ.77.24. Sap.16.20.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Jeſus*: *Amen*, *amen dico vobis*: *Non Moyſes dedit vobis panem de cælo*, panem vere cœleſtem; ſed figuram & umbram dumtaxat illius: *ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum*, ſcilicet me ipſum, qui ſum panis vitæ, non uni Judæorum genti, ſed toti mundo datus. *Panis enim Dei eſt*, id eſt vere divinus & cœleſtis, *qui de cælo deſcendit*, non de nubibus dumtaxat, ſed de ſinu Dei Patris, *& dat vitam* perennem ac beatam *mundo*, omnibus ex orbe univerſo electis. *Dixerunt ergo ad eum*: *Domine*, *ſemper da nobis panem hunc*, tam deſiderabilem, ut ſine labore, ſine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Jeſus*: *Ego ſum panis vitæ*, panis vivus & vivificus: *Qui venit ad me*, qui ſe in diſciplinam meam tradit, ſeque mihi devovet, *non eſuriet*; *& qui credit in me*, *non ſitiet umquam* ... Longe igitur præſtantior & admirabilior eſt panis, quem vobis offero, Manna quod miniſterio Moyſis datum eſt; ſiquidem qui Manna comederunt, adhuc eſurierunt: longe excellentior & admirabilior aquis quas è ſaxo eduxit, quas qui biberunt, adhuc ſitiverunt. Panis qui vobis præſto eſt, potus ſimul

ac cibus est, famem ac sitim extinguens animæ, ita ut nihil ipsi prætcrea necesse sit in æterna vita. *Sed dixi vobis: Quia & vidistis me*, spectatores fuistis miraculorum probantium missionem ac divinitatem meam; *& tamen non creditis* me esse Messiam, Filium Dei, Salvatorem mundi: Cor nempe vestrum incrassatum est.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet*. Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas vestra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati sunt à Patre, *prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut sicut in laudem gloriæ gratiæ*
Ephes.1.11.12. *ejus*, ad me venient, id est, mihi credent: *& eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus à Patre, ad me venit, non ejiciam è domo mea, ac regno, sed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perseverantem denique coronabo: *quia descendi de cælo* per Incarnationis meæ mysterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempe humanam, quæ dissentanea sit voluntati Patris; *sed voluntatem ejus qui misit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea est, quatenus Deus sum & Verbum in principio existens apud Deum.

39. 40. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo*; ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *sed resuscitem illud*, id est, electos omnes, ad gloriam cœlestem, æternamque felicitatem, *in novissimo die*. *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo considerat in carne assumpta, & ex doctrina & miraculis vere Filium Dei esse agnoscit; *& credit in eum* fide viva, tamquam in Salvatorem & Mediatorem unum Dei & hominum, *habeat vitam æternam*, certissime consequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus est; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, sive contra illum, *quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi*. Illum nempe merum hominem esse censebant, cujus terrenam se nosse putabant originem, humilemque conditionem. Et dicebant: *Nonne hic est Jesus filius Joseph fabri, cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?* Si merus homo fuisset Jesus, Judæorum offensioni obviam ivisset, dicendo: Se è cœlo non descendisse secundum personam & naturam, quasi divinæ originis esset ac naturæ, verusque Deus ac Dei Filius; sed quod doctrinam cœlitus inspiratam doceret. Tantum vero abest, ut illam removeat intelligentiam & opinionem, quod è cœlo reipsa descendisset, naturaque & origine verus Deus esset; quin immo illam adstruit & confirmat. *Respondit ergo Jesus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, seu inter vos: quibus verbis omniscium se ostendit.

44. *Nemo potest venire ad me*, id est, mihi credere, quod sim Messias, verus Dei Filius, mundi Salvator, & hoc nomine mihi adhærere; *nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* interius invictissima gratiæ suæ efficacia & suavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego resuscitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manserit, *in novissimo die*. Partem illi dabo in resurrectione Justorum.

Isai.54.13. 45. 46 *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei*: Omnes Ecclesiæ filii docti erunt à Deo, non voce tantum extrinsecus insonante, sed inte-

interius revelante. *Omnis qui audivit à Patre*, quem interius docuit Pater, *& didicit*, eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me esse Filium Dei, mundique Salvatorem, & mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quisquam*, velut ludimagistrum discipulos docentem: (valde enim remota est à sensibus carnis hæc schola, in qua Pater auditur & docet) *nisi is qui est à Deo* genitus & missus, Filius ejus unigenitus: *hic vidit Patrem*, cujus in sinu manet, unius cum ipso naturæ & scientiæ. *Nemo Deum vidit unquam; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narravit*. Cum autem se & ex Deo esse, & vidisse Patrem statuit, se ipsum ex omnium creaturarum numero excludit. Cum ergo extra omnia sit, & nemine Patrem vidente, solus eum ipse videat; numquid in omnium numero non esse censendus est, ut unus ex ipsis, sed extra omnia, ut supra omnia? Et, si cum à Deo omnia existere dicantur, ac nemo Patrem videat, solus ipse eum videt: illud, *à Deo*, recte intelligemus de ipso solo, quasi dicat, *ex substantia Patris*. Joann. I. S. Cyrill. I. 4. in Io. p. 348.

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis: Qui credit in me*, qui me Filium Dei esse credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata servat, *habet vitam æternam*, jus certissimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego sum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, & spiritaliter per fidem charitate formatam manducantibus præstans. *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt*, quotquot illud manducaverunt; ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & sustentandam, non ad procurandam immortalitatem datum est. *Hic est panis de cœlo descendens*: Ego sum panis ille: *Ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*: Eo fine sum incarnatus, ut quisquis mihi per fidem & charitatem intime unitus & incorporatus fuerit, in meque manserit, non moriatur morte æterna, sive animæ, sive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & gloriosam suscitandus est.

51. 52. *Ego sum panis vivus*, in me ipso vitam habens, panis Angelorum quatenus Verbum Patris & Vita apud Deum, *qui de cœlo descendi*, & assumpta carne factus sum panis hominum in me credentium. *Si quis manducaverit ex hoc pane*, seu spirituali manducatione per fidem Incarnationis ac Passionis meæ, seu Sacramentali simul & spirituali per Sacramentum quod instituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipsa *caro mea est*, quam ego dabo, id est, quam offeram Patri in altari crucis, ut victimam *pro mundi vita*. Non ergo figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem se daturum in Sacramento Eucharistiæ, de quo hunc locum summo consensu veteres Patres intelligunt, & Ecclesia à Spiritu sancto edocta, Christus promittit. Text. Græc.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem*, inter se disceptabant, *dicentes: Quomodo potest hic*, quem novimus, *nobis carnem suam dare ad manducandum?* An carnem suam aliorum more ciborum in frusta concisurus ac discerpturus est, ut eam manducandam apponat? Hoc impossibile & horrendum. Si nudam carnis suæ figuram, vel merum panem carnis suæ virtute & efficacia plenum se daturum credentibus Christus Jesus promisisset, Judæorum contentionem facillime sedare, & offensionem removere potuisset, dicendo se panem daturum ceu figuram carnis suæ, & fide tantum, non ore carnem suam manducandam se commendare. Verum tantum abest, ut ideam veræ carnis, veræque & oralis manducationis à verborum suorum sensu removerit, ut potius illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Jesus : Amen, amen dico vobis : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, id est meam, *& biberitis ejus sanguinem*, (quorum unum sine altero fieri non potest, siquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Christi continetur, & sanguis secundum substantiam & integritatem) *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id est, non perseverabitis in vita spirituali, ut sit vobis æterna. His verbis præceptum Christus tradit de carne sua manducanda in Sacramento Eucharistiæ, vel reipsa, vel voto & desiderio, si necessitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent, non ore solum corporis sumendo sub Sacramento, sed ore mentis & cordis per fidem & charitatem; *habet vitam æternam*, jus ad vitam æternam, pignus vitæ æternæ; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, vi Corporis & Sanguinis mei, quod semen est immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*; non metaphorice solum, aut mystice, sed re ipsa; non fluxus & caducus, sed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*; non spirituali tantum, sed corporali unitate & commixtione. *De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra vere caro est, & vere sanguis est. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat plane his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum denegant. Ipse ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo: dum secum hoc, quod nos sumus, in Deo est.*

S. Hil. l. 8. de Trinit. n. 14. p. 955.

Christus non ait, se dumtaxat in nobis futurum secundum relationem quamdam affectus, sed & *per participationem naturalem. Ut enim si quis ceram ceræ conjunctam igne simul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficiet; ita per corporis Christi, & pretiosi sanguinis participationem, ipse quidem in nobis, nos autem rursus in eo simul unimur. Nec enim aliter vivificari potest quod natura sua est corruptibile, quam si corporaliter unitum sit corpori ejus, qui secundum naturam suam est Vita, hoc est, Unigeniti.*

S. Cyrill. l. 10. p. 863.

58. *Sicut misit me vivens Pater*, sicut Pater qui misit me, Deus vivens est, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id est, Patre authore, *& qui manducat me, & ipse vivet propter me*, id est, me authore. Non est alia vita mea, quam Patris: proinde mirum vobis esse non debet, si carnem meam vivificare afferam eos qui illam manducabunt. *Vivit ergo per Patrem: & quo modo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundum propositum exemplum assequatur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, id est, naturam carnis suæ adepti: quomodo non naturaliter secundum Spiritum in se Patrem habeat, cum vivat ipse per Patrem?*

S. Hilar. l. 8. p. 957.

59. *Hic est panis*, caro mea est ille panis, *qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna & mortui sunt*: ut alterius naturæ, ita longe majoris virtutis est, quam Manna, quod manducaverunt Patres vestri in deserto, & nihilominus mortui sunt. Manna enim figura tantum erat vivifici illius panis, quem vobis sum daturus. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

60. 61.

60. 61. *Hæc dixit* Jesus *palam in Synagoga docens*, *in Capharnaum*. *Multi ergo audientes ex discipulis ejus*, non ex duodecim Apostolis, sed ex aliis qui frequentiores illum sectabantur, *dixerunt*: *Durus est hic sermo*, incredibilis, *& quis potest eum audire?* quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Jesus apud semetipsum*, id est, ex seipso, nullo indicante, *quia murmurarent de hoc discipuli ejus*, quod dixerat, se esse panem vivum, qui è cœlo descendit, &c. *dixit eis*: *Hoc vos scandalizat?* Ita-ne sermo ille quasi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem*, *ubi erat prius?* Numquid omnem offensionem ex animis vestris non tollet aliquando Ascensio mea in cœlum, ubi eram prius, & ab æterno ut Deus, quo ascendam secundum naturam humanam, idem ipse qui descendit; quia unumquodque ad originem suam redire necesse est? Si carnem meam vivificare non posse putatis, quia natura sua comparata non est ad vivificandum; quomodo in cœlum ascendet, cum hoc æque carni per se sumptæ impossibile sit? Quod si præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita est, & in quo subsistens est, ascendat; quid prohibet quo minus etiam vivificet, licet natura sua vivificare non possit? Nam qui cœleste efficit id quod de terra est, vivificum æque reddet, tametsi corruptioni obnoxium. S. Cyrill. l. 4. p. 375.

64. *Spiritus est qui vivificat*; divinitas mea conjuncta carni, vivificandi vim ipsi tribuit: ipsa verò caro per se sine divinitate nihil prodesset. Spiritus est Deus. Sicut ergo caro per se non vivit, sed ex spiritu: ita caro mea non est per se vivifica, sed per Verbum cui unita est. Corpus enim est ejus qui vita est secundùm naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jurè dici possit: *Caro non prodest quidquam*. Non enim Pauli, verbi gratia, aut Petri, vel cujusvis alterius caro in nobis præstabit: sed unica & sola Salvatoris nostri Jesu Christi, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* . . . . Caro non prodest quidquam, *sed quomodo illi intellexerunt*: *carnem quippè sic intellexerunt*, *quomodo in cadavere dilaniatur*, *aut in macello venditur*, *non quomodo Spiritu vegetatur*. Proinde sic dictum est, *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odisse scientiam? Absit. *Et quid est*, *Scientia inflat? Sola sine charitate*: *ideò adjunxit*, *Charitas verò ædificat*. *Adde ergo scientiæ charitatem*, *& utilis erit scientia*, *non per se*, *sed per charitatem*. *Sic etiam nunc*, *Caro non prodest quidquam*, *sed sola caro*: *accedat Spiritus ad carnem*, *quomodo accedit charitas ad scientiam*, *& prodest plurimùm*; *nam si caro nihil prodesset*, *Verbum caro non fieret*, *ut inhabitaret in nobis*. S. Cyril. ibid. p. 376. S. Aug. tract. 27. in Io.

Verba quæ ego locutus sum vobis, *spiritus & vita sunt*; spiritaliter, non carnaliter intelligenda sunt, non de carne mortua, sed viva, & Spiritu Deo personaliter conjuncta, ideòque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus sum, spiritaliter intellecta vitam afferent; carnaliter accepta, ut plerique vestrum intellexerunt de carne mortua & in frusta concisa, qualis in macello venit, dentibusque dilanianda, vobis mortis essent occasio, quia *Littera occidit*, *spiritus autem vivificat*. Cæterum in sensu figurato & metaphorico verba sua non esse accipienda, quibus carnem suam daturum in cibum promiserat; non esse (inquam) intelligenda de figura carnis suæ, sed de vera carne; non de manducatione dumtaxat spirituali, sed reali, ex eo compertum est. 1. Quòd præmisso juramento fidem exigat: *Amen*, *amen dico vobis*: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, *& biberitis ejus sanguinem*, *non habebitis vitam in vobis*. 2. Quòd verè, non typicè, cibum esse carnem suam asserat, eam-

que

-ue veteri figuræ, scilicet Mannæ opponat. *Caro mea verè est cibus ...... Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna, &c.* 3. Quòd Judæos, Discipulosque suos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes, non docuerit Magister optimus explicata figura & metaphora, quæ explicatio offensionem omnem ex eorum animis removisset, illosque continuisset in officio; cùm verba Domini in sensu metaphorico intellecta, scilicet de figura carnis, & spirituali per fidem manducatione, nihil incredibile significarent. 4. Quòd rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehensionem non minùs excedentis exemplo fidem adstruat carnis suæ in verum cibum dandæ: *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem, ubi erat priùs?* Carnem ergo suam in Sacramento verè & reipsa manducandam, invisibiliter tamen, commendat Christus. *Verba quæ locutus sum vobis*, inquit, *spiritus & vita sunt*: Id est, *Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, & si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi*. Sic interpretatur S. Augustinus in Psalm. 98.

65. 66. *Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt*: Verumtamen sunt quidam ex vobis qui verbis meis vitam & salutem afferentibus fidem non adhibent ob animi superbiam & contumaciam. Id dixit Jesus, se cordium inspectorem & scrutatorem esse ostendens. *Sciebat enim ab initio Jesus*, ab eo primo tempore quo eum sectari cœperant discipuli, imò à primo instanti Incarnationis suæ, ut homo; ab æterno ut Deus; *qui essent non credentes, & quis* ex numero duodecim Apostolorum *traditurus esset eum*. *Et dicebat: Propterea dixi vobis, Quia nemo potest venire ad me*, in me credere, mihique adhærere; *nisi fuerit ei datum à Patre meo*. Fides enim gratuitum omninò Dei donum est. Igitur *Et qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, quoniam ipse dixit*: Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo: *& qui per ætatem parvulam, nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt; non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam Mediatoris, hoc est, in sanguine secundi Adam justificati gratis. Itaque cùm audimus*: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *Ab illa perditionis massa quæ facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi qui hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit*.

S.Aug.l.de Corrept. & Grat.c.7.

1.Cor.4.7.

67. 68. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro: & jam non cum illo ambulabant*: Ex eo tempore, sive ea occasione multi ex discipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio desciverunt, nec eum ampliùs ut Magistrum suum agnoscebant & sectabantur. *Dixit ergo Jesus ad duodecim* Apostolos: *Numquid & vos vultis abire?* Ut nullos sua causa quærere ostenderet, sed propter eorum salutem; ac ne velle quidem discipulos, nisi volentes; & gratiam suam liberi arbitrii jura servare.

69. 70. *Respondit ergo ei Simon Petrus*, suo & aliorum nomine: *Domine, ad quem ibimus?* Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes*: Verba tua verè divina sunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et ideò nos credidimus, & cognovimus*, certò persuasi tum verborum tuorum efficacia & auctoritate, tum operum tuorum admirabi-

S. Cyrillus, lib.4.p.355.

stabilitate, *quia Tu es Christus Filius Dei*. In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Christus, ille Filius Dei*, ut Jesum verum Christum, verumque Dei Filium natura, non adoptione, significent, ab aliis qui aliqua ratione Christi & Filii Dei appellati sunt, distinctum, ut S. Cyrillus exponit.

71. 72. *Respondit eis Jesus: Nonnè ego vos duodecim elegi* ad Apostolatum, *& unus ex vobis diabolus est*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, sacrilegus, proditor? *Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum, cùm esset unus ex duodecim*; ejusque animum Jesus noverat.

Sensus Moralis.

3. 4. SUbiit ergo in Montem Jesus, *& ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, &c.* Ut ad Paschatis Christiani, ac aliarum Ecclesiæ insignium solemnitatum celebrationem se dignè præparent Fideles. 1. A negotiorum sæcularium tumultu, à pravis affectibus, quæ ferventium instar sunt fluctuum; ab occasionibus peccati enavigandum est: *Abiit Jesus trans mare Galilææ*. 2. Sequendus Jesus, ad ipsum adeundum, ut animæ nostræ morbos curet per gratiam suam: sequendus autem est contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, sequendus per viam laboriosæ pœnitentiæ; peccata enim non condonat, nisi verè pœnitentibus, & diligere incipientibus: *Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur*. 3. In Montem ascendendum cum Jesu, orationi vacandum seorsim à turbis per aliquot dies: Idoneus scilicet ad cœlestem Philosophiam locus solitudo. Aliquando Christus solus montem ascendit, & pernoctat, & orat; ut ostendat, eum qui vult Deo frui, à mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & societates quibus à Deo, divinisque rebus avocari ac distrahi potest, fugere oportere. S.Chrys. ho. 41. in Joann. 4. Induenda sunt misericordiæ viscera, nec oculi solùm corporis ad pauperes convertendi, sed cordis, de illorum necessitatibus sublevandis piè soliciti: *Cùm sublevasset oculos Jesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum*. Eleemosynæ uberes erogandæ sunt à divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere, ne fortè non sufficiant ipsorum facultates ad sustentandam familiam, ad status sui conditionisque decorum servandum; sed in divina providentia confidere, quæ servis suis non deest, & visorum misericordium, largasque eleemosynas erogantium bona temporalia, sicut & spiritualia multiplicat. *Qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.* 2. Cor. 9. Omnes homines, quantumvis potentes & divites, mendici Dei sunt, ejusque providentia aluntur & sustentantur: Verum hunc honorem divitibus tribuere vult, ut sint providentiæ suæ ministri, curam gerendo pauperum, & ipsos alendo. *Facite homines discumbere*, 5. Superflua necessariò danda pau-

pauperibus ; colligendum ac seponendum est in pauperum usus , quicquid superest necessitati personæ , ac familiæ , decoroque status , etiamsi necessarium videatur cupiditati , vanitati , ac voluptati . Superflua divitum , necessaria pauperum . Pereunt alioqui , & divites perire faciunt divitiæ conservatæ , vel impensæ in damnum dominorum suorum : *Ut autem impleti sunt , dixit Discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta , ne pereant.* 6. Qui Christum audierunt , qui sanati sunt , qui in bonis operibus exercitati , cœlestem Panem esuriant , ac ferventi charitate desiderantes ad Sacram Mensam accedant , panem cœlestem , ipsum Christi corpus , manducaturi : cujus figuræ panes erant ab eo divina benedictione & omnipotenti virtute multiplicati , & turbis esurientibus distributi : *Accepit ergo Jesus panes , & cum gratias egisset , distribuit discumbentibus* . 7. Virilem in studio boni animum iis inesse oportet , qui ad Christi mensam accedunt . Unde discumbentium virorum dumtaxat meminit S. Evangelista , mulieribus & pueris utiliter ad nostram doctrinam silentio præteritis . Docet quippè nos tamquam in ænigmate , in studio boni viriliter agentibus , convenientiùs quodammodò & magis propriè cibum à Salvatore suppeditatum iri , non autem iis qui vitiosis moribus sunt effœminati ; sed nec iis qui mente sunt pueri , ut idcircò nihil capere possint eorum , quæ sunt ad salutem necessaria : *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia* . 8. Communionis fructus sit , ut Christum Jesum magis cognoscant , diligant , laudent, voce & operibus confiteantur : *Illi ergo homines cùm vidissent quod Jesus fecerat signum , dicebant : Quia hic est verè Propheta , qui venturus est in mundum* . 9. Qui Pane cœlesti , scilicet Christi corpore , satiati sunt , illum sibi Regem eligere debent , illi in omnibus parere , cor illi suum consecrare , ut in eo solus regnet , suos omnes affectus , ac sensus illi subjicere : *Jesus ergo cùm cognovisset , quia venturi essent , ut raperent eum, & facerent eum Regem , fugit iterum in montem ipse solus.*

S.Cyr. l.3.in Joa.p.282.

15. *Jesus ergo cùm cognovisset , quia venturi essent , ut raperent eum , & facerent eum Regem , fugit , &c.* Christus in montem fugit , dignitatum, honorumque hujus mundi contemptum nos docens : utque his spretis , futura optaremus , complecteremur , amaremus . Regnum suum non hujus mundi sed cœli dicit . Gloriam mundi non quærit , sed fugit . Imitemur Dominum nostrum . Dignitatem filiorum Dei , claritatem æternam , regni cœlestis consortium , gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus , & transitoriis honoribus ; gloria mundi , quæ si cum gloria nobis à Deo promissa comparetur , umbra est & somnium . Omnis gloria hominis *tamquam flos agri* . Quid fragilius ? Quid corruptibilius ? Sed quamvis diuturna , quid animæ conferret ? Nihil sanè ; verùm majorem in modum officit ; quippè quæ servos efficiat , & quidem emptis viliores ; non hominum dumtaxat diversa imperantium , sed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis , immortalem quære . Quid expetibilius apud Deum , & Angelos ejus ; an apud homines in honore esse ; corruptibilem , an incorruptam coronam consequi ; ad momentum , an ad secula sempiterna coronari ? . . . . Si Christus Regem fieri conscius regni sui , refugit , plenissimè dedit formam suis , dirigendo omni fastigio , & suggestu , tam dignitatis , quàm potestatis . Quis enim iis magis usus fuisset , quàm Dei Filius? *Quales & quanti eum fasces producerent ? Qualis purpura de humeris ejus floreret ? Quale aurum de capite radiaret , nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis judicasset ? Igitur quam noluit , rejecit ; quam rejecit , damnavit ; quam damnavit , in pompa diaboli deputavit . Non enim damnasset , nisi non sua*

S. Joann. Chrysost. Hom. 41. in Joann.

Tertullianus, lib. 10 de Idololat. c. 18.

sua: alterius autem esse non possent, nisi diaboli, quæ Dei non sunt.

17. 18. & seq. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus.* Tenebris obscuratum est cor nostrum, nisi ad nos veniat Jesus, qui tenebras nostras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ nostræ naviculam, & naufragium illi minitantur absente Jesu: *Mare autem vento magna flante, exurgebat.* His tentationibus probatur fides, & excitatur. Si Jesum appropinquantem videt anima, & succurrere paratum; verumtamen timet, turbatur, nisi præsentiam suam verbo interiori cor pulsante, & in sui amorem accendente manifestet: *Vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.* Cùm autem Christus Jesus novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, spei, & charitatis incrementum, citò Anima proficit, & progreditur in via Christianæ pietatis, & perfectionis, citò pervenit ad patriam cœlestem: *Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.*

26. *Amen, amen dico vobis: Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Pars Christianorum maxima Christum Jesum propter utilitatem suam, pauci propter ipsius gloriam quærunt. Plerique Deo serviunt, ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui spirituales videntur, Deo serviunt ob spiritalia solatia; sponsi munera amant, quàm sponsum; *Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Vix quæritur Jesus propter Jesum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter se, sed propter spiritalia quæramus; spiritalia ipsa munera propter Deum. Propter utraque Deo gratias agamus; his utendum, solo Deo fruendum est. Quid est frui? Amore illi inhærere propter ipsum. Temporalia propter spiritualia largitur hominibus sui capacibus. Imperfectiores sensibilibus allicit, & præmonet, ne hæc semper expetant, sed desiderent summum bonum, Deum ipsum dumtaxat, propter quem conditi sunt. Spiritualium igitur potior nobis ratio sit. Nam si spiritualia assequimur, amissis corporeis, nullum patimur detrimentum: sine illis autem, quæ nobis reliqua spes est? Quod solatium? Quocirca spiritalia præsertim nobis à Deo petenda, & optanda sunt. Hæc nos postulanda docuit Dominica Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, sed animæ utilitatem postulandam; non terrena, sed cœlestia petenda mandavit. Quæ enim amentia est, ea desiderare, & à Domino postulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus soliciti esse prohibemur?

S. Augustin.

S. Chrysost. Hom. 42. in Joann.

Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Non semper clementia & lenitate utendum, sed aliquando præceptorem duriusculè gerere se decet, ut ignavum discipulum excitet: quem morem, & hic, & alibi sæpè Dei Filius servavit. Accedentibus enim turbis, illique applaudentibus; ut humanam gloriam se contemnere, & eorum tantùm salutis curam se habere ostendat, asperiùs illis respondet, ut eos erudiat. Modestia tamen & mansuetudine temperata responsio est. Non enim gulæ, & ventris servos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; sed proximè factum miraculum præsertim commemorat, ut eos corporei cibi desiderio, non spiritualium gratia bonorum quærere se, ac sequi ostendat: quod maxima reprehensione dignum est. *Anima enim plus est, quàm esca .... Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu .... Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & has*

S. Chrysost. Hom. 43. in Joan.

Luc. 12. 23. Rom. 14. 17. 1. Cor. 6. 13. Hebr. 13. 9.

& has destruet . . . . Optimum est gratia stabilire cor , non escis , quæ non profuerunt ambulantibus in eis .

27. *Operamini non cibum qui perit , sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis* : Hoc est , nolite corporis cibum curare, sed Animæ . Non tamen labori parcendum , & in otio ac desidia vivendum est . In sudore vultus , temporalis vitæ subsidia procuranda , & vobis , & pauperibus . *Rogamus autem vos , fratres* , inquit Apostolus , *ut abundetis magis , & operam detis , ut quieti sitis , & ut vestrum negotium agatis , & operemini manibus vestris , sicut præcepimus vobis , ut honestè ambuletis ad eos , qui foris sunt . . . Qui furabatur , jam non furetur : magis autem laboret operando manibus suis , quod bonum est , ut habeat , unde tribuat necessitatem patienti* . Hæc igitur verba ; *Operamini non cibum , qui*

1.Thessal.4. Ephes.4.

„ *perit* , non in otio , & desidia vivendum significant : hic enim cibus est „ qui maximè perit , siquidem omnis malitiæ fomes desidia est , & otium ; „ sed operandum , & erogandum indigentibus , qui cibus minimè perit . Qui „ pigritiæ deditus ventri vivit , & deliciis vacat , is cibum operatur qui pe„ rit : qui verò ex labore suo Christum nutrit , & vestit in paupere , quis „ cibum pereuntem illum operari dicat ; cùm propter hoc opus cœleste re„ gnum æternaque bona nobis promittantur ? At cùm Judæi nullam fidei ra„ tionem haberent ; cùm non cogitarent , unde & qua virtute cibus ille „ venisset , sed satietatem sine labore quærerent ; meritò Christus hunc ap„ pellavit cibum qui perit . Quasi diceret : Pavi vos , ut inde permanentem „ cibum quæreretis , quo nutriretur animus : vos terreno attenditis . Ideò vi„ lem hunc vobis cibum dare nolo , qui caducam & fluxam vitam , sed qui „ sempiternam præbeat : qui non corpus , sed animam pascat : *Quem Filius* „ *hominis dabit vobis* .

S. Joann. Chrysost. Hom. 43. in Joan.

29. *Respondit Jesus , & dixit eis : Hoc est opus Dei , credatis in eum , quem* „ *misit ille* . Discernitur ab operibus fides , sicut Apostolus dicit , justificari „ hominem per fidem sine operibus Legis ; & sunt opera , quæ videntur bo„ na sine fide Christi , & non sunt bona , quia non referuntur ad eum finem, „ ex quo sunt bona : *Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti* . Ideò „ noluit discernere ab opere fidem , sed ipsam fidem dixit esse opus : Ipsa „ est enim *Fides quæ per dilectionem operatur* . Nec dixit ; Hoc est opus ve„ strum , sed ; *Hoc est opus Dei , ut credatis in eum quem misit ille* : ut qui „ gloriatur , in Domino glorietur .

Rom.3. 28. S. August. Tract. 25. in Joann.

Galat.5.6.

32. *Amen , amen dico vobis : Non Moyses dedit vobis panem de cœlo , sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum . Panis enim Dei est , qui de cœlo descendit , & dat vitam mundo . . . . Ego sum panis vitæ , &c.* Verum illum , & vivificum Panem Manna significabat . Signa mea dilexistis; qui significabatur , contemnitis . Iste panis Dominus Jesus ; panis Dei , & panis Deus , panis quem solus Deus dare potest , ex ejus scilicet substantia genitus ; panis verus , qui veram vitam dat & conservat filiis Dei, vitam immortalem & æternam . Huic pani incorporari nos oportet , ut vivificemur ; non mutatur in nos , ut cibus carnis nostræ ; sed nos in illum fide viva mutari debemus , ut simus unum Christi corpus , & una caro ; & vivamus Deo de Deo . *Ego sum panis vitæ : qui venit ad me, non esuriet : & qui credit in me , non sitiet unquam* . His verbis significatur æterna satietas , ubi nulla est egestas . *Ego sum panis vitæ* . Quis est panis cœli , nisi Christus ? *Sed ut panem Angelorum manducaret homo , Dominus Angelorum factus est homo . Si enim hoc non factus esset , carnem ipsius non haberemus : si carnem ipsius non haberemus , panem Altaris non manduca-*

S.Augustin. Serm.130.in Joann.

lucaremus . Festinemus ad hæreditatem , quia magnum inde pignus accepimus. Desideremus vitam Christi , quia tenemus pignus mortem Christi .

Ego sum panis vitæ ; Panis Angelorum , ut Deus ; panis hominum , ut Deus homo . In corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem commendavit corpus , & sanguinem suum ? De humilitate sua : Nisi enim esset humilis , non manducaretur , nec biberetur . Respice altitudinem ipsius : *In principio erat Verbum , & Verbum erat apud Deum , & Deus erat Verbum* . Ecce cibus sempiternus : sed manducant Angeli , & manducantes saginantur , & integrum manet , quod eos satiat , & lætificat . Quis autem homo posset ad illum cibum ? Unde cor tam idoneum illi cibo ? *Oportebat ergo , ut Mensa illa lactesceret , & ad parvulos perveniret* . Unde autem fit cibus lac ? Unde cibus in lac convertitur , nisi per carnem trajiciatur ? Nam mater hoc facit . Quod manducat mater, hoc manducat infans : *Sed quia minus idoneus est infans , qui pane vescatur , ipsum panem mater incarnat , & per humilitatem mammillæ , & lactis succum , de ipso pane pascit infantem . Quomodo ergo de ipso pane pavit nos Sapientia Dei ?* Quia *Verbum caro factum est & habitavit in nobis*. Videte ergo humilitatem , quia *Panem Angelorum manducavit homo*. Verbum illud quo pascuntur Angeli , sempiternum , quod est æquale Patri , manducavit homo : quia *cum in forma Dei esset , non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo* . Saginantur illo Angeli ; sed *semetipsum exinanivit* , ut manducaret panem Angelorum homo , *formam servi accipiens , in similitudinem hominum factus , & habitu inventus ut homo , humiliavit se factus obediens usque ad mortem , mortem autem crucis* : ut jam de cruce commendaretur nobis caro , & sanguis Domini *novum sacrificium*.

S. August. Enar. 1. in Psa. 33. n. 6.

Psal. 77. 24.

Philipp. 2. 6.

37. *Omne quod dat mihi Pater , ad me veniet : & eum qui venit ad me, non ejiciam foras* . Magnum arcanum , & inscrutabile ! *Quicumque in Dei providentissima dispositione præsciti , prædestinati , vocati , justificati , glorificati sunt ; non dico etiam nondum renati , sed etiam nondum nati , jam filii Dei sunt , & omnino perire non possunt . Hi vere veniunt ad Christum* ; quia ita veniunt , quomodo ipse dicit : *Omne quod dat mihi Pater , ad me veniet ; & eum qui venit ad me , non ejiciam foras* . Et paulò post : *Hæc est* , inquit , *voluntas ejus qui misit me Patris , ut omne quod dedit mihi , non perdam ex eo . Ab illo ergo datur etiam perseverantia in bono usque in finem . Neque enim datur , nisi eis qui non peribunt ; quoniam qui non perseverant , peribunt . Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum , usque adeo prorsus omnia , ut etiam si qui eorum deviant , & exorbitant , etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum , quia humiliores redeunt , atque doctiores . Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exultare debere , non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi , nec dicendo in abundantia sua : Non movebitur in æternum . Propter quod eis dicitur : Servite Domino in timore , & exultate ei cum tremore , ne quando irascatur Dominus , & pereatis de via justa : Neque enim ait , Et non veniatis ad viam justam ; sed , Ne pereatis de via justa . Quid ostendens , nisi eos esse commonitos , qui jam ambulant in via justa , ut in timore Deo serviant , idest , non altum sapiant , sed timeant ? Quod significat , non superbiant , sed humiles sint : exultent Deo , sed cum tremore ; in nullo gloriantes , quando nostrum nihil sit : ut qui gloriatur , in Domino glorietur : ne pereant de via justa , in qua ambulare cœperunt , dum sibi hoc ipsum assignant , quod in ea sunt .*

S. Augustin. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. n. 24.

Psal. 2. 11.

38. *Quia descendi de cœlo , non ut faciam voluntatem meam , sed volunta-*

S. Augustin. Tract. 25. in Joann. n. 15. 16.18. *tem ejus , qui misit me* . Magnum sacramentum , magnum illud , & dulce secretum ! Ipsa est causa , Domine Jesu , quare non ejicias eum foras , qui venit ad te , quia non voluntatem tuam facere descendisti de cœlo , sed voluntatem ejus qui te misit ! Ipsa . Timeo , ne foras propterea exierit anima à Deo , quia superba erat ; immò non dubito . Scriptum est enim : *Initium omnis peccati superbia* : & , *Initium superbiæ hominis apostatare à* Ecclef. 10. 15. *Deo* . Scriptum est , firmum est , verum est . . . *Si superbia ejicimur , humilitate regredimur* . Caput omnium morborum superbia est , quia caput omnium peccatorum superbia . Unde abundat iniquitas ? Per superbiam. *Cura superbiam , & nulla erit iniquitas* . *Ut ergo causa omnium morborum curaretur , idest , superbia , descendit , & humilis factus est Filius Dei* . *Quid superbis homo ? Deus propter te humilis factus est* . *Puderet te fortasse imitari humilem hominem , saltem imitare humilem Deum* . . . *Tota humilitas tua, ut cognoscat te* . Ergo quia humilitatem docet Deus , dixit : *Non veni facere voluntatem meam , sed voluntatem ejus qui me misit* . Superbia quippe facit voluntatem suam , humilitas facit voluntatem Dei . . . *Et eum qui venit ad me , non ejiciam foras , quia descendi de cœlo , non ut faciam voluntatem meam* , &c. Qui ad me venit , incorporatur mihi ; qui mihi adhæres , humilis erit , quia non facit voluntatem suam , sed Dei : & ideò non ejicietur foras , quia cum superbus esset , projectus est foras . . . Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatem suam , sed voluntatem ejus, qui misit illum . Veniamus ad eum , intremus ad eum , incorporemur ei, ut nec nos faciamus voluntatem nostram , sed voluntatem Dei : & non nos ejiciet foras , quia membra ejus sumus , quia caput nostrum esse voluit docendo humilitatem .

39. *Hæc est autem voluntas ejus , qui misit me , Patris : ut omne quod dedit mihi , non perdam ex eo , sed resuscitem illud in novissimo die* . Christi summi Pastoris exemplum imitentur Animarum Pastores . 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum suscipiant . 2. Illam unam exquirant, illi uni serviant in sacro Ministerio . 3. Ministerium suum cum humilitate impleant , ac pro salute animarum descendant ultro , siquidem vices gerunt Filii Dei , qui descendit de cœlo , non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus , qui misit illum . 4. Vigilantia sua , doctrina , labore , zelo , exemplo , precibus procurent , quantum possunt , ne ulla sibi commissarum Animarum pereat . *Hæc est autem voluntas ejus , qui misit me Patris ; ut omne quod dedit mihi , non perdam ex eo* . . . . Ille Christo datus est , qui servat humilitatem ; hunc accipit ; qui non servat S. Aug. tract. 25. in Joann. humilitatem , longè est à Magistro humilitatis . *Ut omne quod dedit mihi Pater , non perdam ex eo* : Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, Matt. 18. 14. ut pereat unus de pusillis istis . De tumentibus potest perire , de pusillis nihil perit : quia nisi fueritis sicut pusillus iste , non intrabitis in regnum cœlorum .

S. Augustin. in Enchirid. c. 95. 40. *Hæc est autem voluntas Patris mei , qui misit me : ut omnis qui videt Filium , & credit in eum , habeat vitam æternam . Et ego resuscitabo eum in novissimo die* . Quoscumque per Christum Jesum absolute salvare vult Deus , infallibiliter salvantur . In vita igitur æterna electi videbunt *in clarissima sapientiæ luce , quod nunc piorum fides habet , antequam manifesta cognitione videatur , quam certa , immutabilis , efficacissima sit voluntas Dei ; quam multa possit , & non velit , nihil autem velit , quod non possit: quamque sit verum , quod in Psalmo canitur* , Deus autem noster in cœlo, Psal. 113. omnia

omnia quæcumque voluit, fecit. *Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Tres porro effectus indeficientes, & prorsus infallibiles gratuitæ prædestinationis ad gloriam, seu voluntatis efficacissimæ Patris sui de salute electorum suorum, Christus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem, ut sint membra sua, & ipse illorum caput: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* 2. Perseverantiæ donum, quod illis certissime conferetur: *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* 3. Vitam æternam, qua cætera dona sua in electis suis Deus coronabit: *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Divinam illam adoremus voluntatem, quæ nostræ sanctificationis & beatitudinis origo est: in ea confidamus; de nostra nihil præsumamus.

41. *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi.* Sublimiores Christianæ Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios consolantur. Illis audiendis nequaquam idonei sunt carnales homines, *quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Sic animales Judæi Jesum, cum pane saturati sunt, Prophetam appellabant, & Regem facere cogitabant; cum vero spiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & à rebus sensibilibus abducti, resurrectionem & altiora Mysteria audiverunt murmurare cœperunt, & resistere veritati. Sic in iis impletum, quod Propheta prædixit: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva*: ut cum nullatenus ad divinorum Mysteriorum cognitionem oculos attollant, mali male pereant propter incredulitatem. Sic olim qui adversus Deum, & Moysen servum ejus murmurarunt in deserto, à serpentibus perierunt. S. Joannes Chrys. Hom. 45. in Joann. Psal. 68. S. Cyrill. lib. 4. in Joann. p. 342.

42. *Et dicebant: Nonne hic est Jesus Filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?* Hinc discamus 1. Nec sensuum esse, nec rationis, de Religionis Mysteriis judicare; sed Dei revelantis auctoritati per Ecclesiam propositæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in obsequium fidei. Discamus 2. Nocere plurimum, non intellectualibus cordis oculis virtutem Sanctorum " perspicere, & in latentem eorum gloriam penitus oculos defigere; sed ex " neglectu corporis pro nihilo sæpe habere, id quod magnum apud Deum, " & venerandum est. Ita de Sanctis apud Prophetam Deus sub unius per- " sona de omnibus loquens, ait: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit, cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor hominum, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Si ergo nos clarum apud Deum, & eximiis virtutibus conspicuum homi- " nem superbe despexerimus, & ex corporis vili specie, aut generis igno- " bilitate angustum animum esse statuerimus, nonne ab universorum Rege " dissentire comperiemur, nec parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod magnum " est, quandoque dicentes parvum, & lucem tenebras ponentes, & quod " dulce est amarum statuentes? Servandi sunt itaque Sanctis sui honores, & " interna potius nobilitate, quam carnis rationibus sunt æstimandi. Sed in- " S. Cyrill. ibid. p. 343. Jerem. 17.

ter

" ter nos plurimi eum, qui abjectus sit in hoc mundo, licet virtutibus con-
" spicuus sit, nullo honore, & gloria dignum ducunt; sed solam opum
" copiam, & corruptibilem ac brevi perituram gloriam æquis nequaquam
" oculis respicientes, minime curant, an recte, an perperam judicent.

44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.*

S.August. Tract. 26. in Joann. " Judæi contra verba Jesu murmurantes, à pane de cœlo longe erant, nec " esurire noverant. Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis sur-" di erant, videbant & cæci stabant. *Panis quippe iste interioris hominis quæ-*

Matth. 5. 6. " *rit esuriem*. Unde alio loco dicit: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justi-tiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Justitiam vero nobis esse Christum, Paulus Apostolus docet . . . Quid ergo talibus murmurantibus respondit Jesus? " *Nolite murmurare ad invicem*. Tamquam dicens: Scio, quare non esu-" riatis, & istum panem non intelligatis, neque quæratis. *Nemo potest ve-" nire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. Magna gratiæ com-" mendatio. *Nemo venit, nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat; quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare . . . Nondum traheris, ora ut traharis*. Ne vero cogites, te invitum trahi: *Trahitur animus & amore*. Nec timere debemus, ne dicatur nobis: Quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico: *Parum est voluntate, etiam voluptate traheris*. Quid est trahi voluptate? *Delectare in*

Psal. 36. " *Domino, & dabit tibi petiones cordis tui*. Est quædam voluptas cordis, " cui panis dulcis est ille cœlestis. Porro si Poetæ dicere licuit, *Trahit " sua quemque voluptas; non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio: quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est? . . . Da amantem, & sentit quod dico*. Trahe nos post te, Domine Jesu; curremus in odorem unguentorum tuorum. Nostras etiam rebelles ad te compelle propitius voluntates.

45. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*. Qui veniunt ad me per fidem,

S. Augustin. Tract. 26. in Joan. n. 7. 8. 9. à Patre docentur. Non mirum, quod me non agnoscatis, quia non auditis à Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædestinationem pertinentes, docti erunt à Deo, non ab hominibus audient. *Etsi ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus corruscat, intus revelatur . . . Exterior cultor arboris, interior est Creator. Qui plantat, & qui rigat, extrinsecus operatur: hoc facimus nos. Sed neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus*: hoc est, *Erunt omnes docibiles Dei*. Qui omnes? *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*. Videte, quomodo trahit Pater: docendo delectat, non necessitatem imponendo . . . Disce trahi ad Filium à Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum*. Quomodo homines in carne constituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Qui ergo à Christo audiunt, à Patre audiunt. *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem*. Ego novi Patrem, ab illo sum: sed quomodo verbum ab illo, cujus est verbum: non quod sonat, & transit, sed quod manet cum docente, & trahit audientem. Loquere, Domine Jesu, quia audit servus tuus: immo fac, ut te audiam, aures interioris hominis aperi. Fac ne obsurdescam ad vocem interiorem gratiæ tuæ. Da ut ex illorum sim numero, de quibus per Prophetam dictum est: *Erunt omnes docibiles Dei*.

48. 49.

48. 49. *Ego sum panis vitæ . Patres vestri manducaverunt Manna in deserto , & mortui sunt . Hic est panis de cælo descendens , ut si quis ex ipso manducaverit , non moriatur* . Panis mortuus & inanimis Judæos à morte cùm animæ , tum corporis servare non poterat . Qualis Lex , talis cibus, mortuus , typicus , inutilis ad veram justitiam , quæ est animæ vita. Solus Jesus est panis vitæ , non in aere formatus , & Angelorum ministerio in terram effusus , ut Judaicum populum ad tempus servaret à morte corporis ; sed in cœlo natus , missus ad homines per Incarnationem , semper vivens , semper vivificus ; vitam fidei & charitatis membra sua semper diffundens in terra deserta , in loco horroris , & vastæ solitudinis ; semper vitæ immortalis principium in Sanctis , qui eo nutriuntur sine fastidio , sine rei alterius desiderio . *Patres vestri manducaverunt Manna , & mortui sunt . Hic est panis de cælo descendens* , &c. Hunc panem significavit Manna . Hic panis vita æterna est , pignus futuræ gloriæ . Hunc ex Altari sancto , ex Mensa Domini accipimus : *Sed aliud est sacramentum , aliud virtus sacramenti . Quam multi de Altari accipiunt , & moriuntur , & accipiendo moriuntur !* Unde dicit Apostolus : *Judicium sibi manducat , & bibit* . Non enim bucella Dominica venenum fuit Judæ . Et tamen accepit , & cum accepit , in eum inimicus intravit : non quia malum accepit, sed quia bonum male malus accepit . Videte ergo , Fratres , *Panem cælestem spiritaliter manducate , innocentiam ad Altare apportate . Peccata etsi sunt quotidiana , vel non sint mortifera* . Antequam ad Altare accedatis , attendite , quid dicatis : *Dimitte nobis debita nostra , sicut & nos dimittimus debitoribus nostris* . Dimittis , dimittetur tibi . Securus accede ; panis est, non venenum . Sed vide , si dimittis ; nam si non dimittis , mentiris , & ei mentiris , quem non fallis . Mentiri Deo potes , Deum fallere non potes . Novit ille quid agit . Intus te videt , intus te examinat , intus inspicit , intus judicat , intus aut damnat , aut coronat.

S. Augustin. Tract. 26. in Joan. n. 11.
1. Cor. 11. 29.

52. *Si quis manducaverit ex hoc pane , vivet in æternum ; & panis quem ego dabo , caro mea est pro mundi vita* . Christus corpus suum in altari crucis pro vita omnium immolavit , & per ipsum rursus in nobis vitam inserit . *Postquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit , in suum bonum eam , hoc est , ad vitam reformavit , & omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum , vivificam reddidit , non secus ac ipsum est secundùm naturam . Proindè Christi Corpus vivificat eos , qui sunt ejus participes* ; non sacramentaliter solùm , sed & spiritualiter ; qui scilicet Eucharistiam dignè suscipiunt , & qui fide , & charitate fiunt corpus Christi . *Norunt Fideles corpus Christi , si corpus Christi esse non negligant . Fiant corpus Christi , si volunt vivere de Spiritu Christi . De Spiritu Christi non vivit , nisi corpus Christi* . Unde Apostolus exponens nobis hunc panem , *Unus panis* , inquit , *unum corpus multi sumus* . O sacramentum pietatis , ò signum unitatis , ò vinculum charitatis ! *Qui vult vivere , habet ubi vivat , habet unde vivat . Accedat , credat , incorporetur , ut vivificetur* . Non abhorreat à compage membrorum , non sit putre membrum , quod resecari mereatur, non sit distortum , de quo erubescatur : sit pulchrum , sit aptum , sit sanum : hæreat corpori , vivat Deo de Deo.

S. Cyrillus, lib. 4. p. 354.

S. Augustin. Tract. 26. in Joannem.

1. Cor. 10. 17.

Et panis quem ego dabo , caro mea est pro mundi vita . Ut autem *non solùm per dilectionem* , sed *reipsa in illam carnem convertamur , per cibum id efficitur , quem nobis largitus est . Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet , per Corpus suum se nobis commiscuit , & in unum nobiscum redegit , ut corpus cum Capite uniretur* . Hoc enim amantium maximè est . Hoc

S. Joann. Chrysost. Homil. 45. in Joannem.

Job

Job significabat de servis, à quibus ita eximiè amabatur, ut ejus carnibus admisceri se peroptarent: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det te carnibus ejus, ut saturemur?* Quod Christus fecit, ut majori nos charitate adstringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantùm videri permissens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & desiderio suo omnes impleri. *Ab illa igitur Mensa tamquam leones ignem spirantes surgamus diabolo formidolosi, & Caput nostrum intelligamus, & quam in nos præ se tulit charitatem. Parentes sæpenumerò liberos suos aliis alendos dederunt, ego autem longè aliter, mea carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faveo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet, multò magis in futura. Vester ego frater esse volui, & communicavi carnem propter vos, & sanguinem: & per quæ vobis conjunctus sum, ea rursus vobis exhibuit. Hic sanguis facit, imago in nobis Regia floreat. Hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat, & nutrit, languescere non sinit. Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit .... Hic est quo Christus emit, quo universam ornavit Ecclesiam. Ut enim homo servos auro emit, & ornat, ita eos sanguine suo Christus. Qui hujus sanguinis sunt participes, ipsam regiam Christi stolam induti, spiritalibus armis muniti, imò ipsum induti sunt Regem. Sed sicut magnum est, & admirabile; ita si purè accesseris, ad salutem accessisti: sin prava conscientia, ad pœnam, & supplicium.* Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. *Nam si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum, si qui immunda conscientia corpus Christi accipiunt, idem supplicium subeant, quod qui eum clavis cruci affixerunt?*

Job. 31. 31.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dei verbo, & promissis sine hæsitatione credendum est. Qui Mysteria ratione curiosè scrutatur, eorum fidem & fructum amittit. Vox ista, *quomodo*, Dei omnipotentiæ, & sapientiæ, injuriosa est. Agnoscamus Deum posse, quod nos fateamur investigare, & comprehendere non posse. Litiganti Judæo, & dicenti, *Quomodo potest?* &c. reponit S. Cyrillus: *Quomodo egressus es ex Ægypto? Quomodo in serpentem versa est virga Mosaica? Quomodo lepra manus infecta est, & in pristinum statum rursum rediit? Quomodo in sanguinis naturam versa est aqua? Quomodo per medium Mare sicco pede transisti? Quomodo amara illa aqua de Marra per lignum versa est in dulcem? Quomodo tibi aqua è petrarum uberibus effluxit? Quomodo propter te Manna decidit? Quomodo Jordanis immotus stetit? Quomodo Jerichuntis inexpugnabiles muri corruerunt?*

S. Cyrill. Alexand. Libr. 4. in Joan. p. 359. 360.

54. *Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis; Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, &c. Quia vivifica facta est caro Salvatoris, utpotè Vitæ secundùm naturam, Verbo nimirum Deo unita, cùm illam degustabimus, tunc vitam habebimus in nobis, ei quoque simul uniti, quemadmodum ipsa Verbo inhabitanti. *Hanc enim ob causam etiam in suscitandis mortuis, non verbis tantùm & nutu Deo convenienti Salvatorem operatum esse comperimus; sed carnem suam, quasi cooperatricem ad hoc potissimùm adhibuisse, ut ostenderet illam vivificare posse.* Quòd si solo tactu sanctæ carnis, id quod corruptum est, vivificatur; quomodo vitam æternam non consequemur, cùm sanctam illam carnem in Eucharistia manducabimus? In suum enim ipsius bonum, hoc est immortalitatem, nos qui participes ejus fuerimus, omni-

S. Cyrill. Libr. 4. in Joann. p. 361. 362.

omninò transformabit. Id verò veteribus figuris in Mosaica Lege adumbratum est. Cùm enim Israelitæ in Ægypto agnum immolassent, ac degustatis illius carnibus, sanguine postes illinivissent, eos ut sanctificatos exterminator Angelus præteribat. Quantò magis à morte æterna servabimur, si veri Agni pro salute nostra immolati, scilicet Christi Jesu carnem sacrosanctam manducaverimus? *Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea verè est cibus*, &c. Hinc S. Irenæus contra Hæreticos resurrectionem carnis negantes: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & est membrum ejus?* Ne igitur putarent auditores Christi Jesu, sic in manducatione carnis suæ promitti vitam æternam, ut qui eam sumerent, jam nec corpore morerentur, huic cogitationi dignatus est occurrere. Nam cùm dixisset: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; continuò subjecit: *Et ego resuscitabo eum in novissimo die*, Ut habeat interim secundùm spiritum vitam æternam in requie, quæ " Sanctorum spiritus suscipit: quod autem ad corpus attinet, nec ejus vita " æterna fraudetur, sed in resurrectione mortuorum, novissimo die. *Cara enim* " *mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cùm enim cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant; hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit*. Cibus iste *semen* est *immortalitatis*.

S. Irenæus, Lib. 5. c. 2.

S. Augustin.

S. Cyrill.

57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Qui dignè manducat & bibit, Christo per charitatem intimè conjungitur, & unione quodam modo naturali commiscetur, fitque concorporalis, ac in illo vicissim manet, crescitque Christus, mystico modo nos in se mutans. *Hoc est ergo manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio nec manducat* (spiritaliter) *carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, etiamsi tantæ rei sacramentum ad judicium sibi manducet & bibat: quia immundus præsumpsit ad Christi accedere Sacramenta, quæ aliquis non dignè sumit, nisi qui mundus est*; de quibus dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Ad sacram igitur corporis Christi Communionem nos, ut par est, præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere. Unus sit nobis dolor, divina hac esca propter peccata nostra privari.

S. Augustin. Tract. 26. in Joann.

Matt. 5.

58. *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivet propter me*. Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam suam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnationem, eamdem illam vitam divinam humanæ Christi naturæ communicat; qui illam ex Patre, in Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quisque corpus & sanguinem Christi Jesu sumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut verè dicere possit: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Christus*. Vivit in Christo, per Christum, & in Christo. *Sicut misit me vivens Pater*, &c. ac si diceret, Ut ego vivam propter Patrem, " id est, ad illum tamquam ad majorem referam vitam meam, exinanitio mea " fecit, in qua me misit: ut autem quisque vivat propter me, participatio " facit, qua manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille " erectus vivit propter me. "

S. August. Tract. 26. in Joann.

59. *Hic est panis, qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Eucharistia manna est Christianorum in deserto hujus mundi. Væ illi

S. Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 2. p. 305. qui illam sumere negligit, & ad illam dignè sumendam sese moribus Christiano dignis non disponit. Si vitæ æternæ amore flagramus, si largitorem immortalitatis in nobis habere cupimus, caveamus, ne laqueum nobis diabolus insigniter fraudulentus struat, damnosam nempè religionem, ac metum. At enim scriptum est (inquies) *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit*. Ubi verò probavi me ipsum, me indignum video. Quando ergo dignus eris? Quando te ipsum Christo sistes? Nam si te peccata usque deterreant, labi autem cessaturus sis numquam, vacuus comperieris omninò sanctificationis illius, quæ in æternum nos servat. Quare piè apud te statuas Christianè vivere, atque ita Eucharistiæ particeps sis, credens, eam non mortis solùm, verum etiam morborum nostrorum spiritualium depellendorum vi pollere. *Christus enim existens in nobis, sopit sævientem in membris nostris carnis legem, & pietatem in Deum exsuscitat, perturbationes mortificat, delicta nostra nobis non imputat, sed potiùs ut ægrotos sanans. Confractum enim alligat, erigit lapsum Christus Pastor bonus, qui animam suam posuit pro ovibus suis.*

69. 70. *Respondit ergo Simon Petrus, & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes*. Timendum, ne Christus nos propriæ tradat, sive permittat voluntati. Electionis nostræ est Christum sequi vel mundum. Num hæsitabimus? Christo adhærebimus, an ejus adversario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem; an Jesum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jesum deserit, perire vult. Schola Christi, lucis & veritatis schola est. Ipse veritas est, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem. Vitam æternam docet, accendendo in cordibus charitatem. *Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei*. Mira est Sanctorum Apostolorum fides, fervida confessionis ratio, eximia & præcellens confessio. Non enim retro abierunt, ut illi qui durum vocabant illius sermonem; neque etiam leviter crediderunt, sed certiores facti, cœlestis illum doctrinæ Magistrum esse. Tuta verò hujusmodi fides est; sed quæ talis non est, ex hominis mente facilè evellitur, ut quæ altas & firmas radices non habeat. Unde Salvator in parabola de semente ait: *Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem*. Quemadmodum enim priùs, quàm semina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra proscindi debet; sic iis qui ad suscipiendos divinos sermones accedunt, illorum desiderio cor priùs aperiendum est; sic enim iis susceptis, animam seu terram aliquam fœcundam reddunt. Igitur in certitudine Fidei sapientissimi discipuli se cognovisse ajunt, & se credere, ipsum esse Christum illum Dei Filium: oportebat enim & credere & intelligere. Neque enim ex eo quòd res divinæ fide percipiuntur, idcircò ab earum indagatione & studio omninò cessandum est: sed conandum potiùs, ut ad mediocrem saltem eorum notitiam evehamur, quæ fit tamquam in speculo & in ænigmate, ut S. Paulus ait. Rursus autem optimè dicunt, non primùm se cognovisse, deinde credere; sed Fidei cognitionem subjungunt. Fidem enim sequitur cognitio, non antecedit, juxta illud: *Si non credideritis, non intelligetis*. Fide quippè simplici, non curiosa, basis instar constituta, superædificatur deinceps cognitio, quæ paulatim in mensuram ætatis Christi, & in virum perfectam ac spiritalem nos affert.

S. Cyrill. Alex. lib. 4. in Ioan. p. 382.

CA-

CAPUT VII.

Sensus Litteralis

1. POst *hæc autem* , ex quo superiorem sermonem habuit, *ambulabat Jesus in Galilæam* , degere perrexit in Galilæa : *Non enim volebat in Judæam ambulare* , seu in Judæa morari ; tutò enim ibi versari non poterat spectatis rerum circumstantiis : *quia quærebant eum Judæi interficere* : Judæorum primarii , Pharisæi , Legis Doctores , Senatores invidia & odio perciti , quærebant opportunitatem ipsum è medio tollendi.

2. 3. 4. 5. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum* , *Scenopegia* ; id est , Festum Tabernaculorum , in memoriam , peregrinationis quadragintariæ per loca deserta & inculta , in quibus sub Dei præsidio militarem in modum castra collocabant , & mutabant , sub tentoriis quiescentes . *Dixerunt autem ad eum fratres ejus* , id est , cognati ex Mariæ Virginis matris genere : *Transi hinc* , *& vade in Judæam* , nobiliorem regionem , Templo , Senatu , majori Doctorum , Procerum , & populi undequaque Jerosolyma religionis ergo confluentis , multitudine insignem ; *ut & discipuli tui* , qui auditores & sectatores tui in Judæa esse cœperunt , *videant opera quæ tu facis* . *Nemo quippè in occulto quid facit* , *& quærit ipse in palam esse* . Nemo qui celebritatem nominis consequi velit , admirabilia opera clam facit; sed in publica luce , sub omnium oculis . *Si hæc facis* , quibus te Messiam probas , *manifesta te ipsum mundo* , doctrinam tuam , auctoritatem , potestatem omnibus manifestare stude , te ut revereantur universi: *Neque enim fratres ejus credebant in eum* . Illum esse Messiam à Deo promissum , & Dei Filium non credebant ; alioqui humanam gloriam illum quærere non putassent , ex suo ingenio illum metientes . Ex illius enim celebritate gloriam ipsi captabant , ideòque optabant , ut ex latebris Galilææ excederet , ac Jerusalem se conferret , quò ejus auctoritas à Synedrio probaretur.

6. 7. *Dixit ergo eis Jesus* : *Tempus meum nondum advenit* , *tempus autem vestrum semper est paratum* . Nondum tempus opportunum est , ut Jerosolyma proficiscar : vobis tempus semper opportunum est , ut illuc ire possitis . Tempus morti meæ constitutum nondum advenit , ideo Jerusalem impræsentiarum ascendere non possum palam & manifesto , cum Judæi vitæ meæ insidientur : vobis autem nihil imminet periculi ; unde , quando libueris , illuc ire potestis . *Non potest mundus odisse vos* , *me autem odit*; *quia ego testimonium perhibeo de illo* , *quod opera ejus mala sunt* . Non possunt vos odisse homines improbi & sæculo dediti , quia eorum opera non reprehenditis ; ideo secure eum ipsis versari potestis : me autem oderunt, non culpa mea , sed malitia sua , quia mala eorum opera reprehendo . Confer cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus ergo justum* , *quoniam contrarius est operibus nostris* , *& improperat nobis peccata Legis* , *& diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ* . *Promittit se scientiam Dei habere* , *& Filium Dei se nominat* . *Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum* . *Gravis est nobis etiam ad videndum* , *quoniam dissimilis est aliis vita illius* , *& immutatæ sunt viæ ejus* . *Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo* , *& abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis* , *& præfert novissima justorum* , *& gloriatur patrem se habere Deum* . *Videamus ergo si sermones illius veri sunt*, *& tentemus quæ ventura sunt illi* , *& sciemus quæ erunt novissima illius* . *Si enim est verus Filius Dei* , *suscipiet illum* , *& liberabit illum de manibus*

S.Chr. h.47. Euthym. in hunc loc.

contrariorum . Contumelia & tormento interrogemus eum , ut ſciamus reverentiam ejus , & probemus patientiam illius . Morte turpiſſima condemnemus eum .

8. 9. 10. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc* , nec mei cauſa moremini: *Ego autem non aſcendo* , vobiſcum & palam , *ad diem feſtum iſtum* , *quia meum tempus nondum impletum eſt* ; nondum advenit tempus paſſionis meæ: & tamen ſi vobiſcum palam aſcenderem , me Phariſæi ad mortem depoſcerent . *Hæc cum dixiſſet , ipſe manſit aliquandiu in Galilæa* . Igitur abſque æquivocatione dixit : Non aſcendo ad diem feſtum iſtum . Primis enim ſolemnitatis diebus cum cognatis non aſcendit . *Ut autem aſcenderunt fratres ejus , tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum , non manifeſte , ſed quaſi in occulto* ; ne ſi in magno comitatu aſcenderet , concitatos in ſe Phariſæorum & Legiſperitorum animos magis accenderet .

11. 12. 13. *Judæi ergo quærebant eum in die feſto* , primis Feſtivitatis diebus quærebant Jeſum , ut illum morti traderent ; *& dicebant: Ubi eſt ille?* nomine contemptim ſuppreſſo . *Et murmur multum erat in turba de eo* , vulgo in contraria ſtudia diviſo : *quidam enim dicebant : Quia bonus eſt ; alii autem dicebant : Non , ſed ſeducit turbas . Nemo tamen palam & libere de illo loquebatur propter metum Judæorum* , Senatorum & Phariſæorum , quos hic Galilæis , & vulgi turbæ Jeſum ſequenti opponit .

14. 15. *Jam autem die feſto mediante* , in medio dierum quibus agebatur Scenopegiæ celebritas (quæ octo dies durabat , quorum primus & ultimus ſolemnes erant) tertia , aut quarta die , *aſcendit Jeſus in Templum , & docebat . Et mirabantur Judæi* , Legiſperiti , & Judæorum Primores , dicentes : *Quomodo hic litteras ſcit , cum non didicerit ?* Unde illi tanta ſacrarum Litterarum ſcientia , cum ſcholas noſtras non frequentaverit ? Chriſtum à Deo miſſum vel id unum illis perſuadere debebat , quod ſine ulla diſciplina , tam admirabilem planeque divinam doctrinam proferret .

16. 17. 18. *Reſpondit eis Jeſus , & dixit : Mea doctrina non eſt mea ; ſed ejus qui miſit me* . Occultis eorum cogitationibus reſpondit , hinc ſe Deum eſſe confirmans : Mea doctrina non eſt mea , ſed mihi communicata à Patre , qui me miſit . Cum ſit in omnibus Patri ſimilis , ſitque Sapientia & Verbum Patris , eadem cum illo ſe docere ait , nec modo diverſo. Aut enim ex eo , quod perfectiſſima ratione doctrina ſua ſimilis ſit doctrinæ Patris , hanc illius eſſe declarat ; aut ex eo quod ipſe eſt Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & ſancit , ſuam quoque doctrinam illius eſſe ait. His ergo verbis ſe ipſum æqualem eſſe Deo Patri oſtendit , qui nihil plane didicit , ſed omnium cognitionem habet ex natura ſua , & ab alio non edoctus , propterea quod omnem intellectum excedit , & omnem ſcientiam creaturarum ſuperat . *Si quis voluerit voluntatem ejus* , nempe Dei , ſibi revelatam , & quantumcunque carnis affectibus contrariam , *facere , cognoſcet de doctrina* , idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado , *utrum ex Deo ſit , an ego à me ipſo loquar* , à me adinventa , Deoque contraria dogmata prædicans . *Qui à ſemetipſo loquitur* , qui doctrinæ ſuæ auctor eſt , ſuaque cogitata venditat , *gloriam propriam quærit* , honorem , plauſumque popularem , & ſæculi commoda venatur . *Qui autem quærit gloriam ejus qui miſit eum* , cujus verba & facta non alio ſpectant, quam ut Deus honoretur , quique propterea nihil ad gratiam dicit ; nihil veri ſalutaris , quamvis acerbi ſubticet , *hic verax eſt* , dignus proinde cui fides adhibeatur ; *& injuſtitia in illo non eſt* , nulla in eum cadit ſuſpicio falſitatis aut fraudis . Priori parte hujus ſententiæ characterem Phariſæorum

S. Cyr. lib. 4. p. 412.

rum Christus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad se ipsos transferebant: posteriori parte suum ipsi delineat caracterem, propriam enim gloriam non quærebat, sed Patris. De se autem in tertia persona loquitur modestiæ causa.

19. 20. 21. *Nonne Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accusare audetis, quod languidos sabbato sanaverim: cum vos Legem temere violetis, cædem innocentis conjuratione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis bene meritum? *Respondit turba*, quæ se illius criminis ream agi putabat, cum Scribas, Pharisæos & Senatores tantum postrema illa Christi verba perstringerent: *Dæmonium habes*, id tibi suggerit dæmon mendacii & calumniæ pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo nostrum tibi necem machinatur. Blasphemiam in Christum plebs infidelis evomit, Pharisæorum & Legisperitorum nutibus incitata. Palam autem negabant verum esse, quod ei necem molirentur, quod ei injecta securitate persuasuros se existimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi se facilius insidias struéturos crederent. Similem namque ceteris hominibus esse putabant, quibus intimæ cordis cogitationes non patent. Negatio itaque fructus est perversitatis, & impietatis in Christum ratio altera. Unde enim sermonem Jesu ut minime verum repudiant, inde ipsummet Christum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati. S.Cyr. l. 4. in Ioa.p.417.418

22. 23. *Respondit Jesus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potius à dæmone instigari ad blasphemiam ostendens; & dixit eis: *Unum opus feci* die sabbati, ægrum verbo sanans, *& omnes miramini*, idque ægre fertis, immerito inde offendimini, siquidem Lex circumcisionis ostendit, omne opus prohibitum non esse die Sabbati. *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moyse est, sed ex patribus)* quod non ita dico, quasi circumcisionis auctor sit Moyses; sed Patriarchæ, Deo jubente: Abrahami enim hunc ritum posteris suis observandum dedit Dei mandato, *& in Sabbato circumciditis hominem*, sive puerum, si dies sit à nativitate octavus. *Si circumcisionem accipit homo in Sabbato, ut non solvatur*, id est, ne violetur Lex Moysi (quamvis circumcisio speciem servilis operis haberet, nisi sacramentum esset Religionis) *mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato?* Sine causa mihi succensetis, quia hominem quem paralysis totum occupaverat, sanavi die Sabbati; quod opus est charitatis, cujus præceptum ipsa circumcisione est antiquius. Lev.12.3. Gen.17.10.

24. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate*. Sepositis personis, circa quas favor, aut odium nasci solent, rem nudam spectate. "Modo qui per legem Moysi circumciditis sabbato, non irascimini "Moysi; & quia ego die Sabbati salvum feci hominem, irascimini mihi. "Secundum personam judicatis; veritatem attendite, justum judicium judicate: Nolite me, honorato Moyse damnare; sed illo intellecto, me honorate. Propter Legem Moysi circumciditis, quando etiam sabbatum occurrerit, & sanitatum faciendarum beneficentiam non vultis ut exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus Circumcisionis & Dominus Sabbati, salutis est auctor: & servilia opera prohibiti estis facere Sabbato; si vere intelligatis servilia opera, non peccatis: *Qui enim facit peccatum, servus est peccati*. Numquid servile opus est, hominem sanare Sabbato? Quare manducatis & bibitis Sabbato, nisi quia pertinet ad salutem quod facitis? Per hoc ostenditis, opera salutis non esse ullo modo die Sabbati omittenda. Ergo. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate*. Si secun- "S.Aug.tr. 30.in Ioa.n. 6." Ioa.8.34.

cundum veritatem judicetis, neque Moyseo, neque me condemnabitis, & veritate cognita me cognoscetis, quia *Ego sum Veritas*.

Ioa.14.6.

25. 26. 27. *Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis*, ex Jerosolymitanis civibus: *Nonne hic est quem quærunt interficere* Senatores nostri, Pharisæi Legisque Doctores? *Et ecce palam loquitur*, publice libereque docet, se defendit, illos objurgat; *Et nihil ei dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid vere cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quod est cognitio de Propheta vero, vel falso, *quia hic est Christus*? id est Messias verus à Deo promissus ad liberationem & salutem populi? *Sed hunc scimus unde sit*: quibus parentibus natus: *Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit*. Nata est hæc Judæorum opinio ex Prophetarum oraculis male intellectis, quibus Christi generationem absconditam, incomprehensibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus natura dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoscentes. Hinc fabulabantur eum repente mundo appariturum, sed ignotum fore, unde & quomodo advenerit.

Isa.53.8. Mich.5.2. S.Cyr. l. 4. p. 446. S.Aug. tr. 31. in Ioa.

28. 29. *Clamabat ergo Jesus in Templo docens, Et dicens: Et me scitis, Et unde sim scitis*. Me quidem nostis ut hominem, & Mariæ filium; & unde sim scitis, ubi natus sim & educatus: scitis me esse Jesum Nazarenum; parentes meos scitis, nostis me secundum carnem & effigiem humanam (solus enim in hac causa latebat Virginis partus, cui tamen testis erat maritus) Recte ergo dixit, *Et me scitis, Et unde sim scitis*. Verumtamen altior & occultior mihi origo est: *Et a me ipso non veni*: Me non ingessi muneri quod obeo, à Deo missus sum. *Sed est verus qui misit me, quem vos nescitis*: Qui misit me Deus Pater meus, verax est in omnibus verbis suis, fidelis in promissis, & vos nescitis eum esse Patrem meum, & consilium ejus ac dispensationem de generis humani salute, per sanguinem Filii sui unigeniti procuranda, ignoratis. *Ego scio eum*, novi quis sit, quæ ejus consilia, quæ voluntas, *quia ab ipso sum, & ipse me misit*, Ab eo genitus sum, & cum sim ab æterno in sinu ejus, misit me in mundum per Incarnationem. Utroque igitur nomine me audire & mihi obsequi debetis; & quia Filius Dei sum, & quia missus à Deo, quam missionem miraculis quotidianis confirmo, indivisa potestate cum Patre veraci factis.

30. 31. 32. *Quærebant ergo eum apprehendere*; captabant opportunitatem injiciendi in eum manus absque populi tumultu: *Et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Passionis & mortis ejus à Patre, & ab ipsomet definitum. *De turba autem*, sive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Messiam à Deo promissum atque missum; *Et dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet, quam quæ hic facit?* Majora certe miracula non edet. Nulla est igitur dubitandi ratio, quin hic sit Christus. *Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miserunt Principes*, seu Primores Pontificum, Senatores, *Et Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum*.

33. 34. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum*, usque ad proximum Pascha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti; *& vado ad eum qui me misit*. Ascendam ad Patrem, postquam à mortuis resurrexero. *Quæretis me, Et non invenietis*. Etiamsi me quæratis, non invenietis: ab insidiis, & persecutionibus vestris, quia etiam à morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris assumptus. *Et ubi ego sum, vos non*

non potestis venire: In cœlum, quo ego vado, admitti non potestis: inde enim vos excludit incredulitas vestra, contumacia, & odium in me capitale.

35. 36. *Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos*, inter sese, vel in animis suis: *Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem Gentium iturus est*, id est, ad Gentes toto orbe dispersas, *& docturus Gentes*, id est Ethnicos? Maligna conjectura. Non enim dumtaxat iturum in "Gentium dispersionem ajunt, sed forte edocturum Gentes addunt, ut ejus "accusandi novum inde prætextum arripiat eorum suspicio. Nam misceri cum "dispersis Gentibus, eorum urbes, aut regiones petendo, apud Judæos "tritum erat & familiare, adeoque culpa vacabat: sed enarrare Legem "alienigenis, & profanis aperire divina Mysteria, apud eosdem crimini da- "tum est, nec periculo caruit. Ideo nonnullos hoc passim facientes Deus "per Prophetam incusabat: *Et leges foris legerunt*. Quamobrem amarulente "objiciunt, *Eum velle docere Gentes*; & ita tamquam paratum ad transgres- "sionem Legis traducunt, persuasumque habent ex iis, quæ jam ante fece- "rit die Sabbati, quidvis etiam temere facturum, licet divinis repugnet Le- "gibus, id ei familiare, ac pro nihilo esse credentes. Variis vanisque conjecturis mentes illorum agitabantur, quas fidei subjicere nolebant. *Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?* Nisi hoc velit quod conjicimus, quem sensum habet ipsius sermo? Ubi enim in Terra Palæstina præsidium sibi sperat, cum Romani ipsi in his locis plurimum deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipsi adversatur?

S. Cyr. Alexand. l. 5. in Joa. p. 467.

37. 38. 39. *In novissimo autem*, id est, octavo *die magno*, sive celebriori *festivitatis* Tabernaculorum, *stabat Jesus* loco editiore, ut ab omnibus conspiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis sitit*, justitiam & omnia bona spiritualia, salutemque suam, *veniat ad me, & bibat*: credat in me, & sitim ejus restinguam, desiderium ejus satiabo. Ex rebus obviis sermonis occasionem capere Christus solebat. Eo autem die populus magna pompa ex fonte Siloe aquam hauriebat, Canticum illud Isaiæ usurpans: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Hoc conspecto, docet eos Christus, quis sit fons vere salutaris indicatus à Zacharia. *Qui credit in me*, ut Deum, mundique Salvatorem, ac vitam instituit secundum doctrinam meam, *sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, id est, corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempe gratiarum & donorum Spiritus sancti, quam Messias credentibus daturus est, ut statim explicat. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat Spiritus datus*, visibiliter & cum plenitudine, *quia Jesus nondum erat glorificatus* per resurrectionem & ascensionem. Confer cum Isaiæ 44. 3. *Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem super stirpem tuam*. Et Joelis 2. 28. 29. *Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum*. Et cum verbis S. Petri Act. 2. 33. *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre effundit hunc, quem vos videtis & auditis*.

Grotius ad Joa. c. 7.

Nondum erat Spiritus datus, &c. *Multa indicia præcedentia Spiritus sancti habemus, antequam Dominus glorificaretur resurrectione carnis suæ. Non enim alium Spiritum etiam Prophetæ habuerunt, qui Christum venturum* præ-

S. Aug. tr. 32. in Jo. n. 6.

prænuntiaverunt. *Sed modus quidam futurus erat dationis hujus, qui omninò anteà non apparuerat, de quo hîc dicitur: Nusquam enim legimus anteà congregatos homines accepto Spiritu sancto, linguis omnium gentium locutos fuisse.*

40. 41. 42. 43. *Ex illa ergo turba* plures, *cùm audissent hos sermones ejus*, moti verborum majestate percellente animos, *dicebant: Hic est verè Propheta. Alii dicebant: Hic est Christus* patribus nostris à Deo promissus. *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa*, contempta regione, *venit Christus?* In urbe Bethleem Judææ natum Jesum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant, genus ejus nesciebant: alioquin nullam ex Scripturis arripuissent ansam dubitandi, num esset Christus: *Nonnè Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David,* seu ubi habitabat in paterna domo antequam ad regnum vocaretur, *venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba*, seu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipso sentientibus.

Mich. 5. 2.

Matt. 2. 6.

44. 45. 46. *Quidam autem ex ipsis*, satellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Venerunt ergo Ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum*, opportunitate data? *Responderunt ministri*, conscientiæ verbis divinis commotæ resistere non valentes: *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo*, tanta eloquentia, sapientia, gratia, efficacitate.

47. 48. 49. *Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis*, qui cùm in ministerio nostro sitis, sententiam nostram, partesque nostras sequi debitis? *Numquid ex principibus*, id est, ex Senatoribus, qui Legis scientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis*, qui sanctitatis fama præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, sola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non observantium habenda est, quia maledicti sunt, ut in ipsa Lege scriptum est: *Maledictus qui non permanet in sermonibus Legis hujus.*

Deut. 27. 26.

50. 51. *Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum*, scilicet ad Jesum *nocte, qui unus erat ex ipsis*: unus è Senatu: *Numquid Lex nostra*, sive Judex Legem sequens, *judicat hominem, nisi priùs audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat?* Numquid hominem damnat inauditum? Nonnè accusatione prævia, & inquisitione facta, interrogatur accusatus, audiuntur testes, rei defensio excipitur à judice, ut cognoscatur ejus vitæ ratio, & acta perspecta sint & explorata?

Joan. 3.

Deut. 13. 14.

52. 53. *Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es?* Sic eum per contumeliam vocant. Et tu fautor es istius hominis, quem plebeji solùm homines ex Galilæa sectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Scripturas, & vide, quia ex Galilæa Propheta non surgit.* Despecta illa regio, ex qua nullus Propheta prodiit. Ineptum prorsus argumentum; quasi nemo eximius nasci possit, unde non alius talis prior natus sit. Hoc pacto quemlibet Prophetam, qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono insignis fuit, rejicere potuissent; quo agendi modo quid iniquius? qua disserendi ratione quid absurdius? *Et reversi sunt unusquisque in domum suam*, re infecta, cùm nihil aliud hoc in consilio adversùs Jesum decrevissent.

Sensus Moralis.

S. Aug. tr. 28. in Jo.

1. *Ambulabat Jesus in Galilæam; non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Jesus persecutionem vitat secessu,

cessu, non potestate, ut hominum superbiam confundat. Mortem absolutè non fugit, sed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit & latet ut homo, in medium insidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volensibus licèt ac pararis, ut Deus. Hoc scilicet dictis & factis suis Christus Jesus semper egit, ut Deus crederetur & homo: Deus qui nos fecit, homo qui nos quæsivit. Quòd ergo noluit in Judæam ambulare, cùm in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, sed charitatis: *Quando latuit ut homo* (inquit S. Aug.) *non potentiam perdidisse putandus est, sed exemplum infirmitati præbuisse*. Ille enim, quando voluit, detentus est; quando voluit, occisus. Sed membrorum suorum, id est, fidelium suorum, in quibus ipse est (*Christus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati consuluit, eosque aliquando persecutionem prudenter fugere docuit: *Non ergo perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem*.

Quærebant eum Judæi interficere, Benefactorem suum, Doctorem suum, Redemptorem suum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monstro crudelius! Sed quid in Judæos excandescimus? Nonnè & nos Christiani, longè majoribus beneficiis à Christo affecti, quærimus interficere Jesum, cùm eum offendimus, cùm Legem ejus violamus, cùm sanguinem ejus pro nobis effusum irrisum ducimus & conculcamus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei & ostentui habentes*? Hebr.6.6.

Quærebant eum Judæi interficere, invidiæ œstro perciti. Nihil invidia gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cum hominem honorari, Deique donis & gratia ornari diabolus conspexisset, ejus boni impatiens, omnia molitus est, ut eum perderet. Ex mala ista radice semper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus est, propter hanc David cædis periculum subiit, propter hanc & alii multi perempti sunt justi. Hac incitati Judæi, Christum interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exscindamus. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*: Sed odientes malum, adhærentes bono, *charitate fraternitatis invicem diligentes*. S.Joan. Chry. H.47. in Jo. Gal.5.26. Rom. 12.9.10.

2. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia*. Solemnitates Judaicæ, typi sunt Christianarum solemnitatum, quæ Dei beneficia per Christum nobis collata in memoriàm revocant: Pascha scilicet liberationem nostram à peccati servitute: Pentecoste æternum cum Deo fœdus per Spiritum sanctum: Festum Tabernaculorum continuam Dei protectionem, providentiam & vigilantiam super Ecclesiam Militantem in deserto hujus mundi, & in hujus vitæ transitu; statum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo sumus, donec ad terram promissam, ad cœlestem scilicet patriam, perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit à peccato liberatio, & divini fœderis consummatio: *Non habemus hìc manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Hebr.13.14.

3. 4. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera tua, quæ facis . . . Si hæc facis, manifesta teipsum mundo*. Carnalium parentum ambitionem, sacrilegam avaritiam, falsam prudentiam, amoris proprii voces, dicentes: *Manifesta te ipsum mundo*, Christi Sacerdotes audire non debent: sed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum, dicens: *Transi hinc*. Virum tam egregiis dotibus instructum, tam præclaris talentis donatum, in loco ignobili & obscuro manere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te confer, ubi claritatem nominis consequere, & ad primarias Ecclesiæ Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas: Tenui bene-

neficio virum nobilitate aut eruditione insignem alligari indignum est: manifesta te ipsum mundo, ut pinguius, locupletius, tibique convenientius obtineas. Vox cupiditatis non audienda, sed charitatis: non vox ambitionis, sed humilitatis: non vox hominum carnalium, sed spiritualium. Ibi manendum, ubi Ecclesiæ utilis es, ubi aliorum salutem ita procuras, ut tua in periculo minùs versetur. Non prævenienda, sed expectanda Dei vocatio. Carnis & sanguinis suggestionibus minimè parendum. Parentes & cognati ut plurimùm sua quærunt, non quæ Jesu Christi. Propheticum
Psal. 18. 14. illud animo insculptum gerant Ecclesiæ Ministri: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.*

5. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Parentes & consanguinei ambitiosi, quorum ambitio & cupiditas filiis vel consanguineis ad Ecclesiasticum Ministerium adumptis suggerit, ut seipsos mundo manifestent, ut Beneficia & Dignitates Ecclesiasticas aucupentur, fidem certè non habent tantam, quanta Christianos decet; fidei lumen non sequuntur, ad Evangelium & Dei promissa non attendunt: *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant.
Au. tr. 28. in Io. n. 4. „ Nam & quod eum videntur monere fratres, gloriæ ipsius consulunt: Facis mirabilia, innotesce, id est appare omnibus, ut laudari possis ab omnibus. Loquebatur caro carni: sed caro sine Deo, carni cum Deo. Loquebatur enim prudentia carnis Verbo, quod caro factum est, & habitavit in nobis. Sed exemplo suo Ministris suis Christus ostendit, non esse
Rom. 8. 6. 7. audiendam prudentiam carnis, quæ *inimica est Deo, cùm Legi Dei non sit subjecta.* Hanc reprobavit, quia *Prudentia carnis mors est: prudentia autem Spiritus vita & pax.*

6. *Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: Tempus autem vestrum semper est paratum.* Carnalium hominum & amatorum sæculi, qui mundi gloriam quærunt, tempus semper est paratum: illam enim occasione qualibet data semper consectantur, & consequi pro votis possunt. Tempus verò membrorum Christi, qui cum eo regnaturi sunt in æternum, „ nondum advenit. Veniet aliquando tempus illud desideratum. Laborat nunc „ plebs Christi inter indignos, inter iniquos, inter blasphemantes, inter „ murmurantes, detrahentes, insectantes; & si liceat, perimentes. Labo-
Ps. 93. 13. 14. rat quidem: sed *Non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet, quoadusque justitia convertatur in judicium*: id est, quo-
S. Au. tr. 28. in Ioa. n. 6. „ adusque justitia, quæ modò est in Sanctis ejus, convertatur in judicium, „ cùm in eis implebitur, quod dictum est: *Sedebitis super sedes duodecim,*
Matt. 19. 28. *judicantes duodecim Tribus Israel.* Habebat justitiam Apostolus, sed non-
1. Cor. 6. 3. „ dum illud judicium, de quo dicit: *Nescitis, quoniam Angelos judicabimus?* „ Sit ergo modò tempus justè vivendi, posteà erit tempus eos, qui malè „ vixerint, judicandi. Hoc erit tempus judicii, de quo Dominus ait: *Tem-* „ *pus meum nondum advenit.* Erit enim tempus gloriæ, ut qui venit in hu-
Ps. 49. 3. „ militate, veniat in altitudine. Qui venit judicandus, veniet judicaturus: „ qui venit occidi à mortuis, veniet judicare de vivis & mortuis. *Deus* „ *manifestè veniet, Deus noster & non silebit.* Quid est, manifestè veniet? „ Quia venit occultus. Tunc non silebit: nam quando venit occultus, *sicut* „ *ovis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram tondente se non aperuit* „ *os suum.*

S. Au. tr. 28. in Ioa. n. 5. „ *Tempus meum nondum advenit.* Hoc illis respondit Jesus, qui de gloria „ illum admonebant; se ille voluit altitudinem humilitate præcedere, & ad „ ipsam celsitudinem per humilitatem viam sternere. Nam & illi Discipuli utique

que gloriam requirebant, qui volebant sedere unus ad dexteram ejus, & alter ad finistram: *Attendebant quò, & non videbant qua: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim Patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: Patria est mansio Christi, via est Passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit Patriam?* Denique & illis hoc respondit, quærentibus altitudinem: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Ecce qua venitur ad celsitudinem, quam desideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque passionis ... (Matt. 20. 22) Tempus nostrum advenit, Quando veniet? *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* (Col. 3. 3.)

Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Tempus Dei voluntate constitutum observare, non prævenire debet Christianus, qui voluntatem ejus facere decrevit, non suam. Voluntas Dei unum est omnium ejus motuum operationumque principium, ideò illam semper exquirit, certus, voluntatem hominis à Domino præparari. Hæc à Dei voluntate dependentia, vera libertas est; contra verò independentiæ affectatio, vera & miserrima servitus.

7. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.* Non odit mundus amatores suos, non odit eos, qui mores ejus sequuntur, non odit eos, qui illius opera non arguunt, non improbant, non damnant. Væ Pastoribus qui verbo & exemplo non perhibent testimonium de mundo, *quòd opera ejus mala sunt!* Væ illis, qui bona dicentes quæ mala sunt, & mala quæ bona, à mundo diliguntur! Doctores & Prædicatores veritatis mundus amat, cùm veritatem docent ac prædicant lucentem; odit, cùm severam ac redarguentem annuntiant, & prædicant. Amant enim veritatem, cùm se ipsam indicat; oderunt eam, cùm eos ipsos indicat. Graviter ferunt homines mundo dediti censores vitiorum, affectuum, morumque suorum. (S. Aug. l. 10. Conf. c. 23.)

8. *Vos ascendite ad diem festum hunc; ego autem non ascendam ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.* Fortè nos prævidebat, quia dies festos Judæorum non eramus acturi. Ideò ait, *Non ascendo, &c.* Nam & nos ipse, quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipse caput nostrum, quia, *Totus Christus caput & corpus.* (S. Aug. se. 133. alias 7. interditos ex Miss. Carth. majoris.)

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam, &c. Veri Christi Discipuli festos Ecclesiæ dies alia longè dispositione celebrant, quàm filii hujus sæculi. Hi cum cognatis & amicis carnalibus utplurimùm conveniunt ad convivia, ad ludos, ad spectacula, ad choræas, ad voluptarias deambulationes: Illi verò à sæcularibus cœtibus & societatibus recedentes, ad Templum Domini cum familia sua conveniunt, Missæ Parochiali, divinis Officiis intersunt, Dei verbum audiunt, piorum lectione librorum mentem pascunt, cœlestibus Sacramentis animam expiant ac reficiunt, charitatis & misericordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferventibus precibus: *Vos ascendite ad diem festum istum.* Qui autem dies festos in comessationibus, ludis, voluptatibus, aut negotiis sæcularibus transigunt; qui sacris illis diebus à peccatis, quæ servilia verè opera sunt, non abstinent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere sincerè proponunt, audire merentur ex ore Domini: *Solemnitates vestras odivit anima mea: Cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perversè, discite benefacere.* (Isa. 1. 15. 16.)

 11. *Ju-*

11. *Judæi ergo quærebant eum in die festo , & dicebant : Ubi est ille ?* Multi in majoribus somnitatibus Christum quærunt Judæorum instar , ut eum crucifigant Confessionibus & Communionibus sacrilegis . Veri autem ejus Discipuli illum quærunt , ut adorent , laudent , amore complectantur , & in corde suo retineant . Hi fide præsentem intuentur & colunt : illi præsentem non vident , quia tenebris infidelitatis excæcati sunt : illum non inveniunt , quia non quærunt , ut oportet : *Et dicebant : Ubi est ille ?*

12. 13. *Et murmur multum erat in turba de eo . Quidam enim dicebant: Quia bonus est . Alii autem dicebant : Non ; sed seducit turbas . Nemo tamen palam loquebatur de illo , propter metum Judæorum .* Sic & hodie positus est Christus Jesus in signum cui contradicitur . Pauci de illo , ejusque Mysteriis ac Religione ex piæ fidei affectu loquuntur , suamque in ea omnia , quæ Religionem spectant , & in Ecclesia pie frequentantur , reverentiam verbis & operibus significant . *Quidam dicebant , Quia bonus est .* Plures de Religionis Mysteriis , de Catholicis Dogmatibus , de Ecclesiæ Moribus , de votis Monasticis , de piis Confraternitatibus , Indulgentiis, Pietatis exercitiis & devotionibus approbatis ab Ecclesia , male loquuntur : carnales enim & animales homines non percipiunt , quæ Dei sunt . *Alii autem dicebant , Non , sed seducit turbas .* Vix inveniuntur , qui in sæcularium hominum societatibus & conventibus palam de Christo , de ejus cultu , amore , ac vera in ipsum pietate loquantur , ne mundo displiceant, ne contemnantur , ne irrideantur , ne sæculi amatoribus graves sint ac molesti , ne ut critici , ut devoti , ut civilitatis omnis imperiti sugillentur . *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum .*

Christianus secundum Dei Legem , & Evangelium Christi Jesu vivens, mundi de se judicia parvipendat , quæ cæca utplurimum & iniqua sunt : hominum contemptum , & obtrectationes non curet , modo placeat Deo, cui se probavit . Se felicem existimet , cum despicitur , cum irridetur, cum patitur calumnias , cum derelinquitur . Sic enim Christo Jesu capiti

2. Tim. 3. 12. 2. Cor. 6. 4. & seq. suo similis est , & in eamdem transformatur imaginem : *Et omnes , qui pie vivere volunt in Christo Jesu , persecutiones patientur . . . In omnibus ergo exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros , in multa patientia , in tribulationibus , in necessitatibus , in angustiis , in plagis , in carceribus , in seditionibus , in laboribus , in vigiliis , in jejuniis , in castitate , in scientia, in longanimitate , in suavitate , in Spiritu sancto , in charitate non ficta , in verbo veritatis , in virtute Dei : per arma justitiæ à dextris & à sinistris : per gloriam & ignobilitatem ; per infamiam & bonam famam ; ut seductores & veraces ; sicut qui ignoti & cogniti : quasi morientes , & ecce vivimus : ut castigati , & non mortificati : quasi tristes , semper autem gaudentes : sicut egentes , multas autem locupletantes : tanquam nihil habentes , & omnia possidentes .* Dicant ergo de te , si proficis in Christo , dicant homines , *Seducit turbas .* De ipso , de toto corpore Christi hoc dicitur . Co-

S. Aug. tr. 28. in Io. n. 11. » gita Corpus Christi adhuc in mundo , cogita Corpus Christi adhuc in area,
» vide quemadmodum blasphemetur à palea . Simul quidem triturantur , sed
» paleæ conteruntur , frumenta purgantur . Quod dictum est ergo de Domi-
» no , valet ad consolationem , de quocumque hoc dictum fuerit Chri-
» stiano .

14. 15. 16. *Jam autem die festo mediante , ascendit Jesus in Templum , & docebat . Et mirabantur Judæi , dicentes : Quomodo hic litteras scit , cum non didicerit ?* Christum , formam Prædicatorum , novæ Legis Concionatores imitentur . 1. Sacrum illud ministerium sine vocatione divina & mis-

sione

ſione legitimorum Eccleſiæ Paſtorum non obeant : non aſcendant in ſuggeſtum , ut parentum & conſanguineorum votis & deſideriis obſequantur. Diu ſe exerceant in oratione & pietatis officiis , antequam verbi miniſterium ſuſcipiant : Quatriduo Jeſus orat , ut ad concionandum quatuor poſtremis Solemnitatis diebus ſe diſponat : *Jam die feſto mediante aſcendit Jeſus in Templum* , 2. Concionatores docere debent ſcientiam ſalutis , non curioſos conceptus , & verborum lepores ſine Scripturarum Sacrarum ſucco venditare , & declamare : *Et docebat* , 3. Dogmatum Religionis & Moralis Chriſtianæ notitiam ex Scriptura Sacra & SS. Eccleſiæ Patrum Operibus , aſſidua lectione , & pia meditatione haurire debent . Illos non ſolum lectio doceat , ſed unctio : diſcipuli ſint Spiritus ſancti , qui doceat illos omnem veritatem , prius quam ut doctores plebis ſe gerant . *Et mirabantur Judæi , dicentes : Quomodo hic litteras ſcit cum non didicerit ?* 4. Doctrinam propriam non doceant , ſed Chriſti & Eccleſiæ doctrinam ; quod ſibi traditum eſt , non quod à ſe inventum ; nihil doceant , niſi quod à Deo per Jeſum Chriſtum derivetur , ad eumque referatur , ex quo , per quem , & in quo ſunt omnia ; ut cum illo dicere poſſint : *Mea doctrina non eſt mea , ſed ejus qui miſit me* .

17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere , cognoſcet de doctrina , utrum ex Deo ſit , an ego à me ipſo loquar* . Verbum Dei intelligunt ac diſcernunt à verbis hominum , qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt , quærentes cor Dei in verbis Dei , ut loquitur S. Gregorius . Hi qui bonam voluntatem habent obediendi Evangelio , guſtant & vident , quam ſuavis ſit Dominus . Si non intellexiſti , crede . *Intellectus* enim *merces eſt Fidei* . *Ergo noli quærere intelligere , ut credas ; ſed crede , ut intelligas : quoniam niſi credideritis , non intelligetis* . Voluntatem nempe Dei facere , eſt operari opus ejus , id eſt , quod illi placet . *Hoc eſt* autem *opus Dei, ut credatis in eum , quem ille miſit* (ait Chriſtus .) *Quid eſt porro credere in eum ? Credendo amare , credendo in eum ire , & ejus membris incorporari* . Ipſa eſt fides , quam à nobis exigit Deus : *Non invenit , quod exigat , niſi donaverit , quod inveniat* . Hæc *Fides quæ per dilectionem operatur* . Hæc in te ſit , & Chriſti doctrinam intelliges . Timendum , ne ſi Dei voluntatem facere neglexerimus , ſi præcepta ejus violare aſſueſcamus, paulatim à Dei notitia excidamus , ſicut quidam *bonam conſcientiam repellentes , circa fidem naufragaverunt* . S. Au. tr. 29. in Ioa. n. 6. Gal. 5. 6. 1. Tim. 1. 19.

18. *Qui à ſemetipſo loquitur , gloriam propriam quærit : qui autem quærit gloriam ejus , qui miſit eum , hic verax eſt , & injuſtitia in illo non eſt* . Superbia & propriæ inaniſque gloriæ appetitus , falſorum character eſt Prophetarum . Antichriſtus *venit in nomine ſuo* , extollens ſe *ſupra omne , quod dicitur Deus & colitur* . Chriſtus autem Jeſus , Deo Patri æqualis & coæternus , tamen quia venit in tempore , & formam ſervi accepit , & habitu eſt inventus ut homo , quærit in omnibus gloriam Patris , qui miſit eum . Hinc veracitas ejus ac juſtitia maxime confirmatur . . . " Quid tu homo facere debes , qui quando aliquid boni facis , gloriam tuam quæris; " quando autem aliquid mali facis , Deo calumniam meditaris ? Intende tibi, " creatura es , agnoſce Creatorem : ſervus es , ne contemnas Dominum : " adoptatus es , ſed non meritis tuis : quære ejus gloriam , à quo habes " hanc gratiam , homo adoptatus , cujus gloriam quæſivit , qui eſt ab illo " unicus natus . . . In Antichriſto injuſtitia erit , & verax non erit , quia " gloriam ſuam quæſiturus eſt , non Dei . Omnes ergo pertinentes ad corpus Chriſti , ne inducamur in laqueos Antichriſti , non quæramus gloriam " no- Ioan. 5. 43. 2. Theſ. 2. 4. S. Aug. ib. n. 8.

„ nostram. Sed si Christus quæsivit gloriam ejus, qui eum misit; quanto
„ magis nos ejus, qui nos fecit?

19. *Nonne Moyses dedit vobis Legem? Et nemo ex vobis facit Legem.* Christus Jesus Legem dedit Mosaica longe præstantiorem. 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis scripta: Lex nova in cordibus. 2. Quia Lex vetus homines à peccato coercet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore justitiæ. Lex illa servitutis, ista libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & charitatis. *Non enim*, ait Apostolus, *accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater)* 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur: Jesus *melioris Testamenti sponsor & mediator* est, *quod in melioribus repromissionibus sancitum est.* Si ergo rei Judæi, qui Legem per Moysen datam non implebant; quanto magis rei Christiani, qui Legem Evangelicam per Christum Jesum datam non implent, multo faciliorem, ac suaviorem? *Lex enim per Moysen data est; Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est.*

Rom. 8.

Hebr. 7.

Joan. 1.

Nonne Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Verbi divini Prædicator animum non despondeat, cum se nihil promovere videt in conversione peccatorum: siquidem verbum Dei in ipso Mosis ore sterile infructuosumque fuit. Semen divini verbi seminare, Concionatoris est; Dei vero incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certe fructum laborum suorum videt pius Concionator, ne sibi aliquid tribuat, ut sese humiliet, deque peccatis suis ingemiscat, quibus forte Evangelii fructus impeditur; ut Christi gratiam sibi & auditoribus necessariam ferventius imploret. Lex enim sine gratia nonnisi prævaricatores facit, quia charitatem non tribuit: *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. *Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Christi Jesu mansuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cum sit ipsa Veritas, sibi improperari sustinet, quod à mendacii & calumniæ dæmonio agitur. Et homo mendax „ excandescit, & ultionis libidine inflammatur, cum mendacii palam argui- „ tur! Si quis igitur nobis insultaverit, humiliemur; si quis exasperatur, „ mitigemus; si quis mordet & lacerat, & contumeliis prosequitur, ne „ commoveamur, ne victi nos ipsos perdamus. Etenim ira fera est vehe- „ mens & furibunda. Incantemus eam divinæ Scripturæ carminibus, dicen- „ tes: Terra & pulvis es, & quid superbis terra & pulvis? Nihil turpius „ aspectu irati, nihil visu gravius. Si aspectus horrendus, multo magis „ anima. Quemadmodum enim cœnum si contrectetur, gravius olet: ita „ & anima cum perturbata est, & multis intrinsecus fluctibus agitata. Sed „ non possum, inquis, inimicorum contumelias tolerare. Qua de causa? „ Nam si vere accusaris, etiam coram compungi deberes, & gratias eis agere. „ Sed falso tibi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac mendicum, „ ride. Stultum dixit, jam illum defle. Nam *Qui dicit fratri suo, Fatue, „ reus est gehennæ ignis.* Injuria ergo affectus, cogita supplicium, quod il- „ lum manet; & non modo illi non irasceris, sed ejus vicem dolebis. Ne- „ que enim febribus aut phræenesi laboranti quispiam irascitur, sed illius mi- „ seretur. Sed pusilli animi arguar, inquies, si tacuero. Imo tuam omnes „ admirabuntur sapientiam, modestiam ac mansuetudinem laudabunt. Contra „ vero si contumeliose responderis, occasionem dabis, ut vera credantur, „ quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, si pauper appellatur, ridet? „ Quia id falsum novit. Similiter si injurias nobis illatas rideamus, magnum

S. Chr. H. 48. in Ioan.

erit

erit argumentum , quod falso & sine causa arguamur . Apostolum audiamus: *Cum inter vos* , inquit , *sit zelus & contentio* , *nonne carnales estis* , *&* 2.Cor.3.6.
secundum hominem ambulatis ? spirituales igitur simus , & sævissimam hanc belluam fræno cohibeamus . Inter iram & insaniam nihil differt , temporarius quidam dæmon est : imo infelicior est homo ira abreptus eo , qui à dæmone vexatur . Ille enim venia dignus est , iratus nulla , qui sponte sua in profundum perditionis ruit , & etiam ante futuram gehennam dat pœnas . Tumultu enim quodam & æstu intolerabili , diu noctuque variis cogitationibus anxius jactatur . Ut igitur & præsenti supplicio liberemur & futuro , Christi Jesu modestiam , mansuetudinem , & humilitatem imitemur , qui cum maledicitur , non maledicit ; cum afficitur contumeliis, non comminatur ; non ultionem sumit de Judæis , sed illos docet . . . . propriisque neglectis injuriis , veritatis doctrinam , Deique opera , seu miracula ad ejus confirmationem facta defendit ac vindicat : *Respondit Jesus, & dixit eis : Unum opus feci , & omnes miramini . Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moyse est , sed ex Patribus) & in sabbato circumciditis hominem . Si circumcisionem accipit homo in sabbato , ut non solvatur Lex Moysi : mihi indignamini , quia totum hominem sanum feci in sabbato* ? Festi dies bonis operibus sanctificantur , tantum abest, ne violentur : His diebus circumcidendæ sunt pravæ cupiditates ; exercenda *circumcisio cordis in spiritu , non littera* ; totus homo sanandus à vitiis & pravis affectibus , ut in Deo quiescat . Hoc verum & spiritale sabbatum est.

24. *Nolite judicare secundum faciem ; sed justum judicium judicate* . Homines enim vident ea quæ parent , exteriora scilicet opera ; *Deus autem intuetur cor* , intentionemque scrutatur . Quamobrem Dei jura usurpat , qui de proximo temere judicat . *Tu quis es qui judicas alienum servum* ? (inquit Apostolus) *Domino suo stat , aut cadit* . Rom. 14.

Hoc vitium evadere in hoc sæculo , magni laboris est . Admonuit quidem Dominus Judæos , sed monuit & nos ; illos convicit , nos instruxit; illos redarguit , nos exacuit . Judæi quidem personaliter judicabant , sed ideò non pertinent ad Novum Testamentum , ideò non habent in Christo regnum cœlorum , ideò non junguntur sanctorum societati Angelorum : terrena quærebant à Domino : Terra enim promissionis , victoria ab inimicis, fœcunditas pariendi , multiplicatio filiorum , abundantia fructuum , quæ illis omnia à Deo quidem vero & bono , tamen ut carnalibus promissa sunt, omnia hæc fecerunt illis vetus Testamentum . Quid est vetus Testamentum? Quasi hæreditas pertinens ad hominem veterem . Nos innovati sumus , homo novus facti sumus . . . Quid est homo novus ? A vetustate innovatus. Ad quam rem innovatus ? Ad desideranda cœlestia , ad concupiscenda sempiterna , ad patriam quæ sursum est , & hostem non timet , desiderandam; ubi non perdimus amicum , non timemus inimicum ; ubi vivimus cum bono affectu , sine ullo defectu ; ubi nemo nascitur , quia nemo moritur ; ubi nemo jam proficit , & nemo deficit ; ubi non esuritur , & non sititur ; sed satietas est immortalitas , & cibus veritas . Hæc habentes promissa , & ad Novum Testamentum pertinentes , & novæ hæreditatis facti hæredes , & ipsius Domini cohæredes , aliam spem valdè habemus : non personaliter judicemus , sed rectum judicium teneamus . *Quis est qui non judicat personaliter ? Qui judicat æqualiter* . Non cùm homines diverso modo pro suis gradibus honoramus , tunc timendum est , ne personas accipiamus . Sed quando inter duos judicamus , & aliquando inter necessarios . Fit nonnunquam judicium inter patrem & filium ; queritur pater de malo filio , aut

S. August. Tract. 20. in Joann. n. 7.

filius

„ filius de duro patre : servamus honorificentiam patri , quæ debetur à filio: „ non æquamus filium patri in honore ; sed præponimus , si bonam causam „ habet : filium æquemus patri in veritate ; & sic tribuemus honorem debi- „ tum , ut non perdat æquitas meritum . Veritatem in judicio non attendebant Judæi , sed rationem habebant personarum , quia non succensebant Moysi , quòd Circumcisionem die octavo , tametsi sabbatum esset , celebrari præcepisset : Jesum verò damnabant , quòd Sabbato sanitatis beneficium hominibus conferret . Hoc est personarum rationem in judicio habere ; in uno reprehendere , quod in alio laudas ; in uno damnare , quod in altero approbas .

33. 34. *Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum tempus vobiscum sum , & vado ad eum , qui me misit . Quæretis me , & non invenietis : & ubi ego sum , vos non potestis venire .* Jesus in hac vita quærendus est sincera conversione , pura charitate ; bonisque operibus : alioquin periculum est , ne in morte frustra quæratus . Quid vero inveniet , qui tunc Jesum non inveniet , nisi desperationem , damnationem , æternamque miseriam ? *Et ubi ego sum , vos non potestis venire .* Ergo dum tempus habemus , dum opportunum tempus invitat , Jesum quæramus , *contemplantes , ne quis desit gratiæ Dei* . Quæramus eum , qui nos amantissime præveniens quærit , ut ad illum eamus , & parat nobis immortalitatis locum , ubi cum ipso , per ipsum , & in ipso beati simus , æternumque regnemus . Quod si Deum quærere differamus , in interitu nostro ridebit , nosque à suo conspectu repulsos æternis damnabit suppliciis . Et quod majus supplicium , quam non invenire Jesum ? Quam audire terribili voce dicentem : *Quia vocavi , & renuistis : extendi manum meam , & non fuit , qui aspiceret . Despexistis omne consilium meum , & increpationes meas neglexistis . Ego quoque in interitu vestro ridebo , & subsannabo , cum vobis id quod timebatis , advenerit . Cum irruerit repentina calamitas , & interitus quasi tempestas ingruerit : quando venerit super vos tribulatio & angustia . Tunc invocabunt me , & non exaudiam : mane consurgent , & non invenient me : eo quod exosam habuerint disciplinam , & timorem Domini non susceperint , nec acquieverint consilio meo , & detraxerint universæ correptioni meæ .*

Prov. 1. 24. & seq.

37. *In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus , & clamabat , dicens : Si quis sitit , veniat ad me & bibat . Qui credit in me , sicut dicit Scriptura , flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ . Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum .* Illi soli veniunt ad Jesum , qui esuriunt & sitiunt justitiam , gratiam , & vitam æternam . Sed hanc sitim ipse Jesus in nobis efficit , ipse trahit eos , qui ad illum veniunt , ut currant cum Sponsa in odorem unguentorum Illius . Desiderare gratiam , initium gratiæ est . Sed spiritualia , cœlestia & æterna bona non sitiunt , qui carnalia , terrena & temporalia concupiscunt . Illorum fruitione non extinguitur sitis animæ ad imaginem Dei factæ , sed magis accenditur : *Animum* enim *Dei capacem , quicquid Deo minus est , non implebit* . Sicut ergo cervus desiderat fontes aquarum , sic anima nostra Deum desideret . Ad Jesum eamus fide per dilectionem operante , hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvatoris , hoc est , de Mysteriis ejus , cruce , vulneribus sacris . Quanta erit capacitas fidei nostræ , tanta erit aquæ illius cœlestis , sanctificantis , bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia : *Quantum vas fidei attulerit ad fontem , tantum implet* (inquit S. Aug.) *Qui credit in me , flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* . Venter interioris hominis , conscientia cordis est . Bibito ergo isto liquore vivescit purgata con-

S. Aug.

conscientia , & hauriens , fontem habebit ; etiam ipsa fons erit . Quid est fons , & quid est fluvius , qui manat de ventre interioris hominis ? Benevolentia , qua vult consulere proximo . Si enim putet , quia quod bibit , soli ipsi debet sufficere ; non fluit aqua viva de ventre ejus : si autem proximo festinat consulere , ideo non siccat , quia manat . . . *Si credimus , bibimus . Et unusquisque in seipso debet agnoscere si bibit , & si vivit ex eo quod bibit : Non enim nos deserit fons , si non deseramur fontem.* Fides qua vere credentes in Jesum dicimur , non est aqua stagnans , sed viva & jugiter fluens : *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* . Simul igitur & indeficientem copiam , & incredibilem operationem , & fontem & fluvios appellavit , & non unum , sed innumeros.

S. Aug. tr. 32. in Joan. n. 4.

S. Jo. Chr. H. 50. in Joan.

39. *Hoc autem dicebat de Spiritu , quem accepturi erant credentes in eum : nondum enim erat Spiritus datus , quia Jesus nondum erat glorificatus* . Donum Spiritus sancti , fructus est mortis , resurrectionis , & ascensionis Christi . Oportebat , caput nostrum , auctorem & exemplar novæ vitæ nostræ, novam in corpore suo naturali vitam accipere , antequam mystici corporis sui membris illam communicaret : Per resurrectionem regenerari (de qua scriptum est , *Resuscitans Jesum ; sicut & in Psalmo secundo scriptum est , Filius meus es tu , ego hodie genui te*) prius quam Spiritum Christianæ regenerationis mitteret . Necesse erat , à præsenti sæculo penitus separari , prius quam Pater futuri sæculi fieret. Spiritum sanctum ante Resurrectionem suam Christus Jesus non dedit , futurum significans : *Ut in resurrectione nostra charitas nostra flagret , & ab amore sæculi separet , ut tota currat in Deum* . Hic enim nascimur & morimur , hoc non amemus : charitate migremus , charitate sursum habitemus , charitate illa qua diligimus Deum . Nihil aliud in hac vitæ nostræ peregrinatione meditemur, nisi quia & hic non semper erimus , & ibi nobis locum bene vivendo præparabimus , unde numquam migremus . Si vivimus , si in ipsum credimus, qui resurrexit , dabit nobis non quod hic amant homines , qui Deum non amant ; aut tanto plus amant , quanto illum minus amant : tanto autem hoc minus amant , quanto illum plus amant . Non promisit nobis divitias terrenas , & temporales , non honores & potestates in sæculo isto . Videtis enim , omnia hæc dari & hominibus malis , ne magnipendantur à bonis . Non corporis sanitatem , non quia ipse illam non dat , sed quia & pecoribus dat . Non vitam longam . Quid est enim longum , quod aliquando finitur ? Non pro magno nobis credentibus promisit longævitatem, aut decrepitam senectutem ; quam omnes optant , antequam veniat , omnes de illa cum venerit, murmurant. Non pulchritudinem corporis , quam vel corporis morbus , vel ipsa senectus quæ optatur , exterminat. Omnia ista non nobis promisit , qui dixit : *Si quis sitit , veniat ad me , & bibat . Qui credit in me , flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* . Vitam æternam promisit , ubi nihil timeamus , ubi non conturbemur , unde non migremus , ubi non moriamur ; ubi nec decessor plangatur , nec successor speretur . Quia ergo tale est , quod nobis promisit amantibus , & Spiritus sancti charitate ferventibus , ideo ipsum Spiritum noluit dare , nisi cum esset glorificatus : ut in suo corpore ostenderet vitam , quam modo non habemus , sed in resurrectione speramus . *Pignus accepimus , & hujus pignoris plenitudo postea dabitur* . Interim *in hac peregrinatione pignus nos consoletur* , quia *qui nos dignatus est oppignerare , multum paratus est dare . Si talis est arrha , quid est cujus est arrha ?*

Act. 13.

S. Aug. tr. 32. in Joan. n. 9.

Ib. n. 5.

43. *Dissensio itaque facta est in turba propter eum* . Dissensiones de Chri-

sto & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Ecclesia semper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Christi ministri & servi: Veritatis hostibus & impugnatoribus resistere non cessent; nec eos à bello adversus errores Fidei & sanæ Morum disciplinæ contrarios gerendo absterreat falsus amor pacis, aut metus scandali. *In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittimus scandalum, quam quod veritas relinquatur.*

S. Greg. H.7. in Ezech.

45. 46. *Venerunt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo sicut hic homo.* Nihil veritate clarius & fortius. Pharisæi „ & Scribæ, qui sapientia præstare videbantur, & cum Christo semper ver- „ sabantur, ut ei insidiarentur, licet miracula viderint, & Scripturas le- „ gerint, non modo nihil utilitatis sed damni plurimum acceperunt: mini- „ stri autem rudes & ignari, uno tantum sermone persuasi sunt: & qui ad „ Christum capiendum iverant, ejus admiratione capti redierunt. Neque „ eorum tantum sapientia admiranda est, quod signis non eguerunt; sed quod „ sola doctrina crediderunt. Non enim dixerunt, neminem umquam ita mi- „ racula fecisse, sed neminem unquam sic locutum. Non igitur ipsorum sa- „ pientia tantum, sed & fortitudo admiratione digna est. Siquidem his, qui „ illos miserant, ita loquuntur, Pharisæis videlicet, qui omnia faciebant „ & conabantur, ut caperetur. O vim admirabilem veritatis & gratiæ, quæ „ in Christi labiis diffusa est!

S. Jo. Chry. H. 48. in Jo.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. J*Esus autem perrexit in Montem Oliveti*, sive in hortum Gethsemani situm ad latus Montis Olivarum, ubi pernoctare & orare solebat cum discipulis suis. *Et diluculo iterum venit in templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum* audiendum; *& sedens docebat eos.*

Matt. 26. 36.

3. 4. 5. *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehensam* à duobus testibus, adeoque flagitii legitime convictam: *Et statuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio*, in manifesto & fragranti facinore: *In Lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare*, criminis hujusce reas lapidibus obruere. Lex Moysis pœnam mortis in adulteras decernit; traditio & usus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo quid dicis?* Tu qui Legem Mosis aliter ac nos sæpe interpretaris, quid ea de re censes? Romani capitalium jus suppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione Populus, testibus præeuntibus, judicium exequabatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt à Jesu, quid sentiat.

Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. Eze. 16. 38. 40.

6. 7. 8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum*: Ut occasionem captarent ex ejus responso eum accusandi, aut contemptæ violatæque Legis, si illam absolveret; aut quod sibi non constaret, quippe qui meretrices in gratiam recepit; & à mansuetudine degeneraret, quam palam profitebatur. *Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in ter-*

terra; an aliquam sententiam, an ipsorum peccata, an ipsa quæ mox protulit verba, incertum. Forte scribebat illud Propheticum, *Terra, terra, scribe hos viros abdicatos*. *Festucam, quæ in oculo est fratris tui, vides; trabem autem, quæ in oculo tuo est, non vides*. Certos forte non delineavit in terra characteres, quibus aliquid significaret; sed incertas, nihilque significantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere solent) ut quæstionem fraudis plenam declinaret. *Cum ergo perseverarent, interrogantes eum*, & responsum importune *flagitantes*, *erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*. Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus est, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis respicit, qua sancitum est, ut *manus testium primo interficiat reum*. Ad suam ergo conscientiam quemque revocat, ut de adultera statuat, quemadmodum de se statui vellet, juxta legem charitatis; & ut judicet, an simillum criminum, quæ Dei vindictam mereantur, sibi non sit conscius. Quod si ita sit, parcite, inquit, peccatores peccatrici, puniendæ, sicut & vobis parci vultis: *Et iterum se inclinans, scribebat in terra*; hoc gestu ostendens, nihil habere se, quod adjiceret.

Jer.22.29. S.Ambr.E.25. ad Studium, & Epi. 26. ad Iren.

Matth.7.

Deut.17.7.

9. 10. 11. *Audientes autem*, id est, cum hæc dicentem Jesum audivissent, *unus post unum exibant*, sigillatim discedebant redarguente conscientia, *incipientes à Senioribus*: ita ut Seniores convicti & pudore suffusi, utpote plurium criminum rei, primi discederent, cæteri illorum exemplum sequerentur: *Et remansit solus Jesus, & mulier in medio stans*; in medio inquam, Apostolorum, & turbæ docentem Jesum audientis. *Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni, ut judicem mundum, sed ut salvem. *Vade*, abi libera & secura, *& jam amplius noli peccare*. Hoc adjecit Christus, ne peccandi commeatum dare videretur, peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Historia non semper & ubique constanter lecta fuit in omnibus Græcis Latinisque Codicibus S. Joannis. Eusebius l. 3. Hist. Eccles. c. 39. innuit scriptam à Papia ex veteri traditione, quam acceperat ex ore eorum, qui cum Apostolis versati erant; & in Evangelio secundum Hebræos haberi. Abest ab antiquissimo Codice Vaticano, & à Græca Catena, in qua cum tres & viginti Auctores sint (inquit Maldonatus) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Jo. Chrys. S. Cyrillus Alex. Nonnus, Theophylactus, qui Commentarios in Evangelium S. Joan. scripserunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, testis est Hieron. l. 2. adversus Palagianos. Quin & Beza in uno tantum ex vetustis septemdecim Codicibus, quos penes se habuit, defuisse fatetur. Extat in Mss. Cambrigiensi antiquissimo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alexandrinus in Harmonia quatuor Evangeliorum, & Eusebius in Canonibus huic Harmoniæ additis; SS. Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Euthymius; Ecclesiaque universa Græca & Latina. De illa ergo dubitari salva fide non potest, cum Sacra Synodus Tridentina confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decreto suo de Canonicis Scripturis adscripsit, *cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit*. Hanc Historiam habent Versiones Syriaca & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Persica & Æthiopica. In quibusdam tamen Exemplaribus Syriacis deesse, constat ex Versione, quæ Viennæ & Antuerpiæ edita est.

12. Ite-

12. *Verum ergo locutus est eis Jesus : Ego sum lux mundi* . Lux non Judææ solum , sed omnium gentium ; lux interior , quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat : *Qui sequitur me* , seu ductum meum, doctrinamque meam , non ambulat in tenebris errorum , & ignorantiæ rerum , quæ ad salutem necessariæ sunt ; *sed habebit* in animo suo *lumen vi-*
S.Cyril. l.5.in Joan. p.485. *tæ* , id est , quod ducit ad vitam æternam . *Ego sum lux mundi* . Non dicit , *In me est lux* , sed , *Ego sum lux* ; ne quis in duos filios dividat Christum post Incarnationem.

13. *Dixerunt ergo ei Pharisæi : Tu de teipso testimonium perhibes : testi-*
Id.p. 487. *monium tuum non est verum* , id est , legitimum . At homines sanctos , Legisque observantissimos , de se ipsis testimonium perhibuisse , non animad-
1.Reg.12. 3. verterunt Pharisæi cæci : Samuel enim Israelitis ait : *Testis est Dominus adversum vos , & testis Christus ejus in die hac , quia non inveneritis in ma-*
Ps.7. 5. *nu mea quippiam* . David etiam de se ipso testatur : *Domine Deus meus , si feci istud , si est iniquitas in manibus meis , si reddidi retribuentibus mihi*
Jer.15.17. *mala* . Quin & Jeremias : *Domine Deus exercituum , non sedi in concilio ludentium , & gloriatus sum à facie manus tuæ* . Apostolus denique Paulus
1. Cor.4.4. aperte vociferatur : *Nihil mihi conscius sum*.

14. *Respondit Jesus , & dixit eis : Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso , verum est testimonium meum* : Etiamsi nulla de me præcessissent Prophetarum vaticinia , nullum Joannis Baptistæ testimonium , testimonium meum de me ipso verum ac legitimum esset , *quia scio unde veni* , nempe à Patre : id est , me esse filium Dei , & à Patre missum in mundum certò scio ; *& quo vado* , nempe ad Patrem , legationis meæ rationem redditurus , & præmium accepturus : *Vos autem nescitis , unde venio , aut quo vado* , nisi à me discatis . Legationis injunctæ , arcanorumque mandatorum conscius est legatus : reliqui hæc ab ipso discere debent , secundum morem omnium gentium . Quod si is nulla in re commoda sua captet , ob legationem multa mala perferat , propriam gloriam non quærat ; sed legantis ; nec quicquam dicat , quod legante dignum non sit , nulla ratio est,
S.Cyr. l. 5. in Joan. p.489. cur illi non credatur . Præterea , ubi quis suam enarrat naturam , & quæ sibi substantialiter insunt , exponit , id per jactantiam facere , aut inanem gloriam captare minime censendus est ; ut si Angelus dicat , Ego Angelus sum ; aut homo , Ego homo sum ; aut si sol ita loquens inducatur : Ego cœlestem orbem percurrens , illustre lumen mortalibus præfero . Sic quamvis Salvator noster Christus Jesus se mundi lucem esse dicat , verum est ejus testimonium ; nec enim de alieno gloriatur , sed quod sibi per natu-
S. Joa. Chrys. H.55. in Jo. ram convenit , ut Dei Filio , explicat . . . *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso , testimonium meum verum est , quia scio unde venio* : Ex Deo sum , & Deus , & Dei Filius : *Deus autem sibi ipsi idoneus testis*.

15. *Vos secundum carnem judicatis* : secundum speciem externam , secundum infirmitatem carnis quam in me conspicitis , judicatis me fide dignum non esse , qui me lucem mundi dicam : ideo erratis , ad miracula non attendentes , quæ missionis ac legationis meæ litteræ sunt , Dei sigillo munitæ . *Ego non judico quemquam* : Nunc abstineo judicis partibus , Doctoris & Salvatoris munus dumtaxat exercens . *Vos secundum carnem judicatis* : Ex suggestione carnis , ex affectibus pravis judicatis : ego vero neminem sic judico.

16. 17. 18. 19. *Et si judico ego* , si de me aut aliis quippiam testificor, *judicium meum* , seu testimonium , *verum est* , ac legitimum : *quia solus non sum , sed ego & qui misit me Pater* . Mecum est Pater , qui me à se mis-

sum

sum ostendit, & voce de nube delapsa à magnifica gloria, & tot tantis-
que miraculis. *Et in Lege vestra scriptum est : Quia duorum hominum* con-
sentiens *testimonium verum est*, id est, ut verum ac legitimum recipien- Deut. 17.6.
dum est : quanto magis meum, Patrisque testimonium? *Ego sum* porro, *qui* Matt.18.16.
testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit 2.Cor.13.1.
me, Pater. Ego, cujus in vita nihil est obnoxium reprehensioni; ego Hebr.10.28.
cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac san-
ctitatem promovendam collineat, testimonium perhibeo de me ipso : &
testimonium etiam perhibet de me Pater, qui me misit, cujus vox de
cœlo audita est in Jordane & in Monte sancto, cujus & nomine quæ fa-
cio opera, me ab eo missum demonstrant. *Dicebant ergo ei Judæi : Ubi
est Pater tuus?* Demonstra eum nobis, ut videamus qualis sit auctoritatis,
quidve dicat. Pravis scilicet affectibus excæcati, non intelligebant, quem
Patrem suum diceret : aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam
traherent, Patrem suum esse Deum. Forte & probri causa dicebant, *Ubi*
est Pater tuus? Christum ab obscuro vel incerto patre, ex Joseph, vel S.Cyr.l.5.in
ex stupro genitum significantes. *Respondit Jesus : Neque me scitis, neque* Joann. p. 495.
Patrem meum : si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis : Perfecta
enim Patris per filium habetur notitia. Unde alibi ait : *Pater, manifesta-
vi nomen tuum hominibus*. Et in Psalmo : *Mirabilis facta est scientia tua
ex me*. Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcir-
co Filius est quasi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris.
Unde alibi ait : *Nemo vadit ad Patrem, nisi per me* : ex imagine enim Joan.14.
& charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Neque me scitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo, *Ubi est Pater tuus?*
Quasi jam me sciatis; quasi totum hoc sim quod videtis. Ergo quia me S.Au.tr.37.
non nostis, ideo vobis Patrem meum hominem quæritis, quia secundum in Joa. n.4.
carnem judicatis. Quia vero secundum quod videtis, aliud sum, & aliud
secundum quod non videtis; Patrem autem meum loquor occultus occul-
tum, prius est, ut me noveritis, tunc & Patrem meum scietis.

Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Ille qui omnia scit, Ib.n.3.5.
quando dicit, *forsitan*, non dubitat, sed increpat : *Dubitationis verbum
est, cum dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente; cum vero di-
citur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubi-
tatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas*. Homines enim de his
rebus quas certas habent, aliquando increpative dubitant, id est, ver-
bum dubitationis ponunt, cum corde non dubitent : velut, si indigneris
servo tuo, & dicas : Contemnis me? considera, forsitan dominus tuus
sum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos : *Puto autem,* 1.Cor. 7. 40.
quod & ego Spiritum Dei habeam. Qui dicit, *puto*, dubitare videtur; sed
ille increpabat, non dubitabat. Alias Christus Philippo loquens, absolu-
te ait : *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Non utitur verbo, *for-
sitan*, quia fidelis audiebat, non fidei persecutor : ideo non erat Domi-
nus increpator, sed doctor.

20. *Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio*, loco valde celebri, ubi
erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in sarta tecta Tem-
pli; ubi & Primarii quidam è Sacerdotibus versari soliti erant : *Et nemo
apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus* : tempus mortis definitum
à Patre, non quo cogeretur mori, sed quo dignaretur occidi, impletis
omnibus quæ ante passionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc ho-
ram expectabat Jesus, non fatalem, sed opportunam & voluntariam.

21. Di-

21. *Dixit ergo iterum eis Jesus : Ego vado* , ex hoc mundo ad Patrem brevi moriar , sponte quidem mea , sed invidia & crudelitate vestra ; *& quaretis me* , posthac Messiam frustra expectantes ; *& in peccato vestro moriemini* ; in hoc incredulitatis vestræ peccato , simul cum Urbe vestra peribitis . *Quo ego vado* , scilicet in cœlum , *vos non potestis venire* , peccatorum pondere prægravati , ob infidelitatem & impœnitentiam à Deo reprobati .

22. 23. 24. *Dicebant ergo Judæi* , carnales & animales homines : *Numquid interficiet semetipsum* , nos præveniens , ne illum occidamus , *quia dixit : Quò ego vado , vos non potestis venire ? Et dicebat eis : Vos de deorsum estis* , è terra , è mundo ; ideòque terrena sapitis : *Ego de supernis sum*, ex Deo genitus ante omnia sæcula : ideò superna & cœlestia sapio & loquor . *Vos de mundo hoc estis* , hinc origo vestra , ubi conversatio vestra : *Ego non sum de hoc mundo* , excelsior origo mea est , ut qui mundi sim conditor quatenùs Deus , quamvis in mundo sim quatenùs homo , missus à Patre ad redemptionem mundi . *Dixi ergo vobis* , id est , certò prædixi, *Quia moriemini in peccatis vestris* , increduli , & impœnitentes . *Si enim non credideritis , quia ego sum* Dei Filius , Christus , mundique Salvator Patribus vestris promissus , à Prophetis prænunciatus , *moriemini in peccato vestro* . Nec enim ullo modo pœnas effugient , qui in me non crediderint, impleta Scriptura , testimoniisque ac sermonibus de me , & operum insuper meorum splendore priscis vaticiniis consentiente . *Nisi credideritis , quia ego sum* ; Qui sum , id est , verus Deus : Id enim Dei nomen est (Exod. 3. Qui est , misit me ad vos) *moriemini in peccato vestro* .

Deut. 18. 18. Ps. 93. 7. Ps. 10. 9. Isa. 60. 1. Malac. 3. 1.

S. Cyr. l. 5. in Jo. p. 509. 510.

25. 26. 27. *Dicebant ergo ei Judæi : Tu quis es ?* Qualis es ? Id per contemptum , & insultando dictum S. Cyrillus notat ; quasi dicerent : Tu quem obscuro loco , & ex vilibus parentibus natum novimus , quid de te magnificum jactes , aut quid admiratione dignum de te prædices ? Ista quippè audacia ab insolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena est . *Dixit eis Jesus : Principium , qui & loquor vobis* : Ego sum id quod vobis ab initio dixi , Christus , Filius Dei , lumen Mundi , &c. Sanè indigni estis , qui sermones meos audiatis , & qui sim intelligatis ; cùm doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis , meque eo fine dumtaxat interrogetis , ut calumniæ occasionem ex verbis meis captetis .

S. Aug. tr. 38. in Jo. n. 8. Secund. Joan. S. Chr. H. 52.

Principium , qui & loquor vobis . Ego qui vobis humano modo divina loquor , rerum omnium sum principium , *Verbum quod erat in principio apud Deum , Deus per quem omnia facta sunt . . . Primus & novissimus . . . Primogenitus omnis creaturæ* . Hæc expositio planior est , Vulgatæ nostræ convenientior , in qua S. Hieronymus , qui Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit , hunc reliquit locum intactum , ut ex Divina ejus Bibliotheca compertum esto . . . *Dixit eis Jesus : Principium , qui & loquor vobis*: Ego sum ab initio , & ante sæcula ; & hoc est , quod dico vobis .

Joan. 1. Apoc. 1. 17. Col. 1. 17. S. Amb. l. 2. de Fide , c. 4. & alibi passim.

Multa habeo de vobis loqui , & judicare : Multa habeo quæ de vobis expostulem , & quæ in vobis arguam & meritò damnem . *Sed qui me misit, verax est* : Sed dicere nunc sufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ vestræ , Patrem meum esse veracem , nec falli posse , nec fallere, testimonia ejus esse certissima & omni fide digna . *Non est* enim *Deus quasi homo , ut mentiatur* , sed testis fidelis est : *& ego quæ audivi ab eo , hæc loquor in mundo* : Non alia doceo , quàm quæ ab ipso nascendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi , *quia Patrem ejus dicebat Deum* . Non intellexerunt , quòd Patrem suum , à quo missus erat , Deum diceret , sive quòd se Fi-

S. Aug. l. 5. de Trin. c. 13. & tr. 38. in Joan.

Num. 23. 19.

se Filium Dei, non adoptione, sed natura significaret: quamvis hunc sensum ejus verba perspicuè præ se ferrent. Adeò excæcatæ erant eorum mentes.

28. 29. 30. *Dixit ergo eis Jesus: Cùm exaltaveritis Filium hominis*, postquam me sustuleritis in crucem, *tunc cognoscetis, quia ego sum* victor mortis, ex Resurrectione: cœli & Angelorum Dominus, ex Ascensione: Principium Spiritus Sancti cum Patre, ejusdem Spiritus missione; vindex rebellium, ex Urbis Terræque vestræ vastatione & excidio: *Et à me ipso facio nihil* (non enim sum à me ipso, sed ex Patre Deus) *sed sicut docuit me Pater, hæc loquor*. Cùm simplex sit natura veritatis, hoc est Filio esse, quod nosse. Ab illo ergo habet, ut noverit, à quo habet, ut sit: non ut priùs ab illo esset, & ab illo posteà nosset; sed quemadmodùm illi gignendo dedit, ut nosset. *Et qui me misit, mecum est*, non recessit à me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus sum; *& non reliquit me solum*; *quia ego quæ placita sunt ei, facio semper*, & quatenùs Deus, cùm eo cuncta componens & regens, utpotè unius cum ipso voluntatis & operationis, sicut unius essentiæ; & quatenùs homo, ut illius voluntati ac beneplacito semper & in omnibus obediens: *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum*. S. Aug. tr. 40. in Jo. n. 5.

31. 32. *Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo*; si in doctrina mea, in fide, necnon in observantia præceptorum meorum perseveraveritis, *verè discipuli mei eritis*, id est, digni quos pro discipulis meis agnoscam: *Et cognoscetis* magis veritatem doctrinæ meæ, mysteriorumque meorum arcana: *& veritas cognita & credita liberavit vos* à servitute peccati, à tyrannide diaboli, ab erroribus, à jugo Mosaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Responderunt ei Judæi*, non illi qui jam crediderant, sed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam*: Nos sumus ex servili genere progeniti, sed Abrahami filii sumus ex Isaac filio liberæ, non ex Ismael filio ancillæ: *& nemini servivimus umquam*, ut vænalia mancipia, servitute intrinseca & personali, qua servus omni jure sanguinis, nuptiarum, dominii caret: quamvis serviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis, extrinseca & politica servitute, ut populi devicti & jugo subditi: *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non posse manumitti, ratio legesque docent.

34. 35. 36. *Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati*. Hæc longè periculosior & turpior servitus, qua vos teneri non agnoscitis, de qua non ingemiscitis. Frustra ergo de ingenuitate vestra gloriamini: *Servus autem* malæ frugis, quales vos estis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri sui toto vitæ suæ tempore; sed eum ejicere herus potest: *Filius autem manet in æternum*: Jus habet perpetuò manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum heres. Ego Filius Dei, vos servi nequissimi. Vobis igitur metuendum est, nisi resipiscatis, ne à domo Dei, ab Ecclesia, à cœlesti Mansione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores. Ne tamen desperetis: Est enim qui vincula vestra disrumpat, Dei Filius, ego ipse, si in me credatis: *Si ergo vos Filius liberaverit* à peccati dæmonisque servitute, *verè*, non falsa persuasione, *liberi eritis*.

37. 38. *Scio, quia filii Abrahæ estis*, secundùm carnem: *sed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & justitia omninò degeneres, *quia sermo meus*

non

non capit in vobis, in animum vestrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitia nascendo ex ipso accepi, *loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum*, scilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum secuti.

39. 40. *Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est*, alium non agnoscimus. *Dixit eis Jesus: Si filii Abrahæ estis*, legitimi scilicet, *opera Abrahæ facite*: opera facite tam sancto parente digna, ejus fidem ac sanctimoniam imitamini: *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etsi nihil aliud essem, quàm homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus sum*; hominem qui veritatem vos doceo, non qualemcumque, sed necessariam ad salutem; *quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit*: Tale quid non fecit Abraham, hominum secundùm Deum amantissimus, qui captivos liberavit, peregrinos hospitio suscepit; veritatem à Deo sibi revelatam, quamvis in speciem minùs credibilem, admisit in animum. Filii igitur Abrahæ secundùm fidem & spiritum non estis, quamvis eo parente gloriemini.

Rom. 4. 9. 10. & seq. Gal. 3. 6. 7.

Heb. 11. 8. 9. 10. 41. *Vos facitis opera patris vestri*: Longè alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis: *Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati*; id est, ex idololatris, quos scortatores translatitio sensu vocant Moses & Prophetæ: *unum Patrem habemus Deum*: unum Deum colimus, non plures; quem etiam patrem appellamus.

42. 43. *Dixit ergo eis Jesus: Si Deus Pater vester esset*, si Deum sincerè coleretis ut patrem, sicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum natura Dei Filium. *Ego enim ex Deo processi* æterna generatione, *& veni* in mundum per Incarnationem: *Neque enim à me ipso veni*, ut qui falsò sibi Prophetæ munus arrogant; *sed ille me misit*. *Quare loquelam meam non cognoscitis*? cur locutionem meam non intelligitis? Causa in promptu est: *Quia non potestis*, id est, non vultis, *audire sermonem meum*, id est, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

Sap. 2. 24. 44. 45. *Vos ex patre diabolo estis*, imitando, non nascendo: *Et desideria patris vestri vultis facere*, id est, libenter facitis. *Ille homicida erat ab initio*, quia ejus *invidia mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris instigavit: *& in veritate non stetit*, à veritate defecit, quia Deo, qui prima & summa veritas est, amore casto non adhæsit, sibique inaniter placens, in sua excellentia velut in fine superbus conquievit, quasi suum sibi ipsi esset principium: & primam mulierem verbis & promissis mendacibus seduxit: *Quia non est veritas in eo*, id est, in affectu & voluntate ejus; imò veritatem odit, ex quo à rectitudine & justitia, in qua conditus est, defecit: *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, pro ingenio suo ac malitia, nullius alterius instinctu & impulsu; *quia mendax est*, totus est ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor est ac inventor mendacii: ut si qua sit in vitiis præ-

3. Reg. 22. 22. 2. Par. 18. 21. stantia, illi meritò tribuatur. Hinc *Spiritus mendax* in Scriptura vocatur. *Ego autem si veritatem dico vobis*, qui spiritibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis mihi*: adeò alieno & averso à veritate estis animo.

46. 47. *Quis ex vobis arguet me de peccato*? Quis vestrum mendacii, falsæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porrò *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi*? cùm ea quæ dico, fide digna sint. *Qui ex Deo est* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitatio-

tationem; *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obsequenti animo: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis*, id est, ex electorum ejus numero. *Hoc ergo eis dictum est, qui non solùm peccato vitiosi erant (nam hoc malum commune erat omnibus) sed etiam præcogniti, quòd non fuerant credituri, ex fide qua sola possent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præsciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permansuros quod ex diabolo erant, id est in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant, nec venturos ad regenerationem, in qua essent filii Dei, hoc est ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundùm hanc prædestinationem locutus est Dominus: non quòd aliquem hominem invenerit, qui vel secundùm regenerationem jam esset ex Deo, vel secundùm naturam jam non esset ex Deo.* S. Aug. tract. 42. in Jo. n. 16.

48. 49. 50. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id est, optimo jure, *dicimus nos, quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor & hostis infensissimus, ut Samaritani; *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blasphemia ea qua *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis*. S. Hier. ep. 149. ad Marc.

Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, illius gloriæ promovendæ unicè studeo: *& vos inhonorastis me*, atrocissimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me misit, reverentiam omni honore prosequi deberetis. *Ego autem non quæro gloriam meam*: cùm doctrinam meam à Deo acceptam dico, cùm me lucem mundi esse affero, cùm me sine peccato esse pronuntio, cùm me ex Deo processisse, & missum esse in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Est qui quærat* gloriam meam, Deus scilicet Pater meus; *& judicet*, id est ulciscatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit*, id est, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perseveraverit, *mortem non videbit in æternum*; mortem secundam & æternam non experietur, imò vita immortali & æterna donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id est, Scribæ & Pharisæi: *Nunc cognovimus* certius & clariùs quàm antehac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ* mortui sunt: *& tu*, neutiquam illis comparandus, *dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit*, id est, non experietur, *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt*. Numquid & Prophetis omnibus antecellis, qui cùm non sua, sed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominùs mortui sunt? *Quem te ipsum facis?* Quem te esse præsumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipse sis, & alios à morte vindicare valeas?

54. 55. *Respondit Jesus: Si ego glorifico me ipsum*, si quod meum non est, mihi arrogo, *gloria mea nihil est*, inanis est: *sed est Pater meus, qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis, quia Deus vester est*. Hic quem Deum vestrum & omnium rerum Conditorem ac Dominum esse profitemini, Pater meus est, Deus Abraham, Isaac & Jacob, Moysis & Prophetarum. Hunc etsi Deum vestrum esse dicatis, adhuc tamen ignoratis. *Et non cognovistis eum*, ut oportet, quatenùs in me & per me loquitur & operatur, ac de me testificatur: *Ego autem* penitùs *novi eum*. *Et si dixero quia non scio eum* (quod absit) *ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo*: ejus voluntati ac placitis religiosè obedio.

56. *Abraham pater vester*, cùm illi promissum esset à Deo, fore ut se-

mine ejus benedicerentur omnes gentes, *exultavit, ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & conversationis inter homines: *Vidit* fidei & Prophetiæ lumine: *Vidit & gavisus est*. Diem Christi, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Isaac præfiguravit, S. Joannes Chrysostomus interpretatur. Vidisse diem Domini, id est Incarnationem ejus fidei oculis intuitum, cùm misit servum suum, ut peteret uxorem filio suo Isaac, & dixit illi: *Pone manum sub femore meo, & jura per Deum cœli*. Per femur intelligitur genus, ut S. Augustinus observat. Ergo quæ fuit illa juratio, nisi quia significabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? . . . . . *Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis sui, & Domini sui. Semen suum significavit dicendo: Mitte manum sub femore meo. Dominum suum significavit addendo: Et jura per Deum cœli.*

Hom. 54. in Joannem.

Genes. 24. 3.

S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 16.

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali visione Abrahami crassè intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quomodo fieri potuit, ut tu & Abraham alter alterum conspiceretis, cùm ab anno quinquagesimo ætatis adhuc plurimùm absis? Quem etsi attigisset, qui hoc esset ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, Antequam Abraham fieret, Ego sum*, ab æterno scilicet, ut Dei Filius, verusque Deus. Non dixit: *Antequam Abraham fieret, ego eram*, sed, *sum*. Quemadmodum Pater hoc verbo, *Sum*, utitur, ita & Jesus, significans ab æterno se esse, ab omnique tempore liberum, S. Chrysostomus observat, cui concordat S. Cyrillus. *Propriè admodum*, inquit, *ac rectè de Abrahamo usurpat illud*, Fieri, *de se ipso verò*, Sum, *docens, omni quod à non esse ad generationem productum est omnino competere ut intereat; ei verò qui semper fit, nusquam contingere posse, ut ad non posse procedat. Major itaque & præstantior est Abrahamo; major quidem, ut æternus; præstantior verò, quia non est interitui, ut ille, obnoxius.* Concordat S. Augustinus: *Appende verba*, inquit, *& cognosce mysterium.* Antequam Abraham fieret. *Intellige*, Fieret, *ad humanam facturam*, Sum *verò ad divinam pertinere substantiam*. Fieret, *quia creatura est Abraham. Non dixit: Antequam Abraham esset, ego eram: sed* Antequam Abraham fieret, *quia nisi per me non fieret*, Ego sum. *Neque hoc dixit: Antequam Abraham fieret, ego factus sum.* In principio *enim* fecit Deus cœlum & terram: *nam* In principio erat Verbum . . . . Antequam fieret Abraham, ego sum. *Agnoscite Creatorem, discernite creaturam. Qui loquebatur, semen Abrahæ factus erat, & ut Abraham fieret, ante Abraham ipse erat.*

S. Chrys. homil. 54. in Jo.

S. Cyr. l. 6. in Jo. p. 586.

S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 17.

Genes. 1.

Joann. 1.

Meritò itaque rejicienda Hugonis Grotii expositio Socinianis favens. *Fuerat*, inquit, *Ante Abrahamum Jesus divina constitutione, infra 17. 5. Apocal. 13. 8. 1. Petri 1. 20. Constat hoc, quia de ipso ipsiusque Ecclesia mysticè dictum erat, recente humano genere, futurum, ut semen muliebre contereret caput serpentis, ut exponitur Rom. 16. 20. Unde simul intelligitur, hunc hominem Jesum majorem esse Abrahamo; quod ipse innuere quàm prædicare mavult.* Rejicienda, inquam, hæc expositio est, ut Scripturæ sensui, Traditioni, & Ecclesiæ fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum, *Sum*, numquam eo sensu usurpatur locis à Grotio laudatis. 2. Non de constitutione divina, sed de reali existentia erat Judæorum quæstio, adeòque & Christi responsio. 3. Hoc sensu idem de quolibet alio homine sancto dici potuisset: nam prædestinatio omnium electorum ante Abrahamum natum facta est. 4. Si de divina duntaxat constitutione Christi re-

spon-

sponsio intelligatur, eodem sensu dicere licebit Jesum natum & passum tempore Moysis; Cyrum fuisse tempore Isajæ. 5. Judæi lapides non arripuissent, ut Jesum tamquam blasphemiæ reum lapidarent, si divina tantùm constitutione illum Abrahami nativitate priorem se dicere intellexissent; neque enim hinc majorem se Abrahamo facere visus esset. 6. Jesus illos docuisset, declarando, se non reali existentia, sed divina tantùm constitutione Abrahami nativitate priorem se dixisse. 7. Veritatem verbis æquivocis usam, quæ homines in errorem inducerent, cùm illos doceret, asserere impium est.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se*, eorum furori se subducens, *& exivit de Templo*. Se autem abscondit, vi Divinitatis se inconspicuum reddens inimicis suis, ut S. Cyrillus explicat.

Sensus Moralis.

3. 4. 5. & seq. **A***Dducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam*, &c. Quàm multi Pharisæis & Scribis similes, zelum Legis præ se ferunt, cùm spiritum Legis non habeant! Quàm multi Lege ad cupiditates suas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur! Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: superbi verò Pharisæi summam Legis violabant, charitatem, justitiam, mansuetudinem, Religionem, in Christum Jesum conjurati. Qui mansuetudinem Christi Jesu imitari debebant, ex illius mansuetudine occasionem sumunt insidiarum illi struendarum. De illo prædictum fuerat: *Accingere gladio tuo super femur tuum, Potentissime. Specie tua, & pulchritudine tua, intende; prosperè procede, & regna: Propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam*. (Psal. 44. 4. 5.) Ergo *attulit veritatem, ut doctor, mansuetudinem, ut liberator, justitiam, ut cognitor*. Propter hanc eum esse regnaturum in Spiritu sancto Propheta prædixerat. Cùm loqueretur, veritas agnoscebatur: cùm adversùs inimicos non moveretur, mansuetudo laudabatur. Cùm ergo de duobus istis, id est, de veritate & mansuetudine ejus inimici livore & invidia torquerentur, in tertio, id est justitia, scandalum posuerunt. Quare? Quia Lex jusserat adulteras lapidari; & utique Lex, quod injustum erat, jubere non poterat: si quis aliud diceret, quàm Lex jusserat, injustus deprehenderetur. Dixerunt ergo apud semetipsos: Verax putatur, mansuetus videtur; de justitia illi quærenda calumnia est: offeramus ei mulierem in adulterio deprehensam, dicamus, quid de illa in Lege præceptum sit: si eam jusserit lapidari, mansuetudinem non habebit: si eam dimitti censuerit, justitiam non tenebit. Ut autem mansuetudinem non perdat, qua jam populis amabilis factus est, sine dubio eam dimitti debere dicturus est. Hinc nos invenimus accusandi occasionem, & reum facimus tamquam Legis prævaricatorem. (S. Aug. tract. 33. in Jo. n. 4. Isai. 11.)

6. *Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra*. Scribebat in terra digito, qui Legem scripserat. Peccatores in terra scribuntur, justi in cœlo, sicut habes dictum ad Discipulos: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis*. Secundò autem scripsit, ut gemino Testamento Judæos scias esse damnatos . . . . Digito Dei Lex scripta est, sed propter duros in lapide scripta est. Nunc jam Dominus in terra scribebat, quia fructum quærebat. (S. Ambr. ep. 26. Edit. noviss. Paris. n. 14. S. Aug. tr. 33. in Joan. n. 9. Luc. 10. 20.)

7. *Cùm ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*. Malas artes im-

„ proborum confundit Jesus, veritate, charitate, mansuetudine, & justitia illæsis. Non dixit: Non lapidetur, ne contra Legem dicere videretur;
S.Aug. ib. „ venit enim non perdere, sed quærere quod perierat. Quid ergo respondit? „ *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* O responsio „ sapientiæ! Quomodo eos intromisit in se? Foris enim calumniabantur, se „ ipsos intrinsecus non perscrutabantur: adulteram videbant, se non perspiciebant. Prævaricatores Legis Legem impleri cupiebant, & hoc calumniando; non verè tamquam adulteria castitate damnando . . . . Impleatur Lex, lapidetur adultera: sed numquid in illa puniendâ Lex implenda est à puniendis? Consideret se unusquisque vestrum, intret in semetipsum, ascendat tribunal mentis suæ, constituat se ante conscientiam suam, cogat se confiteri. Scit enim qui sit: quia nemo scit hominum quæ sunt
1.Cor.2.11. „ hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Unusquisque in se intendens, „ peccatorem se invenit. Ergo aut istam dimittite, aut simul cum illa pœnam Legis excipite. Si diceret: Non lapidetur adultera, injustus convinceretur; si diceret: Lapidetur, mansuetus non videretur: dicat quod dicere debet & mansuetus & justus: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox justitiæ est: Puniatur peccatrix, sed non à peccatoribus: impleatur Lex, sed non à prævaricatoribus Legis. Hinc discant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falso & amaro zelo, ex hypocrisi & affectata justitiæ laude non infligere; sed cum dolore, charitate, justitia, mansuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis sensu, seipsos coram Deo magis reos considerantes.

S.Ambr.ep. 26.n.12. „ *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Quid tam divinum, quàm ista sententia; ut is peccatum puniat, qui exsors ipse peccati sit? Quomodo „ enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defensorem? *Nonne se magis ipse* „ *condemnat, qui in alio damnat, quod ipse committit?*

11. 12. *Erigens autem se Jesus, ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnabit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo.* Accusatores mulieris unus post unum omnes recesserunt. Relicti sunt duo, Miseria & Misericordia. Timere poterat, ne ab illo puniretur qui erat sine peccato: sed qui adversarios ejus repulerat voce ju-
S.Aug. tr. 33.in Io. „ stitiæ, illam voce mansuetudinis absolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego* „ *te condemnabo.* Non damnat, *quasi redemptio; corrigit, quasi vita: quasi* „ *fons abiuit.* Et quia quando se inclinat Jesus, ideò inclinat, ut jacentes „ elevet; ideò ait Remissio peccatorum: *Nec ego te condemnabo: Vade, &* „ *jam ampliùs noli peccare.* Ergo & Dominus damnavit, sed peccatum, non „ hominem. Nam si peccatorum fautor esset, diceret: Nec ego te damnabo, „ vade, vive ut vis: de mea liberatione esto secura; ego, quantumcumque „ peccaveris, te ab omni pœna, etiam gehennæ & inferni tortoribus libera- „ bo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in Domino mansuetudinem,
Ps. 24. 8. „ & timeant veritatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus*. Ama quòd dulcis
Isai. 42. 14. secundum 70. „ est, time quòd rectus est. Tamquam mansuetus dixit: *Tacui*, sed tamquam „ justus: *Numquid semper tacebo? . . . . Misericors & miserator Domi-*
Ps. 8. 15. „ *nus.* Ita planè. Adhuc adde, *Longanimis, & multùm misericors*: sed time
Rom.2.4. „ quod est in novissimo, *Et verax*. Quos enim modò sustinet peccantes, ju- „ dicaturus est contemnentes. *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas* tibi

tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus.

Nec ego te condemnabo. Vade, & jam ampliùs noli peccare. Hoc exemplum divinæ mansuetudinis Christi Jesu imitabantur Episcopi, qui pro reis apud Judices olìm intercedere solebant: quem morem S. Augustinus in Ep. 153. alias 54.
Epistola ad Macedonium vindicat; *Ipse Dominus*, inquit, *apud homines intercessit, ne lapidaretur adultera. & eo modo nobis intercessionis commendavit officium, nisi quia ille terrendo fecit, quod nos petendo. Ille enim Dominus, nos servi sumus: verumtamen ille sic terruit, ut omnes timere debeamus. Quis enim est nostrum sine peccato? Quod cùm illis dixisset, à quibus punienda offerebatur peccatrix, ut qui sciret se esse sine peccato, prior in illam lapidem mitteret; cecidit sævitia, tremente conscientia. Tunc enim ex illa jam congregatione dilapsi, solam Misericordi miseram reliquerunt. Cedat huic sententiæ pietas Christianorum, cui cessit impietas Judæorum. Cedat humilitas obsequentium, cui cessit superbia persequentium. Cedat confessio fidelis, cui cessit simulatio tentatoris.*

Ibidem peccata non approbari à Sacerdotibus, qui pro reis intercedunt, sicut à Christo Jesu non est approbatum adulteræ mulieris crimen, S. Augustin. ostendit: *Nullo modo ergo culpas, quas corrigi volumus, approbamus; nec quod perperam committitur, ideò volumus impunitum esse, quia placet; sed hominem miserentes, facinus autem seu flagitium detestantes, quantò magis nobis displicet vitium, tantò minùs volumus inemendatum interire vitiosum. Facile enim est atque proclive malos odisse, quia mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes; ac propterea culpam justiùs oderis, quòd ea fœdatur natura quam diligis. Non est igitur iniquitatis, sed potiùs humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Morum porrò corrigendorum nullus alius quàm in hac vita locus est: nam post hanc quisque id habebit, quod in hac sibimet conquisierit. Ideò compellimur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium.*

Vade, & noli amplius peccare. Sicut hæc fœmina typus est Ecclesiæ ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei misericordiam accusare Judæi non possunt, si mores ipsi suos inspiciant: ita figura est Animæ cujuslibet peccatricis. Anima Christiana, per gratiam sanctificantem sponsa sit Christi: *Despondi enim vos* (inquit Apostolus) *uni viro virginem ca-* 2. Cor. 11.
stam exhibere Christo. Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem Christo Jesu legitimo sponso in baptismo datam, & adhærens creaturæ, qua adhæsione corrumpitur: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Ani- Ps. 72. 27.
ma peccatrix adducitur ad Jesum, non à Pharisæis, sed à Sacerdotibus: misericordiam obtinet, modo peccata sua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponsum, illi pœnitentiæ operibus satisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accusabant, absolvitur; in omnia sponsæ jura restituitur. Sponsi vocem, obedienter audit, salutare monitum humiliter suscipit: *Va-* "S. Aug. tr.
de, & jam amplius noli peccare. Facta secura de præterito, cave futura. "34. in Io.
Delevi quod commisisti, observa quod præcepi, ut invenias quod promisi. "

12. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed* "Exo. 13. 21.
habebit lumen vitæ. Cum solitudinem peragrarent olim Israelitæ in terram "Ps. 77. 14.
promissam pergentes, nubes interdiu, volente Deo, Solis æstum tempe- "Ps. 104. 38.
rans, eorum capitibus imminebat: noctu vero columna ignis cum tenebris "S. Cyrill. l. 5.
pugnans deducebat; cumque prævium & ducem ignem sequerentur, nullo "in Io. p. 536.

modo

„ modo aberrabant, sed recta in terram promissam ferebantur, nihil noctem „ & tenebras curantes: sic qui sequitur me, id est, vestigia doctrinæ meæ „ insistit, nusquam in tenebris erit, sed habebit lumen vitæ, mysteriorum „ scilicet meorum revelationem, qua ad vitam æternam perduci potest.

S. Aug. tract. 34. in Io. n. 6. *Ego sum lux mundi, &c.* Duplex est via, scilicet via lucis, quæ ducit ad vitam; & via tenebrarum, quæ ducit ad mortem. Prima est vita Christiana, vita fidei, spei, & charitatis; in qua Christus ipse via est, veritas, & vita. Altera via est mundi, via cupiditatum, in qua dux est diabolus.

Ego sum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli isti visibili similis est Christus Sol justitiæ. Etsi Solem istum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deserere, ipse te deseret, servitutis suæ necessitate peragens diem. Dominus autem noster Jesus Christus interim & cum per carnis nubem non omnibus apparebat, per sapientiæ potestatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus est. Si non ab illo facias casum, numquam à te ipse facit occasum . . .* Qui *sequitur me, non ambulat in tenebris*. Tenebræ metuendæ sunt morum, non oculorum: & si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, quibus discernitur non album & nigrum, sed justum & injustum. *

S. Aug. tract. 35. n. 4. 14. *Respondit Jesus, & dixit eis: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quo vado.* Testimonium sibi perhibet lux: aperit sanos oculos, & sibi ipsa testis est, ut cognoscatur. Sed quid de infidelibus dicemus? Numquid illis non est præsens? *Est præsens & illis: sed quibus eam videant, oculos non habent cordis*. Audi de illis ex Evangelio prolatam sententiam: *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt*. Ergo ait Dominus, & verum ait: *Etsi ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quo vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificat eum, à quo est missus: quantum debet homo glorificare eum, à quo est creatus?

15. *Vos secundum carnem judicatis: ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc spiritalis homo, bonus scilicet Christianus, devitet. Qui secundum carnem non ambulant, secundum carnem non judicant. Unusquisque enim, prout affectus est, sic judicat. *Et quemadmodum secundum carnem vivere, male vivere est; ita & secundum carnem judicare, injuste judicare*. Cavete ergo, ne temere de fratribus judicando, aut falsa suspicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.*

S. Chrys. homil. 51. in Io.

1. Cor. 4. 5.

Ego non judico quemquam, impræsentiarum. Ego enim non veni, ut judicem mundum, sed ut salvum faciam. Venit Christus, sed primo salva-
S. Aug. tra. 36. in Io. n. 4. „ re, postea judicare: eos judicando in pœnam, qui salvari noluerunt; „ eos perducendo ad vitam, qui credendo salutem non respuerunt. Prima „ ergo dispensatio Domini nostri Jesu Christi medicinalis est, non judicialis: „ nam si primo venisset judicaturus, neminem invenisset, cui præmia justitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omnino neminem im„ munem esse à morte peccati: prius erat ejus misericordia præroganda, & „ post exserendum judicium, secundum illud Prophetæ: *Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine . . .* Sed tamen ut agnoscatis jam & judicem

Chri-

Christum, audite quod subjunxit: *Etsi judico ego, judicium meum verum est.* Psal. 100.
Agnosce Salvatorem, ne sentias Judicem.

21. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire.* Timenda sententia. Sunt quos Deus deserit, & desideriis cordis eorum, ac reprobo sensui tradit. *Ego vado*: sed *Non deserit, nisi deseratur, ut pie semper justeque vivatur.* Sic deserti Deum S.August. frustra quærunt, quia recte non quærunt: *Quæretis me.* Igitur *Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est.* Erit tempus, Isai.55. quando non erit locus, cum ille fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. Qui à Deo deseruntur, in peccatis suis moriuntur; impœnitentes ex hac vita decedunt, quia pœnitentiam ad mortem differunt: *Et in peccato vestro moriemini.* Si quis positus in ultima necessitate ægritudinis suæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, *non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quia bene hinc exit...* Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus: *Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum...* Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est, evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es...... "S.Aug. ser. c.393."
Quare securus es? quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti: *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa.* Sed, inquis, quando me convertero, Deus ignoscet mihi. Sed, ut convertaris, necessaria tibi gratia est, necessaria voluntas, necessarium tempus. An tibi gratiam certo spondere potes indebitam, & qua toties abusus es; gratiam quam Deus excæcatis, obduratis, derelictis, vel penitus aufert, vel infrequenter admodum tenuiterque tribuit, ut S. Augustinus docet? *Prævaricatorem Legis digne lux deserit veritatis, qua desertus, utique fit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat: & ideo tantum audiat vocem Legis, qua admoneatur implorare gratiam Salvatoris.* Igitur *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Nec etiam de voluntate præsumendum: Bona enim voluntas à gratia est: *Et illa est peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut si quis sciens recte non facit, amittat scire quod rectum sit: & qui recte facere, cum posset, noluit, amittat posse, cum velit.* An denique diem crastinum tibi certo polliceri potes? Quot subitaneæ mortis exempla præsumptionem hancce tuam evertunt? Igitur *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Nemo desperet, nemo præsumat. Contra utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, ac pro nobis vigilavit providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.... Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, est in peccato mori: *Et in peccato vestro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, est æternum à Deo separari, à cœlesti regno & Christi Sanctorumque societate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & stridor dentium; mitti in stagnum ignis & sulphuris, quæ mors secunda & æterna est: *Quo ego vado, vos non potestis venire.*

S.Aug. lib. de Nat. & Gratia c.22.

S.Aug. l. 3. de libero Arbit. c.18.

Eccl.5.8.

S. Aug. serm. 352. alias 17. inter homil. 50.

23. 24. *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis; ego non sum de hoc mundo.* Cœlestis hominis, secundi Adam membra sumus per gratiam regenerationis nostræ, de supernis

hac

hac ratione sumus : quæ terrena sunt ergo ne sapiamus : sed quæ sursum, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Christianus à mundo alienus esse debet. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Vis habere dilectionem Patris, ut sis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei. *Vas es, sed adhuc plenus es: funde quod habes, ut accipias quod non habes. Non diligamus mundum, ne remaneant in nobis Sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad salutem. Firmamentum salutis est, habere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non formam solam. Bona forma, sancta forma; sed quid valet forma, si non teneat radicem? Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? Tenendo charitatem*, sicut dicit Apostolus: *In charitate radicati & fundati*. Quomodo ibi radicabitur charitas inter tanta sylvosa amoris mundi? Estirpate sylvas. Magnum semen positurí estis: non sit in agro, quod suffocet semen. Hæc sunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.*

Ep. 1. S. Io. c. 2. v. 15. 16.

S. Aug. tract. 2. in ep. S. Io.

Ephes. 3. 17.

28. *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, & à me ipso facio nihil; sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Sicut sinus Patris schola est Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit nascendo, ut Veritas ipsa subsistens: ita sinus Filii in carne pro nobis assumpta crucifixi schola est Christianorum in cruce genitorum, & in Christo crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus. 1. Mysteriis sanctissimæ Trinitatis & Filii hominis: *Ego sum*. 2. Operibus & Passionibus Christi Jesu, ejusque morte pro nobis in Cruce opperita: *Facio*. 3. Ejus doctrina & præceptis, atque consiliis: *Loquor*. Fundamentalia scholæ hujus dogmata sunt. 1. Christum Jesum esse verum Deum, & hominem verum in una persona. 2. Operationes ejus, propter operantis personæ dignitatem, esse meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam esse veritatem ipsam, fidei nostræ morumque regulam certissimam & indeficientem. Hanc scholam frequentemus, ut *docibiles Dei*, ut Christi discipuli; corde simplici, fide viva justitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirum & charitatem intimis in mentibus & pectoribus inscribamus, inscriptasque conservemus. Fideles simus & obedientes Deo sicut Christus Jesus, ut non relinquat nos solos, sed semper nobiscum maneat: *Et non reliquit me solum: quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.*

31. *Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* In sermone Christi manere, est ejus legem, non ex parte, sed totam qua late patet, observare; non unum & alterum, sed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter & perseveranter, ex charitate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Christi præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æstimemus: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti*: & *dulciora* sint nobis *super mel & favum*. In Dei verbo manere, est in fide & dilectione ejus perseverare. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, si in illo non manserimus, cadimus: ille, si in nobis non manserit, non ideo domum perdidit. Manet enim in se, qui numquam deserit se. *Absit autem ab homine, ut maneat in se, qui perdidit se. Nos in illo manemus indigentia: ipse in nobis manet misericordia.*

Psal. 118.

S. Aug. serm. 134. alias 48. de Verbis Domini

Si

Si vos manseritis in sermone meo, &c. *Quid est, in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere?* Hujus mansionis præmium est cognitio veritatis. Fides in ædificio spirituali fundamentum & initium structuræ est: visio manifesta veritatis, culmen est & perfectio ædificii. *Amasti fundamentum, culmen attende, & ex illa humilitate aliam celsitudinem quære. Fides enim humilitatem habet: cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatem, sed celsitudinem; erectionem, nullam defectionem; æternam stabilitatem, nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem.* Si manseritis in verbo meo, vere discipuli mei eritis, *& cognoscetis veritatem.* Sermo Christi veritas est, sed adhuc creditur, nondum videtur. *Si manetur in eo quod creditur, pervenitur ad id quod videatur.* Charissimi, *nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Magna promissio, sed merces est fidei. Quæris mercedem, opus præcedat.

S. Aug. tract. 40. in Io. n. 9.

1. Io. 3. 2.

32. *Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Si non delectat veritas, delectet libertas... Patrimonium Christianorum veritas est: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in schola Moysis: Gentiles mendacia & errores in schola dæmonis: Christiani in Christi schola discant veritatem, quæ mendacium destruit, umbras dissipat, Legem implet. Amor veritatis nonnisi per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur. Amor veritatis liberat nos à jugo legalium ceremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris: *Et veritas liberabit vos.*

34. *Amen, amen dico vobis: Quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Si agnoscant homines servitutem, videbunt, unde accipiant libertatem. Ingenuus est aliquis, captivatus à Barbaris, ex ingenuo factus est servus: audit homo miserator, considerat se habere pecuniam, fit redemptor, pergit ad Barbaros, dat pecuniam, redimit hominem. Plane reddidit libertatem, si abstulit iniquitatem. Sed quis abstulit iniquitatem homo homini? Ille qui serviebat apud Barbaros, à redemptore suo redemptus est, & multum interest inter redemptorem & redemptum; tamen sub domina iniquitate forte conservi sunt. Interrogo redemptum, Habes peccatum? Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, Habes peccatum? Habeo (inquit) Ergo nec tu te jactes redemptum, nec tu te extollas redemptorem: sed fugite ambo ad verum Liberatorem. Parum est, quia qui sub peccato sunt; servi dicti sunt, & mortui dicuntur. *Quod timet homo, ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas.*

S. Aug. ser. 134. alias 48. de verb. Domini c. 3.

Qui facit peccatum, servus est peccati. O miserabilis servitus! Plerumque homines cum dominos malos patiuntur, venales se petunt, non quærentes dominum non habere, sed saltem mutare. Servus peccati quid faciat? Quem appellet, apud quem interpellet? Apud quem se venalem petat? Denique servus hominis aliquando sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo requiescit: servus peccati quo fugit? Secum se trahit quocumque fugerit. Non fugit se ipsum mala conscientia, non est quo eat; sequitur se, immo non recedit à se: peccatum enim quod facit, intus est. Fecit peccatum, ut aliquam corporalem caperet voluptatem: voluptas transit, peccatum manet: præteriit quod delectabat, remansit quod pungat... Ad Christum omnes fugiamus, contra peccatum Deum liberatorem interpellemus: venales nos petamus, ut ejus sanguine redimamur.

S. August. Tract. 41. in Ioan. n. 4.

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, vere liberi eritis.* Non sine causa terruit,

S. Aug. tra. 41. in Io. n. 8. 9. 13. " ruit , & fpem dedit ; terruit , ne peccatum amaremus ; fpem dedit , ne " de peccati folutione diffideremus . *Omnis qui facit peccatum, fervus eft peccati . Servus autem non manet in domo in æternum* . Quæ ergo nobis fpes

Gal. 5.23. eft , qui non fumus fine peccato ? Audi fpem tuam : *Filius manet in æternum . Si ergo vos Filius liberaverit , tunc vere liberi eritis*. Hæc fpes noftra eft , ut à libero liberemur , & liberando fervos nos faciat : *Servi enim eramus cupiditatis ; liberati , fervi efficimur charitatis* . Hoc & Apo-

Rom. 6. 10. ftolus dicit : *Vos enim in libertatem vocati eftis ; tantum ne libertatem in occafionem detis carnis , fed per charitatem Spiritus fervite invicem* . Noli ergo libertate abuti ad libere peccandum . *Erit* enim *voluntas tua libera , fi fuerit pia . Eris liber ; fi fueris fervus ; liber peccati , fervus juftitiæ* , dicente Apoftolo : *Cum enim fervi effetis peccati , liberi fuiftis juftitiæ . Quem ergo fructum habuiftis tunc in illis , in quibus nunc erubefcitis ? Nam finis illorum mors eft . Nunc vero liberati à peccato , fervi autem facti Deo , habetis fructum veftrum in fanctificationem , finem vero vitam æternam* . Prima libertas eft carere criminibus . Nemo juftus in hac vita fine peccato , mul-
" ti jufti dicti funt fine querela , id eft fine crimine . Crimen autem eft pec-
" catum grave , accufatione & damnatione digniffimum . Non ergo Deus
" quædam peccata damnat , quædam juftificat & laudat : nulla laudat , odit
" omnia . Quomodo odit Medicus ægritudinem & id agit curando , ut ægri-
" tudo pellatur , æger levetur : fic Deus gratia fua hoc in nobis agit , ut
" peccatum confumatur , homo liberetur . *Minuitur in vita proficientium ,*
" *quod in vita confumitur perfectorum* . Prima eft ergo libertas , carere cri-
" minibus . Crimina funt homicidium , adulterium , fornicatio , furtum , fa-
" crilegium , & cætera hujufmodi . Cum cœperit ea non habere homo (de-
" bet autem non habere omnis Chriftianus homo) incipit caput erigere ad
Rom. 7. 23. " libertatem : fed ifta inchoata eft , non perfecta libertas . Quare ? Quia
Ibid. 19. " *Video aliam legem in membris meis , repugnantem legi mentis meæ : non*
Gal. 5. 17. " *enim quod volo bonum , hoc ago ; fed quod odi malum , illud facio . . . Ca-*
" *ro concupifcit adverfus fpiritum , & fpiritus adverfus carnem , ut non ea quæ*
" *vultis , faciatis* . Ex parte libertas , ex parte fervitus : *Nondum tota , non-*
" *dum pura , nondum plena libertas , quia nondum æternitas* . Quæ igitur li-
" bertas plena atque perfecta in Domino Jefu , qui dixit : *Si vos Filius li-*
" *beraverit , tunc vere liberi eritis* ? Quando nullæ inimicitiæ , quando no-
" viffima deftruetur mors .

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato ? Si veritatem dico vobis , quare non creditis mihi ?* Solus Chriftus Pontifex eft : *Sanctus , innocens , impol-*
Hebr. 7. 26. *lutus , fegregatus à peccatoribus* : folus ille verus *Agnus Dei , qui tollit pec-*
1. Ioan. 1. 8. *catum mundi* . Nemo homo id fibi arrogare poteft . *Si* enim *dixerimus , quoniam peccatum non habemus , ipfi nos feducimus , & veritas in nobis non eft* . Verumtamen eniti & fatagere debent omnes Chriftiani , & præcipue Minifti Ecclefiæ , Paftores & Rectores Animarum , ut *fine querela* fint , & *fine*
Matth. 5. 16. *crimine* , morumque innocentia & fanctimonia præluceant . *Luceat lux veftra coram hominibus* (inquit Chriftus) *ut videant opera veftra bona , &*
Tertull. Apol. c. 45. *glorificent Patrem veftrum , qui in cælis eft* . De Chriftianis Tertullianus fcribit in Apologetico : *Innocentiam à Deo edocti , & perfecte eam novimus , ut à perfecto Magiftro revelatam , & fideliter cuftodimus , ut ab incontemptibili Difpectatore mandatam* .

Si veritatem dico vobis , quare non creditis mihi ? Injuriam facimus Veritati increatæ , Veritati incarnatæ , Veritati infpiratæ , quia illi non credimus , nec obedimus , immo vero refiftimus . Non fatis eft *cognofcere*

ve-

veritatem, sed & illam *diligere*, & *facere* oporter, ut Deo digni simus. Geniti sumus verbo veritatis, sanctificati Spiritu veritatis, discipuli Christi qui Veritas est: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei servantes.

47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Qui verbum Dei sine debitis dispositionibus audit, qui cum negligentia & fastidio; qui ex mera curiositate, qui sine reverentia; qui sine studio salutis suæ, non est ex Deo. Hunc-ne vere amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter non audit? Si Dei amici sumus, illum in Scripturis sanctis, in Prædicatoribus suis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec solum *auditores*, *sed factores* Evangelicæ Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. *Abjicientes igitur omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo: consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto fuerit.* Iacob. 1. 22. & seqq.

48. 49. *Responderunt Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.* Divinum illud mansuetudinis exemplar aspiciant, illique se conforment Christiani, quicumque convitia, calumnias, opprobria & insultus hominum improborum patiuntur: *A potentia discimus patientiam.* Quid enim sumus servi ad Dominum, peccatores ad justum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo si quid mali sumus, à nobis sumus: ita quicquid boni sumus, ab illo & per illum sumus. *Et nihil sic quærit homo quomodo potentiam; habet Dominum Christum magnam potentiam: sed prius ejus imitetur patientiam, ut perveniat ad potentiam.* Quis nostrum patienter audiret, si ipsi diceretur: *Dæmonium habes?* Quod dictum est ei qui non solum homines salvabat, sed etiam dæmonibus imperabat. Id unum respondet mitissimus Jesus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam, &c.* Samaritanum appellaverant Pharisæi; hoc convitium non repellit, quia divinam ejus missionem, doctrinæ veritatem, miraculorum auctoritatem non petebat. Hominem à dæmone afflatum & impulsum dicebant: huic blasphemiæ respondet, quia ejus missionis & doctrinæ fundamentum quatiebat. Hinc discant Ecclesiæ Ministri personales & vagas injurias spernere; ab iis vero calumniis quæ ministerio suo officere possunt, in spiritu charitatis & mansuetudinis se purgare: *Ut non vituperetur* sacrum *ministerium*. Illis enim necessaria est bona vita; Ecclesiæ vero bona eorum fama. Omnes tandem Christiani patienter ferant injurias, convitia, calumnias, detractiones, exemplo Christi Jesu; convitia convitiis, detractiones detractionibus, calumnias calumniis non repellant, multo minus atrociori ultionis genere. *Absit à servo Christi tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata, in frivolis excidat... Si linguæ amaritudo maledictio sive convicio eruperit, respice dictum: Cum vos maledixerint, gaudete. Dominus ipse maledictus in lege est, & tamen solus est benedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & maledicamur patienter, ut benedicti esse possimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protervum, aut nequam, red-* S. August. Tertull. de Patient. c. 8.

dam & ipse amaritudinis vicem necesse est, aut cruciabor impatientia muta. Maledicti autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequitur ergo, ut à quo nos Dominus arcet, idem æquanimiter pati admoneat... *Omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa, cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungetur, quo telum aliquod in petra constantissimæ duritiæ libratum & obtusum.*

S. Aug. tra. 43. in Io. n. 9. Io. 17. 5. 50. *Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet.* Est » Pater qui gloriam meam à vestra discernat & separet. Vos enim secun-» dum hoc sæculum gloriamini: ergo non secundum hoc sæculum glorior, » qui Patri dico: *Pater, clarifica me ea claritate, quam habui apud te, prius* » *quam mundus fieret.* Quid est, ea claritate, sive ea gloria? ab humana » inflatione discreta. Secundum hoc judicat Pater. Quid est, judicat? di-» scernit. Quid discernit? gloriam Filii sui à gloria hominum, quia ideo

Ps. 44. 6. » dictum est: *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* » Non enim quia homo factus est, jam comparandus est nobis. Nos homi-» nes cum peccato, ille sine peccato: nos homines trahentes de Adam & » mortem & delictum; ille de Virgine carnem mortalem, nullam iniquita-» tem. Denique nos nec quia volumus, nati sumus, nec quamdiu volumus, » vivimus, nec quomodo volumus, morimur; ille antequam nasceretur, ele-» git de qua nasceretur; natus fecit, ut à Magis adoraretur, crevit infans, » & miraculis se Deum ostendebat, & infirmitate hominem præferebat. Po-» stremo elegit & genus mortis, ut in cruce penderet, & ipsam crucem

Gal. 6. 14. » in frontibus fidelium figeret: ut dicat Christianus: *Mibi absit gloriari, nisi* » *in cruce Domini nostri Jesu Christi.* In ipsa cruce quando voluit, corpus » dimisit: in ipso sepulchro quamdiu voluit, jacuit; quando voluit, tam-» quam de lecto surrexit. Ergo secundum ipsam formam servi multum inter-» est inter gloriam Christi, & gloriam hominum cæterorum. De ista gloria dicebat: *Non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.* Salvatoris nostri humilitatem imitemur: *Qui cum in forma Dei esset, exinanivit semetipsum formam servi accipiens*: gloriam propriam ne quæramus; cum lacessimur conviciis, maledictis, calumniis, Deo serviamus per infamiam & bonam famam: sacrificium gloriæ nostræ offeramus illi per Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucem pro nobis sustinuit, & in ea mori dignatus est, confusione contempta. Injurias apud ipsum deponamus, qui gloriæ nostræ & honoris curam habebit: *Est qui quærat, & judicet.*

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Finem intendis? Media elige. Vitam æternam desideras? Sermonem & mandata Dei observa, secundum Evangelium vive. Mors duplex est; corporis, & animæ. Hæc vera mors est, nam illa migratio est. Non expavescamus istam mortem, sed illam timeamus, de qua loquebatur Jesus, cum diceret: *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Servemus igitur sermonem ipsius in fide: perventuri ad Dei nostri, ut in se est, visionem, quæ tota bonorum operum merces est, cum acceperimus plenissimam libertatem.

54. 55. *Est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est. Et non cognovistis eum: Ego autem novi eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.* Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, frustra gloriatur, quod Deum cognoverit; immo convincitur mendacii, teste & judice Veritate,

1. Io. 2. 3. 4. idipsum per Apostolum suum Joannem confirmante: *Et in hoc scimus quoniam*

niam cognovimus eum, si mandata ejus observemus. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & veritas in eo non est. Quod vero Jesum spectat, secundum carnem judicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit: *Ego novi eum*. Sed videte, quid sequatur: *Si dixero, quia non novi eum, ero similis vobis mendax*. Ergo *Arrogantia non ita caveatur, ut veritas relinquatur*. S. Aug. tract. 44. in Io. n. 15.

58. 59. *Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de Templo*. Christus Jesus, ut Verbum Patris & Sapientia ejus, ab æterno in Deo Patre existebat, & se nobis dare per Incarnationem suam decreverat. Venit in plenitudine temporum, & dedit se nobis. Se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. In ipso cogitationes nostras defigamus, & grato animo nos ipsi consecremus, ut omnibus diebus nostris in sanctitate & justitia serviamus illi. *Jesus autem*, tamquam homo, tamquam in forma servi, "S. Aug. ib. tamquam humilis, tamquam passurus, tamquam moriturus, tamquam nos " n. 18. suo sanguine redempturus; non tamquam ille qui est, non tamquam *In* " *principio Verbum, & Verbum apud Deum*, abscondit se. Nam cum illi " lapides tulerunt, ut mitterent in eum; quid magnum erat, ut eos continuo dehiscens terra sorberet, & pro lapidibus inferos invenirent? Non " erat magnum Deo: sed magis erat commendanda patientia, quam exserenda potentia. Abscondit ergo se ab eis, ne lapidaretur. *Tamquam homo à lapidibus fugit: sed væ illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit!* "

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. ET *prætteriens Jesus*, postquam è Templo egressus esset, vel cum exiret, *vidit hominem cæcum à nativitate*; quod vitium humana ope insanabile est: *& interrogaverunt eum Discipuli ejus: Rabbi*, Magister, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Eiusne peccato, vel à Deo prævifo, vel ab ejus anima præexistente, antequam uniretur corpori, commisso, (ut multi Judæorum fingunt) an parentum peccato, velut causæ, congenita illa cæcitas tribuenda est? *Respondit Jesus: Neque hic peccavit*, ut cæcus nasceretur; *neque parentes ejus*, hanc in illum calamitatem peccatis suis traxerunt: *sed* divina providentia disponente id evenit, *ut manifestentur opera Dei in illo*: ut illius illuminatione pateat, quanta & quam admirabilia sint opera Dei. De se, non de Patre dicit: Patris enim gloria manifesta erat (inquit S. Joannes Chrysostomus.) Homil. 55. in Ioann.

4. 5. *Me oportet operari opera ejus qui misit me*, Dei Patris, ut ejus Legatum; & doctrina, miraculisque declarare Divinitatem meam, ac missionem meam confirmare, *donec dies est*: toto, quod mihi superest, mortalis vitæ tempore. *Venit nox, quando nemo potest operari*. Opera Patris perficere me oportet, antequam patiar, sicut operarii ante noctem diurnum pensum absolvunt, ut scriptum est: *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*. Nox enim commodum tempus non est, ut intendant operi. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi*: Quamdiu Ps. 103. 14.

diu vitam mortalem in terris ago, mundum illumino, quantum in me est, doctrina mea, exemplis, miraculis.

6. 7. *Hæc cum dixisset, exspuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus*. Quo minus conveniens videbatur ex se sanandis oculis remedium, eo magis omnipotentiam Medici ostendebat. Nam
S.Chrys.ib. „ cum ex limo formatum à Deo hominem audivissent & crederent; ideo Christus nunc ad eum modum oculos finxit. Si enim dixisset: Ego sum qui de terra formavi hominem, arduum visum esset auditoribus: re autem ostensum, jam negari non poterat. Quamobrem ipse in sputo & pulvere commixto absconditam gloriam manifestavit: neque enim parvum erat, ut creaturæ opifex putaretur. Ad hoc enim & alia aggressus est, & à Patre totum est creditum: Majoris namque fidei minus etiam confirmat. Omnium autem creaturarum homo præstantissimus est, & inter membra nostra oculus. *Et inunctis ex luto cæci oculis, dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe*, ad locum in quem excipitur aqua fontis Siloe (*quod interpretatur Missus*, quod verbum *Siloe* significat *Missum*) Non Domini Jesu, sed Evangelistæ hæc interpretatio est, ad Messiæ nomen alludentis, qui *Mittendus* appellatur à Prophetis. Fons autem ille celeber vocatus est Siloe, quod aqua ex eo in piscina effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos secundum mandatum Jesu, *& venit videns*.

8. 9. *Itaque vicini*, qui propè eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum priùs, quia mendicus erat*, ad portam fortè Templi, quotidie sedens, *dicebant: Nonne hic est, qui sedebat & mendicabat*: Tali loco, non ostiatim? *Alii dicebant: Quia hic est*: Certè hic ipse est. *Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei*. Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclarescebat. *Ille verò dicebat: Quia ego sum*. Ego ipse, qui antea cæcus à nativitate, nunc video.

10. 11. 12. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?* Quomodo contigit res adeò insolita & admirabilis, ut nunc videas, qui à nativitate cæcus eras? Respondit: *Ille homo qui dicitur Jesus*, solo nomine & publica fama mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria* seu ad piscinam *Siloe, & lava. Et abii, & lavi*, sicut jusserat, *& video. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio*. Subduxerat enim se Jesus, seque abdiderat, ut Pharisæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Pharisæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Pharisæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus*. Inde calumniæ ansam arripuerunt Pharisæi, capitales Jesu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset*, seu visum recepisset. *Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi* ejus jussu, *& video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*. Linere quippè oculos Pharisaica superstitio servilibus operibus sabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* Quomodo posset homo impius, qui se missum à Deo falsò jactaret, populumque seduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ superantia opera facere in signum missionis suæ? Numquam certè Deus id permitteret, cùm errori & mendacio suffragari non possit. *Et schisma erat inter eos*, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, sabbato?

bato? Quid de illo censes? *Ille autem dixit : Quia Propheta est*. Absit, ut peccatorem censeam : quinimmò, virum à Deo missum, Deo gratum, Prophetam esse, mihi certò persuasum est.

18. 19. 20. 21. 22. 23. *Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat*. Non sequitur, quòd postea crediderint; sed cùm non crederent, voluisse eos ex patre & matre cæci nati veritatem facti sciscitari. *Et interrogaverunt eos, dicentes : Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?* Audire desiderabant ab illis, aut non fuisse reverà cæcum, aut certè natum non fuisse talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. *Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt : Scimus, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est* ; id certè nobis constat : *Quomodo autem nunc videat*, quomodo visum receperit, *nescimus*; non aderamus cùm id factum est, ea de re testimonium dicere, possimus; *aut quis ejus aperuit oculos ; nescimus : ipsum interrogate, ætatem habet*, justam & legitimam, ut ad interrogata congruè respondere possit; *ipse de se loquatur* : Ipse testimonium dicet de eo quod ipsi compertum est. *Hæc dixerunt parentes ejus*, metu perturbati, *quoniam timebant Judæos*, primores Judæorum, Scribas, Pharisæos, Senatores : *Jam enim conspiraverant Judæi*, id est, major pars eorum decreverat conspiratione facta, *ut si quis eum*, nempè Jesum, *confiteretur esse Christum, extra Synogogam fieret* ; à Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Israelis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quàm Deum metuentes, sibique potiùs consulentes quàm filio : *Quia ætatem habet, ipsum interrogate*.

24. 25. 26. 27. *Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus*, ut pressiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obscuraret : *Et dixerunt ei : Da gloriam Deo* : Veritatem, quam hactenùs dissimulasti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices Populi, ad quos spectat judicium de veris falsisque Prophetis, *scimus quia hic homo peccator est*, non Propheta, non miraculorum editor; ut tu ais. *Dixit ergo eis ille : Si peccator est*, quod vobis constare dicitis, *nescio* : nullum ejus rei argumentum habeo : *unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video*, ejus beneficio & gratia. *Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipso curationis modo se aliquid deprehensuros confidebant, quo veram aut certè congenitam cæcitatem non fuisse plebi persuaderent. *Respondit eis : Dixi vobis jam, & audistis*, auribus corporis, utinam & cordis! *Quid iterum vultis audire*, si credere non vultis? *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* O utinam! Si non vultis, in incredulitate vestra pertinaces, frustra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt : Tu discipulus illius sis*, si vis hunc sectari Magistrum, te fanè dignum : *Nos autem Moysi discipuli sumus*, alium non quærimus doctorem : *Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus : hunc autem nescimus, unde sit* ; an à Deo missus, an suopte consilio doceat.

30. 31. 32 33. *Respondit ille homo, & dixit eis : In hoc enim mirabile est*, res fanè mira, *quia vos*, qui Magistri in Israele estis, & scientiam discernendi veros Prophetas, à falsis vos habere gloriamini, *nescitis, unde sit Jesus* ; *& aperuit oculos meos* : Verumtamen mihi visum restituit ; quo miraculo missionem suam evidenter probavit. *Scimus autem, quia peccato-*

res

res Deus non audit : Numquam exaudit impios, & falsos Prophetas, ita ut ad eorum sanctitatem, vel missionem à Deo probandam miracula faciat: *Sed si quis Dei cultor est*, id est, recta de Deo sentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Psalmis scriptum est: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet*. An id ignoratis? *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati*. A mundi conditione nihil tale auditum est: Nemo Prophetarum, nec ipse Moyses, quo Magistro gloriamini, simile miraculum ediderunt. *Nisi esset hic*, Jesus, *à Deo*, missus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ facit.

34. *Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Totus quantus es ab utero matris scates peccatis, idque, cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præsumis, miser? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominiosè expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Jesus, quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Credis in Filium Dei?* in Christum Judæis promissum, qui Dei Filius est? *Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?* Ubi est? Jam-ne venit? *Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum*, virtutem ejus expertus es, visum per ipsum recipiens: *& qui loquitur tecum, ipse est*: Ego ipse, qui tecum loquor, sum Christus Filius Dei. *At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum*, ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, gestuque corporis professus est.

S.Cyr. l.6.in Io.p.632. *Promptus utique ad confessionem fidei & ad pietatem cæcus. Postquam enim cognovit præsentem, & verè oculis subjectum Filium unigenitum, adoravit eum tamquam Deum, tametsi videret eum in carne gloria Deo digna prorsus carentem; Verùm illuminato corde, vi & potestate illi insita, ad cogitationes bonas & sapientiæ plenas assurgit, divinæque illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem sibi animo repræsentat. Non enim adorasset ut Deum, nisi Deum esse credidisset, ex facto in se miraculo ad ita sentiendum institutus.*

39. *Et dixit Jesus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* In hunc mundum veni, ut judicium discretionis exerceam, homines qui res salutis suæ simpliciter ignorant, & ignorantiam suam atque cæcitatem humiliter agnoscunt, illuminando; & eos qui se omnia nosse præsumunt, nec indigere doctrina mea, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo, ut magis excæcentur in pœnam peccatorum suorum, & maximè incredulitatis. Quid est ergo:

S.Aug.tra. 44.in Ioan. n.17. „ *Ut qui non vident videant?* Qui se non videre confitentur, & Medicum „ quærunt, ut videant. Quid est, *Et qui vident cæci fiant?* Qui se putant „ videre, & Medicum non quærunt, in sua cæcitate permaneant. Ergo „ istam discretionem vocavit judicium, cum ait: *In judicium veni in hunc* „ *mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se „ videre putantibus, & ideò graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei pecca-

Psal. 42. „ tor confitens, & medicum quærens: *Judica me Deus; & discerne causam meam de gente non sancta*: illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*; & eorum

Rom.1.22. peccatum manet: Qui *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt*.

40. 41. *Et audierunt quidam ex Pharisæis*, qui cum ipso erant, ut eum observarent, & sermones ejus carperent: *Et dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus* ea, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jesus: *Si cæci essetis*, judicio vestro, id est, si vos cæcos agnosceretis, & lucem quæreretis, meamque doctrinam, quæ lux est mentium, obedienti animo au-

dire-

dicetis, non haberetis peccatum. *Nunc verò dicitis: Quia videmus*. Vos sapere existimatis, inflati sensu carnis vestræ, superbia tumidi. Ideò *peccatum vestrum manet*: Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippè excusationis rationem habetis, cùm cæcitas vestra voluntaria sit.

Sensus Moralis.

1. ET *præteriens Jesus, vidit hominem cæcum à nativitate*. Corporis cæcitas, imago est cæcitatis spiritalis, in qua filii omnes Adami nascuntur, quæ vulnus est naturæ, peccato illatum. Quam deflenda hæc cæcitas, quæ non illius lucis visione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis est; sed lucis æternæ, quæ vita est & felicitas nostra! *Et vita erat lux hominum*. Lux sine qua in tenebris & umbra mortis sedemus. Gratias agamus Salvatori nostro, qui per hanc mortalem vitam, per præsepe, per crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertransiens, nos misericorditer respexit, priùs quàm ipsum videre possemus: & cum essemus filii tenebrarum, nos per gratiam suam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipse vidit cæcum, non ad eum cæcus accessit*: qua circumstantia generis humani demonstratur infirmitas, quì per se accedere ad Jesum non potest, nisi gratiæ ejus interiori vocatione præveniatur, in eoque desiderium illuminationis excitetur. *Ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum*. S. Jo. Chrysost. hom. 54. in Joann. 1. Petr. 2. 9.

Præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate. Genus humanum est iste cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non solùm mortis, sed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas est infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem, quando venit, Christus invenit? Quando quidem Apostolus natus in gente Prophetarum dicit: *Fuimus & nos aliquando natura filii iræ, sicut & cæteri*. Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo natura, nisi quia peccante primo homine, vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, secundum mentem omnis homo cæcus natus est. Si enim videt, non opus habet doctore & illuminatore; cæcus est ergo à nativitate . . . . Totus mundus cæcus est: omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit: ideò venit Christus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator. S. Aug. tract. 44. in Jo. n. 1. Ephes. 2. 3. S. Aug. ib.

Præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate. Quòd transiens cæcum vidit & illuminavit Jesus, signum erat illum à Judæis discessurum, & impiam turbam relicturum, Gentesque, respecturum, atque in illas omnem clementiæ suæ munificentiam transfusurum. Quæ etiam cæco nato assimilantur, quòd in tenebris natæ sint, & velut à teneris vera Dei cognitione caruerint, nec à Deo per Spiritum ejus sint illuminatæ. Cæcus à Christo in transcursu conspectus; significat, non propriè venisse Christum ad Gentes, sed ad solum Israelem: *Non sum missus* (inquit) *nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. In transitu verò Christi, oculi Gentium sanati sunt, transferentis in eas misericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Israel. Et hoc est quod Moyses decantabat: *Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos*. Gens enim insipiens quæ servit creaturæ posthabito Creatore, & instar animalium ratione carentium, omni iniquitate pascitur, solisque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam verò Israel Deum commovit ad iram sapiens & doctus in Lege & Prophetis, vicissim à Deo in iram provocatus est assumptis in ejus locum ac fortem insipientibus; quibus per fidem & sapientiam Christus & sanctificatio & redemptio factus est, juxta Scripturam, adeòque lux & illuminatio. S. Cyr. Alex. l. 6. p. 509. Matt. 15. 24.

2. *Et interrogaverunt eum Discipuli ejus : Rabbi , quis peccavit , hic aut parentes ejus , ut cæcus nasceretur ?* Ægritudines & infirmitates corporis generatim spectatas , ex Adami peccato ortum ducere , persuasum habebant Christi Discipuli , Grave jugum super filios Adam à die nativitatis eorum , variis miseriis & calamitatibus obnoxium esse . Has qui patiuntur , sub justa Dei manu se humilient , qui peccatores solos pœnis & miseriis subjicit , vel ut eorum peccata puniat , vel ut illos purificet atque à peccatis emundet . Peccator igitur erat & ille cæcus , quamvis ob peccatum personale suum , vel parentum , nativam non pateretur cæcitatem ; sed ad manifestationem gloriæ Dei per miraculum , & gloriam Filii ejus Jesu Christi : *Ut manifestentur opera Dei in illo* .

S. Aug. epist. 194. alias 105. ad Sixtum. 3. *Respondit Jesus : Neque hic peccavit , neque parentes ejus* , &c. Cæcus ille natus innocens erat ; aut certè crimen nullum commiserat , cujus in pœnam inflicta illi esset à Deo cæcitas . Quicumque verò spiritualiter cæci sunt , in pœnam peccati cæci sunt . *Ipsa ignorantia* (inquit S. Augustinus) *in iis qui intelligere noluerunt , sine dubitatione peccatum est ; in eis autem qui non potuerunt , pœna peccati . Ergo in utrisque non est justa excusatio , sed justa damnatio* . Ignorantia igitur & cæcitas spiritualis vel peccatum est , vel pœna peccati , saltem originalis . Hinc baptismus , quo peccatum originale deletur , *Sacramentum illuminationis* à primorum sæculorum Patribus appellatur ; eorumque de baptismo sermones inscribuntur , *In sancta lumina* . Verùm Sacramentum illud , quo peccatum ex Adamo contractum abstergitur , nos à vulneribus & pœnis , quæ illius appendices sunt , in statu naturæ lapsæ penitùs non solvit : & sicut charitas , quæ per Spiritum Sanctum diffusa est in cordibus nostris , non extinguit concupiscentiam : ita fides cujus lumen oritur in mentibus nostris , ignorantiæ tenebras penitùs non dispellit .
Psal. 26. Quamobrem ad Dominum , qui lux & salus nostra est , confugiendum : *Dominus illuminatio mea , & salus mea . . . Deus meus , illuminans tenebras*
S. August. in hunc Psal. *meas* . Dominus illuminans , nos illuminati ; Dominus salvans , nos salvati : si ergo ille illuminans , nos illuminati ; & ille salvans , nos salvati ; præter ipsum nos tenebræ infirmitas . Incommutabilis Veritas Deus est : ab hac recedens anima tenebratur , accedens illuminatur . Homo igitur suæ cæcitatis auctor est . Concupiscentia , quæ parit peccatum , quo creaturæ adhæ-
Judicum 16. remus derelicto Creatore , nos septem donis Spiritus Sancti destitutos dæmoni tradidit , sicut Dalila Samsonem , abrasis septem crinibus tradidit Philistæis , qui eruerunt oculos ejus , & duxerunt Gazam vinctum catenis , & clausum in carcere molere fecerunt , eique illuserunt . Quicumque mortaliter peccant ,
Isai. 28.15. fœdus cum diabolo ineunt , ejusque dominationi se subjiciunt : *Percussimus fœdus cum morte , & cum inferno facimus pactum* . Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus , qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus Jabes inire proposuit : *In hoc* (inquit) *feriam vobiscum fœdus ,*
1.Reg.11.2. *ut eruam omnium vestrum oculos dextros , ponamque vos opprobrium in universo Israel* . Duo sunt animæ nostræ oculi . Primus est oculus fidei , vel oculus prudentiæ Christianæ ; hic oculus dexter : alter oculus est prudentia carnis ; hic oculus sinister . Primus veritates salutis , divina mysteria , res æternas contemplatur : alter res caducas & terrenas intuetur . Dextrum animæ ocu-
Baruch. 3.23. lum peccatoribus eruit diabolus , sinistrum servat ut sint *Acuti ad vana , hebetes ad æterna* , (ut loquitur S. Ambrosius) *Filii Agar , qui exquirunt prudentiam quæ de terra est , negotiatores Merrhæ & Theman , & fabulatores , & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ , viam autem sapientiæ nescierunt* . Quò magis peccata sua multiplicant , eorum cæcitas magis augetur , Deo gratiæ
S.August. suæ lumen subtrahente , qui *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates* .

4. Me.

4. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*. Quandiu lucis usura fruimur, quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi salutis nostræ incumbamus, officia status nostri impleamus. Caveamus, ne nos intercipiat nox, in qua nemo poterit operari ad salutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, sine spe lucis ac diei, Sol Justitiæ numquam illis orietur, in tenebras exteriores detrusis. Quisquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non est operatus opera Dei, sed opera diaboli. In illa nocte Dives epulo ardebat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subveniebatur, & conatus est benefacere. Ait enim Abrahæ: *Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. O infelix! quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modo jam in nocte es, in qua nemo possit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vita; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, sed opera dumtaxat tenebrarum. S.Aug. tr. 44. in Joan. Luc.16.27.

6. *Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus) Abiit ergo, & lavit, & venit videns*. Lutum ex terra & saliva Christi Jesu confectum, figura est unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis nostræ, & virtutis in sancta illa carne inhabitantis ad mentium nostrarum tenebras dispellendas, ad oculos interioris hominis nostri aperiendos. Aqua fontis Siloe, imago est baptismi Christi Missi à Patre, quo cæcitas filiis Adami congenita sanatur in iis, qui verbo fidei obediunt. *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus*. Quasi lux tetigit, & lumen infudit; *quasi Sacerdos per figuram baptismatis Mysteria gratiæ spiritalis implevit. Exspuit, ut adverteres, quia interiora Christi lumen sunt. Et vere videt, qui Christi mundatur internis. Lavat saltus ejus, lavat sermo ejus.* Unde ait: *Jam vos mundi estis propter sermonem meum*. Quod autem lutum fecit, & superunxit oculos cæci, quid significat, nisi quod ipse hominem luto illito reddidit sanitati, qui de luto hominem figuravit, & *quod hæc caro luti nostri per baptismatis sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat*? Accede & tu ad Siloam, hoc est, ad eum qui Missus est à Patre; diluat te Christus, ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini*. S. Ambr. epi. 80. Edit. novis. Parif.

Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, &c. Fieri aliter non poterat, ut Gentes injectam sibi cæcitatem excuterent, & divinam sanctamque lucem contemplarentur, hoc est, sanctæ ac consubstantialis Trinitatis notitiam assequerentur, nisi sanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli potestatem per sanctum baptisma. Cum vero Mysterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem sputi; quippe in typum baptismi jubet cito ablui cæcum in Siloe, quod S. Evangelista interpretatur, *Missus*. Neminem autem alium esse Missum illum credimus, quam Filium unigenitum, cœlitus à Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis eversionem: ipsumque cognoscentes aquæ sanctæ Piscinæ invisibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas sordes carnis, sed tamquam lippitudinem quamdam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri pure divinam pulchritudinem intueri possimus. Quemadmodum ergo credimus, Christi corpus esse vivificum, quoniam est viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem: ita dicimus esse illuminationis pararium. Quippe vere corpus est lucis fecundum naturam. Et veluti cum mortuum suscitaret illum Viduæ filium, non satis habuit S.Cyrill. lib. 6. in Joan. p. 602.

» buit imperare, & dicere: *Adolescens, tibi dico, surge*, tametsi verbo per-
» agere soleat quæcumque placuerit; sed etiam loculo manum admovit, pro-
» bans etiam corpus suum vivificam vim & potestatem habere: sic illinivit
» sputo oculos cæci, docens, & corpus suum vel exili tactu lucem posse con-
» ciliare: corpus est enim veræ lucis.

Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, &c. Cæcos tribus modis à Jesu illuminatos Evangelium commemorat. 1. Verbo. 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in piscina Siloe. Ita spiritaliter cæcos
Ps. 118. triplici modo illuminat. 1. Verbo suo, Evangelii sui prædicatione: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*. 2. Afflictionibus & ca-
Job. 19. 21. lamitatibus inflictis, qu si manus suæ contactu salutari: *Manus Domini tetigit me*. Nos enim excæcat prosperitas, illuminat adversitas, ut ad Deum
Habac. 3. 11. redeamus: *In luce sagittarum tuarum ibunt*. In prosperitate pericula inferni
Ps. 114. 1. incurruntur, nec animadvertuntur: *Et pericula inferni invenerunt me*. Illa me invenerunt, inquit S. Augustinus, ego vero ea non inveniebam, qui gaudebam prosperis sæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Christus luti inunctione, id est, nihili nostri consideratione, & sincera humiliiare, necnon salutaribus pœnitentiæ lacrymis: *Tumore meo separabar abs te*, ait S. Augustinus, *& nimis inflata facies mea claudebat oculos meos*. Sed misericors Jesus *fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe*.

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Christo ipsum illuminare volenti simpliciter & humiliter obedit: spiritaliter cæci Christo
Job. 24. 13. cæcitatem illorum curare volenti rebelles sunt: *Ipsi fuerunt rebelles lumini*. Cæci obedientiam considera. Non dixit: Si lutum est aut sputum quod visum restituit, quid mihi opus aquis Siloe? Si aquæ Siloe cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, si viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæci aquis Siloe se laverunt, & nemo visum recepit? Non dubitavit, non cunctatus est, ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adversus Jesum jubentem, ut lavaret oculos in Piscina Siloe, sicut ille murmuravit adversus Elisæum præcipientem, ut lavaret in Jordane. *Abiit, & lavit, & venit videns*. Lavemur & nos in Piscina pœnitentiæ, ut visum interiorem recipiamus... Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates sunt. Tolle ista omnia, & videbis sapientiam, quæ præsens est, quoniam Deus ipsa sapientia est. Animi sordes abstergamus. Immunda enim anima, veræ sapientiæ lucem intueri non potest:
S. Aug. tr. 2. in Joan. *Sunt autem sordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: à quibus sordibus quanto est quis purgatior, tanto verum facilius intuetur*. Et,
S. Aug. lib. de Utilitate credendi, c. 16. uti alibi S. Augustinus ait, *Sapientia Dei rapit omnem animam rationalem desiderio sui, tanto ardentiorem quanto mundiorem, & tanto mundiorem quanto*
Idem lib. 2. de Trin. c. 17. *ad spiritalia resurgentem: tanto autem ad spiritalia resurgentem, quanto à carnalibus morientem*.

10. 11. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit, & unxit oculos meos, &c.* Multi de Christo dubitant ex infidelitate, aut silent ex timore, aut ejus opera examinant ex curiositate, aut ex malitia persequuntur; unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legisperitis, Pharisæis, & Senatoribus confitetur, & prædicat. Pharisæi spiritaliter cæci, tenebras suas magis amant, quam lucem: cæcum natum maligna curiositate interrogant, quomodo viderit, & veræ luci ipsis præsenti claudunt oculos: *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset, &c.* Cæcitatis eorum argumentum est pravum de Christo Jesu judicium, ex invidia profectum,

quæ

qua de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adversus personas affectu, cum è contra de personis ex operum sanctitate ferri judicium æquitas postulet: *Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?*

Et schisma erat inter eos. Est mala concordia, & discordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant, concordes erant in malo; inde, etsi inviti, ad bonum tamen dissenserunt. Et socii Chore male conveniebant, ideo bene divisi sunt. Et Judas cum Judæis prave consensit. Mala autem concordia abscindenda est, bona servanda & fovenda. Malos fugiamus, sequamur bonos. Nam si membrum insanabile, metu ne reliqua corrumpat, incidimus, non quod illud negligamus, sed ut servemus cætera: quanto magis in his, qui male nobis juncti sunt, id faciendum? Quod si eos meliores reddere possemus, & nobis non officeremus, omnia tentanda essent: sin incorrigibiles sunt, & nobis obsunt ad salutem, abscindendi sunt à nobis: *Auferte malum ex vobis ipsis*, (ait Apostolus) *Tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit*. Periculosa est conversatio improborum. Non tam cito pestis invadit, & scabies corrumpit, ac pravorum hominum malitia: *Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala*. Nemo malum amicum sibi conciliet, nam si perditos filios abdicamus, neque veremur naturam, neque ejus leges, neque ullam necessitudinem; longe magis notos & consuetudine devinctos fugiemus, si mali sint. Quamvis enim nullum inde nobis proveniat detrimentum, malas tamen suspiciones vitare non possumus. Alieni enim vitam nostram non adeo perscrutantur, sed à sociis & consuetudinibus judicant.

Genes. 11. n. 16. 1. S. Chrysost. homil. 56. in Joan. 1. Cor. 5. 13. 1. Cor. 15. 33.

17. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta est*. Vir ignobilis & pauper à Christo Jesu illuminari cœptus, Judæorum primores, Pharisæos, & Legisperitos sapientia vincit, parentes suos constantia in confessione veritatis. Jesum à Deo non esse, peccatorem esse, Legisque trangressorem, conclamant illi: iste Prophetam prædicat, à Deo missum, Deique auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæci nati, quamvis illum à Jesu sanatum & illuminatum esse noverunt ex filii testimonio, periculo tamen persecutionis exponere se nolunt propter Jesum, imo nec filii sui gratia; ideo miraculum dissimulant, interrogationem Pharisæorum eludunt, timore ignominiæ silent, nec partes suscipere volunt confitendæ veritatis. *Quomodo nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus, ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret*.

27. 28. *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* Illi quos Deus per gratiam suam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occasione data dispellere, de Religione & pietate magnifice, cum zelo, constantiaque loqui coram incredulis, Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in se ipsis, aliisque peccatoribus prædicando; studiis omnibus eniti, ut ad officiorum suorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Ecclesiæque doctrinam censoria libertate non examinent; sed humili, docilique animo audiant, conservent, ejusque mandatis obediant, sine quorum observantia non pervenitur ad vitam æternam: *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* Vere Christi Jesu discipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus est in illuminationis suæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati: *Male-*

ledixerunt ergo ei , & dixerunt : Tu discipulus illius sis : nos autem Moysi discipuli sumus.

31. *Scimus autem , quia peccatores Deus non exaudit : sed si quis Dei cultor est , & voluntatem ejus facit , hunc exaudit* . Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum , qui in peccati mortalis affectu perseverant , nec saltem incipiunt pœnitentiam . Odio sunt Domino impius & impietas ejus : illius igitur vota & preces Deo placere non possunt , nec ab illo exaudiuntur :
Isa.1.15. *Cum multiplicaveritis orationem , non exaudiam , quia manus vestræ sanguine plenæ sunt* . Sed peccatorum vere ac sincere pœnitentium , & qui peccandi affectum ex Dei amore deposuerunt , preces Deus exaudit de quo scriptum est :
Psal.50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Sic Publicanum oculos in terram demittentem , pectus percutientem , & di-
S.Aug. tr. 44. in Joan. centem , *Deus propitius esto mihi peccatori* , Deus exaudivit . Ista confessio meruit justificationem , quomodo iste cæcus illuminationem . Jussit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen splendescere . Super senes & Doctores Israel intellexit ille cæcus : sapientes superbos docuit , confutavit , jam sapientiam audiens intus docentem : *A sæculo non est auditum , quia quis ape-*
32 *ruit oculos cæci nati . Nisi esset hic à Deo , non poterat facere quidquam* . Hæc
33 illum docuit non littera , sed Spiritus ; non lectio , sed unctio.

34. *Responderunt , & dixerunt ei : In peccatis natus es totus , & tu doces nos ? Et ejecerunt eum foras* . Mali Pastores arroganter & contumeliose oves etiam innocentes excipiunt : *In peccatis natus es totus* . Impatienter ferunt, ut Pastoralis Officii partes ipsis ponantur ob oculos , quantavis cum humilitate & modestia id fiat à subditis : *Et tu doces nos ?* Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos , nec admodum curant revocare desertores , vel invitare & trahere alienos , ut fiat unum ovile , & unus pastor : *Et ejecerunt eum foras* . Ut discerent , toties interrogaverunt , & ingrati docentem projecerunt : ejecerunt eum foras , sed excepit Dominus : magis enim quia expulsus est , Christianus factus est ; nec solum Christianus , sed Confessor Christi. A communione Synagogæ Judaicæ exclusus , in Ecclesiam à Christo Jesu suscipitur , fitque membrum corporis ejus . Hoc solatium sit Christianorum , qui
S. Aug. epist. 78. alias 137. injustis censuris percelluntur . *Quid enim obest homini , quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia , si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia ?* In unitate & charitate maneat , scandalum vitet , patientiam servet , Christo capiti , & Ecclesiæ inhæreat , à qua secundum spiritum nemo separatur innocens ; & Deus illius patientiam coronabit.

35. 36. 37. *Audivit Jesus , quia ejecerunt eum foras : & cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in Filium Dei ?* Occurrit Misericordia misero , invenit se non quærentem ; invenit in tempore , quem ab æterno elegerat ; invenit exteriori occursu , quem jam interius prævenerat & invenerat . De fide interrogat , ut cor ejus ad credendum præparet pio , quod excitat , desiderio . *Quis est , Domine , ut credam in eum ?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interius , cum loquitur & manifestat seipsum exterius, verbis (ut ita loquar) sacramentalibus , quæ id operantur , quod significant ; *Dixit , & facta est lux* . Lucem locutus est , & creavit . *Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum , & qui loquitur tecum , ipse est . At ille ait : Credo, Domine* . Tunc perfecte ab originali cæcitate liberatur , cum in Filium Dei
S.Aug. lib. de Corrept. & Grat.cap.7. unicum Jesum Christum Dominum nostrum se credere profitetur : *Nemo enim liberatur à damnatione , quæ facta est per Adam , nisi per fidem Jesu Christi;* per fidem , inquam , formatam charitate , humilitate sustentatam , religione & adoratione coram Deo & Jesu Christo Filio ejus prostratam : *Et procidens adoravit eum.*

39. In

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant*, nullis suis meritis, sed gratuito misericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id est sapientes sunt in oculis suis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, semper tamen justo. *Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant; & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus? Dixit eis Jesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc vero dicitis: Quia vidimus: Peccatum vestrum manet.* Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, in cæcitate vestra remanetis. Ergo illam discretionem vocavit judicium, cum ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideo gravius excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*; & eorum peccatum manet. S. Aug. tr. 44. in Joann. Psal. 42. 1.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. A*Men, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Occasione cæci paulo ante sanati, & à Pharisæis extra Synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & Pastores gloriabantur, hic sermo à Christo habitus videtur, sequenti forte Sabbato. *Amen, amen dico vobis*, Pharisæi, cæterique Auditores: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde*, perfosso pariete, *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat; *& latro*, quia venit, ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per ostium*, à domino gregis aut ministris ejus admissus, *Pastor est ovium*, huic ovium cura commissa est, seque legitimum Pastorem esse reipsa ostendit. *Huic ostiarius aperit*, ut homini noto & domestico; *& oves vocem ejus audiunt*, naturali quodam instinctu; *& proprias oves vocat nominatim*, & vicissim eas distincte novit: *& educit eas*, ad pascua salutaria. *Et cum proprias oves* ex caulis *emiserit*, *ante eas vadit*, viam illis monstrans; *& oves illum sequuntur*, vocantem & præeuntem, *quia sciunt vocem ejus*, id est, sibilos & sonos, quibus uti consuevit. *Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo*, quem venire, ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipsa voce persentiscunt; *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Jesus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt, quid loqueretur eis*: non intellexerunt, quid hac similitudine significaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis: Ego sum ostium ovium* Dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipsæ, & Pastores; quorum curæ ab uno summo Pastore commissæ sunt: *Omnes quotquot venerunt*, à Deo non missi, sed sua sponte ovium ductui & curæ se ingerentes, Pseudoprophetæ, & quilibet sine me Mediatore promittentes aditum ad salutem, aut summi Pastoris & Messiæ nomen sibi arrogantes, ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves*, electi eos non receperunt; & si qui forte seducti sunt ab eis, cito deposuerunt errorem. *Ego sum ostium, per me si quis introierit*, qui per fidem in me Christum Mediatorem, in ovile Dei, seu in Ecclesiam ingressus fuerit, sive ut pastor, sive ut ovis, *salvabitur, & ingredietur, & egredietur*

tur, & tutus erit à lupi infernalis incursibus; sicut ovis intra caulas secura est: *Et pascua inveniet*; pabulo Animæ suæ convenienti ac salutari non carebit. *Fur non venit, nisi ut furetur, Et mactet Et perdat* resistentes ejus incursibus, & bona sua defendentes. *Ego veni, ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, spiritalem, cœlestem, vitam gratiæ & gloriæ; *& abundantius habeant*: nec vitam solum, sed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego sum Pastor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Pastoris. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*, vitam exponit suam quibusvis periculis, ut oves tueatur ab incursibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, custos ovium mercede conductus, *Et qui non est Pastor*, *cujus non sunt oves propriæ*; cum veri Pastoris affectum non habeat, turpique tantum lucro in earum custodia ducatur, *videt lupum venientem*, & vitæ suæ magis quam ovium securitati consulens, *dimittit oves, & fugit*: *& lupus rapit, Et dispergit oves*, pastoris præsidio destitutas. *Mercenarius autem fugit*, deserto grege, *quia mercenarius est*, sua dumtaxat commoda quærens, *Et non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conservatione & incolumitate, cum res ipsius non agatur.

14. 15. *Ego sum Pastor bonus*, mercenario longe dissimilis: *Et cognosco oves meas*, distincte ac perfecte, non quacumque cognitione, sed quæ amori & curæ conjuncta sit; *Et cognoscunt me meæ*, me ut Pastorem ac Salvatorem suum cognoscunt fide, quæ per dilectionem operatur. *Sicut novit me Pater*, *Et ego agnosco Patrem*: similis, inquam, est notitia qua cognosco oves meas, & illæ vicissim me cognoscunt, ei qua me novit Pater, & ego agnosco Patrem. Quæ tamen dictio, *Sicut*, non perfectam æqualitatem, sed aliqualem dumtaxat similitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc positam, quod Christus bonus Pastor oves suas diligat, curet, fervet, sibique conjunctissimas & charissimas habeat, sicut Pater Christum ut Filium suum diligit Spiritu Sancto; & oves vicissim Christum Pastorem suum diligant, eumque ut omnium bonorum suorum auctorem agnoscant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum salute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*; Gentes scilicet, seu electos ex Gentibus, quæ non sunt ex hoc ovili Israelitico: *Et illas oportet me adducere* ad Ecclesiam meam, secundum Prophetarum vaticinia: *Et vocem meam audient*, Evangelii mei prædicationi per ora Discipulorum meorum resonanti obedient; *Et fiet unum ovile*, seu grex unus ex Populo Judaico, & Gentili, absque ullo discrimine; *Et Pastor*, me Pastorem unum habebunt & sequentur. Confer cum Isaiæ 49. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob Et feces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Et cum Ezechielis 37. 21. & seq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio Nationum, ad quas abierunt: Et congregabo eos undique, Et adducam eos ad humum suam: Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, Et Rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis suis, Et abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: Et salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, Et emundabo eos: Et erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. Et servus meus David Rex super eos, & Pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea.* Et Cap. 34. 22. 23. *Et salvabo gregem meum, Et non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David* (ita vocat Christum

ſum de familia David naſciturum (*Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non poſtrema diligendi me ratio, quatenus homo ſum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit; *quia ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum ſumam eam*. Sic tamen ſponte ac libere vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox reſumpturus ſim devicta morte. *Nemo tollit eam à me*, nemo mihi vitam eripere poteſt invito: *ſed ego pono eam à me ipſo*, lubens & volens morior: *& poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, à morte meipſum excitando. Poteſtate, non neceſſitate mortuus eſt Chriſtus, poteſtate ſurrexit. *Hoc mandatum*, de morte ſubeunda pro ovibus; *accepi à Patre meo*: Quod ut mihi volenti & conſentienti impoſitum eſt, ſic illud ſumma exequor libertate, obediens factus uſque ad mortem.

19. 20. 21. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos propter ſermones hos*, horum occaſione ſermonum, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicebant autem multi ex ipſis* blaſphemantes: *Dæmonium habet & inſanit*: *Quid eum auditis?* Verba ejus ſpernenda ſunt, ut dæmoniaci, aut certe dementis. *Alii dicebant*: *Hæc verba non ſunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens à dæmonio tranſverſa agitur: *Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certe opus non eſt dæmonis, ſed divinæ poteſtatis.

22. 23. 24. *Facta ſunt autem Encænia in Jeroſolymis*: Feſtum anniverſarium Dedicationis Templi per Judam Machabæum, celebratur; *& hyems erat*, dies ſcilicet 25. menſis Caſleu, Decembri noſtro reſpondentis. *Et ambulabat Jeſus in Templo*, id eſt, in ea porticu, quæ ut loco, ita & forma, reſpondebat priſtinæ porticui, quam olim exexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat: *Circumdederunt ergo eum Judæi*, ſeu Judæorum Primores, Senatores, Phariſæi, Legiſperiti, magno conflatu, & dicebant ei: *Quouſque animam noſtram tollis?* quouſque nos ſuſpenſos tenes in dubio? *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, aperte, ingenue, ſine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Inſidioſe loquuntur, ut ſi negaret, fidem ei apud populum derogarent; ſi affirmaret, læſæ Majeſtatis apud Romanos accuſarent. Chriſtum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges mundi ſubigeret, Judæi intelligebant.

1. Mach. 4. 52. & ſeq.

S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 4.

25. 26. *Reſpondit Jeſus*: *Loquor vobis*, jamdiu & ſæpe dixi vobis verbis æquivalentibus, me Chriſtum eſſe, miſſum à Patre, *& non creditis*, in infidelitate veſtra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina poteſtate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, teſtantur, me Chriſtum eſſe, de quo hæc à Prophetis prædicta ſunt: *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati ſunt ad vitam æternam, Deus fidem donat gratuito miſericordiæ ſuæ beneficio, quam vobis negat juſto judicio ob peccata veſtra. Illis dixit, *Non eſtis ex ovibus meis*, (inquit S. Auguſt.) *quia videbat eos ad ſempiternum interitum prædeſtinatos, non ad vitam æternam ſui ſanguinis pretio comparatos.*

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili, obediente: *& ego cognoſco eas*, agnoſco quos ipſis impreſſi characteres (Novit Dominus qui ſunt ejus) *& ſequuntur me*, per imitationem: *& ego vitam æternam do eis*, id eſt, certiſſime dabo: *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etſi labantur in peccatum, in eo non perſeverabunt, ſed veram pœnitentiam agent: *& non rapiet eas quiſquam*, ſeu vi, ſeu dolo, *de manu mea*, id eſt, de potentia mea, qua eas cuſtodio.

S. Aug. ibid. n. 5.

29. 30. *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est; & nemo potest rapere de manu Patris mei*. Quod dedit mihi Pater, id est, ut sim Verbum ejus, ut sim unigenitus Filius ejus, ut sim splendor lucis ejus, *majus omnibus est*; sive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi, rebus omnibus creatis major est, ejusque omnipotentiæ nemo potest resistere: ideo nemo potest eas eripere de manu Patris, consequenter nec de manu seu potestate mea. Una est enim Patris & Filii potestas, quia una divinitas: *Ego & pater unum sumus*, non solum voluntate & concordia, sed natura & potestate. *Cum audit*, sumus, *abscedat confusus Sabellianus; cum audit*, unum, *abscedat confusus Arianus: gubernet Catholicus inter utrumque fidei suæ navigium, quoniam cavendum est in utroque naufragium*. *Dic ergo quod dicit Evangelium*, Ego & Pater unum sumus: *Non ergo diversum, quia* unum; *non unus, quia* sumus.

S. Aug. alibi.

S. Aug. tr. 46. in Joan. n. 8.

31. *Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum*, quasi reum blasphemiæ, cum intelligerent eum sibi divinam adscribere potestatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideo enim irati sunt, quia senserunt non posse dici, *Ego & Pater unum sumus*, nisi ubi æqualitas est Patris & Filii.

32. 33. Respondit eis Jesus: *Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo*: id est, palam feci apud vos Patris mei divina potestate, quam mecum indivisim communicavit; *propter quod eorum opus me lapidatis*, seu lapidare vultis? *Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia*: Non ob aliquod bonum opus quod feceris, sed ob blasphemiam: *& quia tu homo cum sis*, ex carne & sanguine compositus ut cæteri, *facis te ipsum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum esse.

Psal. 81. 6.

34. 35. 36. *Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in Lege vestra, quia Ego dixi, dii estis?* Verba sunt Dei ad Judices: Ego, inquit, vos potestatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*, quibus eximium aliquod munus à Deo demandatum est, & qui Deum repræsentant; *& non potest solvi*, seu irrita fieri *Scriptura sacra*: *Quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum?* Quanto minori jure mihi blasphemiæ crimen affingitis, cum natura Filius sim Dei, quem Pater sanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in splendoribus sanctorum; quem increata sanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ consortibus consecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legislatoris, & Salvatoris omnium hominum, quod solius Dei proprium est; & è sinu suo, ubi eram in principio, in mundum me misit? Argumentum est igitur à minori ad majus: quia longe meliori jure Filium Dei se dicere potest, qui ejusdem est cum Deo Patre potestatis & naturæ, quique divinis operibus id demonstrat, quam qui Deum solummodo repræsentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi*. Diluto blasphemiæ crimine, ad præcipuum sermonis sui argumentum redit seque Christum esse probat. Si non ego opera Deo digna, & quæ me Filium ejus esse demonstrant, cùm à nullo alio, nisi à Deo, cujus sunt propria, fieri possint, mihi fidem innoxiè derogabitis. *Si autem facio* hujusmodi opera: *& si mihi non vultis credere*, seu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & essentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectissimam inhabitationem unius personæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quòd se Dei Filium natura, non adoptione sola constanter prædicaret: *& exivit de manibus eorum*, iterum de-

demonstrans, potestatem sibi non deesse pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Jordanem, in eum locum ubi erat Joannes baptizans primùm*, antequam in Salim veniret: *& mansit illuc* aliquandiu. Joan.3. 23.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores testimonii quod Joannes illi perhibuerat; *& dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum*, & tamen eum summè venerati sumus, & propè pro Messia habuimus. *Omnia autem, quæcumque dixit Joannes de hoc*, scilicet de Jesu, nempè illum esse Agnum Dei, Mundi Salvatorem, Dei Filium, *vera erant*; ut probat eventus, utque constat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipsum esse Christum, verumque Dei Filium, ac Mundi Salvatorem, testimonio Joannis, quod in memoriam revocarunt, & ipsius Jesu miraculis adducti.

Sensus Moralis.

1. Amen, *amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro*. Christus ostium est: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro. Tales Pagani, Gentiles Philosophi, Pharisæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Benè vivimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis, unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuique prodesse benè vivere, ut detur illi semper vivere: nam cui non datur semper vivere, quid prodest benè vivere? Quia *Nec benè vivere dicendi sunt, qui finem benè vivendi vel cæcitate nesciunt, vel inflatione contemnunt*. *Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi agnoscat vitam, quod est Christus, & per januam intret in ovile*: nisi, inquam, Christum agnoscat, confiteatur, & colat verum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Christi, id est, in Ecclesiam Catholicam. Non solùm autem Christum verum prædicet, sed Christi gloriam quærat, non suam: nam multi quærendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potiùs, quàm congregaverunt. *Humilis est enim janua Christus Dominus: Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per maceriam vult ascendere: Qui autem per maceriam ascendit, ideò exaltatur, ut cadat*. S. Aug. tr. 45. in Jo. n. 2.3.4. " " "

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Quicumque per Christum Jesum non intrat in Ecclesiasticum Ordinem, in Pastorale Ministerium; quicumque alium finem intuetur, quàm Christi gloriam, Ecclesiæ utilitatem; quicumq; alia ratione movetur, ille fur est & latro. Quem ad Clerum, & ad Pastorale Ministerium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ suæ utilitas, ille fur est & latro. Quicumque per simoniam, vim, & malas artes Beneficia Ecclesiastica obtinet, & ea quæ Animarum curam adjunctam habent, pro se petit, ille fur est & latro.

2. 3. 4. *Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium*. Dotes, officia, signa boni Pastoris Christus summus Pastor exponit: Primum officium est legitimus ingressus in ovile Christi, per vocationem interiorem Spiritus ejus, non alio quam gloriæ Dei, utilitatis Ecclesiæ, sanctificationis animarum intuitu: per vocationem exteriorem, missionem, auctoritatem Apostolicam & Episcopalem. His enim veluti clavibus Spiritus Sanctus ostium Pastoribus aperit, furibus & latronibus claudit: *Huic ostiarius aperit*. 2. Bonus Pastor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelli-

gentiæ sermones suos attemperare, ut vocem ejus audiant. Pastor mutus, idolum est, non Pastor. Qui concionatur, & se auditorum ingenio non accommodat, comœdus est & declamator, non prædicator: *Et oves vocem ejus audiant*. 3. Bonus Pastor oves suas cognoscere debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, necessitates internas & externas perspectas habere; illas visitare, sublevare in egestate, in morbis corporis & animæ; præsto semper esse ad succurrendum omnibus & singulis; proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil usurpare, Animarum alienæ curæ commissarum fiduciam sibi non conciliare, proprioque Pastori surripere: *Et proprias oves vocat nominatim*. 5. Bonus Pastor Animas educere debet è familia veteris hominis, & in familiam novi hominis Christi Jesu per baptismum introducere; educere per prædicationem divini verbi, per obsecrationes, correptiones, increpationes, per canonicam Pœnitentiæ administrationem ex peccatis earum, pravis habitibus & affectibus, è diaboli pompis, & voluptatibus, & amore sæculi; & ducere eas in pascua salutaria, & viam Christianæ vitæ ac disciplinæ: *Educit eas*. 6. Bonus Pastor præire debet ovibus, vitæ irreprehensibilis, & omnium virtutum Christianarum exemplo: *Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit; & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus*. Bonus Pastor commissum si gregem pascat *exemplo conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis*.

S.Bern.in ir. Evang. Ecce nos reliquimus omnia.

7. 8. *Amen, amen dico vobis, Quia ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oves*. Prophetas audiverunt justi veteris Testamenti, quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis ministri ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per ostium, qui eos audierunt, sic in Christum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit: *Tempora variata sunt, non fides*. Nos credimus Dominum Jesum Christum natum ex Virgine, venisse in carne, passum esse, resurrexisse, in cœlum ascendisse: totum hoc impletum esse jam credimus. In ejus sunt fidei societate nobiscum & illi Patres, qui crediderunt de Virgine nasciturum, passurum, resurrecturum, in cœlum ascensurum: *Habentes* (inquit Apostolus) *eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum. Et nos credimus, propter quod & loquimur*. Quotquot ergo ante Christi adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Isaac, vel Jacob, vel Moysi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Christum prænuntiantibus, oves erant, & Christum audierunt, non vocem alienorum. Alii sunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Christi, errantes, falsa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miseros seducentes. Et si eos audierunt oves Christi aliquando errantes; vocem tandem Christi audierunt, ad ovile redierunt, in eoque usque in finem perseveraverunt: *Est vox aliqua Pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum*. Quæ est ista vox? *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*.

S.Aug.tr.45. in Joan.

2. Cor. 4. 13.

" Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei
" prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem; sed non apud eum per-
" severando non audit hanc vocem. Venit ad Christum, audivit alia ver-
" ba, illa & illa, omnia vera, sana omnia; inter quæ omnia est & illa vox:
" *Qui perseveraverit*, &c. Istam qui audierit, ovis est. Sed audiebat illam
" nescio quis, & desipuit, refriguit, audivit alienam; si prædestinatus est,
" ad tempus erravit, in æternum non periit; redit, ut audiat quod neglexit,
" facit quod audivit. Si enim de his est, qui prædestinati sunt, & errorem
" ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit ut au-
" diat vocem illam Pastoris, & sequatur dicentem: *Qui perseveraverit usque in*
" *finem, hic salvus erit*. Bona vox, vera Pastoralis, vox salutis in taberna-

calis

culis justorum. Nam facile est audire Christum, laudare Evangelium, acclamare Concionatori: perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium.

9. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Animæ ad Christum Jesum per ipsummet, qui salutis ostium est, ducendæ sunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum est, quæ misericorditer distribuit eis, qui in ejus gratia, non in propria virtute, confidunt. Per Christum in Ecclesiam ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Mysteriorum, Sacramentorum; ut sacratissimo Corpore & Sanguine ipsius pascamur. Per Christum egredimur ex hoc mundo, & in cœlum recipimur, æterna veritate pascendi: *Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Id dixisse videtur, ut vitam habeant ingredientes; & abundantius habeant egredientes. Non autem potest quisque per ostium, id est, per Christum egredi ad vitam æternam, quæ erit in specie; nisi per ipsum in Ecclesiam ejus, quod est ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quæ est in fide. Ideò ait, *Ego veni, ut vitam habeant*, hoc est fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur, ut vivant, quia justus ex fide vivit: *Et abundantius habeant*, qui perseverando usque in finem, per illud ostium, id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur; & abundantius habebunt vitam, veniendo, quò Pastor ille præcessit, ubi numquam deinde moriantur. S. August. tr.45. in Jo. n.15.

Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac Ministerium Ecclesiasticum suscepit, ut commodius vivat & lautius, ut Ecclesiæ redditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur; qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certe sua animas perdit, fur est & latro. Ille vero Pastor bonus est, qui exemplo Christi Jesu Pastorum Principis in id unum studiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Pastor in Ecclesia constitutus est. *Fur non venit, nisi ut furetur, mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.*

11. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Devovere se ipsum debet pro ovibus suis bonus Pastor ut victimam, tum per sancti Ministerii labores assiduos; tum etiam per vitæ suæ sacrificium, si opus fit, pro salute gregis. Sed proh pudor! Sunt qui Dominicas oves suis cupiditatibus, avaritiæ suæ, iræ suæ, vindictæ, quieti immolant, illasque perire sinunt, ut sumptibus parcant, aut labori: *Omnes quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi.* Sane cum incomparabiliter longe sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exterius possidemus; qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus esset animam suam? Philipp. 2. S. Gregor. M. hom. 14. in evang.

12. 13. *Mercenarius autem, & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves: & fugit: & lupus rapit, & dispergit.* Quis est mercenarius? Sunt in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit, *Sua quærentes, non quæ Jesu Christi.* Quid est, Sua quærentes? *Non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda consectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à Præposito, & propter hæc servitur Deo; quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet.* In ordine Præpositorum Ecclesiæ, & filii sunt, & mercenarii. Præpositi qui filii sunt, Pastores sunt. Mercenarii non sunt Pastores merito, quamvis sint gradu: necessarii tamen sunt, (inquit S. Augustinus) multi quippè in Ecclesia commoda terrena sectantes, Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur: S. Aug. tr. 46. in Joan.

ditur : & ſequuntur oves , non mercenarium , ſed vocem Paſtoris per mercenarium . Mercenarios demonſtravit Chriſtus , dicens , *Super Cathedram Moyſi*
Matth. 23.2. *ſederunt Scribæ & Phariſæi : Quæcumque ergo dixerint vobis , facite : ſecundum opera vero eorum nolite facere* . Quid aliud dixit , niſi , Per *mercenarios vocem Paſtoris audite ?* Sedendo enim in Cathedra Moyſis , legem Dei docent: ergo per illos Deus docet . Sua vero illi ſi velint docere , nolite audire , nolite facere . Certe enim tales ſua quærunt , non quæ Jeſu Chriſti ; nullus tamen mercenarius auſus eſt dicere populo Chriſti , Tua quære , non quæ Jeſu Chriſti . Quod enim facit malè , non prædicat de Cathedra Chriſti ; inde lædit , unde mala facit , non unde bona dicit : *Botrum carpe , ſpinam cave. Botrus aliquando de radice vitis exortus , pendet in ſepe , creſcit palmes , inſeritur ſpinis , & portat fructum ſpina non ſuum . Non enim ſpinam vitis attulit , ſed ſpinis palmes incubuit . Noli interrogare , niſi radices . Quære radicem ſpinæ , extra invenis à vite : Quære originem uvæ , vitis hanc protulit ex radice . Cathedra ergo Moyſi vitis erat : Phariſæorum mores ſpinæ erant . Doctores vera per malos , palmes in ſepe , botrus inter ſpinas . Cautè lege , ne dum quæris fructum , laceres manum : & cùm audis bona dicentem , ne imiteris mala facientem* . Sanctus Paulus qui ſcripſit , *Neminem habeo tam unani-*
Philipp.2.20. *mem qui ſincera affectione pro vobis ſolicitus ſit : Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt , non quæ Jeſu Chriſti* : alio loco inter mercenarios filioſque diſtinguens , ait : *Quidam autem & propter invidiam & contentionem : Quidam autem propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant : Quidam ex charitate , ſcientes quoniam in defenſionem Evangelii poſitus ſum . Quidam autem ex contentione*
Philip.1.15. *Chriſtum annuntiant , non ſincerè , exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis* . Iſti mercenarii erant , Paulo Apoſtolo invidebant . Quare invidebant, niſi quia temporalia requirebant ? Sed quid adjungat , attendite : *Quid enim? Dum omni modo , ſive per occaſionem , ſive per veritatem Chriſtus annuntietur , & in hoc gaudeo , ſed & gaudebo* . Veritas eſt Chriſtus : veritas à mercena-
" riis occaſione annuntietur , veritas à filiis veritate annuntietur : filii æternam
" hæreditatem patris patienter expectant , mercenarii temporalem mercedem con-
" ducentis feſtinanter exoptant : mihi humana gloria , cui mercenarios invidere
" video , minuatur ; & tamen per linguas & mercenariorum & filiorum divina
" Chriſti gloria diffametur , cùm ſive occaſione , ſive veritate Chriſtus annun-
S. Auguſt. " tietur . Tres perſonas attende , paſtorem , mercenarium , latronem . *Diligendus*
ſerm.137. " *eſt paſtor , tolerandus mercenarius , cavendus eſt latro*.
alias 19. de " 13. *Mercenarius autem fugit , quia mercenarius eſt , & non pertinet ad eum*
Verb. Dom. *de ovibus* . Fugere , cùm manendum eſt ; cedere , cùm reſiſtendum ; ſilere , cùm loquendum , characteres ſunt mercenarii , commoda tantùm ſua , non ovium ſalutem & ſpiritualem utilitatem quærentis . Peccantem non liberè audent arguere . Ecce neſcio quis graviter peccavit , increpandus eſt , excom-
S. Auguſt. " municandus eſt : ſed excommunicatus inimicus erit , inſidiabitur , nocebit
tr.46.in Jo. " cùm potuerit . Jam ille qui ſua quærit , non quæ Jeſu Chriſti , ne perdat,
n.8. " quod ſectatur , humanæ amicitiæ commoditatem , inimicitiarum humanarum
" incurrat moleſtiam , tacet , non corripit . Ecce lupus ovi guttur apprehendit:
" diabolus fideli adulterium perſuaſit , tu taces , non increpas : ò mercenarie,
" lupum venientem vidiſti , & fugiſti . Reſpondet fortè & dicit , Ecce hic ſum,
" non fugi . *Fugiſti , quia tacuiſti , quia timuiſti . Fuga animi timor eſt ; corpore ſtetiſti , ſpiritu fugiſti*.

14. 16. *Ego ſum Paſtor bonus ; & cognoſco oves meas , & cognoſcunt me meæ , ſicut novit me Pater , & ego agnoſco Patrem* , cognitione adhæſionis & amoris ; *& animam meam pono pro ovibus meis* . Sic bonus Paſtor ſemper habet in corde , ad honorem & imitationem Patris æterni , & Filii ejus Jeſu Chri-

Christi: seque totum devovet, consecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundendam, ut Christum summum Sacerdotem & victimam pro salute nostra factum imitetur. Pastorum officium audistis, ovium officia cogitate: *Et cognoscunt me meæ*, quasi dicat, *Diligentes obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognovit.* Videte, si Christi oves estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis; *non per fidem tantùm, sed per amorem; non ex credulitate, sed ex operatione.* Nam *qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est*. Ideò hic ait Jesus: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. Id est, *Ea charitate, quâ pro ovibus morior, quantum Patrem diligam, ostendo*... Pastor bonus est in Ecclesia, qui non aliud quærit, quàm Deum; mercenarius qui aliud. *Quisquis autem à Deo præter Deum aliquid quærit, non castè Deum quærit.* S. Gregor. M. hom. 14. in evang. S. Aug. serm. 137. alias 49. de Verb. Do.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere*, &c. Bonus Pastor nusquam satis laborasse pro animarum salute sibi videtur. Alias & alias Animas Deo lucrari & acquirere conatur in dies, ut numerus electorum illi soli cognitus impleatur, & ad consummationem corporis Jesu Christi tandem perveniatur. Summum in laboribus sacri ministerii Pastorum solatium est, quòd vocem Christi per eos loquentis oves audiant, qui & ostium est, & Pastor ovium: ostium pandendo se, Pastor intrando per se. Et quidem quòd Pastor est, dedit & membris suis; nam Apostoli, & boni Episcopi sunt Pastores. Ostium verò nemo eorum se dicit. Hoc sibi Christus proprium tenuit, quà intrent oves. Denique Paulus Apostolus boni Pastoris implebat officium, quando Christum prædicabat, quia per ostium intrabat. At ubi oves indisciplinatæ cœperunt facere schismata, & alia ostia sibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, sed quà errarent, ut dividerentur, dicentes alii, *Ego sum Pauli*; alii, *Ego sum Cephæ*; alii, *Ego Apollo*; alii, *Ego Christi*: expavescens ad eos qui dixerunt, *Ego sum Pauli*; tamquam clamans ad oves, Miseræ, quà itis? Non sum ostium. *Numquid Paulus* (inquit) *pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Qui verò dicebant, *Ego sum Christi*, invenerant ostium. Ad illum oves sibi commendatas adducere debent Pastores, ad eum errantes reducere, *Ut fiat unum ovile, & unus Pastor*. Ad consummatam illam ovilis Dominici, id est, Ecclesiæ triomphantis unitatem suspiremus, in qua perfecta erit charitas, Electos æternum Deo conjungens, & inter se connectens; omnia membra Capiti, totum ovile Pastori inseparabiliter adunans in pascuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim verò Ecclesiam diligamus; ejusque unitatem servemus, extra quam non est salus: *Non enim habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem.* 1. Cor. 12. 8. Aug. tr. 47. in Joan. S. Cyprian.

17. 18. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.* Nihil magis Pastorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus sanctificationem promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cœlestium copiam in ipsum derivat, quàm bonorum & commodorum temporalium, ipsiusque vitæ contemptus, ut ministerium suum fideliter impleat. Vitam nimium diligere non debet bonus Pastor & Ecclesiæ Minister, sed eam Deo quotidie consecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occasione data, ut salutem procuret Animarum Christi pretioso sanguine redemptarum. Debet autem sacrificium ejus voluntarium esse, ut quamvis vitam conservare possit, eam nihilominùs devoveat & profundat, si necesse sit, ex obedientia & charitate: *Et potestatem habeo ponendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo*. Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere. 1. Joan. 3.

20. *Di-*

20. *Dicebant autem multi ex ipsis : Dæmonium habet , & insanit : Quid eum auditis ?* Christus Jesus , æterna Patris Sapientia , Veritas , hominum Redemptor tam atroces calumnias , tam horrendum contemptum patitur : & nos pro ipso contemni & contumeliis affici non sustinebimus ? Patienter audit Filius Dei , *Dæmonium habet* : Patienter audit Sapientia , *Insanit* : Patienter ,audit Veritas , *Quid eum auditis ?* Ecce nos viles homunciones, peccatores, nihil de nostro habentes præter mendacium & peccatum , ira , odio, ultionis libidine accendimur in eos , qui nobis maledicunt , qui nos contemnunt , vel conviciis & calumniis impetunt . Imitemur patientiam & mansuetudinem Pastoris nostri , si oves ejus esse volumus.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis , & hyems erat . Et ambulabat Jesus in Templo , in portico Salomonis . Circumdederunt ergo eum Judæi , & dicebant ei : Quousque animam nostram tollis ? Si tu es Christus ,*
S.August. tr. 48. in Jo. n. 3. „ *dic nobis palam* . Non veritatem desiderabant , quam inquirere videbantur ; „ sed calumniam præparabant . *Hiems erat* , & frigidi erant : ad illum enim „ divinum ignem accedere pigri erant . Sed accedere , est credere ; qui cre- „ dit , accedit ; qui negat , recedit . Non movetur anima pedibus , sed affe- „ ctibus . Friguerant à diligendi charitate , & ardebant nocendi cupiditate . „ Longè aberant , & ibi erant : non accedebant audire à Domino , Ego sum „ Christus ; & fortasse de Christo secundùm hominem sapiebant . Prædicave- „ runt Prophetæ Christum , sed divinitatem Christi & in Prophetis , & in „ ipso Evangelio , nec Hæretici intelligunt : quantò minùs Judæi , quandiù velamen est super cor eorum ? Ad eorum cæcitatem obstupescamus , similemque pœnam timeamus . Loquitur enim nobis Jesus in Evangelio ; loquitur per os Ministrorum suorum , & Pastorum suorum ; loquitur per inspirationes Spiritus Sancti sui : & non credimus . Si enim verè crederemus in Christum fide viva , operibus testaremur nos esse Discipulos Christi , faciendo quæ docuit , imitando quæ gessit . 25. *Respondit eis Jesus : Loquor vobis , & non creditis . Opera quæ facio in nomine Patris mei , hæc testimonium perhibent de me .*

26. 27. 28. *Sed vos non creditis , quia non estis ex ovibus meis* . Fides quæ per dilectionem operatur , & in qua perseveratur , signaculum est ovium Christi . Ex ore summi Pastoris didicistis , quæ sint oves : *Estote oves . Oves credendo sunt , oves Pastores sequendo sunt , oves Redemptorem non contemnendo sunt , oves per ostium intrando sunt , oves exeundo & pascua inveniendo*
S. Aug. tr. 48. in Jo. n. 4. 5. *sunt , oves vita æterna perfruendo sunt* . Tres ovium Christi notæ , tria Prædestinationis signa . 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia : *Oves meæ vocem meam audiunt* . 2. Cura singularis & eximia Filii Dei de illorum sanctificatione : *Et ego cognosco eas* . 3. Imitatio perseverans vitæ & operum Christi Jesu : *Et sequuntur me* . His jam tunc dat vitam æternam , cùm gratiam largitur, quæ gloriæ semen & pignus est , & eas servat à perditione : *Et ego vitam æternam do eis ; & non peribunt in æternum , & non rapiet eas quisquam de manu mea* . Quid potest lupus ? quid potest fur & latro ? Non perdunt , nisi ad interitum prædestinatos . De illis autem ovibus , de quibus dicit Apostolus , *Novit Dominus qui sunt ejus* : & , *Quos præscivit , ipsos & prædestinavit ; quos autem prædestinavit , ipsos &*
2. Tim. 2. 19. Rom. 8. 30. „ *vocavit ; quos autem vocavit , illos & justificavit , quos autem justificavit , „ ipsos & glorificavit* : de ovibus illis nec lupus rapit , nec fur tollit , nec „ latro interficit . Securus est de numero earum , qui pro eis novit , quod „ dedit . Ideò ait , *Non rapiet eas quisquam de manu mea* . Aliquando & „ ipsæ nesciunt oves , sed Pastor novit eas , secundùm istam prædestinatio- „ nem , secundùm istam Dei præscientiam , secundùm electionem ovium ante con-

constitutionem mundi, de qua dicit Apostolus: *Sicut elegit nos in ipso ante* Ephes. 1. 4.
mundi constitutionem. Secundùm istam præscientiam Dei & prædestinationem, «
quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus; & quam multæ oves intus, «
& quam multi lupi foris! Quàm multi modò luxuriantur, casti futuri; & «S. Aug. tr. 45.
quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum; quàm multi se « in Joan. n. 12.
inebriant, futuri sobrii; quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas; «
verumtamen modò vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm «
multi intus laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, «
se vino posteà sepulturi; stant casuri. (De prædestinatis enim loquimur, «
de his loquimur, quos novit Dominus qui sunt ejus). Et tamen ipsi: «
quandiu rectè sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt ipsi, non au- «
diunt illi: & tamen secundùm prædestinationem non oves isti, oves illi. «
O arcanum incomprehensibile! *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ sunt!* Væ præsumptioni humanæ, si salutem suam in manibus suis securiorem putat, quàm in manibus Salvatoris sui! Væ præsumptioni humanæ, si Salvatorem illam servaturum confidit sine cooperatione sua, & nisi vigilet ipsa ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

36. 37. *Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis, Quia blasphemas; quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi*. Nihil efficacius est ad famam Pastoris & Ministri Ecclesiæ contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quàm vocatio & missio legitima, morum innocentia, operum sanctitas. Vocatio nostra sancta est, professio sancta; sed terribilius ea de causa judicium nos manet, nisi vita & moribus sancti simus; ut per opera nostra cognoscant omnes, quia Deus in nobis est per Spiritum suum, & nos in Deo per intimam adhæsionem charitatis, quam in cordibus nostris diffundit: & credant verbis, quæ Dei nomine ad ipsos loquimur. Eò collineare debet tota boni Pastoris vita & conversatio, ut oves ejus Deum cognoscant, earamque fides crescat, nutriatur, roboretur, per charitatem operetur, perficiatur, consummetur: *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia ego in Patre & Pater in me est*.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. 2. ERat autem quidam languens Lazarus nomine, *à Bethania* oriundus, seu ex vico sito in eo Montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de castello Mariæ, & Marthæ, sororis ejus*: in quo vico seu castello habitabant Maria & Martha sorores ejus, eo nomine tunc apud Christi discipulos celebres, quòd sæpè Christum & ejus Apostolos hospitio recepissent: *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur*, seu periculosè ægrotabat. Unctionem à Maria pœnitente factam spectat Evangelista, quæ enim post resurrectionem Lazari facta est, capite sequenti commemoratur. Luc. 7.

3. 4. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum*, scilicet ad Jesum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, sperantes fore, ut eum sanaret, siquidem nec bonitas deerat, nec potestas; *Audiens autem Jesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem* vulgarem & permanentem; *sed*

pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eum, ut illius infirmitatis occasione gloria Dei & Filii ejus magis inclarescat & celebretur: *Nihil mirum* (inquit S. Cyrillus) *quòd dixerit non esse ad mortem infirmitatem Lazari, & tamen mors acciderit: ad rei enim exitum respicientes, quodque paulò post erat resurrecturus, non quid medio tempore contigerit, spectamus, sed in quem finem res tota reciderit*: suam autem Deique gloriam eamdem esse manifestò declarat, cujus verè Filius sit, ac unus cum Patre Deus.

S.Cyril.lib.7. 8.in Jo.p.676.

5. 6. 7. *Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum*, à quibus hospitio excipi solebat, & quos dilectione sua dignos fecerat: *Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non posset, evidensque esset miraculum resurrectionis ejus, quod posteà erat editurus: *Deinde post hæc dixit Discipulis suis: Eamus in Judæam iterum*, in sortem Tribus Judæ & Benjamin, versus Jerusalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8. 9. 10. *Dicunt ei Discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare*: Non diu est, quòd te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur: *Respondit Jesus: Nonnè duodecim sunt horæ diei?* Certum est ac definitum diei spatium, quod minui non potest: *Si quis ambulaverit in die, non offendit*, non impingit, *quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo*; lux illi non affulget, cujus beneficio cavere possit offendicula. Proverbiali hoc effato significat Christus, certum & constitutum esse tempus quo vivere debeat, & officium explere suum, quo tempore illum Judæi interficere non poterunt, cùm nihil pati possit invitus. Hæc etiam subintelligi potest applicatio sententiæ, interpretre S. Cyrillo: Nondum tempus est, ut omninò recedam à Judæis, licèt impii sint; sed quemadmodum lumen diei non deficit, nisi duodecim horarum confecto spatio; sic neque antè tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, imò usque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntatiæ cæcitati tribuendum sit, quòd in me ut ad lapidem offendant. Significat denique Discipulos nihil acerbi passuros, quandiu cum illo erunt, qui omnia illuminat.

S.Cyril.lib.6. 7.in Io.p.678.

11. 12. 13. 14. 15. 16. *Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit*, id est, mortuus est. Hebræis usitata erat figurata ista locutio, ut mortem somni nomine significarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari significandam eò convenientiùs usurpavit Jesus, quòd brevi ipsum suscitaturus esset, ac tam facilè ac homo dormiens à somno excitatur: *Sed vado, ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo Discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit*, convalescet; non est, cur periculo te inferas, ut à somno salutari illum excites. *Dixerat autem Jesus de morte ejus*, quam somnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt, quia de dormitione somni diceret*, seu de somno vulgari & ordinario, à quo tamquam à re noxia eum excitare vellet: Rudes enim adhuc erant in schola Christi. *Tunc Jesus dixit eis manifestè*, absque metaphora: *Lazarus mortuus est: & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi; precibus enim & fletibus piarum sororum permotus fuissem ad sanitatem illi restituendam: ex resurrectione autem ejus fides in me vestra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem esse firmiùs credetis. Hæc gaudii mei ratio; vester enim profectus mihi unicè cordi est: *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græcè significat gemellum, ad condiscipulos: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.*

te: Cum decretum sit Magistro nostro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum est, ut eum deseramus. Quæ verba promptam quidam voluntatem, sed & timiditatem; animumque generosum & Dei amantem, sed permixtum incredulitate sapiunt. Nec enim vult remanere sine Jesu, sed condiscipulos ad periculum cum Magistro adeundum hortatur. *Eamus &c.* Si iverimus, de vita nostra actum est; sed tamen pati non recusemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo separemur. S.Cyril.Alex.

17. 18. *Venit itaque Jesus* Bethaniam, *& invenit eum*, scilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam à quatuor diebus in sepulchro jacentem: *Erat autem Bethania juxta Hierosolymam, quasi stadiis quindecim*, dimidia paulò ampliùs leuca, secundùm nostram mensurandi rationem. Verùm, dicet quispiam, si quindecim in stadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Respondetur, mansisse Christum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus est Lazarus: quarto itaque die venit Jesus Bethaniam. S. Chr.H. 61. in Joan.

19. 20. *Multi autem ex Judæis* Hierosolymitanis, ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, fœminas nobilitate & religione insignes, *ut consolarentur eas de fratre suo*; ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per septem dies extendi solebat. *Martha ergo, ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat*, Judæos consolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21. 22. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore sanasses. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris à Deo*, etsi naturæ viribus impossibilia, ut resurrectionem fratris mei, *dabit tibi Deus*, tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modò rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim, an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantum dixit, Scio quia potes, si vis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ. S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 13.

23. 24. *Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus*. Non ait, Ego eum statim resuscitabo, tum modestiæ causa, tum ut Marthæ animum paulatim ad miraculi fidem ac spem excitaret. *Dicit ei Martha*, existimans eum de universali resurrectione loqui, in mundi fine futura: *Scio, quia resurget in resurrectione in novissimo die*: De hac resurrectione secura sum: hoc objectum spei meæ.

25. 26. 27. *Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio & vita*. Auctor sum vitæ & resurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter sentias, quasi precariò & aliena virtute, precibus ad Deum fusis vitam procurare possim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui resurgunt: *Qui credit in me*, qui me pro Christo & vitæ ac resurrectionis Auctore agnoverit, mihique adhæserit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet*, resurget ad vitam æternam: *Et omnis, qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, si in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perseveret, *non morietur in æternum*, morte secunda; imò vivet vita immortali & beata. *Credis hoc?* Quasi dicat Jesus: Hoc præsertim credendum, hoc fratri tuo, tibique optandum est, hæc votorum tuorum summa esse debet, ut per me æternum beatèque vivatis. *Ait illi Martha: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*: Jamdudum credidi te esse Christum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum venisti, ut genus humanum à morte peccati, à morte æterna redimas & salves. Quando hoc credidi, credidi, quia tu es resur- S. Aug. tr. 49. in Joan.

 rectio;

rectio; credidi; quia tu es vita; credidi, quòd qui credit in te, etsi mortuus fuerit, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

28. 29. 30. *Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio*, id est, summissa voce, *dicens: Magister adest, & vocat te. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum*, prompto animo vocanti obsecuta: *Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha*, propè sepulchrum, quod extra vicum positum erat, pro more Hebræorum.

31. 32. *Judæi ergo* Hierosolymitæ, *qui erant cum ea*, nempe cum Maria, *in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam cito, quia surrexit, & exiit*, cum eam tam cito surrexisse conspexissent, ac foras exire, *secuti sunt eam*, comitati sunt honoris causa, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi*: Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cum venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, prostravit se in signum summæ venerationis, qua illum, ceu Messiam à Deo promissum, prosequebatur; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Non minor erat fides ejus, quam Marthæ; potestatem Jesu & charitatem ejus æque noverat: ideo eadem verba usurpat. His autem verbis illum tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrillus, tametsi non accurate locuta sit, rata non adfuisse ipsum, quod abesset corpore.

33. 34. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu*; intime commotus est compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit seipsum*, tristitiam in se ipso excitavit, eamque signis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi posuistis eum?* ubi

S. Chr. H. 62. in Joan. sepelivistis? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide*. Interrogat & velut ignorantem se gerit, ut omni suspicione careret miraculum.

C. Aug. l. 14. de Civ. Dei, c. 9. n. 3. 35. 36. 37. *Et lacrymatus est Jesus*. Divinitatis signum editurus, humanitatis signa præmisit, ut Deus & homo crederetur: *Neque enim, in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus*. Verum hos motus certæ dispensationis gratia, ita, cum voluit, animo suscepit humano, ut cum voluit, factus est homo. Dixerunt ergo Ju-

S. Cyril. l. 7. 8. in Jo. p. 676. dæi: *Ecce quomodo amabat eum*. Lacrymæ testes amoris in viro præsertim gravi & constante mortuum lugente. Tantisper autem flet Jesus, mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immisericors, sine ullo sensu doloris, si amici mortem, & piarum sororum afflictionem siccis oculis cerneret: & ne à virili sapientis constantia deficere videretur, si intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipsis*, sarcasmo diabolico Domino Jesu insultantes,

S. Aug. H. 49. in Joa. *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur?* Id enim multo facilius. Verum erratis, ò Judæi, vos invidia transversos agit. Qui enim noluit facere, ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

38. 39. 40. *Jesus ergo rursum fremens in semetipso*, vehementi dolore commotus, quem vultus testabatur, *venit ad monumentum*, in quo sepultum erat Lazari corpus. (*Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei*) ad claudendum ostium speluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur suspicio. *Ait Jesus: Tollite lapidem*: ne circumstantes Judæi resurrectionem mox futuram esse meram illusionem dicerent, si clausa spelunca Lazarus redivivus prodiisset. *Dicit ei Martha, soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim*. Jesum velle resuscitare non existimabat Martha, sed tantum frui aspectu amici jacentis: unde humane ipsum avocabat ab introitu speluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur.

tur. *Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris*, me esse resurrectionis & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei?* Divinum gloriosumque opus, quod mox sum editurus?

41. 42. *Tulerunt ergo lapidem* ministri circumstantes: *Jesus autem elevatis sursum oculis*, ad cœlum, quæ Dei sedes est, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*. Gratias agit ut homo, pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum potestate; & loquitur, ac si res perfecta esset, se de Patris voluntate certum esse docens, seque unum cum illo Deum ostendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem sciebam, quia semper me audis*, volens quidquid ego volo, sive qua Deus una tecum voluntate, sive qua homo voluntate in omnibus tuæ consentanea velim: *Sed propter populum, qui circumstat, dixi* verba gratiarum actionis: *Ut credant, quia tu me misisti*, videntes me tibi omnia accepta ferre, & potestatis, quam habeo in mortem, te auctorem profiteri; quam scilicet à te nascendo accepi. Hic igitur gratiarum actionis modus *œconomicè* à Christo usurpatur, quatenus homo est, ne Judæi amplius illum in Beelzebub signa facere dicerent. S. Cyr. Alex.

43. 44. *Hæc cum dixisset, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verba, mortis imperium penes ipsum esse demonstrantia, audirentur; *Lazare, veni foras*: Exi vivus è monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, sed imperio usus ad mortuum suscitandum, se vitæ Auctorem, verumque Deum à Deo Patre missum in mundum ad hominum salutem ostendit. *Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis*: Prodiit è sepulchro jubente Jesu, quamvis manibus & pedibus vinctis. Mortuorum corpora ita sepeliebantur apud Judæos, ut totum corpus sindone involutum fasciis astringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius sudario erat ligata*, linteolo velata, funiculis aut nodis addricto. *Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire*: Solvite fascias quibus involutus & ligatus est, ut domum abeat. Solvi jussit ab adstantibus, ut vere resurrexisse, certum & exploratum haberent. Illum vero non duxit in domum, nec apud se retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur. S.Chry.H.53. in Ioan.

45. 46. *Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum*: Crediderunt esse Messiam promissum Patribus, & à Deo missum, miraculi magnitudine & veritate convicti: *Quidam autem ex ipsis* Judæis in impietate & incredulitate sua obdurati, *abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant*; in Senatu congregati dicebant: *Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit*. Multa edit miracula, plebem sibi conciliat: quid facto opus in re, quæ & Religionem spectat & Rempublicam? *Si dimittimus eum sic*, si cum agere sinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Messiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: *& venient Romani*, cum numeroso & forti exercitu, *& tollent nostrum locum, & gentem*: Urbem nostram, regionemque totam vastabunt: gentem internecione ac dispersione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici, hunc eventum revera metuentes, quia Messiam temporaliter regnaturum in Judæa existimabant: an repugnante conscientia, & specie utilitatis publicæ invidiam suam velantes, non constat. Unum certum est, inexcusabiles fuisse, cum non ignorarent, Jesum palam docere obediendum esse Cæsari, & quibuscumque Rectoribus: Nullam potentiam terrenam affectare, Regnum etiam oblatum fugisse.

49. 50. *Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius*, eoque nomine Synedrii Præses, *dixit eis: Vos nescitis quidquam*, parum

rum canti, perumque perspicaces videmini in negotio publicum bonum spectante: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis est, *ut unus*, quicumque & qualiscumque tandem fit, etiam innocens & justus, *moriatur homo pro populo*, pro salute Reipublicæ devoveatur, *& non tota gens pereat*, id est, à Romanis propter ipsum deleatur: Et hic quidem privatus erat Caiphæ sensus. Verum alius erat sensus Spiritus sancti linguam ejus regentis, Jesum scilicet pro mundi redemptione ac salute moriturum: *Hoc autem à semetipso non dixit*; non proprio spiritu, aut instinctu, quasi sensum illum habens in animo, quem Deus intendebat; *sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit*. Hoc non illius meritis, sed Sacerdotali officio datum; non quod summi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono instructi, seu adaucti essent; sed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis mox per Jesum Christum implendæ mysterium prædicendum. *Prophetavit*, inquam, *quod Jesus moriturus erat pro gente Judæorum*: *& non tantum pro gente* una, scilicet Judaica: *sed ut filios Dei, qui erant dispersi*, per omnes gentes, seu qui ab æterno electi erant à Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Ecclesiam, ut fieret unum ovile, & unus Pastor. Non sine causa porro S. Evangelista notat, Caipham Pontificem fuisse *anni illius*, quia quamvis summum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus succederent secundum Legem: ambitio tamen & avaritia frequentes personarum mutationes introduxerant ad Principum & Præsidum arbitrium.

Exod. 28. Jos. 1. 18. Ant. cap. 3.

Quamvis porro Propheticus fuerit sermo Caiphæ, ipse tamen Propheta non fuit, ut explicat S. Cyr. Alex. *Ex iniqua mente*, inquit, *locutus est Caiphas, quod locutus est: attamen sermo ejus rei veræ interpres extitit, veluti in ordine prophetiæ enunciatus. Quod enim mors Christi bonorum causa futura esset, prædixit loquens id quod ignorabat; & Dominum glorificans, ut Balaam, ex necessitate, quoniam Sacerdotii dignitatem obtinebat; non tamquam ei data Prophetia, sed Sacerdotii functione: sive quod postmodum, quæ dicta fuerant à Caipha, evenerunt, illo nullatenus Propheticam gratiam adepto. Consentaneum est enim, ut quod quidam loquuntur, fiat, etsi nullo modo sciant, quod omnino futurum sit. Enimvero Caiphas dicebat pro solis Judæis futuram Christi mortem: hic vero pro universa hominum natura*. Vide Orig. Tom. 30. in Joan. ubi non omnem, qui prophetat, prophetam esse probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Prophetam Scriptura Sacra vocat. Sicut non omnes, qui opus aliquod ex se justum & bonum faciunt, propterea justi sunt, verbi gratia, qui sunt in pauperes benefici, ut ab hominibus laudentur; quia non ex habitu justitiæ, sed ob vanam gloriam id faciunt.

S. Joa. Chrys. H. 64. in Jo. S. Cyr. l. 7. 8. S. Aug. tr. 49. in Joan.

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum*; communibus consiliis mortem Jesu omnimodo maturare decreverunt: *Jesus ergo jam non palam ambulabat apud Judæos*. Hierosolymitanos, aut Hierosolymis vicinos, ad illum usque diem, qui sextus fuit ante Pascha, quo in Bethaniam rediit (ut capite sequenti S. Joannes commemorat) *sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, prope Bethel, in Tribu Ephraim: *& ibi morabatur* latens *cum Discipulis suis*, ut homo cavens sibi, ut justus aliis consulens: ne vel illos magis exasperaret, vel se data opera in periculum præcipitem daret, cum nondum venisset hora ejus.

2. Par. 13. 19.

55. 56. *Proximum autem erat Pascha Judæorum*, quartum & ultimum prædicationis Christi: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione illa, in quam se receperat Jesus, *ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos*, ut expiationibus solemnibus, sacrificiis, orationibus, ad Festum rite celebrandum se præpararent. *Quærebant ergo Jesum*, aut mera curiositate ducti, aut pravo

vo animo, illum ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: *Et colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Vobisne videtur, quod pro more venturus sit ad diem festum? Alii affirmabant, habita ratione constantis ipsius pietatis in Lege observanda; negabant alii, ratione habita imminentis capiti suo periculi, quo prudenter posse deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi. *Dederant autem Pontifices & Pharisaei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehenderent eum:* Senatus impulsu Pontificum, & Pharisaeorum, decretum dederat, cum dirarum interminatione, (quemadmodum in criminibus violatae Religionis, laesae Majestatis, aut proditae Reipublicae fieri solet) ut si quis nosset, ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut eum caperent, ac specie judicii interficerent.

Sensus Moralis

1. E*Rat autem quidam languens Lazarus, &c.* Multi cùm bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, similesque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari, haec maximè Dei amicis contingere. Nam & Lazarus Christi Jesu amicus erat & aegrotus: *Erat quidam languens Lazarus ... Domine, ecce quem amas, infirmatur.*

2. (*Maria autem erat, quae unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.*) Mariae & Marthae domus, Ecclesiae figura est, quae domus est orationis & charitatis. In ea sunt Mariae vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor suum velut unguentum odoriferum super Dominum effundentes. In ea sunt Marthae bonis operibus occupatae, & Christum in pauperibus foventes, ac juvantes. In ea sunt infirmi & languentes Lazari imò & morientes morte morte peccati, qui Christi Jesu omnipotenti virtute & gratia suscitantur: *Deus ergo sepultos suscitat, & solvit peccati compede vinctos.* S. Prosper.

3. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur.* In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cùm ab ea Deus elongatur, & languens sibi ipsi relinquitur. Ecclesiae & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiducia ad Deum missae à duabus sororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miseriam, & amorem Jesu, qui pro peccatoribus mortuus est, exponentes, conversionem illius à divina misericordia impetrant. Hanc pro se ipso peccator imploret, & peccatorem se esse intelligens, & à timore divinae justitiae ad considerandam Dei misericordiam se convertens, in spem erigatur, fidens, Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine, ecce quem amas, infirmatur*; sufficit, ut noveris: *Non enim amas, & deseris.* Mihi fiduciam inspirant verba pietatis tuae: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si enim peccatores non amares, de coelo ad terras non descenderes. Conc. Trid. Sess. 6. c. 6. S. Aug. tr. 49. in Ioan.

4. *Audiens autem Jesus, dixit eis: Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, &c.* In omnibus quae nobis eveniunt, calamitatibus, nihil aliud optemus & postulemus, quàm Dei gloriam, ejus voluntatem, sanctificationem nostram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi esse malimus, quàm bona valetudine; pauperes magis, quàm divites; contempti & abjecti in mundo, quàm honoribus & dignitatibus conspicui, si id ad gloriam Dei & Christi Jesu conducat: *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei.* Unus hic sit Christianorum finis, unum votum, major Dei gloria.

5. Di-

5. *Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.* Amor Christi Jesu erga membra sua, origo & fons est omnium miserationum & beneficiorum ejus. Infirmitates & res adversæ electorum, pignora sunt amoris Dei erga ipsos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non suum, sed eorum, quos diligit, Jesus bonum quærit, eorum sanctificationem; bonos eos non supponit, sed facit. Hoc amicitiæ Christianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem suam non quærit in amicis, sed illorum bonum præsertim spirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jesum in familias suas & domos suscipiant, ut si langueant & ægrotent, per Christi gratiam cito sanentur; si mortui morte peccati, quantocyus suscitentur. Id orare, ea de re soliciti esse imprimis debemus, si vere diligimus: *Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo. Hæc est vera dilectio: propter aliud si nos diligimus, odimus potius quam diligimus.* Si omnis qui amat, salvum vult habere quod amat; si intelligat, quæ sit vera salus, incipit illam amare in se, & ipsam cogitur veram habere & in amico. Vera salus, vita æterna. Amicus igitur ad salutem æternam diligendus. Si Christiana amicitia diligis, totum quicquid vis amico tuo præstare, ad hoc vis præstare, ut illam tecum teneat salutem. Amas enim justitiam, vis illum esse justum: amas sub Deo esse, vis & illum esse sub Deo: amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo amicus hujus sæculi secundum sæculum amans animam suam, febrem vult expellere de amico suo, quem similiter amat ut se propter præsentem salutem: sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cum inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, sic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus sæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias, quod & tu es. Ad hoc ama conjugem, ad hoc ama filium, ad hoc ama propinquum, vicinum, ignotum, inimicum, & erit in te perfecta charitas.

Matt. 6. 13. S. Aug. s. 136. alias de Tempore 256. Id. s. 365. alias 38. inter 50. Hom.

9. 10. *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.* Quicquid in lumine Evangelii, & per Christi Jesu gratiam agimus, bonum est. Quidquid sine illis agimus, tenebræ sunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen est, quod sequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores sæculi, voluntas nostra, & amor proprius, nox est, in qua si ambulemus, offendimus: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis* . . . *Dirige me in via tua*, Domine Jesu, *& ingrediar in veritate tua; lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Errabant Apostoli, cum secundum sæcularis prudentiæ regulas Magistro ac Domino suo consilium dabant. Voluerunt enim consilium dare Domino, ne moreretur: qui venerat mori, ne ipsi morerentur. Cum ergo vellent dare consilium homines Deo, discipuli Magistro, servi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, &c.* Me sequimini, si non vultis offendere: nolite mihi consilium dare, quos a me oportet consilium accipere.

Ps. 118. S. Aug. tr. 49. in Joan.

11. *Lazarus amicus noster dormit; sed vado, ut a somno excitem eum.* Mors electorum, somnus est. Mors justis desiderabilis, ut quies & somnus operariis post diurnos labores: *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requiescant a laboribus suis.* Spe resurrectionis mortem contemnere debemus, quasi unam dumtaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos suos, qui putant mortuos. *Ubi resurrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis. Justis mors quietis est portus, nocentibus naufragium putatur.* Certe iis quibus gravis est timor mortis, non est grave mori: sed grave est vivere sub metu mortis. Non ergo

S. Amb. l. 6. in Luc. p. 1398.

ergo mors gravis, sed metus mortis. Metus autem opinionis est: opinio vero " nostræ infirmitatis, contraria veritati ... Insipientes mortem quasi summum " malorum reformidant: sapientes quasi requiem post labores, & finem malo- " rum exspectant ... Mors absolutio est, & separatio animæ & corporis: non " est autem mala solutio, quia dissolvi & esse cum Christo, multo melius. " Non igitur mala mors. Denique mors peccatorum pessima. Non utique mors " pessima generaliter, sed pessima specialiter peccatorum. Denique pretiosa " justorum. Unde liquet, *acerbitatem non mortis esse, sed culpæ*. Mors justis " *stipendiorum plenitudo, summa mercedis, gratia missionis est*. Mors corporis *non metuenda fortibus, desideranda sapientibus, miseris expetenda*.

S.Amb. lib. de Bono Mort. c. 8.

Id. lib. 7. in n. 36.

14. 15. *Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos, ut credatis quoniam non eram ibi*. Absentia Christi a domo Lazari ægrotantis, figura est subtractionis gratiæ, quam sequitur lapsus justi. Hæc interdum multis prodest ad salutem, & illis etiam qui cadunt, si fint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores resurgunt: *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi*.

Gaudeo propter vos, &c. Cum egregium aliquod opus edunt Pastores animarum & Evangelii Ministri, gaudere possunt, modo non gaudeant ad vanitatem, sed ob spiritualem animarum profectum, aut conversionem: *Gaudeo propter vos, ut credatis*.

16. *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus: Eamus & nos, & moriamur cum illo*. Si vere discipuli Christi sumus, ad ipsum semper & ubique sequendum parati esse debemus, sive in vita, sive in morte; nos illi victimarum instar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus est, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipsam exponere parati: *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis*. Neque mors, neque vita nos separet a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu. Psal. 43. 22.

17. *Venit itaque Jesus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem*. Habitus & consuetudo peccati, sepulchrum est animæ mortuæ, putridæ, fœtentis; ex quo excitari non potest, nisi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræsentat. Tres mortui, quos suscitavit Jesus, triplex genus peccatorum significant, quos a morte peccati per gratiam suam revocat ad vitam spiritualem. Resuscitavit filiam " Archisynagogi adhuc in domo jacentem; resuscitavit juvenem filium viduæ, " extra portas civitatis elatum; resuscitavit Lazarum sepultum quatriduanum. " Intueatur quisque animam suam: si peccat, moritur: peccatum mors est animæ. Sed aliquando in cogitatione peccatur. Delectavit, quod malum est, " consensisti, peccasti; consensio illa occidit te: sed intus est mors, quia " cogitatum malum non processit in factum. Talem animam resuscitare se significans Dominus, resuscitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, sed in domo mortua jacebat: quasi peccatum latebat. Si autem non solum malæ delectationi consensisti, sed etiam ipsum malum fecisti, quasi mortuum extra portam extulisti: jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & " ipsum Dominus resuscitavit, & reddidit viduæ matri suæ. Si peccasti, pœniteat te: & resuscitat te Dominus, & reddet Ecclesiæ matri tuæ. Tertius " mortuus est Lazarus. *Est genus mortis immane, mala consuetudo appellatur*: " Aliud est enim peccare, aliud peccandi consuetudinem facere. Qui peccat & " continuo corrigitur, cito reviviscit; quia nondum est implicatus consuetudine, nondum sepultus. Qui autem peccare consuevit, sepultus est, & bene " de illo dicitur, *Fœtet*; incipit enim habere pessimam famam, tamquam " odorem teterrimum. Tales sunt omnes assueti sceleribus, perditi moribus. "

S.Aug. tr. 49. in Joan. n. 3.

„ Dicis ei, Noli facere. Quando te audit quem terra sic premit, & tabe
„ corrumpitur, & mole consuetudinis prægravatur. Nec ad ipsum tamen resu-
„ scitandum minor fuit virtus Christi. Quotidie videmus homines pessima con-
„ suetudine permutata vivere melius, quam vivunt qui reprehendebant. Et La-
„ zarum Dominus suscitavit. Nemo desperet, nemo de se præsumat. Omnes
„ suscitare potest, ne desperemus: paucos suscitat, ne de illius misericordia
„ præsumamus.

S. Cyp. tr. de Lapsis. 19. *Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo*: Pias sorores consolabantur, ob mortem fratris illis condolentes: Animas suas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Christum. *Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres: facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris ostenderes. Animam tuam misera perdidisti, spiritaliter mortua supervivere hic tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis?*

20. *Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat*. Utprimum peccator novit appropinquare Jesum ad cor suum primis inspirationibus ac motionibus ad conversionem, fastidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id est, voluntatem præmittere debet ad Jesum per sancta desideria, per opera charitatis, uberes eleemosynas peccati redemptrices: interimque Maria, id est, mens intra se collecta vacare debet orationi, mediationi, vitam præteritam discutere; cor suum, omnesque illius affectus scrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam animam deflere, nullam nisi verbi Dei consolationem admittere, sola spe misericordiæ divinæ anniti.

21. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Multi vadunt ad Jesum, cum eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici constituti sunt in gravi periculo mortis corporalis: vix ad eum quisquam confugit, cum mortui sunt morte peccati, vel grave periculum est, ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mor-

S. Au. tr. 28. in Ioa. n. 6. „ tem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ sine dubio quandoque ventura
„ est, curant omnes, ne veniat: inde est quod laborant. *Laborat, ut mo-*
„ *riatur, homo moriturus, & non laborat, ne peccet, homo in æternum victu-*
„ *rus. Et cum laborat ne moriatur, sine causa laborat; id enim agit, ut multum mors differatur, non ut evadatur: si autem peccare nolit, non laborabit,*
„ *& vivet in æternum*. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter
„ excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines
„ amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo sub mortis periculo consti-
„ tutus? Gladio impendente cervicibus, prodiderunt homines quicquid, unde
„ sibi viverent, reservebant. Quis non continuo prodidit, ne perceuteretur?
„ Et post proditionem fortasse percussus est. Quis non, ut viveret, continuo
„ perdere voluit, unde viveret, eligens vitam mendicantem, quam celerem
„ mortem? Cui dictum est, Naviga ne moriaris, & distulit? Cui dictum est,
„ Labora ne moriaris, & piger fuit? *Levia Deus jubet, ut in æternum viva-*
„ *mus; & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, ut*
„ *vivas exigua tempore in labore solicitus: sed, Da pauperi unde habes, ut vivas semper sine labore securus.*

S. Ag. S. Bern. tr. de Grad. Hum. ll. c. 22. 22. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.* Non dixit, Sed & modo rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim, an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantum dixit, Scio quia potes, si vis, facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis

meæ.

meæ. Sic orare debemus, cum temporalia petimus. Sed & in spiritualium petitione bonorum, fides & spes orant silente lingua: *Sed & nunc scio, &c.* O sanctæ mulieres, Christi familiares, si fratrem vestrum amatis, cur ejus misericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non potestis? Respondent: *Sic melius tamquam non orantes oramus, sic efficacius tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, prohibemus affectum; scit ipse, cui non est opus, ut aliquid dicatur, quid desideremus.* Scimus quidem, quod " omnia potest, sed hoc tam grande miraculum, tam novum, tam inauditum, " etsi ejus subest potentiæ, multum tamen excedit universa merita humilitatis " nostræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dedisse occasionem, malentes " patienter expectare, quid velit, quam impudenter quærere, quod forsitan " nolit. Denique quod nostris meritis deest, verecundia forsitan supplebit.

23. 24. 25. 26. *Dixit illi Jesus: Resurget frater tuus.* Solatium fidelium, resurrectio mortuorum. Lazarum & alios suscitavit Jesus, ut futuræ omnium hominum in novissimo die resurrectionis fidem firmaret. *Non enim unum Lazarum, sed fidem omnium suscitavit: quod tu si credas, cum legis, mens quoque tua, quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reviviscit.* S. Ambr. l. de Fide Resurr. Dicit ei Martha: *Scio, quia resurget in resurrectione, in novissimo die. Dicit ei Jesus: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, &c.* Christus omnis vitæ & resurrectionis in membris suis principium est, cum sit vita per essentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons est resurrectionis ab infidelitate ad fidem, per inspirationem ipsius fidei; & a peccato ad gratiam, per inspirationem charitatis. 3. Auctor est & exemplar resurrectionis ad vitam immortalem & gloriosam, per vitæ gloriæque suæ communicationem. Tria hæc fidei nostræ dogmata una sententia complectitur, tradit, & firmat Christus Jesus. Primum his verbis: *Ego sum resurrectio & vita*. Alterum istis: *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet*. Tertium sequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum*. Hæc credere necesse est ad salutem. *Credis hoc?* Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis Jesu Christi nemo justificari potest. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare sanctum, ubi Christum vitam nostram reipsa præsentem in Eucharistiæ Sacramento adoramus; quia fides fons est orationis. Utrumque complectitur & exprimit Marthæ confessio: *Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*.

32. 33. *Maria ergo cum venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ consolationis; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus*: Nostris enim lacrymis & precibus fratris nostri sanitatem summa tua misericordia, & quam non semel experiæ sumus, divina tua in nos charitas non negasset. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant, cum ea plorantes, infremuit spiritu, & turbavit se ipsum*. S. Aug. tr. 49. in Joan. Non infirmitate seipsum turbavit, sed potestate. Humanos affectus, ut in se ipso sanctificaret, assumpsit. *Ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas*. Id significatur his verbis: *Turbavit seipsum*. Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus actorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipso, quod mox editurus erat, miraculo abusuri erant, cum tamen faciendum esset, ut crederent. Mystica denique significatio est in veris illis Christi Jesu affectibus: *Quid est, quod turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi, quomodo turbari debeat, cum tanta mole peccati gravaris & premeris?* Attendisti te, vidisti te reum, apud te dixisti: Illud feci, & perpecit mihi Deus; illud commisi, & distulit me: Evangelium audivi, & contempsi; baptizatus sum,

Hhhh 2 & in-

& innocentiam amisi, baptismi solemne pactum irritum feci; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapsus sum: quid facio? quò eo? unde evado? *Quando ista dicis, jam fremit Christus, quia fides fremit. In voce frementis apparet spes resurgentis. Si ipsa fides intus, ibi est Christus fremens.* In corde igitur hominis, quem premit magna moles & consuetudo peccati, transgressoris sancti Evangelii, contemptoris pœnarum æternarum, *fremat Christus, increpet se homo. Flevit Christus, fleat se homo. Quare enim flevit Christus, nisi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbavit semetipsum, nisi quia fides hominis sibi meritò displicentis fremere quodammodo debet in accusatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi?*

34. *Et dixit: Ubi posuistis eum?* Perditum hominem quasi nescit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, discedite à me.* Quid est, Non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa justitia quam novi. Sic & hic tanquam nesciens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.* Peccator consuetudine peccati oppressus, mortuus est, vitam postulare non potest; ire per se non potest ad Jesum, ut ab eo suscitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus est Dominus: *Domine veni & vide.* Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid est, *Vide?* Miserere. Videt enim Dominus, quando miseretur. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.*
Ps. 24. 18.

35. 36. *Et lacrymatus est Jesus.* Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis suis nostras sanctificat, abstergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam. Pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fles jacturam bonorum periturorum, & non fles jacturam gratiæ, charitatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Augustinus olim peccator, & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent sanctæ Christi lacrymæ, nec non sanguis pretiosus pro anima tua in cruce effusus, & ad illum redamandum te accendant, qui te summa charitate dilexit; & cum mortuus esses peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta, si diligas: *Ecce quomodo amabat eum.*

38. *Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim.* Peccatoris inveterati sepulchrum, cor proprium est, consuetudinis mole, quasi duro gravique lapide, clausum gratiæ Dei; tenebris obscuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. Nam postquam terribili Dei judicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reviviscente, sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine desideriorum absorptus, suæ rationis divinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, *Non est Deus.* Jam indifferenter libitis pro licitis utitur; jam ab illicitis cogitandis, patrandis, investigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur. Quemadmodum denique justus corde alacri & absque labore pro bona consuetudine currit ad vitam, sic impius pro malo usu, non ratione se gubernans, non timoris fræno revocans, intrepidus festinat ad mortem. Medii sunt qui fatigantur, angustiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant: *Supremus tantùm*
S. Ber. tract. de Gradibus Hum. c. 21.

tùm & infimus currunt absque impedimento , & absque labore ; ad mortem hic , ad vitam illa festinat ; alter alacrior , alter proclivior . Illum alacrem charitas , hunc proclivem cupiditas facit : in altero amor , in altero stupor laborem non sentit . In illo denique perfecta charitas , in isto consummata iniquitas foras mittit timorem . Illi veritas , huic cæcitas dat securitatem .

Tollite lapidem , ait Jesus . *Mortuus sub lapide , reus sub Lege* . Lex enim quæ data est Judæis , in lapide scripta est . Omnes autem rei sub lege sunt : benè viventes cum lege sunt . *Justo lex non est posita* . Quid est ergo , *Lapidem removete* ? Gratiam prædicate . *Littera occidit , Spiritus vivificat* . Littera occidens , quasi lapis est premens . *Tollite lapidem* . Removete legis pondus , gratiam prædicate . *Si enim data esset lex , quæ posset vivificare , omninò ex lege esset justitia . Sed conclusit omnia Scriptura sub peccato , ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus* . Poterat Christus solo verbo removere lapidem , sed illum removeri jussit , ut significaret , homines cooperari saluti suæ debere , externa rollere impedimenta , proximas occasiones peccati , omnia quæ pravos habitus fovent . *Tollite Lapidem* . Admonet Martha mortuum jam fœtere . Charitatis enim officium est monere innocentes ut à consortio , & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium , & odorem mortis exhalantium , sibi caveant : *Jam fætet , quatriduanus est enim* .

1. Tim. 1. 9.
S. Aug. tr. 49. in Joan.
Gal. 3. 21.

43. 44. *Hæc cum dixisset , voce magna clamavit : Lazare , veni foras* . Cùm Pastor sanctus orat pro conversione peccatoris , Christus orat . *Orat enim in nobis ut caput nostrum , oratur à nobis ut Sacerdos noster , oratur à nobis ut Deus noster* . Verumtamen non sufficiunt lacrymæ & oratio Pastoris , sed necessaria est vox gratiæ potentissimæ & efficacissimæ , qua Deus peccatorem prava consuetudine implicatum , è sepulchro duri cordis ad peccati confessionem evocet . Quàm difficilè surgit , quem moles malæ consuetudinis premit ! Sed tamen surgit : occulta gratia intùs vivificatur : surgit post vocem magnam : *Et statim prodiit , qui fuerat mortuus , ligatus pedes & manus institis , & facies ejus sudario erat ligata* . Per confessionem foras procedit peccator ; mortuus erat , per contritionem revivifcit , per confessionem foras prodit ; ligatus tamen , donec Sacerdotis absolutione vincula ejus solvantur : *Sed ut confitearis , Deus facit magna voce clamando , id est , magna gratia vocando* . Denique jussu Domini vincula solvuntur à Ministris : *Quæ solveritis in terra , soluta erunt & in cælo* .

S. Aug. alibi.
S. Aug. tr. 49. in Joann.
Matth. 16.

Dixit eis Jesus : Solvite eum , & sinite abire . Discipuli jam viventem solvunt , quem Jesus resuscitaverat mortuum . *Si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent , fætorem magis ostenderent , quàm virtutem . Illos ergo duntaxat nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere , quos Auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare* .

S. Greg. M. H. 26. in Joan.

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi Concilium , & dicebant : Quid facimus , quia hic homo multa signa facit ? Si dimittimus eum sic , omnes credent in eum : & venient Romani , & tollent nostrum locum & gentem* . Cùm admirari deberent Sacerdotes , Legisperiti , & Pharisæi , & auctoritate sua efficere , ut ab omnibus agnosceretur & coleretur Jesus , ut Messias à Deo promissus , quem & Prophetiæ , & doctrinæ veritas , & vitæ sanctitas , indubitata miracula demonstrabant esse Filium Dei , & à Patre missum , ut ipse profitebatur , illum qui mortuum suscitaverat , interficere voluerat . O amentiam ! Ei qui in aliis mortem vicerat , mortem inferre meditantur , & dicunt : *Quid facimus , quia hic homo multa signa facit* ? Adhuc hominem appellant , cùm tale Divinitatis ejus testimonium acceperint . *Quid facimus* ? Credere oportuit , & colere , & adorare , neque ampliùs merum hominem exiti-

S. Jo. Chr. H. 63. in Joan.

existimare . Reipublicæ periculum comminiscuntur & obtendunt , ut perdant innocentem . Seditionis metum prætexunt , ut invidiæ suæ & ambitioni satisfaciant impii Politici : *Si dimittimus eum sic , omnes credent in eum , & venient Romani* , &c. Simulatus timor ! Numquid enim populum ad seditionem impellebat Jesus ? Num dissuadebat censum dare Cæsari ? Nonnè Regem ipsum facere turbæ voluerunt , & refugit ? Nonnè humilem & abjectam vitam duxit ? Nonnè domo & opibus caruit ? Hæc ergo sine ratione ulla dicebant , sua adversùs Jesum invidia excæcati . Nonnè Jesus mansuetudinem docuit ? Nonnè alapis cæsos non ulcisci ? Nonnè injuria affectos tolerare ? Nonnè ad patiendum , quàm ad inferendum aliis malum , promptiores esse admonuit ? Numquid hæc tyrannidem affectantis sunt , an tollentis ? Sed publicum fingunt periculum hypocritæ , ut malignum invidiæ suæ consilium de occidendo Jesu exequantur . . .

Venient Romani , & tollent nostrum locum & gentem . An prudentes dici possunt , qui publico bono consulere videri volunt , & proprium bonum , animæque suæ salutem negligunt ? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent , ut perderent ; quàm quomodo sibi consulerent , ne perirent . S. Aug. tr. 49. in Ioan. *Temporalia perdere timuerunt , & vitam æternam non cogitaverunt , ac sic utrumque amiserunt* . Nam & Romani post Domini passionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem , expugnando & transferendo , & in eis impletum est , quod prædixit Christus : *Filii autem regni ejicientur in* Matt.8.10. *tenebras exteriores* . Ea falsorum Politicorum , & prudentium hujus sæculi sors est . *Trepidaverunt timore , ubi non erat timor* . Timent perdere terram, & perdunt cœlum : timent perdere pecuniam , & perdunt animam : timent perdere temporale bonum , & amittunt Deum.

49. 50. 51. 52. *Unus autem ex ipsis , Caiphas nomine , cum esset Pontifex anni illius , prophetavit* , &c. Mali quandoque salutaris veritatis oracula movente ac suggerente Deo proferunt , ne alii de gratiis ad proximi salutem sibi datis extollantur , eòque sanctiores se existiment , quò divinis illis talentis ditiores : aut sibi tribuant lumen , veritatem , doctrinam , intelligentiam quæ est à Patre luminum . *Hoc autem à semetipso non dixit ; sed cum esset Pontifex anni illius , prophetavit , quod Jesus moriturus erat pro gente ;*
S. Aug. Epi. 187. alias 57. c.12. n.37. „ *& non tantùm pro gente , sed ut filios Dei , qui erant dispersi , congregaret* „ *in unum* . Filios Dei appellavit utique præter Hebræam gentem , in cæteris „ etiam omnibus gentibus constitutos , nondum fideles , nondum baptizatos . „ Quomodo ergo Dei filios , nisi secundùm prædestinationem , secundùm quam
Eph.1. 4. „ & Apostolus dicit , quòd *Nos elegerit Deus in Christo ante constitutionem* „ *mundi* ? Illa verò in unum congregatio factura eos erat filios Dei . Neque „ enim *in unum* dictum est , in aliquem corporalem locum , cùm de tali vocatione gentium Propheta prædixerit : *Et adorabunt unusquisque de loco suo omnes insulæ gentium* : Sed *congregaret in unum* dictum est , *In unum spiritum , & in unum corpus , cujus unum caput est Christus* . *Talis congregatio ædificatio est templi Dei* . *Talem congregationem non generatio carnalis , sed regeneratio spiritualis facit* .

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt , ut interficerent eum Jesus ergo non in palam ambulabat* , &c. Non potentia ejus defecerat , sed in hominis infirmitate vivendi exemplum Discipulis demonstrabat , in quo appareret non esse peccatum , si fideles ejus , qui sunt membra ejus , oculis persequentium se subtraherent , & furorem sceleratorum latendo potiùs devitarent , quàm se offerendo magis accenderent . Exemplo igitur suo doctrinam confirmavit , quam verbo tradiderat : *Cum vos persecuti fuerint in una civitate , fugite in aliam* . Mundus Christum Jesum persequitur in doctrina sua , in lege

lege sua, in membris suis: illum interficere cogitat, & rursus crucifigere: blanditiæ ejus, persecutiones sunt: illum fugiamus, Jesum sequamur ut fideles Discipuli; illum in cor nostrum suscipiamus, & cum illo procul à consilio impiorum conversemur. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit*. Ad hoc consilium quatuor modis tenditur. *Quidam enim trahuntur inviti, alii attrahuntur illecti, alii seducuntur ignari, alii sequuntur spontanei*. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, quibus armati resistant, ne in consilium impiorum hominum abeant. *Invitis necessaria est fortitudo, quæ resistant usque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quæ ab utilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quidve rejiciendum sit. Justitia indigent illi, qui sequuntur spontanei. Justitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccata consentit*. Ps. 1. S. Bern. ser. 72. de Div.

55. 56. *Proximus autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione, ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos. Quærebant ergo Jesum*, &c. Quantò majori sollicitudine & diligentia purificare debent animas suas Christiani, ut verum Pascha celebrent! Benè & sincerè quærant Jesum, ut Mysteriorum ejus fructum capessant. Timeant, ne ad ipsos non veniat die festo per gratiam suam & Spiritum suum, defectu dispositionum debitarum ad Sacramenta suscipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majestate, quærentes, num fortè in se ipsis causa sit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Pascha Judæorum typicum erat: Pascha nostrum veritas est. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, id est, Prophetia Christi venturi, & pro nobis illa die passuri. Habebant Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat, ut eis Dominus præciperet in festo Paschatis agnum immolare, nisi quia ille erat de quo prædictum erat à Propheta: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet?* Sanguine occisi pecoris Judæorum postes signati sunt: Sanguine Christi frontes nostræ signantur. Et illa signatio, quia erat significatio, dicta est à domibus signatis exterminatorem prohibere. *Signum Christi à nobis repellit exterminatorem, si cor nostrum habeat Christum habitatorem*. Quæramus Christum in Paschate, sed quæramus, ut habeamus; quæramus, ut teneamus, nec unquam ab eo separemur, cum Sponsa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam*. S. Aug. tr. 50. in Io. n. 2. Isa. 53. 7.

C A P U T XII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. JEsus ergo ante sex dies Paschæ, sexto die ante Pascha, *venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabat Lazarus; *quem mortuum suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*: invitatus ad cœnam est à Simone Leproso, Mariæ, Marthæ, & Lazari consanguineo vel amico: *& Martha ministrabat* sedula suo more, ut Jesum honoraret: *Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo*, ut resurrectionis ejus veritas in dubium revocari non posset. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi*, veræ & exquisitæ nardi; & unxit pedes Jesu, *& extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti*.

4. 5. 6.

S.Cyr. l.7.8. p.696. 4. 5. 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gallicæ æquivalentibus) *& datum est egenis?* Pietatis nomen avaritiæ suæ prætexebat fur sacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quod de egenis curaret; *sed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, seu reponebantur ad emendum necessaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Christi. Ex quo apparet, etiam perfectissimæ vitæ non obesse communes possessiones, ex quibus necessaria ad vitam sustentandam procurentur.

7. 8. *Dixit ergo Jesus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem sepulturæ meæ servet illud*, ut meam præveniat sepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpote qui resurrectione mea hoc ejus officium sim præventurus. *Non ad luxum*, sed *ad mysterium* effusionem illam unguenti à Spiritu sancto dirigi, Christus docet: *Pauperes enim semper habetis vobiscum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non semper habetis*, sive habebitis, ut similia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiscum visibiliter conversanti exhibere possitis. Confer cum *Matthæi 26. & Marci 14.*

9. 10. 11. *Cognovit ergo turba multa ex Judæis, quia illic est*: magna multitudo Judæorum cognovit, Jesum in Bethaniam esse reversum, & cum Lazaro cœnasse: *& venerunt non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis*, curiositate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Judæis*: Miraculo resurrectionis ejus convicti, à Sacerdotum, Legisperitorum, & Pharisæorum partibus se subducebant, *& credebant in Jesum*, ut in verum Messiam.

12. 13. 14. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent, quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum*, in signum lætitiæ, *& processerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu, ut victorem mortis, in Urbem introducerent; *& clamabant, Hosanna*, Salva quæso; sive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel*, Messias à Deo promissus. *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion*, secura esto, & exulta, Jerusalem: *Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*, humilis, clemens, facilis, non suam utilitatem, sed tuam salutem unice quærens. Confer cum *Matthæi 21. Marci 11. & Luc. 19.* Zach.9.9.

16. 17. 18. 19. *Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primum*: Non intellexerunt, quorsum ista fierent, eoque spectare propheticum oraculum: *sed quando glorificatus est Jesus*, cum post gloriosam resurrectionem assumptus in cœlum est, ipsique receperunt Spiritum sanctum, *tunc*, eo illuminante, *recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei*; rem gestam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingressu Jesu in Urbem impletam esse intellexerunt. *Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis*: Palam testabatur, Jesum tantum miraculum edidisse, eumque verum esse Messiam & Christum à Deo promissum conclamabat: *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt eum fecisse hoc signum*, & testibus ocularis fidem prudenter derogari non posse existimarunt. *Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos*, alii aliis dixerunt: *Videtis, quia nihil proficimus*, consiliis nostris, & senatusconsultis nihil promovemus: *ecce mundus totus post eum abiit*; vis ingens hominum illum sectatur. Hoc dicunt quasi se ipsos incusantes, quod non jampridem Christum

S.Cyr. p. 699.

ßum cum Lazaro interfecerint ; seque ad cædem mutuo cohortantur , indignati , quod turbæ crederent , veluti suis possessionibus ipsi essent ejecti, famaque & auctoritate minuti.

20. 21. 22. *Erant autem quidam Gentiles , ex his qui ascenderant , ut adorarent in die festo* , in Atrio Gentium , majestate loci , & solemnitatis magnitudine , Deique Israel nomine celebratissimo excitati . Neque enim vicinæ , & multo minus remotissimæ à Palæstina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus . Sed *Cum Judæorum regio contermina esset Galilææ, urbesque ac vicos inter se vicinos haberent , frequenter inter se ultro citroque commeabant , ac permiscebantur , ac utrique , invitante ad id multiplici occasione , invicem alteros adibant . Quoniam vero mens multo ardentior erat idolorum cultoribus , & ad mutationem in melius propensior , tanquam plus satis revicta confutataque inani eorum superstitione ; ideo nonnulli facile sententiam mutabant , sed nondum perfectè ad hoc ut soli secundum veritatem Deo servirent: ancipites vero , & ambigui hinc inde distracti rationibus ad defectionem , & suorum Magistrorum opinionibus insistentes , Platonis (inquam) & aliorum id genus Sapientum , qui ajunt , unum quidem esse universi Opificem , cæteros vero mundanosque tanquam quosdam Duces ab illo creatos ad rerum humanarum regimen : Moris ergo nonnullis Palæstinis , Græcis maxime vicinam & contiguam Judææ regionem accolentibus , imitari & assumere quodammodo eorum consuetudines ac mores , atque Monarchiæ* (sive unius Dei) *nomen in honore habere , quod ita visum esset iis , quorum paulo ante meminimus , etsi non eodem modo quo nos loquimur . Hi vero non omnino ad Judæorum ritus propensi, neque à Græcorum placitis & moribus digressi , sed mediam quandam rationem secuti , pii & cultores Dei nuncupantur . Igitur Græci qui in proximo habitabant , cum viderent suos mores à Judaicis non magnopere differre , quoad sacrificiorum ritus , & Monarchiæ præsumptam opinionem , confluebant etiam adoraturi , maxime in magnis solemnitatibus ; idque non quasi suam religionem ac cultum deserentes , sed velut unum omnium Deum honorantes .* Gentiles illos in proxima dispositione Proselytos fuisse , S. Joannes Chrysostomus putat, ut mirum non sit , si Jerusalem ascenderint Deum verum adoraturi . *Illi ergo accesserunt ad Philippum , qui erat à Bethsaida Galilææ* , vel sibi notum , vel quem sciebant esse ex Discipulis Jesu ; *& rogabant eum , dicentes : Domine, volumus Jesum videre* : Fac , ut detur nobis locus & occasio videndi Jesum de quo tam mirabilia audivimus . *Venit Philippus , & dicit Andreæ ; Andreas rursum, & Philippus dixerunt Jesu* , quanto illum videndi desiderio Gentiles illi tenerentur.

S.Cyr. l.7.8. p.700.

S.Chr.H.65. in Joan.

23. 24. *Jesus autem respondit eis , dicens : Venit hora , ut clarificetur Filius hominis* : Jam tempus imminet , quo Gentium conversione glorificabor. *Amen , amen dico vobis , Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit , ipsum solum manet : si autem mortuum fuerit , multum fructum affert.* Veruntamen id non continget , nisi post mortem meam . Sicut enim granum frumenti sparsum in terram , nisi putrefactum & terræ calore resolutum fuerit , sine fructu manet : ita nisi moriar , Gentes ad salutem non perducam . Sterilis manebit Gentilitas , nec filios Dei pariet , nisi velut granum frumenti mortuus fuero , & sanguine meo velut imbre cœlesti fœcunditatem illi tribuero , innumerosque ex ea fideles multiplicavero.

25. 26. *Qui amat animam suam , perdet eam* : Quicumque vitam suam , & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat , perdet vitam meliorem & æternam : *& qui odit animam suam in hoc mundo* , qui commoda temporalia hujus vitæ , ac vitam ipsam minoris faciens , quam ea quæ ad Deum pertinent , illa propter me exponere & amittere paratus est : *in vitam æter-*

nam custodit eam, vitam æternam in cœlis possidebit. *Si quis mihi ministrat, me sequatur*; si quis se discipulum ac ministrum servumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi sum ego, illic & minister meus erit*, in regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur, *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus*. Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Luc.* 9. 24. 17. 33.

S.Cyr.l.7.8. in Jo.p.703. 704. 27. 28. *Nunc anima mea turbata est* timore & horrore mortis imminentis, ad quam Gentilium istorum adventus efficit, ut attendam. Hos autem affectus in appetitu suo inferiori volens excitavit; tum ut se verum hominem, corpore & anima constantem esse demonstraret; tum ut se vitam suam pro gloria Patris, & mundi salute devovere ac sacrificare ostenderet, repugnante licet naturali desiderio vitandi supplicia, opprobria, mortem acerbissimam & probrosissimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis angustiis orabo Patrem? *Pater salvifica me ex hac hora*. Libera me, si fieri potest, à periculo passionis & mortis imminentis. *Sed propterea veni in horam hanc*: Verumtamen mortem non deprecor, siquidem ideo veni in mundum, ut mortem subeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba sunt: *Pater salvifica me ex hac hora*. Voluntatis vero deliberatæ ista sunt: *Sed propterea veni in horam hanc*. *Pater clarifica nomen tuum*: Nomen tuum morte mea glorifícetur. Indicat se pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim post ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cognitionem venire, & ipsum colere. Quæ tamen non Patris tantum, sed & Filii gloria est, ut postea declarat. *Venit ergo vox de cœlo*: (Quod solum ferme oraculi genus temporibus Templi secundi supererat, ut Grotius ex Hebræis observat.) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo*, in morte, resurrectione, ascensione tua, Evangelii prædicatione, & Ecclesiæ fundatione.

S.Chry. H.66. in Joan.

29. 30. *Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat, Tonitruum esse factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus est*. Pars adstantium à Christo Jesu magis distans, confusum dumtaxat sonitum audivit, & tonitruum existimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei esse locutum putarunt. Respondit Jesus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit*, ut per eam discerem aliquid; novi enim omnia: *sed propter vos*, ad eruditionem vestram, ut me Filium Dei esse credatis.

S.Cyril. l.7.9. in Jo.p.707. 31. 32. 33. *Nunc judicium est mundi*; judicium non condemnationis, sed vindicationis generis humani à diaboli potestate & tyrannide. Non enim venit Christus, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Cum igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in potestatem diaboli justo Dei judicio traditi sint, nec ab ejus tyrannide eripiendi ac liberandi essent, nisi per filium Dei hominem factum; non potentia, sed justitia diabolum vincere voluit, & humanum genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ est porro justitia, qua victus est diabolus, nisi justitia Jesu Christi? & quomodo victus est? Quia cum in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique justum est, ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine ullo debito occidit*. Hoc ergo mundum, id est, erga homines misericordiæ judicium est, erga diabolum justitiæ & condemnationis. *Nunc judicium est mundi: nunc Princeps hujus mundi*, diabolus, qui hominibus à se victis dominatur, *ejicietur foras*: è regno suo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus, quod sciebat, post passionem & glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat: cui quando ex fide renuntiant,

S.Aug.l.13.de Trin.c.14.

S.Au. tr.52in. Joan. n.7.8.

tiant, ejicitur foras. Ejectus quidam fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque justorum: sed quod ante Christi adventum & mortem in hominibus paucissimis factum est, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipso prædicitur. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Justitiam judiciumque Dei mundum per Christi mortem à diaboli tyrannide vindicantis, duplici exemplo explicat S. Chrysostomus. Sit „ violentus quispiam tyrannus, inquit, qui omnes qui in manus suas venerint, „ plurimis malis afficiat: hic si vel Regem, vel Regis filium captum injuste „ interimat, illius mors etiam alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui debitores „ postulet, verberet, in carcerem conjiciat, & hac insania etiam nihil debentem coerceat; hic etiam eorum quæ in debitores commisit, dabit pœnas. „ Non aliter in Jesu Christo evenit: Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, „ propter ea quæ in Christum ausus est, postulatus est ad supplicium: *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*; per mortem scilicet meam. *Et ego si exaltatus fuero à terra*, cum è terra sublatus in crucem fuero; *omnia traham ad me ipsum*, omnes prædestinatos ad salutem, ex quibus nemo est periturus. Verbum enim *trahere*, efficaciam & virtutem invictissimam significat. Aut certe omnia hominum genera, sive in linguis omnibus, sive in ætatibus omnibus, sive in gradibus honorum omnibus, sive in artium licitarum & utilium professionibus omnibus, & quicquid aliud dici potest secundum innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata omnes distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, à rege usque ad mendicum, *omnia*, inquit, *traham ad me ipsum*, ut sim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus*,) id est, quo genere mortis, nempe crucis.

S. Chr. H. 6. in Joan.

S. Au. tr. 52. in Joan.

34. *Respondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non solos Moysis libros, sed & Psalmos & Prophetas, omnemque Scripturam sacram significant) *quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari*, in crucem, *Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus, crucis & resurrectionis Christi Mysterium, quod ab iisdem Prophetis prædictum, à quibus regnum ejus & potestas æterna, non intelligebant.

Ps. 109. 4. Isa. 40. 8. Ezech. 37. 25. Dan. 7. 14.

35. 36. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est*: Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicum apud vos ero Ego, qui instar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monstro. *Ambulate, dum lucem habetis*: Credite, dum me præsentem, vobisque doctrina, miraculis & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant*, ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis instar: *& qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat*: Et viam qua incedit, & terminum quo perveniet, prorsus ignorat. Allegoria est sumpta à viatoribus, qui cadente sole, nisi modica, quæ illis superest, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis*; ut lucis & vitæ æternæ participes sitis. *Hæc locutus est Jesus, & abiit & abscondit se ab eis*: secessit Bethaniam, ne ante opportunum tempus se periculis exponeret. Respondere noluit Jesus quæstioni Judæorum, nec dilucidius illis explicare crucis & resurrectionis suæ Mysterium, utpote stupidis, infidelibusque; sed illis causam indicavit, cur ea, quæ in Scripturis continentur, non perciperent, scilicet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

S. Cyr. l. 7. 8. in Joa. p. 708.

37. 38. *Cum autem tanta signa*, tot & tanta miracula *fecisset*, Jesus, *coram eis*, *non credebant in eum* Sacerdotes & Pharisæi, parsque maxima plebis: *ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?* Sic Isaiæ vaticinium

Isa. 53. 1.

nium justo Dei eos derelinquentis Judicio in illis impletum est : Domine, quotusquisque est qui crediderit veritati, quam audivit à nobis ? Et cui revelatus, à quo agnitus est Messias, Christus *Dei virtus*, per quem Pater omnia operatur ?

[Isa. 6. 9.] 39. 40. *Propterea non poterant credere*, id est, nolebant, *quia iterum dixit Isaias : Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem eos*. Impotentiæ credendi voluntatem consequentis causa, non fuit præscientia Dei, sed eorum cæcitas & obduratio ab Isaia prædicta, cujus sensum, non verba profert S. Evaogelista. Confer cum *Matt.* 13. 14. nostrumque in eum locum lege Commentarium. [S. Augustin. Tract. 53. in Ioan. n. 6. 9.] *Quare autem non poterant, si à me quæratur : cito respondeo, Quia nolebant : malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis eorum*: ,, Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. *Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo & non adjuvando : quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest*.... Sic dictum est, *Non poterant*, ubi intelligendum est, quod nolebant : quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro : [2. Tim. 2. 13.] *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*. De omnipotente dictum est, Non potest. *Sicut ergo quod Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis divinæ: ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ*.

41. *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus*, scilicet Christi Jesu, prophetica visione, *& locutus est de eo*, Capite sexto, quod sic incipit : *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum : & ea quæ sub ipso erant, replebant templum*, &c. Ex Joannis verbis cum hoc Isaiæ oraculo collatis, invictum colligitur divinitatis Christi Jesu testimonium. Is enim quem vidit Isaias, est Jehova, Dominus exercituum, cui ministrant Angeli, cujus gloria plena est terra, qui iniquitatem aufert, & peccata mundat. Is autem est Christus Jesus, teste S. Joanne. Igitur Christus Jesus est verus unusque Deus. Vide S. Basilium lib. 5. contra Eunomium, S. Hilarium l. 5. *De Trinitate*, n. 33. S. Cyrill. Alex. l. 7. & 8. *in Joannem* p. 709. & 710. & Theodoretum in c. 6. Isaiæ. ,, Laudant, inquit, Seraphim Naturam sempiternam, quod non modo cœlum, sed terram quoque universam gloria repleverit. Hoc vero Dei & Salvatoris nostri egit Incarnatio. Post adventum quippe Domini gentes Divinæ cognitionis radio perfusæ sunt. Plenam igitur ejus gloria terram omnem dicunt, id quod futurum erat, vaticinando, factumque per Christum dispensationis Mysterium prænuntiando. Prius quidem quam Verbum caro fieret, dominabatur universæ terræ dœmon infestus, & creatura pro Conditore & Factore suo adorata est : At postquam Verbum Dei unigenitum factum est homo, ejus gloria repleta est omnis terra. Flectetur enim ipsi omne genu, & omnes linguæ & tribus servient ei, sicut scriptum est : *Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis*. A voce, inquam, quæ terram omnem divina gloria repletam significabat, elevatus est lapis ostii superior. Quo in postes non incumbente, domum cuivis de cætero intrare licuit. Ex quo enim Ozias, Lege adhuc obtinente, adyta contra Legem penetrare ausus est, insinuatur per visionem omnium Gentium vocatio. Non putet enim quisquam, ait, templo circumseptam esse Dei universorum gloriam : Universorum enim Dominus omnia replet. Atque hoc brevi manifestum fiet : Omnes enim homines divinæ cognitionis lumine suscepto, templa ubique erigent universorum Conditori ; atque illis gloria reple-

pletis, hoc priore gloria spoliabitur: & pro divino lumine, ignis Romani« fumum excipiet: *Et domus impleta est fumo*. «

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus*, ex ipsis Senatoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati & indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non activa fide; convicti eum esse Christum, sed voluntatem in ejus obsequium non redigentes, nec eum confiteri ausi, mundano timore prohibente: *Sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*; quod maximè probrosum erat. *Dilexerunt enim gloriam hominum*, honorem, existimationem, & claram cum laude notitiam apud homines, *magis quam gloriam Dei*, quam veram gloriam quæ à solo Deo est, & quam promisit ac retribuit confessoribus veritatis.

44. 45. *Jesus autem clamavit, & dixit*: cum aliorum incredulitatem, aliorum fidem infructuosam consideraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me, non credit in me* solum, *sed in eum qui misit me*. In me enim credit, qui me Filium Dei confitetur à Patre missum in mundum; ac proinde credit in Patrem, cujus sum legatus. *Et qui videt me, videt eum qui misit me*: Qui naturam meam ac dignitatem fide cognoscit, & Patrem meum æternum cognoscit; quia *Ego & Pater unum sumus*.

46. 47. *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*. Ego sum lux, quam Prophetæ venturam prænuntiarunt ad illuminationem mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum & peccatorum non maneat. *Et si quis audierit verba mea, & non custodierit*, id est, non crediderit fide per dilectionem operante, *ego non judico eum*, modo, in hoc primo meo adventu: Vel, non sum auctor damnationis & perditionis illius, sed sua ipse culpa perit, meum sermonem contemnens. *Non enim veni, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum*. Illuminare, illuminare Jerusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Isa. 60.

48. 49. 50. *Qui spernit me, & non accipit verba mea*: Qui non credit verbis meis, quod in mei contemptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum*. *Sermo quem locutus sum, judicabit eum in novissimo die*: Ipsa doctrina & prædicatio mea, quam spernit, damnatione dignum aperte demonstrabit in novissimo die, quo sum ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipso non sum locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quasi res humano ingenio adinventas prædicans: *sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid dicam, & quid loquar*. Non dicit, *Qui misit me Deus, & mandatum dedit mihi Deus*, sed *Pater*: ut se Filium Dei significet, non merum hominem, quales erant Prophetæ, qui tamen à seipsis non loquebantur, sed quæ DEUS, non quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat his verbis, quod Deus Moysi dixit de Messia: *Ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*. Adde, quod cum Christus sit vivens ac subsistens Dei, ac Pa« tris verbum, necessario, quæ in eo sunt, enuntiat, voluntatemque Geni« toris in lucem edens, quasi mandatum aliquod sei accepisse ait: sicut sermo « noster mentis nostræ, veluti jussu ejus, arcana manifestat, idque celerrime. « Simul enim ac mens aliquid concepit, tum id voci committit: hæc autem « foras erumpens, quæ intus & in mente sunt abdita enuntiat, nec de sibi « mandatis quidquam mutat. Hac ratione Christus ait: *Qui misit me Pater*, « *ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar*: *& scio, quia mandatum ejus vita æterna est*, seu causa vitæ æternæ, quia credentibus & observantibus mandata Patris, quæ vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes vero & non observantes, in mortem sempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor*: Et hæc ipsa quæ modò vo-

S.Cyrill. l.7.8.

Deut. 18. 18.

S.Cyrill. l. 9. in Joan. p. 718.

vobis locutus sum, verba sunt Patris, & sic à vobis accipienda sunt, ut à Patre mihi demandata.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. JEsus ergo ante sex dies Paschæ, venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus... *Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat: Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti... & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis.* Bethania *Domus* est *obedientiæ*. Ibi Jesus cum amicis suis epulatur. Ibi charitas activa, cujus Martha figura est, Christo Jesu in membris ejus ministrat. Ibi peccatores suscitati, & per pœnitentiam purgati, gratiæque ejus visitatione in bono confirmati, ad sacram Mensam cum illo recumbunt, ejusque Corpore & Sanguine pretioso reficiuntur. Ibi charitas contemplativa, Deoque & Christo Jesu intenta, fidem suam, religionem, orationem, adorationem, totamque quam occupat animam, in conspectu ejus effundit; eleemosynas pauperibus copiose erogat, eorumque lachrymas temporalium largitione bonorum abstergit, miserias sublevat. *Unxit pedes Jesu, & extersit capillis suis*. Capilli superflua corporis videntur. Habes, quid agas de superfluis tuis. *Tibi superflua sunt: sed Domini pedibus necessaria*. Pedes Domini, pauperes ejus: *Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

S. Augustin. Tract. 50. in Joan. n. 6. Mat. 25. 40.

Et domus impleta est ex odore unguenti. Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exemplisque sanctis diffusa. Qui malè vivunt, & Christiani vocantur, injuriam Christo faciunt; de quibus dictum est, quòd per eos *nomen Domini blasphematur*. Si per tales nomen Domini blasphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* „Felices qui bono odore vivunt: quid autem infelicius illis, qui bono odore „moriuntur? Amasti benè agentem, vixisti bono odore: invidisti benè agenti, „mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluisti, ideò odorem „illum malum esse fecisti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor*. Bonus odor pietatis Mariæ avarum Judam occidit.

Rom. 2. 24. 2. Cor. 2. 15.

5. *Quare*, inquit, *hoc unguentum non venilt trecentis denariis, & datum est egenis?* Quàm cæca avaritia, quæ Dei Filium triginta denariis dumtaxat, unguentum verò trecentis æstimat! Avaro præ temporalibus vilia sunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipse vilis est. Quod in Dei honorem, in decorem domus ejus, in Ecclesiarum & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Specie charitatis contra charitatis opera murmurat. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habebat*. Fur sacrilegus erat Judas. Furem noverat Jesus, nec prodebat; sed potiùs tolerabat, & ad perferendos malos in Ecclesia nobis exemplum patientiæ demonstrabat. Fur sacrilegus erat Judas. *Si crimina discernuntur in foro, qualiscumque furti & peculatus; peculatus enim dicitur furtum de re publica; & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ, quantò vehementiùs judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non undecumque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur*. Quot sunt in Ordine Ecclesiastico fures! Quicumque Clericus reditus Ecclesiasticos, quorum non est dominus, sed œconomus tantùm & dispensator, in usus cupiditatis, aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad consanguineos ditandos: quicumque

S. Aug. tr. 50. in Joan. n. 10.

præter

præter victum & vestitum aliquid ex Altari retinet : quicumque in pauperes , aliaque pia opera non erogat , quod præter honestam sustentationem superest , fur est sacrilegus , novus Judas . *Quicquid præter necessarium victum , & simplicem vestitum , de Altari retines , tuum non est ; rapina est , sacrilegium est*. S.Ber. ep.2.

7. 8. *Dixit ergo Jesus : Sinite illam , ut in diem sepulturæ meæ servet illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum : me autem non semper habebitis*. Amor officia potiùs anticipat , quàm differat . Maria Christum Jesum plurimum dilexit , ideò sepulturam ejus prævenit unguenti pretiosi in sacrum ejus corpus effusione . Non divina dumtaxat Christi natura & persona , quæ semper nobis præsens est præsentia majestatis ; sed & sacra humanitas personæ Divinæ ineffabiliter unita , in eaque subsistens , omnibus pietatis officiis prosequenda est : quam etsi oculis modo non videamus , fide intelligimus , credimus , & tenemus in S. Eucharistiæ Sacramento præsentem . Sed & in pauperibus nobis præsens est , in iis reficitur , induitur , sublevatur , hospitio excipitur , in infirmis visitatur , in captivis redimitur : *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis fecistis , mihi fecistis*.

Me autem non semper habebitis . Timendum , ne Christum non semper habeamus . Semper illum habebunt boni , & misericordes ; non semper habebunt malè viventes , avari , non compatientes necessitatibus pauperum , nec illis benefacientes ; fures enim sunt , quia Domini , cujus sunt villici & procuratores , bona non dispensant secundum ejus voluntatem & mandatum : *Pauperes semper habetis vobiscum : me autem non semper habebitis* . Si bonus es , habes Christum & in præsenti , & in futuro : in præsenti per fidem , per signum , per baptismatis Sacramentum , per Altaris cibum & potum . Habes Christum in præsenti , & habebis semper , quia cum hinc exieris , ad illum pervenies , & cum illo æternum regnabis . Si autem malè vivis , videris habere in præsenti Christum , quia intras Ecclesiam , signas te signo Christi , baptizaris baptismo Christi , misces te membris Christi , accedis ad Altare Christi : sed si pergas malè vivere , illum semper non habebis , ab illo æternum separaberis : *Me autem non semper habebitis*. S.Augustin. Tract.50. in Ioan.n.12.

12. 13. 14. 15. *In crastinum autem , turba multa , quæ venerat ad diem festum , cum audissent , quia venit Jesus Jerosolymam , acceperunt ramos palmarum , & processerunt obviam ei , & clamabant : Hosanna , benedictus qui venit in nomine Domini , rex Israel* . In Populi Christum Jesum solemni festivoque ritu excipientis devotione dispositiones edocemur ad Christum Paschali Communione digné recipiendum necessarias . 1. Rami palmarum accipiendi sunt , quæ sunt insignia victoriæ . Mundum , carnem , diabolum , peccatum vicisse oportet : quam victoriam quia reportare non possumus , nisi per gratiam Jesu Christi , tota illi gloria , totus honor victoriæ tribuendus est : *Acceperunt ramos palmarum* . 2. Ferventibus desideriis Christo Jesu ad nos per Sacram Communionem venienti obviam eundum est : *Et processerunt obviam ei* . 3. Fides viva , spesque firma in illum ut Salvatorem , Dominumque & Deum nostrum . piis laudibus & præcibus ex intimo corde emissis expromendæ sunt : *Et clamabant , Hosanna , benedictus qui venit in nomine Domini , rex Israel*. 4. Jugum ejus ferendum est , ejusque legi summa docilitate & humilitate parendum : *Et invenit Jesus asellum , & sedit super eum , sicut scriptum est* . 5. Cum timore servili non est excipiendus , sed cum timore filiali & amore ardentissimo , ut Rex cordis nostri : *Noli timere , filia Sion , ecce Rex tuus venit*. 6. Dare debemus operam , ut regnet super nos , ut omnibus affectibus nostris dominetur ; non turbæ Judaicæ inconstantiam imitari , quæ post exceptionem tam solemnem & festivos applausus , clamavit : *Crucifige , crucifige eum*. 26. 21.

20. 21. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderunt, ut adorarent in die Festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre*. Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem Festum, ut verum Deum adorarent. *Erat enim in sola Judæa notus Deus, & in solo Israel magnum nomen ejus: reliquam terram alta quædam tegebat caligo, nemine in mundo Divinam & Cælestem lucem habente, præter unum Israel. Sed tunc temporis tamquam universis simul Gentibus in hoc mundo, a cognitione Dei seclusis, seorsimque suum locum tenentibus, genitus est Populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Israel: Sic rursus in universum orbem Sole intelligibili invecto, & lumine Israelitis decente, Gentibus vero appellente, extra universa Israel repertus est. Quippe expectant lucem, factæ sunt illis tenebræ, juxta id quod scriptum est: Operientes lucem, in nocte ambulaverunt, Ideo Salvator Pharisæos alloquens, ait*: Ego sum Lux mundi, *Eleganter enim minatur se discessurum ab Israel, translaturum in universum mundum suam gratiam, & aliis jam cognationis Dei radios expansurum*. Plenæ autem & universalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium, erat ille Gentilium quorumdam ascensus in Jerusalem, ut adorarent in die Festo, & desiderium videndi Jesum. Quod cum Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jesu nuntiassent, Jesus eis respondit.

S. Cyrill. Alexand. Libr. 5. in Ioann. p. 449.

23. *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis*. Non in eo gloriam suam posuit, quod Gentiles quidam eum videre vellent, sed quod Gentiles post Passionem & Resurrectionem suam essent in omnibus Gentibus credituri. Ex occasione igitur istorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adesse horam glorificationis suæ, qua facta in cœlis, Gentes erant crediture. Unde prædictum, *Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua*. Hæc est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus: *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret*.

S. Augustin. Tract. 51. in Ioann. n. 8.

Psal. 107. 6.

Rom. 11. 25.

24. *Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*. Christus Jesus granum frumenti est, per Incarnationem in agrum hujus mundi missum, ut semen electorum, & totius Ecclesiæ; mortuum & sepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per resurrectionem suam; cibus fidelium in Ecclesia militante, cibus æternus Sanctorum in Ecclesia triumphante. Ipsum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Judæorum, multiplicandum fide populorum*. Et nos, qui Christi membra per gratiam ejus sumus, granum frumenti esse debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, sub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pœnitentiæ transire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Christo in gloria efficiamur.

S. Augustin.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta seges Christianorum ex morte Christi orta! *Hesterni sumus* (inquit Tertull.) *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, palatium; sola vobis relinquimus Templa*. Ex morte ipsa Martyrum, Christianorum ingens numerus germinavit: *Plures efficimur, quoties metimur: Semen est sanguis Christianorum*.

Tert. in Apolog.

25. *Qui amat animam suam, perdet eam; & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam*. Vitæ præsentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in plerisque hominibus causa est damnationis & mortis æternæ. Perversus vitæ amor est, quo propter seipsam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perverse vitam amat, qui illius amittendæ metu deest suis erga Deum, erga Ecclesiam, erga animam suam.

suam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem spiritui, tempus æternitati, media fini, donum donatori: quæ magna perversitas est. *Si male amaveris, tunc odisti: si benè oderis, tunc amasti ..... Cum ergo causæ articulus venerit, ut hæc conditio præponatur, aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: ibi eligat Deo dilecto emori, quam offenso vivere.* Hoc est, odisse in hoc mundo animam suam, ut in vita æterna custodiat eam. S. Augustin. Tract. 51. in Ioan. n. 10.

Qui amat animam suam, perdet eam. Luctuosa res est, perdere quod amas. " Sed interdum & agricola perdit quod seminat. Profert, spargit, abjicit, " obruit. Quid miraris? Ista contemptor & perditor avarus est messor. Quid " factum sit, hyems & æstas probavit; ostendit tibi gaudium metentis consilium seminantis .... Martyrium olim, nunc pœnitentia & mortificatio Christiana probant, hominem perverse non amare vitam suam. Nam & genus Martyrii est, inter epulas esurire, pauperem esse inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ad malum proclivis appetitus. S. Aug. s. 330. alias 29. ex addit. a Sirmondo.

26. *Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Tria sunt quæ Christianum ad vitæ, mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Christum Jesum imitandi, & illum ubique sequendi ... Frustra Christianum se esse gloriatur, qui Christum minime imitatur; qui non amat quod amavit; qui non contemnit, quæ ille contempsit. *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 2. Spes præmii, scilicet societatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terrenum per maxima quæque pericula & labores non sequatur, si spem habeat se inter ejus Aulæ primarios futurum; & multo magis, si regni socius & particeps futurus esset? Hanc igitur spem habentes, tamquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Christi fundatam, nos futuros æterni ejus regni participes, si ejus exemplum secuti fuerimus, ad propositum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio suo fideliter servierint, illis indivisam cum Unigenito suo communicans hæreditatem: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Gratis " ametur, ut operis quo ministratur illi, pretium sit esse cum illo. Ubi enim " bene erit sine illo? Aut quando esse male poterit cum illo? *Si quis mihi* " *ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quo honore, nisi ut sit cum " Filio ejus? Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quam " ut sit, ubi est Unicus? non æqualis factus Divinitati, sed consociatus æternitati? " 1. Petr. 2. 21. S. Aug. tr. 51. in Ioa. n. 1.

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ministrant Jesu Christo, qui non " sua quærunt, sed quæ Jesu Christi. Hoc est enim, *me sequatur*, vias am- " bulet meas, non suas sicut alibi scriptum est: *Qui se dicit in Christo manere,* " *debet sicut ambulavit ille, & ipse ambulare* ..... Debet etiam, si porri- " git esurienti panem, de misericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi " quærere, quam opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, " *Ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis*. Qui sic ministrat, Chri- " sto ministrat, recteque illi dicetur: *Cum uni ex minimis meis fecisti, mihi fe-* " *cisti*. Sic ministrantem Christo honorificabit Pater ejus, honore illo magno, " ut sit cum Filio ejus, nec umquam deficiat felicitas ejus. " Philip. 2. 24. Ioan. 2. 6. Mat. 25. 40.

Ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ministri nomine non sancti tantum Episcopi, Sacerdotes, Prædicatores, Religiosi Viri intelliguntur; sed

„ boni quilibet Christiani. Etiam vos pro modo vestro ministrate Christo, bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus, quibus potueritis, prædicando, ut unusquisque etiam Parterfamilias, hoc nomine agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. *Pro Christo & pro vita æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam. Ita in domo sua Ecclesiasticum & quodammodo Episcopale implebit officium, ministrans Christo, ut in æternum sit cum ipso.*

S. August. Tract. 51. in Io. n. 1.

27. 28. *Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.* Christi turbatio, qui nostros assumere & pati dignatus est affectus, nostra consolatio est. Cum ad dura quæque turbamur; cum damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, persecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne despondeamus animum. Non ex repugnantia naturæ sentientis, sed ex dispositione & electione voluntatis Deus nos judicabit. *O Domine Mediator, Deus supra nos, homo propter nos, agnosco misericordiam tuam: nam quod tu tantus tuæ charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui suæ infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant, consolaris.* Denique homo „ qui sequi vult Christum Jesum, audiat, qua sequatur. Accessit forte hora „ terribilis; proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut subeundæ passio„ nis: turbatur anima infirma, propter quam sponte turbata est anima in„ victa: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvatorem tuum, Magistrum tuum imitare; Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* In periculis, in angustiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in morte, unam Dei voluntatem impleri postulemus, unam ejus gloriam desideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, semper exauditur.

S. Aug. tract. 52. in Io. n. 2. 3.

31. *Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Christus Jesus morte sua mundum liberavit, diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus, diabolum vincamus & mundum. Christus vicit mundum, cum injuste a mundo judicatus est, tuncque in illo impletum fuit, quod prædixit Propheta: *Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* Sic justi mundum judicant & vincunt, cum ab illo persecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur.

Ps. 50.

„ *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Numquid diabolus fideles non „ tentat? Quomodo ergo per Christi passionem & mortem ejectus est foras? Ten„ tare quidem non cessat: sed aliud est intrinsecus regnare, aliud forinsecus „ oppugnare; nam & munitissimam civitatem aliquando hostis oppugnat, nec „ expugnat. Et si aliqua tela ejus missa perveniunt, admonet Apostolus, unde „ non lædant, commemorat *loricam & scutum fidei.* Et si aliquando vulnerat, „ adest qui sanat. Quia sicut pugnantibus dictum est: *Hæc scribo vobis, ut non* „ *peccetis*: ita qui vulnerantur, quod sequitur, audiant: *Et si quis peccaverit,* „ *advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; ipse est propitiatio* „ *peccatorum nostrorum.* Quid enim oramus, cum dicimus: *Dimitte nobis de-* „ *bita nostra, nisi ut vulnera nostra sanentur?* Et quid aliud petimus, cum di„ cimus: *Ne nos inferas in tentationem, nisi ut ille qui insidiatur vel certat* „ extrinsecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos possit „ virtute superare? *Quantaslibet tamen adversum nos erigat machinas, quando* „ *non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus est foras.* Sed nisi Dominus „ custodierit civitatem, in vanum vigilat, qui custodit eam. Nolite ergo de „ vobis ipsis præsumere, si non vultis foras ejectum diabolum intro iterum re„ vocare.

S. Au. ib. n. 8.

1. Thessal. 5. 8.

1. Ioa. 2. 1.

32. Et

32. *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum*. Traham, inquit, tamquam a tyranno detentos, & per se minime potentes ad evadendum e manibus ejus, utpote repugnantis. Alio loco rapinam appellat. *Nemo potest spolia fortis rapere, nisi prius alliget eum, & tunc spolia ejus rapiat.* Hæc autem ad illius vim ostendendam dicit, ut illic rapinæ hic tractionis nomine usus fit. S.Ioa.Chr.h.65.in Ioa. Matth. 12.

Omnia traham ad me ipsum. Crux non solum tribunal est, in quo Christus judicat mundum, sed & thronus misericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, causa nostræ liberationis, instrumentum nostræ salutis, origo gratiæ omnipotentis, qua Christus ad se trahit omnia. *O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria passionis! In qua & tribunal Domini, & judicium mundi, & potestas est Crucifixi! Traxisti Domine omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis significationibus tegebatur, pleno apertoque Sacramento universarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & sacratior est unctio Sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* S.Leo f.57. de Pass.

35. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat*. Sine Christo, qui verum lumen est animarum nostrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præsens est; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne si hæreamus, nihil boni agentes, & non progrediamur euntes de virtute in virtutem, nos tenebræ comprehendant, & nox æterna involvat. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis*. Admirabili Evangelii luce, in quam a Deo vocati sumus, bene utamur; credamus in lucem, id est in veritatem; non sterili fide, sed per dilectionem operante, ut renascamur in veritate. Sincera perfectaque conversione mortem præveniamus, ne Jesus a nobis recedat. *Hæc locutus est Jesus, & abiit, & abscondit se ab eis*.

37. 38. 39. 40. *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum..... Propterea non poterant credere, quia dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum*. Cum quæstiones hujusmodi in medium venerint, Quare ille Deo deserente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti Judicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus cum Apostolo: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Et, *Judicia tua abyssus multa*. Terribile, sed justum & adorandum judicium est, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum a Deo deseritur, durique ac cæci cordis desideriis traditur. Hoc velamen super corda peccatorum extendit superbia, tollit humilitas. Ingemiscentes de nostra ad bonum salutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & propriæ voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam Christi Jesu, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere possimus. Nam & *Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam, & quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam*. Illi dicunt, *Ut quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate?* Illi dicunt, *Ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate?* O Domine, o Pater, qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum; sed libera nos a malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre,* Rom.11.33. Psal.35.7. S.Aug. tr.53. in Io.n.8.9. Luc. 22.32.

ne deficiat fides tua.: ne sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio,
Ioa. 1. 12. ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Evangelistam, dicentem: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod credimus, verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus.
Gal. 5. 6. „Nam *Et agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas*: *& orandum, ne succumbat infirmitas. Ipsa est fides, quæ per dilectionem operatur, sicut ejus mensuram Dominus cuique partitus est, ut qui gloriatur, non in seipso, sed in Do-*
1. Cor. 1. 31. „ *mino glorietur*. Non itaque mirum est, quia *non poterant credere*, quorum „ voluntas sic superba erat, ut ignorantes Dei justitiam, suam vellent con-
Deut. 10. 3. „ stituere; sicut dicit de illis Apostolus, *Justitiæ Dei non sunt subjecti*. Quia „ enim non ex fide, sed tamquam ex operibus tumuerunt: ipso suo tumore „ cæcati, offenderunt in lapidem offensionis..... Fides autem Christi est, „ credere in eum qui justificat impium, credere in Mediatorem, sine quo in„ terposito non reconciliamur Deo: credere in Salvatorem, qui venit, quod
Ioa. 15. 5. „ perierat, quærere atque salvare; credere in eum qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Quia ergo ignorans Dei justitiam, qua justificatur impius, suam vult constituere, qua convicatur superbus, in hunc non potest credere. Hinc & illi *non poterant credere*: non quia mutari in melius homines non possunt; sed quandiu talia sapiunt, non possunt credere. *Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur*.

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*. Christiani credunt, sed longè plures in charitate non radicati, Christum, in quem credunt, factis confiteri erubescunt metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, si profiteantur pietatem: carnalium hominum
Hebr. 11. 24. 25. oblocutiones, irrisiones, calumnias verentur, si vitam suam Evangelio conforment: timent displicere mundo, si uni Deo servire & placere contendant: *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quàm Dei*: Sancto Legislatori Moysi longè dissimiles, qui *Fide negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem Regis: Invisibilem enim tamquam videns sustinuit*.

48. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die*. Christiani ex Evangelio judicabuntur, cujus observantiam in baptismate promiserunt. Damnabuntur, nisi Dei Christique Filii ejus mandatis fideliter obedierint;
Jacob. 2. 10. 12. non aliquibus dumtaxat, sed omnibus: *Quicumque enim totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.... Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari*. Quicumque Evangelio credunt, & secundùm Evangelium vivere non curant, Christum sper-
Rom. 2. 12. 13. nunt, Christo injuriam faciunt. Aliter autem judicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempserunt. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Dei ergo legem ex charitate impleamus. Hæc summa Christianæ pietatis est, hæc ad vitam æternam certissima via: *Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est*. Moyses imminente morte, Lege Domini coram Populo Israel repetita, dixit: *Considera, quod hodie proposuerim in*
Deut. 30. 15. *conspectu tuo vitam & bonum, è contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius, & vivas*. Christus Jesus Redemptor, Magister & Legislator noster, consum-

summato publicæ prædicationis Evangelii sui cursu, Passioni proximus, homines omnes ad Fidem Evangelicam ex omnibus gentibus vocatos, his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ suæ ac mandatis hortatur: *Quia ego ex me ipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est*. Excitavit nos ad desiderium æternæ vitæ, viam monstravit, auxilium tribuit, ut pervenire possimus.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. ANte diem festum Paschæ, die scilicet decimaquarta mensis primi ad vesperam, ante quàm solemnis Paschæ dies illuxisset, quæ 15. erat mensis, de qua in Lege scriptum est: *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam Pascha Domini est, & quinta decima die mensis hujus Solemnitas Azymorum Domini est*: Pridie, inquam, hujus solemnitatis, *sciens Jesus*, ab æterno, ut Deus, & à primo suæ conceptionis instanti, ut homo, *Quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*; cognoscens imminere illam horam, quæ in ejus erat potestate, in qua ex hoc mundo per mortem, Resurrectionem, & Ascensionem suam transiturus erat ad Patrem: *cum dilexisset suos, qui erant in mundo*, cum Apostolis suis, & in eorum persona omnibus electis suis, à Patre sibi datis, quos in mundo mille periculis, persecutionibus, calamitatibus expositos relicturus erat, hucusque insignia amoris sui argumenta dedisset: *in finem dilexit eos*; in fine vitæ perfectum in illos amorem evidentissimis indiciis & pretiosissimo pignore ostendit, institutione scilicet Sacramenti Corporis & Sanguinis sui, de qua alii Evangelistæ, & ablutione pedum eorum, quæ præparatio fuit ad hoc sacrum Mysterium.

Lev. 23. 5. & Num. 28. 7.

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta*, absoluta cœna legali, *cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ* filius; id est, cum illi jam persuasisset diabolus scelus horrendum proditionis Christi Jesu: *Sciens Jesus, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit & ad Deum vadit*: quamvis divinæ originis suæ, dignitatis ac potestatis infinitæ, ac gloriæ quam mox intraturus erat, conscius esset: ad humile ministerium se demisit: *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua* extima, id est, tunicam exteriorem, ut ad servile, quod mox obiturus erat, ministerium expeditior esset: *& cum accepisset linteum, præcinxit se*; qui ministrantium habitus est: *Deinde mittit aquam in pelvim, & cæpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus*. Aliquorum pedes ante lavisse, quàm veniret ad Petrum, Evangelii contextus significare visus est Origeni, qui à Juda incœpisse commentatur, non à Petro: ut Medicus plurimis infirmis subministrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejùs affecti sunt. Sed S. Augustinus à Petro incœpisse censet.

Orig. in Io. p. 382. Edit. Huet.

6. 7. 8. 9. *Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus servo, Magister discipulo? *Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò*, non capis mysterium hujus ablutionis, non intelligis, quo tendat hic ritus: *Scies autem postea*, tum me exponente, tum Spiritu sancto docente. *Dicit ei Petrus* Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes*

pedes in æternum : Numquam patiar, ut Dominus meus mihi tam vile ministerium exhibeat. *Respondit ei Jesus* : *Si non lavero te, non habebis partem mecum* : nisi finas, ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito à mensa mea, amicitia, familia & regno te exclusum iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus* : *Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput*, seu totum corpus tibi abluendum fummitto, potius quàm à tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & timore perturbatus, & plus expavescens Christum sibi negari, quàm usque ad suos pedes humiliari*.

S. Aug. tr. 56. in Joann. n. 2.

10. 11. *Dicit ei Jesus, Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet; sed est mundus totus* : Qui totum corpus lavit in balneo, sola pedum lotione indiget, qui terram calcando sordes contrahunt: *Et vos mundi estis*, spiritali munditie, animam per fidem, quam sermonibus meis adhibuistis, sanctificatam habentes; ita ut à levibus dumtaxat culpis, quæ humana conversatione facilè contrahuntur, purgari & ablui indigeatis; *sed non omnes*, mundi estis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. *Sciebat enim, quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit* : *Non estis mundi omnes*.

12. 13. 14. 15. *Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum* ad cœnam justam sive domesticam, quam finivit institutο Corporis & Sanguinis sui Sacramento, *dixit eis* : *Scitis, quid fecerim vobis?* Attenditis ne ad humilem obsequium quod modo vobis exhibui? *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis* : *sum etenim* : Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis; sum etenim Dominus redimendo, Magister docendo. *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes* : multo magis vos qui conservi estis, hoc & similia humillimæ servitutis officia vobis invicem exhibere debetis. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis* : Exemplum imitandum proposui, ut quod à me fieri vidistis, & vos ipsi præstetis.

16. *Amen, amen, dico vobis* : *Non est servus major domino suo* : (familiare proverbium est) *neque Apostolus*, id est, qui missus est cum mandatis, *major est eo qui misit illum*. Quia Apostoli futuri erant Principes Ecclesiæ, & muneris auctoritate, & donorum excellentia; ideo eos munit contra superbiam, quæ eminentiam vulgo comitatur, & docet, quo sublimiores erunt, eo magis illos debere se in aliorum usus & ministerium, maximè spiritale, impendere, & omnium Dei servorum servos se existimare: & cum Ecclesiis à se fundatis sacra auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate se demittere, cujus exemplum à Magistro qui eos instituit, & Domino, qui eos misit acceperunt.

17. 18. 19. *Si hæc scitis*, facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis, si feceritis ea*. Fides enim, quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis est, quàm ad salutem, eorum culpa qui non agunt, quæ facienda esse ad salutem consequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico*, quod hæc facturi sitis, & beati futuri; *ego scio quos elegerim* : Novi, quales sint, & quales futuri singuli vestrum, quos ad Apostolatum vocavi; *Sed ut adimpleatur Scriptura* : Verùm hanc Scripturam oportet adimpleri, quia præscientia Dei non fallitur: *Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum* : Quem mensæ meæ participem feci, pede sublimi me premet, dejiciet, calcabit. *Amodo dico vobis, priùs quàm fiat, ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum* : Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexpectatus eventus; sed cum impleta fuerint, credatis me Filium Dei esse, rerum futurarum & cogi-

cogitationum cordium conscium: & Christum, de quo hæc in Scripturis prædicta sunt. Nemo porrò existimet, ideò facta esse ab aliquibus opera mala, quæ in Scripturis prædicta sunt, verbi gratia proditionem Judæ, quia Scriptura ea prædixerat: sed Spiritum sanctum rerum futurarum præscium ea prædixisse, ut cum evenirent, pignus fidei prædictionem habentes, illum, de quo hæc scripta sunt, certò & indubitato cognoscamus. S. Cyrill. Alexand. l. 9. in Io. p. 363.

Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait: *Beati eritis, si feceritis ea*. Hoc non de omnibus dicit: scit enim quos ad societatem beatitudinis hujus elegerit. Non est ex eis Judas, qui panem Christi sic edebat, ut super eum levaret calcaneum: *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam*. S. Aug. tr. 59. in Ioann.

20. *Amen, amen, dico vobis: Qui accipit, si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit*. Ne ob humilitatis opera se parvipendendos existimarent Apostoli, ad eorum solatium significat, suæ voluntatis esse, ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipse velut sibi exhibita remunerabit: quia honor Apostolis exhibitus, ei qui illos misit, exhibitus censetur; ut honor & officia ipsi Christo exhibita, Patri à quo missus est, & qui in ipso est, censentur exhibita. Nam in Legato is honoratur, cujus Legatus est! In hoc unum tendit Christi comparatio. *Cum ista dicebat, non ab illo naturæ unitas; sed in eo qui mittitur, mittentis commendatur auctoritas. Sic itaque eum qui missus est unusquisque accipiat, ut in illo eum qui mittit, attendat. Si ergo attendas Christum in Petro, invenies discipuli Præceptorem: si autem attendas Patrem in Filio, invenies Unigeniti Genitorem: & sic in eo qui missus est, sine ullo accipis errore mittentem*. S. Aug. tr. 59. in Ioan.

21. 22. *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu*, spontè commotus est, & periculi consideratione, & sceleris Judæ horrore: *& protestatus est*, palam declaravit, quod tectiùs dixerat, fore ut ab uno ex discipulis secum discumbentibus proderetur: *Amen, amen, dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes, de quo diceret*: Perculsi rei vix credibilis atrocitate, observabant, si quod indicium malè conscii, ex vultu colligere possent.

23. 24. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus* familiarius cæteris. Hac modesta circumlocutione seipsum Joannes designat. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?* Nutibus ipsum rogavit, ut Jesum interrogaret, quis esset proditor, tum ut insontes extra suspicionem essent, tum ut à scelerato caverent, tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam observandum est, modum accubitus mensæ apud Judæos & Romanos hunc fuisse. Jacebant reclinata superiori parte corporis in cubitum sinistrum, inferiori in longum porrecta & jacente, capite leviter erecto, dorso pulvillis modice suffulto. Et primus quidem discumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorsum secundi. Discumbentibus ergo Christo & discipulis, accubuit Petrus à tergo Christi, & Joannes à sinu: Joannes in sinu Christi, & Christus in sinu Petri. Non poterat ergo Christus prompte colloquium cum Petro in aure habere leniter susurrando. Petrus ergo supra caput Christi Joannem respiciens, nutu eum excitat, ut de re interroget. Lipsius Elect. Hadrianus Hebrai.. in Ioan. p. 659.

26. 27. 28. 29. 30. *Respondit Jesus*, submissa voce, ne cæteri audirent: *Hic est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem*, seu frustum panis in jusculum, *dedit Judæ Simonis Iscariotæ*, filio. *Et post buccellam*, cum frustum illud panis intincti à Jesu acceptum comedisset, *introivit*

In

in eum Satanas, ut sibi jam traditum plenius possideret, in quem prius intraverat, ut deciperet. Prius ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem, qua traderet Christum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius*. Fac quod facere decrevisti, non impedio, ferre paratus sum. *Vox hæc*, (inquit S. Leo) *non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem, ostendit se & moram non facere traditori, & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod à persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret*. Litteræ minus consonat S. Cyrilli explicatio, qui hæc verba *Quod facis, fac citius*, non ad ipsum Judam, sed ad diabolum, cujus instinctu proditionis scelus meditabatur, pertinere asserit.

Luc.22.3.4. S.Augustin. Tract.62.in Ioann. S.Leo, f.56.de Pass.Dom.7.

Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Nemo Apostolorum cum Jesu discumbentium tunc intellexit vim illorum verborum, *Quod facis, fac citius*. An Joannes ipse tunc intellexerit, incertum. *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas*, ut Dominicæ familiæ œconomus, *quod dixisset ei Jesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum*, postridie celebrandum, scilicet die Veneris 15. mensis primi; *aut illi dedisse in mandatis, ut egenis aliquid daret. Cum ergo accepisset ille buccellam* intinctam à Jesu, quæ non erat Eucharistia, cujus ante fuerat cum cæteris Apostolis particeps, *exivit continuo*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. *Erat autem nox*, id est, initium noctis: Nam qui sequuntur sermones, in multam noctem sunt protracti.

Confer cum Luc.22.19.21.

S.Augustin. Tract.62.in Ioan. n.3.

31. 32. *Cum ergo exisset Judas, dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo*: Nunc ego glorificandus sum passione, morte, & resurrectione; & Deus in me glorificabitur, siquidem innotescet mundo, me, non solum esse Filium hominis, sed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuo clarificabit eum*: Quod si Deus per ipsum glorificatus est sese humiliantem, & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus super omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuo præstabit, ejus resurrectione maturata.

S.Augustin. Tract.63.in Ioann.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum*, sensibili præsentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præsentiam meam desiderabitis; *& sicut dixi Judæis: Quo ego vado, vos non potestis venire, & vobis dico modo*. Non potestis nunc venire mecum in cœlum, ut sitis gloriæ meæ participes: venietis autem postea, suo quisque tempore, quo Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Unde Judæis dixit: *Quæretis me, & non invenietis*: Discipulis autem dicens: *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, *& non invenietis*; & paternum suum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli*; & illis dilatam dumtaxat beatitudinem significat; quæ Judæis incredulis penitus negata est.

Ioan.7.14.

34. 35. *Mandatum novum do vobis, Ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem*. Mandatum do vobis, ut solent abeuntes mandata suis dare: mandatum novum, mihi proprium ac peculiare, præstans, eximium: mandatum novum, id est, novo modo expositum, nova formula traditum. Illud enim, *sicut dilexi vos*, longe est expressius, quam illud Legis, *sicut te ipsum*. Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, sed propter vestram salutem; sicut dilexi vos, usque ad sanguinis effusionem, pro vobis mori non dubitans: sic vos mutuo diligite,

ut

ut non tantum in rebus hujus vitæ, sed maxime in his, quæ salutem æternam spectant, dilectionem vestram probetis, & pro aliorum æterna salute, nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, &c. Hoc mandatum quasi de novo do vobis, singulari studio & affectu, meo nomine, meoque exemplo instauratum, vobis commendo. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Legisperitorum discipuli, ex receptis quibusdam sententiis & interpretationibus Legis; Pharisæorum, ex habitu & ceremoniis; Joannis Baptistæ, ex austeritate & jejuniis agnoscuntur: vos vero meos esse discipulos cognoscent omnes ex mutua dilectione. Hæc tessera vestra, hoc signaculum est, *Charitas*.

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis?* Quod suscipitis iter, in quo nos te sequi non posse, ais? *Respondit Jesus: Quo ego vado*, ad crucem, ad mortem, & sic ad gloriam, *non potes me modo sequi*: nondum habes satis virium, ut pro me mortem subeas: *sequeris autem postea*: Cum indutus fueris virtute ex alto, Spiritu sancto roboratus, adversa quæque pro nomine meo pati poteris, & novissime mortem crucis, cum impleveris ministerium à me tibi commissum in fundatione & regimine Ecclesiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo?* Quid impedit? Putas ne me itineris molestia, aut aliis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam*: Mortis etiam discrimini, si opus sit, me pro tuo capite objiciam. *Respondit ei Jesus; Animam tuam pro me pones?* Ita ne verò? Paratus te esse profiteris ad mortem pro me subeundam? *Amen, amen, dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges*: Ego qui te melius novi animum tuum, tibi certissime futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum esse discipulum, antequam gallus cantum suum absolverit, seu antequam præterierit vox gallicinii.

Sensus Moralis

1. *Ante diem Festum Paschæ, sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Christus Jesus in fine vitæ suæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia suis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii institutione, sanguinis sui effusione pro illorum, totiusque mundi salute. Nihil omisit, quod vehementer amantem deceret, ut eorum in se charitatem augeret, & ad futura mala forti animo subeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc est, semper dilexit. *In finem dilexit*, id est, usque ad mortem illum dilectio perduxit. Christum Jesum diligamus, quoniam ipse prior dilexit nos; nec solis Apostolis, sed nobis omnibus hæc summi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo constanter ac perseveranter, ut nihil nos ab ejus charitate separet. Cum ipso transeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic transitus digna celebratio veri Paschatis est. Pascha Hebraice *transitum* significat. Propterea tunc primum Pascha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes, Mare rubrum transierunt. Nunc ergo figura illa Prophetica, in veritate completa est, cum sicut ovis ad immolandum ducitur Christus, cujus sanguine illitis postibus nostris, id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris, à perditione hujus sæculi, tamquam à captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur: & agimus saluberrimum transitum, cum à diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum. *Ideo quippe ad Deum permanentem transimus, ne cum* mun-

S. Chr. h. 69. in Ioann.

S. Au. tr. 55. in Ioan.

mundo transeunte transeamus. Aliud enim est transire de mundo, aliud est transire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hostem. *Nam & Ægyptii transierunt, non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mare ad interitum.*

✠ 2. 3. 4. 5. *Et cæna facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas . . . Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: surgit à cæna, & posuit vestimenta sua, &c. & cœpit lavare pedes discipulorum.* Propriarum miseriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum sub potenti manu Dei non humiliant. Christum vero Jesum divinæ suæ originis, magnitudinis, gloriæ, potestatis consideratio non prohibet ab humiliatione sub pedibus vilissimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus possidet. Hinc discant homines, nec de generis sui splendore, nec de sua potestate extolli. Dei magnitudinem, Christi humilitatem considerent, & ab ejus exemplo humiliari discant. Nihil deest humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumstantiæ perfectionem ejus comprobant. Omnes ministerii vilissimi partes ipse implet, nullo adjuvante, nullo ipsi ministrante. Exuit ipse vestimenta sua, linteum accepit, se præcingit, aquam mittit in pelvim, discipulorum, ipsius Judæ proditoris pedes lavat, extergitque linteo, quo erat præcinctus. Cum illi Pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lavit; & cum se sciret à Deo exisse, & ad Deum pergere, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium. Ad cumulum humilitatis accessit, quod etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in scelere. Quid autem mirum, si surrexit à cœna, & posuit vestimenta sua, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit? Quid mirum si præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo? Quid mirum, si misit aquam in pelvim, unde lavaret pedes discipulorum, qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum, si linteo, quo erat præcinctus, pedes quos laverat, tersit, qui carne qua erat indutus, Evangelistarum vestigia confirmavit? Passurus exitia, præmisit obsequia: non solum eis pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui eum traditurus erat ad mortem. *Tanta est quippe humanæ humilitatis utilitas, ut eam suo commendaret exemplo etiam divina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inveniret. Venit enim Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem Redemptoris sequatur inventus.*

S. August. Tr. 55. in Jo.

Luc. 19. 10.

8. 9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Pulcrum spectaculum! Amor! Amor, fides, observantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & charitate Christi Jesu. Horret ac metuit, considerans eum, qui cum Patre unus Deus est, ac Dominus universi, servile ministerium obire; expavescit, videns eum cui ministrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* discipulus *tantæ rei pondus*, & ussitatam ac familiarem sibi reverentiam prætexens, recusat officium, cujus nondum causam finemque noverat. Verum vincat oportet devotionem Petri humilitas & charitas Christi. Humilitas Petri vera non esset, nec pietas ejus sincera, nisi Domini Jesu voluntati subjecta. Qui enim specie humilitatis voluntati Dei, Superiorumque mandatis eum significantibus resistit, superbus est; ideoque partem cum Christo humilitatis Magistro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Nihil terribilius comminari Christus potest animæ ipsum diligenti, quam æternam ab illo separationem.

S. Cyr. Alex.

Nisi

Nisi lavero te, non habebis partem mecum. Significat etiam his verbis, quod nisi quis per ejus gratiam sordes ex peccato contractas abluerit, particeps futurus non sit vitæ, quæ ab eo manat, sed regni cœlorum expers mansurus. Nec enim fas est impuris in supernas mansiones ingredi, sed qui per dilectionem in Christum puram habent conscientiam, & sanctificati sunt in Spiritu per sanctum baptisma. Qui vero post baptismum inquinati sunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & sanguine Christi ab Ipsomet purgari & sanctificari, ut Mensa ejus, Communione corporis ejus, æternaque gloriæ societate digni sint.

S. Cyrill. l. 9. in Joan. p. 733.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. Caput hominis interioris, fides est, bonorum omnium sensuum, sanctorumque motuum origo; manus, opera; pedes, affectus. Hæc omnia subdenda sunt gratiæ Christi, ut ea operante, fides pura fit ab erroribus, vita pura sit à criminibus, affectus puri sint à sordibus, quæ ex amore sæculi, & adhæsione ad res terrenas contrahuntur.

10. *Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.* Toto vitæ hujus mortalis tempore mystica hæc pedum ablutio, id est, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda est. In sancto quidem baptismate homo totus abluitur; verumtamen cum in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, ut si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non fit. Quotidie igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis: & quotidie nos opus habere, ut pedes lavemus, id est, vias spiritualium gressuum dirigamus, in ipsa Oratione Dominica confitemur, cum dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* *Si enim confiteamur*, sicut scriptum est, *peccata nostra*, profecto ille qui lavit pedes discipulorum suorum, *fidelis est & justus, ut dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate*, id est, usque ad pedes quibus conversamur in terra. Proinde Ecclesia quam mundat Christus lavacro aquæ in verbo, non solum in illis est sine macula & ruga, qui post lavacrum regenerationis continuo ex hujus vitæ contagione tolluntur, nec calcent terram, ut opus habeant pedes lavare; verum etiam in eis, quibus istam misericordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hic demorantur, etiamsi munda sit, quoniam juste vivunt; opus tamen habent pedes lavare, quoniam sine peccato non sunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum, *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Dicit enim hoc, cum cogitur ad Christum venire, & terram calcare cum venit . . . Vide & S. Bernardum Serm. 1. *In Cœna Domini.*

S. August. Tract. 56. in Joann. — 1. Joa. 1. 9. — Cant. 3. 9.

12. 13. 14. 15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Discipuli Christi sumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare & sectari debemus, ut Magistri nostri. Christi servi sumus; illi igitur in omnibus & semper obsequi debemus ut Domino nostro, qui nihil nisi justum, sanctum, salutare nobis præcipere potest. Ejus humilitatem & charitatem debemus imitari, & pro nostris viribus nos ei conformare. Hæc enim vox, *Quemadmodum*, similitudinem, non æqualitatem significat. Sic ludimagistri pueris litteras quam pulcherrimas scribunt, ut quoad potuerunt,

S. Jo. Chr. H. 70. in Joan.

runt, imitentur. Ubi nunc qui conservos despiciunt? Ubi qui honores expetunt? Proditoris pedes Dominus lavit, sacrilegi, furis, & ipso proditionis tempore, cum nulla speranda esset emendatio, mensam communem posuit; & tu elatis superciliis intumescis? *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes*. Non dixit, quod majus erat: Si ergo pedes proditoris lavi, quid mirum, si vos alter alterius? sed rem fecit, inde eam discipulis tantæ humiliationis & charitatis testibus æstimandam reliquit. Ideo dicebat: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur*. Hæc enim vera doctrina est: quod doces, id re ipsa operari. Quem factum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimeret elationem? Qui sedet super Cherubim, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis extolleris & intumescis? Quod si veram celsitudinem concupiscis, viam te docebo. Humilitas est. Numquam humilitas sine magnitudine animi, nec superbia sine pusillanimitate. Qui enim præsentibus terrenisque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis est & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura; nec igitur ea ab alio desiderat accipere: contra vero, qui sapiens non est, ad ludiera & vilia, puerorum instar afficitur, illaque admiratur.

Matt. 5.

S. Aug. Tr. 58. in Jo.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur, quod fecit Christus, facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. Debet tandem unusquisque se infra proximum humiliare, ut illum Christo lucretur. Debet, prout suæ conditioni, statui, vel officio convenit, pedum ipsius, id est, affectuum, & conversationis sordes lavare & abstergere bonis exemplis, fraterna correctione, salutaribus monitis & consiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cum dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*: nisi quod apertissime dicit Apostolus, *Donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos?* Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus.

Coloss. 3. 13.

16. 17. *Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo qui misit illum; Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea*. Non ad convincendam mentem, sed ad movendam voluntatem Discipulorum, duplici juramento confirmat Christus, servum non esse domino suo majorem, nec Apostolum eo qui misit illum. Id certe non ignorabant, quod speculationem attinet: sed necesse erat, ut Ecclesiæ Pastores & Rectores persuasum haberent, se in firmissimo profundæ humilitatis fundamento suam omnem excellentiam collocare debere, suum meritum constituere; nihilque fore injustius, quam si servi ac discipuli præceptum & exemplum humilitatis a Domino suo & Magistro sibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Sic hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea*. Præstaret enim nescire, quam cognita nolle perficere. Unde alias ait: *Qui non cognovit voluntatem domini sui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis*. Nam ei qui sciens voluntatem domini sui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempsit enim, cum ad officium implendum nihil ei deesset. Cognitio igitur sine operibus inanis est, Fides sine operibus mortua est. *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea*.

Luc. 12. 47.

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit*. Unio Christi cum membris suis

tam

tam intima, tam arcta est, ut collata ipsis officia & beneficia accipiat & remuneret velut sibi ipsi facta. Sed major est illius cum Ministris suis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo missi sunt, ut ille a Patre; locum illius in Ecclesia tenent; auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur. Quicumque igitur illos rejicit, vel spernit, Christum spernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Christum recipit & colit.

21. *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me*. Quam immane sit Judæ scelus, quam horrenda proditio, nihil magis ostendit, quam Christi Jesu turbatio. Tam nefarium est indigne communicantium crimen, tam execrandum scelus Sacerdotum & Pastorum, qui veritatem, Ecclesiam, bonum salutis animarum suis commodis postponunt, ut talis proditionis consideratione turbari posset Anima Christi Jesu, si adhuc in carne mortali versaretur, & his affectionibus obnoxia esset, quas propter nos suscipere, patique voluit. Id etiam fortassis nobis significare Dominus sua perturbatione dignatus est. “quod falsos fratres, & Dominici agri zizania ita necesse est usque ad messis “tempus inter frumenta tolerari, ut quando ex eis aliqua separari etiam ante “messem urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiæ perturbatione non possit. “Hanc perturbationem sanctorum suorum per schismaticos & hæreticos futuram, quodammodo prænuntians Dominus, præfiguravit in se ipso, cum “exituro Juda homine malo, & commixtionem frumenti, in qua diu fuerat “toleratus, separatione apertissima relicturo, turbatus est non carne, sed spiritu. *Spiritales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed charitate turbantur, ne forte in separatione aliquorum zizaniorum simul eradicetur & triticum*. S. August. tract. 60. in Joan.

Unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis, numero, non merito; specie non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate: proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Unde S. Joannes in Epistola sua scribit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Non erat igitur ex illis Judas: mansisset enim cum illis, si esset ex illis.... Utrumque tamen verum est, & *ex nobis*, & *non ex nobis: secundum aliud ex nobis, secundum aliud non ex nobis: secundum communionem sacramentorum ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis*. S. Aug. tr. 61. in Joan. — 1. Joan. 2. 19.

23. 24. 25. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus*, &c. Virginalis castitas S. Joannis aditum illi patefecit in sinum Jesu, ex quo & Evangelii sui arcana, & amorem ardentissimum erga Jesum Christum hausit. Castitas porro & modestia arcto fœdere conjunctæ sunt. Non mirum ergo, quod S. Joannes sancto pudore illum ab omni jactantiæ spe deterrente, nomen suum sileat, cum favores Magistri sui commemorat. Aliunde nosci non vult, quam ex bonitate singulari Christi Jesu erga se; nec alia ejus dona enumerat, sed amorem unum, qui cæterorum omnium donorum fons & origo est. *Discipulus quem diligebat Jesus*. Ideo in sinu Jesu, in throno amoris ejus recumbit. Joannis castitatem, modestiam, charitatem imitemur, & unusquisque nostrum erit dilectus discipulus Jesu. Digna Communione fit ut Jesus in sinu nostro recumbat, & nos in sinu Jesu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?* Charitas & auctoritas Ecclesiæ simul concurrunt, ut malorum Ministrorum crimina detegantur; conjunctisque studiis impediunt, ne animarum saluti noceant: *Itaque cum recubuisset ille supra* S. Aug. ibid.

pectus

pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est? Hic est pectoris sinus, sapientiæ secretum. In hoc sinu qui per castitatem & charitatem recumbunt, cœlesti lumine illustrantur, & Spiritus eos docet de omnibus ad salutem necessariis, quia etiam ad regimen Ecclesiæ, & animarum directionem, si Præpositi sint, vel in sacro Ministerio constituti.

26. 27. *Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero*, &c. Dona Dei ab hypocritis recepta introitus in corda illorum sequitur: Si buccellam panis a Christo accipere ficto animo tam exitiale est, quanto exitialius, Corpus ejus & Sanguinem sacrilega Communione percipere? Sacrilega Communio, cujus figura fuit panis intinctus a Christo Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum consummat. *Et post buccellam introivit in eum satanas*. Scripsit Apostolus: *Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*. Et de his erat sermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiscrete negligenterque sumebant. *Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit a cæteris cibis Dominicum Corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor insultantis? Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio gratiæ, cui fuisset ingratus?*

1.Cor. 11.27.

S.Aug. tr.62. in Ioan.

Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius. Non præcepit facinus, sed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, & quid nobis melius, quam traditus Christus, ab illo adversus illum, pro nobis præter illum? *Quod facis, fac citius*. O verbum libentius parati, quam irati! O verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quam mercedem significans Redemptoris! Id dixit, non tam in perniciem perfidi sæviendo, quam ad salutem fidelium festinando: quia traditus est propter delicta nostra, & *dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea*. Et de se ipso dicit Apostolus: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*. Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas, nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit propter quam traditus est Christus; sed cogitavit pecuniæ lucrum, & invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, sed nolenti est data quam meruit. Tradidit Judas Christum, tradidit Christus seipsum: ille agebat negotium suæ venditionis, iste nostræ redemptionis. *Quod facis, fac citius*; non quia tu potes, sed quia hoc vult, qui totum potest.

S.Aug. ib.n. 4.

Ephes.5.25.

Galat.2.20.

31. 32. *Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo*. Gloriam suam in humiliationibus, opprobriis passione, in obedientia usque ad mortem Dominus noster Jesus Christus constituit, hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Discat hinc Christianus gloriam omnem suam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus observantia ponere; discat in nullo alio nisi in Cruce Domini Jesu gloriari, per quam illi crucifixus sit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generose & fortiter non adest, ut gloriam Dei procuret pro sui status officio; sic enim & ipse gloriam æternam consequetur. Nostram enim felicitatem cum gloria sua conjunctam divina esse voluit: *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso*.

34. 35. *Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, gratuito, nullis præcedentibus meritis; ita sitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio ista, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam justos, Patriarchas & Prophetas, sicut postea sanctos Apostolos innovavit: & ipsa & nunc innovat Gentes, & ex universo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit

S.Aug. tr. 65. in Ioan.

figit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponsæ. Propter quod pro invicem sollicita sunt membra in ea, & si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque custodiunt, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis*: non sicut se diligunt, qui corrumpunt; nec sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt: sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt & filii Altissimi omnes, sunt Filii ejus unici fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus ad eos illum finem qui sufficiat eis, ubi satietur in bonis desiderium eorum. 1. Cor. 12. 26.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Quid Christus, nisi Deum, dilexit in nobis? Non quod habebamus, sed ut haberemus? ut perducat nos, ubi sit Deus omnia in omnibus, sic etiam Medicus recte dicitur ægros diligere: & quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare; non morbum, quem venit expellere? *Sic ergo & nos invicem diligamus, ut quantum possumus, invicem ad habendum in nobis Deum cura dilectionis attrahamus*. Hanc dilectionem nobis donat ipse qui ait, *Sicut dilexi vos, ita & vos diligatis invicem*. Ad hoc ergo nos dilexit, ut & nos diligamus invicem: hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti Capitis simus. Christiana amicitia sola illa est, qua homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum Christi Jesu se diligunt. Hæc propria nota Christianorum, gratuita charitas, non quærens quæ sua sunt. Illos diligere, qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia mere humana est; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ testimonia exhibent, imo & qui nos oderunt, quia mandatum Domini est, charitas est propria discipulorum Christi. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*; tamquam diceret: Alia munera mea vobiscum habent etiam non mei, non solum naturam, vitam, sensum, rationem, & eam salutem, quæ hominibus pecoribusque communis est; verum etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui, ut ardeant: sed quoniam charitatem non habent, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil illis prodest. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt, etiam non discipuli mei; sed *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Hoc signo primi Christiani noscebantur. *Ejusmodi vel maxime dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam*: (ait Tertullianus) *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant .... & ut pro alterutro mori sint parati*. S.Aug. ibid. 1. Cor. 13. 7. Tertul. Apolog. 39.

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit ei Jesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi; sequeris autem postea*. Quid festinas Petre? Nondum te suo Spiritu solidavit Petra. Noli extolli præsumendo, *Non potes modo*: Noli dejici desperando, *Sequeris postea*. Cum se unusquisque nostrum non posse operari bonum supernaturale perspexit, ad Deum confugiat; & *Ores gemitu voluntatis, ut impetres donum facultatis*. Quamvis infirmitatis nostræ conscii simus, in Domino confidentes, dicamus: *Omnia possum in eo qui me confortat*: sed ne confidamus in nobis, ne de viribus nostris præsumamus. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam*. Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem Medicus. Iste promittebat, ille prænoscebat: qui nesciebat, audiebat: qui præsciebat, docebat. Quantum sibi assumpserat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid posset? Respondet ei Jesus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter* S.August. S.Aug. tr. 66. in Ioan.

me

„ *me neges*. Ita ne facies pro me, quod ego nondum pro te? Praire potes, „ qui sequi non potes? Quid tantum præsumis? Quid de te sentis? Quid esse „ te credis? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* „ Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum „ nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis Vitam tuam. Qui te „ jam putas mori posse pro me, prius vive pro te: Nam timendo mortem „ carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Chri- „ stum, tanta mors est negare Christum: *Non cantabit gallus, donec ter me* „ *neges*. In anima itaque Petri præcessit, quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temere præsumebat, præcessit, sed aliter quam putabat. Namque ante mortem & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & revixit plorando: sed *Mortuus est, quia superbe præsumpsit; revixit autem, quia benigne ille respexit*.

Observatione dignus est S. Joannis Chrysostomi Commentarius, desertionem Petri a gratia divina, in ejus præsumptionem pariter refundentis. *Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, te posse dicis? Experientia cognosces, nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Unde constat hunc casum Jesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cum assertioni suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed desertum reliquit, ut suam ipse intelligeret imbecillitatem.*

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. NOn *turbetur cor vestrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno vestrum, de negatione ab altero, de morte mea, periculis quæ subituri estis; *neque formidet*: sed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum, & in me credite*: Sicut creditis, Deum esse veracem & fidelem in promissis, ideoq; in eo fiduciam collocare didicistis ut in Patre; & ejus ope, tametsi illum non videatis, liberandos confidetis ex periculis: sic & in me, ut Dei Filio, Redemptore vestro, Ecclesiæ auctore & capite, veracem, & in promissis fideli, fiduciam collocate, certi, quod numquam vos deseram, tametsi corpore absens, sed in omnibus periculis ero adjutor vester. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur. 1. Divinitas Christi: *Creditis in Deum, & in me credite*. 2. Necessitas fidei explicitæ in Christum Deum & hominem, hominumque redemptorem per mortem & resurrectionem suam.

S.Cyrill. lib. 9. in Io. p.762. S. Aug. tr.67. in Joan.

2. 3. 4. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*. Quia Discipulis dixerat, *Quo ego vado, vos non potestis venire*; & Petro, *Non potes me sequi modo, sequeris autem postea*, metuebant, ne ipsi Regno cœlorum excluderentur. Eos ergo consolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cœlorum mansiones multæ sunt, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum servis meis destinati. *Si quo minus dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum*: Si locus non esset vobis, hoc aperte vobis dixissem: sed tantum abest, ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et si abiero, & præparavero vobis locum*, cœlum referans hucusque hominibus inaccessum, *iterum venio*, in novissimo die, & in morte uniuscujusque vestrum; *& accipiam vos ad me ipsum*, non anima tantum, sed, & corpore glorificatos, æternumque victuros, *ut ubi sum ego, & vos sitis*; ut in cœlo, ubi sum

Tertull. in Scorpiaco.

fum fecundùm divinitatem meam, & mox futurus fum etiam ut homo, ad dexteram Patris, fitis & vos confortes felicitatis meæ: *Et quo ego vado, fcitis, & viam fcitis*. Sæpe enim dixi vobis me ad Patrem ire, & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facile intelligere poteftis. Rom. 8. 19.

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, nefcimus quo vadis; & quomodo poffumus viam fcire?* Nefcimus quem in locum abeas, & quomodo poffumus viam fcire in hunc ignotum locum? Utrumque illos fcire Dominus dixerat, utrumque fe & condifcipulos nefcire Thomas afferit, & locum quò itur, & viam quà itur. Sed mentiri Chriftus non poteft: illi ergo fciebant, & fcire nefciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non fatis capimus. Apoftoli Chriftum noverant, quia via eft, per quam ad cœlum patet aditus; fed ipfum effe viam nondum fciebant; noverant regnum cœlorum; fed non intelligebant, hunc effe locum, ad quem Chriftus iret. Non capiebant denique Paffionis ejus, Refurrectionis, & Afcenfionis Myfterium, & quod hac via iturus effet ad Patrem. *Dicit ei Jefus: Ego fum via, veritas, & vita; nemo venit ad Patrem, nifi per me*. Ego fum via illa, de qua quæritis, qua ad Patrem itur; ego veritas & vita, ad quam pervenitur. Doctrina unicam falutis monftro viam, exemplo præeo, merito viam aliis claufam aperio; gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. Ego fum veritas & vita ad quam pervenitur, in cujus cognitione & fruitione vita æterna pofita eft. Sive, ego fum doctor veritatis, cui credere; autor vitæ, quam fperare, & ad quam tendere debetis. Ego fum veritas implens promiffiones & cæremonias Legis, docens fcientiam falutis, promittens & præftans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte & refurrectione mea introduco: *Nemo venit ad Patrem, nifi per me*, quatenus Mediatorem & Redemptorem; nemo, nifi mihi & in me credat, nemo nifi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem & fruitionem pervenire poteft: *Si cognoviffetis me*, plene & perfecte, *& Patrem meum utique cognoviffetis*; fiquidem unus fum cum ipfo Deus; una Patris æterni, Filiique natura; & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem eft, cognofcitur etiam Pater: *Et amodo cognofcetis eum*, pofthac, accepto Spiritu Sancto, perfecta fide, magifque explicita, magis illuminata, magis firma eum cognofcetis: *& vidiftis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indivifim operatur. Secundum vim Græci Textus verti poteft: *Jam nunc cognofcitis & vidiftis eum*, in me fcilicet qui fum Filius ejus unicus: ut fi quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, Jam illum ex lineamentis novifti. Norunt fcilicet creduntque expolicite Chriftiani, Chrifto Jefu revelante ac docente, Myfterium fanctiffimæ Trinitatis, quod Judæi obfcurius & fide magis involuta & implicita credebant. Lex enim Mofaica filios Ifrael inclinabat: *Dominus Deus tuus unus eft*: neque de filio mentionem apertè faciebat, fed à multorum Deorum cultu eos dumtaxat abftractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem nofter Jefus Chriftus homo factus, per multa figna & opera manifeftavit nobis per feipfum Patrem, unamque oftendit Deitatis naturam in fancta Trinitate, vere fubfiftentem. Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imperfectionem cognitionis eorum, qui fub Lege erant. S. Aug. tr. 69. in Joan. S. Cyrillus l. 9. p. 771.

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine, oftende nobis Patrem; fac, ut Patrem videamus præfentem, ficut te videmus; & fufficit nobis*. Nihil ultra quærimus; ejus vifione donatis, nihil ad folatium ac beatitudinem deerit. Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Chriftum, eo faltem modo quo Prophetas Deum vidiffe Scripturæ commemorant. Difcipulum rudem S. Chryf. ho. 73. in Ioan.

dem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magister optimus erudit. *Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me*: Cum à tanto tempore vobiscum familiariter agam, nondum nosti, qualis sim natura, & unde sim? Nondumne intelligis me verum esse Dei Filium, qui à Patre exivi, & veni in mundum, ut homines salvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Qui me rectè plenèque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus sum imago subsistens, viva & perfecta. *Quomodo ergo tu dicis: Ostende nobis Patrem?* cum nemini Pater ignotus esse possit, qui me optimè noverit. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Secundum Textum Græcum, *Non credis?* cum natura unum simus. His verbis 1. Personalis Patris & Filii distinctio explicatur, siquidem nihil est propriè in seipso. 2. Unitas essentiæ, sive consubstantialitas; alioqui viso uno, non videretur alter. Ineffabilis personarum complexus, quem Theologi *Immanentiam* & *Circuminsessionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor*; non ita mea sunt. Ei quippè tribuit quod facit, à quo genitus fuit. Ei quippè tribuit quod facit, à quo est ipse qui facit. *Pater autem in me manens ipse facit opera*: Ab eo enim inseparabilis sum potestate, & essentiæ unitate. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite*. Ejusdem communionem naturæ testantur ac demonstrant opera quæ solius Dei esse possunt. Indivisa opera indivisam potestatem: indivisa potestas indivisam naturam probant, quia in Deo idem est posse ac esse. Opera ergo probant, quod ego in Patre & Pater in me est. Neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari ulla ratione possemus.

S. Aug. tr. 71. in Joan.

12. 13. 14. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me esse Filium Dei credit, Patri consubstantialem, *opera quæ ego facio, & ipse faciet*, fidei suæ merito per me potestatem obtinebit patrandi miracula similia his quæ ego edidi, scilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, suscitandi mortuos: *& majora horum faciet*; his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ suæ transitu, quod Discipuli fecerunt, quam fimbriæ suæ tactu, quod ipse Dominus fecit, sanare languentes; & plures Apostolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quam ipso Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic istius sententiæ sensus: *Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado*: & me ad cœlos assumpto plura fieri miracula necesse erit ad fidei propagationem & Ecclesiæ nascentis incrementum. Ideò ad Patris dexteram sedens, potestatem dabo discipulis ac fidelibus meis per Spiritum Sanctum quem illis mittam, similia, imò & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apostolorum, & aliorum Sanctorum opera quodam modo majora fuerint miraculis Christi; non tamen majores Magistro discipuli, Domino servi; Unigenito adoptati, homines Deo: sed per eos majora illa opera facere dignatus est, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Majora facere per eos, quam præter eos, *non est defectio, sed dignatio*. Quid enim retribuant servi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos, quam præter illos? *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio*. Quidquid de me, nomenque meum invocando, petieritis à Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatisque meæ manifestationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis à Patre impetrabo, sed, *Hoc faciam*, ut ostendat se æquè ac Patrem

S. Aug. tr. 72. in Joan.

trem exaudire preces fidelium, seque unum esse cum Patre Deum, unam esse utriusque operationem, omnipotentiam, essentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*: Quicquid petieritis à me cum fide, & fiducia in meritis meis, non solum miracula, cum his opus erit, sed omnia spiritualia dona, & superna munificentia digna, omnia ad salutem vestram, necessaria, hæc vobis præstabo. Neque verò ut alienæ bonitatis ac munificentiæ minister id spondet, sed ut cuncta habens in sua potestate, cum Patre & ipse existens, is per quem omnia & à nobis in Deum, & in nos ab ipso. Idcircò S. Paulus conjunctas pariter bonorum largitiones dignis semper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo*. S. Cyrill. lib. 9. p. 809.

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea servate*. Constantem in me amorem, postquam à vobis abiero, non luctu, sed obedientia & fideli præceptorum meorum observantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paracletum*, id est, consolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*; qui non aliquot annis apud vos sit, ut ego fui, sed corda vestra perpetuò inhabitet: *Spiritum veritatis*, id est Spiritum veracem, veritatis doctorem, vel, Spiritum à me, qui sum Veritas, non minùs quam à Patre procedentem: *Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum*. Quem homines carnales & huic sæculo, rebusque temporalibus addicti, recipere non possunt, quia non curant, nisi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille sensibus corporis percipi non potest: nec illum intelligunt fide, aut gustant affectu: *Vos autem cognoscetis eum*: Vos à mundo & moribus ejus segregati, quamvis Spiritum Sanctum corporeis oculis non videatis, quod impossibile est: illum tamen cognoscetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Vobiscum interius conversabitur familiariter, ac perseveranter, ut vos doceat, defendat, consoletur: & in animis vestris inhabitabit non solum ratione gratiæ ac donorum suorum, sed intima numinis sui ac personæ suæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipse Christus consolator est & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus personis Deus est totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos*: Morte ac discessu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente; citò resurgam, & visibiliter vobis adero redivivus: invisibiliter autem cum Spiritu sancto, à quo sum inseparabilis, ut Deus. Vel, Veniam ad vos, continua vestri & Ecclesiæ meæ cura, regimine, protectione, & donorum spiritualium communicatione. S. Chrysost. hom. 74. S. Cyril. l. 9. p. 812. S. Aug. tr. 75.

19. 20. *Adhuc modicum: & mundus jam me non videt*. Brevi præsentiam meam corporalem subtraham mundo, id est, hominibus à mea disciplina alienis, ab illis non conspiciar ampliùs: *Vos autem videtis me*: id est, non semel videbitis me post mortem meam: *Quia ego vivo, & vos vivetis*: quia revivíscam à morte, & vita spirituali vivetis, vita gratiæ, & aliquando etiam vita gloriæ, vita beatifica & æterna, virtute mortis & resurrectionis meæ.

In illo die, sive tempore quod resurrectionem meam sequetur, cum victor mortis apparebo, vos cognoscetis multò quam ante, hac perfectius, per intelligentiam Scripturarum, & per rei ipsius experimentum: *Quia ego sum in Patre meo* per essentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, verusque Deus: *& vos in me*, ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnationem meam: *& ego in vobis*, tanquam caput in membris, ea regens, & in ea influens gratiam & charitatem. His verbis similitudo unitatis,

S. Cyrill. lib. in Joa. p. 819. & seq. quæ inter nos & Christum, & inter Christum & Patrem intercedit, non æqualitas significatur. Vel, *In illo die*, cum ad vitam immortalem & beatam resurrexeritis, cognoscetis non per fidem, ut modo, sed per visionem intuitivam Dei ut in se est, *quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. In quo die, inquit S. Augustinus, nisi de quo sit, *Et*
S. August. tr. 75. in Jo. *vos vivetis*? Tunc enim erit, ut possimus videre quod credimus. Nam & „nunc est in nobis, & nos in illo: sed hoc nunc credimus, tunc etiam „cognoscemus; quamvis & nunc credendo noverimus, sed tunc contemplan„do noscemus. Quamdiu enim sumus in corpore, quale nunc est, id est „corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur à Domino: per fidem „enim ambulamus, non per speciem. Tunc ergo per speciem, quoniam vi„debimus eum sicuti est. Nam si etiam nunc Christus in nobis non esset, non „diceret Apostolus: *Si autem Christus in nobis, corpus quidem mortuum est pro-*
Rom. 8. 10. *pter peccatum: Spiritus autem vivit propter justificationem*. Quod vero etiam „nunc nos in illo simus, satis ostendit, cum ait: *Ego sum vitis, vos palmi-*
Joan. 15. 5. „*tes*. In illo ergo die, quando vivemus ea vita qua mors absorbebitur, co„gnoscemus, quia ipse in Patre, & nos in ipso, & ipse in nobis: *Quia* „*tunc perficietur hoc ipsum, quod & nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit* „*in nobis, & nos in ipso*.

Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui mandata mea fide complectitur, memoria tenet, studioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille est, qui me verè diligit; operibus enim dilectio
S. Cyrill. Alex. lib. 10. in Io. p. 828. probatur: *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo*, non jam quasi servus, sed quasi filius: *& ego diligam eum*; nova illi amoris mei quo eum
S. Aug. tr. 75. in Joan. præveni cum Patre, & prior dilexi, ut diligeret & mandata servaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis: *& manifestabo ei me ipsum*, singulari, perfectiore, plenioreque modo in hac vita; & per essentiæ meæ intuitivam & beatificam visionem in altera.

22. 23. *Dicit ei Judas, non ille Iscariotes*, qui jam instigante Satana exiverat, sed Thadæus, frater Jacobi: *Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo*? Quid causæ est, cur te toti mundo non sis te manifestaturus, cum & Prophetæ prædixerint, & tu hactenus promiseris, quod regni tui gloriam gentibus omnibus manifestare, omnia ad te trahere, mundum salvare velles? Ex ignorantia processit Discipuli hujus interrogatio. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: Quicumque homo diligit me, dilectionem suam observantia mandatorum meorum demonstrabit: *& Pater meus diliget eum*, sicut & ego, cum una sit voluntas Patris & mea, una dilectio: *& ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis spiritualis incrementum; *& mansionem apud eum faciemus*, firmam & stabilem velut in templo nostro, faciendo, ut in dilectione & bonis operibus perseveret.

24. 25. 26. *Qui non diligit me, sermones meos non servat*. Qui præcepta mea non observant, illi certè non me diligunt, ac proinde tanto indigni sunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. *Et sermonem quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me Patris*. Non mirum, si Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt, cum à me non sint originaliter profecta, non à me adinventa, non mei solius auctoritate edita; sed & Patris, ex quo genitus, & à quo missus sum. *Hæc locutus sum vobis apud vos manens*, præsentia corporali, quam vobis brevi subtraham. *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. Consolator Spiritus Sanctus, quem Pater mittet per me, & propter meritum meum:

meum : sive, quem mittet, ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, consoletur; ille vos interius docebit omnia Mysteria adventus mei, vobisque omnium perfectam intelligentiam subministrabit, quam assequi modo non potestis : & quæcumque dixi vobis, in memoriam revocabit. Ut enim Christus in nobis, ita & Spiritus ejus; idcircò ait : *Ille vos docebit omnia, quæcumque dixero vobis*. Nam cum sit Christi Spiritus & mens ejus, non aliud quiddam existens ab ipso, naturalis identitatis ratione, licèt in propria hypostasi intelligatur ac sit, omnia novit, quæ in eo sunt: *Quis enim scit* (inquit S. Paulus) *quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*. Quocirca, ut qui novit omnia quæ sunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non disciplina comparatam scientiam habet, ne ministri vicem implere videatur, & alterius sermones deferre, sed ut Spiritus ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ sunt ejus, ex quo & in quo est, divina Sanctis revelat Mysteria; ut exponit S. Cyrillus Alexand. S. Cyrill. lib. 16. in Ioann. p. 817. 1. Cor. 2. 11.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo valedicens: non tantum adprecor & opto vobis pacem, sed do ut actor & princeps pacis: non temporalem & mundanam, sed *meam*, interiorem, spiritualem, cœlestem, quæ exuperat omnem sensum: *Non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Mundus enim, id est, homines, qui secundum mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto sæpè animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præstant id quod optant. Pax, quam relinquo vobis, sincera, firma, æterna est: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet*. Non turbemini, quod vobis ultimum vale dicam; neque animo pavidi sitis, quasi meo proximè destituendi præsidio.

28. *Audistis, quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos*. Repetite memoria, quæ paulò ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, sed citò reversurum ad vos resurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore, qui proprium commodum non spectat, sed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum personæ amatæ, *gauderetis utique, quia vado ad Patrem*; mihi potiùs gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc discessum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me est*, secundum eam naturam spectato, qua ad ipsum vado; major est, inquam, ratione gloriæ ac majestatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ, & susceptæ formæ servi exaltabit. Christus enim *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.... Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen*. Pater autem se non humiliavit, sed mansit in gloria & majestate. Major itaque est eo, qui ex dispensationis ordine minorationem suscepit, quique in ea fuit, donec gloriam & majestatem dignam Filio Dei acciperet, in ea natura, in qua se propter nostram salutem depresserat, sedens ad dexteram Patris, indutus decore, pristinaque fortitudine præcinctus. Philip. 2. S. Cyrill. lib. 10. in Joan. p. 845.

Observandum, hanc Christi sententiam, *Pater major me est*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, ut SS. Cyrillus, Augustinus, &c. alios ad divinitatem, ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem dicat, quæ una est Patris, Filii, & Spiritus Sancti; sed originem, quia Filius est à Patre. Sic exponunt SS. Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Hilarius. Neuter sensus consubstantialitati Patris & Filii derogat.

29. *Et nunc dixi vobis, priùs quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis*. Hæc omnia prædixi vobis, prius quam eveniant, ut cum fuerint completa, firmius

firmius credatis, me Filium esse Dei: & ut mihi magis magisque confidatis, & fidem adhibeatis cæteris, quæ prædixi de auxilio meo vobis nunquam defuturo, & de vestra in gloriæ meæ consortium assumptione.

30. 31. *Jam non multa loquar vobiscum*, ob angustias temporis, quod mihi ad mortem usque superest: *Venit enim Princeps mundi huius, & in me non habet quidquam*: Diabolus enim ministros suos mox impellet, ut in me totis viribus sæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi sit prævaliturus. Non ideò morior, quod mortis debitor sim, *sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte sic subeunda obedientiam. Loquitur Christus, ut homo. *Surgite*, à mensa, *eamus hinc*. An statim exiverit Jesus, an aliquandiù manserit in cœnaculo, donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ sequuntur, Discipulis dixerit in itinere, non consentiunt Interpretes. Probabilius est, in Cœnaculo dixisse. Id enim probare videtur initium Capitis 18. *Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem Cedron*.

Sensus Moralis.

1. **N***On turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite*. Turbationem sententiis appetitus impedire, non semper in nostra potestate est; sed cordis turbationem impedire possumus cum gratia Dei; si firma sit fides nostra, si pia in gratia Christi Jesu fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adversus actus fidei & spei freqnentiores & ferventiores exerceamus; per Christum accedamus ad Patrem, ut cor nostrum perpetua pace fruatur: *Non turbetur cor vestrum*. Magnum enim ad virtutem subsidium est mens imperterrita, sed hoc gratiæ Christi donum est. Animus enim superna gratia nondum firmatus, timidus est, facilèque turbari & concuti solet. Unde S. Paulus Philippensibus benè precatur his verbis: *Pax Christi, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra*. Fides autem confirmat, roborat, serenat, ut dicere possit: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Fides itaque armatura est infracta & lata; quæ ignaviam ac terrorem avertit, & nequitiæ tela irrita & inutilia prorsùs efficit.

S. Cyrill. Alex. lib. 9. in Ioan. p. 761.

Philip. 4. 7.

Ps. 26. 1.

2. 3. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum: Et si abiero, & præparavero vobis locum; iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, &c.* Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apostolorum & omnium fidelium animos excitat, erigit, consolatur Salvator noster. Illis quos ab æterno ex gratuita misericordia prædestinavit, quibus morte sua gloriam meruit, illis Ascensione sua cœlum reseravit. Paravit autem electis suis diversos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam suam creavit. Confidite ergo, & satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Nec despondeatis animos, quamvis sitis imperfecti: Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior: „*In domo Patris mansiones multæ sunt*. Nullus eorum qui Dei mandata servant, & in eorum observantia fideliter perseverant, alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem Pater familias eis qui operati sunt in vinea, jubet dare omnibus, non in eo discernens qui minus & qui amplius laboraverunt: quo denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit,

S. Aug. tr. 67. in Ioan.

vivit , quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura . Sed multæ mansiones , diversas meritorum in una visa æterna significant dignitates : *Alia est claritas solis , alia claritas lunæ , alia claritas stellarum . Stella enim à stella differt in claritate . Sic erit resurrectio mortuorum* . (1. Cor. 15. 41.) Tamquam stellæ sancti , diversas mansiones diversæ claritatis , tamquam in cœlo sortiuntur in regno ; sed propter unum denarium nullus separatur à regno atque ita Deus erit omnia in omnibus , ut quoniam Deus charitas est , per charitatem fiat , ut quod habent singuli , commune sit omnibus . Sic enim quisque etiam ipse habet , cum amat in altero , quod ipse non habet . *Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis , quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis* .

In domo Patris mei mansiones multæ sunt . Mansiones præparavit , & præparat , qui fecit quæ futura sunt . Præparavit prædestinando , præparat operando . Unde ait : *Vado parare vobis locum* . Hæc domus Dei , regnum Dei (S. August. tract. 68. in Ioan.) adhuc ædificatur , adhuc paratur , adhuc congregatur . In illo erunt mansiones , sicut eas adhuc parat Dominus : in illo jam sunt , sicut prædestinavit Dominus ... Fide autem locus in cœlis nobis paratur , fide , inquam , per dilectionem operante . Vadit ergo Dominus ad Patrem , ne videatur , latet , ut credatur , ut creditus desideretur , desideratus habeatur : *Desiderium dilectionis , præparatio est mansionis* . Quia vado parare vobis locum . *Parat quodammodo mansiones , mansionibus parando mansores* . Domine Jesu , para locum & tibi in nobis , & in te nobis , qui dixisti : *Manete in me , & ego in vobis* .

Et si abiero , & præparavero vobis locum , iterum venio , & accipiam vos ad me ipsum . (S. Cyr. l. 9. in Ioan. p. 764.) Apparuit ergo Christus Jesus tamquam homo pro nobis Patri , ut nos qui ab ejus vultu propter veterem prævaricationem repulsi fueramus , rursus coram Patre sisteret . Sedit ad dexteram ejus ut Filius , ut nobis adoptionem filiorum Dei tribueret . Unde S. Paulus ait : *Et conresuscitavit , & consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu , ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos Christo Jesu* . (Ephes. 2. 6.) Id autem omni ex parte non perficietur & consummabitur in nobis , donec iterum veniat ad nos Christus in fine sæculi , & ab eo suscitati ad vitam immortalem , gloriosam , beatam , rapiamur illi obviam in aera , ut semper cum illo simus . *Iterum venio , ut accipiam vos ad me ipsum , ut ubi sum ego , & vos sitis* .

6. *Ego sum via , veritas , & vita : Nemo venit ad Patrem , nisi per me* . Filius Dei qui semper in Patre veritas & vita est , assumendo hominem , factus est via : (S. August. serm. 141. alias 55. de Verb. Dom.) *Ambula per hominem , & pervenis ad Deum . Per ipsum vadis , ad ipsum vadis . Noli quærere , qua ad illum venias , præter ipsum* . Si enim via esse ipse noluisset , semper erraremus . Factus ergo via est quà venias . Non tibi dico , Quære viam . Ipsa via ad te venit , surge & ambula ...

Tenere viam mediam , veram , rectam , tamquam inter sinistram desperationis & dexteram præsumptionis , difficillimum esset nobis , nisi Christus diceret , *Ego sum via , veritas , & vita* . Tamquam diceret , Quà vis ire ? (S. Aug. ser. 142. alias 54. de Verb. Dom. & 34. ex hom. 50.) *Ego sum via* . Quò vis ire ? *Ego sum veritas* . Ubi vis permanere ? *Ego sum vita* . Securi ergo ambulemus in via : sed insidias timeamus juxta viam . Inimicus insidiari non audet in via ; quia Christus est via : sed juxta viam planè non desinit . Unde in Psalmo dicitur , *Juxta iter scandalum posuerunt mihi* . (Psal. 139. 6.) Quid metuis , si in via ambulas ? Tunc time , si deseris viam . Nam ideò etiam permittitur inimicus ponere juxta viam laqueos , ne securitate exultationis via deseratur , & in insidias incidatur : *Via Christus humilis , Christus veritas*

& vi-

& vita, Christus excelsus & Deus. Si ambules in humili, pervenies ad excelsum. Si infirmus humilem non aspernaris, in excelso fortissimus permanebis.

Ego sum via, veritas, & vita. In Christo ut homine minimè sistere debemus, quia in via nostra est; ad illum ut Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur, quam nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potiùs curramus alacriter ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.

S. Aug. lib. 1. de Doctrina Christ. c. 34.

Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Solus Christus Jesus via nostra est, ut Mediator per sanguinem suum; veritas promissionum, quæ in illo solo, ut capite electorum, & in nobis, ut membris ejus, complentur; vita nostra, ut principium vitæ, omniumque actionum Christianarum per gratiam suam. Via est, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ suæ dono. Ipsa se demonstrat via. Via ista ambulantes quærit. Tria sunt hominum genera, quæ odit: remanentem, retro redeuntem, aberrantem. Ab his tribus generibus malis Domino adjuvante vindicetur & defendatur gressus noster. Jam vero cum ambulantes sumus, alius tardius ambulat, alius celerius: Excitandi sunt ergo remanentes, retro redeuntes revocandi, errantes in viam ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remansit in via: qui forte à meliore proposito declinat ad id quod deterius reliquerat, reversus est retro: qui fidem deserit, à via erravit... Quis est qui non proficit? Qui se putaverit esse sapientem: qui dixerit, Sufficit mihi quod sum, qui non dicit cum Apostolo, Unum optem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Qui sunt redeuntes? Qui ex continentia revertuntur in immunditiam, qui ex sancto & singulari bono proposito virginitatis divertuntur in turpitudines voluptatis, & corrupta mente corrumpunt simul & carnem. Hos increpat Apostolus Petrus, dicens: Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum reverti. O malum, retro respicere! Uxor enim Loth, quæ liberata à Sodomitis, contra præceptum retro respexit, quod evaserat, perdidit. Nec immerito in statuam salis repente conversa est, ut fatuos suo etiam exemplo condiret. Qui sunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui relicta veritatis via, errando per desertum latrocinantes, & animas captant in peccatis, præpediuntque, ne quis ad patriam valeat pervenire: effecti lupi senitarii induti ovina pelle, cum sint intus lupi rapaces, prædicantes Christum viam, & qui eos sequuntur, ducentes ad mortem.

S. Aug. lib. de Cantico novo, c. 4.

Philipp. 3. 18.

2. Petr. 21.

8. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Deus totum hominis, qui replet in bonis desiderium nostrum, Præter illum, qui solus verum summumque bonum est, nihil desiderandum. Quid ergo res creatas, temporales, perituras quærimus? Animam Dei capacem, quidquid Deo minus est, non implebit. Sanandus & purgandus est per fidem & charitatem oculus cordis, ut videre possimus Deum sicut est, similes ei per gratiam consummatam effecti.

9. Dicit eis Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? &c. Tanto tempore Deus nobiscum est, per creaturas suas nobis potentiam suam, sapientiam, providentiam, bonitatem demonstrans; suis nos cumulans beneficiis, per Legem suam & Evangelium nos docens, per gratiæ suæ inspirationes nos urgens, per flagella sua nos admonens, ut eum velut Deum nostrum ac Dominum cognoscamus, ut ei tanquam Patri nostro obediamus: & bonis

tamen nondum cognoscimus eum, ut par est, cognitione cum amore & bonis operibus conjuncta: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Isai. 1.

13. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Ut obtineantur miracula, cum firma fide & fiducia filiali à Patre postulanda sunt per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, per ejus Mysteria & merita, intuitu amoris ejus erga Patrem, zeli ejus pro gloria Patris, sacrificii pro Ecclesia sua ab ipso oblati. 2. Sanctos miracula facere minime credendum est, sed Deum per intercessionem sanctorum: *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* 3. Sola Dei gloria, non temporalis utilitas nostra quærenda est. Dei enim omnipotentia humanæ cupiditati non servit, sed omnia propter unam ejus gloriam operatur, qui rerum omnium principium & finis est: *Ut glorificetur Pater in Filio.*

14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Cur non semper exaudimur Deum orantes, nisi quia male petimus? *Petitis & non accipitis*, ait S. Jacobus Apostolus, *eo quod male petatis, ut insumatis in concupiscentiis vestris.* Male ergo usurus eo quod vult accipere, Deo potius miserente non accipit: *Proinde si hoc ab illo petitur, unde homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.* Sic Israelitis manna cœleste fastidientibus, & carnes culpabili concupiscentia petentibus, concessit Deus magno eorum malo quod petebant: *Si quid petieritis me in nomine meo*, qui Salvator sum vester, si quid ad salutem vestram necessarium aut utile: Nam *Quodcumque petimus adversus utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris.* Et tamen ipse Salvator est, non solum quando facit, quod petimus, verum etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potius se exhibet Salvatorem: *Novit* enim *Medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; & ideo contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem* . . . Propterea non solum Salvator, sed etiam Magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione, quam nobis dedit, docuit quid petamus: ut etiam sic intelligamus, *non petere nos in nomine Magistri, quod petimus præter regulam ipsius magisterii.* Quæ autem in nomine ejus petimus, etsi non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim quia petimus, ut veniat regnum Dei, propterea non facit, quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus: *Differtur* enim *quod petimus, non negatur.* Verumtamen orantes tamquam seminantes, non deficiamus; tempore enim proprio metemus.

Jacob. 4.

S. Aug. tr. 73. in Joan.

Num. 11. 32.

15. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non servat: Nemo Dei mandata vere, & ut par est, servat, nisi qui Deum diligit. Observantia legis, probatio est dilectionis: dilectio principium est hujus observantiæ. Servus qui solo timore pœnæ legem exterius observat: & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, seipsos dumtaxat, non Deum amant; hypocritæ sunt, externi dumtaxat operis speciem Deo tribuunt, cor autem eorum longe est ab eo, & in creatura defixum. Charitatem operum cum fide conjungere, iis tantum congruit, qui vere diligunt Deum. Quocirca demonstratio charitatis, & perfectissima ratio fidei, est Evangelicorum Dogmatum, divinorumque præceptorum observatio. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei* . . . Qui dicit, Diligo Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est. *Quid boni faceremus, nisi diligeremus?* (in-

S. Cyrill. lib. 9. in Jo. p. 807.

Matth. 7.

S. Aug. l. de Gratia Chri-sti, c. 26. (inquit S. Augustinus) *aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Est enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, sed à timentibus fieri; tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur.*

16. 17. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis; quem mundus non potest accipere.* Spiritus sanctus fideles consolatur. 1. Inspirando illis fiduciam Deum interpellandi, ut Patrem optimum & beneficentissimum: *In quo clamamus, Abba, Pater.* 2. Bonorum cœlestium ac æternorum amorem inspirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum & peccati, quo uno malo affligi debent. Missio & donatio Spiritus Sancti, fructus est laborum, orationum, passionis, & mortis Christi, qui & pro nobis Patrem semper interpellat, ut Pontifex noster, ut Paracletum Spiritum Sanctum det nobis, illumque, una cum Patre nobis donat, ut maneat nobiscum in æternum, si tamen dilectores mundi non simus. Hunc enim mundus accipere non potest. Nam dilectioni hujus mundi, quæ ut minuatur & consummetur in nobis, continuo laborare debemus, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cor-

Rom. 5. 5. dibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

Verum, inquies, Quomodo Christus imperat Discipulis, ut diligant eum, & ejus mandata servent, ut accipiant Spiritum Sanctum, quem nisi haberent,

S. August. tr. 75. in Joann. " profecto diligere, & mandata servare non possent? Respondetur, Spiritum Sanctum jam habere, qui diligit, & habendo mereri, ut plus habeat, & " plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Discipuli, quem " Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant; nec tamen " eum adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Habebant minus, " dandus erat amplius. Habebant occulte, accepturi erant manifeste: quia " & hoc ad majus donum Spiritus Sancti pertinebat, ut eis innotesceret, quod " habebant. De quo munere loquens Apostolus ait: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo*

1. Cor. 2. 12. *donata sunt nobis.*

18. *Non vos relinquam orphanos; venio ad vos.* Pupilli facti sumus, sed non absque patre; quamvis enim corporalem ac visibilem præsentiam nobis subtraxerit Dominus Jesus, nobis tamen invisibiliter adest: nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Per fidem præsens est nobis Pater noster, in Corporis & Sanguinis sui Sacramento re ipsa nobis præsens est: per gratiam sanctificantem & charitatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præsentiam desideremus,

Ps. 9. 14. cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor.* Veni Domine Jesu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promisisti, da ut impleamus & perficiamus, quod jussisti.

19. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt: vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Modicum illud quam longum Dominum Jesum amantibus! Temporis brevitas, quod ad finem vitæ nostræ superest, consolari debet justos in persecutionibus & rebus adversis. Tempus breve est, quantumvis longa sit vita; modicum est, si cum æternitate comparetur; transit sicut umbra: & post modicum illud tempus, si juste, sobrie, & pie vixerimus, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Deum ut in se est videbimus; Christum Jesum semper videbimus non solum in forma hominis, quam pro nobis as-

1. Cor. 15. 21. 22. sumpsit, sed etiam in forma Dei, & cum illo æternum regnabimus: *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Quia ille vivit, & ideo " & nos vivemus. Per hominem quippe mors, & per hominem resurrectio mor-

mortuorum . Sicut enim in Adam omnes moriuntur , sic in Christo omnes « vivificabuntur . Quoniam nemo ad mortem nisi per illum , nemo ad vitam « nisi per Christum . Quia nos viximus , mortui sumus : quia vivit ipse , vi- « vemus nos : *Mortui sumus illi , quando viximus nobis : quia vero mortuus ille* S.Aug. tr. 75. *pro nobis , & sibi vivit & nobis* . Quia enim vivit ille , & nos vivemus : in Joan. *Nam sicut per nos mortem habere potuimus , non sic & vitam per nos habere possumus*.

21. *Qui habet mandata mea , & servat ea , ille est qui diligit me . Qui autem diligit me , diligetur à Patre meo : & ego diligam eum , & manifestabo ei me ipsum* . Qui habet in memoria , & servat in vita ; qui habet in ser- « S.Aug. ibid. monibus , & servat in moribus ; qui habet audiendo , & servat faciendo ; « aut qui habet faciendo , & servat perseverando ; ille est qui diligit me : *Ope-* « *re est demonstranda dilectio , ut non sit infructuosa nominis appellatio . . . Et* « *ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum* . Diligam & manifestabo , id est, « ad hoc diligam , ut manifestem . Nunc enim ad hoc dilexit , ut credamus, & mandatum fidei teneamus : tunc ad hoc diliget , ut videamus , & ipsam visionem mercedem fidei capiamus .

23. 24. *Si quis diligit me sermonem meum servabit , & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus* . Dilectio sanctos discernit à mundo , quæ « S.August. facit unanimes habitare in domo . In qua domo facit Pater & Filius mansio- « tract. 76. in nem ; qui donant & ipsam dilectionem , quibus donent in fine etiam ipsam « Joan. suam manifestationem : *Et ad eum veniemus* , &c. Deus Trinitas Pater & « Filius & Spiritus Sanctus veniunt ad nos , dum venimus ad eos : veniunt « subveniendo , venimus obediendo : veniunt illuminando , venimus intuendo: « veniunt implendo , venimus capiendo : ut sit nobis eorum non extraria vi- « sio , sed interna ; & in nobis eorum non transitoria mansio , sed æterna: « *Qui non diligit me , sermones meos non servat* . Hi sunt dilectores mundi, « qui Patrem & Spiritum Sanctum numquam vident : Filium autem non ut bea- « tificentur , sed ut judicentur , ad modicum vident ; nec ipsum in forma Dei, « in qua est cum Patre & Spiritu Sancto pariter invisibilis ; sed in forma ho- « minis , in qua esse voluit mundo patiendo contemptibilis , judicando terri- « bilis . «

25. *Paracletus autem Spiritus sanctus , quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia , & suggeret vobis omnia , quæcumque dixero vobis*. Ad omne opus bonum ac salutare , necessaria nobis est gratia Spiritus Sancti. Menti necessaria est , ut Dei voluntatem cognoscat ; voluntati , ut Dei legem diligat ; memoriæ , ut omnium quæ ad scientiam salutis pertinent , recordetur . Unde Apostolus ad Ephesios scribens , ait : *Propterea & ego* Ephes.1.15. *audiens fidem vestram , quæ est in Domino Jesu , & dilectionem in omnes san-* 16.& seq. *ctos , non cesso gratias agens pro vobis , memoriam vestri faciens in orationibus meis : ut Deus , Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ , det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis , in agnitione ejus : illuminatos oculos cordis vestri , ut sciatis , quæ sit spes vocationis ejus , & quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis , & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos , qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus , quam operatus est in Christo , suscitans illum à mortuis , & constituens ad dexteram suam in cælestibus , supra omnem principatum , & potestatem , & virtutem , & dominationem , & omne nomen quod nominatur , non solum in hoc sæculo , sed etiam in futuro* . In istorum revelatione , quæ per Spiritum Sanctum in no- S. Cyrill. lib. bis perficitur , Incarnationis altitudinem , & absconditi Mysterii vim specta- 10.in Joann. mus . Quod autem ipsius Christi præsentiam & virtutem impleat Spiritus ejus p.838. in sanctis inhabitans , & cuncta doceat , quæcumque ad hominum salutem

Ephes. 3.15. necessaria , & in memoriam opportune revocet , quæcumque docuit Dominus Jesus , idem Apostolus explicat , dicens : *Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi , ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur , ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ , virtute corroborari Spiritum ejus in interiorem hominem , Christum habitare per fidem in cordibus vestris : in charitate radicati & fundati , ut possitis comprehendere cum omnibus , quæ sit latitudo , & longitudo , & sublimitas , & profundum : scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi , ut impleamini in omnem plenitudinem Dei .*

27. *Pacem relinquo vobis , pacem meam do vobis : non quomodo mundus dat ,*
S. August. tract. 77. in Ioann. „ *ego do vobis* . Christus Jesus pacem nobis relinquit iturus , pacem suam nobis dabit in fine venturus . Pacem nobis relinquit in hoc sæculo , pacem suam nobis dabit in futuro sæculo , *Pacem suam nobis relinquit , in quo manentes hostem vincimus : Pacem suam nobis dabit , quando sine hoste regnabimus . Pacem relinquit nobis , ut etiam hic invicem diligamus : pacem suam nobis dabit , ubi nunquam dissentire possimus . Pacem relinquit nobis , ne occultis nostris invicem judicemus , cum in hoc sumus mundo : pacem suam dabit nobis , cum manifestabit cogitationes cordis , & tunc laus erit unicuique à Deo* . Pacem relinquo vobis , *pacem meam do vobis* . An forte pacem suam eam voluit intelligi , qualem habet ipse ? Pax vero ista quam nobis relinquit in hoc sæculo , nostra est potius dicenda , quam ipsius . Illi quippe nihil repugnat in se ipso , qui nullum habet omnino peccatum : Nos autem talem
Rom. 7. 22. 23. „ pacem nunc habemus , in qua adhuc dicamus : *Dimitte nobis debita nostra* . „ Est ergo nobis pax aliqua , quoniam condelectamur Legi Dei secundum interiorem hominem : sed non est plena , quia videmus aliam legem in membris nostris , repugnantem legi mentis nostræ . Item inter ipsos est nobis pax , quia invicem nobis credimus , quod invicem diligamus : sed nec ipsa plena est , quia cogitationes cordis nostri invicem non videmus ; & quædam de nobis , quæ non sunt in nobis , vel in melius invicem , vel in deterius opinemur : *Si tenuerimus usque in finem , qualem ab illo accepimus , qualem habet habebimus , ubi nihil nobis repugnet ex nobis , & nihil nos invicem lateat in cordibus nostris* . Sic teneamus pacem , ubi adversarium concorditer vincimus , ut desideremus pacem , ubi adversarium non habebimus .

„ *Non quomodo mundus dat , ego do vobis* . Homines qui diligunt mundum , propterea dant sibi pacem , ut sine molestia litium atque bellorum , non Deo , sed amico suo mundo fruantur ; & quando justis dant pacem , ut non eos persequantur , pax non potest esse vera , ubi non est vera concordia , quia disjuncta sunt corda . Nos ergo quibus Christus pacem relinquit , & pacem suam dat , non sicut mundus , sed sicut ille per quem factus est mundus , ut concordes simus , jungamus invicem corda , & cor unum sursum habeamus , ne corrumpatur in terra .

S. August. tract. 78. in Ioan. „ 28. *Si diligeretis me , gauderetis utique , quia vado ad Patrem* . Naturæ scilicet humanæ gratulandum est , eo quod sic assumpta est à Verbo unigenito , ut immortalis constitueretur in cœlo , atque ita fieret terra sublimis , ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris . Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem . Nam profecto ad illum ibat , qui cum illo erat . Sed hoc erat ire ad eum , & recedere à nobis , mutare atque immortale facere , quod mortale suscepit ex nobis , & levare in cœlum , per quod fuit in terra pro nobis . Quis non hinc gaudeat , qui sic diligit Christum , ut & suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo , atque id se speret futurum esse per Christum ? Gloria enim Capitis , principium & pignus est gloriæ corporis .

30. 31.

30. 31. *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam;* Diabolus princeps eorum omnium est, qui diligunt mundum, & ejus spiritu ducuntur, ejusque concupiscentiæ, pravis legibus, & corruptis moribus se conformant. Miserrimi sunt, qui diaboli faciunt voluntatem, à quo captivi ducuntur. Verum diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui secundum Evangelium vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spiritum Christi habent, qui bellum gerunt cum vitiis & concupiscentiis, quorum in cordibus Christus habitat per fidem & charitatem, & qui mandata Dei fideliter observando, se illum vere ac sincere diligere probant: *Et ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, nisi velimus. Nihil enim juris habet in nobis, nisi per peccatum, quod voluntarie & libere committimus. Nihil juris habet in nobis, si de mundo non simus, si mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non desertori; Redemptori, non interemptori; Liberatori, non captivatori; Doctori, non deceptori.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

1. **E***Go sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Discipulos de suo discessu non solum consolatur Christus Jesus, sed & eos hortatur, ne, cum abierit, ab illius fide & dilectione separentur; sed illi constanter adhæreant, si vivere velint vita spiritali: quod eleganti vitis metaphora declarat: *Ego sum vitis vera.* Similis sum viti, ejusque proprietates mihi vere conveniunt: siquidem longe perfectius & excellentius vitam spiritualem, succum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quam vitis naturalis in palmites suos: *Et Pater meus agricola est*, id est cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem se dicit Christus secundum humanam naturam, secundum quod est caput Ecclesiæ. Unius quippe naturæ sunt vitis & palmites: sed id sibi tribuit secundum naturam humanam Deo personaliter unitam; neque enim vitam spiritualem in homines influeret, nisi simul Deus esset. *Ego sum vitis vera*: Synagogæ Judaicæ longe dissimilis, cui dicitur: *Quomodo conversa es mihi in pravum vinea aliena!* Vera enim vitis non erat, de qua expectatum est, ut faceret uvas; fecit autem spinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut servet decorum parabolæ, cum se vitem fecisset: Vitis enim & agricola distinguuntur: tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, a quo missus in mundum est. Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait: *Pater major me est*; secundum autem id quod ait, *Ego & Pater unum sumus*, & ipse agricola est. Jerem. 2. 21. Isaiæ 5. 4. S. Aug. tract. 80. in Joann.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum*: omnem hominem mihi insitum per fidem & baptismum, ut palmes insitus est viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abscindet & abjiciet, ut palmitem inutilem; *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Auferet impedimenta profectus, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus justitiæ.

3. 4. 5. *Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*: Jam purgati estis fide Evangelicæ doctrinæ, quam recepistis, & servare cœpistis. *Manete in me, & ego in vobis*: In fide & charitate perseverando, mihi

mihi semper adhæretæ : & ego semper in vobis manebo, vitam & vigorem spiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite*; id est, ex se solo, nisi viti cohæreat : *sic nec vos, nisi in me manseritis*; ita nec vos fructum ullum justitiæ ferre potestis, bonum ullum opus & vitæ æternæ dignum facere, nisi mihi per fidem & charitatem adhæreatis, ut palmites viti. *Ego sum vitis, vos palmites*: Quos gratiæ meæ interiori subministratione, tamquam vivifico succo, spiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copiosum; nullum alias editurus, sed sterilis mansurus : *Quia sine me nihil potestis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omnino sine gratia mea, non solum perficere, sed incipere, & absolute facere potestis. Nihil sine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis, ut velitis, & volentis cooperantis auxilio.

S.August.l.2. contra duas ep.Pelagian. c.8. tract.81. in Joann.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textus verba, χωρὶς ἐμοῦ, sic reddit : *Extra me, seorsim, separatim a me, nihil potestis facere*: Qui enim inquit, a Christi præceptis & exemplo discedit, ab eo nihil bonæ frugis expectandum est. Sic nullam aliam gratiam ad bene operandum, præter Christi præcepta & exempla, necessariam agnoscit, quæ pura puta Pelagii hæresis est. Cæterum hæc verba, χωρὶς ἐμοῦ, verti debere, *sine me*, non solum Vulgata Versio Latina, quam Ecclesia declaravit authenticam; non solum loci paralleli, sed Latini Patres, & Concilia Occidentis, quibus ea versio hujus loci probata est, plane evincunt : imprimis vero Concilium universale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contra Pelagii hæresim, canone 6. cujus hæc sunt verba : *Item placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficilius potestis facere; sed ait*, Sine me *nihil potestis facere*. Orientales etiam Versiones, Syriaca, Persica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo secundum linguarum illarum proprietatem, ac Vulgata nostra : *Sine me non potestis quidquam facere*. Damnanda itaque temeritas est, his verbis totius Ecclesiæ Latinæ traditione & usu consecratis, *Sine me, &c.* hæc substituere, *Extra me, seorsim, separatim a me nihil potestis facere*. Quasi palmites, id est fideles, Christo vite vera alias non egeant, quam ut ab eo, per apostasiam seu infidelitatem, minime separentur; non autem ut ab eo per subministrationem interiorem Spiritus vivificentur, ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant, & suaviter ac efficaciter operentur. Quo fit, ut *in omnibus actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus sit Deus : nullumque tempus interveniat, quo ejus non egeamus auxilio*.

Zosim. Papa in ep. ad Episcop. Africæ. Cœlest. 1. ep. ad Galliar. Episcopos

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum quia sine me nihil potestis facere. Ita sunt in vite palmites, ut viti nihil conferant; sed inde accipiant, unde vivant. *Sic quippe vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, non potest sine radice vivere*.

Conc. Arau. sec. 2. can. 24.

℣. 7. *Si quis in me non manserit*, mihi perseveranter non adhæserit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras sicut palmes*, projicietur sicut palmes inutilis, *& arescet* cito separatus a vite, *& colligent eum, & in ignem mit-*

mittent, *& ardet*: Colligetur à justitiæ divinæ ministris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit sine fine. *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint*; si mandata mea non memoria tantum, sed affectu retinueritis, & fideli obedientia servaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac salutem vestram conducat, *petetis* à Patre, in nomine meo; *& fiet vobis*, id est, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.* Ex hoc Patris mei gloria inclarescet, quod uberes bonorum operum fructus afferatis, & perseverantia vestra in meo amore, & fidei evangelicæ propagatione, meos vos esse discipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Date operam, ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & charitate perseverantes. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *sicut & ego Patris mei mandata servavi, & maneo in ejus dilectione*: quia scilicet me diligit. « Sed numquid & hic gratia intelligenda « est, qua Pater diligit Filium, sicut gratia est, qua nos diligit Filius: cum « simus nos filii gratia, non natura; Unigenitus autem natura, non gratia? « An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? Ita sane: Nam di- « cendo: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris osten- « dit. Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quan- « tum homo, est Christus Jesus. Et profecto secundum id quod homo est, de « illo legitur: *Et Jesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & « homines*. Secundum hoc igitur recte possumus dicere, quod cum ad naturam « Dei non pertineat humana natura; ad personam tamen Unigeniti Filii Dei « per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam, ut nulla sit major, « nulla prorsus æqualis. Neque enim illam susceptionem hominis ulla merita « præcesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta cœperunt. Manet « ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater, & ideo servavit præcepta « ejus. Quid est enim & ille homo, nisi quod Deus susceptor est ejus? Deus « enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæternus: sed ut Mediator daretur « nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.

Aug. tract. 2. in Jo. — 2. Tim. 2. 5. — Luc. 2. 52. — Ps. 3. 4.

11. *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum sit in vobis*; ut rationem habeam de vobis gaudendi, cum fructum multum attuleritis, & præcepta mea servaveritis: *& gaudium vestrum impleatur*; ut gaudium quo vos in me seu de me gaudetis, & hic magis augeatur, & in æterna vita consummetur.

12. 13. *Hoc est præceptum meum*, mihi peculiare & commendatissimum, *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*; eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratia, sed propter salutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipsam saluti proximorum postponatis: sicut vitam meam pro salute vestra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: affectum suum erga amicos nemo certioribus argumentis probare potest, quam pro illis exponendo vitam suam, qua nihil est charius.

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Ita fiet, ut semper a me diligamini; ac proinde nihil non a tam fideli & potenti amico sperare possitis. *Jam non dicam vos servos*, vobiscum deinceps non agam tamquam cum servis (quamquam jure meo possem) *quia servus nescit, quid faciat dominus ejus*: nescit servus, quid dominus ejus facere decreverit: heri enim servis consilia sua patefacere non solent, sed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos semper habui amicorum loco; *quia omnia quæcumque audivi a Patre, nota feci vobis*. Et hoc amoris erga vos mei signum

gnum est, quod Mysteria omnia ad vestram humanique generis salutem spectantia; omnia Patris mei consilia de mea morte, resurrectione, ascensione, missione Spiritus sancti, vocatione gentium, judicio universali, vita æterna; omnia mandata ad vestram sanctificationem, & Ecclesiæ meæ fundationem necessaria, quæ a Patre accepi, ut legatus ejus, Deique & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique se nota fecisse discipulis ait, quæ se novit nota esse facturum in illa plenitudine scientiæ, de qua dicit Apostolus:
S. Aug. tra. 86. in Jo. „*Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. Itaque „sicut immortalitatem carnis & salutem animarum futuram expectamus, quamvis jam in pignore accepto salvi facti esse dicamur: ita omnium notitiam, „quæcumque Unigenitus audivit a Patre, futuram sperare debemus, quamvis „hoc jam se fecisse dixerit Christus.

16. 17. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*: non vos me priores amastis, & elegistis in dominum, in præceptorem, in amicum; sed ego prior vos elegi gratuita prorsus benevolentia, nullis vestris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*: In Apostolica etiam dignitate vos constitui, ut eatis in mundum universum, Evangelium meum prædicaturi, & fructum salutis tam in vobis ipsis, quam in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permansurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Ex qua spiritualium fructuum ubertate consequetur, ut quodcumque petieritis a Patre in nomine meo, det vobis, sive, *dem vobis*, ut S. Chrysostomus & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuo diligatis, quod meum singulare, præcipuumque mandatum est.

18. 19. *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit*: Animo recolite, me qui sum innocens, qui Dei Filius, qui de cœlo descendi, ut mundum redimam, qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepisse, contradictiones & persecutiones ejus sustinuisse. Tanto ergo exemplo vobis proposito animos sumite ad odium mundi tolerandum, persecutiones fortiter sustinendas. *Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret*: si iniquis & incredulis hominibus similes essetis affectibus & moribus; vos ut sibi similes diligerent: *Quia vero de mundo non estis*, & contraria sunt vestra, hominumque carnalium, & mundi amatorum studia; *sed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratia factum est, qua vos a mundo secrevi & mihi adjunxit fide, moribus, studiis, *propterea odit vos mundus*.

20. 21. *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis*: *Non est servus major domino suo*; pluris fieri non solet servus domino suo. *Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*. Si meis dictis paruere, parebunt & vestris; sed non est, quod hoc speretis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempserunt, ita & vestram, quæ mea est, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*: Odio vos habebunt, vos persequentur, prædicationem vestram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectata quidem & quæsita; cum ambitione sua, aliisque pravis affectibus excæcati, credere Deo, a quo missus sum, ipsi nolint.

22. *Si non venissem* in mundum instructus tam certis missionis meæ testimoniis, *& locutus fuissem eis*, id est, nisi eos docuissem, quid credendum, quid sperandum, qui diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam consequendam; *peccatum non haberent*, rei non essent incredulitatis; magnum

gnum illud peccatum non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut explicat S Augustinus: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, quo in me non crediderunt . . . . Isti certe, ad quos venit, & quibus locutus est Christus non habent de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua possint dicere: Non vidimus, non audivimus: sive non acceptaretur ista excusatio ab illo, cujus inscrutabilia sunt judicia; sive acceptaretur, etsi non ut ab omni damnatione liberarentur, certe ut aliquanto lenius damnarentur. S.Aug.tract. 88. in Jo. & tract. 89.

23, 24, 25. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, sibi etiam factam interpretatur Pater, a quo missus sum, & cum quo unus sum Deus. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: si in eorum conspectu miracula non edidissem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem missionis ac divinitatis meæ, extra culpam fuissent non credendo me esse Christum & verum Dei Filium. *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum*: Nunc autem cum miracula illa viderint, pretexere non possunt ignorantiam, qua peccatum excusent, sed odii in me ac Patrem meum convincuntur. *Sed ut adimpleatur sermo qui in Lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis.* Id porro evenit, ut in me adimpleretur, quod in Scripturis ipsis datis prædictum est, & quod David Messiæ typus sibi fieri conquestus est: Sine causa me odio habuerunt. Ps.35.36. & 69.5.

26, 27. *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Causa mea, quamvis tantis odiis obnoxia, defensoribus non carebit. Consolator enim, quem ego post Ascensionem meam in cœlum mittam vobis, tum invisibiliter in corda vestra, tum visibiliter, a Patre, a quo habeo essentiam, vimque illum una cum ipso spirandi & mittendi; *Spiritus veritatis*, id est meum, qui sum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifestat; qui a Patre procedit, ut a primo principio & fonte totius Deitatis, ideoque Patri consubstantialis est, ejusdem cum illo naturæ, scientiæ, potentiæ; quem idcirco nec auctoritas, nec scientia, nec veracitas, ad reddendum testimonium, cui nihil opponi possit, necessariæ deficiunt. Ille testimonium perhibebit de me, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum admirandis operibus & signis exterioribus, quæ in Ecclesia mea operabitur; tum divini luminis & charitatis infusione in cordibus hominum, ut in me credant, mihique adhæreant. *Et vos testimonium perhibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, usque in diem assumptionis meæ, *mecum estis*, mecum estis conversati, & tamquam oculati testes omnia, quæ per me facta sunt, testari poteritis: ut sic divina humanaque testimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spiritus Sanctus, inquies, cur Filius dixit: *A Patre procedit*? Respondetur, quia *Ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo ipse est*. Unde aliàs ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, Patris*. Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quantò magis illic intelligendus est, & de ipso procedere Spiritus Sanctus, ubi sic ait: *De Patre procedit*, ut non diceret: De me non procedit? A quo autem habet Filius, ut sit Deus (est enim de Deo Deus) ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus Sanctus: ac per hoc *Spiritus Sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre*, S.Aug.tract. 90. in Joan.

Sensus Moralis.

1. EGo sum vitis vera, & Pater meus agricola est. Christo Jesu per fidem & charitatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero Sanctissimæ Virginis plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum mysticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, sanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cœlo inebriantur electi. Ex ea vite
S. Cyril. l. 10. in Joan. c. 2. p. 857. 858. sunt Christiani, velut palmites. *Regenerati enim sumus ex ipso, & in ipso, in Spiritu, ad ferendum fructum vitæ, non veteris illius & exoletæ, sed novæ, quæ in charitate erga ipsum posita est. Consirvamur autem in esse, ipsi quodammodo inserti, & tradito nobis sancto mandato inhærentes, & nobilitatis bonum servare studentes, id est, non sinentes inhabitantem in nobis Spiritum vel minimum contristari*, per quem charitas, qua Deo conjungimur, in cordibus nostris diffunditur. *Quemadmodum* igitur *radix naturalem suam qualitatem palmitibus impertit, sic unigenitum Dei Verbum Dei ac Patris, suæque naturæ quamdam veluti cognationem Sanctis inserit, Spiritum largiens iis, qui uniti sunt ei per fidem & omnimodam sanctitatem, eosque ad pietatem alit, omnisque virtutis ac bonitatis cognitionem*, ac amorem, *in iis operatur*. Agricolam verò Patrem dicit, quia totius Trinitatis indivisim opus est instauratio nostra & sanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rursus erga nos *agricolæ vicem gerere, id est, prospicere & observare* providentia sua beneficentissima & misericordissima, *nosque omni cura dirigere per Filium in Spiritu Sancto*... Nec talis agricola est, quales sunt, qui extrinsecus operando exhibent ministerium: sed talis, ut det
S. Aug. tract. 80. in Jo. etiam intrinsecus incrementum: Nam *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Ob beneficium igitur incomparabile insitionis nostræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ spiritualis nobis exhi-
1. Cor. 3. 7. 8. bitæ, (*Dei enim agricultura sumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spiritu Sancto.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Christianus bonis operibus destitutus, palmes est sine fructu. Quamvis igitur per baptismum & fidem palmites simus, si tamen charitate & operibus justitiæ caruerimus, excidemur à vite vera, Christo Jesu, ut palmites inutiles, & in ignem æter-
Ezech. 15. num projiciemur. Quò spectat locus ille Prophetæ: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Numquid tolletur de eo lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de eo paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam... Hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem*. Hæc sors palmitum infrugiferorum. Fructuosos verò palmites purgat Deus, ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis silvescit, nisi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coercet, nec resecat malas, desideria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externasque admonitiones & increpationes, per afflictiones & persecutiones, quibus velut falce resecat cœlestis Agricola cupiditatem animalis hominis, timores amoresque mundanos, desideria inania, curasque superfluas, quibus distinetur animus, & impeditur, ne fructus pietatis uberes afferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cœlestis non purgantur! Maneamus in Christo per dilectionem, ut palmites in vite, & cum nos per afflictiones purgabit, divinam ejus ma-

num

num adoremus profectibus nostris consulentem. . . . *Si in ejus dilectione maneamus, non crescemus, viventes succo radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur ira, sed ad fructum putabimur disciplina, purgante nos Evangelicæ falcis acie, ut castigata luxurie palmitis nostri, fructuosius pullulemus.* S. Paulin. ep. 2. ad Sever.

3. *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* In ipsis justis, qui mundati sunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones superfluæ & noxiæ quotidiè serpunt. Nemo igitur in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non solo baptismo homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait*, Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. *Mundantur & sacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum est*, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. *Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait*: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. *Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate, ab illo qui dixit*: Charitas operit multitudinem peccatorum. Quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt. S. Aug. l. 2. contr. Cresc. c. 12. Psal. 50. 1. Petr. 4. 8.

4. *Manete in me, & ego in vobis.* Non eo modo nos in Christo, sicut ipse in nobis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed nobis. Ita quippè in vite sunt palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant: ita verò vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis.* Extra corpus Christi, quod est Ecclesia, & sine Spiritu ejus, nullum afferre potest homo fructum salutis, sed fructus mortis tantum & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda instruit humilium, ora obstruit superborum, qui *ignorantes Dei justitiam, & suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti*, Nonnè huic resistunt veritati homines mente corrupti, reprobi circa fidem, dicentes: A Deo habemus, quod homines sumus, à nobis ipsis, quod justi sumus? Non assertores sunt liberi arbitrii, qui sic loquuntur, sed præcipitatores, ex alto elationis, per inania præsumptionis, in profunda submersionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Qui ergo à semetipso se fructum existimat ferre, in vite non est; qui in Christo non est, Christianus non est. . . . Si vere credimus, nos ferre fructum justitiæ & salutis ex nobis ipsis non posse, gratiam Christi Salvatoris nobis ad omne opus bonum necessariam jugiter imploremus, maneamus in Christo per fidem & charitatem; promissiones & sacrum baptismi nostri pactum, votumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicentes: Abrenuntio tibi satana, & omnibus pompis tuis, & cunctis operibus tuis, & adhæreo tibi, Christe. S. Aug. tra. 81. in Joan. Rom. 10. 3.

5. *Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Sive ergo parum, sive multum, sine illius gratia præveniente, adjuvante, cooperante, fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. Quia etsi parum attulerit palmes, eum purgat agricola, ut plus afferat: tamen nisi in vite manserit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum à semetipso non potest ferre. . . . Absit ergo, ut sic intelligant filii promissionis, tamquam cum audierint Dominum dicentem: *Sine me nihil potestis facere*; quasi convincant eum dicentes: *Ecce si-* S. Aug. tra. 81. in Jo.

S. Aug. lib. 2. ad Bonif. c.9. ,, *ne te possumus cor præparare*. Absit ergo, ut sic intelligant, nisi superbi sui ,, arbitrii defensores, & fidei Catholicæ desertores: ideò quippè scriptum est, *Hominis est præparare cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui si tangit cor,* ,, *homo præparat cor*. Sanè sicut dictum est: *Hominis est præparare cor, & à* ,, *Domino responsio linguæ*; ita etiam dictum est: *Aperi os, & implebo illud*. ,, Quamvis enim nisi adjuvante illo, sine quo nihil possumus facere, os non ,, possumus aperire; tamen os *aperimus illius adjumento & opere nostro; implet*
Prov. 8. secund. 70. ,, *autem illud Dominus sine opere nostro*.... Quid est præparare cor, & os aperire, nisi voluntatem parare? Et tamen in divinis Litteris legitur: *Præpa-*
Psal. 50. 17. ,, *ratur voluntas à Domino*; &, *Labia mea aperies, & os meum annuntiabit* ,, *laudem tuam*. Ecce Dominus admonet, ut præparemus voluntatem; & tamen ut hoc faciat homo, adjuvat Deus, quia *Præparatur voluntas à Domi-* ,, *no*; & *aperit os ita jubendo, ut nemo possit, nisi ipse id faciat adjuvando*, ,, cui dicitur: *Labia mea aperies*.... Ergo benedictio dulcedinis est gratia ,, Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus ,, quod præcipit nobis: in qua si nos non prævenit Deus, non solum non ,, perficitur, sed nec inchoatur in nobis. Si enim sine illo nihil possumus fa-
Ps.58.11. ,, cere, profectò nec incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum
Ps.22. 6. ,, est: *Misericordia ejus præveniet me*; ut perficiamus, dictum est: *Misericordia ejus subsequetur me*..... Quapropter *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo*.

6. 7. *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet,* ,, *& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet*. Unum de duobus palmiti ,, congruit, aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit. Ut ergo ,, in igne non sit, in vite sit.... Qui Christo non est unitus, ut capiti, à corpore Christi resecabitur; gratiæ ejus succo privabitur, & arescet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabitur. *Si manseritis in me* per fidem & charitatem, & *verba mea in vobis manserint* per assiduam meditationem; *quodcumque volueritis* mansioni in me vestræ ac saluti, formulæque orandi à me
S.Aug.tr.81. in Jo. ,, traditæ conveniens, *petetis, & fiet vobis*. Manendo quippè in Christo, quid ,, velle possunt, nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in ,, Salvatore, nisi quod non est alienum à salute? Aliud quippè volumus, quia ,, sumus in Christo, & aliud volumus quia adhuc sumus in hoc sæculo. De ,, mansione namque hujus sæculi nobis aliquando subrepit, ut hoc petamus, ,, quod nobis non expedire nescimus. Sed absit, ut fiat nobis, si maneamus ,, in Christo, qui non facit quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque volue- ,, rimus, petemus, & fiet nobis. Quia si petimus & non fiet, non hoc pe- ,, timus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in ,, nobis; sed quod habet cupiditas & infirmitas carnis, quæ non est in eo, ,, & in qua non manent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet ora- ,, tio illa quam docuit, *Pater noster qui es in cælis*..... Ab hujus orationis ,, verbis & sensibus non recedamus petitionibus nostris; & quicquid petieri- ,, mus; fiet nobis. *Tunc enim dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promisit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice*. Huc spectat, quod in Psalmo scriptum
Ps.102. 17. est: *Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea*. Multi enim memoria retinent, ut contemnant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba Christi non manent, qui attingunt quodammodo vitem, non cohærent illi, ut palmites: & ideò *Illis non erunt in beneficium, sed in testimonium*.

Et

Et quia sic in sunt eis , ut non maneant in eis , ad hoc tenentur ab eis , ut judicentur ex eis .

7. *In hoc clarificatus est Pater meus , ut fructum plurimum afferatis , & efficiamini mei discipuli* . Magis glorificatur Deus sanctificatione Christiani, quam totius creatione mundi ; productione fructuum Spiritus sui in animabus electorum , quam productione plantarum , florum & fructuum visibilium : sic enim formatur spiritalis ille mundus , cujus caput Christus , cujus anima Spiritus Sanctus . Vis gloriam Dei procurare ? Tuæ & aliorum sanctificationi studiis omnibus adlabora . Hic Apostolorum fructus ; hic gratiæ Salvatoris triumphus . Glorificatur autem Deus in nobis operibus , si totum ipsi tribuatur . "Si enim in hoc clarificatus est Deus Pater , ut fructum plurimum afferamus , & efficiamur Christi discipuli , non hoc gloriæ nostræ tribuamus , tamquam hoc ex nobis habeamus : Ejus enim est hæc gratia , & ideò in hoc non nostra , sed ejus est gloria . Unde & alibi cum dixisset : *Sic luceat lux vestra coram hominibus , ut videant opera vestra bona* , ne à semetipsis putarent esse bona opera sua , mox addidit : *Et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est* . In hoc enim glorificatur Pater , ut fructum plurimum afferamus , & efficiamur Christi discipuli . A quo efficimur , nisi ab illo , cujus misericordia prævenit nos ? *Ipsius enim sumus factura , creati in Christo Jesu in operibus bonis*. Matt. 5. 16. S. Aug. tra. 82. in Jo. Ephes. 2. 10.

9. 10. *Sicut dilexit me Pater , & ego dilexi vos . Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Christi erga nos amori debemus , sicut omnia Christus homo debet gratuito Dei erga illum amori . Unde enim essent nobis opera bona, nisi quia fides per dilectionem operatur ? Unde autem diligeremus , nisi priùs diligeremur ? *Nos ergo diligamus Deum , quoniam ipse prior dilexit nos* . Pater diligit Filium , & nos in Filio : Christus Patrem diligit , & nos propter Patrem : Deum in Christo Jesu , & Christum Jesum propter Deum pariter diligamus : in sancta ejus humanitate non sistat amor noster , sed Deo adhæreat , cui personaliter unita est . Amor noster sincerus sit , dulcis , fortis , constans & perseverans . *Manete in dilectione mea . Si præcepta mea servaveritis , manebitis in dilectione mea , sicut & ego Patris mei præcepta servavi , & maneo in ejus dilectione* . Hinc apparebit , vos in dilectione mea manere , si præcepta mea servetis , sicut demonstravi me in dilectione Patris mei manere , obediendo præceptis ejus usque ad mortem . Non autem , ut non diligat Deus , priùs ejus præcepta servamus ; sed nisi non diligat , præcepta ejus servare non possumus . *Hæc est gratia , quæ humilibus patet , superbos latet* . 1. Jo. 4. 19. S. Aug. ibid.

11. *Hæc locutus sum vobis , ut gaudium meum sit in vobis , & gaudium vestrum impleatur* . Amor Dei observantiam legis , observantia legis parit gaudium cordis . Hoc gaudium Christianus est , fructus Spiritus sancti , semen & pignus æterni gaudii . Tunc gaudium illud in electis implebitur , cum in ipsis perfecta erit charitas ; tunc perfecta erit charitas , cum nulla erit cupiditas . Dei beatitudo , quæ nec minor fuisset sine nobis , non fit major ex nobis . *Gaudium igitur ejus de salute nostra , quod in illo semper fuit , cum præscivit & prædestinavit nos , cœpit esse in nobis , quando vocavit nos : & hoc gaudium meritò nostrum dicimus , quo & nos beati futuri sumus : sed hoc gaudium nostrum crescit & proficit , & ad suam perfectionem perseverando pertendit . Ergo inchoatur in fide renascentium , implebitur in præmio resurgentium* . S. Aug. tract. 83. in Jo.

12. *Hoc est præceptum meum , ut diligatis invicem , sicut dilexi vos* . Hæc Legis Christianæ plenitudo , charitas . *Ubi ergo charitas est , quid est quod possit deesse ? Ubi autem non est , quid est quod possit prodesse ?* Dæmon credit,

nec

„ nec diligit ; nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam qui non diligit : nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessario fides & spes : & ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tamquam seipsum ; quandoquidem non diligit & seipsum ? Est quippe impius & iniquus : *Qui autem diligit iniquitatem*, non plane diligit, sed *odit animam suam*. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud præcepit, faciemus : quoniam quicquid est aliud, hic habemus. Forma porro & exemplar dilectionis, qua nos mutuo prosequi debemus, dilectio est qua Christus dilexit

S. Aug. tract. 83. in Joan. nos. *Ut quid enim diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt : ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus : pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus.*

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Sic suam in nos dilectionem testatus est Christus, pro nobis moriendo ; sic & nos Christianam erga proximos dilectionem testari debemus, temporalia omnia, ipsamque vitam, pro illorum æterna salute, si necesse

1. Joan. 3. 16. fuerit, exponendo. *In hoc cognovimus charitatem Dei quoniam ille animam suam pro nobis posuit : & nos debemus pro fratribus animas ponere*. Qui non

Prov. 23. 1. 2. secund. 70. ita affectus est, Communione Corporis Christi dignus non est. *Si sederis cænare ad mensam potentis, considerans intellige, quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia talia te oportet præparare*. Nam quæ Mensa

S. Aug. tra. 84. in Jo. „ est Potentis, nisi unde sumitur Corpus & Sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis ? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere ? Et quid est considerare & intelligere quæ apponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare ? Et quid est, sic mittere manum, ut scias, quia talia te oportet præparare, nisi quia sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere ? *Christus passus est pro no-*

1. Petr. 2. 21. „ *bis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Hoc est talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt : quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio, quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipsam Mensam Domini non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus ; sed magis, ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus : quia impleverunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. *Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensa pariter acceperunt.*

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, &c. vos autem dixi amicos, &c.* Dulcis labor est Deum aman-

S. Cyr. l. 10. in Jo. p. 888. tibus, cum proxima & copiosa est merces. Quid porro majus aut illustrius, quam Christi amicum esse & appellari ? Hanc dignitatem sperare non posset homo, nisi Deus promitteret. Quam facile obtinetur amicitia Dei ? Faciendo ejus voluntatem ; quod à nobis, ut à servis & creaturis suis jure suo exigere potest, nulla proposita mercede, nullo promisso honore. Amicus Dei esse si volnero, nunc fio. Quam cæcus & ingratus peccator, qui diaboli servus, quam Dei amicus esse mavult ! *Jam non dicam vos servos,*

S. Aug. tra. 85. in Jo. „ *sed amicos, &c.* Sicut duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium : sic duæ servitutes, quæ faciunt duo servorum. Est timor quem perfecta cha-

charitas foras mittit, & est timor castus permanens in sæculum sæculi. Il-« lum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus, cum dicebat: « *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore*. Illum autem timo-« rem castum attendebat, cum dicebat: *Noli altum sapere, sed time*. In illo « timore, quem foras charitas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso « timore mittenda: utrumque enim junxit Apostolus, servitutem & timorem, « dicendo: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore*. Ad hanc « servitutem servum pertinentem intuebatur & Dominus dicens: *Jam non di-* « *cam vos servos*, &c. Non utique ille servus pertinens ad timorem castum, cui dicitur: *Euge serve bone, intra in gaudium Domini tui*: sed ille servus pertinens ad timorem foras à charitate mittendum, de quo alibi dicit: *Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum*. Quoniam itaque dedit nobis Deus potestatem filios Dei fieri; non servi, sed filii sumus. Lex vetus servos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per charitatem. Amicitiæ Christi fructus est revelatio Mysteriorum, quæ Judæi in Veteri Testamento sub variis figuris latentia & obsignata portabant; non intelligebant, quia servi erant, non amici. Nobis autem servatum est, & datum nosse Mysteria Regni Dei, Agno revelante, qui solus dignus est aperire librum, & solvere signacula ejus.

Rom. 8. 15. Rom. 11. 20. Matt. 25. 21. Joan. 8. 35.

16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus, quando Christum « nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, « quomodo diligit? Quid ergo eramus, nisi iniqui & perditi? Cur ait: *Non* « *vos me elegistis*, nisi quia misericordia ejus prævenit nos? Procul ergo, qui « præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, & ideo dicunt nos electos « ante mundi constitutionem, quia præscivit Deus nos futuros bonos, non se « ipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui ait: *Non vos me elegistis*. « Si enim propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciverat; « simul etiam præscisset, quod eum nos fuissemus prius electuri. Non est, ut « dicas: Ideo electus sum, quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam « elegeras eum. Sed audi: *Non vos me elegistis*. Non est, ut dicas: Ante- « quam crederem, jam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni « operis ante fidem, cum dicat Apostolus: *Omne quod non est ex fide, peccatum est*? Quid ergo dicturi sumus audiendo: *Non vos me elegistis*: nisi quia « mali eramus, & electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus? « Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem gratia: hæc igitur « non invenit, sed efficit merita. Elegit, & posuit, ut eamus, & fructum « afferamus: nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus: *Elegi vos*, « *& posui, ut eatis, & fructum afferatis*. Imus, ut afferamus, & ipse est « via qua imus, in qua nos posuit, ut eamus. *Et fructus vester maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Maneat ergo dilectio, ipse est enim fructus noster. Hunc Deo Patri per Jesum Christum Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad salutem.

S. Aug. tra. 86. in Jo. Rom. 14. 23.

16. 17. 18. *Non vos me elegistis*, &c. Pastorum & Ministrorum Evangelicorum formam hic tradit Christus Jesus. 1. Necessaria ipsis vocatio est, ut non se ingerant, sed electionem Christi expectent, ejusque voluntatem circa statum saluti suæ convenientem exquirant: *Elegi vos*. 2. Ut missione & auctoritate legitima ad sacrum ministerium, & Ecclesiæ regimen promoveantur: *Posui vos*. 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, sed laborem: *Ut eatis*. 4. Ut laborando in verbo &

doctrina, folia non quærant, id est, hominum laudes & applausus, sed fructus, conversionem peccatorum, profectum animarum, Ecclesiæ propagationem, Dei gloriam: *Et fructum afferatis*. 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus sunt manens, cum sint in charitate radicati: *Et fructus vester maneat*. 6. Labores suos, & fructum, assidua oratione Deo commendare debent per merita Jesu Christi, qui gratia sua labores eorum sanctificat, qui sanguine suo fructum, quem afferunt, acquisivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ utilitatem, ad suam & aliorum salutem pertinens, se per Christum Jesum impetraturos confidant: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. 7. Cum reliquis Ecclesiæ Ministris pacem & concordiam, non solum externam & politicam, sed veram & sinceram, quæ fundatur in charitate, servent: quod ita demum fiet, si non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; si non suam, vel Ordinis sui, aut Societatis, sive Congregationis gloriam, aut privata commoda spectent, ut finem laborum suorum; sed unam Dei gloriam, cui serviunt in spiritu, ut operarii inconfusibiles: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc dilectio primus Spiritus sancti fructus est, radixque cæterorum: Galat.5. *Fructus Spiritus charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas,* S. Aug. tra. 87. in Jo. " *fides, mansuetudo, continentia*. Quis autem bene gaudet, qui bonum non " diligit, unde gaudet? Quis pacem veram, nisi cum illo potest habere quem " veraciter diligit? Quis est longanimis in bono perseveranter manendo, nisi " ferveat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bo- " nus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per " dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, nisi cui dilectio moderetur? " Quis ab eo continet unde turpatur, nisi diligat, unde honestatur? ... 8. Pastores & Operarii omnes Evangelici parati esse debent ad odia mundi toleranda, & persecutiones fortiter sustinendas, exemplo Christi Domini: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit*.

18. 19. 20. Odium mundi & persecutiones pati, sors est electorum. Ad S.Aug. ib. eas sustinendas roborari debent. 1. Exemplo Christi: *Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum Capite*. 2. Dilectione Dei, illos à mundo separantis: *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, & qui per Chri- " stum salvatur, & cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo ele- " ctus est inimico, damnato, contaminato. Ex ea quippe massa, quæ tota " in Adam periit, fiunt vasa misericordiæ, in quibus est mundus pertinens ad " reconciliationem: quem mundus odit, ex eadem massa pertinens ad vasa iræ, " quæ perfecta sunt ad perditionem. 3. Quia à mundo diligi, mundumque diligere, & Christi Jesu servum esse, duo sunt quæ simul cohærere nullatenus possunt: *Non est servus major domino suo; si me persecuti sunt, & vos* Iac.4.4. & 5. *persequentur*. Qui diligit mundum, & à mundo diligitur; nomine tantum, non re Christianus est: *Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur*. Hinc rursus S. Joannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ* 1.Io.2.15. *in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum*. 4. Felices sunt, qui odia & persecutiones mundi propter Christi nomen, id est, propter justitiam patiuntur, miseri qui faciunt: *Sed hæc omnia facient vobis, propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*.

22. Si

22. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores, quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, nisi ut inexcusabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Christi & ejus prædicatio ac miracula, Judæos qui illum expectare debebant, & ex Prophetarum vaticiniis agnoscere ac recipere, penitus inexcusabiles, adeoque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipsis non defuit; sed in tenebris suis lucentem, pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementia rejecerunt. Quod Deus cor eorum non emolliverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratia sua poterat, justum Dei judicium est; non excusatio peccati, sed alterius pœna peccati. Si nullam habent excusationem Judæi, qui in Christum credere, ejusque Legem accipere noluerunt; multo minus excusari possunt Christiani, qui cum fidem & legem Christi in Baptismo se suscipere professi fuerint, seque servaturos solemniter promiserint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur; quanto magis deteriora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est; & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Hebr. 10. 28. 29. 30.

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Si interrogarentur Judæi, utrum diligerent Deum; quid aliud quam se diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potius opinantes? Quomodo enim diligerent Patrem Veritatis, qui haberent odio Veritatem? Nolunt enim sua facta damnari, & hoc habet veritas, ut talia facta damnentur: tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse Veritatem, quæ tales, quales ipsi sunt, damnat: oderunt ergo quam nesciunt, & cum illam oderunt, profecto & eum de quo nata est, nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia Veritatem, qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt; utique etiam ipsum & nesciunt, & oderunt. *O miseros homines, qui cum esse volunt mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali! Nolunt enim eam esse quod est, cum se ipsos debeant nolle esse quod sunt; ut ipsa manente mutentur, ne ipsa judicante damnentur.* Christum odit, qui Legem ejus non diligit: Tametsi clamet se diligere, operibus probat se odisse. Vellet non esse legem Dei, qua cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Christi odisse, Deum odisse est summe bonum, beneficentissimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem sine causa odisse: *Quia odio habuerunt me gratis.*

"S. Aug. tra. "90. in Jo.

26. 27. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Triplex Mysterium hac una sententia revelat Dominus. 1. Mysterium adorandum Trinitatis divinarum personarum: Patrem sine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens a Patre, cum illo Spiritum sanctum, amorem substantialem Patris & Filii, utrique consubstantialem & æqualem spirat. 2. Mysterium Incarnationis Filii Dei. Nisi enim Jesus Christus Deus esset, Spiritum sanctum mittere non posset; siquidem mittere personam non potest, nisi quæ ab ipso procedit: nec illi testimonium perhiberet Spiritus veritatis, si falsum esset, quod de sua Divinitate & Missione a Patre, Christus ipse dixit. 3. Mysterium Missionis Spiritus sancti in Ecclesiam ad eam formandam; in ejus Ministros, ad cooperandum formationi corporis ejus; in credentes, ut mundum vincant cum suis erroribus, amoribus, terroribus. *Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre,*

Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me; Consolator Spiritus est in omnibus tribulationibus & persecutionibus. Spiritus est consolator eorum, qui mundi solatiis privari malunt, quam Christo. Spiritus est veritatis; cujus amorem inspirat, cujus Prædicatores format; cujus Martyres & Confessores confirmat & roborat, testimonium Incarnatæ Veritati in ipsis & per ipsos reddens: *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis*. Dabit vobis fiduciam testimonium perhibendi charitas Dei

S. Aug. tra. 92. in Jo. » diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum qui dabitur vobis. Quæ » utique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere, sed contra suam pollicitationem timore magno compulsus est ter negare. Timor autem iste non est » in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Denique ante Passionem Domini, servilis timor ejus interrogatus est a fæmina servitutis; post » resurrectionem vero Domini, liberalis ejus amor ab ipso Principe libertatis: » & ideo ibi turbabatur, hic tranquillabatur; ibi quem dilexerat negabat, hic » quem negaverat diligebat: *Sed adhuc etiam tunc amor ipse infirmus fuerat & angustus, donec eum roboraret & dilataret Spiritus sanctus*. Qui postea quam illi » est abundantia gratiæ largioris infusus, sic ad perhibendum de Christo testimonium quondam ejus frigidum pectus ascendit, atque illa prius trepida, » quæ veritatem suppresserant, ora reseravit, ut cum omnes, in quos venerat » Spiritus sanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Judæorum circumstantibus turbis, solus ad testimonium de Christo perhibendum præ ceteris » promptius emicaret, illiusque interfectores de illius resurrectione convince-

2. Act. 24. » ret. *Tantus in illo fulgor gratiæ, tanta Spiritus sancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis pretiosissimæ veritatis pondera procedebant, ut ingentis multitudinis Judæos adversarios Christi faceret pro illo paratos mori, a quibus cum illo formidabat occidi. Hoc fecit Spiritus sanctus missus, ante promissus*.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. HÆc de Judæorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis imminent, vobis prædixi, ut vos muniam contra scandala, vestrosque animos confirmem, ne turbemini, ut re inexpectata & intolerabili. Mala enim prævisa minus percellunt. *Absque Synagogis facient vos*: Vos è Synagogis ejicient, omnique sacro commercio, & Israelitici Populi communione privatos denunciabunt. *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo*: Immo tempus imminet, quo omnis Judæus præsertim, qui vos interfecerit, arbitretur se sacrificium offerre Deo, seu pium & Deo gratissimum opus facere. Græce,

Versione Syriaca, Arab. Pers. Æthio. Act. 22. & 23. λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Sic Judæi de Paulo dicebant: *Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere*. Sic alii numero amplius quam quadraginta se devoverunt non manducare neque bibere, donec eumdem Paulum interficerent. S. Justinus Martyr passim Tryphoni exprobrat, Judæos diris exe-

Justin. Dial. cum Tryph. crationibus solitos in Synagogis devovere, quotquot in Christum crederent. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me*: Non ob culpam aliquam vestram vos persequentur, sed ex ignorantia falsum eorum zelum non excusante, cum sit crassa & affectata. Non enim considerant ea, quibus convinci possunt Deum esse Patrem meum, meque esse Dei Filium ab

ab eo missum in mundum . *Sed hæc locutus sum vobis , ut cum venerit hora, eorum reminiscamini , quia ego dixi vobis* : Ego vero hæc vobis prænuntio, ut cum illa hora venerit , memores sitis me hæc vobis prædixisse , indeque firmius credatis me esse Deum , qui omnia noverim , antequam fiant : meque hæc propter bonum vestrum permittere , & promissam vobis in præmium patientiæ gloriam retributurum speretis , agnoscentes me non minus veracem in promissionibus adimplendis , quam in persecutionibus prædicendis .

ꝟ. 6. *Hæc autem vobis ab initio non dixi , quia vobiscum eram* . Hæc autem vobis ita particulatim , ita explicate non dixi hucusque , quia in tuto eratis, & omnem persecutionem in me convertendam noveram . Unde necesse non erat , ut hæc sciretis : nunc vero cum à vobis sim discessurus , oportet , ut hæc vobis prænunciem , ut adversus tot persecutiones vos muniam . *Et nunc vado ad eum qui misit me , & nemo ex vobis interrogat me , Quo vadis ?* Ita stupefacti estis , ut nemo vestrum me interroget amicorum more longe abeuntium , quo vadam , quo consilio , qua causa , quo fructu , quid facturus, quando rediturus . *Sed quia hæc locutus sum vobis* , quia imminentem absentiam meam , & consequentia pericula vobis prænunciavi , *tristitia implevit cor vestrum* . Id impedit , quo minus me , ut antea , interrogetis . S.Io.Chrys.

ꝟ. 7. *Sed ego veritatem dico vobis : Expedit vobis , ut ego vadam* , regni cœlestis possessionem aditurus , & locum vobis in eo paraturus ; & Spiritum sanctum , ut pignus vobis missurus . *Si enim non abiero , Paraclitus non veniet ad vos* : Ita quippe divino decreto constitutum est , ut Spiritus consolator ad vos non veniat , nisi cum exaltatus fuero & glorificatus : *Si autem abiero , mittam eum ad vos* : Ut omnibus constet , Spiritus sancti donationem fructum esse Passionis & Resurrectionis meæ . *Mittam eum ad vos* , ut vice mea vos dirigat , illuminet , confirmet , consoletur . *Sedens ad dexteram Patris (inquit Tertullianus) misit vicariam vim Spiritus sancti , qui credentes agat* . Et alibi : *Spiritus sanctus ad hoc missus à Christo , ad hoc postulatus à Patre , ut esset doctor veritatis , Dei villicus , Christi vicarius* . Io.7.38. Tertull. lib. de præscript. c.13. Ibid. c.28.

8. 9. 10. 11. *Et cum venerit ille , arguet mundum* , id est homines peccatores convincet , *de peccato , de justitia , & de judicio* : quod gravissimi peccati rei sint ; quod ego sim justus & sanctus ; quod judiciaria potestas in mundum mihi conveniat , quam potestatem in diabolum mundi corrupti & damnandi principem jam exerceo . Tria fuisse apud Judæos causarum genera, viri eruditi observant . 1. Publica judicia *de peccato* , id est , de causis criminalibus . 2. Privata ex æquo & bono , dicta *de justitia* . 3. Privata certam ex lege formulam habentia , dicta *de judicio* . Ad hæc alludere Christum hoc loco : *De peccato quidem* incredulorum multitudinem , & Judæos imprimis Spiritus sanctus convincet , ac ostendet prædicantibus vobis , variis linguis loquentibus , & miracula in nomine meo operantibus , illos gravissimi peccati incredulitatis reos esse , *quia non crediderunt in me* , Prophetam illum & Messiam verum à Deo promissum , Dei Filium . Convincet mundum omnem , tam Judæos , quam Gentiles , de peccato , eo quod fidem in me non habeant , sine qua nemo potest à peccatis liberari . *De justitia vero , quia ad Patrem vado , & jam non videbitis me* : De sanctitate & justitia mea atque innocentia convincentur , meque esse justitiæ auctorem , eamque non ex Legis operibus , non ex operibus naturali rationi consonis , sed à me uno exspectandam , neque ex merito sperandam , & ex fide in me Salvatorem mundi . Quod ex eo demonstrabitur , quia mox in cœlum recipiar. Neque enim si injustus & peccator fuissem , ad Patrem ascendissem , libere domum ejus , scilicet cœlum , ingrediens , & ad dexteram ejus sedens . Nec jam videbitis me infirmitate circumdatum , sed paternæ gloriæ & claritatis, Deut.18.22. Rom.3. S.Chrys.h.27. in Io.

quam apud ipfum habui, prius quam mundus fieret, confortem credetis. *De judicio autem* convincet mundum Spiritus fanctus, ut fe judicio & damnationi obnoxium effe intelligat, *quia Princeps hujus mundi* diabolus per me *jam judicatus eft*, & mox ejiciendus foras, regnoque fuo fpoliandus, corruente idololatria, & vero Dei cultu apud omnes gentes inftituto.

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, fed non poteftis portare modo.* Adhuc multa fuperfunt vobis dicenda, quæ profundiorem Myfteriorum explicationem, Ecclefiæ conftitutionem, ftatum, ac regimen fpectant; fed iis fuperfedeo, quia illa modo capere non poteftis, cum adhuc rudes, imbecilli & imperfecti fitis. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*; dirlget ac deducet in omnem veritatem, ad bonum regimen Ecclefiæ, ad perficiendum homines in fide & bonis moribus neceffariam. *Docebit omnem veritatem* in Scripturis fanctis, in verbis, inftitutifque meis latentem. *Non enim loquetur à femetipfo*; non aliena aut diverfa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris voluntate, quia non eft ex feipfo; fed ejufdem cum Patre meque ipfo effentiæ, fapientiæ, voluntatis. *Sed quæcumque audiet, loquetur*, ea docebit, quorum cognitionem à Patre & à Me, cum natura accepit: *Et quæ ventura funt, annuntiabit vobis*: Prophetiæ donum vobis infundet, quo futura prænofcatis, quæ vos fcire, ad Apoftolicam functionem. Ecclefiæque regimen utile fuerit. *Sed quæcumque audiet, loquetur*. Audire illi fcire eft; fcire vero effe. Quia ergo non eft à femetipfo, fed ab illo à quo procedit; à quo illi eft effentia, ab illo fcientia: ab illo igitur audientia, quod nihil eft aliud, quam fcientia. Nec movere nos debet, quod verbum futuri temporis pofitum eft, *Quæcumque audiet, loquetur*: Illa quippe audientia fempiterna eft, quia fempiterna fcientia. In eo autem quod fempiternum eft, fine initio & fine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, five præteriti, five præfentis, five futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, fed tantum eft; ipfa enim veraciter eft, quia mutari non poteft; & ideo illi tantum conveniebat dicere: *Ego fum qui fum*: tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus verfatur noftra mortalitas & noftra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit, & erit, & eft. Semper itaque audit Spiritus fanctus, quia femper fcit: ergo & fcivit, & fcit, & fciet: ac per hoc, & audivit, & audiet: quia hoc eft illi audire quod fcire, & fcire illi hoc eft quod effe. Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, à quo eft: ab illo eft, à quo procedit.

S. Aug. tra. 99. in Ioan.

14. 15. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*: Ille divinitatem meam ac gloriam per Evangelii prædicationem, donaque, & figna ipfam comitantia, manifeftabit, quia de me, feu de plenitudine divinitatis meæ cognitionem omnis veritatis accipiens, ut effentiam, æterna Proceffione à me pariter & à Patre, vobis revelabit, aperiet, fuggeret, explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligentiam, & ædificationem Ecclefiæ neceffaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea funt*; natura, fapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipfo per æternam generationem accepi: *Propterea dixi*: *Quia de meo accipiet*, à Patre accipiendo, cum quo mihi individua naturæ communio eft; *& annuntiabit vobis* doctrinam Patris & meam. A Patre enim & à Me, ut ab uno principio, procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere poteft, nifi quod à nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, ficut hæretici Macedoniani putaverunt, minor eft Filio Spiritus fanctus: quafi Filius accipiat à Patre, & Spiritus fanctus à Filio quibufdam gradibus naturarum: fed de Patre accipit Spiritus fanctus, unde accipit Filius; quia in fancta Trinitate de Patre

S. Cyrill. l. 11. in Ioan.

S. Aug. tract. 100. in Io.

tre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.

16. 17. 18. *Modicum, & jam non videbitis me*; post breve temporis intervallum præsentia mea sensibili & conversatione non fruemini, quia morte vobis subtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*; & post breve rempus iterum me videbitis redivivum, immortalem, gloriosum, *quia vado ad Patrem*: quia tempus instat, quo per mortem & resurrectionem intercedentem mihi ad Patrem eundum est: me igitur quasi raptim & transitum per vos facientem conspicietis. *Dixerunt ergo* quidam *ex Discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me; & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit: Modicum? Nescimus, quid loquitur?* In animum enim inducere non poterant Jesum tam cito moriturum, nec ipsum statim resurrecturum esse intelligebant.

19. 20. 21. 22. *Cognovit autem Jesus*, vi sua divina, *quia volebant eum interrogare; & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me*. Ad id quod eos perplexos tenebat, directe non respondet: satis tamen innuit, se de morte & resurrectione sua loqui. *Amen, amen dico vobis: Quia plorabitis & flebitis vos* ob Passionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*: Judæi inimici mei, Pharisæi mundi amatores gaudebunt, quasi me devicto: *Vos vero contristabimini*: Gaudium persecutorum meorum cumulum apponet tristitiæ ac lamentationi vestræ. Discipulos autem solatur Dominus spe melioris sortis, & egregia comparatione rem illustrat. *Mulier cum parit*, cum nititur ad edendum partum, *tristitiam habet, quia venit hora ejus*, tempus gravissimorum dolorum: *Cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*. Maximi quidem partus dolores sunt, sed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero, tantus est in matre lætitiæ sensus, ut jam præteritorum dolorum quasi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, similiter & vos, *nunc quidem tristitiam habetis*, imminet vobis tristitiæ gravissimæ tempus propter mortem meam: sed breve erit tempus illud mœroris ac fletus vestri; Resurrectione enim mea, & gloriæ meæ conspectu vos cito recreabo. *Iterum autem videbo vos*, à die resurrectionis meæ ad Ascensionem usque me vobis conspicuum præbens, & de regno Dei vobiscum colloquens: *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis*: Perennis erit gaudii vestri causa, quia me non mori amplius, sed æternum vivere, & ad Patris dexteram sedere firmissime credetis. In ipsis tribulationibus & persecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exultabitis lætitia inenarrabili, Spiritu sancto vos interius gaudio cumulante, donec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

23. 24. *Et in illo die me non rogabitis quidquam*. Cum ad Patrem assumptus fuero, non opus erit, ut me interrogetis, ut solebatis, quando vobiscum eram vitam agens mortalem; quia Spiritus sanctus docebit vos omnia, quæ scire vos oportet. Neque vero vobis metuendum est, ne omni præsidio sitis destituti, cum vobis sensibilem præsentiam meam subtraxero. *Amen, amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo*: id est, per me ut Mediatorem, sive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis*: Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem*. Id vobis omni asseveratione polliceor. *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo*, tamquam Redemptoris & Mediatoris vestri: vel enim me præsentem interpellabatis in necessitatibus vestris, vel preces vestras simpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei fa-

S. Cyrill. l. 11. in Jo. p. 916.

I. Jo. ep. 1. c. 2.

cta

cta mentione. *Petite*, conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium vestrum sit plenum*, copiosum, perfectum, in præsenti futuraque vita. Veteribus usitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Christum statuitur & docetur, cum tempus humanæ per eum reparationis affulsit, & cujusvis boni perfectio per eum inducta est. Quemadmodum enim Lex nihil ad perfectum adduxit, sed imperfecta erat justitia, quæ secundum eam exercebatur, sic & precandi modus. Ex quo autem Christus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quam per ipsum, in uno Spiritu. Ideo ait: *Ego sum ostium*, *Ego sum vita*, *Nemo venit ad Patrem nisi per me*. Quatenus ergo Filius ac Deus est, una cum Patre sanctis bona largitur, & benedictionem internam una cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paulus) *à Deo Patre nostro*, *& Domino Jesu Christo*. Quatenus vero Mediator, & Pontifex, & Advocatus, offert Patri supplicationes pro nobis. Ipse enim est omnium nostrum fiducia apud Patrem. Sic orat Ecclesia, *Per Dominum nostrum Jesum Christum*. Hunc præcandi modum ignoravit Synagoga; quamvis forte Patriarchæ, Prophetæ, nonnullique alii justi, fidem explicitam Christi habentes, & à Deo magis illustrati, in nomine Messiæ orarent.

Rom. 1. 7.

25. *Hæc in proverbiis*, sive parabolis, quasi sub umbris & involucris, & subobscurè, *locutus sum vobis*. *Venit hora*, tempus imminet, *cum jam non in proverbiis loquar vobis*, *sed palam*, post Resurrectionem meam, & per Spiritum Paraclitum, *de Patre annuntiabo vobis*. De Trinitatis Mysterio, de aliis Misteriis regni Dei, de Patris voluntate, de constitutione & regimine Ecclesiæ meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos instruam, omniaque vobis apertissimè & explicatissimè aperiam.

26, 27, 28. *In illo die*, tunc temporis, *in nomine meo petetis*: *& non dico vobis*, *quia ego rogabo Patrem de vobis*; *ipse enim Pater amat vos*. Non dico vos indigere precibus meis, quia Pater meus adeò vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia concessurus sit. Se pro nobis rogaturum, ut homo est, non negat. Siquidem alias ait: *Ego rogabo Patrem*, *& alium Paracletum dabit vobis*; & de illo scribit Apostolus, „*Qui etiam interpellat pro nobis*... Sed Patrem ocyus daturum eis pollicetur, „quæ postulaverint, non utique Filii solum impulsu, qui advocatus & me„diator est, sed ultrò quodammodo eò munificentiæ delatum, ut quasi quod„dam debitum solvat Christum diligentibus, summam nempè benignitatem. „Neque vero quispiam putaverit, aut stultè asseruerit, discipulis, aut San„ctis quibuslibet, mediatione Filii nullatenus opus fore. Omnia quippè per „ipsum à Patre sunt in Spiritu, quoniam Advocatus est, teste Joanne, non „pro nostris peccatis solum, sed etiam pro totius mundi. Cæterum hæc ait, „ut ostenderet, longè gratissimum esse Patri honorari ac diligi Filium suum. „*Ipse enim Pater amat vos*, *quia vos me amastis*, *& credidistis*, *quia ego à Deo exivi*, id est, quia ego missus sum à Deo, ex quo natus ab æterno, ut Filius ejus unigenitus. *Exivi à Patre*, per æternam generationem, *& veni in mundum*, assumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id est, nunc vice versa, *relinquo mundum*, consummata dispensatione mea, & generis humani redemptione; *& vado ad Patrem*, per Ascensionem ad cœlos mox revertar. Lege S. Hilar. lib. 6. *De Trinitate*, p. 899. & 900. Edit. postremæ Paris.

S. Cyril. l. 11. in Ioan. p. 939
Rom. 8. 34.
Heb. 7. 25.

29. 30. *Dicunt ei discipuli ejus*: *Ecce nunc palam loqueris*, *& proverbium nullum dicis*: Non jam obscuro & parabolico sermone uteris. *Nunc scimus* experientia docti, *quia scis omnia*: *& non opus est tibi*, *ut quis te interroget*:

get : cum noveris interrogare volentium cogitationes , & dubitationes , antequam tibi proponantur . *In hoc credimus , quia à Deo existi* . Ob hoc firmius credimus te Filium Dei esse , ac verum Messiam : Cogitationes enim introspiscere , divinum est.

31. 32. *Respondit eis Jesus : Modo creditis . Ecce venit hora , & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria , & me solum relinquatis* . Jam quidem creditis , sed tempus imminet , quando me solo derelicto , & amore Magistri posthabito , metu perculsi separabimini , in diversa loca fugientes . *Et non sum solus* , & tamen solus non sum , *quia Pater mecum est* , cujus ego Filius sum consubstantialis , nullius indigens ope , qui proindè comprehendar ab inimicis meis , mortique tradar , quia volo , non quod mihi ad resistendum necessariis sitis.

33. *Hæc locutus sum vobis , ut in me pacem habeatis* : Id est , ut in fide & dilectione mea firmi & stabiles , non turbemini , & scandalizemini ex iis quæ mihi , vobisque sunt eventura . *In mundo pressuram habebitis* : affligemini , persecutionem patiemini ab hominibus : *Sed confidite* , animum sumite meo exemplo , à me sperate auxilium , *ego vici mundum* . Vobis quidem pugnandum , sed cum hoste prostrato . Mundum appellat totum id , quod veritati & legi Dei opponitur , quod hominem à Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo sunt , honores , divitiæ , voluptates , timores , persecutiones , homines improbi , dæmones , & quicquid est aliud , quo homo à Deo avertitur , mundus est . Hæc omnia Christus superavit & vicit , quem à voluntate Patris nec mors , nec tota Inferni potestas avertere potuit : & per gratiam suam vires nobis subministrat , quibus mundum vincamus. Unde S. Joannes ait : *Vos ex Deo estis , filioli , & vicistis eum , quoniam major est, qui in vobis est , quam qui in mundo... Omne quod natum est ex Deo , vincit mundum : & hæc est victoria quæ vincit mundum , fides nostra* . Epist. 1. 4. 4. & 5. 4.

Hæc locutus sum vobis , ut in me pacem habeatis . Propter hanc pacem totum agitur , quod Christiani sumus . Hæc enim pax finem temporis non habebit , sed omnis piæ nostræ intentionis actionisque finis ipsa erit . Propter hanc Sacramentis ejus imbuimur , propter hanc mirabilibus ejus operibus & sermonibus erudimur , propter hanc Spiritus ejus pignus accepimus , propter hanc in eum credimus & speramus , & ejus amore , quantum donat , accendimur : hac pace in pressuris omnibus consolamur , hac à pressuris omnibus liberamur : propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus , ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. S. Aug. tra. 104. in Ioa.

Sensus Moralis.

1. HÆc locutus sum vobis , ut non scandalizemini . Canitur in Psalmo , *Pax multa diligentibus legem tuam , & non est illis scandalum* . Meritò itaque Christus promisso Spiritu Sancto , quo in eis operante fierent testes ejus , subjunxit : *Hæc locutus sum vobis , ut non scandalizemini.* . Cum enim *charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum , qui datus est nobis , fit pax multa diligentibus legem Dei , ut non sit illis scandalum.* Si verbum Dei meditemur , & in corde conservemus , suavissimum in eo solatium , præsentissimumque remedium adversus omnia scandala inveniemus. Ps. 118. 165. S. August. tract. 93. in Joann.

2. 3. *Absque Synagogis facient vos : sed venit hora , ut omnis qui interficit vos , arbitretur obsequium se præstare Deo . Et hæc facient vobis , quia non noverunt Patrem , neque me* . Nolite solitudinem formidare : separati quippè à congregatione eorum , tam multos in nomine meo congregabitis , ut illi metuentes , ne Templum quod erat apud eos , & omnia Legis veteris Sacramenta S. Aug. ib.

„ menta deferantur, interficiant vos, sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo
„ se præstare arbitrentur obsequium. Ecce est illud, quod de his dixit Apo-
Rom.10.2. stolus, *Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam*: Obsequium se putant
„ præstare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Ita ne ut pla-
„ ceas Deo, percutis placentem Deo; & templum Dei vivum te feriente pro-
„ sternitur, ne Dei templum lapideum deseratur? O execrabilis cæcitas! Sed
Rom.11.19. „ ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret: ex parte, in-
„ quam, non ex toto. Non enim omnes, sed aliqui ex ramis fracti sunt,
„ ut insereretur oleaster. Nam Spiritu Sancto implente discipulos Christi, cum
„ linguis omnium gentium loquerentur, cum per eos divina miracula frequen-
„ tarentur, & divina eloquia spargerentur, etiam occisus ita dilectus est Chri-
„ stus, ut ejus discipuli expulsi à congregationibus Judæorum, ex ipsis quo-
„ que Judæi ingentem multitudinem congregarent, & nullam solitudinem for-
„ midarent. *Venit hora, &c.* Nondum præteriit tempus persecutionis discipu-
„ lorum Christi, Prædicatorum & Doctorum veritatis, ab hominibus malis.
Hæc hora ad finem usque mundi durabit. Hora electorum est æternitas: in hoc sæculo causa innocentiæ ac pietatis, non semper victrix est. In justitia & patientia perseverandum est usque ad mortem, ad promerendam coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Hostes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo, ne patiatur; Spiritualis vero patitur, ut vincat; calcatur ab improbis, ne cadat; moritur, ut vivat.

4. *Sed hæc dixi vobis, ut cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia*
S.Joa. Chr. h. *ego dixi vobis.* Et nos verborum Christi ac præceptorum ejus in tentationi-
76.in Joa. bus & tribulationibus reminiscamur: Aspiciamus in Auctorem fidei nostræ & consummatorem Jesum, & beatos nos existimemus, si propter ipsum patiamur. In cruce gloriemur, in tribulationibus gaudeamus. Nam si quis pro charissimis aliquid passus, etiam gloriatur; quam molestiam sentire putandus est, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Christus ipse proposito gaudio sustinuit crucem, si per eam in gloriam suam intravit; multo magis nos in cruce gloriari debemus, & in tribulationibus gaudere, non labores, sed præmia considerantes. Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, sed lucrum spectant: ita & nos cœlum, & Dei præsentiam.

Sed hæc dixi vobis, ut cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Hoc unum est ex argumentis, quibus veritas Christianæ Religionis invicte demonstratur, quod Christus Jesus prædixerit quæcumque sibi & Ecclesiæ suæ eventura erant; eaque evenerint, quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. *Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.* Pauci sunt qui crucem diligant, qui rebus adversis imminentibus & evenientibus non contristentur supra modum. Adeo infirmi sumus in fide, ut magis affligamur timore boni sensibilis & temporalis amittendi, quam gaudeamus spe
2.Cor.7.11. bonorum invisibilium & æternorum. Tristitia sæculi, quæ mortem operatur, cor hominis Christiani non occupet, non impleat; sed tristitia quæ secundum Deum est, quæ pœnitentiam stabilem in salutem operatur, cor ejus affligat, non absorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; sed fides, spes, & amor Dei semper in illo prævaleant. Hæc tristitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad postulandum ab ipso per Jesum Christum Filium ejus lumen & gratiam necessariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum sequendum, quo ivit. *Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.* 7. Sed

7. *Sed ego veritatem dico vobis : expedit vobis , ut ego vadam : si enim non abiero , Paraclitus non veniet ad vos : si autem abiero , mittam eum ad vos*. Spiritus enim sanctus mitti non poterat , nisi Deo nobis reconciliato , & cordibus nostris à peccato purgatis , quorum utrumque Christi sanguine effectum est . Expiemus igitur peccata nostra per pœnitentiam , animas abluamus in sanguine Christi , ut fiant Templum Spiritus sancti . Secundo , discipuli à visibili carnis Christi præsentia pendentes , non erant satis dispositi ad suscipiendum Spiritum sanctum ; à sensibilibus bonis abstrahendi erant , ut ad invisibilia bona disponerentur ; à Christi Jesu humanitate ad divinitatem ascendere , eique ut Dei Filio , & uni cum Patre Spiritus sancti principio toto cordis affectu adhærere debebant , ut ipsum Spiritum sanctum accipere mererentur . *Expedit vobis , ut ego vadam* , &c. quasi diceret , *Expedit vobis , ut hæc forma servi auferatur à vobis : caro quidem factum Verbum habito in vobis , sed nolo me carnaliter adhuc diligatis , & ista lacte contenti , semper infantes esse cupiatis* . S. Augustin. Tract. 94. in Ioan. Expedit vobis , ut ego vadam : si enim non abiero , Paraclitus non veniet ad vos . *Si alimenta tenera , quibus vos alui , non subtraxero , solidum cibum non esurietis ; si carni carnaliter hæseritis , capaces Spiritus non eritis . . . Non potestis capere Spiritum , quandiu secundum carnem persistitis nosse Christum* . Unde Apostolus ait : *Etsi noveramus secundum carnem Christum , sed nunc jam non novimus* . 2.Cor.5.16. Etiam ipsam quippe carnem Christi , non secundum carnem novit , qui Verbum carnem factum spiritaliter novit .

Hinc discamus , adhæsionem hominibus , etiam piis & sanctis , impedimentum esse sanctitatis , & consolationum interiorum , quæ puriores , solidiores , suaviores , & utiliores sunt . Quanto magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spiritu sancto ? *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum , quia caro est* . Gen.6.3.

8. 9. 10. 11. *Et cum venerit ille , arguet mundum de peccato , & de justitia , & de judicio* . Quis audeat dicere , quod per discipulos Christi arguat mundum Spiritus sanctus , & non arguat ipse Christus ; cum clamet Apostolus , *An vultis experimentum accipere ejus , qui loquitur in me , Christus ?* 2.Cor.13.3. Sed quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum , quæ foras mittit timorem , quo impediri possent , ne arguere mundum , qui persecutionibus fremebat , auderent , propterea dixit : *Ille arguet mundum* , tamquam diceret : *Ille diffundet in cordibus vestris charitatem : sic enim timore depulso , arguendi habebitis libertatem* . S.Aug. tract. 95. in Ioan.

Cum venerit ille , arguet mundum de peccato , & de justitia , & de judicio . Rom.3.v.9. & 23.& c.5.v.17. & 18. Hæc Domini sententia tres veritates fundamentales Christianæ Religionis complectitur . 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per ejus inobedientiam , & regnum peccati usque ad Christum Jesum . 2. Reparationem naturæ per novum hominem , & secundum Adam Christum Jesum, Rom.c.5.7. regnumque justitiæ Christianæ per gratiam ipsius . 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perseverantium , & destructionem regni peccati per ultimum judicium . Transfusio peccati originalis , & vulnerum ipsum consequentium : constitutio & inspiratio veræ justitiæ , per Jesum Christum Salvatorem nostrum : judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati , sine Spiritus sancti lumine , sine fide cognosci non possunt : *Ille arguet mundum de peccato , & de justitia , & de judicio . . . De peccato quidem , quia non crediderunt in me* . Cœcitas enim , obstinatio , & invidia Judæorum in Christum Dominum , & impugnatio veritatis , quam illis Christus annuntiavit, tam manifestis Prophetarum oraculis , tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum est repugnantis peccati , dominantis cupiditatis . Illorum incredulitate convincimur , quantum gratiæ Salvatoris debeamus ob fidei donum; siqui-

Ephes. 2. 3. siquidem non minus quam illi *Eramus natura filii iræ*. Hic fructus est descensus Spiritus sancti. Fructus alter est, ut justitiæ legalis inutilitatem, & necessitatem justitiæ Dei, quæ est per fidem Christi Jesu, cognoscamus; per fidem, inquam, Christi, qui mortuus est propter peccata nostra, qui resurrexit propter justificationem nostram, qui in cœlos ascendit, ut sedens ad dexteram Patris objectum sit fidei & fiduciæ nostræ.

De justitia vero, quia ad Patrem vado. Arguit mundum Spiritus sanctus de peccato, quia in Christum non credit: & de justitia eorum qui credunt.
S. Aug. tract. 95. in Io. „ Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Quapropter
„ mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena, sicut ar-
„ guuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur*, ait Apostolus, *à*
Ephes. 5. 13. „ *lumine manifestantur*. Quantum enim malum sit eorum, qui non credunt,
„ non solum per se ipsum, verum etiam ex bono potest apparere eorum qui
„ credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit, Quomodo credemus, quod non videmus? ideo credentium justitiam sic oportuit definiri,
„ *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me*. Beati enim qui non vident
Io. 20. 9. „ & credunt. Nam & qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides eorum, quia credebant quod videbant, id est filium hominis, sed quia credebant quod non videbant, id est Filium Dei. Cum vero & ipsa forma
„ Dei subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est,
Rom. 1. 17. „ *Justus ex fide vivit*.

„ Denique *de judicio* quo *Princeps judicatus est mundi*, arguitur à Spiritu sancto mundus: quoniam cum suo principe judicatur, quem superbus atque
„ impius imitatur. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari*;
2. Petri 2. 4.
S. August. ib. quomodo non à Spiritu sancto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus? *Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur: Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum, quos justificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitantur*. Etenim *Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum*.

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum*
„ *autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Ne a no-
„ bis expectetis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis dicere, quia
Rom. 5. 5. „ nondum poterant illa portare: sed potius in charitate proficite, quæ diffun-
„ ditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis, ut Spiri-
„ tu ferventes, & Spiritalia diligentes, spiritalem lucem, spiritalemque vo-
„ cem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corpora-
„ libus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed
„ interiore conspectu & auditu nosse possitis. Non enim diligitur, quod igno-
S. Au. tr. 96. in Ioan. ratur. *Sed cum diligitur, quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione, ut melius & plenius cognoscatur*.

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri potest, ut homo cogno-
1. Cor. 13. 9. scat omnem veritatem, cum dicat Apostolus, *Ex parte scimus*? Id impletur, quia per Spiritum sanctum fit id, cujus nunc pignus accipimus, ut
1. Cor. 13. 12. ad ipsam plenitudinem veniamus, de qua idem Apostolus ait, *Tunc autem facie ad faciem*, &, *Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus*
„ *sum*: non quod in hac vita sciat totum, quod usque ad hanc perfectionem
„ futurum nobis Dominus promisit per charitatem Spiritus, dicens: *Docebit*
Ephes. 4. 23. „ *vos omnem veritatem*. Renovamini itaque spiritu mentis vestræ, ut intelligatis,
Rom. 12. 2.
Ephes. 3. 17. „ quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta: *Ut in charitate*

radi-

radicati & fundati, *possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Illo enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem. Spiritum veritatis invocate, ipsi corda vestra præparate gratiæ cooperando, qua ipse præparat; mundate conscientiam, mores emendate, ut Christianas veritates intelligere possitis. *Errat enim, quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur & transeunt, pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare, ut acquirantur; & lætari, cum abundaverint; & timere, ne pereant; & contristari, cum pereunt. Talis vita non potest puram illam & sinceram & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri.* S. Aug. l. de Agone Christiano, c. 13.

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus sanctus Apostolos docuit omnem veritatem fidei & salutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint a Christo & Spiritu ejus instituti & illuminati, non aliter sciri potest, nisi per Ecclesias, quas condiderunt, & quibus ipsi prædicarunt, tam viva voce, quam per Epistolas postea. Constat proinde, *omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit: omnem vero doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.* Tert. de Præscript. c. 21. Quis ita demens, ut Apostolos aliquid ignorasse dicat? *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni cælorum consecutum, & solvendi & alligandi in cælis & in terris potestatem? Latuit & Joannem aliquid dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Judam traditorem præmonstravit: quem loco suo filium Mariæ demandavit? . . . Dixerat plane aliquando, Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modo ea sustinere. Tamen adjiciens, Cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem: ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consecuturos per Spiritum veritatis repromiserat; & utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus sancti esse possunt, qui needum Spiritum sanctum possint agnoscere discipulis missum; sed nec Ecclesiam defendere, qui quando & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent.*

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id dupliciter intelligi posse, S. Augustinus observat. Vel quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritalesque faciendo, declaravit eis, quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundum carnem prius tantummodo noverant, & hominem sicut homines cogitabant. Vel certe quia per ipsam charitatem fiducia repleti, & timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum: ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. *Ille me clarificabit*, id est, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. S. Aug. tra. c. 100. in Joan. Filius missus est in mundum, ut glorificaret Patrem; Spiritus sanctus missus est, ut glorificaret Filium: Persona procedens eam glorificat a qua procedit, sive per æternam generationem, ut Filius; sive per spirationem æternam, ut Spiritus sanctus: & nos qui per creationem a Deo exivimus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus, dona referamus, iisque secundum voluntatem ejus utamur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

16. *Modicum , & jam non videbitis me : & iterum modicum , & videbitis me , quia vado ad Patrem* . Totum vitæ præsentis curriculum, *modicum* est, & *modicum* , prosperis & adversis , tristitia & gaudio permixtum . *Tempus breve est* . Se interdum abscondit Jesus Animabus sanctis , suavitatem sensibilem præsentiæ suæ , interiores consolationes illis subtrahit , ut earum fidelitatem , amoremque castum probet , ut eas purget a terrenorum affectuum reliquiis , ut ardentius in illis excitet desiderium sui : *Modicum , & non videbitis me* : sed cito illas consolatur amantissimus Sponsus, ab iis non discedens , quas sponsavit sibi in fide , in justitia , & in sempiternum ; sed paululum se abscondit , ut ejus desiderio ardentiori incensæ , dicant : *Indica mihi , quem diligit anima mea , ubi pascas , ubi cubes in meridie* . . . . . .
Cant.1.6. Cant.8.1. *Quis mihi det te fratrem meum , ut inveniam te foris , & deosculer te , & jam me nemo despiciat ?* Præteriens teneri vult , abiens revocari . Neque
S. Ber. f.74. in Cant. „ enim hoc irrevocabile Verbum . It & redit pro beneplacito suo , quasi visitans diluculo , & subito probans . Et ire quidem illi quodammodo dispensatorium : redire vero semper voluntarium est : utrumque autem plenum judicii . At penes ipsum horum ratio . Nune vero constat , in anima fieri hujusmodi vicissitudines euntis & redeuntis Verbi . Sicut ait : *Vado & venio ad*
Ioa.14. Ioa.16. „ *vos* . Item : *Modicum & non videbitis me , & iterum modicum & videbitis me* . O modicum & modicum ! O modicum longum ! Pie Domine , modicum dicis , quod non videbimus te ? Salvum sit verbum Domini mei , longum est , & multum valde nimis . Verumtamen utrumque verum , & meritis , & non modicum votis . Habes utrumque in Propheta : *Si mo-*
Habac.2. „ *ram fecerit , expecta eum , quia veniens veniet , & non tardabit* . Quomodo non tardabit , si moram fecerit , nisi quia quod ad meritum satis est , non est satis ad votum ? Porro anima amans votis fertur , trahitur desideriis , dissimulat merita , Majestati oculos claudit , aperit voluptati , ponens in salutari , & fiducialiter agens in eo . Intrepida denique & inverecunda revocat Verbum , & cum fiducia repetit delicias suas , solita libertate vocans non Dominum , sed Dilectum : *Revertere , dilecte mi* .

20. 21. 22. *Amen , amen , dico vobis : Quia plorabitis & flebitis vos , mundus autem gaudebit , vos autem contristabimini ; sed tristitia vestra vertetur in gaudium* . Gemitus & lacrymæ , pars est Christiani . Flet , ingemiscit , contristatur , quia corpus quod corrumpitur aggravat animam , ne de Deo cogitet , ne ipsum diligat quantum debet . Flet , quia continuis peccandi periculis expositus se videt ; quia non quod vult bonum , hoc agis ; sed quod non vult malum , hoc facit ; ingemiscens exclamat , *Quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Christum* . Ingemiscit , quia peregrinatur a Domino in hac valle miseriæ . Qui mundi gaudium diligunt , æternum cum mundo flebunt ; qui vero lugent gaudente mundo , æterno gaudio in futura vita perfruentur . Non omnes lachrymæ Christianæ sunt & sanctæ . Interest , quam ob causam quis ploret ac gemat . Suas habet lachrymas charitas , habet & suas cupiditas . Sunt lacrymæ pœnitentium , sunt amantium , sunt & peccatorum . Morte Christi Jesu in cruce regenerati sumus
1. Ioa. 3. 2. & parimur adhuc quotidie per ejus gratiam , donec in nobis plene formetur
S. Aug. tract. 101. in Ioa. „ gloriosa regeneratione , seu resurrectione . Tempus illud erit gaudii , nunc tempus est doloris & lacrymarum . *Charissimi , nunc filii Dei sumus , & nondum apparuit quid erimus : scimus , quia cum apparuerit , similes ei erimus , quoniam videbimus eum sicuti est* . Hunc totius laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit desiderando , tunc est paritura cernendo ; nunc parturit gemendo , tunc paritura lætando ; nunc parturit orando , tunc paritura laudando : Et ideo masculum , quoniam *Ad istum fructum contemplationis* , cuncta

officia

officio referuntur actionis . . . . Ibi ergo finis qui sufficit nobis. Æternus igi- "
tur erit : neque enim nobis sufficit finis , nisi cujus nullus est finis . De hoc "
ait Dominus : *Gaudium vestrum nemo tollet a vobis*. Non tardat Dominus "
promissum , *Modicum & videbitis me* , ubi jam nihil rogemus , nihil inter- "
rogemus , quia nihil desiderandum remanebit , nihil quærendum latebit . Hoc "
modicum longum nobis videtur , quoniam adhuc agitur , cum finitum fuerit, "
tunc sentiemus, quam modicum fuerit . Non ergo sit gaudium nostrum , qua- "
le habet mundus , de quò dictum est , *Mundus autem gaudebit* : nec tamen "
in hujus desiderii parturitione sine gaudio tristes simus , sed ut ait Apostolus, " Rom.12.
Spe gaudentes , in tribulatione patientes : quia & ipsa parturiens , cui compa- "
rati sumus , plus gaudet de mox futura prole , quam tristis est de præsenti "
dolore . Spe gaudeamus , quia *id quod in præsenti est momentaneum , & leve* 2.Cor.4.17.
*tribulationis nostræ , supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus opera-
tur in nobis , non contemplantibus nobis ea quæ videntur , sed quæ non viden-
tur : quæ enim videntur , temporalia sunt ; quæ autem non videntur , æterna.*

23. 24. *Amen , amen dico vobis , Si quid petieritis Patrem in nomine meo ,
dabit vobis* . Jam dictum est , *non peti in nomine Salvatoris , quicquid petitur
contra rationem salutis* . Qui petit ut filius Dei , ut membrum Christi , in
Spiritu sancto , se egenum , pauperem , & omni gratia indignum agnoscens,
accipit quod petit , si non contra suam salutem sempiternam petit . Accipit S. Augustin.
autem quando debet accipere : *Quædam enim non negantur , sed ut congruo* Tract.102. in
dentur tempore , differuntur . Ita sane intelligendum est quod ait, *Dabit vo-* Ioann.
bis , ut ea beneficia significata sciantur his verbis , quæ ad eos qui petunt "
propriè pertinent . Exaudiuntur quippe omnes sancti pro se ipsis, non autem "
pro omnibus exaudiuntur , vel amicis vel inimicis suis , vel quibuslibet aliis, "
quia non utcumque dictum est , *Dabit* ; sed , *Dabit vobis* . *Usque modo non
petistis quidquam in nomine meo* : *Petite , & accipietis , ut gaudium vestrum
sit plenum* ; gaudium utique spirituale, non carnale ; quod tunc erit plenum.
cum aliquid ei non erit addendum . Quicquid ergo petitur , quod pertineat "
ad hoc gaudium consequendum, hoc est in nomine Christi petendum , si di- "
vinam intelligimus gratiam , si vere beatam poscimus vitam . Quicquid autem "
aliud petitur , nihil petitur ; quia in tantæ rei comparatione , quicquid aliud "
concupiscitur , nihil est : *Petite , & accipietis , ut gaudium vestrum sit ple-* "
num : Id est , Hoc in nomine meo petite , ut gaudium vestrum sit plenum.
& accipietis . Isto enim bono in petendo peseverantes sanctos suos , miseri-
cordia divina non fraudabit .

27. *Ipse enim Pater amat vos , quia vos me amastis , &c.* Diligimus Deum, " 1.Ioa.4.10.
quia ipse prior dilexit nos . Hinc ergo factum est , ut diligeremus , quia "
dilecti sumus . Prorsus donum Dei est diligere Deum . *Ipse ut diligeretur de-* "
*dit , qui non dilectus dilexit . Displicentes amati sumus , ut esset in nobis , unde
placeremus* : Non enim amaremus Filium , nisi amaremus & Patrem . Amat nos " S. Aug. tr.
Pater , quia nos amamus Filium ; cum a Patre & Filio acceperimus , ut & " 102. in Ioa.
Patrem amemus & Filium : diffundit enim charitatem in cordibus nostris am- "
borum Spiritus , per quem Spiritum & Patrem amamus & Filium , & quem " Rom. 5. 5.
Spiritum cum Patre amamus & Filio . Amorem itaque nostrum pium , quo "
colimus Deum , fecit Deus , & vidit , quia bonum est : ideo quippe amavit "
ipse quod fecit . *Sed in nobis non faceret quod amaret , nisi antequam id fa-* "
ceret , nos amaret . Amor itaque Dei , primum omnium ejus donorum est.
Amorem amori rependamus ; & si Deum diligimus , nihil nos de nostro re-
tribuere agnoscamus , sed de donis ejus ac datis : Deum enim amamus de
Deo :

28. *Exivi a Patre , & veni in mundum : iterum relinquo mundum , & va-
do*

Eo ad Patrem. Æternam generationem Filii in sinu Patris; Incarnationem ejus in utero Virginis Matris; vitam ejus gloriosam in Resurrectione, de qua ait Apostolus, *Resuscitans Jesum*, *sicut scriptum est*, *Filius meus es tu*, *ego hodie genui te*, adoremus; humiliationem ejus imitemur, contemptu gloriæ sæcularis & divitiarum; mundum relinquamus affectu; tota propensione voluntatis, amoris pondere feramur ad Patrem, cujus ad dexteram Christus sedet in gloria: ibi sit cor nostrum, ubi est caput nostrum Christus Jesus, ubi est totum nostrum Deus benedictus in sæcula.

Act.13.33.

31. *Hæc locutus sum vobis*, *ut in me pacem habeatis*. *In mundo pressuram*
„ *habebitis*, *sed confidite*, *ego vici mundum*. Si Christiani estis, pressuras in
„ isto mundo sperate: tranquilliora & meliora tempora nolite sperare. Quod
„ vobis Evangelium non promittit, nolite vobis promittere. Quid dicat Evan-
„ gelium, scitis: Christianis loquimur, fidei prævaricatores esse non debe-
„ mus ... Bonum est tibi, ut attendas illum qui non fallitur, nec fefellit
„ aliquem, qui tibi promisit non hic lætitiam, sed in se; & cum transierint
„ ista, speres quia cum illo regnabis in æternum; ne cum hic vis regnare,
„ neque hic habeas jucunditatem, neque illic invenias.

S. August. Enar. in Ps. 96. n.20.

„ *Hæc locutus sum vobis*, *ut in me pacem habeatis*, *&c.* Tribulationes & mole-
„ stiæ, cum per justitiam Dei redduntur peccatis, bonos & justos, & quibus
„ jam plus peccata ipsa displicent, quam ulla corporis pœna, non reflectunt
„ ad peccandum, sed ab omni labe penitus purgant. Pax enim perfecta etiam
„ corporis suo tempore dabitur, si nunc pacem, quam Dominus per fidem da-
„ re dignatus est, inconcusse spiritus noster, atque incommutabiliter teneat.

S. Aug. Ep. ad Rom. Expos. inchoat. 14, n.28.

„ *Confidite*, *ego vici mundum*. Quare dicit, *confidite*, nisi quia nobis vicit,
„ nobis pugnavit? Ubi enim pugnavit? Quia hominem suscepit. Tolle quod
„ de Virgine natus, tolle quod semetipsum exinanivit, formam servi accipiens,
„ in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: tolle hoc,
„ ubi luctamen, ubi certamen, ubi tentatio? Ubi victoria quam non præces-
„ sit pugna? *In principio erat Verbum*, *& Verbum erat apud Deum*, *& Deus*
„ *erat Verbum*. Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid huic Ver-
„ bo impius insultaret? Numquid hoc Verbum colaphis cæderetur? Numquid
„ spinis coronaretur? Ut autem ista pateretur, *Verbum caro factum est*: & ista
„ passus, resurgendo vivit. Ergo nobis vicit, quibus securitatem resurrectio-
„ nis ostendit. Dicis Deo, *Miserere mei DOMINE*, *quoniam conculcavit homo*.
„ Tu te noli conculcare, & non te vincit homo. Ecce enim homo potens
„ terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu,
„ *Miserere mei DOMINE*, *quoniam conculcavit me homo*. Si verum dicis, te
„ ipsum attendis: quia times minas hominis, mortuus te conculcat: & quia
„ non timeres, nisi esses homo, conculcat te homo. Quod est ergo reme-
„ dium? O homo, hære Deo, a quo factus es homo: illi adhære, in ipso
„ præsume, ipsum invoca, dic illi: *In te*, *Domine virtus mea*: *In Deo spe-*
ravi, *non timebo*, *quid faciat mihi homo*. Ex fide vivamus, in Christo per charitatem maneamus, & mundum facile vincemus, voluptates & terrores, dæmonemque mundi principem adversus nos bonis illicientibus, malisque terrentibus pugnantem, Christi virtute & gratia superabimus. *Omne enim quod natum est ex Deo*, *vincit mundum*: *& hæc est victoria quæ vincit mundum*, *fides nostra*. Næ illos infœlicissimos, qui tanti Imperatoris neglectis præsidiis, se a mundo vinci, ac penitus profligari patiuntur!

Ioa. 1.

S. Aug. s.97. alias 21. de Verbis Do.

Psal.55.

1. Jo. 5.

CA-

C A P U T XVII.

Sensus Litteralis.

1. H*Æc locutus est Jesus, & sublevatis oculis in cælum*, orantis habitu,
2. seu ritu Pontificis pro se & pro populo oraturi, *dixit: Pater, venit hora* ignominiosæ Passionis ac mortis meæ, mecum a te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonstra hominibus innocentiam, ac dignitatem meam novis in passione ac morte mea miraculis, celerique Resurrectione & Assumptione in cœlum, *ut Filius tuus clarificet te*: efficiendo, ut divina Majestatis tuæ gloria, per Evangelii prædicationem hominibus innotescat. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*: Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promisisti potestatem in omnes homines: *ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam*, id est omnibus electis, secundum propositum voluntatis tuæ, quos illi dedisti in peculium, utpote ab eo redemptos, & omni benedictione spirituali in cœlestibus per ipsum & in ipso repletos.
3. *Hæc est autem vita æterna*, hæc autem ratio sive modus est æternæ vitæ consequendæ, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: id est, ut cognoscant te esse illum, qui solus est verus Deus, teque ut talem sincere colant, idolis, & quibuslibet creaturis, seu falsis Numinibus exclusis. Hæc igitur particula, *solum*, hic Filium & Spiritum sanctum a communione veræ Deitatis non excludit; sed omnes illos falsi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat: Ut cognoscant te, & Fi- S. Chr. h. 79.
lium tuum Jesum Christum esse solum illum verum Deum. Nec enim aliter S. Cyr. Alex.
perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quam si Filius etiam una cogno- l.11.in Joan.
scatur, ejus semper cognitione una cum Genitoris notitia concurrente. Nam p. 952.
simul ac quis novit Patrem, novit & Filium. Cum unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non exclusit se ipsum. Nam cum ex ipso sit, & in ipso secundum naturam, verus etiam idem erit ac solus Deus. *Dii enim gentium dæmonia*. Omnis autem creatura serva est. Ex hoc loco explicitæ fidei in Christum Jesum Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem necessitas invicte probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Christum; Judæi Deum, non Christum noverant: Fides porro in Deum & Christum ad salutem necessaria est; quam utrisque procuraturus, promeriturus & daturus Christus advenit.
4. *Ego te clarificavi super terram*, gloriam tuam hominibus patefeci prædicatione, vita & conversatione mea, miraculis; *opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam*, quod mihi commisisti, scilicet opus redemptionis humanæ, opus reconciliationis hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei S. Aug. tr.105.
tum propinquitatem, tum certitudinem. Consummasse se dicit, quod se In Joan.
consummaturum certissime novit. Sicut longe ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat, quod dicebat: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia* Ps. 21. 18.
ossa mea: non ait, Fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipso Evangelio: *Omnia*, inquit, *quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis*: quibus ait postea, Joa. 15. 15.
Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Qui enim certis & immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quicquid factum est fecit; nam & per Prophetam dictum de illo est, *Qui fecit quæ futura sunt*. Isa. 45. 11.
5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui* secundum 70.
prius

prius quam mundus eſſet, apud te. Nunc ergo viciſſim gloriam quam habui apud te, ut Filius tibi conſubſtantialis & coæternus, prius quam mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam reſuſcitans, ad cœlos evehens, & ad dexteram tuam collocans. Clarifica me gloria non aliena & adventitia, ſed propria & naturali, quam apud te & tecum indiviſim ſemper habui ut Filius tuus, veruſque Deus, & ad quam nihilominus prædeſtinatus ſum a te ut homo, Deique & hominum mediator, ante omnia tempora. Confer cum *Rom. 1. v. 1. Paulus ſervus Jeſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Evangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis de Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute, ſecundum Spiritum ſancti-*

S. Cyrill. l. 11. in Ioa. c. 6.

S. Auguſt. Tract. 105. in Ioa. n. 8.

» *ficationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri*. Secundum hanc » ergo prædeſtinationem etiam clarificatus eſt, antequam mundus eſſet, ut eſ- » ſet claritas ejus, ex reſurrectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexte- » ram ſedet. Cum ergo videret illius prædeſtinatæ ſuæ clarificationis veniſſe » jam tempus, ut & nunc fieret in redditione, quod fuerat in prædeſtinatio- » ne jam factum, oravit, dicens: *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipſum claritate, quam habui, prius quam mundus eſſet, apud te*: tanquam » diceret, Claritatem quam habui apud te, id eſt, illam claritatem quam ha- » bui apud te in prædeſtinatione tua, tempus eſt ut apud te habeam etiam, » vivens apud te in dextera tua.

6. 7. 8. *Manifeſtavi nomen tuum*, non ſolum quo cœli & terræ Creator, ſed quo Pater Filii unigeniti ac tibi coæqualis diceris, *hominibus*, præſertim electis, *quos dediſti mihi de mundo*, quos a promiſcua peccatorum multitudine ſegregatos ſumma bonitate & charitate, qua eos dilexiſti, mihi ut membra Capiti, ut diſcipulos Magiſtro, ut ſervos Domino, in hæreditatem dediſti redimendos, juſtificandos, docendos. *Tui erant*, æterna electione, *& mihi eos dediſti*, ut eorum redemptori, ut homini propter ipſos facto, ut eos morte mea tecum reconciliarem. De mundo ſibi a Patre datos dicit homines, quibus alias ait, *Ego vos elegi de mundo*. Quos Deus

S. Auguſt. tract. 106. in Ioann.

» Filius de mundo elegit cum Patre, idem ipſe homo Filius de mundo eos » accepit a Patre; non enim Pater illos Filio dediſſet, niſi elegiſſet. Sicut » ergo Filius non inde ſeparavit Patrem, quando dixit, *Ego vos de mundo* » *elegi*, quoniam ſimul eos elegit & Pater: ſic non inde ſeparavit & ſe, » quando dixit. *Tui erant*, quia & ipſius Filii pariter erant. Nunc autem ho- » mo idem ipſe Filius accepit eos, qui non erant ipſius, quia & formam ſervi » accepit Deus, idem quæ non erat ipſius. Addit Chriſtus, *Et ſermonem tuum ſervaverunt*. Doctrinam meam abs te profectam, quam eis tuo nomine annuntiavi & tradidi, cordi ſuo impreſſam retinuerunt, & ad præcepta mea vitam ſuam conformaverunt. *Nunc cognoverunt, quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt*. Nunc fide, & experientia convicti, certiſſime cognoſcunt, omnia verba & opera mea eſſe abs te in me inexiſtente, & in me ac mecum inſeparabiliter atque indiviſim operante. *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis*; doctrinam quam mihi promulgandam demandaſti, & quam a te accepi naſcendo, eis annuntiavi & tradidi: *& ipſi acceperunt*; fide & opere compleverunt: *& cognoverunt vere, quia a te exivi*, ut Filius a Patre per æternam generationem; *& crediderunt* fide ſincera, & firma, *quia tu me miſiſti*. Crediderunt me Deum verum a te genitum ab æterno, & hominem verum, Meſſiam ſeu Chriſtum, mundique Redemptorem a te miſſum in plenitudine temporis.

9 10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator; *non pro mundo*, non pro reprobis, qui ſecundum mundi concupiſcentiam vivunt, nec ſunt in ea

forte

forte gratiæ, ut abs te sint electi de mundo: *sed pro his, quos dedisti mihi*, ut per me vitam consequantur æternam; *quia tui sunt*, æterna omninoque gratuita electione misericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt*: ob indivisam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea sunt, mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnationis dispensationem omnia mea tua sunt, quæcumque scilicet mihi dedisti, ut homini; unde tui semper sunt electi, quos dedisti mihi: *& clarificatus sum in eis*: Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui sunt, & mei; & quod per eos gloria mea promovenda sit ac manifestanda.

11. *Et jam non sum in mundo*: eo impensius tibi eos commendo, quia jam sum e mundo discessus; *& hi in mundo sunt*, illos post me relinquo in mundo tantis fluctibus expositos; *& ego ad te venio*, redeo ad te, ut homo ad dexteram tuam in cœlo sessurus. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo*, potestate tua, *quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos*, ut sint unum animo, concordia, fide, charitate, sicut & nos voluntate & natura unum sumus. Non æqualitatem igitur, sed similitudinem, τὸ *sicut* significat, ut omnes Interpretes notant; quemadmodum & in Dominica illa sententia: *Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*. Mat.5.48.

12. 13. 14. *Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo*. De absentia sua anticipate loquitur, tamquam proxime futura. Servabam eos doctrina, monitis, exemplis, tamquam a te mihi creditos. *Quos dedisti mihi*, a te dilectos & electos, *custodivi*, a periculis animæ & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis periit, ne filius perditionis*, nisi Judas Iscariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod suo merito sibi arcessivit. Unde non mea culpa, aut negligentia contigit ejus perditio; sed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*. Discipulis audientibus, & in mundo, unde mihi abeundum est, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis*: Ut gaudium quod hactenus ex mea protectione & cura pro ipsis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis, post meam Resurrectionem & Ascensionem in cœlum, præsentiam meam sensibilem desiderent, orationis hujus memores, quam pro ipsis ad te fundo, meque exauditum esse certi, se tibi mihique semper fore curæ certissime credant & confidant. *Ego dedi eis sermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari jusseras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo*. Ob receptum Evangelium mundo sunt exosi, quia moribus, studiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus dissimiles, exemplum meum secuti.

15. 16. 17. *Non rogo, ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum societate penitus separes; mali enim bonis semper erunt permixti, quandiu durabit mundus: *sed ut serves eos a malo*, id est a mundi malitia & corruptione, & a diabolo peccati auctore. *De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo*: Jam quidem alieni sunt animo ab omni mundi malitia, verbis & exemplis meis ita institui. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in sanctitate, & confirma per veritatem tuam, eorum animis a Spiritu sancto, quem eis daturus es, magis magisque imprimendam. *Sermo tuus veritas est*: Doctrina Evangelii, cujus prædicationi sunt destinati, veritas est, & Pseudoprophetarum mendaciis, & Philosophorum erroribus opposita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde vere sanctos, internaque, non legali tantum justitia perfectos esse velim Evangelii Præcones, & Ministros novi Testamenti. Hanc eis, Pater sancte, a te adprecor sanctitatem.

18. 19. *Sicut tu me misisti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Evangelii, voluntatemque tuam: *& ego misi eos in mundum*, ut Evangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Misi*, id est, mittere constitui ut legatos meos, operisque mei vicarios. *Et pro eis ego sanctifico me ipsum*, me tibi in sacrificium offero, Sacerdos simul & victima, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum sanctificationem virtute ac merito sacrificii mei consequantur. Confer cum Hebr. 9. 13. 14. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?* Et c. 9. 10. *In qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel.* Et c. 13. 12. *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.*

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantum*, non pro solis Apostolis, *sed & pro eis qui credituri sunt, per verbum prædicationis eorum in me*, fide viva & perseverante: *Ut omnes unum sint*, ut unius corporis membra, charitate conjuncta, *sicut tu Pater in me, & ego in te*; ut summa, animorum consensione & concordia divinam nostram Unitatem, quantum fieri potest, imitentur; *ut & ipsi in nobis unum sint*, ut se in nobis & propter nos diligentes per Spiritum sanctum, unum sint sanctissimo illo unionis nodo, quo conjungi homines possunt; *ut credat Mundus, quia tu me misisti*; ut infideles videntes admirabilem illorum consensionem in professione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me a te missum esse, vereque Deum, qui tam sanctæ sim Religionis Auctor.

Joa. 1. 12. 2. Petri 1. 4. 22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis*: ut sicut natura Filius tuus sum, sic illi per gratiam filii Dei adoptivi sint, *& divinæ consortes naturæ*. Omnia bona & dona mihi a te collata cum eis communicavi, quantum capere possunt, ut quæ mihi natura sunt propria, sint illis participatione communia: præsertim vero, *ut sint unum, sicut & nos unum sumus*, ut ad exemplum nostrum unum sint, & inter se, & nobiscum. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum*: Ego in eis per naturam, quam assumpsi, communionem, per Spiritus mei participationem, per singularem dilectionem, & gratiæ meæ communicationem, per corporis & sanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per essentiæ unitatem: *ut sint consummati in unum*, ut inter se & nobiscum perfecte injuncti sint; *& cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut me dilexisti*. Tot enim tantorumque donorum collatio indicium est dilectionis erga illos tuæ; sicut omnium donorum, quibus me, ut hominem, cumulasti, thesauri, gratiaque unionis personalis, argumentum est amoris erga me tui, & missionis a te meæ.

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum*: opto & peto, ut electi, quos dedisti mihi prædestinatione tua, sint mecum in regno tuo, in cœlis, quo brevi sum ascensurus, ejusdem gloriæ consor-
Philip. 2. 8. 9. 10. Heb. 2. 9. tes; *ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi*, gloriam, quam mihi dare constituisti, ut homini, in præmium humiliationis, obedientiæ, passionisque meæ, *quia dilexisti me ante constitutionem mundi*, id est, ab æterno. Gratia gloriaque Christi Jesu capitis nostri, primi prædestinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum
S. Aug. l. de Prædest. Sanct. c. 15. habet. *Est enim præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator DEI & hominum homo CHRISTUS JESUS: qui ut hoc esset, qui tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana,*

quæ in illo est, comparavit? Apparent itaque nobis in nostro Capite ipse fons gratiæ, unde secundum uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: de ipso Spiritu & hic renatus, de quo est ille natus; eodem Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo Spiritu factum est, ut nullum haberet ille peccatum . . . Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam, & regnet quæ regnat Dei gratia, per Jesum Christum Dominum nostrum, unicum Dei Filium, unum Dominum.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit*, in cujus ignorantiæ tenebris, justo judicio, illum reliquisti in pœnam peccati: *Ego autem te cognovi*, quod & doctrina & operibus ostendi: *& hi* te revelante, ac per me docente, *cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam misericordiam, qua me redemptorem, mediatorem, & magistrum hominibus dedisti; *& notum faciam* magis ac magis, misso de cœlis, post Ascensionem meam, Spiritu sancto: *ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*; ut eos tam bene de te institutos ames, sicut me amas; vel, ut eo perfectius te ament, quo melius cognoscent; sicque mihi conjunctiores sint, ut membra capiti; & in amore tuo perseverantes, numquam a me divellantur.

Sensus Moralis.

1. 2. HÆc *locutus est Jesus: & sublevatis oculis in cœlum, dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam.* Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma servi, & ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio: *Sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem.* Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis: quoniam tanti Magistri, non solum ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Oculis ad cœlum sublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda significet, cum oramus, *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis nostræ à Deo definitam expectare semper debemus in spiritu obedientiæ, & ad illam nos disponere, ut victimas sacrificii, quod offerre ipsi debemus vitæ nostræ Deo illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Ut mediator Dei & hominum Christus Jesus resurrectione glorificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum*; sic intelligendum est, tamquam dixerit, *Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis.* Solam gloriam quæ ex Deo est, desiderant filii Dei; eamque ad Deum solum, ut ad finem ultimum, referunt; & per humilitatem, quæ via est à Christo Jesu calcata & monstrata, ad eam pervenire satagunt.

S. Augustin. Tract. 104. in Ioann.

3. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Si vita æterna in cognitione & amore Dei, & Filii ejus Jesu Christi posita est, illi soli hoc in mundo beati sunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & scientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas est & afflictio spiritus. Miseratione digni sunt, qui omnia noverunt præter Evangelium; qui nihil ignorant præter scientiam salutis. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum*

 verum,

verum, &c. Deum nosse, & non Christum Jesum, est nosse vitam æternam ex parte, sed ignorare viam qua ad ipsam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur . . . *Æterna vita est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem videte, quam sint perversi atque præposteri, qui sese arbitrantur Dei cognitionem tradere, ut perfecti simus, cum perfectorum ipsa sit præmium. Quid ergo agendum est, nisi ut eum ipsum quem cognoscere volumus, prius plena charitate diligamus?*

S. Aug. lib. de Moribus Eccl. Cathol. c. 25.

4. 5. *Ego te clarificavi super terram, opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum.* Tunc vere Deum glorificamus, cum opus consummamus, quod nobis dedit, ut faciamus; cum implemus officia status, ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ est sanctificatio nostra. Hoc opus non solum inchoandum, sed consummandum est: nusquam intermittendum, donec perfectum sit. Aliis nos ingerere non debemus oneribus ac negotiis, quæ statum nostrum non spectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno scilicet, quod nobis imposuit, à nobis rationem exiget in novissimo die. Væ illis, qui opus illud non perfecerunt, cum ex hoc mundo exeundum est. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quam Dei gloriam quæsiverunt! *Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Deum in nobis ipsis super terram per bona opera glorificemus, ut apud semetipsum nos glorificet in cœlis, consummando benedictionem omnem spiritualem, qua benedixit nos in Christo Jesu.

6. *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo*, &c. Illis manifestavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus. Nam quod Deus dicitur universæ creaturæ, etiam omnibus gentibus, antequam in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. *Hæc est enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus possit abscondi.* Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. *In hoc ergo quod fecit hunc mundum cœlo terraque conspicuum; & antequam imbuerentur fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem, quod non est injuriis suis cum diis falsis colendus, notus in Judæa Deus. In hoc vero, quod Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus, nunc manifestavit eis, quos dedit ei Pater ipse de mundo.*

S. Augustin. Tract. 106. in Joann.

Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Christi Jesu sumus, illi à Patre dati; pretio magno, scilicet ejus sanguine, ab ipsomet empti, ejus verbo instituti, ejus baptismo mundati, ejus gratia sanctificari, ejus fide, spe, & charitate donati, ut Deum Patrem, ut ipsummet Christum Filium ejus, & Spiritum sanctum cognoscamus & diligamus. Næ nos injustos & ingratos, si mundo nos devovere, si diaboli servituti nos iterum subjicere malumus, quam Christo Jesu servire!

7. 8. *Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.* Fide Christiana Deum omnis boni autorem, etiam in Christo Jesu agnoscimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, missionis ejus, doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quanto magis agnoscere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis est, à Dei erga nos bonitate & beneficentia proficisci? *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Inæstimabile inter cætera donum fidei est, qua Christum Jesum Salvatorem nostrum, Divinitatem ejus, Incarnationem ac Missionem, Evangelium, Mysteriaque omnia, ipso revelante, cognoscimus. *Quia verba*

1. Cor. 4. 7.

quæ

quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt vere, quia à te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti. Ob tam pretiosum & inæstimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo nostro.

9. *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Mundus, societas reproborum, quorum caput diabolus, à Deo maledictus est, à Christi Jesu oratione, quam pro electis suis obtulit Patri, necnon ab ejus sacrificii applicatione, quod fructum spectat æternæ vitæ consequendæ, alienus est. Notum illud S. Aug. *Si de aliquibus ita certa esset* Ecclesia, *ut qui sint illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus duntaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis: nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim solis exauditur, qui etsi adversantur Ecclesiæ, ita tamen sunt prædestinati, ut pro eis exaudiatur Ecclesia, & filii efficiantur Ecclesiæ.* Cum igitur Christus nosset mundum, id est, societatem iniquorum in peccato perseverantium, damnatum iri cum diabolo; & *in diebus carnis suæ preces supplicationesque offerens* Patri, sit *exauditus pro sua reverentia*, pro mundo non rogavit, quasi à se excommunicato, & à justo judicio in æternum præciso: *Non enim re vera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.* Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Christo non possumus.

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, c. 24.

Heb. 5. 7.

S. Aug. l. 3. de Doctr. Chr. c. 33.

Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Bonus Pastor pro ovibus sibi à Christo commissis assiduas & ferventes preces Deo per Jesum Christum offerre debet, pro suis illarumque peccatis Deo sacrificium offerre, ut quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, sancti fiant & immaculati in conspectu ejus; ut quos prædestinavit membra fieri Unigeniti Filii sui, corpori ipsius conjungantur, ut à peccato serventur, ut in gratia & charitate perseverent. Patresfamilias pro filiis suis, & omnibus ad familiam pertinentibus, Deum orare debent, ut eos servet ab omni iniquitate, ut eis amorem suum inspiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro servis fundunt, & uxores pro maritis, &c. spectare non debent privatam utilitatem, commodumque suum, sed unam Dei gloriam: magis illos movere non debet ad orandum, pro suis, quod sui sunt, quam quod Dei sunt, sibique à Deo commissi. *Pro his rogo, quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Id maxime optare debent, ut sint Dei & Christi, non ut sint mundi, si vere Deum diligant, & ipsos propter Deum. Verus enim, sincerus, & ardens amor efficit, ut amici bonum amicorum magis diligant, ac promoveant, quam suum. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt.*

11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi; ut sint unum, sicut & nos.* Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda nostra & amores nostros dividentem. Hanc gratiam assidua, humili, & fervente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conservare debemus cum fratribus unitatem spiritus in vinculo pacis; ut per charitatem nobis sit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium sanctissimæ Trinitatis personarum consensionem, quantum nobis possibile est, operante in nobis Spiritu sancto, qui Patris & Filii nexus est, imitemur. *Servari vult discipulos in benevolentiæ & voluntatum unione*, ait Sanctus Cyrillus, *animo & spiritu inter se quodammodo commixtos, & pacis ac mutuæ dilectionis lege; arctissimoque charitatis vinculo constringi, & ad eam unionem progredi, ut volun-*

S. Cyr. lib. 11. in Jo. c. 9. p. 978.

luntatum illa conjunctio imago fit naturalis , quam in Patre & Filio intelligimus , unitatis , quæ nulla rerum hujus mundi , aut voluptatum vi concuti , aut in voluntatum dissimilitudinem abduci patiatur , sed illæsam potius charitatis vim conservet in pietatis & sanctimoniæ unitate , quod & fieri contigit . Nam in
Act.4.32. Actibus Apostolorum legimus , *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una* , in unitate nimirum Spiritus ; illud enim ipsum est , quod & à Paulo
Ephes.4.4. dictum est , *Unum corpus , & unus Spiritus , unum etenim corpus multi sumus* , in Christo . Omnes enim de uno Pane participamus , & omnes in uno peruncti sumus Spiritu , nimirum Christi . Ut igitur corporales , uniusque & ejusdem Spiritus comparticipes futuros , in unitatem spiritus intemeratam , & firmam animorum consensionem servari vult suos discipulos . Hanc animorum consensionem & unitatem qui infringit ac violat , fructum orationis & passionis Christi , quantum in se est , impedit & evacuat.

14. *Ego dedi eis sermonem tuum , & mundus eos odio habuit , quia non sunt de mundo , sicut & ego non sum de mundo* . Fidelitas in prædicatione , & observantia verbi Dei , & Moralis Evangelicæ , secundum puritatem suam , prout à Christo Jesu tradita est , mundi inimicitiam commovet in Prædicatores & defensores veritatis , in cultores pietatis . Qui Deo placere student , amatoribus mundi placere non possunt . Hinc Ethnici primorum sæculorum Christianos , velut humani generis hostes , insectabantur . Cui convitio respondet Tertullianus : *Si inimicos jubemur diligere , quem habemus odisse ? . . .*
Apol. c.37. *Hostes judicare maluistis , quia sumus plane , non generis humani tamen , sed erroris* . Et alibi de Christiana Religione loquens : *Nihil* , inquit , *de causa*
Ejusdem libri c.1. *sua deprecatur , quia nec de conditione miratur . Scit se peregrinam in terris agere ; inter extraneos facile inimicos invenire , cæterum genus , sedem , spem , gratiam , dignitatem in cælis habere* . Vivere in mundo ut peregrinum , & exulem mundi , character est Christianorum , quo Christo Jesu assimilantur: *Non sunt de mundo , sicut ego non sum de mundo* . Ea tantum sapere debet Christianus , quæ sursum sunt , non quæ super terram , ut vita ejus abscondita sit cum Christo in Deo . Ab erroribus , cupiditatibus , voluptatibus, sensu , rationibus , moribusque mundi alienus sit oportet , qui Christi vult esse discipulus & imitator . Unde Paulus de seipso & Christo scribit : *Per*
Galat. 16. 14. S.Cyr. l.11. in Joan.c.9.p.981. *quem mihi mundus crucifixus est , & ego mundo* . Ideo & se in discipulorum suorum ordine collocat Dominus , eosque sibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando , quia ejus imitatione , qua homo est , quod fieri dignatus est pro nobis , ad omne virtutis genus evehimur , à mundi cupiditatibus , avaritia , ambitione , voluptatibus , institutis alieni . Christus enim ad hoc bonum se nobis ducem præbuit , *ut per supramundanam vitam de mundo exeamus . Supramundum enim est Evangelica conversatio , atque disciplina* .

15. 17. *Non rogo , ut tollas eos de mundo , sed ut serves eos à malo* . Quamvis mundo inhærere , præsentemque vitam diligere Evangelici Operarii non debeant ; Dei tamen voluntati læto animo obsequi debent , eos in mundo permanere volentis ad opus ministerii , ad consummationem sanctorum , ad ædificationem corporis Christi . *Mihi vivere Christus est , & mori lucrum .*
Philip. 1. 21. 22. 23. *Quod si vivere in carne , hic mihi fructus operis est , & quid eligam , ignoro . Coarctor autem è duobus ; desiderium habens dissolvi , & esse cum Christo , multo magis melius ; permanere autem in carne , necessarium propter vos* . Timendum quidem illis est , ne mundi aura pestifera afflati inquinentur & corrumpantur ; sed Deum orent assidue cum fiducia , ut virtute orationis & meritorum Christi sui , & per victricem gratiæ ejus potentiam , servet eos à malo . Dum aliorum conversioni & sanctificationi allaborant , veram à Deo san-

sanctitatem, per Christum Jesum suppliciter postulent: *Sanctifica eos in veritate*. Sanctificantur enim in veritate hæredes Testamenti novi, cujus veri- S. Augustin. tr. 108. in Joa.
tatis umbræ fuerunt sanctificationes veteris Testamenti: & cum sanctificantur in veritate, sanctificantur in Christo, qui dixit, *Ego sum via, veritas & vita*. Sancti esse debent Ecclesiæ Ministri & Operarii Evangelici, cum ad sacrum Ministerium admoventur; siquidem à mundo separati effectu, institutis, & moribus esse debent, qua in separatione Christianæ sanctitatis initium positum est: sed proficere debent magis ac magis in eadem sanctitate, fierique sanctiores, idque fervente & perseverante oratione à Deo postulare, per Dominum nostrum Jesum Christum, quia id fieri sine adjutorio gratiæ ejus non potest, *Illo earum sanctificante provectum, qui sanctificavit inceptum*. Unde Apostolus ait: *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu*. Ne tandem vere sanctos esse putent, qui externa dum- Phil. 1. 6.
taxat pietatis exercitia frequentant; sed qui vitam omnem suam secundum regulas Evangelii componunt, omniaque opera sua in Spiritu Evangelii perficiunt, fide, spe, & Charitate Deum colentes, factisque demonstrantes sermonem ejus, qui veritas est, animis suis insitum esse: *Sermo tuus veritas est*.

19. *Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* S. Cyr. l. 11.
Pro nostris peccatis seipsum sanctificavit, id est, consecravit Unigenitus, ac in Ioan.
tanquam hostiam sacram obtulit in odorem suavitatis Deo & Patri; ut eo sublato, quod naturam hominis à Deo separat, scilicet peccato, nihil amplius impediat, quo minus Deo proximi simus, illique inhæreamus per participationem sancti Spiritus reformantis nos ad justitiam & sanctimoniam, at-
que ad primam imaginem. Justificati vero per fidem in Christum sumus: *Qui* Rom. 4. 25.
traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Tota enim in eo tamquam in primitiis generis, ad novitatem vitæ natura hominis reparata est, & in suum veluti principium reversa ad sanctificationem, reformata est: *Sanctifica* igitur *eos*, ò Pater, inquit, *in veritate tua*, id est, in me: *Tuum enim Verbum veritas est*, id est, ego: *Et pro eis sanctifico me ipsum*, id est, consecro & offero, unus pro cunctis moriens, ut eos in novitatem vitæ reformem, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, id est, in me. Nos ipsos per Christi gratiam sanctificemus, id est, offeramus Deo hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Ne conformemur huic seculo, sed *renovemur spiritu mentis nostræ*, deponentes, destruentes, Eph. 4.
& crucifigentes *veterem hominem*, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, *& induentes novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis*.

Et pro eis ego sanctifico me ipsum, &c. Naturam à me assumptam sanctifico divinitatis unctione, ut electi mei de mea plenitudine sanctitatem hau-
riant. *Sanctificatur ergo propter nos in Sancto Spiritu, non quidem alio ipsum* S. Cyr. l. 11. in
sanctificante, sed ipsomet sanctificationem suæ carnis operante. Suscepit enim Io. c. 10. p. 991.
Spiritum, qui suus est, & accipit quidem quatenus est homo, sibi vero illum dat ut Deus. Hoc autem agebat propter nos, ut ex ipso in universum genus sanctificationis gratia promanaret. Quemadmodum enim per prævaricationem in Adam tamquam in primitiis generis humani, natura damnata morte fuit, in illo audiens, Terra es, & in terram reverteris: *eodem modo per obedientiam & justitiam Christi, in quantum factus est sub lege, quamvis legislator existens ut Deus, in totam naturam promanat benedictio, & per Spiritum vivificatio*.

Et pro eis ego sanctifico me ipsum: Id est, eos in me ipso sanctifico, cum S. Aug. tr. 108.
& ipsi sint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra sunt ejus, quate- in Ioan. n. 5.
nus caput est Ecclesiæ & omnium electorum: & *Unus est Christus caput & corpus*. 20, 21.

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive postea futuros, Redemptor noster oravit, cum rogans pro Apostolis, qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos, qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Evangelii doctrina, idem verbum fidei & salutis, quod ab illis prædicatum est, continua traditione per eorum successores ab ipsis ad nos manavit incorruptum. Et nostri ergo sunt Apostoli, super quorum fundamentum ædificati sumus ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Unde & præsentis temporis Ecclesia tam vere dicitur *Apostolica*, ac Ecclesia temporum Apostolicorum. Orat autem Christus pro omnibus electis suis, ut unum sint unitate fidei & charitatis, tendente ad unitatem æternam corporis mystici Christi Jesu in cœlis consummandam: *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Adoptionis gratia facit, ut unum simus in Patre, qui nos regenerando consortes divinæ suæ naturæ esse dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis, qua essentiam suam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Christo unum facit, cujus membra sumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spiritu sancto, qui velut anima est & vita corporis mystici, & nexus omnium illius membrorum inter se, & cum capite Jesu Christo, huoc in illa Spiritum influxu perenni diffundente: *Ut & ipsi in nobis unum sint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Cum Christus sit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiscum gloriam communicare dignatus est, ut filii Dei nominemur & simus per adoptionem, quam
Rom. 5. 1. 2. gloriam ac dignitatem consecuti sumus in baptismo. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Hæc autem gratia Christianos, tam arcta unione, tam perfecta Christo conjungit & Deo Patri, ut ipse Christus justos ex fide
Jo. 20. 17. viventes dignetur fratres suos vocare: *Vade, inquit, ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Divina hæc unio per baptismum inchoatur, per Eucharistiam perficitur, in qua verum Christi Jesu Corpus & Sanguinem realiter sumentes, cum illo quodammodo commiscemur, illique concorporales efficimur, & una
S. Cyr. l. 11. in Jo. c. 11. p. 998. 999. 1000. caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. *Ut ergo ad unitatem cum Deo & inter nos contenderemus, atque nos una commisceremur, rationem quamdam excogitavit Unigenitus per convenientem sibi sapientiam & consilium Patris. Uno enim corpore suo credentes in se benedicens per mysticam Communionem, eos cum sibi, tum inter se concorporales efficit. Quis enim eos qui per illud sanctum Corpus ad unitatem cum Christo conjuncti sunt, diviserit, & à naturali inter*
1. Cor. 10. 17. *se unione removerit? Nam si omnes de uno pane participamus, unum omnes corpus efficimur. Christus enim dividi non potest: Ideo & Christi corpus nomi-*
Eph. 4. 14. *natur Ecclesia, & nos ejus membra. Uni enim Christo per sanctum ejus corpus omnes uniti maxime, cum eum unum & indivisibilem in nostris corporibus*
Eph. 3. 5. *sumamus, ei potius quam nobis nostra membra debemus.* Hinc Apostolus: *Aliis, inquit, generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu, Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium.* Quod si concorporales sumus omnes inter nos in Christo, neque solum inter nos, sed & ei qui in nobis est per suam carnem; quomodo non jam aperte unum sumus omnes, & inter nos, & in Christo? Christus enim est uni-

unitatis vinculum, cum idem sit Deus & homo. Sicut autem corpus unum sumus cum Christo, & in Christo per Mysterium Incarnationis ejus, & per corporis ipsius in Eucharistiæ Sacramento sumptionem; ita unus sumus spiritus per Spiritus sancti participationem, quem effundit in nos abunde. Unde Apostolus ait: *Supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis*. Uno enim in nobis inhabitante Spiritu, unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & suam adducens eos, qui sunt participes sancti Spiritus. Tam sanctæ, tam salutaris, tam gloriosæ unionis gratiam, ne per peccatum amittamus, quod solum nos à Deo dividere potest, magna solicitudine & vigilantia caveamus. Imo curemus, ut sacra hæc unitas arctior in nobis in dies fiat. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*. Hæc unitas in cœlo consummabitur, omnibus electis Christo post beatam resurrectionem in vita immortali unitis. *Cum autem subjecta fuerint illi omnia* (scilicet Christo Dei Filio) *tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus*.

Eph. 4. 3. 4. 5.

Eph. 4. 15. 16.

1. Cor. 15. 28.

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi*. Caput & corpus, unus Christus: locus proinde capitis, locus est & corporis: gloria capitis in membra redundat. Si loca dicenda " sunt, & quibus non corpora continentur, & locus est cuique rei ubi est; " locus Christi æternus ubi semper est, ipse Pater est, & locus Patris Filius " est, quia *Ego*, inquit, *in Patre, & Pater in me est*... Et, *Sicut tu* " *Pater in me, & ego in te*: & locus noster ipsi sunt: *Ut & ipsi in nobis* " *unum sint*: & nos locus Dei sumus, quoniam templum ejus sumus, sicut " orat pro nobis, qui mortuus est pro nobis, vivitque pro nobis, ut in ipsis " unum simus; quia factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in " Sion, quæ nos sumus. Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis " istis, sine spatiosis capacitatibus, & sine corporeis molibus cogitare? Non " parum tamen proficitur, si saltem quicquid tale oculis cordis occurrit, negatur, respuitur, improbatur: & lux quædam, in qua ista neganda, respuenda, improbanda cernuntur, sicut poterit, cogitatur; & quam si certa " cognoscitur, & amatur, ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur: quæ " cum penetrare mens invalida, & minus quam illa sunt, pura, nequiverit; " non sine amoris gemitu & desiderii lacrymis inde pellatur; & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus præparatur. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando " in Patre cum illo erimus, in quo est? Hinc Apostolus ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Ecce interim fide ac spe vita " nostra, ubi Christus est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce " velut jam factum est, quod oravit, ut fieret, dicens: *Volo, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum*: sed nunc per fidem. Quando autem fiet per speciem? Cum *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Tunc videbimus gloriam ejus, ut Unigeniti à Patre, & gloriam, quam dedit illi Pater in Incarnatione, & in Resurrectione, ut homini. Quam

Col. 3. 5.

S. Aug. Tra. 111. in Joan. 3. 4.

ibid.

quidem gloriam, ut æterno Patris in se amori acceptam refert Caput nostrum: *Quia dilexisti me ante constitutionem mundi*; ita & nos quicquid spiritualium bonorum est, quod a Deo per Christum accepimus, & accepturi sumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori, quo nos Deus gratis dilexit in Christo Jesu ante constitutionem mundi.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt, quia tu me misisti*. Sua culpa & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus Jesum Christum, quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quam lucem . . . Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia justus est: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia misericors est. *Mundus ille damnationi prædestinatus merito non cognovit; mundus vero, quem per Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim cognoscere, nisi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, & meritis ejus, ut non cognosceret, tribuisti; & propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, & ut cognosceret, non ei merito, sed gratia subvenisti*. Omnis porro cognitio, quæ de Deo, & de Christo Jesu Domino nostro, & ejus Mysteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet; si enim sit sterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum, quibus data est. *Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*. Unde & *Legis & omnium divinarum scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei, qua fruendum est*, scilicet Dei; *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. Et *quisquis Scripturas divinas, vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem Dei & proximi, nihil intellexit*. Nam *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum*.

S. Aug. tr. 111. in Jo.

S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 35. 36.

Et l. 3. c. 10.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. **H**Æc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis, ex domo in qua cœnaverat, sive ex loco ubi subsistiterat cum discipulis colloquens, & Patrem orans, & progressus est extra urbem, *trans Torrentem Cedron*, ita vocatum non à cedris hinc inde consitis, sed à nigredine, sive obscuritate, aquis scilicet ejus fimo & cœno atratis; *ubi erat hortus*, pars villæ Gethsemani, *in quem introivit ipse & discipuli ejus*, orationis causa. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis*. Illuc secedere solebat ad orandum, & pernoctare, his præsertim festis diebus.

3. *Judas ergo cum accepisset cohortem*, à Præside, seu partem cohortis, quæ Paschatis tempore ab illo dari solebat Senatoribus ad servandam Urbem & Templum, *& à Pontificibus*, seu primariis Sacerdotibus, *& Pharisæis* datos *Ministros*, seu domesticos satellites, quibus magis fidebant, quam ethnicis militibus, *venit illuc cum laternis, & facibus, & armis*; ut incluso in lucernis lumine faces accenderent, si forte extinguerentur, & recessus omnes ac latebras scrutarentur, si opus esset: cum armis vero, ne discipuli Jesu resistere auderent, & ne populus eum de manibus militum eriperet. Adeo timebant Sacerdotes, Pharisæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4. 5. 6.

4. 5. 6. *Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum*, ne ex imprudentia, vel impotentia in manus inimicorum incidisse putetur, *processit* obviam eis, sponte se obtulit, *& dixit eis: Quem quæritis*, tanto apparatu & ardore? *Responderunt ei: Jesum Nazarenum*; quem nec tanta luce, nec Judæ osculo demonstratum agnoscebant, mirum in modum perturbati. *Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, quasi solo ejus habitu difflati, &, si voluisset, perituri.

7. 8. 9. *Iterum ergo interrogavit eos*, cum isto miraculo moniti in sua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum*, ipse qui vos alloquor: *Si ergo me quæritis, sinite hos*, discipulos meos, liberos & illæsos *abire*. Potentiam suam ostendit, qui hoc quasi jure suo imperat, & jubendo operatur. Id autem præstitit, id est, prohibuit, ne discipuli sui tenerentur, & interficerent: *Ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam*. Si enim capti fuissent, periculum erat, ne Christum negarent, utpote imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior cæteris ita misere lapsus est, quid de aliis existimandum? Noluit ergo Christus eos supra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spiritu sancto, in fide & charitate confirmati essent. Hic S. Augustini sensus: *Inimicos videt* (inquit) *& hoc faciunt, quod jubet: sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?* S.Aug.tr.112 in Joan.

10. 11. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum*, ad Domini defensionem præfervidæ indolis impetu incitatus: *& percussit Pontificis servum, & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam*: Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, sed patientia & mansuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis ne prohibere, ne passionem & mortem subeam ad humani generis redemptionem, & ad destruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto constitutum est? Confer cum *Matth.* 26. v. 51. & 52. *Marc.* 14. v. 47. & *Luc.* 22. v. 50. & 51.

12. 13. 14. *Cohors ergo, & Tribunus*, seu Præfectus Romanæ cohortis, *& Ministri Judæorum, comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum*, à Juda moniti, ut cum magna cautione eum ducerent, quod solitus esset interdum è turba inconspicuus elabi. *Et adduxerunt eum ad Annam primum*, sive honoris causa ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud generum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius*: sive quia domus ejus erat vicinior, sive ut ab eo discerent, quonam & quomodo ducendus esset Jesus: *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo*. In memoriam revocat Evangelista Caiphæ dictum c. 11. memoratum, ut inde intelligatur hominis illius odium in Jesum, quem nulla alia prolata causa, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum præjudicaverat: simul etiam ad ostendendum, quod instar Prophetæ prædixerat, non intelligens; Christum scilicet non pro se, sed pro mundi salute, innocentem passum esse.

15. 16. 17. *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus*, de suis nimium præsumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jesu, qui illi dixerat: *Non potes me sequi modo*. Sequebatur *& alius discipulus*. Joannem ipsum,

sum, qui hæc scribit, fuisse putant SS. Joannes Chrysostomus & Cyrillus: quod affirmare S. Augustinus non audet, quia tacetur. Solet autem se idem Joannes ita significare & addere: *Quem diligebat Jesus*. Fortassis ergo & hic ipse est, vel potius aliquis ex Hierosolymitanis civibus, qui clam Jesum sectabatur. *Discipulus autem hic notus erat Pontifici*, ut popularis: *Et introivit cum Jesu in atrium*, seu domum, *Pontificis*. *Petrus autem stabat ad ostium foris*, se non ausus ultro ingerere præ verecundia & timore, sperans tamen se ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius discipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum*; ancillam janitricem rogavit, ut Petrum introduceret, quod illa fecit: *Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius?* Si discipulus alter fuisset Joannes pariter Galilæus, videtur, quod illum esset pariter interrogatura. *Dicit ille: Non sum*. Vide Comm. nostrum in *Matth. c. 26*.

18. 19. *Stabant autem servi*, privata domus servitia, *& ministri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas*, sive struem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat*, quod Paschali tempore, maxime noctu, non insolitum testantur, qui illuc sunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se*, in aula subdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jesum de Discipulis suis*, cur Discipulos colligeret, *& de doctrina ejus*: quænam ea esset, tacite indicans, eum novitate doctrinæ Mosaicam Legem evertere velle; collectione vero discipulorum, turbas & factiones in Republica excitare.

20. 21. *Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo*: Docui coram omnibus, qui me audire vellent, quod factionum & seditionum auctores non faciunt: *ego semper*, id est, assidue, *docui in Synagoga & in Templo, quo omnes Judæi*, undique, *conveniunt*, *& in occulto locutus sum nihil*, quod contrarium esset his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non

S.Au.tr.113. in Joa. „ pertineret, ad eumdem finem non tenderet. In occulto locutus sum nihil, „ quod publicum esse nollem. Nam quod seorsim Discipulis loquebatur, non „ in occulto loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot „ hominibus loquitur; cum scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum?* præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis quos adhuc paucos habebat:

Matt.10.27. „ *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta?* Ergo & hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occulte, „ quodammodo non dicebatur in occulto: quia non ita dicebatur, ut ab eis, „ quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potius, ut usquequaque prædicaretur. Addit Jesus: *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt, quid*

Joan.7.46. *locutus sum ipsis; ecce hi sciunt, quid dixerim ego*. Frustra me interrogas, cui fidem non habere decrevisti. Auditores meos testes appello, ipsos satellites vestros: scitis quid vobis retulerint.

22. 23. 24. *Hæc autem cum dixisset, unus assistens Ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes Pontifici?* Itane respondes, tam superbe, tam contumaciter! Confer cum 3. *Reg.* 22. 24. ubi refertur, Sedeciam filium Chanaana Michæam Prophetam coram Rege Achab in maxillam percussisse. Confer & cum *Act.* 23. 3. ubi Paulo coram Sacerdotibus & toto concilio perorante, Princeps Sacerdotum Ananias præcepit ministris suis percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Jesus vero modestiæ & mansuetudinis admirabilis exemplum præbens, *Respondit ei: Si male locutus sum*, si quid dixi contumeliosum in Pontificem, *testimonium perhibe de malo*: Accusa, ut causa dicta plectar. *Si autem bene, quid*

quid me cædis? Immeritum, contra jus omne. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem*. Primam Petri negationem, quam alapæ Jesu inflictæ hic præmittit Joannes, in domo Caiphæ contigisse, & consequenter alapam quoque ibidem inflictam fuisse Christo, ex aliis Evangelistis constat. Quod igitur hic scribit Evangelista, *Et misit eum Annas*, &c. vim habet plus quam perfecti, & intelligendum, *Miserat*.

25. 26. 27. *Erat autem Simon Petrus stans* in aula subdiali Caiphæ, *& calefaciens se*, (ut præmisit Evangelista, qui narrationem interruptam negationis Petri nunc resumit.) *Dixerunt ergo ei*, quidam ex ministris, sive militibus, aut servis: *Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex servis Pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Numquid ego te vidi in horto cum illo?* Se premi sensit Petrus memoratione horti, & metuit, ne violatæ publicæ Potestatis reus ageretur ob abscissam Malcho auriculam: *Iterum ergo negavit Petrus, & statim gallus cantavit*. Vide quæ ad Matthæi cap. 26. de trina Petri negatione diximus.

28. *Adducunt ergo Jesum a Caipha*, id est, ab ædibus Caiphæ, *in Prætorium*, in domum Prætoris, scilicet Pilati: *Erat autem mane*, primi diei Paschalis: *& ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur*, id est, ne redderentur immundi ingressu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis participes viderentur; nam statim à damnatione sacris vesci non licebat, ut notat Maimonides: *sed ut* impolluti, & salva religione, *manducarent Pascha*; quo nomine non intelligitur Agnus Paschalis, quem die præcedente ad vesperam comederant, secundum Legem; sed sacrificia pacifica, quæ totis illis septem diebus Azymorum immolabantur, & communi nomine Pascha vocabantur, seu Paschales victimæ, ut patet ex Deut. 16. 2. *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi*. Num. 19. 22. Act. 10. 28. 13.

29. 30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipsorum cedens superstitioni, in Lithostroton, quæ porticus erat supra plateam ædificata, *& dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?* Cujus criminis ipsum accusatis tam alieno tempore? *Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum*. Nisi certo certius constaret, hunc esse criminis non vulgaris reum, tuo non sisteremus judicio damnandum. Sic auctoritate sua suppleri volunt, quod probationibus decrat.

31. 32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum Legem vestram judicate eum*. Nullius criminis convictum, & indicta causa, legum pœnis subjicere mihi quidem non licet, sed vos secundum Legem vestram eum judicate, si hominem prorsus innocentem puniendum statuit: *Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam*: Scis nobis ademptum esse jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam à Romanis redacta est: Tuum igitur est, non nostrum in eum animadvertere, qui crimina commisit capitali supplicio luenda. *Ut sermo Jesu adimpleretur, quem dixit, significans, qua morte esset moriturus*: Ita factum est, ut impleretur, quod Jesus dixerat, se tradendum esse gentibus, & cruci affigendum; quo supplicii genere à solis Romanis, non à Judæis affici poterat. S. Cyril. l. 12. in Jo. p. 1034. Matt. 20. 19. Jo. 13. 32. 32.

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exiverat ad Judæos, *& vocavit Jesum*, illum interrogaturus, *& dixit ei: Tu es Rex Judæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum sibi pollicentur? Aut eum te esse prædicas? *Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua sententia, an ex aliorum suggestione id rogas? Respondit Pilatus: *Numquid ego Judæus sum*, ut scire possim,

quem

quem Regem ex Prophetarum suorum vaticiniis Judæi expectent, & qui sint illius Regis characteres? Non ergo ex me ipso rogavi, sed ex instinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, illarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quasi seditionis auctorem. *Quid fecisti?* Quo facto eis occasionem dedisti te accusandi velut tanti criminis reum? Sic occulte rimatur, an se Regem profiteatur Jesus. Sed prius habenda erat quæstio de crimine, quam interrogaretur, si secundum juris ordinem procedere Judex iniquus voluisset.

36. 37. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo*: Regnum meum non est terrenum & temporale; ac proinde non est talis conditionis, ut statum Romani Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis*: Si terrenum regnum affectassem, collegissem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus resisterent: *Nunc autem regnum meum non est hinc*: ideo nihil ejusmodi conatus sum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi sensu te Regem esse negas, certo ergo sensu te Regem esse profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Respondit Jesus: Tu dicis, quia Rex sum ego*: Dicis, quod res est. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati*. Quamobrem me Regem esse non nego, Christum, Filium Dei, Regni cœlorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his, qui veritati cedunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus sum de Virgine, à me paratum est. *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam*. Omnis qui stat à veritate, qui recte ac juste agere studet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati attestor, mihique credit & obedit, ut doctori veritatis.

38. 39. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Existimavit Pilatus, Jesum Philosophum agere, qui de veritate, regno, justitia, fortitudine, &c. palam & libere dissereret sine Superiorum injuria. Obiter autem quærit, cujus generis sit illa veritas, cujus se Magistrum profitetur: sed tamen non instat, ratus id sui fori non esse. *Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam*: Nullum crimen. *Est autem consuetudo vobis*, in vestri gratiam introducta, *ut unum reum dimittam vobis*
Matth. 27.17. *in Pascha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum? quod contemptim à Pilato dictum est. Vultis, ut dimittam Jesum, quem plerique dicunt esse Christum Judæis promissum?

40. *Clamaverunt ergo rursum omnes*, tam Pontifices, quam populus in eorum studia tractus: *Non hunc à te dimitti volumus, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ seditionis. Confer cum *Matt.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

Sensus Moralis.

1. Jesus egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus. David typus in plerisque
2.Reg. 15. Christi, à filio suo bello petitus, Hierosolymis migrans, transfit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jesus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Absalom ingratus &
S.Cyr.l.11.in rebellis filius populi Judaici gessit imaginem. Verum hostes non fugit Jesus,
Ioan. c.12. p. nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret, cui propositum erat
1011. pati, ut sua passione genus humanum redimeret? Vadit ad locum, in quem frequenter cum discipulis suis orationis causa secedebat, ut à proditore facile

esse inveniretur. Hortus erat, veteris paradisi formam gerens. In horto tristitiæ passio Christi inchoatur, ut lacrymis suis, mortali tristitia, oratione, ac sanguineo sudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commissum.

2. *Judas ergo cum accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, se dæmoni addixerat, maluit esse dux inimicorum Christi, quam Apostolorum socius: minister esse maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum, & Pharisæorum in Dominum Jesum, quam Sacerdotii, & charitatis ejus ministerium sacrum obire. Sic anima quæ suæ cupiditatis serva est, ut perfidus Judas avaritiæ, ad serviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Christum, ad violandum quælibet religionis, justitiæ & charitatis officia parata est. Judas miraculorum & divinæ potestatis Christi immemor, qui se insidiis inimicorum subduxit, quando voluit, per medium illorum transiens, putat se eum capturum etiam invitum, satellitum numero fretus. O cæcitatem!

6. *Ut ergo dixit eis, Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego sum* dixit, & impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui « judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? « Et nunc ubique per Evangelium, *Ego sum*, dicit Christus, & à Judæis ex- « pectatur Antichristus, ut retro redeant, & in terram cadant, quoniam de- « serentes cœlestia, terrena desiderant. Certe ad comprehendendum Jesum « persecutores cum Traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audie- « runt, *Ego sum*: quare non comprehenderunt, sed abierunt retro, & ceci- « derunt, nisi quia hoc voluit, qui potuit, quicquid voluit? Verum si nun- « quam se ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent propter « quod venerant, sed nec ipse faceret, propter quod venerat: *Eum quippe* « *illi occidendum quærebant sæviendo, sed quærebat nos & ipse moriendo*.

S. Aug. tr. 112. in Joa. n. 3.

Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Omnes prosternuntur, & a nemine illorum Dei manus, & Christi Jesu, qui Dei virtus est, omnipotentia agnoscitur. Sic iniquorum fortunam, consilia, valetudinem sæpe Deus evertit; sed illi solum ad ipsum convertuntur, quorum cor efficacissima gratiæ suæ suavitate misericorditer tangit, faciens, ut ipsa eversione erigantur ad salutem. Saulus Ecclesiæ persecutor, qui Jesum esse Christum & Filium Dei non noverat, a Deo prostratus, subito convertitur, & ex persecutore fit vas electionis: Judas Christi Apostolus miraculorum ejus testis, tot ab illo gratiis cumulatus, prosternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum*. Christiani se ipsos ad pedes Jesu crucifixi serio interrogent, quem quærant. An mundum, an Jesum? Jesum quærunt plurimi, ut peccatis suis iterum crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere se probent.

11. *Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* Calicem amarissimum passionis malitia & crudelitas Judæorum Christo paravit, sed ideo illum bibit Christus, quia ei a justitia Patris oblatus est, *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum*. Calicem illum, ut Christus pro salute nostra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non potest, effecit: *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, suscipere ac pati debemus, ut calicem a Deo paratum

Rom. 8. 32.

Eph. 5. 2.

ratum, in spiritu obedientiæ, charitatis, pœnitentiæ, ut justitiæ Dei satisfaciamus pro peccatis nostris. Si nos persequantur homines, & nos cupiditas, aut imprudentes amici ad ultionem excitent, respondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?*

12. *Cohors, ergo & Tribunus, & Ministri Judæorum comprehenderunt Jesum & ligaverunt.* Jesum ligaverunt, a quo solvi potius velle debuerunt. Vincula passus est Dominus, ut malum usum nostræ libertatis expiaret, ut gratiam ad rectum ejus usum suæ captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati servos, justitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret & conferret: ut Discipulos suos in vinculis suis gloriari doceret: *Paulus vinctus Jesu Christi.* In eorum numero, qui tunc imposuerunt Christo vincula, fortassis erant, qui ab eo postea liberati a peccati servitute dixerunt: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

S.Aug.tr.112. in Joan.

Ps.115.16.

S. August. Tract. 113. in Jos. n.4.

22. *Unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu*, &c. Si cogitemus, quis „ acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percussit, aut cœlesti igne con„ sumi, aut terra dehiscente sorberi, aut correptum dæmonio voluptari, aut „ aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? *Quid enim bo„ num per potentiam jubere non potuisset, per quem factus est mundus, nisi pa„ tientiam nos docere maluisset, qua vincitur mundus?* Dicet aliquis, Cur non „ fecit, quod ipse præcepit? Cur percutienti respondit, & non potius alte„ ram maxillam præbuit? Quid quod & veraciter, mansuete, justeque respon„ dit, & solum alteram maxillam iterum percussuro, sed totum corpus figen„ dum præparavit in ligno? Et hinc potius demonstravit, *magna illa præcepta patientiæ non ostentatione corporis, sed cordis præparatione facienda. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & respondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo sit paratus?* Beatus enim est, qui in omnibus quæ injuste pro justitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.*

Ps.56.8.

Unus ministrorum dedit alapam Jesu. Ministri Sacerdotum, & Senatorum, olim ad Jesum comprehendendum missi, cum in doctrinæ ejus admiratione defixi, re infecta rediissent, numquam sic locutum esse hominem conclamantes, dominorum suorum offensionem incurrerunt. Unde commoti in illos Pharisæi, dicebant: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt.* Cum ergo responsum Jesu illius eventus memoriam Sacerdotibus & Pharisæis refricaret, siquidem ipsos illorum ministros suorum sermonum testes appellabat, *Ecce hi sciunt, quæ dixi ego*, ferox ille Minister, ne benevolus erga Jesum crederetur, plura loqui illum non finit, & inflicta alapa, responsa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ ministrorum inferri posse putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata nostra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte sua mortem nostram destruxit, sic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominia sibi per alapam inflicta delevit. Hæc passionis Christi circumstantia per Prophetam prædicta est. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam, ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.* Dominus noster Jesus Christus, etiam cum alapæ ei infliguntur, patienter sustinet, quamvis Deus verus sit, terræque ac cœli Dominus: nos autem miseri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exasperati, in eum insurgimus, & mille pro uno conviciis eum peti-

S.Cyr. l.11.p. 1026. Jo.7.47.49.

Isa.50.6.7.

petimus, necmodum iræ ponimus, aspicientes in fidei nostræ auctorem & consummatorem Jesum.

28. *Et ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*. O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent scelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt, & sanguinis innocentis effusione inquinari non metuunt. Se criminis experses fore stulte putant, si suis ipsi manibus Christum non occidant, sed suæ crudelitatis ministrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Propheticum illud oraculum: *Secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis*. Quemadmodum enim Christum Jesum Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita vicissim ii Romanorum traditi sunt Imperio, & in Urbis obsidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut, si licuisset, in montibus & speluncis abditi emori multi mallent, quam bellum tam immane spectare. Quod optaturos prænuncians Dominus, ait: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus: Operite nos*. S.Aug.tr.114. S. Cyr. l. 12. in Jo. p. 1033. 1134. Ps. 27. 4. Luc. 23. 33.

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Pharisaicam illam superstitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius est calicis & disci, abluentes, conscientiæ vero puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa scrupulosius frequentantes, justitiæ vero & charitatis præcepta sine scrupulo violantes.

36. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo*. Quod est Christi regnum, nisi credentes in eum, quibus dicit, *De mundo non estis, sicut & ego non sum de mundo?* Quamvis eos vellet esse in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo*. Unde & hic non ait, Regnum meum non est in hoc mundo; sed, *Non est de hoc mundo*. Non ait, Regnum meum non est hic; sed *Non est hinc*. Hic est enim regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem; messis enim finis est sæculi, quando messores venient, id est, Angeli, *& colligent de regno ejus omnia scandala*: quod utique non fieret, si regnum ejus non esset hic. Sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo: regno suo quippe dicit, *De mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo*. Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, sed ad mundi Principem pertinebant. *De mundo ergo est, quicquid hominum a vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitiata atque damnata stirpe generatum est: factum est autem regnum non jam de mundo, quicquid inde in Christo regeneratum est*. Sic enim nos Deus eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; de quo regno dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo*... Si ad Christi regnum pertinere volumus, de hoc mundo esse non debemus: siquidem nos in numerum suorum in sancto baptismo cooptavit solemni professione facta, quod mundo & pompis ejus renuntiamus: *Nihil interest ubi sitis in sæculo, extra sæculum estis*. Joan. 17. S.Au.tr. 115. in Joan. Matt. 13. 39. Col. 1. 13. Tert. lib. ad Martyres.

37. *Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati*. Regnum Dei, regnum est veritatis. Hujus cognitio per fidem, & amor per charitatem, Dei dona sunt, non secundum merita nostra, sed secundum ejus propositum & gratiam nobis collata. Nam si naturam cogitemus, in qua creati sumus, cum omnes Veritas creaverit, quis non est " ex veritate? Sed non omnes sunt, quibus, ut audiant veritatem, hoc est, " ut obaudiant veritati, & credant in veritatem, ex ipsa veritate præstatur; " nullis proculdubio præcedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Ideo non " ait Christus: Omnis qui audit vocem meam, ex veritate est; ne ideo di- " S.Au.tr.115. in Joan.

» ctus *ex veritate* putaretur, quia obtemperat veritati; sed ait, *Omnis qui est*
» *ex veritate, audit vocem meam*. Itaque non ideo est ex veritate, quia ejus
» audit vocem: sed ideo audit, quia ex veritate est, id est, quia hoc illi
» donum a veritate collatum est. Quod quid est aliud quam donante Christo
» credere in Christum?

38. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Quam multi Pilati exemplo ignorant, quid sit veritas, aut discere non curant, aut sibi prædicatam, vel quovis modo annuntiatam, vel inspiratam contemnunt; aut se nosse dissimulant, ne ei testimonium verbis & operibus perhibeant? Ad veritatis defensionem quilibet Christianus pro virili sua parte tenetur, si fidem, aut justitiam impugnari, si opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Christo est, ut testimonium perhibeat veritati. Ipsam, ut sese nobis manifestet, interrogare debemus veritatem sincere, amanter, humiliter, perseveranter: *Quid est veritas?* Enimvero *Veritas nulli comperta sine Deo, nulli Deus cognitus sine Christo, nulli Christus cognitus sine Spiritu sancto, nulli Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento*.

Tert.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1.2.3. TUnc ergo, rejecta scilicet a Sacerdotibus & Pharisæis propositione sua, de Jesu dimittendo in die festo, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit*, per lictores suos, seu milites prætorianos: *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum*: Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum*: velut histrionico Regi illudentes: *& dabant ei alapas*. Vide Comm. nostrum ad cap. 27. S. Matthæi.

4. 5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras*, ex atrio in quo flagris acerbissime cæsus est, *ut cognoscatis* publica hac & iterata contestatione mea, *quia nullam invenio in eo causam*, nullum crimen. Ita ipse se iniquitatis damnat Præses, qui Sacerdotum & Pharisæorum odiis, populique clamoribus obsequens donaverat pœnam hominis innocentis. (*Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum*, seu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo*. Quam inepte crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipsi perpendite.

6. 7. *Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri* illorum, *clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum*. Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem significant. *Dicit ei Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite*. Hoc facite; si lubet, vestro periculo. *Ego enim non invenio in eo causam*: Damnare non possum insontem. *Responderunt ei Judæi: Nos Legem habemus, & secundum Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*: Se natura Filium Dei esse finxit, prædicavit, ac persuadere hominibus conatus est; pro vero Messia se haberi voluit: proindeque dignus est pœna in Lege adversus Pseudoprophetas & blasphemos constituta.

Deut. 6.4.

8. 9. 10. *Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit*, hinc stimulante conscientia, quod insontem flagris cedi jussisset, hinc seditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Christum furorem: vel etiam timuisse censeri potest ob res miras de eo auditas, ne forte verum esset, eum alto ex sanguine Divum genus ducere, quod de suis Heroibus Græci ac Romani veteres

teres credebant. Non mirum porro, quod hæc cogitatio Pilati mentem subire potuerit; siquidem Lycaones persuasum habebant, Paulum & Barnabam Deos esse similes hominibus factos, & vocabant Barnabam quidem Jovem, Paulum vero Mercurium. Act. 14. 11.

Et ingressus est Prætorium iterum, amplioris inquisitionis gratia; & dixit ad Jesum: *Unde es tu?* unde natus? quibus parentibus? cœlestibus, an terrenis? *Jesus autem responsum non dedit ei*: tum quia responderat, quod satis esset ad innocentiam suam comprobandam; tum quia indignus erat Pilatus, cui divinæ ac æternæ generationis Christi Jesu Mysterium patefieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, silentium illius admiratus: *Mihi non loqueris?* mihi judici tuo non respondes? *Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?* Non attendis me pro eo munere, quod gero, auctoritatem ac vires habere damnandi te supplicio crucis, vel te absolvendi ac impunitum dimittendi? Potestatem jactat, juris & æqui immemor.

11. 12. *Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper*, de cœlo, Dei consilio ac decreto speciali, quo statutum est ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui mei sponte subjicio. *Propterea, qui me tradidit tibi*, Populus Judæorum, *majus peccatum habet*: Gravioris sunt peccati rei, qui me tibi tradiderunt, quam tu; quia Judæi a Prophetis edocti, nullam habent excusationis probabilem rationem: tuum vero peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt: tu ex timore & ignavia hostibus meis serviliter morem geris. Nec timendo quidem, præsertim innocentem, homo hominem debet occidere: sed tamen id invidendo facere multo magis malum est, quam timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum*: Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum, quo eum favorabilirer dimitteret. *Judæi autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris*: Ostendis te non esse fidum Cæsari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit. *Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*: Quicumque sine Imperatoris auctoritate in Provinciis Romanis Regium nomen usurpat, reus est Majestatis.

13. *Pilatus autem cum audisset hos sermones*, metuens, ne perfidiæ apud Tiberium suspicacissimum Principem *accusaretur*, *adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos* (Græce) hoc est, lapidibus constratus: *Hebraice autem*, sive lingua Syriaca, quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum significat. Cæsarem magis timuit Pilatus, quam Deum. Parum curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & secundum Legem debet mori, &c.* cessit furori clamantium: *Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris*. Eorum Legem non timuit, ut occideret: sed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc vero non sic potuit contemnere Cæsarem auctorem potestatis suæ, quemadmodum Legem gentis alienæ. S. Au. tr. 116. in Jo.

14. *Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce Rex vester*. Dies erat præcedens sabbatum Paschale, id est, incidens in dies Paschales, quod propterea erat solemnius. Pridie autem sabbati vocabatur *Parasceve*, id est, *præparatio*, quia eo die res necessariæ ad sabbatum præparabantur. *Hora quasi sexta*, id est, sub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marcus. Ratio conciliandi sanctos Evangelistas communior & verior hæc est: Spatium viginti quatuor horarum, quibus constat dies, more Judaico divisum fuisse in octo partes, quarum unaquæque erat trium horarum. Prima pars diei inchoabatur hora tertia, secunda sexta, tertia nona, quarta duodecima, & sic reliquæ, juxta varias noctis Vigilias. Hæ etiam Marc. 15. 25.

erant horæ precum, & ascendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque statarum horarum significabatur tubæ sonitu pios convocantis. Non modo autem tempus, quo ea hora advenerat, & data fuerat, sed totum etiam spatium trium horarum, donec sequens audiretur tuba, ejusdem horæ nomine significabatur; omne spatium, exempli gratia, quod a nona ad duodecimam, seu meridiem, (prout hodie numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod a meridie ad tertiam pomeridianam, *hora sexta*. Itaque posito, quod tempus crucifixionis Christi paululum antecesserit duodecimam nostram, sive meridiem, ut ex illa voce, *quasi*, colligitur; vere etiam & appositive dicitur a Marco *hora tertia*, cum spatium illud temporis, quod a tertia hora nomen trahebat, nondum præteriisset, quamvis finis ejus instaret, immineretque signum tubæ ad horam sextam indicandam. Mitto, quod S. Augustinus scripsit, quia notissimum est: Jesum hora tertia crucifixum fuisse clamoribus Judæorum; hora vero sexta manibus militum. Quæ conciliandi ratio sensui litterali non ita convenit.

S. Aug. l. 3. de Conf. Evag. c. 13.

Et dicit Judæis: Ecce Rex vester. Ironia est. Ecce quem Regnum affectasse fingitis, a quo timendum Cæsari persuadere mihi frustra nitimini. Commiseratione certe vestra dignus est: quiescite igitur, & finite, ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant: Tolle, tolle* e medio, *crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem*: Non alium Regem agnoscimus præter Imperatorem Romanum. Solebant dicere: *Non habemus Regem, nisi Deum*: nunc elamant: *Non habemus Regem, nisi Cæsarem*. Odium Jesu extorquet ab eis servitutis invisæ publicam professionem. Tantum potest ira, ut sæpe dicantur, quæ maxime nocent.

16. 17. 18. *Tunc ergo tradidit eis illum*, id est, eorum votis annuens, militibus eum dimisit, jubens, *ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt*, sive abduxerunt: *Et bajulans sibi crucem* (ut solebant malefici apud Romanos, testibus Artemidoro l. 2. c. 61. Plutarcho lib. *de tarda Dei vindicta*, Dionysio in Antiq. l. 7. Plauto, &c.) *exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus, Hebraice autem Golgotha: ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos* latrones, *medium autem Jesum*. Vide Comm. nostrum *in Matth. cap. 27.*

19. 20. 21. 22. *Scripsit autem & titulum*, sive inscriptionem, *Pilatus*, quæ causam mortis illius exhiberet; *& posuit super Crucem*, id est, in superiori parte crucis. *Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus*, in suburbano, ubi solebant esse loca suppliciorum. *Et erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine*; ut omnes, qui e diversis Mundi partibus ad Festum confluxerant, legere possent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum*, quod ita accipi potest quasi eum Judæi pro Rege habuerint: *sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum*; quod Regium nomen ac dignitatem sibi arrogaverit. *Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi*: quod meo jussu scriptum est, mutari nolo.

23. 24. *Milites ergo cum crucifixissent eum*, nudum, *acceperunt vestimenta ejus*; id est, vestem exteriorem, scilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) *& tunicam* interiorem, quæ corpori ejus immediate adhærebat. *Erat autem tunica inconsutilis*, sine commissura, *desuper texta per totum*, continuo textu a summa parte ad imum contexta. *Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cujus sit*:

Matt. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 34.

sit: Aleæ jactu uni addicatur, ne divisa in quatuor partes, fiat inutilis, filis diffluentibus. Quod ita factum est, *Ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.* Pf.21.19.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jesu*, ut eum videre & loquentem audire possent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& soror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jesus Matrem, & Discipulum stantem, quem diligebat*, Joannem scilicet Zebedæi filium, *dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus*: Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit Discipulo: Ecce Mater tua*: Hanc ut matrem posthac observabis, & illius curam geres, dilectione & solicitudine filiali: *Et ex illa hora accepit eam Discipulus in sua*, in domum suam, & curam. Hinc intelligitur, Josephum B. Mariæ Virginis sponsum, cum hæc gererentur, mortuum fuisse: alioqui Matri suæ curam alteri Jesus non demandasset.

28. 29. 30. *Postea, sciens Jesus, quia omnia*, quæ passurus erat a Judæis vivus, *consummata sunt*, maxima ex parte, *ut consummaretur* etiam *Scriptura*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum esse aceto, dixit, *Sitio*. Sitim, & sanguinis copiosa effusione, & acerbissimis cruciatibus contraxerat. *Vas ergo erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad sistendum sanguinem ex eorum vulneribus diffluentem: *Illi autem*, nempe milites, *spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes*: id est, spongiam remasculis hyssopi, quasi funiculis, calamo, seu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus*. Confer cum *Matt.* 27. 48. & *Marci* 15. 36. *Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est*: Quicquid Dei consilium & voluntas a me faciendum, aut tolerandum in hac mortali vita ad hominum salutem decrevit: Quicquid de mea dispensatione & passione veteribus figuris adumbratum, & Prophetarum vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum est. *Et inclinato capite*, ut se sponte mori ostenderet, *tradidit Spiritum*, in manus Dei Patris. *Quis ita dormit, quando voluerit, sicut Jesus mortuus est, quando voluit? Quis ita vestem ponit, quando voluerit, sicut se carne exuit, quando voluit? Quis ita cum voluerit abit, quomodo cum voluit obiit?* Pf.65.22. S. Aug. tr.119. in Joa. n. 6.

31. *Judæi ergo* (*quoniam Parasceve erat*, vigilia & præparatio sabbati) *ut non remanerent in cruce corpora sabbato*, (*erat enim magnus dies ille sabbati*; id est, solemnis admodum & celebris, utpote qui unus esset septem dierum Paschalium) *rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio acceleraretur, *& tollerentur* eorum corpora e patibulo ante vesperam, qua sabbatum inchoabatur. Confer cum *Deut.* 21. *v.* 22. *&* 23. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus a Deo est, qui pendet in ligno*. Hanc legem Judæos sua ætate religiose servasse, scribit Josephus. L. 4. de Bello Jud. c. ult.

32. 33. 34. 35. 36. 37. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo: Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod superfluum fuisset: *sed unus militum*, spiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, seu perfodit; quod divino consilio factum est, ut morte Jesu certissimo testimonio comprobata, fides resurrectionis ejus firmaretur: *& continuo exivit sanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Nisi enim manatio illa aquæ & sanguinis ex Christi Jesu mortui latere miraculum fuisset, S. Evangelista triplicem de hujus eventus veritate asseverationem non subjunxisset: *Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus*. Mos est Joannis, de se in tertia persona loqui. Testimonium ejus, qui id scribit ad memoriam sempi-

teram,

ternam, firmum est & minime fallax, tametsi singulare sit, quia testis oculatus erat: *Et ille scit, quia vera dicit*: certo sibi conscius est se rem narrare, prout gesta est, licet priores Evangelistæ non meminerint. Hæc autem

Exod. 12. 46. Num. 9. 12. Zach. 12. 10.

testatus est & scripsit: *Ut & vos credatis*, id factum esse, Jesumque vere mortuum esse, ac proinde a mortuis vere resurrexisse. *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo*. Quod de agno Paschali, Christi typo, in Lege præceptum est. *Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt, in quem transfixerunt*. Videbunt (in die scilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perfoderunt. Versio Septuaginta Interpretum Zachariæ locum ita reddit. *Et aspicient ad me pro eo, quod insultaverunt*. Textum vero Hebraicum sic vertit S. Hieronymus: *Et aspicient ad me quem confixerunt*. Varias illas interpretationes peperit varietas lectionum. Septuaginta Interpretes forte legerunt, *racdu*, quod optime verterunt, κατωρχήσαντο, id est, *insultaverunt*; Sanctus vero Hieronymus & alii legerunt in Hebræo fonte, *dacbru*, id est, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur: utrumque verbum constat iisdem litteris, sed aliter dispositis. Commutatio igitur & similitudo litterarum *Daleth* & *Resch* variam lectionem fecit. *Joannes autem Evangelista, qui de pectore Domini hausit sapientiam, Hebræus ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimum, non magnopere curavit, quid Græcæ litteræ continerent; sed verbum e verbo interpretatus est, ut in Hebræo legerat, & tempore Dominicæ Passionis dixit esse completum*. Utramque interpretationem alias commemorans S. Hieronymus, ait: *Discrepat Evangelistæ, septuaginta Interpretum, nostraque translatio: & tamen sermonum varietas Spiritus unitate concordat*. Nec vero absimile est, olim etiam apud 70. Interpretes variam fuisse lectionem hujus Zachariæ loci. Tertullianus enim legit, *quem pupugerunt*; S. Cyprianus, *in quem transfixerunt*; quamvis sola Versione septuaginta Interpretum Latine reddita uterentur. Id confirmant Viri Eruditi ad hunc Zachariæ locum in Scholiis Editionis Sixtinæ: Ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο. *Sic quoque est in quibusdam aliis libris; in quibusdam antecedit*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *Est qui habeat*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, *nec habeat*, ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο; quæ duplex videtur esse interpretatio.

S. Hieron. in Zach. c. 12.

Epist. 101. ad Pammach. De optimo genere interpretandi. Ter. lib. adv. Judæos, c. 14. L. de Resurr. carnis, c. 22. Lib. 3. cont. Marc. c. 7. S. Cypr. lib. 2. adv. Jud.

Matth. 27. 47. Marc. 5. 43. Luc. 23. 50. Joan. 3. 6.

38. 39. 40. *Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa (eo quod esset discipulus Jesu, occultus autem*, hactenus, *propter metum Judæorum*, qui contumeliam excommunicationis irrogabant omnibus, qui se discipulos Jesu profiterentur, ejicientes eos e Synagoga) *ut tolleret corpus Jesu*: Rogavit Pilatum, ut sibi liceret e cruce tollere corpus Jesu, ac sepelire: *Et permisit Pilatus. Venit ergo* ad crucem, *& tulit corpus Jesu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat* antehac *ad Jesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum*: Ut pollincturæ magnificentia suam de Jesu existimationem, suumque in illum religiosum affectum testarentur. *Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire*.

41. 42. *Erat autem in loco*, in illo suburbano, *ubi crucifixus est, hortus; & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat*: quod divino consilio factum, ne quis alius surrexisse crederetur. *Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum*. Urgebat scilicet tempus; paucæ supererant horæ usque ad vesperam, quæ solemni sabbato initium dabat; & ideo longius deferri non poterat sacrum corpus.

Sen-

Sensus Moralis.

1. *Tunc apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit*. Christo Jesu pro nobis flagellato recte accommodantur illa Prophetæ verba: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam*. Aquila & Theodotion, referentibus Heracleota & Theodoreto, interpretati sunt: *Supra dorsum meum araverunt peccatores*. Supra sacrum Christi Jesu corpus barbari milites loris & virgis sulcos duxerunt, sacram ejus carnem proscindentes ad eum modum, quo aratrum terram proscindit, & sanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jesus, ut concupiscentiam in corpore nostro dominantem expiet, & sanet. Cum igitur Angelus satanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Christum pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus, atque ut ipsam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem Jesu Christi ipsum Salvatorem nostrum orantes, ut peccatum nobis dominari non patiatur, & a tentatione nos liberet, & quam inviti patimur, concupiscentiæ rebellionem detestemur. Ingemiscamus coram Deo, cum Apostolo dicentes: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum*. Et cum Propheta: *Ego autem in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper*. Apostolum imitemur, corpus nostrum castigantes, & in servitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes*, ut SS. Patres explicant, ne in eo regnet peccatum. Immunitatem a flagellis, vel disciplinis sponte susceptis Christum flagellatione sua nobis procurasse, qui finxerit, haud sanæ mentis est. Quin etiam favet Hæreticis, qui Christi satisfactione immunitatem ab onere satisfactionis nobis procuratam asserunt. Sed nobis præstitit flagellatione sua, nosque docuit, peccato & diabolo serviamus, nosque divinæ iracundiæ flagellis æternum obnoxios reddamus. Hic sensus est Versuum Prudentii, Amœni, aut Sedulii, de columna cui Christus ad flagellationem subeundam fuit alligatus.

Ps. 128. 3. — 1. Cor. 9. — Ps. 37. 18. — S. Iren. lib. 6. adv. Heres. c. 72. — S. Paul. E. 13. — S. Pet. Chrys. Hom. 16.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus; atque columnæ
Annexus, tergum dedit, ut servile flagellis.
Perstat adhuc, templumque gerit veneranda columna:
Nosque docet cunctis immunes vivere flagris.

Non more Judaico, quo constitutum erat, ut verbera quadragenarium numerum non excederent, sed Romano, Christum flagellatum fuisse a Romanis Militibus, jussu Pilati Romani Præsidis, longe probabilius est, & S. Hieronymi auctoritate firmatum. Et si more Judaico, Milites barbaros numerum Lege Mosaica præscriptum longe excessisse, credibile est, cum sine modo illos in Christum Jesum sæviisse, tota passionis ejus probet historia.

Deut. 25. 3. — S. Hier. in c. 27. S. Matth.

Apud Lacedæmonios solemnis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cæsi ante Dianæ aram, sæpenumero verbera ad mortem usque læti alacresque tolerabant. Christus acerbissimam flagellationem proposito gaudio patitur, ut divinæ justitiæ pro nobis satisfaciat, nosque a verberibus liberet: *Multa* enim *flagella peccatoris*. De viro autem justo scriptum est: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. In corpore nostro mortificationem Christi circumferamus, flagellationem acerbissimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes: *Optime pænitet, qui dum carnem verberibus mactat, lucrum, quod delectatione carnis amiserat, afflictionibus compensat, & salubrem illi amaritudinem ingerit, cujus olim noxia,* nunc

Tert. lib. ad Martyres. — Plut. in institutis Lacon. — Cic. Tusc. 11. — Ps. 31. — S. Petr. Dam. l. 5. epist. 8. ad Cler. Floren.

nunc delectatione peccavit. Nihil differt, quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicario repressi corporis afflictione mutetur. Dignum Deo spectaculum homo pœnitens, qui sui ipsius in corde se constituit judicem, reum in corpore, manibus se gaudet exhibere tortorem: *Hæc est hostia quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur, & sic humani corporis victima illi unico sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permiscetur, & in uno thesauro sacrificium omne reconditur, videlicet & quod unumquodque membrum, & quod caput omnium obtulit electorum.*

Idem, Opusc. 43. c. 6.

2. *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum.* Spinis coronatur Dominus Jesus, & pallio purpureo ad irrisionem regiæ dignitatis suæ indutus, à militibus illuditur & cæditur. Sic hominum superbiam & ambitionem expiat: sic pro Adami primo peccato, quod superbia fuit inobedientiæ parens, justitiæ Patris satisfacit. Regiam dignitatem ultro sibi oblatam à turbis in deserto respuit, fugit, quia coronam parabant nullis spinis intertextam, nullis contumeliis probrosam. Nunc vero spineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium à militibus induitur, gerere non recusat. Hæc scilicet insignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem à subditis suis sic excipi, sic illudi, sic verberari; quis sine commiserationis sensu, quis sine indignatione adversus barbaros & impios illos subditos audiret? Hæc non solum à subditis, sed à creaturis suis patitur Rex gloriæ, cœli terræque Dominus, & nostri causa patitur, nec compatimur! *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum, & dabant ei alapas.* O qualia tributa! Superbi & ambitiosi Christiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiscunt, & sæpe malis artibus quærunt; qui independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta, dicunt de corde suo: *Non serviam*, coronam spineam Jesu Christo plectunt, eum per ludibrium Regem salutant, alapas infligunt Salvatori suo: *Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Omnium vero miserere, qui sub potenti manu tua, & ad pedes Christi tui humiliati, sincero animo ajunt: *Deo subjecta esto anima mea, quia ipse Deus meus & Salvator meus.*

Ps. 73. 22. 23.

Ps. 61.

5. (*Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum:*) *Et dicit eis: Ecce homo.* Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat: his spinis maledictionem solvit terræ nostræ, spinas & tribulos nobis germinantis: *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua*, immo potius noverca Synagoga, *In die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*: in die quo sibi desponsavit Ecclesiam, quam diem & ardentissime desideravit, & cum gaudio incredibili vidit: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*

Cantic. 3.

Hebr. 12. 2.

S. Aug. tract. 116. in Jo.

„ Ecce Homo, non clarus imperio, sed plenus opprobrio: si Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis: flagellatus est, spinis coronatus
„ est, ludibriosa veste amictus est, amaris convitiis illusus est, alapis cæsus
„ est: fervet ignominia, frigescat invidia. Ecce *Vir dolorum, & sciens infirmitatem*. Hominem ne agnosceretis, nisi vos monerem? *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Ecce homo, *opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Ad hunc statum eum peccata nostra redegerunt. Fortius clamant crimina nostra, quam Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Christus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miserere*: peccatores ingrati contra Christum clamant, *Crucifige*.

10. 11. *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo*

habeo crucifigere te , & potestatem habeo dimittere te ? Respondit Jesus : Non
haberes potestatem adversum me ullam , nisi tibi datum esset desuper . Ubi non
respondebat Jesus , *sicut ovis silebat* : ubi respondebat , *sicut Pastor docebat*. S.Aug.tract.
Discamus ergo , quod dixit , quod & per Apostolum docuit ; quia *Non est* 116.in.Jo.
potestas , nisi à Deo , & plus peccat qui potestati innocentem occidendum Rom.13.1.
livore tradit , quam potestas ipsa si eum timore alterius majoris potestatis »
occidit . . . Christi Jesu singulare & admirabile silentium honoremus patien- »
tia nostra & silentio , querimonias , excusationes , murmurationes , & im-
patientiæ verba comprimendo , quæ variis in occasionibus amor proprius ef-
fundere solet . Persecutiones , calumnias , obtrectationes , convitia , detri-
menta , morbos , orbitates , lites improbas , adversa quæque volente Deo
nobis inferri & contingere cogitemus , qui pœnæ auctor est , non culpæ:
patiamur cum ovium mansuetudine , exemplo Christi Jesu : *Qui cum maledi-* 1.Pet.2.23.
ceretur , non maledicebat ; cum pateretur , non comminabatur ; tradebat au-
tem judicanti se injuste . Corde humiliato dicamus cum Propheta : *Obmutui,* Ps.38.13.
& non aperui os meum , quoniam tu fecisti : amove à me plagas tuas . Secun-
dum infirmitatem carnis loquor , ne à fortitudine manus tuæ ego deficiam
in increpationibus . Cæterum sciens te propter iniquitatem corripere homi-
nem , ad flagella paratus sum , & non sum turbatus : *Amici mei & proximi* Ps. 37.
mei adversum me appropinquaverunt , & steterunt . Et qui juxta me erant ,
de longe steterunt , & vim faciebant , qui quærebant animam meam . Et qui
inquirebant mala mihi , locuti sunt vanitates , & dolos tota die meditabantur .
Ego autem tamquam surdus non audiebam , & sicut mutus non aperiens os
suum . Et factus sum sicut homo non audiens , & non habens in ore suo re-
dargutiones .

17. *Et bajulans sibi crucem , exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus* , &c.
Christus verus Isaac , ut Dei victima , portat lignum sacrificii sui in mon-
te offerendi : *Tulit quoque ligna holocausti , & imposuit super Isaac filium* Genes.22.6.
suum . Ut victor , portat arma , quibus diabolum , peccatum , mortem ,
mundumque debellaturus est : *Delens quod adversus nos erat chirographum de-* Coloss.2.14.15.
creti , quod erat contrarium nobis , & tulit illud de medio , affigens illud cru-
ci , & expolians principatus & potestates , traduxit confidenter , palam trium-
phans illos in semetipso . Ut Rex denique sceptrum gerit , quo populum suum Isai.9.6.
reget : *Cujus principatus super humerum ejus* .

Et bajulans sibi crucem , exivit , &c. Crucis pondere Christus Jesus oppri-
mitur . Non mirum , siquidem peccata nostra cum ipsa cruce portabat . Gra-
vissimum est peccati onus : *Sicut onus grave gravatæ sunt super me* . Pecca- Ps.37.5.
tum non adeo grave est peccatori qui illud amat . In ejus corde velut in
centro est : Gravia porrò in centro non gravitant (inquiunt Philosophi :)
At in Christo sunt peccata nostra extra centrum , quia peccatum non fecit :
quapropter gravissimum illi est crucis onus , in qua peccata nostra ipse por-
tat : *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum , ut peccatis* 1.Pet.2.24.
mortui , justitiæ vivamus .

18. *Ubi crucifixerunt eum , & cum eo alios duos hinc & hinc , medium au-*
tem Jesum . Christum usque ad crucem sequi , cum illo cruci configi chari-
tate debemus : *Humiliavit semetipsum usque ad mortem crucis , factus pro no-*
bis maledictum , ut nos à maledicto liberaret : crucifixus est in medio latro-
num , ut nos ad societatem perduceret Angelorum . Humiliemus nos ipsos
ad pedes crucis ejus . Felices nos existimemus , si Dei causa detur nobis
aliquid pati . *Hæc est enim gratia , si propter Dei conscientiam sustinet quis*
tristitias , patiens injuste . Quæ enim est gloria , si peccantes & colaphizati suf- 1.Petr.2.19.
fertis ? Sed si bene facientes patienter sustinetis , hæc est gratia apud Deum . 20.21.

S.Aug. lib. de Sanct. Virg. c. 54. 55. *In hoc enim vocati estis : quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus . . . Inspicite vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis. Hæc quanti valeant, cogitate; hæc in statera charitatis appendite . . . Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis est fixus in cruce*. Domine Jesu, nullus te quærit, nullus te invenit, nisi crucifixus. O gloriosa crux, radicare in me, ut ascendam in te.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus. Cum vidisset ergo Jesus matrem, & Discipulum stantem quem diligebat, dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit Discipulo: Ecce mater tua*. Stat juxta crucem Virgo sanctissima, suo & Ecclesiæ totius nomine, ut Christum Jesum in cruce morientem offerat Patri, seque ipsam per illum offerat in holocaustum. Mater Jesu stans juxta crucem præsagiebat ac repræsentabat fidelitatem Ecclesiæ, Martyrum constantiam, sexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipsa separare poterit à Charitate Dei, gratia Jesu Christi roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc implebatur Simonis Prophetia: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Pertransiit ipsius

S.Bernard. » animam vis doloris, ut plus quam Martyrem non immerito prædicemus, in » qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus. Christus corpore moritur in cruce; Maria corde commoritur juxta crucem. Fa» cit illud charitas, qua majorem nemo habuit: facit & hoc charitas, cui » post illam similis non fuit . . . In tabernaculo illo duo videres altaria; aliud » in pectore Mariæ, aliud in corpore Christi; Christus carnem, Maria im-

Arnoldus Abbas Bonavallar. de septem verb. Dom. » molabat animam. Optabat quidem ipsa ad sanguinem animæ, & carnis suæ » addere sanguinem, & elevatis in cruce manibus celebrare cum Filio sacri» ficium vespertinum, & cum Domino Jesu corporali morte redemptionis no» stræ consummare Mysterium: sed hoc solius Summi Sacerdotis privilegium » erat, ut de sanguine manus intra Sancta inferret, nec poterat hæc ei con» sors cum aliquo esse dignitas: & in reparatione hominis nulli angelo, nul» li homini cum eo fuit, aut esse potuit communis auctoritas. *Cooperabatur tamen plurimum, secundum modum suum, ad propitiandum Deum, ille Matris affectus: cum tam propria quam Matris vota charitas Christi perferret ad Patrem: cum quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret. Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem: Mater vero post utrumque ardebat, unumque erat, quod diversa exhibebant officia, quod Pater bonus, quod Filius pius, quod Mater sancta intendebat, quod in commune elaborabat dilectio: simulque se complectebantur pietas & charitas & bonitas: Matre supplicante, Filio interpellante, Patre propitiante. Filius ad pectus Matris & ubera; Pater ad Filii crucem & vulnera respiciebat*.

S.Aug. tract. 119. in Jo. *Cum vidisset Jesus Matrem, &c. dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus*. Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo suo suos instruxit Præceptor bonus, ut à filiis piis impendatur cura parentibus, *tanquam lignum illud, in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit Magistri docentis*. In S. Joannis persona electos omnes in filios recepit sanctissima Virgo Maria, testamento Jesu Christi in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejusque Filio placere studeamus animæ corporisque castimonia, ut & illi grati simus. Hac virtute, necnon & dilectione, qua Christo crucifixo adhæsit, meruit Joannes munus illud inæstimabile, ut Ma-

Arnold. Bonavall. tri Jesu loco filii esset, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit. *Deinde dicit Discipulo: Ecce Mater tua*. Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & transfunditur in ministrum filialis affectus: formaturque & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus concorsque complexus, non ex traduce natu-

naturæ , sed ex munere gratiæ . Tu igitur , Joannes sancte , ad hoc eligeris , ut ministres & obsequaris , *ea dilectione qua filius ; ea obedientia qua discipulus ; ea abjectione qua minister & famulus . Petro commendatur Ecclesia, tibi Maria : illi tumultuosa negotia , tibi pacifica & quieta : illi atria , & vestibulum , & altaria sanguinum : tibi commendatur altare incensi , & Sancta sanctiorum . Ad culmen ministerii tui nullus tecum admittitur : solus illi assistit propitiatorio : solus illud vas aureum continens manna , illud divinæ legis scrinium Pontifex destinatus observas .*

Mulier , ecce filius tuus . Testabatur de cruce Christus , & testamentum ejus signabat Joannes , dignus tanto testatore testis . . . Sed nec Maria minor quam matrem Christi decebat , fugientibus Discipulis ante crucem stabat, & piis spectabat oculis Filii vulnera , quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem . Aut fortasse quia cognoverat per Filii mortem mundi redemptionem , putabat se & sua morte publico muneri aliquid addituram. Sed Jesus non egebat adjutore ad mundi redemptionem , qui dixit : *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber* . (S. Ambr. l. 10. in Luc. n. 131. 132.) (Ps. 87. 5.) Suscepit quidem Matris affectum , sed non quæsivit hominis auxilium . . . Christo patienti cum pia Matre compatiamur , offeramus illi nosmetipsos , *Hostiam vivam , sanctam, Deo placentem* ; per Christianam mortificationem passionem ejus in carne nostra adimpleamus , ut dicere possimus cum Apostolo : *Gaudeo in passionibus, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea .* (Coloss. 1. 24.)

28. *Postea sciens Jesus , quia omnia consummata sunt , ut consummaretur Scriptura , dixit : Sitio* , &c. Siti sua intemperantiam Adami & filiorum ejus Christus expiat . Ejus exemplum ad tolerandam sitim , jejuniorum saltem diebus , nos roboret . Sitim ejus honoremus à potu abstinendo extra horam refectionis . Carnis terat superbiam non cibi tantum , sed potus parcitas . Sitim inordinatam , sitim vitiosam bonorum & delectationum temporalium , qua corda nostra consumuntur , restinguamus aceto quod ori Salvatoris nostri oblatum est , passionis ejus amaritudine .

Sitio . Christi *sitim sacramentalem* vocat Arnoldus Abbas , *qua non tam desideratur potus , quam hominum salus* . Hanc sitim David prædixerat his verbis : *Quousque irruitis in hominem ? Interficitis universi vos tamquam parieti inclinato , & maceriæ depulsæ ? Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere , cucurri in siti* . (Ps. 61. 3. 4.) Retribuebant enim mala pro bonis . Illi interficiebant , illi repellebant ; ego autem sitiebam : illi pretium meum cogitaverunt repellere , ego eos in corpus meum sitiebam trajicere . Bibendo enim quid facimus , nisi humorem foris positum in membra mittimus , & in corpus nostrum ducimus ? (S. August. enarrat. in Ps. 61.) Hoc fecit Moyses in capite vituli . Caput vituli , magnum sacramentum . (Exod. 32. 20.) Caput enim vituli corpus erat impiorum , in similitudine vituli manducantis fœnum , terrena quærentium , quia omnis caro fœnum . Iratus Moyses , in ignem misit , comminuit , in aqua sparsit , bibendum populo dedit ; & ira Prophetæ administratio facta est Prophetiæ . Corpus enim illud in ignem mittitur tribulationum , & verbo Dei comminuitur . . . Et quid jam evidentius , quam quod in corpus illud civitatis Jerusalem , cujus imago erat populus Israel , per baptismum trajiciendi erant homines ? Ideo in aqua sparsum est , ut in potum daretur . Hoc usque in finem facit iste , currit & sitit . Multos enim bibit , sed numquam erit sine siti . Inde est enim : *Sitio : Mulier , da mihi bibere* . Samaritana mulier ad puteum sitientem Dominum sensit , & à sitiente satiatus est : *Sensit prior illa sitientem , ut biberet ille credentem* . (Joann. 4. 7.) Et in cruce positus : *Sitio* dixit , quamvis illi non hoc dederint ; quod sitiebat : *Ipsos enim sitiebat* , at illi acetum dederunt .

Sitio . Cervus serpentes necat , & post serpentium interemptionem majori (S. Aug. enarr. in Ps. 41.)

siti inardescit, peremptis serpentibus ad fontes acrius currit. Christus Jesus cum antiquo serpente diabolo in cruce pugnavit, eumque vicit, debellavit: ideo proximus consummationi victoriæ, dixit: *Sitio*. Sitiamus & nos fontem vivum, Deum nostrum, sed ut alacrius curramus ad fontem, serpentes necemus. Serpentes vitia tua sunt: *Consume serpentes iniquitatis, tunc amplius desiderabis fontem veritatis. Interfice in te, quicquid contrarium est veritati*: & cum te videris vacare à cupiditatibus perversis, desidera fontes aquarum: habet Deus, unde te reficiat, & impleat venientem ad se post
Psal. 41. interemptionem serpentium, tamquam velocem cervum: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus*.

30. *Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est*. Consummata est justitia Dei, quæ majorem & accuratiorem satisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quam satisfactionem hominis Dei. Consummata est charitas & misericordia salvatoris, cujus majus specimen præbere non potuit, quam moriendo pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Consummata est malitia, & crudelitas hominum, qui acerbissimas pœnas, & mortem atrocissimam maximeque contumeliosam Auctori vitæ inslerunt. Consummata sunt vetera omnia sacrificia *una oblatione*, qua Christus
Hebr. 10. Pontifex futurorum bonorum *consummavit in sempiternum sanctificatos*. Humilitas, obedientia, patientia Christi Jesu consummatæ sunt: *Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum*. A Christo moriente gratiam bene moriendi humiliter postulemus. Christianæ vitæ, nostrique status officia, Dei Mandatis, & Evangelio obedientes, impleamus, & consummemus. Ad spiritum Deo reddendum parati simus. Ne à nobis avellatur vita, sed reddatur Creatori, à quo accepimus. Mors Christiani sacrificium est: spontaneum ergo sit & voluntarium. Hominium est, supremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum subjectione fiat & obedientia. Satisfactio est, humilis sit. Restitutio est, amore justitiæ sanctificetur. Cursus nostri consummatio est, omnium officiorum Christianæ vitæ sit consummatio: *Consummatum est: & inclinato capite tradidit spiritum*.

S. Aug. tract. 120. in Jo. 34. *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua*. Obstetricante lancea latus Christi mortui apertum est, ut illic vitæ ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur: *Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum: hæc & lavacrum præstat & potum*. Hoc prænuntiabat, quod Noe in latere arcæ ostium facere jussus est,
Genes. 6. 16. qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigura-
" batur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis,
Gen. 2. 22. " & appellata est vita materque vivorum. Magnum quippe significavit bonum
" ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite
" in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors, unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius? *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo,*
1. Jo. 5. *Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt*. Sufficere nobis non posset ad intellectum veritatis testimonium quod
Arnoldus Abb. tract. de septem verbis Domini. " de cœlo est, quod sibi ipsi perhibet Trinitas, nisi nobis innotesceret ali-
" quibus signis & aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt itaque hæc tria,
" Spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua purificationis. Non re-
" dimit sanguis, nisi quos gratia vocat & lavat: nec nisi ablutos & mortuos
" peccato Spiritus sanctificat. In commune participant redemptio, & ablutio,
" & sanctificatio. Alterum sine altero esse non potest: quodque agitur, unum

est,

est, non multiplex. Spiritus namque sanctus superfertur Mysteriis, interest « Sacramentis, quorum rationem aqua mundans significat, quæ illius rei con- « tinet signum, cui & sanguis Christi, & Spiritus Dei præbet effectum. In « aqua mundamur, in sanguine informamur... Admitte me, Domine Jesu, « in cor tuum, ut inde latices salutis hauriam. Da, ut cum eodem charitatis ardore, cum eodem devotionis affectu sacra Mysteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo sanguinem sugerem: siquidem firma fide credo, bibi in Calice, quod fluxit ex latere.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1. 2. UNa autem Sabbati, id est, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cum aliis piis mulieribus, quibus ad opus pietatis dux erat, *venit mane cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum*: sub noctis finem itineri se commisit, cum tenebræ nondum discussæ essent, & ad monumentum pervenerunt, cum sol inciperet illucescere. *Et vidit lapidem sublatum à monumento*: Saxum magnæ molis, quo specus os clausum fuerat, inde revolutum conspexit. *Cucurrit ergo* cum comitibus, & primariis Discipulis celeriter nuntiavit, quod primum viderat, & quod sibi venerat in mentem, corpus scilicet Domini ablatum fuisse: *Et venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus*, ipsum nempe, qui hæc scripsit, Joannem, *& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris causa, incertum: *& nescimus, ubi posuerunt eum*. Id Magdalene dictura non videtur, si cum aliis mulieribus jam vidisset Angelos, & de Resurrectione Domini tam clarum, tam certum eorum testimonium audivisset. Marc. 16. 2. Luc. 24. 1.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. *Exiit ergo Petrus, & ille alius Discipulus, & venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo simul, & ille alius Discipulus præcucurrit citius Petro*, utpote ætate junior & velocior, *& venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset*, capite in specum intromisso, utpote qui sepulcrum introspicere non poterat erectus, cum ostium humile, & sepulcrum profundum esset: *vidit posita*, seu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jesu fuerat involutum, velut absentis corporis exuvias: *non tamen introivit*, Petrum expectans. *Venit ergo* paulo post *Simon Petrus sequens eum, &*, omnia diligentius exploraturus, *introivit in monumentum, & vidit linteamina posita*, sive jacentia, *& sudarium quod fuerat super caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & facies velata fuerat Judaico sepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id est fasciis sepulcralibus, *positum, sed separatim involutum*, seorsim complicatum, *in locum unum*. Quæ linteorum tam accurata collocatio furti suspicionem omnem amovebat: Fures enim festinant, nec agunt aliena à suo instituto. *Tunc ergo introivit & ille Discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, corpus Jesu sublatum esse, quod Maria Magdalene dixerat: *Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere*. Nondum sacram Scripturam plane intelligebant. Et quamvis Jesum non semel audivissent, se resurrecturum tertia die asserentem; Mysterii tamen sublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obstabant, quo minus hoc in animum admitterent. Confer cum *Lucæ* 24. 4. ubi scriptum est de *undecim* Apostolis, S. Aug. tract. 120. in Jo. n. 9.

cum

cum mulieres referentes audivissent, se ad monumentum Domini Angelos vidisse, qui eum à mortuis resurrexisse asseruerat, sicut ipse Jesus eis prædixerat: *Et visa sunt ante illos, sicut deliramenta, verba ista, & non crediderunt illis*. Subdit S. Joannes Vers. 10. *Abierunt ergo iterum Discipuli ad semetipsos*: Petrus & Joannes in domum reversi sunt.

11. 12. *Maria autem Magdalena*, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterum venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac secunda vice Angelos cum illis viderat Christi resurrectionem nuntiantes, illis recedentibus paululùm morata, *stabat ad monumentum foris plorans*, extra speluncam scilicet, in qua excisum fuerat sepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac splendidis vestibus indutos, *sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu*: sicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ.

Exod.25.18. 19.

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras?* Absterge lacrymas, nulla sibi mœroris, immo magna lætitiæ ratio est. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum*, oculos à monumento ad hortum vertit, ut solent anxii: *& vidit Jesum stantem: & non sciebat, quia Jesus est*: Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem. *Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa existimans, quia hortulanus esset*, id est, horti illius colonus, illumque audivisse colloquium, quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum*, quem à me quæri nosti, *dicito mihi, ubi posuisti eum, & ego eum tollam*: si hic locus non est corpori Domini mei, indica mihi ubi lateat, & ego alio transferri curabo, ut honeste sepeliatur.

16. 17. *Dicit ei Jesus: Maria*: ea voce qua facile agnosceretur. *Conversa illa, dicit ei: Rabboni* (*quod dicitur Magister:*) Cum vero ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & osculari vellet, *dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*. Ne in pedum meorum complexu moreris, opportuno tempore id facies: alias me tibi conspiciendum dabo; nondum enim ad cœlum ascendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad Discipulos meos, quos ut fratres diligo, *& dic eis*: hæc mea verba illis refer: *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum; Deum meum & Deum vestrum*. *Vestrum* natura & veritate, *meum* ratione carnis assumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, Augustinum, Cyrillum, Leonem Magnum sententiam illam, *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, aliter fuisse interpretatos norunt Eruditi: sed eorum interpretationes non ita planæ sunt ac litterales, ut compertum erit legentibus.

S. Chrys. ho. 85. in Jo. S. Hier. ep ad Hebr. q. 5. S. Cyrill. l. 12. S. Aug. tract. 121. in Jo. S. Leo ser. 2. De Ascens. &c.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians Discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi*. Videtur autem assecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipsa venerant ad monumentum, & paulo ante ipsam ex horto exiverant: & dum una cum ipsis pergeret, *Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Quod S. Matthæus commemorat.

Matt. 28. 9.

19. 20. *Cum ergo sero esset die illo, una Sabbatorum*, eadem die, ad vesperam, *& fores essent clausæ*, clausis foribus domus, *ubi erant Discipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis*. Clausis foribus intravit, ut corpus suum gloriosum esse comprobaret. Ea virtute ad Apostolos intravit januis clausis, qua in mundum intrans, clauso exivit utero Virginis. *Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum vestigia. *Gavisi sunt*

Luc. 24. 39. 40.

sunt ergo Discipuli, *viso Domino*, ipsummet esse in eodem corpore redivivum minime dubitantes.

21. *Dixit ergo eis iterum*: *Pax vobis*: *Sicut misit me Pater*, ad annunciandum Evangelium, qua legatione sum perfunctus; *& ego mitto vos*, pari auctoritate vos mitto in mundum universum, ad Ecclesiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22. 23. *Hæc cum dixisset*, *insufflavit*, flatum seu anhelitum in eos immisit, Spiritum sanctum se ipsis interius infundere hoc symbolo significans, sicut in primi hominis creatione Deus insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam viventem. *Et dixit eis*: *Accipite Spiritum sanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate, ut aliis dare possitis potestate ministerii, ad quod vos inauguro: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: *& quorum retinueritis*, *retenta sunt*: Quorumcumque peccata remittenda esse judicaveritis, verbisque ipsis remiseritis, postquam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis vere ac reipsa remittentur à Deo: & quos a remissionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio à venia repellentur. Non nudum ministerium annuntiandi Evangelii, aut declarandi remissa esse peccata, sed judiciaria potestas his verbis à Christo collata est Apostolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confessionis fundamentum, ut quicumque remissionem peccatorum consequi volunt, omnia & singula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipso reo accusatore sui, noverint, cui remittenda sint, cui retinenda, quis solvendus, quis ligandus; quis satisfactionis & pœnæ salutaris modus pœnitentibus imponendus: *Sed ajunt* Hæretici, *se Domino deferre reverentiam*, *cui soli remittendorum criminum potestatem reservent*. *Imo nulli majorem injuriam faciunt*, *quam qui ejus volunt mandata rescindere*, *commissum munus refundere*. *Nam cum ipse in Evangelio suo dixerit Dominus Jesus*: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: *Quis est ergo qui magis honorat*, *utrum qui mandatis obtemperat*, *an qui resistit*? *Ecclesia in utroque servat obedientiam*; *ut peccatum & alliget & relaxet*: *Hæresis in altero immitis*, *in altero inobediens*, *vult ligare*, *quod non resolvat*; *non vult solvere*, *quod ligavit*; *in quo se sua damnat sententia*. *Dominus enim par jus & solvendi esse voluit*, *& ligandi*, *qui utrumque pari conditione permisit*. *Ergo qui solvendi jus non habet*, *nec ligandi habet*.... *Ecclesiæ utrumque licet*, *Hæresi utrumque non licet*; *jus enim hoc solis permissum Sacerdotibus est*. *Recte igitur hoc Ecclesia vindicat*, *quæ veros Sacerdotes habet*; *Hæresis vindicare non potest*, *quæ Sacerdotes Dei non habet*. *Non vindicando autem ipsa de se pronuntiat*, *quod cum Sacerdotes non habeat*, *jus sibi vindicare non debeat Sacerdotale*. *Specta etiam illud*, *quoniam qui Spiritum sanctum accepit*, *& solvendi peccata potestatem & ligandi accepit*. *Sic enim scriptum est*: Accipite Spiritum " sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur; & quorum detinueritis, " detenta erunt: *Ergo qui solvere non potest peccatum*, *non habet Spiritum sanctum*. *Munus Spiritus sancti*, *est officium Sacerdotis*; *jus autem Spiritus sancti*, *in solvendis ligandisque criminibus est*. *Quomodo igitur munus ejus vindicant*, *de cujus diffidunt jure & potestate*? S. Ambr. l. 1. de Pænit. c. 2.

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apostolico, quod primum fuit duodecimvirum; *qui dicitur Didymus*, id est gemellus, *non erat cum eis*, *quando venit Jesus*: Aberat, cum Jesus sociis se conspicuum præbuit. Quo casu abesset, frustra quæritur. Divina dispensatione id contigisse, minime dubium. *Dixerunt ergo ei alii Discipuli*: *Vidimus Dominum*. *Ille autem dixit eis*: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum*,

qui-

quidam codices legunt, *fiſſuram*, alii *figuram*, id eſt foramina & veſtigia clavorum, quibus cruci affixus fuit; *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lancea poſt mortem perforatum, non credam ipſum reſurrexiſſe: immò deluſos omnium veſtrum oculos putabo, & phantaſma pro vero corpore vos accepiſſe. Pertinax certe incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus, nec Apoſtolis, nec ipſi Chriſto, qui reſurrectionem ſuam non ſemel prædixerat, credidit.

26. 27. *Et poſt dies octo*, primo die ſequentis hebdomadæ, a Reſurrectione Domini octavo, *erant Diſcipuli intus*, in eadem domo Hieroſolymis concluſi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis*, ut ipſa Reſurrectionis die, *& ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potius quam ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut ſe omniſcium oſtendat: *Et vide manus meas*, tactu explora: *Et affer manum tuam, & mitte in latus meum; & noli eſſe incredulus, ſed fidelis!* Pertinaciam depone: Crede ſaltem ſenſuum tuorum certiſſimo teſtimonio. Senſibus corporis in rei cujuſque evidentia credendum eſt: & miſerabiliter decepti ſunt Philoſophi, qui eis recte diſpoſitis, de propriis objectis debito modo applicatis negant eſſe credendum: *Quid agis, Academia procaciſſima!* (inquit Tertullianus) *totum vitæ ſtatum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipſius Dei providentiam excæcas, qui cunctis operibus ſuis intelligendis, incolendis, diſpenſandis, fruendiſque fallaces & mendaces dominos præfecerit ſenſus. An non iſtis univerſa eruditio ſubminiſtratur? An non per iſtos ſecunda quoque mundo inſtructio acceſſit? Tot artes, tot ingenia, tot ſtudia, negotia, officia, commercia, remedia, conſilia, ſolatia, victus, cultus, ornatuſque, omnia? Totum vitæ ſaporem condierunt, dum per hos ſenſus ſolus omnium homo animal rationale dignoſcitur, intelligentiæ capax, & ipſius Academiæ .... Non licet, non licet nobis in dubium ſenſus iſtos devocare, ne & in Chriſto de fide eorum deliberetur: ne forte dicatur, quod falſo Satanam proſpectaret de cœlo præcipitatum: aut falſo vocem Patris audierit de ipſo teſtificatam: aut deceptus ſit, cum Petri ſocrum tetigit: aut alium poſtea unguenti ſenſerit ſpiritum, quod in ſepulturam ſuam acceptavit; alium poſtea vini ſaporem, quod in ſanguinis ſui memoriam conſecravit. Sic enim & Marcion phantaſma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. At quin ne in Apoſtolis quidem ejus ludificata natura eſt. Fidelis fuit & viſus & auditus in monte: fidelis & guſtus vini illius, licet aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde creduli Thomæ. Recita Joannis teſtationem: Quod vidimus, inquit, quod audivimus, oculis noſtris vidimus, & manus noſtræ contrectaverunt, de Sermone vitæ. Falſa utique teſtatio, ſi oculorum & aurium & manuum ſenſus natura mentitur.*

Tertull. l. de Anima, c. 17.

28. *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere juſtum eſt. Thomam his verbis Chriſtum Jeſum Deum non appellaſſe, ſed tantum inſolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione ſignificaſſe, Sociniani inepte reſpondent, cum Evangelii textus hæc verba ad Jeſum directa expreſſe teſtetur: *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Chriſtus, fidem ejus commendans, repulſurus utique Thomæ confeſſionem, ſi falſo dictus fuiſſet Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæreſim Thomæ confeſſione refellit hunc in modum: *Veritatem igitur Evangelici ſacramenti Thomas intelligens, Dominum ſuum & Deum ſuum eſſe confeſſus eſt. Non hic honoris eſt nomen, ſed naturæ confeſſio eſt; rebus enim ipſis atque virtutibus Deum credidit. Et Dominus profeſſionis hujus religionem, non honoris eſſe docuit,*

S. Hilar. l. 7. de Trinit. p. 925. edit. Pariſ. PP. Benedict.

docuit, sed fidei, dicens : Quia vidisti, credidisti : beati qui non viderunt, & crediderunt. *Videns enim Thomas credidit. Sed quid credidit, quaeris? Et quid aliud credidit, quam professus est* : Dominus meus & Deus meus? *Resurrexisse enim per se e mortuis in vitam, nisi Dei natura non potuit : & creditae religionis fides hoc est professa, quod Deus est. Anne ergo nomen Dei, non naturae res existimabitur, cum professio nominis fidem naturae existimabitur, cum professio nominis fidem naturae creditae sit secuta? Nam utique religiosus Filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat, faceret, & qui non honorem suum, sed ejus a quo venerat, quaereret, honorem hujus in se nominis recusasset; ne quod ipse unum Deum praedicaverat, solveretur. Sed vera & apostolicae fidei mysterium confirmans, & naturae in se paternae nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cum se resurgentem e mortuis non vidissent, Deum tamen per resurrectionis intelligentiam credidissent.*

29. *Dixit ei Jesus* : *Quia vidisti me, Thoma, credidisti* : *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certissime credidit & confessus est: *Quia vidisti me*; id est tetigisti. Verbum enim videndi sensibus omnibus accommodatur, quia generalis quodammodo sensus est visus. Dici etiam potest, non ausum fuisse Thomam tangere, cum se illi tangendum Jesus offerret. Non enim scriptum est : *Et tetigit Thomas*. Sed sive aspiciendo tantum, sive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod sequitur, magis Gentium fidem praedicat atque commendat: *Beati qui non viderunt, & crediderunt* : Id est, beatiores illi, Deoque gratiores. Praeteriti temporis usus est verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat praedestinatione jam factum. S. Aug. tract. 121. in Jo.

30. 31. *Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum*, tum ante Passionem, tum post Resurrectionem, *quae non sunt scripta in libro hoc*, ut minime necessaria. *Haec autem* praecipua & selecta *scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei*, cui uni omnes Veteris Testamenti de Messia Prophetiae conveniunt, & in eo impletae sunt; verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius : *& ut credentes*, fide non qualicumque, se actuosa, *vitam habeatis in nomine ejus* : Vitam aeternam merito sanguinis & mortis ejus, & per ejus misericordiam & gratiam assequamini.

Grotius vir eruditus, sed in suis saepe conjecturis audacior, abitratur, duos postremos istius capitis Versus conclusionem esse totius operis, & ibi finisse Joannem Evangelium suum. Ac sicut caput ultimum Pentateuchi, & caput ultimum Josue, post Moysis & Josue mortem additum est a Synedrio Hebraeorum; ita & caput quod sequitur, post mortem Joannis additum ab Ecclesia Ephesina, hoc maxime fine ut ostenderetur impletum, quod de longaevitate ac non violenta morte Joannis Dominus praedixerat. Caetera autem quae in eo capite narrantur, addita ad demonstrandum tempus, locum & occasionem illius oraculi. Argumento hoc nititur, quod in fine capitis clausula huic similis reperitur : *Scimus, quia verum est testimonium ejus*. Quibus verbis, inquit, Ecclesia ostendit, se de supra positis a Joanne minime dubitare, nec de his etiam quae ex privatis ipsius Commentariis erant deprompta : cum alioqui si Joannes hoc scripsisset, dicturus fuisset, ut supra cap. 19. 35. *Et ille scit, quia vera dicit*.

Verum haec debilior conjectura est, quam ut illi praebere possimus assensum, cum Ephesina Ecclesia depositum apud se Joannis Evangelium conservare potuerit, ac declarare genuinum esse Joannis Opus; non item illi addere integrum caput, cum Ecclesiae demandata non sit a Christo auctoritas aliquid addendi libris canonicis, seu Veteris seu Novi Testamenti. Minime dubium, quin Ephesinae Ecclesiae Presbyteri intellexerint, maledictioni obno-

xios fore, qui ad S. Joannis Evangelium, non minus quam ad ejus Apocalyplim aliquid addidissent: *Si quis appofuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta.* Denique antiqui Patres SS. Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Augustinus, & omnis Ecclesia Catholica 21. caput ab ipso Joanne Apostolo scriptum sentiunt.

Apoc. ult. 18. 19.

S. Aug. tract. 122. in Jo.

Post narrationem rei gestæ (inquit S. Augustinus) *in qua Thomas discipulus oblatis sibi tangendis in Christi carne vulnerum locis, vidit, quod credere nolebat, & credidit, interponit hæc Evangelista Joannes, & dicit*: Multa quidem » & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quæ non sunt » scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est » Christus Filius Dei: & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. *Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem: sed narratur hic deinde, quemadmodum se manifestaverit Dominus ad Mare Tiberiadis, & in captura piscium commendaverit Ecclesiæ sacramentum, qualis futura est ultima resurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere abitror, quod tamquam finis interpositus est libri, quod esset etiam secuturæ narrationis quasi proœmium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum.* Leve tandem est argumentum, quo nititur Grotius; cum tam vere scribere potuerit S. Joannes in plurali numero: *Et scimus, quia verum est testimonium ejus*: ac vere dixit Nicodemus: *Rabbi, scimus quia a Deo venisti Magister.* Hunc loquendi modum Hebræis familiarem esse nemo nescit: immo & cæteris fere linguis, ut plurali pro singulari interdum utantur emphasis gratia. Unde ipse Dominus Nicodemo respondit: *Amen, amen dico tibi: Quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur.*

Joan. 3.

Sensus Moralis.

1. **U**Na *sabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum.* Omnia impedimenta vincenda, ut Jesum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facile vincemus, si Deum diligamus, si ad bona opera impigri simus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit mane.* Si charitas in cordibus nostris non tepescat, auxilio gratiæ suæ externa impedimenta Deus removebit: *Et vidit lapidem sublatum a monumento.*

2. 3. *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus, ubi posuerunt eum.* Fidelis Anima, quæ Christum Jesum se amisisse putat, turbatur, dolet, ingemiscit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & mollibus gradibus ambulat, sed currit, ut inveniat dilectum suum. *Cucurrit*, venit ad Pastores qui Petrum simul & Joannem illi exhibeant, auctoritatem & charitatem conjungentes. Impigri porro esse debent Rectores Animarum, ut illis subveniant in periculis & anxietatibus, & ad Jesum inveniendum illas adjuvent. Sed currere simul debent Petrus & Joannes. Inseparabiles esse debent in Pastoribus & Rectoribus animarum auctoritas & charitas: *Currebant autem duo simul.* Quo major auctoritas, eo major charitas esse debet in Ecclesiæ Rectoribus. Ut ad Jesum quærendum curramus, diligere illum debemus, ut Petrus; ab illo diligi, ut Joannes. Diligi nos prius oportet, ut diligamus & curramus. *Non enim volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficacissimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis moribus retardentur, nullis causis suspendantur *Currebant autem duo simul.* In

In animarum regimine charitas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppressi, Jesum non inveniant. *Et ille alius Discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.* Sit Rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus: ut & per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat: ne aut alta petens proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc Apostolus: *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Hinc Jacob vidit scalam cui Dominus innitebatur, & Angelos ascendentes ac descendentes: quia Prædicatores recti non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebro Tabernaculum intrat & exit: & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat . . . . Veritas per susceptionem nostræ humanitatis nobis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis viam bonis Rectoribus sternens, ut etsi jam summa contemplando appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur. Tales sese qui præsunt exhibeant, quibus subjecti occulta quoque sua pandere non erubescant: ut cum tentationum fluctus parvuli tolerant, ad Pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrant. Hæc S. Grægor. Sic Petrus & Joannes simul currunt ad quærendum Jesum: sed Joannes præcurrit citius Petro.

S.Greg. M. p.2. Pastor. c. 5.

1.Cor.11. Gen.28.

5. 6. 7. 8. *Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina; non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum*, &c. Joannes typus est vitæ contemplativæ, orationi & studio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione assequi potest: verumtamen Ecclesiæ examini & auctoritati Pastorum inspirationes suas, cogitata, visa, propositum omne, vias ad quas se trahi a Deo putat, cum humilitate subjicit, ut ab iis approbentur; ne illusionibus decepta, Jesum non inveniat, sed perdat. Petrus typus est vitæ activæ, & auctoritatis Pastorum, ad quos pertinet ingredi in sanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina sunt in Scripturis sacris & Traditione involuta & complicata. De fidei controversiis judicare, Scripturarum Mysteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Successores, & Episcopos universos, quorum personam gerebat. *Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita . . . . . . Tunc ergo introivit & ille Discipulus qui venerat primum ad monumentum, & vidit, & credidit.* Pastorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæstionibus fidei nondum ab Ecclesia definitis, cui scientia Scripturarum, & auctoritas illas explicandi concredita est, admodum periculosum est; character est aut zeli imprudentis, aut superbæ ignorantiæ: *Nondum enim sciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum, &c.* Fidelis anima stare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, Christo Jesu commori, & consepeliri. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo . . . . . Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus . . . Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut*

Coloss. 3. 5. 2. Tim.2.11. Rom.6. 4. & seq.

Xxxx 2 destrua-

destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, stare debet, non jacere; a negotiorum sæcularium tumultu, a carnalium hominum societate secedere, ut Jesum quærat: *Maria stabat ad monumentum foris*. 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de absentia Sponsi cœlestis: *Plorans*. 4. Lacrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquisitio Christi Domini: *Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum*. 5. Cum fervore, pia solicitudine, & perseverantia quærendus est Jesus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam sublatum Dominum nuntiaverat; quid est, quod se iterum inclinat, iterum videre desiderat? Sed

S.Gregor. M. hom. 25. in Evang. amanti semel aspexisse non sufficit: quia *Vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Quæsivit ergo prius, & minime invenit: perseveravit, ut quæreret, unde & contigit, ut inveniret: actumque est, ut desideria dilata crescerent, & crescentia caperent quod invenissent*. Hinc Sponsa in Canticis ait:

Cantic.3. *In lectulo meo per noctes quæsivi, quem diligit anima mea: quæsivi illum, &*

Cantic.3. *non inveni. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea*. Cœlestis Sponsus prius non inveniendus quæritur, ut post inventus strictius teneatur. Sancta enim desideria, ut diximus, dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ cogitationes & affectiones defixæ esse debent in Deo & Salvatore nostro Christo Jesu, exemplo Magdalenæ, quam nec Angelorum visio & consolatio detinet, quo minus cogitet de Jesu, & illum quærat. *Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, &c.* & sibi fingit eum, quem putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem quærit & diligit: Adeo amore suo occupata est. *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum*. 7. Animæ fidelis amor generosus nullis difficultatibus terretur, cum pietatis opus agressa est. Omnia enim possibilia sunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipse labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego eum tollam*.

Fideles animas illum sincere, fideliter, humiliter, perseveranter quærentes, ob illius absentiam gementes variis modis Christus Jesus consolatur. 1. Per Ministros suos, per sanctos Sacerdotes & Pastores, qui Angelorum ministerium obeunt, sedentes ad tumulum Jesu: *Et vidit duos Angelos in albis, sedentes .... Dicunt ei, Mulier quid ploras?* 2. Illas consolatur præsentia sua, quamvis non manifesta, nec sensibili, seu sub propria specie, sed sub aliena, in Sacramento Eucharistiæ: *Vidit Jesum stantem, & non sciebat, quia Jesus est*. Nescit anima Jesum esse, si sensus, rationemque interroget. 3. Illas consolatur verbo suo: *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Vocat eas nomine suo, familiariter cum ipsis colloquitur: *Dicit ei Jesus: Maria*. 4. Illas consolatur interioribus illustrationibus, & spiritalibus deliciis, quarum gustu agnoscentes illum in corde suo præsentem, illum unum audire sibi proponunt, ut magistrum, illi uni, ut sponso, adhærere, illi uni, ut domino, famulari: *Conversa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)* 5. Fideles animas consolatur Jesus suorum sublimitatem Mysteriorum in meditatione & contemplatione illis aperiendo, tanta interdum luminis & gratiæ ubertate, ut aliis etiam ea nuntiare, & exponere valeant: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum*. 6. Fideles animas consolatur Jesus spe castorum amplexuum, quibus non in terris,

S. Leo ser. 72. de Ascens. Dom. 2. sed in cœlo conglutinabuntur Dilecto suo. Id significavit Mariæ Magdalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*: id est, ut explicat S. Leo: *Nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me sensu carnis agno-*

agnosces. Ad sublimiora te differo, majora tibi praeparo; cum ad Patrem ascendero, tunc me perfectius utriusque palpabis, apprehensura quod non tangis, & creditura quod non cernis.

19. *cum ergo sero esset die illo, una Sabbatorum, & fores essent clausae, ubi erant Discipuli congregati propter metum Judaeorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Christi desideria efficacia, verba operatoria sunt. Pacem cum adprecatur, largitur. *Pax vobis.* Pax Deum inter & homines sanguine ejus & morte sancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus resurrectione consummata est. Hæc Mysterii utriusque gratia, quam Ecclesiæ suæ in domo una congregatæ annuntiat: *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes Discipulorum animos contra mundi terrores pacis suæ pignore confirmat & corroborat: *Pax vobis.* Deo per Christum Jesum Mediatorem nostrum reconciliati, pacem cum divina ejus Majestate servemus: *Nunc autem in Christo Jesu, vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Et veniens evangelizabit vobis pacem, qui longe fuistis, & pacem iis qui prope. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem..... Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem & accessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Pacem in nobismetipsis habeamus, Dei legem diligentes & observantes: *Pax multa diligentibus legem tuam.* Pax enim non est impiis, quorum cor quasi mare fervens. Pax contra omni operanti bonum: pax enim justitiæ comes est, fructus Spiritus Sancti. Pacem denique cum omnibus habere & conservare studeamus: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.* Sic Deus erit nobiscum; quia non est Deus dissensionis, sed pacis. Pax divinum plane bonum. Non tamen pax omnis amanda & complectenda est. Quædam enim dissensio optima, & quædam perniciosissima concordia. Illa dumtaxat bona & optanda est, quæ propter bonum initur, ac Deo nos conjungit: sic pacem cum hominibus servare debemus, ut erroribus & vitiis inimici semper simus. Concordia in malo pax non est: sic latrones & sicarii concordes sunt. Nulla vera pax, nisi apud illos, quos gratia & charitas Dei habitare facit unius moris in domo, quorum in medio stat Jesus, & ait: *Pax vobis.*

Ephes. 2.

Rom. 5. 1.

Ps. 118.

Rom. 12. 18.

20. *Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.* Suscepta à Christo Jesu vulnera pacem nobis pepererunt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro nobis suscepta cœlo inferre maluit, abolere noluit, *Ut Deo Patri nostræ pretia libertatis ostenderet.* Clamant pro nobis non vindictam, ut sanguis Abel contra fratricidam; sed misericordiam & gratiam. *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* Gratias agamus Salvatori, qui vulnera nostri causa suscepit, servavit, ostendit. Amori nostro crucifixo mutuum amorem rependamus. Manus ejus, pedes, ac latus inspiciamus in omnibus angustiis & rebus adversis; ut pacem, tranquillitatem, & lætitiam interiorem ex sacris illis salutis nostræ fontibus hauriamus: *Gavisi sunt ergo Discipuli viso Domino.*

S. Ambr. in Luc.

Hebr. 12. 24.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Pastores & Prædicatores Evangelici ob eumdem finem, & iisdem conditionibus à Christo mittuntur, quibus Christus missus est à Patre, ut destruant

struant errorem; doceant ac prædicent constanti animo veritatem, mundi corruptioni se totis viribus opponant, regnum Dei stabiliant, nutriant charitatem, vitæ sanctimonia omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda, & persecutiones pro veritate & justitia sustinendas parati sint; nullis pareant laboribus pro gloria Dei, pro Ecclesiæ utilitatibus, pro salute animarum; gloriam suam non quærant, nec privata commoda, sed quæ Jesu Christi; se in omnibus exhibentes, ut fideles Dei ministros, & ad mortem usque certantes; in charitate, patientia, humilitate, mansuetudine collaborantes ad destructionem corporis peccati, ad ædificationem corporis Christi: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.*

22. *Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Christus Jesus, unum cum Patre Spiritus Sancti principium, eadem omnipotentia qua homini animam rationalem dedit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam viventem;* (Genes. 2. 7.) nunc inspirat Christianis Spiritum Sanctum, velut alteram animam, & novæ spiritalisque vitæ principium. Ne te vivere putes, ò Christiane, nisi Spiritum Sanctum habeas. Formam habes hominis, sed non habes vitam. Porro nisi Spiritu intus vegeteris, frustra de forma gloriaris. Unde autem cognoscetur, te Spiritum Sanctum habere? Ex fructibus: *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas . . . Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* (Gal. 5. 22. 23. 25.)

23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* 1. Peccatorum remissionem sola à Deo elicere potest cordis vera conversio. 2. Non alibi quam in solo gremio Catholicæ Ecclesiæ dimitti possunt peccata conversis. 3. In præsenti tantum sæculo remissio omnium peccatorum conversis concedi potest. (S. Fulgentius, lib. 1. de Remiss. Peccat. c. 5. & 6.) Tres hæ fidei veritates sunt . . . Ministri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera sit & sincera peccatorum conversio, ut nisi vere contritis & conversis peccata non remittant: alioquin eorum judicium à Deo, cujus Ministri sunt, ratum in cœlis non habetur, & illi ut suo abusi ministerio, & ut infideles bonorum Domini dispensatores, gravissimas pœnas dabunt: *Thesauro enim suo invigilat Deus, nec sinit obrepere indignos.* (Tertullian.) Qui igitur in peccata mortalia lapsi fuerint, & per confessionem ac pœnitentiam nequaquam condignam satisfactionem egerint, sed adhuc in vetustate perdurant, *non se à nobis reconciliari posse existiment, nisi prius veterem hominem cum suis actibus expolient, & novum induant, & ipsi in eodem novo homine (id est in Christo Jesu) nova creatura, (id est novi homines) per pœnitentiam fiant, sicut dudum per baptismum facti fuerant, ut hoc Apostoli dictum merito illis conveniat: Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtulistis de præteritis, & si adhuc eadem admittere non vultis; sed cum Dei gratiæ adjutorio in omni bonitate, justitia & veritate perseverare desideratis; tunc scire potestis, quod noxia vetustate exuti, nova creatura facti estis, & vere cum Deo reconciliamini per Christum, & per nos, quibus dedit ministerium reconciliationis.* (S. Eligius h. 4.) Frustra igitur daretur à Sacerdote absolutio, si peccator necdum factus esset nova creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione, an factus sit nova creatura, & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis possit admittere. Nam si mortalium peccatorum reus in Confessione emendationem eorum sæpe spoponderit, & fidem sæpe fefellerit, vix prudenter colligi potest, ipsum mutatum esse in novam creaturam, eumque talem esse, de quo vere dicat: *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova,* nisi ex pravia morum & vitæ emendatione fecerit fidem, se à Deo factum esse novam creaturam.

tiram . Omnes igitur peccata confessos solvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ administrationi præfecti ; sed aliquos pro meritis culparum ligare debent , & à Sacramentorum participatione arcere . *Videndum est , quæ culpa præcesserit , & quæ sit pœnitentia secuta post culpam , ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat , illos Pastoris sententia absolvat . Tunc enim vera est absolutio Præsidentis ; cum æterni arbitrium sequitur Judicis .* S.Greg. M.

26. 27. 28. *Et post dies octo , iterum erant Discipuli ejus intus , & Thomas cum eis . Venit Jesus januis clausis , & stetit in medio , & dixit : Pax vobis . Deinde dicit Thomæ : Infer digitum tuum huc , & vide manus meas, & infer manum tuam , & mitte in latus meum : & noli esse incredulus , sed fidelis* . Thomæ incredulitatem permisit Christus , ut Ecclesiæ fidem confirmaret , ut gratiæ suæ virtutem ostenderet . Poterat certe Christus Thomæ infidelitatem omnipotentia sua impedire ; sed eam permittere maluit , ut majus ex ea bonum eliceret , nempe majorem ipsius Apostoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ suæ gloriam ac laudem , infidelium conversionem , credentium in fide confirmationem : *Egit miro modo superna clementia , ut Discipulus ille dubitans , dum in Magistro suo vulnera palparet carnis , in nobis vulnera sanaret infidelitatis . Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem , quam fides credentium Discipulorum profuit : quia dum ille ad fidem palpando reducitur , nostra mens omni dubitatione postposita , in fide solidatur . Sic quippe Discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit , sicut ante nativitatem suam habere Mariam Sponsum voluit , qui tamen ad ejus nuptias non pervenit . Nam ita factus est Discipulus dubitans & palpans testis veræ resurrectionis , sicut Sponsus Matris fuerat custos integerrimæ virginitatis* . O admirabilem Christi Jesu erga Thomam bonitatem & amorem ! Tenebræ erant super faciem abyssi , & dixit Deus , Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterum ad Discipulos bonus Pastor . Clausa janua cordis ejus per ejus infidelitatem , stat in medio , fidei lucem creat, pacem largitur , qua frui non poterat infidelis manens : *Stetit in medio , & dixit : Pax vobis* . Propter unum Apostolum venit , eumque infidelem , pervicacem , Condiscipulorum suorum testimonio , imò Magistri ac Domini sui prædictioni ac promissis credere renuentem : propter illum iterat miraculum, quod octo abhinc diebus ediderat . Charitas Domini fortior est incredulitate Discipuli . Dixerat Thomas : *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum , & mittam manum meam in latus ejus , non credam* . Ejus infirmitati cœlestis Medicus condescendit . Age, experire , quod credere non vis . Mitte digitum & manum in vulnera , quæ tui causa servavi , ut incredulitati tuæ mederer . *Infer digitum tuum huc , & vide manus meas , & affer manum tuam , & mitte in latus meum , & noli esse incredulus , sed fidelis . . .* S.Greg. hom. 26. in Evang.

Quæ fuit Christi Jesu erga Thomam misericordia & charitas , eadem erga te est , Christiane frater . Propter te unum fecit , quod propter plurimos . Quoties ad te venit , lumine gratiæ suæ mentem tuam illustravit , cor tetigit , fidem tuam excitavit , pacem tibi obtulit , quam dare mundus non potest , qua nemo fruitur , quandiu peccatum ipsi dominatur : *Stetit in medio, & dixit : Pax vobis* . Tu vero mundo addictus , peccato irretitus , sensuum voluptatibus infatuatus , divinæ gratiæ inspirationibus restitisti ; servorum Dei testimonio credere noluisti , dicentium , *Vidimus Dominum* , experti sumus, jugum ejus suave esse & onus leve : Christi servitus , & mandatorum ejus observantia , vita secundum Evangelii regulas instituta , longe suavior est vita hominum mundi moribus & cupiditatibus suis servientium . Dixisti ut Thomas , *Non cre-*

credam. Ecce iterum venit ad te Jesus, infirmitati tuæ condescendit, tibi pacem affert, vulnera ostendit pro te suscepta & conservata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli esse incredulus, sed fidelis*. Cum Thoma responde: *Dominus meus, & Deus meus*. Fides tua humilis sit, prompta, ardens, perfecta. Cor sursum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino: *Dominus meus, & Deus meus*.

29. *Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Hæc nostra felicitas est, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credidimus. O nos beatos! si tamen fidem nostram operibus demonstremus. Ille etenim vere credit, qui exercet operibus, quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenus retinent, Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est*. Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoste Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus*. Quis etenim per fluvium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit & quasi aquæ more usque ad competentem terminum decurrit: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur*. Quid per Jordanem, nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Jordanis flumine ipse Auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, recte Jordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui intra Sacramentum baptismatis continentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluvium absorbuit, quia à mundi origine usque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo recte dicitur: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur*: quia pro magno non habet, cum infideles rapit. Sed grave est, quod subditur: *Et habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus*: Quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, se posse decipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie devorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Hæc pertimescite, hæc solicita mente cogitate. Paschalia festa peregimus, sed ita vivendum nobis est, ut pervenire ad æterna Festa mereamur. Transeunt cuncta, quæ temporaliter festiva celebrantur. Curate, qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna solemnitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis Angelorum? Umbra venturæ solemnitatis est solemnitas præsens. Idcirco hanc annue agimus, ut ad eam, quæ non est annua, sed continua, perducamur. Cum hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Ad magnam illam Resurrectionis octavam suspiremus, quæ in cœlo, per totam æternitatem celebrabitur, in qua Christus Jesus fidei nostræ consummator, Discipulis suis se manifestabit in gloria, illosque æterna pace donabit. Ibi solum negotium laus Dei erit, tota actio Halleluja. Hic fatigamur canendo Halleluja, Odor nos quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit; sed ex majore parte mortalitas premit, Onerosa nobis est laus Dei propter molem corporis nostri, Plenitudo sine cessatione in Halleluja post hoc sæculum & post laborem erit, Dicamus ergo, quantum possumus, ut semper dicere mereamur: *Ibi cibus noster Halleluja, potus Halleluja, actio quietis Halleluja, totum gaudium erit Halleluja, id est, laus Dei. Quis enim laudat aliquid sine defectu, nisi qui fruitur sine fastidio? Quantum ergo erit robur in mente, quanta immortalitas & firmitas in corpore, ut neque mentis deficiat intentio in contemplatione Dei, neque membra succumbant in continuatione laudis Dei?*... Tunc erit Halleluja in re, modo autem in spe. Spes cantat, amor cantat modo, amor cantabit & tunc: *Sed modo cantat amor esuriens,*

Tit. 1. Jacob. 2. Job. 40. S. Greg. M. hom. 26. in Evang. 2. Reg. 14. 14. S. August. serm. 252. alias de Diversis 5. c. 9. Idem f. 255.

tunc cantabit amor fruens. Halleluja. Laudemus Dominum vita & lingua, « corde & ore, vocibus & moribus. Sic enim sibi dici vult Deus Hallelu- « ja, ut non sit in laudante discordia. Concordent ergo prius in nobis ipsis « lingua cum vita, os cum conscientia. Concordent voces cum moribus, ne « forte bonæ voces testimonium dicant contra malos mores. O felix Halleluja « in cœlo, ubi templum Dei Angeli sunt! *Ibi enim concordia summa laudantium, ubi est exultatio secura cantantium, ubi nulla lex in membris repugnans legi mentis; ubi non est rixa cupiditatis, in qua periclitetur victoria charitatis*. Idem f. 256. Hæc beatitudo illis à Christo parata, *Qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perseverarunt.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. POstea *manifestavit se iterum Jesus Discipulis ad Mare Tiberiadis: manifestavit autem sic*. Postquam Christus Thomæ totique Apostolorum collegio se conspicuum præbuit, se rursus manifestavit Discipulis ad Mare Tiberiadis, in Galilæa, quo venturum se dixerat. Manifestavit autem se hoc modo; *Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex Discipulis ejus duo*: quorum nomina frustra quærerentur, cum ea siluerit S. Evangelista. Matt. 28. 7. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari*: Volo ire piscatum: *Dicunt ei: Venimus & nos tecum*: Et nos itineris tui & laboris socii esse volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non suppetebat, comparandum exercuerunt, ne cui graves essent, aut in otio degentes, eleemosynis ad pauperum invalidorum sustentationem præcipue erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hospitio, *& ascenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt*. Dei providentia factum est, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus sit opportunum piscationi.

4. 5. 6. *Mane autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt* statim *Discipuli, quia Jesus est. Dixit ergo eis Jesus*, blande ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Aliquid ne obsonii habetis, ex piscatione vestra? *Responderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis*. Cum à piscatione reverterentur, & prope littus essent, ubi minor erat spes inveniendi, uno retis jactu tot pisces illos capturos spondet, quanti sufficerent, si ad navigii dexteram rete jaciant. Qua admonitione se omniscium esse significat. *Miserunt ergo* rete, jussui Domini obedientes; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium*, quibus onustum erat.

7. *Dixit ergo Discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est*. Illum nempe ex miraculo primus omnium agnoverat, ipso Domino intus illuminante & admonente. *Simon Petrus cum audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in Mare*, ut citius ad Jesum perveniret. Erat autem tunica vestis superior, quæ stola dicitur, sive toga. Hanc induit Petrus, ut honestiori & modestiori habitu se Christo sisteret: sed illam constrinxit, ne impedimento esset natando. Quod ergo hic de Petro ait Evangelista (*erat enim nudus*) non sic intelligendum est, quasi nudus omnino esset in navi cum sociis, sed quod superiorem vestem abjecisset, ut commodius piscaretur. Hebræis eim nudum dici, qui toga

1.Reg.19.24. 2. reg 6.20. Isai.20.2. Job.22.6. exutus, interula solum indutus est, ex parallelis Scripturæ sacræ locis constat. Ita Saul nudus prophetasse, David nudus saltasse, Isaias nudus ambulasse dicitur. Sic in libro Job dicitur: *Nudos spoliasti vestibus*.

S.Jo.Chrys. hom. 86. in Joann. 8. 9. *Alii autem Discipuli navigio venerunt (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium*, id est, piscibus plenum, cujus tantum pondus erat, ut non posset è mari sustolli in navim . . . Proprios mores referunt Petrus & Joannes: ille ferventior, hic altior erat: ille vehementior, hic perspicacior: ideo Joannes prior agnovit Jesum, Petrus prior ad eum properavit, præ amore & desiderio Dominicæ præsentiæ moram navigii non sustinens: *Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem*, novo miraculo Domini Jesu omnipotentiam confirmante. An vero ex nihilo, an ex subjecta materia hæc produxerit, incertum.

10. 11. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc*; ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoscerent. *Ascendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piscationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magis piscibus centum quinquaginta tribus*. A Petro & sociis id factum, sed ipse solus, ut cæterorum dux, nominatur. *Et cum tanti essent*, tot numero, tanti mole, *non est scissum rete*; quod tertium miraculum fuit.

12. 13. 14. *Dicit eis Jesus: Venite, prandete*. Nocturno piscationis labore defatigati estis, tempus est, ut reficiamini. Simul autem cum ipsis cibum sumpsisse Jesum intelligendum est, ut redivivi corporis sui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat discumbentium interrogare eum, Tu quis es? scientes, quia Dominus est*. Quamquam conspectus erat olim viso angustior, nemo tamen ausus est eum interrogare, quis esset: adeo evidens illis erat

Act.1.4. & 10. 41. esse Dominum Jesum. *Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter*: unicuique distribuens, ut pater familias. *Hoc jam tertio manifestatus est Jesus Discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis*. Primum apparuit diversis ipso resurrectionis die, iterum die octavo, Thomæ & cæteris Discipulis una congregatis; nunc tertium.

15. *Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis fili, diligis me plus his?* Condiscipulis tuis præsentibus, ut olim fidenter professus, & ut projectione tua in mare, ut ad me certius pervenires, significasti?

Matth. 26.33. S.Aug.S.143. allas 25. de Sanctis. *Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te*. Non addit plus his. Lapsus eum modestiorem fecerat. Sufficit ei testimonium perhibere cordi suo, noluit esse judex cordis alieni. *Dicit ei, Jesus: Pasce agnos meos*. Fideles suos agnos & oves promiscue vocat. Pasce, id est, rege ut Pastor. Pasce, id est, ipsis, non tibi consule: *Pasce agnos meos*, non tuos. Quam

1.Petr.5.2.3. 4. vocum vim se optime intellexisse Petrus demonstrat: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam*.

16. 17. *Dicit ei iterum Jesus: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis, quia amo te*. Corda enim omnium nosti, & quo te prosequor, amorem dedisti. *Dicit ei, Jesus: Pasce agnos meos*: Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertio: Si-*

S.Chrys. ho. 81. in Jo. *mon Joannis, amas me?* Ter interrogat, ut amoris trina professione trinam expiet negationem. *Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me?* Timebat scilicet, ne Jesus, cui notior erat, quam sibi ipsi, nosset aliquem

B.Theodor. S. in ipso amoris defectum, aut ipsum non perseveraturum in charitate prævideret. *Et dixit ei, Petrus: Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te*.

Quod

Quod amem te, & scis, & testimonium præbes. In dilectione autem an permansurus sim, clarius ipse nosti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipsa doctus sum experientia, non contradicere Domino. Tu vero fons veritatis, tu abyssus intelligentiæ, tuis insistere statutis edoctus sum, in te quidem confidere, verumtamen non altum sapere, sed timere. *Dixit ei Jesus: Pasce oves meas*. Agnos & oves, filios & patres, plebes & Pastores, sive Episcopos in tota Ecclesia, per mundum universum diffundenda, Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Successorum ejus in Sede Apostolica primatus divino jure institutus. *Pasce oves meas*. Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. *Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor*. de Charitate, Tom.4.p.688. S.Bern. lib.2. de Consider. c.8.

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cum esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas*, expeditus ac liber, ut modo tunicam indutus & præcinctus ex navi in Mare te misisti, ut ad me citius venires, & iterum in navim ascendisti, ut rete piscibus plenum traheres. *Cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo tu non vis*: Cogeris extendere manus tuas vinculis ab alio constringendas, & clavis configendas in cruce: duceris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in charitate perseveraturum, & Martyrium crucis Dei causa perpessurum, Christus prædicens, veram esse Petri responsionem, & trinam amoris professionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, significans, qua morte clarificaturus esset Deum*: Quo genere mortis Deum glorificaturus esset. *Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me*. Et hoc tibi signum, quod me sequeris in cruce.

20. 21. 22. *Conversus Petrus*, id est retro respiciens, *vidit illum Discipulum quem diligebat Jesus, sequentem*, scilicet Joannem ipsum, *qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine, quis est qui tradet te?* Tanti favores Joanni à Christo exhibiti hoc loco repetuntur, quia Petro in animum tunc venerunt, ut crederet, hunc in diligendo Christo sibi non esse imparem. Quare, cum ipse post trinam amoris professionem accepisset prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curiositate quadam humani ingenii, & dilecto Discipulo rem gratam se facturum arbitratus, interrogat, quid de ipso sit futurum. *Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*. Legendum, *Si eum volo manere*, constat ex Græco Textu, Syriaca Versione, & melioris notæ Codicibus Latinis. Sensus est, *Si eum volo manere* in vita, *donec veniam*, hora quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me sequere*. Tuum non est alienis te ingerere negotiis, aut abdita scrutari; sed me compellantem sequi. S.Chrys. ho. 87. S. Cyrill. lib. 12 in Joan. p. 1121. 1122. S.Hier. lib.1. Cont. Jovin. c.14.

23. *Exiit ergo sermo inter fratres*, rumor inter Discipulos permanavit, *Quia Discipulus ille non moritur*. Sensum verborum Christi non fuerant assecuti, non quod essent ambigua, sed quod non satis attenderent, aut tardioris adhuc intellectus essent. Non dixerat quippe Jesus, Joannem mortem non subiturum; *sed, Si eum volo manere*, si eum volo superstitem esse, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum esse S. Joannem Evangelistam, certissime probant testimonia Polycratis Ephesini Episcopi, qui discipulos ipsius viderat, S. Irenæi Episcopi & martyris, Tertulliani, S. Hippolyti, Polycrat. Apud Euseb. lib.3 c.31. S. Iren. apud eumdem lib.

3.c.23. Orig. apud eumd. l.3.c.1. Dionys. Alex. apud eumd. lib.7.c.25. Tertull. lib. de Anima, c. 50. Hypol. lib. de Antich. Hieron. de Viris Illust. c.9. S.Chrysf. ho. 26. in Epist. ad Hebr. S.Aug.tr.124. in Joan. S.Cyrill. Alex. ho. in Transf. Christi, T.5. S. Cyrill. S.Aug. tr.124. in Joan. S. August.

Origenis, Dionysii Alexandrini, S. Joannis Chrysostomi, S. Augustini, Coelestini I. & totius Concilii Ephesini Oecumenici. S. Joannis immortalitati favisse videri posset S. Ambrosius in Psalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichristus ex abysso ascendit, ut adversùs Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypsi*. Verum nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuscriptis abesse, uno excepto, & solos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambrosii Editores & Illustratores, Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

24. *Hic est Discipulus ille qui testimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de suo dicens; *& scripsit hæc*, tum paulo ante narrata, cum toto libro: *& verum est testimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut testis ocularis, & ab ipsa Veritate, cujus Discipulus est, edocti.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus*, miracula, *quæ si scribantur per singula*, si recenseantur sigillatim, *nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros*. Hyperbole est sacris Litteris non infrequens. Multa quippe miraculorum millia edita sunt à Christo Jesu Salvatore nostro: sed illustriora tantum à Sanctis Evangelistis scripta sunt, & per quæ maxime possent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrina tam morum, quam dogmatum instituti. In hujusmodi porro locutionibus hyperbolicis nec mendacium est, nec æquivocatio, sed figura, qua *salva rerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem. Quod non fit, quando aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa & ratione reddita exponitur: sed quando quod apertum est, vel augetur vel extenuatur; nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur: quoniam sic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, à quo ultra quam credendum est, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur*.

Sensus Moralis.

3. 6. Dicit eis Simon Petrus: *Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt*. Hæc piscatio figura est Evangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux est cæterorum. Magni labores in sacro Ministerio regiminis animarum, & prædicationis Evangelicæ subeundi: tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Evangelicos operarios exiguus piscationis mysticæ fructus, sed humanum laborem frustra esse cogitare debent, nisi Jesus stans in littore, sua gratia laborantibus in Mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis*. In dexteram navigii retia jaci jubet, eorum conversionem & fidem eorum significans, qui ad dexteram sunt collocandi. *Crediderunt* enim, *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui supersunt: ideo non ait: Mittite in dexteram vestram, sed in dexteram navigii; multi enim ad sinistram sunt navigii, qui nobis sunt ad dexteram; & e contrario ad dexteram navigii, qui nobis sunt ad sinistram. Multa convertuntur & salvantur, quos convertendos minus sperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum salute confidebamus. *Miserunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium*. Quod maximæ hominum capturæ per Apostolos faciendæ, & ad Ecclesiam primitivorum, quæ est in cœlis, adducendæ præsagium fuit.

10. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc*. Christus ex piscibus a se productis, & aliis quos Apostoli ceperant, communes facit epulas,

las, ut sic ostendat & eos, quos ipse converterat, & quos Apostolorum ministerio erat conversurus, cœlesti convivio offerendos, & Christo Jesu æternum incorporandos, ut unum fint illius corpus, unus cum illo Christus: *Caput* enim *& membra unus est Christus*; ut S. Augustinus identidem inculcat. S. Augu.

11. *Ascendit Simon Petrus, traxit rete in terram plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus*. Manu Petri, manu Pastorum trahi debent in terram, a fluxis nimirum sæculi voluptatibus, & occasionibus peccati, ad stabilem & firmam Christianæ justitiæ professionem. *Et cum tanti essent, non est scissum rete*. Luc. 5. Duabus piscationibus, quarum una facta est initio prædicationis Christi, altera post ejus resurrectionem, duos Ecclesiæ status significati, S. Augustinus docet: prima statum Ecclesiæ in hoc sæculo militantis, altera statum Ecclesiæ in futuro sæculo triumphantis. Prima piscium captura bonos & malos significat, quos nunc habet Ecclesia; ista vero tantummodo bonos, quos habebit in æternum, completa in fine hujus sæculi resurrectione mortuorum. Ibi Jesus non sicut hic in littore stabat quando jussit pisces capi, sed ascendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum, ut a terra reduceret pusillum, & in ea sedens docebat turbas: ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*. Et illic quod captum est piscium, in naviculis fuit; non sicut hic rete extraxerunt in terram. His signis ibi Ecclesia in hoc sæculo, hic vero in fine sæculi figurata est: ideo illud ante, hoc post resurrectionem Domini factum est; quia ibi nos Christus significavit vocatos, hic resuscitatos. Ibi, retia non mittuntur in dexteram, ne solos significent bonos; nec in sinistram, ne solos malos; sed indifferenter, *Laxate*, inquit, *retia vestra in capturam*, ut permixtos intelligamus bonos & malos: hic autem, inquit, *Mittite in dexteram navigii rete*, ut significaret eos qui stabant ad dexteram, solos bonos. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur: hic vero, quoniam tunc jam in illa summa pace Sanctorum nulla erunt Schismata, Evangelista dixit, *Et cum tanti essent, non est scissum rete*: tamquam primam piscationem respiciens, in qua scissum est, & in illius mali comparatione commendans hoc bonum. Ibi capta est multitudo piscium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id est in submersionem premerentur: non enim mersa sunt, sed tamen periclitata. Unde enim existunt in Ecclesia, tanta quæ gemimus: nisi cum tantæ multitudini obsisti non potest, quæ ad submergendam propemodum disciplinam intrat cum moribus suis a sanctorum itinere penitus alienis? Hic autem miserunt rete in dexteram partem, *& jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium*. Quid est, *jam non valebant illud trahere*, nisi quia illi qui pertinent ad resurrectionem vitæ, id est, ad dexteram, & intra Christiani nominis retia defunguntur, nonnisi in littore, id est, in fine sæculi, cum resurrexerint, apparebunt? Ideo non valuerunt sic trahere retia, ut in navem refunderent, quos ceperant pisces; sicut de illis omnibus factum est, quibus rete disruptum, & naviculæ pressæ sunt. Habet autem istos dextros Ecclesia post finem vitæ hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat, quo trahebatur.

S. Augus. tr. 122. in Jo. n. 7.

Vide & ser. 248. 249. 250. 251. 252. Editionis novissimæ Paris. Ascetarum. B. Cong. S. Mauri.

15. *Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos*. Trepidavit Petrus, & negavit ter. Cordis inspector vult audire, quod ametur, & parum est semel. Interrogat hoc, audit prope cum tædio ipsius Petri. Miratur enim interrogari se a præscio toties, cum semel sufficeret respondere etiam nescienti. Sed tamquam diceret Dominus:

S. Aug. ser. 355. alias H. 37. inter 50.

Ex-

Expetito, numerus legitimus impleatur: tertio confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.

" *Diligis me plus his? Pasce oves meas.* Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare Pastorem. *Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suas velint esse, non Christi, se convincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & subveniendi & Deo placendi charitate.* Contra hos ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quærere, non quæ Jesu Christi. *Nam quid est aliud, Diligis me? Pasce oves meas, quam si diceretur*, Si me diligis, non te pascere cogita, sed oves meas, sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua? ne sis ex iis de quibus ait Apostolus: *Erunt homines seipsos amantes, amatores pecuniæ, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, irreligiosi, sine affectione, detractores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum posuit, *seipsos amantes*. Non ergo nos, sed Dominum amemus: & in pascendis ejus ovibus, ea quæ sunt ejus, non ea quæ sunt nostra, quæramus. *Nescio quo enim inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non seipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se: non ergo se amat, qui ne vivat, se amat. Cum vero ille diligitur, de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat, de quo vivit.* Non sint ergo se ipsos amantes, qui pascunt oves Christi, ne tamquam suas, sed tamquam ipsius eas pascant; & velint ex illis sua lucra conquirere, sicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, sicut elati; vel gloriari de honoribus, quos ab eis sumunt, sicut superbi; vel in tantum progredi, ut etiam hæreses faciant, sicut blasphemi; nec cedant sanctis Patribus, sicut parentibus, non obedientes; & eis qui eos corrigere volunt, quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, sicut ingrati; interficiant animas & suas & alienas, sicut scelesti; materna Ecclesiæ viscera dilipent, sicut irreligiosi; non compatiantur infirmis, sicut sine affectione; famam sanctorum maculare conentur, sicut detractores; cupiditates pessimas non refrænent, sicut incontinentes; exerceant lites, sicut immites; nesciant subvenire, sicut sine benignitate; indicent inimicis piorum, quæ occultanda cognoverint, sicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, sicut procaces; non intelligant, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, sicut cæcati; lætitias carnales spiritalibus gaudiis anteponant, sicut voluptatum amatores magis quam Dei. Hæc enim atque hujusmodi vitia, sive uni homini accidant omnia, sive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cum sunt homines se ipsos amantes. Quod vitium maxime cavendum est eis qui pascunt oves Christi, ne sua quærant, non quæ Jesu Christi; & in usus cupiditatum suarum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cujus amor in eo qui pascit oves ejus, in tantum magnum debet spiritaliter crescere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, & quando cum Christo vivere volumus.

S. Aug. tr. 123. in Joan.

Philip. 2. 21.

2. Tim. 3. 2. &c.

" *Diligis me? Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Tamquam diceret: Quid mihi retribuis, quia diligis me? Dilectionem tuam ostende in ovibus meis. Quid mihi præstas, quia diligis me, quando ego tibi præstiti, ut diligeres me? Sed dilectionem tuam erga me habes ubi ostendas, habes ubi exerceas; *Pasce agnos meos.* Qualiter autem essent pascendi agni Dominici, oves tanto

S. Aug. ser. 253. alias de Tem. 149.

to pretio comparatæ quanta essent dilectione pascendæ, in consequentibus demonstravit. Postquam enim Petrus impleto legitimo numero trinæ responsionis, professus est se esse Domini dilectorem, commendatis sibi ovibus ejus, audit de sua futura passione. Hic demonstravit Dominus, sic diligendas oves suas ab eis, quibus ea commendat, ut parati sint mori pro eis. Unde S.Joannes ait: *Sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere*. 1.Joan.3.16.

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cum esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo tu non vis. Hoc autem dixit, significans, qua morte clarificaturus esset Deum*. Hunc invenit exitum ille negator & amator; *præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciat ejus resurrectione firmatus, quod immature pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut prius Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur*. Præposterum fuit, quod audere cœperat humana temeritas, cum illum disposuisset ordinem Veritas. Animam suam se positurum pro Christo Petrus putabat, pro Liberatore liberandus: cum Christus venisset animam suam positurus pro suis omnibus, in quibus erat & Petrus. Nunc jam firmitas cordis ad suscipiendam mortem pro nomine Domini vera ipso donante sumatur, non falsa nobis errantibus præsumatur. Nunc est, ut vitæ hujus non metuamus interitum, quia resurgente Domino vitæ alterius præcessit exemplum. *Sequere me*. Christiani, præcipue Pastores, in hoc totis viribus incumbere debent, ut Christum Jesum sequantur, imitentur, operibus ac laboribus suis, nec non rerum adversarum, persecutionum, & mortis etiam, si opus sit, tolerantia Deum glorificent. Repugnabit natura: *Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille, qui cum sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis*. Si Pastor bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis, ex ipsis ovibus tam multos sibi Martyres fecit: quanto magis debent usque ad mortem pro veritate certare, & usque ad sanguinem adversus peccatum, quibus oves ipsas pascendas, hoc est, docendas regendasque committit. S.Aug.tr.123. in Joan. Joan.13.37.

22. *Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*. De aliis soliciti sint Pastores ex charitate, non ex curiositate. Illis consulant, illos juvent, ut Christianæ vitæ & sui status officia fideliter impleant; sed futuram illorum sortem Dei providentiæ relinquant & commendent, arcana Dei ne scrutentur. Christum amando, sequendo, pro veritate usque ad mortem certando felices se putent, & Deo gratias agant, cum pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ sors est, significatæ per Petrum. In Dei & Mysteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amorisque sui consummationem in futura vita expectent, illam prægustent, quantum dederit Dominus; ad eam suspirent: quæ sors est vitæ contemplativæ significatæ per Joannem, ut egregie S. Augustinus explicat. Duas vitas, inquit, sibi divinitus prædicatas & commendatas novit Ecclesia, quarum una est in fide, altera in specie; una in tempore peregrinationis, altera in æternitate mansionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat a malo, & facit bonum; altera nullum habet, a quo declinet, malum, & magnum habet, quo fruatur, bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit adversi; una carnales libidines frænat, altera spiritalibus delectationibus vacat; una S. August. tract. 124. in Joan.

est

" est vincendi cura solicita, altera victoriæ pace secura; una in tentationibus " adjuvatur, altera sine ulla tentatione in ipso Adjutore lætatur; una subve- " nit indigenti, altera ibi est, ubi nullum invenit indigentem; una aliena pec- " cata, ut sua sibi ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur, quod ignoscat, " nec facit, quod sibi poscat ignosci; una flagellatur malis, ne extollatur in " bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tenta- " tione superbiæ cohæreat summo bono; una bona & mala discernit, altera " quæ sola bona sunt cernit: ergo una bona est, sed adhuc misera; altera " melior, & beata. Ista significata est per Apostolum Petrum, illa per Joan- " nem. Tota hic agitur ista usque in hujus sæculi finem, & illic invenit fi- " nem: differtur illa complenda post hujus sæculi finem, sed in futuro sæculo " non habet finem. Ideo dicitur huic, *Sequere me*: de illo autem, *Sic eum* " *volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*: Id est, Tu me se- " quere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat, donec sem- " piterna venio redditurus bona. Perfecta me sequatur actio, informata meæ " passionis exemplo; inchoata vero contemplatio maneat donec venio, perfi- " cienda cum venero.

24. 25. *Hic est Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros*. Dilecti Discipuli tui, & aliorum Sanctorum Evangelii tui Scriptorum testimonium summa reverentia recipimus, Domine Jesu: quæcumque ab illis scripta sunt, firma & humili fide complectimur; quæ scripta non sunt, adoramus; quæ scripta sunt, da ut pro modulo nostro hic capiamus, quantum necesse est ad salutem; da ut Legem tuam Evangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis nostræ, ut Mysteriorum Evangelicorum veritatem in Patria contemplemur. Amen.

F I N I S.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM,
Quæ in hoc Tertio Tomo continentur.
P. *Paginam*, N. *Numerum designat*.

Ci-

Eu-

Gau-

 com-

Mor-

I N D E X.

Publi-

Siam

I N D E X.

vocem

LAUS DEO.

